LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

1 OCTOBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1073 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՊՐԻ՛Ք, ԱՊՐԻ՛Ք

Երէկ Թղթատարը մեզի յանձնեց Բարեգործականի տեղեկագիր. 28 թուակիր զեկոյցը,— առաջինը՝ ամառնային արձակուրդէն յետոյ։

Եւ խորունկ սփոփանքով մը կարդացինք վերջին աւետիսը։ Կ'ուզենք որ դուք ալ կարդաք խմբագրականի մը էջերէն, ոչ թէ կողմնակի լուրի մը կարգին։

Ահա թէ ինչ.

—«Ինչպէս յայտնի է, Հ. Բ. Ը. Միութիւնը յանձնառութիւն առած է Սուրիոյ գաղթականներուն տեղաւորման համար գրիտանական ծայնապաստ կազմակերպութեանց վճարած գումարին հարիւրին տասը վճարել։

Այս կազմակերպութիւնը վերջերս 5550 անգլ. ոսկիի վճարում մը ըրած ըլլալով Աշխատանքի Միջազգային Գիւրոյին, որ կը գլխաւորէ այս գործով, Հ. Բ. Ը. Միութիւնը 55 անգլ. ոսկիի վճարում մը կատարած է նոյն Գիւրոյին։

Սուրիոյ հայ գաղթականներուն տեղաւորման համար Հ. Բ. Ը. Միութեան կատարած վճարումներուն գումարը ցարդ կը հասնի հազար եօթը հարիւր յիսունըհինգ (1755) անգլ. ոսկիի։»

Հազար եօթը հարիւր յիսունը հինգ (1755) ոսկիի,— Լա՛ւ կարդացէք եւ միտք պահեցէք։

Մեր ընթերցողները ծանօթ են գաղթականներու տեղաւորման ծրագրին։ Որոշուած է Սուրիոյ եւ Լիբանանի կայաններուն մէջ կծկուած 40.000 հայ գաղթականները մաս մաս զարձնել ինքնապահ, հող եւ տուն ճարելով անոնց։ Քանի մը տարիէ ի վեր կը շարունակուին աշխատանքները, բայց դանդաղ կ'ընթանայ գործը, որովհետեւ պարբերաբար եւ մեծ դժուարութեամբ կը հայթայթուին անհրաժեշտ գումարները։ Ազգերու Դաշնակցութեան Աշխատանքի Գրասենեակը եւ կարգ մը մարդասիրական ընկերութիւններ — բոլորն ալ օտար —մինչեւ հիմա տրամադրուած գումարներով կրցեր են տեղաւորել 8000 հոգի։ Մնացածին համար կը նախատեսուի հարիւր հազար ոսկիի, գործածելի չորս տարիէն։

Այս տարի մասնաւոր ջանքեր կը թափուին կայանները նօսրացնելու, եւ արդէն պարպուած են շատ մը տաղաւարներ կամ վրաններ։ Վերջին անգամ հոգատար իշխանութիւնը երեք միլիոն ֆրանքի նոր վարկ մը սահմանեց, եւ գաղթականներ կը տեղաւորուին Ալէվիներու երկրին մէջ ալ, յարմար վայրեր։

Ինչպէս շեշտած ենք միշտ, ամբողջ գործին ծանրութիւնը ինկած է օտարներու վրայ։

Շատ ալ չենք ուզեր հետաքրքրուիլ թէ անոնք ինչո՛ւ այսքան եռանդով փարած են գործի։ Անշուշտ մեր սեւ աչքերուն համար չէ։ Եւ եթէ կ'ուզէք, իրենց սեփական շահերն են որ մղում կուտան այս աշխատանքին։ Կա՛յ, տակաւին, գաղթականներու տաղտուկը հաշուեյարդարի ենթարկելու անճարութիւնը։

Եւ սակայն, տեղաւորման այս ձեռնարկը համապատասխանէ մեր շահերուն։

Այստեղ ո՛չ գործիք դառնալու խնդիր կայ, ո՛չ ալ ուրիշ տարրեր թշնամացնելու նպատակ։ Հայրենիք չունին Սուրիոյ և Լիբանանի այս 40.000ը, ինչպէս չունին տակաւին տասն անգամ քառասուն հազարներ։ Հայրենիքին իշխանութիւնը լքած է զանոնք իրենց բախտին, եւ փոխանակ ափ մը հող ճարելու, ափերով շան-քարոզ, հող և աւազ կը լեցնէ անոնց աչքերուն և ականջներուն մէջ։

Այնպէս որ, անմտութիւն է օրը իրիկուն ընել հառաչանքներով կամ շաղակրատութիւններով։ Քառասուն հազարի համրանք մը պիտի փրկուի թշուառութենէ, անասնական կենցաղէ և անբարոյացումէ, պիտի կապուի հողին ու արօրին։ Գործին հիմը դրուած է արդէն, և տարրական ողջմտութիւնը կը պահանջէ փարիլ անոր, ուժ տալ և լրացնել։

Դժբախտաբար, մենք այս գործին՝ կապուած ենք աւելի պակաս, քան Թրանսվալ բնակող օտար մարդասէր մը։ Գործին կապուած մարդիկ — միշտ օտարներ — բերանացի եւ գրաւոր, հրապարակաւ թէ մտերմօրէն մեր երեսին զարկին մեր քար անտարբերութիւնը։ «Իբրեւ թէ Չինացիներուն համար եղած ըլլայի այս բոլոր աշխատանքները»։

Ոչ մէկը կարմրեցաւ։ Ոչ մէկը յանցաւոր համարեց ինքզինքը։

Եւ ահաւասիկ ամէնէն իրաւասու օրկանը, Բարեգործականը կատարեալ պաղարիւնով կը յայտարարէ թէ վճարեր է իր վերջին առ հարիւրը—55 ոսկիին, որով համագումար վճարած ըլլայ 1755 ոսկիին։

Ուրեմն, չորս տարուան մէջ, աւելի պակաս՝ քան Լիբանանի կառավարութեան առաջին անգամ բացած վարկը — 50.000 սուրիական ոսկի (մէկ միլիոն ֆրանք)։

Աւելի պակաս՝ քան Միջազգային կարմիր խաչին վերջին վարկը, հինգ հազար ոսկին (ուտելիք բաշխելու համար տեղաւորուած գաղթականներուն)։

Աւելի պակաս՝ քան Բարեգործականի վարիչ-տնօրէնին, նախորդ փաստաբան Վահան Մալէզեանի երկու տարուան թոշակը (2400 ոսկիին)։

Պրպտեցէք, տակաւին, զանազան տեղեկագիրներ ու հաշիւներ եւ կը գտնէք բաղդատութեան ուրիշ եզրեր։

Ապրի՛ք, ապրի՛ք. փաշաներ, պէյեր եւ էֆէնտիներ։

Միայն սա վերջին յիսունըհինգ ոսկիներին համար, կ'արժէ՛ որ գոհաբանական պատարագ մը մատուցուի Պէյրութի գաղթականաց փլատակներուն վրայ, «վերաբերմամբ» եւ քառաձայն երգեցողութեամբ...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊԱՏՐՈՒԱԿՆԵՐ

«Հայրենիք» գիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (15 սեպտ.).

—«Հակառակորդ մամուլը, գաղութային համրային կեանքի ներդաշնակութեան արգելք կը համարէ «Դաշնակցութեան մենատիրական ձգտումները»։

Անցողակի ըսենք նաեւ, թէ անոնցմէ մէկը, «Պայքար», աւելորդ կը սեպէ գաղութային ընդհանուր կազմակերպութիւն մը, որովհետեւ *«ոեւէ տեղն Եւրոպա, Սուրիա կամ Ամերիկա նստած մարմին մը չի կրնար ի սփիւռս աշխարհի ցրուած հայ գաղութները կառավարել, անոնց պէտքերը տեսնել ու լրացնել»*։ Զաւեշտութիւն մըն է այս, որուն համաձայն չէ «Արեւ»։ Ուրեմն ասիկա «Պայքար»ի գիւտն է միայն։ Ասոր ի պատասխան ըսենք ու անցնինք, թէ ինչպէ՞ս է որ Ռամկավար-Ազատական կազմակերպութեան կամ Բարեգործականի կեդրոնը՝ Փարիզ նստած՝ կրնայ կառավարել «սփիւռս աշխարհի ցրուած» իր մասնաճիւղերը կամ մարմինները։ Արդեօք նոյն ձեւով կարելի չէ՞ վարել նաեւ համագաղութային կազմակերպութիւնները։

Սակայն դառնանք գլխաւոր պատրուակին, Դաշնակցութեան «մենատիրական ձգտումներուն», որ հակառակորդ թերթերը շարունակ կը հալածեն։

Հնացած պատրուակ մըն է ասիկա, որ իբրեւ զէնք կը գործածուի ոչ միայն այժմ, գաղութային ազգային կեանքի կազմակերպութեան առթիւ՝ ծածկելու համար իրենց իսկական եւ անխոստովանելի շարժառիթները, այլ շատ հինէն, մասնաւորապէս մեր անկախութեան օրերուն ալ կը խօսէին նոյն «մենատիրութեան» մասին։

Դաշնակցութիւնը՝ ըլլալով մենատիրութեան, բռնապետութեան, սակաւապետութեան դէմ մարտնչող, ժողովրդավարութեան պաշտպան կուսակցութիւն մը, անքնական է որ ձգտի մենատիրութեան։ Իր կեանքի պատմութեան ընթացքին՝ ան տուած է հազարաւոր ապացոյցներ, թէ ինք կը խորշի կուսակցական կամ ոեւէ տեսակի մենատիրութենէ։ Սակայն, այդ փաստերը կարեւորութիւն չունին։ Հակառակորդ մամուլը կ'ուզէ միշտ յառաջ քշել նոյն պատրուակը։

Չենք մոռցած, անշուշտ, որ Հայաստանի անկախութեան օրերուն նոյն յանկերգը կը կրկնուէր, երբ անդին Հայաստանի դահլիճին տասը անդամներէն 5ը Ռամկավար կամ ժողովրդական կուսակցութեան անդամներն էին. այնպիսի պահու մը, երբ այդ մարդիկը, իբրեւ կուսակցական հոսանք, թերեւս իրենց ետեւ չունէին հինգ հարիւր հոգի»։

ՉԻՉԷՐԻՆ ՊԻՏԻ ՀՐԱԺԱՐԻ՞

Մոսկուայէն գերման թերթերուն կը հաղորդեն որ խորհրդային արտաքին գործավար Չիչէրին, որ երկար ատենէ ի վեր կը դարմանուի Գերմանիոյ մէջ, մտադիր է հրաժարիլ՝ առողջական պատճառներով։ Հաւանաբար իրեն պիտի յաջորդէ փոխ-գործավար Լիտվինով։

ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ ԽԱՂԵՐ

Կիրակի օր տեղի ունեցան Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի վարչութեան կազմակերպած Նաւասարդեան խաղերը։ Ներկայ էր անսովոր բազմութիւն մը։ Այս առթիւ լոյս տեսաւ «Հայ Սկաուտ»ի առաջին թիւը։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Բոլշեւիկեան նոր օրացոյցին շուրջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.—

Գիտական ակադեմիան վաւերացուց օրացոյցի բարեփոխման ծրագիրը, որ կը նախատեսէ հինգ օրէ բաղկացած շաբաթ մը՝ երկուշաբթիէն ուրբաթ, որ կը համապատասխանէ խորհրդային միութեան բոլոր ձեռնարկներուն եւ հիմնարկներուն մէջ ներմուծուած անընդհատ աշխատանքի շաբաթին։

Շաբաթ եւ կիրակի դուրս հանուած են օրացոյցէն։ Տարուան ամիսներու թիւերը անփոփոխ կը մնան, միայն իւրաքանչիւր ամիս պիտի բաղկանայ վեց շաբաթէ։ Ամիսներու 31րդ օրերը ջնջուած են նոր օրացոյցէն։ Այս հաշուով տարին աշխատանքի 360 օր պիտի ունենայ։ Յեղափոխական տօներու հինգ օրերը առանձին կը հաշուուին եւ ամսուան օրերու թիւին մէջ չեն մտներ։

Նահանջ տարիներու փետրուար 29ը եւս ամսուան օրերէն դուրս կը հաշուուի եւ ճարտարագործութեան օր մը կը կազմէ։

Ծրագիրը ներկայացուեցաւ կառավարութեան քննութեան։

ԱՆԸՆԴՀԱՏ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Ժողովրդային գործավարներու խորհուրդը հրատարակեց անընդհատ աշխատանքի հրամանագիրը։ Չորս օրուան աշխատանքէ յետոյ, օր մը հանգիստ պիտի ընեն բոլոր աշխատաւորները։ Պետական հիմնարկներու մէջ պիտի մտցուի օրական եօթը ժամուան աշխատանքը։

Անգլիա եւ Ռուսիա

Դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատելու նպատակով ձեռնարկուած անգլեւռուս բանակցութեանց մասին խօսելով, «Տէյլի Թէլէկրաֆ» խմբագրականի մը մէջ կը գրէ թէ աշխատաւորական կառավարութիւնը տեղի տուաւ Մոսկուայի պահանջներուն առջեւ և դրժեց խորհրդարանին տուած իր խոստումները՝ վախնալով որ ծայրագոյն ձախերու քննադատութեանց կ'ենթարկուի։

«Թայմզ» կ'ըսէ թէ Հէնտըրսըն տեղի տուաւ այն կէտերուն վրայ, որոնք անցեալ յուլիս 31ին ձախողութեան մատնած էին Փարիզի խորհրդային դեսպան Դովգալեւսկիի հետ իր բանակցութիւնները։

«Մորնինկ փոսթ» եւս կը հաստատէ թէ անգլիական ծայրագոյն ձախ տարրերը՝ Մոսկուայի ազդեցութեան տակ՝ ճնշում բանեցուցին աշխատաւորական նախարարներուն վրայ։

Աշխատաւորականներու պաշտօնաթերթ «Տէյլի Հէրըլտ» յոյս կը յայտնէ որ այսօր երեքշաբթի վերջնական համաձայնութիւն գոյանայ Հէնտըրսընի եւ Դովգալեւսկիի միջեւ։ Այդ պարագային, արտաքին նախարարը առաջին առթիւ խորհրդարանին վաւերացման պիտի ենթարկէ Ռուսիոյ հետ դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատելու իր որոշումը։

ԱՐԳՈՍԸ ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ

Նշանաւոր Արգոսը՝ Լոնտոնի խորհրդային առեւտրական ներկայացուցչութիւնը, որ խուզարկուած եւ փակուած էր Պոլտուինի կառավարութեան օրով, վերաբացուեցաւ փառաւոր շէնքի մը մէջ՝ «Պըշ Հաուս», որուն քանի մը յարկերը կը գրաւէ։ Արգոսի գրասենեակներուն մէջ պիտի աշխատին մօտ 400 պաշտօնեաներ։ Շէնքին տարեկան վարձքը հազարաւոր ոսկիներ պիտի արժէ Մոսկուայի կառավարութեան։

Անատոլուի քաղաքները պիտի վերցուին

Հալէպի «Եփրատ»ը կը տեղեկանայ թէ Անատոլուի մէջ մեծ քաղաքներէ հեռու գիւղերը ցրուած Հայերը հրաման առեր են հաւաքուելու Տիգրանակերտ ու Խարբերդ, որպէսզի Թուրքիայէն դուրս զրկուին։

Թուրք գիւղացիներուն պատուիրուած է գործ չտալ Հայերուն։

Հեռագիրը Արեւելեան նահանգներուն մէջ

Թուրքիոյ թղթատարական-հեռագրական ընդհ. տնօրէն Ֆախրի պէյ, որ քննական պտոյտի ելած էր Արեւելեան նահանգներու մէջ, Պոլիս վերադառնալով լրագրողներուն յայտարարեց թէ հեռագրական սպասարկութիւնը կանոնաւոր է այդ շրջանին մէջ։ Միայն թէ ոչ կանոնաւոր շէնք կայ, ոչ ալ կահ կարասի։ Գերման մասնագէտը 389 էջնոց տեղեկագիր մը պատրաստած է թղթատարական բարենորոգման մասին։

Նոր աղէտ Տրապիզոնի շրջանին մէջ

Տրապիզոնի «Եէնի Եօլ» թերթը կը գրէ թէ Օֆի մէջ նոր հեղեղ մը պատահած է երեք գիշեր շարունակ տեղացող անձրեւներէն։ Վնասներու մասին դեռ պաշտօնապէս տեղեկութիւն չէ առնուած։

Քանի մը օր առաջ, Օֆի մէջ ահագին ժայռ մը տեղէն փրթելով վար գլորած եւ ճամբուն վրայ տուն մը հիմնայատակ փլցուցած է։ Ժայռին տակ մնացեր են նաեւ տունին մէջ գտնուած կին մը եւ մանուկ մը, որոնք կտոր կտոր եղած են։

Ի՞նչ կը բանի Տրոցկի

Տրոցկի, որուն անունը մոռցուած էր վերջերս, թղթակցի մը յայտարարած է թէ Ռուսիա վերադառնալու արտօնութիւն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՏԻՏՂՈՍ ԿԸ ԲԱՇԽԵՄ

Մեր կատուն մութ մը բռնած սենեակս եկաւ։ Չափազանց ուրախացայ, որովհետեւ տանս մէջ ապրող ամէն էակ ծոյլ ծոյլ չի նստիր... ռամկավարի պէս, այլ կ'աշխատի օրն ի բուն։ Եւ ուզեցի կատուս վարձատրել պատուանշանով եւ տիտղոսով։

— Եկո՛ւր, եկո՛ւր տիտղոս մըն ալ քեզի տամ։

— Ի՞նչ տիտղոս։ կ'ընդունիմ միայն այն ատեն՝ եթէ ճաշակիս համաձայն ըլլայ։

— Հայկական տիտղոսներ են։

— Ուրեմն անգործածելի։

— Ո՛չ, ամէն օր կը գործածուին եւ ամէն մարդ հատ մը կը կրէ իր անունին հետ, զորս կը դնէ թերթերու մէջ կամ կը յայտարարէ հանդէսներու պահուն։

— Օրինակի աղագաւ։

— Կ'ուզե՞ս որ քեզի տամ «Հօկի Նախագահ» տիտղոսը, զոր կրնաս յայտարարել ամէն տեղ։ Այդ տիտղոսը Հայաստան մտնելու ազատութիւն ալ կուտայ։

Մեր կատուն թաթը դունչին տարաւ եւ մտածեց։

— Այդ տիտղոսը ձագիս տուր, հաճոյք կը պատճառես, որովհետեւ իբրեւ Հօկի Նախագահ կրնայ միսի պատառ մը աւելի ուտել։

— Դուն չե՞ս ուզեր հայ եկեղեցւոյ հոգաբարձուի տիտղոսը։

— Ջուկի մը պոչին հետ չեմ փոխեր այդ տիտղոսը։

— Լա՛ւ, կոչուէ՛ ռամկավար գործիչ։

— Որդի՛ մարդոյ, ռամկավար գործիչը մո՞ւկ իսկ բռնել չի գիտեր...

— Այն ատեն, կնքեցուր քեզ անդամ Հայ-Սիոնականներու Միութեան։

— Ե՞րբ տեսեր ես, որ կատու մը բարեկամութիւն ընէ ուրիշ կատուի մը հետ։ Ես Միութեան անդամ չեմ կրնար ըլլալ, ոչ ալ՝ Հրեայ։ Կը զարմանամ որ ձեր մէջ այդ տիտղոսը կրողներ կան։

—Ո՛, դեռ ի՞նչ տիտղոսներ ունի մեր ազգը, որ ուրիշ բան չունի։

Մէկը կը կրէ «Ատենապետ Հ. Բ. Ը. Մ. այսինչ քաղաքին մասնաճիւղին», (սակայն պէտք է գիտնալ, որ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը աշխատաւորին դրամը կը հաւաքէ՝ 10,000ներ տալու համար ունեւորներուն), միւսը կը կրէ «Երթասիրացի քալուտար» տիտղոսը, ուրիշ մը՝ հին հերոս, անծանօթ մը, նոր հերոս...

— Եւ բոլորն ալ մուկ մը իսկ բռնել չեն գիտեր ապահովաբար։

— Այո՛, այո՛։

— Այն ատեն փոխանակ ինծի տիտղոս տալու, խելք ըրէ բոլոր այդ տիտղոսակիրները փակել սենեակի մը մէջ, անօթի ձգել մէկ ամիս. նայէ թէ ի՛նչպէս մուկ բռնել կը սորվին ի՛նչպէս...

ՄԱՓ-ՄԱՓ

ԵԳԻՊՏԱՀԱՅ ԲԺԻՇԿԻ ՄԸ ՆՈՒԷՐԸ

Զագազիկի (Եգիպտոս) հայ բժիշկներէն Տոքթ. Ուրֆալեան, որ 35 տարիէ ի վեր նոյն քաղաքին մէջ կը գործէր, որոշած է այլեւս քաշուիլ գործէ եւ Գահիրէ փոխադրուիլ։

Մեկնելէ առաջ փափաքած է Զագազիկի մէջ յիշատակ մը ձգել եւ առ այդ կառավարութեան տրամադրութեան տակ դրած է 22 ֆէտտանի չափ հող մը, որուն եկամուտները պիտի յատկացուին քաղաքի բարեսիրական նպատակ գործերուն։ Նահանգապետը, համաձայնութեամբ նուիրատուին, այդ հողերը փոխանցած է տեղւոյն Հանրային խնամատարութեան։

Բժիշկը որոշած է մեծ գումար մըն ալ նուիրել տեղւոյն հ. սյութեան՝ ի նպաստ ազգ. վարժարանի մը կառուցման։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՊԱՅՔԱՐ ԱՆԳՐԱԳԻՏՈՒԹԵԱ՞Ն ԹԷ ԳՐԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Անգրագիտութեան դէմ Հայաստանի Խորհրդային իշխանութեան մղած պայքարը կը շարունակուի նոր թափով մը, նպատակ ունենալով առաջիկայ հինգ տարուան ընթացքին անգրագէտ չթողուլ երկրին մէջ։

Այս շարժումը, անկախ իր շարժառիթներէն և գործադրուած միջոցներէն, մէկն է այն դրական քայլերէն, որու մասին մարդ չի կրնար առանձին գոհունակութիւն չզգալ։ Չէ՞ որ անգրագիտութեանը հետեւանքով բազմութիւններ, տասնեակ ու հարիւր հազարաւորներով դատապարտուած են ոչ միայն անմասն մնալու քաղաքակրթութեան բարիքներէն, լոյսէն և յառաջդիմութենէն այլ եւ դատապարտուած՝ մոռնալու իրենց իսկ պատմութիւնը, հեռաւոր եւ մօտաւոր անցեալը։

Եւ ինչպէ՞ս չըսենք, որ նոյն այս չարիքի հետեւանքով ազգեր, դարերէ ի վեր իրարու կողքին ապրելով հանդերձ, մնացած են իրարու անծանօթ, անհաղորդ եւ շարունակ թշնամական զգացումներով տարուած։

Արեւելքը նո՛ր է արթնցած, նոր է, որ կը գնահատէ չարիքին մեծութիւնը, ազգային գիտակցութեան ու վերածնունդի այս շրջանին։ Ազգերու անկախ գոյութեան պահանջին հետ, գրագիտութիւնը կը նկատուի արդէն բնական դաշնակից մը, աւելի կարեւոր եւ ուժեղ քան բանակները։

Այս անհրաժեշտութեան դէմ մեր հարեւանները, Թուրքիան և Պարսկաստանը մասնաւորաբար այս վերջին տարիներու ընթացքին անսպասելի և նոյնիսկ շատ կտրուկ յեղափոխական միջոցներով մեծ արդիւնքներ ձեռք բերին։ Եւ եթէ շարունակուի նոյն թափը, անտարակոյս այս երկիրները պիտի կերպարանափոխուին տարիներու ընթացքին։

Այս ասպարէզին մէջ, մենք մեր հարեւաններէն բարեբախտաբար քայլ մը առաջ անցած ենք։ Եւ ասիկա ոչ թէ այսօր, այլ երէկ շնորհիւ մեր վաստակաւոր նախորդներուն, մեր բազմազան ու բազմաթիւ դպրոցներուն, մեր եկեղեցիներուն և վանքերուն, որոնք եղած են լոյսի և գիտութեան իրական օճախներ։

Բայց եւ այնպէս, մենք եւս ունեցած ենք եւ ունինք անգրագէտներու բազմութիւններ ոչ միայն ներքին գաւառներու, այլ եւ բուն իսկ լուսաւորութեան կեդրոններու մէջ։ Տուժած ենք հաւասարապէս, անհատապէս այս ցաւի հետեւանքով։

Այս ցաւն է որ կը փորձեն դարմանել մեր երկրին մէջ. ինչպէս ցոյց կուտան Խորհրդային թերթեր։

Դիւրին չէ անշուշտ հինցած այս հիւանդութեան դարմանումը։ Յառաջացած տարիքը, յիշողութեան թուլացումը, վարժութիւնը, արմատացած սովորութիւնն ու մտայնութիւնը գըլխաւոր արգելքներ են առաջին գծի վրայ։ Չկամութիւն եւ անտարբերութիւնն ալ իրենց կարգին։ Ալ չենք խօսիր գործնական միւս արգելքներու մասին, որոնք յաղթահարուած կը թուին ըլլալ իշխանութեան կողմէ։

Թէ ի՞նչ արդիւնք է ձեռք բերուած այս քանի մը տարիներու ընթացքին, վիճակագրական թիւերով ու տուեալներով դըժբախտաբար հնարաւորութիւն չունիմ պարզելու հոս։ Սակայն այն վճռական և համոզուած շեշտը որ կը յայտնուի անգրագիտութեան դէմ եղած հրատարակութիւններու մէջ, կարծել կուտան թէ իրապէս մեծ յաջողութիւն է ձեռք բերուած։ Եւ արդարանօրէն պիտի հաւատանք, ուրեմն, որ Հայաստանի մէջ քանի մը տարուան ընթացքին անգրագիտութիւնը իրօք պիտի անհետանայ։

Այս ուղղութեամբ եղած ու ըլլալիք յաջողութիւնները Խորհրդային իշխանութեան դրական եւ արժէքաւոր գործերէն մէկը պէտք է համարել։ Եւ ամէն մէկ Հայ պէտք էր որ ներքին գոհունակութիւնով մը լցուէր այս փաստէն, եթէ միայն նոյն այս մարզին մէջ չյայտնաբերուէր նորօրինակ անարդարութիւն մը։

Նոյն Խորհրդային Հայաստանի մէջ, երբ մէկ կողմէ անխնայ պայքար է բացուած անգրագիտութիւնը վերջացնելու տարէցներու մէջ, միւս կողմէ մեծ թիւով հայ մանուկներ կը դատապարտուին մնալու անգրագէտ։ Եւ այս՝ ո՛չ թէ հայ ծնողքին անտարբերութեան, անուշադրութեան պատճառով, այլ Խորհրդ. իշխանութեան կարգադրութեամբ եւ հրամանագրովը։

Մասնաւոր նամակներէ և թղթակցութիւններէ կը պարզուի որ, Հայաստանի դպրոցներու դռները փակ են «ունեւորներու» տղոց համար։ Ո՛չ միայն նորերը կը մերժուին, այլ եւ եթէ դպրոցին մէջ նկատուին այդպիսիներ, կ'արձակուին այն տարակուսեամբ թէ «ծնողքը կուլակ է», «աշխատաւոր չէ», «հակայեղափոխական է» եւլն։

Ասիկա արդէն անբացատրելի եւ աններելի ոճիր մըն է նոր սերունդին հանդէպ։

Դրամատիրական եւ բանապետական երկրի մը մէջ անգամ ծնողքին յանցանքին համար տղան չի զրկուիր ուսում ստանալու իրաւունքէն։ Թողունք որ այստեղ յանցանքին բնոյթն իսկ բոլորովին տարբեր է։ Որովհետեւ, եթէ փորձենք ծանօթանալ այս յանցանքներուն հետ, տարօրինակ կացութեան մը պիտի մատնուինք։

Այսպէս, օրինակ, գիւղացի երկրագործ մը եթէ իր հողը մշակելու համար պէտք ունենայ մէկ կամ երկու բանուորի, կը նկատուի ունեւոր (կուլակ) եւ կը դառնայ քաղաքացիական իրաւունքներէ զրկուած քաղաքացի։ Թէ ինչ օրինական դժուարութիւններ կան այդպիսի քաղաքացիներու համար, բոլորովին տարբեր նիւթ է։ Ըսենք միայն այն փաստը, որ կացութենէն կը տուժեն ո՛չ միայն մեծերը, այլ եւ փոքր անչափահաս անմեղները։

Դժբախտութիւնը այն է, որ այս տեսակի «յանցաւոր»ներու թիւը մեծ է Հայաստանի մէջ։ Որովհետեւ, եթէ մէկը բանուոր, խորհրդային աշխատակից, կարմիր բանակային կամ համայնավար չէ, անտարակոյս իրաւազուրկ քաղաքացի է։

Այս վերջինները ընդհանուր առումով կը նկատուին հակայեղափոխական, հակաշխատաւորական, որոնց մէջ մեծ է թիւը «գիւղական կուլակներու», «շահագործողներու» եւ «հարուստներու»։

Իսկ եթէ ընդունինք որ Հայաստանի ազգաբնակչութեան մեծամասնութիւնը կը պատկանի այս վերջին հատուածներուն, շնորհիւ իշխանութեան քաղաքական և ընկերային խաղերուն, ուրեմն մեր նոր սերունդին մեծամասնութիւնը այս ձեւով անուս կը զրկուի ուսումէն։

Դպրոցի— ինչ աստիճանի եւ ճիւղի ալ ըլլայ— այս տարօրինակ մենաշնորհը, ցաւ մըն է անհա՛, որ կը սպառնայ այսպէս անգթօրէն մեր մանուկ սերունդին։ Եւ երբ մէկ կողմէ «հարուածային» կարգով կրթութիւնը կը տարածուի տարէցներու մէջ, միւս կողմէ կրթութեան իրաւազրկումը անչափահասներուն կը պատրաստէ նոր անգրագէտներու խումբեր։

Եթէ այս է Խորհրդային արդարադատութիւնը, աւելորդ չէ՞ն նոր նոր ճիգեր։

Ի՞նչ հարկ մեռնել, տարիք առածները հարկադրել գրել-կարդալ սորվելու, երբ անոնց փոքրերը խումբերով կ'արտաքսուին դասարաններէն, եւ դաւադրաբար կը համբուին դպրոցի դուռներէն։

Պայքարը անգրագիտութեա՞ն թէ գրագիտութեան դէմ է։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ՖՐԱՆՔԵՒԳԵՐՄԱՆ ԶԻՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ...

ԱՋԱԿՈՂՄԵԱՆ ՏԱՐՐԵՐՈՒ ՄՈՒԹ ԽԱՂԵՐԸ

Գերման աջակողմեանները գործի վրայ են։

Անոնք երկրի ներսը ամէնէն անհաշտ հակաֆրանսական քարոզութիւնը կ'ընեն, դէմ են ամէն համաձայնութեան։ Կը խորհին հանրաքուէի մը միջոցով ներկայ կառավարութիւնը պետական դաւաճաններ հռչակել սոսկ այն պատճառով, որ ան Ֆրանսացիներու եւ միւսներու հետ համաձայնած եւ Եունկի ծրագիրը ընդունած է։ Իսկ անդին՝ նոյն այդ մարդիկ խլուրդի գործեր կը տեսնեն, երբանդքներու մէջ կը բանակցին Ֆրանսացի աջակողմեան քաղաքագէտներու հետ եւ միասին արկածախնդրական ծրագիրներ կը յղանան։

Գերման մամուլը այժմ զբաղած է մերկացումներու մըրցումով մը։

Դեռ քանի մը օր առաջ, Պերլինի «Նացիոնալ-Լիպերալէն Քորրեսփոնտենց» թերթը, որ Շթրեզէմանի կուսակցութեան օրկանն է, ի պատասխան աջակողմեաններու անվերջ գրգռումներուն, կը սպառնար այս վերջինները վարկաբեկող մերկացումներ կատարել։ Եւ երբ դադար չառին թունաւոր գրգռումները Շթրեզէմանի եւ ներկայ կառավարութեան դէմ, երբ, ընդհակառակն, յօդուածի մը մէջ այս վերջինները իբրեւ «Փուանքարէի եւ Պրիանի ծառաներ» որակուեցան,— նոյն օրկանը հրատարակեց յօդուած մը, որուն մէջ կը մատնանշուէր.

— «Գերման-ազգայնական երեսփոխան Քլէօնէ 1926էն սկսեալ ժամադրութիւններ կ'ընէ դէպի Ֆրանսա եւ Անգլիա, քաղաքական առաքելութեամբ։ Ան բազմաթիւ բանակցութիւններ վարած է Ֆրանսացի քաղաքագէտներու հետ եւ առաջարկած անոնց՝ Ֆրանքեւգերման զինուորական դաշինք մը կնքել եւ միացեալ ուժերով Խորհրդային Ռուսիոյ դէմ արշաւել»։

Դարձեալ. «Նոյն անձը միեւնոյն նիւթին շուրջ բանակցած է է նաեւ անգլիացի քաղաքագէտի մը հետ, նմանապէս Փարիզի մէջ։ Ֆրանսացի ծանօթ զօրավար մը 1927-28ի ձմեռը Պերլին եկած է ծպտուած բանակցելու համար գերման զինուորականներու հետ, Ֆրանքեւգերման զինուորական դաշինքի մը շուրջը»։

Ֆրանսացի եւ գերման զօրավարները իրար քով բերողը եղած է գերման ազգայնական երեսփոխանը։ 1928ի գարնան բանակցութիւնները Փարիզ կը տեղափոխուին։ Անոնց կը մասնակցին Ֆրանսական աջակողմեան ականաւոր երեսփոխաններ, նաեւ ծանօթ զինուորական մը։ Բանակցութիւններէն անշուշտ բան մը չի դուրս գար, քանի որ երկու երկիրներու պատասխանատու վարիչներն ալ դէմ են նման արկածախնդրական ծրագիրներու։

Ինչ կ'ապացուցանեն, սակայն, կատարուած մերկացումները։ — Մէկ այն, որ Գերմանիոյ—նաեւ Ֆրանսացի եւ ամենազգի-աջակողմեանները կրկնակի խաղեր կը խաղան։ Երկրին մէջ անոնք անհաշտ քաղաքականութիւն մը կը վարեն, իսկ անդին «թշնամիին» ձեռք կ'երկարեն, միայն թէ կարենան իշխանութեան գլուխ անցնիլ։ Անոնք պատրաստ են Եունկի ծրագրին պարտադրած հատուցումներէն աւելին վճարել, միայն թէ՝ ո՛չ իրենց գրպանէն, այլ ժողովուրդը քերթելով։ Իսկ այդ կրնան ընել եթէ տապալեն հանրապետութիւնը, եթէ իբրեւ մէկ-մէկ դիկտատորներ, այդ ժողովուրդը մտրակով կառավարելու հնարաւորութիւն ստանան։ Իրենց Ֆրանսացի հոգեկիցները կրնան օգնել— անշուշտ լաւ գնով — կամ գոնէ չխանգարել։

Ամէնէն վտանգաւորը յղացուած արկածախնդրութեան բուն իսկ նպատակն է — զինուորական — արշաւանք Ռուսիոյ վրայ։ Ֆրանսացի զօրավարի մը հարցին, թէ ո՞վ պիտի վճարէ արշաւանքին ծախքերը,— Գ. Քլէօնէ պատասխանած է.— «Մենք կը հոգանք այդ մասին»։ Այստեղ աւելցնեմ որ Քլէօնէ գործարանատէր մըն է եւ Ռուհրի խոշոր ճարտարարուեստի շրջանակներուն մարդը։

Շթրեզէմանի օրկանին մերկացումներէն յետոյ, գեմոկրատ «Ներքաղաքային Գերմանացի» թերթն ալ ուրիշ մերկացումներ ըրաւ։ Ան ալ իր կողմէն պարզեց, որ աջակողմեան երկու լրագրողներ, խմբագիրները Հուկենպերկի թերթերէն մէկուն, վերոյիշեալ իմաստով բանակցութիւններ վարած են Փարիզի մէջ, Ֆրանսացի երեսփոխան Փոլ Ռէյնոյի հետ, զայն համարելով Փուանքարէի կողմէ յանձնարարուած։ Նոյն թերթը գրեց նաեւ, որ այս ամառ Փարիզ եղած է գերման զօրավար Լիպպէ, գիտութեամբ եւ յանձնարարութեամբ ծայրայեղ Ֆաշիստ «Պողպատեայ սաղաւարտ» կազմակերպութեան, եւ հոն բանակցութիւններ վարած Առնոլտ Ռէխպերկի հետ, Ֆրանքեւգերման զինուորական դաշինք մը յաջողցնելու առաջադրութեամբ

Այս առթիւ ալ աւելցնեմ որ Ռէխպերկ կը սեպուի ներկայացուցիչ մը ռազմանիւթի Ֆրանսական ճարտարարուեստին եւ փեսան է Schneider - Creuzotի՝ Ֆրանսական Քրուփի։ Ան տէրերէն մէկն է նաեւ «Մաթէնայ»ի։

Գերման աջակողմեաններու պարագլուխները խղճուկ փորձ մը ըրին՝ արդարացնելու համար իրենց անձը։ Անոնք չկրցան հերքել փաստը, բայց ըսին թէ՝ իբրեւ մասնաւոր մարդիկ վարած են բանակցութիւնները։ Երեսփոխան Քլէօնէ մինչեւ իսկ պատասխանեց, թէ իր տեսակցութիւններու մասին ժամանակին տեղեկացուցած է արտաքին նախարարութեան։ Վերջինս շտապեց լուսաբանել թէ ինք միշտ ալ դէմ է արտայայտուած այդպիսի քայլերու։ Իսկ ինչ որ կարեւոր է, Քլէօնէ բան չըսեր այն մասին թէ ինք Ֆրանսացի քաղաքագէտներուն եւ զօրավարներուն առջեւ ինչ ծրագիրներ պարզած է՝ վերջ ամուսան մէջ Ռուսիան առնելու համար։

Թոթովախօս «Հերքումներ»ը հազիւ լոյս տեսած, նոյն գեմոկրատ թերթը «Նոր» անուններ հրատարակեց. որոնք նմանապէս գործօն մասնակցութիւն մը ունեցած են դաւադրական բանակցութիւններուն մէջ։ Անոնք բոլորն ալ գերման-աջակողմեաններու ծանօթ դէմքերու շարքին կը պատկանին, ոմանք երեսփոխան, անոնց մէկը, Լինտայներ-Վիլտաու, գերման-ազգայնական խորհրդարանային խմբակցութեան երկրորդ նախագահն է։ Բանակցողներուն մէջ է եղած, վերջապէս, նոյնինքն Էհրհարտ, «Պողպատեայ սաղաւարտ» կազմակերպութեան եւ զինուած խումբերու ախոյեան պետը։

Եւ դեռ գերման գեմոկրատ ու ընկերվարական մամուլը կը սպառնայ նորանոր անուններ տալ, աւելի եւս պարզել երկրի հանրային կարծիքին առջեւ այն մութ խաղերը զորս կը խաղան գերման Ֆաշիստները, վտանգի ենթարկելով այս երկրին տնտեսական եւ քաղաքական վերականգնումին մեծ գործը։

Ա.

ՄԵՐ ՈՒՂԵԳԻԾԸ

Պուքրէշէն կը գրեն մեզի.—

Երկու շաբաթ է ընկ. Ա. Ջամալեան մեր շրջանին մէջ է։ Կոստանցայէն, Պազարճըքէն եւ Սիլիսթրէէն յետոյ՝ հրապարակային բանախօսութիւն նաեւ Պուքրէշի մէջ։ Բանախօսութիւնը տեղի ունեցաւ Յաչիս սրահին մէջ որ լեցուած էր ընտրեալ բազմութեամբ։ Ընկ. Ս. Օրենցի բացման խօսքէն յետոյ՝ ընկ. Ջամալեան սկսաւ իր բանախօսութեան, նիւթ ունենալով «Հայ ժողովուրդի կացութիւնը եւ իր ընելիքները»։

Բանախօսը նախ երեւան հանեց հայ ժողովուրդի յատկանշական մէկ գիծը.—աղէտները հազիւ անցած, հազիւ խաղաղ անկիւն մը գտած իրեն՝ հայ ժողովուրդը երեւան կը բերէ իր շինարար ոգին. կը վերստեղծէ իր տնտեսականը, իր տնական օճախը, եւ տեւինց կը ճարէ իր մշակոյթին, իր հոգիին համար։ Այսպէս է հիմա ան բոլոր այն ափերուն վրայ՝ ուր ճակատագիրը նետած է զինքը։ Բայց այս ժողովուրդը, աւելցուց դասախօսը, մատնուած է քաղաքական յուսահատութեան մը։ Ան ազդուած է կարծես աղէտներէն, անհամբեր իր քանդուած ընտանեկան բոյնը շինելու՝ ան կը տատամսի իր քաղաքական մտածողութիւնը վերագտնելու համար։ Ընկ. Ջամալեան երկարօրէն բացատրեց թէ աղէտները որքան ալ հզօր ըլլան եւ որքան ալ հսկայ՝ զոհերուն թիւը, պէտք չէ յուսահատին ժողովուրդները, ո՛րովհետեւ ժողովուրդներու պատմութիւնը ցոյց կուտայ թէ կ'ազատագրուին այն ազգերը որոնք անոր կը ձգտին զոհաբերութեան գինով եւ չեն ընկճուիր անցաւոր աղէտներէն։ Ցոյց տուաւ Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի ազատագրութեան պատմութիւնը՝ որ մեզ ցոյց կուտայ պայքարի եւ զոհաբերութեան երկար շղթան մը։

Դասախօսը յետոյ պարզեց թէ Հայոց պատմութիւնը վկայ է բազմաթիւ անկումներու եւ վերելքներու, գոգցոթներու եւ յարութեանց, եւ հետեւաբար արդարանալի չէ գաղութներու մէջ տիրող յուսահատ տրամադրութիւնը՝ որքան ալ մէկ միլիոն եղբայրներու կորուստը կսկծացնէ մեր սիրտը։ Յուսահատ ըլլալու պէտք չկայ, ըսաւ, մանաւանդ անոր համար որ աղէտներէն յետոյ մեր ձեռքը կը մնայ պայքարներուն պտուղը, մեր հայրենիքին ներկայ կորիզը։ Որքան ալ տիրէ հոն խորթ ռէժիմ մը՝ անոր գոյութիւնն իսկ կռուան մըն է մեր վաղուան յոյսերուն համար։ Պէտք չէ յուսահատիլ անոր տարածութենէն, որովհետեւ Պելճիքան, Հոլանտան եւ Դանիմարքան որոնք կէսը ունին աշխարհի մէջ ընդարձակ չեն մեզմէ. Հայ ժողովուրդի վերջին պատմութեան մէջ չէ եղած ջան մը ուր հոն եղած յութիւնը այնքան կայ Հայաստանին մէջ առ 100 Հայ է բնակ Ընչտեղ մասնաւորապէս տանի տնտեսական կարելի ները՝ որոնք հնարաւոր դարձնեն անոր ապրիլը, ժողովուրդի աճման ընդ թիւնը։ Պիտի տուալ որ Հայաստանը՝ թէեւ մեր գրութեան պայքարներուն մեր հետապնդածը չէ ամենայնիւ իսկական Հայ է, հայ ժողովուրդի սիրտը, ուր հիմնուեր են հայկական երեք հարուս ներ, ուր ծաղեր է թիւնը եւ ուրկէ ծաւալեր մշակոյթը, եւ որ հիմա կորիզ կը դառնայ, եւ հոն՝ բոլոր հայ հաստատ համար։

Ընկ. Ջամալեան պարզեց մեր ընելիքները, իբրեւ «գաղութ», այլ կենդանի մասնիկը այդ նիքին։ Շեշտեց որ վրայ ապրող հայութիւնը է աջակցի հայրենի վեր թեան, մասնաւորապէս բոլոր այն ձեռնարկներուն հնարաւոր կը դարձնեն հա ղովուրդին ապրիլը եւ գունակ կ'ընեն օր մը բաւարար սահմանները երկին բիր մը տակ։

ԴԱՒԱԴԻՐ ՄԱԳԻՍՏՐՈ

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱ, 27 «Յառաջ»ի Նոր Ջուղայի տուած տեղեկութիւններ բացուցած են Մագիստրո ինչպէս բոլշեւիկները նեն «Նոր Ջուղայի ցարը»։

Մագիստրոսը բնիկ խորհրդային հիւպատոս քանի մը խեղկատակ յակատար հետ, մինչդեռ Սպահանի ւիկեան հիւպատոսը վար եսեւէն յուշարարի դեր կը տարէ։ Խանգարուած է ղայի ներքին անդորրու Երկու հակառակորդ համաձայնութեամբ ընտ հոգաբարձութիւնը, գործ ցած աշխատանքի լծուի րող արքէ դաւադրու շնորհիւ Մագիստրոսի հոգաբարձուներ, որոնք նպատակ դառնան իրեն խայի խոնարհութեամբ րեն իր քմահաճոյքներ միածնի յունիս 12 հրահանգը խրախուս Պարսկա-Հնդկաստանի նորդը։ Եւ ո՞վ կրնայ ինքը չէ պրոպագանդի ձեւը ներշնչեր Եթեւանի ներուն։ Մեսրոպ արք կերպ է հակեցեր կաթոլի կան կոնդակին իմաստը թոյլ չտալ որ եկեղե շէնքերու մէջ տեղի հակախորհրդային (այդ բանը գոյութիւն Նոր Ջուղայի մէջ) այլ քերուն մէջ գումարել որոնց իր ղեկավարութեան մունիստական ընթացք տալ Մագիստրոսը։

Եթէ մինչեւ այժմ նոր ղայի մտաւորականութիւն ուզեր բացորոշապէս թալ առաջնորդին, միայն ճառն այն էր որ կը թէ «հնատեսա դիւա վերջ պիտի դնէ իր հակազգային գործունէ Սակայն «դիպլոմատ ւորը աւելի կոյր թեամբ կը շարունակէ դոսներուն վրայ աւելցն կոմունիստ-պրոպագ «պատուանունը»։

տպաւորուած էջմիածնի տօնի օրը, երբ վանքի եկեղեցիի բակին Հայաստանի ներկայ կառավարութիւնը նկարագրելէ յետոյ, հետեւեալ խօսքերով վերջացուց իր քարոզը.—

«Ժամանակներն են պահանջած այդ, եւ մի գուցէ Աստուծոյ կամքն է... Այսինքն Աստուծոյ կամքն է որ եկեղեցիներ ափսոսատան վերածուին, քաղաքական եւ հոգեւոր իշխանութեան գլխին ամէն բռնէ չէ-խրատներու կարծր մուրճն իջնէ, համայն Հայաստան աշխարհը սարսափի ու տառապանքի հովին զառնայ...»

Մեր առաջնորդը չի քաշուիր գիշերային խրախճանքներէ, ազդեցիկ մարդոց սպասանիւթներուն տակ կոկորդիլոսի արցունքներ կը թափէ, իսկ առիթ կը զառնայ խեղճ ու անճարակ գիւղացիներու առջեւ կրթուած կղերական մը սպալս կը բռնելէ Մագիստրոսը. «Սրբազանի համար փող ու կին»։ Անշուշտ այդպիսի կեղծաւոր փիլոնաւորը յաղթանակի ցաւերը չի կրնար հագնիլ եւ կը նախընտրէ լռութեան խորհրդային իշխանութեան։

ՍԻՍ

Ի ՊԱՏԻՒ Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ ԵՒ Լ. ՇԱՆԹԻ

Ուրբաթ գիշեր, խումբ մը մտաւորականներ եւ պաշտօնեաներ մտերմական սեղան մը սարքած էին ի պատիւ երկու վաստակաւորներու՝ Նիկոլ Աղբալեանի եւ Լեւոն Շանթի, որոնք մօտերս հիմը պիտի դնեն կրթական նոր հիմնարկի մը։

Ներկայ էին մօտ 30 ընկերներ եւ համակիրներ։ Սեղանապետն էր Պրոֆ. Ն. Ադոնց։ Ցաքմենդրերի մը մէջ, գնահատման եւ յաջողութեան խօսքեր արտասանեցին Ա. Վաչեանց, Ա. Գիւլխանդանեան, Ս. Վրացեան, Ռուբէն, Մ. Ցէրպէտէրեան, Շ. Միսաքեան, Կ. Սասունի, Մկրտիչ Պարսամեան, Ռ. Աստալեան, Մ. Քոչարեան, Եղոտ Գասպարեան, Գ. Բալալեան, Սաքօ Ցախօրեան, Մ. Սասունի։

Միջանկեալ երգերէ յետոյ, խօսք առին երկու հիւրերը, պարզելով հայ գրագէտին եւ դաստիարակին պարտականութիւնները՝ հանդէպ այս տարաբախտ ժողովուրդին, «որ կրնայ ուսուցիչ մը արհեստ, բայց ոչ բանաստեղծ մը». Թէեւ չարչրկուած տարիքի եւ աշխատանքի բեռին տակ, երկուքն ալ խոր հաւատք ունին իրենց նոր ձեռնարկի մասին, եւ վստահ են թէ չպիտի պակսի համապատասխան աջակցութիւնը, բարոյական թէ նիւթական։

Հաւաքոյթը տեւեց մինչեւ կէս գիշեր։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած Խորհրդ. Թերթերէն)

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ 1929-30ԻՆ

Նախապատերազմեան ցանքերու տարածութեան հասնելու տեսակէտէն, ընթացիկ տնտեսական տարին կը հանդիսանայ վերականգնումի վերջին տարին։ 1928ին ցանուած 335.000 հեկտարին դէմ, ընթացիկ տարուան ցանքերը կը հասնին 362,700 հեկտարի։ Հարիւրին 8,2 յաւելում մը։

Բայց բամպակի ցանքերուն մէջ, բացը կը մնայ զգալի։ Նախապատերազմեան 15,200 հեկտարի դիմաց, այս տարի եղածը կը հասնի 13 400ի։

Գիւղատնտեսութեան ընդհ. արտադրութեան արժէքի տեսակէտէն, դեռ 1927-28ին Հայաստան հասած է նախապատերազմեան մակարդակին։ Ընթացիկ տարուան մէջ գիւղատն. ընդհ. արտադրութեան արժէքի աճումը հասած է 5,8 տոկոսի։

Իսկ 1929 30ին գիւղատնտեսութեան հիմնական ցուցանիշները հետեւեալներն են.— Ցանքերու տարածութիւնը պէտք է աճի հարիւրին 7,5. որոնցմէ հացահատիկները 4.1, իսկ զանազան նիւթեր 51, 8։ Առանձին ուշադրութիւն պիտի դարձուի բամպակի մշակման։

Անասնապահութեան զարգացումը կը դժուարանայ կերի պակասին հետեւանքով, որովհետեւ Հայաստանի մէջ, անասուններու կերի աղբիւրները չեն մշակուած պէտք եղած չափով։

Գիւղատնտեսութիւնը աւելի զարգացնելու համար, նախատեսուած է 1,700,000 ր.ի երկրագործական մեքենաներ։

Անդրկովկ. Արհեստից. խորհուրդի ընդհ. ժողովը բացուած է Երեւանի մէջ Սեպտ. 23ին։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

— Սեպտ. 1ին, Հայաստանի բոլոր խնայողական դրամարկղներուն մէջ (բացի երկաթուղիէն) գոյացած գումարն էր 1.221.711 րուբլի, իսկ աւանդատուներու թիւն եղած է 24019։ Այս թիւերուն մէջ, գիւղերը կը մտնեն 6404 աւանդատուով և 442,776 աւանդով։

— Հացի մթերքի ապահովման համար, զանազան շրջաններու վրայ դրուած էին հետեւեալ կանխավճար չափի պատրաստութիւնները.— Լենինական՝ 70000 փութ,— Լոռի-Փամբակ՝ 83000 փ.,— Էջմիածին՝ 45000 փ.,— Նոր Բայազիտ՝ 3000 փութ, ընդամէնը 233000 փութ։ 100.000ը արդէն յանձնուած է։

Լենինականի մէջ խառն մթերման ծրագիրը հազիւ կարելի եղած է հարիւրին 45 համեմատութեամբ իրագործել, բերքի պակասին ու նաեւ շուկայի մէջ գիներու բարձր ըլլալուն հետեւանքով։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

«Ճիւմհուրիէթ»ի մէջ Եոնուս Նատի կը գրէ.— Շատ որոշ է թէ Թուրքիա չի կրնար հեռուէն ու մօտէն չհետաքրքրուիլ արտասահմանի Թուրքերու վիճակով։ Եւ Թուրքին բարոյականին վայել վեհանձն շարժում մըն է բացէ ի բաց բարեկամին եւ թշնամիին յայտարարել թէ այս պարագան ուշադրաւ ծանրութիւն մը կը կազմէ բարեկամութեան թէ թշնամութեան նժարին մէջ։

Այս բնական զգացումէն դրդուած է որ, Ֆրանսայի հետ մեր կնքած դաշնագրին մէջ, պայման դրինք որ յարգուին Իսքէնտէրունի եւ շրջականներու Թուրքերուն իրաւունքները։ Նոյն զգացումով է դարձեալ որ մեր սիրտը կը դողայ Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրքերուն վրայ։ Ի՞նչ հարկ երկարօրէն բացատրելու որ անոնք մեր հարազատ եղբայրներն են եւ անոնց ենթարկուած ամենափոքր վիշտը կը վառէ մեր սիրտին ամէնէն նուրբ երակները։ Եթէ հարցուի թէ պատրա՞ստ ենք ի հարկին մեռնելու արտասահմանի ... եւ է Թուրքին համար, ամէն Թուրք անվարան պիտի պատասխանէ.

—Հա՛յ հա՛յ, առանց աչքս քըթթելու, եւ խաղալով խնդալով, յօժար կամքով եւ յուզումով....

Անհրաժեշտ է որ ներսը եւ դուրսը ուղղակի յայտարարուի այս պարագան։ Անկարելի է ուրանալ կապն ու ձգողութիւնը, որ կայ ազգի մը նոյնացեղ անհատներուն միջեւ։

Միայն թէ, մեր այս հանգրգութիւնը Իսքէնտէրունի կամ Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրքերու հանդէպ, քաղաքական նպատակներ չունի, այլ պարզ ցեղակցական եւ մարդասիրական զգացումներէ կը բխի։ Օրինակ, Կիպրոսի մէջ Անգլիացիները հաւասար աչքով կը նային բոլորին, եւ այս պատճառաւ Կիպրոսի Թուրքերու խնդիր մը գոյութիւն չունի մեզի համար։

Բնականաբար իրաւունքներնիս Թուրքերու մասին հաշիւ հարցնելու այն պետութեանց որոնց հետ դաշնագիր կնքած ենք։ Բայց ցեղակցական զգացումը չի կրնար սահմանափակուիլ դաշնագրերու շրջանակին մէջ։ Օրինակ, չենք ծածկեր որ կը ցաւինք, երբ կը լսենք թէ Ռուսիոյ Թուրքերը տեղ տեղ նեղութիւն կը քաշեն։ Այս ցաւին արտայայտութիւնը բոլորովին առանձին խնդիր է եւ բնաւ կապ չունի պետութեան մը ներքին գործերուն խառնուելուն հետ։

ԻԶՄԻՐԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Իզմիրէն կը հաղորդեն թէ նահանգին տնտեսական վիճակը այս տարի լաւ չի նկատուիր, բերքին կրած վնասին հետեւանքով։ Նահանգին գլխաւոր բերքերն են չամիչ, թուզ եւ ծխախոտ, բայց վերջին անձրեւները մեծ վնասներու ենթարկած են զանոնք, կարգ մը վայրերու մէջ գրեթէ ամբողջութեամբ փճացնելով։

Ոչ միայն պարտիզպաններն ու վաճառականները նեղ դրութեան մատնուած են, այլ բազմաթիւ բանուորներ, որոնք թուզի եւ չամիչի պատրաստութեամբ կը զբաղին, շատ կանուխ անգործութեան կը մատնուին եւ ձմրան պատրաստութիւնները կիսատ կը թողուն։ Թուզի քանի մը մեծ առեւտրական հիմնարկներ իրենց գործերը գոցել տուած են արդէն, ապրանքի չունենալուն համար։ Այս տարի Եւրոպայէն եղած պատուէրները անցեալ տարուան մէկ չորրորդն է միայն։

Այգեպաններուն օժանդակութիւն մը ըլլալու համար, ոգելից ըմպելիներու վարչութիւնը սկսած է թրջած չամիչները գնել։

Ծխախոտի այս տարուան բերքը անցեալ տարուանին չափ եղած է։

ՈՍԿԵՂՋԻՒՐԸ ԿԸ ԼԵՑՈՒԻ

Ոսկեղջիւրի Գասըմ փաշայի շրջանակին մէջ կղզեակ մը կազմուած է, Գասըմ փաշայի ձորէն բերած մօրուքներով։ Կղզեակը ներկայիս վտանգ մը չի ներկայացներ նաւարկութեան համար, բայց հինգ տասը տարի վերջ, Ոսկեղջիւրի մէջ տասը նման ուրիշ բազմաթիւ կղզեակներ առաջ պիտի գան շոգենաւերու երթեւեկը խանգարելով։

ԿՐՕՆԱՓՈԽ ՀԱՅԵՐ

Կրօնափոխութեան կանոնագրին հրատարակութենէն ի վեր, շուրջ 400 անձեր դիմում կատարած են իսլամանալու համար։

«Սոն Սաաթ» կը գրէ թէ դիմողներուն մեծ մասը Հայեր են։ Անոնց մէջ կան քանի մը գեղագործներ ալ, որոնց Պոլսոյ խանութները փակուած ըլլալով, Անատոլուի մէջ գործելու մասին դիմում կատարած են։ Հայերէն վերջ կուգան Յոյները։ Հրեայ աղջիկներ եւ կիներ ալ կան, որոնք այս կրօնափոխութեամբ կը յուսան առանց դրամօժիտի ամուսիններ գտնել։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Լիոն.—Սեպտ. 8ին Վիէնի մէջ տեղի ունեցած ոլիմպիականին հաւասար մնացած էին Լիոնի երկու հայկական խումբերը՝ Մ. Ա. Որբերու Մարզական Միութիւն եւ Ֆութպոլ Քլիւպ Արմէնիէն։ Երկրորդ մրցումը տեղի ունեցաւ 22 Սեպտ., Կիրակի առաւօտուն, տիկեաններու ընդարձակ դաշտին վրայ։ Հետաքրքիր երիտասարդութիւնը փութացած էր քաջալերելու հայ մարզիկները։ Խաղը սկսելէ տասը վայրկեան վերջ Մ. Ա. Ո. Մ. Միութիւնը շահեցաւ իր առաջին նշանակէտը. քիչ յետոյ իրենց կոկիկ փասերուն շնորհիւ՝ երկրորդ մը։ Ասոր վրայ Ֆութպոլ Քլիւպի մարզիկները սկսան բուռն յարձակողական, բայց ապարդիւն։ Կիսախաղին քառորդ ժամ մնացած Մ. Ա. Ո. Մարզականը նշանակեց իր երրորդ նշանակէտը ու քանի մը վայրկեան յետոյ Ֆութպոլ Քլիւպը 12 քայլէն շահեցաւ իր առաջին նշանակէտը ու կիսախաղը վերջացաւ 3—1։

Դադարէն յետոյ սկսաւ երկրորդ կիսախաղը Ֆութպոլ Քլիւպի յարձակողականով։ Երկուստեք ճիգերէ վերջ, Որբերու Մարզականը շահեցաւ չորրորդ եւ վերջին նշանակէտը ու խաղը վերջացաւ 4—1 որբերու յաղթութեամբ։ Կ'արժէ քաջալերել այս պատանի մարզիկները, որ հազիւ երեք ամիսէ ի վեր կազմակերպուած են։

.˙. Նոյն խումբը յառաջիկային պիտի մրցի Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջին խումբին դէմ։ Ցաղթականը պիտի շահի բաժակը։

Սահակ Կէնճեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՐՑՈՒՄԻ ՄԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Կարդացինք «Յառաջ»ի 21 Սեպտ.ի թիւին մէջ Պանդուխտեան ստորագրութեամբ հարցում մը, ուղղուած Շ. Գարահիսարի անունով գործող չորս Միութիւններուն։ Իբրեւ այդ Միութիւններէն ամենահինը, կուզանք հրապարակաւ կարգ մը լուսաբանութիւններ տալ։

Պ. յօդուածագիրը ձուտէն տեղեակ կը թուի «Թագմիկ»ի եւ այլ Միութեանց գործունէութեան Պոլսոյ կամ Ֆրանսայի մէջ։ «Թագմիկ» Հայր. Միութիւնը հիմնուած ըլլալով Զինադադարէն անմիջապէս յետոյ, շատ օգտակար ծառայութիւններ մատուցած է մեր տարագիր թէ քաղաքացի եւ թէ շրջանի հայրենակիցներուն։ Նոյնպէս գաւառ պատուիրակ մը ղրկած եւ շատեր ազատագրած է։ Յետոյ ինչ ինչ պատճառներով որ ներկայ «Թագմիկ»ի վարչութեան անծանօթ կը մնան, Միութեան շրջանի կարգ մը հայրենակիցները անջատուելով կազմած են «Արեւնոտ Դաշտի» Միութիւնը։

Իսկ 1923ին քաղաքական գլխուներու բերումով, ինչպէս ամբողջ հայութիւնը, մեր հայրենակիցներն ալ ցրուած են եւ մեծ մասամբ հաստատուած Ֆրանսայի մէջ։ Փարիզ հաստատուող հայրենակիցներ պէտք զգացեր են Միութեան մը եւ հիմներ են «Թագմիկ»ը, ինչպէս որ գոյութիւն ունէին նոյն անուանով գործող Միութիւններ Ամերիկայի, Եգիպտոսի, Պուլկարիոյ եւ վերջերս նաեւ Սուրիոյ մէջ։

Փարիզի «Թագմիկ»ը կազմուելէն յետոյ, ոչ մէկ ջանք է խնայուած է հին վէճերը վերցնելու եւ Միութիւնը դարձնելու ամէնքինը։ Ցաւալի է որ շրջանի կարգ մը հայրենակիցներ տեղի չեն տուած մեր փափաքին եւ 1927ին կազմած են «Անդրէասի եւ շրջանի» Միութիւնը։ Այս տարի յունիս 22ին «Թագմիկ»ի ընդհ. ժողովին դարձեալ փափաք յայտնուեցաւ երկու Միութիւնները միացնելու եւ առ այդ ներընտիր վարչութեան պաշտօն տրուեցաւ բանակցելու։ Ձմռնանք ըսելու որ երկու աթոռներ ալ պարապ ձգուեցան վարչական ընտրութեանց ժամանակ, անոնց միացումով լրացուելու համար։ Վարչութեան բոլոր հայրենակիցները տակաւին կը սպասեն։ Գալով գաւառի Հայր. Միութեանց, վարչութիւնս պէտք եղած տեղեկութիւնները չունի թէ անոնք տրամադի՞ր են միանալու կամ զէթ չմիանալու պարագային համերաշխ գործելու։

Իսկ մեր հայրենակցի այն հարցումին, թէ «շրջան» ըսելով ի՛նչ պէտք է հասկնալ, պատասխանը պարզ է.— Այն հայաբնակ շրջանները որ Գարահիսարի գաւառին կը պատկանին։ Իւրաքանչիւր գիտակից հայրենակցի պարտքն է սին վէճերով չզբաղիլ եւ այժ տալ «Թագմիկ»ին, զայն դարձնելով ամէնուն գուրգուրանքին առարկան եւ դարման մը մեր ծով կարիքներուն։

Շ. Գարաճիսարի եւ շրջանի Հայրենակց. Միութեան Վարչութիւն

Գրութիւններու եւ դիմումներու համար գրել հետեւեալ հասցէին. P. Derderian 18 rue Denoyez, Paris (20e)։

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՊԱՅՐԱՔՏԱՐԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԸ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆՈՐԱՎԷՊ)

— Եւ իմ տեղս ձեր ոտքերուն տակ, յարեց Հաւատարիմ Մէրճան, գետինը փռուած՝ Գիւլզարին մուճակներուն քսելով իր ճակատը։

. . . .

Վայրկեան մը ետքը երեք հոգի միայն մնացեր էր աշտարակին մէջ. Գիւլզարը, Իգպալ եւ Հաւատարիմ Մէրճանը։ Պայրաքտար, վարի յարկը վերադարձեր էր եւ իր գիւղացի - հրամանատարի ամբողջ հեղինակութեանը դիմելու սպառնացեր էր՝ որպէսզի քովի ջոկերն ալ ընդունին անձնատուր ըլլալ Եէնի Չէրիներուն, հաւատացնելով թէ անոնց մեկնելէն ետքը պիտի բանակցէր իր իսկ անձնատուութեանը պայմաններուն մասին։

Վերջին սպային հեռանալուն վրայ, իր ձեռքովը իսկ գոցեց դուռը՝ ամուր կերպով զեռեզելով ետեւի երկաթեայ ձողը։

Ցետոյ գնաց աշտարակին ստորայարկը՝ ուր պահուած էր ռազմամթերքը եւ ուր կը գտնուէին արդէն Իգպալ եւ Մէրճան։

Պատին նեղ լուսանցքին մօտեցաւ՝ դուրսը գտնուող Եէնի-Չէրիներուն խօսելու համար։

— Նոլտաշներ, ըսաւ, գրեթէ բարեկամական ձայնով մը, կարգը ինծի եկաւ. ես ալ անձնատուր պիտի ըլլամ, սակայն մէկու մը միայն կրնամ վստահիլ անձս. ես պատկաներ եմ Եէնի-Չէրիներու քառասուներորդ «Օրթա»յին, անոր ''Օտապաշի-ուսթա,,ն (Հրամանատարը) թող գայ. անիկա իմ պետս է Եէնի Չէրիի կազմակերպութեանը մէջ. անոր միայն կրնամ անձնատուր ըլլալ։

Եէնի Չէրիները յաղթութեան արբշռութեամբը գինովցած՝ գացին բերին Օրթա-պաշին որ լուսանցքին դիմացը եկաւ խօսելու համար։

— Մօտեցէք, մօտեցէք, ըսաւ առիւծը, շատ կարեւոր են խօսքերը զորս պիտի ուղղեմ ձեզ։

Ամէնքը մօտեցան լուսանցքին։

Այն ատեն լսելի եղաւ առիւծին գոռը՝ որ իր հրամայական շեշտը առեր էր նորէն։

— Որիկաներ, ապստա՛մբներ, վատե՛ր, ի՞նչպէս համարձակեցաք մանաւանդ դուք, որ իմ ընկերներս եղեր էիք Օրթային մէջ, ինչպէս համարձակեցաք միանալու մեր հաւատքին թշնամի ըմբոստներուն՝ որոնք կայսրութիւնը կը կործանեն, չընդունելով կարգ ու կանոն՝ առանց որու անկարելի էր զօրութիւն եւ յաղթանակ։ Ի՞նչպէս հաւատացիք որ Եէնի-Չէրիի «Օճախ»ը պիտի փրկէք, մինչդեռ զայն բարեկարգելու յանէտ կ'աշխատէի ես. Ի՞նչպէս մոռցաք հնամեայ հաւատարմութեան գրաւականները՝ զորս իբր վարձքի ընկեր մը տուի ձեզի Պոլիս գալէս ի վեր, մասնաւոր խնամքի առարկայ ընելով ձեր «Օրթա»յին զօրանոցը. եւ դուն, Օտա Պա՛շի, ի՞նչպէս չվախցար մասնակցելու այս վատ դաւադրութեան, մինչդեռ հաւատարմութեան երդումներ կ'ընէիր ինծի մուճակներս համբուրելով։ Ո՞վ կ'արգիլէր զիս Եէնի-Չէրիները ջնջելէ Պոլիս եկած ատենս՝ եթէ այդ դիտաւորութիւնը ունենայի։ Վատե՛ր, ի՞նչպէս հաւատացիք թէ Պայրաքտար կը զիջանի անձնատուր ըլլալ ձեզի նման տզրուկներու։ Ահա պատիժը անոր հաւատացողին։

Ատրճանակի հարուած մը գետինը տապալեց Օտա Պաշին անշունչ դիակը. Պայրաքտար անոր թամբին իսկ ուղղեր էր կապարը։

Եւ մինչդեռ Եէնի-Չէրիները կը վերսկսէին հրազանձգութեան, լսելի եղաւ գեհենական պայթիւնը, զոր ատրճանակի նոր հարուածով մը առաջ բերեր էր առիւծը։ Աշտարակին քարերուն եւ երկաթներուն հետ օդը բարձրացեր էին հարիւրաւոր Եէնի-Չէրիներու անկենդան ու անկերպարան մարմինները, մինչդեռ հրդեհը՝ աւելի արծարծած քան երբեք՝ իր բոցերուն վեհութեամբը կը լուսաւորէր վախճանը կեանքի մը՝ զինք այդ բոցերուն պէս, զոր երբեք անարժան արարք մը չէր նսեմացուցեր։

* *

Հետեւանքը՝ որ այս դէպքը ունեցաւ կայսրութեան ճակատագրին վրայ՝ անհունն է. յետաշրջութիւնը կը յաղթանակէր նորէն անխափան։ Թուրքիա անգամ մըն ալ կը հեռանար փրկութեան շաւղէն...։

... Օրեր ետքը, երբ ամբողջովին մարեցաւ հրդեհը՝ որ ծագեր էր այս դէպքերուն յաջորդող ընդհանուր ապստամբութեան միջոցին եւ որ աճիւնի փոխեց բազմաթիւ թաղեր, Բ. Դրան աւերակներուն մէջ հալած ոսկիի եւ արծաթի կտորներ փնտռող «Թաբալըճի»ներ՝ առիւծին ածխացած մարմինը գտան աշտարակին ստորայարկը։ Իգպալ իր սիրական ամուսնոյն փարեր էր՝ բոլորանուէր սիրոյ գերագոյն ընդգրկումով մը. Հաւատարիմ Մէրճանի դիակը՝ անոնց ոտքը ներքեւ կը գտնուէր...

... Կէս դար ետքը Գուրպան Պայրամի մը նախընթօրը՝ Սուլթան Պայազիտի հրապարակին վրայ խռնուող ուխտաւոր երամներէն մէկուն քով կարելի էր տեսնել կորաքամակ կին մը, որ երեք պարարտ խոյ կ'ընտրէր մեծ ուշադրութեամբ։ Քամէրդաշն էր, հիմա զգջացող բարեպաշտուհի մը որ կը պատրաստուէր ողջակէզներ նուիրել Աստուծոյ Պայրաքտարի, Իգպալի եւ Մէրճանի հոգւոյն։

— Աստուծոյ ողորմութիւնը անհուն է, կը փսփսար քթին տակէն, ես պատճառեցի անոնց մահը տիրոջս Հաֆիզ էֆէնտիի հրամանով՝ Պայրաքտարը համոզելով որ մերկանայ իր Րումէլիցի հերոսի զէնքերէն։

Աչքերը մթնցան. վայրկեան մը կանգ առաւ հոգեզմայլ՝ վերյուշուած պատկերին հանդէպ.

— Որքա՜ն անդիմադրելիօրէն գեղեցիկ էր այն ատեն...։

Կինը կ'արթննար բարեպաշտուհիին մէջ։

(17) ՏԻՐԱՆ ՔԷԼԷԿԵԱՆ

«Բստան» 1913

ՎԵՐՋ

ստացած չըլլալով, ստիպուած է երկարաձգել Պոլսոյ մէջ իր բնակութիւնը։ Մօտ օրէն պիտի ձգէ Մեծ կզզին իր բնակարանը և Բերա պիտի դառնայ։

Բոլշեւիկ գործակալ մը ձերբակալուած

Սթօքհոլմի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Մոսկուայի ամէնէն վտանգաւոր գործակալներէն մէկը՝ Բոռնովիչ, որ Սթօքհոլմ գացած էր խռովութիւններ սերմանելու համար։ Ինք է որ կազմակերպած էր հանրակառքի աշխատաւորներու վերջին գործադուլը, որու ընթացքին ծանր ընդհարումներ տեղի ունեցան բանուորներուն եւ ոստիկանութեան միջեւ։ Բնակարանը խուզարկուելով, բազմաթիւ փաստաթուղթեր գրաւուեցան։

Ցունաց պատրիարքը մեռած

Պոլիս, 29 Սեպտ.— Յունաց պատրիարքը մեռաւ՝ երկարատեւ հիւանդութենէ մը յետոյ։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ Չորեքշաբթի։

Երկրաշարժ Իզմիրի մէջ

Էնկիւրի, 29 Սեպտ.— Երէկ ժամը 21ին եւ կէս գիշերին երկրաշարժի երկու ուժգին եւ կարճ ցնցումներ զգացուեցան Իզմիրի մէջ։

Կարեւոր վնասներ չկան։

Ո՛չ մէկ լուր Քոսթէ եւ Պելոնթէ

Գրեցինք թէ ֆրանսացի յայտնի օդանաւորդներ Քոսթ եւ Պէլոնթ ուրբաթ առաւօտ Պուրժէի օդանաւային կայանէն «Կարմիր Թռչունով» ճամբայ ելան դէպի Իրքուցք (Մանչուրիա)՝ ուղիղ գիծով տեւողութեան մրցանիշը կոտրելու համար։ Ցիսուն ժամուան բաւելու չափ պէնզին առած էին։

Թերթս մամուլը դրուած պահուն 76 ժամ անցած էր անոնց մեկնումէն ի վեր եւ դեռ ոեւէ լուր չէր հասած թէ ո՞ւր ցամաք իջած են։

Կը կարծուի թէ իջած են Սիպերիոյ ամայի տափաստաններուն վրայ ուր հեռագրական հաղորդակցութիւն չկայ։

Ցոյցեր Աւստրիոյ մէջ

Կիրակի կէսօրէն վերջ մեծ ցոյցեր եւ թափօրներ տեղի ունեցան Ստորին Աւստրիոյ չորս գլխաւոր քաղաքներուն մէջ։ Ամէն բան խաղաղ անցաւ եւ հակառակ ակնկալութեանց, ոեւէ միջադէպ չպատահեցաւ։ Միայն Մէօտլինկի մէջ համայնավարները ուզեցին խանգարել թափօր մը, ոստիկանութիւնը միջամտեց, մէկ համայնավար թեթեւօրէն վիրաւորուեցաւ։ Քսան ձերբակալութիւններ կատարուեցան։

Ստորին Աւստրիոյ զանազան կէտերուն վրայ ընկերվարականներուն կողմէ կազմակերպուած ցոյցերն ալ շատ խաղաղ անցան։ Ոստիկանութիւնը միջամտեց միայն անիշխանական մը կարգի բերելու համար։

Կը կարծուի թէ Շոպէրի նոր կառավարութիւնը ժողովուրդին վստահութիւնը գրաւած է։

Աշխատաւորականներու համաժողովը

Երէկ Պրայթընի մէջ բացուեցաւ Անգլիոյ Աշխատաւորական կուսակցութեան տարեկան համաժողովը, մասնակցութեամբ հազարէ աւելի պատգամաւորներու։

Քանի մը նախարարներ ալ պիտի հետեւին համաժողովի աշխատանքներուն, մասնաւորաբար Արթըր Հէնտըրսըն, Ֆիլիփ Սնոտըն, Թոմաս եւ Մորիսըն։

Արտաքին Նախարար Հէնտըրսըն պիտի խօսի ճառ մը օրակարգի միջազգային բոլոր խնդիրներուն, մասնաւորաբար Ազգերու Դաշնակցութեան, Ռուսիոյ եւ Եգիպտոսի մասին։

Կը սպասուի որ Ֆիլիփ Սնոտըն կարգ մը յայտնութիւններ ընէ Լահէյի բանակցութեանց մասին եւ երկարօրէն ծանրանայ Անգլիոյ ելմտական ծանր կացութեան և Անգլիոյ դրամատան կողմէ զեղչի սակին բարձրացուելու պատճառներուն մասին։

Վէնիզէլոս Պերլինի մէջ

Յունաստանի վարչապետը Պերլին հասած ըլլալով, գերման թերթերը կը գրեն թէ Վէնիզէլոս կը փափաքի հարթել պատերազմին հետեւանքով առաջ եկած թիւրիմացութիւնները եւ մերձեցում մը առաջ բերել երկու երկիրներու միջեւ։

Հիճազի օդային ուժերը

Րիւթէրի գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ Հիճազի եւ Նէճտի վեհապետ Թագաւոր Իպնը Սուուտ բանակցութեան մէջ է՝ անգլիացի վեց օդանաւորդներ պաշտօնի կոչելու համար իր երկրին մէջ։ Ասոնք պիտի կազմեն Հիճազի օդային ուժին կորիզը։

Իպնը Սուուտ երկար ատենէ ի վեր կ'ուզէր անգլիական օդանաւեր եւ անգլիացի օդանաւորդներ ձեռք բերել, սակայն ցարդ իրեն ներկայացուած պայմանները գոհացուցիչ չէին նկատուած։ Այժմ գրեթէ համաձայնութիւն գոյացած է եւ վեց օդանաւորդները շուտով պիտի մեկնին իրենց պաշտօնին գլուխը

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՉԷԶԱՐԷ ՌՈՍՍԻ, նախկին ֆաշիստ գործիչը որ պատասխանատու կը նկատուէր ընկերվարական երեսփոխան Մաթթէոթթիի սպանութեան համար եւ 1928 օգոստոս 31ին ձերբակալուած էր իտալեւզուիցերիական սահմանին վրայ, 30 տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ պետութեան պաշտպանութեան մասնաւոր դատարանին կողմէ Հռոմի մէջ։ Ռոսսի կ'ամբաստանուի թէ արտասահմանի մէջ հակաֆաշիստներուն հետ գործակցած է, փորձելով քաղաքացիական կռիւ ստեղծել եւ Մուսոլինին սպաննել։

ՔԼԷՄԱՆՍՕ իր ծննդեան 89րդ տարեդարձը տօնեց անցած օր։

ԳԵՐՄԱՆ գրագէտ եւ թատերագիր էրնսթ Թոլլըր, որ *Բրեմէն* շոգենաւով Ամերիկա կ'երթար, ելլիս Այլէնտի մէջ վար դրուեցաւ՝ հարցաքննուելու համար։ Թոլլըր իր գործերուն մէջ ընկերվարական գաղափարներ պաշտպանած է։

ԼԻՈՆԻ մէջ ձերբակալուեցաւ Սոլտաթի անուն իտալացի մը, որ ներկայացուցիչն էր մետաքսեղէնի անգլիական տան մը եւ 1,200 հազար ֆրանքի զեղծարարութիւն կատարած էր։

ԱՒՍՏՐԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթ *Ռոթէ Ֆանէ* (կարմիր Դրօշակ) թերթը գրաւուեցաւ եւ խմբագրապետը իբրեւ դաւաճան ձերբակալուեցաւ։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց նաեւ ուրիշ կարեւոր համայնավարներ։

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ մէկ շաբթուան ընթացքին ինքնաշարժի զոհ գացին 115 հոգի, 37 մեռած եւ 78 վիրաւոր։ Վերջին ութ շաբաթուան ընթացքին մեռած են 286 եւ վիրաւորուած 541 հոգի։

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ,,Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Փարիզ.— 5 Հոկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Փըթի Ժուռնալի սրահը 21 Rue Cadet, Մէթրօ Cadet

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԸՆԿԵՐՆԵՐ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ և ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Հայկ. եւ եւրոպական պարեր

Մուտք՝ 5 ֆրանք Տոմսերը կը ծախուին ցառաջի խմբագրատունը

Մարսէյլ.— Հոկտ. 5 Ընկ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ,
Վալանս, Հոկտ. 6 »
Լիոն, Հոկտ. 5 (մանրամասնութիւնները յաջորդով)
Ցեսին, Հոկտ. 6 » »
Վալանս, Հոկտ. 12 » »
Վիէն, Հոկտ. 13 » »
Փոն տ'Պըլնա.— Հոկտ 20 » »
Պուատօ, Հոկտ. 28 » »
Կրընոպլը, Հոկտ. 6 Ընկ. ԲԱԲԿԷՆ ԱՂԱԲԵԿԵԱՆ,
Ռուան, Հոկտ. 13 »
Սէն Շամոն, Հոկտ. 5 Ընկ. ԹԻՒԼՊԷՆՏՃԵԱՆ,
Սէն Թ'էթիէն, Հոկտ. 6 »

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Պէլվիլի կոմիտէի ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին 131 Fbg. du Temple.

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Յիշեցնելով լրագրական աւանդութիւն մը, կը յայտարարենք թէ թերթը պատասխանատու չէ հրատարակուած ազդերուն եւ ծանուցումներուն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Սկիւտարցի Գրիգոր որ քսան տարիէ ի վեր ուսուցչութեամբ կը պարապի Պուլկարիոյ մէջ։ Ամուսնացած է եւ ունի երկու զաւակներ։ Իմացնել իր մօրաքրոջ Տիկին Բուբուլ Զուխաճեանի, 99 Rue de Paris, Meudon (Seine), France.

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեան որ Ուրֆայի մէջ Ռեժիի հաշուակալ էր։ Իզմիրի հրդեհէն 20 օր վերջ Ուրլայի բանտէն նամակ ստացած է իրմէ։ Անկէ վերջ լուր չկայ։ Իմացնել՝ Mme D. Mekinianի, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Գարահալլը գիւղէն (Եոզկատ) Ալթուն Փիլոյեան, հօր՝ անուն Յովհաննէս, մօր՝ անուն Չեմիլէ։ Երեք տարի առաջ կը գտնուէր Պէյրութ Ամերիկեան աղջկանց որբանոցը։ Իմացընել՝ իր եղբօրը Արթօ Փիլոյեանի, 77 Rue de Paris, Meudon (S. et O.) France.

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ հայրս, Կեսարացի սոկերիչ եւ պզտիկ Թալասցի Նազար Կիրիկեան. եղբայրս՝ Գրիգոր. քոյրս՝ Հրանուշ։ Ընդ. պատերազմի ատեն աքսորուած են Պիրէճիկ (Տէր-Զօր), անկից վերջ տեղեկութիւն չեմ առած։ Յիշեալներու մասին ատոյգ տեղեկութիւն տուողին դրամական կարեւոր գումար մը նուէր պիտի տրուի։ Իմացնել գարգի վաճառական G. Nazarianի, 52 Rue Sfintzilor, Bucarest, Roumanie.

— Շապին-Գարահիսարցի Հեղինէ Քոմասեան (ծնեալ Պօզաճեան) կը փնտռէ իր եղբայրը Գրիգոր Պօզաճեան որմէ վերջին անգամ նամակ ստացած է 1925ին Ամերիկայի Միլֆօրտ քաղաքէն։ Իմացնել՝ K. Israélianի, 26 Rue du Musée, Marseille. (B. du R). (France).

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

1930Ի ՕՐԱՑՈՅՑ

Մօտ օրէն լոյս կը տեսնէ Սահակ-Մեսրոպ Գրադարանի պատի օրացոյցը։

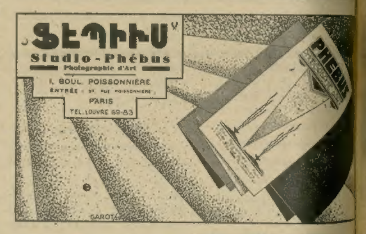

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10
Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ՀՈԿՏՈՄԲԵՐ 1929

2 OCTOBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1074 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԿԱԹԱԳՈՐԾԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Հարկ է անվերջ քրքրել այս ժողովուրդին եղերն եւ վէրքերը, ուրախութիւններն ու տագնապները, մանաւանդ այս պողոտաներուն վրայ: Հոգ չէ թէ տասը խօսքէն մէկը միայն լսուի:

Ցունաստանէն ստացած ենք երկտող նամակ մը եւ լուսանկար մը: Այս վերջինը պիտի հրատարակենք առանձին, բայց կ'աճապարենք մեր ընթերցողներուն ուշադրութեան յանձնել նամակը:

Երիտասարդ երկաթագործ մըն է գրողը, որ մարդ-մարդաանք չգտնելով իր շուրջը (Քալամաթա), աչքերը կ'ուղղէ հարեւան քաղաք մը, Փաթրաս, եւ կը պատմէ սրտցաւ բարեկամի մը: Կ'արտագրենք նոյնութեամբ, միայն ուղղագրութիւնը չփոխելով:

— «Քալամաթա քաղաքին մէջ բնակող հայ ազգայինները, թիւով 28 ընտանիք, շատ տարիներէ ի վեր դպրոց կամ մանկապարտէզ մը չէին ունեցած եւ թիւով 22 մանկտին թափառական փողոցները կը շրջէին, որոնց 16 հատին լուսանկարը ներփակ կը գտնէք (վեց աշակերտ բացակայ են, ծնողաց հետ գիւղ գացած):

«Աչքաթող ընելով լիշեալ մանկտեան վիճակը երկաթագործի խանութիս անձուկ նիւթականէն զոհելով, բացած եմ մանկապարտէզ մը, որ կը շարունակուի մէկ տարիէ ի վեր: Սակայն միջոցներս անբաւական ըլլալուն, մանկապարտէզը գոցուելու վտանգին տակ կը գտնուի»:

Ու կը դիմէ իր — եւ մեր — բարեկամին «ազնուամեծութեան»: Խօսքը իրեն տանք նորէն.

— «Գթութեան գործ մը կատարելու ձեռնարկնիդ կը յայտնեմ. ստիպուած կը զգամ ինքզինքս խնդրելու օժանդակութիւն մը մեր մանկապարտէզը կանգուն պահելու համար: Մեր մանկապարտէզը առ այժմ 350 - 400 տրախմի բաց մը կ'ունենայ, որուն համար կը խնդրեմ ճար մը խորհիլ ի սէր մանկտեան»

Ուրեմն, ամսական 100-130 ֆրանքի բաց մը՝ կը սպառնայ քանդել պզտիկ բոյն մը: Դպրոցէ զրկել քանի մը մանուկներ, մանչ եւ աղջիկ:

Թող այս տողերը կարդացող ամէն քաղաքացի ձեռքը խիղճին վրայ դնէ եւ հաշուէ, թէ այս բացին քանի՝ անգամը կը ծախսէ ամիսը, շաբաթը կամ օրը, այսպէս կամ այնպէս...

Ամբողջ պատմութիւնը, ինքնին, այնքան պերճախօս է, որ մենք աւելորդ կը համարենք սրտառուչ խօսքեր շարել:

Ընդհակառակն, հրատարակութեան տալով այդ նամակը, արդէն փրկուած կը համարենք Քալամաթայի քանի մը մանուկները: Քանի մը հոգի — նոյնիսկ մէկ հոգի — կրնան անմիջապէս գոցել մանկապարտէզին տարեկան բացը. 1200-1500 ֆրանք: Կամ գոյացնել այնպիսի գումար մը որ բաւէ քանի մը տարի: «Յառաջ»ը կուտայ հասցէն եւ ուրիշ ինչ որ կ'ուզեն:

Բայց, երկաթագործ Մանուէլին նամակը պէտք չէ ծառայէ միայն այս նպատակին: Ան պէտք է մուրճի մը պէս իջնէ բոլոր գլուխներուն: Մանաւանդ ազգային կոչուած գլուխներուն, որոնք աջ ու ձախ կը նային զինուորներու պէս, կ'երերան, կ'երեւան իրենց վստահուած գործերու բոլորտիքը. բայց երբեք իրենց նայուածքը շեշտակի չեն ուղղեր դէպի ներս: Չեն տեսներ, չեն զգար, չեն հասկնար բուն չարիքը:

Պէտք է որ այդ նամակը մուրճի մը պէս ճզմէ նաեւ այն գրիչները, որոնք պարզ կիրքի համար, եւ առանց խղճահարութեան, կը խափանեն գաղութներու կազմակերպութեան կենսական գործը:

Որովհետեւ, եթէ ունենայինք այդպիսի կազմակերպութիւն մը, կեդրոնական իշխանութիւն մը՝ իր յարակից կարգ ու սարքով, հազարաւոր երկաթագործ Մանուէլներ միշտ ալ պատրաստ պիտի ըլլային իրենց քրտինքէն բաժին հանելու հանրօգուտ ձեռնարկներու: Մինչդեռ հիմա, բոլորովին մինակ ձգուած ըլլալով ծերունի եւ նոյնքան անձնուէր վարժապետի մը հետ, Քալամաթայի արի աշխատաւորը թախանձագին օգնութիւն կը խնդրէ, ամսական հարիւր ֆրանքի տագնապի մը համար...

Եւ դեռ ի՜նչքան Քալամաթաներ ունինք սրտէ եւ միտքէ հեռու: Ի՜նչքան մանուկներ՝ թափառական՝ փողոցէ փողոց: Ի՜նչքան ծաղկոցներ որոնց մուխը կը մարի տարեկան քանի մը հազար ֆրանքի պակասէն:

Ո՛չ հրատարակուած թղթակցութիւնները, ոչ եկող-գացող վկաները չեն կրնար ներկայացնել ամբողջական պատկերը այն թշուառութեան ուր կը գալարուին Յունաստանի, Պուլկարիոյ, Սուրիոյ եւ Միջագետքի քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ ինկած բազմութիւնները:

Թէեւ «Գաղութներու մէջ ոչ քաոսային վիճակ կայ, ոչ ալ ժողովուրդը անտէր եւ անգլուխ է», — ինչպէս կը յայտարարէ Ամերիկայի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, կատարեալ անպատկառութեամբ:

... Մանուէ՛լ, գա՛րկ մուրճը երկաթին, ամո՛ւր եւ ինքնավստահ: Անոր կայծերը ոչ միայն պիտի փրկեն ծաղկոցիդ, այլեւ ուժ պիտի տան բոլոր Մանուէլներուն, իրենց քրտինքը շաղախելու այս ժողովրդի բարիքին համար:

Շ.

МАМՈՒԼ

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՁԱԽԵՂՏԸ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ (19 օգոստ.).

— « Լէնինականի աւերիչ շարժէն յետոյ, ներգաղթ տեղի չունեցաւ: Տրուած խոստումները եւ հանդիսաւոր յայտարարութիւնները մոռցուեցան շուտով, երբ Երեւանի խելացի դաւիթները տեսան որ իրենց ակնկալութիւնները չպսակուեցան եւ հնարաւոր չեղաւ նուաճել գաղութահայ ասպարէզը:

Հայաստանի խորհրդային իշխանութիւնը ներգաղթի խաղին տակ երկու նպատակ կը հետապնդէր: Առաջին՝ գաղութներէն դրամ կորզել ու ազգային հաստատութիւնները փոխադրել տալ երկիր, երկրորդ՝ գաղութահայ թափթփուքները հաւաքել Հօկի շուրջ, Դաշնակցութեան դէմ պայքարը շարունակելու համար:

Առաջին նպատակը չիրականացաւ, որովհետեւ ազգային կտակները իր ձեռքին մէջ ունեցող առաջնորդ-փաշաները կուսակցութիւնը, տրամադիր եղաւ դրամէն աւելի իր պատիւը նուիրաբերելու համայնավար փեսացուներուն:

Երեւան, աւելի ճարպիկ ու լարախաղաց, թամկավար կուսակցութեան հարսի քմայքը չհասկնալ ձեւացուց եւ երեւութապէս շարունակեց սիրաբանութիւնը:

Երզնկեան, Փիրումով, Մակինցեան, Եսայեան եւ ուրիշ մեծ ու պզտիկ համայնավար փեսացուներ մինչեւ Փարիզ եկան, չօշափելի յարաբերութեան մէջ մտան ռամկավար հարսին հետ: Գրկուեցան, համբուրուեցան, քիչ մը դրամ կորզեցին, բայց չհասան իրենց նպատակին:

Հայաստանի խորհրդային իշխանութեան երկրորդ նպատակն ալ չիրականացաւ: Հօկերը՝ սկզբնական շրջանին՝ իրենց շուրջ հաւաքեցին աննկարագիր ու անբարոյական տականքները մեր ժողովուրդին: Հոն էին դաւանափոխ դաշնակցականը, գլուխը կորսնցուցած հնչակեանը, ռամկավար հարսը՝ դարպասողներու շքախումբով մը, փողոցի ստահակը, աւազակաբարոյ համայնավարը եւ ճամբանին կորսնցուցած քանի մը անկուսակցականներ:

Խառնուածքով, նկարագիրով, համոզումներով ու ձգտումներով իրարմէ զանազանուող այդ մարդիկը իրարու համաձայն էին մէկ կէտի մէջ.— պայքարիլ Դաշնակցութեան դէմ եւ թոյլ չտալ որ հանրային կեանքի մէջ դիրք գրաւէ ան:

Թող բոլորը գիտնան թէ այլեւս ներգաղթ չկայ, այլ ուրեկեայ բանուորներէ կամ արհեստաւորներէ բաղկացած փոքր խումբերու փոխադրութիւն: Ահա թէ ինչ բանի յանգեցաւ ներգաղթի կատակերգութիւնը»:

ՀԱՅ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ ԱԼԷՔՍԱՆՏՐԷԹԻ ՄԷՋ

Բնիկ Մարաշցի Իսկէնտէր անուն հայ պատանի մը, որ Գըրըգ-Խանէն Աթըգ գացած էր իր ընտանիքին քով, վերադարձին ճամբան Սուրիական Լէգէոնի մէկ զինուորին կողմէ արձակուած գնդակի մը զոհ կ'երթայ:

«Ազդակ»ի համաձայն, զինուորը ուզած է բռնաբարել տղան, բայց անոր ցոյց տուած ընդդիմութեան վրայ կրակած եւ սպաննած է զայն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

Սուրիոյ եւ Լիբանանի ֆրանսական մարզպանութեան մամուլի դիւանը կը հաղորդէ հետեւեալը.

Մարզպանութեան պաշտօնատարները վերջերս ստացած են մեծ թիւով խնդրագիրներ սուրիական կամ լիբանանեան հպատակներէն, Թուրքիոյ մէջ արգելքի տակ առնուած կամ գրաւուած կալուածներու մասին: Այս խնդրագիրները ընդհանրապէս չեն հայթայթեր բոլոր տեղեկութիւնները, որոնք պիտի թոյլատրէին զանոնք քննելու օգտակար կերպով:

Անհրաժեշտ է որ իւրաքանչիւր խնդրատու յայտնէ ճշմարտութեամբ, հայթայթելով իր բաժներու մասին ապացոյցներ, փաստաթուղթերով կամ վկայութիւններով, յիշատակելով նաեւ թուականներ,

Ա.— Թէ ինք նախկին օսմանեան հպատա՞կ է՝ սկիզբէն ի վեր հաստատուած, այն հողամասերուն վրայ որոնք այժմ կը գտնուին ֆրանս. հոգատարութեան ներքեւ:

Բ.— Թէ օսմանեան հպատա՞կ է՝ հաստատուած Թուրքիոյ ներկայ սահմաններուն մէջ, բայց որ այժմ Լօզանի դաշնագրի գործադրութենէն ի վեր կը գտնուի ֆրանս. հոգատարութեան ենթակայ պետութիւններու մէջ:

Գ.— Թէ նախկին օսմանեան հպատա՞կ է, ընդունած ըլլալով սուրիական կամ լիբանանեան հպատակութիւնը, համաձայն Լօզանի դաշնագրի 32 եւ 34 յօդուածներուն եւ կամ Էնկիւրիի 1926ի բարի դրացնութեան եւ բարեկամութեան պայմանագրի 3րդ յօդուածին:

Դ.— Թէ ինք Թուրքիան ձգած է կանոնաւո՞ր անցագրով, վաւերացուած (եւ ո՞ր իշխանութեանց կողմէ) եւ կամ արդեօք ձգած է Թուրքիան առանց անցագրի՞, ո՞ր շրջանին մէջ եւ ի՞նչ պայմաններու տակ:

Ե.— Թէ ինք ծնունդով Սուրիացի՞ է, Լիբանանցի՞ է թէ ուրիշ ծագում ունի, օրինակ հայկական:

Ինչ կը վերաբերի այն գոյքերուն, որոնց մասին են պահանջները, անհրաժեշտ է որ շահագրգռուածները փաստեր հայթայթեն իրենց իրաւունքներուն, թուղթերուն կցելով իրենց սեփականատիրութեան վաւերագիրները եւ կամ անոնց թիւերը եւ կամ առնուազն վկայութիւններ, եւ հայթայթեն իրենց պահանջած կալուածներու արժէքը արդարացնող փաստեր:

Փափաքելի է վերջապէս որ շահագրգռուածները յայտնեն, եթէ ի վիճակի են այդ ընելու, թէ իրենց կալուածները պարզապէս միայն արգելքի՞ տակ առնուած են թէ գրաւուած են կամ բոլորովին հաշուեյարդարի ենթարկուած:

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԿԸ ՍՊԱՆՆԵՆ ԹՈՒՐՔ ՔՆՆԻՉ ՄԸ

Մուշէն դէպի Կէնճ գացող ելմտական քննիչ Նուրի պէյ, ճամբան յարձակման ենթարկուած է քիւրտ ապստամբներու կողմէ եւ սպաննուած:

Թուրք կառավարութիւնը այս դէպքին վրայ զինուորական մեծ ուժեր կեդրոնացնել սկսած է ապստամբ շրջանները եւ որոշած ամէն գնով զսպել ապստամբութիւնը:

Կ'ըսուի արդէն որ կարգ մը շրջաններ գրաւուած են թուրք զինուորներու կողմէ եւ ապստամբները փախած Պարսկաստանի եւ Միջագետքի սահմանները:

Հռենոսի պարպումը

Երկուշաբթի կէսօրէն յետոյ անգլիացի զինուորները մեկնեցան Սաարբրիւքէն, ուր կը հսկէին երկաթուղիի գիծերուն: Անգլիական դրօշակը վար առնուեցաւ ժամը 14.30ին, մինչ նուագախումբը կ'ածէր անգլիական քայլերգը: Սարի կառավարութեան յանձնաժողովի նախագահ սըր Էրնէսթ Ուիլթըն ճառով մը շնորհակալութիւն յայտնեց անգլիացի զինուորներուն, որոնք մեծ բազմութեան մը մէջէն անցնելով գացին մինչեւ կայարան, ուր պելճիքացի եւ ֆրանսացի զինուորներու կողմէ ողջունուեցան:

Յառաջիկայ շաբթու Ֆրանսացիները պիտի սկսին պարպել գրաւման երկրորդ գօտին— Քօպլէնցի կամրջագլուխը եւ դէպի հիւսիս-արեւմուտք հոլանտական սահմանագլուխը երկնցող հողի շերտը:

Սեպտեմբերի առաջին օրերէն ի վեր Ֆրանսայի զանազան կէտերուն վրայ զօրանոցներ կը պատրաստուին՝ պարպուած զինուորները պատսպարելու համար:

Պելճիքացի եւ անգլիացի զինուորները երկու շաբաթէ ի վեր նաւով եւ երկաթուղիով կ'ուղղուին Հռենոսէն վար՝ դէպի Էքս-լա-Շափէլ: Ֆրանսացիները պիտի պարպեն շուրջ 20.000 զինուոր երկրորդ գօտիէն, որ դեկտեմբեր 1ին ամբողջովին պարպուած պիտի ըլլայ:

Ցետոյ կարգը պիտի գայ այն 42.000 զինուորներուն, որոնք կը գրաւեն երրորդ գօտին— Մայանսի կամրջագլուխը, Վիսպատընը եւ Փալաթինան:

Ներկայ յատակագիծերու համաձայն, պարպումը պիտի ամբողջանայ մարտի սկիզբները: Դաշնակից զինուորներու Գերմանիայէն մեկնումը որոշ հեռաքրքրութիւն առաջ բերած է տեղացի բնակչութեան մէջ, առանց սակէ առելութիւն կամ կիրք գրգռելու:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ինչպէս գրեցինք երէկ, Անգլիոյ Աշխատաւորականներու տարեկան համաժողովը բացուեցաւ Պրայթընի մէջ երկուշաբթի օր, նախագահութեամբ փոխադրութեանց նախարար Հէրպըրթ Մորրիսընի, որ իր բացման ճառին մէջ ըսաւ.

— Մենք չենք քնանար մեր դափնիներուն վրայ, մեր նպատակները կը մնան միշտ նոյնը: Թող ոչ ոք խաբէ ինքզինքը, Աշխատաւորական կուսակցութեան նպատակն է միշտ, եւ այսօր աւելի քան երբեք, երկիրը նուաճել ժողովուրդին եւ աշխարհը՝ աշխարհի բոլոր աշխատաւորներուն համար: Մենք կ'ուզենք որ նիւթական հարստութիւնը մարդկութեան ծառան ըլլայ եւ ոչ թէ տէրը: Կ'ուզենք կառուցանել նոր ընկերութիւն մը, ընկերվարական Հանրապետութիւնը: Պատրաստուինք տիրապետութեանը ընկերային նոր կարգին, որուն մէջ պիտի տիրէ հաստատուն կամք մը՝ քանդելու եսասիրութիւնը, քէնն ու կատաղի պայքարը՝ առաջին տեղն ու ուժը գրաւելու համար:

Յետոյ անցնելով արտաքին քաղաքականութեան խնդիրներուն, պարզեց կուսակցութեան տեսակէտները հաշտուցումներու, Հռենոսիոյ պարպումին, զինաթափութեան եւ իրաւարարութեան, Ռուսիոյ եւ Եգիպտոսի մասին:

Կէսօրէն վերջի նիստի ընթացքին բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան: Աշխատաւորականներու ձախ թեւը (Անկախ), որուն նախագահն է Մաքսթըն, ներկայացուց բանաձեւ մը, պահանջելով որ կառավարութիւնը աւելցնէ ստացուած հարստութեան վրայ դրուած տուրքերը՝ զարկ տալու համար ընկերային ապահովութեանց, եւ կանոնաւոր թոշակ վճարէ աղքատ ընտանիքներուն: Բանաձեւը պաշտպանեց օրիորդ Ճիւսըն, նախկին երեսփոխան, որուն պատասխանեցին Քլայնս եւ Պէվին: Սակայն մէջտեղ նետուեցաւ Մաքսթըն եւ ըսաւ թէ ինք երեք տարի առաջ պահանջած էր այդ բարենորոգումները, որով ո՛չ մէկ արդարացում կ'ընդունի, մանաւանդ որ աշխատաւորական կառավարութիւնը իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր աշխատավարձերը կը զեղչուին:

Վիճաբանութիւնը տաքցած ըլլալով, խօսք առաւ արտաքին նախարար Հէնտըրսըն, որ ըսաւ թէ կուսակցութեան ծրագիրը իրականացնելու համար երկար ժամանակի պէտք կայ եւ թէ կառավարութեան գոնէ մէկ տարի ժամանակ տալու է՝ տեսնելու համար թէ ի՛նչ ընելու կարող է անիկա:

Հէնտըրսընի ճառը ընդհատուեցաւ համայնավարի մը կողմէ որ յաջողած էր սրահ մտնել եւ որ «անկցի՛ աշխատաւորական կառավարութիւնը» պոռաց, պահանջելով որ Սթէֆորտշիրի բանտարկեալ հանքագործները ազատ արձակուին: Համայնավարը անմիջապէս դուրս հանուեցաւ եւ նախարարը աւարտեց իր ճառը:

Անկախներու բանաձեւը մերժուեցաւ:

Երիտասարդ ընկերվարականներու կողմէ խօսք առաւ 18 տարեկան աղջիկ մը՝ Օր. Քամիլլիոզ, որ ըսաւ թէ իր տարիքն ունեցող հազարաւորներ կան ընկերվարական երիտասարդական շարքերուն մէջ եւ խնդրեց որ կուսակցութեան վարիչները գիրենք նկատեն իբրեւ կարեւոր եւ հեղինակաւոր տարր մը եւ ոչ թէ իրենց հետ վարուին իբրեւ անպատասխանատու տղաներու:

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԿԱՐՄԻՐ ԱՐՀԵՍՏԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԷՆ ՆԵՐՍ ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ԽՈՐԱՆԱՅ

(C. C. T. U.ի ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ԱՌԹԻՒ

Քանի յեղափոխական գործը կը դառնայ դժուար ու պայքարի ճամբան փշոտ, այնքան Ֆրանսական համայնավար կուսակցութեան շարքերէն ներս պատեհապաշտութիւնը կը զօրանայ, կ'ըսէինք նախորդ յօդուածի մը մէջ։

Կարմիր-Արհեստակցականներու տարեկան համագումարը որ տեղի ունեցաւ անցեալ շաբթու ընթացքին, բանուորական թաղի մը, Պէլվիլի մէջ, եկաւ փաստել մեր գիտողութիւնը ու պարզել հետզհետէ խորացող տագնապի մը գաղափարական շարժառիթներն ու անձնական գետնի վրայ զարգացող դրդապատճառները։

Համագումարին բազմաթիւ յոյսեր կապած էին՝ քաղքենի կուսակցութիւններն ու թերթերը։ Ներքին ճարճատումները որ կը լսուէին՝ համագումարի նախօրեակին, բանուորական ու դասակարգային այդ մեծ կազմակերպութենէն դուրս, արտասովոր ուժգնութեամբ մը՝ ցնցելով կազմակերպութեան մարմինը, ուրախութիւն կը պատճառէին միայն՝ քաղքենի թերթերուն։ Նոյնիսկ Ֆրանսական մանր-քաղքենիութեան իբր թէ ազատասէր ու միջակորհար խաւերը, ընկերվարական կուսակցութեան աջ թեւը ու համայնավար կուսակցութենէն, այս վերջին տարիներու ընթացքին հեռացած տարրերը ակնյայտնի հաճոյքով կը դիտէին Արհեստակցական փոքրամասնութեան մղած բուռն ու անկարեկիր կռիւը համայնավար մեծամասնութեան դէմ՝ որ անոր, թուրի հերձուածէն տարիներ յետոյ, տէրն է տակաւին արհեստակցական-դասակարգային այդ կազմակերպութեան։ Այս զանազան տարրերուն՝ համագումարին վրայ դրած յոյսերը չիրականացան։ Հակահամայնավար փոքրամասնութիւնը թուապէս ու կարեւորութեամբ աւելի զօրացած թէեւ՝ սակայն համագումարէն դուրս եկաւ պարտուած։ Չիրականացան նաեւ կարմիր Արհեստակցականներէն ներս հերձուածի մը իրականացման յոյսերը։ Բողոքող ու ընդդիմադիր տարրերը նախընտրեցին մնալ կազմակերպութեան մէջ ու իրենց պայքարը շարունակել Արհեստակցականներէն ներս, աւելի լաւ օրերու յոյսով։

Ո՞վ էին սակայն այդ փոքրամասնութեան ղեկավարները։ Ի՞նչ գործունէութեան յայտագիր ունէին եւ ի՞նչ կ'ուզէին։

Նախ պէտք է ըսել որ ընդդիմադիր փոքրամասնութիւնը՝ միակտուր ու ձոյլ համայնավարութեան դէմ, որ յուսահատութեամբ կառչած էր կարմիր Արհեստակցական Միջազգայինի նշանաբաններուն ու համայնավար կուսակցութեան հրամաններուն, կը ներկայանար քանի իրար ժխտող ու հակասող խմբերով։ Փոքրամասնութեան բոլոր խաւերն ալ իրենց ընդդիմադրութեան մէջ նո՛յն գաղափարական բովանդակութիւնը չէին դներ։ Բաժան-բաժան իրարու մէջ, տարակարծիք ու հակառակ, անոնց մղած պայքարը ուժգնութեան մեծ մասը կը կորսնցնէր իր տարասեռութեան պատճառաւ։ Ատոր համար էր որ «Իւմանիթէ»ն, որ ուրիշ կարգ մը համայնավար թերթերու հետ, մինակ, կը ներկայացնէր մամուլը՝ կը ծաղրէր ընդդիմադիրները, զանոնք անուանելով համաձայն իրենց հակումներուն I, II, III փոքրամասնութիւն։ Այս բոլոր ընդդիմադիրներուն մէջ սակայն, պայքարի ճակատը կը յարդարէր, Շամպէլանի խմբակը։ Փոքրամասնութեան այս կոտորակին շուրջն էր որ բոլո՛ր միւս ընդդիմադիրները սկսած էին համախմբուիլ։ Շամպէլանի ետեւէն սակայն՝ ընդդիմադրութեան գաղափարական բովանդակութիւնը տուողը արհեստակցական շարժման փայլուն ու պայքարող դէմքերէն մէկն էր, Մօնաթը, տէր՝ «Բանուորական Յեղափոխութիւն» անունը կրող արհեստակցական պարբերականի մը։ Մօնաթ, մէկը յեղափոխական-արհեստակցականներու ուժեղ ղեկավարներէն, քանի մը տարի առաջ լքած է համայնավար Արհեստակցականները ու մտած Աշխատանքի Համադաշնակցութեան մէջ (C. G. T.)։ Այդ օրէն ի վեր անգութ կռիւ մը կը մղէ համայնավար կուսակցութեան մէջ՝ մնալով միշտ հաւատարիմ արհեստակցական շարժման յեղափոխական սկզբունքներուն։

Անցնելէ առաջ ընդդիմադիրներու յարուցած տագնապին մանրամասն քննութեան, տագնապ՝ որ հետզհետէ կը խորանայ ու պիտի խորանայ, քանի որ փոքրամասնութիւնը զինաթափ չէ եղած ու դեռ կը մնան բողոքի նոյն պատճառները, պիտի հանենք այս համագումարէն՝ կարգ մը եզրակացութիւններ որ չափազանց շահեկան են ու յատկանշական։

Նախ՝ ինչպէս Ֆրանս. համայնավար կուսակցութենէ ներս, Կարմիր-Արհեստակցականներէն ներս եւս, կարգ մը պարագլուխներ, եւ ոչ յետիններէն, սկսած են քննադատական ուժեղ ոգի յայտնաբերել Մոսկուայի հրամաններուն դէմ։ Ֆրանս. համայնավար կուսակցութեան ներքին տագնապին նուիրուած մեր յօդուածներէն մէկուն մէջ, կ'ըսէինք թէ արեւմտեան համայնավար կուսակցութիւններու ղեկավարները այլեւս կը մերժեն առանց քննութեան ու առարկութեան պայքարի ուղեգիծ դարձնել Մոսկուայի պարտադրած կռուի եղանակները։ Այս հոսանքը մեծապէս զօրացած էր կարմիր Արհեստակցականներուն մէջ ու բոլո՛ր փոքրամասնականներն ալ, հակառակ իրենց տարախոհութեանց ու տարակարծութիւններուն՝ կը ցցուէին մեծամասնութեան դէմ, այսինքն Արհեստակցական Միջազգայինին եւ յետոյ Երրորդ Միջազգայինի ղեկավարութեան դէմ, ամբաստանելով զանոնք որպէս միջազգային բանուորութեան ծուռ-բարեկամներ, եթէ ոչ թշնամիներ։ Ամբողջ համայնավար տեսաբանութեան մանրամասն քննադատութիւնն էր որ կ'ընէին ապացուցանելով թէ ընդունուած պայքարի ձեւերն ու կռուին տրուած գաղափարական բովանդակութիւնը՝ կը հակասեն բանուորութեան շահերուն։

Երկրորդ՝ բոլո՛ր փոքրամասնականներն ալ, աւելի կամ նուազ չափով, ամբողջ համագումարի ընթացքին, պատճառաբանելու համար իրենց քննադատութիւնները, կը գործածէին նոյն փաստերը, տեսական նո՛յն հիմքերը ու գաղափարական նո՛յն տարրերը՝ որոնցմով ահա՛ տարիներէ ի վեր՝ համայնավար յորձանքին դէմ անխոնջ ու անողոք պայքար կը մղէ արեւմտեան ընկերվարութիւնը։ Եւ երբ, համայնավար մեծամասնութիւնը, անզօր, կատաղած ու գայրացած, արհեստակցական շարժման այս մտաւոր ղեկավարութեան մեծ մասին յեղակարծ «ելքերէն», անգութ դատափետումներէն ու թէ՛ ընդհանուր եւ թէ՛ մասնաւոր ճակատի վրայ տարած անզուլ յարձակողականէն՝ իր պաշտօնական բերաններուն միջոցաւ կ'ըսէր անոնց— բայց ինչ որ կ'ըսէք, մեզի դէմ, բոլո՛րը ըսուած են արդէն ընկերվարական «դաւաճան»ներու կողմէ ու ժխտական քննադատութենէն անդին չեն անցնիր։ Քննադատելը դիւրին է, բայց դուք ի՞նչ կ'ուզէք, ո՞ւր է ձեր քաղաքական ուղեգիծը։ Կը մերժէք համայնավար կուսակցութեան մտաւորական ղեկավարութիւնը, կը մերժէք պայքարի մեր գիծը ու յեղափոխական կարելիութիւնները որ ձեզ կ'առաջարկենք, բայց դուք ի՞նչ կը բերէք... Փոքրամասնականները, այս բոլորին կը պատասխանէին Արեւմտեան - ընկերվարութեան տեսաբանութեամբ։ Ու հոս էր արդէն իրենց տկարութիւնը։ Քանդելէ յետոյ համայնավար տեսաբանութեան շէնքը շարք շարք, ամբողջն վրայէն, յարձակելէ յետոյ այդ տեսաբանութեան բոլոր մասերուն վրայ՝ զայն փոխարինելու համար անոնք ուրիշ բան չունէին եթէ ոչ ընկերվարութեան տեսաբանութիւնը, պայքարի ձեւերը ու կազմակերպչական եղանակները։ Ու չէին կրնար ըսել ատիկա։ Ու չէին կրնար խոստովանիլ ատիկա՝ առաջին անգամէն. որովհետեւ այս խոստովանութիւնը իր հետ պիտի բերէր հերձուածը, իրենց մուտքը կրկին Աշխատանքի Համադաշնակցութենէն ներս, ինչ որ տակաւին ցանկալի չէր անշուշտ, քանի որ մնալով կարմիր-Արհեստակցականներէն ներս, անոնք կրնան յուսալ որ իրենց թիւը հետզհետէ պիտի աճի ու իրենց քաղաքական ուժը մեծնայ։

Երրորդ կէտը՝ որ նոյնպէս մասնաւոր ուշադրութեան արժանի կը համարենք, համայնավար կուսակցութիւններու եւ կարմիր Արհեստակցականներու դէպի ընկերվարական տեսաբանութիւնը այս յամրընթաց բայց որոշ հակումէն յետոյ, ընդհանուր զզուանքն է՝ Մոսկուայի դրամին շնորհիւ ստեղծուած անարգ, լրտեսական ու դաւադրական բարքերուն դէմ։ Արեւմտեան բանուորութիւնը կը զզուի այլեւս այս հերթական դաւաճանութիւններէն, ուրացումներէն, յուդայական համբոյրներէն ու երեսուն աղտոտ արծաթի համար լափողներու եւ ժուպէլներու անասելի մատնութիւններէն։ Պատգամաւորներ ըսին այդ բանը։ Ըսին— համայնավար կուսակցութեան գաղափարական թեւարկութեան տակ դնել կ'ուզէք մեզ, բայց ձեր շարքերուն մէջ կը վխտան մատնիչները, նահանգապետութեան գաղտնի լրտեսները եւ ապահովութեան բաժնի գործակալները...

Յաջորդ յօդուածով մը պիտի մերձենանք այս ներքին յարաճուն տագնապին բուն էութեան ու պիտի քննենք երկար ու ծանր մեղադրականը որ այս փոքրամասնութիւնը կ'որոտացնէ Մոսկուայի իշխանաւորութեան, համայնավար տեսաբանութեան, համայնավար-կուսակցութեան եւ անոր վճարովի պաշտօնեաներուն դէմ։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՕՏԱՐ ՏՂԱՔԸ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Մեծ պատերազմէն ասդին բազմաթիւ օտարականներ գործի պատճառաւ կամ քաղաքական հալածանքներու հետեւանքով եկած, հաստատուած են Ֆրանսա, ընտանիքով եւ զաւակներով։ Անոնց տղաքը ստիպուած են յաճախել տեղական վարժարանները եւ ամենէն աւելի Սէնի (Փարիզ) եւ Սէն-է-Ուազի (Վերսայլ) նահանգներուն մէջ է որ կը հանդիպինք օտար դպրոցականներու։

Կառավարական քննութիւն մը 1500 ցոյց կուտայ դպրոց յաճախող օտարականներու թիւը՝ միայն Արժանթէօյլի շրջանին մէջ։ Այս թիւին մէջ են 141 հայ պատանիներ...

Մի ըսէք թէ Ժան-կուժօնի մէջ կը քնանան...

ԹԱՏՐՈՆ

ՄԱԶՈՏ ԿԱՊԻԿԸ

(Théâtre des Arts)

Ամերիկեան ժամանակակից թատերագիրներուն ամենէն ուշագրաւը կը նկատուի O'Neill, մեծ վարպետը տպաւորապաշտ դպրոցին։ Իր գործերը ծանօթ են միջազգային բեմերուն։ Անցեալ տարի Օտէօն խաղաց անոր «Յովհաննէս կայրըլ»ը. իսկ Փիթոյէֆ թէաթրը տէ զ'Առ ի մէջ սկսած է բեմադրել «Մազոտ կապիկը», որ յատկանշական ու ինքնատիպ է եւ կը կրէ մեծ թատերագրին զօրաւոր տաղանդին կնիքը։

Ովկիանոսը ճեղքող հսկայ նաւուն հնոցին առջեւ մարդիկ կը խլրտին, կեանքին ճակատագիրը կապելով մեքենաներուն կշռոյթին։ Եանք հնոցպան է, սակայն յանկարծ ուղեղին մէջ տարօրինակ փոփոխութիւն մը ծայր կ'առնէ, փաստօրէն զգացումներ կը խաչաձեւեն ներսիդին, իր անկումը կ'ուզէ պատել իրերը կը խոշորնայ աչքին առջեւ, հսկայ ուժ մը կը դառնայ, չէ՞ որ ինքն է հնոցն ու մեքենաները շարժման մէջ դնողը. ինքզինք բարձրացնելու ձիգ մը որ իր իմացական աշխարհը կը հրդեհէ, ոգեւորութիւն կ'առնէ, կը բոցառէ իր բաղդակիցներուն որ ինք մեծ մարդ է, հսկայ նաւուն մղիչ ուժը։

Աւա՜ղ, կը պատահի որ նաւուն մէջ կը գտնուի մեծահարուստ աղջիկ մը, որուն հայրը պողպատի թագաւորն է, քմահաճ եւ կեանքէն ձանձրացած, կը փափաքի նաւուն ամենէն սարսափելի խաւերը դիտել, մինչ հնոցպանը առաւ կը նետէ հսկայ հնոցը, մարմինը մերկ, կրակէն խանձած, աղջիկը ձիւն-ձերմակ հագուած կը պտտի։ Եանք կը կարծէ ուրուական մը տեսած ըլլալ ու կը դիտէ հոգեկան խառնակ տրամադրութեամբ։ Աղջիկը երբ կը տեսնայ հնոցպանին մազոտ իրանը, սեւցած դէմքը, ճիչ մը կ'արձակէ վախէն եւ սոսկալի կենդանին կը պոռայ ու կը փախչի։ Եանք դիւահար կը կրէ, աղջկան այցելութիւնը կը գտնէ նուաստացուցիչ, անհամոյ եւ իր թէին ետեւէն կը նետէ։ Իր ընկերները աւելի համակերպած իրենց վիճակին, «քեզ մազոտ կապիկի տեղ դրաւ» կը բացատրեն։ Սակայն Եանք կը ընդվզի, կ'ուզէ վրէժ լուծել այս կնոջմէն, սակայն իր զայրոյթին եւ ատելութեան մէջ սէրը կայ պարփակուած, անգիտակից սէրը վիրաւոր մարդու մը։ Եանք վրէժխնդիր, պիտի պատժէ անպատկառ աղջիկը, կը սպասէ որ ճամբորդութենէ մը վերադառնին, ինք Նոր Եորքի փողոցին մէջ հայհոյէ եւ վիրաւորէ, անոր ընտանեկան սրբութեան դպի, անոր հայրութեան հիմքերը խախտէ, ոզը հանելով պողպատի գործարանները, ուր կը տառապին իրեն նման դժբախտ գերիներ, քանի որ այն մեքենան որուն մղիչ ուժն էր, այդ աղջկան հօրը պողպատներով շինուած էր։

Հնոցպանը փողոցները կը թափառի, կը նախատէ անցորդները, ոստիկանները զինք կը ծեծեն եւ բանտ նետել կուտան, հոն յիմարի տեղ կը դնեն իր բաղդակից դատապարտեալները զինք կը վիրաւորեն, կը տանջեն, յետոյ խորհուրդ կուտան անիշխանական դառնալ։ Բանտէն դուրս կ'ելլայ եւ կը խառնուի ընկերվարականներու։ Հոն ալ զինք դաւաճանի տեղ կը դնեն ու կը վռնտեն, ո՞ւր երթալ, ի՞նչ ընել, տխուր մտասեւեռում մը զինք կը տանի «Զիս մազոտ կապիկի տեղ դրին», եւ կը ձգնի բացատրել, իր քննախնդիր ոգին կ'արթննայ, կ'ուզէ ամէն ինչ տապալել եւ վերջապէս կ'երթայ կենդանաբանական պարտէզը, մարդակապիկի մը —իր եղբօրը— երկաթէ վանդակին առջեւ, զինք ան միայն կրնայ հասկնալ։ Արբեցնելէ Եանք կ'ազատէ կապիկը եւ անոր տեղ ինք կը բանտարկուի միշտ տրամաբանելով։ Ահա նիւթը այս տարօրինակ թատերգութեան որուն մէջ սեմպոլիք ուժ մը կայ պահուած, իբրեւ խորքը բոլոր տպաւորապաշտ գործերուն։ Սակայն O'Neillի թատերախաղերէն կը նախընտրեմ «Ցանկութիւնը կնձնիներու տակ»ը շատ աւելի ուժեղ եւ խորունկ, պայքարը դրամատիրութեան եւ սիրային ցանկութիւններու, նկարուած այնպիսի դաժանութեամբ եւ հազուադէպ համարձակութեամբ մը, որ ծայրայեղ թափով խօսակցութիւնը կը դիմանայ ամբողջ գործողութեան ընթացքին եւ կը ձգէ հզօր տպաւորութիւն ունկնդիրին ուղեղին վրայ եւ կամ «Հորիզոնէն անդին» գործը — որ այլապէս աւելի յատկանշական է եւ աւելի ուժեղ։ Այսուհ ճակատագրային ոգին որ կը տիրապետէ ձախողած կեանքերէ ներս, ծարաւը անծանօթին եւ գեղեցիկ կեանքին, հիւանդութեանց յառաջանալը, ախտերու տիրական մուտքը, ահա գլխաւոր նիւթերը այս յուսահատօրէն դժոխային գործին որ կը ձգայ O'Neillի ամէնէն հմայիչ եւ զառնակսկիծ ստեղծագործութիւնը, մինչդեռ «Մազոտ կապիկ»ին մէջ խօսակցութիւնը կ'երկարի ձանձրանալի ըլլալու աստիճան։

Հ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ ԽԱՂԵՐԸ

Կիրակի օր տեղի ունեցան Հ. Մ. Ը. Մ.ի տասնամեակին առթիւ կազմակերպուած Նաւասարդեան խաղերը։ Ասկէ առաջ, 1918էն ի վեր ամէն տեղ եւ ամէն տարի կը կազմակերպուէին նման մրցումներ, Ողիմպիական անունով։ Այս տարի, Հ. Մ. Ը. Մ.ը որոշեր է զանոնք անուանել «Նաւասարդեան խաղեր», շատ լաւ միտք որ մեզի կը յիշեցնէ մեր հայրենի եւ շատ հին սովորութիւնները։

Գեղեցիկ էր օդը եւ մօտ երկու հազար հոգի փութացած էին Jean-Petit-Jeanի մարզարանը։ Դաշտին ճիշդ կեդրոնը կը ծածանէր հայկական գեղեցիկ եռագոյն մը, իր կողքին՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշակը։ Ժամը 2.30ին բացուեցաւ հանդէսը. ֆրանսական նուագախումբ մը նուագեց Marseillaiseը որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։ Ցետոյ կատարուեցաւ սկաուտներու, մարզիկներու եւ Դպրոցասէրի սանուհիներու տողանցքը։ Նուագախումբը կը նուագէր «Յառաջ Նահատակ»ը ու սկաուտական վեց խումբերուն կը հետեւէին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի, Պուա-Քոլոմպի, Ռոնի Սու-Պուայի, Իթալիի, Սարսէլի, Պիյանքուրի, Անկիէնի մասնաճիւղերու մարզիկները։ Նաւասարդեան խաղերու մասնակցելու համար մարզիկներ եկած էին նաեւ Գարաժէօզեան Հօմէն, Մարսէյլէն, Կրընոպլէն եւ Վիէնէն։

Ահաւասիկ արդիւնքները.—

60 մեդր վազք.— Օրիորդներ՝ 1) Ա. Աստուրեան, 2) Գ. Գալուստեան, 3. Թ. Գասպարեան։ Ժամ. 8) 3)5 երկվ.

100 մեդր վազք.— Գ. Գ. 1) Պէզազեան, 2) Ալիքսանեան, 3) Նալպանտեան։ Ժմնկ. 12 1)5 երկվ.

500 մեդր վազք աղջիկներու.— 1) Յովհաննէսեան, 2) Դաւիթեան, 3) Սէֆէրեան։ Ժմնկ. 1.51։

800 մեդր վազք.— 1) Մ[illegible]կոնեան, 2) Ստեփանեան, [illegible] Փափազեան։ Ժմնկ. 2.12 (Փարիզի նախկին մրցա[illegible] կոտրած)։

200 մեդր վազք աղջիկ[illegible] — 1) Ա. Աստուրեան, 2) [illegible]լուստեան, 3) Ա. Եաղլեան, [illegible] 33 երկվ.

Սկաւառակ նետել.— 1) [illegible] Արեւեան, 2) Ոսկերիչեան, [illegible] Ա. Վէլէտեան։ 30.65 մեդր.

Նիզակ նետել.— 1) [illegible]եան, 2) Վէլէտեան, 3) Գ. [illegible]հինեան։ 37.70 մեդր։

4 × 100 մեդր դրօշարշ[illegible] 1) Ռոնի Սու-Պուայի մասնա[illegible] 2) Պուա-Քոլոմպ, 3) Իթ[illegible] Ժմնկ. 50 2)5 երկվ.

4 × 100 մեդր դրօշարշ[illegible] սկաուտներու.— 1) Պուա-[illegible]լոմպ, 2) Պէլվիլ։ Ժմնկ. 54[illegible] երկվ.

200 մեդր վազք.— 1) Մ[illegible]կոնեան, 2) Ալիքսանեան [illegible] Պօղոսեան։ Ժմնկ. 24 երկ[illegible] (Ազգ. մրցանիշը կոտրուած)

1500 մեդր վազք.— 1) [illegible]չէճեան, 2) Ղազարեան, 3) [illegible]օէնեան։ Ժմնկ. 4 վայրկ. 48 [illegible] երկվ.

Բարձրութիւն ցատկել.— [illegible] Վազգէն, (Կրընոպլը) 2) [illegible]տուրեան, 3) Եղիայեան 1 մ. 56.

Երկաթ նետել.— 1) Մ. [illegible]եան, 2) Մեզպուրեան, 3) [illegible]գինեան։ 11 մեդր 02.

110 մեդր արգելարշ[illegible] 1) Թաշճեան, 2) Ալիքսանեան, 3) Մեզպուրեան։ 20 երկվ.

3000 մեդր վազք.— 1) [illegible]զարեան, 2) Ա. Սերովբեան, Հ. Վարդանեան։ 11 վ. 2[illegible] երկվ.

Երկայնութիւն ցատկել.— [illegible] Մամիկոնեան, 2) Ստեփան[illegible], 3) Ալիքսանեան։ 6 մեդր [illegible] (Փարիզի նախկին մրցանիշը կոտրուած)։

400 մեդր վազք.— 1) Եղի[illegible]եան, 2) Պօղոսեան, 3) Սէֆէ[illegible]եան։ Ժմնկ. 58 1)5 երկվ.

Ձողով բարձրութիւն ցատ[illegible] — 1) Մամիկոնեան, 2) [illegible]զանճեան, 3) Աստուրեան.

Դժբախտաբար տժգոյն [illegible] այս արդիւնքները։ Պ. Մամի[illegible]եանն էր, որ նորէն փայլ[illegible] բարձր ցատկելու մրցումին [illegible] Պոլսոյ Իւնիոն Գլիւպի մէջ [illegible]ուած մրցանիշներն իսկ գե[illegible] կուգային մեր մարզիկներուն։

Սակայն, գնահատելի [illegible] հանդէսին բարոյական պատ[illegible] եւ մարդ գոհունակութեամբ [illegible] դիտէր այսքան բազմութիւն [illegible] աշխատանքի ձգտումի։ 200 [illegible] զին մարզիկուհիներու անզբ[illegible] տպաւորութիւն ձգեց։ Դպրոցա[illegible]րի սանուհիներու մարզանքն[illegible] ալ ուշագրաւ էին, թէեւ թի[illegible] շափեր խլեցին արիներու [illegible]մած բուրգերը։

Կարեւորը այն է որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հին եւ նոր վարիչները [illegible] անկեղծ բարեկամները [illegible] շարունակեն վերակազմութեան [illegible] ժողովրդականացման աշխատանք[illegible] իսկ ժողովուրդէն կը սպասէ [illegible] միայն խօսք եւ խանդավառ[illegible]թիւն, այլ եւ շօշափելի օժան[illegible]դութիւն։ Շատ մը արիներ [illegible] գայլուկներ հագուստ չունէին[illegible]

**Հանդէսին ներկայ էին [illegible] փարիզի ազնուական գասը, հա[illegible]նաւորութեամբ կաթող. պատ[illegible]րակ Թորգոմ արք.ի, որուն շուրջ[illegible] կը գտնուէին չորս Մխիթարեան վարդապետներ։ Ցիկին Ա. [illegible] բարձումեան օրուան թագուհին [illegible] ծաղկեփունջ մը առաջ[illegible] Մարզ[illegible]մասնաճիւղէն։

**Հասոյթը կը հաշուի [illegible] տասը հազար ֆրանք, [illegible] հաշուելու ծախքերը։

ՇՐՋԱՊՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵԺԼԻՈՅՄԷՋ

ՊՐԻՒՔՍԷԼ.—8—10 ամիսէ ի վեր Պելժիքայ հայ գաղութին [illegible]ային կեանքը գրեթէ բոլորովին [illegible] վիճակ մը կը ներկայացնէ։ Գաղթային վարչութեան անդամներուն կանխահաս հրաժարումէն յետոյ, Մայր Դիւանը թերացաւ ժողովի հրաւիրելու ներկայացուցչական Մարմինը, ընելու համար հրաժարեալ վարչութեան համարատուութիւնը եւ ընտրելու ի հարկին նոր վարչութիւն։

Այնպէս որ, անկէ ի վեր գաղութը չունենալով որեւէ պատասխանատու մարմին, իր գործերը բոլորովին երեսի վրայ մնացին։ Ամենամեծ դժուարութիւններով եւ զոհողութիւններով սկսուած հայերէն լեզուի դասախօսութիւններն ալ ամլութեան դատապարտուեցան, առ ի չգոյէ պաշտօնական մարմնի։

Մինչեւ ե՞րբ պիտի շարունակէ գաղութին այս անկազմակերպ վիճակը։ Ո՛չ ոք գիտէ, եւ ո՛չ ոք կ'ուզէ հետաքրքրուիլ։

Նկատելով որ ներկայիս գաղթային վարչութիւնը հրաժարած է իր պաշտօնէն, եւ ներկայացուցչական մարմնի պաշտօնավարութեան շրջանն ալ աւարտելու վրայ է՝ այս վերջինը, գաղթային կանոնագրի տրամադրութեան համաձայն, պարտաւոր է ընդհանուր ժողովի հրաւիրել գաղութը եւ իր համարատուութիւնը ընելէ վերջ, հաւաքաբար հրաժարիլ։

Ինչ կը վերաբերի «Յառաջ»ի Օգոստոս 27 թիւին մէջ Ն. ստորագրութեամբ երեւցած թղթակցութեան, պարտք կը զգանք ճշդելու թէ խնդրոյ առարկայ հաստատութիւնը նոր հիմնարկութիւն մը չէ, եւ որեւէ յարաբերութիւն չունի գաղութին հետ։ [illegible] այդ թղթակցութեան մէջ յիշուած խրոխտութիւններն ալ չափազանցուած են եւ չեն համապատասխաներ իրականութեան։

Ընդամէնը երկու գաղթական [illegible] կը յաճախեն այդ վարժարանը, եւ ծնողքներէ քաղած տեղեկութիւններուս համաձայն, անոնց բարոյական ու ֆիզիքական [illegible] ալ շատ նախանձելի վիճակ մը չի ներկայացներ։

Ամէն պարագայի մէջ, լաւ [illegible] որ գաղութիս հայութիւնը հետաքրքրուի, [illegible] հաստատութեան, քանի որ [illegible] չեն գործեր եւ հայկական [illegible] չկայ Պելժիքայ մէջ, եւ [illegible] բարեկեցիկ հայրենիքներ։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՀԱԼԷՊԻ ԳԱՂԹԱԿԱՅԱՆԻՆ ՇՈՒՐՋ

Հալէպի մէջ, Սեպտ. 15ին, խորհրդակցական ժողով մը տեղի ունեցաւ, մասնակցութեամբ հայրենակցական միութիւններու, խորհրդակցելու համար Հալէպի գաղթակայանին շուրջ։

Ժողովին նախագահը, բացատրեց թէ կայանին մէջ 400 տուներ փլցուած են եւ ուրիշ 4000 տուներ ալ ուշ կամ կանուխ պիտի փլցուին։

Ազգ. իշխանութիւններն ու զանազան յարանուանութեանց պետերը քանիցս ժողով գումարած են եւ Կաթողիկոսին նախագահութեամբ, կազմած են հայրենակցական միութեանց ներկայացուցիչներէն բաղկացեալ յանձնախումբ մը, գաղթականական գործերով զբաղելու համար։ Բայց գործը գլուխ հանելու համար, 25.000 ոսկիի պէտք տեսնուած է։ Նկատելով որ հայ բարենպատակ հաստատութիւնները դադրած են այժմ գործելէ, յարմար կը նկատուի փոխառութիւն մը կնքել։

Մր. Մարշ որ մօտերս Հալէպ պիտի գտնուի, կը խոստանայ այս փոխառութիւնը յաջողցնել, պայմանաւ որ կառավարութիւնը Բարեգործականը, Գ. Գիւլպէնկեան կամ մեծահարուստ հայ մը երաշխաւոր ըլլան։

Խորհրդակցականը համոզուած է այն եզրակացութեան թէ կարելի չէ այս տեսակ մեծ պարտք մը առնել ձգել ժողովուրդը որ արդէն աղքատ է։ Փոխառութիւնը պէտք է ընէ կառավարութիւնը կամ Գ. Գիւլպէնկեան։ Հակառակ պարագային Հայրենակցականները իրենց միջոցներով պէտք է օժանդակեն իրենց հայրենակիցներուն։

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Ինչպէս գրեցինք, սեպտեմբեր 5ին Դամասկոսի մէջ բացուեցաւ տեղական արուեստներու եւ արհեստներու ցուցահանդէսը։

Ցուցահանդէսին կը մասնակցէին նաեւ Հալէպէն՝ Յովհաննէս Թապպաղ (կաշեգործ), Կարապետ Աւագեան (գորգագործ), եւ Ղազար Պետիկեան (կահագործ)։ Կը մասնակցէին նոյնպէս Ղազիրի որբանոցին հայ կոյր արհեստաւորները, Պէյրութի Բըլիֆի եւ Հալէպի Միս Նիէլի հաստատութիւնները։

Ցուցահանդէսին մէջ մեծ տեղ կը գրաւեն տեղական մետաքսէ եւ բուրդէ կերպասները, մետաքս գուլպաները, փղոսկրներ, Մոզայիք պիւռոները, սեղանները եւ կահաւորման առարկաներ։ Պղնձէ ձեռագործներ, նկարներ, զանազան անուշեղէններ, իւղ, պանիր, լուցկի, վերջապէս ամէն տեսակ տեղական արտադրութիւններ։ Իրենց տեղը ունին նաեւ համեմատագործներն եւ բաժոժ շինողներ։

Ընդհանրապէս լաւ աշխատանք թափուած է՝ ցուցահանդէսին անհրաժեշտ փայլը տալու համար։ Աչքի զարնող արտադրութիւններէն կարեւորագոյնները հետեւեալներն են.— Բուրմի եղբայրներու կաշիի գործարանին արտադրութիւնները։ Դամասկոսի մոզայիք առարկաները։ Հալէպէն [illegible] կահաւորման առարկաները, Կարապետ Աւագեանի գորգերը եւ Յովհաննէս Թապպաղի ձեռագործ կաշիները, Բըլիֆի ձեռագործները եւ ընդհանրապէս տեղական մետաքսեղէնները։

Ղազիրի որբերուն առանձին սենեակ մը յատկացուած է, ուր երկու կոյրեր աթոռ եւ կողով կը հիւսեն։ Ամէնուն ուշադրութեան կ'արժանանայ այս բաժինը, ուր այցելուները կը զարմանան թէ ինչպէս կոյրերը այսքան գեղեցիկ գործեր կ'արտադրեն։ Թող որ Ղազիրի որբերուն գործերը արդէն Պէյրութի հրապարակին վրայ գնահատման արժանացած են։

Լուսանկարներու, իւղանկարներու եւ նկարներու մէջ լաւ կտորներ կային։ Իւղանկարներուն մէջ կը գտնուէր կոյր արաբ փիլիսոփայ բանաստեղծ Աբու Լալա Մահարիի նկարը։

Արաբ փիլիսոփայ-բանաստեղծը Մաարրէի է (Հալէպի մօտ գիւղ մը) ուր կը գտնուի նաեւ իր գամբարանը։

Ցուցահանդէսին կարգադիր յանձնախումբը յատուկ քննիչ մարմին մը կազմած է մրցանակաբաշխութեան համար։ Քննիչ մարմինը որոշ եզրակացութեան չէ եկած ամբողջ առարկաներու մասին։ Ցարդ առաջին մրցանակի արժանացած են հետեւեալ գործերը.— Բուրմի եղբայրներու կաշիի գործարանին արտադրութիւնները, տեղացի լուսանկարիչ Թեվֆիք Նօֆալի գծանկարները, իտալացի լուսանկարիչ Լուիճիի բնանկարները եւ Հալէպէն Կարապետ Աւագեանի գորգերը։

ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան Սուրիոյ մէջ կազմակերպումը գլուխ հանելու համար, կաթողիկոսը մտադրած էր հիմնել ընծայարան մը, քահանայ եւ վարժապետ հասցնելու համար։ Դպրեվանքի շէնքին յարմար տեսնուած էր Պէյրութի մօտ, Անթիլիասի նախկին որբանոցը, զոր գնելու համար, դիմում կատարուած էր Ամերիկա, մէկ քանի հայերու։ Կաթողիկոսին պատասխանուած է թէ շէնքը ձրի կը տրամադրուի որոշ ժամանակով մը, պայմանաւ որ մինչեւ այն ատեն, մշակուած ծրագիրը իրագործուի։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Յեղափոխութեան Թանգարանին համար մինչեւ հիմա 10 հազար ոսկի արժէքով գոյքեր գնուած են։ Ասոնց մէջ կը գտնուի տարազներու [illegible] հաւաքածոյ մը, որ Փարիզէն բերուած է։

Շէնքը 2000 ոսկի ծախքով նորոգուած է եւ գոյքերը հետզհետէ կը զետեղուին։ Պիտի հաստատուի նաեւ մեծ գրադարան մը, ուր Պոլսոյ մէջ հրատարակուած բոլոր թերթերուն հաւաքածոները պիտի գտնուին։

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Թուրք բժշկական վերջին համաժողովին առթիւ, Էնկիւրիի մէջ բացուեցաւ բժշկական դեղերու ցուցահանդէս մը։ Ցուցահանդէսին մասնակցեցան նաեւ հայեր, Պ. Փօլէն Գասպարեան՝ «Պէհրինկվէրքէ»ի կողմէ, Պ. Աղնաւուր՝ ֆրանս. կարգ մը գործարաններու կողմէ։

«ՄԵՐ ԹՈՒՐՔ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ ԿԸ ԶԱՓԱԶԱՆՑԵՆ»

Կը գրէ [illegible] ֆրանսական թերթ մը, հաղորդագրութեան մը առթիւ, զոր Թուրք Թղթատարական վարչութիւնը ուղղած է ֆրանսական կառավարութեան, Թրքական Թղթատարի անկանոնութեանց առթիւ կատարուած բողոքներուն դէմ։

— Թուրք Թղթատարական վարչութիւնը, կ'ըսէ հաղորդագրութիւնը, գիտել կու տայ ֆրանսական վարչութեան թէ հանրութեան կողմէ կատարուած բողոքներուն հասցէն ընդհանրապէս սխալ գրուած է։

«Այս դիմումները պէտք է ուղղուին Իսթանպուլի (Istamboul) Թղթատարական կեդրոնական վարչութեան եւ ոչ թէ Ստամպոլի (Stamboul) կամ Կ. Պոլսոյ։ Միւս կողմէ, այս արձանագրութիւնը պէտք է ամբողջանայ «Թրքական Թղթատարներ» յիշատակումով եւ ոչ թէ «օսմանեան» (ottomane), որ այլեւս չընդունուիր։

«Եթէ այս ճշդումները չյարգուին, ծրարները կրնայ ըլլալ որ առաքողներուն վերադարձուին»։

Ֆրանսական թերթը կ'աւելցնէ իր կողմէն — Ֆրանսացի առաքողներուն կը մնայ զգոյշ կենալ ու ցոյց տալ պատմութիւն ու աշխարհագրութիւն, որպէսզի Թրք. Թղթատարութեան կողմէ դատապարտուած այս հերետիկոսութիւններէն մէկը չգործեն։

Եթէ հետաքրքիր են, հաճոյք պիտի զգան այս մարզանքէն։ Օրինակ՝ պիտի սորվին թէ բիւզանդական կայսրութեան յոյները երբ Կ. Պոլիս երթալ ուզէին՝ կ'ըսէին. «Քաղաք կ'երթամ»։ «Թուրքերը կարծեցին թէ յունարէն այս խօսքը Պոլսոյ անուններէն մէկն է եւ այս խօսքը միացնելով ու կրճատելով վերածեցին «Իս. Թանպոլ»ի։ Անկից առաջ կու գան Կ. Պոլսոյ երեք անունները.— Իսթամպօլ, Իսթամպուլ, Իսթանպուլ։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔԸ

Մինչեւ այսօր, Անգլիոյ մէջ ամուսնական օրինաւոր տարիքն էր 14 մանչերուն եւ 12 աղջիկներուն համար։ Նոր օրէնքը ամուսնական տարիքը բարձրացուցած է 16ի։

Ամերիկացի լրագրող կնոջ մը յայտնութիւններուն վրայ էր որ խորհրդարանը իրար անցաւ եւ ձեռնարկեց վերջ տալու կանխահաս ամուսնութիւններուն, որոնք այնքան վտանգաւոր են որքան դեռատի կիներուն, նոյնքան անոնց զաւակներուն համար։ Իսկ բժշկական վիճակագրութիւններն ալ ցոյց կու տան թէ մահը աւելի մեծ աւեր կը գործէ թարմատի կիներու զաւակներուն մէջ։

Դեռ վերջին տարիներս, հակառակ ըմբոստութիւններու կրած ազդեցութեան, շատ ծնողքներ օգտուեր էին օրէնքի թոյլատուութենէն, ամուսնացնելու համար իրենց 14-15-16 տարու զաւակները։

Նոր օրէնքով, Անգլիա ո՛չ միայն կը բարեփոխէ իր երկիրն, այլ նաեւ իր գաղթավայրերուն ամուսնական օրէնքը։ Բայց ինչպէս գրեր էինք անցեալ շաբթու, չհասցնելու համար կիսակիրթ ու մոլեռանդ բնիկները, կը գործէ մեղմօրէն, անուշութեամբ. նախ կը սկսի Հնդկաստանէն, ուր ամուսնական տարիք նշանակուած է 14։ Այս տարիքէն վար ամուսնութիւնները պիտի նկատուին յանցանք, ծնողքներու կամ տղոց խնամակալներուն համար։

Հնդկաստանի բնիկները ամուսնութեան համար տարիքի որեւէ սահման չեն ճանչնար։ Հոն ներկայիս շատ կան 5-10-12 տարեկան ամոլներ։ Այս կանխահաս ամուսնութեան հետեւանքները շատ վատ են աղջկան թէ մանչուն համար։

Ա. ԴԸ ԿԸ ՄԻՋԱՄՏԷ

կանացի ընկերութիւններու պահանջներուն վրայ, Ազգերու Դաշնակցութիւնը միջամտած է, առ հասարակ բոլոր երկիրներուն մէջ վերջ տալու համար կանխահաս ամուսնութիւններուն։ Նման պարագաներ կը տեսնուին նաեւ Պաղեստինի հրեաներուն մէջ։

Վերջերս տեղի ունեցաւ կանացի ընկերակցութիւններու միջազգային համագումարը, ուր Պաղեստինի պատգամաւորուհին կը պատմէր թէ հրեայ 8-10 տարեկան աղջիկներ կ'ամուսնանային տարեց այրերու հետ։ 9 տարու աղջիկ մը ամուսնացեր էր 65 տարու մարդու մը հետ եւ թէ ամուսնութեան օրը, երբ հրաւիրեալները հաւաքուած էին հարսնիքը տօնելու, յանկարծ քովի սենեակէն լսուեցան աղիողորմ ճիչեր։ Նախ ուզեցին անտարբեր մնալ, բայց յետոյ, ստիպուեցան դադրեցնել նուագածումը, որ իզուր կը փորձէր խեղդել աղջնակին կանչերը։ Երբ գացին անոր օգնութեան, ան արդէն մեռեր էր։

Սակայն Անգլիա, երբ հոգատար Պաղեստինի, չի կրնար իր ամուսնական օրէնքը կիրարկել հոն։ Միայն Ազգերու Դաշնակցութիւնը կրնայ անհրաժեշտ բարեփոխումը պարտադրել։

Իսկ Ֆրանսայի մէջ 1792ի օրէնքը ամուսնական տարիք կը նշանակէր 13' աղջիկներուն, 15 մանչերուն համար։

Իսկ Քաղաքային օրէնքը տարիքը բարձրացուց 15ի եւ 18ի։

ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ՊԻՊԼՐԵԱՆ
ԵՒ
Պ. ՅԱԿՈԲ ԽՈՏԵԿԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ
29 Սեպտ. 1929
Շուազի-լը-Ռուա — Փարիզ

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Ինչպէս գրեր էինք, անցի օր Պրայթընի մէջ բացուեցաւ Անգլիոյ Աշխատաւորական կուսակցութեան համաժողովը։

Օրակարգի վրայ, ներքին խնդիրներու շարքին կան կուսակցութեան թերթին «Տէյլի Հէրըլտ»ի եւ ծրագրին հարցերը։ Թերթին ելմտական դժուար կացութիւնը նկատի առնելով, Կ. Կ.ը ստիպուած էր թերթին բաժնեթուղթերէն մաս մը թողուլ սէնտիքաներու ընդհ. խորհուրդին եւ այս կերպով հրաժարեր էր հակակշիռ եւ սեփականութեան իրաւունքներու մէկ մասէն։

Կը մտածուի թերթը վերակազմել եւ զայն դնել ելմտական ամուր հիմերու վրայ, կարենալ մրցելու համար դրամատիրական մեծ օրաթերթերու հետ։

Ծրագիր-կանոնագրի մէջ առաջարկուած փոփոխութիւններու նպատակն է ամրացնել կուսակցական կարգապահութիւնը։

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ

«Դրօշակ»ը բացած է նոր բաժին մը, «Դիւան Հայոց պատմութեան», ուր յաջորդաբար պիտի հրատարակուին Թանկագին յուշեր մեր ժամանակակից տա[illegible]թիւններէն։

Սեպտեմբերի Թիւէն կ'արտատպենք Գէորգ Չաւուշի ինքնակենսագրութիւնը, իր իսկ ձեռքով գրի առնուած, այնքան [illegible] այլ կենդանի լեզուով մը։

ԽՄԲ.

Տարիքս՝ անյայտ, որով չունիմ Թուական։ Հայրս ու մայրս [illegible] աշխատեցան ինձ համար [illegible] ուսցնելու, որպէսզի տէրտէր [illegible], իրենց օգնու մը ըլլայ։ 1876ի մայիս ամսոյ 14ին [illegible] զիս Ս. Առաքելոց վանք [illegible]։ Մնացի անտեղ 2 տարի. Սակայն, այնտեղ կ'իմացուի եւ կը զգայի՝ հայութիւն կայ, նախանձելի Արամի եւ Լեւոն կային։ Երբեմն [illegible] հանդիպէին վանքը. իրենց համար ծառայութիւն կ'ընէի եւ այն ատեն տեղէն գինովցայ։

1878 Թ. մայիս ամսոյ 7ին հրաժարուեցայ վանքէն, գնացի տունս. մեզ ունէի երեք հօրեղբայր՝ 2 աշխարհական, 1 քահանայ։ Այդ երկու աշխարհականները բոլոր գերդաստանով կը սիրէին զիս, որովհետեւ այր ու բան գիտէի. իսկ տէրտէրը շատ կը բարկանար ու կը նախատէր զիս. կ'ըսէր թէ զէնքի հետ գործ չունիս, գործդ է աւետարան, մաշտոց եւ շարական կարդալ։ Բայց ես չէի լսեր, ոչ ալ չէի հնազանդեր։

Օր մը օրերուց Պազրանցի քիւրդ աշիրէթներէն 2 քիւրդ եկան գիւղս, գնացին եկեղեցիի ընկզի ծառերու տակ սկսան քարով ու փայտով ընկզները վար թափել։ Ես չհամբերեցի, արձակեալ իրենց վրայ, սկսեցինք իրար ծեծել։ Սակայն լաւ մը ծեծեցին զիս, որովհետեւ իրենք էին 2, ես միայն. ինծ համար չեղաւ օգնող ոչ ալ գիւղիս հայերը, որ թափուած էին չորս կողմ, կը դիտէին վրանիս։ Ճարահատեալ մնալով՝ թողի ու հեռացայ գիւղէս, կրկին վերադարձայ Առաքելոց վանք, որպէսզի ընկերանամ Արապօյի եւ Լեւոյին։

Երբ որ ես մտեցայ Բերդակ գիւղին, տեսայ որ Արապօ եւ մի ուրիշ հայ Դաւօ անունով, ինքն Բերդակցի, ձերբակալուած գտնող մի ոստիկաններով տարին Մուշ քաղաք։ Ինչ ընեմ, Լեւօին ալ չգտայ. յոյս մարու բոլորովին։ Ճարահատ կրկին վերադարձայ գիւղս, մնացի մի քանի օր ալ։

Սեպտեմբեր ամիսը հասաւ, ես ալ թողի գնացի Հալէպ։ Հոն [illegible] Տամատեան անցաւ Սասուն։

Մնացի մինչեւ գարուն։ Ապրիլի վերջեր եկաւ Գ. Մուրատ (Համբարձում Պօյաճեան)։ Հալէպ քաղաքի մէջ մնաց ընկերներով մի քանի օր, անցաւ Սասուն։

Տասը օրէն վերջ ես ալ ուղղուեցայ Հալէպէն դէպի Սասուն։ Կալէկուզան Տաղվրնին Դամօի տուն հասայ։ Գ. Մուրատին, Գործով ղրկուեցայ Առաքելոց վանք, ես եւ մի ուրիշ ընկեր մի ալ հետս։ Գործերնիս տեսնելէն վերջ վերադարձանք կրկին Մուրատին։ Գիշերատար հասնելուն պէս 4 հատ ոստիկան հանդիպան մեզի, անմիջապէս ձերբակալեցին զմեզ. սակայն, ես 10 քայլ չմնացի ձեռքերնին, փախչալ ու ազատուայ անմիջապէս։ Բայց բաւականի չափ եկան ետեւէս, չկարողացան ոչինչ ընել. ես առանց զէնքի էի։

Երբ որ եկայ Գ. Մուրատին հասայ, գնացինք Ս. Յովհաննու վանքի կողմ, գտանք Տամատեանին, առինք միասին, եկանք Տալուորիկ, ժողով մը ըրեցինք։ Ժողովքէն վերջ զիս եւ զՓօլաս Օհաննէս ղրկեցին Գերմ Փառնոց գաւառ։ Բաւականի չափ օր մնացինք այն կողմեր, վերադարձանք կրկին դէպի Գ. Մուրատ, եւ Միրհան Աղբի գիւղի կամուրջին վրայ պատահեցան երկու քիւրդ ասասունցի։ Անմիջապէս զիս ընկեր Փօլաս Օհաննէսին բռնեցին, զիրա քաշի նամակները առին։ Գրիգոր անունով տղայ մի ալ մեր կողմերուց կար մեզ հետ. մենք երկուս ալ զիրենց հրացանները առինք իրենց ձեռքէն։ Յովհաննէս չթողուց, որ սպաննենք քիւրդերուն։ Առանք զէնքերնին ու անցանք ի տուն։ Աղբեցիներ հասան զմեր ընկեր եւ զնամակներ առին քիւրդերուց, յանձնեցին մեզի. մենք զիրենց հրացանները ետ տուինք ու թողուցինք անցանք Սբ. Աղբերիկ. մի ընկեր հոն գտանք։ Անկէ անցանք Ալվարինճ գիւղ, գտանք Տամատեանին եւ Մուրատին։ Երկար ատեն մնացինք այն կողմեր։ Լեւօն ալ եկաւ Ռուսաստանէն։

Վերջապէս Թիւերնիս հասաւ 12ի։ Տամատեան մի ընկերով դարձաւ կրկին Սասուն. մենք մնացինք դաշտի կողմեր։ Բայց այն ժամանակ չկար հայութիւն Ալվարինճ, Բերդակ, Գոմեր եւ Իսկլիպանճն էր մեր պաշտպանող, ուրիշ ոչ ոք։ Բերդակէն անցանք Դերգեվանքի սար, մնացինք մի քանի օր։ Այն տեղեր պատահեցաւ մի փոքրիկ դէպք մեզ վրայ։ Ազատուանք անփաս, անցանք Սասուն Տաղվրնիկ Դամօի տուն։ Մնացինք տաս աւուր չափ, կրկին վերադարձանք դաշտ գնալ կատարելու համար, իսկ Գ. Մուրատ մի ընկերով գնաց Ս.Կարապետու վանք։ Մենք ալ գնալը կատարեցինք։ Ալի Զինանայ մատնիչ կրպոն էր, որ մատնեց Արապօին տուաւ բռնել։

Մենք վեց ընկեր էինք։ Ամիսն էր սեպտեմբեր 10ին։ Նոյն գիշեր գնացինք Սբ. Կարապետ, հոն գտանք Գ. Մուրատին։ Թուրք կառավարութիւն շատ ուշադրութիւն դարձուց չորս կողմ, սկսաւ խուզարկել, բայց չգտաւ ոչինչ, միայն Բերդակ գիւղի մէջ շատ մի նեղութիւններ տուին Դամօեան Յարութիւնի եւ մի քանի մարդիկ ալ կոտրեցին, բայց ոչինչ չիմացան սակայն, Բերդակցիք գիտէին, որ մենք Բերդակէն գնացինք Կրպօին սպաննեցինք։

(1)

(Շարունակելի)

Վաթսուն հազար զինուորներու պարպուելուն հետեւանքով. տնտեսական ծանր խնդիր մը կը ծագի սակայն։ Կը հաշուուի թէ՝ շուրջ 10000 տուներ, յարկաբաժիններ եւ բնակարաններ պիտի պարպուին եւ կալուածատէրերը շուարած են այժմ թէ այդ պարպուած տուները որո՞ւն վարձու պիտի տան, քանի որ մեկնողներուն տեղ նոր մարդեր չպիտի գան։

Հազարաւոր միջակ դասակարգի Գերմաններ, որոնք մարքի անկման շրջանին կործանած էին, վերջին 10-11 տարուան ընթացքին կրցան իրենց ապրուստը ճարել, իրենց բնակարանին մէկ մասը վարձու տալով դաշնակից սպաներու եւ գրաւման բանակի քաղաքային պաշտօնեաներուն։ Ուրիշներ դրամ կը շահէին ճաշ տալով անոնց։

Խանութպաններն ու գիւղացիներն ալ մեծապէս կը ցաւին դաշնակից զինուորներու մեկնումին համար, որովհետեւ զինուորներուն համար մեծ քանակութեամբ արմտիք, բանջարեղէն, միս եւն. կը գնուէր տեղւոյն վրայ, իսկ սպաներն ու պաշտօնեաները կը սպառէին հաւ, հաւկիթ, կաթ, գինի, գարեջուր, պտուղ, սիկառ եւն.։

Վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան թէ ֆրանսացի միջակ զինուոր մը տարին 1000 ֆրանք կը ծախսէր, ինչ որ կը նշանակէ թէ ֆրանս. գրաւման բանակը տարեկան 60 միլիոն ֆրանք կը ձգէր Գերմանիոյ մէջ։ Ասոր վրայ պէտք է աւելցուի նաեւ անգլիացի եւ պելճիքացի զինուորներու ծախսածը, ինչ որ կարեւոր գումար մը կը կազմէ։

Հին զէնքերը չպիտի ծախուին

Նախապէս որոշուած էր աճուրդով ծախել հինցած զէնքերը —հրացան, սուր, սուին եւն.— որոնք կարեւոր քանակ մը կը կազմեն եւ կը խճողեն մթերանոցները, առանց ոեւէ օգուտի։ Աճուրդը տեղի պիտի ունենար յառաջիկայ շաբաթ։

Սակայն ֆրանսական մամուլն ու կարգ մը երեսփոխաններ՝ յուզուած այս որոշումէն, բողոքեցին պատերազմական նախարարին մօտ, բացատրելով որ անցեալին մէջ՝ նման պարագաներուն պետութիւնը միշտ տուժած է։ Երբեմն պատահած է որ այդ զէնքերը գնուած են թշնամի պետութեան մը կողմէ եւ նորոգուելէ վերջ գործածուած ֆրանսացի զինուորներուն դէմ։ Երբեմն ալ ֆրանս. կառավարութիւնը ստիպուեր է քառապատիկ գինով ետ գնել նախապէս աճուրդով ծախած իր զէնքերը։

Երեսփոխան մը նոյնիսկ յայտնեց թէ մտադիր է՝ խորհրդարանի վերաբացումին՝ հարցապնդում ուղղել կառավարութեան՝ ազգային պաշտպանութեան վերաբերեալ այսպիսի կարեւոր խնդրի մը առթիւ թեթեւօրէն շարժած ըլլալուն համար։

Բոլոր այս քննադատութիւնները նկատի առնելով, պատերազմական նախարարութիւնը որոշեց աճուրդի չհանել հինցած զէնքերը։

Անգլիա եւ Եգիպտոս

«Թայմզ»ի թղթակիցը Աղեքսանդրիայէն կը հեռագրէ թէ նախկին վարչապետ եւ Վաֆտի նախագահ Մուսթաֆա փաշա Նահաս ունկնդրութեան ընդունուեցաւ Ֆուատ թագաւորին կողմէ՝ Մոնթազայի պալատին մէջ։ Նահաս փաշա յայտարարեց թէ շատ գոհ մնացած է իր տեսակցութենէն։

Փաշան ընդունուեցաւ նաեւ անգլիական նորընտիր մարզպան սըր Փէրսի Լորէնի կողմէ, որուն հետ երկար եւ սիրալիր տեսակցութիւն մը ունեցաւ։ Խօսակցութեան ընթացքին անգլօ-եգիպտական դաշնագրի ծրագրին մասին խօսք չըրաւ. միայն Նահաս փաշա պարզեց Վաֆտի բռնած դիրքը եւ մարզպանն ալ անգլ. կառավարութեան տեսակէտները։

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցը կ'ըսէ թէ նոր բանակցութիւններ պիտի սկսին Վաֆտ ազգայնական կուսակցութեան հետ։ Կը կարծուի թէ Վաֆտը պատրաստ է ընդունելու դաշնագրի ծրագիրը՝ եթէ Մահմուտ փաշա հրաժարի եւ նոր դահլիճ մը պաշտօն տրուի կազմակերպել խորհրդարանային ընտրութիւնները՝ ընդհանուր քուէարկութեան հիման վրայ։

«Տէյլի Թրոնքլ»ի համաձայն, տագնապը իր վախճանին կը մօտենայ եւ կարեւոր որոշումներ պիտի տրուին շուտով թէ՝ Վաֆտի եւ թէ կառավարական կուսակցութեան կողմէ։

Ներկայ պայմաններուն մէջ, վարչապետ Մահմուտ փաշա եւ նախարարները շատ դժուար վիճակի ենթարկուած են՝ գործերը վարելու եւ կառավարութեան հեղինակութիւնը պահպանելու համար։ Ներկայիս Եգիպտոս գրեթէ առանց կառավարութեան կը մնայ։ Կը կարծուի թէ վարչապետը պիտի ստիպուի հրաժարիլ։

Թուրքիոյ մաքսային նոր սակացոյցը

ՊՈԼԻՍ 1 հոկտ.— Թրքական մաքսային նոր սակացոյցը գործադրութեան կը դրուի այսօրուընէ սկսեալ։

Կարգ մը ապրանքներու վրայ նշանակուած տուրքը աւելցած է 100ին 500 համեմատութեամբ, սակայն միջին յաւելումը է 100ին 20էն 60։

Պաղեստինի կացութիւնը

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն.— Արաբները բողոքի հաւաքոյթներ ունեցան Եաֆայի, Հայֆայի եւ Երուսաղէմի մէջ՝ բողոքելու համար վերջին խռովութեանց հետեւանքով տրուած վճիռներուն դէմ։ Որոշեցին չորեքշաբթի օր (այսօր) իբրեւ բողոքի նշան փակել խանութներն ու գրասենեակները՝ ամբողջ Պաղեստինի մէջ։

Մահափորձ մը Սոֆիայի մէջ

ՍՈՖԻԱ, 30 սեպտ.— Սոֆիայի ամէնէն մեծ վաճառականներէն Մոզէս Քոէն ատրճանակով սպաննուեցաւ իր տան դրան առջեւ։ Անհարեկիչը կրցաւ փախչիլ, առանց ոեւէ հետք ձգելու։

Քոէն պուլկար սատուածիմացներու պետն էր։

Վէնիզէլոսի պտոյտները

Ինչպէս գրեցինք երէկ, Վէնիզէլոս ծննդեան մեկնելէ յետոյ կը պտտի գլխաւոր մայրաքաղաքները եւ այժմ Պերլին կը գտնուի։ Երկուշաբթի առաւօտ այցելեց վարչապետ Հէրման Միւլլերի, յետոյ Հանրապետութեան նախագահին, բայց Հինտէնպուրկի բացակայութեան ընդունուեցաւ ֆոն Շուպէրթի կողմէ։ Կէսօրին արտաքին նախարար Շթրէզէման հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ Վէնիզէլոսի։

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՓԱՐԻԶ.— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ
Փըթի Ժուռնալի սրահը 21 Rue Cadet, Մէթրօ Cadet
կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ
կը խօսին՝ ԸՆԿԵՐՆԵՐ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ և ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին օրիորդներ Ղարիբեան, Ալնադամեան, Գ. Գ. Ղուկասեան, Նաւասարդեան, Ս. Թորոսեան, Ղարիբեան եւ ժորժ։

Կովկասեան պար Լ. Ճամփլի կողմէ։

Արեւելեան նուագախումբ եւ ճազ, ղեկավարութեամբ Քառիստ Գ. ժորժի։

Հայկական եւ եւրոպական պարեր, անակնկալներ եւայլն։

Պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով։

Մուտք՝ 5 ֆրանք։ Տոմսերը կը ծախուին ցառաջի խմբագրատունը

ՄԱՐՍԷՅԼ «ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը
ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ԵՕԹԱՆԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ
Brébant Marseillais, 146-148 Chemin des Chartreux սրահը
կը նախագահէ ԸՆԿ. ՀԱՅԿ ՄԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ
կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Ռայէն տը ժիռօ.— Նախաձեռնութեամբ Բաքէն Սիւնի խումբին եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի
Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին Քաղաքապետարանի սրահը։ Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Կառտան, Հոկտ. 6 »
Լիոն, Հոկտ. 5 (մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ)։
Ցեսին, Հոկտ. 6 » »
Վալանս, Հոկտ. 12 » »
Վիէն, Հոկտ. 13 » »
Ֆոն տ'Օպնա.— Հոկտ. 20 » »
Պռուտօ, Հոկտ. 28 » »
Կրընոպլը, Հոկտ. 6 Ընկ. ԲԱՔԳԷՆ ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ,
Ռուան, Հոկտ. 13 »
Սէն Շամոն, Հոկտ. 5 Ընկ. ԹԻՒԼԳԷՆՏՃԵԱՆ,
Սէն Թ'էթիէն, Հոկտ. 6 »

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Պէլվիլի կոմիտէի ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին 131 Fbg. du Temple.

ԳԱՐԱՌ

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին Դաշնակցութեան Գրադարանը։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՋՐԻ ԴԱՍԵՐ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաժողովը կը ծանուցանէ թէ, երկու տարիէ ի վեր, ողբ. Մարգար Միրզայի բարերարութեամբ շարունակուող հայ լեզուի եւ ազգ. պատմութեան շաբաթական դասաւանդութիւնները այս տարի եւս տեղի պիտի ունենան Հոկտ. 3էն սկսեալ ամէն հինգշաբթի օր, ժամը 3—5, «Ֆլորիա» ճաշարանի վերնայարկը, 61 Rue Monsieur le Prince, Paris.

Իրենց մայրենի լեզուին պահպանութեան նախանձախնդիր հայ ծնողներէն կը խնդրուի այս դասընթացքներուն ղրկել իրենց զաւակները։

— Ատաբազարցի ատաղձագործ Գ. Միհրան Գուրթեանէ կը խնդրուի իր հասցէն իմացնել, Հայկ Չէմէնեանի՝ 1bis Rue Rouget de L'Isle, Choisy - le - Roi, (Seine):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Սկիւտարցի Գրիգոր որ քսան տարիէ ի վեր բացակայութեամբ կը պարապի Պուլկարիոյ մէջ։ Ամուսնացած է եւ ունի երկու զաւակներ։ Իմացնել իր մօրաքրոջ Տիկին Բաւրամ Զուխաճեանի, 99 Rue de Paris, Meudon (Seine), France.

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեան որ Ուրֆայի մէջ Ռէժիի հաշուակալ էր։ Իզմիրի հրդեհէն 20 օր վերջ Ուրֆայի բանտէն նամակ ստացած է իրմէ։ Անկէ վերջ լուր չկայ։ Իմացնել՝ Mme D. Mekinian, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Գարահալլը գիւղէն (Եոզկատ) Ալթուն Փիլոյեան, հօր՝ անուն Յովհաննէս, մօր՝ անուն Ջեմիթէ։ Երեք տարի առաջ կը գտնուէր Պէյրութի Ամերիկեան աղջկանց որբանոցը՝ Իմացնել՝ իր եղբօրը Արիս Փիլոյեանի, 77 Rue de Paris, Meudon (S. et O.) France.

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ հայրս, Կեսարացի ոսկերիչ եւ ապուխտագործ Նազար Կիրիշեան. եղբայրս՝ Գրիգոր. քոյրս՝ Հրանուշ։ Ընդ. պատերազմի առեն աքսորուած են Գիրէհիկ (Տէր-Զօր), անկէ վերջ տեղեկութիւն չեմ առած։ Ցիշեալներու մասին առաջին տեղեկութիւն տուողին դրամական կարեւոր գումար մը նուէր պիտի տրուի։ Իմացնել գորգի վաճառական G. Nazarianի, 52 Rue Sfintzilor, Bucarest, Roumanie.

— Ճապին-Գարահիսարցի Հեղինէ Թոմասեան (ծնեալ Պօզաեան) կը փնտռէ իր եղբայրը Գրիգոր Պօզաեան որմէ վերջին անգամ նամակ ստացած է 1925ին Ամերիկայի Միլֆորտ քաղաքէն։ Իմացնել՝ K. Israélianի, 26 Rue du Musée, Marseille. (B. du R). (France).

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արտասահմանէն իրենց ապրանքները բերել տալ ուզողներու օրինական հետապնդումներ եւ խորհուրդներ, ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ գործողութիւն եւ վարչական զանազան գործերու կարգադրութիւն։

Դիմել՝ Kh. Kébabdjianի, 20 Rue de Bezons à Courbevoie (Seine): Tél. Défense 00-39:

IMPRIMERIE - MASSIS - [illegible]
208bis, Rue Lafayette [illegible]

Le Gérant: H. STE[illegible]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 3 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

3 OCTOBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1075 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԼՈՒԱՑՔԱՆՈՑ...

Խորհրդային գրիչներն ու բերաններն կը շարունակեն անխնայ աղճատել, տրորել եւ աղքատացնել հայերէնը։

Թող'ւնք ուղղագրութիւնը, որուն դէմ լեզու ելան բոլոր մասնագէտները։ Նոյն իսկ խորհրդային իշխանութեան ուղեկիցները, աշխատակիցներն ու ախտակիցները։

Թող'ւնք քերականութիւնն ալ։

Առնենք բառերը։ Բառե՛րը միայն, որ ժխեւնոյն աղբիւրէն կը բխին եւ սահման չեն ճանչնար։

«Խորհրդային Հայաստան» (18 սեպտ.) բարեհաճեր է անել թէ արտօնութիւն տրուած է խումբ մը ամերիկահայ աշխատաւորներու՝ Երեւան փոխադրելու իրենց մեքենական «լուացքանոցը»։

Լենինականի «մանուածքային գործարանէն» յետոյ, այս բառ՝ իսկապէս որ գիւտ մըն է։ Յեղափոխական, ճաշակաւոր եւ հայկաբանական։ Եթէ «մանարան» կոչեն «մանուածքային գործարանը», շատ ծանր մեղքի մէջ ինկած կ'ըլլան։ Մեղք է. նախ, ւիշել թէ հայերէնը ունի «լուացարան» բառ մը։ Պէտք է նորը շինել, անդադար թխել,— եւ ահա «լուացքանոց»ը, իր կոշկոռ կապած շորերով...

Վերջերս ուրախութեամբ հաղորդեցինք թէ պայքար մը սկսած է Թիֆլիսի «Պրոլետար»ի էջերէն, լեզուի պարզութեան համար։ Ազդանշան մը տրուած էր օտար բառերու անտեղի գործածութեան դէմ, առաջնորդ ունենալով Լէնինի մէկ խօսքը.

—«Օտար բառեր կը գործածենք առանց անհրաժեշտութեան, կը գործածենք զանոնք սխալ կերպով...»

Այդ պայքարին յաջողութեան գլխաւոր ազդակը պիտի ըլլար մամուլը ինք, օրը օրին զտելով, մաքրելով, կոկելով լեզուն։ Մինչդեռ, ոչ միայն կարճ կապեցին բացուած պայքարը, այլեւ, կարծես մասնաւոր ձգտում կայ հետզհետէ աւելի ապերասան, իսկ եւ իսկ սանձակոտոր արշաւ մը կազմակերպելու հայերէնի պարզութիւն, պարզ հայերէնի դէմ։ Ո՛չ մէկ ճիգ՝ նոր բան մը սորվելու։ Ո՛չ մէկ տրամադրութիւն՝ ազէտ, ծոյլ եւ այլասերած գրիչներու լեզուն շտկելու։ Ո՛չ մէկ փորձ՝ գոնէ թերթերը, եւ թերթերուն ժողովրդական, հանրային նիւթերը պարզ, մաքուր հայերէնով խմբագրելու։

Ընդհակառակն։ Արդէն բառարան մը կարելի է կազմել բանի իրարու կցուած, շղթայաշար, շինծու և այլանդակ բառակոյտերէ։ Արհեստական, որձեւէգ բառեր որոնք ոչ իսկ արտասանութեան կը յարմարին, ո՛ւր մնաց որ միտք պահուին։

Անշուշտ խորհրդային իշխանութիւնը ոչ թէ միտքերը արթնցնելու եւ զարգացնելու նպատակ ունի, այլ զանոնք խճողելու եւ բթացնելու Մանաւանդ Հայաստանի մէջ։

Մենք արտատպենք եւ դուք արտասանեցէք ու սորվեցէք. հոգ չէ. մէկ-երկու հատ. (կը քաղենք «Խ. Հայաստան»էն, 1929 սեպտեմբեր 17 19)—

Գրառնալվար.— Աշխժողկոմատի կազմբաժվար.— կուսքադկազմակերպութիւն.— Պրոֆակտիվի կուրսեր.— Բյուջեդային դիսցիպլինայի խախտումներ ֆինբաժիններում.— Արդժողկոմատ.— Ցերքաղխորհրդի կազմբաժին.— Հայկոոպի քաղբաժնի ապարատն ենթարկուած է մոբիլիզացիայի.— Ճախմատային չամպիոնատ.— Ժողլուսսեկցիա.— Պրոֆդեմոկրատիա.— Լենտեխստիլշէն.— Բնակկոպմիութիւն...

Պատահարար ժողվեցինք ժենք։ Կրնաք ձեռք անցրնել ո՛ր եւ է խորհրդային հրատարակութիւն եւ հատընտիր ծաղկեփունջ մը կազմել ձեզի համար։ Տարբերութիւնը մեծ չէ մէկ օրինակէն միւսը. ոչ ալ նիւթէ նիւթ։ Եթէ նոր բառակազմութեան չհանդիպիք, պիտի գտնուիք շարան-շարան օտարաբանութեանց, ոչ միայն անտեղի, այլ եւ այլանդակուած, բնագիրը ծաղրանկարի վերածուած։ Կամ, հայերէնի պատրուակին տակ, պիտի դիմաւորէք տիրացուական հայկաբանութիւններ, փոշիներուն տակ թաղուած եւ շատոնց մեռած բառեր, որոնք առնուազն ծիծաղ կը շարժեն։

Մէկ խօսքով՝ արշաւան մը, ուր ատուն կանուխ արթնցողը դիրք եւ աթոռ կը գրաւէ, իր մտքին բոբոսները, իր գրչին ժանգը հասարակութեան գլխուն փաթթելու համար։

Իրենց իսկ բառով՝ գրական «լուացքանոց»։

Արդար ըլլալու համար, կը խոստովանինք թէ բոլորն ալ ագէտներ չեն։ Գրիչ շարժողներէն շատերը եթէ Ռուսաստանի խորերէն եկած են, կան ուրիշներ ալ որ ճեմարան կը հոտին։

Բայց. ասղական ունակութիւն է. «այսպէս ալ կ'ըլլայ, այնպէս ալ»։ Միւս կողմէ, անհանդուրժելի յաւակնութիւն մը. ամբարտաւանութիւն մը. թոյլ չի տար խոստովանիլ սխալը կամ տգիտութիւնը։ Ամենագէտ՝ «հասարակական» գետնի վրայ, անոնք չեն գիջանիր նկատի առնել, համոզուիլ թէ «ավանկարդ»ը եւ «յառաջապահ»ը նոյն իմաստն ունին, թէ «տրադիցիա»ն արժէքը չի կորսնցներ, եթէ գրուի «աւանդութիւն», թէ «ինտուզիազմ»ը «խանդավառութիւն»ն է եւ «էնտերվենցիա»ն՝ «միջամտութիւն»ը. կամ «պրոտուկցիան» «արտադրութիւն»ը և «տենդենցը» «ձգտում»ը եւայլն։

Այո՛, մեր դժբախտ լեզուի գլխուն պար բռնած, կ'ոստոստեն ու կը ճռնչեն տգիտութիւնը, ծուլութիւնը, սովորամոլութիւնը եւ ինքնահաւանութիւնը։

Եւ այս ընթացքով, տակաւին ի՛նչ «լուացքանոց»ներ պիտի ունենանք, շատ չանցած...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՄՏՔԻ ԵՐԱՇՏԸ»

Այս խորագրին տակ, երեւփոխան Ճէլալ Նուրի պէյ Իգտամի մէջ գրուածելով պուլկար գրականութեան զարգացումը, կը գրէ (25 սեպտ.).

— «Պուլկարիոյ մէջ, ժողովուրդը լրջօրէն կը հետաքրքրուի մտաւորական շարժումով։ Ամէն մարդ կը կարդայ։ Պարտաւորիչ կրթութիւնը վերջերս աստիճան մը աւելի ընդարձակուեցաւ։ Պուլկարները հիմա ունին արժէքաւոր վիպասաններ, բանաստեղծներ, նկարիչներ եւ արձանագործներ։ Եւ այս բոլորը 50 տարուան մէջ։

Գանք մեզի։ Օսմանեան գրականութիւնը նոր ուղղագրութեան չի յարմարիր։ Հանգուցեալ Սիւլէյման Նազիֆ եթէ ողջ ըլլար, ծանդուտեան պիտի կոչուէր։ Բայց նոր գրականութիւնն ալ կը դժուարանայ ծնելու։ Բարձր դասը կը գոհանայ օտար եւ նոյնիսկ միայն ֆրանսական գրականութեամբ։ *Իլլիւսթրասիոն*ը ծագալի չափ կը ծախուի Թուրքիոյ մէջ։

Լեզու գիտցողներէն դուրս, գրականութիւնը կարծես չկայ։ Պաշտօնեաներուն շատերը, դպրոցէն ելլելէն ի վեր, մէկ գիրք իսկ չեն կարդացած։ Գրական ոեւէ կաճառ կամ միութիւն չունինք։ Պարբերաթերթերը եթէ պատահմամբ մտաւորական բան մը հրատարակեն, ընթերցողէ կը զրկուին։

Գրադարան կոչուած վայրերը մէկ մէկ թանգարան են, եւ կարելի չէ հոն երթալ ու կարդալ։

Եգիպտական մամուլը եւ գրականութիւնն անգամ կենսունակութիւն մը կը ցուցնեն։

Ի՛նչ է պատճառը այսքան անհոգութեան։ Աքմէտ Միտհաթ էֆ.ի օրով հրատարակուած գիրք մը 3000 ընթերցող կ'ունենար։ Հիմա ան ալ չկայ։ Փոքրաթիւ դաս մը կար, որ խնդրոյ առարկայ կ'ընէր գրականութիւնը։ Հիմա սպառած է այդ դասը։

Մեր փաստաբաններուն մէջ մասով կը համրուին անոնք, որոնք եւրոպական ըմբռնումով կը հետեւին իրաւաբանութեան։ Մեր բժիշկներն անգամ շատ քիչ կը կարդան։ Պաշտօնեաներէն քանի՞ հոգի կ'ընդարձակեն իրենց ծանօթութիւնը։

Դէպի կործանո՞ւմ կ'երթանք։

Պէտք է միջոց խորհիլ մտքի այս երաշտին դէմ»։

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԻՄՈՒՄԸ

Պոլսոյ *Մօն Սաաթ*ը հետեւեալը կը գրէ.

Փախստական Հայերէն մէկ մասը, որոնք իրենց յանցանքին համար Թուրքիայէն փախած են, Ազգերու Դաշնակցութեան դիմած են իրենց կալուածները կառավարութեան կողմէ գրաւուած ըլլալուն համար։

Այս դիմումը ուղղակի Հայերը չէ որ կատարած են, այլ իրենց անունով ներկայացած է փախստականներու կեդրոնական յանձնաժողովը։ Այս մարմինին վարիչներն են Ֆրանսացի մասնագէտներէն Ժիտէյ, Լափրատէլ, Լը Ֆիւռ եւ Մանտէլշթամ։

ԹՈՒՐՔ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

25 Թուրք համայնավարներ, որոնք Իզմիրի եղեռնադատ ատեանին կողմէ դատապարտուած էին, Ուրֆայի, Խարբերդի եւ Տիարպէքիրի բանտերը տարուած են։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սանասարեանի դատին շուրջ

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Պոլսոյ կուսակալութիւնը դիմած է Վճռաբեկ ատեանին, խնդրելով որ սրբագրուի Սանասարեան խանի մասին տրուած բեկման որոշումը։ Իսկ մինչ այդ, Քաղաքային Բ. ատեանը չպիտի վերսկսի դատը։

Շահագրգռուող շրջանակներուն մէջ հաւանական չեն գըտներ որ Վճռաբեկը սրբագրէ իր որոշումը, քանի որ բեկման վճիռը տրուած է միաձայնութեամբ։ Ասկէ զատ, սրբագրութեան համար կան կարգ մը պայմաններ, որոնք չեն լրացած։

Այնպէս որ, հաւանաբար Վճռաբեկ ատեանը կրկնէ նախորդ որոշումը։ Այս պարագային, Քաղաքային Բ. ատեանն ալ պիտի շարունակէ դատավարութիւնը։

Կուսակալութեան փոխանորդները այս անգամ Պատրիարքութեան խնդիր չենյուզեր, այլ կ'առարկեն որ «Թէվճիհը ճիհաթ»ի օրէնքը կը պահէ իր զօրութիւնը, հետեւաբար պէտք էր Նաբոյեան արքեպսկ.ի մութէվէլլիութիւնը տրուած ըլլար այդ օրէնքին տրամադրութեամբ, ոչ թէ Պատրիարքըլլալուն համար մութէվէլլի նկատուէր, ինչ որ Վճռաբեկ ատեանը միաձայնութեամբ վճռած էր ասկէ առաջ, արդարացի գտնելով Պատրիարքի փոխանորդներուն առարկութիւնները եւ մինչեւ այս թուականը գոյութիւն ունեցող սովորութիւնները։

Անգլօ-ռուս համաձայնութիւնը

Անգլիոյ արտաքին նախարար Հէնտըրսըն, որ Պրայթընի մէջ Աշխատաւորականներու համաժողովին կը մասնակցէր, առջի օր ինքնաշարժով գնաց Լիուըս (Սըսսէքս), ուր պանդոկի մը մէջ տեսակցեցաւ Փարիզի խորհրդային դեսպան Դովգալեւսկիի հետ։ Երկուստեք կարելի եղաւ համաձայնութեան մը յանգիլ՝ անգլօ-ռուս դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատելու միջոցներուն մասին։

Արթըր Հէնտըրսըն լրագրողներուն յայտարարեց թէ երկու երկիրներու միջեւ տակաւին խնդիրներն են հետեւեալները.

1.— Երկու կառավարութեանց դիրքին ճշդումը հանդէպ 1924ի դաշնագիրներուն։

2.— Առեւտրական դաշնագիրներն ու յարակից խնդիրները։

3.— Կառավարական պարտքերու վերաբերեալ պահանջներն ու հակապահանջները։

3.— Դաշնագիրներու եւ համաձայնութեանց գործադրութիւնը.

5.— Ձկնարաններու համաձայնութիւնը։

Բոլշեւիկ դեսպանը խոստացած է գաղրեցնել համայնավար քարոզութիւնները Անգլիոյ մէջ։

Երկու կառավարութեանց ներկայացուցիչք պաշտօնական վաւերաթուղթերը անմիջապէս պիտի խմբագրուին եւ Դովգալեւսկիի կողմէ պիտի ստորագրուին ուրբաթէն առաջ, երբ Փարիզ պիտի վերադառնայ։

Ներկայ համաձայնագիրը գործադրութեան դրուելէ առաջ, անգլ. խորհրդարանի հաւանութիւնը պիտի առնուի։

Հէնտըրսըն ճաշի վար դրաւ խորհրդային դեսպանը։ Ամբողջ տեսակցութեան ընթացքին, պանդոկը գաղտնի ոստիկաններու խիստ հսկողութեան տակ առնուած էր։

Անգլիացի նախարարը Պրայթըն վերադառնալով, համաժողովին առջեւ կարգ մը յայտարարութիններ ըրաւ Դովգալեւսկիի հետ իր բանակցութեանց արդիւնքին մասին։ Ցայտնեց թէ խորհրդարանը վերաբացուելուն, կառավարութիւնը պիտի պահանջէ որ Լոնտոնի եւ Մոսկուայի կառավարութեանց միջեւ դեսպաններու փոխանակութեան համար հաւանութիւն տայ։

Ցետոյ խօսելով խաղաղութեան մասին, ըսաւ թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնն ու Քէլլոկի դաշինքը մեծ ծառայութիւններ պիտի մատուցանեն այդ ուղղութեամբ։ Ցուցով դիտել տուաւ թէ Անգլիոյ պատերազմական ծախքերը 175 միլիոն ոսկըլին կը ներկայացնեն, մինչ 1913-14ին 78 միլիոն էր միայն։ Աւելցուց որ շատ պիտի հիասթափուի՝ եթէ Մաքտոնըլտ և Հուվըր չկարենան սահմանափակել սպառազինութիւնները։

Թուրք-ամերիկեան առեւտր. դաշնագիրը

Էնկիւրիէն հոկտ. 1 թուականով կը հեռագրեն «Շիքակօ Տէյլի Թրիպիւն»ի.—

Դեսպան Ճոզէֆ Գրիւ այսօր ստորագրեց առեւտրական և նաւային դաշնագիր մը՝ Թուրք կառավարութեան հետ։

Ֆրանսայէն եւ Անգլիայէն յետոյ, Միացեալ Նահանգներու հետ կնքուած այս դաշնագիրը նպաստաւորեալ ազգի առանձնաշնորհները կու տայ։

Հակառակ անոր որ Լօզանի դաշնագիրը մերժուած է ամերիկեան Ծերակոյտին կողմէ, Թուրքիոյ մէջ ամերիկեան առեւտրական շահերը օրէ օր աւելնալուն՝ անհրաժեշտ դարձած էր միլիոններու հասնող գործառնութեանց օրինական վիճակ մը տալ։ Ստորագրութիւնը տեղի ունեցաւ Մուսթաֆա Քէմալի վերադարձէն քանի մը ժամ յետոյ։

Թուրք-հնդկական վէճը

Թուրքեւհնդկէն Փոխանակութեան Խառն Յանձնաժողովը Պոլսոյ մէջ ընդհ. ժողով գումարելով, նկատի առաւ Թուրքեւ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՂԱՓԱՆՑԻ ԳԵՐԱՍԻՄ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Վերջին պահուն Թաւրիզի մեր թղթակիցէն ստացանք երկու նամակներ, սեպտ. 21 թուակիր։ Երկուքն ալ կը հաղորդեն Ղափանցի Գերասիմի սպանութիւնը ռուս սահմանապահ զինուորներու կողմէ, Արաքսի ափը։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՀԱՅ ՈՐԲ ՄԸՆ ԱԼ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Լը Փիթի մեր թղթակիցը կը գրէ թէ Հօթ Լուառ նահանգի Սէնթ-Էօժէնի-տը վինեօվ գիւղին մէջ ֆրանսացի ագարակատիրոջ տղուն՝ Պըէօն Ատրիէնի կողմէ սպաննուած է 20 տարեկան հայ որբ մը՝ Լեւոն Ռափայէլեան։

Մանրամասնութիւնները վաղը։

ԱՒՋԱՆԱԳՈՐԾ ՊՈՒՐՏԷԼԻ ՄԱՀԸ

Փարիզեան արուարձան Վէզինէի մէջ սրտի հիւանդութենէ մեռաւ ֆրանսացի յայտնի արձանագործ Էմիլ Անթուան Պուրտէլ։

Ծնած էր 1861ին Մոնթոպանի մէջ։ Հայրը փայտի վրայ քանդակագործութիւններ՝ կ'ընէր։ Դպրոցին մէջ մեծ սէր ունէր նկարչութեան համար։ Յետոյ նուիրուեցաւ արձանագործութեան։ Նախ աշակերտեցաւ, յետոյ գործակցեցաւ Ռոտէնի, որուն արուեստէն ներշնչուած է։ Ռոտէնի մահէն յետոյ մեծ անուն շինեց։ Իրմով կ'անհետանայ ռոմանտիսմի վերջին ներկայացուցիչը։

Իր գործերուն մէջ մասնաւորապէս յիշատակելի են՝ *Հերակլէսը*՝ Լիւքսէնպուրկի թանգարանին մէջ, *Զօր. Ալվէարի* արձանը Պուէնոս Այրէսի մէջ, *Սաֆօն*, *Պալլասը*, եւ *Միքիէվի*.ի կոթողը, որուն բացումը կատարուեցաւ անցեալ գարնան։

ԿԱՐՄԻՐ ԾՈՎԸ ԹՈՔԱԽՏԻ ԴԱՐՄԱՆ

Հռչակաւոր բժիշկ մը Եգիպտոսի կառավարութեան առաջարկ ներկայացուցած է, ըսելով որ կը փափաքի Կարմիր Ծովուն եզերքը սանատորիոններ հաստատել՝ անոր ջուրով թոքախտաւորներ բժշկելու համար։

Ըստ այդ մասնագէտին, Կարմիր Ծովուն ջուրը տարրալուծելով անոր մէջ գտած է այն տեսակ նիւթեր, որոնք կուրծքի հիւանդութեան ու թոքախտի դէմ շատ զօրաւոր յատկութիւններ ունին։

ՊՐՈՒՍԱՅԻ ԱՄԵՐԻԿ. ԴՊՐՈՑԸ

Պրուսայէն կը հաղորդեն թէ տեղւոյն ամերիկեան աղջկանց վարժարանի տնօրէնուհին Միս Ճիլըն, որ անցեալ տարի դատի քաշուած եւ դպրոցն ալ փակուած էր, Ամերիկա մեկնած է, տեսնելով որ 32 տարուան գործունէութենէն վերջ, ալ յոյս չկայ դպրոցը վերաբանալու։

Վարժարանին շէնքը բնակարանի վերածուած է...

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄԷՆ ՀԻՆԳ ԶԱՒԱԿ

Սալէռնի (Իտալիա) մօտ փոքրիկ գիւղի մը մէջ, գիւղացի կին մը՝ Ռիթա Ռոսսի՝ հինգ զաւակ ունեցաւ— երկու մանչ եւ երեք աղջիկ։ Մայրն ու երախաները բոլորն ալ քաջառողջ են։

ՓՐՈՖ. Վ.ԱՀԱՆ ՏՕՏՈՄԵԱՆՑ, ընտեսական համագործակցականներու համբաւաւոր տեսաբանը՝ Պուլկարիա հասած է Դանուբի ճամբով եւ պիտի այցելէ յաջորդաբար՝ Ռուսճուք, Վառնա, Պուրկազ, Ֆիլիպէ եւ Սոֆիա, ուսումնասիրելու համար Պուլկարիոյ համագործակցականներու կեանքը եւ սարքելու կարգ մը բանախօսութիւններ։

ԿԻՐՔԸ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Դաշնակցական ընկեր մը, որ յայտնի է իր հանդարտաբարոյ նկարագրով, իրաւացի յուզումով մը կը գրէ.

— «Ոռնոցը Դաշնակցութեան դէմ երթալով խլացուցիչ կը դառնայ։ Ամէն ճակատի վրայ և ամէն գործի համար, անհաշիւ լուտանք ու հայհոյանք կը տեղան մեր ֆոյէներուն, մեր նահատակներուն եւ գերագոյն զոհողութիւններուն դէմ։ Անասելի վիշտով կը համակուի մարդ ի լուր այդ խլացուցիչ աղմուկին, որ ոչ միայն զարշելի ցեխ կը նետէ հայ ժողովուրդի յեղափոխութեան վերքերին, այլ եւ ամէն քայլափոխին խարազանի կը վիրաւորէ իւրաքանչիւր դաշնակցականի ներքին եսը, ամենանուիրական ու անձեռնմխելի սրբութիւնները։ Խեղճ մայրս, որ իր վերջին օրերը կը համրէ, միակ մխիթարութիւն մը ունէր, որ իր երկու զաւակները ինկած էին Հայոց ազատութեան ճանապարհին, ու անոնց նկարները միայն կը մնային իր օրհնութեան ու պաշտամունքի համար։ Դառն օրերուն անիկա իր ակռաները սեղմեց եւ իր արցունքը կուլ տուաւ՝ ծածկելու իր մայրական անհուն տխրութիւնը, որպէսզի վեհ մնայ ազգին մատաղ եղած երկու եղբայրներուս յիշատակը... Իսկ հիմա, գրեթէ ամէն օր լացով կը մօտենայ զոհուած զաւակներու յիշատակին։ Ամբողջ էութիւնը ցնցուած է, չի կըրնար սեղմել իր գլխուն մէջ թէ ինչպէս մարդիկ կրնան հայհոյանք նետել անոնց հասցէին։ Ու իրօք ես ալ պարզապէս կորսնցուցած եմ այս անըմբռնելի երեւոյթին դէմ։ Մինչեւ ե՞րբ անպատիժ պիտի շարունակեն սեւցնել հայ ժողովուրդի բովանդակ կեանքը։ Բարքերու այսքան անկում, ցեղի մը ներքին կեանքին մէջ, արդեօ՞ք սահման մը չունի, ո՞ւր կանգ պիտի առնէ...»

Այս հարցումին հրապարակաւ կը պատասխանեմ, խօսքս ուղղելով բոլոր դաշնակցականներուն, որոնք նոյն վրդովումը ունին։ Որովհետեւ, դաշնակցական բազմահազար ընտանիքը իր ներկայ թիւին տասնապատիկը զոհ տուած է յեղափոխութեան եւ ազատութեան խորանին, ու ամէն մէկը մեր ընկերներէն, իրաւացիօրէն վիրաւորանքն ու հայհոյանքը իր հասցէին ուղղուած կը նկատէ։

Այս արդէն կուտակուած զայրոյթ է։ Մեր ամարդի հակառակորդները երբ կը տեսնեն որ դաշնակցական սառնարիւնութիւնը կը զսպէ այդ զայրոյթին պոռթկումը ու յուզումն ու վիշտը կը խեղդուին կամքի ու կարգապահութեան ուժին տակ, անոնք գռեհկօրէն կը հրճուին ի տես այդ վիշտին։ Իսկ եթէ պատահի որ կուտակուած զայրոյթը տեղ մը պայթի, ինքնաբաւականութեամբ մը կ'ուրախանան, կարծես իրենց նպատակին հասած ըլլան։

Ներկայացուած այս երկընտրանքը, ամբողջութեամբ մերժելի է դաշնակցական անհատին համար։ Որովհետեւ, երկու երեսներն ալ գռեհիկ են, ու ստրկամտութեան հարազատ արդիւնք։

Դաշնակցական ընտանիքը ուզէ-չուզէ պիտի վշտանայ այդ գարշելի մթնոլորտին մէջ, բայց չպիտի զայրանայ։ Դաշնակցական շարքերը նողկանքով պէտք է արհամարհեն մեր ոտքերէն վեր բարձրացող ցեխը, բայց երբեք չարժանացնեն իրենց հարուածին։ Դաշնակցական ընկերները կռնակ դարձուցած մեր հակառակորդներուն՝ խուլ պիտի ձեւանան անոնց հայհոյանքներուն դէմ, ու պիտի շարունակեն լծուած մնալ հայ ժողովրդի վերածնութեան կառքին, ճահճներէն դուրս բերելու զայն։ Բայց երբեք իրենց բազուկը չպիտի գործածեն ճայթոյողներուն դէմ։

Որովհետեւ հայհոյողները թէեւ թշնամի են մեզի, վասն թշնամիի բոլոր յատկութիւններով, սակայն արի չեն, ու անարժան են Դաշնակցութեան հակառակորդ նկատուելու։ Այս գիտակցութիւնը վերջնականօրէն պէտք է արմատանայ Դաշնակցական շարքերուն մէջ, որպէսզի մեր ուշադրութեան միա՛յն նուազագոյնը, այն ալ ակամայ, երթայ մեզ չըխապատող վայնասունին։

Այսքան քարոզ, արդէն բաւական է համբերութենէ հանելու մեր ընկերները։ Բայց թող վստահ ըլլան, որ այս բոլորը քրիստոնէական համբերութեան քարոզներ չեն։ Այլ թելադրանք մը մեր թշնամիներու իրական արժէքը հասկնալու համար։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը մեծ ընտանիք մըն է, բարձր՝ յեղափոխական սրբազան աւանդութիւններով բարձր, մշտապայծառ՝ հերոսութեան եւ անձնազոհութեան առաքինութիւններով։ Այդ ընտանիքին իւրաքանչիւր անդամը, իր կեցուածքով, պարտաւոր է արժանաւոր զաւակը հանդիսանալ իր նախորդներու հիմնած օջախին։ Իսկ մեր թշնամիները անըմբռնելի են [illegible] ուրիշ ածական չունի։ Ահա թէ ինչո՛ւ անոնց արարքները սահման չունին։ Այդպիսի խաւ մը անցեալ չունի եւ ոչ ալ սրբութիւն։ Ներկան բռնալութիւն է. իսկ ապագայի մասին՝ մտածում իսկ չունի։

Այսօրեր Դաշնակցութիւնը գինաթափ է։

Բայց ամէն արարքի՝ դէմ,— կրնայ երեսը պառալ պառալ համբերութենէ ելած որեւէ ընկեր։

Ո՛չ։ Ոչ ամէն պարագայի մէջ։

Եթէ օձի յատկութիւնն է խայթել ժահրալից, օձի գլուխը ճզմելն ալ ըստ ամենայնի մարդկային է։

Դաշնակցութեան դէմ երբ հայհոյանքները երկինք կը բարձրանան, գիտցէք որ հայկական ճահիճի խաղաղութիւնն է վրդովուած։ Որովհետեւ հայկական կառքին լծուած Դաշնակցութիւնը քայլ մը աւելի առաջ նետելու ճիգն ըրած է՝ հայ ժողովուրդը ճահիճէն դուրս բերելու։ Վրդովուած այդ ապերջանիկ մթնոլորտին անբաժան յատկութիւնն է գորտերու կռկռոց և լճացած ջուրերու գարշահոտութիւն։ Ի հարկէ, մենք մեր ճանապարհը պէտք է շարունակենք, անսայթաք, դուրս գալու այդ մթնոլորտէն։ Գորտերուն եւ ցեխին հետ կռուիլ կարելի չէ։

Իսկ եթէ մեր թշնամիները չբաւականանան ճահիճի գարշահոտութեամբ եւ կռկռոցներով, ու ուզեն օձ դառնալ՝ հայ ժողովուրդը մահացու կերպով խայթելու համար, այդ պարագային հակահարուածը անխուսափելի է։ Բայց անհատ Դաշնակցականը, որպէս կարգապահ զինուոր, ոչ մէկ դեր ունի այդ գործին մէջ։ Այդ տեղ հրապարակ պէտք է գայ կազմակերպուած հաւաքական կամքը, իր անողոք ուժով։

Ես համոզուած եմ որ հոդ չենք հասնիր։ Բայց մեր թշնամիները հայ ժողովուրդի սեւ տախտակին կը հասնին։ Վերջապէս կայ հանրային անողոք դատաստանը, երբ ազգի մը կեանքին փոփոխումով, սեւ տախտակներու վրայ շարուած իրենց անունով կը ներկայանան, ոչ թէ անտի դատաստանին, այլ աստի դատաստանին։ Այդպիսի օրեր Հայոց ժամանակակից պատմութիւնը շատ է ունեցած։

Իրենց վայնասունին մէջ գինովցած թշուառականները թող գիտնան, որ Հայոց կեանքը յաւիտենական ճախճախուտ մը չպիտի մնայ, ու իրենց ամենօրեայ արարքները վաղուց տեսարանի մը մէջ կ'արձանագրուին։

Ու ոչ մէկ դատաստան այնքան ահեղ է, որքան ազատագրուած ժողովուրդի մը։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԼՈՆՏՈՆԻ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԶԵՂՉԻ ՍԱԿԸ

Ֆրանսա յաճախ ունեցած է ելմտական գայթակղութիւններ։ Ժամանակակից մեծագոյն գայթակղութիւնն է Պանամայի ջրանցքինը որու մէջ քանի մը միլիոններ կորսնցուց Ֆրանսայի ժողովուրդը։ Վերջին գայթակղութիւնն ալ Ցիկին Հանօի փլուզումն էր (krach), մօտ հարիւր միլիոն բացով։

Անգլիացի սեղանաւորը սակայն կը նկատուէր իբր անբասիր ելմտագէտ եւ անգլիական օրէնքներն ալ բաւական զօրաւոր՝ ամենագոյն մոլորում մը արժանաւորապէս պատժելու համար։ Հէտրիի գայթակղութիւնն եկաւ ջնջելու անգլիացի սեղանաւորին հանդէպ տիրող այս կանխակալ գնահատութիւնը։

Թէեւ Հէտրի անծանօթ մը չէր Լոնտոնի սիթիին (City) սեղանաւորական խմբակներուն, քանի որ 1921ին անոր հիմնած մէկ դրամատունը 1923ին սնանկացած էր եւ 1924ին հիմնած մէկ ապակիի ճարտարարուեստական ընկերութիւնն ալ հաշուեյարդարի ենթարկուած յաջորդ տարին իսկ։ Ան յաջողած էր վերջերս քանի մը ելմտագէտներու աջակցութեամբ եւ Ուինչեստրի մարքիզին նախագահութեամբ կազմել նոր ընկերութիւններ, ինչպէս 1 միլիոն գինէ (գինէ = 21 շիլին կամ 130 ֆր.) դրամագլխով Corporation Securities. 1,250,000 ստերլին դրամագլխով Retail Trades, նոյնչափ միլիոն ստերլինով Associated Automatic եւլն.։

Այս ընկերութիւնները գրեթէ ամէնքն ալ թէեւ որոշ նպատակաւ մը ստեղծուած էին, այսինքն որոշ ճարտարարուեստ մը կամ որոշ ձեռնարկութիւն մը շահագործելու նպատակ ունէին, բայց քանի մը տարիէ ի վեր սեղանաւորական նորութիւն մը մէջտեղ ելած է holding անունով, որով զանազան անուն ընկերութիւններ իրենց տրամադրելի գումարները կը յատկացնեն իրենց գործին հետ սերտ կապ չունեցող, բոլորովին տարբեր ընկերութեանց բաժնեթուղթեր գնելու։ Օրինակ, կաուչուքի ընկերութեան մը արժեթուղթերը կաուչուքի ճարտարարուեստին հետ միայն կապուած չեն ըլլար։ Կը պատահի որ հակառակ կաուչուքի գնին բարձրացման, այդ ընկերութեան բաժնեթուղթերը կ'իջնան, որովհետեւ ընկերութեան դրամագլխովը գնուած են նաեւ քարիւղի ընկերութեան մը արժեթուղթերը, որոնք վնասի մէջ են։ Այս պատճառով շատ դժուար է այժմ սեւէ արժեթուղթի իրական արժէքին վրայ որոշ գաղափար մը կազմել, եթէ անծանօթ են անոր կալուածի (actif) մանրամասնութիւնները։

Հէտրիի խմբակին հրապարակ հանած արժեթուղթերու մասին կասկածներ սկսան [illegible] շրջիլ, երբ, հակառակ քանի մը անգամներ հրապարակաւ խոստանալու, անոնց հաշուեկշիռները չհրատարակուեցան թերթերու մէջ։ Անցեալ ուրբաթ օր (20 սեպտ.) Լոնտոնի սակարանին մէջ սկսաւ փլուզումը եւ սակարանի վարչութիւնն անմիջապէս արգիլեց որ եւ է գործառնութիւն Հէտրիի արժեթուղթերու։ Գինները թաւալգլոր իջան մէկ օրուան մէջ։ Այսպէս Automatic 15 շիլինէն 4ի, Retail Trades 16էն 2 1)2ի, Oak Invest. 21էն 3 1)2ի եւն.։ Ըստ Սակարանի վարչութեան որոշման, այդ արժեթուղթերու առուծախի հաշուեյարդարը յետաձգուած է մինչեւ 24 հոկտեմբեր։

Մինչ այն, արդէն բողոքները բազմացան ամէն կողմերէ։ Հէտրի ու իր արբանեակները արդէն բանտարկուած են իբր խարդախ գեղծարարներ, մանաւանդ Ուէյքֆիլդի քաղաքապետական փոխառութեան առթիւ անոնց գործած կեղծիքներուն համար։ Արդարեւ՝ երբ հասարակ դրամանենգ, Հէտրի տպագրել տուած է 80 հազ 5000 ստերլինոց պարտաթուղթ՝ առանց Ուէյքֆիլդի քաղաքապետութեան գիտութեան եւ գրաւի դրած է զանոնք մեծ վարկային հաստատութեան մը մօտ, ուրիշ ընկերութեան մը բացը գոցելու համար։ Ընդհանուր դատախազը իր ամբաստանագրին վերջին բանաձեւով կը յայտարարէր դատարանին մէջ թէ այս չորս նշանաւոր սեղանաւորներու ըրածը իր նմանը չունի Լոնտոնի ելմտական կեանքին մէջ։ Անոնք չարաչար գործածած են զանազան քաղաքապետութեանց վստահութիւնը Լոնտոնի սեղանաւորական հաստատութեանց վրայ եւ ըստ օրէնքի տրամադրութեանց դատապարտելի են 14 տարուան տաժանակիր աշխատութեան։

Տակաւին որոշ չէ թէ որչափի պիտի բարձրանայ Հէտրիի խումբերու սնանկութեանց բացը։ Ամէն պարագայի մէջ, Լոնտոնի սակարանը ահագին ցնցում մը մատնուած է եւ շատ մը սեղանաւորական տուներ պիտի ազդուին բաւական կարեւոր կորուստներով։ Բարեբախտաբար այդ արժեթուղթերը փարիզի սակարանին մէջ մուտք գտած չէին տակաւին եւ Ֆրանսայի ելմտական հրապարակը բնաւ չզգաց անոնց ազդեցութիւնը։

Լոնտոնի ելմտական հրապարակի ուրիշ մէկ կարեւոր դէպքն է Անգլիոյ պետական դրամատան զեղչի սակին հարիւրին 5ուկէսէն 6ուկէսի բարձրացումը, ինչ որ պատահած չէր 1921էն ի վեր։ Անոր հետեւեցան նաեւ միւս մեծ պետութեանց դրամատուներն, որոնց մէջ Ամերիկեան պետական դրամատունը, հարիւրին 7ուկէսէն բարձրացուցած է հարիւրին 8ուկէսի անտոկոս սակին։

Զեղչի սակի այս փոփոխութիւնները կարեւոր դեր կը խաղան ելմտական հրապարակներու ընդհանուր վիճակին վրայ։ Այդ մասին գաղափար մը կազմելու համար, պէտք է նկատի ունենանք թէ դրամատան շրջաբերութեան համար հաստատութիւնները ազգային ոսկեմթերքի գանձարաններն են եւ հետեւաբար անոնք են որ կը կանոնաւորեն ազգային դրամատոմսի գինը՝ միջազգային հրապարակին վրայ։ Այդ՝ զեղչի նուազ սակի անմիջական արդիւնքն են վաճառականական դիւրութիւն, դրամատոմսի առատութիւն, վարկերու ընդլայնում, մեծ դրամագլուխներով ձեռնարկներ եւն։ Ընդհակառակն զեղչի սակի բարձրացում կը նշանակէ վարկերու սահմանափակում, դրամատոմսի նուազում, գործելու եւ դրամ հայթայթելու դժուարութիւն, քանի որ անձեռնտու է վաճառականի մը՝ իր ծախած ապրանքին փոխարէն ստացած մուրհակը զեղչել բարձր սակով։

Ինչպէս ամէն ապրանքի նուազում կը բարձրացնէ անոր արժէքը, այնպէս ալ երբ հրապարակի վրայ դրամատոմսը կը նուազի, անոր գնման կարողութիւնը կը մեծնայ, այսինքն ապրանքներու գինները կը պակսին, եւ կ'աժաննան։

Ոսկին ալ ապրանք մըն է, որու գինը կախուած է շրջաբերութեան մէջ գտնուած ազգային դրամատոմսի քանակէն։ Երբ շատ դրամատոմս կայ հրապարակին վրայ, կարելի է շատ ոսկի գնել համեմատաբար աժան գնով եւ ահա քանի մը ամիսներէ ի վեր զանազան տեղերէ անդադար ոսկի կը գնուէին Անգլիոյ դրամատունէն, որով անոր օրինական պահեստի գումարը — 150 միլիոն ստերլին — սկսած էր զգալապէս նուազիլ։ Ոսկիի այդ հեռացումը արգիլելու համար, անհրաժեշտ էր դրամատոմսերու գնման կարողութիւնը բարձրացնել, անոնց քանակը պակսեցնելով։ Ասոր ալ միակ միջոցը զեղչի սակը բարձրացնելն էր։

Մեծ հրապարակներու վրայ տրամադրելի ահագին դրամագլուխներ կան, որոնք յարմար վայրերը փնտռեն տեղաւորուելու համար, քանի որ երկրէ երկիր անոնց փոխադրութիւնն այնչափ մեղմացած է այժմ. այդ դրամագլուխները բնականաբար պիտի վազեն այնտեղ ուր շահի քանակը աւելի բարձր է եւ ահա ամէն կողմէ ոսկի կու գայ դէպի այն երկիրն, որուն զեղչի սակը բարձր է։ Միեւնոյն ժամանակ երկրի այն վաճառականները որ իրենց դրամը տրամադրելի կը պահէին աւելի օգտակար կերպով շահագործելու համար, կը ստիպուին քաշել իրենց դրամագլուխները, թէ՛ իրենց անմիջական պէտքին եւ թէ աւելի բարձր սակին պատճառով եւ հետզհետէ ելմտական հաւասարակշռութիւնը կը վերահաստատուի։

Այս տնտեսական խնդիրները մաթեմաթիկական ճշգութեամբ կ'ենթարկուին դրամատէրներու կամքին, պայմանաւ որ բնականոն վիճակի մէջ կիրարկուին։ Պատերազմի ժամանակ շրջաբերութեան հանուած անհաշիւ ու անհամար դրամատոմսերը (inflation) ուրացումն էին այս տնտեսական օրէնքներուն եւ գիտենք թէ ինչ եղաւ արդիւնքը։

Մ. Ց.

ՔՐԻՍՏՈՍԷ 546 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ «ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ՕՐԷՆՔԷ ԴՈՒՐՍ»

«Արեւուն տակ նոր բան չկայ» ըսեր է Սողոմոն եւ շատ իրաւունքով։

Բրիան-Քէլլոկ դաշնագիրը որ պատերազմը կը յայտարարէ օրէնքէ դուրս, կ'երեւի թէ նախընթաց մը ունէր։ Հանքէուի չինական թերթ մը կը գրէ թէ Քրիստոսէ 540 տարի առաջ, Չինաստան բաղկացած էր բազմաթիւ պետութիւններէ եւ արդի Եւրոպայի պէս, միշտ հետ կռուի մէջ էին։

Այս պետութիւններէն մէկուն նախարարապետը ուզեց հաստատել տեւական խաղաղութիւն մը։ Այս նպատակով համաժողով մը հրաւիրեց Սունկ գօ քաղաքին մէջ։ Եւ ճիշդ այսօրուան պէս տեղի ունեցան ընդունելութիւններ, խնջոյքներ եւ հանդէսներ։ Եւ ստորագրելէ յետոյ հանդիսաւոր դաշնագիր մը, որով կ'ընդունէին թէ պատերազմը բարբարոսական մըն է։ Պատուիրակները բաժնուեցան, որեւէ պարագայի մէջ, զէնքի չդիմելու եւ խնդիրները իրաւախոհութեամբ կարգադրելու յանձնառութեամբ։

Բայց այս յաւիտենական խաղաղութիւնը տեւեց միայն ութ տարի։ Պատերազմը, ինչպէս այսօր ալ, պատռեց դաշնագիրը եւ 15 տարի քայքայեց Չինաստանը։

Ամէն յոյս կայ որ այս անգամ յաւիտենական խաղաղութիւնը քիչ մը աւելի տեւէ...։

ՖՐԱՆՔԵՒԳԵՐՄԱ[illegible] ԶԻՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԳԼԽԱՒՈՐ ԳԻԾԵ[illegible]

Ինչպէս գրուեցաւ [illegible] րուն մէջ, վերջերս [illegible] խօսուի ֆրանքեւգերման [illegible] ցութեան մը մասին, որու[illegible] խաւոր դերակատարներ[illegible] գերման գործարանատէ[illegible] նոլտ Բէխլերք եւ ֆրան[illegible] բեսփոխան փօլ Ռէնօ։

Բէխլերք՝ Հավասի [illegible] ճեռուեալ կերպով կը [illegible] տեսակէտները ֆրանքեւ[illegible] ճարտարարուեստական, [illegible] րական եւ քաղաքական [illegible] ցութեան մասին.

1.— Շաֆերու միացում [illegible] սական եւ գերմանական [illegible] նէն էական ճարտարար[illegible] ներուն։ Ասիկա իրակա[illegible] էր արդէն 1926ին եւ 192[illegible] փոխատ, երկաթի եւ [illegible] կան մեծ ճարտարարուեստ[illegible] ֆրանքեւգերման դաշինք[illegible] Պելճիքայի եւ Լիւքսեմ[illegible] ծանր ճարտարարուեստ[illegible] միացուեցան երկաթի ֆր[illegible] եւգերման դաշինքին։

2.— Ֆրանքեւգերման [illegible] ուորական ծամաձայնու[illegible] Ֆրանսա եւ Գերմանիա [illegible] դարձաբար կ'երաշխաւորե[illegible] րարու եւրոպական սահմա[illegible] գլուխները՝ երրորդ պետու[illegible] մը կողմէ կատարուելիք [illegible] յարձակման դէմ։ 5—3ի [illegible] մասութիւն մը ընդունու[illegible] ֆրանսական եւ գերման բա[illegible] ներուն միջեւ, այսինքն [illegible] ֆրանսական բանակը 500[illegible] զինուոր ունենայ, գերման [illegible] նակը, որ այսուհետեւ [illegible] կազմուի եւ սպառազինուի [illegible] ֆրանսական բանակին պէս, [illegible] տի ունենայ 300.000 զին[illegible]

Պիտի կազմուի բարձրա[illegible] ապալակոյտ մը, բաղկ[illegible] ֆրանսացի եւ գերման [illegible] վարիչներէ. ասիկա [illegible] թեան իրաւունք պիտի ունե[illegible] ֆրանսական եւ գերմանա[illegible] բոլոր զօրաբանակներուն [illegible] եւ յատակագիծներ պիտի [illegible] մէ՝ ի հարկին ֆրանսակա[illegible] գերմանական սահմանագլ[illegible] ներու հաւաքական պաշտ[illegible] նութեան համար։ Փելծ բան[illegible] պիտի կրնայ մասնակցիլ ֆր[illegible] եւգերման զինուորական [illegible] նակցութեան։

Զինուորական այս պայմ[illegible] ները նախ գծուեցան [illegible] ցութեան մը ընթացքին, [illegible] պատիւն ունեցայ քանի մը [illegible] րի առաջ ունենալու մարաջ[illegible] Ֆոշի հետ։ Մեծանուն [illegible] ջախոը համոզուած էր [illegible] ֆրանքեւգերման նման զին[illegible] րական համաձայնութեան [illegible] իրականացումը նուիթապէս [illegible] կարելի պիտի դարձնէ ֆրա[illegible] եւգերման նոր պատերազ[illegible] եւ թէ ֆրանքեւգերման զին[illegible] րական դաշնակցութիւնը [illegible] ժամանակ պիտի ապահովէ [illegible] բողջ Եւրոպայի խաղաղութ[illegible] Մարաջախտին կարծիքով [illegible] նաւորապէս կարեւոր է [illegible] ֆրանքեւգերման զինուորա[illegible] համաձայնութիւնը ամրապ[illegible] ֆրանքեւգերման կենսա[illegible] ճարտարարուեստական շա[illegible] նեղ եւ անքակտելի ընդ[illegible] գումով մը, որովհետեւ [illegible] հետեւանքով, ֆրանքեւգեր[illegible] զինուորական համաձայնութ[illegible] նոյնպէս անքակտելի [illegible] դառնայ։

3.— Պարպուած Ֆրանսայի [illegible] մէ գրաւուած բոլոր հողա[illegible] րուն :

4.— Հատուցումներու [illegible] ֆրանսական եւ գերման կառ[illegible] վարութեանց կողմէ ցարդ [illegible] լագրուած համաձայնագիր[illegible] պիտի պահպանուին։ [illegible] երկու կառավարութիւններ [illegible] նան փոխադարձ համաձայ[illegible] թեամբ միաժամանակ թէ՛ Ֆր[illegible] սացիներուն եւ թէ Գերմա[illegible] րուն նպաստաւոր յօդուա[illegible] գնել յիշեալ համաձայնագ[illegible] րուն տեղ։

5.— Լեհաստան գերմա[illegible] պիտի վերադարձնէ ցանցի[illegible] Վ.իսթուլայի նրբանցքը։ [illegible] պիտի մնայ լեհական [illegible]

հաւանականութիւն, մինչ Գերմանիա եւ Ֆրանսա հաւաքաբար պիտի երաշխաւորեն Լեհաստանի ամբողջ նաւարկութիւնը Վիսթուլայի վրայ։

Վերին Սիլեզիոյ մէջ պիտի ստեղծուի գերմանօլեհ ճարտարարուեստական շահերու միութիւն մը, առանց փոփոխութեան ենթարկելու ներկայ սահմանագծերը։ Հաւասար իրաւունքներ պիտի տրուին Գերմաններու՝ Լեհաստանի մէջ։

Անոր փոխարէն, Ֆրանսա եւ Գերմանիա հաւաքաբար պիտի երաշխաւորեն լեհական միւս սահմանագլուխները։ Լեհաստան եւս պիտի միանայ ֆրանքօգերման գիւղատնտեսական դաշնակցութեան։

Ե — Այս դաշնագրին ստորագրութիւնով, Վերսայլի դաշնագրին միայն Գերմանիոյ կամ ի ծարկին Գերմանիոյ, Ֆրանսայի եւ Պելճիքայի փոխադարձաբար յօդուածները պիտի ջնջուին. Այս դաշնագրով ստեղծուած ֆրանքօգերման սահմանագլուխը եւ գերմանօպելճիք սահմանագլուխը անփոփոխ պիտի մնան։

Զ — Այս դաշնագրին ստորագրութիւնովը, պատերազմի պատասխանատուութեանց խնդիրը ծայրայեղօրէն պիտի ենթարկուի։

Է — Անկէ զատ, խնդիր եղած է, որ այսպիսի դաշնագիր մը ստորագրուելէն յետոյ, Ֆրանսա այլեւս չպիտի ծախսէ Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ միացման։

Փափաքելի նկատուեցաւ անգլիական ճարտարարուեստին յարումը ֆրանսական եւ գերմանական ճարտարարուեստներու դաշնակցութեան։ Անգլիական ճարտարարուեստներ արդէն իսկ յարած են ֆրանսական եւ գերմանական քիմիական մեծ ճարտարարուեստներու։

Իր կողմէ, անգլ. կառավարութիւնը ազատութիւն պէտք է ունենայ յարելու ֆրանքօգերման զինուորական եւ քաղաքական զինակցութեան, որուն պայմանները այդ պարագային պէտք է պատշաճեցուին ֆրանքօգերման եւ անգլիական զինակցութեան մը։

Ի վերջոյ, կ'ուզեմ ճշդել իմ տեսակէտներս Լեհաստանի մասին։ Լեհաստան, ներկայիս երկու թշնամիներու միջեւ կը գտնուի. արեւելեան կողմէն բոլշեւիզմը, որ թշնամի է բոլոր քաղաքակիրթ պետութեանց, արեւմուտքէն Գերմանիան, որ չի կրնար Լեհաստանի բարեկամ ըլլալ, քանի կայ Տանցիկի եւ Վիսթուլայի նրբանցքին խնդիրը։

Եթէ Լեհաստան՝ ցոյց տըրուած պայմաններով Գերմանիոյ վերադարձնէ Տանցիկն ու Վիսթուլայի նրբանցքը փոխարէն լեհական միւս բոլոր սահմաններուն համար ֆրանքօ-գերման զինուորական դաշնակցութեան տուած երաշխաւորութեան, Լեհաստանի դիրքն ու իր ելմտական վարկը մեծապէս պիտի զօրանան։

Մենք՝ Ֆրանսացիներ ու Գերմաններ, ունինք պատեհութիւն մը՝ որ թերեւս հազար տարին մէկ անգամ կը պատահի, հիմա առանց թնդանօթի, առանց մէկ արձակելու, կրնանք Մեծն Նափոլէոնի կայսրութեան պէս կայսրութիւն մը հիմնել։

Անիկա կրնանք իրականացնել այն ձեւով, որ եւրոպական ցամաքամասին վրայ ֆրանսական եւ գերմանական ազդեցութիւնը, Ֆրանսայի բացարձակ ապահովութիւնը, ինչպէս նաեւ գերման շահերու պահպանումը երաշխաւորուին դարերով։

Մնաց որ նման զինակցութիւն մը չպիտի ուղղուի մէկ կամ քանի մը ուրիշ պետութեանց դէմ. անիկա պէտք է երաշխաւորէ միայն դաշնակից ազգերու ճիգը, աշխատանքն ու երջանիկ ապագան, ինչպէս նաեւ Եւրոպայի խաղաղութիւնը։

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՄԱՐՏԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Անգլական աղբիւրէ առնուած լուրի մը համաձայն, համաշխարհային խաղաղութեան անունով երդուըղջող խորհրդային Ռուսիոյ կրթ. գործավարը հրահանգած է դպրոցներու մարտականացումը։ Օրական երկու ժամ պիտի յատկացուի զինուորական մարզանքներու եւ ռազմագիտական տեսաբանութիւններու ուսման. Այս առթիւ մշակուած ծրագրին նշանակն է իւրաքանչիւր դպրոցականը կրթել իբր «աշխատաւորութեան համար պատրաստ զինուոր» մը։ Իւրաքանչիւր դպրոցական երեք շաբաթ պիտի անցընէ զինուորական կայանի մը մէջ՝ իբր կրթական շրջանի յաւելուած։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐԱԿԱՆ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Պելկրատի մէջ ոստիկանութիւնը երեւան հանեց համայնավարական նոր խմբակ մը, որ հըրահանգ եւ դրամական օժանդակութիւն կը ստանար արտասահմանէն։ Այս խմբակը, հակառակ իր վատնած գումարներուն, չէ կրցած յաջողութիւն գտնել ժողովուրդին մէջ, ընդհանուր դժգոհութիւն մը յարուցանելով։ Համայնավարական քարոզչութիւն ընել կարենալու համար, խմբակը որոշած էր կողոպտել Պելկրատի թղթատարական պաշտօնատուններէն մէկը, որուն երկու պաշտօնեաները խմբակին մէջ էին։

Ոստիկանութիւնը ժամանակին երեւան հանեց դաւադրութիւնը եւ ձեռնարկեց խմբակին ձերբակալութեան։ 40 հոգի են։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ԳԻՏԱԿԱՆ-ՀԵՏԱԶՕՏԱԿԱՆ

Պետական Ծրագիրը հաստատեց Հայաստանի արդիւնաբերութեան մէջ կատարուելիք գիտական-հետազօտական աշխատանքներու հնգամեայ ծրագիրը 2 միլիոն 207.000 ր. գումարով, որուն 1,672,000ը պիտի ստացուի պետական ելեւմուտքէն, մնացեալը արդիւնաբերութենէն։

Նկատի ունենալով որ Հայաստանի մէջ լայն հնարաւորութիւններ կան ծծմբաթթու արտադրելու, Պետ. Ծրագիրը անհրաժեշտ գտած է գիտական հետազօտական աշխատանքներու ծրագրին մէջ մտցնել փոսփորա-թթուային պարարտանիւթի արտադրութեան արհեստագիտական ուսումնասիրութիւններու ծախքը։

Մատնանշուած է թէ հնգամեայ ծրագրին մէջ չկան նախատեսութիւններ՝ ոռոգման աշխատանքներու, անոնց պատրաստութեան միջոցներու մասին։ Անհրաժեշտ է համարուած հնգամեայ ծրագրի մէջ մտցնել Արթիկ տուֆի եւ ելեկտրականացման գիտահետազօտական աշխատանքները։

ԱՅՂՐ-ԼՃԻ ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

Այղր-լճի շրջակայ հողերու ուսումնասիրութեան ընթացքին՝ պարզուած է որ այդտեղի ջրային ցանցով կ'ոռոգուի 2619 հեկտար տարածութիւն։ Հոն կայ բամպակի ցանքի յարմար բաւական տարածութեամբ հող։ Իսկ այգեգործութեան յարմար 716 հեկտ. հող։

Հողերը կը տարածուին լիճէն մինչեւ Իգտիրի խճուղին։ Իգտիրի ճամբուն ուղղութեամբ՝ Վարմազեար գիւղի շրջակայքը կայ նաեւ 2930 հեկտ.։ Այդ հողերը կարելի պիտի ըլլայ օգտագործել 1930ին, եթէ ջրային ցանցը կանոնաւորուի։

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ՄԸ ԱՆԳՐԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՑՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Սեպտ. 16ին, բացուեցաւ անգրագիտութեան վերացման մասին համագումար մը։ Զեկոյցէ մը կ'իմանանք թէ համաձայն հնգամեայ ծրագրի, հինգ տարի յետոյ, Հայաստանի մէջ, անգրագէտ մէկը չպիտի մնայ. Աշխատանքներու այս տարուան ծրագիրը, չորս անգամ աւելի մեծ է քան անցեալ տարուանը։ Հնգամեայ ծրագիրը լրիւ գործադրելու համար, պէտք է մանաւանդ ուշադրութիւն դարձնել կիներու վրայ, որոնք կը կազմեն անգրագէտներու հարիւրին 70ը։ Առանձնապէս ուշադրաւ է ազգային փոքրամասնութիւններու՝ Թուրքերու եւ Քիւրտերու մէջ անգրագիտութեան վերացման գործը, քանի որ անոնց մէջ չկան անհրաժեշտ ուժեր։

Քննադատութիւններէն կը հասկցուի թէ Երեւ. համայնավարները բնական առաջ բերած են աշխատանքներուն մէջ, որոնք մասնաւորաբար թոյլ են եղած կիներու եւ ազգային փոքրամասնութիւններու մէջ. Իսկ այս առթիւ կազմուած յատուկ խմբակները մատնուած են անգործութեան. գիւղական խորհուրդները ո՛չ մէկ աշխատանք կատարած են։ Դպրոցները կը ղեկավարէին գիւղական ուսուցիչները, որոնց ուղղութիւն տուող չկայ, եւայլն։

Սահմանէն անդին ինչ որ զեղծում է կամ խարդախութիւն, անդին կը դառնայ պարզ անփութութիւն։

Լենինականէն յետոյ, Նոր-Պայազիտ եւ Լոռի-Փամբակի գաւառներու ելմտական բաժիններուն մէջ է որ հետզհետէ երեւան կ'ելլեն զեղծումի դուռ բացող թերութիւններ, (եթէ արդէն զեղծում չեն)։

Ելմտական բաժնի դրամարկղէն ստացականներով գումարներ քաշուած են Նոր Պայազիտէն 22349 րուբլի, Լոռի-Փամբակէն 31731 (Խ. Հ. սեպտ.)։

Ութն ամսուան մէջ, ո՛չ միայն չորցուցեր են ամբողջ տարուան համար յատկացուած վարկերը այլ եւ ինքնագլուխ կատարեր են յաւելուածական ծախքեր՝ Նոր-Պայազիտի մէջ 20841 ր., Լոռի-Փամբակի մէջ 11135 ր.։

Ելմտացոյցի մնացորդները չեն փոխանցեր յաջորդ տարուան ելեւմուտքին, քօղարկուած զեղծումներով միջոցներով դուրս եղած եւ օգտագործած են ըստ կամս. Նոր-Պայազիտի մէջ անգրագիտութեան դէմ պայքարի յատկացուած գումարը 14875 ր., ծախսած են գործ. կոմի շէնքին։

Ծածուկ կերպով եւ չնախատեսուած ծախքերու անունով, այն ալ չափազանց գնահատումներով կը պահեն աշխատակիցներ, կը կատարեն աշխատավարձի յաւելումներ՝ Վարանցովկայի, Աղսիփանաւանի եւ Համամլըի շրջաններուն մէջ։

Ելենովկայի շրջանին մէջ դրամարկղին յանձնուած գումարները փոխանակ անցնելու մուտքի բաժնին մէջ, կը դնեն աշխատակիցներու գրպանը

ՆԱԵՒ ՁԿՆՈՐՍՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ձկնորսները բողոք յարուցած էին Հայձկի դէմ։ Քննութիւնը հաստատած է հետեւեալ կէտերը.— («Խ. Հ.» սեպտ.)։

Ձուկի արդիւնաբերութեան վրայ, Հայձկի ղեկավարութիւնը բոլորովին բացակայած է։ Գործի ամբողջ ղեկավարութիւնը վստահուած է իբր թէ մասնագէտներու, որոնք իրենց տգիտութեամբ եւ անփութութեամբ մեծապէս վնասած են ձկնորսութիւնը։

Իսկ աւելորդ ծախքեր շատ են եղած, անհաշիւ գործունէութեան եւ տգիտութեան հետեւանքով։ Սառնարանը քանի մը անգամ կառուցուած ու քանդուած է։ Մասնագէտները կը ստանան չափազանց գումարներ իբր աշխատավարձք։ Իսկ ձկնարաններու վիճակը լաւ չէ։ Բնակարանային պայմանները չափազանց շատ են։ Բժշկական սպասարկութիւնը լաւ չէ կազմակերպուած։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԵԾԱՆԻՒԻ ՄՐՑՈՒՄ

ՎԱԼԱՆՍ, Սեպտ. 30.— Քաղաքապետարանը կիրակի օր կազմակերպած էր հեծելանիւի վերջին մրցումը, որուն կը մասնակցէին 39 մարզիկներ, մէջն ըլլալով մեր հայրենակիցներէն Սեպուհ Մանտրոյեան եւ Վահան Գարաթէքեան։ Մրցումին տեղն էր հանրային պարտէզին շրջապատը։ Ամէն շրջանը 5 քիլոմէթրէ կը բաղկանար։ կատարեցին 20 շրջան, (100 ք. մ.) ամէն շրջանի պարգեւ պիտի տրուէր առաջին հանդիսացողին։ Իսկ վերջին շրջանը շահողը պիտի ստանար 200 ֆր.։

Ֆրանսացի մը մրցումը սկըսաւ ժամը 2.30ին։ Ա. շրջանը շահեցաւ ան։ Բ., Գ., Դ., շրջանները շահեցաւ Վահան Գարաթէքեան. Մնացած 16 շրջանները շարունակաբար շահեցաւ Սեպուհ Մոնտրոյեան։ Թէ տեղացիները թէ Հայերը գնահատեցին անոր յաջողութիւնը։ Մեր հայրենակիցը ժամը 30 ք. մ.ի վրայ քշեց իր հեծանիւը ու 100 ք. մ. ճամբան կտրեց 193 վայրկեանի մէջ։ Հա՛ դիտատեսներուն կէսը Հայեր էին։

Կիմանանք թէ 1930ին Թուրը Ֆրանսին պիտի մասնակցին ամէն ազգէ ուժական հոգի։ Այս պարագան կը յիշեցնենք Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի կեդրոնական վարչութեան։

Ա. Ա. Փ.

ՄԱՄԻՐՈԼի կաթնատնտեսական բարձրագոյն վարժարանէն շրջանաւարտ եղաւ Պ. Ցովհ. Մահտեսեան, իր դասընկերներուն մէջ երկրորդ հանդիսանալով։ Իր վկայականին հետ ստացաւ շքադրամ մը, Ֆրանսայի երկրագործական նախարարութենէն։

ՕՐ. ՇԱՔԷ ԱՐԷԼԵԱՆ
ԵՒ
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ
29 Սեպտ. 1929

Նուազի-լը-Ռուա — Փարիզ

ՀԱՅԵՐԸ ՕՏԱՐԻ ԱԿՆՈՑՈՎ

Լվով (Լեհաստան) հրատարակուող ուկրայներէն գիտական ամսագիրը՝ «Սվիտ».— (Աշխարհ) իր Յունիս—Յուլիս միացեալ թիւին մէջ ներքոյալի տողեր կը նուիրէ մէկ քանի Հայերու, Մագիստրոս Միխայլոյ Եւչենկոյի ստորագրութեամբ.

«Մօտ չորս միլիոն Հայերուն կարելի է հանդիպիլ աշխարհի ամէն մասերուն մէջ, տրուած ըլլալով Հայերուն առեւտրական ազգ ըլլալը։ Հայերը միշտ ալ հաւատարիմ մնացած են իրենց ազգային նկարագրին եւ ազգ. եկեղեցիին։ Միայն մէկ քանի երկիրներու մէջ ձուլումի տակ կորսուած են. օրինակի համար Լեհաստանի մէջ, ուր անոնք իրենք գիրենք որպէս Լեհ կը դաւանին։ Մինչդեռ ուրիշ երկիրներու, մինչեւ իսկ Ափրիկէի մէջ անոնք հաւատարիմ մնացած են իրենց ազգ. եկեղեցիին։

Հոն ուր Հայեր կան, անոնք տուած են մեծ մարդիկ, ըլլայ քաղաքականութեան, ըլլայ առեւտուրի, գրականութեան եւ արուեստի։

Այսպէս, հայ ազգը Եգիպտոսի տուած է նշանաւոր վարչապետ մը, Նուպար փաշա։

Թուրքիոյ մէջ յառաջ բերած է նշանաւոր զաւակներ. Նոյնը կը տեսնենք ցարերու Ռուսաստանի մէջ, ուր Հայեր մեծ եւ պատասխանատու պաշտօններ ունեցած են։ Ներկայիս Խ. Միութեան մէջ Հայերը մեծ ազդեցութիւն ունին։

Քիչ ժամանակի մէջ Հայեր նաեւ Մ. Նահանգներուն մէջ մեծ պաշտօններու արժանացած են. այսպէս նահանգի մը կառավարիչ եղած է Հայ մը, որ յետոյ Ուաշինկթընի մէջ ելեւմտական նախարար եղաւ։

Երբ տնտեսական գետնի վըրայ անցնինք, կը տեսնենք հոս ալ նշանաւոր Հայեր։

Գրական գետնի վրայ պէտք է յիշել Մեծն Բրիտանիոյ եւ Մ. Նահանգներու մէջ նշանաւոր Մայքլ Արլէն գրագէտը, որուն «Կանաչ գլխարկը» բազմաթիւ լեզուներու թարգմանուած է եւ թատրոնի վերածուած։

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ

Ս. Կարապետ մնացինք մի քանի օր. Քանի որ Խաչատրեան Սիմոն վարդապետ ալ հոն էր, ինք եւ Մուրատ կը խորհրդակցէին հետը ի՞նչ էր իրենց խորհուրդ ընելիք եւ, որովհետեւ ... էին։

Ընցանք Ս. Օհաննու վանք, ... անցանք Սասուն, հասանք Շամտախանին. Մնացինք տասը օր։ Մուրատ եւ Հեւտն անցան Ռուսաստան, բայց պայման էր մանաւանդ որ գար Մուրատ ու սկսէին ...։

Մենք մնացինք այս կողմեր. ... մեր կողմեր, մնացի մեծ պահոց։ Տիգրանակերտի կողմէն համաձայներ եկան հաւաքել, ես ալ առի տարի խըռովուած Տամտախանին։ Այնտեղից վերադարձանք Սասուն, ընդհանուր ժողով մի ըրեցինք. գիւ թողուց Աղբի գիւղ, ինք վերադարձաւ կրկին դաշտ։ Ինքն եւ մի ընկեր գնացին Առաքելոց վանք ու վերադարձան։ Կուրդէք լեռան վրայ հանդիպած են երկու քիւրդ. մէկ սպանեցին իրենց. կռուելով կ'իջնան Ուէմալ գիւղ, որպէսզի ազատուին, բայց սպառնացող խեղճեր Ուէմալ հասածին պէս, Սէմալցիք իրենք իրենց ձեռքով ձերբակալեցին, կապելով Թալիմ աղին վերջ յանձնել քիւրդերուն, տարին Մուշ քաղաք։

Տամտախանի ձերբակալուիլ եղաւ յունիս 1ին, իսկ մենք մնացինք անպաշտպան. Հարկ դրաւ, ես, Օհաննէս գնացինք, բերեցինք Խլղաղձու Արմենակին, կայնաւ աղբառնի գլուխ։ Յունիս 16ին Տալւորիկ եղաւ մի մեծ կռիւ։ Ես, Արմենակ, Ազատ, Պօղոս եւ Օհաննէսն էինք մէջ. առաջին, կռուեցանք ... զէնք կար մէկ հատ իմ ձեռք. իսկ միւսներ չախմախլի էին. սպանուեցան հինգ ողջամօրդ, մէկ կին, քիւրդերուց սպանուած երեսունի չափ. Թալան թալան եղաւ շատ խեղճ Հայերուց։

Մենք մնացինք անպաշտպան, չկար ոչ մի տեղէ օգնութիւն, Մուրատ ալ ուշացաւ, չեկաւ, մնացինք մինչեւ աշուն. Արմենակ ալ թողուց անցաւ Խնուս. Մուրատ ալ հոն էր։ Մենք քանիներ մնացինք այսպէս երեսի վրա մինչեւ մարտ։ Մուրատ եկաւ հասաւ մեզ, սկսաւ նոր կազմակերպել Սասնոյ ժողովուրդին, իսկ ժողովուրդը կարծես թէ գինովցաւ, ալ կարելի չէր յառաջ առնել գիւղեր ու ցըրել աւերութեան, Թալանի Թալանի կ'աշխատէին։

Յանիսի վերջեր ղրկեց գմեզի քիւրդերու Թալան բերելու ոչխար։ Ես 4 ընկեր ալ հետս գնացինք ինդանցոց ոչխար բերելու։ Երբ որ հասանք ոչխարի հօտի վրա, հովիւը փախաւ. մենք զօշխարներ առինք. բայց իրենց հաւաքուած հասաւ. անմիջապէս, 100էն աւելի մեզնէ 2 ընկեր ալ քշեցին ոչխարներուն, իսկ մենք երեքս կայնանք կռուելու մինչեւ երեկոյ։ Վեց ժամ կռուեցանք. անձրեւ ազատուեցանք ոչխարներով մէկ տեղ։ Ցուրինք Հարգ Մուրատի քով. ոչխարների թիւն էր 65։ Երեսուն հատ ալ շնեցինք ժողովուրդին, իսկ միւս մնաց խումբին, կեանք։

Յուլիս 27ին կրկին գնացինք ոչխար բերելու Հասանի Գոներուց որ կը մնար հանդըգան տակրա։ Զարկինք ոչխարների վրա. մեր թիւն էր երեսուն։ Այնտեղ ալ կռուեցանք առաւօտէ մինչեւ երեկոյ. ազատեցինք ոչխարներին, ազատուեցանք մենք ալ անվնաս։

Յուլիս 30ին կռիւ սկսաւ Ս. Էմալայ վերեւ, Չայ բռնած տեղ, առաջին, երկրորդ հանդամ. բայց առաջին չափ կռուէն Մուրատ ձեռ մի տալւորիկցի հետ հասաւ կռուին. կռուեցանք մինչեւ երեկոյ սպանուեցաւ մեր կողմից 6 մարդ, իրենցմէ ալ բաւական։ Երեկոյ Պ. Մուրատին չթողուցինք մեզ մօտ, գիշերով վերադարձուցինք Տալւորիկ, որովհետեւ այն կողմեր խաղաղ էր գինքը պահելու համար, որպէսզի ողջ մնայ այդ անտառուած արուեստի ձայնը չխեղդուի։ Կռիւ եղաւ Զայ։ Կռիւ եղաւ Հանուշ։ Երկու կռիւ եղաւ Հանուշ եւ Գավրշանի։ Կռիւ կըրկին կային գիւղ։ Չորրորդ կռուէն վերջ փառուեցաւ կայէկուղան գիւղ, Շէնքը ու Սէմալ եւ Ալիանցիք արդէն փառուած էր։ Ժողովուրդ ալ չէր բողղցաւ դիմադրել. չկար ուրիշ տեղէ օգնութիւն, չկար ռազմական ոյժ. մենք ալ քիչ էինք՝ Թիւերնիս էր հոթ։

Այն ատեն խեղճ ժողովուրդ եղաւ ցիր ու ցան։ Օսմանցու ոյժ եւ զօրք շատ էր. բոլոր քիւրդ աշիրաթներն ալ հաւաքուած էին։ Սկսան կոտորել ժողովուրդին, իսկ մենք թողինք գնացինք հասանք Պ. Մուրատին։

Երբ հոն հասանք, կոտորածի հառաչ հասաւ Տալւորիկ ալ. մի օր կռուի բռնուանք Հոնուսդր ... ուած տեղ։ Մուրատ մեզ հետ էր։ Համզէի եւ Գասպարի գերդաստանները վրա էր քիւրդ աշիրաթ արձակուած։ Կռիւ շարունակ էր, մենք ալ հասանք, օգնութիւն ըրինք, ազատինք։

Անկէ յետոյ 3-4 օր մնաց. իմացանք որ 11 մարդ Տալւորիկից բռնուած են կտրելու Տալւորի ձեռամբ։ Բայց երբ որ իմացանք, թէ տալւորիկցիք ձերբակալուած են, գիտցանք, որ պէտ մատնեն զմեզի։ Խօսացինք Պ. Մուրատին եւ Գասպարին, թէ պէտք է հեռանանք այս կողմերուց, անցնենք ուրիշ տեղ որպէսզի չմատնուէինք, բայց անկարելի մնաց մեր ձայն. մնացինք հարաւոց շրջակայք։

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ

(2) (Շարունակելի)

հելլէն բանակցութեանց ներկայ վիճակը: Կարդացուեցան ասկէ առաջ Թուրքիոյ տուած երկու ծանուցագրերը եւ հելլէն կառավարութեան պատասխանները:

Ընթերցումէն յետոյ շատ բուռն ու կարեւոր վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան թուրքեւհելլէն պատուիրակներուն միջեւ: Թուրք պատուիրակները յայտնեցին թէ Յունաստան չէ յարգած իր յանձնառութիւնները եւ մանաւորապէս չէ վերադարձուցած թրքական գրաւուած կալուածները:

Տիամանտոփուլոս եւ ընկերները հակառակը պնդեցին, յայտնելով որ իրենց կառավարութիւնը ուղղամտօրէն գործադրած է իր բոլոր յանձնառութիւնները: Ասոր վրայ Թուրք պատուիրակութիւնը պահանջեց որ Հելլէնները փաստաթուղթերով հաստատեն իրենց ըսածը եւ ցանկը տան այն կալուածներուն որոնք վերադարձուած են Թուրքերուն:

Հելլէն պատուիրակները ընդունեցին այս առաջարկը եւ որոշուեցաւ Բ. դիւանի քննութեան ենթարկել երկու կողմին պնդումները:

Միւս կողմէ յանձնաժողովը ընդունեց Թուրք պատուիրակութեան առաջարկը՝ Յանձնաժողովի կեդրոնատեղին Յունաստան փոխադրելու մասին:

Իտալիա եւ Թուրքիա

Հռոմի Թերթերը կ'արտատպեն Թէվփիք Րիւշտի պէյի կարգ մը յայտարարութիւնները Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան մասին: Թուրք արտաքին գործավարը անդրադառնալով իտալեւ-Թուրք «սիրալիր եւ անկեղծ» յարաբերութեանց, ըսած է·

— Իտալեւթուրք բարեկամական դաշինքը մեծ կարեւորութիւն ունի, մասնաւորաբար Արեւելեան Միջերկրականի համար: Անիկա ամէնէն ապահով գործիքն է որ կ'երաշխաւորէ միջազգային քաղաքականութիւնը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ: Կը շեշտեմ թէ Մեծ Մուսոլինին եւ իր թանկարժէք աշխատակիցը՝ Կրանտի կրցան նկատի ունենալ Թուրքիոյ ճշմարիտ կացութիւնը: Միւս կողմէ, Թուրք կառավարութիւնը իր գլուխն ունենալով Ղազին՝ գիտցաւ գնահատել Իտալիոյ հետ փոխադարձ բարեկամութեան արժէքը: Ուրախ պիտի ըլլանք եթէ այս միեւնոյն ուղեգիծով քալենք մեր յարաբերութեանց մէջ ուրիշ պետութեանց հետ, առանց որ սակայն ատիկա վնասէ արդէն իսկ հաստատուած բարեկամութեանց, որոնց շարքին առաջին տեղը կը գրաւէ Իտալիա:

Նատիր խանի յաղթանակը

Փէշավարէն կը հեռագրեն թէ Նատիր խանի զինուորները գրաւած են Ճարիգը որ Աֆղանիստանի մայրաքաղաք Քապուլի «մուտքի դուռ»ը կը նկատուի: Էմիր Հապիպուլլահի (Պէչէի Սաքա) զինուորները յանկարծակիի եկան եւ չարաչար պարտուեցան՝ կարճ բայց արիւնալի կռիւէ մը յետոյ:

Նատիր խան այժմ կը քալէ Քապուլի վրայ: Հողար ցեղախումբը եւս իրեն միացած է եւ մայրաքաղաքին գրաւումը անխուսափելի կը նկատուի:

Սելանիկի հրդեհին շուրջ

Յունական Թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան Սելանիկի վերջին հրդեհին մասին.

Այրեցան՝ մեծ մասով երկյարկանի 80 բնակարաններ, 15 տախտակեղէնի մեծ մթերանոցներ եւ 20է աւելի զանազան խանութներ: Կլոր հաշիւով մը ըսեն. վնասը կ'ենթադրուի 80 միլիոն տրախմի:

Ծանր կասկածի տակ ձերբակալուեցաւ Ալխանաթի անուն վաճառական մը, որուն կահագործատունէն ելած է հրդեհը: Վկաները հաստատեցին թէ, Ալխանաթի եղբայրները, օրեր առաջ ծախած են իրենց պատրաստ կարասիները, եւ ուրիշ խանութներ տարած իրենց արժէքաւոր մեքենաներուն մեծ մասը: Հրդեհին ամէնէն զարհուրելի հետեւանքներուն ենթարկուած են 200է աւելի ընտանիքներ, որոնք կը բնակէին այրած 80 տուներու մէջ:

Հրդեհի տեւողութեան ընթացքին սրտակեղեք տեսարաններ պարզուեցան: Կրակը այնպիսի արագութեամբ մը կը փոխանցուէր խանութէ խանութ եւ տունէ տուն, որ բազմաթիւ ընտանիքներ հազիւ կրցան իրենց կեանքերը ազատել: Ոստիկանները կը վազէին ամէն ուղղութեամբ, ոչ թէ կրակը մարելու, այլ քնացող թաղեցիներուն լուր տալու համար. իրենց սպառնացող վտանգի մասին: Ուժգին կը ծեծէին տուներու դռներն ու պատուհանները: Ուրիշներ տունէ տուն եւ սենեակէ սենեակ կը մտնէին, անեցիները արթնցնելու համար:

Ծնողքներ խելայեղ եւ մերկ, իրենց զաւակները գրկած դուրս կը թափէին իրենց բնակարաններէն, հիւանդներ կը փոխադրուէին ուսերու վրայ:

Ի՞նչ եղան ֆրանսացի օդանաւորդները

Ո՛չ մէկ ճշգրիտ տեղեկութիւն հասած է ֆրանսացի յայտնի օդանաւորդներ Քոսթի և Պէլոնթի մասին, որոնք ուրբաթ օր Պուռժէի օդային կայանէն ճամբայ ելած էին դէպի Իրքուցք՝ ուղիղ գիծով տեւողութեան համաշխարհային մրցանիշը կոտրելու համար: Յիսուն ժամուան բաւելիք պէնզին միայն առած ըլլալով, կիրակի առաւօտ արդէն իսկ պէտք է հասած ըլլային յիշեալ վայրը: Սակայն օրերէ ի վեր ո՛չ մէկ ստոյգ տեղեկութիւն առնուած է իրենց մասին: Երէկ առտու Մոսկուայէն հասան հետեւեալ հեռագիրները.

Մոսկուա, 2 Հոկտ.— Սեպտ. 29ին Աստամովկա գիւղին վերեւ, Բարզուսինսկի շրջանին մէջ նշմարուած է անծանօթ օդանաւ մը, որ կ'ուղղուէր դէպի Ուստրարգուսինսկ, Պայքալ լիճի եզերքը, Իրքուցքէն 300 քիլոմեդր հիւսիս արեւելք:

Մոսկուա, 2 Հոկտ.— Իրքուցքէն կը հաղորդեն որ Քոսթ ճամբան կորսնցուցած ըլլալով, ուղղուած է Նովոսիբիրսքի վրայ, դէպի հիւսիս: Կիրակի ժամը 2ին Սիպերիոյ ժամ տեսնուած է Նիրէնսկի վերեւ, Իրքուցքէն 700 քիլոմեդր հեռու Եաքուցքի ուղղութեամբ: Խորհրդային կազմակերպութիւնները միջոցներ ձեռք առած են օդանաւորդները փնտռելու եւ անոնց օգնելու համար:

Նախարարական տագնապ Գերմանիոյ մէջ

Ռայխսթակի մէջ քանի մը օրէ ի վեր բուռն վիճաբանութիւններ կ'ըլլան գործազրկութեան դէմ ապահովութեանց օրինագիծին շուրջ: Կեդրոնի եւ ժողովրդային կուսակցութիւնները բոլորովին հակառակ տեսակէտներ կը պաշտպանեն: Շթրէզէմանի ջանքերը՝ համաձայնութեան եզր մը գտնելու մասին՝ ի զուր անցան:

Կացութիւնը կը մնայ շփոթ եւ նախարարական տագնապի խօսքեր կ'ըլլան:

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ"Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՓԱՐԻԶ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30էն մինչեւ առաւօտ, Փըրի Ժուռնալի սրահը

21 Rue Cadet, Métro: Cadet

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԸՆԿԵՐՆԵՐ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օրիորդներ՝ ՂԱՐԻԲԵԱՆ, ԱԻՆԱԴԱՄԵԱՆ, Պ. Պ. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ, ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ, Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ, ՂԱՐԻԲԵԱՆ եւ ԹԱՌԻՍՏ ԺՈՐԺ:

Կովկասեան պար է. Ճամիլի կողմէ: Արեւելեան նուագախումբ եւ Ճազ, ղեկավարութեամբ Թառիստ. Ժորժի:

Հայկական եւ եւրոպական պարեր, անակնկալներ եւայլն: Պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով:

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ ՏՈՄՍԵՐԸ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ"Ը ԵՒ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ԵՕԹԱՆԱՍՆԱՄԵԱԿ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Brébant Marseillais, 146-148 Chemin des Chartreux

Կը նախագահէ՝ Ընկեր ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ - Կը խօսի՝ Ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԵՐԳ. ՆՈՒԱԳ. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ. ՄԻՆՉԵՒ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ. ԶԱՆԱԶԱՆ ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Սալէն տը փրօ.— Նախաձեռնութեամբ Բաբկէն Սիւնի խումբին եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին Քաղաքապետարանի սրահը: Կը խօսի՝ Ընկ. ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Կառտան, Այս Կիրակի, կը խօսի՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ:

Լիոն, Այս Շաբաթ (մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ):

Ցեսին, Այս Կիրակի » »

Վալանս, Հոկտ. 12 » »

Վիէն, Հոկտ. 13 » »

Թոն տ'Օպնա.— Հոկտ 20 » »

Պոռտօ, Հոկտ. 28 » »

Կրընոպլը, Այս Կիրակի Ընկ. ԲԱԲԿԷՆ ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ:

Ռուան, Հոկտ. 13

Սէն Շամոն, Այս Շաբաթ Ընկ. ԹԻՒԼՊԷՆՏՃԵԱՆ:

Սէն Թ'ըթիէն, Այս Կիրակի

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

ՎԷՊ, ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գրեց՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

270 էջ, 15 ֆրանք, Ֆրանսայի եւ գաղթավայրերու համար:

(Ամերիկա. 1 տոլար, ուրիշ ամէն կողմ 20 ֆր.:)

Կը ծախուի «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Պալենցի մօտ եւ Միլորիա ճաշարանը:

Դիմել նաեւ, նամակով եւ միշտ կանխիկ Ch. Kérestédjianի, 15 Rue Bréa, Paris (6e):

Դրավաճառներու մասնաւոր զեղչ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15ԻՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ Կ'ԵԼԼԷ

ԿԱՎՌՈՇԻ 1930Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

Գին՝ 40 ֆրանք, Ամերիկա 2 տոլար: Մեծաքանակի համար հարիւրին 25 զեղչ: Ապսպրանքներու կէսը պէտք է կանխիկ ղրկել:

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին Դաշնակցութեան Դրասենյակը:

— Ատարազարցի ատաղձագործ Պ. Միհրան Գուլտեանէ կը խնդրուի իր հասցէն իմացնել, Հայկ Չէմէնեանի՝ 1bis Rue Rouget de L'Isle, Choisy-le-Roi, (Seine):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Սկիւտարցի Դրիգոր որ քսան տարիէ ի վեր ուսուցչութեամբ կը պարապի Պուլկարիոյ մէջ: Ամուսնացած է եւ ունի երկու զաւակներ: Իմացնել իր մօրաքրոջ Ցիկին Բաբուլ Զուխաճեանի, 99 Rue de Paris, Meudon (Seine), France.

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեան որ Ուրֆայի մէջ Ռէժիի հաշուակալ էր: Իզմիրի Հարդէն 20 օր վերջ Ուրֆայի բանտէն նամակ ստացած է իրմէ: Անկէ վերջ լուր չեղայ: Իմացնել՝ Mme D. Mekinianի, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռեմ հայրս, Կեսարացի ոսկերիչ եւ ապուխտագործ Նազար Կիրիշեան. եղբայրը՝ Դրիգոր. քոյրը՝ Հրանուշ: Ընդ. պատերազմի առեն աքսորուած են Պիրէճիկ (Տէր-Զօր), անկէց վերջ տեղեկութիւն չեմ առած: Յիշեալներու մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին դրամական կարեւոր գումար մը նուէր պիտի տրուի: Իմացնել գորգի վաճառական G. Nazarianի, 52 Rue Sfintzilor, Bucarest, Roumanie.

— Շապին-Գարահիսարցի Հեղինէ Թոմասեան (ծնեալ Պօզաճեան) կը փնտռէ իր եղբայրը Գրիգոր Պօզաճեան որմէ վերջին անգամ նամակ ստացած է 1925ին Ամերիկայի Միլֆորտ քաղաքէն: Իմացնել՝ K. Israélianի, 26 Rue du Musée, Marseille. (B. du R). (France).

Կը խնդրուի ամերիկահայ Թերթերէն արտատպել:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10
Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 4 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

4 OCTOBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1076

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽՂՃՄՏԱՆՔԻ ՁԱՅՆԵՐ

Ռումանածին յեղափոխական գրագէտ մը, Փանայիթ Իսթրաթի, որմէ թարգմանութիւններ երեւցած են «Յառաջ»ի մէջ, վերջերս Ռուսաստան գնաց եւ արժանացաւ մեծ պատիւներու:

Թշուառութեան մէջ հասակ նետած, այս տաղանդաւոր երիտասարդը խորապէս կը համակրի բոլոր յեղափոխական շարժումներուն: Իսկ խորհրդային կարգերու հանդէպ իր համոզումները այնքան տաք են որ, Իսթրաթի վտարանդի կը մնայ իր հայրենիքէն եւ ուրիշ երկիրներէ, իբրեւ բոլշեւիկ: Մոսկուայէն վերադարձին, ռումանացի գրագէտը հրատարակութեան տուաւ իր տպաւորութիւնները, հրաշագան հէքեաթներով, եւ բոլշեւիկ վարիչներն ու թերթերը իրարու հետ մրցումի ելան, զանոնք արժեցնելու համար, իբրեւ թանկագին վկայութիւն: Նոյն իսկ ըսուեցաւ թէ Իսթրաթի վերջնապէս պիտի հաստատուի Ռուսաստան, իբրեւ միակ երկիրը ուր կրնայ ազատ շնչել մտքի մարդը...

Եւ ահա հիասթափումը: Կողմնակի այլ սուր ճիչ մը, որով Փանայիթ Իսթրաթի կ'ապացուցանէ թէ չարաչար սխալած է: Ա՛ն նուազն տեղին վրայ մէկ տարի դիտելէ, լսելէ եւ սերտելէ յետոյ, երիտասարդ գրագէտը պարտք սեպած է պատռել վարագոյրը եւ փարատել ամէն պատրանք:

— «Ես Ռուսաստան չգացի հաստատելու համար թէ «պրոլետարական հայրենիքին» բանուորները նիւթական աւելի բարձր բարեկեցութիւն մը կը վայելեն, քան քաղքենի երկիրներու բանուորները: Ո՛չ. ես նոյնիսկ պատրաստ էի աչքերս գոցելու ո՛րեւէ նիւթական բարօրութեան չգոյութեան վրայ (ինչ որ ճիշդ չէ): Բայց, հաստատապէս համոզուած էի թէ տարրական արդարութեան սկսակէտէն, պրոլետարիատի դիկտատուրան պակաս բան չունի: Եթէ շատ դժուար է հանգստաւէտ կեանք ստեղծել, ոչինչ, բացարձակապէս ոչինչ կ'արգիլէ արդար եւ պարկեշտ ըլլալ եւ աճիլ հրէշային յայտնութիւնը...»

Գրագէտին աչքերը կը բացուին դառն մը առթիւ: Եւ մխիթարութիւն կը փնտռէ, «ամարգի սփոփանք մը», մտածելով թէ «միայն թշնամի դասակարգը կը տառապի «պրոլետարական-անարդարականութենէն եւ անարդարութենէն»... Նաեւ թէ իր երեւան հանած «խայտառակութիւնը տեղի ունեցած է Սիպերիոյ խորերը»:

— «Բայց ո՛չ: Բանուոր դասակարգն է որ ամէնէն աւելի կը հարուածուի խորհրդային Միութեան մէջ: Ռուսակովի դատը տեղի ունեցաւ Ռուսիոյ երկրորդ մայրաքաղաքին մէջ եւ հազարաւոր նման գործեր կը ծագին կամ կը խեղդուին Միութեան մէկ ծայրէն միւսը»

Ցնտանգելով իր փիլիպպեանին ամբողջական թարգմանութիւնը, արձանագրենք հետեւեալ նախադասութիւնն ալ, նոյն կրակէ բառերով.

— «Այնտեղ այլեւս խնդիր չկայ ընկերվարութեան, այլ անուսարափի մը որ մարդկային կեանքը կը համարէ ընկերային պատերազմի նիւթ մը զոր կը գործածեն նոր եւ հրէշային դասի մը կաստա) յաղթանակին համար»:

Խղճմտանքի ձայներ, որոնք եթէ փոթորիկ չյարուցանեն, գոնէ պիտի ցնցեն շատ մը միամիտ կամ անմիտ գրիչներ: Բայց ո՛չ հայկական շրջանակի մէջ: Մենք այդ առաքինութիւնը չենք սպասեր հայ գրոց-բրոցներէն: Շիրվանզադէները, Զապէլ Եսայեանները եւ Փարիզի մէջ թուխս նստած կիսավոլ փառքերը տասնապատիկ աւելի հրէշային բաներ գիտեն մանաւանդ Հայաստանի մասին, բայց անոնց միտքն ու սիրտը ճարպակալած են եւ գիտութիւնը միշտ չունի զանոնք շարժման մէջ դնելու: Իսկ խղճի մասին խօսիլն իսկ հեգնութիւն է:

Դիմենք, նորէն, ժողովուրդի զաւակին, «անգրագէտ» Գերասիմին, որուն եղերական վախճանը նկարագրուած է քիչ մը անդին:

Ղափանցի Գերասիմն ալ, հրապուրուած՝ զոյնզգոյն հէքեաթներէ, առաւ մը որոշեց հայրենիք դառնալ, խզելով իր կապը Դաշնակցութեան հետ: Գնաց, տեսաւ, մեծարանքներու արժանացաւ, եւ նորէն առաւ մը չուեց, պատռելով վարագոյրը: Յառաջի ընթերցողները պիտի յիշեն անոր մերկացումները եւ մանաւանդ ազդարարութիւնը.

— Ո՛վ որ իր համակրանքն է յայտնում խորհրդային իշխանութեան, ոճիր է գործում հայ ժողովուրդի հանդէպ:

— «Ես հիասթափուեցի եւ այսպէս հրապարակով խոստովանում եմ:

— Խորհրդային իշխանութիւնը հիմնուած է սուտերից, չէկիստներից, տականքներից:»

Խղճմտանքի ձայներ՝ երկու տարբեր բերաններէ, մէկը՝ գրագէտ, համաշխարհային հռչակով. միւսը՝ անգրագէտ հայ գիւղացի մը, որուն ամբողջ հորիզոնը Զանգեզուրի սարերն էին: Բայց, երկուքն ալ նոյնքան սրտաբաց եւ անողոք:

Նոյն ոգին է որ կը խօսի երկուքին մէջ ալ: Նոյն յատուկ մը պոռթկայ Իսթրաթիի գրական արտայայտութիւններէն եւ Գերասիմի գեղջուկ տողերէն:

Եւ երբ դէմ դիմաց դնենք երկու գրուածքները, պիտի տեսնենք որ երկուքն ալ նոյն աչքերով կը նային շարք մը իրողութեանց վրայ. թէեւ լեռ ու ձոր կայ երկուքին միջեւ...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊՈՉԻ ՑԱՒԸ...

Պոլսոյ «Ազգարար»ը կը նկատէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (28 սեպտ.).

— «Կարելի է անվարան ըսել, որ իր տասներկու տարուան կեանքի ընթացքին, խորհրդային Ռուսիան այսքան սեւ օրուան չէր հանդիպած: Ցնտեսական տագնապներ եկած ու անցած են, պատահած է նոյնիսկ սով, հազարաւոր մարդիկ զոհ խլելով: Բայց ինչ որ ատենէ մը ի վեր տեղի կ'ունենայ, աննախընթաց է իր խստութեամբն ու ծաւալով: Այժմ, հսկայական երկիրն է որ իր մօտ 140 միլիոն բնակչութեամբ կըգ-այարուի անլուր զրկանքի մը տակ: Ու առանց յոյսի: Ինչ վիճակ որ կը տիրէր չորս ամիս առաջ, երբ ցանքը դեռ հասած չէր, կը շարունակուի նաեւ հիմա՝ երբ հունձքը կատարուած է արդէն, ու կարելի է ըսել թէ աւելի ծանր չափով: Իսկ յառաջիկային, ձմրան օրերուն, տագնապը աւելի եւ աւելի պիտի սրուի, անտանելի ըլլալու աստիճան:

Տագնապը երբ այս համեմատութիւնը կ'առնէ, այլ եւս դուրս կ'ելլէ տնտեսական սահմանէն, ու կը դառնայ քաղաքական տագնապ: Ժիմակուրնէ արդէն նշաններ կան, ինչպէս որոշակի կը հասկցուի հաւայնավար մամուլէն յուսած ահազանգի ձայներէն: Ահա յօդուածագիր մը, Գ. Փօղոսեան, որ Խ. Հայաստանի մէջ (12 սեպտ. 1929) կը շեշտէ.

—«Համագործակցականներու ու պետական առեւտրի վարչութիւնը դեռ ոչինչ ըրին, խանութներու մէջ տիրող պաշարը վերցնելու համար: Ամերիկայի մէջ, մէկ խանութին 180-190 բնակիչ կ'իյնայ, իսկ Երեւանի մէջ՝ 750 800 բնակիչ: Համագործակցականը տեղէն չի շարժիր եւ կը շահագործէ մեր ամբողջ հասարակութեան համբերութիւնը: Այս ձեւով, համագործակցականը այս պահուս քաղաքական բացասական ազդակ մըն է:

«Մանիֆաքթիւր ծախող ներկայ խանութներու ցանցը եթէ բաղդատենք Երեւանի նախապատերազմեան շրջանի ցանցին հետ, կը տեսնենք որ քանի մը անգամ պակաս է: Միթէ՝ տանելի է ալ: Ի՞նչպէս կարելի է 70.000 բնակչութեան մանիֆաքթիւրը բաշխել երկու-երեք վայրէ:

«Հացի վաճառները ալ անշնորհք են կազմակերպուած: Յետոյ, հացի որակը խայտառակ է եւ այն ալ ամէն օր միեւնոյն որակով չի թխուիր: Առիկա նորէն պաշերու շարան կը ստեղծէ»:

Զկարծէք որ սովորական Թըղթակից մըն է այս գուսպ, այլ պերճախօս տողերուն հեղինակը: Ո՛չ, «մի խոշոր կազմակերպութեան ղեկավարն է», ինչպէս կը վկայէ Խ. Հայաստանը: Արդ, ահա այս տեսակ «խոշոր» մէկը որ հրապարակաւ կը յայտարարէ թէ համագործակցականը դարձած է «քաղաքական բացասական ազդակ» մը, այսինքն կրնայ պատճառ ըլլալ քաղաքական փոթորիկներու:

Այսպէս, Դիլիջանի բժիշկը քննելով կացութիւնը, եզրակացուցած է որ «եթէ կուլակին (ունեւոր) սեղմենք, ան այլ եւս բատրակ (ծառայող) չի պահեր, իսկ բատրակն ալ սովից կը մեռնի»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՇԹՐԷԶԷՄԱՆ ՄԵՌԱԾ

ՊԵՐԼԻՆ, 3 հոկտ.— Գերմանիոյ արտաքին նախարար Կուսթավ Շթրէզէման, որ երեք օրէ ի վեր հիւանդ էր, այս առաւօտ ժամը 5.18ին յանկարծամահ եղաւ կաթուածի մը հետեւանքով:

ՉԵԿԱՆ ԹԱԹԸ Կ'ԵՐԿԱՐԻ ՄԻՆՉԵՒ ՓԱՐԻԶ

ՌՈՒՍ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆԻՆ ԱՐԿԱԾԸ

Չորեքշաբթի օր Փարիզի խորհրդային դեսպանատան մէջ պատահած է ծանր դէպք մը, զոր հետեւեալ կերպով կը պատմէ զոհը՝ դեսպանատան աւագ խորհրդական Բեսեդովսկի, «Մաթէն»ի աշխատակցին.

«— Ժամանակէ մը ի վեր տարակարծիք էի կառավարութեանս հետապնդած քաղաքական ուղղութեան: Արձակուրդի պատրաստութեան մէջ էի, երբ Պերլինի ճամբով Մոսկուայէն դեսպանատուն հասաւ երէկ Ռոյզէնման՝ անդամ կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէին եւ Չեկայի: Ռոյզէնման այսօր դեսպանատան իր սենեակը կանչեց զիս եւ երկար խօսակցութիւն մը ունեցանք իմ քաղաքական համոզումներուս շուրջ:

Ես համակարծիք չեմ Մոսկուայի կառավարութեան հետ՝ արտաքին եւ ներքին քաղաքականութեան վերաբերեալ կարգ մը կէտերու շուրջ: Ես կը պահանջեմ որ աւելի ազատական քաղաքականութիւն հետապնդուի գիւղացիներուն հանդէպ, որոնք բնակչութեան մեծագոյն մասը կը կազմեն: Կը կարծեմ թէ գիւղացիներու միջեւ դժգոհութիւն կը սերմանէ կառավարութեանս ներկայ քաղաքականութիւնը, որով արտադրողներու ցորենը կը գրաւուի՝ առանց բաւարար չափով հատուցում ընելու անոնց, ու այս ձեւով կը պակսի երկրին պաշտպանողական ուժը թէ՝ ներքին եւ թէ արտաքին ճակատի վրայ:

Նոյնպէս կ'ուզեմ որ խորհրդ. միութեան մէջ ընտրութիւնները կատարուին ազատօրէն՝ ինչպէս բոլոր ժողովրդավար երկիրներու մէջ:

Չեկայի պատգամաւորը ըսաւ թէ հերձուածի մէջ ինկած եմ եւ թէ պէտք է որ անմիջապէս Մոսկուա վերադառնամ՝ ընթացքիս մասին բացատրութիւններ տալու համար իշխանութեանց առջեւ: Պատասխանեցի թէ վստահ չէի որ հոն ազատօրէն պիտի կրնամ պաշտպանել տեսակէտս եւ թէ կ'ուզէի արտասահման մնալ՝ առանց վտանգի կարենալ պաշտպանելու համար քաղաքական նոր գաղափարներս:

Հրաժեշտ առի իրմէ եւ գացի յարկաբաժինս ուր սեղան կինս ու զաւակս: Կացութիւնը կնոջս պարզելէ յետոյ, որոշեցինք անմիջապէս հաւաքել մեր գոյքերը եւ երկու ինքնաշարժ բերել՝ զանոնք բեռցնելով դեսպանատունէն մեկնելու համար: Կառքերը բերելու համար դուրս կ'ելլէի անտարբեր, երբ դեսպանատան երկու դռնապաններն ազդարարեցին ինծի թէ Ռոյզէմանէն բացարձակ հրաման ստացած են թոյլ չտալ որ դուրս ելլեմ, եւ թէ սենեակս պէտք է մնամ ձերբակալուած վիճակի մէջ:

Ու երբ փորձեցի մտիկ չընել, մարդոցմէն մէկը վրաս ուղղեց ատրճանակը՝ պոռալով. «Եթէ շարժում մը ընէք, տեղն ու տեղը կը սպաննեմ ձեզ: Դարձէք ձեր սենեակը»:

Հասկնալով որ կեանքս վտանգի տակ էր, յարկաբաժինս երթալ ձեւացուցի. բայց իրականին մէջ վազելով պարտէզն անցնելէ յետոյ, երկու մեթր բարձրութեամբ պատէ մը մագլցելով ցատքեցի դրացի շէնքին բակը: Դժբախտաբար այդ տունը անմարդաբնակ էր եւ կարելի չէր փողոց ելլել: Նոյն ձեւով մագլցեցայ երկրորդ շէնքի պատէն եւ մտայ Կրընէլ փողոց թիւ 83 տունը, որու դռնապանին հետ միասին գացինք Սէն-Թոմա տ'Աքէնի ոստիկանատունը: Հոն խնդիրը բացատրեցի: Հեռաձայնով հրահանգ խնդրեցին ոստիկանական տեսչութենէն: Ի վերջոյ նկատելով որ դեսպանին բացակայութեան, անոր փոխանորդն է աւագ խորհրդականը, իմ պահանջիս վրայ այլեւս դեսպանատան հողին անձեռնմխելիութեան խնդիր չէր կրնար ըլլալ: Քիչ վերջ ոստիկաններով միասին դեսպանատուն գացինք: Հոն երկար բանակցութիւններէ վերջ, կարելի եղաւ ազատ արձակել կինս ու զաւակս, ինչպէս նաեւ բարեկամուհի մը, որ տեսութեան եկած էր: Իմացայ որ բացակայութեանս՝ կնոջս հարցուցած էին թէ ի՛նչ եղայ: Թերեւս կը կարծէին որ անձնասպանութիւն գործեցի»:

Բեսեդովսկի ընտանիքով փոխադրուած է Մասլէնի կողմը պանդոկ մը՝ ապաւինած ֆրանսական պաշտպանութեան:

Բեսեդովսկի Փարիզի դեսպանատան գործակատար նշանակուած էր 1927 հոկտեմբերին, Ռակովսկիի մեկնումէն յետոյ: Երբ նոր դեսպանը եկաւ, անոր աւագ խորհրդականն եղաւ: Նախապէս Թոքիոյի դեսպանատան խորհրդական եղած էր:

ՎԷՆԻԶԷԼՈՍ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ ?

ՊԵՐԼԻՆ 2 հոկտ.— Յունաստանի վարչապետ Վէնիզէլոս Պերլինէն մեկնեցաւ երէկ: Լոնտոն պիտի հասնի հոկտ. 4ին:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ԻՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՒ ՂԱՓԱՆՑԻ ԳԵՐԱՍԻՄ

ԻՐ ՁԻՒԱԿԸ, 21 ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՏԱՆԻ ՄԸ, ՀՕՐԸ ՄԱՐՄԻՆԸ ՇԱԼԿԵԼՈՎ ԿԸ ԹԱՂԷ ԳԻՒՂԻ ՄԸ ՄԷՋ

Երէկ հաղորդած էինք Ղափանցի Գերասիմի սպանութիւնը՝ սահմանագլուխին վրայ: Ստորեւ կը հրատարակենք սպանութեան մանրամասնութիւնները.—

ԹԱՒՐԻԶ, 21 սեպտ. (Սեփ. Թղթ.).— Երկու ամսից աւել էր Գերասիմ իր որդու հետ անցել էր Ղափան: Երբ իր գործերը վերջացնում է, որդու հետ գիշերով անցնում է Շւանձորի այգիները, որպէսզի անցնի այս ափը: Որդին առիպում է գիշերով անցնել, իսկ Գերասիմը դէմ է լինում, առարկելով, որ լուսաբացին կ'անցնեն:

Լուսաբացին, հովիւները նկատելով սկսում են բղաւել, հաւաք կանչել որ «ղաչաղներ կան»: Գերասիմը երեխաներին սիրտ է տալիս որ չվախենան, իրենց հայեր են եւայլն, բայց նրանք ուշադրութիւն չեն դարձնում եւ շարունակում են իրենց հարայհրոցը: Որդին առաջարկում է Գերասիմին, կա՛մ խփել այդ երեխաներին, կամ բռնել եւ կապել, մինչեւ որ իրենք կ'անցնեն: Այդտեղ էլ դէմ է գնում Գերասիմը եւ առաջարկում է որդուն, հաւաքել իրերը եւ ջուրը մտնել: Տղան ենթարկւում է հօրը եւ առաւօտեան ժամը 8ին մտնում են Արաքսը: Այն էլ պահականոցէն 500 քայլ հեռաւորութեան վրայ:

Հովիւների հարայ-հրոցի վրայ, պահականոցի զինուորները դուրս են գալիս եւ նկատում են ջրի մէջ Գերասիմին ու տղին: Անմիջապէս բղաւում են.

— Կանգնեցէք, թէ չէ կը խփենք...

Գերասիմը փոխանակ ջրի մէջ լողալով անցնելու, կանգնում է Արաքսի ճիշդ մէջտեղը եւ սկսում է մեծ հրացանով կրակել: Զինուորները անմիջապէս թաքնւում են վաղօրօք իրենց համար պատրաստուած դիրքերում եւ սկսում են համազարկով պատասխանել: Մի քանի քայլ է մնում որպէսզի պարսկական ափը դուրս գան: Ինչպէս է լինում, մէկ գնդակ Գերասիմի կրծքին է դիպչում. իսկ որդին ոչինչ չի իմանում երբ Գերասիմը ուժասպառ է լինում, հրացանը ձեռքից ձգում է եւ ինքն էլ ջուրն է ընկնում: Տղան իրեն չի կորցնում, հօրը շալակում է եւ դուրս է բերում պարսկական ափը: Զինուորները երբ տեսնում են որ մէկ հոգին կենդանի մնաց եւ դիակը դուրս բերաւ միւս ափը, անմիջապէս դիրքերից դուրս են գալիս եւ մտնում են ջուրը, որպէսզի անցնին այս ափը և կենդանի մնացածին բռնեն, կարծելով, որ նա անզէն է:

Գերասիմի տղան սկսում է ատրճանակով պաշտպանել եւ նոյնիսկ մէկ զինուորի թեւից վիրաւորում է. այս հրացանաձգութեան վրայ, պարսիկ որսորդներն են հասնում: Երբ նկատում են զինուորների դէպի իրենց կողմը գալը, նրանք էլ են սկսում կրակել, որից յետոյ զինուորները վերադառնում են:

Այսպիսով Գերասիմի տղան ազատւում է եւ հօր դիակը շալակած բերում է մօտիկ պարսկական գիւղը եւ հողին է յանձնում, իսկ ինքը մէկ Պարսիկի հետ գալիս է Թաւրիզ:

Վրէժի թոյնով լեցուած եւ գազազած վիճակի մէջ է որդին:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ԿԱՍԿԱԾԵԼԻ ԽԱՂԵՐ ԵՒ ԽՄՈՐՈՒՄՆԵՐ

Ժամանակէ մը ի վեր, գերմանիոյ աջակողմեան միապետական շրջանակները տեսակ մը եռուզեռի մէջ են, թէ հրապարակաւ եւ թէ մութին մէջ, թէ օրինական եղանակով եւ թէ դաւադրական միջոցներով։ Նոյն շարժումը նկատելի է նաեւ Աւստրիոյ համացեղ տարրերուն մէջ։ Ցարակոյս չկայ որ ամէնն ալ սերտ կապ մը ունին իրարու հետ եւ ներդաշնակած են իրենց քայլերը։

Գերմանիոյ թէ Աւստրիոյ մէջ՝ շարժումը ունի ֆաշիստական բնոյթ։ Ան պարզապէս կը ջանայ հիմնովին փոխել տիրող վարչակարգը եւ Սահմանադրութիւնը, ժողովրդապետական-խորհրդարանային կարգերը դիկտատուրայով փոխարինել։

Այս գետնին վրայ իրարու հետ միացած են գերման-ազգայնականները եւ այսպէս կոչուած ցեղապաշտները (Voelkisch,,որոնց մէկ թեւը՝ ինքզինքը նաեւ ազգային-ընկերվարական կուսակցութիւն կ'անուանէ, պարագլուխ ունենալով Լուտենտորֆը։ Գերման-ազգայնականներու ներկայ պարագլուխն է Հուկէնպերկը, տէրը եւ տնօրէնը շարք մը ազգայնական թերթերու (Lokal-Anzeiger եւ այլն), շարժանկարներու եւ այլ ձեռնարկներու։ Հսկայական թիւով մամուլի օրկաններ քարոզչութեան կը ծառայեն։ Ռայխսթագին մէջ իրենց գրաւած աթոռներու թիւով երկրորդ տեղը կը գրաւեն, ընկերվարականներէն յետոյ։ Ներկայացուցիչներն են գերման կալուածատիրութեան, կայսերական ազնուականութեան եւ խոշոր ճարտարարուեստի մէկ մասին։ Ցեղապաշտները կամ բուն ֆաշիստները թէեւ խորհրդարանի մէջ քիչ թիւով անդամներ ունին, բայց աւելի գործօն եւ գրգռիչ դիրք կը գրաւեն հանդէպ նոր վարչակարգին սկիզբէն ի վեր։ Իրենց շարքերը կազմուած են առաւելապէս նախկին զինուորականներէ, ապադասակարգ եւ ռահասարակ մութ տարրերէ։ Ասոնք այդ երկու խմբակցութիւններն են որ ձեռք-ձեռքի տուած՝ ազդուօրէն կը գործեն ժամանակէ մը ի վեր, իրենց հետ ունենալով դաւադրական զանազան կազմակերպութիւններ։

Այս վերջիններն էին որ, ժամանակին սպաննեցին Էրցպերկերը, Ռաթենաուն եւ Հանրապետական գերմանիոյ քանի մը վարիչ դէմքերը։ Նման գործունէութեամբ մը աչքի կը զարնէ մանաւանդ այսպէս անուանուած «Քոնսուլ» կազմակերպութիւնը։ Վերջին ժամանակներս Գերմանիոյ զանազան վայրերուն մէջ տեղի ունեցած եղեռնափորձերն ալ այդ մութ տարրերուն գործն է։ Այսպէս, Ռայխսթակին նկուղներուն մէջ պայթած ռումբը, Հաննովերի նահանգապետին դէմ կատարուած անյաջող մահափորձը, այլ եւ զանազան վայրերու մէջ տեղի ունեցած դաւադրական ձեռնարկները այդ մարդոց գործն են։ Ոստիկանութիւնը երբեմն հանած է անոնց կազմակերպութիւնները եւ ձերբակալած շատ մը անձեր։ Սակայն, դժուար թէ կարելի ըլլայ դիւրաւ արմատախիլ ընել այդ ամէնը՝ ա՛յնչափ ծաւալուած են անոնք։

Եղեռնափորձերուն եւ դաւադրութիւններուն զուգընթաց՝ «օրինական միջոցներու ալ կը դիմեն աջակողմեանները, վարկաբեկելու համար ներկայ վարչակարգը եւ անոր ղեկավար դէմքերը։ Անոնք չեն խնայեր մինչեւ իսկ Հանրապետութեան նախագահին, Հինտէնպուրկի, զոր պարզապէս դաւաճան կը հռչակեն։ Եընկի ծրագրին ընդունումը ներկայ կառավարութեան կողմէ, որուն հետ է նաեւ Հանրապետութեան նախագահը, պատրուակ մըն է յիշեալ տարրերուն համար, վերսկսելու իրենց պայքարը հանրապետութեան եւ կառավարութեան դէմ։

Գերման աջակողմեանները պարզապէս անընդունելի կը հռչակեն Եընկի ծրագիրը, թէեւ անոնք էին որ, ժամանակի խառն դաշինքին անդամ ըլլալով, ձայն էին տուած Տօուըսի ծրագրին։ Իսկ աշխարհ գիտէ արդէն, որ վերջինս շա՛տ աւելի ծանր պարտաւորութիւններու տակ կը դնէր Գերմանիան, քան Փարիզի մէջ մշակուած եւ վերջէն Լահէյի մէջ ընդունուած ծրագիրը։

Այժմ, գերման աջակողմեանները կ'ուզեն հանրաքուէի դիմել՝ տապալել տալու համար Եընկի ծրագիրը։ Այդ իմաստով ալ, օրինագիծ մը պատրաստած են, որ պէտք է ժողովրդային քուէարկութեան դրուի։ Առով չի բաւականանար Հուկէնպերկ։ Օրինագծին յօդուածը պարզապէս կը մեղադրէ այժմեան կառավարութիւնը եւ Հանրապետութեան նախագահը իբրեւ «պետական դաւաճաններ», որոնց համար տաժանակիր աշխատանք կը սահմանէ։ Այս վերջին օրէնս միայն նախատեսելով որ Հինտէնպուրկը մէջը խառնելով եւ զայն եւս Հերման Միւլլերի եւ Շթրեզեմանի հետ միասին բերդարգելութեան եւ տաժանակիր աշխատանքներու թեկնածու հռչակելով հանրաքուէի գործը պիտի դժուարանայ, աջակողմեանները այնպիսի բարեփոխութիւն մը ենթարկած են հանրաքուէի ենթակայ օրինագիծը, որ Հինտէնպուրկի անձը դուրս կը համարուի պետական դաւաճաններու զանկէն։ Եւ սակայն օրինագծին հեղինակները մը մոռնան այն որ այս երկրին ամէն մէկ օրէնքը նախագահին ստորագրութիւնը կը կրէ, ամէն մէկ համաձայնութիւն եւ պայմանագիր ալ որեւէ օտար պետութեան կամ պետութիւններու խմբակցութեան հետ՝ միայն եւ միայն այն ատեն օրէնքի ուժ կը ստանայ, երբ Հանրապետութեան նախագահին ստորագրութիւնը կը կրէ։ Այսպէս նաեւ, Եընկի ծրագիրը պէտք է նախապէս վաւերացուի Ռայխսթակին կողմէ, բայց առանց Հինտէնպուրկի ստորագրութեան՝ չի կրնար գործադրութեան դրուիլ։ Ուրեմն՝ ներկայ դաշինքը եթէ հանրաքուէի հետեւանքով «դաւաճան» հռչակուի,—ինչ որ անօգտելի է— Հանրապետութեան նախագահը եւս անոնց հետ պիտի ըլլայ, քանի որ կառավարութիւնը անոր անունով համաձայնութիւններ կը կնքէ, գոնէ իրաւապէս։

Կասկածէ դուրս է որ, հանրաքուէի խնդիրը վիժման է դատապարտուած։ Անոր դէմ են ո՛չ միայն կառավարական կուսակցութիւնները — ընկերվարականներ, դեմոկրատներ, կեդրոնի եւ Շթրեզեմանի կուսակցութիւնները — այլ եւ քանի մը ուրիշ խմբակցութիւններ։ Հաւանական է մինչեւ իսկ, որ գերման ազգայնականներու մէկ մասը ձեռնպահ մնայ։ Ուրեմն, անկարելի է, որ օրինագիծը կարենայ համախմբել քուէներու պահանջուած թիւը — մօտ 20 միլիոն, եթէ մինչեւ իսկ համայնավարները անոր ի նպաստ ձայն տան։ (բան մը որ շատ հաւանական է, նախընթացներ պակաս չեն արդէն)։

Գերման աջակողմեանները հանրաքուէի հարցը մէջտեղ հանելով, ուրիշ անմիջական նպատակ մը կը հետապնդեն։ Խուժանավարութեամբ գրգռել ժողովուրդը ներկայ վարչակարգին եւ խորհրդարանային դրութեան դէմ, վարկաբեկել զայն, անոր վերագրել գերման ժողովուրդին դժբախտութիւնը։ Այդ պիտի նշանակէ մինչեւ այն ժամանակ՝ ճամբայ հարթել պետական յեղաշրջումի մը, դիկտատորական բէժիմի համար։ Թէեւ տարբեր ծայրերէ եւ տարբեր անուններու տակ, միապետականները եւ համայնավարները կը հետապնդեն յարանման նպատակներ։ Ու համերաշխ ալ են իրարու շատ մը բաներու մէջ, քաջ գիտեն, որ իրարմով անոնք կ'ապրին, իրարմով կը պայմանաւորուի անոնց գոյութիւնն իսկ։

Եւ սակայն, այնչափ ալ դիւրին խաղ մը չէ սարքուածը։ Գիտակից բանուորութիւնը եւ հանրապետական տարրերը հեշտութեամբ տեղի չպիտի տան ամէն մէկ յանդուգն փորձի առջեւ, որ կողմէն ալ գայ։

Դեռ մայիս ամսուն էր որ, Մակտէպուրկի ընկերվարական համագումարին մէջ, կուսակցութեան պարագլուխներէն մէկը, Վէլս, հրապարակաւ յայտարարեց թէ՝ գերման սոցիալ-դեմոկրատիան ոգի ի բռին պիտի պայքարի ամէն մէկ շարժման դէմ, որ կը ձգտի տապալել հանրապետութիւնը եւ դիկտատուրա հռչակել։ Իսկ եթէ, ըսաւ ան իր խօսքին վերջը, հարկադրուինք ստիպէ խորհիլ դիկտատուրայի մասին, ապա թող գիտնան ամէն գոյնի եւ կարգի հակառակորդները, որ դիկտատուրան միայն եւ միայն սոցիալ-դեմոկրատիային կը պատկանի. եւ ան պիտի գիտնայ լաւապէս օգտուիլ անկէ, փրկելու համար նոյնինքն սահմանադրութիւնը եւ հանրապետութիւնը։

Նոյն իմաստով եւ ուրիշ առիթներով արտայայտուած է Սեւերինկ՝ Գերմանիոյ ներքին գործերու կողմէ նախարարը։

Վիեննայի ընկերվարական օրկանն եւս նման բովանդակութեամբ խմբագրական մը հրատարակած էր մէկ քանի օր առաջ, երբ ֆաշիստները կը պատրաստուէին յեղաշրջման նախապատրաստական քայլեր առնել։ «Հրապէնք պատրաստ — ահա՛ ընկերվարականներուն պատասխանը դիկտատուրայի բոլոր կարմիր, սեւ ու գորշ կուսակցութիւններուն դէմ։

Ա.

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

Էնկիւրիի վերաշինութեան աշխատութիւնները փութով առաջ կը տարուին, յատակագծին համաձայն։ Երկու միլիոն ոսկի դրամագլուխով ընկերութիւն մը գիծած կատարած է 125 հազար բնակչութեան բաւարար ջրաբաշխումի շինութեան համար։ Առաջարկը կը քննուի։

Քաղաքապետութիւնը, հրկիզեալ վայրը արագ վերածելով, գետինի տէրերուն նիշեր կուտայ։ Հայք տէրերը առանցմով պիտի կարենան մասնակցիլ գետիններու աճուրդին։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

"ԻՐԱՆՑԻՆԵՐՆ ՈՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԻՐԱՐՈՒ ՆՄԱՆ ՉԵՆ,,

Հայը չէ միայն, որ չի կրնար ներել Թուրքին, ոչ իսկ մոռնալ հրէշային ջարդերը։

Ինչպէ՞ս մոռնալ, երբ կան ազգեր, որոնք դարեր առաջ Թուրքէն առած իրենց վէրքերը թարմ կը պահեն, կարծես երէկ պատահած ըլլար։

Խօսքս Քիւրտերու մասին չէ։ Անոնք շատ ուշ ճանչցան Արեւելքի այդ բորենին։ Բախտակից պարսիկ ժողովուրդն է, որ իր պատմութեան ոչ մոտիկ անցեալին թրքական զարհուրելի բարբարոսութիւններու սարսափը կ'ապրի։ Պարսիկ մայրը Չինգիզ կանչելով կը վախցնէ իր անհանգիստ օրօրոցի երախան։ Պարսիկ բանաստեղծը խնամքով կը պահէ քաղաքակրթուած Թուրքին վայրենի ձգտումները պատկերացնող իր անտիպ ստանաւորները, յարմար առիթով ընդհանուրին սեփականութիւնը դարձնելու համար։ Պարսիկ հրապարակագիրը Թուրք-պարսկական զէթ ժամանակաւոր պաշտօնական «բարեկամութեան» համար եղած ճիգերը գնահատելով հանդերձ, առիթը չի փախցներ գոնէ ակնարկներ նետելու Թուրքի հասցէին, կարծես աշխարհին յիշեցնելու թէ Թուրքը Թուրք է իր աչքին, թէ Թուրքը պատմութիւն, գրականութիւն չունի եւ կը մնայ իր ցեղին անխիղճ թշնամին։

«Դրօշակ»ի յուզած Իրան-Թուրանի հարցի, Թրքական խաբուսիկ բարենորոգումներու, Թուրք-պարսկական սահմանային խնդրին, պարսիկ այբուբենի փոփոխութեան եւ ուրիշ առիթներով պարսիկ ականաւոր մտածողներ ու բազմաթիւ պարբերականներ երբեմն ուժեղ մերկացումներ, մերթ տողամէջ կծու ակնարկներ նետեցին Լէնկթիմուրի հարազատ շառաւիղներուն։ Զանազան առիթներով այս էջերուն մէջ տուած եմ փաստեր, որոնք կուգան ըսելու թէ պարսիկ միտքը առանց տատանելու եւ գրեթէ առանց բացառութեան բոլոր խնդիրներու մէջ կը հաստատէ մեր օրերու Թրքութեան բարբարոսութիւնները, անոր յետին միտումները նոյնքան հետեւողական, որքան Չինգիզներու, Համիտներու եւ Թալէաթներու օրով։ Այսօր աւելորդ չեմ համարեր «Յառաջ»ի ընթերցողներուն ծանօթացնել յայտնի արեւելագէտի մը կարծիքները։

Օմար Խայեամը վարպետօրէն ֆրանսերէնի թարգմանող, ծանօթ հրապարակագիր Լէթբսամգատէի խմբագրութեամբ, Թէհրանի մէջ կը հրատարակուի ամէնէն տարածուն թերթերէն մէկը՝ «Սըթարէյը Ջըհան» (Աշխարհի Աստղը)։ Թերթը իր վերջին համարին մէջ (Թիւ 93, 6 սեպտ. 1929) հրատարակած է պրոֆէսոր Arthur Christensenի ուշագրաւ մէկ յօդուածը «Այբուբենի խնդիրը» վերնագրին տակ, յօդուածագրին վերջին լուսանկարով։

Արեւելագէտը, որ բազմակողմանի կերպով ուսումնասիրած է Արեւելքի զանազան ժողովուրդները եւ կը ճանչնայ Թուրքն ու Պարսիկը ոտքէն մինչեւ գլուխը, կարճ, հազիւ 12 տող բանող նախաբանէ մը յետոյ, այսպէս կը սկսի

— «Ի հարկէ, եթէ Պարսկաստանի մէջ մարմին մը կազմուի այբուբենի փոփոխութեան համար, կրնայ նոր այբուբենի համար տառեր գտած ատեն, այնպիսի սխալներ գործել եւ ապագայի խեղճ երախաներու— որոնք սերունդէ սերունդ այս այբուբենով գրել ու կարդալ պիտի սորվին— արցունքներ թափել տալ եւ զանոնք նոր դժուարութիւններու ենթարկէ։ Օրինակ, իմ կարծիքով, Նոր այբուբենը զոր Թուրքերը ընտրած են, երբեք ընդօրինակուելու արժանի չէ Իրանցիներու համար»։

Ընդգծուած նախադասութիւնը կը թարգմանեմ բառ առ բառ պարսկերէնէ, որ կը ներկայացնէ նոյն համարին մէջ հրատարակուած ֆրանսերէն բնագրին հետեւեալ տողերը.— «En tout cas, je ne pourrais recommander aux Persans d'adopter tel quel le système de transcription choisi par les Turcs.»

Ինչպէս կը տեսնէք՝ պարսիկ թերթը, որու խմբագիրը յայտնի ֆրանսագէտ է, իր հակաթուրք իրաւացի ձգտման թելադրանքով կը գերադասէ հրատարակել ընդգծուած ձեւով։ Յօդուածագիրը իր կազմած նոր այբուբենը պարսկերէնի համար առաջարկելէ և խորհրդածութիւններ ընելէ յետոյ, յօդուածի երկրորդ մասին մէջ կը բաղդատէ Թուրքն ու Պարսիկը։

— «Իրանցիներն ու Թուրքերը իրարու նման չեն։ Թուրքերը գրական ժողովուրդ չեն եղած եւ տակաւին կարեւոր գրականութիւն չունին, բայց Իրանցիները ընդհակառակն դասական ընտիր գրականութիւն ունին եւ Իրանի բանաստեղծներուն մէջ անձնիքներ կան, որոնք աշխարհի մեծ բանաստեղծներու շարքին մէջ տեղ ունին»։

Վերջին երկու տասնամեակներուն մանաւանդ, Թուրքը գիտուն, Պարսիկը տգէտ, աւելի կոպիտ ձեւով Թուրքը քաղաքակրթուած, Պարսիկը կիսավայրենի ներկայացնելու մարմաջով բռնուած երէկ օսմանցի, այսօր «Թիւրք օղլու Թիւրք» համբակներու երեսին այս ապտակը, այս անվերապահ գնահատանքը կը հաստատէ պարսիկ ժամանակակից քնարի լաւագոյն վարպետներու— (Մալէքը Շօարա, Արէֆ, Էշղի), պարսիկ քաղաքական մտքի խիզախ ներկայացուցիչներու (Թաղիզատէ, Տօքթ. Աֆշար և ուրիշներ) Թուրանի կողմէ միշտ կոխոտուած պատմական Իրանի ժողովուրդի սրտին հազար լարերով երգուած եւ ականջին հազար ձեւերով խօսուած ճշմարտութիւնները։

Պատմական շարք մը նոյնքան արժէքաւոր փաստեր տալով հանդերձ, Պրոֆ. Քրիսթենսըն կ'ուզէ զգուշացնել պարսիկ լեզուի ապագայ բարենորոգիչները, որպէսզի չկրկնուի հազար երկու հարիւր տարի առաջ տեղի ունեցած սխալը, որու հետեւանքով Փէհլէվի տառերը արաբականի փոխելով, պարսիկ հին գրականութենէն շատ քիչ բան պահուեցաւ։ Եւ իրօք, Թուրքերուն կուրօրէն հետեւելու պարագային, բան մը որ դժուար թէ տեղի ունենայ, անհաւանական չէ արեւելագէտի վախը.

— «Անհնար չէ որ մէկ դարու մէջ լեզու մը ստեղծուի, որ գործածական պարսկերէնէն խոր տարբերութիւն ունենայ եւ մարդիկ Ֆէրդուսին, Սաադին ու Հաֆէզը կարենան մեծ նեղութեամբ եւ բառարանի ուժով կամ այլ կերպ հասկնալ»։

«Սըթարէյը Ջըհան»ի ընթերցողներուն համար աւելի եւ արժէք ունին եւրոպացի հեղինակաւոր մասնագէտներուն կարծիքները, մանաւանդ անոր համար որ, յօդուածը թարգմանողն է Տօքթ. Ռըզազադէ Շաֆագ, ծագումով Ատրպատականցի, ջատագով «Մէկ եւ անբաժան Իրանի» գաղափարին։ Այս հրապարակագիրը Մեծ պատերազմէն առաջ Թաւրիզի մէջ «Շաֆագ» թերթը կը հրատարակէր և ի ցաւ Թրքասէր տարրերու, չէր քաշուեր հայանպաստ տողեր հիւրընկալելու իր թերթին մէջ։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԺՈՐԺ ՔԼԷՄԱՆՍՕ ձմեռը անցընելու համար փարիզ եկաւ Սէն Վէնսան-սիւր-Ժառէն՝ ճամբորդութիւնը կատարեց ինքնաշարժով, ընկերակցութեամբ իր քարտուղարին եւ բարեկամի մը։

ԱՅԳԵԿՈՒԹՔԸ

ՄՈՆՓԼԻԷ. - Քանի մը ... ուան ընթացքին, խոշոր փ... խութիւններ կրեց այգեկութ...

Տարիներու ընթացքին ... պէս անհատական գործեր... սաւորումը, նոյնպէս լաւ ... մաններու մէջ ապրելու հոգ... մէջ մեր հայրենակիցները ... տարի սեպտեմբերի սկիզբ... գունդագունդ լծուիլ այգեկ... քի, նուիրուիլ ազատ դաշտ... մաքուր օդի աշխատանքին։

Շատ հետաքրքրական ... թեր կարելի է գտնել, դիտ... այգեկութքի աշխատանքը... մեր հայրենակիցները ոչ մ... երեւան կը բերեն աշխատ... րութիւն եւ հաւատարմութ... այլ եւ հետաքրքրութիւն ... շարժեն ամէն կողմ։ «Արե... եան» ազգութիւնը ճանչցուա... իբրեւ աշխատասէր, հաւատ... րիմ, անմիաս։ Եւ ճիշտ այս պ... ճառով, այգեպանները կը ... խընտրեն Հայեր քան Իտա... ցիները եւ Սպանիացիներ... րոնք խոշոր տեղ բռնած ... սակէ առաջ։

«Յառաջ»ի ընթերցող... տեղեակ են երկու տարի ... պատահած անախորժութեան ... շահագործումներուն որոնց ... թարկուէին մեր հայրենակից... րը, «ամսարներու» շնորհիւ ... տարի բոլորովին փոխուա... պայմանները։ Այգեկութքի ... ղանակը չեկած, միշտ կը ի... թակցէին, եւ եթէ գիւղի մը ... հայ ընտանիք զացած կը ... խորդ տարի, այս անգամ ... նապատակուած է թիւը։

Սեպտ. 2ին մեկնող ... խումբը ճամբայ ելաւ Մո... լէն։ Մեծ մասը Հայեր էին ... թէ հազար հինգ հարիւր ... խումբը խճողուած էին։ Մա... պզտիկ բեռնաւորուած ... կաններով, ծրարներով ... տեր նուագներով, իսկ ... ներ իրենց բեռներով։ ... երիտասարդներ արդէն ... չկարծ կ'երգէին եւ հետզ... ուրիշներ։ Լուսաբացին ... լօտ արշալոյսին չորս ... նիս պատեցին» եկեն։

Դաշտը երգի։ Կը դիտ... ներ, ձորեր, դաշտեր ... անվախ կը սուրան, ... օրնիբուն, վերյիշելով ... քի սարերն ու հովիտներ...

Արդէն հասած ենք ... լէ ուր այգեպանները կը ... սեն իրենց գործաւորները ... րի գալուստի մաղթանք ... ամէն ոք կ'առաջնորդ... գիւղը՝ կառքերով։

Գործի օր է, ամէնք ... փոխուած ճիշդ տեղացի... պէս աշխատանքի կը վա...

Գիւղի բարքեր եւ գիւ... համեստութիւն ամէն նա... ներու մէջ, կը նեղուինք ... հայկական կեանքի ու ... վայրի չգոյութենէն։

Նուագեր մէջ է ... Ահա՛ խումբ խումբ դեղ... ներ կը զուարճանան, կը ... հպարտ ողկոյզներ, կը ... քաղաքի օրիորդները ... ներկուած շրթունքներ... շպարուած գիմքերուն ... Ողկոյզներու վարդագոյ... թովը կը ներկեն իրար ... մը քահ քահ խնդալէ ... կ'օրօրուին, իրենց քա... նմանցնելու համար ... գոռոզ օրիորդներուն ... րոններուն։

Ուրիշ տեղ մը ... խումբեր է որ կը մա... գիրենք։ Հեռուէն կը ... իրենց երգերը, սարէն ... առանց ներդաշնակ... «Պարզիր աղբիւր»... կուզայ ձիաւորն» ... բիւրին մօտ» եւն։ Ուրի... մը «Բամ Փորոտան»... րենիք»։ «Ձայն մը ... շարքը կը վերջանայ ... տան»ով։

Այսպէս կը ... քան օրնօրնիբուն ... տակ սեւցած դէմքերը ... ու զուարթ, ... ծրարներով ... կաններով խաղող ... գինի, կը վերադառն...

Քանի մը խօսք ալ Փրանսական գիւղի մասին, որ բոլորովին կը տարբերի մերինէն։ Գիւղի կեանքը կը նմանի խաչանիշով մը որ աւանդական էնկրոնութիւնը աւելի չէ զատուած գիւղերու մէջ։ Այսպէս, մեր գիւղը 100 բնակիչ միայն կը պարփակէր, բայց ունէր երկու եկեղեցի։ Գիւղացիները բոլորն ալ ունին իրենց գոհերը մեծ պատերազմէն։ Չկայ երիտասարդութիւն։ Նոր սերունդ մը կը տեսնի, իսկ տարեց օրիորդներ են պակսիր։ Ընդհանրապէս գիւղի մէջտեղը կառուցուած է բերդ պատերազմի յուշարձանը ու գիւղի նահատակներու անունները գրուած չորս կողմը։ Ամէն Նոյեմբերի 11ին հպարտօրէն կը դրուին իրենց մեռածներու մասին։ Չեմ կրնար զսպել յուզումս, մտածելով որ մեր միլիոնաւոր զոհերն ու մեռեալները չունեցան նոյնիսկ մէկ փոքրիկ կոթող կամ յուշարձան այրենի հողին վրայ։

ԱՆՉԷՆ ՈՐԲՈՒԿ

ԱՆԳԼ· ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Բնգլիոյ Աշխ· կուսակցութեան համագումարին, ուղղի օր գործազրկութեան հարցի մասին երկար ճեկոյց մը մը տուաւ Նախարար Թոմաս, որ դաշնիքին մէջ, համանուրապէս ստանձնած է գործառութեան դէմ բոլոր Նախարարութեանց ճիգերը համադրելու գործը։ Թոմասի նոր վերադարձած է դէպի Քանատա ճամբորդութենէ մը, ուր գացած էր ուսումնասիրելու համար անգլիական արտադրութեանց արտածման ելքերը։ Աշխատաւորական դահլիճը չորս ամիսէ գործի գլուխ անցած է։ Բայց այդ ժամանակէն ասդին, անգործներու թիւը չէ պակսած, ընդհակառակն, կ'աւելնայ եւ պղտորինէն յետոյ, Թոմաս եւս կը յայտնէ թէ ընկերային այդ չարիքին դէմ չի կրնար հրաշք գործել։

— Կառավարութիւնը պիտի գտնուի եւ արդարութեամբ, ըստ այս խնդրին մէջ իր գոյց տուած գործունէութեան։ Ի՞նչ է իրականութիւնը։ 1914էն 1918, ճարտարարուեստը կորսնցուց մէկ միլիոն մարդեր, որոնք պատերազմի մէջ սպաննուեցան կամ աշխատանքի անընդունակ դարձան։ Բայց այսօր, ճարտարարուեստը կը գործածէ 800.000 մարդ աւելի քան նախապատերազմեան ամէնէն փայլուն շրջանին։ Եւ սակայն, պաշտօնապէս արձանագրուած 1,200.000 անգործներ ունինք իւրաքանչիւր ամէն տարի. մահերու վրայ ծնունդներու աւելորդն է 200,000։

«1918էն ի վեր, գործառութեան դէմ ապահովագրութիւնը արժեց աւելի քան 650 միլիոն անգլիական ոսկի։ Այս գումարին վրայ պէտք է աւելցնել 1 միլիոն ոսկիի օգնութիւն։ Թոշակառութիւնները ինկած են պարտքի տակ։ Նորերու յաջորդող կառավարութիւնները աւելի քան 100 միլիոն ագերլին ծախսեցին գործ հայթայթելու համար, բայց հակառակ այս բոլոր ճիգերուն եւ դրամական մեծ զոհողութիւններուն, մէկ քառորդ միլիոն մարդոց գործ հայթայթելու հնկայական աշխատանքին առջեւ կը գտնուինք։

«Եւ աւն աւելի յատկանշական պարագայ մը։ Մէկ միլիոն ագերլինով կարելի է միայն 2000 բանուորներու ուղղակի եւ 2000ի ալ անուղղակի գործ հայթայթել։ Ուրեմն անհաշիւ ծախսելով չէ որ պիտի կրնանք լուծել գործառութեան հարցը»։

Նախարարը խօսելով արգելքներուն մասին, որոնք կը դժուարացնեն հարցին վերջնական լուծումը, կամ նոյնիսկ մեծ չափերով թեթեւացումը, շարունակեց

— Մեր գաղափարներն իսկ կ'աւելցնեն դժուարութիւնները։ Գանգատներ եղան թէ մարդիկ անիրաւաբար զրկուեցան գործառութեան դէմ ապահովագրութեան օգուտներէն։ Միջոցներ ձեռք կ'առնենք այս անարդարութիւնները վերցնելու։ Բայց այս անգամ ալ պիտի ըսեն թէ անգործներու թիւը նորէն աւելցաւ։ Ո՛չ, անգործները չէ որ աւելցած են, այլ աւելի՛, արձանագրուելով նպաստ ստացողներն են որ կը շատնան։ Նոյնիսկ ջանքերը որ կը թափենք հաստատելու համար ընդհանուր խաղաղութիւնը, կը դժուարացնեն իմ գործս։ Պէտք է որ հաստատենք տանք մեր գաղափարներուն։ Երբ կ'որոշենք մարտանաւերու շինութիւնը կրճատել, պէտք չէ որ համաշխարհային խաղաղութեան գործին մեր մասնակցութիւնը ծանրօրէն շոքի մեր նաւարաններու աշխատաւորներուն վրայ, որոնք այս կերպով կը զրկուին իրենց գործէն։

«Միջոցներ ձեռք առնուած են հարցը լուծելու։ Թոշակառութիւնները ամէն կերպով, եռանդագին կ'աշակցին մեզի։ Կառավարութիւնը մտադրած է ձեռնարկելու ճամբաներու շինութեան, որ 10 միլիոնի պիտի նստի։ Ուսումնասիրուելու վրայ է ճամբաներու շինութեան յատակագիծ մը, որ պիտի արժէ 28 միլիոն ագերլին»։

Կացութեան դժուարութիւնները այս կերպ բացատրելէ յետոյ, Նախարարը յայտնեց իր ջանքերուն արդիւնքը մեծ բան չի խոստանար, միայն կը կարծէ թէ յառաջիկայ փետրուարին, անգործութիւնը նուազած պիտի ըլլայ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ԽԱՂՈՂԻ ՄԹԵՐՈՒՄՆԵՐԸ

Այգեգործականը ծրագրած է այս տարի, շիրայի կամ գինիի փոխարէն մթերել մեծ չափով խաղող, սեփական միջոցներով վերամշակման ենթարկելու համար զայն։

Խաղողի բերքն այս տարի, կարկտահարութեան հետեւանքով վատ է Էջմիածնի մէջ եւ միջակէն վար՝ Ղամարլուի շրջանին մէջ. համաձայն վիճակագրական տուեալներու, խաղողի բերքը կը կարծուի 2 միլիոն 400 հազար փութ։

ՀԱՑԱՀԱՏԻԿԻ ՄԹԵՐՈՒՄ

Հացամթերման պայքարը դանդաղ կ'ընթանայ եւ սպասուած արդիւնքը չտար գրեթէ ամէն տեղ։ Թերացումներ եւ անփութութիւններ կը նշմարուին, որոնց առաջքն առնել դժուար կ'ըլլայ։ Սեպտ.ի 3րդ հնգօրեակին (10 15) Հայաստանի մէջ մթերուած է ընդամէնը 8410 կենդ.հացահատիկ,— 3711 կենդ. ցորեն. 4699 կենդ. գարի։ Նախորդ հնգօրեակին մթերումը հասեր էր միայն 4763 կենդ. հացահատիկի։

Հացահատիկի մթերման զարկ տալու եւ թերութիւններն ու սնանկութիւնները վերցնելու համար, որոշուած է դիմել վճռական միջոցներու։

Կատարուած քննութեան մը համաձայն, հացահատիկի մթերման մէջ, հիմնական թերութիւնն այն է նկատուի, որ շուկային մէջ երեւան եկած են շահադէտներու գնորդներ, պայմանագրութեան ենթարկուած հացահատիկներու ստացումը թոյլ կ'ընթանայ եւ գիւղատնտ. ընկերակցութիւնները աւելորդները կը ծախեն մասնաւորներու։ Այս թերութիւններուն դէմ, համապատասխան հրահանգներ տրուած են ամէն տեղ. սակայն գործադրող չկայ եւ եռանդ ցոյց չի տրուիր։

Առաջքն առնելու համար այս թերութիւններուն, որոշուած է կէփէուի միջոցներուն դիմել,— «շուկայէն վտարել գնումներ կատարող շահադէտները, ձերբակալելով զանոնք եւ արտաքսելով հացամթերման շրջաններէն»։ (Խ. Հ. սեպտ. 18)։

ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Երթեւեկի եւ հաղորդակցութեան միջոցները բարելաւելու համար առաջարկուած է օգտագործել ինքնաշարժային փոխադրութիւնը։ Ծրագրական ծրարները ղրկելու համար Երեւան — Էջմիածին — Աշտարակ եւ Երեւան — Դիլիջան ու Երեւան. Գորիս եւ առնեղատակով ձեռք ձգել 8 կիսաբեռնատար Թղթատարական ինքնաշարժ, աւելցնել գիւղատեղ նամակատարներու թիւը մինչեւ 100 եւ բարձրացնել հեռագրիչներու եւ հեռախօսներու թիւը։ Այս նպատակով Երեւանի մէջ բանալ քառամսեայ դասընթացքներ։

ԸՆԴԵՐԿՐԵԱՅ ԳԻԾԵՐ

Որոշուած է Երեւանի հեռախօսի լարերը 29—30 անձեռակայան տարուան ընթացքին, գետնին գետնին տակ։ Այս գործին համար հրաւիրուած է յատուկ մասնագէտ, որ զբաղած է նախագծի պատրաստութեամբ։ Անմիջապէս յետոյ, պիտի ձեռնարկուի սարքերկրեայ գիծերու գետեղման որ պիտի կատարի ի քաղաքին նոր յատակագծին համաձայն։

ԽԱԽՈՒՏԸ ԻՋՄԻՐԻ ՄԷՋ

Իզմիրի ծխախոտի բերքը 18 միլիոն քիլօ կը կարծուէր, բայց 16.5 միլիոն եղած է, աւերումներուն հետեւանքով։ Բերքի որակութիւնը պատճառ եղած է որ վաճառումը անհոգաչին ըլլայ։ Մինչեւ հիմա 13 միլիոն քիլօ ծախուած է։ Գինը 180—240ի միջեւ կը գտնուի։ Այս գինը 25—40 բարձր է անցեալ տարուան գիներէն։

Գնորդները այս տարի աւելի շատ եղած են, արեւելեան մօտ երկիրներու բերքը աւելի վար ըլլալուն համար։

ՕՍՄ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՐՏՔԻ ՀԱՇՈՒԵՑՄԱՐԴԱՐԸ

Օսմ. Հանրային Պարտքի վարչութեան հաշուեյարդարը լրանալու մօտ է։ Այժմ 30 պաշտօնեաներ կան միայն, որ կը քննեն Հանրային Պարտքերու վերջին հաշիւները։ Փարիզի վարչական ժողովին անունով փոխ տնօրէն Լըքալէ կը հսկէ այս գործերուն։

Մինչեւ Մայիս հաստատութեան գոյքերն ու շէնքը պետութեան փոխանցուած պիտի ըլլան։

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԲԱՆՏ ՄԸ

Էսկիշէհիրի մէջ 1.500.000 ոսկի ծախքով արդիական բանտ մը պիտի կառուցուի 4000 բանտարկեալ պարունակելու չափ։ Մօտ օրէն պիտի սկսի շինութիւնը։ Պոլսոյ եւ ուրիշ տեղերու բանտերը պիտի ջնջուին եւ դատապարտեալները պիտի փոխադրուին Էսկիշէհիրի կեդրոնական բանտը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ՈՐԲԻՆ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԼԸ Փիւի, 30 Սեպտ (Սեփ. Թղթ.) — Ահա՛ թէ ինչ պարագաներու տակ սպաննուեցաւ 20 տարեկան հայ որբը՝ Լեւոն Ռափայէլեան, որ Ֆրանսա փոխադրուած էր 1924ին։

Առաջին տարին իսկ Լեւոն տեղաւորուած էր ԼԸ Փիւիի շրջակայքը Լաշօ գիւղի մէկ ագարակին մէջ, ուր մինչեւ այն գործատիրոջ մօտ կ'աշխատէր մինչեւ հիմա։

Ֆրանսայի գիւղերուն մէջ սովորութիւն է, որ հունձքի ժամանակ գիւղացիները իրարու օգնելու կ'երթան։ Ռափայէլեանի ագարակատէրն ալ իր տղուն՝ 17 տարեկան Պրէօն Աորիէնի հետ գինքը կը ղրկէ Սէնթ Էօժէօնի-ալը Վիլնէօվ գիւղը, ծանօթի մը հունձքին օգնելու համար։

Մինչեւ կէսօր աշխատելէ յետոյ, ճաշի պահուն Լեւոն եւ Աորիէն մտերմական խօսակցութիւններ կ'ունենան, բառ ագարակատիրոջ պատմածին։ Լեւոն փափաք կը յայտնէ զէնք մը գնելով որսի երթալու։ Ճաշէն վերջ գործի կը սկսին դարձեալ։ Լեւոն ցորենի հասկերը կապած անոնք կը առնէր, երբ յանկարծ կը տեսնէ պատանի Աորիէնը, որ զէնք մը առած Լեւոնին կը մօտենայ, ցոյց տալով անոր թէ ինչպէս նշան կ'առնեն եւ ըլթակը կը քաշէ։ Զէնքը կը պայթի. գնդակը Լեւոնի ճիշդ ճակատին կը մխուի, գլուխը կը ջախջախուի եւ ուղեղը դուրս կը թափի։ Խեղճ որբին մահը վայրկենական կ'ըլլայ։ Աորիէն կը ձերբակալուի, սակայն 24 ժամ վերջ ազատ կ'արձակուի, դատաւորը համոզում գոյացուցած ըլլալով, որ եղածը արկածի հետեւանք է։

Լեւոնի մարմինը դիարննաբանի մէջ քննուելէ յետոյ թաղուած է արգէն։ Գոյքերն ու դրամները կը մնան գործատիրոջ մօտ։ Կը լսենք թէ հէք երիտասարդ ունէր 7—8000 ֆրանքի խնայողութեան մը եւ մոթոսիքլէթ մը։ Զմեռը հոշխարութեամբ կը զբաղէր, իսկ ամառը ագարակին մէջ կ'աշխատէր։

Հ. Ե Ս. Միութեան կողմէ դիմում կատարուեցաւ ագարակատիրոջ մօտ, նոյնպէս տեղեկութիւն պիտի տրուի Ամերիկեան Նպաստամատոյցէն։ Ողբացեալ ընկերոջ ժառանգորդներէն կը խնդրուի դիմել Հ Ե Ս Միութեան ԼԸ Փիւի մասնաճիւղին (63 Bld. Carnot, Le Pay, Haute Loire), տիրանալու համար անոր գոյքերուն եւ դրամին։ Լեւոն Գոնեայի նախկին որբերէն է, որ փոխադրուած էր Պէյրութի Նէհր Իպրահիմ Նորաշէն որբանոցը։

ՓԱՐԱՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կիրակի օր տեղի ունեցան Փարիզի ախոյեանական երկրորդ մրցումները։ Այս առթիւ Փարիզի ախոյեան Club Françaisի խումբը «Buffalo»ի մէջ չարաչար պարտուեցաւ 2ի դէմ 7 նշանակէտով Stade Français խումբէն, որ անցեալ տարի երկու անգամ յաղթած էր անոր։ Պարտուած խումբը որ անցեալ տարի իր զօրաւոր կազմով մեծ համբաւ կը վայելէր, այս տարի չունի միեւնոյն կազմը եւ այս պարտութիւնով կը կորսնցնէ իր հմայքը։ Պատուոյ դասակարգի միւս խումբերէն Red-Star յաղթեց C. A. Quatorzeի՝ 0ի դէմ 4 նշանակէտով, իսկ Racingի խումբը յաղթական ելաւ 1ի դէմ 5 նշանակէտով J. A. St. Ouenի խումբին։

C. O. Billancourtի Ա. խումբը իր ախոյեանական երկրորդ մրցումը եւս փայլուն յաղթանակով մը վերջացուց։ Հակառակորդն էր U. S. Vésinetի խումբը, որուն յաղթեց 2ի դէմ 5 նշանակէտով։ Այս խումբը եղանակի սկիզբը պատուոյ դասակարգի բարձր խումբերու դէմ հաւասար խաղարկութիւններ կատարած ըլլալով հանդերձ, չկրցաւ տոկալ Պիյեանքուրի խումբին բարձր խաղարկութեան։ Այս մրցումին Սարգիս Կարապետեան որ կեդրոնի յառաջապահն էր, ցոյց տուաւ իր ամբողջ կարողութիւնը։ Ինքն էր որ նուրբ խաղերով յաջողեցաւ 3 նշանակէտ շահիլ։

Յառաջիկայ կիրակի տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսայի բաժակի մրցումներու երկրորդ շարքը։ Այս առթիւ Պիյեանքուրի Ա. խումբը պիտի մրցի U.S.Chatouի Ա. խումբին դէմ, հակառակորդին մարզադաշտին վրայ։

Գ. ԳԱՍԱՊԵԱՆ

ՎՐԻՊԱԿ.— Բարեգործականի գրասենեակէն. 28 Սեպտ. 1929ի մեր զեկոյցին երկրորդ հատուածին եօթներորդ տողին մէջ կարդալ.—

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը 555 (հինգ հարիւր յիսունը հինգ) անգլ. ոսկիի վճարում մը կատարած է, եւ ոչ 55 անգլ. ոսկի։

ԸՆԹԵՐՑՈՂ, ՔԱՆԻ ՈՐ ԿԸ ՍԻՐԵՍ «ՅԱՌԱՋ»Ը, ԻՆՁԻ ՁԵՍ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵՐ ՈՒՐԻՇԻ ՄԸՆ ԱԼ։

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ

Օր մը ալ օրերուց առաւօտեան դէմ, արշալոյս մօտ էր, գնացինք մտանք անտառին քարայր մը մէջ, բայց հազիւ 3-4 ժամ հանգինք, գմեզ գտան։ Արդէն լոռ ու ձոր լեցուն էր զօրքով ու քիւրդ աշիրաթներով։ Կարելի բան չէր, որ քար մը, հովիտ մը առանց զօրքի եւ քրդու լեցուն ըլլար. բոլորն ալ լեցուն էր։ Չմեզ տեսած ատեն անմիջապէս թափուեցան, չորս կողմէն եկան ու վրա կը ձայնէին իրարու քիւրդերէն, թիւրքերէն, թէ շուտ հասէք, Մուրատ էֆէնտին իր ընկերներով այս տեղն է։ Առանց ժամ անցկացնելու պաշարեցին զմեր չորս կողմ սկսանք կռուիլ իրարու մենք ներսէն, իրանք՝ դուրսէն կռուեցինք սեւեց 24 ժամ։ 24 ժամէն վերջ, Միրալային վերէն ձայնեց, թէ պէտք է անձնատուր ըլլանք, այլ ուս հրաման չկայ սպաննելու։ Ըրդէն մեր հետ ալ կար ժողովուրդ՝ 5 երիկ մարդ իսկ մեր թիւն էր 6. մեր պաշարն էր մէկ կողով խաղող. կը լինէր մէկ չանախ կորեկ ալիւր, ուրիշ ոչինչ չունէինք։

Խոտ, քարիւղ ալ բերած էին, որպէսզի քառայրի դառն յառէջ վառեն զմեզ ծխով ու մխով նեղցնեն։ Երկու հատ ալ թնդանօթ բերած էին։ Ճար ու ճանապարհ չէր մնացէ, չկար ոչ մի տեղէ ալ յոյս օգնութեան։ Միրալային արդէն շարունակ կը ձայնէր՝ «անձնատո՞ւր», «անձնատո՞ւր»։ Նախապատր կանչեց զիրա ծանօթ քիւրդ. եկաւ մօտեցաւ դրանը խօսացինք երեքս այնտեղ խօսացաւ քրդուն, թէ 1000 դրուշ, 2 հատ ջորի կուտամ, տար քիւրդ աղաներուն՝ թող հեռանան այս տեղէն այստեղ օտար մարդ չկայ իմ գերդաստանն է։ Քիւրդ ետ դարձաւ գնաց խօսաց աղաներուն հընդունուեաւ այն խօսքը։ Ցինչ երկարացնեմ 1000 դրուշ, 2 ջորի, 4 աղամարդ տուաւ այդ քիւրդ աղաներուն եւ զայս բառ, թէ տարէք կը սպանէք, կը կախէք, ինչ կ'ուզէք զայն ըրէք.յոկ զիմ գերդաստան ազատէք։ Այդ մարդու գերդաստան մենք էինք. մեզ համար էր, որ այսքան բան տուաւ. կ'ուզէր զմեզ ազատել.այդ չորս մարդերէն մէկն նոյնիսկ իւր աղան էր, անուն՝ Ալեաուշ վերջապէս, շատ աշխատեցաւ խեղճ մարդ, անկարելին կարելի չգարձաւ։ Այն ատեն մեզ ըսաւ՝ Դուք գիտէք, ալ իմ ձեռք բան չմնաց. 4 մարդ ալ յանձնեցի, ահա ես ալ կը յանձնուիմ։

Գատաքին ալ յանձնուաւ իւր մարդերով, մենք ալ իրենց ետեւէն։ Երբ որ մտանք զօրքերի մէջ, արձակուած մեր վրա,սկսան կողոպտել զմեր վրայի հանդերձները միրալայի, գօլաղասու եւ պինպաշու աչքի յառէջ. կողոպտելէն վերջ քիւրդ մի հրացանի կ'թով զարկաւ Մուրատի գլխին. ուշաթափ եղաւ, կրկին զարկաւ։ Զմեզ կապեցին ուղղակի տարին բանակ։ Սկսան հրացանաձգութիւն, ուրախութիւն ըրին։ 7 հատ ալ թնդանօթ պարպեցին այդ ուրախութեան մէջ։ Իսկ զմեզի պահեցին բանակի մէջ 15 օր։

15 օրէն վերջ տարին Սէմալ, մեծ բանակ հոն էր։ Երզնկացի Մուշիր Զաքի փաշան նոր եկած էր. զմեզ տարին նրան ներկայացուցին։ Անցրին տարին դրին զմեզ եկեղեցւոյ մէջ ձեռքերնիս, ոտքերնիս կապուած սկսան հարցաքննել ու չարչարել լման երկու գիշեր եւ երկու ցերեկ ո՛չ հաց ուտել, ո՛չ ջուր խմել, ո՛չ քուն քնել եւ ո՛չ ալ հանգստութիւն եղաւ. նոյնիսկ ջուր թափել արգիլէ էր։ Մեր աղաչանք ու պաղատանք անլսելի էր։

Երկու օրէն վերջ հանեցին զմեզի տարին մասնագնդին քննութեան, բայց երբ զՄուրատ տարին, կարող չեղաւ խօսել չայ մի ուզեց խմել. յետոյ Թուղթ ու գրիչ ուզեց բերին։ Նրանք հարցերին, ինք գրութիւնով մի առ մի պատասխանեց։ Երբ քննութիւնիս վերջացաւ, չորրորդ օր տարին զմեզ Մուշ։ Մուշ ալ բաւականին չարչարեցին։ Երկու ամիսէն վերջ զիս, զՄուրատ, Գասպար, Ադամ եւ Կարապետ տարին Բաղէշ։ Մեր մէկ ընկեր Սենէքերիմ, ինքն Ռուստամանցի, Մշոյ բանտի մէջ մեռաւ։

Երբ որ Բաղէշ տարին, զմեզ առանձին առանձին տեղեր դրին ու արգել ըրին, որ չխօսանք իրարու հետ, բայց Բաղէշի մէջ ալ Մուրատին շատ չարչարեցին.մինչեւ անգամ զիրա պեխերներ ալ մկրատով կտրեցին, ջուրի տեղ քարիւղ խմցուցին, 24 ժամէն վերջ նստեցուցին։ Հիւանդացաւ մի ամիս լման, երբ զմեր միւս ընկերներն ալ Մուշէն բերին Բաղէշ։

Մուրատ ալ լաւացեր էր բաւականի,բայց խօսք կար, որ հիւպատոսներ եկած են Մուշ. անմիջապէս գնացէն հանեցին, երկար ու բարակ հարցաքննութիւններ ըրին, վճիռ տուին։ Մուրատին վճիռն էր 101 տարի (բռամ), իմ եւ իմ ընկերներու 15ական տարի տուին, թափեցին բանտ։

Ցանուարայ վճիռ տուին,աքսորիլ 10ին էր, կարծեմ. կրկին վերադարձրին մեզ Մուշ հիւպատոսների հրամանաւ։ Երբ որ Մուշ տարին չյանձնեցին մուլքիային, ուղղակի տարին սուարի զօրանոց զօրքերի մէջ առանձին - առանձին սենեակ դրին զմեզ, իւրաքանչիւրի դրան մէկ.մէկ պահապան. պատուհաններու վրայ. նմանապէս արգելք էր. ամէն բանէ ու երթեւեկութեան թէ դուրսի եւ թէ իրարու հետ ներս։

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ

(3) (Շարունակելի)

Մ. Քէմալ Էնկիւրի վերադարձած

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Մուսթաֆա Քէմալ փաշա քանի մը ամիս Պոլիս մնալէ յետոյ, հոկտ. 1ին վերադարձաւ Էնկիւրի։ Անագին թիւով հեծելազօրքեր եւ հետեւակազօրքեր, կառավարական պաշտօնեաներ եւ դիւանագիտական ներկայացուցիչներ կայարան փութացած էին բարեգալուստի համար։ Մ. Քէմալ յոգնած երեւոյթ ունէր։

Եգիպտական դահլիճը հրաժարած

ԳԱՀԻՐԷ, 2 հոկտ.— Դահլիճը իր հրաժարականը տուաւ կէսօրին։

Այս որոշումը կը սպասուէր այն տեսակցութիւններէն ի վեր, որոնք տեղի ունեցան երէկ մէկ կողմէ վարչապետ Մահմուտ փաշայի ու անգլիացի մարզպանին, միւս կողմէ Սըր Փէրսի Լորէնի եւ Ֆուատ Թագաւորին միջեւ։

Նոր դահլիճի կազմութեան վրայ պիտի ազդէ ընդդիմադիրներու բռնած դիրքը անգլեւեգիպտական դաշնագրին հանդէպ։ Սակայն կը հաւաստուի թէ այս մասին համաձայնութիւն պիտի գոյանայ Վաֆտ ազգայնական ընդդիմադիր կուսակցութեան Նախագահ Մուսթաֆա փաշա Նահասի եւ անգլիական մարզպան Սըր Փէրսի Լորէնի միջեւ։

Նոր դահլիճի կազմութենէն եւ ըստ Սահմանադրութեան խորհրդարանային բնականոն վիճակ հաստատուելէ յետոյ, հրամանագիր մը պիտի հրատարակուի՝ երեսփոխանական նոր ընտրութիւններ կատարելու համար։

«Թայմզ»ի Աղեքսանդրիոյ թղթակցին համաձայն, ներկայիս որոշ է մէկ կէտ միայն, այն որ՝ Մահմուտ փաշայի հրաժարականը կը նշանակէ վերադարձ դէպի խորհրդարանային դրութիւն։ Որովհետեւ Վաֆտը վստահ է մեծամասնութիւն ձեռք բերելէ, ընտրական ինչ դրութիւն ալ ընդունուի. առաւել քան հաւանական է որ նոր խորհրդարանին մէջ վաֆտական դահլիճ մը պիտի զբաղի անգլեւեգիպտական նոր դաշնագրի ծրագրով։

Մուհամմէտ փաշա Մահմուտ վարչապետ եղաւ 1928 յունիս 27ին։ Խորհրդարանին մէջ մեծամասնութիւն չունենալուն, Մահմուտ փաշա իշխանութեան գլուխ գալէն օր մը վերջ անորոշ պայմանաժամով յետաձգել տուաւ խորհրդարանին գումարումը, իսկ յուլիս 19ին լուծել տուաւ թէ՛ Երեսփ. ժողովը եւ թէ Ծերակոյտը։ Յետոյ յայտարարեց թէ խորհրդարանային դրութիւնը ջնջուած է երեք տարուան համար։

ԱՏԼԻ ՓԱՇԱ ՎԱՐՉԱՊԵՏ?

Ֆուատ Թագաւոր, Մահմուտ փաշայի դահլիճին հրաժարականն ընդունելէ յետոյ, արքայական պալատ կանչեց Ատլի փաշան, որ երեք անգամ վարչապետ եղած է՝ 1921ին, 1926ին եւ 1927ին ու անոր յանձնեց նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը։

Գահիրէի մէջ այն տպաւորութիւնը կը տիրէ որ Ատլի փաշա պիտի ընդունի կազմել առժամեայ դահլիճ մը, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ վերահաստատել խորհրդարանային դրութիւնը եւ նոր ընտրութիւններ կատարել։

Ատլի փաշա երէկ պիտի տար իր պատասխանը՝ կացութիւնը քննելէ վերջ։

Արաբներու ընդհ. գործադուլ կը սպառնան

«Թայմզ»ի Թղթակիցը Երուսաղէմէն կը հեռագրէ հոկտ. 1 թուականով.—

Արաբական գործադիր կոմիտէն կը սպառնայ մէկ օրուան ընդհ. գործադուլ յայտարարել՝ բողոքելու համար հրեայ Նորման Պէնթուիչի ընդհ. դատախազի պաշտօնին մէջ պահուելուն դէմ։ Յիշեալը 1918էն ի վեր Պաղեստինի զինուորական կամ քաղաքային զանազան վարչութեանց մէջ եղած է դատարանի նախագահ, իրաւագէտ-խորհրդական եւ ընդհ. դատախազ։

Այս առաւօտ գուտ հրէական թաղի մը մէջտեղը սպաննուած գտնուեցաւ հրեայ մը։ Եաֆայի մէջ խուճապ եւ իրարանցում առաջ եկաւ եւ քանի մը դէպքեր պատահեցան։ Խուճապի համար լուրջ պատճառ մը չկար, սակայն առկա ցոյց կուտայ թէ տակաւին ընդհանուր ջղագրգիռ վիճակ կը տիրէ։

Հրեաներու դէմ բոյկոտը դեռ լայնօրէն կը շարունակուի։

Անգլիա պիտի պահէ Պաղեստինը

Աշխատաւորական կուսակցութեան համաժողովին մէջ, արտաքին նախարար Արթըր Հէնտըրսըն ընդհ. քաղաքական հարցերու մասին խօսած ատեն, շեշտեց որ կառավարութիւնը երբեք նպատակ չունի լքելու Պաղեստինը եւ ծրագրած է ուժ տալ Պաղեստինի հրէական Ազգային Տան՝ համաձայն Պալֆըրի յայտարարութեան։

Նախարարը աւելցուց թէ կառավարութիւնը դատի պիտի ենթարկէ վերջին ջարդերու բոլոր յանցաւորները՝ առանց ցեղի եւ դաւանանքի խտրութեան։ Մօտ օրէն Պաղեստին պիտի մեկնի անգլ. քննիչ մարմինը, որ երեւան պիտի հանէ պատասխանատուները, սակայն երբեք չպիտի զբաղի քաղաքական խնդիրներով։

Անգլիացի երեսփոխան մը Պուլկարիոյ մէջ

ՍՈՖԻԱ, 2 հոկտ.— Երէկ առաւօտ Սոֆիա հասաւ անգլիացի երեսփոխան Բէննի Սմիթ, որ ընդունուեցաւ պուլկար բնկերվարական կուսակցութեան անդամներուն կողմէ։ Սմիթ Պուլկարիա կուգայ ուսումնասիրելու համար երկրին քաղաքական կացութիւնը։

Զինուորական ակումբին մէջ դասախօսութեան մը ընթացքին խօսելով Եւրոպայի տնտեսական վիճակին մասին, ջերմօրէն ջատագովեց Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներու գաղափարը։

Սմիթ Սոֆիայէն պիտի անցնի Աթէնք։ Մեկնումէն առաջ պիտի ընդունուի վարչապետ Լիափչէֆի կողմէ։

Հինտէնպուրկի 82ամեակը

ՊԵՐԼԻՆ, 2 հոկտ.— Նախագահ Հինտէնպուրկ այսօր կը տօնէ իր 82րդ տարեդարձը։ Ըստ իր սովորութեան, Պերլինէն բացակայ է։

Այս տարեդարձին առթիւ պատերազմի անդամալոյծներուն եւ այլ զոհերուն պիտի բաշխուի 435,000 մարք, Միացորդը Հինտէնպուրկի հիմնադրամին, որ կազմուած էր Նախագահի 80ամեակին առթիւ։ Ցարդ 2,300,000 մարք բաշխուած է այս ձեւով։

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՓԱՐԻԶ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30էն մինչեւ առաւօտ, Փըթի Ժուռնալի սրահը

21 Rue Cadet, Métro: Cadet

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԸՆԿԵՐՆԵՐ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օրիորդներ՝ ՂԱՐԻԲԵԱՆ, ԱԻՆԱԴԱՄԵԱՆ, Պ. Պ. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ, ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ, Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ, ՂԱՐԻԲԵԱՆ եւ ԹԱՌԻՍՏ ԺՈՐԺ։

Les Chamil (Պ. Գուլյումճեան) կը պարէ կովկ. և եւրոպ. պարեր։ Արեւելեան նուագախումբ և ճազ, ղեկավարութեամբ Թանփառ. Հայկական եւ եւրոպական պարեր, անակնկալներ եւայլն։ Պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով։

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ — ՏՈՄՍԵՐԸ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ԵՒ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ԵՕԹԱՆԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Brébant Marseillais, 146-148 Chemin des Chartreux

Կը նախագահէ՝ Ընկեր ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ – Կը խօսի՝ Ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԵՐԳ, ՆՈՒԱԳ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ, ՄԻՆՉԵՒ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ, ԶԱՆԱԶԱՆ ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Սալէն տը ժիռօ.— Նախաձեռնութեամբ Բարգէն Սիւնի խումբին եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին Քաղաքապետարանի սրահը։ Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Վալանս, Այս Կիրակի, կը խօսի՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ,
Լիոն, Վաղը Շաբաթ (մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ)
Ցեսին, Այս Կիրակի » »
Վալանս, Հոկտ. 12 » »
Վիէն, Հոկտ. 13 » »
Փոն տ'Ըպնա.— Հոկտ 20 » »
Պուտօ, Հոկտ. 28 » »
Կրընոպլը, Այս Կիրակի Ընկ. ԲԱՐԳԷՆ ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ,
Րոան, Հոկտ. 13 »
Սէն Շամոն, Վաղը Շաբաթ Ընկ. ԹԻՒԼՊԷՆՏՃԵԱՆ,
Սէն Թ'էթիէն, Այս Կիրակի »

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ
(ԻՐ ԿԵԱՆՔԸ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ)

Հեղինակ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Շքեղ տպագրութեամբ. Ահարոնեանի վերջին նկարովը զարդարուած այս ստուար հատորէն շտապեցէք ունենալ օրինակ մը։

Գին՝ Ֆրանսայի համար 25 Ֆր., միւս երկիրներու համար 1.50 տոլար։ Կը պատասխանուի կանխիկ ապսպրանքներուն միայն, առանց բացառութեան։

Դիմել հեղինակին՝ M. Barsamian, 121 Rue Marcadet, Paris (18e):
«Յառաջ»ի, L. Kévonian, 235 Fbg. St. Martin, Paris (10e):
Փալենց գրատուն՝ 233 Fbg. St. Martin, Paris (10e):

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15ԻՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ Կ'ԵԼԼԷ
ԿԱՎՌՈՇԻ 1930Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

Գին՝ 40 Ֆրանք, Ամերիկա 2 տոլար։ Մեծաքանակի համար հարիւրին 25 զեղչ։ Ապսպրանքներու կէսը պէտք է կանխիկ ղրկել։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին Դաշնակցութեան Գրադարանը։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկ. Յակոբ Եսայեանի, իր եօթը տարեկան աղջնակին ինքնաշարժի արկածի մը զոհ երթալուն առթիւ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Ֆ. Ե. Ռ. Մ. մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, 3րդ Maireի մատենասրահը։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ստիպողաբար ներկայ գտնուիլ։

ՓԱՐԻԶԻ Շապին Գարահիսարի եւ շրջանի «Ռազմիկ» հայրենակցութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2.30ին, 40 Rue de Belleville. Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

Տարօն-Տուրուբերան Հայրենակցական Միութեան Սէնթ Էթիէնի մասնաճիւղին սարքած վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ Սեպտ. 29ին։ Շահեցան հետեւեալ թիւերը.— 417՝ ինքնահոս գրիչ, 114՝ գրպանի ժամացոյց, 192՝ հովանոց (այր մարդու), 432՝ մէկ զոյգ մետաքսեայ գուլպայ (կնոջ), 377՝ մէկ շիշ քոլոնիա։ Դիմել՝ Mourad Mouradianի, 4 Rue du Bois, St Etiénne (Loire).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Սկիւտարցի Գրիգոր որ քսան տարիէ վերջ բաւական ուժեղութեամբ կը պարապի Պուլկարիոյ մէջ։ Ամուսնացած է եւ ունի երկու զաւակներ։ Իմացնել իր մօրաքրոջ Տիկին Բուբուլ Զուխաճեանի, 99 Rue de Paris, Meudon (Seine), France.

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեանն որ Ուրլայի մէջ Ռէժիի հաշուակալ էր։ Իզմիրի ջարդէն 20 օր վերջ Ուրլայի բանտէն նամակ ստացած է իրմէ։ Անկէ վերջ լուր չկայ։ Իմացնել՝ Mme D. Mekinianի, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Վահան Աբէլեան, հօր անուն Կարապետ, մօր անուն Ագապի, եղբայրը Յակոբ որ կը գտնուի Նիւ Եորք։ Վահան մեկնած է Պոլսէն Ամերիկա։ Լուր տուողին 300 ֆրանք նուէր։ Իմացնել Սիրանուշ Աբէլեանի, 22 Rue J. J. Rousseau, Arles sur Rhône.

1930Ի ՕՐԱՑՈՅՑ

Մօտ օրէն լոյս կը տեսնէ Սահակ-Մեսրոպ Գրադարանի պատի օրացոյցը։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՏԱՐՕՆ պատկերազարդ երգարանը։ Ուր ամփոփուած են Տարօնի հերոսներու նկարները, եւ իրենց գործերը, Տարօնի ժողովրդական անտիպ երգերը եւն. խնամուած աշխատանք, մաքուր տպագրութիւն։ Գին՝ Ֆրանսա 20 Ֆր. արտասահման 1 տոլար։ Կը պատասխանուի միայն կանխիկ ապսպրանքներուն։

Դիմել՝ Ա. Պադտասարեանի, Epicerie «Daron» 53 Rue Rabelais, Lyon.

ՀԱՅԿ ԲԱՐՏ-ՓՕՍԹԱԼ

Հետեւեալ քարտ փոստալները կը ծախուին հատը 50 սանթիմ։

Րաֆֆի, Քամառ Քաթիպա ..., Խրիմեան, Ղ. Ալիշան, ... եան, Մ. Նալբանդեան, ... զարեանց, Գ. Սունդուկեանց, ... տաս վրդ., Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան, Ն. Տէմիրճիպաշեան, ... Դուրեան, Ս. Տիւսաբ, ... եան, Յ. Պարոնեան, Մ... Արփիարեան, Աղանոր, Ս... սանեան, Տիգ. Զուհրաճեան, ... եանց, Ալվազովսքի, Ռ. Զոհ... եան, Գ. Զօհրապ, Դ. Վարուժան, Ս. Պարթեւեան, Ռ. Սեւակ, ... պէս նաեւ հայ թագաւորներու, եւն. փոստալին գինն է 0.50 ...

Ինչպէս նաեւ դրօշակներ «Հայաստան»ին ... քերու 10 հատը կ'արժէ ... Փոստի ծախք չառնուիր ... հետեւեալ հասցէին.— L. ... 5 Rue Champlain, Paris

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10

Le Gérant H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս	6 ամս	Տար
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԵԳԻՊՏՈՍ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ			6 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ			100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 5 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

5 OCTOBRE 1929

Ե ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1077 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՇԹՐԷԶԷՄԱՆ,

Շաբթի մը պէս պայթեցաւ Գերմանիոյ արտաքին նախարարին մահուան լուրը։ Ճիշդ այն պահուն երբ դիւանագէտներուն աչքերը նորէն ուղղուած են Պերլին, թէ ներքին եւ թէ արտաքին տագնապներու առթիւ։

Բոլոր անոնք որ կը հաւատան խաղաղութեան դատին, երկայ կարգ ու սարքին մէջ, խորապէս կը սգան այս կորուստը Բազքենի եւ ծանրագլուխ. Շթրէզէման խոր տպաւորութիւն ձգած էր իբրեւ միջազգային հեղինակութիւն, եւ մանաւանդ իբրեւ անկեղծ բարեկամ խաղաղութեան։ Ոչ միայն իր երկրին մէջ, այլեւ Գերմանիոյ սահմաններէն դուրս, ընկերվարականներն անգամ հրապարակաւ կը գնահատեն իր այս գիծը։

Շթրէզէման խաղաղութեան կուսակից էր նախ համար որ, մինչեւ վերջը մնաց պաշտպան՝ գերմանական հանրապետութեան։ Վեց տարիէ ի վեր պաշտօնի վրայ էր, եւ ամուր մնաց պատնէշին վրայ, ամէն անգամ որ վտանգ մը կը սպառնար տիրող կարգ ու սարքին։

Իսկ բառին լայն առումով խաղաղասէր՝ մանաւանդ արտաքին քաղաքականութեան մէջ։

Ճիշդ է որ Գերմանիոյ հանրային կարծիքը եւ գլխաւոր հոսանքները ուժ կուտային իրեն, խուսափելու արկածախնդրութիւններէ։ Բայց իր տեղը ուրիշ մը, նուազ հաւասարակշիռ մէկը ապահովաբար պիտի չփոթէր ճամբան, այնքան ծանր տագնապներու եւ փորձութիւններու հանդէպ։

Արդարեւ, իր պաշտօնավարութեան ընթացքին էր որ, սուր հանգամանք առին Վէրսայլի դաշնագրին գործադրութեան հետ կապուած խնդիրները։ Ցաղթականը ստորագրուած պայմաններուն գործադրութիւնը կը պահանջէր առանց վերապահութեան։ Սահմանի միւս ծայրէն խռովայոյզ տարր մը, հարիւրային իշխանութիւնը, կայծեր ու խայծեր կը նետէր, հրացնելով անշրջանը եւ լուրջ փորձութեան ենթարկելով պարտուած երկիրը։

Միւս կողմէ, պակաս չէին ներքին խլրտումներ։ Կայսերական Գերմանիոյ մնացորդները, պարտուած դասերուն խայտառակ ներկայացուցիչները, սեւ ու կարմիր շապիկաւորներ, սոփ կամ երկաթ սաղաւարտակիրներ ուղղակի եւ անուղղակի, քնածին տակէն կամ երեսէն, կը պղտորէին ջուրերը։ Եւ, մերթ ընդ մերթ բուռն, կը շարունակուէր խաչակրութիւնը՝ հին կարգերը վերահաստատելու կամ դաշնագիրը պատռելու համար։

Այս տարրերուն աչքին, դաւաճան կը համարուէր ո՛վ որ կը յօժարէր գործադրել Գերմանիոյ պարտադրուած դաշնագիրը։ Այդ մթնոլորտին մէջ էր որ, իրարու ետեւէ փռուեցան կարգ մը դէմքեր, Էրցպէրկէր, Ռաթէնաու եւն. Եւ այդ մթնոլորտն է որ մինչեւ այսօր ալ ակռայ կ'ճրտել, նոյնիսկ ռումբեր նետել կուտայ։

Շթրէզէման դիմացաւ այս փորձանքներուն եւ փորձութիւններուն, իր կողքին ունենալով բոլոր առողջ տարրերը եւ ընկերվարականները։ Ու թէեւ յանկարծամահ, բուռն ժողովէ մը ետք, կատարած եղաւ գործեր որոնք մեծ արժէք ունին թէ Գերմանիոյ կենսական շահերուն եւ թէ խաղաղութեան դատին համար։

Այսպէս, Լոքարնոյի դաշինքը, որուն շնորհիւ Գերմանիան մտաւ անգամ Ազգերու Դաշնակցութեան, հաւասարէ հաւասար խօսելու եւ խորհրդակցելու իրաւունքով։

Այդ օրէն ասդին, պարտուած ու պատժուած Գերմանիան վերստացաւ իր միջազգային կշիռը։ Ու թէեւ կը շարունակէ ճանչնալ Վէրսայլի դաշնագրին, բայց արդէն խոր ճեղքեր բացուած է անոր վրայ, եւ յամրաբար, ամուր վստահութեամբ քակել հասունցած պտուղները։

Այդպէս է որ, Տօըսի ծրագիրը վերածուեցաւ Եոնկի համեմատաբար տանելի ծրագրին, եւ Հռենոսը կը պարպուի 15 տարուան պայմանաժամէն առաջ (1935), այսօրուընէ իսկ։

Այդպէս է, դարձեալ, որ Գերմանիոյ մասնակցութիւնը Քելլոկ դաշինքին 27 օգոստոս 1928, հռչակուեցաւ մեծագին երաշխիք մը, աշխարհի խաղաղութեան համար։ Դաշնակները արժէք չունին արդի կարգ ու սարքին մէջ, բայց Քելլի խաղաղութեան մրցանակը սահմանելով Շթրէզէմանի Ու... Սկանտինաւիոյ ակադեմականներն ալ հաստատեցին թէ իսկապէս բան մը փոխուած է Գերմանիոյ մէջ. Մեծ պատերազմէն ի վեր։

Եւ յետոյ՝ Շթրէզէմանի գլխաւոր արժանիքը այն է որ, այնպէս կ'ըմբռնէր ժամանակի ոգին եւ նոյնքան կը խրտչէր ... հոգիէն ինչպէս դեղնած հոգիներէն։ Սովորական քաղաքագէտ մը չպիտի խօսէր այնպէս ինչպէս խօսեցաւ հանգուցեալ նախարարը, Ազգերու Դաշնակցութեան վերջին ընդհանուր ժողովին մէջ, Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներու ծրագրին առթիւ.

— «Անշուշտ կրնանք ուրախ ըլլալ որ հերոսականութիւնը, ազգին մեծ գաղափարներու հանդէպ անձնազոհութեան զգացումը կայ մեր մէջ… կը նախատեսեմ այն ժամանակը, երբ ազգերուն հերոսները պիտի ըլլան անոնք որ այս պայքարը մղեցին մարդէ մարդ եւ մարդէն դէպի տիեզերք յարաբերութեան մէջ»։

Արի եւ ամուր՝ իր համոզումներուն մէջ, հաւատալից՝ իր երկրին վերածնութեան հանդէպ, եւ միշտ յօժար՝ պատասխանատուութիւններ ստանձնելու իր կեանքին գնով — ահա ինչպիսի մարդ մը կը կորսնցնէ ջախջախուած Գերմանիան։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԹԵՐԹԻ ՄԸ ԽՐԱՏՆԵՐԸ

Պէյրութի «Էլ Ահրար» թերթը կը գրէ սեպտեմբեր 20ի թիւին մէջ, հետեւեալ խորագիրներուն տակ.— «Ինչո՞ւ կառավարութիւնը չի լուծեր հայկական կուսակցութիւնները. «Հայկական կուսակցութեանց վնասները այս երկրին».

— «Շատ կը ցաւինք որ մեր երկիրը ապաստանող հայ գաղթականները կը շարունակեն պահել իրենց մէջ կուսակցութիւնները, որոնք իրարու այնքան թշնամի եւ հակառակ են։ Եթէ իրենք Լիբանանցիներ եղած են, ինչպէս իրենք կ'ըսեն, ինչո՞ւ դեռ քաղաքական կուսակցութիւններ գոյութիւն ունին իրենց մէջ։ Զանազան թշուառութիւններու եւ զուլումներու ենթարկուած, աքսորուած, երկրէ երկիր թափառական, բայց դեռ կուսակցական կռիւներն ու թշնամութիւնները չեն վերցացած իրենց միջէն, իրար կը հալածեն եւ իրար կը սպաննեն։

Հնչակ կուսակցութեան պետ Սարգիս Ցխրունիի եւ անկէ առաջ ալ հակառակորդ կուսակցութենէն վարդապետեանի սպանութիւններէն վերջ, որոնք կուսակցական պայքարի զոհերն էին, ժամանակ մը լռութիւն տիրելէ վերջ, կրկին սկսան անոնք եւ առջի իրիկուն սպաննեցին պատանի մը։

Ինչո՞ւ Դաշնակ եւ Հնչակ կուսակցութիւնները իրար կը սպաննեն, քանի որ հեռու են իրենց հայրենիքէն եւ պատճառ մը չունին չհամաձայնելու։

Մենք կառավարութենէն պահանջեցինք որ անմիջական կարգադրութիւն մը ընէ արգիլելու եւ լուծելու համար հայ կուսակցութիւնները, ոչ թէ իրենց, այլ մեր երկրին սիրոյն համար, ուր իրենք հիւր են։ Պէտք է անոնք մոռնան իրենց քաղաքական ուղղութիւններն ու նպատակները, քանի որ մեր երկրին մէջ կը գտնուին։

Հիմա նորէն կը կրկնենք ընդհ. Ապահովութեան եւ Ոստիկանութեան վարչութեանց մեր առաջուան առաջարկը։

Այս տողերը գրելով մեր նպատակը չէ արգիլել մարդոց անհատական ազատութիւնը, բայց կ'ուզենք որ այդ ազատութիւնը կռիւներու եւ իրար սպաննելու պատճառ չդառնայ եւ երկրին անդորրութիւնը չխանգարուի։

Մենք գիտենք որ Հայերուն ամբողջութիւնը կարեւորութիւն չի տար ոչ Դաշնակին եւ ոչ ալ Հնչակին, որովհետեւ բոլորն ալ կարօտ են եւ կ'աշխատին իրենց ընտանիքները ապրեցնելու համար, եւ երկու կուսակցութիւններն ալ ազդեցութիւն չունին ժողովուրդին վրայ, բացի բացառիկ պարագաներէ եւ բացառիկ ժամանակներէ։

Հայ գաղթականները պէտք է գիտնան որ, իրենց այս արարքները հիւրի մը արարքները չեն։ Մեր երկրին մէջ գտնուող եւ անձնական շահ հետապնդողներ արդէն շատ կան, չենք կրնար նոր փորձութիւններ ալ ընդունիլ։

Մենք կը խնդրենք հայ ժողովուրդի խելացիներէն եւ երկու կուսակցութեանց մարդերէն եւ մասնաւորաբար Դաշնակներէն, որոնց բոլորն ալ մտաւորականներ են եւ իրենց կուսակցութիւնը զօրաւոր է, որ մոռնան անցեալը եւ խաղաղեցնեն հանրային կարծիքը այս ոճրին առթիւ»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Շթրէզէմանի մահը

Երէկ հաղորդեցինք Գերմանիոյ արտաքին նախարար Շթրէզէմանի յանկարծական մահը Պերլինի մէջ։

Ֆրանսական մամուլը երկար սիւնակներ կը նուիրէ գերման պետական մարդու յիշատակին եւ մեծ գովեստներով կը խօսի անոր մասին։ Շթրէզէման ճանչցուած էր իբրեւ անկեղծ եւ համոզուած կուսակից ֆրանքօ-գերման քաղաքական մերձեցման եւ գործակցութեան։ Իր անունը կապուած է վերջին տարիներու քաղաքական բոլոր կարեւոր դէպքերուն հետ։ Մասնաւորաբար Լոքառնոյի դաշինքները եւ ֆրանքօ-գերման մերձեցման համար Պրիանի հետ իր ունեցած յաճախակի շփումները սիրելի դարձուցած էին զինքը ֆրանսական բոլոր շրջանակներուն։

Վարչապետ Պրիան Պերլինի ֆրանսական դեսպանին միջոցաւ ցաւակցութիւններ յայտնեց գերման կառավարութեան եւ հեռագիր մը ուղղեց Տիկ. Շթրէզէմանի, վեր հանելով հանգուցեալի «գաղափարներու մեծութիւնը եւ նկարագրին կատարեալ ուղղամտութիւնը»։

Անգլիական մամուլը եւս ցաւով կ'արձանագրէ գերման նախարարին մահը։

Հէնտերսըն յայտարարեց թէ «անոր մահը կորուստ մըն է ոչ միայն Գերմանիոյ, այլ ամբողջ Եւրոպայի համար։ Ժընեւի եւ Լահէյի մէջ իր ծայրայեղ աշխատանքն է որ փութացուցին իր մահը։ Որքան ատեն որ յիշուին մեր սերունդին գործերը, իր անունը պիտի ապրի պատմութեան մէջ իբրեւ մեծագոյն ճարտարապետներէն մէկը եւրոպական համերաշխութեան եւ եւ բարի կամեցողութեան։»

Լոյտ Ճորճ կ'ըսէ թէ իր մահը կորուստ մըն է Եւրոպայի խաղաղութեան համար։ Լորտ Սէսիլ, Սնոտըն եւ ուրիշներ ալ մեծ գովեստով կ'արտայայտուին։

Պրայթընի Աշխատաւորական համաժողովը քանի մը վայրկեան լռութեամբ յարգեց յիշատակը անոր, որ մեծապէս աջակցած էր Եւրոպայի խաղաղեցման։

Ժընեւի միջազգային շրջանակներուն մէջ եւս մեծ յուզում առաջ բերաւ գերման պետական մարդուն մահը։

Ազգային յուղարկաւորութիւն պիտի կատարուի կիրակի օր Ռայխսթակի մէջ, պետական ծախքով։

∴ Տոքթ. Կուսթավ Շթրէզէման ծնած էր Պերլին 1878ին։ Երկրորդական ուսումը աւարտելէ յետոյ, Պերլինի եւ Լայփցիկի համալսարաններուն մէջ տնտեսագիտութեան հետեւեցաւ։ Ազգային-ազատական կուսակցութեան անդամակցելով, 1907ին երեսփոխան ընտրուեցաւ Ռայխսթակին, ուր շուտով ի յայտ բերաւ հռետորի իր տաղանդը եւ կուսակցութեան վարիչ մարմնի անդամ դարձաւ։ Պատերազմի ատեն ալ երեսփոխան էր։ 1918 նոյեմբերի յեղափոխութեան ընթացքին հեռու մնաց, յետոյ կազմեց ժողովրդային կուսակցութիւնը՝ նախկին ազգային-ազատական եւ յառաջդիմասէր կուսակցութեանց բեկորներով։

Երբ հրաժարեցաւ Քունոյի դահլիճը, վարչապետ կարգուեցաւ եւ կազմեց առաջին միացեալ դահլիճը՝ ժողովրդայիններու եւ ընկերվարականներու մասնակցութեամբ։ Հոկտեմբերին ստիպուեցաւ հրաժարիլ եւ նոր դահլիճ մը կազմել, որ շատ չապրեցաւ։ Անկէ վերջ կազմուած դահլիճներուն մէջ ինք միշտ մնաց արտաքին նախարար։ 1925ին ինք էր որ առաջարկեց ապահովութեան դաշինքը, իրեն շնորհիւ կնքուեցաւ Լոքառնոն, Գերմանիա մտաւ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ եւն. ի վերջոյ Լահէյի մէջ յաջողեցաւ ձեռք բերել Հռենոսի պարպումը։

Թուրքօ-սուրիական սահմանագիծը

Ըստ վերջին ֆրանքօ-թուրք համաձայնութեան, Թուրքօ-սուրիական սահմանագծման յանձնաժողովը որ սեպտեմբերի ընթացքին գործի պիտի ձեռնարկէր, հազիւ պիտի կարենայ հոկտեմբերի վերջերը աշխատանքի սկսիլ, քանի որ յանձնաժողովի նախագահ դանիացի զօր. Էրնսթ տեղեկացուցած է որ հոկտ. 15ին նաւ պիտի նստի Սուրիա երթալու համար։ Իսկ յանձնաժողովի ֆրանսացի անդամը գնդապետ Պոյն քանի մը օրէն Պէյրութ կը սպասուի։

Թուրքիա կը խզէ Ալպանիոյ հետ

Թիրանայէն իտալական թերթերուն կը հաղորդեն որ դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզուած են Թուրքիոյ եւ Ալպանիոյ միջեւ։

Թուրք հանրապետութիւնը ցարդ չէ ճանչցած Ալպանիոյ թագաւորական վարչաձեւը եւ Ահմէտ Զօկուի թագաւոր հռչակուիլը, երկար ատենէ ի վեր Էնկիւրի կանչուած է Ալպանիոյ Թուրք դեսպանը. յետոյ Թուրքիոյ ալպանական գործակատարն ալ արձակուրդ առած է։

Այս բոլորը ցոյց կուտային թէ Թուրքիա չուզեր բարեկամական յարաբերութիւններ ունենալ ալպանական կառավարութեան հետ։

Ալպանական մամուլի դիւանը զեկոյց մը հրատարակելով կ'ըսէ թէ Էնկիւրիի եւ Պուքրէշի ալպանական դեսպանատուները ջնջուած են պարզապէս խնայողութեան համար։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ԷՆԿԻՒՐԻՆ ԿԸԼԼԱՅ ԱՆԹԷՐԻԱ

Հեռագրի մը համաձայն, Մուսթաֆա Քէմալ Թուրքիոյ մայրաքաղաքին անունը փոխած է Անթէրիայի։

Անթէրիա պատմական անուն է եղեր։

Բացի Էնկիւրիէն, Թրքական ուրիշ քաղաքներու անուններն ալ պիտի փոխուին եւ այսուհետեւ անոնք պիտի կոչուին իրենց պատմական հին անուններով։

ՅՈՒՆԱՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԹԱՂՈՒՄԸ

Պոլսոյ Յունաց պատրիարք Վասիլիոս Գ.ի յուղարկաւորութիւնը կատարուած է չորեքշաբթի առաւօտ՝ մեծ բազմութեան մը ներկայութեան։ Բոլոր երկիրներու դեսպանները, գործակատարներն ու հիւպատոսները, Հայոց պատրիարքը, խախամապետը եւ այլ կրօնապետներ ներկայ եղած են յուղարկաւորութեան։

ՀԻՆ ԴՐԱՄՆԵՐ ՑՐԱՄԱՅԻ ՄԷՋ

Ցրամայի գաղթականական մէկ թաղամասին մէջ, տան մը համար հիմ փորած ատեն, բանուորները, հին ջրամանի մը մէջ գտան Փիլիպպոսի եւ Մեծն Աղեքսանդրի ժամանակաշրջանին պատկանող հին ոսկի դրամներ, որոնց վրայ կան վերոյիշեալ Մակեդոնացի թագաւորներու նկարները.

Ոստիկանութիւնը գրաւեց այս դրամները որոնց համար կ'ըսուի թէ շատ մեծ արժէք կը ներկայացնեն։

Տան շինութիւնը արգիլուեցաւ եւ պեղումներ պիտի կատարուին այդ շրջանակին մէջ։

ՍՎԱԶ ԵՐԶՆԿԱ-ԷՐԶՐՈՒՄ ԳԻԾԸ

Եուլիուս Պերկէր ընկերութիւնը, որ յանձն առած է շինել Փէթալիա Էրզրում երկաթուղագիծը, կառավարութեան հետ համաձայնելով ստանձնած է Սվազ-Երզնկա-Էրզրում գծին շինութիւնը։ Պայմանագրութիւնները կը պատրաստուին։

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Գահիրէ, 3 հոկտ.— Ատլի փաշա եէկէն յաջողեցաւ կազմել նոր դահլիճը, զոր վաղն առաւօտ պիտի ներկայացնէ թագաւորին։

ԳԵՐՄԱՆ ՑԱՌԵՐՈՒ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄԸ

Գերմանները իրենց լեզուն կը գրեն գոթական տառերով, ինչ որ դժուարընթեռնլի է։ Այս պատճառով, վերջերս շարժում մը սկսած է գոթական տառերէն հրաժարելու եւ հռոմէական տառերը ընդունելու համար։

Անցած տարի «Պէրլինէր Թակէպլաթ» կարեւոր թերթն է միայն որ ձգեց գոթական տառերը։ Հոկտեմբեր 1էն սկսեալ անոր օրինակին կը հետեւի Պէօրսըն Քուրիըր» նշմտական ծանօթ թերթը։

ՔԵՓԹԸՆ ՊԸՆԷԹԻ երկրորդ դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ Սելանիկի վերաքննիչ ատեանին առջեւ։ Ինչպէս կը յիշուի, նախկին սպան կ'ամբաստանուի Համիտի կալուածներու մասին կեղծարարութեամբ։ Պընէթի գլխաւոր մեղսակիցներն են փափատոփուլոս եւ Գայարտաքիս։

ՏՐՈՑԿԻԻ Պոլիս բնակութեան պայմանաժամը երկարաձգուեցաւ վեց ամիս եւս։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ համայնավարներու պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ Փարիզի ամերիկեան դեսպանատունը՝ պրոլետարներու բողոքը ներկայացնելու համար Կասթոնիայի գործադուլին առթիւ կարգ մը բանուորներու սպանութեան դէմ։ Դեսպանատան քարտուղարը մերժեց իր կառավարութեան հաղորդել ներկայացուած բողոքագիրը։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

''ԱՋ ՎՏԱՆԳ,,Ը ԱՄԷՆ ՏԵՂ ԵՒ ԱՄԷՆ ԱՌԹԻՒ

Մասնաւոր առեւտուրի և անհատական մեծ եւ փոքր ձեռնարկներու դէմ, Խ. Հայաստանի կառավարութեան մղած պայքարը իր կատարեալ յաղթանակին է հասած։

Համագործակցականը եւ պետական առեւտրական հաստատութիւնները, տէր դառնալով անհետացողներու լքած ասպարէզին— երկրի տնտեսական հրապարակին— չեն կրնար մեղմել տնտեսական տագնապը, հակառակ իշխանութեան նիւթական եւ բարոյական անսահման զոհողութիւններուն։

Իբրեւ անմիջական հետեւանք այս տագնապին, Հայաստանի քաղաքացիներն ու գիւղացիները անճրկած են եւ. չեն կրնար հայթայթել ամենակենսական մթերքներ եւ գործածելի նիւթեր։

Որոշ նիւթերու անհամեմատօրէն նուազ քանակը, առեւտրական տուներու ներքին անկազմակերպութիւնը, սահմանափակ թիւը, պատճառներ են օրը օրին բազմացող «պոչ»երուն։

«Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ, «Պէտք է վերջ տալ հերթերին», կ'աղաղակէ պատասխանատու գործիչ մը, Գ. Պօղոսեան։ Ըստ յօդուածագրին, «պոչ»երը վերցնելու համար կատարուած աշխատանքները անօգուտ են եւ ո՛չ հիմնական, քանի որ «գլխաւոր հանգամանքը մոռացութեան» է տրուած։ Այդ հանգամանքը այն է «որ մասնաւոր շուկան եւ նրա խանութները եւ կրպակներն աւելի մեծ տեմպով (առաքճանաչափ) են կրճատւում, քան կոոպերացիայի ցանցն է աճում։ Ամերիկայում մի խանութին 180-190 բնակիչ է ընկնում, իսկ մեզ մօտ, Երեւանում 750—800 բնակիչ։ Այնինչ մենք պէտք է Ամերիկայի տեխնիկային հասնինք եւ անցնինք։»

Հարցը պարզուած է առաջին իսկ տողերէն. սաստիկ հալածանք մասնաւոր շուկայի դէմ եւ նոյն աստիճանով դանդաղութիւն, գուցէ եւ անկարողութիւն ու անկարելիութիւն համագործակցական խանութներու ընդարձակման համար։ Այսքանը արդէն բաւական է տագնապ առաջ բերելու համար։ Որովհետեւ մասնաւոր խանութներու փակուելու հետեւանքով, հրապարակէն կ'անհետանան որոշ նիւթեր, տնտեսական կամ շահագիտական նկատումներով։ Ասոր փոխարէն նոր հայթայթիչները, այս պարագային համագործակցականը չի կրնար արագութեամբ հայթայթել եւ մատակարարել օրուան անհրաժեշտ նիւթերը։

Համագործակցականի այս անկարողութիւնը սակայն հետեւանք է այն փրողութեան, որ նա (կոոպերացիան) այս բոլէկս շուկայում մոնոպոլիստ (մենաշնորհեալ) է զգում իրան. նա չունի կոնկուրիստ (մրցակից) որն անհանգստացնէր իր խաղաղ կեանքը. Նա շահագործում է մեր ամբողջ հասարակութեան համբերութիւնը։»

Հարկ չկայ ոեւէ բան աւելցնել այս հիմնաւոր եւ շիտակ գնահատութեան վրայ, բացատրելու համար ներքին առեւտրական հրապարակի տագնապը ընդհանրապէս։

Կացութիւնը այսպէս ներկայանալով հանդերձ, դարձեալ հնարաւոր է որոշ չափով մեղմել դժուարութիւնները, տաժանելի դարձած «պոչերը», խնայելով սպառող ժողովուրդի հանգիստն ու ժամանակը։

Ասոր համար սակայն դարձեալ համագործակցականն է, որ ոչի՛նչ կը փորձէ ընել, հակառակ «երկու տարի» շարունակ եղած թելադրանքներուն։ Այսպէս օրինակ, «պէտք է մտցուի խանութներից նախօրօք պատրաստի եւ կշռուած ապրանքներ բաց թողնելու ձեւը»։ Որոշուած է նոյնպէս «հացը հատով թխել եւ վաճառել» եւ վերջապէս «նախօրօք պատուէրներ ստանալ», «առաքումներ կատարել սպառողներու տուները», «կանոնաւորել եւ բազմացնել կերպասի խանութները, հացի փուռերը» եւայլն եւայլն։

Որոշումներ, որոնք իրապէս կրնան մեղմել տագնապի սաստկութիւնը, մանաւանդ որ բոլորն ալ հնարաւոր է գործադրել, եթէ միայն որոշումը գործադրելու անհրաժեշտութիւնը տեսնեն անոնք, որ պատասխանատու են այս վիճակին։

Եւ սակայն գործադրող չկայ։ Նոյնը կ'ըսէ նաեւ Պօղոսեան, եզրակացնելով.

«Այդպիսով կոոպերացիան այս բոլէկս մի բացասական քաղաքական ֆակտոր է ներկայացնում, նա անողորմաբար բոլորիս կլանում մի հսկայական թւով աշխատանքի ոսկի ժամեր, որոնց վրայ եթէ վերածենք կանխիկ դրամի՝ հարիւր հազարների ու միլիոնների գումար կստացուի։»

Եւ վերջապէս «պէտք է զգալ որ մանոպոլ դրութիւնը չի կարող ազատել մեր կոոպերացիան հրատապ նշանակութիւն ունեցող, քաղաքական բնոյթ կրող հերթերի վերացման խնդիրը լուծելու պատասխանատուութիւնից»։

Ահա՛ եւ վճիռը հայ ղեկավար գործիչի մը, որպէս հետեւանք փաստերու չափազանց առարկայական քննութեան։

Սակայն ինչպէս միշտ, այս հարցին մէջ եւս, ուղիղ քննադատութիւնը չի գնահատուիր։ Եթէ քննադատը համայնավար չէ, և Հայաստանէն դուրս կը գտնուի, իսկոյն անոր դէմ կը հանուին «Դաշնակցականի ռեվորական ղրպարտութիւններու» մեղադրանքը։ Իսկ եթէ քննադատողը համայնավար է եւ ան ալ պատասխանատու աշխատակից, «դէպի աջ» թեքումի մեղադրանքով հալածանքի կ'ենթարկուի իր արծարծած խնդրի քննութենէն առաջ։ Այս վերջին ճակատագրին է ենթարկուած Պօղոսեան. նոյն այն «Խ. Հայաստան»ի մէջ ուր տպագրուած է խնդրոյ առարկայ յօդուածը։

Առանց մտահանգած թերթին ու քննութեան, համայնավար օրկանը եղած եզրակացութիւնները կը գտնէ «անպայման աջ օպորտունիզմի ցայտուն նմոյշներ»։ Որովհետեւ համայնավար իրականութեան մէջ շիտակ տեսնել եւ մտածել, եւ մանաւանդ արտայայտուիլ նման հիմնական խնդիրներու մասին, աններելի ոճիր է, եւ գլխաւոր մեղադրանքը՝ բոլոր աջ թեքումներուն։ Ձէ՞ որ անոնք այդ ընթացքով ոչ միայն դէմ կ'ելլեն կուսակցութեան հիմնական որոշումներուն, այլ եւ «բուրժուական տարրերին իրենց հովանաւորութեան տակ են վերցնում»։ Ասիկա արդէն կէս վճիռ է Պօղոսեանին, քանի որ նա «չէ փաստօրէն նոյն օպորտունիստական գործն է կատարում, երբ գրում է թէ «մասնաւոր շուկան եւ նրա խանութներն ու կրպակներն աւելի մեծ տոկոսով են կրճատւում, աւելի մեծ եւ արագ տեմպով եւ լիկվիտացիայի ենթարկւում, քան կոոպերացիայի ցանցն է աճում»։

Ահա պատկեր մը մեր հայրենիքի դժբախտ իրականութեան։ Երկիրը կը տառապի տնտեսական յարաճուն տագնապին հետեւանքով։ Կտոր մը հացի, մէկ քառորդ քիլօ շաքարի եւ քանի մը մետր ամենապարզ կերպասի հայթայթման համար, ոեւէ մէկը ստիպուած է օրեր կորսնցնել դրասենեակներու եւ խանութներու առջեւ։ Սպասումը, ժամանակի վատնումը նոյնպէս չեն օգներ մարդոց իրենց ուզածը ճարելու. ընդհանրապէս անոնք ձեռնունայն կը դառնան խանութներէն, իրենց ուզած ապրանքի «սպառման» պատճառով։

Այսքան կարեւոր հարցի մը մասին թերիներ մատնանշել եւ խօսիլ հրապարակաւ, ինչպէս տեսանք, կը նկատուի ան թոյլատրելի համայնավարին համար։ Որովհետեւ, նման քննադատութիւնները կը նպաստեն «աջ հակառակորդներու դատին», որովհետեւ «Դաշնակցականներն ալ այսօր ճիշդ այդ լեզուով են խօսում»։ Եւ վերջապէս այդ առարկութիւնները «աջ օպորտունիստների ռեվորական յերիւրանքներն են Լէնինի կոոպերատիւ պլանի կիրառման դէմ»։

Եւ ի՞նչպէս չըսել, որ հայ համայնավարները մեծ ուժ կուտան ինքնաքննադատութեան? նկատելով այդ որպէս լաւագոյն միջոց «իրենց ուժեղացման»։

Տեսանք արդէն այդ առթիւ գեղեցիկ օրինակ մը։

Մարդիկ աւելի կենսական կը գտնեն քննադատողը խայթել, անոր մէջ «թաքնուած աջ մտքերը» հրապարակել, զայն չէզոքացնել, քան թէ բուն չարիքը. նկատուող թերիները շտկել։

Դժբախտաբար ասիկա համայնավարական ախտ է արդէն, սաստկապէս տարածուած եւ խորացած, մանաւանդ մեր հայրենիքին մէջ։

Բիւզանդական վէճերը աւելի կենսական են, քան օրուան հացն ու պանիրը։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

«ՑԱՌԱՋ»Ի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

''ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ''

Ահա ձեզի յետպատերազմեան գրականութիւն։ Վերջապէս ահա այն, որուն խօսքը կ'ըլլար վերջին տարիներս։ Գրական սերունդ մը, որ չի նմանիր հօրն ու մօրը եւ չի ճանչնար երէց սերունդը։ Աւելորդ է նեղսրտութիւն ցոյց տալ՝ ամէն անգամ որ «Նորերը» անկախութիւն յայտարարեն։ 1910ի գունեղ սերունդը բարեկամ մնաց հիներուն, որովհետեւ սրուան երէցները դեռ «կուտայի՛ն»։ Այսօր հին սերունդը պարպուած է ամբողջովին, ճիշդ ինչպէս կ'ըլլան պառաւ կիներու ստինքները։ Եւ նոր սերունդը, մինակ եւ ինքնավստահ, գրական սուր անկիւնադարձի մը ցանկութեամբ լեցուած, ձի կը խաղցնէ հրապարակին վրայ։ Հետզհետէ հաւատք կը ներշնչէ ան, շնորհիւ իր ճապուկ մարմինին եւ ինքնատիպ հոգիին։ Պոթ մը եւս. արտասահմանի մէջ ծնած է այս գրականութիւնը, եւ հոն կ'աճի, կ'ուռճանայ։

* * *

Շահնուրի այս գործը տեսեր էի՝ երբ դեռ ձեռագիր էր։ Պարզ թղթատումով մը, եւ հաստատութեամբ, ըսի թէ յաջող է։ Թելադրեցի իբրեւ թերթօն տալ «Ցառաջ»ի։ Ու երբ ամէն օր կ'երեւէր այս թերթին քղանցքին վրայ, մէկը չտեսայ որ չըսէր.

— «Ցառաջ»ի խմբագրութիւնը չի՞ հասկնար վէպէ, կարգացուելիք բան չէ՛, գոչեցուցէք։

Զուգեցի օրը օրին կարդալ. երբ լոյս տեսաւ գիրքով, առի եւ կարդացի, մէկ շունչով։

? ? ?

Պարոննե՛ր, կատարեալ գործ մըն է ՆԱՀԱՆՋԸ՝ Յետպատերազմեան գրականութիւն։ Արուեստ, թարմ յղացումով։ «Նոր»ի մը առաջին գործն է, որ այսքան խանդավառութիւն կը պատճառէ ինծի, ուժեղցնելով հաւատքս «Նորերուն» մասին։

Բայց քաշեցէք այլեւս սա չեկերտները նորերուն մէջէն։

Նորերը նոր վարպետներ են։

* * *

Նիւթը: *Բոլորիդ ծանօթ։ Պետրոս, 25 տարեկան, Պոլիսէն կ'անցնի Փարիզ եւ կը կոչուի Փիէռ։ Բոլոր Ֆրանսուհիներուն համբ նայելէ յետոյ, կը սիրահարի Ժաննի, որ կը խաղէ զինք, կ'աւրինէ սիրտը։ Փիէռ կը սիրէ զայն, նոյնիսկ երբ մէկ թեւն ալ կը կորսնցնէ այցիկը։ Կը սիրէ մինչեւ մահն անոր։*

Այսքան, ուրիշ ոչինչ։ Հապա կ'ուզէիք, որ Հոմերոսի պէս առասպել նիւթ տար,— արկածախնդրութիւն, պատերազմ, պատմութիւն, դիցաբանութիւն, եւն։ Ո՛չ, «Պետրոս Փարիզ եկաւ» արուեստագէ՛տ, այս է նիւթը, վէպ մը գրէ եւ ցոյց տուր տաղանդդ։

* * *

Խորքը: *Կ'ակնարկեմ վէպին յատակին։ Շէնքին ենթահողին։ Ի՞նչքան լեցուն է յատակը հոգեբանական ու փիլիսոփայական հարցերով։ Երեք սիւնակի մէջ կարելի է միայն ընդհանուր ակնարկ մը դնել։*

Հայը, իբրեւ ցեղի մը ներկայացուցիչը, վռնտուելով Ասիայէն, կ'իյնայ Եւրոպա եւ կը բախի Ֆրանսական ցեղին։ Այս ցեղը մարսելու, իւրացնելու նորօրինակ եւ զօրաւոր վարժութիւններ ունի։ Այս նոր թշնամին նախ չի հաւատար «ցեղ»ին սահմանին։ Սահման չկայ ցեղերու միջեւ։ Սեռային զգայարանքը շատոնց խորտակած է այդ պատուարները։ Եւ բուռն զգայապաշտութեամբ մը խայտալով, այդ թշնամին, Մարիան (Ֆրանսական աւանդութիւնը կնոջ դիմագիծ կուտայ իր ցեղին), կը բանայ տաք անկողինը «սահմանը անցնողներուն» առջեւ։ Հայ ցեղը, որ երկրին մէջ պաշտպանուած էր օտար ցեղերէն՝ կրօնքով (անարժէք պատնէշ) եւ սեռային ծամապահութեամբ (արգելք միջցեղային ամուսնութեանց, եւ ամուսնական անկողինէ դուրս սեռային յարաբերութեանց), այս երկրին մէջ վըտանգուած է մինչեւ անձնատուութիւն։ Ամենազօրաւոր զգայարանքը որ սեռային գործարանն է,— մանաւանդ երիտասարդ բնախօսութեան մը մէջ,— ներսէն զինաթափ կ'ընէ Հայը։ Եւ ահա կը սկսի նահա՛նջը։ Հոգին կը պարպէ ինքնապաշտպանութեան մթերքը.— ծնողական կարօտ, հայրենաբաղձութիւն եւ ուրիշ զգացումներ, որոնք աւանդութիւն են պարզապէս։ Ցեղին հոգին կը պարպուի եւ տեղի կուտայ։ Պարտութեան այդ վիճակը կը շինէ իր վարդապետութիւնը, —défaitisme.

Այս վարդապետութիւնը նոր կը թուի մեզի։ Սակայն անիկա քիչ մը արտայայտութիւնն է ժամանակին։ «Դարու ցաւ», (mal d'époque) *անուանումը ճիշդ է՝ եթէ նկատի ունենանք «հայկական ժամանակը»։ Ուրիշներու մէջ այդ վարդապետութիւնը արտայայտութիւնն է ներքին միջավայրին եւ ոչ թէ ժամանակին, հետեւաբար մերը՝ նուազ վտանգաւոր։ Այսպէս ռուսական «տէֆէթիզմ»ը հոգեբանական թեթեւ անդրադարձն է «նիհիլիզմ»ին։ Լենինեան կուսակցութեան մէջ ծնունդ առած ''տէֆէթիզմ,,ն իսկ հոգեբանական վերլուծումի մը ենթարկուած ատեն քաղաքական կամ ընկերային ատաղձներուն տակ, խորքովը կը կապուի այն ենթահողին, որ Դոստոյեւսկիի մելամաղձոտութեան համ ունի։ Այդ հիւանդութեան ծագումը պէտք է փնտռել ցեղին կենսա-բնախօսական տարրալուծումին մէջ։ Սկիւթական, մոնկոլական եւ սլաւ արիւններու խառնաշփոթ այդ խառը թերեւս* chimiotoxie négative *մը ստեղծեց։ Ահա թէ ինչո՛ւ, կը կարծեմ, վտանգաւոր երեւոյթ մը ստացաւ ռուսական ''տէֆէթիզմ,,ը, անցնելով երբեմն մինչեւ «նիհիլիզմ», եւ մինչեւ զանգուածային անձնասպանութիւնները Ռուսերուն մէջ։ Ընդհակառակն,— եթէ ընդունինք գերմանական տեսակէտը, որ կը պնդէ թէ գերման ցեղը զտարիւն է,— Գերմանիա երբեք ''տէֆէթիզմ,, չարտայայտեց, այլ նոյն իսկ երգեց «գերմարդ»ը։*

Չեմ հաւատար թէ զտարիւն է մեր ցեղը։ Սակայն տպաւորաբար ան արիւնի խառնին տագնապը անցուց շատ կանուխ, քրիստոնէութենէն առաջ։ Իսկ այն տագնապը, որ կը սկսի այս մեր օրերուն, եւ որուն նկարագրութիւնը կ'ընէ Շահնուր, կը կապուի «ժամանակ»ին։ Այդ պատճառաւ, Շահնուր իր հերոսին կուտայ երիտասարդութիւն, այսինքն տարիքը սեռային ախորժակներու սրութեան։ «Տէֆէթիզմ»ը, որ կը յայտնուի տարէցներուն մէջ, առաւելապէս տնտեսական պատճառաբանութիւն (étiologie) *մը ունի։ Թէեւ Շահնուր չի ցուցներ թէ կը քալէ ինք դէպի եզերական նահանջ մը, սակայն կը տեսնուի որ, եթէ չէզոքացուած կիլ քը կ'առաջնորդէ ընդդիմութեան, պատկերաւոր զգայապաշտութիւնը եւս կը նոգէ ցեղին թիկունքը եւ կը տանի հիւանդագին անձնատուութեան մը։*

* * *

Կառուցումը: *Մեթոդով չափուած եւ քանակով գծուած։ Գրական գիտակցութիւն մը կը պոռտի վէպին հիւսուածքին մէջ։ Սակայն ճեղք մը կայ, սկիզբը գծագրական է, վերջը պատկերագրական։ Սկիզբը կը խուսափի մանրամանութենէ, վերջը կը փնտռէ մանրամանութիւնը։ Սկիզբը կատարելապէս արդիական, վերջը Ֆլոպէրեան բնազդով։ Մանաւանդ երբ կ'աշխատի նկարագրել յուզումներու, զգայութիւններու, հոգեկան վերիվայրումներու վիճակը* (Աւալանշ)

Ձեւը: *Թատերական դիմագծութիւն մը ունի այս վէպը։ Աւելի կը հետեւի այն թատերագութեանց, որոնք գրականութիւն չեն ըներ։ Իսպառ վտարուած է գրականութիւնը։ Ընթերցողը կը հետեւի այր եւ կին երկու անձերու խօսակցութեան, որ յաճախ կը դառնայ մենախօսութիւն, որովհետեւ այրն է, որ կը կազմէ վէպին* raison d'être *ը։ Այս գեղեցիկ իրապաշտութիւնը չափազա՛նց բարեշրջուած է հեռանալով Զոլայի բնապաշտութենէն կամ Մօփասանի իրապաշտութենէն։ Արագութիւնը, որ կը շարժէ դէպքերը այս վէպին մէջ, կը վկայէ ժամանակին ոճն ու դրոշմը՝ համապատասխան օդանաւերու եւ ինքնաշարժներու յառաջդիմութեան, ինչպէս Զոլայի դանդաղ ու ձանձրացուցիչ նկարագրականները ունէին օրուան յամրընթաց կառքերու կշռոյթին դրոշմը։ Արագութիւնը պատճառ մըն է, որ շատերը բան չհասկնան կարգ մը նկարագրական գիծերէ, եթէ մարզանք կատարած չեն արագոտն գրականութեանց ընթերցումով։ Եւ ժողովուրդը եւս պիտի փնտռէ այսպիսի ուժեղ, յարաշարժ եւ կենդանի վէպերը, եթէ վարժութիւն ստանայ քիչ մը, կամ մոռնայ վիպելու հին ձեւերը։*

Լեզուն: *Տկար է Շահնուրի հայերէն քերականութիւնը։ Սակայն ոչինչ կը կորսնցնէ իր վէպը, որովհետեւ իր ոճը բուն իսկ վէպին պահանջածն է։ Չի մտածեր թէ կը մեղանչէ հայերէն քերականութեան, լեզուին գեղեցկագիտութեան կամ ազգային երաժշտութեան դէմ, այլ կը*
միայն տալ արագութիւն
թիւն եւ հեղուկութիւն.
եւ ոճի ի՛նչ ձեւեր կը
թոյլ, կը սարսայ, կը
կը սուլէ, կը փախչի, եւ
ներէն կ'արձագանգէ։ Երկ
մը ձեւեր։ Տրամախօսու
կուտայ մենախօսութեան
բոլը կը խօսի մինակ,
հոգիի խօսակցութիւնն է
ստանաս կամ հերոսը
երկու նիւթի վրայ մի
ժամանակ, պաշտօնութիւն
լով երկու խօսակցութեան
ձեւը փորձած եմ ես ալ
գնեմ խորագիրով մէկ
մէջ)։ Ու վերջապէս անթ
մութիւններուն հետ,
նաեւ հոգեկան ներքին
ութիւններու ընթացքին,
նիւթ ստացութիւններու
կուտայ փակագիծերու
տելով մէկն ու միւսը
այս հեզուկ գեղեցկութիւն
Ֆրանսացիներուն մէջ
քօլէժ։

Պատկերազարդ Պատմ
Հայոց։ Այսպէս կը կոչուի
որուն առաջինն է այս վէպ
ՆԱՀԱՆՋԸ պատմութիւն
ֆրանսահայ երիտասարդ
Զգայապաշտութեամբ
թիւն մը պատրաստելու
յարմար ազգամածակոտ
Ֆրանսան է անշուշտ,
դժբախտաբար այնքան
պաշտօրէն տեղական է,
երկիրներու մէջ դժուար
հասկցուի գործին ներքին
կութիւնը եւ արժանութիւն
Ինչ որ ալ ըլլայ, կատար
գործը, եւ ՑԱՌԱՋ արդար
ինքնավստահ ձեւով մը
յացուց այս նոր վիպագիր
պէս հայ գրականութիւն
գտնէ նոր դէմք մըն ալ
արուեստին պրիսմակին
տալ օտար քաղաքներ
կեանքը, ինչպէս հա
տուաւ հայ գիւղերու հա

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ԶԻՆՈՒԻ

Ցունարէն «Վալլտոն
թը կը հրատարակէ
Թղթակցին ուշագրաւ
Թակցութիւնը, որուն մէ
ուի.

«Ժամանակակից
քիոյ իտէալները երկու
Ա) Վերատացումը
նին՝ մինչեւ Հալէպ եւ
գրաւումը Արեւմտեան
եւ միր կղզիներէն՝ Մի
Քիոսի եւ Սամոսի։

Մեզ կը հետաքրքրէ
կան այս երկրորդ
բուն իրականացման
շուշտ նոր պատերազմ
հրաժեշտ է։

Թուրքիա անդուլ
րաստուի, այս նպատակ
թապէս ու հոգեպէս
համար։ Թուրք երիտա
թիւնը կը դաստիարակ
ոգիով, որպէսզի կարենա
ցնել 1919ի Ազգ. Ուխտ
կաս թողածը, թրքակա
մանները ընդլայնելով
այն կէտերը, որոնք
Քէմալի ու անոր
րուն կողմէ։

1922ի յաղթանակ
քանչիւր տարեդարձ
խօսնները բանակին
վուրդին կը յիշեցնեն
միացած այս պարտ
թիւնը։

Օգոստոս ամսուն
կան թոշակներուն
կ'ուշանայ։ Բայց եթէ
սակարանի մարդոց
նաք որ, ծրարները
կան ոսկիի չէքեր կը
արտասահման, պետու
պայրանքները վճարե

Զինուանք։

Թուրքիա կը զին
գին թափով մը։

Իսկ այս պայման

Յունաստանէն զատ ուրիշ ոչ մէկուն դէմ ուղղուած են։

Մեր կրգիները սպառնալիք մը կը ներկայացնեն իր ապահովութեան համար, հետեւաբար պէտք է վերացուին։

Այնքան սիստեմատիկ են այս Թուրք գինուորականներուն տարած աշխատութիւնները, որ ռեւանշի կերպով խրամային գործեր գլուխ կը հանուին Թրակիոյ մէջ, յարձակողական առաջադրութիւններով։

Քաղաքական գործիչներու ամէն անգամ այնքան արժանացած է այն գիտակցութիւնը, թէ ուշ կամ կանուխ պիտի բռնակալուի Արեւմտեան Թրակիոյ, ցասումը որ խստօրէն կ'արգիլուի Թուրք գիւղացիներու մեկնումը Արեւմտեան Թրակիայէն, երբ նոյն աշխատող ձեռքերու չգոյութեան հետեւանքով, Անատոլուի 100էն 5 տարածութիւնը միայն կը մշակուի։ Եւ ասիկա անոր համար որ Արեւմտեան Թրակիայէն չպակսին Թուրքերու ցեղային տիտղոսները...

Մեծ ճիգեր կը թափուին Թուրքեր ներածելու համար Երիմէն, Տոպրուճայէն, Պոսնայէն, սերպիական Մակեդոնիայէն։ Գործակալներ կը ղրկուին հրապուրիչ առաջարկներով։ Գումարներ կը քուէարկուին տունաձիրներու համար ու կարգուած հայերու եւ փախստականուած Յոյներու լքած ինչքերէն հողեր ու տուներ կը արուին անոնց։

Եւ սակայն, ամենախիստ հրահանգները կը ղրկուին Կիւմիւլճինայի Թուրք հիւպատոսին, որպէսզի Արեւմտեան Թրակիա հաստատուած ոչ մէկ Թուրքի թոյլ տրուի դաղթել եւ մանաւոր հսկողութիւն կը կատարուի Մարիցայի երկայնքին վրայ, արգիլելու համար մինչեւ իսկ ցանցառաթիւ փախստականներու մուտքը Թուրքիայէն ներս։

Բայց միայն այս չէ։

Պանհատի սպաներէն առնուած մասնաւոր գործակալներ կը ճամբուին ամէն օր Արեւմտեան Թրակիա, պաշտօն տալով անոնց, որ ամբապնդեն Թուրք բնակչութեան մտքերը եւ հաւատքը ու նուիրուած ներշնչեն քեմալականներու հանդէպ եւ միւս կողմէն պայքարին սուլթանական նախկին շէյխիւլիսլամ Մուսթաֆա Սապրիի առտուածաբանական պրոպագանդին դէմ։

Այս գործակալները, շրջան ընելով ներքին գաւառներու մէջ, կը յայտարարեն Թուրքերու մօտալուտ ազատագրումը հելլենական լուծէն, ճշդելով միաժամանակ բնակչութեան պարտականութիւնները՝ երբ որ հնչէ Թրքական խուժումի ժամը։

Ասոնք անհերքելի իրողութիւններ են։

Ալեքսանդր Չոլա քաղաքը, որպէսզի փոքրասիական նոր ողբերգութիւն մը չպայթի մեր գլխուն, ճիշդ նման այն ողբերգութեան, զոր ապրեցաւ գրաւուած շրջանակի Թուրք բնակչութեան հանդէպ վարուող Սթէֆիատսիսի ցոյց տուած հանդուրժումը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. Մերձեւէն)

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԵՏ ԹԱՏՐՈՆԸ

Թատերական եղանակը բացուած է սեպտեմբերի երկրորդ կէսին, «Հողմերու քաղաքը», երկով։ Խումբի կազմը կը մնայ նոյնը, աննշան փոփոխութիւններով։

«Հողմերու քաղաքը»էն զատ պատրաստուած են նոր թատերախաղեր, «Լեյամուտով պաշտօն» եւ «Ինգաս» «Լեյամուտով պաշտօն»ը մէկն է ռուս գասական Օստրովսկիի երկերէն, ուր սուր գծերով կը հեգնէ ցարական պաշտօնատարութիւնը։

«Հողմերու քաղաքը»ին հեղինակն է Կիրզոնի։

Նիւթը վերցուած է Բագուի 26 համայնավարներու գնդակահարումէն։ Սակայն, հեղինակը չէ ուզած պատմական եւ լուսանկարչական ճշտութեամբ տալ 26 համայնավարներու բոլոր անձերն ու դէմքերը, այլ կատարած է ընդհանրացումներ, որոնք կը լուսաբանեն Բագուի պայքարը եւ ժամանակաշրջանին առեղծուած դասակարգային փոխ-յարաբերութիւնները։

Գլեբովի «Ինգա»ն որ բեմադրուած է Մոսկուայի յեղափոխական թատրոնին մէջ, կը շօշափէ կենցաղային խնդիրներ, որ ընտանեկան ողբերգութիւնը եւ կնոջ ազատագրական հարցը։

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԻ ՄԷՋ

Ցոյն գրական շաբաթաթերթ մը «Դուքէթօ» որ, ինչպէս գրած էինք, հրատարակած էր թարգմանութիւն մը Աւետիս Ահարոնեանէ՝ «Աքաղաղը», իր 283րդ թիւին մէջ կուտայ Վրթանէս Փափազեանի «Արեան բիծեր» պատմուածքը։

Հրատարակած է նաեւ Դերենիկ Դեմիրճեանի «Սողիկ եւ Պեծիկ»ը։

Իսկ «Մակեդոնիա» օրաթերթը թերթօնի ձեւով կը սկսի հրատարակել Րաֆֆիի «Ջալալէտտին»ը։

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՎԱՔՖ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Վաքֆ կալուածներուն մասին թերթերու մէջ երեւցած լուրերը յուզումի մատնած են «միւթեվէլլի»ները։ Մասնաւորաբար մեծ իրարանցումի առիթ տուած է այն լուրը թէ Էվգաֆի վարչութիւնը պիտի գրաւէ բոլոր վաքֆ կալուածները եւ այս ձեւով միւթեվէլլիները մէջտեղէն պիտի վերնան։

Այս լուրին վրայ Էրզրումէն, Ուրֆայէն, եւ Բաբերդէն մէկմէկ ներկայացուցիչ եկած է միւթեվէլլիներու կողմէ։ Կը սպասուի որ Տրապիզոնէն, Սիվասէն, Գոնիայէն, Իզմիրէն եւ Պրուսայէն ալ պատուիրակներ գան Պոլիս եւ ձեռնարկներ կատարեն կառավարութեան մօտ։

Միւթէվէլլիներու միութեան Նախագահ Նուրուլլահ պէյ կը յայտարարէ.—

Միւթեվէլլիները քաղաքացիներու ազատ կամքով ընտրուած անձեր են, որոնք պաշտօն ունին անոնց կալուածները մատակարարելու՝ համաձայն կտակներու արձանագրութեան։ Արդ, աշխարհի մէջ կարելի չէ երեւակայել երկիր մը որ փոխէ կամ ջնջէ որեւէ կտակ։ Հետեւաբար մենք հաւանական չենք գտներ որ տարածայնուած զրոյցները ճիշդ ըլլան։ Անցեալ օր գործացայ Թերթին մէջ կարդալով թէ վաքֆներու մէկ մասին համար առանձնաշնորհեալ գրութիւն մը պիտի հաստատուի քրիստոնեաներու վաքֆները նոյնիսկ ամժամաբար հին գրութեամբ մատակարարելու թոյլտուութիւն ըլլալ, իսկ իսլամներուն վաքֆները ուզուածներին վերածել, պիտի նշանակէ երկու տեսակ վերաբերում ունենալ նոյն պետութեան հպատակներուն հանդէպ։ Ըստ այսմ եթէ իսլամական վաքֆները քրիստոնեաներու վաքֆներուն նման չյանձնուին իրենց միւթեվէլլիներուն, գրաւեալ երկիրներու մէջ գտնուող վաքֆները, որոնք միլիոնաւոր ոսկի կ'արժեն, օտարներու ձեռքը պիտի անցնին։

Միութեան փոխ Նախագահ Սալիհ պէյն ալ կ'ըսէ.

—Վաքֆ կալուածներուն մէջ կան այնպիսիներ, որոնք պէտք է սերունդէ սերունդ փոխանցուին. այս կարգէն է օրինակ Այասօֆիայի վաքֆը։ Ասոր տէրը իր բոլոր կալուածները վաքֆըրած է, որպէսզի իր սերունդը նեղութիւն չքաշէ։ Վաքֆին նպատակն ալ այն է որ կալուածները չծախուին, այլ նորոգուի եւ յարակից ծախքերը ապահովէ յետոյ, մնացեալ գումարը միայն ժառանգորդներուն մինչեւ բաժնուի։ Հայրիկիս կամ պապիս ինծի ձգած կալուածը ինչպէ՞ս կարելի է ձեռքէս առնել։ Ըստ այսմ եթէ միւթեվէլլիներու սեփականութեան իրաւունքը առնուի, ինչպէ՞ս պիտի գոհացուի արտասահմանի վաքֆներու հաւատացեալները։ Միայն Եգիպտոսի Էօքսիւզ Մէհմէտ փաշայի վաքֆէն ամէն տարի 85,000 ոսկի կուգայ Պոլիս։ Կիպրոսի Մուհսին պէյի վաքֆէն ալ՝ 20,000 ոսկի։

«Եթէ միւթեվէլլիներու իրաւունքը առնուի անոնց ձեռքէն, օտար պետութիւնները պիտի գրաւեն իրենց հողին վրայ գտնուած վաքֆ կալուածները.

«Այնպէս որ չենք կարծեր թէ Էվգաֆի վարչութիւնը փորձէ մեր ձեռքէն առնել վաքֆ կալուածները։ Այս պարագային հանրապետական միւթեվէլլիներ պիտի ստիպուին հանրապետութեան դատարաններուն դիմել իրենց իրաւունքները պաշտպանելու համար։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՐԱՐԱՑԻ ՍԳԱՏՕՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ— 22 սեպտ. Կիրակի առաւօտ «Արարատ»ի հերոսամարտին մէջ ինկած Հայ Լեգէոնականներու ԱՊրդ սգատօնը, Մարսէյլի մատրան մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Լ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին եւ նախագահութեամբ Լեգէոնի սպայակոյտի նախկին սպաներէն Գ. Յ. Թէքէեանի եւ ֆրանսական ու դաշնակից բանակներու կամաւորական միութեան նախագահ Աւրիէն Արթօյի։

Հրաւիրուած էին զինուորական, ծովային եւ քաղաքական իշխանութիւնները, ինչպէս նաեւ հայ քաղաքական կազմակերպութիւնները, հայրենակցական միութիւնները, եւ բոլոր յարանուանութիւնները։ Ներկայ էր նոյնպէս հոծ բազմութիւն մը։

Պատարագիչն էր նախկին լեգէոնական Ռաֆֆի քահ. Արէլեան։ Սգատօնին փայլը աւելցնելու համար մասնակցութիւններ բերած էին քահանայից դասը, դպրաց դասը եւ աղջկանց երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Յէր Ցակոբ քահ. Մխճեանի։ Ցետ պատարագի արարողութեան, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ մատրան բակը՝ նախագահութեամբ Գ. Եպ. Պալաքեանի։ Օրուան ի պատիւ պատրաստուած էր մահարձան մը, ծածկուած ֆրանսական եւ հայկական եռագոյններով, ինչպէս նաեւ քաղաքական կազմակերպութիւններէ, հայրենակցական միութիւններէ ամանց եւ անհատներու կողմէ ղրկուած թարմ ծաղկեպսակներով։

Արարողութենէն յետոյ, խօսեցան Լեգէոնի նախկին սպաներէն Գ. Գ. Թէքէեան, Փարթամեան, Գր. Եպ. Պալաքեան, Գ. Աւրիէն Արթօ եւ ուրիշներ։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՉ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ

Յարգելի ընկերնե՛ր եւ աշխատաւոր քաղաքացինե՛ր,

Ահա՛ երեսուն եւ ինը տարի է որ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը անհաւասար ու գօտեպինդ պայքարի է մտած՝ օտար ու անհարազատ բռնակալութեան դէմ, յանուն Հայոց աշխատաւոր ժողովուրդին քաղաքական ազատագրութեան, մեր արդար ու անժխտելի իրաւունքներուն, մեր հազարամեայ մշակոյթին, մեր ապատներուն եւ շէներուն պաշտպանութեան, մեր հայրենական նշխարներուն եւ հայ աշխատաւորութեան բարօր ու ազատ կենցաղին համար։ Երեսուն եւ ինը տարի է որ ան կը մարտնչի, յամառ ու մարտական ոգեւորութեամբ, յաճախ առանձին՝ հայ քաղաքական կեանքի դիրքերուն վրայ, միշտ մինակ՝ երբ կուիւ կայ ազատութեան համար ու անձնազոհութիւն՝ ընծայ բերելիք։ Ձեզի հետ՝ աշխատանքի թէ պատերազմի դաշտին վրայ, մեր հայրենական գիւղերէն մինչեւ այս օտար երկրին ջինութեանց խրամները, ձեզի հետ՝ վտանգի դժուար օրերուն, ան միշտ բարձր բռնած է հայ ազատագրական պայքարի արիւնազանգ դրօշակը։

Աւերակներ կը ծխան մեր հայրենի երկրին մէջ։ Երեսուն եւ ինը տարուան դժնէ պայքարէ յետոյ՝ բունաւեր է ահա՛ հայ ժողովուրդի կէսը ու միւս կէսը կ'ապասէրի լիըք, գեղծարար ու վարձկան իշխանաւորներու կրունկին տակ։ Շատեր կը լքեն պայքարի ճակատը յուսահատութեամբ ու վատութեամբ. ուրիշներ կ'ապաստանին ապահով ու ծոյլ անտարբերութեան մը գիրկը։ Կան կուսակցութիւններ որ դասալքութիւնը կը քարոզեն՝ իբրեւ բարոյական ու ստրկութիւնը՝ իբրեւ քաղաքական ծրագիր։

Մինակ՝ այս խայտառակ բազմութեան դիմաց, ձեզի հետ միակամ ու գիրկընդխառն հաւատքով, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը հետապնդէ հայ ժողովուրդի ազատագրութիւնը։

Յարգելի եւ աշխատաւոր ընկերնե՛ր, բունաւեր հայրենակիցնե՛ր ու քաղաքացինե՛ր,

Քալել հայ յեղափոխական Դաշնակցութեան ուղիով՝ կը նշանակէ կուսակից ըլլալ ազատ ու ինքնիշխան կենցաղի, հայրենիքի ազատութեան եւ քաղաքական հասունցման։

Կը նշանակէ բարձր բռնել հայ մշակոյթի դրօշը, ոգեւոր՝ հայ ժողովուրդի ապագայով, հպարտ՝ դժբախտ այլ հերոսական մեր անցեալով որ այնքան հարուստ է աննման պայքարի դրուագներով։

Կը նշանակէ զինուորագրուիլ՝ մեր ժողովուրդին մղած աննման պայքարին որ պէտք է պսակուի յաղթանակով։

Ահա՛ այս հաստատ գիտակցութեամբ է որ ձեզ կը հրաւիրենք բազմութեամբ ու ոգեւորութեամբ մասնակցիլ «Դաշնակցութեան Օրուան», գալ հաղորդուելու ազատագրութեան անկորնչելի գաղափարականով ու յիշել մեր չքնաղ ու արի մարտիկներու թափած արիւնը։

Կեցցէ՛ չարքաշ, ազատասէր ու հերոսական հայ ժողովուրդը։
Կեցցէ՛ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷ

Մարզիկապատկերը փոխադրուեցաւ Սէն Փիէռի գերեզմանատունը, զետեղելու համար զինուորական յուշարձանին եւ լեգէոնական ընկերներէն Նաճարեանի եւ Գեւորգեանի հողակոյտերուն վրայ։

Այս առթիւ Հ. Լ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը կուգայ իր խորին շնորհակալութիւնները յայտնել բոլոր անոնց որոնք բարեհաճած էին ներկայ գտնուելով պատուել հերոս նահատակներուն խնկելի յիշատակը։

Հ. Լ. Միութեան Մարսէյլի Մասնաճիւղ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ 2 հոկտ.— Հոկտեմբեր 1էն սկսուած է եւ կը շարունակուի Ազգ. կեդր. Մանկապարտէզի եւ Նախակրթարանի աշակերտներու արձանագրութիւնը, 3 Rue Eclipse շէնքին մէջ։

Ծնողներու պահանջին ընդառաջ երթալով, այս տարի ֆրանսերէնի համար հրաւիրուած է ֆրանսացի կարող ուսուցիչ մը։

ՍԱՄ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Ինչպէս գրեցինք, Սեվրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի բացումը պիտի կատարուի հոկտեմբեր 10 հինգշաբթի օր։ Մինչեւ այդ օրը Լոնտոնէն կը հասնի դպրոցին մեծաւորը Հ. Յովհ. Վրդ. Թորոսեան։ Մատակարար Հ. Վրթանէս Խանպէկեան հասած է արդէն։

Ցարդ արձանագրուած են 40 աշակերտներ՝ քանի մը հոգի ալ բանակցութեան մէջ են դեռ։ Կան նաեւ ցերեկեայ 6 աշակերտներ՝ Շավիլ-Վիրօֆլէյի եւ Պուլոնեւ-Բիյանքուրի շրջանէն։

Ցերեկեայ աշակերտները կը վճարեն՝ տարեկան 250 ֆրանք՝ արձանագրութեան համար եւ ամսական 100 ֆրանք։ Իսկ անոնք որ կ'ուզեն ցերեկուան ճաշն ու նախընթրիքը դպրոցին մէջ ընել՝ կը վճարեն ամսական 300 ֆրանք։

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ

Տաս օրէն վերջ տարին զմեզ հիւպատոսներին, սկսան երկար բարակ հարցաքննութիւններ ըրին առանձին-առանձին. մանք օր մի տարին, մանք երկու օր տարին, գնս երկու օր, Աղամին ալ երկու օր, Մուրատին երեք օր, միւսներին մէկ մէկ օր։ Այսպէսով վերջացաւ։ Կրկին իւրաքանչիւր իւր տեղ դրին և կրկին հսկեցին յառաջի պէս աւելի սաստիկ. բայց չկար ծեծ ու չարչարանք. սակայն, չկար հաւերէն խօսալ թէ դուրսի հետ ալ թէ ներսի. արգելք էր հայերէն խօսալ մեր վրայ։

Այսպէսով տարին լրացաւ. կրկին եկաւ ապրիլ ամիսը։ Ձմեռուան զառիկն ալ ըրինք։ Յարութեան կիրակի, երկուշաբթի, երեքշաբթի օրը սկսանք, որպէսզի փախչենք։ Սեպտեմբերին ծակեցի մի սենեակ, եկան դորքեր տեսան. փոխադրեցին նոյն տեղ վերի յարկ։ Մնացի երկու ամիս, կրկին փոխադրեցին վարի յարկեր ուրիշ սենեակ մի, այնտեղ ալ ծակեցի, որպէսզի փախչէի։ Դրեցի Մուրատին, չթողուց. ըսաւ թող մնայ, գետին սեւնայ յետոյ, այժմ ձիւն է, չենք կարող ազատուիլ։ Երբ նոր ձիւն սկսաւ հալել, ես հիւանդացայ, ութ օր չկարողացայ շարժուել. ութ օրէն վերջ լաւացայ, եկան կրկին փոխադրեցին զես վերի յարկ. չէ՞ որ տեսած են անգամ մի, որ պպատ ծակել եմ, ալ չեն թողուր վար։

Վերջերիշեալ օրերու երեք շաբթի օրը պայմանաւորուեցայ իմ ընկերների հետ, որ աշխատեն գիշեր ժամ 4ին պատրաստ լինեն, որ փախինք։ Ինչպէս խօսացի, նոյն ժամուն պատրաստ էր ծակերը երկու տեղէն ալ։ Ժամ 4ին երկու գրութիւնս ալ տուինք Մուրատին եւ առինք գպատասխան. «Մնաք բարով, երթաք բարով» ըսաւ։

Թղթակցութեան ծակը գոցեցինք երկու կողմէն, դուրս ելանք չորս ընկերով՝ ես, Յովհաննէս, երկու ալ ժողովուրդ՝ Աւօ Գասպարեան, Խաչօ Տէկեան։ Սկսանք փախչել. սակայն, դաշտ դարձել էր ծով, թէ ձիւնի ջուր եւ թէ անձրեւի ջուրերը։ Արդէն անձրեւ սաստիկ կուգար, կարծես թէ յաջողութեան նշան էր. մի ընկեր ալ յոգնեցաւ. ճանապարհ բռնեցինք ձեռքէն, քաշելով տարինք, չթողուցինք որ մնայ։ Գիշեր կարճ էր, արշալոյս մօտ էր հասանք Տէրքէվանք եւ Աոդոց մէջտեղի քիթը. ուր երթալնիս չգիտենք։ Գիւղօրայք չենք վստահեր երթալ, լեռ ալ ձիւն շատ է. ի՞նչ էնէնք։ Բարձրացանք Տէրքէվանքի սար, կայ այնտեղ մի քարայր, որ ես գիտէի։ Առի զիմ ընկերներ ու գնացի քարայրի մէջ։

Արշալոյս սկսաւ բացուել, քամին բուք ու ցուրտ սաստկացաւ։ Երկու գիշեր եւ երկու ցերեկ մնացինք այդ քարայրի մէջ առանց հացի ու ջրի։ Երկու օրէն վերջ մի քիչ հանդարտաւ եղանակ, երեկոյեան ժամ 12ին մենք իջանք գիւղի Ս. Առաքելոց վանք. ժամ 2ին հասանք. կրակ վառեցինք, տաքցանք, փարթինիս ալ կշտացուցինք. առինք մեզի չորուխ, դուլպայ եւ պաշար, անցանք։ (Գ. Մուրատ մնաց մի տարի ալ Մուշ, անկէ անցուցին տարան աքսոր)։ Վանքի մէջ լսեցինք, որ Աբրօն եւ Թովմաս ընկած են հուսինի տակ խեղդուած։

Ճուռով անցանք Սասուն, ուր որ Աբրօն եւ Թումաս ձիւնի տակն էին, հոն գտանք քանի ընկեր ալ. մնացինք մի քանի օր Կալին գիւղի մէջ։ Խարախանեան, Մխսակ, Համբարձում քանի ընկերներով անցան դէպի Տալւորիկ. իսկ ես և ուրուղցի Յարութիւն մնացինք Կալին գիւղի մէջ, որպէսզի Աբրօի եւ Թումասի դիակներ հանել տանք ձիւնի տակէն։ Սպասեցինք քանի օր, դիակներ բացուեցան, հանեցինք տարինք եկեղեցին, քահանային բերինք, պատարագ տուինք ընել ու թաղեցինք զիրենք.

Դեռ Աբրօ եւ Թոմաս չգտած, Անդրանիկ ալ հոս էր, բայց գնաց քանի ընկերով։ Վերջ Մի տուկ ալ գնաց, մենք չորս ընկերով մնացինք Սասուն, երկու տարի, առանց դեկի. ոչ պահող եւ պաշտպանող մնաց, ո՛չ մի տեղէ օգնող եղաւ. ուր որ կ'երթայինք, կը հրէին ու կը հրմշտէին զմեզ։ Վերջապէս, ինչ նեղութիւն եւ չարչարանք, որ քաշեցինք, չեմ գրեր։

Երկու տարիէ յետոյ, աշնան ժամանակին Սերոբ քանի ընկերներով եկաւ Սասուն, զէնք փոխադրեց։ Ինք վերադարձաւ Սերոբ. իսկ Անդրանիկ քանի ընկերներով մնաց մեզ մօտ Սասուն։

Մնացինք մինչեւ գարուն։ Գարուն բացուելուն պէս Սերոբ եւ Գուրգէն իրենց խումբերով Ախլաթէն եկան Սասուն. բայց իրենց գալը չտեւեց տաս օր. Դալիպ էֆէնտին եկաւ Սէմալ. սկսաւ սաստիկ խուզարկութիւններ ընել, բայց չկարողացաւ գտնել զմեզ։ Երբ խուզարկութիւն անցաւ, Սերոբ եւ մաս մի տղայ հետ կրկին վերադարձաւ Խլաթ Գուրգէնի առաջնորդութեամբ։ Մնացինք Սասուն մինչեւ աշուն։

Հոկտեմբերին ես, Գուրգէն, երեք ընկեր ալ մեզ հետ գնացինք Քոփ, երկու օր մնացինք այնտեղ։ Սերոբ իւր խումբով Խլաթէն եկաւ Քոփ, հասաւ մեզ։ Անդրանիկ՝ ընկեր մի ալ հետ եկան դաշտէն. Թիւերնիս հասաւ 17։ Այնտեղ տան մէջ պաշարուեցանք գիշեր ժամ 3ին։ Սամէլ Պշարի Խալիլի մարդիկն էին պաշարողները։ Այնտեղ զարկին ընկեր մի մեզի վիրաւորեցին։ Ներսէն զարնելով դուրս ելանք, Քիւրդեր փախան կորան, ալ չտեսանք։ Ու իրենցմէն ալ չզարնուաւ ոչ ոք։ Իսկ մենք առինք զմեր եարալուն, եկանք Աղբի։ Սերոբ քանի ընկերով անցաւ Տալւորիկ. Գուրգէն, մենք, քանիսներ ալ մնացինք Կալէկուզան գիւղ զարնուող ընկերի վրայ, որ հիւանդ էր։ Տեւեց 60 օր. յետոյ մեռաւ։ Անունն էր Կարապետ Կիրակոսեան Խոյանք Նահանգէն Փարկայ գիւղէն։

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ

(4) Շարունակելի)

Թուրքիոյ մաքսային նոր սակացոյցը

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը ծիտեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ Թուրքիոյ մաքսային նոր սակացոյցին մասին, որ ամբողջ Թուրքիոյ մէջ գործադրութեան կը դրուի Յոկտ. 1էն սկսեալ.

Նոր սակացոյցով կը բարձրացուին 1916ի սակերը: Ընդհանուր առումով յաւելումն է 100ին շուրջ 33: Սակայն բամպակէ ապրանքներէն շատեր 100ին 200, իսկ զուտ բուրդէ ապրանքներ 100ին 300—400 աւելի մաքս պիտի վճարեն: Մեքենաներու վրայ միջին յաւելումն է 100ին 10: 35 կենդրինաբէն պակաս կշռող ինքնաշարժները պիտի շարունակեն վճարել հին սակը, սակայն աւելէ աւելի ծանրները եռապատիկ կամ քառապատիկ մաքս պիտի տան: Ամէն կարգի գինիներու եւ ալքոլներու տուրքերը մեծապէս աւելցած են:

Ծանր եւ անբացատրելի յաւելում մը եղած է արմտիքի ներածումներուն վրայ. ցորենի մաքսը մօտաւորապէս կրկնապատկուած է: Նկատելով որ վերջին տարիներուն Թուրքիա ստիպուեցաւ ցորեն ներածել, այս կարգադրութիւնը անպայման ապրուստի սղութիւն առաջ պիտի բերէ: Արդէն նոր սակերով ընթացիկ բոլոր առարկաներու գիները անխուսափելիօրէն պիտի բարձրանան:

Վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին՝ ներածող վաճառականները մեծ քանակութեամբ ապրանք բերել տուած էին՝ մաքսային նոր սակացոյցին չենթարկուելու համար:

Մահապատիժ խան Պարսիկներու

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ Լուրէս ցեղախումբը յարձակում գործած է մաքսային պահականոցի մը վրայ, Քիրմանշահի մօտ:

Այս արշաւանքին հետեւանքով, պարսիկ զինուորներ յարձակեցան այս ցեղախումբի միջնաբերդին՝ Փուշի Քուհի վրայ՝ գերի առնելով 60 հոգի, որոնցմէ քսան հոգի անմիջապէս գնդակահարուեցան:

Պարսիկ զինուորները ներկայիս գինաթափ կ'ընեն այստամբ ցեղախումբի բոլոր անդամները:

Վենիզէլոսի պտոյտները

Պերլինէն մեկնելէ առաջ, Յունաստանի վարչապետը կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ մամուլին: Ըսաւ թէ իր Պերլին այցելութիւնը պարզապէս քաղաքավարական հանգամանք ունի եւ քաղաքական, տնտեսական ոչ մէկ նպատակի հետ կապուած է: Յետոյ պարզեց տնտեսական այն դժուարին կացութիւնը, որուն ենթարկուած է Յունաստան ներկայիս: Ու եզրակացնելով ըսաւ.

— Պատերազմի վաղորդայնին կարծեցինք թէ յաղթականներու կողմը կը գտնուինք, բայց շուտով նշմարեցինք որ յաղթականներ չկային, այլ միայն պարտուածներ: Եւ սակայն համոզուած ենք որ, տնտեսապէս մեր երկիրը ապաքինման ճամբուն վրայ է և թէ մեր բարգաւաճումը նոյնպէս կը հետաքրքրէ Գերմանիան:

ՓՐԱԿԱ 3 Հոկտ.— Յունաստանի վարչապետը՝ ընկերակցութեամբ Տիկ. Վէնիզէլոսի եւ քանի մը բարձրաստիճան պաշտօնատարներու, Փրակա հասաւ: Կայարան դիմաւորելու գացին վարչապետ Ուտրգալ եւ արտաքին նախարար Պէնէշ: Այս վերջինը հացկերոյթ մը տուաւ իրեն ի պատիւ:

Վէնիզէլոս մամուլի ներկայացուցիչներուն յայտարարեց թէ արտաքին պատերազմներու ջնջումը անհրաժեշտ պայման է՝ քաղաքացիական կռիւներու առաջքն առնելու համար: Իր կարծիքով պալքանեան պետութիւններն ալ դէպի խաղաղութիւն կը քալեն: Յունաստան, որ բարեկամական դաշնագիրներ կնքած է Պուլկարիոյ, Իտալիոյ, Ռումանիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ հետ, չիտեսներ ոեւէ քաղաքական պատճառ, որ արգիլէ զինք համաձայնութիւն մը կնքելէ Թուրքիոյ հետ: Երկու երկիրներն ալ հաւասարապէս շահագրգռուած են՝ կարգադրելու համար տնտեսական վիճելի խնդիրները: Վէնիզէլոս Նախագահ Մազարիքի հիւրը պիտի ըլլայ Սլովաքիոյ մէջ: Յետոյ Աթէնք պիտի դառնայ Պուտափեշթի եւ Պելկրատի ճամբով:

Հելլէն նաւատորմը

Յունաստանի ելմտական եւ ծովային նախարարները պայմանագրութիւն կնքեցին իտալական նաւարաններու ներկայացուցիչներուն հետ՝ 1400 թոնօ տարողութեամբ երկու թորփիլահալածներու շինութեան համար:

Ծովային նախարարը յայտարարեց թէ այս ապսպրանքը անհրաժեշտ է երկրի ծովային պաշտպանութեան համար և թէ Յունաստան նպատակ չունի սպառազինուելու ուրիշ երկրի մը (իմա՝ Թուրքիոյ) հետ մրցելու համար:

Պուլկարեւսերպ համաձայնութիւն

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ Հոկտ. 1ին Պուլկարիոյ եւ Սերպիոյ պատուիրակներուն միջեւ ստորագրուեցան այն արձանագրութիւնները, որոնք խմբագրուած էին Փիրոթի կրկնակ խորհրդաժողովներու ընթացքին: Ասոնք կը վերաբերին պուլկարեւսերպ սահմանագլուխի կացութեան հետ կապուած զանազան խնդիրներու, ինչպէս՝ սահմանագծումը, 1919ի սահմանագիծին միւս կողմը մնացած կալուածները, սահմանի բնակիչներու անցագիրները եւլն:

Այս պրոտոկոլները ի զօրու պիտի ըլլան երեք ամիս, Եուկոսլաւիոյ առաջարկին համաձայն, եւ այդ ժամանակամիջոցին տեւական համաձայնութիւն մը պիտի կնքուի կալուածներու մասին: Երեք ամիս վերջ պրոտոկոլները ինքնաբերաբար պիտի դադրին, համաձայնութիւն գոյանայ կամ ոչ:

Յոյս կայ որ երկու երկիրներու միջեւ յարաբերութիւնները բարւոքին շուտով:

Առջի գիշերուան փոթորիկը

Երկարատեւ երաշտութեան յաջորդեց անձրեւներու շրջան մը եւ աշնանամուտը առաջին օրէն իսկ զգալի դարձաւ:

Հինգշաբթի կէսօրին սկսած անձրեւը շարունակուեցաւ ամբողջ փարիզեան շրջանին մէջ, իրիկուան դէմ սաստիկ տեղատարափի վերածուելով եւ զանազան վնասներ պատճառելով: Փարիզի հիւսիսային եւ արեւելեան մասերուն մէջ ելեկտրական հոսանքը տեղ տեղ դադրեցաւ եւ շատեր գիշերուան որոշ մէկ մասը առանց լոյսի մնացին:

Օփերայի հրապարակին վրայ, պուլվառ Վոլթէր, Պէլվիլ եւ Վէրոն փողոցներուն մէջ կքումներ առաջ եկան:

Օդը այս ձեւով պիտի շարունակուի քանի մը օր եւս:

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՓԱՐԻԶ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30էն մինչեւ առաւօտ, Փըթի Ժուռնալի սրահը

21 Rue Cadet, Métro: Cadet

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԸՆԿԵՐՆԵՐ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օրիորդներ՝ ՂԱՐԻԲԵԱՆ, ԱՒՆԱԴԱՄԵԱՆ, Պ. Պ. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ, ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ, Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ, ՂԱՐԻԲԵԱՆ եւ ԹԱՌԻՍՏ ԺՈՐԺ:

Les Chamil (Գ. Գուլումճեան) կը պարէ կովկ. և եւրոպ. պարեր: Արեւելեան նուագախումբ և ճազ, ղեկավարութեամբ Թառխստ. Փոփ. Հայկական եւ եւրոպական պարեր, անակնկալներ եւայլն: Պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով:

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը եւ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ԵՕԹԱՆԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Brébant Marseillais, 146-148 Chemin des Chartreux սրահը

Կը նախագահէ՝ Ընկեր ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿՒԻԼԵԱՆ - Կը խօսի՝ Ընկեր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԵՐԳ. ՆՈՒԱԳ. ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ. ՄԻՆՉԵՒ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ, ԶԱՆԱԶԱՆ ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Սալէն տը Փռօ.— Նախաձեռնութեամբ Բարեէն Սիւնի խումբին եւ հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի

Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին Քաղաքապետարանի սրահը: Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Կառտան, վաղը կիրակի, կը խօսի՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ.

Կրընոպլ, Վաղը Կիրակի Ընկ. ԲԱԲԿԷՆ ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ.

Ռոան, Հոկտ. 13

Սէն Շամոն, Այսօր Շաբաթ Ընկ. ԹԻՒԼԳԻՆՏՃԵԱՆ.

Սէն Թ'ըթիէն, Վաղը Կիրակի

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Ձ. Ե. Ռ. Մ. մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, 3րդ Mairieի մատենասրահը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ստիպողաբար ներկայ գտնուիլ:

ՓԱՐԻԶի Շապին Գարահիսարի եւ շրջանի «Ռազմիկ» հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, 40 Rue de Belleville. կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները

ՏԵՍԻՆԻ Սեբաստիոյ Նհգ. Ուսումնասիրաց միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 1ին Քաֆէ Ժաւրտէնի մէջ:

ՏԵՍԻՆԻ Վասպ. Հայր. միութիւնը վաղը Կիրակի ժամը 2ին Cafe Beozoni, Ave. Jean Jaurès իտալական սրճարանի վերնայարկը, խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ Տէսինի Սեբաստիոյ Ուս. միութեան, Տարօն-Տուրուբերանի, Եոզղատի, Իզմիրի, Խարբերդի Հայր. միութիւններու, Կ. Խաչի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Հնչակեան կուսակցութիւններու վարչութիւնները ամբողջական կազմով, Տէսինի մէջ Հայկ. դպրոցի մը շինութեան մասին խորհրդակցելու համար: Կը խնդրուի ճշգապահ ըլլալ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Պուէնոս Այրէս, Ս. Թ.— Սկսանք ղրկել տասը նոր բաժանորդներուն:

Պերլին, Ռ. Տ. Մ.— 100 ֆր.:

Ռուէյէ Վօւէ, Յ. Գ.— 70 ֆր.: Սկսանք ղրկել:

Արլ, Ս. Ա.— 20:

Մարսայլ, Հ. Ժ.— 55:

Քլամառ, Գ. Ա.— 35:

Գրընոպլ, Ե. Կ. 35:

Փէհլէվի, Ա. Տ.— 200:

Մարսէյլ, Դործ.— 865:

Լոնտոն, Ս. Ք.— 2 անգլ.:

Կրընոպլ, Ժ. Մ.— 35:

Քոկոյէն, Մ. Թ.— 35:

Լը Ման, Ս. Մ.— 70:

Մարսէյլ, Յ. Գ.— 50:

Վրնցաւ, Յ. Գ. 100:

Գազամա, Ս. Ա.— Կէս անգլ.:

Մաքոն, Ե. Տ.— 158:

Մոնթակ, Կ. Խ.— 82:

Կրընոպլ, Օր. Ն. Կ.— 20:

Սէն Լու, Յ. Մ.— 35:

Լիոն, Թ. Ա.— 35:

Ցէյլընտորֆ, Հ. Ե.— 100:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Սկիւտարցի Դրիգոր որ քսան տարիէ ի վեր անտեղեակութեամբ կը պարապի Պուլկարիոյ մէջ: Ամուսնացած է եւ ունի երկու զաւակներ: Իմացնել իր մօրաքրոջ Տիկին Բուրաւ Զալխաճեանի, 99 Rue de Paris, Meudon (Seine), France.

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեան որ Ուրֆայի մէջ Ռէժիի հաշուակալ էր: Իզմիրի ջարդէն 20 օր վերջ Ուրլայի բանտէն նամակ ստացած է իրմէ: Անկէ վերջ լուր չունի: Իմացնել՝ Mme D. Mekinianի, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի յանահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փ՚տռուի Վահան Աբէլեան, հօր անունն Կարապետ, մօր անունն Ագապի, եղբայրը Յակոբ որ կը գտնուի Նիւ Եորք: Վահան մեկնած է Պոլսէն Ամերիկա: Լուր տուողին 300 ֆրանք նուէր: Իմացնել Սիրանուշ Աբէլեանի, 22 Rue J. J. Rousseau, Arles sur Rhône.

ԳՏՆՈՒԱԾ ԵՆ

«Յառաջ»ի 1033, 4 եւ 5 թիւերով կը փնտռուէին Հայրապետ Խաչերեան, Հաճի և Կարապետ Խաչերեան եղբայրները: Հայրապետ կը գտնուի Լաթաքիա, իսկ վերջինները Պէյրութ, Իրենց մասին գրել՝ Armen Hagopianի Service du Cadasrtre, 18RuePatriarcatSyrien,Beyrouth, (Gr. Liban).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉD...

208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant: H. STÉPHAN

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԵԳԻՊՏՈՍ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԻՏԱԼԻԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԱՄԵՐԻԿԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԵՒՐՈՊԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 6 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929 — 6 OCTOBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1078 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը

ՔԱՂՈՒԱԾ «ԴՐՕՇԱԿ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆԷՆ

Յարատեւ կռիւ— յաճախ եւ երկար ժամանակ գուցէ անյաջող՝ չնայած երբեմն նոյնիսկ լայն ծաւալին— աճա թէ ուր է մեր փրկութեան բանալին. Պատրաստենք, շարունակենք կռիւը, որպէսզի լայնանայ, ընդարձակուի եւ ընդարձակուելով՝ յարատեւի— աճա դէպի մեր նպատակը տանող միակ ճանապարհը։
ՔՐ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ. 1900.

Ինչպէս հայրենի գով աղբիւրը երկար եւ տաժանելի ուղեւորութեան մը ընթացքին, «Դաշնակցութեան Օրն» ալ կը կազմէ, մանաւանդ մեզի, տարագիրներուս համար, շրջան մը սփոփանքի եւ կազդուրի՝ այն քանի մը ժամերը, որ միասին կ'անցնենք մենք, ամէն տարի այս ամսուն, ընկերներով եւ խանդավառ բազմութիւններով, չեն մոռցներ մեր իրական տագնապն ու տառապանքը, չեն կրճատեր ճամբուն տեւողութիւնը. բայց, պուտ մը թարմութիւն կը կաթեցնեն մեր սրտին մէջ, շարունակելու ճամբան միեւնոյն յարատեւութեամբ եւ վճռականութեամբ, յառաջ տանելու մեր գէնը միեւնոյն հետեւողականութեամբ։

Մնաց որ, անամէջ ինքնագովութեան եւ ճամարտակութեան առիթ մը չէ «Դաշնակցութեան Օր»ը։ Ընդհակառակն, կարելի է նկատել զայն քննութեան օր մը, անպաշտօն, հանդիսաւոր, ժողովրդական, այլ նոյնքան պատասխանատու։ Այստեղ մենք բազմութիւններուն կը ներկայանանք հրապարակաւ պատմելու համար մեր կեանքն ու գործը, ներշնչելու եւ ներշնչուելու անոնց բովանդակութեամբ, եւ պարզելու գիծը անցեալէն դէպի ապագան՝ մինչեւ անգամ լուսաւորելու ներկան։

Ցնոր կամ չարամիտ մարդիկ ի զուր կ'ուզեն քարացած ոգի գտնել Դաշնակցութեան մէջ։ Եթէ մեր կուսակցութիւնն արատաւորուած ըլլար այդպիսի թերութեամբ, վաղուց մաս պիտի կազմէր պատմութեան։ Քարացածներ, կանգ առած միտքեր կը գտնուին ամէն հոսանքի մէջ ալ։ Դաշնակցութեան բացառիկ արժանիքն այն է, որ անփոփոխ եւ անխարդախ պահելով իր հիմնական ոգին, յեղափոխական միտքն ու անոր պարտադրած առաջնութիւնները, կը քալէ կեանքի եւ ժամանակի պահանջներուն հետ համընթաց։ Եթէ, մինչեւ այսօր ալ, քիչ մը չափազանց խանդավառութեամբ կը տօնուի, օրինակ, Խանասորի արշաւանքը, այդ չի նշանակեր թէ Դաշնակցութիւնը տակաւին անտեղեակ է անոր իսկական տարողութեան, կամ կորսնցուցած է չափի եւ իրականութեան զգացողութիւնը։ Ամէն դաշնակցական ալ գիտէ որ, Խանասորի պատմութիւնը կը ներկայացնէ մէկ հիմնական իրողութիւն.— առաջին անգամ ըլլալով, կը կազմուէր զինուորական խոշոր խումբ մը, գրոհ տալու դէպի երկիր, եւ թափուած արեան վրէժը լուծելու։ Ելքը չէ, որ երգեր երգել եւ ճառեր խօսիլ կու տայ, այլ երեւոյթը, իրողութիւնը— ամէն տեսակէտով բացառիկ՝ ա՛յն օրուան պայմաններուն մէջ (1897)։ Եւ քանի որ, այսօր իսկ, կռիւը է Դաշնակցութեան ողնայարը— կռիւ՝ գաղափարական գործունէութեամբ եւ ի հարկին զէնքով— բնականաբար, Խանասորները պիտի գտնեն ուժգին արձագանգ՝ երիտասարդութեան սրտին մէջ։

Որդարեւ,— *«Յարատեւ կռիւ— յաճախ եւ երկար ժամանակ գուցէ անյաջող՝ չնայած երբեմն նոյնիսկ իր լայն ծաւալին— աճա թէ ո՛ւր մեր փրկութեան բանալին»։*

Եւ ահա թէ ո՛ւր է իմաստը մեր բոլոր շարժումներուն, օրուան հոգերէն մինչեւ տօնակատարութիւնները։

Մենք հրաշքներ չենք խոստացած, եւ չպիտի խոստանանք, մանաւանդ, հանդիսաւոր առիթներու մէջ, տարուելով տիրող ոգեւորութենէն։ Մեր գործերն են որ պիտի խօսին մեզի համար, եւ գիտակցօրէն մեզի հետ կապելով բազմութիւնները, ուժ պիտի տան շարունակելու ճամբան, մինչեւ վերջնական ազատագրումը այս հալածական ժողովուրդին։ Մենք պիտի չծածկենք ինչ որ ուզեր եւ վրցեր ենք իրականացնել, կամ ինչ որ վեր է եղեր մեր ուժերէն եւ եթէ յաճախ մեր կուրծքերը կ'ուռին արդար հպարտութեամբ, այդ պատիւը նորէն կ'իյնայ այն միեւնոյն ժողովուրդին, որ ծնունդ տուաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ կը հաւատայ անոր ուժին։

Գործի թէ ուրախութեան մէջ, մեր գիծը պիտի ըլլայ չեշտակի նայիլ բուն իրականութեան, եւ մեր անսասան ինքնավստահութեամբ եւ վճռականութեամբ վարակել շրջապատը։

Ա՛յս կը սպասեն մեզմէ ե՛ւ երկիրը, որ կը հեւայ մթութեան ու գերութեան մէջ, ե՛ւ տարագիր բազմութիւնները, որոնք արմատէն կտրուած եւ թաղարներու մէջ նետուած, անձկութեամբ կը հալին օտարութեան ժամերը։

Մրագիր ունինք եւ որոշումներ։ Գործելու կամք եւ ճամբայ։ Անոնք որ պիտի գան Դաշնակցութեան Օրը տօնելու մեզի հետ, տեսնելու ազատագրութեան բոլոր ռազմիկներն անխտիր, եւ արբենալու պայքարի եւ յաղթանակի յուզումներով, թող աւելի եւ աւելի ձմնչնան մեզ։

Դաշնակցութեան Օրը՝ ազատութեան եւ աշխատանքի կարօտի օրն է որ կը հնչէ երկիրէ երկիր, յեղափոխութեան սարսուռը կաթեցնելով սիրտերու մէջ։

Եւ միանգամայն գնահատման օրը կատարուած գործին, որ կը մնայ կիսաւարտ։

Այսօր ալ— ինչպէս երէկ եւ ինչպէս վաղը մեր ձգտումներու հիմքը կը մնայ՝ *Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանը.*

Հայաստանի սահմաններու ընդարձակումը՝ հայ ժողովուրդէն բնակուած Ախալքալաքի, Ղարաբաղի, Շարուր-Նախիջեւանի վերադարձը Հայաստանին.

Բանալ Հայաստանի դուռները եւ ամէն կարելի դիւրութիւն տալ պանդուխտ բազմութիւններու մաս-մաս Հայաստան փոխադրելու.

Աջակցութիւն Երկրի վերաշինութեան եւ զարգացման

Աջակցութիւն տարագիր բազմութիւններու տեղաւորման, անոնց տնտեսական եւ մտաւոր պահանջներու գոհացման.

Վերջ խորհրդային քաղաքականութեան Հայաստանի հանդէպ. Հայաստանը պէտք է ունենայ հաւասար դիրք Անդրկովկասի միւս հանրապետութիւններու մէջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Բեսեդովսկի դրամաշար եր...

Փարիզի խորհրդային դեսպանատունը մամուլին հաղորդուած զեկոյցով մը կ'ըսէ թէ դեսպանատան խորհրդական Բեսեդովսկի ժամանակէ մը ի վեր շատ ճոխ կեանք կը վարէր, ինչ որ չէր համապատասխաներ իր ստացած թոշակին։ Բեսեդովսկի իւրացուցած էր իրեն վստահուած գումարները։ Սեպտ. 24ին արտաքին գործավարութիւնը հրամայեց իրեն պաշտօնը ձգել եւ Մոսկուա երթալ՝ հաշիւ տալու համար։ Բեսեդովսկի մերժեց չըրաւ։ Ասոր վրայ իր հաշիւները քննելու համար հոկտ. 2ին Մոսկուայէն Փարիզ եկաւ Րոյզէման։ Բեսեդովսկի հաշիւ տալէ խուսափելու համար յանկարծ մեկնեցաւ դեսպանատունէն եւ հանրային կարծիքը մոլորեցնելու համար քաղաքական հանգամանք տուաւ խնդրի մը, որ զուտ քրէական էր։

Դեսպանատունը բացարձակապէս կը հաստատէ թէ Բեսեդովսկի երբեք քաղաքական տարակարծութիւն չէ յայտնած Մոսկուայի կառավարութեան կամ Փարիզի դեսպանին, նոյնպէս ոեւէ սպառնաքի չէն ենթարկուած ինք եւ ընտանիքը։ Այս առթիւ Բեսեդովսկիի պատմածները բոլորն ալ ստացած են։

Ողջ ողջ թաղուած

Խորհրդաւոր մարդիկ, ողջ ողջ թաղեր են նշանաւոր քաղաքական Բլէման Փասալը (կեղծ անունով Շանփոլէրի մարքիզը), որ իր զանազան յանցանքներուն համար հինգ տարի բանտարկելէ յետոյ վերջերս ազատ արձակուած էր։

Հոկտեմբեր 3ին կեղծ մարքիզին մայրը՝ Տիկ. Փասալ կը ստանար խորհրդաւոր նամակ մը, Տիկ. տ'Օրժըվալ ստորագրութեամբ, որուն մէջ մանրամասնութիւններ կը տրուէին Փասալի թաղուած տեղին մասին՝ յատակագիծով մէկտեղ եւ ցաւակցութիւն կը յայտնուէր։ Նման մեքենագիր նամակներ ստացած էին նաեւ ուրիշ երկու մարդիկ։ Ասոնք ոստիկաններու հետ կ'երթան եւ մատնանշուած տեղը հողին տակէն կը հանեն դագաղը, որուն մէջէն խալխալ մը անցուած էր՝ թայլ տալու համար որ թաղուածը շնչէ։ Մարդը շնչահեղձ մեռած էր։ Թաղուած էր Վէռնէօյի անտառը։

Այս խորհրդաւոր ոճիրին հեղինակներն են «Թէմիսի Ասպետները»։ Այս վերջինները ֆրանսերէն թերթերուն իմացուցած են թէ քանի մը ամիսէ ի վեր Ֆրանս. ազնուականներու մասնակցութեամբ կազմուած է «Թէմիսի ասպետները» անունով գաղտնի ընկերութիւն մը, որուն նպատակն է պատժել մեծ խաչագողները, անպարկեշտ սեղանաւորները, որոնք իրենց խելքն ու կարողութիւնները ուրիշները կողոպտելու կը գործածեն...։

Ձմեռնային ժամը

Երէկ կէս գիշերէն սկսեալ ձմեռնային ժամը գործադրութեան կը դրուի ամբողջ Ֆրանսայի մէջ։

Ժամացոյցները մէկ ժամ ետ տարուեցան։

Եուկոսլաւիոյ վերակազմութիւնը

Ինը ամիսէ ի վեր դիկտատորական վարչաձեւ կը տիրէ Սերպիոյ մէջ։ Ներկայ կառավարութիւնը միանգամ ընդմիշտ խաղաղութիւնը վերահաստատելու, երկիրը բաղկացնող զանազան տարրերու միջեւ կատարեալ համերաշխութիւն հաստատելու եւ միաձոյլ պետութիւն մը կազմելու համար կարգ մը ծրագիրներ կազմած է։ Առաջինը իրականացաւ հոկտ. 3ին, երբ Ալեքսանդր թագաւորը յայտարարեց թէ այսուհետեւ փոխուած է երկրին անունը եւ պիտի կոչուի պարզապէս Եուկոսլաւիա։

1921 յունիս 27ի Սահմանադրութեան Ա. յօդուածը «Սերպ-րու, Խրուաթներու եւ Սլովէններու Թագաւորութիւն» անունով կ'որակէր Ալեքսանդր Թագաւորի մականին ենթարկուած երկիրը։ Այս բացատրութիւնը անբաւարար էր արդէն, քանի որ անոր մէջ չէին մտներ Պոսնան, Հերսէքը, Գարատաղը, հակառակ այդ հողամասերու պատմական անվիճելի իրաւունքներուն։

Ջնջուած Սահմանադրութիւնը 33 վարչական շրջաններու կը բաժնէր երկիրը՝ քանդելու համար նախկին Աւստրօ-Հունգարական կայսրութեան հաստատած կարգերը եւ փութացնելու համար միութիւնը։ Փորձը ցոյց տուաւ որ այս դրութեամբ առեղծուած բաժանումը չափէն աւելի է եւ թէ նախկին անջատողական ձգտումները երբեք չեն պակսած, ինչպէս ցոյց տուաւ սերպեւխրուաթ վէճը։

Նոր կազմակերպութեամբ երկիրը կը բաժնուի ինը պանովինաներու (նահանգ), որոնց անունները առնուած են գլխաւոր ինը գետերէն եւ որոնք են.—

Սավայի պանովինան (կեդրոն՝ Զագրէպ), 2.320.000 բնակիչ, 36,897 քառ. քիլ.։

Դանուբ (Նովի Սատ), 2.100.000 բնակիչ, 28,160 քառ. քիլ.։

Վարտար, (Սկիւպ), 1.405.000 բնակիչ, 39.566 ք. ք.։

Տրինա (Սարայեվօ), 1.400.000 բնակիչ 29.273 ք. ք.։

Մորավա (Նիշ), 1.200.000 բն., 25,721 ք. ք.։

Տրավա (Լիւպլիանա), 1.040.000 բն., 15.936 ք. ք.։

Վրպաս (Պանեա-Լուքա), 850,000 բն., 20.588 ք. ք.։

Զեթա (Ցեթինէ), 740.000 բն., 32,322 ք. ք.։

Պելկրատ կը մնայ մայրաքաղաք եւ պիտի կազմէ մասնաւոր վարչութիւն մը։

Իւրաքանչիւր նահանգ պիտի ունենայ կառավարիչ մը, որ պիտի կոչուի Պան — ուղղակի ենթակայ պատկանեալ նախարարներուն — եւ պիտի ունենայ լայն իրաւասութիւններ։ Այս ձեւով ապակեդրոնացում կը մտցուի երկրին մէջ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՆՄԱՀ ՀԻՄՆԱԴԻՐՆԵՐԸ

Ի խնդիր ֆրանսացի օդանաւորդներուն

ՄՈՍԿՈՒԱ, 5 հոկտ.— Իրքուցքէն ժամը 4.10ին օդանաւ մը մեկնեցաւ դէպի Եաքուցք՝ փնտռելու համար ֆրանսացի օդանաւորդներ Քոսթն ու Պէլոնթը։

Մոսկուայի ֆրանս. դեսպան Հէրպէթի խնդրանքին վրայ, որոշուած է ռուսական օդային մասնաւոր տորմիղներ ղրկել դէպի Սիպերիա։ Կառավարութիւնը դրամական նուէր խոստացաւ բոլոր անոնց, որոնք պիտի կրնան ստոյգ տեղեկութիւններ տալ ֆրանսացի օդանաւորդներու մասին։

Մաքտոնըլտ Ամերիկայի մէջ

Անգլիոյ վարչապետ Մաքտոնըլտ ուրբաթ առաւօտ «Պէրէնկարիա» շոգենաւով հասաւ Նիւ-Եորք, ուր ընդունուեցաւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարար Սթիմսընի եւ անգլ. դեսպանին կողմէ։ Ամերիկեան երկու թորփիլանաւեր ընդառաջ գացած էին վարչապետին։

Առաջին անգամն է որ Անգլիոյ վարչապետ մը այցելութեան կ'երթայ Ամերիկայի Հանրապետութեան նախագահին, այդ պատճառով ալ մեծ պատիւներ կ'ըլլան Աշխատաւորականներու պետին, որ Նիւ Եորքէն պիտի անցնի Ուաշինկթըն՝ Հուվըրի հետ բանակցելու համար նաւային սպառազինութիւնները սահմանափակելու մասին։ Մաքտոնըլտի կ'ընկերանայ իր աղջիկն ու քարտուղարը՝ Օր. Իշպէլ։

Թուրքեւ-Պարսկան տանտուրը

Յունաստանի արտաքին նախարար Միխալաքոփուլոսի նախագահութեան տակ գումարուած կառավարական յանձնաժողովը որոշեց երեք ամսուան առեւտրական առժամեայ համաձայնագիր մը կնքել Թուրքիոյ հետ, նպաստաւորեալ ազգի սկզբունքին վրայ։

Դժոխային մեքենայով նոր եղեռնափորձ

Հոկտեմբեր 2ին՝ իրիկուան ժամը 8.30ին Փիրոթէն դէպի պուլկարական սահմանագլուխ գացող կառախումբ մը՝ Ցարիպրոտէն երկու քիլոմեդր անդին ընդհարեցաւ դժոխային մեքենայի մը, որ ձողերուն վրայ դրուած էր։ Մեքենան պայթեցաւ, բայց թեթեւ վնասներ միայն պատճառեց եւ վայրաշարժը կրցաւ շարունակել ճամբան։

Իշխանութիւնները տեղւոյն վրայ քննութիւն մը կատարելով, քիչ անդին երեւան հանեցին ցնցոտիներու մէջ ծածկուած երկրորդ դժոխային մեքենայ մը, յար եւ նման անոր, զոր անցած շաբաթ Մակեդոնացիները գործածած էին Քոչանայի անյաջող եղեռնափորձին համար։

Քննութիւնները շարունակուելով, գտնուեցաւ երրորդ դժոխային մեքենայ մըն ալ՝ ծածկուած աւազի մէջ, որ պայթեցաւ, վիրաւորելով երկու ոստիկան-զինուորներ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀՐԷԱՅԻՆ նոր տարին (5690 Թուականը) սկսաւ առջի օր։

ՔՈԼՈՐԱՏՈՅԻ մէջ 1000 բանտարկեալներ ըմբոստանալով գրաւեցին բանտին զինարանը։ Քաղաքապահ թնդանօթաձիգներ եւ ոստիկաններ փութացին զսպել շարժումը։ Բանտարկեալները պատուհաններէն վար նետեցին չորս բանտապահներ։ Ժամերով կռիւ տեղի ունեցաւ։ Մեռելներու թիւն է 19, որոնց 10ը պահակներ։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Նպաստամատոյցը իր հաշուեյարդարին առթիւ կտրած է նաեւ ամսական 400 ոսկիի նպաստը, զոր տարիներէ ի վեր կու տար Պոլսոյ Ազգ. Խնամատարութեան։

ՄԱՆԻՍԱՅԻ մէջ անձրեւը փճացուցած է չորնալու համար փռուած բոլոր չամիչները։

ՇԹՐԷԶՄԱՆԻ տեղ Գերմանիոյ արտաքին նախարարութիւնը փոխանորդաբար պիտի վարէ Տոքթ. Քուրթիուս, տնտեսութեան նախարարը։

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԽՈՐԱՆԸ

Հայ ժողովուրդը երկրի մէջ, յեղափոխական գծնգակ օրերուն, ականատես մեր կուսակցութեան խիզախումներուն ու մարտիրոսացրութեան, անվարան՝ զայն կոչած է Սուրբ Դաշնակցութիւն:

Եթէ Հարիւրաւոր տարիներ յետոյ, այս անուանումը պիտի նկատուի մութ աւանդավէպ մը, սակայն, մեր օրերուն, ՛պարզ ճշմարտութիւն մըն է. - տակաւին մեզ հետ ապրող ժողովուրդի անկեղծ արտայայտութիւնը:

Երկրէն դուրս, օտար ափերու վրայ ինկած հայկական գաղութները, հեռու երկրի ժողովրդական եւ յեղափոխական մթնոլորտէն, իրենց առօրեայ հոգեբոր բերումով միշտ պառակտուած կերպարանք մը ունեցած են, ու Սուրբ Դաշնակցութեան գաղափարը միայն Դաշնակցականներու եւ իրենց համակիրներու սեփականութիւնը մնացած է: Անոնցմէ դուրս եղողները, կիրքէ տարուած, մրոտած են հայ ժողովուրդի արարչագործ հիգը՝ անհաշիւ լուտանքներով:

Մինչդեռ ժողովրդի Սուրբ Դաշնակցութիւնը, իրօ՛ք կերտած է յեղափոխական խորան մը, որու սեղանին զոհուեցան հազար հազար անձնման ընկերներ, ու գայն սրբատեղի մը դարձուցին, ի՛նչ փոյթ որ կան մարդիկ, որոնք ամէն բան սեւ կը տեսնեն՝ իրենց հոգիին պէս: Ի՛նչ փոյթ որ կան անտարբեր բազմութիւններ, որոնք անգիտակցութեան մշուշին մէջ, չեն վայելեր մեր կուսակցութեան հոգեկան ու բացան ապրումները. Ի՛նչ փոյթ որ աւորեայ գոհհիկ կեանքէն տարուած անհաւատները առանց խղճահարութեան ցեխ կը նետեն յեղափոխական տաճարին:

Անոնք, որ կոչեցեալ են իրենց ժողովրդին ու մարդկութեան օգտակար դառնալու, անոնք որ արի են ու ոլխարային համակերպութենէն կը բարձրանան՝ իրենց անձէն գուրգուրելու մասին եւս մտածելու վերջապէս անոնք, որ ընկերային կեանքի մէջ, ընդունակ են իրենց անձը զոհելու յանուն ազատութեան եւ մարդկային յառաջդիմութեան, անոնք առանց ուշադրութիւն դարձնելու պատճառուն քսուած ցեխին ու մուրին (Ներսի սրբութիւնն աղարտելը երբեք չէ յաջողած մեր հակառակորդներուն) Ներս պիտի մտնեն յեղափոխական խորանը ու սրբութիւնը արժանացած պիտի գտնեն այդ գերմարդկային մթնոլորտին մէջ:

Դաշնակցական ընկերներն ու համակիրները սրբութեան եւ հաւատքի այս ըմբռնումները, որոնք յեղափոխական կրօնքի մը բնոյթն ունին, պէտք է իւրացնեն իրենց ամբողջական էութեամբ, ու մոռացութեան տան սովորական ու մարդկային թերութիւններն ու վէճերը, փոքրիկ սայթաքումներն ու տկարութիւնները, որոնք անկէզ իրողութիւններ են, դատապարտուած վաղը իսկ կեանք՝ սովորական փոշիին մէջ կորսուելու: Ընժէքաւորը աննկուն աշխատանքն է, ամենանուէր զոհողութեան ոգին է, կեանքի գնով՝ ուրիշներու կեանքի ազատութիւն տալու ձգտումն է:

Ու, գո՛ւք, ողջ մնացած ընկերնե՛ր, երկիւղածութեամբ նայեցէք մեր յեղափոխական սրբաբանին, հաշուեցէք որ մեր կազմակերպութեան այսօրուան Թիւին բաղդատմամբ՝ անձնուէր նահատակներ ունինք, որ 1890էն մին-

ԽՕՍՔ ՈՒԽՏԻ ՏՕՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Մեռելներն է որ ուխտի կը կանչեն մեզ այսօր:

Ո՞վ պատմեց անոնց թէ յոգնեցանք մենք. թէ դարձեալ աշխարհը թաւլցուց մեր սիրտը, ու մոռցուց մեզի մեր մեռելները: Ո՞վ ըսաւ անոնց թէ ա՛լ ուժ չունինք վաղը քալելու:

Մեզ կուգան այսօր մեր մեռելները՝ որպէսզի մեր հոգիներուն մէջէն վանեն աշխարհը ու անոր գձուձ, սեւ, գռեհիկ հոգերը, վանեն մեր մէջէն պզտիկ կիրքերը, քէնը, ոխն ու նախանձը, շուկան ու իր մանր հաշիւները: Որպէսզի դարձեալ մեր մէջը վառեն Աղուոր Հէքեաթը որ դարերուն խորքէն հասեր է մեզի և որ անա կը փորձէ խօսիլ մեր սրտէն...

Ծեղն է որ մեզ ուխտի կը կանչէ այսօր:

Ան կը զգայ, թէ արդէն շա՜տ են պարպուեր մեր հոգիները, օտարը չիթ չիթ թոյն կը լեցնէ մեր սրտերուն մէջ, թէ ա՛լ մոռցեր ենք գինքը: Կը զգայ, որ թէ մենք արդէն կը հեգնենք իր տառապանքը, ու կ'անգոսնենք սուգը որ իր ներսը կը կոտտայ:

Ան մեզի կուգայ այսօր՝ որպէսզի իր վէրքերը ցուցնէ մեզի, ու մեր սրտերուն մէջ դարձեալ վառէ հրազը: Որպէսզի մեր մէջէն վռնտէ զարշելի ուտիճը, ու մեզ դարձեալ կապէ յոյսին: Եկեր է մեզի շունչ տալու համար, հե՛ւք տալու համար, տաքի՛ հանելու համար մեզ...

Հեռաւոր Սարն է որ մեզ այսօր ուխտի կը կանչէ:

Ա՛հ, լուր են տարեր անոր թէ մեր հոգիներուն մէջ սպրդած է կասկածը, թէ ա՛լ չենք հաւատար որ օր մը կը հասնինք անոր: Անոր ըսեր են թէ խոնջէնքը ջլատեր է մեզ, ու աշխարհը մեր սրտերը լղրճեր: Թէ մենք ամէն օր չիթ չիթ կը մոռնանք գինքը...

Մեզի կուգայ այսօր ան՝ մխիթարելու համար մեզի: Որպէսզի հե՛ղ մըն ալ ցուցնէ մեզի իր հեռաւոր գեղեցկութիւնը, ու մեր սրտերէն փրցնէ նետէ տաբակոյսին դժնէ տատասկը: Որպէսզի հե՛ղ մըն ալ տաքցնէ մեր սառած հոգին, ու հոն թափէ Նուիրական Ցասումնքը՝ որ ուժը պիտի տայ մեզի վաղը տոկալու. .

∴

Ու կ'ըսեն մեզի մեր մեռելները, կ'ըսեն մեզի սուգը, վէրքն ու կսկիծը՝ որ մեր ցեղին ներսը կը կոտտան, կ'ըսէ մեզի ալեհեր լեռը որ մեզ կը կանչէ.

Ի զո՛ւր է կարծել թէ մենք կը հասնինք Աւետեաց Երկիրը հողեղէն սրտով, աշխարհը ամուր գրկած մեր հոգիներուն մէջ: Պուտ մը գինիի համար, կնկան մը ծիծերուն համար մեր սիրտը ծախած: Կակուղ բարձի մը, խաղաղ քունի մը սիրուն՝ իբար մատնելով, իրար ատելով:

Զո՛ւր են երգերը, ճառերն ու ծափը, զո՛ւր են զարդերը մեր լանջքին վրայ:

Զո՛ւր են՝ եթէ Հաւա՛տքը չկայ...

Աւետեաց Երկիրը գտնելու համար անոր հաւատա՛լ պէտք է: Զգալ թէ օր մը սպի կը կապեն վէրքերը, ճանապարհը կը հատնի, ու օր մը իրա՛ւ կը ցաթի արեւը: Զգալ թէ օր մը կը փլի այս զզուելի աշխարհը, ու տառապողները ա՛լ կ'երջանկանան: Սուգը կը վերնայ, հոգը կը վերնայ, ու կ'իջնէ մեծ եղբայրութիւնը...

Պէտք է հաւատալ անոր: Զգա՛լ զանիկա:

Տեսնե՛լ այդ Օրը...

Ի զո՛ւր է կարծել թէ դրախտին հասնելու ան կուգայ մեզի: Թէ արեւը իրաւ կը ծագի եթէ կանչենք մենք գինքը մեր սիրտը բացած: Լալով ողբալով, երգով ու ծափով:

Զո՛ւր են մեր աղաղակները՝ որքան ալ մեր սրտերուն խաբաններէն գան: Որքան ալ տառապած ըլլան մեր հոգիները, եւ մեր չրթունքները՝ ծարաւ: Թուղթի կտորուանքը՝ որոնց կը հաւատանք, ադուոր բառերը զորս գոց ըրինք, չեն տանիր մեզի, երբե՛ք Դրախտը:

Զո՛ւր են եթէ մեր սրտերուն մէջ անոր հասնելու Ո՛ւխտը չկայ:

Դրախտին ճամբան գտնելու համար պէտք է երդնուլ անո՛ր քալելու: Ուխտել թէ չմեռնե՛նք պիտի Նրազը՝ որքան ալ դառն ըլլայ կեանքը, ու սպասումը՝ երկար: Մեր նե՛րսը քանդակել, խարանել Ուխտը՝ որպէսզի փոթորիկը չաւրէ զանիկա, ու աշխարհը չհպի՛ անոր...

Բայց եւ ի զո՛ւր է կարծել թէ Դրախտը կը գտնենք եթէ հաւատանք անոր, ու պահ մը ուխտենք անոր հասնիլ մենք: Ո՛, շատերը հաւատացին՝ երազէ մը գինովցած. եւ երդուընցա՛ն ալ՝ յափշտակութեան աղուոր վայրկեանի մը մէջ: Բայց Դրախտին չհասան, ու երբեք ալ չհասնի՛ն պիտի:

Զո՛ւր են մարդոց երազները, որովհետեւ անոնք չեն բերեր Մեծ Առաւօտը:

Չե՛նք հասնիր մենք ալ, եթէ Սրբազան Ճի՛գը չկայ: Եթէ մեր սրտերուն մէջ խարոյկը չկայ, ու անոր զօհ չենք տար ամէն օր մեր ներսէն բան մը: Եթէ չկայ բարի, սուրբ տառապանքը՝ որ կը կարճեցնէ տաժանելի ճամբան: Չե՛նք հասնիր մենք ալ պուտ մը հաւատքով, պուտ մը երդումով, մեր կեանքէն զոհելով փնթի վայրկեան մը, ու ափ մը կորեկ մեր ամբարներէն:

Հասնելու համար մեր Տեսիլքին Լեռը՝ պէտք է ուզնիլ, սպառիլ: Պէտք է հատնիլ ամէն օր: Պէտք է այրիլ ու մխալ, պէտք է տալ աչքերուն լոյսը ու սրտին մէջ եղած բոլո՛ր կրակը: Խուլթէն, փուշէն չվախնալ, ու ճանկ ճանկ մագլցիլ լեռը:

Տեսիլքը գտնելու համար՝ պէտք է ճանկ ճանկ մագլցիլ լեռը:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

չեւ մեր օրերը, բաց ճակատով, ու հպարտ սրտով ինկան Հայոց ազատագրութեան ճանապարհին: Այդ բազմահազար յայանի ու անյայտ հերոսները մեռած չեն: Անոնք ողջ ու կենդանի են այն սրբազան խորանին մէջ, որ կը կոչուի Դաշնակցութիւն: Անոնք անհատաբար եւ հաւաքաբար իրենց անձը զոհեցին, որպէսզի անմահօրէն մնան այսօրուան ու վաղուան կուռող սերունդին հետ՝

Դաշնակցութիւնը այն անօրինակ յեղափոխական կուսակցութիւնն է, որուն անգամներէն փոքրաթիւ բացառութիւնները միայն հանգիստ անկողնի մէջ իրենց վերջին շունչը փչած են. Հազար հազարներ ինկած են հերոսաբար, պարտականութեան ճանապարհին:

Դաժան, ու միեւնոյն ժամանակ գրաւիչ ճանապարհ մը որմէ անցած է ու պիտի անցնի Սուրբ Դաշնակցութիւնը:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐԻ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐԷՆ

Ընդհանուր ազգային դժբախտութեան ժամանակ՝ մարդկային կորուստների, մարդկային կոտորածների հետ անմիջապէս կապւում են նաեւ մտքների անխնայ կոտորածներ:

Եթէ իրաւունքը իր պաշտպանութեան համար կռիւ է պահանջում, հապա կռիւը իր յաղթանակի համար նեցուկ պիտի ունենայ ուժը: Ուժն է որ կառավարում է աշխարհս եւ մենք ձեռք կը բերենք մեր ուզածները, երբ ուժ կ'ունենանք:

ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ԵՒ ՏԱՐԱԾՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

Ո՛, դուն իմ կամքս, դուն իմ անհրաժեշտութիւնս: Պահէ զիս բոլոր մանր յաղթութիւններէն, դուն որ իմ մէջս ես եւ ինծմէ վեր: Պահէ՛ եւ վերապահէ զիս մեծ ճակատագրի մը:

Եւ քու վերջին մեծութիւնդ, կա՛մքս, պահէ վախճանին համար, որպէսզի անողոք ըլլաս քու յաղթանակիդ մէջ

ՆԻՑՇԷ

Մենք մեզ զովել չենք գիտեր ու թոյլ կուտանք որ բոլոր ծուռ-բերանները մեր վրայ բացուին լա՛յն ու ազատ:

Օրն է սակայն յիշելու Զորդարեանի «զամփոր»: (Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ազնուական հպարտութիւնն է հայութեան):

Օրն է յիշելու ինչ որ չսեսանք, բայց լսեցինք յուզումով, յափշտակութեամբ ու հարազատ ժառանգորդի կսկիծով:

Այսօր դարձեալ, մենք մեզ կը սերտենք ու կը յիշենք ինչ որ կատարուեցաւ ու կը կատարենք:

Ու վաղը մեզ կը սպասէ: Պէտք յիշենք, ինչ որ անոր խոստացանք,— բոլորը. (Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կամքն է ու զոհողութեան ոգին՝ հայութեան):

ԵՐԷԿ

Մենք չճանչցանք երէկը: Բայց ան, մեր տանջանքին ու մեր պարծանքին համար, մեզ յանձնեց թուականներ, որ կը տեւեն մեզմով, կ'ապրին մեր մէջ ու մեզմով: Կը դուշակենք զանոնք, իմաստը որ կը յայտնեն լռութեամբ: Պատմութենէն վռնտուած-այդ խոնարհ ու հերոսական թուականները: Սրբուականներ որ անդենականէն պատրանաթափ՝ կարօտով կը դառնան ողջերու ուրախութեան ու թշուառութեան, կը դառնան հին յուշերու քաղցրութեամբ ու դառն վայրագութեամբ:

×

Միտքը բռնուած է. աչքը գետին կը նայի ու ձայնը չելլեր: Մեծերը կը փախչին ու փոքրերը երգ չունին: Ճամբայ չկայ ու գիրը մատնութիւն է: Բայց թուական մը կ'անցնի ու լուր մը կը ձգէ: Հոս պայթիւն մը լսուած է, հոն սուլիչ մը: Գանկե՛ր են ինկած. արի՞ւն կը հոսի: Ո՞ւր. ո՛չ ոք գիտէ: Բայց, բերնէ բերան ողբասականներ կը զողդղան. Նոյնութեան նոյնութեան իմաստներ կ'անցնին ու մանուկ հոգիներու մէջ՝ երազի ձեւ ու չափ կ'առնէ, ինչ որ օր մը Աւանդութիւն պիտի կոչուի:

Բայց, դեռ Անուն չկայ: Կայ Գործ մը անտես, անհարկու, անդիմադրելի հմայքով ու վաղուան յոյսի պէս անուշ,— Գերիներու Երազը...

Կայ եւ Գործին մարդը, Գերմարդը, այն որ անուն անգամ չմուրաց, այն որ հերոս էր ծներ ու երբեք չգիտցաւ դափնիի սին հեշտագօտումը, ուրացաւ բոլոր սէրերը, ուրախութիւններն ու վայելքի գինովութիւնները, ուրացաւ ինքզինքն ու մահուան հետ խաղաց...՝ Ցեղին կեանքը պիտի կերտէր:

Տարիներ յետոյ սորվեցանք. այդ մարդուն անունը Դաշնակցական էր:

Ճակատագիրը Արեւելքի Առաւօտն է եւ անակնկալը՝ անոր ժամանցը:

Օր մը յանկարծ, ազատութիւն կ'իյնայ երկրին ու հոգիներուն վրայ, երկինքէն փրթած քարի պէս: Ամէն կապ կը քակուի: Լեզուն գինով է ու հոգին պոռթկուն: Հայ սրտերու յոյսը հողին վրայ կը քալէ եւ ռզէն՝ պարիկներ կ'արձագանգեն շրթունքներու երգը. «Եղբայր ենք մենք»..

Ո՛չ, ալ մրրիկի խօսք չկայ:

Բանտէն մինչեւ լեռնականին ազատութիւնը ու պալատներու անպէտ հոխութենէն մինչեւ հիւղակներու չափազանց մերկութիւնը սրտերու «Դաշնակցութիւն» է...

Եւ արդէն, անուններ կան խարհուրդներու հմայքով ու դէմքեր որ երդում կ'արժեն.— Քրիստափոր, Զաւարեան, Ռոստոմ, Նահրիկեան, Ակնունի, Զարդարդարեան, եւ դեռ ո՞ր մէկը,— բոլոր քուրմերը նոյն տաճարին՝ Դաշնակցութեան, ուր աչքերը կը մարզուին Արարատը դիտելու:

Ամբոխը հոն գերմարդերու կը քալի, կ'առնէ կայծ մը անոնցմէ եւ անով կը բռնկի:

Դարեր առաջ, տապանի մը բնակչութիւնը յաղթեր էր տարրերու մոլեգնութեան եւ ամրացեր Աստուծոյ ջրհեղեղը: Դարեր յետոյ մարդը որ աստուածներու գրքէն սորվեր էր տանջելու գիտութիւնը, իր կարգին ձախողեցաւ թուրք եաթաղանը կտրեց մեզ. բայց կտրեցաւ հայ ոսկորին վրայ: Դիակներու դէզին տակ կքած՝ ողջեր կը շնչէին ու կը յուսային:

Կը յուսային ու քալեցին: Հասա՞ն:

Այո՛, հասան:

1918: Հերակլէսի հետ իր պայքարին մէջ, Անտէոս ոտքը տուեր էր հողին, իր մօր:

ԱՅՍՕՐ

Եթէ մարդկութիւնը ունի կամք մը որ կը բանի ժամանակին վրայ, ծնունդ կուտայ դէպքերուն և դարի ու ատարնաքարշ անպարտութեան թելերով կը հիւսէ պատմութիւնը, ապա ուրեմն, այդ կամքը հակամարդկային է, Ոճիր կը հոսի:

Եթէ պատմութիւնը ունի օրէնք մը, որ կը տրամադրէ, կը հրահանգէ ու կը հրամայէ և հակամարտ կամքերու թնճուկին մէջէն կը յաւակնի քաշել թելը արդարութեան, ապա ուրեմն, ի՞նչ կայ աւելի ապօրէն քան այդ օրէնքը: Մեռել կը հոսի:

Ու Քրիստոսէ քսան դար յետոյ, Լէնինի աստղին տակ իսկ՝ իրաւունքը դեռ տկարինը չէ:

Դաւ մը պէտք էր հայ տիտանին, ոտքը կտրելու համար հողէն: Զարտուեցա՞ւ ան: Ո՛չ: Թոյլ տուաւ որ ապրի իր Երազը:

Ու կ'ապրի ան իրմէ հեռու, սահմանէն անդին եւ իր ձեռքին տակ՝ սահմանէն ասդին: Ինչ որ արիւնով է մնացեր՝ չի մեռնիր: Եւ ինչ որ հոգիներու աւիշով է ուռճացեր՝ կը քալէ ժամանակին հետ ու տարածութեան վրայ, կեանքին հետ, որ շա՜տ պզտիկուց սորվեցուցին մեզի (մե՞րն է յանցանքը) թէ «Պայքար է»...

Մենք անոր նպատակ մը միայն տուինք.— կը քալենք անոր ճամբէն, ճիշտ հարուածի պէս անշեղ ու անվրէպ:

Հո՛ս, ձաղկել պէտք է, կճել ու հարուածել. հո՛ն, ցոյց և յոյս տալ ու կրթել: Հո՛ս, պէտք է հակել, պահել ու խնամել: Հո՛ն, կազմել, յանձնել ու քաշուիլ: Տեղ մը սպասել պէտք է, համբերել ու ժանգոտիլ. տեղ մը տքնիլ, պոռթկալ եւ սպառիլ: Անդին՝ մոլեգնած զալրոյթներու թափը պէտք է կոտրել: Ասդին՝ մահամերձհամբերութիւններըկենդանացնել: Անդին՝ պէտք է փակել ճամբաները մահուան ու քայքայումին: Ասդին՝ հարթել ու ծաղկեցնել կեանքի արահետը, արահետը որ ցաւով, տանջանքով ու զոհողութեամբ կը տանի ապրելու վայելքներուն ու մարդկային հպարտութեան:

Հո՛ն, ամրացած կէտի մը շուրջ, պէտք է կատաղութիւններու զրոհը խափանել. հո՛ս, կանգնած՝ համաշխարհային քառուղիներու բերանը՝ հոգիներու նահանջը կեցնել: Անդին՝ մեռացնող սարկութեան մը վատութեան մէջ, պէտք է անշէջ ըլլալ Հանը: Ասդին՝ հայ հոգիին անմահութեան համար, պէտք է սորվեցնել մահուան դէմ արհամարհանքն ու մեռնիլ գիտնալու կերպերը:

Ու ամէն տեղ խրոխտ եւ անյողդողդ, կանգնած վայրագ հալածանքին, զրկանքին ու բոլոր ցածութիւններուն դէմ, պէտք է պայրիլ ամէն վայրկեաններու հերոսութիւնը՝ խոնարհ, անշուք, մթատուեր ու միշտ, աւելի՛ բոցաբերձ յանձնել Հանը որ մենք վառեցինք:

Ու ամէն տեղ՝ մենք մեզի, առանձին:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆ Ո... ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒ...

Չափազանց շատ դի... րողութիւն է որ, անհա... մէնէն տագնապալի ժամ... երեւան կը բերէ դիմ... այնպիսի մեծ ուժ ու կ... թաքուն կը մնայ անոր մ... փորձաքար: Ուրիշ որեւէ պ... մէջ ասպարէզ չգար այդ... Ու կարելի չէ երեւակայ... որքա՛ն մեծ է այդ ուժը... տին մէջ այն պահուն՝ երբ... կեանքը կ'անցնէ... տագնապը, լինել չլինելու դ... վայրկեանը: Այս ուժը... ու անհատի ինքնապահպա... համագումար բնազդներ... գիւնքն է, որ երեւան... միմիայն վճռական պահեր...

Պարագան նոյնն է... կեանքին մէջ, ուր ցեղին... պանման բնազդը կը յայտնո... մակերպուած մարմիններ... ջոցով Ասոնց մէջ է որ խ... կ'ըլլայ թէ՛ ցեղին, թէ... եւ թէ միեւնոյն ատեն ա... պահպանման բնազդը: Այ... ւելութեամբ որ բնազդը... գիտակցական վիճակի վեր... է, եւ ընդունած համաp... խան միջոցներու գործածու... անոնց նախատեսութեամբ... խապատրաստութեամբ:

Մեզի նման փոքր... գրուած ազգերու մէջ... պահպանման այս բնազդ... խտանայ առանձնապէս... ցութիւններուն մէջ... պէտք էր ըլլար, եթէ... մեր բոլոր կուսակցութիւններ... ազգային հարազատ ու... նակ կազմակերպութիւններ... լային. Դժբախտութիւն... մին՝ մէկը ռուսական հ... շապիկը մեր ազգային մ... վրայ կը փորձէ, կապելով... շարժումներուն ազատու... երկրորդը՝ ռամկավար նչան... տակին ներքեւ դեռ չկրցա... առջ բերել կազ մակերպուա... ողջ կուսակցութեան մը... յատկանիշերը, մնաց բաց... գերի մէջ եւ ճամբաներու... միայն, ու դեռ երրորդ մ... աջին ու ձախին միջեւ... սուեղամած կեանքի մը... նախավէպ զօղանջը... կը հնչեցնէ խժալուր ձայ...

Այս պայմաններու... ինչպէս անցեալին նոյնպէս... այժմ, հայ ժողովուրդի... բնազդին խարիսխը ձգուած... միայն Դաշնակցու... մէջ: Ընհիմ ինքնագործու... ասիկա, ընդհակառակն...

Ամէն տեղ եւ միշտ գի...

Ունի՞նք այդ ուժը:... մեր հակառակորդներու...

Լսեցէ՛ք վայնասուն... ծագերէն կը փրթի մեր... մէկ շարժումին:

ՎԱՂԸ

Կայր ճակատագիրը... ո՛չ ալ զարհուրելի...

Պտուղն է մեր կամք... մեր Գործին կենսակ... Մեզմէ պիտի ծնի ը... պատկերովին, մեր թերու... ներով ու մեր յատկութի... րով. գիծ առ գիծ մեր գ... ներով ու մեր մտածու... Ու պիտի հասուննայ... տակցութեան ու մեր գ... թեան ուժերով:

Այսպէս է այսօրը... ուան ճիգերուն զաւակը:

Գո՞հ ենք: Եթէ ո... յառա՛ջ ուրեմն, դէպի... ճակատագիրը, որուն... մենք պիտի ըլլանք... անգամ մըն ալ ու մինչ... յանուն անցեալ զոհողու... ներուն, ներկայ զրկանք... ու ապագայի վայելք... կամքերուն «վերջին... թեամբ»:

Դասալքումի, ուրացում... վատութեան այս... գիւրին չէ ըլլալ ու... ՆԱԿՑԱԿԱՆ:

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻ...

յեղափոխութիւն: Դժբախտ՝ անոր համար որ, Դաշնակցութիւնը կը հայ առանձին այն պայքարին մէջ, ուր պէտք էր կողք կողքի ...յին բոլոր կուսակցութիւնները:

Այս պատճառով է որ, հայ ժողովուրդի ամէնէն ճակատագրական օրերուն, ցեղին դիմադրական թափուն բայց գերագոյն ճիգը իր հարազատ արտայայտութիւնը գտած է Դաշնակցութեան մէջ, որ առանձին մնացած է պատնէշին վրայ, ձգելով որ ...ները իրենց անփառունակ ե...թեամբ պէր բանեն պա...ներէն ներս:

Այս մասին պատմութեան ...ը աւելի քան պերճախօս է. ...նախքին Թուրքիոյ հայկ գա...ներու հարստահարութեանց, ...ի ու սպանութեանց դէպ...ին մինչեւ Էջմիածնի վանա... կալուածներուն գրա...մը, կամաւորական շարժումէն մինչեւ Սարդարապատի հերոսա... կռիւները ու փետրուար 18ը, ...ս բոլորին մէջ, իբրեւ հակա..., իբրեւ դիմադրութիւն եւ ... ինքնապաշտպանութեան ...մ արարք, առաւելապէս Դաշնակցութիւնն է որ երեւան եկած ..., իր մէջ խտացուցած ըլլալով ...ին դիմադրական բովանդակ ..., եւ հզօր ճիգով մը գցած ...յ ժողովուրդի յաղթ հասակը:

Այդ պահերը եղած են հա...թեան ամէնէն ճակատագրա... ու ամէնէն տագնապալի ան...ները. ուրկէ պատուա... մը բնելու համար ...էր որ ցեղին կորովը սպառ...ղ աղէտներու մեծութեան ...համապատասխան ուժգնութեամբ ...այս գար: Գիտենք որ կատա...ք այդ շրջանը, առաւել կամ ... կորուստով, եւ կատարե... յաճախ յաղթական, երբեմն ..., բայց երբեք ան... Սփիւռ՝ շնորհիւ ցեղին ...ինքնապաշտպանման զօրաւոր ..., որ իր գիտակցական կա...պը ստացաւ կազմակեր... շարքերու մէջ եւ խոէալի ... շուրջին ասի: Ու շնորհիւ ... Դաշնակցութեան, որ կրցաւ ... թարգմանը հանդիսա... հայ ժողովուրդի ապրելու ... ու դիմադրական ոգիին, ...ով չքեղ խոէալի մը ...թիւնն ու վերջնական ...թիւնը:

Այս ճշմարտութիւնը պէտք ..., ու պէտք է խոստովա... նաեւ բոլորը, գոնէ տարին ... անգամ,

ԼԵՒՈՆ ՄՈԶԵԱՆ

ՅԱՆՈՒՆ ՎԵՐՋԻՆ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

ՈՉ ՄԻԱՅՆ ՀԱՐԿԱՏՈՒ ԵՒ ԿԱՐԳԱՊԱՀ ՔԱՂԱՔԱՑԻ, ԱՅԼԵՒ ԱՆԶՆԱԶՈՀ ԶԻՆՈՒՈՐ...

Պատերազմի աշխարհաւեր ու յաղթական գերհին ալքեւ, յեղափոխութեան ալիքներուն, սովին, անօրէք ու բարբարոս ալեւ թեամբ ու տարբերքին թշնամիին յարձակումներուն դիմաց՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը մնաց կանգուն ու երիտասարդ: կանգուն՝ իր հզօր ու մարտական կազմակերպութեամբ ու երիտասարդ՝ որպէս գաղափարական բովանդակութիւն, քաղաքական ծրագիր, որպէս աշխատաւոր ժողովուրդի կարմիր,արիւնազանգու անկորնչելի դրօշ:

Կայսրութիւններ եկան գիտապաստ: Որպէս անոր ժամանակավրէպ՝ թագաւորական տուներ խրեցան արեան, հրաբէգ մոխիրի ու լքումի մէջ: Ջինուորական անընկճելի կազմակերպութիւններ կորակոր նահանջեցին՝ գայրացած ու արբազած բազմութիւններու, յեղափոխական ամբոխներու ու գիտակից, երկաթեայն գումարտակներու առջեւ: Աշխարհի շէնքը դողաց իր հիմերուն վրայ: Բարոյական հասկացողութիւններ սկսան փլչիլ: Փիլիսոփայական դպրոցներ սնանկացան: Կուսակցութիւններ— յիշեցէ՛ք Թշուառական ու ստախօս «Իթթիհատ»ը— կորսուեցան աքսոր յիշատակ մը թողլով միայն: Մեր ժողովուրդը եղաւ բունաւեր, հալածական: Հայոց ժողովրդին կէսը՝ միւս կէսին յուղարկաւոր դարձաւ, ինչպէս կ՚ըսէր «Յառաջ»ի խմբագիրը Դացինք յուղարկի նոյնիսկ մեր հայրենական բազմաթիւ առաքինութիւններուն: Ընկերութիւնը ճարճատեցաւ, ընտանիքը՝ որպէս ընկերային հաստատութիւն, կարծէք սկսաւ սարսիլ: Բայց Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը մնաց պատնէշին վրայ, ինչպէս ալի, անձնազոհ մարտիկ, կուրծք տուաւ ամէն գրոհի ու ահա՛ կ՚ողջունէ իր պատմութեան երեսուն եւ իններորդ տարին:

Յեղափոխութեան ալիքները՝ եկան, բաղխեցան հայկական բարձրաւանդակին, բայց Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը մնաց կանգուն: կանգ'ուն՝ կ՚ըսեմ.

Դասալիքներ՝ լքեցին շարքերը, յոգնածներ՝ մնացին կէս ճամբան: Բոլոր անոնք որ խառնուած էին մեր բանակին որպէս հասարակ մակաբոյծներ, արհեստով գիւանակալներ, որպէս սուտ յեղափոխականներ, անոր մարդիկ, բարոյական դրամանենգներ, պատեհապաշտներ, ՚տօդարեք, գիրք ու կալուած հետապնդողներ, իրաւէ՝ բաժնուեցան, հեռացան մեզմէ: Մեր բանակը չոր էր սաստ, նոյնիսկ խայտաբղէտ՝ յաղթանակի օրերուն: Կը թուէր սակայն որ հարուածը ուժեղ էր: Հարձատուածներ լսուեցան: Երբեմն, առաքեալի պէս մարդիկ՝ կորսնցուցին իրենց հաւատքը ·եկշռութիւնը: Բայց այս բոլոր հիներուն փոխարէն, ահա՛ մենք ենք, չորրորդ սերունդի Դաշնակցականներ որ կը խտացնենք շարքերը: Գունդագունդ, գօտեպինդ, ոգեւորութեամբ ու հաւատքով զինուած, մենք է կարգը հիմա՛ դրօշը բարձր բռնելու: Ու մենք եկած ենք Հ. Յ. Դաշնակցութեան՝ իր պարտութեան օրերուն՝ օտար հողի վրայ: Կը նշանակէ որ եկած չենք փառք, գիրք ու ասպարէզ որոնելու: Այլ եկած ենք մասնակցելու յեղափոխական գործի:

Մատուորականներ՝ որ յանդուգն ակարութեամբ մը ընդունակ են բանակ փոխելու, զէնքը նետելու գետին ու կանակ դարձնելու՝ չեն հասկնար մեր սերունդին անսահման նուիրումը Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին: Նոյնիսկ՝ մեզմէ ոմանց անգութ ու ոխերիմ բռունցքները չեն կրցած բաբեր վիրենք. որովհետեւ չեն ըմբռներ որ միայն քաղաքական ու ընկերային տեսութիւններու, արդարութեան, ընկերվարութեան խնդիր չէ մեր առջեւ դրուածը: Կան ուրիշ պատճառներ որ մեզ սերտօրէն կը հանգուցեն այս կուսակցութեան...

Մենք չենք ուզեր՝ Թշուառական ու անկարող քաղքենիներու դաշինք կռել.

Մենք չենք ուզեր՝ դասալիքներու եւ փառերու շարքերն ստուարացնել.

Մենք չենք ուզեր՝ լրտեսներ, շահապաշտներ ու համայնավար ծառաներ դառնալ: Պատեհապաշտութիւնը՝ դարձնել բարոյական ու առաքինական բաքերը՝ կուսակցական առաքինութիւն:

Մենք հարկատու եւ կարգապահ քաղաքացիներն ենք Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան եւ անձնազոհ զինուորներ հայ ազատագրական պայքարին:

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ցերուան մէջ օր մը միայն՝ մեր խոհերուն, գաղափարական մտածումներուն եւ յոյզերուն հետ Մտնանք առօրեայ կեանքի տաղտուկներէն ու պահանջները, բազմազան հոգերն ու վէճերը. եւ ջերմ հաւատաւորի նման ամփոփուինք մեր ներքնաշխարհի քաւարանը, իրական դաշնակցականի ներշնչումով ակնարկ մը նետենք մեր անցեալին, քննութիւն մը՝ այսօրուան եւ հայեացք մը՝ վաղուան վրայ:

Եւ ամէնէն առաջ «Հայկական գծուծքը» — այլ խօսքով հայ աշխարհը: Հո՛ն սերունդներ մեր նախորդներէն ապրեցան ու պայքարեցան գարեր շարունակ, մերթ ներքին, մերթ արտաքին ուժերու հետ, յաղթական եւ պարտուածի փոփոխական զգացումներով:

Հանգի՛ստ, անվրդով օրեր չէ ապրած մեր երկիրը: Խռոված ինքն իր մէջ, կոխկրտուած բազմերէն, ան մշտական հրաբուխն էր կաւտկուած իր զաւակներու արիւնով— որմէ ցայտող լաւայի հետ հայ հայրենիքի ազատութեան պահանջը խուժէր մտնեց բոլոր դաշինները:

Այդ շրջանին է ահա՛, որ առաքեալի կոչումով մեր անմահ ղեկավարները, Քրիստափոր, Զաւարեան, Ռոստոմ ու իրենց բազմաթիւ գործակիցները բովանդակութիւն կը մացնեն մեր իրական կեանքին մէջ, ձեւակերպելով հայ աշխարհի տրտունջներն ու ցաւերը, եւ անոնց անհրաժեշտ դարմանումը: Հայութեան եւ հայ հայրենիքի ազատագրութեան համար անգամ մը եւս ցնցուեցաւ մեր աշխարհը...

— Սերունդներ, գիտակից, անկաշառ նուիրումով քալեցին նոր օրերու նոր գետն ճանապարհներէն: Քալեցին առանց նահանջի, մի՛նչ վտանգ, մի՛նչ համարձակ, յանուն «Սուրբ Գործ»ին: Տառապանք հազարներով կեանքեր մորեցան այդ ճամբաներէն: Մարդկային ազատագրութեան պատմութեան ամենամեծ էջը կազմեց այդ անպատ շարանը:

— Արդարութեան ժպիտը կարճ եղաւ մեզի համար: Դրախտ պանդխտի նայուածքէն նուազ անկեղծ եւ յուսադրիչ եղաւ անոր հայեացքը. իր «կանաչ» պալատէն:

— Եւ ահա՛ այսօր:

Հին օրերու կրկնութիւնն է, աւելի տարապայման եւ սպառնական:

Կեանքը մանաւանդ փոխուած է ամբողջութեամբ: փոխուած է նոյնպէս Հայը:

Դարձեալ բաժնուած, բըռնաւոր ուժերէն, հայրենիքի մէջ թէ հայրենիքէն դուրս՝ Հայը բաժնուած է նաեւ իր առօրեայ հոգերովը. իր ընդհանուր հասարակաց պահանջքներովը.

Երբեք հայութեան մէջ անձնասիրութիւնը այնքան լայն առեղ չէ գտած, որքան այսօր: Բարեբախտաբար ինչպէս երէկ, այսօր ալ այս հոգեբանութիւնը կը մնայ միշտ սեփականութիւն հայկական այն զանգուածին, որ սիրած է Հայը, բայց երբե՛ք՝ անոր ազատագրութեան պայքարը եւ անոր պարտադրած զոհողութիւնները:

Այս բոլորին հետ ծանրացած են մեր կռուի պայմաններն ու միջոցները. Աշխարհը, մարդկութիւնը նորոյթի սիրահար, ազգերու ազատագրական պայքարն ալ կ՚ուզէ նոր ձեւերու մէջ տեսնել:

Ի՞նչ կ՚ընենք մենք, այս նոր օրերուն, մեր նոր պահանջներուն, եւ մանաւանդ նոր շրջապատին մէջ:

Հարցում մը ահա՛, որ կուգայ մեր երէկուան եւ այսօրուան կեանքի պահանջէն, լուսաւորելու համար վաղուան հորիզոնը, որ ուրո՞ւղ, բաւական ամպոտ է եւ մութ, սակայն երբեք անյոյս:

Այս հարցումը Դաշնակցութեան համար է, բարձրացած հայ անտարբեր իրականութենէն. Եւ Դաշնակցական անհատի համար, իր կուսակցութեան ծոցէն, իբրեւ պարտադրութիւն.

Այսօր, «Դաշնակցութեան Օրծուան առթիւ, այս հարցումը գիտակից Դաշնակցականին համար ունի այն գեղեցիկ բովանդակութիւնը, որմէ ան կրնայ ներքին գոհունակութեան հրճուանքը ապրիլ. աւելի համարձակ եւ ինքնավստահ քալելու համար այն փշոտ ճամբաներէն, որոնք կը ցցուին ամէն օր մեր դէմ, արտաքին եւ մանաւանդ մեր ներքին թշնամիներէն:

Ցարին օր մը, ուժգնօրէն կրկնել այս հաւատքը, մինչեւ յաղթանակի օրը, որ պիտի գայ անտարակոյս հակառակ բոլոր դժուարութիւններուն, ինչպէս արեւին վերերեւումը, փոթորկոտ, ամպոտ մթնոլորտէն յետոյ:

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԱՇԽ. ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Անգլիոյ Աշխատաւորականներու համագումարին մէջ, Ա. Հէնտէրսըն պարզեց արտաքին քաղաքական կացութիւնը:

Պաղեստինի ծանօթ խնդրին մասին Անգլիոյ արտաքին նախարարը յայտարարեց.

— կառավարութիւնը երբեք չի մտածեր լքել Պաղեստինի հոգատարութիւնը. Հոգատարութեան հանդէպ մեր դիրքը փոխելու խնդիր չի կրնար ծագիլ, ոչ ալ փոփոխելու քաղաքականութիւնը, որ 1917ին Պալֆուրի յայտարարութեան մէջ պարզուեցաւ: Միշտ համամիտ ենք Պաղեստինի մէջ Հրեայ ազգային օճախի մը հաստատման:

Այս քաղաքականութեան իբր հիմ կ՚ընդունինք այն որ բնակչութեան քաղաքային ու կրօնական իրաւունքները լրիւ պէտք է պահպանուին:

Նախարարը խօսելէ յետոյ ու սեւանզլ յարաբերութիւններու վերահաստատման, Եգիպտոսի, Թունեզի աշխատանքներուն եւ Հռենոսիոյ պարպումին մասին, անդրադարձաւ ծովային ուժերու սահմանափակման «Անգլեւամերիկեան բանակցութիւնները յոյս կը ներշնչեն թէ Ֆրանսա, Իտալիա եւ Ճափոն շատ չանցած պիտի միանան ծովային զինաթափութեան միջազգային համագումարի մէջ Ն. Եթէ, կարելի ըլլայ հրաւիրել ընդհ. զինաթափութեան համաժողով մը, անկից վերջ է որ պիտի թեւակոխենք ազգային իրական ապահովութեան շրջան մը:

Նախարարը վերջացնելէ առաջ յոյս յայտնեց թէ ներկայ տարին պիտի ըլլայ զինաթափութեան տարի մը, որուն համար, ամբողջ ջանքերը պէտք է կեդրոնանան ի նպաստ ազգ. ապահովութեան՝ «մեծ խաչակրութեան մը վրայ»:

ԱԿՈՒԱՅԻ ՅԱՒ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Փարիզ, 29 Յուլիսո Սէն-Մարթէն, մեր հայրենակիցները պիտի գտնեն հայ համբաւաւոր ատամնաբոյժ մը, որուն դարմանումը օժտուած կատարելագործումներով է որ իրաքանչիւրը պիտի խնամէ իր պարագային համեմատ: Ակռայ քաշել ձրի: Կեղծ ատամներու և ատամնաշարերու շինութիւն՝ չափաւոր գիներով: Երաշխաւորուած աշխատանք: Ամէն օր ժամը 9էն մինչեւ կէսօր: Հեռաձայն Archives 55—09: (Ծ.)

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ

...ով մենք եղանք երեք ... ման մի Սերոբի հետ կը ... Սքաղանի, մաս մի Գուր... ...ի հետ Դալէկուզան գիւղ, եա, ...էն Տիգրան, Սեդրաք,Փար... ...գան, Վարդան եւ այլ շարու... ...կ կ՚իջնէինք ու կ՚ելնէինք ...տ գործով: Մինչեւ հասաւ ...ուն, կրկին հաւաքուեցանք. ...էն առաւ հօթ ընկեր ալ ..., գնաց Մուշ քաղաք. անկէ ...ւ Սրոնք գիւղ: Ռէս Ալօի ...թեամբ զօրք քաշուաւ ...ց վրա Ալախպէկի Գալիպի ...առաջնորդութեամբ. պաշարե... ...իւղ մարագի մէջ,սկսան ... վառել, տղերք կիսա... ...ս դուրս ելան, բոլորն ալ ...ուան. իսկ քիւրդերուց ու ... սպանուեան Դալիպ է ... 12էն աւելի զօրք եւ ...: Աշնան ժամանակին ...ուեցաւ Սերոբ իր ըն... ...երով մէկտեղ: Գիւղաշինու ...ի եւ մի քանիսի մասնու... ...ր: Երբ որ Սերոբ սպան... ...: Խուրզեր ու Քիւրդեր կա... ...ցան, յեղափոխականաց ...ը կորաւ. Սերոբի վրա եկողներն էին Ալայպէկ, Խալիլ աղա, փոլիս Յուսուփն:

Մենք ութ ընկերով մնացինք Սասուն: Մեր առաջնորդողն էր Անդրանիկ: Այն ձմեռ մնացինք անպաշտպան: Թէ դաշտի եւ թէ Սասնոյ ժողովուրդը յուսահատել էր վերջին աստիճանին, մատնիչներ յառցել. հանգստութիւն չէին տար մեզի. երբեք երկու օր մի տեղ կարելի չէր որ մնայինք եւ ոչ ալ ժողովուրդ կ՚ընդունէր: Անդրանիկ ալ հիւանդ էր. կը քաշէինք ու կը քաշքշուէինք իրարու հետ. մինչի հասաւ ապրիլ ամիսը: Գնացինք Գիւղաշէնի Աւէի վրա. ողջ ողջ բռնեցինք եւ սկսանք հարցնել գիւր ընկերներ: Մարդը վախէն խօսաց, գիւր ընկերներ, զինք. գիւր կին եւ մի ուրիշ ալ կալեցի սպանեցինք: Անկէ գնի մի քանի հատ ալ ուրիշ ստորական, ժողովուրդ բաւական հափ ջ սրդաւ. թէ սարսափէն թէ... եւ այլ:

Ամրան ես գնացի Առաքելոց վանքի կողմ: Վանքի տիրացու Մուրատ, որ ժամանակ մի եղաւ մեզ ընկեր, այն ժամանակի միաբան էր վանքին: Յորեկուան ժամ ինին Հուսէին աղան 2 ձիաւորով 30ի չափ ալ հետեւակ ասորիկան հետ եկան իմ վրա: Սկսեցինք գիրար զարնել ժամու մի չափ: Իմ հրացան աւերաւ, պատռան կորաւ. մնաց մէջ, յոյսս մարաւ:Սկսաւ փախնել, հազվէհազ ազատուայ, Մութն ալ կոխեց. անցայ գնացի Փերղակ գիւղի այգիներու մէջ: Շատ աշխատելով հազիւ կարողացայ զգատրան հանել հրացանի մէջէն: Համբարձում քանի ընկերով եկան գտան՚գիս, անցանք գնացինք Սասուն:

Հոկտեմբերին բոլոր ընկերներով կրկին դաշտ իջանք ապրուստի համար. իմացանք՝ Պչարի Խալիլ եկաւ Մուշ. մենք ալ գնացինք Մառնկալ սար պահեցինք գիրա ճանապարհ, գալած առին զարկինք. սպանեցինք զինք եւ երկու ընկեր ալ հետ, Թողինք անցանք Սասուն, Մեր ընկերականութեան թիւը հասաւ 30:

Աշնան վերջեր Անդրանիկ ղրկեց զիս եւ զմեր ընկեր Յարութիւն քանի ընկերով Առաքելոց վանք Սրբանայ սավնալներուն համար նպաստ բերելու: Երբ որ գնացինք, չկար պատրաստ: Անցանք ու գնացինք Բերդակ գործով, բայց Յարութիւն ետ դարձաւ: Ես, Քեռին, Մուրատ եւ Գալէն մնացինք. Բերդակ մնացինք մի օր. գիւղի ռէս Բարսեղ գնաց Մուշ մատնեց զմեզի: Ալայպէյ եւ Հուսէն աղայի առաջնորդութեամբ 70 հատ ձիաւոր, 20 հետեւակ հետերնին եկին մեր վրա. բայց մենք շուտ իմացանք, դուրս ելանք գիւղէց եւ բարձրացանք Բերդակայ լերան գագաթը նստանք: Կռիւը սկսաւ ժամը 9ին. 40 հատ ալ խնչուցի քիւրդ հասան: Կռուեցանք մինչի երեկոյ. ժամը 1ին ազատուցանք անվնաս, իրենցմէն սատակ ութ հատ ձի:

Յունուարի մէջ էր: Ես, Համբարձում, Յարութիւն, Անտրոն, Յակօ, Ղազար գնացինք կապար փոխադրելու Մուշէն: Երբ որ փոխադրեցինք, հասանք Հաւատորկայ ձորու մէջ: Գնաւ բռուած տեղը նստանք. շալակաւորներ ետ դարձան, չեղաւ շալակաւոր: Համբարձում, Յարութիւն, Անտրան անցան յառէջ, արփէնցի շալակաւոր հանեն Սինամէրկաւ, բայց երբ որ հոն հասան, խնչուրդաց Քիւրդեր եկան իրենց վրա. սկսան կռուել մինչի երեկոյ: Իմ քով կայ 40 լիտր կապար. ձիւն ալ շատ է գետին. Մուշ ալ հաւար գնացել է. ես ալ Մշոյ ճանապարհի վրա եմ: Ըսի թէ երբ զօրք եկաւ, մենք երեքս ալ պիտ կռուենք զօրքերի հետ, չերթան տղոց վրա: Օրհնեալ ձիաւորուած զօրք չեկաւ Մուշէն, տղերքն ալ ազատուան անվնաս ես ալ ազատեցի զկապար,տահասցուցի Քափ: Ընկերներ ալ հոն էին: Կռուէ ընտղ Քիւրդերուց սպանուաւ 2 հատ, 3 ալ եաւրալու:

Գարնան, ապրիլի վերջեր ես չորս ընկեր ալ հետս գնացի Յրոնք վասող փոխադրելու:Վեց ոսկի տուած էի վառօդի համար, իսկ վառօդ պիտ գար Բերդակ: Վառօդի պատճառաւ ես եւ իմ ընկերները գնացինք Բերդակ: Վառօդի պատճառաւ ես եւ իմ ընկերները գնացինք Բերդակ. մի ժամ էր մնացել, որ լուսնար. տեղաւորուեցանք: Առաւօտու սկսաւ բացուել. յանկարծակի երկու ասորիկան եւ քիւրդ նօպատար եկան՝ մեր դրան վրա տեսան զմեզ: Արդէն գիւղի մէջ կար 20ձիաւոր. կէս ժամուան հեռաւորութիւն Առազ գիւղ ալ կար 20 ձիաւոր: Գիւղի 20 ձիաւոր հասան մեր վրա: Զարնելով դուրս ելանք: Միւս 20 ձիաւոր ալ, որ կը մնար Առազ, նրանք ալ հասան: Թուրքերի, Քիւրդերի եւ զօրքերի թիւը 2500էն աւելի էր: Կռուելով հասանք Հաւատորկայ ձորու մէջ. Հաւատորկայ Հայերն ալ մէկ կողմէն կարին զմեր յառէջ, սկսան զարնել զմեզի: Վերջապէս կռուելով հասանք Կուրկն - աղբիւր: Առաւօտեան ժամ 10էն սկսաւ, երեկոյեան ժամ 10ին վերջացաւ կռիւը:Ընկերնիս էին Յակէ, Գալէ,Սասունցի, Արամ Մուշեցի, Սիմօ Դաշտեցի: Մեզնէ զարնուաւ Գալէն՝ թեւէն, բայց անվնաս. լաւացաւ, իսկ թշնամուց երեք հատ դուրս ելաւ բռնուած. գ՚իւոններ կորսնցուցին: Ազատուանք, անվնաս անցանք Սասուն:

Վերջապէս, 12 տարի է, որ յեղափոխական հայդուկ եւ.ինձ վրա պատահել է 14 կռիւ, 20 ամիս ալ բանտ Մուշ եւ Բաղէշ:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ

ՎԵՐՋ

ԹԱՏԵՐԱՍԷՐՆԵ՛Ր, ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Մօտ օրէն Ամերիկայէն քաղաքս կը հասնի ծանօթ դերասան Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆՑի ղեկավարութեամբ հայ տրամա - օփերէթային խումբը: Գիտի տրուի միայն երկու ներկայացում:

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
MAISON VARTERESSIAN

Ibis Rue Hautefeuille, մէթրօ St. Michel

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ նպարեղէններ

ԱՄԵՆԱԼԱՒ ՄԱՔՈՒՐ ԱԺԱՆ

Մասնաւոր պայմաններ բնակարաններու համար

Կ'ընդունինք պայպանքներ գաւառներէն և արտասահմանէն

Վարձու բնակարան

Օգտուեցէ՛ք առիթէն:

Իւրաքանչիւր մօտիկ արուարձանի մը մէջ, վարձու է բնակարան մը՝ որ ունի երկու սենեակ, խոհանոց, W. C., Cave, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, օդաւուն դիրքի վրայ եւ գեղեցիկ տեսարանով, երկաթուղիի եւ հանրակառքի կայարաններէն 2—3 վայրկեան միայն հեռու:

Իւրաքանչիւր մատուցելի պայմաններ:
Դիմել խմբագրատուն:

Cirque [illegible] de Paris [illegible]

EMPIRE [illegible] Wagram

Եթէ [illegible] կ'ուզէք ձեր շինել տալիք տուներուն համար, ձեր շահը կը պահանջէ դիմել՝ Գ. Նշանեանի եւ խմբագրատունէն անոր ձեռնտու պայմանները: 51 Bld. Blanqui. Paris (13e).

Կ'ուզուի գործի առեւտուր մը հայ երիտասարդ մը որ գիտնայ ֆրանսերէն եւ գնումներ: Դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան:

ՀԱՅԿ. ՔԱՐՏ-ՓՈՍՏԱԼՆԵՐ

Հնտեսեալ քարտ-փոստալները կը ծախուին հատը 50 սանթիմ.

Րաֆֆի, Քաջազնունի, Պարոյր Սեւակ, Ազատ եւ Սրբուհի, ... Սմբատ, Ղարաբաղ, ... Մհեր, Ղ. Ալիշան, Մ. Նալբանդեան, Ս. Շահազիզ, ... Պ. Դուրեան, Մ. Մեծարենց, Ս. Տէրեան, Ա. Արփիարեան, Ազատութեան, Ս. Զաւարեան ... Սեւակ ... ևայլն:

Ինչպէս նաեւ զբօսանքային քարտ, 10 հատը կ'արժէ 1 ֆր.: Փոստի ծախք յատուկ: Դիմել հեռահեռէ հասցէին.— L. Mozian, 5 Rue Champlain, Paris (20).

Ծախու է 6 HP. Renault fourgonette մը ամենալաւ վիճակի մէջ: Գին՝ 6000 ֆր.: Դիմել՝ անձամբ կամ գրաւոր G. Takimdjian 11bis Rue Julien Certain, Viroflay. (S. et. O.)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Ամուսնութեան ... կանանց ... (ֆրանսերէն, հայերէն ...) ... Ընդունելութիւն ամէն օր 9—12, 2—8 ...

ՏԱՐԵՋԱՏՈՒՆ VETZEL

1 Rue Auber

(Place de l'Opéra)

ՆԱԽԱՃԱՇ, ԸՆԹՐԻՔ

ԱՄԵՆԱԼԱՒ ՏԱՐԵՋՈՒՐԸ

ՃԱՇԵՑԷ՛Ք ԵՒ ԸՆԲՐԵՑԷ՛Ք

BOULANT
ՃԱՇԱՐԱՆ ՊՈՒԼԱՆ

Հնտեսեալ յաջաւոր գինեբով

12 ֆրանք' 34 Bld. St. Michel

16 ֆրանք' 1 Bld. Montmartre

18 ֆրանք' 35 Bld. des Capucines

Տր. գաղտ. գիտութ. գուշակութիւն

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՁԷՆԻ

Կը գուշակէ անցեալը, ներկան եւ ապագան ... ամէն օր (կիրակի եւ մէջը) ժ. 3 -7, բնակ. Ե-րդ յ. 62 Rue de la Rochefoucauld բակին խորը, Բ. յարկ. աջ կողմ. Nord-Sud. Pigalle.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արտասահմանէն իրենց պարագաները բերել տալ ուզողներու օգնական ծառայութիւնը եւ խորհուրդներ, ամուսնական ձեռակերպութեանց արագ գործադրութիւն եւ վարչական գանազան գործերու կարգադրութիւն:

Դիմել՝ Kh. Kébabdjian, 20 Rue de Bezons à Courbevoie (Seine): Tél. Défense 00-39.

ԳՈՐԾԱՒՈՐՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մանկաբարձուհի համար մեքենայ ... գործաւորուհիներու պէտք ունիմ: Տեւական գործ, լաւ վճարում, բնակութեան սենեակ: Դիմել O. Bagdadlian, Château de la Valbarelle, Saint Marcel, Marseille.

WAGRAM AUTO

Կ'ապահովէ արտօնագրի ստացումը երկու հարիւր ֆրանքով:

73bis Av. de Wagram, մէթրօ Ternes, Հեռ. Wagram 02-30.
63 Av. Gde. Armée, մէթ. Maillot, Հեռ. Passy 79-43, 149bis Bd. Villette, մէթ. Aubervilliers, Հեռ. Nord 37.80.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10

Le Gérant: R. STÉPHAN

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՃՈՒ ՄԹԵՐՔ

Բերական 2 ֆրանք, Լուսաբեր Այբենարան 6, Լուսաբեր ընթերցարան Ա. Բ. Գ. տարիներ 10, 12, 14, Մայրենի լեզու փեր. ընթց՛ 5, Թանգարան Հ. եւ Զ. Աստուր, տարրական քերականութեան 8, Թանգարան Բ. տարի 10, Թանգարան Գ. տարի 12, Թանգարան Դ. եւ Ե. տարի 17.50, Թուաբանութիւն Առաջին Ա. եւ Բ. տարի 10, Թուաբանութիւն միջին 17.50, Պատմութիւն Հայոց 2 հատոր (Հ. Մովսէսեան) 40, Հայաստանի մեծադիր քարտէսը 20, Նամականի հայ լեզուի 25, Բառարան հայ. լեզուի 75, Ֆրանսահայ բառարան 75, Հայֆրանս. բառարան 65, Քրիստոնէութիւն ֆրանս. Հայ 2.50, 3, 6, 7.50, 25, Երգարաններ 5, 10, 25, 30:

Զանազան գիրքեր.— Հայաստան, Բ. Բորեանեան, Լինչ 70, Աննա Քարէնին 35, Հացաբ եւ ... գիշերներ 2 հատոր 70, Կրապէխյա 8, Ռաֆայէլ 18, ... 5, Կեանքի եւ Մահուան երգեր 10, Տղու հոգիներ 6, Բժիշկին գիրքէն ... 10:

Պահանջեցէք մեր գրացուցակը ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ գիրքեր:

Դիմել՝ Mme. Sévouni, 31 Rue Kleber, Issy-les-Moulineaux, Seine, France.

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15ԻՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ Կ'ԵԼԼԷ
ԿԱՎՈՒՇԻ 1930Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

Գին՝ 40 ֆրանք, Ամերիկա 2 տոլար: Ծխծաքանակի համար ճաթիւրին 25 գեղ.: Այսպաբանքներու կէսը պէտք է կանխիկ ղրկել:

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (Հաստատուած 1923ին)
CABINET V. YARJANIAN

Հասցէ՝ 5 rue du Cardinal Mercier, PARIS (9e)
Tél. CENTRAL, 97-39 եւ 96.70

Կը ստանձնէ պատժական, քաղաքային եւ առեւտր. դատեր ... Յաջողութեամբ կարգադրած է ... ՖՐԱՆՍԱ ... ԱՄԻՐԱ ...

Դիմել ամէն օր, 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի Կիրակի

Կ'ՈՒԶԷ՞Ք ԵՐԱՇԽԱՒՈՐԵԼ ՁԵՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ ԱՊԱԳԱՆ
ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԵՑԷՔ ՁԵՐ ԿԵԱՆՔԸ

UNION ընկերութիւնը, հնագոյն պետական ծախակիցի, որ հիմնադրուած է իբրեւ ամէնէն վստահելին, կ'ապահովագրէ ամէնէն նպաստաւոր պայմաններով: Դիմել՝ Գէ. եւ եշ. օրերը՝ կէսօրէ վերջ 9 Place Vendôme, Unionի կեդրոնը՝ քննել

Պ. Վ. Ք. ԷԼՄԱՃԵԱՆԻ, որ կը ստանձնէ նաեւ հրդեհի եւ արկածի դէմ ամէն կարգի ապահովագրութիւններ: Նամակով կամ հեռաձայնով կարելի է միշտ հադրդակցիլ հետեւեալ հասցէով.— 18 Rue de l'Alma, Asnières, Tél. Grésillons 14-60

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Ցեր եւ Ցնորէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՑԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր, ուր ... բժիշկները կը ... ամէն տեսակ ... հիւանդութիւններ: Այցի ժամերը՝ Գէ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քթի, ... 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

ՃԱՇԱՐԱՆ ԱՐԱՐԱՏ

24 Rue des Carmes, Paris Ve. Մէթրօ՝ Պէն.Միշէլ կամ Մօպէռ

ԱՐԱՐԱՏ ճաշարանը կոչուած է դառնալ ժամադրավայրը բոլոր հայրենակիցներու, որոնք հաճոյ եւ խնամուած կերակուրներու հետ միասին պիտի գտնեն ճակական տաք մթնոլորտ մը: Ճաշ կը տրուի ատաւօտեան ժամը 11էն մինչեւ կէսգիշեր: Կերակուրները կը պատրաստուին կայտեղական պայմանի Նախկին խոհարարին կողմէ:

Մ. ԱՐԵՒԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՏՆՕՐԷՆ ԵՒ ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԱՆԱՏՈԼԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ (ՊՈԼԻՍ)

Ֆրանսայի մէջ կը գրաւէ կեանքի, հրդեհի, արկածներու, օթոմոպիլներու եւայլն ապահովագրութիւններ: Իրաւագիտական գրասենեակ, կալուածական առուծախ, դատական եւ տնտեսական ...

Ամուսնութիւն եւ ամուսնալուծումն:

Նպարեղէններու առեւտուր եւ նպարավաճառատուն:

Արեւելեան եւ եւրոպական փրկարար:

Դիմել՝ 1 Villa Besset, Décines, Isère.

Կը փնտռուին թղթակիցներ Ֆրանսայի բոլոր քաղաքներու մէջ:

ՄՕՏ ՕՐԷՆ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ
ՃԱՇԱՐԱՆ «A L'ESTURGEON»

Ռուս ճաշակաւոր խոհարարապետ ՔՈՐՆԻԼՈՖի ղեկավարութեան տակ ռուսական ժամանաւոր կերակուր: Ռուսական եւ ֆրանսական ... ամէն կերակուրներ:

3 Rue Clausel (9) Coin Rue des Martyrs, Tél. Trud. 08-46

ԺԱՄԱԳՈՐԾ ԵՒ ՈՍԿԵՐԻՉ
ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՊԵՏ ՕՄԵԳԱ ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐՈՒ ԺՈՆԵՒԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԻՆ

29 Rue Mathis, Թաբիզ, մէթրօ՝ Crimée,
R. C. Seine 248, 459 հեռ. Nord 59 21

Նորոգութիւն՝ ժամացոյցներու եւ ոսկեղէն առարկաներու: Ջոխ մեծեր՝ Զենիթ, Լոնժին, Էլէքտրոն, Օմէկա, Լիփ, Ռոսքոփ ժամացոյցներու, Ֆարիհօն Ռւէսթմինսթըրներու, ականջօղներու, ոսկեղէն եւ արծաթեղէն ամէն տեսակ առարկաներու:

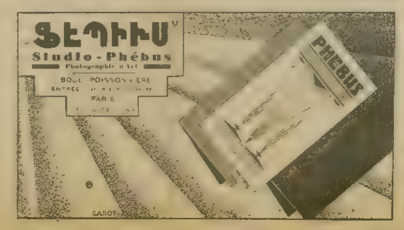

ՏՕՔԹ. Ա. ՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet և Anvers Autobus

Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութեանց յատուկ յարկաբաժին ... ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ կորի, Զղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ... Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3 7, կիր. ...

ՄԱՏԹԷՈՍ ՃԻԼՊԻՐԵԱՆ

Կը ստանձնէ հին եւ նոր ամէն տեսակ ապահովագրութեան գործեր (Հրդեհի, Կեանքի եւ Արկածներու), ինչպէս առեւտրականներու տումարներու կարգադրութիւն, եւ տուներու գնում եւ վաճառում, կալուածներու խառնութիւն եւ նմանօրինակ յանձնառութիւններ:

ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ.

36, Rue de Bellefond, PARIS (IX)

ԿՈՎԿԱՍ
ՄԱՐՍԻԼԻ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԹԵՐՔՆԵՐՈՒ

11 Rue Flégier, Marseille (կայարանի մօտ՝ ...)

ՈՒՂՂԱԿԻ ՆԵՐԱԾՈՒՄ ԵՒ ԱՐՏԱԾՈՒՄ

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՆՊԱՐԵՂ...

ՏՕՔԹ. Ե. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

ՆԱԽԿ. ԲԺՇԿԱՊԵՏ ԹԻՖԼԻՍԻ Կ. ԽԱՉԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒ ... ՆԵՐՔԻՆ, ՄԱՆԿԱԿԱՆ, ՄԻԶԱՍԵՌԱԿԱՆ, ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴ...
42 Rue des Acacias, PARIS (17e) մէթրօ ...

Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 5էն 7 եւ ժամադրութեամբ ... Կիրակի օրերը միայն ժամադրութեամբ

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

ՅՈՒՆԱՐԷՆ

COLUMBIA MARK

18 ՖՐ.

REGISTERED TRADE

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lesage, Paris XX. Tél. Mé...

Այս երեք աշխարհահռչակ ընկերութիւններու այս ... նոր եղանակները, նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ գուած եւ նուագուած, գեղարուեստ. ... ինչպէս նաեւ Հայերէն նոր եղանակներ եւ Արշին մալ ... բոլոր կտորները եւ Պարթիթոսեան փլոքները:

Արեւելեան նպարեղէններու լաւագոյնը, գեղջ ...

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԵՒ ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ
MAISON JOLIVET

17 Rue St. Lazare (Rue St. Georges ի անկիւնը)
Nord Sud: N. D. de Lorette, Թել. Trudaine ...

ՍԻՄԻԹՆԵՐ ՀԱՄՈՎ .. ՀՈՏՈՎ

Եթէ կ'ուզէք առանց վտանգի նիհարնալ, ... մեր ... հացով պատրաստուած SIN JOLIVET հացերը:

Ունինք ... պատրաստուած հացեր:

Փարիզի մէջ ապսպրանքները կը յանձնուին ... ներկայ կտրոնը ներկայացնողին ... 15 ...

ՆՈՐ ԲԱՑՈՒԱԾ Է
ԹՂԹԱՎԱՃԱՌ ԵՒ ՓԵՐԵԶԱԿ
ԵՐՋԱՆԻԿ ԱՊՐԱՁԵԱՆ

3 Rue Palikao, մէթրօ Couronne, Paris 20e

Ունինք արագ եւ կանոնը գուլպաներ, ... շապիկներ, դերձակներու եւ դերձակուհիներու ... ամէն տեսակ իրեղէններ եւայլն: Ծախուի կը ... Կը ՏԱՐԺԵՆՔ «ՅԱՌԱՋ», ինչպէս նաեւ հայերէն եւ ... թերթեր:

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

106 Ave. Kléber. PARIS (16e)
(Նախկին ՍԹԵՖԷՆԻ) Հեռ. Passy 72.56 R. C. Seine No ...

Տնօրէն՝ Պ. Ը. ՆՇՐԵ

Ամէն տեսակ ընկերութեանց ... իրաւական ... խորհուրդ ... ԱՄԻՐԱՆԱԳԻՏ ...

Ամէն օր ժամը 4 -7, բացի կիրակիէ եւ ... կը ընդունի ...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		"	"
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

8 OCTOBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1079 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՄԵԾ ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԻՒՆ

Հինգերորդ տարին ըլլալով, «Դաշնակցութեան Օրը» հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ շաբաթ գիշեր փրթի ժուռնալի սրահներուն մէջ, խուռն ու խանդավառ բազմութեան մը ներկայութեան։

Բեմը կը ճառագայթէր լոյսերու մէջ։ Բեմին խորը հայկական եւ ֆրանսական եռագոյններու մէջտեղ գրուած էր Դաշնակցութեան երեք անմահ հիմնադիրներուն՝ Քրիստափորի, Զաւարեանի եւ Ռոստոմի մեծադիր նկարը, դափնիով շրջապատուած։ Իսկ բեմի առջեւի ճակատին վրայ լոյսերու մէջ կը փողփողէին «Հ. Յ. Դ.» եւ «1890» ու «1929» վերտառութիւնները։

Ժամը 9.15ին հանդէսը բացուեցաւ Մեր Հայրենիքով։

ԸՆԿ. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆԻ ԲԱՑՄԱՆ ԽՕՍՔԸ

Բացման խօսքն արտասանեց նախագահ ընկ. Աբրահամ Գիւլխանդանեան, որ ըսաւ․

— Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը 39 երկար տարիներ վարած է հայ ժողովուրդին ճակատագիրը։ Այսքան երկար գէպք է ո՛չ միայն մեր, այլ բոլոր ժողովուրդներու համար։ Ո՛չ մէկ ժողովուրդի մէջ գոյութիւն կը տեսնենք կազմակերպութիւն մը, որ 39 տարի ապրած եւ կենսունակ մնացած ըլլայ։ Դաշնակցութիւնը մնացած է կենսունակ, որովհետեւ հարազատ ծնունդն է հայ ժողովուրդին, անոր բաղձանքներուն ու իտէալներուն։

Եթէ ակնարկ մը նետենք մեր անցեալ պատմութեան վրայ, կը տեսնենք թէ տակաւին մինչեւ 120 150 տարի առաջ, հայ ժողովուրդը բաժնուած Պարսկաստանի եւ Տաճկաստանի միջեւ, դադրած էր ազգ ըլլալէ ու կը կեղեքուէր Թուրք աւատապետներու եւ պարսկ խաներու կողմէ։ Դիմադրական ոգի չունէր։ Ժ. դարէն մնացեալ պատմական խօսքը՝ *«Մեր քո եւ պարանոցք մեր»* իտէալ դարձած էր։ Ստրուկ էր բռնակալներու առջեւ։ Ո՛չ մէկ վսեմ իտէալ կը ներկայացնէր, փոքրիկ կրօնական համայնք էր։ Մեր հարեւանները՝ լեռնականները տարին քանի մը անգամ կը յարձակէին մեր երկրին վրայ, կը կողոպտէին, կը ջարդէին եւ գերեվաճառութեան նիւթ կը դարձնէին մեզ։

Յետոյ, հայ ժողովուրդը սկսաւ կազդուրուիլ եւ 60 70ական թուականներուն անոր մէջ առաջ եկան քաղաքական ձգտումներ, որոնք կերպարանաւորուեցան 1890ական թուականներուն՝ անմահ Քրիստափորի եւ ընկերներուն միջոցաւ։

39 տարի Դաշնակցութիւնը վարեց մեր ժողովուրդին դատը, եւ ստրուկ ժողովուրդին սորվեցուց դիմադրել ու պայքարիլ։ Ինչպէս Մեսրոպ գիր տուաւ հայ ժողովուրդին՝ մշակոյթ ստեղծելու համար, այնպէս ալ Դաշնակցութիւնը տուաւ հայրենիքը ազատագրելու եւ ազատագրելու իտէալը, ու պայքարեցաւ մինչեւ ու տանիլ անկախ Հայաստանը։

Այսօր աճած՝ անոր տունն է որ կը տեսնենք Երեւանի պալատականութիւն ունինք հանդէպ այն գաղերուն, որոնք 39 տարուան ընթացքին նահատակուեցան յանուն գերագոյն իտէալին։ Ցոյց կու տանք յիշատակը (*Մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութիւն*)

Դաշնակցութիւնը չնայած իր անհամար, տասնեակ հազարաւոր զոհերուն, չէ կորսնցուցած իր ուժը, որովհետեւ կը կենսաւորուի այս ժողովուրդին։ Եւ հեռու չէ այն օրը, երբ մենք այս օրը կը տօնենք հայրենիքին մէջ։

ԸՆԿ. Կ. ՍԱՍՈՒՆՆԻԻ ՃԱՌԸ

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսներէն ընկ. Կարօ Սասունի, որ ըսաւ.— Դաշնակցութիւնը լոյսի շերտով մը աշխարհ եկաւ մեր խաւար կեանքին մէջ։ Երբ հայ հոգիին մէջ խլրտած կայծը իր արտայայտութիւնը կ'ունենար Թիֆլիզ նստած մեր անմահներու սրտին մէջ, նոյն թուականին Տարօնի ու Սասունի լեռներուն մէջ նոյն կայծը կը հրահրէր Արաբոյի, Հրայրի եւ ընկերներու բազուկները։ Կը նշանակէ, որ Հայոց կեանքը հասած էր այնպիսի հանգրուանի մը, ուր միտքն ու բազուկը յարմար կը գտնէին վայրկեանը հրապարակ գալու եւ գործելու։

Մտքի ու բազուկի հերոսները ա՛յնքան ամուր գրին հիմքը, որ Դաշնակցութիւնը դեռ շատ երկար տարիներ կ'ապրի, որովհետեւ արմատները ձգած է ժողովուրդին մէջ։ Մեր հիմնադիրները համախմբած եւ դաշնակից դարձուցած են այն բոլոր ուժերը մտքի ու բազուկի, որ Թիֆլիզէն մինչեւ Կիլիկիա, Պարսկաստանէն մինչեւ Պոլիս տոգորուած էին նոյն իտէալով։

Դաշնակցութեան հիմնաքարն է անձնազոհութիւնը, հրաժարում բոլոր բարիքներէ եւ հանգիստներէ եւ նուիրում հայ ազատագրութեան դատին։ Այդ հիմը ցարդ կը մնայ։

Սուրբ Դաշնակցութի՛ւն։ Երբ 12 տարեկան մանուկ էի, առաջին բառն է այս զոր լսեցի Մշոյ դաշտին մէջ։ Առաջին ասպարէզին ա՛յնքան շատ անձնազոհներ ինկած էին, նահատակուած ու սրբացած, մինչ ողջ մնացողները լեռներու մէջ կը կռուէին։ Եթէ քննենք 39 տարուան ընթացքին Դաշնակցութեան տոմարներուն մէջ արձանագրուած անդամները, պիտի տեսնենք որ զոհերը տասնապատիկ աւելի են քան ողջ մնացողները։ Անոնք զոհուած են բանտի կամ աքսորի մէջ, կախաղանի վրայ կամ ճակատէն գնդակ ստանալով։ Դաշնակցութիւնն էր որ դուրս հանած է ճահիճի մէջ խրած բազմութիւնը։ Մեր նախորդները ճամբայ մը բացած են, չենք կրնար շեղիլ անկէ. անձնազոհութեան ճամբան է այդ, մեր նպատակին տանող ճամբան։ Անձնազոհութեան նշանաբանն է որ ըսել տուած է Սերվանթէս կամ քարէ հոգի։

Մեր ճամբուն վրայ կը տեսնենք կռիւ ու պայքար, Հայոց ազատագրութիւնը։ Մեր անմիջական գործն է Հայոց Միացեալ Անկախութիւնը ձեռք բերել եւ անոր մշակոյթը կազմակերպել։ Դաշնակցութիւնը իր ճամբուն վրայ կը տեսնէ

Թուրքիան ու Կովկասը։ Այսօր ալ պայքարը Թուրքին դէմ է։ Հայ ժողովուրդը արժատախիլ ըլլալով Թուրքիայէն, Թուրքը ազատուած չէ Հայերէն։ Լօզանէն յետոյ, Մ. Քէմալ դեռ հանգիստ չի կրնար քնանալ։ Հաւատք պէտք է ունենալ հայ ժողովուրդի ապագային մասին։ Թերահաւատներ շատ կային 1890ին, 1904ին եւ դեռ երէկ՝ Սարդարապատի կռիւներուն առեն։ Այսօր հերոսի մը յիշատակը տասնեակ հազար մարդեր կրնայ մէջտեղ հանել։ Պատուիրեցէք ձեր զաւակներուն որ մեր ճամբով երթան, որպէսզի եթէ մենք չտեսնենք, անոնք տեսնեն։ Մինակ է հայ ժողովուրդը, ինչպէս ցոյց տուած է կեանքի փորձը։ Քաղաքական մտածումի կուռ շղթայումը կը պատրաստէ բանակ մը վաղուան համար։ Լաւ կազմակերպութիւնք մտքով, հոգիով ու բազուկով, պատրաստ ըլլալու գերագոյն ժամուն, որ չենք գիտեր թէ ե՞րբ պիտի հնչէ։ Անպատրաստ չըլլանք։

Երգերէ, արտասանութիւններէ ու փոքրիկ դադարէ մը յետոյ, բեմ եկաւ ընկեր Ս. Վրացեան, որ ըսաւ.

ԸՆԿ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆԻ ՃԱՌԸ

Դաշնակցութիւնը բնորոշելու համար, մեր երկու բանախօսներն ալ նոյն ոճը գործածեցին, ըսին թէ հարազատ ծնունդն է հայ ժողովուրդին եւ իսկական արտայայտիչը անոր ձգտումներուն։ Ասիկա ամէնէն ճիշդ բնորոշումն է Դաշնակցութեան։ Ի՞նչ կը նշանակէ այս։ Առէ՛ք անցեալը։ Դարերէ ի վեր հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ կան գիծեր, որոնք կը մնան միշտ անփոփոխ։ Անոնք են՝ Հայ ժողովուրդի տառապանքը, հարստահարուած, ճնշուած ըլլալը օտար ուժերու կողմէ եւ անոր ձգտումը դէպի ազատութիւն։ Ճատեր մտաւորական զարգացման մէջ կը տեսնեն ազատութեան ճանապարհը։ Այս նպատակով ալ Հայը զարկ տուած է տպագրութեան, հիմնած է կրթարաններ, մշակութային հիմնարկութիւններ, ամէն երկինքի տակ — Միխիթարեաններ, Փարիզի վարժարան, Մոսկուայի Լազարեան, Կալկաթայի Մարդասիրական ճեմարան եւայլն—։ Ասոնց բոլորին նպատակն է եղած հայ ժողովուրդն արթնցնել եւ գիտակցութեան բերել, որպէսզի ազատութեան տիրանայ։ Ուրիշներ կ'ըսեն թէ միայն մշակոյթով կարելի չէ ազատութիւն ձեռք բերել, այլ ուժ պէտք է՝ զայն պաշտպանելու համար։

Ապստամբական ձեռնարկները որոնք առաջ եկած են դաշնակցութենէն առաջ —Ղարաբաղի մելիքներու շարժումը Պարսից դէմ, Տարօնի եւ Սասունի շրջանի ապստամբական ձեռնարկներ 150—180 տարի առաջ, Իսրայէլ Օրիի գործունէութիւնը, Զէյթունի 1860ի ապստամբութիւնը եւլն. առանձին վերցուած՝ միեւնոյն գաղափարի եւ նպատակի արտայայտիչն են, այսինքն կազմակերպել ժողովուրդը զինուորապէս։ Հոս առաջ եկած է ուրիշ միտք մը, ա՛յն թէ՝ վիճակն անտանելի է, ժողովուրդն ազատագրել անհրաժեշտ է, բայց ինքնաբերին ըսածին պէս *«ածու փոքր է»*, այդ պատճառով ալ Հայը աչքը դուրս ձգած է՝ օգնութեան համար։ Ու դարեր առաջ հայ ժողովուրդը որոնումներ կ'ընէր թէ ո՛ւրտեղէն կրնայ օժանդակութիւն ձեռք բերել։ Ոմանք Գերմանիոյ կամ Ֆրանսայի վրայ դրած էին իրենց յոյսերը, ուրիշներ Լեհաստանի, Վրաստանի կամ Ռուսիոյ վրայ։ Հայ ժողովուրդին էական ձգտումն է եղեր դուրսէն օգնութիւն խնդրել։ Կարծեր է որ Յան Սթէֆանոյի 16 եւ Պերլինի դաշնագրին 61րդ յօդուածներէն պիտի գայ իր փրկութիւնը։ Սակայն Խրիմեան Հայրիկի *«Երկաթէ Շերեփ»*ի պատմութիւնը նոր ուղի մը բացած է. ժողովուրդը գիտակցութեան է եկած, ու Հայոց յեղափոխութիւնը արտայայտութիւնն է եղած անհատական գիտակցութեան համադրութեան եւ համախմբումին։ «Եթէ հերիսա կ'ուզես, պէտք է երկաթէ շերեփ ունենաս, եթէ կ'ուզես ազատ ապրիլ, պէտք է ուժ ունենաս»։

Այս նոր մտայնութեան հետեւանքով կազմուեցան Հայրենասիրաց (1885) եւ Հնչական (1887) կուսակցութիւնները։ Բայց ո՛չ մէկ կազմակերպութիւն կրցաւ արմատ ձգել հայ ժողովուրդին մէջ, որովհետեւ հիմնուած էր դուրսէն բերուած գաղափարներու վրայ եւ կամ անիրականանալի առաջարկներ կը բերէր։

Իսկ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը մէկ կողմէ կ'աշխատէր Հայոց մշակոյթը բարձրացնելու գաղափարին իրագործման։ Բոլոր դաշնակցական գործիչները կրթական մշակներ էին. Ռոստոմ ուսուցիչ էր Թաւրիզի, Զաւարեան Տրապիզոնի, Եուսուֆեան Պոլսոյ մէջ եւլն.։ Միւս կողմէ կ'աշխատէր միաժամանակ բարձրացնել հայ ժողովուրդը ֆիզ' քապէս, մարտականօրէն, եւ այս ստրուկ ժողովուրդէն։ Առաջ բերել գիտակցութիւն եւ արժանապատուութիւն ունեցող ժողովուրդ մը, ազգ դարձնել ամբոխը։ Ո՛չ մէկ համեմատութիւն կարելի է 40 տարի առաջուան եւ այսօրուան Հայերուն միջեւ. առաջ հօտ էր, այժմ գիտակից ժողովուրդ է։ Առաջ տանուտէր քեչոյի եւ Տէր Թոդիկի մտայնութիւնը կար, այժմ միտքերը հիմնովին յեղաշրջուած են։

Հայ յեղափոխութիւնը որդեգրեց դուրսէն օժանդակութիւն ստանալու ձգտումը։ Ազատագրուած փոքր ժողովուրդներու օրինակներն ալ ցոյց կու տան թէ ամէն ազգ պէտք ունի զօրեղի աջակցութեան։ Այս ձգտումին խտացումը կայ դարձեալ Դաշնակցութեան մէջ։

Ազատութիւն ձեռք բերելու համար հայ յեղափոխութեան ամէնէն ցայտուն արտայայտիչն եղաւ Դաշնակցութիւնը։

Այսօր հայ բոլշեւիկներն ալ իւրացուցած են հայ ժողովուրդի ձգտումներուն մէկ մասը.— «Խուսը Թող նստի հօս, Հայը կը մնայ այլ հօվ»։

Երբ ամէն կողմէ կը յարձակին Դաշնակցութեան դէմ, կը նշանակէ թէ անիկա կենսունակ է եւ «անելիք ունի»։ Պտղատու ծառը կը քարկոծուի, զիզմարք խօսիւ կը քննադատուէր այն օրերուն, երբ իր երկաթէ ձեռքերուն մէջ բռնած էր Գերմանիոյ ղեկը, երբ ինկաւ, ո՛չ ոք գէշ խօսեցաւ իր մասին, որովհետեւ այլեւս ուժ չէր ներկայացներ։

Դաշնակցութիւնը Հայոց իրականութեան հարազատ արտայայտիչն է, եւ իբր այդ կը գործէ՝ մինչեւ որ կատարէ իր նպատակը, կամ մինչեւ որ ստեղծուի աւելի զօրաւոր կազմակերպութիւն մը, որ իր վրայ առնէ դաշնակցութեան դերը։ Մինչ այդ, դաշնակցութիւնը կայ ու կը մնայ, կը մնայ հայ ժողովուրդին հետ, եւ հայ ժողովուրդն ալ կը մնայ դաշնակցութեան հետ։

Խանդավառ ծափեր ողջունեցին այս խօսքերը։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար եւ շնորհալի մասնակցութիւնը բերած էին օրիորդներ՝ Անդրանիկեան եւ Ղարիբեան երգ), Պ. Պ. Ն. Ղուկասեան եւ Ա. Նաւասարդեան (երգ), Ս. Թորոսեան եւ Ղարիբեան (արտասանութիւն) եւ Պ. Ժորժ Շահպարոնեան (թառ)։ Պ. Գույումճեանի (Շամիլ) պարով վերջացաւ երեկոյթին առաջին մասը։

Կէս գիշերէն յետոյ սկսան եւրոպական պարերը՝ ճազպանտի ընկերակցութեամբ։ Մեծ սրահին եւ քովնտի սրահներուն մէջ մեծ խանդավառութիւն կը տիրէր մինչեւ լոյս։ Մէջ ընդ մէջ տեղի կ'ունենային հայկական ու կովկասեան պարեր, շուրջպար եւլն։ Սեղաններու շուրջ համախմբուած երիտասարդութիւնը բաժակներ կ'առաջարկէր Դաշնակցութեան կենաց, երգելով դաշնակցական ու հայրենասիրական երգեր։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՉԵԿԻՍՏՆԵՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի ռուսերէն «Պոսլեդնիա Նովոստի» (Վերջին Լուրեր) թերթը իր երէկուան թիւով զգայացունց յայտնութիւններ կ'ընէ։ Կ'ըսէ թէ զանազան կառախումբերով Փարիզ հասած են Գէպէուի (Ձեկա) թռուցիկ ջոկատի անդամներէն հինգ հոգի, որոնք կցուած են Պերլինի խորհրդային դեսպանատան։

Այս թռուցիկ խումբին ղեկավարն է՝ ոմն Էվգէյ Կոլտրնըշթայն, արհեստով բժիշկ, որ երկար տարիներէ ի վեր Ձեկայի հաշուոյն կը գործէ։

Թռուցիկ ջոկատը բաղկացած է 10 չեկիստներէ։ Պաշտօնն է օտար հողի վրայ գործադրութեան դնել Ձեկայի վճիռները այս կամ այն անձին մասին, ինչպէս նաեւ ապահովել յանցաւոր խորհրդային պաշտօնեաներու բռնի Ռուսիա վերադարձը։ Մէկ խօսքով ասոնք արտասահմանի մէջ Ձեկայի նախագահ Մենժինսկիի ձեռքերն են։ Յայտնի չէ թէ թռուցիկ ջոկատէն մաս մը ի՞նչ նպատակով Փարիզ եկած է։

Նոյն թերթը կ'աւելցնէ թէ Կրընէլ փողոցի խորհրդային դեսպանատան մէջ Գէպէուն ունի խիստ կարեւոր մասնաճիւղ մը, որուն ձեռքին տակ կան բազմաթիւ գործակալներ։ Ֆրանսայի մէջ Ձեկայի գլխաւոր ներկայացուցիչն է Վլատիմիր Գորիսովիչ Եանովիչ, որ պաշտօնապէս խիստ համեստ պաշտօն մը ունի դեսպանատան մէջ։ Այս մարդն ունի երկու սենեակ, ուր մտնելու արտօնուած են միայն ինք, կինը՝ Ալեքսանդրա Եակիֆովնա եւ դեսպանը։ Իրեն կ'աջակցին երկու օգնականներ՝ Իվանս որ վերջերս հասած է Ֆրանսա եւ որ մանաւորապէս կը հսկէ տնտեսական ճիւղին եւ անոր պաշտօնեաներուն վրայ, եւ Էլլէրթ՝ Նաֆթսէնտիքայի պաշտօնեայ, որ կապ կը պահէ Գէպէուի Լոնտոնի գործակալներուն հետ։

Համայնավար եւ ընկերվարական դէմ դէմի

Սէնի նահանգի ընկերվարական խմբակցութիւնները հրապարակային հաւաքոյթ մը կազմակերպած էին շաբաթ գիշեր՝ ժափիի սրահին մէջ՝ իբրեւ նախատօնակ ընկերվարական կուսակցութեան ազգային խորհուրդին, որ գումարուեցաւ կիրակի առաւօտ։

Համայնավար պաշտօնաթերթը օրերէ ի վեր կը հրաւիրէր իր կուսակիցները՝ որ մեծ թիւով ներկայ գտնուին այդ հաւաքոյթին, զայն խանգարելու համար։ Կը յայտարարէին նոյնիսկ թէ հոն ճառ պիտի խօսին հինգ համայնավար հռետորներ, Մարսէլ Քաշէն, Ֆլորիմոն Պոնթ եւայլն։

Կանուխէն մեծ բազմութիւն խռնուած էր սրահին երկու մուտքերուն առջեւ։ Ոստիկանական տեսուչ Պ. Քիափ անձամբ կը հսկէր կարգապահութեան։ Հակառակ ձեռք առնուած զգուշութեանց, բաւական թիւով համայնավարներ յաջողած էին սրահէն ներս սպրդիլ։

Երբ նախագահ Ֆարինէ խօսքը տուաւ կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Փօլ Ֆօրի, բեմին առջեւ դիրք բռնած համայնավարներ շարժման մէջ դրին իրենց սուլիչները։ Այս ազդանշանին վրայ, ընդհանուր իրարանցում առաջ եկաւ եւ սրահին զանազան կողմերը կռիւ սկսաւ ընկերվարականներու եւ համայնավարներու միջեւ։ Աթոռներ եւ գաւազաններ գործեցին անխնայ։ Բազմաթիւ մարդիկ վիրաւորուեցան։ Ի վերջոյ ընկերվարականները յաջողեցան դուրս քշել համայնավարները։

Ոստիկանները իրենց կարգին ցրուեցին դուրս նետուած համայնավարները, որոնք սակայն փորձելով դիմադրել, ծեծ կերան։ Ձերբակալուեցան 15 համայնավարներ։ Մօտ 20 ոստիկաններ սկեթուքներ ստացան եւ 20 ընկերվարականներ վիրաւորուեցան։

Խաղաղութիւնը վերահաստատուելէ յետոյ, ընկերվարականները շարունակեցին իրենց հաւաքոյթը եւ հետզհետէ խօսեցան Փօլ Ֆօր, Փիէռ Ռընօտէլ, Զիրոմսքի, Ժան Լոնկէ, Մէյեր եւ Լէօն Պլում։

(Ուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ՄՈՍԿՈՒԱՆ ԿԸ ՍԽԱԼԻ ԵՒ ԿԸ ԴԱՒԱՃԱՆԷ...

"ԻՍԿ ՎԱՐՁԿԱՆՆԵՐԸ, ԾԱՌԱՆԵՐՆ ՈՒ ԱՄԲՈԽԱՎԱՐՆԵՐԸ ՍՏՐԿԱԲԱՐ ԾԱՓ ԿԸ ԶԱՐՆԵՆ„

Ամէ՛ն յեղափոխութիւն իր հետքերուն վրայ կը ձգէ մակաբոյծներու, արհեստով շատախօսներու, գզդծարարներու, դիւանակալներու, պատեհապաշտներու, սուտ յեղափոխականներու եւ դասալիքներու ստուար ու խայտաբղէտ բազմութիւն մը։ Ամէ՛ն յեղափոխութիւն կ'ունենայ իր ներքին ջղաձգութիւնները, քաղաքական թեքումները, սուտումներն ու երկպառակութիւնները։ Նոյնիսկ յետոյ ռուսական յեղափոխութեան աղմն ու մրուրը մէկ կողմ, մաքրելէ յետոյ մեր ճամբան մեռասաններորդ ժամու իմաստուններէ, ըլլան անոնք վարձկաններ, ծառաներ ու ամբոխավարներ՝ որ դեռ երէկ կը ծափէին յեղափոխութեան հեռաւոր շուքը ու այսօր կը հայհոյեն անօրինակ աղտեղութեամբ մը, թէ հասարակ դասալիքներ՝ որ մէկ բանակէն կ'անցնին միւսին յանցաւոր դիւրութեամբ մը, պէտք է որ այսուհանդերձ լրջօրէն քննենք ինչ որ կ'ըսեն «յեղափոխութեան» հակառակորդները, փաստերը որ կը բերեն ու մեղադրականը որ կ'արտասանեն։

Ո՛վ են ռուսական յեղափոխութեան այս «անօպայ թշնամիները»— մարդիկ որ մինչեւ երէկ կը կռուէին կատաղութեամբ յանուն այդ յեղափոխութեան, եւ դեռ վաղը նոյն հպարտութեամբ գուցէ պայքարի երթան՝ եթէ այդ աշխատաւորական երկրին իրական թշնամիները խուժեն յեղափոխութեան վրայ, արհեստակցական կամ կուսակցական ղեկավարներ որ կազմակերպուած բանուորներ ունին իրենց ետին։ Անոնք յաճախ վաղուցուան հակառակորդներ չեն, երէկուան զինակիցներ են ու այսօրուան ընկերներ, կը հետապնդեն նոյն նպատակը ու երբեմն նոյնիսկ կուսակից են պայքարի նոյն զէնքերուն, կռուի նոյն եղանակներուն, այսուհանդերձ Գ. Միջազգայինի վարած քաղաքականութիւնը կը գտնեն կործանարար, կը կարծեն որ Մոսկուան կուրօրէն կը խաբէ Միջազգային բանուորութիւնը ու կ'ուզեն թօթուել համայնավար կուսակցութեան ծանր լուծը։

Տագնապը, որ կ'ըսէինք թէ կը խորանայ կարմիր Արհեստակցականներէն ներս, արդիւնք է այս մարդոց եւ համայնավար ղեկավարութեան միջեւ տեղի ունեցած գաղափարական պայքարին։ Անոնցմէ ոմանք սկսած են արդէն սահիլ դէպի աջ ու հաւանաբար վերադառնան իրենց հետեւորդներով մայր կազմակերպութեան՝ Աշխատանքի Համադաշնակցութեան գիրկը։ Ուրիշներ դեռ կը վարանին համայնավար տեսաբանութեան վրայ ճակատէն յարձակիլ, կանգ կ'առնեն մանրամասնութիւններու վրայ, կը բանան փոքրիկ ճեղքեր։ Կան այլ որ տեսական ու սկզբունքներու մեծ տարբերութիւն չունին բայց կազմակերպութիւնը կը գտնեն արատաւոր, ղեկավարները՝ անարժան, աշխատանքի կերպերը՝ ապարդիւն։ Այս բոլոր մարդիկը կարմիր Արհեստակցականներու վերջին համագումարին եկան միաձայնաբար հրապարակ ու գրոհ տուին Արհեստակցականներու համայնավար ղեկավարութեան վրայ՝ յաճախ շատ բուռն ու ցուցական ձեւով։

Հարկ չկայ եւ ո՛չ տեղ, ո՛չ ալ առիթ՝ իրենց բոլոր քննադատութիւնները քննութեան առնելու։ Պիտի ծանրանանք միայն իրենց հիմնական առարկութիւններուն վրայ։ Կը կրկնենք՝ ուրախութիւն չէ որ կը զգանք, ականատես ըլլալով այս անդուլ ու սարսափելի խլրտումին արտաքին արտայայտութիւններուն, այլ ցաւ, որովհետեւ այս բոլորը կը վարկաբեկեն բանուորական շարժումը ու տարիներով անհնար կը դարձնեն ամէ՛ն լուրջ յառաջդիմութիւն ու յեղափոխական ձեռնարկ։

Համայնավար տեսաբանութեան դէմ սկսուած այս յարձակողականը կը սկսի Շանպէլլանի եւ իր խմբակին կողմէ, «իրողութեան պարզ ճշդումով» մը։ Շանպէլլան կը պնդէ որ հակառակ Գ. Միջազգայինի պատուէրներուն եւ ինքնահաւան ու կոկոզավիզ յայտարարութիւններուն, ըստ որում՝ Միջազգային դրամատիրութիւնը տագնապի մէջ է, իր ներքին ներհակութիւնները հետզհետէ կը շեշտուին ու դասակարգային շերտաւորումն ու պայքարները կը դառնան աւելի քրոնիկ, յաճախակի եւ ուժգին։ Դրամատիրական իշխանութիւնը կայունցած է, այսինքն վերագտած է իր զօրութիւնն ու հաւասարակշռութիւնը ու հետզհետէ կ'ամրացնէ իր տիրապետութիւնը։ Շանպէլլան կը կարծէ որ այս կայունացումը պիտի տեւէ շուրջ քառասուն տարի, որմէ յետոյ կրնայ սկսիլ յեղափոխական շրջան մը։ Այս յայտարարութեամբ Շանպէլլան կը մեղադրէ ուրեմն Գ. Միջազգայինը որ գիտակցաբար կը խաբէ միջազգային աշխատաւորութիւնը՝ անընդհատ գոռալով որ դրամատիրութեան ներհակութիւնները կը շեշտուին ու ներքին ջղաձգութիւններն ու ճեղքուածքները կը դառնան անխուսափելի։

Ուրիշ փոքրամասնական մը, Շարուան կ'երթայ քայլ մը եւս առաջ ու ընդունելով այդ կայունացումը որպէս կատարուած իրողութիւն ու մեկնելով հոդէն կը մեղադրէ համայնավարները որ յամառութեամբ կը մերժեն արդիւնաբերութեան բանուոր կազմակերպումը (La Rationalisation) ու կ'ըսէ.— Դուք դէմ էք արդիւնաբերութեան բանուոր կազմակերպման իսկ ես թեր, որովհետեւ այդ դրութեան մէջ կը տեսնեմ մեծ առաւելութիւններ բանուոր դասակարգին համար։

Ի՞նչ կը պատասխանէ այս առաջին ու հիմնական՝ քննադատութեան կարմիր Արհեստակցական Միջազգայինի արտասովոր պատուիրակը։ Պատասխանը խուսափողական է ու վարանոտ։ Ան չի ժխտեր այդ կայունացումը, այլ սակայն կը պնդէ նախ դրամատիրական ներհակութիւններու շեշտման վրայ, բայց կ'ըսէ — դրամատիրութեան կայունացումը Ֆրանսայի մէջ տեղի ունեցած է ի վնաս բանուոր դասակարգին։ Ուրեմն կ'ընդունի մասամբ այդ իրողութիւնը։

Այս առաջին քննադատութենէն կը հետեւի տրամաբանօրէն ուրիշ մը՝ որ ահաւասիկ։ Եթէ դրամատիրութիւնը կայունացած է, վերագրաւած է իր դիրքերը, եթէ իր ներքին ներհակութիւնները ճեղք յառաջացնելու չափ շեշտուած չեն, հապա ուրեմն պատերազմի կարելիութիւն չկայ։ Ու Շանպէլլան կը ժխտէ ամէն պատերազմի հաւանականութիւն, չի հաւատար որ որեւէ պետութիւն կը ցանկայ յարձակիլ խորհրդային Ռուսիոյ վրայ ու համայնավարներու մղած ամբողջ քարոզը այդ ուղղութեամբ, սանձարձակ ու բուռն աղմուկը՝ կը համարէ ամբոխավարութիւն ու շատ վտանգաւոր։ Ապացուցանելու համար իր ըսածները, վկայ կը բերէ Ն. Լենինի գիրքերէն մէկը ու վերջապէս կը պնդէ որ մինչեւ քառասուն տարի՝ ոչ մէկ յեղափոխական հեռանկար կը տեսնէ, հետեւաբար ամբողջ համայնավար գործելակերպը կը գտնէ սխալ ու դէշ հիմնաւորուած։

Ի՞նչ կը պատասխանէ այս երկրորդ քննադատութեան՝ Միջազգայինի արտասովոր պատուիրակը։ Փոխանակ փաստեր ի ձեռին հրապարակ գալու՝ կ'ամբաստանէ Շանպէլլանը, Մոնաթը՝ որ արդէն հեռացած է եւ իրենց հատուածը՝ որ կը դաւաճանեն բանուորութեան եւ կռնակէն կը զարնեն կարմիր արհեստակցական շարժումը։ Անոնք պայքարի կը հրաւիրէ համայնավար մեծամասնութիւնը ու կը գոհանայ կրկնելով սովորական յանկերգը։ Մենք՝ առայժմ ըսել չենք ուզեր որ իր գնահատութեան մէջ ճիշդ է Շանպէլլան, որ պատերազմի պատճառներ չկան ու դրամատիրութիւնը իրապէս կայունացած է, այլ այն՝ որ Գ. Միջազգայինը սկսած է այնքան վարկաբեկուիլ որոշ զանգուածներու աչքին՝ որ մարդիկ դիւրութեամբ կ'իյնան հակառակ ծայրայեղութեան մէջ, յեղափոխական փառամոլութենէ եւ ուտոպիկ ճառերէ յետոյ՝ կը վերադառնան բարենորոգչական ու պահպանողական ըմբռնումներու։ —Ամէն երեք ամիսը անգամ մը հերթական «սուտ» մը, անհեթեթ նշանախօսք մը ունի մեր ղեկավարութիւնը... կ'ըսէր մօտաւորապէս ուրիշ պատուիրակ մը։ Մարդիկ այլեւս՝ առանց վէճի չեն ուզեր կուլ տալ այդ հերթական «ելոյթները»։ Ու համայնավարները առակին հովիւ տղուն պէս այնքան պոռացին միջազգային բանուորութեան որ — պատերազմ կայ, հասէք շուտով... եւ՛ այնքան այդ պատերազմը տեղի չունեցաւ, որ վաղը այլեւս մարդ չպիտի հաւատայ Գ. Միջազգայինի «գուշակութիւններուն»։ Կան սակայն պատերազմի պատճառներ ու այլապէս վտանգաւոր։

Երրորդ քննադատութիւնը՝ որ կը հետեւի վերի երկուքէն եւ որ բնական շարունակութիւնն է այս բոլոր առարկութիւններուն, հետեւեալն է։ Շանպէլլան ու բազմաթիւ ուրիշներ կը պնդեն որ ֆրանսական բանուորական զանգուածները, ո՛չ միայն չեն ձախանար ու հետզհետէ չեն յարիր ծայրայեղ սկզբունքներու՝ ինչպէս կը պնդէ համայնավար ղեկավարութիւնը, այլ ընդհակառակն հետզհետէ կը դառնան նուազ յեղափոխական, նուազ պահանջկոտ եւ նուազ պատրաստ ծայրայեղ քայլերու ու գրեթէ կ'անտանեն ու հոս ալ յանցաւոր կը համարեն Գ. Միջազգայինը։ Մէկ խօսքով այս բոլո՛ր մարդիկը դարձած Գ. Միջազգայինին կ'ըսեն, արտասովոր վճռականութեամբ մը.

— Ընդարձակ խաբէութիւն մըն է ու փքուռոյց օդապարիկ մը ձեր յեղափոխութիւնը։ Ամբոխավարներ էք ու զանգուածները կը կերակրէք թունաւոր պատրանքներով։ Այլեւս չենք խաբուիր ձեզմէ։ Վար առէ՛ք ձեր դիմակները...

Ունի՞ն իրաւունք։ Եւ ո՞ր չափով։ Կը պատասխանենք ուրիշ առթիւ։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՆՈՒՊԱՐԱՇԷՆԻ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄԸ

Վերջին յայտարարութեան մը համաձայն, Նուպարաշէնի կառուցման համար հիմ բռնուած է 500.000 տոլարի նուազագոյն գումար մը, որուն 250.000ը Ամերիկայի մէջ եւ 150.000ը Ամերիկայէն դուրս եթէ լրիւ հանգանակուի (մինչեւ 15 Ապրիլ 1931) Պ. Պօղոս Նուպարի տրամադրած 100.000ն ալ բարդելով, Հայաստանի կառավարութիւնը իր կողմէ պիտի յատկացնէ նոյնքան գումար մը։

Այս կերպով կարելի պիտի ըլլայ Նուպարաշէնը կառուցանել մէկ միլիոն տոլարով եւ հոն փոխադրել աւելի մեծ թիւով գաղթականներ։ Երեւանէն կը հաստատուի թէ կառավարութիւնը պիտի ընծայէ վարչական եւ նիւթական ամէն օժանդակութիւն, որով կը թելադրուի հանգանակութիւնը շարունակել խանդավառութեամբ։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ)

Ունինք երկու կուսակցութիւններ, միայն երկու,— Հ. Յ. Դաշնակցութիւն եւ Համայնավար կազմակերպութիւն,— որոնց ազդեցութիւնը դժուար թէ ժխտէ գրականութեան պատմութեան հեղինակ մը։ Երկրորդ կուսակցութիւնը, ինչպէս կեանքի բոլոր հարցերուն, նոյնպէս գրականութեան մասին ունի իր որոշ տեսակէտները՝ Երեւանի համայնավար գրագէտները կը հետեւին այն Գրականութեան քաղաքականութեան, որուն բանաձեւն ու յօդուածները հրատարակուեցան Մոսկուայի մէջ 1925ին)։ Սակայն գրական այդ հանգանակը անշուշտ չէր կրնար պտուղ տալ նախ քան քառորդ դար մը։ Ինչ որ կը հրատարակուի այնտեղ, պարզապէս ջերմանոցային է։ Իսկ Դաշնակցութիւնը դեռ մինչեւ հիմա չէ բանաձեւած իր գրական հանգանակը, եւ երբեք չմտածեց գրականութեան քաղաքականութեան մասին։ Հակառակ ատոր՝ մեր գրականութիւնը ունի դաշնակցական շունչ մը, եւ այսօր կա՛յ դաշնակցութեան գրականութեան քաղաքականութեան տարրական գաղափար մը։ Մեր սերունդին վիճակեցաւ պարզել, գծել ու բանաձեւել զայն։

Իմ կարծիքովս, գրականութիւնը իրբեւ արուեստ այն ուժն է, որ պիտի առաջնորդէ ժողովուրդին եղջերուկները (tentacules)։ Իսկ քաղաքականութիւնը եւս եղջերուկ մըն է, որ պէտք է օծուած ըլլայ ժողովուրդին արուեստով։ Վտանգի ժողովուրդին լաւագոյն արտայայտութիւնը միայն իր արուեստն է։ Երբ քաղաքականութիւնը զուգահեռ չընթանար արուեստին հետ, կը դառնայ վտանգաւոր խաղ մը։ Ամէնէն վատ տարազն է ըսել «քաղաքականութիւնը քաղաքականութեան համար»։ Դժբախտաբար հետզհետէ սովորութիւն դարձաւ քաղաքականութիւն խաղալ արհեստագիտական եռասիրութեամբ։ Հին ատեն այդպէս չէր։ Արուեստագէտը կ'առաջնորդէր քաղաքագէտը, եւ արուեստը կը ներշնչէր երկրին քաղաքականութիւնը։ Հոմերոսի երգերը օրհնաբանելով առաջուընէ կը դրկուէին այն երկիրները, որոնք ետքէն հելլենական արշաւի մը պիտի ենթարկուէին։ Եւ արդէն հելլէն աշխարհակալութիւնը հետեւեցաւ իր ժողովրդական երգերուն։

Ժամանակակից պատմութիւնը եւս կը հաստատէ, որ վէպը ստեղծեց գաղութային քաղաքականութիւն մը։ Վիպասաններուն երեւակայութեան հետեւեցաւ եւրոպացի քաղաքագէտներուն աչքը։ Ստեղծեց գրական Նափոլէոնիսմ մը։ Եւրոպական կարգ մը երկիրներ գրական աշխարհակալութեան են եղած, տարածուելով հեռաւոր հորիզոններու տակ, մրցելու իրարու հետ։ Մենք Թրքահայերս կ'իյնանք ֆրանսական գրական կայսրութեան մէջ, իսկ Ռուսահայերը ռուսական գրական կայսրութեան մէջ։ Ահա թէ ինչո՛ւ չունինք «Ամենայն Հայոց գրականութիւն»։

Սովորութիւն դարձած էր ամբաստանել երէկուան քաղաքագէտները իբրեւ «շատ բանաստեղծ»։ Բայց պէտք է ամբաստանել նաեւ այսօրուան քաղաքագէտներն իբրեւ «շատ քաղաքագէտ»։ Ու ոք կը հետաքրքրուի թէ ի՞նչ կայ իբրեւ ցանկութիւն ժողովուրդին երգերուն մէջ կամ մշակոյթին խորքը։ Ընդհակառակն տեսակ մը արհամարհանք կայ գրական արուեստին դէմ։ Այսօրուան մեր քաղաքագէտները չեն ճանչնար մեր գրականութիւնը։ Շատեր նախակրթարանի մը աշակերտին չափ տեղեկութիւն չունին Հայոց գեղեցիկ դպրութենէն։ Մինչդեռ հարցուցէք Փուանքարէի, եւ ան ձեզի պիտի խօսի ոչ միայն ֆրանսական դասական գրականութեան մասին, այլ նոր տաղանդներու, ամէնէն խիզախ գրողներու մասին։

Մենք խզած ենք խնամութիւնը, որ կար գրականութեան եւ քաղաքականութեան միջեւ։ Վերջերս այս հարցը շատ քրքրուեցաւ ֆրանսական մամուլին մէջ։ Ճիշդ է թէ ծայրայեղներ կային, որ ժխտեցին գրականութեան կամ քաղաքականութեան դերը, սակայն շատեր համաձայն էին հիներուն (Լամարթին, Ռուսօ) կամ նորերուն (Ցրիէօ Լա Ռոշէլ), որոնք համերաշխութիւն կը քարոզեն գրականութեան եւ քաղաքականութեան միջեւ.

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւս կ'ընդունի գրականութեան եւ քաղաքականութեան համերաշխութիւնը։ Ես չպիտի խօսիմ այն գրականութեան մասին, որուն միացաւ Դաշնակցութիւնը կամ Դաշնակցութեան քաղաքական մեքենան։ Այդ գրականութիւնը նուազ արուեստագէտ է, եւ կրնայ արթնցնել քննադատին ամէնէն խիստ անգթութիւնը։ Եւ սակայն անհրաժեշտ է յայտնել թէ ժամանա՛կն է այլեւս, որ Դաշնակցութիւնը բանաձեւէ իր գրական վարդապետութիւնը, այսինքն իր գրական քաղաքականութիւնը, որ ինքզինք պիտի հակադրէ համայնավար գրական հանգանակին դէմ։ Հոս հարց մը կը ծագի — Միթէ՞ գրականութիւնը կը շինուի գիտակցութեամբ եւ համաձայն որոշ հանգանակներու, թէ կը ստեղծուի անգիտակցութեամբ եւ առանց որոշ օրէնքներու։ Հարցումին երկու եզրերն ալ ճիշդ են քանի որ կայ երկու տեսակ գրականութիւն, ա) գիտակցական եւ բ) ներհայեցողական։ Լա Պրիւյէր կ'ընդունի թէ գրականութիւնն ալ կը շինուի ճիշդ ինչպէս գործքինը կը շինէ ժամանակ մը։ Վերջ ի վերջոյ ներհայեցողական գրականութիւնն ալ շատ բան կը պարտի գիտակցական գրականութեան։ Ապահովաբար ոչ ոք կը ստեղծագործէ .. քունի մէջ։ Մանաւանդ մենք, որ վտանգներով շրջապատուած, յաւիտենապէս արթուն պիտի մնանք։ Պիտի վառենք մեր գիտակցութիւնը ոչ միայն իմացական զանազան ասպարէզներու մէջ, այլ նաեւ գրականութեան մէջ։ Այնպէս որ տրամաբանական է ունենալ Դաշնակցութեան համար, իր գրական հանգանակը։

Համայնավար գրական տեսակէտներուն տարազն է «խորքով միջազգային, ձեւով ազգային»։ Ոմանք կը շփոթեն «խորքը», որ չի նշանակեր միայն նիւթ կամ առարկայ, այլ աստիճանով մըն ալ ենթակայ է «ձեւին» դրոշմին։ Այնպէս որ, եթէ, հետեւելով համայնավար տեսակէտին, ընդունինք «ձեւ»ին անկախութիւնը, մասամբ «խորքը» եւս կը դառնայ անկախ։ Թէ ինչո՞ւ պէտք է քիչ մը հեռանալ ազգային դրոշմէն, պատճառները բազմազան են։ Նախ, շատ տար-
տղնուած ենք, այնպէս որ ...
կաններու այլազանութիւնը ...
ազդէ բովանդակութեան ...

Յետոյ ցեղի գաղափարը
դաշրջուած է, եւ ոչ ոք ...
պնդել թէ մենք զտարիւ...
մըն ենք։ Հայն ու քիւրտ...
բայց ցեղեր են, գրեթէ ...
զերը է փեթթար։ Արդ. ...
քաղաքակրթութեամբ ...
միացնելով մեզի (օգտա...
քրտական երգերն ու ...
թիւնները, փոխ տալ մեր ...
ու գիրը, կ'աւելնայ մեր ...
քաղաքակրթութեան քանակ...
ժէքը։ Պէտք է խորհիլ նաեւ ...
սորիին մասին, որ արդէն ...
ծածէ մեր գիրն ու լեզուն ...
քիս տակ ունիմ ասորական ...
գէս մը, հայերէն լեզուով ...
ուած Ամերիկա)։ Մեր արուե...
խորքը պիտի մտենայ նաեւ ...
սիկ արուեստին։ Այնպէս ...
պիտի կազմուի ազգային ...
մացնութիւն մը, հարստացու...
ափիններու գոյներով։ Պէտք ...
քալել դէպի ազգը, գրակա...
թեամբ եւ արուեստի զէնք...
Այլապէս դուր է հաւատ...
վաղը կ'ունենանք մեր արուե...

Հ. Յ. Դաշնակցութեան ...
ղաքական ծրագիրը կը ներշն...
գէն գրական այս հանգա...

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒ...

ՊՐՈՒՍԷԼԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՀՈԳԵ...

«Յառաջ» վերջերս ...
գրական մը մէջ խօսելով ...
քննածութեան մասին որ ...
յիս տիրելու վրայ է բարե...
նկատուած գաղութներու ...
ուրիշներու կարգին ...
նաեւ Պելժիոյ Ազգ. ...
թոյլ վիճակը. Այսօր ի պատ...
չուշացաւ Պրիւսէլէն ...
թղթակցութիւն մը, որուն ...
հայ կաթոլիկ վարդապետ...
գործունէութիւնը կը ...
յացուէր միամիտները ...
չափ փայլուն ձեւով մը ...
րեւ, մեզի համար յայտնի...
մը եղաւ իմանալ որ ...
մէջ գիշերօթիկ կրթարան ...
կայ, ուր հայ մանուկները ...
ւոր ու ֆիզիքական սնու...
տանան՝ մասամբ ձրի ...
սամբ աննշան թոշակներով ...

Հնաւ կրօնական ...
գութենէ, մենք կը կարծ...
նմանօրինակ հաստատութիւ...
հոգ չէ թէ կաթոլիկ ձեռք...
մէջ, կոչուած էր մեծ բարի...
դառնալու գաղութիս ...
եթէ երբեք, լոկ գթութեան ...
մը կատարել միայն եղած ...
իր առաջադրութիւնը, եւ ...
ուզէր միայն առանց սակար...
նպաստաւորել գաղութիս ...
կան ընտանիքներուն 20է ...
երախաներ, որոնց ...
միայն կը պատսպարուին ...
րապետանոցի մը մէջ, ...
տեղւոյս կաթոլիկ հայրեր...
ներու օժանդակութեան. ...
ուրիշ հայ մանուկներ եւս ...
անծանօթ կը մնայ թէ ...
հաւաքուած են անոնք ...
կը նկատենք հոս խօսելու ...
խնամքի ու կրթութեան ...
կը բաւականանանք միայ...
ցողակի ըսելով որ ...
երախաները մոռցած են ...
մայրենի լեզուն ու գրեթէ ...
ճանչնար իրենց ծնողքը ...
հեգնանք, յաւակնիլ որ ...
Մխիթարեանց Նորահաստատ ...
ժարանին մէկ մասնաճիւղը ...

Արդար ըլլալու համար ...
կայ, պէտք է խոստովանիլ ...
Պրիւսէլի հայ գաղութը ...
աւելի պահանջկոտ ըլլալ, ...
իսկ անտարբեր կը մնայ ...

Մարգանի, Վ. Խորասանճեանի եւ Մաթոսեան եղբայրներու, որոնք վերջին երեք տարիներու ընթացքին չդադրեցան լայնօրէն օժանդակելէ տեղական կարօտութեանց:

Կոթական Հարցը ամուր հիման վրայ դնելէ ետք, կը ձեռնարկեն խնամատարական գործը, զոր սատանեցնելու եւ գոհացուցիչ կերպով վարելու համար լաւագոյնս կոչուած կը թուին տեղւոյս Տիկնանց եւ Կարմիր Խաչի ընկերակցութիւնները, որոնց եռանդուն գործունէութեան արձագանգը եղած ենք յաճախ «Յառաջ»ի մէջ:

Գրիւսէլ Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԻՋԱԳԵՏՔԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ, 8 Սեպտ.

Ցէր եւ Տիկին Կարօ Օհանեան կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց անդրանիկ զաւկին ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ:

Տէսին

կամ եթէ իր անսնալականութիւնը կ'անցնի նաեւ սակարանի մէջ, կը նշանակէ թէ պիտի կրնայ ամէն օր կրկնապատկել իր հարստութիւնը ու նաեւ իր գնումներով լաւ առաջնորդ մը հանդիսանալ հասարակ գնորդներուն: Կ'ըսուի թէ գնած է աւելի օտար, անգլիական եւ ամերիկեան բաժնեթուղթեր:

Ցրոցկի ամբողջ շրջանը կ'անցընէ Մեծ Կղզի, ուր կը բնակի Իզզէթ Հալոյի ամարանոցին մէջ եւ զբաղած է իր յիշատակները գրելով Լէնինի մասին.

Ցրոցկիի աշխատութեան սենեակին մէջ կ'աշխատին քանի մը մեքենագիրներ որոնք անոր ըսածները արագօրէն կը գրեն:

Օդերը գրտելուն պատճառով Ցրոցկիի համար յարկաբաժին մը կը փնտռուի Շիշլիի կողմերը:

ՆԻՒՐՈՊԱՑԵԱՆ ԱՍԻԱ Ճեպընթացներու փոխադրութեան համար պելժիական ընկերութեան հետ կատարուող բանակցութիւնները վերջացած են: Կառաքարձ շոգենաւերը երեք ամիսէն Պոլիս պիտի բերուին եւ սպասարկութիւնը պիտի սկսի:

ՊԱՊԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Շնորհիւ Լատերանի համաձայնութեան, որովհետալիս եւ Վատիկան հաշտութիւն կնքեցին իրարու հետ...

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

ԳՈՂ ՀԱՅ ՄԸ.— Անցեալ գիշեր, առեւտրական ներկայացուցիչ մը՝ Մարսէլ Լանֆլօ՝ ճամբորդութենէ մը կը վերադառնար Փարիզ ու կ'իջնէր Սէն-Լազարի կայարանը: Կայարանէն դուրս սանդուխներուն ստորոտը, կը հանէր իր դրամապանակը, հաշուելու համար անոր բովանդակութիւնը, եւ այն միջոցին որ մէկ ձեռքը բռնած կը մտածէր դէզ մը հարիւրնոցներու վրայ, զգաց թէ մէկը վրան կ'իյնայ ու ձեռքէն կը խլէ դրամապանակը:

Ներկայացուցիչը որուն գլխէն կ'երեւի առք ու պաղ չատ ջուրեր անցեր էին, նետուեցաւ յարձակողին վրայ ու երկուքին միջեւ սկսաւ կատաղի պայքար մը, որ վերջացաւ ներկայացուցիչին պարտութեամբ: Յարձակողը որ ուժեղ բազուկներ ունէր, կռուփի վերջին հարուածով մը զայն տապալեր էր գետին ու կը սկսէր փախուստ տալ, երբ անկէց անցնող ոստիկաններ զայն հալածեցին բաւական տեղ եւ ի վերջոյ ձերբակալեցին:

Ինքնաշարժի վարիչ մը, Հայ, Պետրոս Մուրեան ? որ կը բնակի 25, ռիւ տէ զ'Աքասիա:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓՈՐՁԸ (Հայածուածները): Ա. Գիրք: Դրեց Զ. Որբունի: 1929: Տպ. Մարսէյլ: Գին 15 Ֆր.:

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏ. Թիւ 1: Հրատ. Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Շրջ. Վարչութեան: Տարեկան բաժնեգին 35 Ֆր., ծեռքէ հատը 3 Ֆր: Հասցէ.— Hai Scout. 15 Passage du Caire Paris:

ՀԱՅ ԱՐԻ, օրկան Ֆրանսայի Հայ Սկաուտներու: Ա. տարի Թիւ 1: Տարեկան բաժնեգին 25 Ֆր.: Հատը՝ 2,50 Ֆր.: Հասցէ.— Գ. Մեծատուրեան, 3 Rue Gustave Tricard, Bagneux (Seine).

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

"ՎՐԷԺ,,

Երեսփոխան Նէճմէտտին Սատըգ պէյ այս խորագրով կը գրէ Աքշամի մէջ.

— «Այն միջոցին երբ հելլէն վարչապետը Եւրոպայի մէջ դուռ դուռ պտտելով կ'ըսէ թէ Թուրքերը պատերազմի կը պատրաստուին, եւ առք ձեռք համբուրելով օգնութիւն կը մուրայ, Ա-

Սմբատ Թորգոմեան

ՌՈՒՍԱԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ
ԿԱՄ
ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— Ինչպէս յայտնած էինք մեր ուրբաթ օրուան խմբագրականով, երիտասարդ գրագէտ Փանայիթ Ըթրաթի, որ հիմակիր էր Խորհրդոց ային կարգերուն եւ Ռուսաստան կ'ապրէր մէկ-երկու տարի է ի վեր, ընդվզած՝ տիրող անարդարութենէն, ծանր մերկացումներ կ'ընէ:

La Nouvelle Revue Française»էն թարգմանաբար կուտանք կտորներ, որոնք այսպէս ուշագրաւ ծալքեր կը բանան:

Կ'ըսեմ՝ «Ռուսակովի գործը» թեւսը եւ մանաւանդ, աւա՜ղ, այսօրուան Խորհրդային Միութիւնը»:

Ռուսիա ապրելու չգացի երեւան հանելու համար թէ աշխատաւորական ...

ձականայէս ոչինչ կրնայ արգիլել պարկեշտ եւ արդար ըլլալէ:

Ի՞նչ հրէշային յայտնութիւն: Նաեւ, եթէ գոնէ տժարդի մխիթարութիւնն ունենայի մտածելու թէ միայն թշնամի դասակարգը կը տառապի «աշխատաւորական» անարդարութիւններէն եւ անբարոյութիւններէն, նաեւ, եթէ կարենայի՛ ես ինծի ըսել թէ խայտառակութիւնը տեղի ունեցած է Սիպերիոյ խորը....

Խորհրդային Միութեան մէջ աշխատաւոր դասակարգն է որ ամէնէն աւելի հարուած կը կրէ: Ռուսակովի գործը պայթեցաւ Ռուսիոյ երկրորդ մայրաքաղաքին մէջ եւ նման հազարաւոր գործեր կը պայթին կամ կը խեղդուին Միութեան մէկ ծայրէն միւսը, բայց ամէն զոհ չի գտներ, ինչ որ գտաւ ծերուկ Ռուսակովը,— պաշտպան մը որ ակսեալ Միութեան գերագոյն պետէն՝ մինչեւ յետին պաշտօնատարը, երկինք երկիր իրար անցընէ, մուրալու համար արդարութիւն, արդարութիւն, արդարութիւն:

Ո՛վ արդարութիւն, ո՛վ Աշխատաւորութիւն: Վտարական աշխատաւոր մը, մարդ մը որ մարդ մնացած է՝ մաքրցելէ յետոյ բոլոր գոյութիւններու ...

1927ի Նոյեմբերին, Լէնինգրադի մեր պաշտօնական ...

Չէկան կը գործէ

Պերլինի ռուսերէն «Ռուլ» թերթը կը գրէ թէ սեպտեմբեր ամսուան ընթացքին 307 հոգի գնդակահարուած են Խորհրդային Միութեան մէջ՝ Գէպէուի հրամանով։

Յուլիսին 605, յունիսին 1113 հոգի գնդակահարուած են։

Թուրքիոյ տնտեսական խախտումը

«Միլլիյէթ» կը գրէ.— Հացինը, ափիոնը եւ չամիչը այս տարուան հզօր խնդիրներն են։

Հասկցուեցաւ որ հացինը փճացած է։ Ստոյգ է որ ափիոնը փճացած է։ Օխան՝ 20 ոսկիէն 40ի բարձրացաւ։ Չամիչին մէկ երրորդը փճացած է, միւս երրորդն ալ գոյն չունի։

Ո՛չ ձիթապտուղի եւ թուզի, ոչ ալ նոր տարիէն յետոյ Յունիք ցորենի ժթերքի մասին պիտի խօսինք։ Միայն կ'ըսենք որ, թրքական տնտեսութեան հիմը երկրագործութիւնն ըլլալով, մեր առեւտուրն ալ պիտի ազդուի երկրագործութեան այս անհաւոր ցնցումէն։ Եթէ միջոցներ ձեռք չառնենք, 1929ը տնտեսապէս լաւ չպիտի ըլլայ, եւ գէշ տարիներու կարգը պիտի դասուի։

Շրեզեմանի յուղարկաւորութիւնը

Կիրակի առաւօտ Պերլինի մէջ ազգային յուղարկաւորութիւն կատարուեցաւ՝ հանգուցեալ արտաքին նախարար Կուստավ Շթրէզէմանի 60.000 հոգիի մասնակցութեամբ։

Դագաղը դրուած էր Ռայխսթակի ժողովրդասրահին մէջտեղը՝ շքեղ մահարձանի մը վրայ։ Խորհրդարանը սեւերով ծածկուած էր։ Ժամը 11ին պատուոյ օթեակը գրաւեց Նախագահ Հինտէնպուրկ՝ Տիկին Շթրէզէմանի եւ երկու զաւակներուն հետ։ Դիւանագիտական մարմինը՝ գլխաւորութեամբ ֆրանս. դեսպանին ներկայ էր նոյնպէս։

Վարչապետ Հէրման Միւլլէր բեմ բարձրանալով դամբանական խօսեցաւ, գրուատեց Շթրէզէմանի ջերմ հայրենասիրութիւնը եւ ժողովուրդի բարձրացման նուիրուած իր գոհողութիւնները։ Տուաւ անոր կեանքին գլխաւոր գիծերը, զովեստով շեշտեց վերջին տարիներուն անոր ձեռք բերած յաջողութիւնները, Ռուրի խնդրին լուծումը, եւրոպական համերաշխութեան եւ մերձեցման քաղաքականութիւնը, որուն պսակումն եղաւ Լոքառնոն, Գերմանիոյ մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, խորհրդաժողովները որոնք յանգեցան Տուաըի եւ Եընկի ծրագիրներուն։ Յաւ յայտնեց որ Շթրէզէման չկրցաւ տեսնել իր գործին պսակումը, գրաւուած հողերու ազատագրումը։ Ի վերջոյ ցոյց տուաւ թէ՝ ինչպէս համեստ վիճակէ մը, միայն իր անհատական ջանքերով կրցաւ ա՛յնքան բարձրանալ եւ իր ամէնէն բարձր դիրքին մէջ իսկ՝ մնաց պարզ եւ ընկերական ու հակառակ իր կլանող զբաղումներուն, ընդլայնել իր պատմական եւ գրական ծանօթութիւնները։

Վարչապետի ճառէն վերջ, նուագուեցաւ մահերգ մը եւ դագաղը փոխադրուեցաւ մեռելակառքին վրայ, որ կը սպասէր Ռայխսթակի հրապարակին վրայ։ Հոն խօսեցաւ Ռայխսթակի փոխ-նախագահ Ֆոն Գատրոֆ՝ անհամար ու լուռ բազմութեան մը առջեւ, որուն վերեւ կը սաւառնէին օդանաւեր։

Ցետոյ ճամբայ ելաւ թափօրը. առջեւէն կ'երթար ոստիկանական նուագախումբը եւ հեծեալ ու հետեւակ ոստիկաններ։ Դագաղին կը հետեւէին Հինտէնպուրկ, վարչապետը, դեսպանները, նախարարներն ու բարձաստիճան պաշտօնատարներ։ Ցետոյ կուգային ծաղկեպսակ բեռցած բազմաթիւ կառքեր ու զանազան կազմակերպութեանց պատուիրակութիւններ՝ իրենց դրօշակներով։

Մարմինը թաղուեցաւ Լուիզէնշթատի գերեզմանատունը։

Եգիպտական դահլիճը

Եգիպտական նոր դահլիճը կազմուեցաւ հետեւեալ կերպով.

— վարչապետ եւ ներքին նախարար՝ Ատլի փաշա Եէկէն, արտաքին՝ Միտհաթ Եէկէն, Էվգաֆի՝ Ահմէտ Ալի, դատական՝ Հիւսէյին Տարմիշ, ելմտական՝ Մուսթաֆա Մահէր, երկրագործական՝ Վասըֆ Սըմէյխա, պատերազմական՝ Մոհամմէտ Աֆլաթուն, հաղորդակցութեանց՝ Ապտէլրահիմ Սապրի, հանրօգուտ շինութեանց Հիւսէյին Վասըֆ, կրթական՝ Հաֆըզ Հիւսէյին։

Բոլշեւիկ շաբթուան նոր օրերը

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ բոլշեւիկեան օրացոյցի մէջ օրերու անուններն ալ փոխուած են։

Շաբթուան հինգ օրերը պիտի կոչուին՝ Մարքս, Լէնին, Գ. Միջազգային, Ճարտարագործում, Կոմմունա։

Էրզրումի մէջ ձիւն

Տրապիզոնէն կը հաղորդեն թէ ցուրտը բաւական սաստկացած է այնտեղ եւ քանի մը օրէ ի վեր անդադար կ'անձրեւէ, Անձրեւէն հեղեղներ գոյացած եւ փոքր վնասներ պատճառած են։ Ամրան բերքերն ալ մասամբ աւրուած են անձրեւէն։

Ներսի գաւառներէն մասնաւորապէս Էրզրումի մէջ շատ ցուրտ կ'ընէ։ Փոփ լերան վրայ ձիւն եկած եւ 6 սանդիմեթր թանձր խաւ մը կազմուած է։

Հեռաւորութեան մրցանիշը կոտրուած

Շաբաթ մը լռութենէ եւ շփոթ տեղեկութիւններէ յետոյ, կիրակի օր Ֆրանսայի արտաքին Նախարարութեան հասած հեռագիր մը կը յայտնէ թէ յայտնի օդանաւորդներ Գոսթ եւ Պէլոնթ ողջ առողջ ցամաք իջած են Ցիցխարի մօտ (Մանչուրիա)։

Խարպինի ֆրանսական հիւպատոսը հեռագիր մը ստացած է Գոսթէ, որ կ'ըսէ թէ 29 Սեպտ. կիրակի օր՝ պէնզինը սպառած ըլլալով, ստիպուեր է իջնել Ցիցխարէն 80 քիլոմեդր անդին։ Գոսթ եւ Պէլոնթ շաբաթ մը ճամբայ քալեր են՝ Ցիցխար երթալու համար։

Հիւպատոսը ճամբայ ելած է դէպի Ցիցխար՝ աջակցելու համար օդանաւորդներուն, որպէսզի կարենան շարունակել իրենց ճամբան դէպի Ճափոն։

Նոր հեռագիր մը կ'ըսէ Գոսթ մտադիր է՝ պէնզին գտնելուն պէս՝ Մուգտէն երթալ եւ անկէ ճամբայ ելլել դէպի Թոքիօ։

Այս ձեւով ֆրանսացի օդանաւորդները 600 քիլոմեդրով կոտրած կ'ըլլան հեռաւորութեան մրցանիշը, քանի որ Փարիզէն մինչեւ Ցիցխար հեռաւորութիւնն է 7850 քիլոմեդր, մինչ իտալացիներ Ֆէրրարին եւ Տէլ Փրէթէ 1928 յուլիսին կտրած էին 7188 քիլոմեդր Հռոմէն Պրազիլիա։

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ,,Ը ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ
26 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր խումբի բոլոր ընկերները վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն Դրադարանի սրահը։

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի «Մանուկներու պաշտպան» մասնաճիւղի տօնածառը Դեկտ. 29 Կիրակի կէսօրէ վերջ։

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի առնել այդ թուականը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Հ. Պատուիրակութեան շէնքին մէջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Սկիւտարցի Պերճ զոր որ քսան տարիէ ի վեր ուրեմն կը պարապի Պուլկարիոյ մէջ։ Ամուսնացած է եւ ունի երկու զաւակներ։ Իմացնել իր մօրաքրոջ Տիկին Բաբուլ Զուխաճեանի, 99 Rue de Paris, Meudon (Seine), France.

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեան որ Ուրֆայի մէջ Ռէժիի հաշուակալ էր։ Իզմիրի շարդէն 20 օր վերջ Ուրֆայի բանտէն նամակ ստացած է իրմէ։ Անկէ վերջ լուր չունի։ Իմացնել՝ Mme D. Mekinian, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Վահան Աբէլեան, հօր անունը Կարապետ, մօր անունը Ագապի, եղբայրը Յակոբ որ կը գտնուի Նիւ Եորք։ Վահան մեկնած է Պոլսէն Ամերիկա։ Լուր տուողին 300 ֆրանք նուէր։ Իմացնել Սիրանուշ Աբէլեանի, 22 Rue J. J. Rousseau, Arles sur Rhône.

— Կը փնտռուի Մարաշցի Աբրահամ Նալճաճեան, հօր անունը Ազազ, մօր անունը Խաթուն։ 1919ին Ատանայի մէջ Ֆրանսացիներու մօտ ոստիկան էր։ Իմացնել իր եղբօր Մինասեան Նալճաճեանի, 87 Rue de St. Cloud, Billancourt Seine, կամ «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

Կը խնդրուի Սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Ֆրանսայի Մեծ Նոր Գիւղացի Տիկ. Մարիամ Յակոբեան կը փնտռէ իր եղբայրը Անդրէաս Սարգիսեան (դերձակ) որ 1928ին կը գտնուէր Արտէշ (Ֆրանսա), Իմացնել՝ Mr. Chabouh Hagopian, 110 Rue Charles Chefson, Bois Colombes, Seine:

— Մարաշցի Արթին Շահզատէ կը փնտռէ իր քեռորդին Սարգիս Չէլթուքեան (18 տարեկան)։ Կը կարծուի թէ երկու տարի առաջ Պէյրութէն որբանոցէն մեկնած է Ֆրանսա։ Իմացնել՝ Artin Shahzadé, 55 Rue des Petite Maries, Marseille.

Վարձու բնակարան

Օգտուեցէ՛ք առիթէն։

Խիստ մօտիկ արուարձանի մը մէջ, վարձու է բնակարան մը՝ որ ունի երկու սենեակ, խոհանոց, W. C., Cave, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, օդասուն դիրքի վրայ եւ գեղեցիկ տեսարանով, երկաթուղիի եւ հանրակառքի կայարաններէն 2—3 վայրկեան միայն հեռու։

Խիստ մատչելի պայմաններ։

Դիմել խմբագրատուն։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՑԱՐՕՆ պատկերազարդ երգարանը։ Իր ամփոփուած են Տարօնի հերոսներու նկարները, եւ իրենց գործերը, Տարօնի ժողովրդական անտիպ երգերը եւն. խնամուած աշխատանք, մաքուր տպագրութիւն։ Գին՝ Ֆրանսա 20 ֆր. արտասահման 1 տոլար։ Կը պատասխանուի միայն կանխիկ ապսպրանքներուն։

Դիմել՝ Ա. Պարտասարեանի, Epicerie «Daron» 53 Rue Rabelais, Lyon.

ԵԹԷ կ'ուզէք փոխառութիւն կնքել ձեր շինել տալիք տուներուն համար, ձեր շահը կը պահանջէ դիմել՝ Գ. Նշանեանի եւ իմանալ անոր ձեռնտու պայմանները։ 51 Bld. Blanqui. Paris (13e).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10

Le Gérant: H. STÉPHAN

Կ'ուզուի գորգի առեւտուրի ծանօթ հայ երիտասարդ մը որ գիտնայ ֆրանսերէն եւ գերմաներէն։ Դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵւՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

9 OCTOBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1010

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄՈՒՍԱՎԱԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

ՍՈՒԼԹԱՆ ԲԷԿԻ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐԸ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՎՐԱՅ

Զանգեզուրէն թղթակից մը կը գրէ մեզի 25 սեպտեմբեր թուականով.

Մեր առացած ստոյգ տեղեկութիւններուն համաձայն, յայտնի ջարդարար բժ. Խոսրով բէկ Սուլթանովի եղբայրը Սուլթան բէկ, քանի մը անգամ իր մարդոցմով անցած է միւս ափը եւ վերադարձած։

Գիշերանց 70 հոգիով յարձակեր են Աղդամի վրայ, կողոպտելով բոլոր Գործակցականներն ու մասնաւոր խանութները եւ քանի մը հոգի սպաննելէ յետոյ, Խաչէնի վրայով բարձրացեր են Հաջի Սամլուի անտառները. անկէ ալ Մուսուրմանլուի ճամբով անցեր են այս ափը։ Այդ շրջանները շատ լաւ ծանօթ ըլլալով իրենց, արշաւողները որեւէ նեղութիւն չեն քաշած։

Երկրորդ անգամ կ'անցնին Զանգիլան, ճիշդ այն ժամանակ, երբ քոչուորները վերադարձած էին իրենց գիւղը. կը յարձակին անոնց վրայ եւ կը թալանեն ամբողջ ունեցածները։ Յետոյ ալ կը սպաննեն չորս քաղաքապահ զինուորներ եւ նոյն օրը կը հանդիպին այն կարաւանին, որ ապրանք կը տանէր գէպի Ղափանի հանքերը։ Հրոսակները կը գրաւեն բոլոր ապրանքներն ու ձիերը։ Կարաւանին ուղեկցող չորս զինուորները ինքնապաշտպանութեան կը դիմեն. սակայն Սուլթան բէկի մարդիկը կը սպաննեն երկու զինուոր, միւս երկուքը կը յաջողին փախչիլ։ Այս յարձակման ընթացքին հրոսակներէն մէկը կը զարնուի։

Ամբողջ Զանգիլանի շրջանը այս ձեւով ահաբեկելէ յետոյ, կը վերադառնան այս ափը եւ իրենց բերած աւարը հանգիստ կերպով կը ծախեն։ Այժմ Սուլթան բէկ կը գտնուի Ահարի մէջ։ Պէտք է ըսեմ որ այս մարդը իր եղբօր՝ բժ. Սուլթանովի եւ Թաւրիզ հիւպատոսի թելադրութեամբ կազմակերպչական մեծ աշխատանքներ կը կատարէ մեր երկրին մէջ։ Կազմակերպուած խումբեր ունի, որոնք ամէն շաբաթ կ'անցնին միւս ափը, իրենց յանձնարարուած գործը կը կատարեն եւ կը վերադառնան։ Երբեմն ինք անձամբ կը ղեկավարէ խումբերը։

Կ'ըսուի թէ Ղափանցի Գերասիմի սպանութենէն ի վեր գիւղերը Ջուլֆայէն մինչեւ Խուտափիրին ուժեղ պահականոցներ հաստատած են։

Բեսեդովսկիի դէմ դատ պիտի բանան

Կիրակի օր Փարիզի խորհրդային դեսպանատան մէջ տեղի ունեցած է կարեւոր ժողով մը, որուն կը մասնակցէին դեսպանատան տնտեսական բաժնի գլխաւոր պաշտօնեաներն ու քանի մը փաստաբաններ։ Խորհրդակցութեան առարկան էր դեսպանատան աւագ խորհրդական Բեսեդովսկիի պարագան։ Դեսպանատան մամուլին հաղորդուած իր զեկոյցին մէջ, զոր հրատարակեցինք կիրակի օր, դրամ իւրացուցած ըլլալու ամբաստանութիւն բրած ըլլալով, առաջարկ ներկայացուեցաւ դատ բանալ Բեսեդովսկիի դէմ եւ փաստերով ապացուցանել ամբաստանութիւնը։

Փաստաբանները համամիտ գտնուեցան այս գաղափարին թէ անհրաժեշտ է անմիջապէս դատ բանալ ֆրանսական դատարանին առջեւ, որովհետեւ այլապէս Բեսեդովսկի կրնայ դատի ենթարկել դեսպանատունը իբրեւ զրպարտիչ եւ հատուցում պահանջել։

Խորհուրդը հետեւաբար որոշեց դատ բանալ։

∴ Լոնտոնէն «Պոսլէտնիա Նովոստի» թերթը կը գրէ թէ խորհրդային դեսպան Դովգալեւսկի իմանալով Բեսեդովսկիի պարագան, Լոնտոնէն մեկնելէ առաջ, ծածկագիր հեռագիր մը ղրկած է դեսպանատան՝ հարցնելու համար թէ ի՛նչ եղան Պ. ատոր կրող կարգ մը վաւերաթուղթեր որոնք աւագ խորհրդականին մօտ կը գտնուէին։ Հեռագրին մէջ կ'աւելցնէր ամէն զգուշութիւն բանեցնել ֆրանս. մամուլին վրայ, փակելու համար այս գայթակղութիւնը, իսկ ռուս տարագիրներու թերթերուն ալ դատ բանալու սպառնալիք ընել՝ իրենց հրատարակած գայթակղալից սուտ տեղեկութեանց համար։

Իրեն ուղղուած հարցումին պատասխանելով, Բեսեդովսկի յայտարարեց թէ ինք երբեք ձեռքին մէջ չէ ունեցած «A» տառը կրող վաւերաթուղթեր։ Ու եթէ այսպիսի թուղթեր կան, անոնք պատրաստուած են պաշտօնական դիւանատունէն դուրս. ճիշդ ինչպէս Օգոստոս 1ի ցոյցերը, գաղթավայրերու պրոպագանդը եւ գաղտնի աշխատակիցներու գործերը։ Ասոնց բոլորին վարիչն է մասնաւոր մարդ մը, որուն տրամադրութեան տակ կը գտնուի դեսպանատան ամբողջ մէկը թեւը ուր ո՛չ ոք իրաւունք ունի մտնելու։

Կացութիւնը Սուրիոյ մէջ

Վերջերս Սուրիոյ ազգայնականները բուռն թափով գործունէութեան սկսած են Հալէպի եւ Դամասկոսի մէջ։

Դամասկոսի ազգայնականները ամէն գիշեր քաղաքական ժողովներ կ'ունենան։ Անցեալ կիրակի 75 ազգայնական պետեր եւ բազմաթիւ լրագրողներ ժողով մը գումարելով որոշած են նոր յիշատակագիր մը յանձնել ֆրանսական մարզպետի ներկայացուցիչ Պրիւէրին։ Շուհէտայի եւ Ամարայի մէջ ալ ժողովներ տեղի ունեցած են։

∴ Պէյրութի «Րապըտ» արաբական թերթի Փարիզի թղթակիցը կը գրէ որ Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը որոշած է արմատական փոփոխութեան մը ենթարկել հոգատարութեան ենթակայ արեւելեան երկիրներու քաղաքականութիւնը։

Սուրիան պիտի ունենայ թագաւոր մը՝ իշխան Աալ Գին Աեաա, եւ Լիբանանը՝ բդեշխ մը, հաւանաբար Պ. Տէպպաս։ Երկու երկիրներն ալ՝ Լիբանան եւ Սուրիա պիտի ունենան առանձին խորհրդարաններ, սակայն բդեշխն ու թագաւորը լիազօրութիւն պիտի ունենան քաշ կամ լուծելու զայն եւ նոր ընտրութիւններ ընել տալու։

«Րապըտ»ի թղթակիցը կ'աւելցնէ. «Այս տեղեկութիւններուս ճշմարտութիւնը պիտի հաւաստեմ. բայց կրնամ ձեզ վստահեցնել որ վաղուան իրականութիւնը այս պիտի ըլլայ»։

Ռումանիոյ խնամակալին մահը

Պուքրէշի մէջ մեռաւ Ռումանիոյ գահի խնամակալ ժողովի անդամ Պուզտուգան, որ վերջերս ծանր հիւանդ էր եւ քանի մը օր առաջ գործողութեան ենթարկուած էր։

Պուզտուգան յայտնի դէմք էր Ռումանիոյ դատական շրջանակներուն մէջ։ Փարիզի մէջ իրաւաբանութիւն ուսանելէ յետոյ, երիտասարդ տարիքին մէջ դատաւորի պաշտօն վարեց, հետզհետէ բարձրանալով մինչեւ վճռաբեկ ատեանի առաջին նախագահի պաշտօնին։

Ֆէրտինանտ թագաւորի մահէն յետոյ, երբ գահ բարձրացաւ իր թոռը՝ փոքրիկն Միհայիլ թագաւորը, կազմուեցաւ խնամակալ ժողով մը, որուն անդամ նշանակուեցաւ Պուզտուգան 1927 յուլիս 20ին։ Մինչեւ խնամակալ կարգուիլը հանգուցեալը քաղաքական ոեւէ պաշտօն չէր վարած։ Այս պատճառով ալ մեծ ազդեցութիւն ունէր իբրեւ անկողմնակալ մարդ։

Ռումանիոյ Երեսփ. ժողովն ու Ծերակոյտը միացեալ նիստ պիտի գումարեն այսօր՝ չորեքշաբթի՝ գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրելու համար Պուզտուգանի յաջորդը խնամակալ ժողովին։

Ազատականները որոշած են չմասնակցիլ քուէարկութեան եւ ներկայ չըլլալ այն հանդիսաւոր նիստին, որու ընթացքին պիտի երդուընտայ նորընտիր խնամակալը։ Իբրեւ թեկնածու կը ներկայանան զօր. Բրէզան եւ արտաքին նախարար Միրոնէսքու։ Այս վերջինը, որ արձակուրդով Ֆրանսա կը գտնուէր, հեռագրով Պուքրէշ կանչուած ըլլալով, անմիջապէս մեկնեցաւ։

Պաղեստինի կացութիւնը

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ հրէական նոր տարիի առթիւ, Լացի Պատին առջեւ կրօնական արարողութիւնները կատարուեցան առանց միջադէպի, շնորհիւ անգլիացի ոստիկաններու պաշտպանութեան եւ Պաղեստինեան վարչութեան բարձրաստիճան պաշտօնեաներու ներկայութեան։

∴ Լացի Պատին վրայ հաստատուած էր հեռաձայնի գործիք մը եւ ոստիկանի մը պաշտօն յանձնուած էր օգնութիւն կանչել՝ Արաբներու ամենափոքր մէկ շարժումին վրայ։

Մօտ 20 անգլիացի ոստիկան-զինուորներու հսկողութեան տակ, խախամապետը զոր կը շրջապատէին քանի մը ուրիշ խախամներ, կարդաց աղօթքները Լացի Պատին առջեւ, ու արցունքները աչքին՝ 80ամեայ այս ծերունին աղօթքը վերջացուց այսպէս. «Խաղաղութիւն կը հայցեմ այս տեղին, այս քաղաքին եւ ամբողջ աշխարհի»։

Արարողութեանց ընթացքին, խումբ մը Արաբներ տեսնուեցան Լացի Պատին մօտակայ անցքին մէջ, սակայն Երուսաղէմի կառավարիչը անմիջապէս յիշեցուց անոնց թէ արգիլուած է այդ անցքին մէջ շրջագայիլ երեկուան ժամը 7-9, հրէական տօնական օրերուն։

Արաբ պետ մը լրագրողներուն յայտարարեց թէ որոշ ժամերու Լացի Պատին մօտերը շրջագայելու արգելքը լաւ բան չէ, որովհետեւ արաբական առած մը կ'ըսէ թէ «արգիլուած պտուղները աւելի համով կ'ըլլան»։ Աւելցուց թէ այս որոշումը կրնայ գայրացնել Արաբները։

Նաւային զինաթափութիւնը

Անգլիոյ արտաքին նախարար Հէնտըրսըն առջի օր հրաւիրագիրներ ուղղեց նաւային չորս մեծ պետութեանց՝ Մ. Նահանգներու, Ճափոնի, Ֆրանսայի և Իտալիոյ մասնակցելու յառաջիկայ յունուարին Լոնտոնի մէջ գումարուելիք խորհրդաժողովին, որ պիտի զբաղի նաւային սպառազինութիւնները սահմանափակելու խնդրով։

Հրաւիրագիրը կը բովանդակէ մօտ հազար բառ եւ նախ կը պարզէ այն կէտերը, որոնց շուրջ համաձայնութիւն գոյացուցած են Անգլիա եւ Ամերիկա։ Այդ կէտերու գլխաւորներն են՝ 1. որ ներկայ բանակցութիւնները արդիւնքն եւ ուղղակի շարունակութիւնն են Քէլլոկի դաշինքին. 2. Հաւասարութեան սկզբունքն ընդունուած է այն ամէն կարգի մարտանաւերուն համար, որոնք չեն նախատեսուած Ուաշինկթընի դաշինքին մէջ։ 3. Փափաքելի է վինաբանիլ մարտանաւերը փոխարինելու խնդրին մասին, որպէսզի չգործադրուի նախատեսուած 1922ի դաշինքը։ 4. Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի կառավարութիւնները համաձայն են որ սուզանաւերը ջնջուին, բայց կ'ընդունին որ այդ մասին կարելի է որոշում տալ միայն շահակից պետութեանց համաձայնութեամբ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՄԱՄՈՒԼ

ԹԱՂՈՒՄ

Le Foyer կը գրէ այս վերնագրով (1 հոկտ.).

— «Ժընեւ, սեպտեմբեր 21, Ազգերու ընկերութեան ժողովը, կէսօրէ յետոյ ժամը 5ին։ Բեմին վրայ կանգնած է տոքթ. Նանսէն, բայց իր յաղթ հասակը սովորական պրկութիւնը չունի, եւ իր կորովի դիմագծերուն վրայ անասելի տրտմութիւն մը իր դրոշմը դրած է։ Օրակարգին առաջին հարցն է «Հայ գաղթականներուն տեղաւորումը Երեւանի Հանրապետութեան մէջ», եւ մէկ քանի օրէ ի վեր գիտենք արդէն թէ որոշուած է լքել այդ ծրագիրը, որ չորս տարի զբաղեցուց մեր սպասումը։ Տքթ. Նանսէն, իբր տեղեկաբեր ժողովին վեցերորդ յանձնաժողովին որ ընդունած եւ քուէարկած էր այդ որոշումը, եկած էր ժողովին ծանուցանելու ասիկա։

Ու անգամ մըն ալ յիշեց մեր վերջին տարիներու եղերական պատմութիւնը. մեր թափած անհուն ճիգը եւ անոր ահաւոր հետեւանքները, մեզի եղած խոստումները եւ անոնց դրժումը, մեր յոյսերն ու յուսախաբութիւնները, եւ վերջ ի վերջոյ Երեւանի ծրագրին նման բաղդատաբար աննշան ծեռնարկի մը համար մեծ ու փոքր պետութեանց անտարբերութիւնը։ Մէկ քանի երկիրներու կողմէ յայտնուած յանձնառութիւնները այնքան չնչին գումար մը կը ներկայացնէին որ Հայաստանի կառավարութիւնը հարկ համարած է մերժել Ազգերու ընկերութեան բերելիք աջակցութիւնը, այնպէս որ ուրիշ բան չի մնար ընելիք բայց եթէ վերջ դնել այս գործին։

Ամօթահար կամ հեռատես մարդիկ չուզեցին որ գործը այսպիսի ողբալի վախճան մը ունենայ։ Անոնց միջամտութեան վրայ էր որ տրուած որոշումը բաց դուռ մը կը թողու ապագայ կարելիութեանց առջեւ։

Ըստ այսմ, գերմանական կառավարութիւնը, որ 50.000 անգլ. ոսկի խոստացած էր փոխ տալ, գերծ կը կացուցուի իր յանձնառութենէն, ինչպէս Նորվեկիա իր 2000 անգլ. ոսկիի եւ Ռումանիա իր 1000 անգլ. ոսկիի խոստումէն, եւ Յունաստան ալ գաղթականներու փոխադրողէն 100ին 25ը ստանձնելու պարտականութենէն։ Լիւքսէնպուրկ, որ 200 անգլ. ոսկի վճարած էր արդէն, ետ պիտի ստանայ իր դրամը՝ նոյնպէս ետ պիտի տրուին Օր. Էտիթ Բոպէրդսի յանձնած 500 անգլ. ոսկին եւ Պըքսթըն ֆոնտին վճարած 200 անգլ. ոսկին։

Մեր հայրենիքին ծովածաւալ կարիքներուն մէջ, այս սահմանափակ գումարներուն պակասը կարեւորութիւն ունեցող բան մը չէ անշուշտ։ Բայց մենք չենք ծածկեր թէ սրտի սեղմումով մըն է որ կ'արձանագրենք Նանսէնեան ծրագրին թաղումը, նոյնիսկ ապագայ յարութեան թէական յոյսերով։ Երեւանի վարիչները, որ Նանսէնի ծրագիրը մերժեցին՝ իր վրդովեցուցիչ համեստութեանը պատճառաւ, թուի թէ աչքի առաջ չեն ունեցած այն քաղաքական առաւելութիւնները որ այդ ծրագիրը ունէր իր մէջ։ Խնդիրը գումարին վրայ չէր, այլ այն կապակցութեան որ ատով կը հաստատուէր 54 Ազգերու ընկերութեան եւ Հայաստանի Հանրապետութեան միջեւ երկար պայմանաժամով։ Այդ միջազգային համաձայնութեամբ, մեր հայրենիքը պայմանադիր կողմ կ'ըլլար տասնեակ երկրներու ընկերակցութեան մը։ Մենք կ'ուզենք հաւատալ թէ Հայաստանի վարիչները չէին որ մերժեցին այս պատեհութիւնը, հապա այլամերժ եւ կասկածոտ Մոսկուան, բայց մեզի համար ցաւ է տեսնել որ Երեւանի կառավարութիւնը չուզեց կամ չկրցաւ պնդել իր մինչեւ հիմա որդեգրած տեսակէտին վրայ եւ ապագայ պատահականութեանց առջեւ այսպէս պատ քաշեց։ Փոխառուելիք գումարը ոչինչ բան մըն էր, բայց հետեւոր արգասիքները անհաշուելի էին, եւ անոնցմէ այսպէս հրաժարիլը՝ հարուած մըն է մեր երկրին գերագոյն շահերուն»։

ՆՈՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ԷՇՐԷՖԻԷԻ ՄԷՋ

Պէյրութի «Ազդակ»ը կը գրէ որ Ճուդայֆաթի երկսեռ գիշերօթիկ վարժարանի տնօրէնութիւնը, որոշած է մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի բաժին մը հաստատել Պէյրութի Էշրէֆիէ-Սիւքքի թաղին մէջ՝ տիկին Ասմա Թրատ Աչինակի վարչութեան տակ։

Վարժարանը պիտի բացուի հոկտեմբեր 15ին։

ԸՆԾՈՒԷԼ ՍՈՒՐԻԱ Կ'ԵՐԹԱՅ

Սուրիոյ թերթերը կը գրեն թէ մօտ օրէն Պէյրութ կը սպասուի ֆրանսացի ընկերվարական երեսփոխան Փիեռ Ընծուէլ, որ պիտի ուսումնասիրէ հոգատարութեան ենթակայ երկիրներու քաղաքական եւ վարչական վիճակը։

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՕԴԱՆԱՒՈՐԴՆԵՐԸ

Թոքիօ, 8 հոկտ.— Պաշտօնապէս կը հաղորդուի որ Քոսթ եւ Պէլոնթ հրաժարած են իրենց ճամբորդութիւնը դէպի Ճափոն շարունակելու մտադրութենէն եւ որոշած են փարիզ վերադառնալ՝ Խաբարովսկ-Մուքտէն Շանկայ եւ Կալկաթայի ճամբով։ Օդանաւորդները Խարպին պիտի երթան ։ հաւանաբար հինգշաբթի օր։

Մուքտէն, 8 հոկտ.—(Թայմզ)։ Քոսթ եւ Պէլոնթ անցագիր չունենալով, հսկողութեան տակ Ցիցիխար տարուեցան։ Օդանաւը չէր վնասուած։ Զօր. Ջանկ-Սուէհ Լիանկ անմիջապէս հեռագրեց կառավարիչին թէ՝ օդանաւորդները ռուս չէին այլ ֆրանսացի եւ հրահանգ տուաւ ամէն աջակցութիւն տալ եւ իր հիացումը յայտնել անոնց։

ՑՈՅՆԻ ՄԸ ՈՃԻՐԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանս, 7 հոկտ.— Այս առաւօտ ժամը 6.30ին Անատոլուցի ցոյն մը, որ պաշտօնեայ է Վալանսի մէջ, սրճարանի մը առջեւ ատրճանակով սպաննեց Քօնպ անուն ֆրանսացի մը։ Քօնպի կինը, սրճարանի սպասուհի մը՝ ցոյնին հոմանուհին էր։ Քանի մը օրէ ի վեր ցոյնը կը սպառնար Քօնպի՝ դրամական խնդրի մը համար եւ ջղագրգիռ վիճակ ունէր։

Այս առաւօտ, երբ Քօնպ մայթը կը մաքրէր, ցոյնը առանց բառ մը արտասանելու, ատրճանակի երկու գնդակներով զգետնեց ֆրանսացին եւ զէնքը ձեռքը գնաց յանձնուեցաւ ոստիկանատուն։

ՅՈՒՆԱՑ ՆՈՐ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

Պոլիս. 8 հոկտ.— Ս. Սինոդը պատրիարք ընտրեց Տէրքոսի մետրապոլիտ Ֆոթիոսը, որ ստացաւ Ֆոթիոս Բ. անունը։ Նորընտիր պատրիարքը ծնած է Մեծ Կղզի եւ 55 տարեկան է։ Ուսումը առած է Զմիւռնիոյ, Աթէնքի, Միւնիխի եւ Լոզանի մէջ։ Անմիջապէս բազմեցաւ պատրիարքական աթոռին վրայ, մեծ հանդիսաւորութեամբ։

ԿԸ ՔԱՆԴԵ՞Ն ԹԷ ԿԸ ՇԻՆԵՆ

ԹԷ ԻՆՉՊԷՍ ՀՐԱՊԱՐԱԿԷՆ ՔՇԵՑԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆԸ

Նախորդ յօդուածով, («Յառաջ», 27 սեպտ.) գլխաւորապէս ծանրացայ Խորհ. Միութեան քաղաքական վարչութեան եւ նրա կիրառած զարհուրելի սիստէմի մասին։

Այժմ պիտի աշխատիմ ուրուագծել, թէ ինչպէ՞ս կարողացան վերացնել մասնաւոր առեւտուրը եւ ի՞նչ միջոցներ գործածեցին, իրանց յառաջադրած նպատակին հասնելու համար։

Հակառակ կառավարութեան գործադրած բոլոր ջանքերին, օրինք տակաւին շատ չէին հեռանում օրէնքի սահմաններից, մասնաւոր առեւտուրը իր գոյութիւնը կարողացաւ պահել, մինչեւ 1927ի վերջը։ Ճիշդ է սակայն, որ իւրաքանչիւր տարի տուրքերի օղակը աւելի եւ աւելի էր սեղմւում ու մթնոլորտը ճնշիչ դառնում, այս պատճառով ալ շատ վաճառականներ նախատեսնելով ապագայ սարսափները, գաղթականական ցուպը ձեռք առան ցրուեցին աշխարհի զանազան կողմեր, Պարսկաստան, Ֆրանսա, Ռումանիա եւ բալկանեան այլ երկիրներ։ Ի հարկէ բացառապէս Հայեր եւ մասնաւորապէս տաճկահայեր էին սրանք։

Ինչպէս ասացի, մասնաւոր առեւտուրը յամառում էր կանգուն մնալ, որը եւ իրապէս մեծ վնասներ էր պատճառում կոոպերացիային, հակառակ վերջինիս ունեցած բոլոր յարմարութեանց եւ գիւրութեանց։

Ի՞նչ խօսք, որ այս երեւոյթը չկարողացան տանել մեր նորելուկ կոմունիստներն եւ գիմեցին իրենց վերջին զէնքին, Գ. Պ. Ու.ին։ Ուրեմն նոր գործ Չէկային եւ անսահման ասպարէզ չէկիստներին։ Հանգէտներ ձերբակալելու համար պատճառներ փնտռելու պէտքը չունէին. չէրվոնեցի անկումը եւ ուրեմն վալիւտայի բարձրացումը, միշտ վերագրւում էր առեւտրականին։ Այսքանը բաւական էր արդէն, ձերբակալելու համար խորհրդային միութեան բոլոր կեդրոնական եւ գլխաւոր քաղաքների առեւտրականներին։ Եւ այդպէս էլ արին։ Մի առ ժամանակ Չեկայի նկուղներում պահելէ յետոյ, աքսորեցին մանրերին, աքսորելով Սիպիրի հեռաւոր խորքերը, մի շարք աչքի զարնող առեւտրականների, իրենց յունեցած մեղքերը քաւելու համար։ Այսօր նման գարշելի երեւոյթներ շատ ու շատ անգամներ է տեսել խորհրդային դրախտում ապրող քաղաքացին, սակայն լուռ համակերպութիւնից զատ, ի՞նչ կարող է անել այս անօրինակ ու այլանդակ վերաբերմունքի հանդէպ. չէ՞ որ հայրը տղային իսկ չի հաւատում եւ չի վստահում։

Այս դժոխային միջոցներն իսկ չարդարացրին երկրի վարիչների յոյսերը եւ մասնաւոր առեւտուրը մնաց կանգուն, չէ՞ որ մասնաւորը ուրիշ ճանապարհ ու միջոց չունի ապրելու, այդ իսկ պատճառով նա սփռւած տանում էր բոլոր զրկանքներն, մի կերպ համակերպւում տուրքերի ծանրութեան. մարսում էր այն բոլոր անգականներն ու յուտանքները, զորս ամէն օր լսում էր այս կոմունիզմից կամ միւս բանւորից, լինի դա փողոցում կամ իր վաճառատանը կանգնած. ուրիշ ելք չկար, իր ապրուստի միակ ճանապարհը առեւտուրն էր։

Նման գրութիւն շարունակւեց մինչեւ 1928ի հոկտ. 1ը, մի պատմական օր ամբողջ Անդրկովկասի առեւտրականների համար։ Իւրաքանչիւր տարի այդ ամսին են ծանուցւում եւ բաժանւում հարկային թերթիկները, ժողդիկ սրտատրոփ սպասում են, ստանալու համար իրանց թերթիկները։ Բայց ինչ իրարանցում ու շփոթ բոլորի, բոլորի մէջ անխտիր, աչքերի թերթերը տեսնում գրւած, չեն հաւատում մտածելով, որ մի զերոյի սխալ լինելու է անպայման։ Օրինակ 1000 րուբլի սխալմամբ 10,000 է գրւել. շտապում են ստուգելու, բայց հաւատալով դառն ճշմարտութեան, վերադառնում են գլխիկոր։ Ի՞նչ կարող էին անել այլեւս, երբ 5000 րուբլի դրամագլուխ ունեցողի մը 35,000 րուբլի տուրք է նշանակւել։ Այս անգամ գործի անցան հարկային բաժանմունքի գործակալները, տարան բոլոր վաճառատներում մնացած ապրանքներն, օթոներով կրեցին տան կամ կարասիները եւ ծախեցին անշարժ կալւածները, բայց առեւտրականը չպատւեց իր պետական պարտքից եւ քանի գեռ չի վճարել իր մնացած պարտքը, իրաւունք չունի որեւէ գործի ձեռնարկելու։

Չէ՞ք զարմանար երբ ասեմ, որ Բագւում, Թիֆլիսում եւ Երեւանում որեւէ առեւտրականի բնակարանում, իր տան անգամների թիւ չափ իսկ աթոռ չկայ, իսկ մահճակալի եւ կամ զանազան անհրաժեշտ իրերի մասին խօսքն իսկ աւելորդ է։

Ահա՛ թէ ի՞նչպիսի միջոցների են դիմել հարւածելու համար մասնաւոր առեւտուրը եւ զարգացնելու կոոպերացիան (Գործակցական, իմա՛ պետական առեւտուր)։ Ճիշդ է, որ իւրաքանչիւր քաղաք լեցուն է կոոպերատիւներով, ծախում են սոխ ու սխտորից սկսած այն բոլորը ինչ կայ խորհ. երկրում եւ եթէ թերթեք որեւէ խորհ. թերթ, անկասկած պիտի հանդիպէք շնորհալից յօդուածի մը, որը փառաբանում է կոոպերացիայի զարգացումն ու կենսական նշանակութիւնը երկրի անտեսական վերելքի տեսակէտից։ Բայց եթէ յամառօրէն հետեւէք այդ թերթերին, պիտի նկատէք, որ թերթի մի անկիւնում, մանր գրերով ցոյց է տալիս, թէ այս ինչ կոոպերատիւը իր տարեկան շրջանառութեան ընթացքին, ինչքան վնաս է ունեցել եւ այսպէս բոլո՛ր կոոպերատիւները առանց բացառութեան բաց ունեն։

Ես չեմ զարմանում երբ խորհրդ. թերթերը իրանց կոոպերացիայի գովքն են անում, ուժեղացման ու ծաւալման, զարգացման ու բարգաւաճման փառքն են երգում, առանց սակայն հաբեւորութիւն տալու ճշմարտութեան։ Բայց ի՞նչ անուն տալ այն պնակալէզ արբանեակներին, որոնք թառած Եւրոպայի այս կամ այն քաղաքում, ո՛չ միայն ձայնակցում են նրանց, այլ եւ մի քանի քայլ էլ առաջ անցնում. արդեօ՞ք յետին մտքեր ունին, որոնց անծանօթ ենք. թէ ոչ նրանք էլ չէկայի կաշառւած բայց անտեսանելի լրտեսների շարքից են, որոնք իրանց արժանապատւութիւն սուտած բանը ծախել են եւ յանձն են առնում ամէն ստորնութեան դիմել՝ իրանց ամսականներից չզրկւելու համար։ Այդ չգիտեմ։

ՆՋԱՆԻԿ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԸ՝ ՆԵՐՍԷՆ

Դպրոցասէրի որբանոցը երբ կը գտնուէր Մարսէյլ, քանի մը անգամներ քննադատութիւններ կարդացի «Յառաջ»ի մէջ, որոնց ուղիղ կամ թիւրիմացութիւն մը ըլլալը հաստատելու համար փափաքեցայ անձամբ երթալ եւ տեղւոյն վրայ ուսումնասիրութիւն մը կատարել։ Մանաւանդ որ, որբանոցին բուն տէրն ու պաշտպանը հայ ժողովուրդն է։ Անոր նուէրներովն է որ որբուհիները կը սնանին, կը մեծնան, դաստիարակութիւն կ՚առնեն և արհեստ կը սորվին։ Այս մտադրութիւնս պարագաներուն բերումով չկրցայ իրագործել, որուն համար ալ մինչեւ այժմ խղճահար էի։

Հիմա որ Դպրոցասէրը փոխադրուած է Փարիզ, պարագաներէն 7—8 այցելութիւն տալով մօտէն տեղեկանալ որբանոցին նիւթական, ֆիզիքական, կրթական եւ բարոյական վիճակին։ Եւ ահա զբի կ՚առնեմ պրպտումներուս արդիւնքը, որպէսզի, այնքան տխուր լուրերու ցուրն մէջ, քիչ մըն ալ ուրախանանք արդիւնաւոր աշխատանքներէն։

Իմ տպաւորութիւններս ներկայացնելէ առաջ, պարտք կը սեպեմ յիշել անցեալը եւ մէջքիս առնել բերել երեք մեծ ընկերութիւններ, որոնք իրենց ժամանակին նախախնամական դեր կատարած են ազգին կրթական կեանքին մէջ.— Միացեալը, Ազգանուէրը Հայուհեացը եւ Դպրոցասէրը։

Ներսէսեանը չեմ կարծեր որ լրիւ տեղեկութիւն ունեցած ըլլայ անոնց ազգօգուտ գործունէութեան վրայ։ Առաջին երկուքը այսօր գոյութիւն չունին դժբախտ պարագաներու բերումով։ Եթէ անոնք կանգուն մնային կամ յարութիւն առնէին, այսօր հարիւրաւոր դպրոցներ կը բանային և այս ժողովուրդը կ՚ազատէր ծանր հոգէ մը։ Անոնց բացակայութիւնն է որ մեզ կը հարկադրէ դիմել ուրիշ անգին, բանալ տալու համար գոնէ քանի մը մանկապարտէզներ։ Բոլոր դիմումներն ալ զրեթէ մերժուած են եւ իրերը կը մնան հոն ուր որ էին։ Վերջապէս չէ՞ պիտի գտնուին զգայուն եւ ազգասէր մարդիկ որ իրարու մօտ գալով վերակենդանացնեն գոնէ «Միացեալը», միանգամընդմիշտ ազատելու սա դաղթական հայութիւնը այն աւերիչ մանրէէն որ կը կրծէ ամէն հայու սիրտը։

Երրորդը, Դպրոցասէր Միութիւնը, բարեբախտաբար այսօր գոյութիւն ունի եւ լծուած է որբախնամ գործին, եւ լաիկ մէջիկ աշխատելով հարիւրաւոր որբուհիներու կեանքը կ՚ազատէ եւ անոնց ապագան կ՚ապահովէ կարելիութեան սահմանին մէջ։ Մեր ճիտին պարտքն է այդ հաստատութեան վրայ գուրգուրալ եւ անոր գոյութիւնը ապահովել։

Այժմ գանք մեր ուսումնասիրութեան արդիւնքին.—

1.— Իզմիրի մեծ եղեռնէն վերջ, Պոլսոյ որբանոցներուն մէջ գտնուող որբերը փոխադրուեցան Յունաստան Ամերիկեան Նպաստամատոյցի միջոցաւ։ Խնամակալութեան երկու անդամները՝ Տիկին Պօյաճեան եւ Օր. Պալթազար ստանձնեցին Դպրոցասէրի որբանոցը վերահաստատել Սելանիկի մէջ, իբրեւ շարունակութիւնը Դպրոցասէրի Պոլսոյ որբանոցին։ Ժամանակ մը վերջ Սելանիկէն փոխադրուեցաւ Մարսէյլ, ուր չորս տարի մնալէ յետոյ, վերջնականապէս հաստատուեցաւ Փարիզ։ Այս օրերս կը լրանայ փոխադրութեան տարին։

2.— Դպրոցասէրը այս ժամանակամիջոցին ստանձնած է Ամերիկեան Նպաստամատոյցի արձակած 450 եւ Լորտ Մէյըրս Ֆընտի 98 որբուհիներու խնամքը։ Անոնց կարեւոր մէկ մասը իր ջանքերով ամուսնացած եւ ընտանեկան յարկերու տէր եղած է, մէկ մասը դարձած է ինքնաբաւ եւ մաս մըն ալ դրուած է իրենց ազգականներուն պաշտպանութեան տակ։

3.— Այժմ Դպրոցասէրը կը պատսպարէ 200 որբուհիներ, որոնց ծախքերը հոգալու համար հասոյթի հաստատուն ոչ մէկ միջոց ունի, բացի հայ ժողովուրդի անվերապահ համակրանքէն, որուն կը պարտի Դպրոցասէրը իր 50 տարուան գոյութիւնը։

4.— Դպրոցասէրը Ֆրանսա հաստատուելէն ի վեր ամուսնացուցած է 126 որբուհիներ, որոնց 107ը Մարսէյլի մէջ, չորս տարուան ընթացքին, իսկ 19ը Փարիզ՝ մէկ տարուան մէջ և այսօր ունի նաեւ նշանած հինգ որբուհիներ։ Այս հաշուով Դպրոցասէրը տարին 25 ընտանեկան նոր բոյներ կը կազմէ։

5.— Դպրոցասէրը Փարիզ հաստատուելէն ի վեր իր վարչական կազմը ամբողջացուցած է իր հին եւ նոր ընկերներով.— Տիկ. Աւետիսեան (Անայիս), Տիկ. Պօյաճեան, Օր. Պալթազարեան, Տիկ. Պարտիզպանեան, Տիկ. Քանճեան, Տիկ. Ճէօհէրեան, Տիկ. Մ. Ռուզանեան եւ Տիկ. Սարգսեան. ամէնքն ալ ունին իրենց գործին գիտակցութիւնը եւ սրտովին փարած են իրենց պաշտօնին։

6.— Ընդհանուր ամսական ծախքը կը յանգի 49.000 Ֆր.ի որուն մանրամասնութիւններն են.—

	Ֆր.
Ուտեստեղէն	22,822.50
Մաքրութիւն	856.70
Վառելանիւթ	1765.—
Լուսաւորութիւն	619.80
Հանդերձեղէն և կօշիկ	2840.—
Բժշկական եւ դեղօրայք	393.—
Տան վարձք եւ շինութիւն	900.—
Կրթական եւ վարչ. ծախքեր	450.—
Երթեւեկի ծախք	360.—
Զանազան եւ վարչ. ծախք	2600.—
Պաշտօնէութիւն	14,480.—
Կարասի	840.—
Գումար	48,927.—

Այս կերպով իւրաքանչիւր որբի ամսական միջին ծախքն է 244.50 Ֆր., ուտեղէնի եւ առողջապահական ծախքերու համար՝ 150.90, կրթական եւ վարչական ծախքերու համար ալ՝ 93.60 ֆրանք։

7.— Սանուհիներու ճաշացուցակը կազմուած է հետեւեալ կերպով.— Շաբաթը 3 անգամ մսեղէն, 1 ձկնեղէն, 4 բանջարեղէն, 2 ընդեղէն, 2 բրինձ, մաքարոնի, 2 զետնախնձոր, անուշեղէն, հաւկիթ եւայլն. ասկէ զատ շաբաթը կը տրուի 6 անգամ պտուղ։ Առաւօտները կը տրուին ձիթապտուղ, հաց եւ կամ թէյ եւ հաց։

8.— Սանուհիներու առողջական վիճակը լաւ է։ Տարափոխիկ հիւանդութիւններ գոյութիւն ունեցած չեն։ Առողջապահական գործը լաւ հիմերու վրայ դրուած է։ Հայ Կարմիր Խաչը ուղղակի կը կատարէ իր հսկողութիւնը եւ թաղին ամէնէն յայտնի բժիշկներէն մին Dr. Binuet անձամբ առանց վարձատրութեան կը դարմանէ հիւանդները։ Մաքրութիւնը անթերի է։ Սանուհիները առաւօտները կը կատարեն բացօթեայ մարզանք։

9.— Նոյնքան մխիթարական է վարժարանին կրթական վիճակը։ Բացի տնօրէնէն, վարժարանը ունի հինգ այցելու ուսուցիչներ եւ երկու ֆրանսուհիներ։

Վարժարանը ունի նախակրթարանի բոլոր կարգերը եւ մէկ լրացուցիչ դասարան, ուր ուժ կը տրուի Ֆրանսերէն լեզուի, հայ գրականութեան եւ առեւտրական գիտութիւններու։

Վարժարանին տուած ուսման պաշարը բաւական եղած է, իր շրջանաւարտները գնելու ինքնաբաւ վիճակի մէջ։ Արդէն անանք յաջողած են զանազան առեւտրական տուներու մէջ պաշտօններ գտնել հաշուական եւ այլ գործերու համար։ Հաստատութիւնը ունի նաեւ Արհեստանոցի բաժին մը, ուր աշակերտուհիները կը բանին նրբահիւս ձեռագործներ, արժանանալով բոլոր այցելուներուն գնահատանքին։

Գալով բարոյական վիճակին, վարչական ժողովի բոլոր անդամներն ալ գոհ են սանուհիներու պարկեշտութենէն եւ պատուոյ նախանձախնդրութենէն։ Կը յիշեն միայն քանի մը որբուհիներու սայթաքումները, իբրեւ հետեւանք տարագրութեան տառապանքներուն։

11.— Վերջացնելէ առաջ, կ՚ուզեմ քանի մը դիտողութիւններ եւ թելադրութիւններ ընել, այն վստահութեամբ թէ բոլոր խնամակալուհիներն ալ ինծի համամիտ պիտի ըլլային։ Նախ, այսուհետեւ նոյնիսկ անհրաժեշտ նորոգութեանց համար ծախք չընել՝ թէ Մարսէյլի մէջ եւ թէ հոս պարապ ուրուած էին ընել եւ սանուհիները պատսպարելու համար նոր յարկաբաժիններ աւելցնել, բայց հիմա այդ մտահոգութիւններէն միանգամընդմիշտ ազատուած են։ Քանի որ Տիգրան խան Քէլէկեան, որ 350 հազար ֆրանքի գնեց եւ Դպրոցասէրին նուիրեց շէնքը, անշուշտ կը լրացնէ պէտք եղած նորոգութիւնները եւ մէկ յարկաբաժին յաւելումը։

Յետոյ, սանուհիներու սնունդին աւելի հոգ տանիլ թէ քանակով եւ թէ որակով, երբ որբանոցին նիւթական վիճակը բարեբելաւուի։ Արդի նախակրթարանը պէտք է պահել և միւս կողմէ ամէն ջանք և աշխատութիւն տալ նոր Արհեստանոցներու կազմութեան, որպէսզի որբուհիները քիչ ժամանակուան մէջ արհեստը սորվելով թէ՛ որբանոցին ծախքերուն մասնակցին եւ թէ՛ իրենք զիրենք ապրեցնելու վիճակի մը մէջ գտնուին։ Այս տողերը գրելու պարտաւորեցին. ինծի որբանոցին ամսական ծախքերը, որ կը հասնին 49,000 Ֆր.ի։ Իրաւ է որ այժմ պակսեցան վարձքի և նորոգութեան ծախքերը, բայց դարձեալ շատ դժուար է այդ տեսակ գումարները միշտ հայթայթել դուռնէ դուռ մուրալով, թէեւ այս ժողովուրդը մինչեւ օրս պահած է եւ կը պահէ հիւանդանոցներ, եկեղեցիներ, վարժարաններ եւ որբանոցներ, իր տասնոցներովը։

Յառաջիկայ տարի, 1930ին Դպրոցասէրը կը բոլորէ արդէն յիսնամեայ շրջան մը։ Այսքան բեղուն անցեալ ունեցող հաստատութիւն մը պէտք է դառնայ հայ ժողովուրդին գնահատանքին առարկայ։ Թէ՛ Եւրոպայի եւ թէ Ամերիկայի հայութիւնը պէտք է իր նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւնը լայնօրէն տրամադրէ, հիներէն գոնէ այս հաստատութիւնը կանգուն պահելու համար։

ՆԵՐՍԷՍ ՕՀԱՆԵԱՆ

ՄՈՒՍՈՒԼԻ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅ ԲԵԿՈՐՆԵՐԸ

ՄՈՒՍՈՒԼ, 20 սեպտ. (Սեփ. թղթ.) — Կարդալով «Հայաստանցի»ի Արմշատցիներու մասին գրած տեղեկութիւնները, հարկ կը տեսնեմ քանի մը լրացուցիչ տեղեկութիւններ աւելցնել, որոնք կրնան լոյս մը սփռել թէ ինչո՞ւ սփռուեցան անոնք զատուիլ Վանէն նահանջող մայր հատուածէն։

1921ին մեծն Բրիտանիոյ Նպաստատու գրասենեակէն կը յայտարարուէր Նահր իւլ-Օմարի վրանաքաղաքի տարագիր հայութեան որ «Ժողովուրդին տրուելիք նպաստը վերջնականապէս կտրուած է, եւ ժողովուրդը խումբերով պէտք է փոխադրուի Միջագետքի զանազան վայրերը աշխատելու»։

Այս յայտարարութիւնը սաստիկ յուզում ու յուսալքում յառաջ բերաւ ժողովրդին մէջ, որովհետեւ ժողովուրդը այն հաւատքն ու յոյսն ունէր թէ՛ ուշ կամ կանուխ հայրենիքի դռները պիտի բացուէին իր առջեւ եւ ինքը հնարաւորութիւն պիտի ունենար երթալ շէնցնել իր պապենական քանդուած օճախը։ Եւ այս յոյսը աւելի զօրաւոր էր իր․․․ երբ իրր մէկ գանգուած ․․․ իր բախտակիցներուն հետ ․․․ աննկարագրելի թշուառութ․․․ մէջ։ Մինչդեռ այժմ իրեն ․․․ առաջարկուէր, աւելի ճշդ․․․ հրամայուէր ի ինքիր կամ․․․ հացի ցրուելով Միջագետքի․․․ հրապոյր անապատները, ․․․ ըսել է հրաժարիլ իր փայփ․․․ յոյսէն։

Իսկ աւելի մտահոգ էր․․․ կավար տարագրելոց մարմ․․․ որու գլխաւոր մտահոգու․․․ էր կիրարկել մը ժողովուրդին ․․․ ապրուստը ապահովելով ․․․ միատեղ ամփոփ պահել ․․․ օրերու եւ հայրենիք փոխադ․․․ յոյսով։ Մէկ կողմէն ․․․ օրուան հացի պահանջք ․․․ տեսարանին ի տես, եւ միւս ․․․ մէն կառավարութեան ․․․ դը ցրուելու հրահանգի ․․․ թեան տակ թէեւ անել ․․․ թեան մը մտնուած ․․․ չնայած գրութիւնը կերպ․․․ փրկելու։ Կառավարութեան ․․․ հանգը մեղմացնելու եւ ․․․ վուրգի ցրուիլը յետաձգել․․․ քեր թափելով մէկտեղ, ․․․ մուրոյ հայրենիք փոխադ․․․ դիմումներն ու ջանքերը ․․․ պատ նեցի։

Իսկ ժողովուրդը օրուան ․․․ րիքէն մտահոգուած՝ միայ․․․ օրուան ապրուստը կը ․․․ Նոր եւ ճնշող կացութիւ․․․ ստեղծուած էր ղեկավար ․․․ համար։ Ինչպէս հաւաք․․․ ստեղծուած անտանելի գրու․․․ եւ ապահով ելք մը գտն․․․

Այդ տաժանելի օրերու․․․ ամէն ոք կը նայէր իր ․․․ ճամբը, Արմշատ գիւղի ժողո․․․ դը՝ թուով 380 անձ, որոնք ․․․ թութեան եւ պարտութեան ․․․ բողջ տարիներուն միայն ․․․ էին անբաժանելի, Մուսուլ․․․ խոյի շրջանը փոխադրուել․․․ ժամանակաւորապէս հոն ․․․ լու համար դիմեցին Ցարու․․․ Մարմին։ Այս վերջինը ․․․ հակառակ իր բաղձանքի ․․․ կայն օրուան պահանջին ․․․ ուած՝ ընթացք տուաւ անոնց ․․․ մումին, եւ դիմեց կառավա․․․ թեան, որ շուտով փոխադրու․․․ միջոցներ տրամադրեց։ ․․․ սեպտեմբեր 16ին Հառա․․․ մշատի ափ մը ժողովուրդ․․․ րիքի սարսափման տակ դառն ․․․ ծով բաժնուեցաւ իր հայրե․․․ եւ բախտակից վտարա․․․ ներու գանգուածէն, այն ․․․ մարմինի մէկ առողջ մաս ․․․ մելով իր ամբողջ գոյ․․․ ի սպաս էր դրած Հառա․․․ նի, Սալմաստի եւ Ուրմիո․․․ ներուն ու պատուոյ դուր․․․

Ընորհիւ կառավար․․․ տրամադրած փոխադրակա․․․ ջոցներուն, Արմշատի ժողո․․․ նոյեմբեր 11ին անցա․․․ Զախոյի Բեշաբար ․․․ գիւղը։ Ուրախ՝ որ վերջա․․․ գաղթականական կեանքի ․․․ տեսուր՝ որ օտար միջավայր․․․ շրջապատուած անհարազա․․․ րերէն, հեռացած իր ․․․ կիցներէն, գէթ առժամ․․․ զրկուեր իր գերագոյն նպա․․․ կէտէն՝ հայրենիք վերադ․․․ Հազիւ շունչ առած, սկսա․․․ հերկել նուիրուեցան հող․․․ տանքին միայն օրուան ․․․ հայթայթելու նպատակ․․․ յոյսեր ունենալով, թէ վ․․․ ուշ հայրենիք պիտի վեր․․․ նան՝ անոր քաղցրութիւնը ․․․ լելով, յաւիտենապէս հ․․․ լու։

Բեշաբարէն ․․․ տուեցան քէշեան, Ա․․․

...բաժին գիւղեր։ Սէզրի շրջանին ...ժէն. Մալաթիոյ բուսական աւեր-... գործեց. 150ի չափ Թարմ ... կառքեր խլեց, որոնց միւսին ըլ... ... նոյն շրջանի Հ. Նրահանօթ ... Աբրահամեան ու 30ի ... ժամանակաւոր երկրագործներ ... ... նեղութիւն կրեցին, ... շնորհիւ անոնց տոկունու... ... եւ աշխատասիրութեան, ... տարիներու հետ բաղդա... ... այժմ գրեթէ իրենք գի-... ... գտած են Փիգիքապէս եւ ... Թապէս. Մեծ յոյսեր ունին ... մասին եւ իրենց գըլ... ... փափաքն է երթալ շէնցնել ... օճախը եւ վայելել ... քաղցրութիւնը։

ՋԵՐՄԱԾՈՐՑԻ

ԱՊԱԳԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Ցնոր պիտի ըլլայ թէ աշխարհը ... պիտի ճանչնայ իրական ու ... խաղաղութեան մը ... Մինչ մէկ կողմէ ... պատերազմի Անյուսին պատաս-... ... գրաւատիրութիւնն է ... կը թափէ խաղաղու-... ... մը հաստատելու եւ ամրա-... ... միւս կողմէ, համաշ-... ... խաղաղութենէ ճա-... բոլշեւիզմն է որ կը պատ-... ... գալիք պատերազմը, ո-... ... վարչութենէն՝ անունն է ... մը կը փոխէ։

Այսպէս է որ Խորհրդ. Միու-... ... պատերազմի գործավարը Վորոշիլոֆ, խօսելով Մոսկուայի ... աշակերտներու համաժողովին մէջ, յայտարարած է.

Դալիք պայքարը, որուն մէջ մեր պետութեան եւ համաշ-... ... յեղափոխութեան ... պիտի վճռուի ... պիտի ըլլայ ... պատերազմ մը։

Դալիք պատերազմին մէջ, ... կանակերը որ պիտի գոր-... ... կլիմայի տակ եւ մեր ... անհունօ-... գործադրած կեանքը բնա-... բոլոր քիմիական միջոց-... ... վճռական դեր մը պիտի ...

«Կարմիր բանակը արդէն բա-... ... զօրաւոր է, մեր բոլոր ... Թշնամիները պար-... ... ժամանելու չափ, նոյն ... անոնք կրթուած ըլլան ... պետութիւններու. բայց ... որոշ եւ երբ քանակ, չենք ... գոհանալ մեր ռազմանիւ-... ներկայ վիճակով։

Դալիք պատերազմին վի-... ... պիտի որոշուի գործարա-... ... մէջ՝ աշխատաւորներով, գի-... ... աշխատանոցներու մէջ՝ ... եւ մեր արհեստա-... ... բարձրագոյն վարժա-... ... մէջ՝ ուսանողներու ...»

ԻՏԱԼԻՈՅ ԹԱԳՈՒՀԻՆ ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐԻ ՄԷՋ

Վենետիկի կազէԹԹա տի Վէ-նէցիա Թերթը կը գրէ.—

Սեպտեմբեր 26ին Իտալիոյ Հեղինէ Թագուհին իր երկու աղջիկներով իշխանուհի Յով-հաննա եւ Մարիա Փիա, ու Աո-... իշխանին, Լէնարտի պատ-... մարքիզուհիին եւ արա-... ... հետ, այցելեց Ս. Ղազար Հայոց կըղ-զին, ուր Աբբահայրը վեր. Հ. Յովհ. վրդ. Աւգերեան եւ ուրիշ Մխիթարեան հայրեր ընդունե-ցան արքայական հիւրերը։

Թագուհին իշխանուհիներով եւ հետեւորդներով առաջնոր-դուեցաւ մայր վանքի գեղեցիկ եկեղեցին։ Քանի մը վայրկեան աղօթելէ յետոյ, Թագուհին գնաց սքանչանալու Մխիթար-եան Միաբանութեան երկնա-բիւրամեայ յոբելեանին առԹիւ Իտալիոյ մայր Թագուհիին կող-մէ նուիրուած Թանկարժէք վա-րագոյրին վրայ. վենետիկեան կերպասին վերեւը ասկեթել արձանագրուած էր ձօնը, «Մար-գարիտա Սաւոյիոյ, Մայր Թա-գուհի Իտալիոյ, Մխիթարեան հայրերուն, իրենց երկհարիւր-ամեայ հիմնարկութեան յոբել-եանին 1701—1901»։

Օգոստափառ այցելուները ան-ցան ձեռագրատուն։ Թագուհին հոն մանրակրկիտ կերպով հետա-քրքրուեցաւ մագաղաթեայ ձե-ռագրերու վրայ, յետոյ փափա-քեցաւ պարսկական գորգերու հաւաքածոյ պարունակող նմա-նատիպներու հատորները տես-նել, եւ ծրագրեց Իտալիոյ Թագաւորական Տունը եօԹը հա-րիւրէ աւելի կոպէկներ ունի արձանագրուած այդ հատորնե-րուն մէջ, Թագուհին ուզեց ա-նոնցմէ մին աչքէ անցընել եւ յատկապէս Բէլլեկեան խանիկը, որ արեւելեան գորգերու մասին կը խօսի։

Գեր. Աւգերեան Աբբահայրը նոյն առեն Թագուհիին տուաւ փառահեղ հատորը զոր ԹերԹա-տելէ վերջ ուզեց հետը տանիլ, բայց իմանալով որ Ս. Ղազա-րու գրադարանի միակ օրինակն էր, խնդրեց Աբբահայրէն որ հա-ճի օրինակ մը իրեն հայԹայԹել։

Վանքին ընդարձակ սրահ-ները այցելութեան ժամանակ հիացաւ ՍէԹէզէնԹոյի նկար-ներուն վրայ, կլխաւորապէս ծան Պաթիսթա Թիէփոլոյի «Խո-նարհութիւնը եւ Արդարութիւնը» ներկայացնող նկարին որ վեր-ջերս Փիրէնցէի ցուցահանդէսին մէջ երեւցաւ։

Հիացումի առարկայ եղան ե-կեղեցւոյ պահարանին մէջ եղած Թանկագին զգեստները։ Դահ-լիճին մէջ Թագաւորական հիւ-րերու հրամցուեցաւ արեւելեան համեղ վարդանուշը՝ պատրաս-տուած Ս. Ղազարու խնկաբոյր վարդերէն։

Վահմաչուէ Թագուհին ան-ցաւ տպարան ուր կը տպուէին վանքի քարտերը, որոնցմէ նուիրուեցան այցելուներուն։

Թագուհիին ներկայացուեցաւ ամենագեղեցիկ հայ հանդիսա-Թերթ մը ուր Աւգերեան Աբբա-հայրը վերջերս գեղեցիկ եւ շատ հմուտ ուսումնասիրութիւն մը բրած էր Սաւոյիոյ արքունա-կան տան մասին։

Ժամը 16ին Թագաւորական շոգենաւակը կը հեռանար Ս. Ղազարու կղզեակէն՝ ուղղուելով դէպի Թորրիչէլլոյ։

∴ Մեզի կը հաղորդեն որ Բէ-լէկեան խան Մխիթարեան հայ-րերէն իմանալով որ Իտալիոյ Թա-գուհին փափաքած էր ունենալ իր երկու հոյակապ գրքերը, անմի-ջապէս Փարիզի Մխիթարեան հայրերու տրամադրութեան տակ դրած է՝ ոչ միայն Թագու-հիին փափաքածները, այլ նաեւ իր միւս հոյակապ հրատարա-կութիւնը «Les Tableaux modernes»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԵՌՆԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Գորիսի (Զանգեզուր) «Կարմիր Բաշպարի» մէջ կը կարդանք.

— «Չորս 3 տարի է, որ Գո-րիս գիւղին մէջ կը կատարուի հո-ղաշինարարութիւն, բայց դեռ աշխատանքի կէսն է աւարտած։ Ասոր պատճառներն են՝ հողի ցրուածութիւնը, երկարատեւ ձմե-ռը եւ երկրաչափներու Թոյլ աշխա-տիլը։ Խորհրդի Նախկին Նախ. ... ... քննութեան օրով երկրաչափներու Լեւոն Ղազարեանի եւ Սերեժա ... միջոցով բաժան-ուած մօտ 25 գետնամասին հողը չէ նշանակուած ոչ քարտէսին եւ ոչ ալ ցուցակներու մէջ։ Այժմ ա-նոնց տէրերը կը բողոքեն, իսկ գիւղխորհուրդը կը պահանջէ երկ-րաչափներէն, որոնք ստիպուած պիտի ըլլան այդ հողը նորէն չա-փել գիւղացին նորէն պիտի եր-Թայ հող առնելու, իսկ ծախսը համայնքի վզին պիտի իյնայ։

«Գիւղացիներէն մէկը պակաս հող առեր է, իսկ միւսը՝ աւելի օրինակ՝ Արշէն Դաւիթեանը ստա-ցեր է 2 կտոր ա երորդ հող։ Ցանձնաժողովի կազմը լրիւ աշ-խատանքի չի ծուած, մէկ քանին կը խուսափին աշխատանքներուն մասնակցելէ։ Չնայած որ ներկա-յիս խորհուրդը կ'աշխատի կանո-նաւորել եւ ճիշտ տանիլ հողաշի-նարարութեան աշխատանքները, այնուամենայնիւ սխալները կը մնան անուղղելի։

Համապատասխան մարմին-ները ուշադրութիւն պիտի դար-ձնեն չափելու եղած Թերութիւն-ները»։

«Ճատեր կան, որ ամուսնա-նալէ յետոյ նորէն մեծ կուգան աւելի «լաւը» գտնելու համար, եւ դեռ մէկէն չբաժնուած միւ-սին կը սիրահարուին։ Նման քայլը միայնգամայն անվայել է մանաւանդ կոմերիտականին։

«Առաջաւոր գիւղացի կոմերի-տական Մարտիրոսը դեռ իր կնոջն ապահարզան չէ տուեր, բայց սկսեր է նամակագրութիւն ուրիշի հետ, առաջարկելով իր հետ ա-մուսնանալ։ Կ'երեւի երկրորդ կին կ'ուզէ ունենալ։

«Կոմանները պէտք է դատա-պարտել.

«Խուլթի Մարտիրոսեան 1(?)2ին կը նշանակուի մեռաքսի մանա-րանի վարիչ։ Անոր համար այլեւս «անհամապատասխան» կը դառ-նայ իր կինը։ Կը սիրահարուի մե-տաքսամանարանի բանուորուհի-ներէն մէկուն, կը Թողու իր կինը եւ կ'ամուսնանայ Վարդուշ Նուրի-ջանեանի հետ։ Այժմ բանուորու-հիներն կ'ըսեն, որ «Մեր ազա-տամտութիւնը աղամարդիկ օգ-տագործում են, այսուհետեւ նրանց հետ չենք խօսի»։ «Քա-րաշէն գիւղի հասարակութիւնը որոշեր էր երկու օրավարձք յատ-կացնել չքաւորներուն, փողի եւ դպրոցի համար։ Խորհուրդի Նա-խագահ Յովսէփ Յարութիւնեանն առաջ իր մասին կը մտածէ եւ առաջին օրէն իսկ գործը կը վարէ իրեն համար։ Այս կերպով անցի կուտան աւելի շատ բողոքներու»։ «Այս տարի քաղլումարի Գորիսի գիշերային դպրոցն ընդունած է 20 կին եւ 15 տղամարդ (բան-ուորներ, բատրակներ եւ չքաւոր գիւղացիներ)։

«Ունկնդիրներն իրենց կար-գապահութեամբ աչքի կը զար-նեն այս հանգամանքը կը նպաստ-ուէ պարապմունքներու կանոնա-ւոր ընթացքին»։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

Ի՞ՆՉՈ՞Ւ ՈՂՋ ՈՂՋ ԹԱՂՈՒԱԾ ԷՐ

Սիրակի օրուան Թիւով գրած էինք Թէ՝ Վէրնէօյլի ան-տառին մէջ գտնուեցաւ Քլէման Փասալ (կեղծ անունով Շանփո-պէրի Մարքիզը), ողջ ողջ Թաղ-ուած «Թէմիսի ասպետներ»ուն կողմէ։

Ոստիկանական քննութիւնը շատով երեւան հանեց այս խոր-հրդաւոր գործին բոլոր ծալքերը։ Փասալ, որ նշանաւոր առու-փա-խու մը եղած է, իր վրայ խօսե-ցնելու եւ իր հրատարակելիք «յիշատակներ»ուն համար մեծ «րէքլամ» ընելու նպատակով, յղացած էր ողջ ողջ Թաղուելու ծրագիրը, յարակից բոլոր ման-րամասնութիւններով։

Այս գործին մէջ իրեն աջակ-ցած են երկու հոգի. Փիէր Ցիւրօ՝ իր մանկութեան ընկերը, որ անոր տրամադրած էր Վիլլէնի գիւղի իր բնակարանը, որ ծանօԹ էր «Լէ Փավօ» անունով։ Եւ Հանրի Պու-լոնը՝ բանտի ընկեր մը, որ գըլ-խաւոր աջակիցն եղած է այս գործին մէջ։

Քլէման Փասալ հետեւեալ կերպով յղացած էր իր ծրագիրը. 1— Մամուլի միջոցաւ լուր տա-րածել Թէ՝ ինք առեւանգուած է նշանաւոր ոճրագործները սպաննե-լու նպատակով կազմուած խորհրդա-ւոր եւ երեւակայական կազմա-կերպութեան մը կողմէ, «Թէմի-սի Ասպետներ» կոչուած. 2— հետզհետէ մանրամասնութիւններ հաղորդել մամուլին այն չարչա-րանքներուն մասին, որուն կ'են-Թարկէին զինքը «ասպետները». 3— Ցետոյ, դարձեալ մամուլի միջոցաւ հաղորդել իր մահուան դատապարտուիլը՝ զարհուրելի մանրամասնութիւններով 4— Ողջ ողջ Թաղուիլը իմացնել եւ Թեր-Թերու հսկողութեամբ գերեզ-մանէն հանել տալ, հանդիսաւո-րապէս, մասնակցութեամբ սինե-մայի գործիչներու...

Փասալ սեպտ. 17ին գնաց հաստատուեցաւ «Լէ Փավօ», միա-սին առած գրի մեքենայ մը։ Հոն Փասալ անձամբ կը մեքենագրէր «Թէմիսի Ասպետներ»ու յայտա-րարութիւնները, ուղղուած «Մա-Թէն»ի եւ Հավասի գործակալու-Թեան հասցէին, զորս ամէն օր նամակատուն կը յանձնէր իր ըն-կերը՝ Պուլոնը։

Եւ սակայն ո՛չ «ՄաԹէն», ոչ ալ միւս Թերթերը որեւէ բան կը հրատարակէին ու Փասալ կը կատղէր. սակայն վճռած էր մին-չեւ ծայրը երթալ՝ վստահ Թէ զինքը գերեզմանէն հանելու հա-մար վերջապէս պիտի շարժին։

Փասալ եւ Պուլոնը կը սկսին շինել դագաղը, որուն վրայ խողո-վակ մը կ'անցընեն՝ օդ առնելու համար։ Սեպտ. 30ին գիշերը փորձ մը կ'ընեն։ Փասալ կը պառկի դա-գաղին մէջ. Պուլոնը կը գամէ կափարիչը եւ կ'երԹայ պառկիլ տան վերի յարկին մէջ։ Առաւօտ ժամը 5ին՝ Փասալ արԹննալով կա-փարիչին կը զարնէ։ Պուլոնը կու-գայ կը բանայ դագաղը եւ Փա-սալ դուրս կ'ելլէ։.

Փորձը յաջողած էր. Փասալ բոլորովին վստահ կ'ըլլայ Թէ պիտի կրնայ ապրիլ դագաղին մէջ՝ շնորհիւ խողովակին։ Նախա-պէս կ'երԹան կ'որոշեն Թաղուե-լիք վայրը, որուն յատակագիծը կը պատրաստեն մանրակրկիտ ճշգրտութեամբ, որպէսզի սխալ Թիւրիմացութիւն չպատահի։

Հոկտ. 1 երեքշաբթի գիշեր՝ Փասալ եւ Պուլոնը դագաղը շալ-կած կ'երԹան Վէրնէօյլի անտա-ռը, չորս քիլոմեթր ճամբայ քա-լելով։ Հոն կը փորեն գերեզմանը, դագաղը կը տեղաւորեն մէջը։ Փասալ կը հանուի պահելով միայն շապիկը, վարտիքն ու կօշիկները, դագաղին մէջ կը պառկի. Պու-լոնը կը գամէ դագաղը, խողո-վակին մէջէն կը խօսին պահ մը, յետոյ Պուլոնը կը մեկնի։ Յա-ջորդ առտու Պուլոնը Փարիզ կ'իջ-նէ Թողումը հաղորդող նամակ-ները հասցէներուն ղրկելու հա-մար։

Չորեքշաբթի իրիկուն Պու-լոնը կը վերադառնայ գերեզ-ման՝ Փասալին ըմպելի տալու համար քաուչուկէ խողովակով մը։ Քանիցս ձայն կու տայ, բայց պատասխան չստանար, ականջը խողովակին կու տայ, շնչառութեան սնեւէ նշան չկար։

Գործիք չունէր որ դագաղը բանար։ Ուստի սարսափահար կը փախչի եւ տունը երԹալով կը փակուի հոն՝ առանց մարդու բան ըսելու։ Կեղծ մարքիզը մեռած էր շնչահեղձ։ Աւելցնենք որ Թաղուե-լէն 48 ժամ առաջ գադրեցուցած էր ամէն սնունդ, որպէսզի մար-սողութեան բնական հետեւանք-ներուն չենԹարկուի։

Ահա այսպիսի ողբերգութիւ-նով կը վերջանայ յիմար կատակը։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՀԱԼԱԾԵՆ

Բոլշեւիկեան պաշտօնաԹեր-Թի մը մէջ, 2 Օգոստոս 1929 Թուականով հրամանագրի մը համաձայն, «Ցրոցկ» քաղաքին անունը պիտի փոխուի «Կրասնոգ-վարտէյսկ»ի։ Նոյնպէս Լէնին-գրադի շրջանին մէջ «Ցրոցկի» կոչուած վայրը ասկից վերջ պիտի կոչուի «Կրասնոգվարտէյսկի»։

Ի՞նչ կը նշանակէ։ Թէ Ցրոցկի անունը պէտք է վերջնապէս ու բոլորովին անհետանայ Խորհրդա-յին Միութեան հողամասերուն վրայ։ Առեւոք, Ցրոցկին պատուե-լու եւ անմահացնելու... համար, անոր անունը տուեր էին քաղաքի մը։ Այսօր, զայն անպատուելու, մոռցնելու եւ անոր անունը մեռ-ցնելու համար, կ'որոշեն հրապա-րակէն վերցնել, ինչ որ կրնայ զայն յիշեցնել։

«Ցրոցկ»ը կը փոխեն «Կրաս-նոգվարտէյսկ»ի որ կը նշանակէ, «Կարմիր պահակ»։ Աւելի խոհեմ է եւ գոնէ յաճախ փոխուելու վտանգէն զերծ եւ անշուշտ պիտի տեւէ կարմիր վարչաձեւին չափ։

ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 2 —

ՌՈՒՍԱԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ
ԿԱՄ
ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Այնքան որ 1919ին, Փրան-սական կառավարութիւնը զայն ... անբաղձալի, կ'արգիլա-... եւ ուրիշ շատ մը բանտար-... ... հետ, զայն կը փոխա-... Ֆրանսայի սպաներով ... ... պատանդ կը մնայ բոլ-... ... ձեռքը։

«Հանգերձ բնտանեօք» Ռու-սակով կը հանէ Փեգրոգրատ, ... հեղափոխութեան երկիրը։ ... աշխատող եւ կազմակեր-... ... քաղաքը կ'օժ-... ... մը որ «կը քա-... սատանայ» կը զգէ։ ...

Այնքան, «Յեղափոխութեան ... պէտք չունի այս ...

... տեսակ սերմի մը։ Երբ ան կը քաշուի խորհրդային «արդարու-Թեան» առաջին աջէն, ամ-բաստանագիրը կը մեզադրէ Ռու-սակովը Թէ լուացարանի վարի-չի հանգամանքով, աշխատած է իր քանուոր ընկերներուն նման։ «Ահա օրինակ մըն է» կ'ըսէ իրեն, դատարանի ընկեր նա-խագահը։ Ցնորէն էիք. աշխատե-լու չէիք»։

Այդպէս ալ պէտք է եղած ըլլալ Նոր «գիծ»ի համայնավարներուն կարծիքը, որ հեռացուցին նման օրինակներ տալու յանցանքը գոր-ծող տնօրէն մը։ Ի՞նչ պիտի ըլլար Խորհրդային Միութեան վիճակը, եԹէ բոլոր տնօրէնները, նախա-գահները քարտուղարները եւ այլ պաշտօնատարները աշխատանքի լծուէին իբրեւ պարզ գործաւոր-ներ..

Պարզ գործիք դարձած, մէկ գործարանէն միւսը գլորելով, Ռուսակով հոգը չըներ։

«Ինծի համար նոյն բանն է, կ'ըսէ ինծի։ Երբ տնօրէն էի, աղաքներս կօշիկ չունէին. գործա-ւորութեամբ, աւելի չեմ կրնար տալ անոնց։ Գոլով հացի կտորին զոր պարտական եմ իրենց, ատոր համար, բազուկներս դեռ լաւ են։ Եւ այս կամ այն կերպով, մէկ բան միայն կ'ուզեմ,— ապրուստս շահիլ ինծի եւ ընտանիքիս հա-մար, ինչպէս միշտ բրած եմ։ Այնքան, գացէք բանտերն...»

Հոս կը սկսի առակը։

* * *

Քաղաքին ամէն երկիր մէջ, աշխատաւոր մը որ միայն իր հացը շահիլ կ'ուզէ, պայմանաւ որ գինքը հանգիստ Թողուն, վատ հետ-եւանք չունենար. նոյնը չէ «բան-ւորական հայրենիք»ին մէջ։ Նախ որ Ռուսիոյ մէջ, խաղաղու-Թիւն չկայ ո՛չ ոքի համար, ոչ ոքի համար, ոչ իսկ պաշտօնա-տարին համար, որ ցերեկ եւ գի-շեր, իր օրը կ'անցընէ հարցնելով Թէ «գիծին վրա՞յ» է, Թէ իր քունին մէջ կամ քիԹը խնչած պահուն, դիպուածով, մէկ միլի մետր չէ՞ հեռացած անկէ։ Գոլով հացին, ամէնէն խոշոր խնդիրն է։

Հացը, ամբողջ կեանքն է, եԹէ կեանքը գժոխք մը չէ. երբ մտածելու եւ երեւալու իրաւուն-քը այլեւս յիշատակ մըն է, ա-պահով հաց ունենալ, խոշոր բան է, ամէն ինչ է. Գիկտատորը գիտէ այս։ Սեւ կամ կարմիր, իր ձեռքը կը մխէ մարդուն փորին մէջ եւ անոր կը հասկընէ սրբիկա «Մեռ-նիլը պզտիկ բան է։ Ուրեւէ մէկը կարող է տալ. այդ կը տեսնուի պատերազմներու եւ յեղափոխու-Թիւններու առեն։ ԱնօԹի եւ ա-նապատան ապրիլը աւելի վատ է։ Արդ, քանի որ պէտք ունիմ կա-ռավարելու, քեզի կը հարցնեմ Թէ կը մտածես։ Եւ համա-ձայն մտածումիդ, հացդ ապա-հով պիտի ունենաս կամ չպիտի ունենաս։

— Թէ ի՞նչ կը մտածեմ, կ'ըսէ, պաշտօնատարը։ Բայց բան չեմ մտածեր եւ ձեզմէ կը խըն-դրեմ որ ինծի ըսէք Թէ ի՞նչ պար-տաւոր եմ մտածել։ Մանաւանդ, ամէն օր զայն ինծի յիշեցուցէք։

— Թէ ի՞նչ կը մտածեմ, կը պատասխանէ Ռուսակով։ Լաւ ու-րեմն, կը մտածեմ Թէ կեղտոտ մարդեր էք, աւազակներ, որ բո-լոր մարդիկը կը ճզէք միայն ձեր կամքին, որ կը մենաշնորհէք գո-յութեան բոլոր միջոցները, որ անօԹի կը ձգէք այն որչի պարեր ձեր սրինգին ձայնով ու զայն բանտ կը նետէք, երբ կը բողոքէ։ Ահա Թէ ինչ կը մտածեմ»։

Այս անկեղծութեամբ որ կը տեսնէք ըսէք այս խօսքերը, միայն այս խօսքերը, որոնք ո՛չ մէկ աղէտի պատճառ կը դառ-նան այն երկիրներուն մէջ, զորս սատանան պահպանած է բանտի-րութենէ։ Շատ շատ, ձեզ պիտի կոչեն «վայրահաչ» ու դանեն դուրս նետեն։ Ի՞նչ աղուոր գործ։ Ռումանիոյ մէջ կ'ըսեն,— կը բաւէ որ լեռ մը ըլլայ, գոր-ծո՛ը որքան որ կ'ուզէք։

Կը բաւէ որ կարող բանուոր մը ըլլամ եւ ուզեմ աշխատիլ։ Աշխատանք, եԹէ չկայ այնքան որքան գործեր, միշտ ալ սակայն կարելի է գտնել։ Ցաւիտենապէս «վայրահաչ» բանուոր, ինչպէս բարի Ռուսակովինը, զորս Ռուս-իոյ մէջ կը ձնշեն բիրի հար-ուածներով.— երեսուն տարի շա-րունակ, ամիսը աւելի քան մէկ անգամ, պատահած է որ ձայն բարձրացնեմ անարդարութեան մը դէմ, ինքզինքս կամ ուրիշ մը պաշտպանեմ եւ Թօյնս Թք-նեմ «կապիկ»ի մը երեսին։

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱԹԻ

Պոնտոսի զոհերու յիշատակին

«Եօնի Սաապ» «կատղեցան... Հէլլէնները միշտ վրէժի ետեւէ» խորագիրներուն տակ կը հրատարակէ Սելանիկէն ստացած հոկտ. 1 թուակիր հետեւեալ հեռագիրը.—

Կիրակի հոգեհանգիստ կատարուեցաւ այն Յոյներուն համար, որոնք սպաննուած են եղեր Սեւ ծովի մօտ թնդանօթներով։ Այս առթիւ, հելլէն ճառախօսները յանդուգն լեզու մը գործածեցին, յայտարարելով թէ հոգեհանգիստ կը կատարուի այն Յոյներուն համար որ «վայրագօրէն ջարդուեցան Քէմալի պաշտպօզուք զանգուածներուն կողմէ»։

Հանդէսին ներկայ կը գտնուէին կուսակալը, զօրաբանակի հրամանատարը, հոս գտնուող երեսփոխաններն ու ծերակուտականները, անտեսութեան Նախարարը, հրեայ և հայ համայնքներու կողմէ պատուիրակութիւններ եւ խուռն բազմութիւն մը։ Այնպէս որ, պաշտօնական հանգամանք մը տրուած էր հանդէսին։

Հանդէսի ընթացքին ճառեր խօսեցան եւ շեշտեցին «Թուրքերուն վայրենութիւնը», եւ անհրաժեշտութիւն ցոյց տուին որ ժողովուրդը միակամ ջանքեր թափէ անցեալին մէջ կորսուած իրաւունքները կրկին ձեռք բերելու համար։

Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ սահմանագիծը

Թուրքեւսուրիական սահմանագծման խառն յանձնաժողովի նախագահ դանիացի զօրավար Էռնսթ Պոլսոյ ճամբով մեկնած է Հալէպ, ուր երկուշաբթի օր սկսած են սահմանագծման գործողութիւնները։

Թուրքիարնակ Սուրիացիներու եւ սուրիաբնակ Թուրքերու կալուածական խնդրին մասին բանակցութիւնները պիտի սկսին մօտ օրէն Էնկիւրիի մէջ։

Լուրի մը համաձայն, Սուրիոյ ֆրանսական մարզպան Հանրի Փոնսօ անձամբ Էնկիւրի պիտի երթայ, բանակցութիւնները վարելու համար։

Հելլէնաթուրք վէճը

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ ուղղակի բանակցութիւնները պիտի վերսկսին, անմիջապէս որ Էնկիւրի հասնի Փոլիխրոնիատէս։

Աթէնքի Թուրք գործակատար Սէտատ Ջէքի պէյ, երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ արտաքին Նախարար Միխալաքոփուլոսի հետ թուրքեւհելլէն առկախ խնդիրներու շուրջ։

Թուրքիոյ տրուելիք հելլէն պատասխանը պիտի պատրաստուի Նախարարական խորհուրդին կողմէ հիմա որ Վէնիզէլոս վերադարձած է Աթէնք։

Ֆաշիստներու տարեդարձը

Ֆաշիստ կուսակցութեան վարիչ մարմինը Հռոմի մէջ նիստ գումարեց Մուսոլինիի նախագահութեամբ՝ որոշելու համար ֆաշիստներու Հռոմի վրայ քալելու տարեդարձը եւ կազմելու համար ֆաշիստ Ը. տարուան գործունէութեան ծրագիրը։ Որոշուեցաւ այս տարի եւս հանդիսաւորապէս տօնել յաղթանակի օրը՝ հոկտ. 28ին։

Հոկտ. 26ին Մուսոլինի կարգախօս մը պիտի ղրկէ ազգին եւ «սեւ շապիկաւորներու»։ Հոկտ. 27ի կիրակին իւրաքանչիւր նահանգի մէջ հաւաքոյթ պիտի ունենան ֆաշիստ քաղաքապահները։ Հռետորներ պիտի պանծացնեն ֆաշիստ վարչաձեւի հիմնարկութեան տարեդարձը։ Կէսօրէն վերջ բացումը պիտի կատարուի հանրօգուտ շինութիւններու։

Հռոմի մէջ դիկտատորը աչքէ պիտի անցընէ ֆաշիստ եւ յառաջապահ բանակները։

Հոկտ. 28ին Քամփիտոլլիոյի մէջ տեղի պիտի ունենայ Իտալիոյ ակադեմիային բացումը։

Այդ օրը ֆաշիսմը ամբողջ իտալական ազգին առջեւ պիտի ցուցադրէ այն օգտակար աշխատութիւնները՝ զորս կատարած է վերջին 12 ամիսներու ընթացքին։

Նատիր խան Քապուլի առջեւ

Զօրավար Նատիր խանի զինուորները յաղթանակէ յաղթանակ կ'երթան։ Լահորի հովիւը յաջողութեամբ անցնելէ յետոյ, արդէն հասած են Քապուլի պարիսպներուն առջեւ։

Պէչէի Սաքա շարժման մէջ դրած է իր բոլոր ուժերը, մէջն ըլլալով ոստիկանութիւնը՝ պաշտպանելու համար մայրաքաղաքը։

Համալսարանը Էնկիւրի պիտի փոխադրուի

Պոլսէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Թուրք կառավարութիւնը փափաքելով Էնկիւրին դարձնել մտաւորական կեդրոն մը, որոշած է հոն փոխադրել Թուրք համալսարանը, որ ցարդ Պոլիս կը մնար։

Կրթական գործավարը Պոլիս հասած է՝ անձամբ ուսումնասիրելու համար փոխադրութեան խնդիրը։ Որոշուած է այս տարեշրջանէն իսկ մայրաքաղաք փոխադրել գրականութեան եւ աստուածաբանութեան ճիւղերը։

Մահափորձ նախարարի մը դէմ

Պուքրէշի մէջ Աբրահամ Կոլտէնպէրկ անուն Հրեայ մը տարօրինակ պարպեց ինքնաշարժի մը վրայ, որուն մէջ կը գտնուէին ներքին Նախարար Վայտա Վոյվոտ եւ գրասենեակի տնօրէնը։ Գնդակը ծակեց դրան ապակին, առանց վիրաւորելու ոեւէ մէկուն։ Կոլտէնպէրկ ձերբակալուեցաւ անմիջապէս եւ յայտարարեց թէ ուզած էր վրէժը լուծել իր մէկ ընկերոջ, որ վերջերս սպաննուած էր կռիւի մը մէջ։ Քննութիւնը հաստատեց թէ ահաբեկիչը եղչցի համայնավար մըն է։

Հրէական Հանրապետութիւն Սիպերիոյ մէջ

Մոսկուայէն կը հաղորդեն որ մօտ օրէն հաւանաբար Հրէական Հանրապետութիւն մը պիտի ստեղծուի Բիրոբիճեանի շրջանին մէջ (Արեւելեան Սիպերիա), Ամուր գետի երկայնքին։ Նոր Հանրապետութիւնը պիտի ունենայ 328.000 քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն եւ շատ չնչին բնակչութիւն։

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՌ.— 20 Հոկտ. կիրակի ժամը 2ին։
ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՄԲ.— 26 Հոկտ. Շաբաթ գիշեր։
ՎԱԼԱՆՍ.— Այս Շաբաթ գիշեր։
ՎԻԷՆ.— Այս Կիրակի։
ՌՈԱՆ.— Այս Կիրակի։

ՄՕՏ ՕՐԷՆ

ՄԵԾ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

Ծանօթ երգիչ զերասաններ ՏԷՐ և ՏԻԿ. ՀԱՅԿ ԱՐՄԻՐԻ կողմէ (Tenor Soprano)
կ'երգեն՝ հայկ. ընտիր կտորներ, եւրոպական նշանաւոր օփերաներ եւ կը ցուցադրեն երգախառն պատկերներ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Իսի-լէ-Մուլինոյի Մշօ խումբի ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ ներկայացուցիչներու ընտրութիւն։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի շրջ. կոմիտէն սախպադաբար ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր խումբի բոլոր ընկերները այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն Դրադարանի սրահը։

Լիոնի Կայծակ խումբի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը։

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ, Արմէն Գարօ, Զարդարեան, Գէորգ Չաւուշ, Քեռի եւ Քրիս խումբերը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին, 63 Rue de la République։

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խալէի «Մանուկներու պաշտպան» մասնաճիւղի տօնածառը Դեկտ. 29 Կիրակի կէսօրէ վերջ։

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի առնել այդ թուականը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խալէի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Հ. Պատուիրակութեան լէնքին մէջ։

ՓԱՐԻԶԻ Հաճնոյ Հայր. Միութեան հրապարակային ժողովը՝ Հաճնոյ անկման 9րդ տարելիցին առթիւ՝ 20 Հոկտ. կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Café Voltaire. Place de l'Odeon: Կը բանախօսեն Գ. Գ. Աղասի եւ ուրիշներ: Գեղարուեստական բաժին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեան որ Ուրֆայի մէջ Ռէժիի հաշուակալ էր։ Իզմիրի ջարդէն 20 օր վերջ Ուրֆայի բանտէն նամակ ստացած է իրմէ։ Անկէ վերջ լուր չեայ։ Իմացնել՝ Mme D. Mekinianի, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի վահան Աբէլեան, հօր անունը Կարապետ, մօր անունը Ագապի, եղբայրը Յակոբ որ կը գտնուի նիւ եորք: Վահան մեկնած է Պոլսէն Ամերիկա: Լուր տուողին 300 ֆրանք նուէր: Իմացնել Սիրանուշ Աբէլեանի, 22 Rue J. J. Rousseau, Arles sur Rhône.

— Կը փնտռուի Մարաշցի Աբրահամ Նալչաճեան, հօր անունը Աւագ, մօր անունը Խաթուն։ 1919ին Ատանայի մէջ Ֆրանսացիներու մօտ ոստիկան էր։ Իմացնել՝ իր եղբօր Միհրան Նալչաճեանի, 87 Rue de St. Cloud, Billancourt Seine, կամ Յառաջ»ի խմբագրութեան։

Կը խնդրուի Սուրիահայ եւ յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Մարաշցի Արթին Շահզատէ կը փնտռէ իր քեռորդին Սարգիս Չէյթունցեան (18 տարեկան)։ Կը կարծուի թէ երկու տարի առաջ Պէյրութի որբանոցէն մեկնած է Ֆրանսա։ Իմացնել՝ Artin Shahzadé, 55 Rue des Petites Mariées, Marseille.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Տէսին, Մ. Ճիհանեան.— Ձեր կոչը ուշ հասաւ մեր ձեռքը։

ԱԶԴ

Երկու ամիս առաջ վիէնէն Փարիզ մեկնած Գ. Հայկազուն Աբրահամեանէ կը խնդրուի իր հասցէն հաղորդել կարապետ Սիլթէկեանի, 3 Rue de la Table Ronde, Vienne, (Isère):

IMPRIMERIE MASSIS - ... 208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant H. STEPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 10 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

10 OCTOBRE 1929

Ե ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1011 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ԼՔԵԱԼ" ԱԽԱՐԸ

Իրապէս ողբերգական է արձանագրել այս ժամուս, որ ամբողջ Հայկական Հարցը Եւրոպայի մէջ եկած յանգած է ... կոչուած գոյքերու ծանօթ դատին։

Մինչեւ մինչեւ վերջին օրերս կար նաեւ «Նանսէնեան ծրագիր» մը, որուն պաշտօնական թաղումը կատարուեցաւ Ժընեւի մէջ, սեպտ. 21ին։ Այս ծրագիրը առիթ կ'ընծայէր ամէն տարի, որ աշխարհի մեծերը յիշեն մեզ, տեսնեն մեր թափառական վիճակը եւ խղճահարութիւն զգան, — եթէ երբեք այդ արժանիքներէն մասնիկ մը մնացած է իրենց հոգիին մէջ։

Լոզանի մէջ թաղած էր արդէն հայ քաղաքական դատը, ուրանալով թափուած հայ արիւնին հետ իր բոլոր հանդիսաւոր խոստումները, գլանալով նոյնիսկ «օջախ» մը, «խըրճիթ» մը, վտարանդի ու ցիրուցան բազմութիւններուն համար։

Եւ այսօր՝ 1929ի աշնան, երբ Երնկի ծրագրով Մեծ Պատերազմի վերջնական հաշուեյարդարը կատարուած է ամբողջ Եւրոպայի մէջ, երբ մեծ ու փոքր բոլոր ազգերը առաւել կամ նուազ չափով գոհացում ստացած են, հայ ժողովուրդն է միայն որ մոռցուած եւ լքուած է, ու իր ամբողջ դատը խտացած ... գոյքերու ցաւատանջ հարցին մէջ։

Մեր զոյգ մը Պատուիրակութիւնները, որոնք Միացեալ եւ Անկախ Հայաստան կերտելու ծրագրին էին լծուած, այսօր դարձած են մէկը «Հայ Գաղթականներու Գրասենեակ», միւսը՝ «Հայ Գաղթականաց Կեդրոնական Յանձնաժողով»։

Այս վերջինն է, որ 1925էն ի վեր կը հետապնդէ արտաքսման ապաստանած Հայերու Թուրքիոյ մէջ գրաւուած կալուածներու խնդիրը։ Ինչպէ՞ս։ Պարբերաբար Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհանուր Քարտուղարին ուղղուած խնդրագիրներով կամ յուշագիրներով։ Այս մասին կողմէ վերջերս հրապարակ հանուած գրքոյկ մը ցոյց կուտայ թէ՝ 1925 օգոստոս 20էն մինչեւ 1929 մարտ 2 այս ուղղութեամբ երկոտասնեակ մը նամակներ ուղղուած են։ Արդի՞ւնք։ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը կազմած է «Երեքներու կոմիտէ» մը, բաղկացած Սպանիոյ, Իտալիոյ եւ Շուէտի ներկայացուցիչներէն, խնդիրն ուսումնասիրելու եւ արդիւնքը Խորհուրդին յայտնելու համար։

Այսքան միայն։ «Երեքներու կոմիտէ»ն քանիցս լուծուած և վերակազմուած է, առանց ոեւէ գործ կատարելու եւ 1925 սեպտ. 20էն ի վեր խնդիրը չէ հանուած Խորհուրդին առջեւ ու պիտի մնայ առկախ։

Այդպէս ալ պիտի մնայ մինչեւ վերջ, քանի որ այդ խնդրագիրներուն եւ յուշագիրներուն ետեւ չկայ ոեւէ ոյժ՝ որ պարտադրէ արդարութեան եւ իրաւունքի գործադրութիւնը։ Քանի որ մեր դէմ ունինք հակառակորդ մը, որուն միակ համոզումն է բիրտ ոյժը։

Նոյնիսկ Յունաստան, որ կռթնած է իր բանակին ու նաւատորմին, յարդ չէ կրցած արժեցնել իր ազգակիցներու իրաւունքները եւ վճար կը շարունակուի սասնակութեամբ։

Թուրքը իրաւունք ունէ՞ր գրաւելու արտասահման ապաստանած Հայերու կալուածները. Լոզանի դաշնագիրը կամ վարչական Ընկէթ փաշայի 1923ին ըրած մէկ յայտարարութիւնը ... կուտա՞ն որ հազարաւոր Թրքահայեր զրկուին իրենց ստացուածքներէն։

Այս հարցերը Միջազգային Իրաւունքի լոյսով բացատրելու համար, Գաղթականաց Յանձնաժողովը յոգնութիւն կրեր է ... յայտնի մասնագէտներու կարծիքին դիմել։ Բոլորն ալ իրաւունք կուտան մեզի եւ կը դատապարտեն Թուրքին ընթացքը։ Բայց ի՞նչ օգուտ անկէ։ Ո՛չ Թուրքը կ'ուզէ լսել արդարութեան ձայնը, ոչ ալ մանաւանդ, սա՛ Ազգերու Դաշնակցութիւն կոչուած մարմինը։

Ժընեւի այդ արիսպագոսը չէ՞ր որ մեծագոյն հարուածը տուաւ Հայաստանի Հանրապետութեան եւ Հայկական Դատին ... 1920ի աշնան սկիզբը, երբ մեր երկիրը երկու արիւնարբու հարեւաններու յարձակումին ենթարկուած՝ իբրեւ «փոքր դաշնակից» անոր կ'ապաւինէր։ Այդ օրն իսկ Ազգերու Դաշնակցութիւնը հանդիսաւորապէս կը հաչակէր իր սնանկութիւնը։

Այս պարագան Փարիզի իրաւաբանական վարժարանի ... յայտարարելու չքաշուեցաւ նոյն ինքն փրոֆ. որ Լափրադէն որ վերը յիշուած մասնագէտներէն մէկն է եւ որ հիմա ... կուռ փաստարկութեամբ կը դատապարտէ Թուրքիոյ աւազակութիւնը։

Այսպէս, լքուած բոլորէն, թշնամիէն ու բարեկամէն՝ հայ ժողովուրդը պէտք է իր յոյսը դնէ իր սեփական ուժին վրայ։ Եւրոպայի դուռը բախելով եւ փշուր մը «լքեալ» գոյք ... չէ որ պիտի փրկուի այս ժողովուրդը։ Անցեալի ... փորձառութիւնը շատ դասեր տուաւ մեզի։ Պէտք չէ յուսահատինք երբեք եւ պէտք չէ ստորագնահատենք կարողութիւնները։ Աւարներ շատ լքեցինք մեր պատմութեան ընթացքին. ... ալ լքուեցանք աշխարհէն, բայց քանի վառ կը մնայ մեր ... ապրելու կամքը, պիտի յաղթենք բոլոր աւարառուներուն։

Հ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ՉԻ ՔՆԱՆԱՐ

Աթէնքի Նոր Օրը *խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (29 սեպտ.).*

— « Հելլէն ծանրային կարծիքը ամիսներէ ի վեր վրդովուած է Թրքօհելլէն ձգտուած յարաբերութեանց եւ Թրքական սպառազինումներուն պատճառաւ:

Թուրքիոյ վերջին պատասխանէն յետոյ, ուղղակի բանակցութեամբ առկախ խնդիրները լուծելու ամէն կարելիութիւն չքացած կը համարուի եւ խորհողներ կան թէ Յունաստան ամէն բանէ աւելի ուշադրութիւն պէտք է դարձնէ, լրացնելով բանակի եւ նաւատորմի պակասները:

Մասնաւորապէս ընդդիմադիր մամուլը կը քննադատէ կառավարութեան տարտամ քաղաքականութիւնը ու Եւրոպայի մէջ տարած աշխատանքը կը գտնէ ապարդիւն. Թելադրելով փութով իրագործել Նաւային ծրագիրը, որ տարիներէ ի վեր ծովային Նախարարութեան դարակներուն մէջ կը յօրանջէ:

Կառավարական թերթերը սակայն բոլորովին տարբեր կը ներկայացնեն Յունաստանի արտաքին քաղաքականութիւնը. ներքին պաշտպանութեան կարեւորութիւնը չանտեսելով անշուշտ:

Ըստ անոնց, Յունաստան գտած է իր նախկին բարեկամները. շնորհիւ Պ. Վէնիզէլոսի եւ Եւրոպական պետութեանց մէջ նպաստաւոր տրամադրութիւններ ստեղծուած են Յունաստանի հանդէպ.

Զուգընթաց արտաքին աշխատանքներուն, կը գրէ «Թիփոս», կառավարութիւնը բացառիկ միջոցներ ձեռք կ'առնէ երկրին պաշտպանութեան համար եւ իբրեւ օրինակ կը յիշէ այս շաբթուան ընթացքին ծովային նախարարութեան մէջ յաջորդաբար գումարուած ժողովները եւ Նաւային ծրագրի գործադրութեան համար տրուած որոշումները, որոնք գործադրութեան պիտի դրուին վարչապետ Վէնիզէլոսի վերադարձէն յետոյ:

Աւելցնենք նաեւ որ երէկ Ֆրանսայէն Նաւակայան ճասան յունական չորրորդ սուզանաւը «Բրոթէօզ» եւ Անգլիոյ մէջ շինուած չորս ռմբակոծող օդանաւեր Բիբէա ցամաքհանուեցան:

Բանակի պակասները գրեթէ լրացած են եւ հրետանիին համար կ'ըսուի թէ աւելի գերազանց է Թուրք բանակին ունեցածէն:

Այս պատրաստութիւններէն անկախ, պատերազմական նախարարութիւնը որոշած է քանի մը տասնեակ սպաներ ղրկել Եւրոպա մասնագիտութեանց հետեւելու համար:

Ինչպէս կ'երեւայ, Վէնիզէլոսի կառավարութիւնը քնացած չէ: Արտաքին եւ Ներքին ճակատին վրայ տենդոտ աշխատանքի լծուած է Յունաստանի ապահովութիւնը ելարձակելու եւ Արեւելեան Միջերկրականի ունեցած ծովային գերակշռութիւնը պահելու համար.

Բոլորէն աւելի հայդուկ Վէնիզէլոսն է որ կը ճանչնայ Թուրքերը եւ անոնց հոգեբանութիւնը եւ գիտէ թէ անոնց հետ ինչ լեզուով պիտի խօսի եւ ինչ միջոցներու պիտի դիմէ:

Իր օրով Հելլէնական քաղաքացիները կրնան հանգիստ քնանալ, մանաւանդ երբ խնդիրը Թուրքիոյ հետ է»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՞նչ վիճակի մէջ է Էրզրում

Ագշամ-ի թղթակիցը հետեւեալը կը գրէ հիւմիւշխանէէն.

Կարսէն հիւմիւշխանէ գալու ատեն Էրզրում հանդիպեցայ։ Քաղաքը ճիշդ թողածիս նման գտայ. մինչդեռ կը կարծէի թէ գործունէութեան մը հետեւանքը պիտի տեսնեմ։ Ո՛չ քաղաքին մէջ շինարարական աշխատանք եւ ոչ ալ ճամբաներու վրայ գործունէութիւն կայ։ Քաղաքին մէջ թաղապետական գործն իսկ պէտք եղածին պէս չի կատարուիր։ Ճաշարաններն ու ծախուած ուտեստեղէնները հսկողութեան տակ չեն առնուած։

Էրզրումէն վերջ, երկար ճամբորդութենէ մը յետոյ, Բաբերդ հասայ։ Օդը անձրեւոտ ըլլալուն, ճամբաները անանցանելի եղած էին. մեծ դժուարութեամբ կրցինք մտնել։ Բաբերդը Կարսէն վերջ ամէնէն գեղեցիկ քաղաքն է Արեւելեան Նահանգներուն մէջ։ Ժողովուրդը մեծ մասով հանգարտ է. քաղաքին մէջ նոր շինութիւնները աչքի կը զարնեն եւ թաղապետութիւնը յայտնապէս կ'աշխատի։

Քաղաքէն դուրս ելլել վերջ, մեր ինքնաշարժը ցեխի մէջ խրեցաւ։ Մօտերէն զոյգ մը եզներ բերինք եւ կառքը ազատելէ վերջ յոգնեցուցիչ ճամբորդութիւնով մը հիւմիւշխանէ հասանք։ Այս քաղաքին մէջ ալ շինարարական աշխատանքը աչքի կը զարնէ։

Բեսեդովսկի իր կարգին դատ պիտի բանայ

Երէկ գրեցինք թէ Փարիզի խորհրդային դեսպանատան մէջ գումարուած ժողովի մը ընթացքին որոշուած է ֆրանսական դատարաններու առջեւ դատի ենթարկել դեսպանատան նախկին աւագ խորհրդական Բեսեդովսկին իբրեւ դրամաշորթ։

Իր կարգին Բեսեդովսկի մամուլի ներկայացուցիչներուն կը յայտարարէ թէ՝ դատ պիտի բանայ դեսպանատան դէմ իբրեւ զրպարտիչ։ Ահա՛ թէ ինչ կ'ըսէ.

— Խորհրդային դեսպանատունը մամուլին հաղորդած գենկոյցով մը զիս ամբաստանեց իբրեւ գեղծարար։ Դատ պիտի բանամ ուղղակի դեսպան Դովգալեւսկիի դէմ։ Փաստաբանս է Սքափինի, երեսփոխան եւ Նախագահ Պատերազմի Կոյրերու Ընկերակցութեան։ Վախ մը չունիմ։ Կը պահանջեմ հրընել փողոցի մարդոցմէն որ իրենց փաստերը բերեն եղեռնագատ ատեանին առջեւ։ Ինքզինքս դրած եմ Ֆրանսայի պաշտպանութեան տակ՝ ընդդէմ Գէպէուի մեքենայութեանց. կը պահանջեմ ֆրանսացի ժողովուրդէն՝ որ յայտարարէ կատարեալ պարկեշտութիւնս։

Գիտեմ թէ դեսպանատան մէջ կը սպասեն իմ յարձակումիս ու կը պատրաստեն իրենց պաշտպանողականը։ Կը խնդաթիւրեն տոմարներն ու հաշիւները՝ որպէսզի ապացուցանեն թէ գեղծում գործած եմ։ Հոգս չէ։ Ես վստահ եմ արարքէս։ Եթէ խեղաթիւրումներ ըրել, փաստաբանս երեւան պիտի հանէ զանոնք եւ ֆրանսացի երդուեալ դատաւորները պիտի տան իրենց վճիռը։

Մինչ այդ, պէտք է հսկեմ իմ անձիս վրայ, ո՛չ թէ անոր համար որ ես պարտական եմ կնոջս ու ընտանիքիս, այլ որովհետեւ պարտական եմ երկրիս, ռուս գիւղացիին ու բանուորին, որ քանի մը տարիէ ի վեր սարսափի վարչաձեւի մը տակ կ'ապրի։ Պէտք է կայունացնենք յեղափոխութիւնը։ Պէտք է ստեղծենք ժողովրդավար թէրմիտոր մը, որ զերծ պահէ մեզ դիկտատորութենէ կամ դէպի ցարիամ վերադարձէ։ Ստալին, իր յիմար յամառութեամբ ո՛չ միայն կը բռնաբարէ պատմութեան օրէնքները, այլ կը դաւաճանէ յեղափոխութեան։ Այս բանն է որ կ'ուզեմ ըսել ռուս ժողովուրդին։ Գիտեն թէ Մոսկուայի մէջ համայնավար կուսակցութեան հազարաւոր անդամները համամիտ են իմ տեսակէտիս։ Ասիկա գիտեն եւ ատոր համար կը վախնան ինձմէ, կ'ուզեն խեղդել իմ ձայնս։ Զիս վարկաբեկելու համար այս անարդ միջոցին կը դիմեն. կը յարձակին պատուիս վրայ, իբրեւ դրամաշորթ կ'ամբաստանեն զիս։

Գիտեմ թէ Գէպէուի մարդիկը կը հսկեն։ Ես ալ պիտի հսկեմ ապահովութեանս վրայ։ Կ'ուզէին Ռուսիա ղրկել զիս, որպէսզի հանդարտօրէն գնդակահարեն զիս նկուղի մը մէջ եւ մարդ չպիտի գրաղէր իմ վիճակովս։

Չեկայի գործակալները ամէն կողմ կը շրջին։ Ֆրանսայի մէջ ալ կա՞ն։ Չեմ գիտեր։ Ասիկա չպիտի զարմացնէ զիս։ Լայփցիկի մէջ դատավարութեան մը ընթացքին հաստատուեցաւ թէ Գէպէուն թռուցիկ ջոկատ մը ունի Գերմանիոյ մէջ։ Չէ՞ որ Վիէննայի խորհրդային դեսպանատան մէկ քարտուղարը թունաւորուելով մեռաւ։

Բայց համբերութիւն։ Երբ կարգս գայ ես ալ պիտի խօսիմ։ Ի՛ նչ դատս քաղաքական դատ մը պիտի ըլլայ, դատը այն ահուսարսափի վարչաձեւին, որուն տակ Ստալին եւ ընկերները կը կեղեքեն ռուս ժողովուրդը։»

ՐՈՅԶԷՆՄԱՆ ՕԴԱՆԱՒՈՎ ՄԵԿՆԱԾ

Չեկայի ներկայացուցիչը՝ Րոյզէնման, որ մասնաւորապէս եկած էր Բեսեդովսկին Մոսկուա տանելու համար եւ որուն հետ բախումէ մը յետոյ է որ Բեսեդովսկի փախած էր դեսպանատունէն, հոկտ. 4ի առտուն Պուռժէի կայանէն օդանաւով մեկնած է Քոլոնիա՝ անկէ Մոսկուա անցնելու համար, երբ դեռ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՖՐԱՆՍԱ ԲԵՐՈՒԱԾ

ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ

Աթէնքի Նոր Օրը կը գրէ.— Ֆրանսա տարուած չափահաս որբերէն մի քանիները նամակ գրած են մեզի, իրենց դժգոհութիւնը եւ թշուառութիւնը պարզելով։ Ագարակներու մէջ կ'աշխատին 12 ժամ 150 ֆրանք թոշակով։ Ագարակատէրերը շատ խիստ վերաբերում կ'ունենան։ Շատերը կը խորհին փախչիլ, չդիմանալով աշխատանքներու պայմաններուն։

Բոլորը երանի կուտան Յունաստանի մէջ իրենց անցուցած կեանքին։

65.000.000 ՀՈԳԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԱԾ

Ներկայիս Միացեալ Նահանգներու մէջ 65.000,000 անձեր ապահովագրուած են։

Այդ երկրի ապահովագրական ընկերութեանց պահեստի գումարը 1929 յուլիս 13ին կը հասնէր 100.122,085,000 տոլարի։ 30 տարի առաջ այդ գումարը միայն 24,700 000,000 տոլար էր։

Միայն 1928ին դրուած նոր ապահովագիրներու գումարն է եղած 18.618.000.000 տոլար։

ՎՐԱՆԿԵԼԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

Կիրակի օր զօր. Վրանկելի մարմինը ծանդիսաւորապէս թաղուեցաւ Պելկրատի ռուսական եկեղեցիին մէջ։ Ասիկա երկրորդ թաղումն է, առաջին երկուքը տեղի ունեցած էին Պրիւսէլի մէջ։ Զինուորական մեծ պատիւներ եղան սերպ հետեւակազօրքի եւ հեծելազօրքի մասնակցութեամբ։ Մօտ 250 պատուիրակութիւններ ներկայ էին՝ ծաղկեպսակներով։ Ալեքսանդր Թագաւորն ալ պսակ ղրկած էր։

ՊՈԼՍՈՅ ՆԱՒԱՀԱՆԳԻՍՏԸ

Անցեալ ամսուան մէջ 682 շոգենաւ մտած է Պոլիս։ Այս նաւերէն 138ը Թրքական, 124ը իտալական, 109ը Յելլէն, 91ը անգլիական եւ 43ը Ֆրանսական դրօշով էին։ Ասկէ զատ մէկ պարսկական, երկու լեհ եւ երեք ալ եուկոսլաւ նաւեր անցած են։

ՊՈԼՍՈՅ ԱԶԱՏ ԳՕՏԻՆ

Պոլսոյ Նաւահանգիստին մէջ ազատ գօտիի հաստատման գործը վերջերս կրկին սկսած է քննուիլ։ Այս առթիւ կազմուած յանձնաժողովը ներկայիս քննութիւններ կը կատարէ, վերջնականապէս որոշելու համար ազատ գօտիի յարմար վայրը։

Իբր յարմար վայր ցոյց կը տրուին Եէտիգուլէն, Վլանգա-ըը եւ Ոսկեղջիւրը։ Բայց կարծիքները աւելի կը կեդրոնանան Եէնիգափուի վրայ։

Տնտեսական գործավարութիւնը յարմար տեսած է որ այս գործը որ առաջ կարգադրուի. այս իմաստով հրահանգ տրուած է յանձնաժողովին։ Վերջնական որոշումը տրուելէ յետոյ, շինութիւնները ամէնէն ուշը վեց ամիսէն պիտի սկսին։

ԵՐԿԱԹԷ ՀԱՆՔԵՐԸ

Ֆրանսական խմբակ մը ձեռնարկներ կը կատարէ Թուրքիոյ մէջ երկաթի հանքեր շահագործելու համար։ Խմբակին ներկայացուցիչները քանի մը օրէն Պոլիս պիտի հասնին կառավարութեան հետ շփումներ ունենալու։

ՅԱՅՏՆԻ գրող Համաստեղ Ամերիկայէն հասած է Աթէնք, ուր պիտի մնայ ատեն մը։ Աթէնքի գրասէրները երեկոյթ մը պիտի սարքեն իրեն ի պատիւ։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՒԺԵՐՈՒ ՊԱԿԱՍԸ

Ճարտարագործումի եւ շինարարութեան «Հնգամեայ շրջան»ի իրագործման համար, Հայաստանի մէջ մասնաւորաբար, մեծ պակաս կը զգացուի մասնագէտ բանուորներու եւ ճամայնավար նոր ղեկավար գործիչներու:

Դանօթ «ստուգում»ներու եւ «զտում» աշխատանքներու ընթացքին գրեթէ ամէն տեղի համար նկատուած է որ «բաւարար չափով պատրաստուած» ուժեր չկան՝ «ղեկավարելու համար գիւղական բջիջները» մասնաւորաբար, ինչպէս նաեւ «կուսակցական եւ հանրային զանազան օրգանները»: Գոյութիւն ունեցող եւ «ղեկավարողի դերեր ստանձնողներէն» շատերը, «շնորհիւ իրենց սոցիալական անհարազատ ծագման եւ թիւրիմացաբար համայնավար կուսակցութեան շարքերէն ներս սպրդածներ» հեշտութեամբ «գործիք կը դառնան գիւղական կուլակներին»: Շատեր «կուսակցութիւնը միջոց նկատելով», կեանքի մէջ իրենց ցանկացածը ընել չկարողանալով «դառնում են հնարաւորութիւններ, մէկ օրէն միւսը կուսակցութեան մէջ տեղաւորուելով մէկտեղ, ենթարկել կուսակցական մեքենան իրենց ազդեցութեան, կռուելով մէկ կողմէն իրենց անձնական հակառակորդներու եւ միւս կողմէն հենց կուսակցութեան դէմ»: Եւ վերջապէս, դարձեալ միշտ շնորհիւ պատրաստուած ուժերու պակասին, «Մեր գիւղական խորհուրդներէն, համագործակցականներէն շատերը ղեկավարւում են ծանօթ կուլակներէն եւ կուսակցութեան երդւեալ, դասակարգային թշնամիներէն»: Այս կարգի տարրերու յորանօ՛ւն ուժեղացումը, կ'աղձատէ բնականաբար համայնավարութեան «իրական գիծագիծը տեղերում», կը խանգարէ կուսակցութեան դաստիարակչական աշխատանքները, կը թուլացնէ որոշ ձեռնարկներու արագ զարգացումը, ինչպէս օրինակ «հաւաքական տնտեսութիւններ»ը, «չքաւորներու եւ բատրակներու կազմակերպումը», «կուլակներու եւ անհատներու իրական հաշուարկումն ու հարկումը» եւլն. եւլն:

Այս բոլորէն պարզ է եւ անվիճելի որ օրուան տիրող կուսակցութիւնը կը տառապի հաւատարիմ եւ մանաւանդ «վստահելի» գործիչներու պակասէն: Եւ մեծ դժբախտութիւն՝ հայ ժողովուրդին, Հայաստանը դանդաղօրէն եւ ծանր քայլերով միայն կը միանայ Լենինի «Մեծ» կուսակցութեան:

Ինչ ալ ըլլան պատճառները այս «հիւանդոտ» կացութեան, հետաքրքրական է մեզի համար իրողութիւն մը, իբր բնական հետեւանք այս կացութեան: Ըստ իկա նոր սերունդի բացառական վերաբերումն է, որ կ'արտայայտուի այսպէս տիրող կուսակցութեան եւ անոր վարդապետութիւններուն դէմ: Եւ ասիկա հակառակ Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունեցող միակողմանի եւ զուտ դասակարգայինդաստիարկութեան, հակառակ ամէն տեսակ յայտնի եւ անյայտ բռնութիւններուն, հալածանքներուն, բանտին, աքսորին եւ գնդակահարման սպառնալիքներուն:

Իրողութիւնը այս սահմաններուն մէջ, չափազանց հրահանգիչ է ո՛չ միայն Հայաստանի արդի վարիչներուն, այլ եւ անոնց ամէն տեսակի արտասահմանեան մունետիկներուն համար:

Ցաւի քննութիւնը այս կէտէն սկսելու եւ ըստ այնմ դարմանելու փոխարէն, համայնավար վարիչ շրջանակները կըբաւականանան «աջ վտանգով» բացատրելու երեւոյթները, եւ դարմանումի իբր միջոց՝ օրը օրին երկարապատում եւ անհամ շրջաբերականներով հրահանգներ տեղացնել «կուսդաստիարակչական օրգաններու» գլխին «ղեկավար կադրեր» պատրաստելու, «աշխատանքները տանիլ աւելի աքտիւ» եւ «կուսակցական բարձրագոյն օրգաններու գծած» ուղղութիւններով:

Ցնդը չէ՞ հոս յիշեցնելու մեր արտասահմանեան կարմիր աքլորներուն, «ի՞նչ կը բանին հոս»՝ գերազանցապէս «բուրժուական երկիրներում», երբ անդին, մայր հայրենիքի մէջ, այնքան պէտք կայ «իմաստուն» եւ «կուսակցականօրէն պատրաստուած» կարմիր փրկիչներու:

Բայց կայ նաեւ ուրիշ կէտ մը, նոյնքան կարեւոր, ասիկա մասնագէտ բանուորներու «զգալի պակաս»նէ: Ասիկա քիչ մը բնական պակասութիւն է գերազանցապէս գիւղացիական մեր երկրին համար: Չէ՞ որ Հայաստանի մէջ ճարտարարուեստը եւ նոյնիսկ մեքենայական գիւղատնտեսութիւնը չափազանց թոյլ եւ զանցառելի աստիճանի վրայ էր նախապատերազմեան շրջանին:

Համայնավար կուսակցութեան բանի ծիգերը ճարտարարուեստի գերակշռութիւնով կարգաւորելու երկրի ազգատ տնտեսութիւնը, բնականաբար աւելի պիտի շեշտէր մասնակի բանուորներու սովը: Եւ այս սովը դժբախտաբար բոլոր ճիւղերու մէջ, սկսած բնակարանային շինութիւններէն, ելեկտրական, հանքային, գործարանային, փոխադրական եւ ամէն տեսակի մեքենայական աշխատանքներու մասնագէտները: Դեռ անցեալներն էր, երբ արտասահմանէն ստացուած մեքենաները ամիսներով արկղներու մէջ գամուած կը մնային «մասնագէտ սարքաւորողներ» չունենալու պատճառով:

Ողնձի արդիւնաբերութիւնը, որ համեմատաբար աւելի լաւ վիճակի մէջ էր եղած անցեալին, այսօր նոյնպէս կը գանգատի: Դարձեալ բաւարար չափով մասնագէտ բանուորներու պակասէն: Իրենց իսկ խոստովանութեամբ, հակառակ ամէն կարգի զոհողութիւններու, տակաւին հնարաւոր եղած չէ, ողնձի արդիւնաբերութիւնը հաւասարեցնելու նախապատերազմեան քանակին: Մատնանշուած պատճառներէն կարեւորը կարելի է նկատել մասնագէտ բանուորներու բացակայութիւնը:

Այս ամէնը տակաւին «հնգամեայ պլանի» սկզբնաւորութեան: Ի՞նչպէս պիտի բաւարարեն կարիքը, գործադրել կարենալու համար ծրագրուած աշխատանքները, հանքային, գործարանային արդիւնաբերութեան ճիւղերուն մէջ, մանաւանդ «անգագար աշխատանքի շաբաթ»ը գործնականացնելէն ետք:

Միջոցները դարձեալ նոյնն են. հրահանգ եւ անընդհատ հրահանգ:

Մտաւորական գործիչն ու մասնագէտ բանուորը հրահանգներով չէ որ կը ստեղծուին, անհրաժեշտ է ժամանակ, միջավայր եւ ազատ զարգացում, պայմաններ, որոնք թերեւս նկատուին «բուրժուական», հետեւաբար եւ աւելորդ:

Հոս դարձեալ անհնար է առանց վրդովումի դիտել վարիչներու յանցաւոր վերաբերումը գաղթահայ բազմահազար բանուորութեան հանդէպ: Միայն Փարիզէն կարելի է գտնել հարիւրաւոր մասնագէտ բանուորներ, ոյոնք տարիներ շարունակ աշխատելով այս երկրի ամենախոշոր ճարտարարուեստի կեդրոններուն մէջ, այսօր արդէն իսկ կարեւոր դիրքեր գրաւած են:

Եթէ ասոնք բոլորը մէկէն մեր ներկայ պայմաններուն տակ չեն երթար Հայաստան, անտարկոյս կ'ըլլան նաեւ մեծ թիւով գաղթողներ, եթէ միայն Հայաստանի մէջ հնարաւորութիւն գտնեն ապրելու եւ զարգանալու:

Արիթ մը ահա՛ Հայաստանի վարիչներուն՝ բաւարարելու ո՛չ միայն երկրին մէջ զգացուող պակասը, այլ եւ փրկելու հարիւրաւոր հայ աշխատաւորներ «բուրժուական երկիրներու ամէն տեսակի հարստահարութիւններէն»:

Միթէ՞ ասիկա նուազ յեղափոխական եւ սոցիալիստական աշխատանք է, նոյնիսկ Լէնինի հանգանակէն դատելով...

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

«ՑԱՌԱՋ»Ի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

ԿՌՈՒԻ ԲՆԱԶԴԸ

Հեղինակ Prof. Pierre Bovet

Թարգմանեց Պօղոս Գէորգեան

Անհատ մը, որքան ալ համեստ տենչանքներ եւ աննախապաշար միտք ունենայ, չի կրնար արհամարհել այն հպարտութիւնը զոր կը զգայ՝ կարեւոր գէպքի մը ականատես եղած ըլլալով: Այս զգացումը որով տարիներ վերջ, անգամ մըն ալ ձեռք կ'առնեմ փրոֆ. Պովէի երկը, կը կրկնապատկուի երբ աչք դանիս վրայ, բնագիրին ճիշդ քովիկը, կը դիտեմ անոր հայերէն թարգմանութիւնը:

Եթէ բնագրին յօրինումը համարենք գործին երկունքը, եւ թարգմանութիւնն ալ՝ անոր մկրտութիւնը հայ աւազանին մէջ, ապա ուրեմն կրնամ ըսել որ ես այդ հրաշածին մանուկին թէ՛ մանկաբարձը եղած եմ թէ կնքահայրը:

Հեղինակը, որ կեդրոնական դէմք մըն է Ժընեւի գերազանցօրէն մտաւորական հանրապետութեան մէջ, դասախօս է այդ քաղաքի համալսարանի իմաստասիրութեան բաժին, եւ նախագահը՝ Ազգերու Դաշնակցութեան ստեղծած Դաստիարակութեան Միջազգային Դիւանին: Բայց ամէնէն առաջ եղած է ու կը մնայ հիմնադիր տնօրէնը Institut J. J. Rousseau-ի:

Այդ հաստատութեան մէջ է որ, 1915—16ի դպրոցական տարեշրջանին, Պովէ կը յղանար այս գործին ծրագիրը: Ու բազմանդամ ընտանիքի հօր մը պէս, որ ստիպուած է ամէն իրիկուն իր շահածը ընտանեկան սեղանին համար ծախսելու, այս խոր եւ անձնուէր գիտունը օրը օրին իր դիտողութիւններուն արդիւնքը կը դարձնէր դասախօսութեան և վիճաբանութեան նիւթ՝ իր աշակերտներուն համար: Այսպէս ուրեմն մեր աչքին առջեւն իսկ էր որ գործը կը զարգանար, ու երբ վերջապէս իր լրումին հասած՝ լոյս աշխարհ կուգար, բնական էր որ մենք՝ իր աշակերտները՝ առաջինները ըլլայինք զայն մեր կուրծքին սեղմելու Աղետալի, բայց նաեւ յուսալից այդ օրերուն, ինծի հետ ապահովաբար ուրիշ հայ ուսանողներ ալ բարի մտադրութիւնը ունեցան զայն հայերէնի վերածելու. բայց դժբախտաբար սալարկուած է բարի մտադրութիւններով: Անշուշտ ճակատագիրը լաւագոյն կարգադրութիւնը ըրած էր զայն վերապահելով Պ. Գէորգեանի, որ գործին մէջ դրած է ե՛ւ խնամք ե՛ւ հմտութիւն, մինչ մենք սոսկ մեր խանդավառութիւնը ունէինք իբրեւ դրամագլուխ:

* *

Թէ՛ գեղարուեստական թէ՛ իմաստասիրական գրականութեան մէջ կարելի է անշուշտ հանդիպիլ հետաքրքրաշարժ դիտողութիւններու՝ կռուի բնազդի մասին, կամ ծիծաղով պարուրուած յաճախ սուր ակնարկութիւններու. բայց այսքան միայն: Պովէ առաջինն եղաւ— եւ թերեւս դեռ միակը կը մնայ— որ այդ բնազդը դարձնելով ուսումնասիրութեան նիւթ, զայն ներկայացուց բովանդակալի երկի մը ձեւին տակ:

Ի՞նչ հիմքեր ունի ենթադրելու այդպիսի բնազդի մը գոյութիւնը:

Նախ կռուազանութեան ծաւալուն հանգամանքը 9էն 13 տարեկան տղոց մօտ, յետոյ այն հաճոյքը զոր տղաքը կը զգան ծեծկուելով. որովհետեւ հաճոյքը, գործունէութեան մը զուգորդուած, բնական պաշտօնի մը յայտարար նշանն է:

Բայց բնազդին գոյութիւնը հաստատել, առանց որոնելու անոր կենսաբանական նպատակը, կրնայ, առ առաւելն, խանդավառել երեւութաբան մը, այլ ոչ փիլիսոփայ-դաստիարակ մը, որպիսին է մեր հեղինակը: Այդ նպատակը փնտռելու համար, Պովէ իր հետազօտութիւնները տարածած է մինչեւ կենդանական աշխարհին խորքը եւ հասած է այն եզրակացութեան թէ կռուի բնազդը, որ ըստ իրեն մէկ գոյաձեւն է խաղի բնազդին, նախավարժութիւնն է այն գործունէութեան որուն պէտք պիտի ունենայ մարդ կամ անասուն անհատը կեանքի պայքարին մէջ: Հեղինակը չէ գոհացած այն միակողմանի բացատրութեամբ — այն է՝ ինքզինքը պաշտպանելու կամ որսը յաղթահարելու անհրաժեշտութիւնը — զոր ոմանք պիտի փորձուէին նկատել իբրեւ միակ ձեւը ակնարկուած գործունէութեան: Այդ վարկածին վաւերացումը մթութեան մէջ պիտի թողուր անդէն կենդանիներու կռուասիրութեան պարագան: Մինչդեռ երբ այդ ենթադրութեան փոխարէն կ'առաջարկուի ընդհանրապէս սրնունդ փնտռելու եւ էգը նուաճելու կարիքը որ հասարակաց է բոլոր կենդանիներուն, այդ նպատակին կը տրուի տիեզերական բնոյթ:

Այն իրողութիւնը թէ [illegible] խաղերը արական սեռին [illegible] տուկ են, մնած է հեղինա[կին] բոլ յարաբերութիւն [illegible] կռուասիրութեան եւ [illegible] բնազդին միջեւ: Բազմաթ[իւ] շահեկան են այն դիտո[ղութիւն]ները զորս յառաջ կը բեր[է] . . . ելուհամար երկու բնազդն[երու] . . . աղերսը:

Ուրիշ գլուխներու մէջ . . . միշտ գիտական մաքի վա[յել] . . . ուրկայական[ութեամբ] մը . . . ասեմասիրէ կռուի բնազդի[ն] . . . շրջումի ու զանազան [ձեւ]երուն մասնաւորաբար . . . բեկումները մարդուն . . . տական եւ ընկերային կ[եանքին] մէջ: Բայց թարգման[իչը] ստիպուած էր այրելու . . . լոր հանգրուաններ, իր . . . նակը արագօրէն կ'առաջ[նորդէ] իր ընտրած կալանին, կրօն[ական] մարդին մէջ:

Հոս որոնումներու . . . այնքան ընդարձակ է, եւ . . . տերուն տեսակները . . . ճոխ, որ Պովէի պէս գիտ[ուն] . . . տիրական նայուածքը պէտ[ք է] . . . զատորոշելու համար . . . առանց հրապուրուելու . . . տէնլ Լեզուն ամէնէն . . . գրուէ իր ուշադրութիւ[ն] . . . կարօրէն կը վերլուծէ գի[տա]կան բառամթերքէն . . . նուած այն ռազմաշունչ . . . ու բացատրութիւնները . . . կը վխտան եկեղեցական . . . րուն ու շարականներուն . . . Սուրբ լէգէոն, երկնային . . . նակ, սրբազան զօրք, կոչ . . . տերազմ, յաղթանակ, . . . փառաց պսակ եւ նման . . . յայտութիւնները . . . տառ ու սովորական են . . . կան քարոզներու եւ . . . րու մէջ որ հետաքրքիր . . . չի կրնար չանդրադառնա[լ] . . . լութեան վրայ: Անկարելի . . . նոնք նոյնացնել զուտ . . . տեղծական բաղդատութի[ւններ] . . . րու հետ, քանի որ պատկեր . . . իր բուն իմաստովն ալ, կրօ[նի] . . . նախնական միջոցներէն . . . գած է՝ իր գոյութիւնը պաշ[տպա]նելու կամ իր կարդ . . . տակները իրագործելու . . . գային մէջ:

Էդ. ՏԱՐՕՆ

(Վերջը յաջորդով)

ԽՈՐՀԴ. ՄԻՈՒԹԻ[ՒՆ]

ՀԱՑԱՀԱՏԻԿԻ ՄԹԵՐ[ՔԸ]

Անցեալ շաբթու կը . . . թէ Անդրկովկասի եւ Հայաս[տանի] մէջ հացահատիկի մթեր[ումը] . . . գնելու համար կանոնաւոր . . . քի մէջ, կառավարութի[ւ]ն . . . ած է դիմել «էֆեկտ» . . . մութեան:

Խորհրդային մամուլը . . . բողջ կը գանգատի հացահ[ատիկի] մթերման վատ կազմակեր[պու]թենէն եւ ցորեններու փոխա[դրու]թենէն: Դժբախտութիւնն . . . որ կը կարծէ, եւլն մօտէն . . . սակարգային գիտակցութի[ւն] . . . շարժող չկայ:

Այս նախագասութիւն . . .

. . .

ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ «ԺԻՄՆԱԶ ԺԱՓԻ»Ի ՄԷՋ

Չորս Ժամ Փարիզեան Բանուորական Ամբոխին Հետ

ԿԱՄ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՀՍԿԱՅ ՄԱՐԶԱՐԱՆ ՄԸ ԿԸ ՎԵՐԱԾՈՒԻ ՌԱԶՄԱԴԱՇՏԻ

Արմունկներով ճամբայ բանալով խառնակ, տակաւին զուսպ բայցզայրանալուպատրաստ փարիզեան ամբոխին մէջէն, մերթըլ-խարկները յանած մեր ձեռքերուն մէջ, տարօրինակ անհանգստութեամբ մը որ հետզհետէ կը վերածուի ջղայնութեան, զայրոյթի, աշխատելով պահել այսուհանդերձ մեր պաղարիւնութիւնը, իյնալով, ելլելով, մեր ճամբուն վրայ հաւաքելով բոլոր կարելի նախատինքները՝ մեր լամբակին վրայի քառակուսի, փոքրիկ, կարմիր նշանակին համար որ ցուցական կերպով կը յայտնէ թէ ընկերվարական ուսանողներ ենք, կը հասնինք «Ժիմնազ Ժափի»ի եաւեւի դռնէն մէկուն առջեւ: Երեք հոգի ենք: Մէկը՝ Թինեղ, բարձրահասակ ու երիտասարդ նորմանտացի մըն է, նախկին յետադիմական երեսփոխանի տղայ, ճեղքուած, ծերութենէ առաջ ակօսուած դիմագծերով, եկած է՝ կռուի մասնակցելու յայտնի մտադրութեամբ ու ամէն անգամ որ արեւէ լիբբ ու գոեհիկնախատինք կ'իյնայ վրանիս՝ աչքերը կը շողան զայրոյթէ, շրթունքները ջղաձիգ պրկումով մը կը դողան ու անընդհատ կը կրկնէ, ծռելով վրանիս

— Ça va barder, les gars, ça va barder...

Միւսը բարակ, տժգոյն տղայ մըն է, խոր եւ մելամաղձոտ աչքերով ուր Պրըթանի աղի ու տխուր տափերուն թանձր տրտմութիւնը կայ: Երկար, նիհար, գրեթէ տխեղծ անդամներ ունի, բայց իր խարխուլ մարմինին մէջ կը զգացուի արտասովոր խանդավառութեան մը ներկայութիւնը: Յայտնի է որ եկած է կռուելու, զարնելու, զարնուելու համար: Հագին խաքը սակայն տխուր է, շատ տխուր: Այս զայրագին, պայթելու պատրաստ, գերագրգռուած, ինքն իր մէջ թշնամի եւ ատելավառ ամբոխը՝ կը զայրացնէ զայն, մանաւանդ հանդէպ անհամեստօրէն սիրելի, հարազատ Աշխատանքի, գործաւորի ընկերներըգերութեան նա՛ըն շղթային պատճառած նո՛ըն վէրքերուն ենթակայ, լեցուած նոյն ատելութեամբ արիւնախում, անգութ, շնացած ու յաճախ յետ պատերազմեան քաղքենիութեան դէմ, յաճախ անգամ նոյն ընտանիքին, ծառայելով, կարծելով ծառայել նոյն յեղափոխական գործին, ընկերվարականներ ու համայնավարներ, եկած են այս իրիկուն կռուելու իրարու դէմ, եղբայր եղբօր դէմ:

— C'est idiot, mon vieux, c'est idiot, prolétariat contre proletariat...

Կը կրկնէ յարաճուն յուսահատութեամբ մը, ցած, աղջկային, յուսահատած ձայնով, մինչդեռ առջեւնիս փարիզեան անօրինակ, աղմկարար, խառնակ ու խանդավառ խուժանը հետզհետէ կը մեծնայ, կը զայրանայ, մեծ, հսկայ ալիքներով կը զարնուի մարզարանի պատերուն, չորս փողոցներու վրայ բացուող չորս դռներուն որ յամառութեամբ փակ կը մնան: Եթէ բացուին յանկարծ՝ այս բազմութիւնը տարբերային ու անսանձած բանակի պէս պիտի խուժէ ներս՝ հոս սակայն, այս ներսն, գրեթէ ազատ փողոցներուն մէջ ան իր բարկութիւնը կը զսպէ՝ սուր, վիրաւորական, մոլեռանդ նախադասութիւններով, հայհոյութիւններով. նախատինքներով՝ ուղղուած այս կամ այն ընկերվարական կամ համայնավար պետին դէմ: Արեւախանձ ու խիստ դիմագծերով շինութեան բանուորներ են կամ տարբերկրեայ երկաթուղիի աշխատաւորներ, հանրային սպասարկութեանց պաշտօնեաներ, մետաղագործարանի, ինքնաշարժի գործարաններու, երկաթուղային եւ այլ բանուորներ, ոմանք դեռ գործի հագուստով, ուրիշներ՝ մռոտ ու դժնէ դէմքերով, աչքերով՝ ուր սգելից ըմպելիի յարուցած զօրեղ ալ հիւանդ բոցը հետզհետէ կը մեծնայ, կիներ՝ որ կը պոռան, ջատուկի անեւեռ ու մեղեխայի ճաթած ձայներով, այլեւ տառապած ու անուշ դէմքով բանուորուհիներ որ լռջութեամբ կը սպասեն չես գիտեր ի՞նչ անկարելի յեղափոխութեան որ իրենց եւս, վերջապէս, պիտի բերէ դիւրակեցութիւն ու քիչ մը երջանկութիւն: Մեր ու խոշտանգուած դէմքով այլեւ տեսակ մը փարիզեան ստահակութիւն, ուրախութիւն ու բարեմտութիւն իրենց յոգնած աչքերուն մէջ. ծեր, շատ ծեր բանուորներ, ազատ, հինցած գզակնին ծուռ ու գզակներէն դուրս սպիտակ, մաշած մազերու անփոյթ խուրձերով, ծխամորճը՝ շրթունքներէն կախ, ծուխը անփութութեամբ փչելով վեր, թոյլ, հին թաւիշէ բանուորական դասակարգի տափատներով, լայն, մեծ գրպաններով՝ ուր կը կորսուին անտէր բաներու պէս, իրենց կոշկոտ կապած ու զուցէ կէս դարու աշխատանքէ մաշած, արիւնազուրկ ձեռքեր բանուորներ՝ ինչպէս կը տեսնէ հայ տաղանդաւոր նկարիչ Էտկառ-Շահինի . . . բեղ մատիտին տակ, որ զուցէ իրենց ծերութեան բողջ ձանձրոյթով պիտ[ի] . . . թան Սէնի եզերքը ձուկ . . . լու կամ Պիսթրոյի մը . . . կարմիր շոփինի մը առջ[եւ] . . . րիզեան հերոսական . . . քէն յիշատակներ . . . այսպէս ծեր բանուորներ, . . . նուած քառակուսի . . . րիտասարդ բանուորներ . . . նախատեն, կը վիրաւորեն . . . բռունցք ցոյց կուտան իր . . . Պեխերը կախ, պատանայի . . . քերով գինով մարդ մը . . . տափատէն դուրս կ'իյնա . . . դին փայտէ մեղր մը, ծխ . . . գունդ մը ծամելով ու . . . անընդհատ, կը հայհոյէ . . . տէլին: Ընկերվարականներ . . . պատասխանեն կրքով . . .

— Խօսեցէ՛ք մեր . . . Քաշէնի մասին, կ'ըսեն . . . հեգնութեամբ, երբ . . . պուրկի մէջ ծծադելի . . . ներ կը թափէր...

(1) ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇ[ԱՆԵԱՆ]

...ւյնակէ թէ անզականխորհուրդները կոլտնտեսներուն ձեռքէն պէտք [է] առնել ... չափով չեն խլեր ցորենը. պաշտօնատարները կը գոհանան ... գիւղական խորհուրդները, մէկ քանի թուանշան ... եւ ըսելու համար,— բէչ ... ընկերներ, պէտք է աւելցնել ... Յետոյ կը մեկնին.

Գիւղացիները չեն ուզեր ծրի ... իրենց ցորենը ու կը նախընտրեն զայն ծախել մասնաւոր ... համագործակցականներու եւ կամ կը պահեն հողին տակ:

Կառավարութիւնը որ ցորենի ... ունի իր ելեւմուտքը շահելու համար, մտահոգ է: Միջոցներ կը փնտռէ բռնի ձեռք անցնելու ու նորէն ամբողջ Ռուսիոյ մէջ, երեւան կուգան գիւղացիներու դէմ բացուած դատեր. բայց ... 1028ին, միայն հաւ... եւ միջակ գիւղացիներն էին ... հետապնդման կ'ենթարկուէին, ... խտրութիւն չեն դներ: Աղքատներն իսկ կարգով, կը ճանչ... խորհրդային արդարութեան ... Պոլշեւիկները իրենց յոյսը դրած են խորհրդային հաւաքական տնտեսութիւններուն վրայ, որոնք կազմակերպուած են կառավարութեան ... կոլխոզ բայց անոնք իսկ, ... նախընտրին իրենց հացահատիկը ծախել անհատ առեւտրականներու կամ շահակցական միութիւններու հակառակ բոլոր խըստութիւններուն եւ սպառնալիքներուն, որովհետեւ, աւելի վաստակ ... թէ ենթարկուիլ կէփէուի սարսափներուն:

Նոյնպէս բանջարեղէնի համար. Քաղաքները, կը գրէ ..., կը կուրին իրարու ..., մինչ ժողովուրդը կը մնայ առանց գետնախնձորի:

ԳՈՐԾԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՕՐԱՎԱՐՁԻ ՀԱՐՑԵՐ

Աշխատանքի Միջազգային ... անդամներէ կարգ մը ... ծանօթութիւններ ... բոլշեւիկ պաշտօնեաներու սենդիկային 8րդ համագումարին մասին, որ տեղի ունեցաւ ... մէջ:

Գործատութիւնը եւ օրավարձքի հարցեր ուշադրութիւնը ... համագումարին. Անգործներու թիւը շատ բարձր է, 252,000, ինչ որ կը նշանակէ ... հինգերորդը պաշտօնեաներու ... անձեր, երկար ամիսներէ ի վեր կը մնան առանց ... աշխատանքի բանա... կազմակերպութեան քաղաքականութեան շնորհիւ եւ կառավարութեան մէջ. մնացեալ բաժանումը մըն ալ յոյս չկայ: Անպէս որ Սենդիկային կեդր. Մարմինը կ'առաջարկէ իբր ազգու դարման՝ արհեստի կամ զբաղումի փոփոխութիւն: Այսու հանդերձ, միայն 10,000 անգործներ ցարդ յաջողեցան նոր արհեստ մը սորվիլ: Համագումարը խստօրէն քննադատած է կեդր. կոմիտէն իր բռնած անփոյթ դիրքին համար: Իսկ կեդր. կոմիտէն, ընդունելով մէկտեղ թէ մեծ բան մը չէ ըրած, կը նկատէ թէ յանցանքին մեծ մասը կ'իյնայ անգործներուն վրայ, որոնք դժկամակութեամբ կը յօժարին արհեստ փոխել, որովհետեւ ընդհանրապէս շատ պաշտօնեաներ կը մերժեն սորվիլ ձեռական արհեստ մը: Պէտք պիտի ըլլայ նոյնպէս "զտել,, անգործներու շարքերը, որովհետեւ անոնցմէ 40,000 հոգի իրական պէտք չունին անմիջապէս գործ գտնելու, այլ պարզապէս, կը նախընտրեն անգործներու ցանկին վրայ երեւնալ, չկորսնցնելու համար ընկերային բացառիկ առաւելութիւնները, որոնք յատուկ են սենդիկայի անդամներուն:

Ուրեմն՝ երկար, իսկապէս բանուորութեան դրախտ, ուր տարիներէ ի վեր անգործ եւ կեանքէ, կեսանօթի թափառող բազմութիւններ պէտք չեն ունենար եղեր գործ փնտռելու..

Եւ ահա, վերջապէս, քանի մը նիշեր խորհրդային պաշտօնեաներու աշխատանքի եւ վարձքերուն մասին:

Բազմաթիւ բողոքներ եղած են համագումարին մէջ, վարձքերու անբաւականութեան մասին, մանաւանդ գիւղերուն եւ աւաններուն մէջ, ուր պաշտօնական թոշակը չանցնիր 15—30 րուբլին, ոստիկանները եւ գատական պաշտօնեաները նոյնպէս կը գանգատին իրենց թոշակներուն համար, կը ստանան 40 րուբլի ամսական, օրական 12 13 ժամ աշխատանքի փոխարէն: Պատգամաւորներէն մէկը յիշած է թէ իր տեղին մէջ հաւաքական պայմանագրութեան մը հետեւանքով՝ ամսական թոշակ նշանակուած է 36 րուբլի, օրական 16 ժամ աշխատանքի փոխարէն:

Ի հարկէ անարդարութիւն է. բայց "չհղափոխութեան հայրենիքին» մէջ, չէ՞ որ արդարութիւնը միայն բանուորին համար է:

Եթէ գոնէ այդպէ՞ս ըլլար...

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍ

(Քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ՉՔԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՎԿԱՅԱԿԱՆ ՍՏԱՆԱԼՈՒ ՆՈՐ ԿԱՆՈՆ

Մինչեւ այժմ չքաւորութեան վկայական կը տրուէր ստորին խորհուրդներէն, երկու երաշխաւորներու հաստատումէն յետոյ: Այս պատճառով շարք մը անաշխատ տարրեր զանազան կեղծ ճանապարհներով առացեր էին հոգի գրքոյկներ: Ուզելով վերջ տալ այդ կեղծիքներուն, Թիֆլիսի գործկոմը հաստատեց չքաւորութեան վկայական ստանալու նոր կանոն: Այժմ չքաւորը պէտք է դիմէ տնային վարչութեան.վերջինս հաստատելու համար անոր չքաւոր ըլլալը, վաւերացնելով տալ անոր խնդրագիրը երկու արհեստակցական միութեան անդամներու կողմէ եւ գնելով իր ստորագրութիւնը խնդրագիրը պիտի ներկայացնէ ստոյգեանութեան. վերջինս հիմնուելով 3 ստորագրութեան վրայ, պիտի տայ չքաւորութեան վկայական:

Համաձայն ընդունուած որոշման, Արհ. Միութեան անդամները, որոնք կեղծ ստորագրութեամբ կը վաւերացնեն խաբէ ու անաշխատ տարրերու խնդրագրերը պիտի ենթարկուին քրէական պատասխանատուութեան:

Կը նշանակէ թէ մինչեւ վկայականը ձեռք ձգէ, չքաւորին հոգին պիտի ելնէ:

ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Անդր. Գիւղ. Դրամատունը ելմտացոյցի յաւելուածներէն, մայիսի 27էն մինչեւ օգոստոսի 22ը ստացած է Հայաստան եկող նոր գաղթականներու կարիքները բաւարարելու համար 214,147 րուբ: Այս գումարէն նոր տուներու կառուցմանը կը յատկացնէ 192,147 րուբլի եւ հանրօգուտ պէտքերուն՝ 22,000 րուբլի:

1929—30Ի ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ

Հաստատուեցաւ Վրաստանի պետական ելեւմուտքի եկամրտային մասը՝ 1929-30 թուի համար՝ 94,000,400:

Այս գումարէն ուղղակի հարկերու եկամուտը նշանակուած է 29,865,500 ռ., մաքսերու եւ տուրքերու եկամուտը՝ 671,000 ռ.: Ոչ հարկային եկամուտը նշանակուած է 5,097,000 ռ.:

Պետական եկամուտներու գումարը նշանակուած է 36 միլիոն 839,500 ռ. եւ բացերը ծածկելու համար նշանակուած է 57,166,900 ռ., ընդամէնը 94,000,400 ռ.:

Նլքի մասը հաստատուած է նոյնպէս 94,000,400 ռ.: Այս գումարէն կենտրոնական տըրուած է 276,600 ռ., ժողկոմխորհին 267,900 ռ., Պետբլաններ՝ 98 000 ռ., ՆԳԺ կոմատին՝ 776 900 ռ., Արտժողկոմին՝ 11 միլիոն 648,000 ռ., Առժողկոմին՝ 3,154,000 ռ., Հողժողկոմին՝ 4,938,000 ռ.:

Ժողովրդական տնտեսութեան յատկացուած է 43,663,100 ռ., որմէ գիւղական տնտեսութեանը՝ 11,605,000 ռ., համագործակցականին 1,208,000 ռ., համայնքի տնտեսութեանը՝ 743,000 ռ.:

Պետ. առեւտուրին՝ 620,000 ր., զանազան՝ 3,256,000 ր., արդիւնաբերութեանը՝ 23 միլիոն 831,100 ր., ելեքտրականացման՝ 2, 400,000 ր.: Ֆոնտերուն յատկացուած է 2 միլիոն 2,000 ր. եւ տեղական ելեւմուտքին 26,054,000 ր. ընդամէնը 94,000.400 րուբլի:

ԲԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ՄԱՏՈՒՌ-ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ

(Պաշտօնական ցայտարարութիւն Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. կեդր. վարչութեան)

Կը յայտարարենք թէ Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. կեդր. Վարչութեան տեսնուած Գ. Աղեքս. Կիւլպէնկեանի նախագահութեան տակ գումարուած 26 Մայիս 1929ի ընդհ. ժողովին որոշման համաձայն, որուն մասնակցեցան տասնէն աւելի Հայրենակցական միութիւններ եւ ուրիշ կազմակերպութիւններ, Մատուռ Մանկապարտէզի համար գնուած (fond) շէնքին պաշտօնական գործողութիւնները աւարտած են:

Անմիջապէս պաշտօնի կոչուած է իբրեւ մանկապարտիզպանուհի Օր. Սոֆենիկ Գալիքեան, որը ունի տարիներու փորձառութիւն եւ ամէն տեսակ առաւելութիւններ մեր յոյսերը պսակելու համար

Մանկապարտիզպանուհի Օր. Սոֆենիկ Գալիքեան այսօրուընէ սկսեալ ամէն օր ժամը 12-2 եւ 5 7 պիտի գրացի մանկապարտէզի տարիք ունեցող փոքրիկներու արձանագրութեամբ: Ուստի ծնողքներ պարտին դիմել որոշեալ ժամերուն արձանագրել տալու համար իրենց զաւակները: Արձանագրութիւնը պիտի տեւէ մինչեւ 19 Հոկտ եւ Մանկապարտէզի դասաւանդութիւնները պիտի սկսին կանոնաւոր կերպով 21 Հոկտ. երկուշաբթի օր: Այս թուականէն վերջ եղած դիմումները նկատի չպիտի առնուին

Մօտ օրէն պիտի բացուի նաեւ գիշերային դասընթացք մը, օժտուած կարող ուսուցիչներով, ուր ամէն տարիքի մարդիկ պիտի կարողանան իրենց բաղձացած ծրագին հետեւելու:

Հեւ ի հեւ սպասուած եւ ի գին ամէն տեսակ զոհողութեանց ձեռք բերուած այս գեղեցիկ յաջողութիւնը հայ ժողովուրդը պիտի կրնայ գնահատել եւ ամէն կերպով քաջալեր պիտի հանդիսանայ մեզի, մանաւանդ որ Լիոնի միակ Մատուռ-Մանկապարտէզի շէնքը իր կեդրոնական դիրքով, լաւ կահաւորումով Լիոնի ժողովուրդին պատիւ կրնայ բերել:

Կը յայտարարենք միանգամ ընդ միշտ որ բացարձակապէս արգիլուած է Եսայի եւ Վարդան քահանաներուն պատկ, մկրտութիւն եւ այլ կրօնական արարողութիւններ կատարելը, հակառակ պարագային օրինական ամենախիստ միջոցներու պիտի դիմենք եթէ յամառին իրենց ընթացքին մէջ:

Կը յայտարարենք թէ՝ օրինաւոր Վարչութեանս հոգեւորականներն են, Տ. Ընանիա [Ք]հ. Վ. Հարէլեան, Տ Մկրտիչ աւագ քահանայ Ալանեան, Տ. Թաթուլ քահ. Գեղուենի եւ Տ. Յուսիկ քհն. Ազամեան, որոնք միայն օրինական հանգամանք կը ներկայացնեն հոգեւոր պաշտամունքներ կատարելու:

Ի դիմաց Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. Կեդր. Վարչութեան՝ Ատենապետ՝ Աղեքս. Կ. Կիւլպէնկեան, Ատենադպիր՝ Արմենակ Գարաճէմեան:

Լիոն, 7 Հոկտ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿՈՉ ՑԷՍԻՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

Նկատելով որ Ցէսինի հայ գաղութը զրկուած է չորսուկէս տարիէ ի վեր եկեղեցիէ եւ դպրոցէ

Նկատելով որ ցարդ չարունակուող սաոն անտարբերութեան երեսէն պիտի տուժէ մեր գաղութը, մասնաւորապէս մատաղ սերունդը, բարոյապէս եւ ազգային տեսակէտով.

Նկատելով որ մանաւանդ յարանուանական հատուածէն տարուելով կ'ուծանայ մեր ժողովուրդը, Ցէսինահայ տիկիններս ու օրիորդներս սթափելով, քով քովի գալով կազմեցինք «Ե. Տ. Մ.» ժամանակաւոր վարչութիւնը որ հինգ ամիս շարունակելով իր պաշտօնը ամէն կիրակի պատարագի համար քահանայ հրաւիրելով, այսօր ունեցաւ ժողով եւ միմիայն տիկիններու և օրիորդներու քուէարկութեամբ կազմուեցաւ մնայուն վարչութիւնը:

Արդ, կոչ կ'ընենք Ցէսինահայ գաղութին, մասնաւորապէս ազնիւ տիկիններուն եւ օրիորդներուն, որ բարեհաճին մեզ թեւ թիկունք կանգնիլ, օգնելով մեզ նիւթապէս եւ բարոյապէս որպէսզի շուտով կարելի ըլլայ Ցէսինի մէջ շինել եկեղեցի մը որ միեւնոյն ատեն պիտի ծառայէ դպրոցի:

Վարչութիւն «Եկեղեցասէր Ցէսինի Տիկնանց Միութեան»

ՕՐ. ՍԻՐԱՆՈՒՇ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

ԵՒ

ՆՈՒՊԱՐ ԳՋԻՐԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

22 Սեպտեմբեր 1929

Enghien Boulogne s)S

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ՇԱՐՔԵՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռոնի Մասնաճիւղն ալ ձեռնարկած է սկաուտական շարքեր կազմելու իր շրջանին մէջ, որուն գոյութիւնը զգալապէս անհրաժեշտ դարձած էր վերջերս: Ռոնիի եւ իր շրջակայի, Ռէնսիի, Նոժանի, Վիլմոնպլի եւայլն հայ հասարակութիւնը ցարդ գիտցած է, լայնօրէն գնահատել Մասնաճիւղի վարչութեան անցեալ եղանակին, կազմակերպուած բոլոր երեկոյթները, ստուարաթիւ ներկայ գտնուելով անոնց, առանց նկատի առնելու, գիշերային ճամբորդութեանց զանազան դժուարութիւնները:

Այս անգամ Ռոնիի Մասնաճիւղի վարչութիւնը եղանակին առաջին հաւաքոյթը կը յատկացնէ սկաուտական գործին, կազմակերպելով ընտանեկան երեկոյթ մը յառաջիկայ շաբաթ 12 Հոկտ. 1929 գիշերուան ժամը ճիշդ 9ին Av. Jean Jaurésի սրահին մէջ (Rosuyի կայարանին դէմ), որուն կը հրաւիրուին տեղւոյն եւ շրջակայի բոլոր հայ հասարակութիւնը իրենց ընտանիքի բոլոր անդամներով: Ո՞ր Հայը պիտի շուզէր մղում տալ այս կազմակերպութեան, որ իր ծրագրով եւ գործելակերպով աւելորդ է ըսել միակն է փրկելու համար մեր նորահաս պատանեկութիւնը, մաքուր ճամբուն մէջ կարգ ազնելով անոր մարմինը եւ միտքը, միեւնոյն ատեն վառ պահելով անոր ազգային զգացումները: Եթէ մեր չափահաս երիտասարդութիւնը սկսած է մասամբ այլասերել, գոնէ փրկենք մեր ապագայ սերունդը անոր սորվեցնելով բարձրանալ եւ բարձրացնել:

Վարչութիւն
Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռոնի Մասնաճիւղին

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊԱՏՄԱ - ՀԱՍԱՐԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ, ճեղ. դոկ. փիլ. Ա. Գասպարեան մատենաշար «Ցուսաբեր». Գահիրէ 1919.գին 5 ե.դ.:

ԾՐԱԳԻՐ-ԿԱՆՈՆԱԳԻՐ Գ. Ե. Ռ. Մ.ի գին 1 ֆր.:

Դիմել Kurkdjian, 247 Bld. Voltaire, Paris.

ՌՈՒՍԱԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ

ԿԱՄ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ԻՀ ուրեմն, ամենէն մեծ ... հեղափոխութիւնը որուն ենթարկուեցայ. գործէն հանուելս էր. ... յաճախ, տանիլ քալելս, ... սպասելու որ գիս վտարեն ... փողոց ելած, — փողոցը որ ... աւելի լաւ, շատ աւելի գեղեցիկ է, երբ թիարանէն դուրս ... — կ'երթայի ազատ ... պտոյտս կատարելու, ... ազատութիւնս կուլ տալու չափ ... քիթս կը ցցէի ուրիշ պրո... մը բացուածքին մէջ,— ... յա, պարոն, մարդ կ'առ...

Այս էր բոլորը եւ երբեմն ... ական դառն բան էր:

Այս մեծագոյն ցաւը, մարդ... ին անսպառ եսասիրութեան հանդէպ հաւասարքը, այս քրէական յանցանքը, զոր համաշխարհային մտածումը օր մը իր կարմիր երկաթով պիտի նշանակէ, իր կատարեալ արդարութիւնը գտած է խորհրդային ընկերվարական հանրապետութիւններու Միութեան մէջ, իբր թէ «պրոլետարական մենատիրութեան» վարչաձեւին տակ:

Բանապետնե՞ր օր կեանքը կը ճմլէք: Կը կարծէ՞ք թէ բոլոր կլափները խոր կը ծածեն, թէ բոլոր շրթունքները կարելի է կզպանքի զարնել. թէ բոլոր խղճմտանքները կարելի է քնացնել եւ երբե՞ք, որեւէ ձայն չպիտի հնչէ ձեր անապատին մէջ:

* *

Ամէն մարդ գիտէ թէ ի՞նչ է ժամանակաւոր կուսակցութիւնը, պայքարի զէնք մը որպէսզի աշխատաւորութիւնը որուն լծակը Մոսկուայի մէջ է, ձեռք անցնէ իշխանութիւնը: Բայց բանուոր աշխարհը գիտէ՞ թէ ինչ են կարմիր արհեստակցականները:

Պատերազմէն առաջ, երբ ոչ կարմիր կար, ոչ ճերմակ, ոչ սեւ, պարզապէս բանուորական սենդիկաներ կային, որոնք կը կռուէին գործատիրութեան դէմ: Կը հարցնեմ — «Խորհրդային Միութեան մէջ, որո՞ւ դէմ կը կռուին կարմիր սենդիկաները: Ո՞րն է անոնց գոյութեան պատճառը, անոնց անսահման ուժին երկրի մը մէջ ուր գործատիրութիւնը յիշատակ մըն է այլեւս»:

Ահա պատճառը: Իր ձեռքին մէջ բռնելու համար է բոլոր այն միջոցները, որոնցմով աշխատաւոր մը կը շահի իր կեանքը. աշխատանք բաշխելու համար է, իր աշխատանքով ուտել ուզող մէկու մը մտածելակերպին համաձայն: Կարմիր սենդիկաներն են որ գործարանին, արհեստանոցին, վաճառատան, գրասենեակին, ընտանիքին մէջ եւ ամէն տեղ օրէնքին տէրն են. Որեւէ մէկը չի կրնար գործի մտնել առանց սենդիկային Սենդիկային վանտուելէ յետոյ, կը մնայ գտնել պայթեցնել Հաճուէս ամէն գործունէութիւն արգիլել շահելու ամէն կարելիութիւն կը մերժուի ձեզի:

Մտածեցէք այս զարհուրելի ուժին վրայ, որ գրուած է այս մարդոց ձեռքը եւ որոնց պաշտօնական գլուխները կը սորվեցնեն թէ բարոյականը եւ պարկեշտութիւնը «Քաղքենի նախապաշարումներ»-են եւ թէ միայն նիւթապաշտութիւնը երկիրի վրայ օրէնքի ուժ ունի:

Այս ըսելէ յետոյ, վերցնենք վարագոյրը:

* *

1928 փետրուար 1ին, բարոյալքուած, շատ մը յուսախաբութիւններէ պարտուած, Ռուսիոյ մէջ ... մենսումի պատրաստութիւնները կը վերջացնէի ու կը գտնուէի Մոսկուա, փոսած պանդոկի իմ սենեակիս մէջ, երբ Վիկտոր-Սերժ ներս կը մտնէ հանդարտ, բայց մեծապէս պէս տժգոյն:

— Ահա, կ'ըսէ աթոռի մը վրայ իյնալով, յօշոտուելու կարգը մեզի եկաւ:

Եւ ինծի կը կարդայ հեռագիր մը, որ Լենինգրադէն իրեն ղրկած են իրենները: Կուսակցութեան շրջանային պաշտօնաթերթին «Լենինգրադսկայա Պրաւդա»յի մէջ, նախորդ օրը լոյս տեսած զզուելի յօդուածի մը մասին էր: Ըսերուն Ռուսակովը հօն, հանրութեան վրէժին կը յանձնուէր, իբրեւ աշխատաւորութեան թշնամի: Կը պահանջէին անոր անմիջական ձերբակալումը եւ օրինակելի պատիժ մը, ինչ պատիժ: Էհ ուրեմն, յօդուածին խորագիրը յստակօրէն ցոյց կուտար. Թերթը կ'ըսէր, կալկանովի սերունդէն: Արդ, Կալկանով նախկին սեփականատիրոջ մը զաւակը եւ սպանիչը համագործակցականի մը նախագահին, քանի մը ամիս առաջ հրացանազարկ եղած էր:

Բոզուկները կախ, ակնարկը պիշ հողին, Վիկտոր-Սերժ անեւացած կը թուէր:

— Ցնենք, ըսի իրեն, չեն կրնար ինծի հաւատցնել թէ աշխարհի վրայ որեւէ մէկը մեր ծերուկ Ռուսակովը շփոթէ ճերմակ կալկանովի հետ: Զարաշուք խեղկատակութիւն մըն է:

Իր մաշած աչքերը վրաս յառեց.

— Խեղճ բարեկամս, շատ քիչ մարդեր այս երկիրը կը ճանչնան այնքան լաւ, որքան դուն, բայց ո՛չ եւ հոս քեզ ըսել ուզեմ թէ մինչեւ ո՞ւր կրնայ երթալ չարիքին զօրութիւնը: Աշխատեցանք այդ բանը խնայել քեզի: Հիմա, սակայն, հակառակ մեր բոլորին, չարիքը կը պաթկայ:

ՓԱՆԱՅԻԹ ԻՍՏՐԱՏԻ

ղեսպան Դովգալեւսկի Անգլիա կը գտնուէր։ Բոլշեւիկեան Մեկնելէ առաջ դեսպանատան գլխաւոր պաշտօնեաները հաւաքելով, կարգ մը ակնարկութիւններ ըրած է դեսպան Դովգալեւսկի հասցէին, ըսելով թէ «իրեն տեղ ուեւէ դեսպան շատոնց պիտի յաջողէր Մոսկուա վերադարձնել Բեսեդովսկին եւ թէ Դովգալեւսկի անձնապէս պատասխանատու պիտի նկատուի Ֆրանսայի մէջ բոլոր անցուդարձերուն»։

Դովգալեւսկի երկար տեղեկագիր մը ղրկած է արտաքին գործոց Չիչերինի, որ 19 ամիսէ ի վեր արձակուրդով Գերմանիա կը գտնուի։ Չիչերին Մոսկուային մեկնած ատեն յայտարարած էր թէ չպիտի վերադառնայ իր պաշտօնը՝ քանի արտաքին Նախարարութեան մէջ կը գտնուի Լիտվինոֆ։ Չիչերին եւ Լիտվինոֆ մահացու թշնամիներ դարձած են։

ՄԵԾ ՅՈՒԶՈՒՄ ԿՐԵՄԼԻՆԻ ՄԷՋ

Բեսեդովսկիի պարագան մեծ յուզում առաջ բերած է Մոսկուայի մէջ, ուր արտակարգ ժողով գումարած են Ստալին եւ իր երկու գլխաւոր աջակիցները՝ Մոլոտոֆ եւ Կագանովիչ։ Վերատուեցիչ կեդրոնական կոմիտէն շատ գժգոհ է Դովգալեւսկիէն։ Որոշուած է արմատական փոփոխութիւններ մտցնել խորհրդային զանազան դեսպանատուններու պաշտօնէութեան մէջ։ Նոյնպէս բիւրոկրացումի պիտի ենթարկուի համայնավար կուսակցութիւնը։

Փարիզի խորհրդային դեսպանատան պաշտօնեաներէն քանի մը հոգի առիթ օր հայածեալ մեկնեցան Ֆրանսայէն։

Հնգօրեայ շաբաթը կը գործադրուի

Մոսկուայի հեռագրական պաշտօնական գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ անընդհատ աշխատանքի և հնգօրեայ շաբաթի դրութիւնը սկսած ըլլալով գործադրուիլ, կիրակի ամբողջ Մոսկուա առօրեական լուռ օրուան մը երեւոյթն ունէր։ Բոլոր գործարանները կ'աշխատէին, վաճառատուններ յաճախորդներով լեցուն էին, փողոցներուն մէջ մեծ երթեւեկ կար։

Մամուլը գրած կուտայ թէ չորս օր աշխատանք, մէկ օր հանգիստի դրութիւնը հուսամբրի ընթացքին միայն պիտի գործադրուէր պաշտօնապէս, սակայն սեպտեմբերի վերջերը բազմաթիւ գործարաններ ընդունած էին արդէն անընդհատ աշխատանքի ծրագիրը։ Կարգ մը կառավարական կեդրոնական վարչութիւններ եւս ընդունած են արդէն աշխատանքի նոր սիստէմը։

Հրատարակուեցաւ հրամանագիր մը՝ անընդհատ աշխատանքը մտցնելու համար կարմիր բանակին մէջ եւս։

Գործադուլ մը Յունաստանի մէջ

ԱԹԷՆՔ, 9 հոկտ.— Հելլէն կառավարութիւնը կը հաղորդէ որ Թեսալոնիկէի ծխախոտի գործարաններէն բանուորները հինգ նաւակներով փորձեցին Գավալա ցամաք ելլել՝ բողոքելու համար ապահովագրութեան անտուկի այն որոշումին դէմ, որով կը մերժուի գործազրկութեան թոշակ վճարել իրենց։

Գավալայի բանուորները երբ իմացան թէ Թեսալոնիկէի բանուորներուն արգիլուեր է ցամաք ելլել, անմիջապէս ցոյցեր կատարեցին։

Ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ։ Քանի մը բանուորներ վիրաւորուեցան եւ ձերբակալուեցան։

Քապուլ պաշարուած

Աֆղանական ճակատէն Մոսկուայի ճամբով հասած լուրերու համաձայն, զօր. Նատիր խան իր ամբողջ ուժերը կեդրոնացուցած է մայրաքաղաք Քապուլի դէմ։ Նատիր խանի յաջողութիւններուն եւ Հապիպուլլահի զինուորներուն միջեւ բուռն կռիւներ սկսած են Քապուլի հարաւ-արեւելեան արուարձաններուն մէջ։ Նատիր խան գրաւած է Փալանիսար ամրոցը։

Հեռագիր մը համաձայն, Հապիպուլլահի զինուորները կաբերոր պարտութիւն մը կրած են նաեւ Ջէլալապատի շրջանին մէջ եւ դէպի Քապուլ իրենց նահանջը գիծը կտրուած է։ Հապիպուլլահի կուսակիցները փախցրած Քաշիտանի մէջ կը փոխադրեն իրենց ընտանիքները ու հարստութիւնները։

Լոնտոնի ափղան դեսպանը վերցուած

«Տէյլի Էքսփրէս» կը գրէ թէ Շուլճա էտ Տովլէ խան, Լոնտոնի նախկին աֆղանական դեսպանը որպէս Պերլին կը գտնուի, յայտարարած է թէ՛ ամիս մը առաջ վերցուած է Լոնտոնի դեսպանատունէն եւ թէ արտաքին նախարարութեան հրամանով գրաւուած են իր բոլոր գոյքերն ու անտուկները, մինչ ըլլալով դեսպանատան զինանշանները։

Անցեալ յուլիս 24ին, արտաքին Նախարարութեան մէջ Շուլճա էտ Տովլէ խանի յայտարարեցին թէ այլեւս իբր դեսպան չի ճանչցուիր եւ պէտք է մեկնի Անգլիայէն։ Աւելցուցին թէ պատճառը քաղաքական չէր, այլ անհատական։ Դեսպանատունէն անհետացած են կնիքի՝ տակ առնուած թանկագին գանձեր որոնց մէջ կային հազարաւոր ստերլինի արժէքով լայնածածկ մը քրոնիկ՝ որոնք կը պատկանէին Ամանուլլահ թագաւորին։ Անհետացած են նաեւ կարգ մը կարեւոր վաւերաթուղթեր։

Այս գոյքերէն մաս մը ձեռք անցուցած են անգլ. իշխանութիւնները եւ դատարաններ մեր օրէն պիտի վճռեն թէ որո՞ւն պէտք է յանձնուին անոնք։

Դեսպանատան քարտուղարը Եռնուս խան, որ Նախապէս գործակատար եղած էր, Անգլիոյ մէջ աֆղանական շահերու պաշտպանութիւնը ձեռք առաւ։ Արդէն Եռնուս խանն է որ պատճառ դարձած է դեսպանին վտարման։ Կ'ըսուի թէ աֆղանական յեղափոխութեան առաջ, Շուլճա էտ Տովլէ պաշտօնանկ եղած էր Ամանուլլահի կողմէ։

Եգիպտոսի ընտրութիւնները

Ֆուատ թագաւոր քանի մը օրէն պիտի ստորագրէ հրամանագիր մը, որով պիտի ճշդէ խորհրդարանային նոր ընտրութեանց թուականը։ Կը կարծուի թէ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան այս ամսուան ընթացքին։

Նոր դաշինքին կազմութեան առթիւ անգլիական մամուլին նպաստաւոր արտայայտութիւնները շատ լաւ ազդեցութիւն ունեցած են հանրային կարծիքին վրայ։ Վաֆտի եւ անգլ. իշխանութեանց միջեւ համաձայնութիւն գոյացնելու եւ վերջին ազգայնոյ փարատելու համար գլխաւոր դերը կատարած է Ամին Եուսուֆ պէյ, հանգուցեալ Զաղլուլ փաշայի եղբօրորդին, զոր անձամբ ճնորհաւորած է անգլ. մարզպան Սըր Փերսի Լորէն։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՓԻՒԶԷՆԻՆԻ.— 20 Հոկտ. Կիրակի ժամը 2ին։
ԱՆԻԷՐ ԳՈՒԱ ՔՈԼՈՆԲ.— 26 Հոկտ. Շաբաթ գիշեր։
ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— 19 Հոկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ։
ՎԱԼԱՆՍ.— Այս Շաբաթ գիշեր։
ՎԻԷՆ.— Այս կիրակի։
ՌՈՄԱՆ.— Այս կիրակի։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

Ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Café la Petite Source-ի սրահը, Métro Odéon։

"ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ„Ը

Կազմակերպուած ՅԱՌԱՋԻ կողմէ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին «Սալ Ժէօկրաֆի»ի մէջ 184 Bld. St- Germain, Métro St. Germain des Prés.

Կը նախագահէ՝ ՓՐՈՖ. Ն. ԱԴՈՆՑ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին՝ «Սիփան» երգչախումբը, Օր. Օր. Գիւլպէնկեան, Ղարիբեան, Պ. Պ. Ճ. Սարեան, Ռ. Զարդարեան, Յէփիզեան եւ ուրիշներ։

Տեղերուն մը Յ. Զարոնեանէ՝

ՄՈՒՏՔԸ ԿԱՄԱՒՈՐ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15ԻՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ Կ'ԵԼԼԷ ԿԱՎՌՈՇԻ 1930Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

Գին՝ 40 ֆրանք, Ամերիկա 2 տոլար։ Մեծաքանակի համար ծախուին 25 զեղչ։ Ապապրանքներու կէսը պէտք է կանխիկ ղրկել։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Աղբիւր Սերոբ խումբի բոլոր ընկերները այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, Café au Clair de Lune, Փլաս տ'Իթալի, Մէթրօ Իթալի։

Իսի-լէ-Մուլինոյի Միշօ խումբի ժողովը շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Օրակարգ ներկայացուցիչներու ընտրութիւն։

Իսի լէ-Մուլինոյի Վռամեան խումբի ընկերական ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ծանօթ ժողովատեղին, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Ալֆորվիլի Մ. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր Օրակարգ։ Կը խօսի ընկ. ծանկէօզեան։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԳԱՒԱՌ

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արմէն Գարօ, Զարդարեան, Դէօրգ Չաւուշ, Ռոսթ եւ Քրիս խումբերը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին, 63 Rue de la République։

Լիոնի Կայծակնեան խումբի ժողովը՝ այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրազարանի սրահը՝ 262 Rue Duguesclin։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Մարսէյլի Գառ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 Rue de la République, Դրազարան Ընթերցասրահին մէջ։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն սովորաբար ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Իփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը ընկերները, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ բոլոր այն ընկեր ընկերուհիներուն եւ մեր համակիրներուն, որոնք իրենց ներկայութիւնը բերին «Հ. Յ. Դ. Օրուան» կազմակերպման մէջ, թէ նիւթական թէ այլ աշխատանքներով։

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէ

ՑՈՒՑԱՏԵՍԻ

ՓԱՐԻԶԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խորհ. ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Հ. Գաւառային Միութեան շէնքին մէջ։

ՓԱՐԻԶԻ Հաճնոյ Հայր. Միութեան Երիտասարդական Ժողովը Հաճնոյ անկման 9րդ տարելիցին առթիւ՝ 20 Հոկտ. կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Café Voltaire, Place de l'Odeon։ Կը բանախօսեն Պ. Պ. Աղաւն եւ ուրիշներ։ Գեղարուեստական բաժին։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Գիւղանքուրի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 2ին գիւրօ Թաւպար մէջ։

ԱՏՅՓԱԶԱՐԻ Հայր. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս կիրակի ժամը 2ին, 40 Rue de Belleville-ի սրահին մէջ։ Կը խրախուրուին ամբողջ հայրենակիցները, անդամ թէ ոչ։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զարօնաշաշի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 1ին, 2 rue Colbert Bar de la Poste սրահին մէջ։ Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ ընտրութիւն։

Ցէր եւ Տիկին Միսաք Ճգնաւորեան կը ծանուցանեն իրենց եղբօր եղբորկանցի ԱՐՇԱԿ ԺԳՆԱՒՈՐԵԱՆի դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ յանկարծ։ 30ին։ Թաղմանիր Չարտոնադութիւնը կրկատարուի այսօր Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին Hopital Broussel, 96 Rue Didot, Փարիզ։ Ըղնել Մոնփարնասէն Թրամուէյ 87 եւ իջնել rue Didot։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկ. Տիրդրանուհի Մէջինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէջինեան որ Ուրֆայի մէջ Ֆէվէրի հաշուակալ էր։ Իզմիրի Հարգեն 20 օր վերջ Ուրֆայի քանակէն նամակ ստացած է իրմէ։ Անկէ վերջ լուր չունի։ Իմացնել՝ Mme D. Mekinian, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի վաճառ ազրեան, ծօր անուն կարապետ, մեր անուն Աշաղգի, եղբայրն Տաքարը որ կը գտնուի Նիւ Եորք։ Վաճառ մեկնած է Գոլոէն Ամերիկա։ Լուր տուողին 300 ֆրանք նուէր։ Իմացնել Սիրանուշ Արէլեանի, 22 Rue J. J. Rousseau, Arles sur Rhône.

— Կը փնտռուի Մարաշցի Աբրահամ Նալչաճեանն, Իսքէնդէրունեան ու. նուն՝ Աւագ, մօր անուն Խաթունն։ 1919ին Ատանայի մէջ ֆրանսական բանակի մէջ ծառայած էր։ Իմացնել իր եղբօր Միհրան Նալչաճեանի, 87 Rue de St. Cloud. Billancourt Seine, կամ Յառաջի խմբագրութեան։

Կը խնդրուի Սուրիահայ եւ Յունահայ թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - 208bis, Rue Lafayette, Paris

Le Gérant: H. STEPH...

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբ. գ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 11 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

11 OCTOBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1632 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՈՒՆ,

Պաղեստինի վերջին դէպքերը օրակարգի վրայ դրին Հրէական Ազգային Տան խնդիրը։ Եւրոպական կարեւոր թերթեր մասնաւոր թղթակիցներ ղրկած են Պաղեստին, տեղւոյն վրայ ուսումնասիրելու համար խռովութեանց պատճառները եւ ամէն օր սիւնակներով յօդուած կը հրատարակեն այդ մասին։ Երկրին մէջ խաղաղութիւն հաստատուած է առայժմ, սակայն ապագան չէ ինչ անակնկալներով։

Ինչո՞ւ այս խռովութիւնները։

— Որովհետեւ Հրեաները Ազգային Տուն կ'ուզեն իրենց հնադարեան հայրենի հողին վրայ եւ այդ հողին այժմու տէրերը չեն ուզեր զիջիլ իրենց ստացուած իրաւունքները։

Ա՛յս է հիմը ամբողջ ողբերգութեան։

Հրեաները — ինչպէս մեր ժողովուրդը — դարերէ ի վեր հալածուած ու ջարդուած, սթափեցան գրեթէ մեր ժողովուրդին հետ միաժամանակ։ Ժթ. դարու վերջերը հակասեմական մեծ շարժում մը ծայր տուած էր Եւրոպայի մէջ՝ Գերմանիա, Աւստրիա, նոյնիսկ Ֆրանսա, ուր Տրէյֆիւսի ծանօթ դատը շփոթայացուցած էր հականրէական բոլոր կիրքերը։

Ա՛լ խօսքը չենք ըներ Ռուսիոյ, ուր կազմակերպուած պարբերական «փոկրոմ»ները (ջարդ) կը ցնցէին աշխարհի մարդասէրներուն խիղճը։

Մէկ խօսքով անշնչելի մթնոլորտ մը ստեղծուած էր Իսրայէլի զաւակներուն համար։

Ահա՛ այդ օրերուն է որ — 80-90ական թուականներուն — հրեայ ժողովուրդին մէջէն դուրս ելան քանի մը հայրենասէր մարդիկ — ինչպէս մեր անմահ յեղափոխական վարիչները — որոնք Նոր հանգանակ մը դրին մէջտեղ, Նոր իտէալ մը տուին Թափառական բազմութիւններուն։ Մոյիզ Հէս, Տոքթ. Փինսքէ, յետոյ Թէոտոր Հերցլ իրենց հրատարակութիւններով Նոր ուղի մը բացին հրեայ ժողովուրդին առջեւ։ Մանաւանդ Հերցլ, որ Փարիզի մէջ ականատես եղած էր հարիւրապետ Տրէյֆիւսի դատավարութեան, ձգեց գիր ու գրականութիւն եւ հաւատաւոր առաքեալը դարձաւ այդ Նոր կրօնքին։ Իրեն հետեւեցան ուրիշ առաքեալներ՝ փիլիսոփայ Մաքս Նորտաու, Ծարմորէք, յետոյ Ցանկվիլ, Վայցման եւ այլն։

Հրէական տառապանքէն է որ ծնաւ Սիոնական շարժումը, ինչպէս հայկական անլուր տառապանքէն ծնած էին մեր յեղափոխական կուսակցութիւնները։

1895ի ամառը Հերցլ Փարիզի մէջ գրեց իր նշանաւոր գրքոյկը՝ «Հրէական Պետութիւն»։ 1896ին Լոնտոնի հրէական թերթին մէջ պարզեց իր ծրագիրը։ Շարժումը արագօրէն ծաւալեցաւ։ Կայծը որ բռնկած էր ռահվիրաներու հոգիին մէջ, շուտով փոխանցուեցաւ զանգուածներուն, ու տարի մը վերջ Զուիցերիոյ Պալ քաղաքին մէջ գումարուեցաւ Սիոնական առաջին համաժողովը։

Հալածանքներէն ազատելու մէկ միջոց կար միայն. գտնել բնդարձակ հող մը, եւ զանգուածային կերպով հոն փոխադրել աշխարհի Հրեաները. այսինքն ունենալ հայրենիք մը, տուն մը, գլուխ պատսպարելիք երդիք մը։

Ո՞ւր գտնել սակայն այդ հողը։ Ոմանք կ'առաջարկէին Արժանթին, ուր մեծահարուստ պարոն Հիրշի ծախքով հրէական գաղութներ հաստատուած էին Արեւելեան Եւրոպայի գաղթականներուն համար։ Ուրիշներ կը թելադրէին մեծ հող մը գնել Արեւելեան Ափրիկէի մէջ։

Ի վերջոյ սակայն առաջին համաժողովին մէջ յայտարարուեցաւ թէ «Սիոնականութեան Նպատակն է հրեայ ժողովուրդին համար ստեղծել Տուն մը Պաղեստինի մէջ»։

Արդէն 1882էն ի վեր դէպի Պաղեստին սկսած էին գաղթել հրեայ ընտանիքներ եւ Նախահայրերու երկիրը սկսած էր ուխտատեղի մը դառնալ։

Ռոշիլտ լայն բացաւ իր քսակը եւ հրէական վերածնունդի շրջան մը բացուեցաւ։

Պատերազմէն առաջ 130,000 անդամ կը համրէր Սիոնական կազմակերպութիւնը. 1927ի համաժողովին այդ թիւը բարձրացած էր 409,000ի։ 1927-28 շրջանին, Սիոնականները Պաղեստինի մէջ ծախսած են 715,000 անգլ. ոսկի, որուն 323,000ը հող գնելու համար։

Վերջին համաժողովը մէկ միլիոն անգլիական ոսկի քուէարկեց նոր տարեշրջանին համար։

Այսպէս ուրեմն, ազգային գիտակցութեան հասած ժողովուրդը հայրենիք կը փնտռէ։ Ու այդ հայրենիքը կերտելու համար կանգ չառներ ոեւէ զոհողութեան առջեւ։ Բացի իր դրամէն, արիւնն ալ կը տրամադրէ այդ գաղափարականին համար։ Վկա՛յ Մեծ Պատերազմին կազմուած Հրեայ կամաւորներու լեգէոնը։

Վերջին դէպքերուն առթիւ ալ անոնք ինքնապաշտպանութեան գեղեցիկ օրինակը տուին եւ տասը շնորհիւ ալ քիչ վնասով դուրս եկան։

Հոեան ալ կ'ուզէ վերջապէս ունենալ իր Ազգային Տունը։ Սեփական հայրենիք, ա՛յս է միակ իտէալը բոլոր Թափառական ժողովուրդներուն։

Հ. Ս.

МАМОՒԼ

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»՝ ՄԵԾ ԾԱՒԱԼՈՎ

Գահիրէի մեր պաշտօնակիցը՝ Յուսաբեր՝ հոկտ. 1էն սկսեալ կը հրատարակուի աւելի մեծ ծաւալով։ Մօտէն ծանօթ հակայ դժուարութիւններուն որոնց պէտք է դիմագրաւէ հայ թերթը, ամէն անգամ որ բարեփոխում մը փորձէ, կը մաղթենք սրտագին յաջողութիւն։

Այս առթիւ գրուած խմբագրականի մը մէջ, Յուսաբեր կ'ըսէ (1 հոկտ.).

— «15 տարիներու աշխատանքի պտուղն է այս: Մէկուկէս տասնամեակ առաջ ասպարէզ իջաւ Դաշնակցութեան այս ճամբեստ, այլ արի զաւակը: Եկաւ եգիպտահայ գաղութի ճանբային ցուրտ ու անհրապոյր մթնոլորտի մէջ հայրենի երկրի ազատագրութեան գաղափարը քարոզելու:

15 տարի առաջ երկօրեայ թերթ մըն էր ան, շատ անշուք կեանքով ու շատ համեստ ծաւալով: Ութ տարի վերջը անոր ծաւալը մեծցաւ իր երկօրեայ հանգամանքը պահելով, ապա նոյն ծաւալով ասկէ երեք տարի առաջ դարձաւ օրաթերթ, իսկ այսօր, օրաթերթ մնալով մէկտեղ, ան կը հրատարակուի ընդարձակուած ծաւալով եւ աւելի խնամուած արտաքինով: Երէկուան թոյլ եւ երերուն «Յուսաբեր»ը այլեւս խոլանիստ ծառ մը դարձած է, պատկառազդու՝ իր խօսքով, անառիկ՝ իր գաղափարներով եւ անբասիր՝ իր վարքով ու գործերով:

Դաւ առ դաւ ան կրթած ու դաստիարակած է ընթերցող հասարակութիւնը, բերկոր առ բերկոր խախտած ու գրաւած հակառակորդին դիրքերը, եւ աստիճան առ աստիճան հիմն ցնցած ու դիմափոխած բարքերու եւ ըմբռնումներու այն այլանդակ աշխարհը, զոր տասնամեակներ առաջ ու տասնամեակներ շարունակ պէյն ու էֆէնտին կերտեցին այս երկրին մէջ:

«Յուսաբեր»ը մնաւոր չէ՛ անապատի մէջ, այլ մէկը կարգապահ, ուխտեալ ու հաւատաւոր բանակի մը առաջնորդներէն, որոնց հաւատքը կը ծաւալի բանակի նուիրումով, զոհողութեամբ եւ յաղթանակներով: Ապացոյց — այսօրուան «Յուսաբեր»ը, որ հասակ առաւ ու մեծցաւ հաւաքական ճիգերով ու հաւաքական զոհողութեամբ, գաղափարօրէն մաքուր եւ բարոյապէս ջինջ ու անբասիր մթնոլորտի մէջ:

Եւ որքան այս ճիգը կրկնապատկուի ու զոհողութիւնը մեծնայ, որքան աւելի «Յուսաբեր»ը տարածուի եւ անոր խօսքը անհրաժեշտ սնունդը դառնայ ընթերցող բազմութեանց, այնքան աւելի պիտի մեծնայ ու ճիւղաւորուի նաեւ իր կատարելիք գործը: Ոյժ տալ մեր «Մատենաշար»ին (որուն հրատ. սրակութեանց թիւը հասաւ 21ի) եւ ճոխացնել թերթի բովանդակութիւնը, — ասոնք պիտի ըլլան մեր հերթական առաջադրութիւնները:

«Յուսաբեր»ը աւելորդ օրկանը չէ հայ մամուլի: Ըլլալով պաշտօնական թերթը Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եգիպտոսի կեդրոնական կոմիտէի, մեր թերթը ոչ միայն գաղափարներ կը քարոզէ, այլ եւ Թարգմանը կը հանդիսանայ հայ կեանքի առաջնագոյն ազդակի քաղաքական առաջադրութեանց: Այս տեսակէտով «Յուսաբեր»ի դերն ու կշիռը ասկէ ետքը ա՛լ աւելի կը մեծնայ, որովհետեւ ան պարտականութիւն ունի ուղղակի Թարգմանը ըլլալու ոչ միայն Եգիպտոսի, այլ եւ Սուրիոյ կուսակցական կազմակերպութեան»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Բիւրեղեան Ազգային Տօնը. — Հոկտեմբեր 5

«Հոյբուն» Քիւրտ Ազգայնական կուսակցութեան կեդրոնական վարիչ մարմինը իր յուլիս 21ի արտակարգ ժողովին մէջ որոշած է Հոկտեմբեր 5ը ընդունիլ իբրեւ Ազգային Տօն, ի յիշատակ քրտական առաջին համագումարին։

Այս առթիւ քուէարկուած է հետեւեալը.

1.— Ազգային Տօն նշանակուած է Հոկտեմբեր 5ը, որովհետեւ 1927 հոկտեմբեր 5ին էր որ գումարուեցաւ քրտական առաջին համագումարը եւ հիմը դրուեցաւ Հոյբունի։

2.— Հոյբունի բոլոր մասնաճիւղերը մասնաւոր հաւաքոյթներով եւ հանդէսներով պիտի տօնեն այդ օրը։

3.— Այդ հանդէսներուն մէջ ճառեր պիտի խօսուին քիւրտ անկախութեան պայքարի պատմութեան եւ այդ պայքարի ընթացքին զոհուած հերոսներու եւ նահատակներու մասին եւ արտասանութիւններ պիտի ըլլան։

4.— Հոն՝ ուր կազմակերպութիւնը զօրաւոր է եւ միջավայրը կը թոյլատրէ, այդ հանդէսները պիտի կատարուին հրապարակային վայրերու մէջ։

5.—Ամէն Քիւրտ պիտի աշխատի իր կարողութեան չափով որպէսզի Ազգային Տօնը տօնուի ամբողջ ազգին մէջ եւ անոր մտքին մէջ յաւերժանայ։

6.— Այս հաւաքոյթներուն մէջ, յարմար առիթներով, Ներկաները կրնան նուիրատուութիւններ ընել կուսակցութեան։

Նատիր խան կը գրաւէ Քապուլը

ՊԷՉԷԻ ՍԱՔԱ ՓԱԽԱԾ

Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ հոկտ. 8ին առտուան ժամը 4ին Նատիր խանի եղբայր Շահ Վալի խանի զինուորները գրաւած են Աֆղանիստանի մայրաքաղաք Քապուլը։

Պէչէի Սաքա (էմիր Հապիպուլլահ) փակուած է քաղաքին մէջտեղը կառուցուած միջնաբերդին մէջ՝ քանի մը հաւատարիմներով։

Քուհիստանի, Կառտէզի եւ Քարիսիտէրվիշի զինուորները անձնատուր եղած են Նատիր խանի, որ զօրագունդ մը ղրկած է Ճէլալապատի ճամբուն վրայ, անոնց ընդ առաջ երթալու համար։ Քուհիստանի զինուորները ստիպողաբար կանչուած էին Պէչէի Սաքայի կողմէ՝ փրկելու համար Քապուլը։

∴ «Տէյլի Էքսփրէս»ի Տէլհիի թղթակիցը կը հաստատէ Քապուլի գրաւման լուրը։

Նատիր խանի եղբայրը Վազիրի եւ Ճաճի զինուորներու հետ հասած էր մինչեւ Շարասիա, Քապուլէն 9 քիլոմեդր հեռու գիւղ մը, զոր գրաւած էր մէկ ժամուան կռուէ յետոյ։ Հոն փոքր պահակախումբ մը ձգելէ յետոյ, կիրակի առաւօտ կանուխ, Շահ Վալի խան յառաջացաւ դէպի Քապուլ, ճամբուն վրայ շատ տկար դիմադրութեան մը միայն հանդիպելով։

Կէսօրէն վերջ ժամը 5ին արդէն իսկ Հապիպուլլահի զինուորները խուճապի մատնուած էին եւ Պէչէի Սաքա ինք ալ փախած էր։

Լուրի մը համաձայն, Պէչէի Սաքա օդանաւով փախած է՝ անծանօթ ուղղութեամբ։

∴ Կալկաթայէն կը հեռագրեն թէ Քապուլի կառավարութիւնը թղթաքարտ մը ուղղած է Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան բողոքելով որ անգլիական իշխանութեան ենթակայ ցեղախումբերը Նատիր խանի կողքին կռուած են։ Ասկէ զատ անգլիական սահմանագլուխի պաշտօնեաները արտասովոր դիւրութիւններ ընծայած են Նատիր խանի սպաներուն։

∴ Նատիր խան Ամանուլլահ Թագաւորի մօտիկ ազգական է. Նախապէս եղած է պատերազմական նախարար, յետոյ Փարիզի աֆղանական դեսպան։ Երբ Ամանուլլահ պարտուելով գահէն հրաժարեցաւ, Նատիր խան կը գտնուէր Նիս, ուսկից անցաւ Աֆղանիստան եւ կազմակերպեց ցրուած ուժերը եւ այժմ կը տանի յաղթանակը։

Ցայտնի չէ թէ այս յաղթանակին պտուղը ինք պիտի վայելէ թէ Ամանուլլահ, որուն անունով գործի ձեռնարկած էր։

Սանասարեան խանին դատը

Գրած էինք թէ Պոլսոյ կուսակալութեան փաստաբանները դիմած են Էսկիշէհիրի Վճռաբեկ ատեանին, պահանջելով որ սրբագրուի Պատրիարքարանի ինդասս տրուած վճիռը։ Այնպէս որ Նոր դատավարութիւնը պիտի սկսի երբ Վճռաբեկ ատեանը որոշում մը տայ այդ պահանջի մասին։

Մինչ այդ սակայն, Նոր խնդիր մը ծագած է։ Կուսակալութեան փաստաբանները դիմած էին դատարանի կողմէ կարգուած հաւատարմատար (Նէտր ատ. Սիւլէյման Ջիւհատ պէյի), որ Սանասարեան խանին մատակարարութիւնը եւ մինչեւ հիմա գանձուած վարձքերը իրենց յանձնէ։

Այս դիմումին վրայ, գործը դատարան ինկած ըլլալով, Պոլսոյ Քաղաքային Բ. ատեանը հոկտ. 5ին զբաղեցաւ անով։ Ներկայ էին կուսակալութեան եւ Նարոյեան Պատրիարքին փաստաբանները։ Առաջինները ըսին թէ քանի որ մերժուած է դատը, խանը պէտք է յանձնել իրենց։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԱՐՏԱԳԱՂԹ ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ

Սօն Սաաթ դիտել կուտայ թէ ատենէ մը ի վեր Պոլսէն ուշագրաւ արտագաղթ մը տեղի կ'ունենայ դէպի Ամերիկա եւ Եւրոպա, ինչպէս կը հաստատեն անցագրային վիճակագրութիւնները: Գացողները Հրեաներ եւ քրիստոնեաներ են:

Երչոդ զրոյցներու համաձայն, գացողները օտար հպատակ կը դառնան, առանց փոխել տալու իրենց Թրքական հպատակութեան արձանագրութիւնը: Գաղթին գլխաւոր պատճառն ալ ժառանգական Նոր օրէնքն է, որ կարեւոր տուրք մը սահմանած է ժառանգութիւններու փոխանցման համար, ինչպէս կանոն է բոլոր քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ:

Մեկնողները, անգամ մը որ արտասահման կ'երթան եւ իրենց ժառանգորդ ծերունի ազգականները կը հեռացնեն, կը սկսին հաշուեյարդարի ենթարկել իրենց կալուածները: Իսկ այս կացութիւնը շատ մը տեսակէտներով վնասակար է երկրին: Հոս շահուած հարստութիւնը այստեղին կը պատկանի: Ասոր համար, պէտք է որ առաջ արգելիչ միջոցներ ձեռք առնել այդ յոռետես եւ շահախնդիր մարդոց դէմ։

ՅՕՏՆ ԱԹԱՌ-ՓԱԽԱՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Ոստիկանութիւնը երեւան հանեց ֆրանքեւյոյն աւազակներու խումբ մը, որոնք զանազան գողութիւններ ըրած էին: Առաջին անգամ ձերբակալուեցաւ Մարսէլ Ժէրխօ անուն ֆրանսացի մը, որ փարիզեան արուարձան Քլամարի, Վանվի, Մալաքոֆի եւ Մոնրուժի մէջ զանազան մարդոց կը ներկայացնէր արժեթուղթեր եւ փոխ դրամ կ'ուզէր: Ժէրսօ յանցանքի վրայ ձերբակալուեցաւ Վանվի մէկ սրճարանին մէջ եւ յայտնեց թէ այդ արժեթուղթերը իրեն տուած էր էտուար Պիկաժէ, ամիրենցի: Այս վերջինն ալ ձերբակալուելով, քովէն գտնուեցան բազմաթիւ արժեթուղթեր: Քննութիւնը հաստատեց թէ անոնք գողցուած էին 1929 յուլիս 30ին Օրլէանի մէջ այրի կնոջ մը՝ Տիւրանի բնակարանէն:

Պիկաժէ մատնեց իր մեղսակիցները՝ Պոլսեցի Իֆթէժոս Եորկիու (կեղծ անունով ժորժ լը Քորս), Տիմիթրի Հաճի-Արկիրիսյոյն ուսանող եւ ֆրանսացի ժորժ Լըֆէվրը:

Ասոնք իրենց կարգին մատնեցին բոլոր գողութեանց իսկական հեղինակը՝ ժաք Էլիաս, մականուանեալ «Պուլկար» որ այժմ բանտն է: Յարդ գողցած են կէս միլիոն ֆրանք արժէքով գոհարեղէն եւ արժեթուղթ։

Բոլոր մեղսակիցներն ալ ձերբակալուելով բանտարկուեցան:

ՄԱՐՏԱՆԱՒԵՐ ՎՈՍՓՈՐԻ ՄԷՋ

Անգլիական նաւաբաժին մը այցելած է Պոլսոյ ջուրերուն: Այս առթիւ հոկտ. 13ի գիշերը մեծ պարահանդէս մը պիտի տրուի անգլ. դեսպանատան մէջ: Պիտի հրաւիրուին բոլոր Թուրք պաշտօնատարներն ու դեսպանները:

ՎԻՐԳԻԼԻՈՍԻ 2000ԱՄԵԱԿԸ

1930ին պիտի տօնուի Վիրգիլիոսի ծննդեան 2000ամեակը: Հռոմէական հանճարը ծնած է 70ին (Ք. Ա.): Իտալական կառավարութիւնը այժմէն միջոցներ կը խորհի, մեծ Իտալացիին ծննդեան վայրին մէջ հանդիսաւորապէս տօնելու համար տարեդարձը:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ձմեռը՝ երբ գեղարուեստական հաճոյքի եւ ժամանցի, ամառը՝ երբ ծովեզերեայ զբօսավայրերու դասական երկիր, ամէն տարի, Ֆրանսա տեղ կու տայ բազմաթիւ օտարականներու, որոնց ծախսած միլիոնները կարեւոր դեր մը կը խաղան ժողովուրդին տնտեսութեան մէջ։

Եւ ամէն տարի ալ, կառավարութեան օժանդակութեամբ, զանազան ընկերութիւններ մեծ ջանք կը թափեն եւ հսկայ գումարներ կը վատնեն դէպի Ֆրանսա քաշելու համար հոծուստ օտարականներու բազմութիւններ։

Եւ սակայն, այս կարգի անցորդ ու մեծափարթամ օտարականներըէն որ Ֆրանսայի համար կը կազմեն ընկերային լուրջ խնդիր մը։

Մեծ պատերազմէն յետոյ, իր քայքայուած ճարտարարուեստն ու տնտեսութիւնը վերականգնելու, քանդուած վայրերը վերաշինելու, ու նաեւ, պարպուած գիւղերը լեցնելու յոյսով, Ֆրանսա անհրաժեշտօրէն պէտք զգաց դիմելու օտար բազուկներու ուժին։ Ու փութանակի կազմակերպեց ներգաղթի սպասարկութիւններ, որոնք զանազան երկիրներէ Ֆրանսա կը մտցնէին գործաւոր բանուորներ եւ երկրագործական աշխատաւորներ։ Նաեւ քաղաքական պատճառներ՝ բարդուած տնտեսական աննպաստ պայմաններու վրայ դէպի Ֆրանսա խուժել տուին բազմաթիւ օտարականներ։ Այս կարգէն, Հայեր, Ռուսեր եւ Իտալացիներ։

Ու Ֆրանսա որ իր օգտին իսկ համար, դռները լայն բացեր էր օտար բազուկներու առջեւ, ստիպուեցաւ խիստ սահմանափակումներու դիմել մասնաւոր օրէնքներով եւ վարչական կարգադրութիւններով ու մտահոգուիլ բանաւոր ընտրութեան մը հարցով, որովհետեւ, իրականութիւնը կը գլէր ենթադրութիւնը։ 1925 յունուար 1ին, Ֆրանսա հաստատուած օտարականներու թիւն էր 2 միլիոն 845.214։ Իսկ վերջին վիճակագրութիւն մը հետեւեալ թիւերը ցոյց կու տայ. Ամերիկացիներ՝ 61.000,— Անգլիացիներ՝ 84,000.— Հոլանտացիներ՝ 14 հազար.— Ռումանացիներ եւ Յոյներ՝ 20.000.— Պելճիքացիներ՝ 46,000.— Սպանիացիներ 467.000.— Ռուսեր՝ 100,000. — Լեհեր՝ 310.000.— Իտալացիներ՝ 817.000.— Գերմանացիներ՝ 64.000.— զանազան ազգեր՝ 20,000։

Այս թիւերուն վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ մօտ յիսուն հազար Հայեր։ Հաշուէն դուրս կը մնան ֆրանսական գաղթավայրերու բնիկները։

Օտարներու այս խայտաբղէտ բազմութեան հանդէպ, բնական է թէ երեւան պիտի գար մասնաւոր քաղաքականութեան մը հարցը. երկու հակադիր եզրերով, — մէկը հոգեբանական բնածին չկամութիւն հանդէպ օտարականին՝ մանաւանդ աշխատաւոր զանգուածներուն մէջ, — Միւսը տնտեսական ու քաղաքական պատճառներու ճնշումով տեսակ մը բռնի համակրանք՝ կառավարական ու վարչական շրջանակներու կողմէ… Ու այս երկու եզրերու հակադրութիւնը որ Ֆրանսայի գլխուն կը նստեցնէ ընկերային հարցի մը ծանրութիւնը, խնդիր է լուծել փափկութեամբ, ընտրութեամբ, առանց խրտչեցնելու, կերպով մը, ենթականերու գիտակցութեամբն ու հաւանութեամբ, թերեւս նոյնիսկ օժանդակութեամբը։ Որովհետեւ միայն տնտեսական պատճառներ չեն որ Ֆրանսայի մէջ անհրաժեշտ կը դարձնեն օտարներու զանգուածային ներկայութիւնը. Անոնց հանդէպ Ֆրանսայի տեսակէտին մէջ կը մտնեն նաեւ ընկ. ներկայ եւ քաղաքական հեռաւոր նկատումներ։ Շնորհիւ աշխատանքի միջազգային շուկաներու անարդար կառուցուածքին որ պարբերաբար հոս կամ հոն կը ստեղծէ գործառութեան տագնապներ ու մէկ օրէն միւսը փողոց կը թափէ հազարաւոր բանուորներ, բաղդատաբար աւելի դիւրին է արտադրութեան պահանջները գոհացնելու համար, պակսած բազուկները փոխարինել մարդկային անգործ ուժերով։

Բայց ինչ որ ամենէն աւելի Ֆրանսան տրամադիր կը դարձնէ հաշտ աչքով դիտելու եւ քաջալերելու օտարներու ներկայութիւնը իր հողերուն վրայ, կը բխի ընկերային պատճառներէ ու քաղաքական նկատումներէ։

Պատերազմը կոտրեց Ֆրանսայի թեւը։ Ու թէեւ յաղթական, սակայն, ան խաղաղութեան վերադարձաւ թիւի անհամեմատ կորուստով մը։

Միւս կողմէ, Ֆրանսայի ծննդաբերական մակարդակը շատ աւելի վար է քան դրացի երկիրներունը։ Արագ ու հեւասպառ կեանքի մը պահանջները, ապրուստի, բնակութեան եւ այլ նեղութիւններ՝ դասակարգի մը համար, կամ հաճոյքի, հեշտանքի եւ հանգիստի ձգտումներ՝ ուրիշներու համար, բազմածնութեան հոգերէն կը խրտչեցնեն ֆրանսական ընտանիքը։ Ու հակառակ ամէն տեսակ քաջալերութիւններուն, ծնունդներու թիւը չի շարժիր իր սովորական մակարդակէն վեր, մտահոգելով երկրին վարիչ շրջանակները։

Որովհետեւ, որեւէ պետութեան համար, երբ կենսունակութեան, ներկայի եւ ապագայի ապահովութեան հիմնական ազբիւր, թիւը կը ներկայանայ բացառիկ կարեւորութեամբ։

Անկից՝ պաշտօնական Ֆրանսայի փութկոտ ու համակիր վարմունքը՝ հանդէպ կարգ մը օտարականներու, որոնց վրայ կը նայի իբր ապագայ Ֆրանսացիներու. Ու ծայր կու տայ իւրացման քաղաքականութիւն մը, որ դեռ վերջնապէս չէ բանաձեւուած ու գտած իր կիրարկումի տարրերը. բայց՝ արդէն կը գործէ խարխափելով, առ այժմ, գրեթէ տարերային ուժերով, որոնց վրայ կու գան բարդուիլ մասնակի բայց կազմակերպ ջանքեր։

Ձուլումը սակայն նորութիւն մը չէ Ֆրանսայի համար, որ Միջին Դարէն ի վեր, պարբերաբար եւ յաջողութեամբ կիրարկած է «միջցեղային պատուաստումներ», թէեւ ինչպէս ըսինք, ցարդ առանց կազմակերպուած ջանքերու, օգտուելով միջավայրի ազդեցութենէն եւ գաղթական տարրերու ազգակցական մօտիկութիւններէն եւ իր այսօրուան բնակչութեամբ իսկ, կը կազմէ պատմական ազգի տիպարը։

Ֆրանսա՝ գաղթականներու դասական երկիրն է կելտերէն, Նորմաններէն եւ Ֆրէնկներէն ի վեր որոնք ժամանակի ընթացքին, նոյն կաթսային մէջ հալեցան, կազմելով գրեթէ այսօրուան միատարր հաւաքականութիւնը, հաւաքական մտածումի եւ զգացումի նոյն ստորոգելիներով։

Բայց փոխուած են ժամանակները։ Հին այդ թուականներուն, գաղթական օտարներու իւրացումը կը նպաստաւորուէր զանազան պատճառներով, այսօր սակայն կը դժուարանայ ուժեղ ազգայնականութեամբ մը։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

ԿՌՈՒԻ ԲՆԱԶԴԸ

Հեղինակ Prof. Pierre Bovet
Թարգմանեց Փօղոս Գէորգեան

(Շար. Նախորդ Թիւէն եւ վերջ)

Երեւոյթը այնքան համայնատարած է որ ան գրաւեցուցած է նոյնիսկ աստուածաբանական հեղինակութիւններ որոնք անոր հետաքրքրական մեկնութիւններ տուած են։

Հայր Ցըլահէյ այս երեւոյթին ծագումը բացատրելու համար, կ'ենթադրէ աշխարհիկ իմաստով զինուորական տիպարի մը գոյութիւնը, որ յետոյ փոխաբերաբար յեղյեղուած է եկեղեցական գրականութեան մէջ։ Իսկ Հանեաք որ հոգեբանօրէն կը մօտենայ հարցին, կը գտնէ որ մարդ էակին մէջ կան կարգ մը թաքուն առաքինութիւններ որոնց լրիւ փթթումին համար պատերազմը ամէնէն յարմար մթնոլորտն է։ Ուստի կ'եզրակացնէ որ «ոչ մէկ բարձրագոյն կրօնք պիտի կրնար առանց պատերազմէն փոխ առնուած պատկերի ըլլալ, ոչ ալ հետեւաբար առանց զինուորի»։

Պովէ, աւելի ընդունելի գտնելու համար իր կերտած տեսութիւնները, կ'ուսումնասիրէ Փրկութեան Բանակին կազմակերպութիւնը եւ անոր առաջին պետերուն կեանքն ու անհատական ձգտումները, որոնցմէ կը հանէ հրահանգիչ հետեւութիւններ.

Բայց հակառակ այս խիստ շահեկան գիծերուն, գիրքը պիտի մնար բնազանցական ամուլ պրպտումներու հաւաքոյթ մը. եթէ բովանդակութիւնը անտատ ըլլար ծառայելու մարդկային իտէալի մը, բարձր կամ խոնարհ։ Արդ, Պովէ որ փիլիսոփայական ֆանթէզիով գրաւելու ժամանակ չունի, գիրքին վերջին գլուխները կը յատկացնէ բացատրելու իր նպատակը եւ զայն իրականացնելու միջոցները։ Քանի որ մեր բոլոր գիտողութիւնները կու գան ապացուցանել կռուի բնազդին գոյութիւնը, ուրեմն ներկայութիւնը ուժի մը զոր անկարելի եւ թերեւս անխոհեմ է խղդել — ի՞նչ հնարքով կրնանք չէզոքել զայն իր վտանգաւոր ընթացքէն, նպաստաւոր ուղղութեան մը մէջ արդիւնաւորելու համար։ Կամ, հեղինակին նախասիրած բացատրութեամբ, ի՞նչպէս ձեռք բերել կռուի վսեմացումը։

Բայց հաւաքականութեան շահուն հակառակ է հետապնդել կռուի բնազդին ջնջումը կամ ձեւափոխութիւնը անհատին մէջ, քանի որ ան, հաւաքականութիւնը, կ'օգտագործէ այդ բնազդը իր նպատակներուն համար։ Միայն թէ կրնանք մասամբ վսեմացած նկատել բնազդ մը որ կը գործածուի ի նպաստ հաւաքականութեան մը։ Հիմա դաստիարակին գերագոյն ճիգը պիտի ըլլայ հետապնդել հաւաքականութեանց կռուի բնազդին վսեմացումը՝ համամարդկային ընկերութեան բարիքին համար։

Պովէ, որ արդէն համարձակած էր 1916ի պղտոր մթնոլորտին մէջէն իսկ ընդնշմարել այդպիսի ընկերութեան մը կարելիութիւնը, այսօր այդ ընկերութեան կողմէ ընտրուած է իբրեւ վարիչ՝ աշխարհի խաղաղասիրական դպրոցին։ Եթէ, ստուգիւ իրեն ընծայուած իրաւասութիւնները կը համապատասխանեն իր բարձր առաքելութեանը, այն ատեն կրնանք աւելի յուսալից աչքերով նայիլ դէպի Ազգերու Դաշնակցութեան ապագան։

* *

Ամենէն անկեղծ ու բանիմաց թարգմանիչն անգամ ստիպուած է կերպով մը արդարացնելու այն ճակատագրական ամբաստանութիւնը որ ի պաշտօնէ կը հարուածէ զինքը Traduttore, traditore!

Պ. Գէորգեան զոր իր ձեռնհասութիւնը բոլորովին զերծ պիտի պահէր այդ մեղադրանքէն, անոր կ'ենթարկուի ուրիշ յանցանքի մը համար ... Մասնակի Թարգմանութիւն մըն է իր կատարածը։

Մէկը որ միայն այս թարգմանութեան միջոցաւ պիտի թափանցէ հեղինակի միտքին, կը վախցուի որ զուտ տեսական ուսումնասիրութեան մը տպաւորութիւնը ստանայ անկէ. մինչդեռ բնագիրին պսակը կը կազմեն անոր վերջին գլուխները որոնք կը բովանդակեն յայտնուած գաղափարներուն կիրարկումի հնարաւորութիւնները։

Բայց ամէն իմաստուն ճարտարապետի պէս, Պ. Գէորգեան ալ հարկադրուած էր հիմէն սկսելու իր գործը։ Իր ուսուցչական զբաղումներուն կողքին եւ այն անձուկ, գրեթէ նախնական պայմաններուն մէջ ուր կը գտնուի Պընեէնի Հայ Դպրոցին տպարանը, դժուար էր աւելին ընել։ Թարգմանութիւնը զուգադիպեցաւ իմ պաշտօնավարութեան՝ս շրջանին՝ այդ դպրոցին մէջ, այս պարագան կը կարծեմ, բաւական է արդարացնելու կնքահայրի տիտղոսը զոր ինքզինքիս շնորհեցի իբրեւ ականատես վկայ գիրքի յացումին։

Այս գործէն առաջ, Պ. Գէորգեանի ջանքերով շարք մը տենտիր հրատարակութիւններ լոյս տեսած են Պընեէնի Դպրոցի տպարանէն, որուն հիմնադիրն է ինքը եւ միակ գործ... Հակառակ այս բոլոր դժուարութիւններուն, չեմ կրնար ձայնակցիլ նախկին ուսուցչիս (որովհետեւ Կռուի բնազդին թարգման... ալ ինչպէս հեղինակը, իմ ... ցիչս եղած է), երբ ան բացա... կը յայտնէ որ «ուրիշներ ... նարկեն գրքին ամբողջ... թարգմանութեան»։ Քանի որ ... սկսած է գործը, վերջացնել ... ճիտին պարտքն է։

ԵԴՈՒԱՐԴ ՑԱՐՕՆԵԱ...

„ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ Օ... ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 8 Հոկտ. (Թղթ.) — Այս տարի տեղւոյն Դաշնակցութեան Շրջանային Միութեան անակնկալ մը ըրաւ վարձելով քաղաքիս ամէնէն ... ու ընդարձակ սրահներէն «Brebant Marseillais»ն, որ կայն շատ նեղ կուգար, տալով անբաւականալի խճողում ... Խնդրուեցաւ ընկերներէն ու տասարդ հայրենակիցներէն իրենց աթոռները տրամադր... գական սիրոյն, ու այդպէս բա... մաթիւ այրեր ոտքի վրայ մնա... ցին մինչեւ վերջը։

Ժամը 9ին նախագահ ... Հ. Սերէնկիւլեան բացաւ հանդէ... հետեւեալ խօսքերով

— Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը գաղափարական մըն է զոր ոչ ... կրնայ մեռցնել, անիկա անմ... է ու հարազատ պաշտպանը ... նիրաւուած հայութեան եւ ... ազատագրական դատին։ Դաշ... ցութիւնը ամուր կառչած իր գա... ղափարին պիտի քալէ մինչեւ վերջը, որպէսզի իրականացնէ նահատակ ռահվիրաներուն ... երազները։

Դուք բոլորդ գիտէք ... պատմութիւնը կը վկայէ թէ ... րիներէ ի վեր, թէ՛ թուրք ... ռուս եւ թէ ուրիշ շատ մը բռնա... կալներ, ուզեցին քանդել Դաշ... նակցութեան հիմերը, որպէս... «Հայկական Հարցը» ... դամբանին մէջ մնայ ... երեսէն։ Եւ հիմա, ի՞նչ ... մանք, ռամկավարները ... Հնչակեանները ու ... շեւիկներ, հետեւելով ... սուլթաններու, թալէաթներ... քեմալներու, մէկ նպատակ ... ունին՝ քանդել Դաշնակցութ... Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը մէկ...

ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ «ԺԻՄՆԱԶ ԺԱՓԻ»Ի ՄԷՋ

Չորս Ժամ Փարիզեան Բանուորական Ամբոխին Հետ

ԿԱՄ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՀՍԿԱՅ ՄԱՐԶԱՐԱՆ ՄԸ ԿԸ ՎԵՐԱԾՈՒԻ ՌԱԶՄԱԴԱՇՏԻ

— Զարշելի արարածներ, ձեր Փօլ-Պօնքուրները։ Ո՞վ է որ կիներու զինուորագրութեան օրէնքը վաւերացնել տուաւ...

— Իսկ Թըրնոաէ՞լը, կ'ըսէ լերկ, ամերիկանացած դէմքով տղայ մը, որ օդային սպառազինման տեղեկաբերն է...

— Խօսեցէ՛ք ձեր շարքերուն մէջ գտնուած ստրկանական լրտեսներէն, կը պոռան ընկերվարականները, ապահովութեան բաժնի գաղտնի գործակալներէն, խօսեցէ՛ք Ֆլորիմօն-Պոնթի մասին, հին յիսուսեան եղբայր...

Ընկերս կը զարնէ դրան հետզհետէ աւելի ջղայնացած, զոյգ բռունցքներով որ անպայման կը ցաւին, մինչդեռ ամբոխը կը դառնայ աւելի խառնակ, աւելի կրքոտ, աւելի տարերային։ Դուռը միջօրէն կը բացուի։

Ժամը հազիւ երեկոյեան ութն է։ Ամբոխը կը դառնայ պահանջկոտ։ Խիստ, խռպոտ ձայն մը կը գոչէ դրան մէջէն։

— Ո՞վ է այդտեղ..

— Ընկերվարական ուսանողներ, ընկե՛ր, բացէ՛ք...

— Ձեր անդամատետրերը...

Կը պահանջէ նոյն խռպոտ ձայնը։ Ներս կը մտնենք ետեւնիս ձգած փարիզեան այդ ամբոխը որուն հանած աղմուկը հիմա, կը հասնի ներս, մեծ սպառնալիքի մը պէս։ Ցանկարծ այդ խառնաշփոթ, անորոշ, աննպատակ աղմուկը կը վերածուի հսկայ, պարտադիր, վայրագ աղաղակի մը։ Բազմահազար ու հեղուկ այդ մարդկային բազմութիւնը կը բռնուի ջղաձգութենէ։ Դրան մօտ կ'երեւայ Ռընոտէլի քառակուսի, հաստատուն հասակը։ Սեւ ու լայնեզր գլխարկը խոշոր գլխուն վրայ, յատկանշական կաշիէ պայուսակը թեւին տակ՝ ուր անտարակոյս կան ցան ու ցիր թղթերու վրայ ժողվէն հատուածներ, որ երեք ժամ յետոյ պիտի յիշէ։ Ռընոտէլ կը յառաջանայ պաղ այլ օրինակելի քաջութեամբ, ակռաները սեղմած, արհամարհելով համայնավարներու վրէժխնդիր առնոցները ու մօտիկ շընելով ընկերվարական բազմութեան պատասխան ծափերը, կը յառաջանայ իր լայն, հարուածի դիմացող կուրծքը ցցած, դէմքը՝ ցուրտ, վճռական, կորովի։

— Դաւաճա՛ն, մարդասպա՛ն, մարդասպա՛ն։

Կը գոռան զայրալից համայնավարները։ Բռունցք ցցելով.

— Կեցցէ՛ Ռընոտէլ, կեցցէ՛ ընկերվարութիւնը, անկցի՛ Ֆլորիմոն-Պոնթը, տիրացուն...

Կը հակադարձեն ընկերվարականները նոյնքան կատաղի, նոյնքան պատրաստ կռուելու։ Ու ամբոխը կը խլրտի ինքն իր վրայ, կը փրփրի, կը բարձրանայ ու կ'իջնէ, ինչպէս կատղած ծով, փոթորիկի բռնուած մարդկային ովկէան։ Ռընոտէլ կը մտնէ ներս՝ լուռ, ցուրտ, աջ ու ձախ բարեւելով, սեղմելով երիտասարդներու ձեռքերը, ժպտելով ծերերուն։

Ամէ՛ն մարդ կը սպասէ գէշ, դժուար ժամերու։ Արիւն պիտի թափի՞ արդեօք։ Օդին մէջ փոթորիկ կայ։ Հսկայ մարզարանը պարապ է դեռ։ Կան միայն 400ի մօտ երիտասարդ ընկերվարական զինուորներ, 18—25 տարեկան և ծեր զինուորականներ, փորձուած, վարժ կռիւի։ Բոլորը տենդի, անհանգստութեան մէջ են։ Մարզարանի հսկայ սրահը շրջապատող երկրորդ յարկի պատշգամներու մուտքերը կը փակեն սեղանէ եւ աթոռներէ կազմուած ամբարտակներով. որովհետեւ եթէ կռիւ փրթի՛ դժուար է հսկել պատշգամներուն վրայ ու վտանգաւոր։ Բոլորին լամբականներուն վրայ ալ կան կարմիր, լաթէ կակաչներ։ Մէկմէկ հատ ալ կուտան մեզի, ուսանողներուս։ Երեսուն հոգի ենք միայն, արձակուրդներէ վերադարձած չեն դեռ միւսները։ Կը բաժնուինք երեք թռուցիկ խումբի։ Կը լրացնենք հարիւրեակ մը որ ամէ՛ն պարագայի տակ, արեան գնով, պիտի պաշտպանէ բեմը որ ընդարձակ է եւ կ'իջնէ սրահին վրայ երկու սանդուխներով։ Ժամը ութն է։ Ձայն մը կը բարձրանայ լռութեան մէջ, տիրական, զօրաւոր, լուրջ։

— Պատրաստ եւ ուշադիր, ընկերնե՛ր, դռները պիտի բացուին..

Ու ահա՛ մարդկային բազմութիւնը կը լենայ ներս, շատ լուռ ու անհանգիստ լռութեամբ մը որ կը յատկանշէ կռիւի մօտալուտ ըլլալը։ Բազմութիւնը կը լենայ ներս բարկ ու դողդոջուն երիզով մը, երիտասարդ պահակներու խիստ հսկողութեան տակ։ Ամէն մարդ կը խուզարկէ միւսին դէմքը, թշնամութեամբ, անհանգստութեամբ— համայնավա՞ր է, ընկերվարակա՞ն է... Այսուհանդերձ կարելի է զատել կարծես մէկը միւսէն, որովհետեւ ... միրները եկած են ցուցա... մտադրութեամբ, որքան որ ... բելի է apache երեւալով, ... նոտ, քինախնդիր կերպարա... ներով. Դուրսը՝ ամբոխը կ... կոծի. կը զայրանայ, կը պո... կ'ոռնայ ու կը թաւալի...

Վայրկեան մը կը լռէ ... դիրքս ու կ'երթամ զա... խաւոր դրան առջեւ. անկ... գրեթէ բազմութիւն կայ ու ... լուր, անօրինակ աղմուկ ... կարծ սակայն կը բարձր... լայն, մեծածաւալ աղաղակ ... Համայնավար ամբոխը կը ... հանջէ որ դռները լայն բաց... ու կը գոչէ։

— Ընդհանուր ներսում, կեցցէ՛ Մարթի, կեցցէ՛ Բաշէն...

— Ռուսիա գացէ՛ք, Բուսո... կը պատասխանեն նոյն ... թեամբ ընկերվարականները։

Ո՞վ է այդ մարդը՝ որ կը ... ու ուժեղ բանուորներու ... վրայ ելած կը փորձէ խօսի... հսկայ ու տարերային եւ ... բասեռ ամբոխին։

(2) ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

…այն կ'ըսէ իր մօտաւոր ու հե… …ոք, ներքին ու արտաքին թշն… …միներուն որքան ատեն որ մեր …ային տարրական իրաւունք… …ն ճանչցուած, որքան ատեն …ադ-անկախութիւնը ստացու… …ն մէջ կը հիւծէ ու հայրե… …ն փոխադրուիր, եւ որքան …ն որ անիկա իր գլխաւոր գա… …արականին չէ հասած, կը մնայ …ժողովուրդի միակ պաշտպա… …կը խնդրեմ իմ ընկերներէն ու …այրենակիցներէն որ այս նուի… …ան տօնակատարութեան առ… …բոլորը մէկ յանկայս յար… …յիշատակը մեր նահատակ …ներուն, որոնք հայ ժողո… …ի դատադրութիւնը երա… …նեսուեցան մահուան գիրկը …իւան անմահանալու հա… …եւ արդէն անմահ է այդ …դաստիարակիչներու յիշա… …մեր հոգիներուն մէջ»։

…րագման խօսքէն վերջ խումբ …ընկերներ երգեցին «Մշակ …ընկեր Միհրան Գաբ… …րտասանեց իր երկու արտ… …ութիւնները՝ «Զարկ կով… եւ «Սասնոյ հոկտոյին»։ … Վարուժանի «Աղբիւր… …Տիրան ընկեր Մ. Մա… …թեան արտասանեց Ահարոն… «Հայաստանը» եւ խլեց …ծափեր։ Եղան նաեւ …դասաւորութիւն եւ մեներգներ։ …ծափերով բեմ հրա… …ուեցաւ օրուան բանախօս ըն… Շաւարշ Միսաքեան, որ …

—Յեղափոխութիւն … եւ եթէ ինծի է որ կ'ըսէք …փոխանցեմ զայն անոնց, …իրենցին ձեր ազատագրու… …եւ աւելի ճիշդը դուք …հետեւեցէք ձեզի որ այնքան …րեքէ ու թափառում… …այս օտար ափերուն …կ'ապրիք ու կ'ապրեցնէք …անքները, Հայու հա… …մբ անմրցելի արժա… …ով եւ չարքաշ բազուկ…

…ընկերը յետոյ անցնելով …կցութեան Օրճուան նշա… …թեան, ոչ թէ բանախօսեց, …մը շարունակ դասա… …պատմական փաստերով …Դաշնակցութեան գա… …բնականութիւնն …ութիւնը, յեղափոխակա… …անհրաժեշտութիւնը, ա… …թեան ճամբուն վրայ …եւ զարնուելու քաջու… …վեհանձնութիւնը մինչեւ …ցութեան ծնունդէն առաջ …Հայրենի եւ Միհրան…

Չերազի թափած ջանքերը։ Սոփ… նանքներ բերաւ նաեւ Պոլսոյ ազգային մարմիններու արձանագրութիւններէն, որոնք մաքուր հայեր էին եւ կուսակցութիւններու վրայ ոեւէ գաղափար մը չունենալով հանդերձ իրենց արձանագրութիւններէն յեղափոխութեան շունչն էր որ կը փչէր, ստրկութեան լուծը թօթափելու եւ ազատ ու անկախ ապրելու բնական բաղձանքն էր որ կը տիրապետէր։

Հանդէսը կէս գիշերին փակուեցաւ "Մեր Հայրենիք"ով, որմէ վերջ տեղի ունեցան հայկական ու եւրոպական պարեր մինչեւ լոյս։

Պարասրահին կից ուրիշ ընդարձակ սրահի մը մէջ սարքուեցաւ ընկերական առատ մթնոլորտ մը, եւ խումբ խումբ սեղաններու շուրջ բոլորուած եղան հաճելի անակնկալներ եւ արտասանութիւններ ու երգեր։

Ս. Միլտոնեան

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 7 Նոյմ. (Սեփ. Թղթ.) — Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ տեղւոյս Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վարուժան» խումբը մեծ ոգեւորութեամբ տօնեց Դաշնակցութեան 39րդ տարեդարձը իր սեփական ակումբին մէջ, 5 Նոյմ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 7ին։

Հակառակ տեղատարափ անձրեւին, ժողովուրդը կը դիմէր դէպի սրահ թրջուած վիճակով. Նորէն մեծ թիւ կը կազմէ երիտասարդութիւնը։ Բեմին ճիշդ ճակատը զետեղուած էին անմահ հերոսներու նկարները եւ Դաշնակցութեան զինանշանը, իսկ միւս քի դրան առջեւ կը ծածանէին հայկ. եւ ֆրանս. եռագոյնները.

Նախագահ ընկ. Ս. Լուսիկեան ժամանակին հանդէսը բացաւ, բացատրելով օրուան նշանակութիւնը, ամփոփ կերպով պարզեց Հ. Յ. Դ. 39 տարուան մէջ կատարած փայլուն աշխատանքը։

Երգիչ խումբի կողմէ երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։ Յետոյ ընկերներու կողմէ եղան յաւուր պատշաճի արտասանութիւններ, մեներգ, ուղերձ, եւայլն։

Խօսեցաւ ընկ. Ղ. Թիւլպէնտճեան որ մէկ ժամուան բանախօսութիւնով վերլուծեց Դաշնակցութեան 39 տարուան ազգօգուտ գործունէութիւնը։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ծնաւ հայ ժողովուրդի տառապանքէն, ան է որ ազատեց հայ ժողովուրդը ստրուկ վիճակէն, արթնցնելով անոր մէջ ազատութեան եւ անկախութեան ոգին, ան է որ ռազմապէս մարզեց ու կրթեց հայ ժողովուրդը, կազմակերպելով բազմաթիւ մարտական խումբեր, ցոյց տալով բիւրաւոր օրինակներ թշնամիին թէ ստրուկ ու վախկոտ կարծուած Հայն ալ գիտէ ազատագրուել պէս մեռնիլ իր հայրենիքի ազատագրութեան համար։ Դաշնակցութիւն է որ դրաւ կորիզը ներկայ Հայաստանին, ու գործն է որ պիտի իրականացնէ գործերու երազը՝ Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանը։

Հանդէսը փակուեցաւ "Լուսին չկար"ով եւ ժողովուրդը ցրուեցաւ ուշ ատեն, հայրենասիրական ոգիով լեցուած.

*
* *

Անցեալ կիրակի «Վարուժան» խումբի սարքած ընկերահամակրական ժողովին ներկայ էր համակիրներու հոծ բազմութիւն մը, չորս համակիրներ փափաք յայտնեցին մտնելու մեր շարքերէն ներս. Համակիր երիտասարդի մը ուղղուեցաւ հետեւեալ հարցումը.— «Ինչո՞ւ Դաշնակցական կ'ըլլաս»։ Երիտասարդը վեհ կեցուածքով պատասխանեց — «Ընկերներ, զիս Դաշնակցական կ'ընէ հօրս ու մօրս վրէժը, ցեղիս բազմաչխոյ գաւերը, անիրաւուած յափշտակուած հայրենիքիս անկախութեան պահանջը, եւ իմ հոս, օտար ափերու վրայ տառապիլս»։

Մ. Թաշճեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն)

ԲԱՄԲԱԿԻ ՄՇԱԿՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Բամբակի մշակման ընկերակցութիւնները խորհրդակցական ժողով մը գումարած են Երեւանի մէջ, օրակարգի վրայ ունենալով աշնան ցանքերու ծրագրի քննութիւնը, երկրագործական աշխատանքները, բամբակի բերքի վերաբերման հարցեր, բամբակի համագործակցականին վերակազմութիւնը, եւայլն։

Ցնկուցումներէն կը յայտնուի թէ Հայաստանի համար սահմանուած աշնանավարի քանակը կ'իրագործուի այն ատեն, երբ իւրաքանչիւր վայրի մէջ, ոչ մէկ ջանք խնայուի, մանաւանդ որ, պետութիւնն այս տարի, բամբակի շրջաններուն մէջ իսկ կ'ուզէ ապահովել ցորենի բերք։ Մինչեւ հիմա, աշնանավարը դեռ շատ չնչին տոկոսը կը կազմէ ծրագրին (հարիւրին 10-12)։

Ներկայացուցիչներէն ոմանք առաջարկած են գտնի յանձնել պայմանագրով գիւղացիները եւ հետապնդել որ անոնց մասին վճիռը շուտ տրուի եւ շուտով ալ գործադրուի։

Ոմանք գտած են թէ աշնանավարի ծրագիրը չունի իրականացման միջոցներ, կազմուած է առանց նկատի առնելու տեղական միջոցները, երկրագործական մեքենաներ չկան, ջուրը անբաւական է, տրուած ժամանակը քիչ է եւ գետագործը չէ ստացուած։ Գնուած մեքենաներու մէկ մասը անգործածելի է, շուտով կը փճանայ իսկ նորոգութեան անհրաժեշտ մասերը շուտով չեն ճարուիր արհեստանոցներ չկան։ Երկրագործական մեքենավարներէն շատերը վարպետ չեն, իսկ մեքենաները այնքան օգուտ չեն տար որ իրենց ընթացիկ ծախքերը հանելէն յետոյ, կարելի ըլլայ անոնց փոխարժէքը վճարել։

Շրջաններու ներկայացուցիչները ուժեղ կերպով քննադատած են կեդրոնը, որ գործօն ղեկավարութիւն ցոյց չէ տուած, այլ բաւականացած է միայն, շատ անգամ անհասկնալի շրջաբերական հրահանգներով, որոնք շատ ալ ուշ հասած են իրենց տեղերը։

Խորհրդակցութիւնը, լսելէ յետոյ բոլոր գանգատները, կարգ մը թելադրութիւններ եւ առաջարկներ բանաձեւած է։

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ ԶՏՈՒՄ

Այս միջոցիս, ինչպէս Խորհրդային Միութեան բոլոր կեդրոններուն, նոյնպէս Երեւանի մէջ եւս ձեռնարկած են գործազուրկներու ստուգման եւ զտման, բայց ինչպէս բոլոր գործերուն մէջ, այս անգամ ալ գանգատները չեն պակսիր ամէն կողմէ։ Յօդուածագիր մը կը գանգատի թէ ստուգման եւ զտման թոյլ ընթացքը կը բացատրուի անով որ կազմակերպչական աշխատանքները լաւ չեն կատարուած։ Ժամանակին լաւ չէ ուսումնասիրուած գործազուրկներու անհատական դրութիւնը, որու հետեւանքով, ստուգման ժամանակ յանձնաժողովները կը հանդիպին մեծ դժուարութիւններու։

Համայնավար կուսակցութիւնն ալ հրահանգ տուած է կուսակցական շրջանակները մաքրել այն տեսակ տարրերէն, կը գրէ «Խ. Հ.», որոնք կը ծանրացնեն մեքենային աշխատանքը, զայն կը կտրեն ժողովուրդէն, ո՛չ միայն արգելք կը հանդիսանան կուսակցութեան եւ իշխանութեան հրահանգներու գործադրութեան, այլեւ յաճախ կ'աղաւաղեն զանոնք ու կը գործադրեն ինչպէս ձեռնտու դասակարգային թշնամիներուն»։

Կը տեսնէք թէ հիմնականէն եւ անմիջականէն իսկ զուրկ Հայաստանի մէջ, գործը չէ որ կը պակսի

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԻԶՄԻՐԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ

Մինչեւ հիմա, Իզմիրի Սակարանը 39 միլիոն 406,562 քիլօ խաղող եկած եւ այս քանակութենէն 25,179,800 քիլօն ծախուած է։ Անցեալ տարի նոյն ժամանակամիջոցի ընթացքին, 25 միլիոն 60 հազար 100 քիլօ չամիչ եկած եւ 18 միլիոն 347,890 քիլօն ծախուած էր։ Այս տարուան գինը անցեալինէն բարձր եղած է։

*** Ոգելից ըմպելիներու վարչութիւնը սեպտեմբերէն մինչեւ հիմա 1,662,000 քիլօ չամիչ գնած է։ Գները կատարուած են օխան 14,5 — 25 ղրուշով։

Մինչեւ հիմա Իզմիրէն արտասահման ղրկուած է 14 միլիոն 358,684 քիլօ չամիչ։

*** Բամպակի բերքը այս տարի թէեւ առատ եղած է Այտընի մէջ, բայց վերջին անձրեւները բաւական մեծ վնաս պատճառած են, գոյները աւրելով։ Նոյն կերպով վնասուած է նաեւ սեւ կորեկի բերքը։

ԵՐԿԱԹԻ ՀԱՆՔ

Երկաթի հանքեր գտնուած են Ցէնիզլիի շրջակաները, ուր գերման մասնագէտներ քննութիւն կատարած են։ Քննութիւնները լաւ արդիւնք տուած ըլլալով մասնր գործունէութեան պիտի սկսուի յիշեալ վայրերուն մէջ։

Հանքերուն եւ Ցէնիզլիի միջեւ «Տէքովիլ»ի գիծ պիտի շինուի, հանածոյ երկաթը փոխադրելու համար Ցէնիզլի, ուր այս գործին անհրաժեշտ շինութիւններ պիտի ըլլան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑԸ

(Յայտարարութիւն)

Մարսէյլի Հայրենակցական Միութիւններու ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑԻ Յանձնախումբը վերջացուցած ըլլալով ուսումնական առաջին տարեշրջանը (որուն տեղեկագիրը շուտով հայ մամուլի մէջ լոյս պիտի տեսնէ) ուրախութեամբ կը յայտարարէ բացումը երկրորդ տարեշրջանին՝ հոկտեմբերէն սկսեալ։

Առ այս ի գիտութիւն Մարսէյլի յարգոյ հասարակութեան կը յայտարարենք, որ առանց սեռի խտրութեան կ'ընդունինք աշակերտներ ֆրանսերէնի (Ա. եւ Բ. կարգ), հայերէնի (Ա. եւ Բ. կարգ), թուաբանութեան եւ պատմութեան դասերու համար։

Նորեկ աշակերտներու արձա-

Տէր եւ տիկին Արամ Թագուճի Ջատիկեան կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց զաւկին Նեխոնի։

Փարիզ 28 Սեպտ. 1929

Նորեկ աշակերտներու արձանագրութիւնները տեղի պիտի ունենան հոկտ. 1էն մինչեւ 15, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէն ամէն երեկոյեան ժամը 7.30էն 9, Գիշերային Դպրոցի շէնքին մէջ, (46 Rue Tapis Vert, Սալոն Էսփանեօլ)։

Ֆրանսական դպրոցներ յաճախող 12 տարեկանէն վար աշակերտները արձանագրուելու համար պիտի ներկայանան իրենց ծնողաց կամ բարեկամներու հետ միասին։

Դասաժամերու եւ այլ պայմաններու մանրամասնութիւնները կարելի է ստանալ տեղւոյն վրայ։

Դո՛ւք, բոլո՛ր հայ աշխատաւորներ եւ չափահաս երկսեռ երիտասարդներ, եթէ կ'ուզէք կարճ ժամանակի մէջ գործնականօրէն տիրանալ ֆրանսերէն լեզուին՝ արձանագրուեցէք ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑԻՆ։

Իսկ դուք հայ ծնողներ, եթէ չէք ուզեր որ ձեր երախաները ֆրանսական դպրոց յաճախելով մոռնան իրենց մայրենի լեզուն ու պատմութիւնը, դարձեալ շտապեցէք ձեր զաւակները Գիշերային Դպրոցին արձանագրելու։

Մենք սրտանց կը բաղձանք ու կը թելադրենք անխտիր բոլոր հայրենակիցներուն որ օգտուին այս լաւագոյն պատեհութենէն եւ փութան որ առաջ արձանագրուելու։

Գ. Դ. Յանձնախումբ

Մարսէյլ 1 Հոկտ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆԵՐԿՈՒՆՔ. Թիւ 6 (Սեպտ.) հետեւեալ ճոխ բովանդակութեամբ.—

Մեր Բ. Պատգմ. Ժողովը (Խմբ.), Զարքաշական ընկերութիւն (Մ. Զերազ), Վ. Թէքէեան (Շ. Նարդունի), Երաժշտութիւն (Վ. Սարգսեան), Ի՞նչ կը նշանակէ «Արմէն» (Յ. Մարթայեան), Գրախօսական (Յ. Անասեան), Արձագանգ (Մ. Քիւրքճեան), Թղթակցութիւններ եւ խմբանկար։

Տարեկան 22 Ֆր. (Ֆրանսա) եւ 1ուկէս տոլար (Ամերիկա), Դիմել Kurkdjian, 247 Bld. Voltaire, Paris.

ԸՆԹԵՐՑՈՂ, ՔԱՆԻ ՈՐ ԿԸ ՍԻՐԵՍ «ՅԱՌԱՋ»Ը, ԻՆՉՈ՞Ի ՉԵՍ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵՐ ՈՒՐԻՇԻ ՄԸՆ ԱԼ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 4 —

ՌՈՒՍԱԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ
ԿԱՄ
ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

…ուժն օր առաջ աւելի …ի մեկնեցար։

— Բայց, ի՞նչ կայ որ։

— Սա կայ որ Խորհրդային …թեան մէջ, երբ բռնուիս …ի անձի մը հետ, աղէկ է. …կը քալէ. ուժերը հաւա… …ն։ Բայց երբ մէկ կամ …քանի կազմակերպութիւն… …ն ինչպէս այսօր, որ կը …ակի մէկ մարդու մը վրայ …ը կորսուած է. երկաթի …ն է հողէ ամանին դէմ։ … խնդրոյ առարկայ …ածը.

…անի մը շաբաթ առաջ. …ուաւ մէջ զինակահար ը… Աղեքսանդր Կալկանովը, …ին կալուածատիրոջ մը …ին, որ սպաննած էր բնա… …ութեան համագործակցու… …ն նախագահ Կարավայեվը։

Կալկանովի մահապատիժը բիրտ արդարութիւն մը եղաւ՝ ուղղուած կուլակ եւ նեպման տարրերուն։

Բայց կը թուի թէ, Կալկանովի վախճանը բոլորին վրայ չէ գործած յուսացուած նախազգուշական ազդեցութիւնը։

«Այս ամսուն 26ին, ընկերուհի Մաու Սվիէրցիէվան, մէլքարով փողոցի 19 թիւ տան անօրէնութեան անդամուհի, մտաւ քաղաքացի Ռուսակովի յարկաբաժինը, քննելու համար կատարուող նորոգութիւնները։ Քաղաքացի Ռուսակովը՝ գլխաւոր վարձակալ, Սվիէրցիէվայի մտնելով, կոպտօրէն անոր հարցուց թէ ինչո՞ւ եկեր էր։ Իր պատասխանին վրայ թէ եկեր էր իբրեւ անօրէնութեան անդամ, անոր վրայ նետուեցաւ կանչերով եւ հայհոյանքներով, «Ձեր անօրէնութեան մէջ, բոլորը աւազակներ են, դուն ալ։

Ռուսակովին թեւ տալու համար, բռնուած սենեակներէն դուրս ելան երեք կիներ եւ վայրկենէն հաւաքուած այր մը, որոնք սկսան նախատել Սվիէրցիէվան։ Երբ Սվիէրցիէվա հարցուց իրեն մօտեցող քաղաքացիին թէ ի՞նչ իրաւունքով զինքը կը նախատէր, անծանօթն ըսաւ թէ գրող էր եւ թէ օրէնքները գրուած չէին իրեն համար։ Յետոյ մատը դնելով կարմիր դրօշակ պատուանշանին վրայ զոր կը կրէր ընկերուհի Սվիէրցիէվան, եւ գրողը գոչեց,— Այս պատուանշանը կրող մարդերը՝ մենք խումբ խումբ հրացանի բռնեցինք»։

Յարձակողները երկար ատեն չդադրեցան խօսքերով։ Կիներէն մէկը, Ռուսակովի աղջիկը Սվիէրցիէվան բռնեց ուսէն, մինչ Ռուսակովը անոր երեսին կը զարնէր։ Յետոյ, հինգը մէկ, Ռուսակովի գլխաւորութեամբ, Սվիէրցիէվան քաշքշեցին նրբանցքէն մինչեւ նախասենեակ, անոր զարնելով՝ ինչ որ կ'իյնար իրենց ձեռքին տակ։ Ռուսակով կը զարնէր բռունցքի հարուածներ, իր աղջիկը չենք գիտեր ինչ ծանր առարկայով, իսկ «գրողը» կը ջանար անկից խլել կարմիր դրօշ նշանը։ Սվիէրցիէվա կորսնցուց իր գիտակցութիւնը եւ միայն սանդուխին թուքով ծածկուած աստիճաններուն վրայ գտաւ ինքզինքը։

Երբ ինքզինքը գտաւ, տան բնակիչներու օգնութեամբ, Սվիէրցիէվա գնաց հիւանդանոց, ուր բժիշկ մը անոր մարմնին վրայ հաստատեց ճզմուածքներ, արեան հոսումներ, կապտուկներ եւ … Անոր շրջազգեստը պատռուած էր։ Կարմիր դրօշի զարդանշանը ոլորուած։

Ո՞վ է Ռուսակով. Իր յարկաբաժնին 11 սենեակներէն գրաւած է 9ը, որոնք կը շահագործէ ուզած կերպով, իր վարձած սենեակներէն մէկուն մէջ կը բնակեցնէ երկու համայնավար երիտասարդուհիներ. Ռումանիայէն գաղթած, զորս քանիցս գանակոծած եւ սարսափեցուցած է, այնքան որ անոնք կը վախնան պէտք եղած տեղը յուր տալ։ Ցան հաւաքոյթներուն մէջ, Ռուսակով միշտ կը հետապնդէ հակախորհրդային բացայայտ գիծ մը, գայթակղութիւններ եւ անկարգութիւններ կը հանէ եւ կը փորձէ արգիլել հաւաքոյթները։ Եկած է Ֆրանսայէն, ուր գլխարկի արհեստանոց մըն ունէր։

Իսկ ո՞վ է Սվիէրցիէվան։ Ահա քանի մը կարճ գիծեր իր լաւ յատկանշուած դասակարգային կենսագրութենէն։ 20 տարուան գործաւորութիւն, 1918ի կանանց առաջին համագումարին կազմակերպիչներէն մէկը։ Քաղաքացիական պատերազմին՝ կարմիր բանակին կը ծառայէ, յետոյ Լենինգրադի մէջ կ'աշխատի թաքուն գործունէութեամբ։ Իր զինուորական արժանիքներուն համար, ստացած է կարմիր դրօշի պատուանշան։

Լենինգրադի խորհուրդին անդամ, անդամ նաեւ կուսակցութեան։

Ասոնք են յարձակողին եւ զոհին դասակարգային կենսագրութիւնները։ Բացարձակապէս պարզ է թէ քաղքենի բնակարանի մը կէս-մութ նրբանցքին մէջ տեղի ունեցած է յատկանշական դասակարգային կռիւ մը։

Ռուսակով ալ շինուած է հրացանազարկ մարդասպան Աղեքսանդր Կալկանովի խմորէն։ Կատաղի թշնամի աշխատաւորական ընկերութեան, իր անձնական շահերուն մէջ վիրաւորուած, փորձեց իր ոխը գոհացնել Սվիէրցիէվայի անձին վրայ։ Իր բռունցքներով զինուած Ռուսակովի յարձակումը, ճիշդ նման Կալկանովինին որ զինուած էր դանակով մը, կուլակ տարրին կողմէ յարձակման փորձ մըն է մեր կարգերուն եւ մեր ստեղծագործ աշխատանքին դէմ։

Պրոլետարական կարծիքը կը պահանջէ Ռուսակովի անմիջական ձերբակալումը։ Պէտք է լայն դատ մը որ օրինակելի ըլլայ եւ Մոսկուայի մէջ՝ Կալկանովի դատին, ազդարարութեան նոյն յատկանիշը կրէ։

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱԹԻ

Նէճաթի պէյ եւ Գ. Մ. Նարլեան պատասխանեցին թէ խանը պէտք է մնայ իր ներկայ վիճակին մէջ, որովհետեւ դատարանի վճիռը, որուն վրայ կը յենուին կուսակալութեան փաստաբանները, բեկանուած է վճռաբեկ ատեանին կողմէ։

Խորհրդակցութենէ յետոյ, դատարանը որոշեց ջնջել հաւատարմատարի մասին եղած կարգադրութիւնը։

Պատրիարքարանի փաստաբանները այս որոշման դէմ պիտի դիմեն վճռաբեկ ատեանին։

Այս որոշումը չազդեր դատին ընդհանուր ընթացքին վրայ։

Հանրապետութեան նախագահը Պրիւսէլի մէջ

Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահ Գ. Տումէրկ երէկ առաւօտ ժամը 10.30ին մասնաւոր կառախումբով ճամբայ ելաւ դէպի Պելճիքայի մայրաքաղաքը, ընկերակցութեամբ վարչապետ Թարտիէօի։ Պրիւսէլի մէջ մեծ պատրաստութիւններ տեսնուած են՝ հանդիսաւոր ընդունելութիւն ընելու համար Ֆրանսայի Նախագահին, որ երեք օր հիւր պիտի ըլլայ Պելճիքայի թագաւորին եւ թագուհիին։ Տեղի պիտի ունենան պաշտօնական ընդունելութիւններ, այցելութիւններ՝ հացկերոյթներ եւլն։

Գ. Տումէրկ Պրիւսէլէն Փարիզ պիտի մեկնի շաբաթ ժամը 14.30ին։

Երրորդ անգամն է որ Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահ մը պաշտօնապէս Պելճիքա կ'այցելէ. առաջին այցելողն եղած է Արման Ֆալիէր (1910) եւ երկրորդը՝ Փուանքարէ (1919)։

Մաքտոնըլտի պտոյտները

Անգլիոյ վարչապետը Միացեալ Նահանգներու Նախագահ Հուվըրի հետ որոշ հետ որոշ համաձայնութեան եկած և անոր հետ իր խօսակցութիւնները վերջացուցած ըլլալով, երէկ մեկնեցաւ Ֆիլատէլֆիա։

Քանի մը օր Նիւ Եորք մնալէ յետոյ, Մաքտոնըլտ յառաջիկայ երկուշաբթի պիտի մեկնի Գանատա։

«Տէյլի Հէրըլտ» կը գրէ թէ զրոյցի մը համաձայն, Ամերիկայի նախագահը հաւանաբար Անգլիա երթայ գալ շաբթու։

Բեսեդովսկիի ազգականները բանտարկուած

Փարիզի խորհրդային դեսպանատան ծանօթ դայթակղութիւնը օրուան նիւթ է։

Կըսուի թէ հակառակ նախապէս որոշուածին, խորհրդային դեսպանատունը հրաժարած է դատ բանալէ Նախկին խորհրդական Բեսեդովսկիի դէմ։

Միւս կողմէ Մոսկուայէն հեռագիրներ կը ծանուցանեն թէ Ձեկան ձերբակալած եւ բանտարկած է Բեսեդովսկիի մօտիկ ազգականները։ Կ'ըսուի նաեւ թէ դեսպան Դովգալեւսկի շնորհազուրկ պիտի ըլլայ. միայն թէ Մոսկուա կը վախնայ որ այդ պատճառաւ ձախողութեան կ'ենթարկուին անգլեւռուս բանակցութիւնները։ Նոյնպէս երեւէ ինկած է դեսպանատան Բ. խորհրդական Արրէնս։

Ստալին նոր լիազօր մը պիտի ղրկէ Փարիզ՝ խնդիրը փակելու եւ պատասխանատուները պատժելու համար։

Ռուս գիւղացիներու ապստամբութիւնը

ԹՈՔԻՕ 10 հոկտ.—Խարպինէն ստացուած լուրերու նայելով, հարիւրեակ մը ռուս գիւղացիներ գնդակահարուած եւ ուրիշ 1000 ալ ձերբակալուած են խորհրդային զինուորական իշխանութեանց կողմէ՝ Մանչուրիոյ սահմանագլուխին վրայ։

Միւս կողմէ կը հաղորդեն թէ ռուս գիւղացիներ ապստամբած են Զէյա գետի երկայնքին, Մանչուրիոյ սահմանագլուխին վրայ։

Պերլինի ռուսական եկեղեցին ծախուած

Պերլինի ռուս գաղութը դրամական նեղութեան ենթարկուած ըլլալով, առջի օր աճուրդով ծախեց իր մայր եկեղեցին, որ կը գտնուի Պերլինի արեւմտեան թաղամասին մէջ, իսլամական մզկիթէն ոչ հեռու։ Եկեղեցին 180,000 մարքի գնուեցաւ գերման կալուածական ընկերութեան մը կողմէ։ Եկեցիին վրայ 450,000 մարքի գրաւ դրուած էր։

Աղա խանի արկածները

Վերջերս շատ խօսուեցաւ հնդիկ միլիոնատէր Աղա խանի մէկ արկածախնդրութեան մասին։ Իբրեւ թէ իսլամ կրօնապետը վերջերս Շանպէրիի (Սավուա) մէջ սիրահարած է ֆրանսացի շաքարավաճառ աղջկան մը եւ մօտ օրէն պիտի ամուսնանայ անոր հետ։ Կարգ մը թերթեր ճշդեցին նոյնիսկ ամուսնութեան թուականը, դեկտ. 4՝ Էքս լէ-Պէնի մէջ։ Այս դէպքը առատ նիւթ հայթայթեց փարիզեան մամուլին, որ երեք շաբաթէ ի վեր կը զբաղի անով։

Աղա խան այժմ Լոնտոն կը գտնուի եւ մերժած է անէլ յայտարարութիւն ընել թղթակիցներուն՝ իր ամուսնութեան ծրագրին մասին, ո՛չ հերքած եւ ոչ ալ հաստատած է զայն։

Հնդկաստանի մէջ մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւին Աղա խանի շարժումներուն։

Պոմպէյէն «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի կը հեռագրեն թէ հնդկական շաբաթաթերթի մը՝ «Քուչ Սուատարշան»ի տնօրէնը՝ Եարմըր դատի կանչուած է Պոմպէյի դատարանին առջեւ, որովհետեւ քանի մը յօդուածներով կրօնական զգացումները վիրաւորած է շիի իսլամ «խոճա» աղանդին, որուն կրօնական եւ աշխարհական պետն է Աղա խան։ Վկաներէն մէկը յայտարարած է թէ խոճաները նուէրներ կը ղրկեն Աղա խանի, որպէսզի դրախտին մէջ տեղ ունենան. ասկէ զատ անոր կուտան իրենց եկամուտին 100ին 12ուկէսը։ Անոնք Աղա խանը կը նկատեն իբրեւ գերագոյն կրօնապետ, որ երբեք չի մեղանչեր այս աշխարհի վրայ։ Յօդուածագիրը «մոժիլլօ» բառը գործածած է Աղա խանի համար, ինչ որ կը նշանակէ «թեթեւաբարոյ» եւ վիրաւորական է։ Ուրիշ վկայ մը բսաւ նոյնպէս թէ իր կրօնակիցներու զգացումները վիրաւորուած են խնդրոյ առարկայ յօդուածներէն։

Աղա խանի նախկին կինը (երկար տարիներէ ի վեր ամուսնալուծուած) կ'ապրի Պոմպէյի մէջ եւ հետաքրքրութեամբ կը հետեւի անոր ամուսնութեան շուրջ Եւրոպայէն հասած բոլոր լուրերուն։

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌ.— 20 Հոկտ. կիրակի ժամը 2ին։
ԱՆԻԷՌ ՍՈՒԱ ՔՈԼՈՆԲ.— 26 Հոկտ. Շաբաթ գիշեր։
ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— 19 Հոկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ։
ՎԱԼԱՆՍ.— Վաղը Շաբաթ գիշեր։
ՎԻԷՆ.— Այս կիրակի։
ՌՈԱՆ.— Այս կիրակի։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Café la Petite Sourceի սրահը, Métro Odéon:

«ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ»Ը ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

ՀՈԿՏ. 19ԻՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄՕՏ ՕՐԷՆ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Աղբիւր Սերոբ խումբի բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, Café au Clair de Lune, Փլաս տ'Իթալի։ Մէթրօ Իթալի։

Իսի-լէ-Մուլինոյի Մշօ խումբի ժողովը յառաջիկայ ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ ներկայացուցիչներու ընտրութիւն։

Իսի լէ-Մուլինոյի Վռամեան խումբի ընկերական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ծանօթ ժողովատեղին, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը շաբաթ իրիկուն սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր Օրակարգ։ Կը խօսի՝ ընկ. Ճանկէօզեան։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԳԱՒԱՌ

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արմէն Գարօ, Զարզարեան, Գէորգ Չաւուշ, Քեռի եւ Քրիս խումբերը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին, 63 Rue de la République։

Լիոնի Կուկունեան խումբի ժողովը՝ այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ 262 Rue Duguesclin. Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Մարսէյլի Գաւ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ 63 Rue de la République, Գրադարան Ընթերցասրահին մէջ։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն առիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու ընկերները, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԱՏԱՓԱԶԱՐԻ Հայր. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս կիրակի ժամը 2ին, 40 Rue de Bellevilleի սրահին մէջ: Կը հրաւիրուին ամբողջ հայրենակիցները, անդամ թէ ոչ: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Հ. Գաւառիրակութեան շէնքին մէջ։

ՓԱՐԻԶԻ Հաճնոյ Հայր. Միութեան հրապարակային ժողովը՝ Հաճնոյ անկման 9րդ տարեդարձին առթիւ՝ 20 Հոկտ. կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Café Voltaire. Place de l'Odeon: Կը բանախօսեն Գ. Գ. Աղասի եւ ուրիշներ: Գեղարուեստական բաժին:

Զ. Ե. Ռ. Միութեան գիլեանքուրի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 2ին գիւրօ Թապայի մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զարսանճագի Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 1ին, 2 rue Colbert Bar de la Poste սրահին մէջ: Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները: Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ ընտրութիւն:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Շավիլ, Ռ. Գ.— 35:
Գոնաւ, Մ. Մ.— 35
Թաւրիզ, Գործ. — 550։
Տրակինեան, Ա. Հ. — 72.
Շավիլ, Հ. Ա.— 70:
Լա Ռոշէլ, Յ. Ս.— 35:
Իսի լէ Մուլինօ, Հ. Նոտ. եղբ.— 35 ֆրանք:
Լիոն, Գործ.— 1300:
Վիլմոնպլը, Ցիկ. Ե. Կ.— 145:
Մարսէյլ, Ռ. Ս.— 180:
Միլանօ, Գործ.— 96 լիր. 30:
Լանսէյ, Գործ.— 100:

ԵՐԵԿՈՅԹ ՓՈՆ ՏՈՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ տեղւոյս ազգային քաղաքական կազմակերպութիւններու այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան սրահը։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեան որ Ուրֆայի մէջ Ռէժիի հաշուակալ էր։ Իզմիրի ջարդէն 20 օր վերջ Ուրֆայի բանտէն նամակ ստացած է իրմէ։ Անկէ վերջ լուր չեայ։ Իմացնել՝ Mme D. Mekinianի, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Վահան Աբէլեան, հօր անուն Կարապետ, մօր անուն Ագապի, եղբայրը Յակոբ որ կը գտնուի Նիւ Եորք: Վահան մեկնած է Պոլսէն Ամերիկա: Լուր տուողին 300 ֆրանք նուէր: Իմացնել Սիրանուշ Աբէլեանի, 22 Rue J. J. Rousseau, Arles sur Rhône.

— Կը փնտռուի Մարաշցի Աբրահամ Նալչաճեան, հօր անուն՝ Աւագ, մօր անուն Խաթուն։ 1919ին Ատանայի մէջ ֆրանսացիներու մօտ ոստիկան էր։ Իմացնել՝ իր եղբօր Միհրան Նալ-

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette

Le Gérant: H. ST...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 12 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

12 OCTOBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1083 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽՆԴԻՐ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ

Վերջին պատերազմէն խորապէս ցնցուած աշխարհը տասը տարի է իվեր խաղաղութիւն կը փնտռէ։

1919էն ի վեր նոր դարագլուխ մը բացուած է համաշխարհային պատմութեան մէջ։ Պետութենէ պետութիւն մասնաւոր գինակցութիւնները, կամ իրարու հակառակ խմբակցութիւններ այժմ իրենց նուազագոյն աստիճանին իջած են։ Ջգալի հարուած կրած է նոյնպէս գաղտնի դիւանագիտութիւնը, առանց սակայն բոլորովին քշուելու հրապարակէն։

Ազգերու Դաշնակցութիւն, Լոքառնոյի Դաշնագիր, Քէլլոկ-Պրիան դաշինք— երեքն ալ արտայայտութիւնն են քաղաքական այն նոր ուղղութեան, զոր յղացաւ եւ որուն հիմը դրաւ 14 մարդ սսէր մը՝ հանգուցեալ Նախագահ Ուիլսըն։

Քաղաքական այս նոր դրութեան նպատակն է խաղաղութեան պահպանումը, հաւաքական համաձայնութեամբ եւ կենսական խնդիրներու շուրջ ներդաշնակ հասկացողութեամբ։

Պատերազմէն առաջ կը փորձուէր Եւրոպայի խաղաղութիւնը պահպանել ուժերու հաւասարակշռութեամբ։ Մէկ կողմը կանգնած էր Երրեակ Համաձայնութիւնը —Անգլիա, Ֆրանսա ու Ռուսիա, միւս կողմը Երրեակ Զինակցութիւնը —Գերմանիա, Աւստրօ-Հունգարիա եւ Իտալիա։ Սակայն 1914ին պայթած փոթորիկը հիմնայատակ սարսեց այդ դրութիւնը, երբ մանաւանդ դաշնակիցը դաշնակցին դէմ զէնք վերցուց—Իտալիա։

Աշխարհի վարիչները ներկայիս կը կարծեն թէ գտած են խաղաղութիւնը պահպանելու միակ միջոցը։ Բոլոր ազգերը նոյն սեղանին շուրջ հաւաքելով, բոլորէն հանդիսաւոր խոստում առնելով որ այսուհետեւ պատերազմը ազգային քաղաքականութեան գործիք մը չպիտի ըլլայ, կը յուսան առաջքն առնել ապագայ պատերազմներուն։ Տասը տարիէ ի վեր գումարուած գանազան ու զարմանազան խորհրդաժողովները յանգեցան այս եզրին, ու հիմա բոլորն ալ կը սիրեն հաւատալ թէ համաշխարհային եղբայրութիւն հաստատուած է։

Մեծերը սակայն հանգիստ չեն դեռ. Եւրոպական ցամաքին խաղաղութիւնը ապահովելու խարկանքն ունենալէ յետոյ, այժմ կ'ուզեն ապահովել նաեւ խաղաղութիւնը ծովերուն վրայ, աւելի ընդարձակ քան ցամաքը։

Ուաշինկթընի եւ Ժընեւի խորհրդաժողովներէն յետոյ, այժմ նոր խորհրդաժողով մը պիտի գումարուի Լոնտոնի մէջ յառաջիկայ յունուարի երրորդ շաբթուն։

Աշխատաւորական դահլիճը իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր մեծ կարեւորութիւն տուաւ նաւային սպառազինումներու սանձմանափակման խնդրոյն, զայն նկատելով գլխաւոր պայմանը մը խաղաղութեան։ Այս ուղղութեամբ Անգլիոյ արտաքին քաղաքականութեան վարիչները երեք ամիս բանակցութիւններ վարեցին Լոնտոնի ամերիկեան դեսպան զօր. Տօուըսի հետ համաձայնութեան գետին մը գտնելու համար։

Վիճելի կարգ մը խնդիրներն ալ լուծելու համար, անցած շաբաթ Ամերիկա գնաց Անգլիոյ ընկերվարական վարչապետը՝ Մաքտոնըլտ եւ Նախագահ Հուվըրի հետ ուղղակի խօսակցութիւններ ունեցաւ։ Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական գեկոյց մը կ'ըսէ թէ՝ պետական երկու մարդիկը գլխաւոր կէտերու շուրջ համաձայնութիւն գոյացուցած են. վիճելի կարգ մը խնդիրներ ալ պիտի կարգադրուին յառաջիկային՝ առանձին բանակցութիւններով։

Լոնտոնի դահլիճը խորհրդաժողովի կը հրաւիրէ Միացեալ Նահանգները, Ճափոնը, Ֆրանսան եւ Իտալիան։

Անցած տարի ալ նման խորհրդաժողով մը գումարուեցաւ Ժընեւի մէջ, սակայն Ֆրանսա եւ Իտալիա չմասնակցեցան եւ բաւեցան մէկ մէկ «դիտող» ղրկելով։

Այս անգամ ալ, որպէսզի Ֆրանսա եւ Իտալիա համաձայնին պաշտօնապէս ներկայացուցիչ ղրկել Լոնտոնի խորհրդաժողովին, որոշ սակարկութիւններու պիտի մտնեն։ Անգլիա եւ Ամերիկա համաձայնած են մասնաւորապէս մէջտեղէն վերցնել սուզանաւերը (ընդծովեայ)։ Մինչ Ֆրանսա եւ Իտալիա բացարձակապէս հակառակ են այդ կարգադրութեան։ Նաւային մեծ ուժի տէր պետութեանց համար, սուզանաւը կարեւոր զէնք մըն է, — ինչպէս ցոյց տուաւ գերմանական փորձը Մեծ Պատերազմին։

Ցետոյ կայ նաեւ «ծովերու ազատութեան» խնդիրը, որուն հակառակ է Անգլիա։ Ֆրանսական Միջերկրեայ ծովային յանձնաժողովը անցած տարի քուէարկեց բանաձեւ մը, առաջարկելով որ Ֆրանսա չմասնակցի նաւային սպառազինումներու սանձմանափակման ոեւէ խորհրդաժողովի, մինչեւ որ չկարգադրուի «ծովերու ազատութեան» վէճը։

Կան դեռ անհամաձայնութեան ուրիշ կէտեր ալ, որոնց շուրջ երկար վէճերու դուռ պիտի բանայ։

Այս պայմաններուն տակ, չի գիտցուիր թէ ի՛նչ դրական արդիւնքներ ձեռք պիտի բերուին Լոնտոնի խորհրդաժողովին մէջ։

Ամէն պարագայի, դեռ շատ հեռու ենք «յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն» կարենալ երգելէ։

Հ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԵԳԷՈՆԸ

Հայկական Լեգէոնը հայ ազատագրական շարժումին փառաւոր մէկ դրուագը կը կազմէ միակը որ արժանացած է ռազմավար պատուելիններու համակրութեան եւ իր կարգին պատասխանատու չի նկատուիր Ջարդերու եւ այլ դարհուրանքներու։ Փաստ՝ «Պայքար»ի խմբագրականը (19 սեպտ.).

— « ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԵԳԻՈ՜Ն։

Այդ անունը իր մէջ կը պարփակէ ամբողջ դիւցազներգութիւն մը, գարնանային արշալոյսներու պէս վառ յոյսերով շողշողուն սկզբնաւորութեամբ, եւ ծմեռուան ցուրտ գիշերներուն չափ մռայլ ու ողբերգական վախճանով. դիւցազներգութիւն մը, որ հպարտութեամբ կ'ուռեցնէ մեր կուրծքերը եւ ամենածանր ու դառն յուսախաբութիւններու տակ կը ճնշէ, կը տրորէ մեր սրտերը, եւ որուն ոչ փառքը նուաղած է, ոչ ալ կսկիծը կը մեղմանայ տասնեւմէկ տարիէ ի վեր»։

Մէկը որ Լէգէոնը ո՛չ իսկ հեռուէն տեսած է, չէր կրնար անշուշտ աւելի խանդավառ տողեր նուիրել անոր յիշատակին։ Ու հապճեպ պատմութիւն մը ուրուագծելէ յետոյ, «Պայքար»ի քարոզիչը կը շարունակէ.—

«Հայեր հաւատարիմ գտնուեցան իրենց յանձնառութիւններուն. Արարայի ճակատամարտին մէջ ցոյց տուին իրենց զինուորական ոգին ու մարտական արժէքը։ Մինչեւ պատերազմին վախճանը Ֆրանսա եւ դաշնակից իշխանութիւնք գովեստներ շռայլեցին անոնց, եւ անընդհատ յոյս ներշնչեցին թէ իրենց արիութիւնն ու անձնազոհութիւնը իր արժանաւոր փոխարինութիւնը պիտի ստանայ։ Մինչեւ անգամ Հիւսիսային Սուրիա ու Կիլիկիա գրաւուեցան Հայկական Լէգէոնով։ Զինադադարէն քիչ յետոյ սակայն, ամէն ինչ փոխուեցաւ յանկարծ։ Ֆրանսա լքեց իր «աւանդական բարեկամութիւնը» թշնամին թուրքին հետ, Հայ Լէգէոնականը արհամարհուեցաւ, անոր շատ հասկնալի թերութիւնները, ցաւալի բայց անխուսափելի ծայրայեղութիւնները կարգ մը պարագաներու մէջ, չափազանցուեցան, ահագին համեմատութիւններ ստացան, եւ իր արեան ու արիութեան գինը, Հայութեան բանաւոր իրաւունքները, սակարկութեան նիւթ եղան Ֆրանսացի բանագնացներու ձեռքը Միլլի հրոսակներու հետ համաձայնելու համար, որպէսզի Անգլիա չկարենայ իր ոտքին տեղ շինել Պոլսոյ մէջ։

Անոնք որ իրենց յանձնառութիւնները մոռցան, այսօր իսկ իրենց այդ ընթացքին հետեւանքները կը կրեն եւ շատ սուղ գին կը վճարեն իրենց խոստմնազանցութեան համար։ Ցպասենք վաղուան այն օգւով ու յոյսերով, որոնք դէպի Արարա առաջնորդեցին Հայ Լէգէոնականը։ Վաղը յուսախաբ պիտի չթողու զմեզ»։

Դաշտնի՛քը մեծասսաներորդ ժամու խանդավառութեան եւ յուսադրութեան...։ Ամերիկայի մէջ շատ կան Լէգէոնականներ, որոնք կրնան օր մը «Պայքար»ի փարախին իյնալ...։ Արդեօ՞ք.

ԱԹԷՆՔԻ մէջ ներկայիս կը գումարուի խաղաղութեան համաժողովը, մասնակցութեամբ 27 երկիրներու։

ԹՐԸ ՕՐԻՆ

Սուրիայէն արտաքսւքը կ'արգիլուի

Պէյրութի «Ազդակ»ը կը գրէ.—

Ֆրանսական մարզպանութիւնը հրամանագիրով մը խստիւ կ'արգիլէ մասնաւոր արտօնութիւն չունեցող շոգենաւային ընկերութեանց միջնորդներուն գործունէութիւնը եւ խիստ պատիժներ կը սահմանէ անոնց դէմ։ Արդէն քանի մը հայ միջնորդներ, Հալէպի մէջ բանտարկուած են՝ անոր համար որ առանց արտօնութեան միջնորդութիւն կ'ընեն։

Այս առթիւ մարզպանութեան կողմէ կը հաղորդուի որ հոգատարութեան ենթակայ երկիրներու մէջ շինարարական մեծ աշխատութիւններու նախօրեակին մէջ կը գտնուինք եւ բազմաթիւ գործաւորներու պէտք պիտի ունենանք, որով բացարձակապէս գաղթելու արտօնութիւն չպիտի տրուի այն գաղթականներուն որոնք պաշտօնապէս ճանչցուած գրասենեակներու տոմսակները չեն կրնար ներկայացնել։

Մաքտոնըլտի եւ Հուվըրի համաձայնութիւնը

Ուաշինկթընէն կը հաղորդեն թէ՝ հեղինակաւոր շրջանակներու կարծիքին համաձայն, Անգլիոյ վարչապետն ու Ամերիկայի նախագահը աւելի կարեւոր արդիւնքներու յանգած են քան ինչ որ պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ։

Երկու պետական մարդիկը համաձայնութեան եկած են յածանաւերու տարողութեան մասին։ Մանրամասնութիւնները կը պակսին, բայց կը կարծուի թէ 10.000 թոննոց երեք յածանաւերը, որոնց մասին տարակարծութիւն կար երկու երկիրներու միջեւ, կարգադրուած է։ Նախապէս կազմուած ծրագրին համաձայն, Միացեալ Նահանգները պիտի ունենային 21 եւ Անգլիա 15 յածանաւ՝ 10.000 թոննոց. խնդիր էր կարգադրել թէ՝ Անգլիա 18 եւ Ամերիկա 21 յածանա՞ւ պէտք է ունենայ թէ՝ Ամերիկա իր թիւը պիտի գեղչէ 18ի։

Հուվըր Անգլիոյ վարչապետին հետ խօսած է նաեւ ծովերու ազատութեան մասին։ Նոյնպէս խօսակցութեան առարկայ դարձած են անգլիական նաւային խարիսխները ամերիկեան ջուրերուն մէջ։

«Նիւ Եորք Թայմզ» խօսելով Մաքտոնըլտի եւ Հուվըրի հրատարակած պաշտօնական գեկոյցին վրայ, ցաւ կը յայտնէ որ խօսք չըլլար խիստ կարեւոր կարգ մը կէտերու մասին։

«Իվնինկ Սթանտարտ» անորոշ գտնելով հանդերձ գեկոյցը, վեր կը հանէ սա կէտը թէ՝ այսուհետեւ Անգլիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ պատերազմ մը աներեւակայելի է եւ թէ նաւային զինաթափման մասին տարակարծութիւնները փարատած են։

Ամերիկա կ'ընդունի մասնակցիլ Լոնտոնի խորհրդաժողովին, որ պիտի գումարուի յառաջիկայ յունուարին՝ զբաղելու համար նաւային զինաթափութեան խնդրով։

Ի՞նչպէս գրաւուեցաւ Քապուլը

«Փըթի փարիզիէն»ի աշխատակից ցիկին Անտրէ Վիոլիս որ ներկայիս քննական պտոյտ մը կը կատարէ Թուրքեստանի մէջ, հեռագրէ Թաշքէնտէն Հոկտ. 10 թուականով.

Տասնըհինգ օրէ ի վեր կատաղի կռիւներ կը մղուէին Քապուլի շուրջ, յափշտակիչ Հապիպուլլահի զինուորներուն եւ Ամանուլլահ թագաւորի ազգական Նատիր խանի ուժերուն միջեւ, որոնք կը գրաւէին քաղաքին հարաւային եւ արեւելեան մասը։ Երէկ իրիկուն Շահ Վալի խանի հրամանին տակ գտնուած բանակը յաջողեցաւ մտնել Աֆղանիստանի մայրաքաղաքին մէջ։ Հապիպուլլահ իր բանակի մնացորդին հետ ստիպուեցաւ ապաստանիլ միջնաբերդին մէջ, Քապուլի կեդրոնը։

«Արքայական գերդաստանի պատկանելու պատիւը չունենալով, ըսեր է, նպատակ չունիմ հետեւելու թագաւորներու սովորական մեթոտին — այսինքն փախչելու, ու մինչեւ արեանս վերջին կաթիլը ինքզինքս պիտի պաշտպանեմ»։

Սակայն էմիրը այլեւս 4000 զինուոր միայն ունի, զուրկ զէնքէ եւ ռազմանիւթէ։ Շահ Վալի խանի բանակը չորս անգամ աւելի մեծ է, ու շարունակ օգնական ուժեր կը ստանայ Հնդկաստանի սահմանագլուխին մօտակայ ցեղախումբերէն, ու կրնայ ռազմանիւթ հայթայթել Փէշավարէն, ուր Ամանուլլահ թագաւոր ձգած է ներկայացուցիչ մը եւ կարեւոր գումարներ։

Նատիր խան սեպտ. 29ին Քապուլի բնակչութեան ուղղեց յայտարարութիւն մը, որուն մէջ Հարաւի եւ Արեւելքի ամէնէն զօրաւոր իմը ցեղապետներու եւ երեւելիներու անունով հանդարտութիւն կը յանձնարարէր եւ կ'ազդարարէր յարգել օտարականներու կեանքն ու ինչքը, անսաստողներուն մահապատիժ սպառնալով։

Եթէ դէպքերը շարունակեն նպաստաւոր ըլլալ Նատիր խանի, կ'ըսուի թէ այս վերջինը նպատակ ունի հրաւիրելու ընդհանուր ժողով մը, որ պիտի որոշէ կառավարութեան ապագայ ձեւը եւ Հապիպուլլահի հաւանական յաջորդը։

Նատիր խան կը յայտարարէ թէ ինք միշտ կուսակից է Ամանուլլահի։ Սակայն եթէ ինք որոշէ գահ բարձրանալ, այն ատեն պիտի խնդրէ նախկին թագաւորէն— որ ներկայիս տարագիր է Իտալիոյ մէջ— Աֆղանիստանի Հասմի դեսպանութիւնը ընդունիլ։

(Ուրիշ լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԹՐՔԱԿԱՆ ՍՈՒՏ ՄԸ

Անտ Իսլ Ճէսթոս արաբերէն թերթին Թուրքիոյ թղթակցին տուած տեղեկութեանց համաձայն, Թուրք թերթերը վերջերս գրած են թէ՝ ֆրանսացիները Գամըշլըի կողմը, Թրքական սահմանին վրայ, Կուրտ անունով գիւղ մը հիմնած են եւ հոն բնակեցուցած Հայեր եւ Քիւրտեր, որոնք Թրքական սահմանին մէջ գտնուող գիւղացիները կը կողոպտեն եւ կը սպանեն։ Թուրք թղթակիցը մասնաւորեալով իր խօսքը Հայերուն, կ'աւելցնէ որ Հայեր վրէժով եւ ատելութեամբ լեցուած ամէն միջոցի կը դիմեն Թուրք գիւղացիներուն վնաս հասցնելու համար եւ զանոնք սրախողխող կ'ընեն։

ՔԻՒՐՏ ՄԱՐԳԱՐԷ ՄԸ

Վերջերս Թրքական սահմանէն Սուրիական հող անցած է 30 տարեկան երիտասարդ Քիւրտ մը, որ նոր կրօնք մը կը քարոզէ եւ որուն գլխաւոր սկզբունքն է «սիրեցէք զմիմեանս եւ հնազանդեցէք իշխանութեանց»։

Այս նոր մարգարէն բազմաթիւ հաւատացեալներ կը հրապուրէ իր կրօնքին. Թրքական սահմանէն դէպի Գամըշլը հսկայ հոսանք մը սկսած է արժանանալու համար այս նոր մարգարէի օրհնութեան։ Թուրք կառավարութիւնը տեսնելով որ շարժումը կ'ընդհանրանայ, խստիւ արգիլած է եւ միջոցներ ձեռք առած զանոնք ետ կեցնելու համար։

Նոր մարգարէն, կ'ըսեն թէ, ամէն տեսակ հիւանդութիւններ կը բժշկէ եւ մեռելներ կ'ողջցնէ... աղքատներուն դրամ կը բաժնէ եւ աղօթքներ կ'ընէ տառապողներու համար, որոնք շուտով կ'ապաքինին։ Մինչեւ իրիկուն դրամ եւ ամէն տեսակ նուէրներ կը ստանայ։

Թուրք կառավարութիւնը այս քիւրտ մարգարէն կը նկատէ լրտես կամ օտար պետութեան մը հաշուոյն գործող գործակալ։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ

Երէկ գրեցինք թէ Միջերկրականի անգլիական նաւատորմէն բաժին մը պիտի այցելէ Թրքական ջուրերը։ Մարտանաւերը կեդրոնացած են Իմպրոս կղզին մէջ։ Ցարտանէլի եւ Կէլիպոլուի անգլիացի զինուորներու գերեզմաններուն այցելութենէ մը յետոյ, նաւաբաժինը այսօր՝ շաբաթ պիտի խարսխէ Պոլսոյ առջեւ, ուր պիտի մնայ մինչեւ հոկտեմբեր 20։

Այս առթիւ մեծ հանդիսութիւններ պիտի կատարուին։ Անգլիական օդային նաւատորմը պիտի կատարէ թռիչքներ որոնց պիտի մասնակցին նաեւ Թուրք օդանաւորդներ։

Նաւաբաժնի հրամանատար ծովակալ Ֆիլտ հոկտ. 14ին Էնկիւրի երթալով պիտի ներկայանայ Մուսթաֆա Քէմալի։ Առաջին անգամն է որ եւրոպացի ծովակալ մը կ'այցելէ հանրապետութեան նախագահին։ Չորս տարի առաջ Ճափոնցի ծովակալ մը միայն ընդունած էր։

ՇԱՀԻՆ ՊՏՈՅՏՆԵՐԸ

Թեհրանէն կը հեռագրեն թէ Րիզա Շահ մայրաքաղաքէն մեկնեցաւ՝ քննական պտոյտ մը կատարելու Պարսկաստանի զանազան կողմերը։

Հետզհետէ պիտի այցելէ Համատան, Սաուջբուլաղ (պարսկական Քիւրտիստան) եւ Թաւրիզ, ուր այցէ պիտի անցընէ վերջին հեղեղներու առաջ բերած վնասները։

Թաւրիզի մէջ մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնեն հանդիսաւոր ընդունելութիւն ընելու համար Շահին։

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ըսինք թէ օտարականներու հանդէպ իր ներքին քաղաքականութեան մէջ, Ֆրանսա տուն կ'առնէ զանազան նկատումներէ, որոնք կը յանգին համրանք շատցնելու նպատակին

Ոչ ոք կրնայ ուրանալ կենսական կարեւորութիւնը համրանքին, որ կը ծառայէ ո՛չ միայն հակամարտ շահերու այս աշխարհին մէջ, երաշխաւորելու երկրի մը ապահովութիւնը. այլ նաեւ, կարգ մը պայմաններու լրացումով՝ նիւթական բարգաւաճումը: Երկրի մը ուժը կամ տկարութիւնը նա՛խ իր բնակչութեան թիւին մէջ է: Ահա թէ ինչո՞ւ որեւէ պետութիւն չի կրնար իր ժողովուրդին աճումն ու նուազումը թողուլ դիպուածին ու կը ջանայ զայն ենթարկել խիստ ու բանաւոր հակակշռի, քաջալերելով աճումն ու պայքարելով նուազման դէմ:

Այս նկատումներով իսկ. հակառակ իր բուռն ու կազմակերպուած ջանքերուն, առանց մտահոգութեան չէ որ Ֆրանսա կ'արձանագրէ իր թուական ստորագասումը՝ բաղդատմամբ հարեւան երկիրներու:

Պատճառները փնտռել երկար պիտի ըլլար. գոհանանք թիւերու փաստով:

Ֆրանսա թուապէս Եւրոպայի ամենէն զօրեղ պետութիւնն էր 1700ին: Ունէր 20 միլիոն բնակիչ: Երկու պետութիւններ միայն կրնային ճակատ բռնել անոր դէմ, — Գերմանական կայսրութիւնը, 19 միլիոն բնակչութեամբ, Մեծն Բրիտանիա՝ 10 միլիոն բնակչութեամբ:

1789ին Ֆրանսայի բնակչութիւնը կը բարձրանայ 26 միլիոնի. Գերմանական կայսրութեանը՝ (Աւստրիա, Փրուսիա եւլն.) 28ի. Մեծն Բրիտանիոյ՝ 12ի: Ցանկին մէջ Ռուսիա կը մտնէ միայն 25 միլիոնով:

Իսկ 1905ին արդէն համեմատութիւնը աչքի կը զարնէ Ֆրանսայի համար աննպաստ եզրակացութեամբ: Ֆրանսա՝ 39 միլիոն, Անգլիա՝ 44 միլիոն, իսկ Գերմանիա (առանց Աւստրիոյ այս անգամ) 63 միլիոն: Աւստրիա՝ միացած Հունգարիոյ՝ 50 միլիոն: Ռուսիա՝ բոլորը կը հրմշտէ 150 միլիոննոց խիտ զանգուածով մը:

Պատերազմի սկիզբը՝ Ֆրանսայի աճումը կանգ առած էր արդէն, մնալով 1908ի համրանքին վրայ: Իսկ Գերմանիա կը ներկայանար 67,5 միլիոնի բազմութեամբ մը: Աւելի քան մէկուկէսը Ֆրանսայի:

Եւ դեռ այսօր, համեմատութիւնները կը զարգանան ընդդէմ Ֆրանսայի, որ թուական յաւելումի նոր աղբիւրներ կը փնտռէ տրամադիր օտարականներու իւրացման մէջ:

Ըսինք թէ Ֆրանսա «միջնադային պատուաստումներու» գաղափարն ալ կիրա՞ է եղած սկսեալ Միջին դարէն:

Կարճ պատկեր մը տանք վերջնական թուականներէն.

Առաջ վիճակագրութիւն մը 1851ին Ֆրանսայի մէջ օտարականներու թիւը գոյց կուտայ 379,000, որոնց 13,000ը միայն ֆրանսացած են: 20 տարի յետոյ, թիւը բարձրացած է մէկ միլիոնի 77,000 ֆրանսացածներով: Իսկ 1900ին, օտարականներու թիւը մօտաւորապէս կը մնայ նոյնը, տալով 222,000 ֆրանսացիներ:

Իսկ ներկայիս արդէն, երբ օտարականները կը համրուին 3 միլիոն եւ Ֆրանսա բացայայտօրէն կը գտնուի բնակչութեան ստիճանական նուազման առջեւ, բնական է որ անոնց հանդէպ պիտի ընդգրկէ մտածուած քաղաքականութիւն մը:

Բայց Ֆրանսա հաստատուած զանազան ազգի օտարականները, որքան ալ զգուած ըլլան անկայուն եւ անստոյգ կեանքի մը տառապանքէն, որքա՛ն ալ կարօտը քաշեն հանդարտ ու ապահով բնակութեան մը բարիքներուն, հայրենական թարմ ազդեցութիւնները թոյլ չեն տար անշուշտ, որ անոնք մէկ անգամէն սիրայօժար տրամադրուին ազգային ինքնուրացման ու դիւրին որսերը դառնան իւրացման ճիգերու:

Միւս կողմէ, ուզելով մէկտեղ բարձրացնել քանակը, Ֆրանսա չի հանդուրժեր որ անբաղձալի տարրերու իւրացումով նպաստէ որակի անկման եւ իր հարազատ բնակչութեան ծոցին մէջ իսկ՝ քաջալերէ ապառողջ ազդեցութիւններու թափանցումը:

Սակայն ուրեմն կը կիրարկէ խիստ ընտրութիւն մը հանդէպ այն օտարականներուն, որոնք խնդրանք կուտան ընդունուելու Ֆրանսական հպատակութեան մէջ: Բայց, մինչեւ հպատակութեան բարեփոխուած օրէնքով կը դիւրացնէ անոնց ֆրանսացումը, միւս կողմէ, դիմողները կ'ենթարկէ զաղտնի եւ մանրակրկիտ քննութեան մը՝ իրենց անցեալին, կամ մարքին ու բարոյականին եւ յաճախ նոյնիսկ, ընդունակութեան մասին:

Իր ծննդաբերութեան բացը օտարականներով գոցելու, թիւ շատցնելու իր հնհնուքներուն մէջ ուրեմն, Ֆրանսա ընտրութիւնը չիտար միմիայն դիւրաւ ձուլելի տարրերուն, այն օտարականներուն որոնք Ֆրանսական ժողովուրդին հանդէպ կը ներկայացնեն տեսակ մը ցեղային յարանուանութիւն եւ իրենց ազգային յատկանիշերով շատ կը մօտենան անոր: Կը փնտռէ մանաւանդ առողջ երիտասարդ, ամուրի կամ ամուսնացած եւ զաւակներու տէր մարդեր:

Եւ հիմա որ իր տրամադրութեան տակ ունի ձուլելի բազմաթիւ զանգուած մը, հսկայ բանակ մը, — մօտ երեք միլիոն — որոնց հանդէպ կը կիրարկէ իւրացման մեղմ կամ կէս-բռնի քաղաքականութիւն մը՝ պարագային համեմատ, հպատակութեան օրէնքին գործադրութեան մէջ՝ պարբերական սեղմումներով կամ թուլացումներով փոխնիփոխ, հարց կը ծագի մշակելու նաեւ ներգաղթի քաղաքականութիւնմը:

Օր չանցնիր որ Ֆրանսական մամուլին կամ գրականութեան մէջ, ուսումնասիրութիւն մը չնուիրուի հարցին: Մասնաւորաբար կը թելադրուի վերակազմել եւ աւելի ամուր հիմերու վրայ դնել ներգաղթի սպասարկութիւնները՝ անոնց տալով բանաւոր գործունէութեան մը հրահանգներ, օտար աշխատաւորներու ընտրութեան մէջ չարժիլ ո՛չ թէ անճարանքով, այլ խիստ զատումով: Ցանկանշական են ազգերին հրապարակագրի մը սա տողերը, որոնք աջէն ու ձախէն թելադրուած առաջարկներու հոգին կը խտացնեն, —Ընդորդներ չէ որ պէտք է նե բանել, այլ նոր Ֆրանսացիներ, զորս պարտաւոր ենք պատուաստել մեր հողին վրայ: Աստր պիտի հասնի՛ւք օտար երկիրներու մէջ

ԹԱՏՐՈՆ

„ՓԱԽՈՒՍՏԸ„

Թատրերգ. ՀԱՆՐԻ ՑԻՒՎԷՌՆՈՒԱՅԻ

«Փախուստը» թատրերգութեան նիւթը նոր չէ, սակայն Հանրի Ցիւվէռնուա զայն կենդանացուցած է զարմանալի նրբութեամբ:

Երաժշտագէտ Պէրնար Լաօլ սրտի հիւանդութիւն ունի եւ դատապարտուած է իր մահուան բարեկամէն Ցոքթ. Պլիւժէն, սակայն չուզեր որ իր մահուամբ, իր կինն ալ, զինք չափազանց սիրելուն, անձնասպան ըլլայ եւ արդէն իր բարեկամ բժիշկը կնոջ ձեռքէն թոյնի շիշը խլած եւ ամուսնին տեղեկացուցած էր: Երաժշտագէտը ամուսնացած էր պարզ աղջկան մը հետ եւ իր շունչին տակ զայն դարձուցած ազնուական եւ նրբացած, հոգիով եւ սրտով ու տառ համար ալ կինը զինքը կը պաշտէր: Ինչպէ՞ս սակայն արգիլել որ խեղճ կինը ամուսնին մահուընէն վերջ չարունակէ ապրիլ: Միակ միջոցը կնոջ հաւատացնելն է թէ Պէրնար անհաւատարիմ եղած է, որպէսզի կինը յուսախաբուած այլեւս չի սիրէ ամուսինը: «Հազիւ մէկ ամիս կեանք ունիս» ըսած է նշանաւոր բժիշկ մը: Ուրեմն առանց ժամանակ կորսնցնելու թեթեւաբարոյ եւ միամիտ աղջկան մը հետ կը փախի, իբր թէ շատոնց հետը կ'ապրէր, կինը կը վազէ աղջկան տունը եւ կ'աղաչէ որ իրեն յանձնէ իր ամուսինը, որուն համար պաշտամունք ունի. Պէրնար վրայ կուգայ եւ հակառակ կնոջ պաղատանքներուն անդրդուելի կը մնայ անշուշտ գիտենք թէ ի՛նչ նպատակով. ուրեմն բարոյական բաժանումը տեղի կ'ունենայ երկուքին մէջ որ գիրար կը պաշտեն. եւ այս բաժանումը այնքան վայեաց. յուզիչ, անբացատրելի

կատարելագործելով մեր ներգաղթի կազմակերպութիւնները, որպէսզի մեզ գրկեն ո՛չ միայն մտքով ու մարմնով կատարելապէս առողջ, այլ նաեւ Ֆրանսայի մէջ բոյն կազմելու, հոն հաստատուելու համար հոգեբանօրէն պատրաստուած, մասնաւորաբար ամուսնացած մարդեր: Որովհետեւ երկրի մը մէջ, ո՛չ մէկ բան կրնայ այնքան արմատ բռնել, որքան հոն ծնած տղաքները»

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

տրնլի մահուանէն աւելի խռովիչ եւ դաժան կը սպառնայ ժարդու մը որ կը սիրէ իր կինը եւ կը ժեկնի վերջացնելու: Տագորդ կեանքը իր չսիրած մէկ կնոջ հետ:

Երկու տարի վերջ երաժշտագէտին կինը ազատագրուած գերմարդկային իտէալի մը երանութենէն եւ դարձած պարզ կին մը առանց գաղափարի, առանց հաւատքի եւ առանց մտածումներու, իր կզացումները խաչուած, հոգին խոցոտուած կ'ապրի հին կեանքը երբ չէր ճանչցած Պէրնարը. միստիքական կեանք մը կը վերսկսի խեղճ կնոջ համար որ բարձրացած էր շատ վերերը եւ յանկարծ ինկած դառնօրէն յուսախաբուած եւ բարի մարդ մը որուն հանդէպ ոչ մէկ սէր ունի, զինք կնութեան կ'ուզէ այն պահուն երբ Պէրնար հրաշքով մը կ'աղէկնայ վերջնականապէս իր մահացու հիւանդութենէն, ուրեմն դիւային կատակը վերջացած է. Պէրնար այլեւս չի վախնար որ իր սիրած կինը անձնասպան կ'ըլլայ. ուրեմն կը վազէ նախկին կինը գտնելու եւ բացատրելու, ոտքերը իյնալու, վկայ բերելով իր բարեկամ բժիշկը. մինչ այն կինը որուն հետ փախած էր եւ որուն շնորհիւ առողջացած, սկսած էր զինք սիրել իր բուն կնոջ նման, իսկ այս վերջինը այլեւս մոռցած էր, անշուշտ կը յուզուի խորապէս իմանալով ճշմարտութիւնը, սակայն իր իտէալը վերջնականապէս խախտուած է. հազիւ կը խոստանայ պարզ կենակցութիւն մը որովհետեւ կիրքերը հանդարտած են եւ կնոջ սիրտը յաւիտենապէս ջարդ ու փշուր եղած է այնքան անկարելի, խելայեղ տառապանքներէ վերջ:

Ահա՛ հակիրճ կերպով խաղին նիւթը, փակագծի՝ մէջ ըսեմ որ Ցիւվէռնուա նախ նորավէպի ձեւով գրած է եւ յետոյ վերածած թատերգութեան, նորավէպին մէջ Պէրնարի գերմարդկային զոհողութեան հակառակ վերջնականապէս կը բաժնուէր իր պաշտած կնոջմէն: Շատ հաճելի է մտիկ ընել այս խաղը որուն կազմուածքը, խօսակցութիւնը, բեմական յարդարումը եւ խաղարկութիւնը կը կազմեն խնամուած ամբողջութիւն մը սակայն չեմ գիտեր ինչո՞ւ կը զգաս տարօրինակ, տարտամ անհանգստութիւն մը նիւթին տարամերժ կազմախօսութենէն, Ցիւվէռնուա հետաքրքիր պատմող մըն է բնհանրապէս իր նիւթերը գիւտ. շարայարումի ինքնատիպ... ունին, սակայն հաւուագիտ... կարելի, անբացատրելի դէպք... մանաւանդ աճապարանք մը դէպ... հրաշալի երեւոյթները, գործ... կուտան անբնական կառուցած... մը. իր ողբերգութիւնը չի յո... չի ցնցեր, կարծես ժպիտ մը կը... գայ հանդստացնել ունկնդիր... սգորանքները կ'աղարտեն գործ... բնական զարգացումը այնպէս... տիպ սրներուն նկարագիրը կը... սուր ինպաստ սահղծուած կ... թեան եւ հոդ է որ կզայնա... գնցումները թատրոնին մէջ ... հանրանչէս կը դառնան փփր... գործոն եւ կը կորսնցնեն ... ողբերգական ուժգնութիւնը

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ԹԱՒՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԱԶԳԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ

Ա - ԹԵՄԱԿԱՆ ԿԵԴՐ. ԴՊՐՈՑ

Կեդրոնական դպրոցի 1... ուսումնական տարեշրջանի ... դպրոցի տեսուչ՝ բնագէտ եւ ... կավարժ Կարապետ Գիւնեանի ... զեկուցրէն կը քաղեմ հետե... վիճակագրական տեղեկութիւ... ները.

Դասերը սկսած են ... Սեպտ 10ին եւ վերջացած ... Մայիս 25: Տարեսկզբին աշակեր... տութեան թիւը եղած է ... ծրմէ 86 աղջիկ եւ 90 տղ... բաժնուած 5 դասարաններու ... ուսուցչական խումբը տարիներ... վեր մեծ փոփոխութեանց ենթա... կուած չէ եւ այս տարի ալ անփո... փոխ կը մնայ: Կեդրոնական ... նակարգ դպրոցին մէջ կը պաշ... նավարեն՝ տեսուչ Կ Գիւնեան Օր. Ամասունի Սոֆիկ, ... ճեան Արամ, Բաբայեան ... Գրիգորեան Լեւոն, Տէր ... եան Հեղինէ, Յակոբեան ... Միրզա Ջաֆար (Պարսիկ ... եան Հայրապետ եւ Տէր ... եան Յակոբ, որոնք կ'ա... 33 տեսակ դպրոցական դասեր...

Դպրոցական օրերու ... 179 է: Երեսեա աշակերտներ... 92 հոգի Թաւրիզեցիներ են ... գաւառացիներ, Ցանկահայեր ... Կովկասահայեր՝ 23: Աս... կերտները կուգան 90 ինքն... 31 հարուստ եւ 33 ազքա... տանիքներէն. Աշակերտներէն ... առողջակազմ են 141 հոգի ... լակազմ՝ 10, պակասաւոր ...

ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ «ԺԻՄՆԱԶ ԺԱՓԻ»Ի ՄԷՋ

Չորս Ժամ Փարիզեան Բանուորական Ամբոխին Հետ

ԿԱՄ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ՀՍԿԱՅ ՄԱՐԶԱՐԱՆ ՄԸ ԿԸ ՎԵՐԱԾՈՒԻ ՌԱԶՄԱԴԱՇՏԻ

Դէմքը զարնուած է ժահացու տժգունութեամբ, մազերու կարծրը խուրձ մը կ'իյնայ քունքին վրայ, շարժումներուն մէջ կայ վախ, տկար, բնազդական մարդու գեղեւում, ու աչքերուն մէջ՝ պարտութեան ու վերջնական անկումի սարսափէն ծնունդ առած թունալից քինախնդրութիւն: Դառնացած ու պրկուած բերնին վրայ, փնտռուած անփութութեամբ մը կը թափին հին, զազրիական պեխեր: Շարժումներուն մէջ կայ արուեստական հեզութիւն մը, սիրալիր ու bonhomme երեւալու ժամանակ ճիգ մը: Ո՞վ է այդ մարդը և ի՞նչ ընելու եկած է հոս եւ ի՞նչ կը խօսի...

— Camarades et citoyens...

Կ'ըսէ զարձած ամբոխին շնչատ, խեղդուկ ձայնով մը:

Մարսէլ-Քաշէնն է, համայնավարներու պետը: Ան՝ որ լացած է Սթրազպուրկի մէջ. Ֆրանսական պզտիկ զինուորներուն ի տես, որ պատերազմի ընթացքին, Ֆրանս. կառավարութեան կողմէ դրամ տարած է Ֆէնիթօ-Մուսոլինիին, որ պատճառ դարձած է ընկերվ. կուսակցութեան հերձուածին, որ այսօր կը ծառայէ յանցաւոր ստրկութեամբ մը Ստալինի եւ իր արբանեակներուն: Մարսէլ-Քաշէնն է. համայնավարներու տխուր ու չարաչուք «զեկավարը», որ կը չարժի շուքին մէջ զօրեղ կարգ մը բախտախնդիրներու եւ սրիկաներու հրամաններով, որ երբեք քաջութիւնը չէ ունեցած իր սեփական գաղափարներն ունենալու, որ կեցած է միշտ զօրաւորներուն կողքը՝ տկարներուն դէմ, որ անընդհատ նպատակած է անսանձ ու քինախնդիր խուժանին վայրկեանի տրամադրութիւններուն և ոչ թէ բանուոր, յեղափոխական ու գիտակից զանգուածին, որ իր ընկերներուն կը դաւաճանէ միշտ, ձգելով զանոնք կէս ճամբան: Վախկոտ, քինախնդիր, փառատենչ - ու պատեհապաշտ Մարսէլ Քաշէնը, որ այս երեկոյ կրկին տասը հրամաններու վրայ, նախկին յիսունեան եզբօր մը հետ, եկած է պառակտելու Փարիզի յեղափոխական բանուորութիւնը, եղբօր ձեռքով՝ եղբօր արիւն թափել տալու համար:

— Camarades et citoyens, prolétaires de Paris...

Կ'ըսէ կրկին շնչատ, խեղդուկ ձայնով մը: Ընկերվարական բազմութիւնը սակայն հոգ չըներ լսել զայն: Ու Քաշէնի դէմքը աւելի կը տժգունի: Զէնքերը՝ դառնութեամբ կ'երերան՝ բերնին շարժումներուն հետ: Ամբոխը կը դառնայ խառնաշփոթ, տենդահար, տգեղ ու այլեկոծ:

— Va pleurer à Strasbourg, sale individu...

Կը գոռայ, բանուորի ուժեղ ձայն մը:

— Diviseur de la classe ouvrière, traître au prolétariat..

Կը պոռան ուրիշներ:

— Les soviets à Paris. les soviets à Paris... Vive Cachin, vive Cachin, vive Marty...

Կը պատասխանեն համայնավարները: Ցանկարծ սակայն աւտեկաններու զանգ մը կը ցցուի փողոցին անկիւնը: Չիերու զոփիւն՝ սալայատակին վրայ եւ համազգեստի կոճակներու աղօտ փայլ: «Բիւակ ծխեռնակներն են որ յարմար կը նկատեն ատրիթը մօտենալու ամբոխին: Համայնավարները կը լռեն: Քաշէնի տժգոյն ու չարաշուք դէմքը կ'ընկղմի բազմութեան մէջ: Սրահը կը շարունակուի լենալ բերնէ բերան. նոյն բարակ, զաղզղջուն երիզով: Ու ամբողջ սրահէն կը բարձրանայ մեծ, անպարտելի, տարօրինակ ու վտանգաւոր շշուկ մը...

×

Ի՞նչ է պատահած, ի՞նչ կայ: Ինչո՞ւ համար տասնըմէկ հազարի այս վայրագ ու կռուի պատրաստ բազմութիւնը «Ժիմնազ Ժափի»էն ներս ու դուրս, փողոցներուն մէջ: Ինչո՞ւ համար այս ամբոխը խառնակ է այսպէս, ալեկոծուած, տենդահար: Ինչո՞ւ համար հաւաքուած են այս իրիկուն Ֆրանսական ընկերվարական ու համայնավար կուսակցութեան բոլո՛ր գլխաւոր պետերը՝ նոյն սրահին մէջ կամ շուրջը: Արդե՞օք եկած են հաշիւ տալու փարիզեան յեղափոխական բանուորութեան, տասը տարուան բաժանումէ, քէնէ եւ ոխէ յետոյ: Արդեօ՞ք եկած են որ Փարիզի փառայեղ համայնքին մասնակցող բանուորներու զաւակները դառնեն զիրենք: Գուցէ,

Ահա՛ տասը տարիէ ի վեր համայնավար կուսակցութիւնը տէրն է փարիզեան բանուորութեան, արուարձանները կարմիր են ու փարիզեան ամբոխը կը հետեւի համայնավար ղեկավարներու: Ու մինչդեռ ընկերվարութիւնը, դանդաղ ու ապահով վերելքով մը գրեթէ վերագրաւեց վերջին տարիներս նախապատերազմեան իր դիրքերը՝ ամբողջ Ֆրանսական գաւառէն կորակոր քշելով համայնավարները, Փարիզը մնաց կարմիր, համայնավար, հակընկերվարական: Այս վերջին երկու տարիներու ընթացքին սակայն՝ պարտութեան ու լքումի հովը սկսած է փչել նաեւ փարիզեան համայնավար կազմակերպութեան վրայ: Հերթական դաւաճանութիւնները, ստորնական բարքերը, շարունակական ու ծիծաղելի ցոյցերը որ անպայման կը վերջանան անյաջողութեամբ, կուսակցութեան ներքին փտած մթնոլորտը. ղեկավարներու ընչաքաղցութիւնը, պետերու փառատենչիկ ու հաստուածական գործելակերպը սկսած են զզուեցնել փարիզեան բանուորութիւնը: Ու քանի համայնավար շարքերը կ'անօսրանան՝ այնքան ընկերվարութիւնը կը զօրանայ: Այս տարի մանաւանդ ուժեղ համակրական շարժում կը նկատուի դէպի ընկերվարական տասարդական կազմակերպութիւնները: Այս բեկումը՝ կը բացնէ համայնավարները կառակ իրենց բազմամեթիւ զուլթիւններուն կը յանկ տակաւին իրենցքերինք համարել փարիզեան ... նին, Փարիզի յեղափոխական բանուորութեան:

Ու որպէս կացութեան ... անոնք իրենց թերթին ... էջին վրայ, մեծատառ ... գրիչ խօսագրերով, հայհոյ... ներով ու անորակելի ... տինքներով որ կը յայտ... ներքին յարաճուն անհանգս... թիւն մը, բացարձակապէս ... գիլէին Ֆրանսական ընկեր... րութեան հինգ պետերուն ... առնել Փարիզի մէջ, բա... րական բազմութեան մը ... Ընդհանուր զօրաշարժ ... րարած էին ու կը հրա... բոլորը, ամբողջ փարիզեան ... մայնավարները զա՛լ ... Ժափի» ու ամէ՛ն գնով ... լել ընկերվարական ... խօսք առնել: Ամբողջ ... անոնք գրգռեցին իրենց ... քերը՝ լեցուն, հայհոյական ... ստոր ամբոխավարութեան

(3) ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆ...

ականներէն 100 հոգի կը գտ-
ն ծնողաց խնամքի տակ,
ն հօր խնամքի տակ 10
միայն մօր՝ 36, ազգա-
ներու մօտ՝ 5 եւ օտարներու
3 հոգի։ Ցրուած ընթացքին
ած դասերու թիւն է՝
երկսեռ աշակերտներ
մէջ կարդացեր են 3466
գիրք։ Դպրոցի աշակերտա-
գրադարանն ունի 1460 կտոր
Աղջիկները կարդացեր են
կտոր գիրք, իսկ տղաները
Դպրոցի գրադարանը ոչ
տարուէ տարի նոր գիրքեր
այլեւ կ'օգնէ չքաւոր
կերտներուն, գրենական պի-
քեր հայթայթելով։ Երկսեռ
կերտներէն դասարան կը փո-
հոգի, կը մնան՝ 17, վեր-
ներն են՝ 19։ Շրջանաւարտ
27 երկսեռ աշակերտներ։
նաւոր առմամբ, քանի մը
ներէ ի վեր աղջիկները գոյց
գովելի յառաջդիմու-
թիւն։

Ուսուցիչներէն 14 տղաներ են
3 աղջիկներ։ Բոլորն ալ գրած
ուսուցական շարադրութիւն—
Նանց հոգեբանութիւն,
պատմութիւն
Վերածնունդ Պարսկաս-
համաշխարհային պատե-
եւ Հայեր, Խրիմեան Հայ-
Ռուսահայ Թատերգութիւն,
կռիւները Վանում,
գաւառը, Կոստանդնու-
Հայաստանի Հանրապետու-
թիւն, Րաֆֆի, Օգոստ Թումա-
նեանի երկերը, Հայ կնոջ ազգային
եւ հասարակական արժէքը, Ղա-
Վարդանանց պատերազմ,
Եւրոպական ծագումն ու զար-
գացումը, Պատմահայ գիւ-
ստեղծագործութիւն
մը։

Եւրոպատականի Հայոց Թեմ
գպրոցը իր գոյութեան
տարիներու ընթացքին (1909
—1929) տուած է 287 երկսեռ
շրջանաւարտներ. Միջնակարգ
թեամբ։ Դպրոցը հիմնուած
Եւրոպականի առաջնորդ եւ
գիտնական կարապետ
Տէր Մկրտիչեանի
ջանքերով, իսկ 1922էն
այժմ ամբողջ 18 տարի
կը գտնուի ներկայ առաջ-
նորդ Արքեպս Մելիք-
եանի անմիջական խնամքի
հովանաւորութեան տակ։

Հայկ Աճէմեան

ԸՆԹԵՐՑՈՂ, ՔԱՆԻ ՈՐ ԿԸ
ԵՍ «ՅԱՌԱՋ»Ը, ԻՆՉՈՒ
ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵՐ ՈՒՐԻՇԻ
ԱԼ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն,

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԱՄՊԵՐ

Կառավարութեան կողմէ ապսպրուած անձրեւի մեքենաներէն մէկը Պոլիս բերուած է։ Այս մեքենաները խողովակներ ունին որոնք ջրակայաներու եւ ջրուելիք հողին մօտ դրուելով, մեծ ճնշումի տակ վեր կը ցայտեցնեն ջուրը որ բարձրէն անձրեւի պէս կը թափի կատարելապէս ջրելով շրջակայ հողը։

Փորձը եթէ լաւ արդիւնք տայ, այս մեքենաներէն բաւարար չափով պիտի բերուի պարտիզպաններու արտերը ջրելու համար, երաշտի միջոցին։ Մեքենային իւրաքանչիւրը 12,000 ոսկի կ'արժէ։

ԿԱՂԻՆԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Կիրասոնէն կը հաղորդեն թէ տեղւոյն Առեւտրական Սենեակը «Մորաթորիոմ»ի որոշում տուած է, կաղինի հրապարակին ծանօթ տագնապին առթիւ։ Երկու վաճառականներ ընդունած են այս որոշումը.

Կաղինի վաճառականներէն ոմանք Կիրասոնի սակարանի մասին հանրագրութիւն մը տուած են, սակարանին ջնջումը պահանջելով։

*** Պոլսոյ Առեւտր. Սենեակին մէջ քանի մը օրէ ի վեր կաղինի վրայ ոչ մէկ գործ կը կատարուի։ Վերջին գործառնութեան մէջ, կաղինին գինը 170 ղրշ. եղած է։ Գործառնութեանց դադարման պատճառը ապրանքի չգոյութիւնն է։

Մինչեւ հիմա 16.170.848 քիլօ թուզ բերուած է Իզմիրի հրապարակը եւ ծախուած է 12.133.340 քիլօ։ Այս թիւէն դուրս կը մնան Արտօնեալ համագործակցականներուն սեփական թուզերը։

Անցեալ տարի, նոյն շրջանին, 20.668.707 քիլօ թուզ բերուած էր Իզմիր եւ ծախուած էր 12 միլիոն 908,368 քիլօն։ Այս տարուան գիները աւելի վար եղած են։ Մինչեւ հիմա արտառաքման ղրկուած է 10.161,347 քիլօ։

ԻԶՄԻՐԻ ԱՐՏԱԾՈՒՄՆԵՐԸ

Իզմիրի նաւահանգիստէն, այս տարուան առաջին վեց ամսուան ընթացքին 28,741,963 ոսկի արժէքով 68,340,055 քիլօ ապրանք արտածուած է, 7 միլիոն 649,287 ոսկի աւելի անցեալ տարիէն։ Ցուեւլումները եղած են ձէթի, չամիչի, աֆիոնի, ծխախոտի եւ թուզի արտածումներէն։

ԺՈՂՈՎՐԴ. դպրոցները պիտի վերսկսին Նոյեմ. 1ին։ Այս դպրոցներուն կէս միլիոն անձեր պիտի հետեւին այս տարի։ Նիմտացոյցէն պէտք եղած վարկը յատկացուած է։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, 8 Հոկտ.— Ազգային դպրոցի մը շինութեան համար, տեղւոյս Վանայ Հայր. Միութիւնը ամսոյս 6ին կիրակի օրը խորհրդակցական ժողովի հրաւիրած էր Տէսինի հետեւեալ միութիւններն ու կազմակերպութիւնները — Սեբաստիոյ Նահանգային Ուսումնասիրացը, Տարօն-Տուրուբերանի, Իզմիրի, Եօզղատի, Խարբերդի Հայր. Միութիւնները, Հայ Կ. Խաչ, Հ. Մ. Ը. Մ., Ս. Դ. Հնչակեան եւ Հ. Յ. Դ. կազմակերպութիւնները։ Բացի Խարբերդի Հայր. Միութենէն — որ ուշ ստացած էր նամակը — բոլորն ալ հրաւէրը ընդունած եւ որոշեալ ժամուն ղրկած էին իրենց ներկայացուցիչները։

Վանայ Հայր. Միութեան կողմէն պ. Օհ. Նաւօեան պարզեց ժողովի նպատակը — ազգային դպրոցի մը շինութեան մասին — որուն համար իր Հայր. Միութիւնը քանի մը ընդհանուր ժողովներով զբաղած եւ եկած է այն եզրակացութեան թէ պէտք էր հրաւիրել բոլոր կազմակերպութիւնները եւ ձեռք ձեռքի տուած համերաշխօրէն աշխատիլ դպրոցի մը շինութեան։

Կարգով խօսեցան բոլոր ներկայացուցիչները, որոնք ամէնքն ալ սկզբունքով համամիտ գտնուեցան գաղափարին, նոյնիսկ ըսին թէ ուշացած ենք։ Տարակարծութիւնը հոն էր միայն թէ ո՞վ պիտի ըլլայ այն հեղինակաւոր մարմինը, որ գաղութի անունով պէտք է ձեռնարկէ սոյն գործին։

Տարօն-Տուրուբերանի Հայր. Միութեան ներկայացուցիչը առաջարկեց որ նախ պէտք է գաղութին անհամաձայնութիւնները վերցնել մէջտեղէն ու ստեղծել գաղթահայ կազմակերպութիւն մը, ապա մտածել դպրոցի մը շինութեան մասին։

Այս առաջարկը չընդունուեցաւ, քանի որ խնդրոյ առարկայ անհամաձայնութիւնները անհատական են միայն եւ գաղութին ամբողջութիւնը չեն հետաքրքրեր։

Ս. Դ. Հնչակեան ներկայացուցիչները առաջարկեցին ընտրել խառն մարմին մը՝ բոլոր կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներէն, որ ըլլայ միակ իրաւասու եւ լիազօր մարմինը գործին ձեռնարկելու համար։ Հ. Յ. Դ. ներկայացուցիչը յայտնեց որ ներկայացուցիչ չեն առներ այդ մարմնին մէջ, բայց նիւթապէս եւ բարոյապէս կ'օժանդակեն իրենց ուժերուն ներած չափով, որպէսզի շինուի դպրոցը։ Մարմնի ընտրութեան անցնելու ժամանակ, տեսնուեցաւ որ ժողովի մասնակցող ներկայացուցիչներուն ճիշդ կէսը, այդ օրը խառն մարմին մը ընտրելու լիազօրուած չեն, հետեւաբար որոշուեցաւ ընտրութիւնը յետաձգել յաջորդ ժողովին, զոր պիտի հրաւիրէ դիւանը

Վ. Բզնունի

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՎԱԼԱՆՍ 7 Հոկտ.— Սեպտ. 29ին Սգահանդէս մը կատարուեցաւ Անդրանիկի յիշատակին, նախաձեռնութեամբ Շապին-Գարահիսարի Արիւնոտ Դաշտի Արծիւ Միութեան եւ մասնակցութեամբ տեղւոյս զանազան կազմակերպութեանց։

Նախագահը բացման խօսքին մէջ պատկերացուց Անդրանիկի կեանքը եւ վայրկեան մը լռութիւնով յարգանքի հրաւիրեց ներկաները։ Եղան բանախօսութիւններ, արտասանութիւններ եւ երգեր։

Խ. Վ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐԶԱՆՔԸ ԳԱՒԱՌԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ.— Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը սեպտ. 15ին կազմակերպած էր բաժակի մրցում մը։ Առաջին շրջանին, Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը յաղթեց Լիոն-Մոնշալի խումբին 2 — 0։ Երկրորդ շրջանին տեղի ունեցաւ Որբերու Միութեան ու Լիոնի Ֆութպոլ Քլիւպի մրցումը, որ վերջացաւ 1-1։ Ժամանակը ուշ ըլլալուն սեպտ. 22ին տեղի ունեցաւ որբերու և Ֆութպոլ Քլիւպի երկրորդ մրցումը, որ վերջացաւ որբերու փառաւոր յաղթանակով՝ 4ի դէմ 1։

Վերջին մրցումը տեղի ունեցաւ հոկտ. 6ի կիրակին Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզադաշտին վրայ։

Մրցումը սկսաւ ժամը 2.30ին Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի յառաջապահներու յարձակումով։ Հակառակ հովին աննպաստ կողմը ըլլալուն՝ Հ. Մ. Ը. Մ. յաջողեցաւ մինչեւ վերջ տիրապետել խաղին եւ առաջին խաղամասը լրացաւ Հ. Մ. Ը. Մ. 1, Որբերու Միութիւն 0։

Հակառակ տեղատարափ անձրեւին, որոշուեցաւ շարունակել խաղը։

Երկրորդ խաղամասը սկսաւ երկճեւեակ գեղեցիկ յարձակումներով եւ Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ. ը շահեցաւ Բ նշանակէտը։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յետապահի մէկ սխալէն օգտուելով, Որբերու Միութիւնը շահեցաւ առաջին նշանակէտը։ Խաղը վերջանալու մօտ, Հ. Մ. Ը. Մ. ը շահեցաւ երրորդ նշանակէտը, որով նաեւ բաժակը՝ բուռն ծափեր խլելով։ Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ. ը ցարդ երեք բաժակ շահած է դառնալով իր շրջանի ախոյեան խումբը, քանի որ յաղթած է Լիոնի, Տէսինի, Վալանսի եւ Կրընոպլի խումբերուն։

Վիէնի Հ. Մ. Ը, Մ.ը Փարիզի Շրջանային Վարչութենէն կը խնդրէ մրցում մը կատարել Փարիզի մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբին հետ։

Մ. Փափազեան

* * *

ՎԱԼԱՆՍ, 7 Հոկտ.—«Արարատ» Մարզականը իր եղանակի բացման առթիւ կատարեց երկու կարեւոր մրցումներ, եւ երկուքին մէջ ալ յաղթական դուրս եկաւ։ Առաջին մրցումը տեղի ունեցաւ սեպտ. 29ին Ռոմանի մարզադաշտին վրայ, տեղւոյն Ֆրանսական Լիցէյ Մարզականի երկրորդ խումբին դէմ, եւ յաղթեց 5ի դէմ 1 նշանակէտով։ Երկրորդը՝ 6 հոկտեմբերին, Վալանսի Սթատ տիւ Փոլիկոնին մէջ, Ռոմանցիներու Ա. խումբին դէմ։

Հակառակ օդի աննպաստ ըլլալուն, Հայերու եւ Ֆրանսացիներու հոծ բազմութիւն մը ներկայ էր։ Մեր խումբը ժամը 3.30ին դաշտ ելաւ հետեւեալ կազմով. բերդապահ Հ. Սէմէրճեան, յետսապահներ Գ. Պէրպէրեան, Տ. Տօնէլեան, միջնապահներ ձախէն աջ՝ Մ. Աւետիքեան, Ա. Այվազեան, Ն. Պէրպէրեան, յառաջապահներ ձախէն աջ Գ. Միլոոնեան, Բ. Թիւֆէնկճեան, Գ. Սահակեան (խմբապետ) Մ. Քէսմէճեան, Մ. Տ. Կարապետեան։ Այս կազմը այս տարի կը մասնակցի Տրօմ-Արտէշ ախոյեանութեանց Գ. դասուն եւ կը յուսանք որ անկասկած պիտի յաջողին, ախոյեանութեան տիտղոսը ապահովելու։ Ախոյեանութեանց շարքը կը սկսի հոկտ. 27ին. եւ «Արարատ» այս առթիւ պիտի մեկնի Շէյլարտ կատարելու համար իր առաջին ախոյեանական խաղը։

«Արարատը» այս անգամ Ռոմանի «Էթուալ»ի Ա.ին յաղթեց 3ի դէմ 1 նշանակէտով, եւ արժանացաւ ներկաներու գնահատանքին։ Յառաջիկայ կիրակի «Արարատ»ը Սթատ տիւ Փոլիկոնի մէջ, կը մրցի բարեկամական գետնի վրայ «Շապէօյլի» խումբին դէմ։ Կը յուսանք թէ դարձեալ Վալանսահայ մարզասէր երիտասարդութիւնը, աւելի հոծ բազմութեամբ պիտի փութայ քաջալերելու մեր մարզիկները։

Մ. Տ. Կարապետեան

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կիրակի օր «Stade Buffalo»ի մէջ տեղի ունեցաւ ֆութպոլի կարեւոր մրցում մը Փարիզի ախոյեան Club Françaisի եւ աւստրիական նշանաւոր «Vaker Vienne» խումբերուն միջեւ։ Այս վերջինը Վիէննայէն յատկապէս հրաւիրուած էր։ Աւստրիական խումբը հակառակ իր նուրբ խաղարկութեան չկրցաւ յաղթել Փարիզի խումբին եւ մրցումը վերջացաւ հաւասար արդիւնքով 0ի դէմ 0ով։

Նոյն օրը Ալզասի ախոյեան «F. C. Mulhouse»ի Ա խումբը մրցելով C. A. Parisի Ա. խումբին դէմ յաղթական ելաւ 1ի դէմ 3 նշանակէտով։

Ֆրանսայի բաժակի մրցումները սկսած ըլլալով՝ կիրակի օր տեղի ունեցաւ երկրորդ շրջանը։ Մրցող խումբերուն թիւն էր 216, որոնցմէ 154ը յաղթական ելան. այս առթիւ C. O. Billancourtի Ա. խումբը մրցեցաւ U. S. Chatouի խումբին դէմ եւ փայլուն յաղթանակ մը տարաւ 2ի դէմ 7 նշանակէտով։ Այս խումբին խաղացողները բոլորն ալ արագավազ երիտասարդներ էին բայց չկրցան դիմանալ Պիյեանքուրի խումբին տոկուն խաղարկութեան. Պիյեանքուրի խումբի յաղթանակին մէջ մեծ բաժին ունեցաւ Սարգիս Կարապետեան։

Յառաջիկայ կիրակի տեղի պիտի ունենան Փարիզի ախոյեանական երրորդ մրցումները։ Օրուան գլխաւոր մրցումն է Club Françaisի եւ Racing Clubի մրցումը որ տեղի պիտի ունենայ Stade Buffaloի մէջ։ Իսկ Montrouge դաշտին վրայ C. O. B.ի Ա. խումբը պիտի մրցի C. A. Montrougeի Ա. խումբին դէմ։

Գ. Գասապեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Մ. ՆՈՒՊԱՐԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Նուպարեան Յոբելեանի յանձնախումբս, նամակ մը ստացած է Մարսիլիայէն, որով ծերունազարդ յարգելի Մեսրոպ Նուպարեան փափաք կը յայտնէ իր յոբելինական հանդէսը յետաձգել յառաջիկայ գարնան, իբր կողմէ իբր ցոյց յարգանաց առ Ամենապատիւ Տ. Եղիշէ Սրբազան Պատրիարք Դուրեան եւ տաղանդաւոր գրագէտն Ա. Ահարոնեան։ Զայս հաղորդելով հասարակութեան, յանձնախումբս կը շարունակէ իր գործունէութիւնը եւ ժամանակին իմաց պիտի տայ լրագրաց միջոցաւ հանդէսին տեղն ու թուականը։

Նուպարեան Յոբելեանի
Յանձնախումբ

Փարիզ, 9 Հոկտ. 1929

ՀՕԿի կեդրոնական վարչութիւնը կը խնդրէ մեզմէ հրատարակել հետեւեալը.

1.— Խորհ. Հայաստան մեկնողներուն Գ. խումբը, որ կազմուած է Ամերիկահայերէ, կը մեկնի Մարսէյլէն, 22 հոկտեմբերին, «Աստէր» շոգենաւով։ Ներգաղթողները հասան Շէրպուրկ՝ «Մաուրիտանիա» նաւով եւ մեկնեցան Մարսէյլ։

2.— Շնորհակալութիւնով ստացանք բազմաթիւ բժշկական գրքեր, զորս հանգուցեալ Տօքթ. Ղազարոսեանը նուիրած էր ՀՕԿին։ Գրքերը շուտով կը ղրկուին ՀՕԿի գլխ. Վարչութեան, Երեւան, Խորհ. Հայաստանի բժշկական համալսարանին տրամադրուելու համար։

3.— Հայ առաջնակարգ արուեստագէտներ, նախաձեռնութեամբ ՀՕԿի Ֆրանսայի Կեդր. Վարչութեան, կազմակերպած են նուագահանդէս մը, որ տեղի կ'ունենայ 11 յունուար 1930ի շաբաթ իրիկունը, Սալ Կավոյի մէջ, ի նպաստ Խորհ. Հայաստանի Պետ. Երաժշտանոցին։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 5 —

ՌՈՒՍԱԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ
ԿԱՄ
ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

է խստօրէն պատժել
ութեան թշնամի-
որոնք գործելով առօրեայ
եւ բնակարանային
վրայ, բռնելով եւ դա-
կը յարձակին մեր կու-
ներուն վրայ։
ուածը ստորագրուած էր

Այսպէս ուրեմն, պրոլետարա-
կարծիքը կը պահանջէր ան-
ական ձերբակալումը Ռուսա-
որ ընկեր Թուռ կը ներկա-
ինչպէս տեսանք, առանց
տեսած կամ հարցաքննած
առանց անոր կեանքին
գիտնալու, առանց անոր
կարանէն ներս ոտք դրած եւ
ակման տեսարանին ներկայ
ըլլալու.

Ներողութիւն կը խնդրեմ գիս կարդացող գործաւորներէն, բայց Թուռերու, Մուռերու եւ Քուռերու բերնէն ելած «պրոլետարական կարծիքին» այնքան կարեւորութիւն կուտամ, որքան իրենց Թուռերուն բերնովը խօսող յետադիմական, ռամկավար կամ քաղքենի մամուլին «կարծիք»ին։

«Հիմա, ըսաւ Վիքթոր Սէրժ, ահաւասիկ տրամաբանական հետեւանքը.» գործարաններէ եւ այլն բանաձեւերու տեղատարափ, ձերբակալում ծերուկին, կնոջ, թերեւս իմս ալ. մեր արտաքսումը բնակարանէն, զոր երկար ատենէ կ'ուզեն խլել մեր ձեռքէն եւ վերջապէս, «օրինակելի դատաւ պատիժ»։

— Հիմա, ըսի, քակենք մեր գոյքերը, երկարաձգենք մեր վիզաները, ամսականները եւ յետաձգենք մեր մեկնումը գնոր անօրինութեան, ինչ կ'ըսես։

— Ես ալ այդպէս կը մտածեմ։

Միասին կը խորհրդակցինք թէ ինչ կերպ պիտի շարժինք, կարելի արագութեամբ գործելու համար։ Պէտք է մանաւանդ ամէն գինով արգիլել Ռուսակովի ձերբակալումը, որուն պիտի յաջորդեն ուրիշներ եւ ծայր պիտի առայ ամբաստանական յօդուածներու տարափ մը որ շատ ծանօթ է Խ. Մ. Ի. մէջ եւ որ կը սնուցանէ ռամիկ ժողովուրդը ու թոյլ կուտայ իշխանութեան որ ապրի։

Այդ պահուն, Վիքթոր-Սէրժ առաջին նամակ մը ստացաւ իր ընկերէն։ Ճշմարտութիւնը Չարհուրելի զրգռութեան մը տեղի տուաւ. Սփիէրգիէվա ենք իսկ, որ առանց զրգռութեան, նետուած է Վիքթոր Սէրժի կնոջ վրայ՝ բռունցքի հարուածներով եւ արիւնած անոր գէմքը։ կը վազենք։

Բժիշկ Նիքոլաէնքօ՝ անիշխանական եւ մարդ, որ նոր կը վերադառնար Մոնկոլիոյ սահմանագլուխէն, ուր ղրկուեր էր կառավարութեան կողմէ, կը գտնուէր Մոսկուա։ Ինծմէ աւելի լաւ կը ճանչնար Ռուսակովը, Մարսիլիոյ մէջ, անոր արգելափակման ընկերն եղած ըլլալով, անոր հետ ալ փոխանակուած էր ընդդէմ Ֆրանսական պատանդ սպաներուն։ Այն ատենուան լուսանկար մը զայն կը ներկայացնէ, ինչպէս նաեւ Ռուսակովը, Վիքթոր Սէրժը եւ ուրիշ քանի մը քաղաքական բանտարկեալներ, իրենց բանտին դրան առջեւ, Սենէկալցի գիշերապահներով շրջապատուած, Ցեռայ երգը որ Ռուսակովի յեղափոխական անցեալին այս մանրամասնութիւնը զայց տանք դատաւորի մը որ լուսանկարին փաստաբանութիւնը ուրացաւ, առարկելով թէ Սենէկալցիները բաւական սեւ չէ՛ն Թուռի իրեն..)

Փլթի փորձի մէջ— բռնապետական Մոսկուայի ազատ վիճաբանութեան այս միակ օվասիսը— փիէռ Փասքալ, բժ. Նիքոլաէնքօ, Վիքթոր-Սէրժ եւ ես կը նստինք խորհրդակցութեան։ Փասքալ եւ բժիշկը թերահաւատ են, ընկճուած։

— Բան չենք կրնար, բացի թոյլ տալէ որ մեզ յօշոտեն։

— Բայց կ'ըսեմ, գոնէ կըրնանք ուժգնօրէն թօթուել ձեռքերը եւ ոտքերը, ինչպէս կ'ընեն ջուրը ինկած պահուն։

— Նայած թէ ի՞նչ ըսել կ'ուզես ձեռքերը եւ ոտքերը թօթուելով։ Խորհրդային ջուրերուն մէջ. շատ շարժուիլը կը ծառայէ աւելի շուտ խեղդուելու։

Բայց Վիքթոր-Սէրժ ալ իմ կարծիքս է եւ բոլորս կը համաձայնինք կառավարութիւնը ազդարարելու համար հեռագրերով, զոր ամէն մարդ պիտի խմբագրէ իր եղանակով։

Հետեւեալ հեռագիրը կը ղրկենք Մոսկուա 1929 փետր 1ին։ Բժ. Նիքոլաէնքօյի կողմէ. «Պրավդա»ի խմբագրութեան, Լենինգրադ.— Ֆրանսայի մէջ մեր գաղթական համայնավարի կեանքին բերումով 20 տարիէ ի վեր կը ճանչնամ յեղափոխական բանուոր Ռուսակովը, զայրոյթով կը բողոքեմ Թուռի զրպարտիչ յօդուածին դէմ եւ կը պահանջեմ անկողմնակալ քննութիւն։

ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅՑԸ ԵՒ ԱԶԳ. ԽՆԱՄԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյց Մարմնի տնօրէն Ճէքուիթ Պոլսոյ ճամբով պիտի մեկնի Սուրիա։

Այս առթիւ Նարոյեան Պատրիարք դիմում կատարած է Ճէքուիթի մօտ, որպէսզի Նպաստամատոյցին կողմէ Ազգ. Խնամատարութեան եղած 200 տոլարի նպաստը շարունակուի։ Նպաստամատոյցի գործունէութեան դադարումով, վերջ գտած է այդ նպաստը, ինչպէս գրած էինք Կիրակի օր։

Նախկին Թագաւորը մտադիր չէ Աֆղանիստան վերադառնալու, որքան ատեն որ տեւեն ներքին կռիւները եւ անապահովութիւնը չդադրի երկրին մէջ։

.·. Ամանուլլահ Թագաւոր Տէյլի Նիւզի Հռոմի Թղթակցին յայտարարած է հետեւեալը.

— Պէտք է ճանչնալ աֆղան ժողովուրդին կամքը։ Եթէ ժողովուրդս պահանջէ զիս, պատրաստ եմ. բայց շատ կը սիրեմ երկիրս, ատոր համար ալ չեմ ուզեր բռնանալ անոր որոշումին վրայ, որ պէտք է ազատ ըլլայ։ Ես յանկարծ հեռու մնացի կռիւէն։ Կը կարծեմ թէ անհրաժեշտ է երկրին միջոց տալ որ հանրաքուէով արտայայտէ իր կամքը։ Ես պիտի համակերպիմ արդիւնքին։

Արիւնալի կռիւ Սինակոկի մէջ

Վարշաւայէն կը հեռագրեն.— Լէմպէրկի մօտ Նարեցովօ քաղաքի սինակոկին մէջ Հրեաները կը տօնէին եբրայական Նոր տարին։ Աղօթատեղին լեցուած էր հաւատացեալներով, մանաւանդ բարեպաշտուհիներով, որոնք իրենց վրայ կը կրէին թանկարժէք գոհարեղէններ։

Յանկարծ տասը ուկրայնացի գիւղացիներ՝ զինուած սրածայր բիրերով՝ յարձակեցան սինակոկին վրայ եւ ձեռնարկեցին կողոպտել կիները, ընդհանուր խուճապ առաջ բերելով։

Հրեաները, թէեւ անզէն, քաջաբար պաշտպանեցին իրենք զիրենք. իբրեւ զէնք գործածելով աշտանակներն ու ծիսական առարկաները։

Երբ ոստիկանները հասան, Ուկրայնացիներէն չորսը սպաննուած եւ երկուքը մահացու կերպով վիրաւորուած էին, մինչ միացեալ չորսը փախած էին։ Հրեաներէն չորս հոգի ծանր վէրք ստացան, մէկը կին։

Ցաջորդ օրը Ուկրայնացիներու բազմութիւն մը յարձակեցաւ հրեայ վաճառականներու վրայ, վիրաւորելով եօթը հոգի։ Եարեցովոյի եւ շրջականերուն մէջ կացութիւնը վերջին ծայր լուրջ է, որովհետեւ Ուկրայնացիները որոշած են արիւն թափել, սպաննուածներուն վրէժը լուծելու համար։

Ոստիկանութիւնը բացառիկ միջոցներու կը դիմէ՝ զանգուածային ջարդի մը առաջքն առնելու համար։ Երկու կողմերն ալ շատ լաւ զինուած են։

Պաղեստինի դէպքերը եւ Ամերիկա

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն.— Արտաքին Նախարար Սթիմսըն յայտնեց ռամկավար երեսփոխան Սէլլըրի թէ՝ ի վիճակի չէ անգլիական կառավարութեան ներկայացնելու ամերիկեան քաղաքացիներու պահանջները Պաղեստինի մէջ վերջին դէպքերուն առթիւ իրենց կրած վնասներու մասին։ Միայն թէ կառավարութիւնը հրահանգած է Երուսաղէմի ամերիկեան ընդհ. հիւպատոսին, որ աշխատի երկարաձգել այն պայմանաժամը, որու ընթացքին ամերիկեան քաղաքացիները պէտք է ներկայացնեն իրենց պահանջները՝ վնասուց հատուցման համար։

Դեսպանատան գաղտնի վաւերաթուղթերը

Բեսեդովսկիի խնդրին առաջ բերած յուզումը կը շարունակուի դեռ եւ Փարիզի խորհրդային դեսպանատան մէջ տակնուվրայութիւն կը տիրէ։ Մանաւանդ որ հեռագիր մը ստացուած է Գէպէուի արտաքին ճիւղի պետ Թրիլիսէրէն, որով կը հրամայուի մաքրագործում կատարել խորհրդային բոլոր հիմնարկութեանց մէջ՝ ամենամեծ պաշտօնեայէն սկսեալ մինչեւ ամէնէն ստորադասը։ Արտասահմանի խորհրդային բոլոր պաշտօնեաները պարտաւոր են լեցնել մասնաւոր հարցարան մը, որ կը պարունակէ 24 հարցումներ։ Իւրաքանչիւր պաշտօնեայ մանրամասնօրէն պէտք է գրէ թէ՝ ինչպէս կ՚անցընէ ժամանակը առտուընէ մինչեւ իրիկուն, որո՞նց հետ կը տեսնուի, որո՞նք են բարեկամները եւ ի՞նչ ծախքեր կ՚ընէ։

Թրիլիսէր հրամայած է նաեւ ամէն գնով երեւան հանել այն «դաւաճան»ները, որոնք լրատուութիւն կ՚ընեն հակառակորդ մամուլին, ատոր համար եթէ նոյնիսկ պէտք ըլլայ մաքրագործել պաշտօնէութեան 100էն 60ը։

Թերթի մը համաձայն, Փարիզի դեսպանատան գաղտնի վաւերաթուղթերը խոշոր ծրարներով այլուր փոխադրուած են Կրրնէլ փողոցի դեսպանատունէն։ Մէկ մասը օդանաւով ղրկուած է Պերլին, միւս մասը՝ ֆրանսացի համայնավար երեսփոխանի մը յարկաբաժինը։

.·. Բեսեդովսկի պահելով հանդերձ իր դիւանագիտական անցագիրը, իբրեւ օտարական ինքնութեան թուղթ ստացաւ աջին օր ոստիկանական տեսչութենէն։

Ո՞վ է Ռոյզէնման

Փարիզի խորհրդային դեսպանատան ծանօթ դայթակղութեան հեղինակը Ռոյզէնման, որ Մոսկուայէն եկած եւ Բեսեդովսկիի խնդիրը հրապարակուելէ վերջ օդանաւով փախած էր, Չեկայի վարիչ դէմքերէն է եւ հերոսը՝ բոլորգաղտնի մեքենայութեանց, ինչպէս կը գրէ «Անի տիւ Փէօփլը»։

Հպատակութեամբ լեթոն, Ռոյզէնման Պետրոգրատ կը գտնուէր՝ երբ յեղափոխութիւնը ծագեցաւ։ Շնական ու անխիղճ, անիկա զազանային յանդգնութեամբ մը ներկայ կ՚ըլլար բոլոր ջարդերուն ու գնդակահարումներուն և հաճոյք կը զգար ձեռքերը թաթխելու իր զոհերու արեան մէջ։

Ռոյզէնման գլխաւոր գործակիցն եղած է Չեկայի նշանաւոր պետ Ուրիցկիի, որ սակայն օր մը ինկաւ ուսանողի մը վրիժառու գնդակին տակ։ Ուրիցկի եւ Ռոյզէնման բազմաթիւ խեղճ բանտարկեալներու արիւնը խմած են Լենինգրատի նախկին քաղաքապետութեան եւ այժմու Չեկայի նկուղներուն մէջ։

Ուրիցկիի սպանութենէն յետոյ, Ռոյզէնման մութի մէջ ծածկուեցաւ եւ բազմաթիւ գաղտնի գործերու հերոսը դարձաւ։ Ցաճախ ճամբորդած է արտասահման՝ միշտ կեղծ անուններով, ու եթէ իր ինքնութիւնը յայտնեց դեսպանատան աւագ խորհրդականին, պատճառն այն է որ Բեսեդովսկի անշուշտ մահուան դատապարտուած էր։

Ֆրանսայի ամրոցները եւ Գերմանները

Ֆրանսական կառավարութիւնը վերջերս որոշեց մօտ օրէն սկսիլ արեւելեան սահմանագլուխի նոր ամրոցներու շինութեան։

Տեղական թերթ մը կը տեղեկանայ թէ՝ պատերազմական նախարարութիւնը ծրագրած է այդ շինութեանց մէջ աշխատցնել նաեւ գերման բանւորներ՝ 100էն 27 համեմատութեամբ, ի հաշիւ պատերազմական հատուցումներու։

Թէեւ, կ՚ըսէ թերթը, այդ աշխատանքները ոեւէ գաղտնիք չեն պարունակեր, սակայն լրտեսութեան համար միշտ բաց դուռ մը կրնան հայթայթել անոնք։

“ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈԻԱ-ՔՈԼՈՆՊ.— 26 Հոկտ. Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ։

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. ԳԱՌՆԻԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌ.— 20 Հոկտ. Կիրակի ժամը 2ին։

ԱԼՖՈՌՎԻԼ.— 19 Հոկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Այսօր Շաբաթ գիշեր։

ՎԻԷՆ.— Վաղը Կիրակի։

ՌՈԱՆ.— Վաղը Կիրակի։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովը այսօրշաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Café la Petite Sourceի սրահը, Métro Odéon։

«ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ»Ը ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

ՀՈԿՏ. 19ԻՆ — ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄՕՏ ՕՐԷՆ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Փարիզի Նրշ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Աղբիւր Սերոբ խումբի բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, Café au Clair de Lune, Փլաս տ'Իթալի։ Մէթրօ Իթալի։

Իսի լէ-Մուլինոյի Վռամեան խումբի ընկերական ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ծանօթ ժողովատեղին, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այսօր շաբաթ իրիկուն սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր Օրակարգ։ Կը խօսի՝ ընկ. Ճանկէօզեան։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Փարիզի Քրիստափոր խումբին հերթական ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Café la Petite Sourceի ստորնայարկը։ Օրակարգ՝ Ա. Շրջանային ժողովի օրակարգի քննութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։ Բ. Դասախօսութիւն։ Նիւթ՝ քաղաքական հեռանկարներ։

Բացառաբար բոլո՛ր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Գամ միութեան անդամները առիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը

Լիոնի Կուկունեան խումբի ժողովը՝ այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ 262 Rue Duguesclin։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Մարսէյլի Գամ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ 63 Rue de la République, Գրադարան Ընթերցասրահին մէջ։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն առիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Լփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու ընկերները, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ։ Ներկայանալ անդամատոմսերով։

ՓԱՐԻԶԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Հ. Պատուիրակութեան շէնքին մէջ։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Գրյեանքուրի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2ին Գիւրօ Ֆապայի մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Չարսանճագի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 1ին, 2 rue Colbert Bar de la Poste սրահին մէջ։ Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները։ Օրակարգ՝ հաշուեխուութիւն եւ ընտրութիւն։

ԾՆՈՂԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Նախակրթարանի աշակերտութեան վերաբերեալ խիստ կարեւոր խնդրոյ մը շուրջ խորհրդակցելու համար, ժողովի կը հրաւիրուին Նախակրթարանի մէջ փոքրիկ ունեցող ծնողները՝ վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին մանկապարտէզի շէնքին մէջ, 3 Rue Eclipse։

Ցանկալի եւ անհրաժեշտ է բոլոր ծնողներու ներկայութիւնը։

Ազգ. կեդր. վարժարանի տնօրէն՝ Արսլեան

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ընկ. Հայրապետ Աւետիսեանէ (Արլի շրջան) եւ ընկ. Եմաւոն Գալեանէ (Փարիզ), իրենց հասցէները իմացնել, Barsam Déyérmendjianի, 4 rue Wilson, Décines, (Isère).

ԵՐԵԿՈՅԹ ՓՈՆ ՏՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ տեղւոյս ազգային եւ քաղաքական կազմակերպութիւններու վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան սրահը։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեան որ Ուրֆայի մէջ Ռէժիի հաշուակալ էր։ Իզմիրի ջարդէն 20 օր վերջ Ուրֆայի բանտէն նամակ ստացած է իրմէ։ Անկէ վերջ լուր չեայ։ Իմացնել՝ Mme D. Mekinianի, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ եղբայրներս Յովհաննէս, Մինաս եւ Գրիգոր Խուպէսէրեանները, իրենց հօր անունն Մկրտիչ, մօր անունն Նոյեմզար, որոնք Ռումանիայէն Ռուսիա անցած էին։ Կ՚ըսուի թէ Գրիգոր եղբայրս կը գտնուի Ամերիկա։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր քրոջ Մարիամ Էլմաեանի, Notre Dame de Consolation, St. Jerome, Marseille.

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՏԱՓԱԶԱՐԻ Հայր. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2ին, 40 Rue de Bellevilleի սրահին մէջ։ Կը հրաւիրուին ամբողջ հայրենակիցները, անդամ թէ ոչ։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 13 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

13 OCTOBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1084

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ

Յառաջիկայ Շաբաթ փարիզեան սրահի մը մէջ կը տօնուի Մշակոյթի Օրը։ Կազմակերպիչները մտածեր էին այդ տօնը կատարել ճիշդ Թարգմանչաց տօնախմբութեան օրը (երէկ, 12 հոկտ.), սակայն կարգ մը պատճառներով յետաձգեր են։

Մեծ գոհունակութեամբ կ'արձանագրենք այն փաստը թէ՝ տարին մէկ օր Հայկական Մշակոյթին յատկացնելու գաղափարը — որ առաջին անգամ հրապարակ դրուեցաւ այս սիւնակներուն մէջ — մարմին առած է արդէն, ու այս տարի երրորդ անգամ ըլլալով պիտի տօնուի Ֆրանսայի եւ ուրիշ գաղութներու մէջ։

Տարակոյս չկայ, որ այս տարի եւս համազգային գոյն պիտի տրուի մեր ազգային քաղաքակրթութեան պանծացումին նուիրուած այս տօնին։

Միայն թէ տօնակատարութիւնը այն ձեւով, ինչպէս տեղի ունեցաւ նախորդ երկու տարիներուն, թերի է եւ չի ծառայեր իր նպատակին։ Եթէ դարձեալ քանի մը ճառ եւ քիչ մը երաժշտութիւն պիտի լսենք, չարժեր ձանձրոյթ ստանձնել. ուրիշ օրինակներ չեն պակսիր անոնց համար։ Խօսուած ճառերը պերճախօսութեան մէջ կը ցնդին կ'երթան ու մենք կը մնանք հոն ուր էինք։

Անցած տարի զանազան առաջարկներ եղան՝ Մշակոյթի Օրը արժանաւորապէս տօնելու համար։

Այսպէս՝ առաջարկուեցաւ այդ օրը հայ ժողովուրդին ներկայացնել գրական ու գեղարուեստական այն բոլոր գործերը, որոնք կատարուած են վերջացող տարուան ընթացքին, զանազան մրցումներ բանալ եւ այդ օրը հանդիսաւորապէս բաշխել մրցանակները։

Յետոյ, աւելի կարեւոր, առաջարկուեցաւ ամէն տարի նշանախօսք մը ունենալ «Մշակոյթի Օր»ուան համար եւ յաջորդ տարուան ընթացքին մարմին տալ անոր։

Չէ՞ որ Մշակոյթի Օրը գործնական արժէք մը պէտք է ներկայացնէ եւ ծառայէ այս ժողովուրդի մշակոյթին բարձրացման։

Օրինակ առնե՛նք Իտալիայէն, ուր ամէն տարի հոկտեմբեր 28ին ֆաշիստները կը տօնեն իրենց յաղթական արշաւը՝ Հռոմի վրայ։ Այդ օրը ամբողջ Իտալիոյ մէջ պաշտօնական բացում մը կը կատարուի այն հազարաւոր հանրօգուտ ձեռնարկներուն որոնց հիմը դրուած է վերջացող 12 ամիսներու ընթացքին։ Այդ առթիւ կ'ըլլան ժողովրդային մեծ ուրախութիւններ եւ հանդէսներ, ու եթէ ճառեր ալ կը խօսուին, պանծացնելու համար է կատարուած գործը։

Մենք Իտալիա չենք ու հազարաւոր ձեռնարկներ չենք կրնար գլուխ հանել։ Ատոր համար ալ այս թերթը շատ համեստ նշանախօսք մը ներկայացուց անցած տարի.— Տուն մը մանկապարտէզ բանալ Փարիզի մէջ։

Արդ, ի՞նչ ըրինք մենք 1928ի հոկտեմբերէն մինչեւ այսօր։ Ո՞ւր է այն հանրօգուտ ձեռնարկը, այն հանրային հիմնարկութիւնը, որով պիտի պարծենանք մենք Փարիզի Հայերս՝ Մշակոյթի Օրուան առթիւ։ Ի՞նչ օժանդակութիւն բերինք հայկական մշակոյթին՝ եթէ ոչ զարկ տալու անոր, գոնէ եղածը պահպանելու համար։

Չենք յիշեր Սէվրի Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանը, ոչ ալ Ազգային Մատենադարանը — որոնց բացումը համակրանքով ողջունեցինք —, քանի որ փարիզահայ գաղութը ո՛չ մէկ բաժին ունեցաւ անոնց հիմնարկութեան մէջ։ Մէկը կը պարտինք Մխիթարեան անխոնջ Հայերուն, միւսը ծանօթ բարերարի մը։

Փարիզի հայ գաղութը — հին թէ նոր — ո՛չ մէկ ճիգ ըրաւ՝ արժանի զաւակ կոչուելու համար Մեր Մտքի ու Արուեստի վաստակաւորներուն։ Չգտնուեցաւ մէկը որ առնէր յանդուգն քայլը ու դնէր առաջին քարը, եռեւէն քաշելով բազմութիւնները։

Ունենք եկեղեցիի հոգաբարձութիւն մը, որ կը յամառի յուրս չելլել իր պատեանէն եւ դիտել իր շրջապատը՝ համոզուելու համար որ փոխուած է հայկական Փարիզի դիմագիծը։ Ցենելու համար թէ ո՛չ 1913ին կ'ապրինք, ո՛չ ալ նոյնիսկ 1921ին, երբ ջոջեր եւ ուսանողներ միայն կային հոս։ Հայ մանուկը դպրոց կ'ուզէ այսօր՝ իր մայրենի քաղցր լեզուն սորվելու համար։ Եկեղեցիի բժէն կամ հանդիսաւոր առիթներու եպիսկոպոսական բերնէ ելած խոստումներն ալ ցարդ չանցան պարապ խօսքերու սահմանը, ու յառաջապահ մամուլին քննադատութիւնները մնացին ձայն բարբառոյ յանապատի։

Նոյն յանցաւոր անտարբերութիւնը՝ Հայրենակցական Միութեանց եւ այլ կազմակերպութեանց մօտ։ Ասոնք պարբերաբար ժողովներ կը հրաւիրեն, որոշումներ կը քուէարկեն, թերթերու մէջ ալ քանի մը կոչ կը հրատարակեն, ու վերջապէս՝ Արդի՞ւնք՝ զէրօ։

Ու այսօր Մշակոյթի Օրուան սեմին վրայ, երբ մեր չորսդի կը նայինք, գտնելու համար ոեւէ մխիթարական երեւոյթ, կառչելու համար ոեւէ յուսատու գործի, ո՛չ մէկ բան չի տեսնենք։

Կը մնանք հոն ուր էինք տարի մը առաջ։ Թերեւս քայլ մըն ալ ետ գացած ենք, քանի որ տարի մը եւս մեր փոքրիկները զրկուեցան սորվիլ իրենց մայրենի լեզուն, ուծացումի որդը տարի մըն եւս կրծեց մեր սրտերը, հայութեան ու հայրենիքի գաղափարին հետ կապերը աստիճան մը եւս թուլցան։

— Տուն մը մանկապարտէզ.— ա՛յս թող ըլլայ դարձեալ մեր նշանախօսքը այս տարի Մշակոյթի Տօնին առթիւ։ Հ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆԳԼԵՒԹՈՒՐՔ ԴԱՇՆԱԳԻ՞Ր

Իւմանիթէի Թղթակիցը Լոնտոնէն կը ցեռագրէ.

Արեւելքի մէջ իր խարխուխները լաւագոյն կերպով ապահովելու համար, անգլիական աշխարհակալութիւնը գործօն աշխատանքի լծուած է Թուրքիոյ մէջ։

Ներկայիս բանակցութիւններ կը կատարուին Պոլսոյ մէջ՝ դաշնագիր մը կնքելու համար Անգլիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ։ Ներկայիս քանի մը անգլ. մարտանաւերու Վոսփորի ջուրերը այցելութիւնը առանց իմաստի չէ։

Անգլիական նաւատորմը Պոլսոյ առջեւ

Ինչպէս գրեցինք, անգլիական նաւատորմը երէկ խարսխեց Պոլսոյ առջեւ Թուրք թերթի մը համաձայն, Նաւատորմը ռազմափորձ մը պիտի ընէ Մարմարայի մէջ։ «Բրէյճրս» օդանաւատարէն շատ մը սաւառնակներ թռչելով պիտի յարձակին «Թուին Էլիզապէթ» զրահաւորին վրայ։ Թուրք պետական եւ նաւային պաշտօնատարները պիտի հրաւիրուին ներկայ գտնուելու ռազմափորձին։

Ռազմափորձի լուրը վերապահութեամբ պէտք է ընդունիլ։ Նաւատորմը պարզապէս պիտի այցելէ Պոլսոյ նաւահանգիստը եւ բացի ողջոյնի թնդանօթաձգութենէն ուրիշ թնդանօթ չպիտի արձակէ։

∴ Վէնիզէլոսի ընդդիմադիր թերթերը այս առթիւ բուռն յարձակում կը գործեն հելլէն կառավարութեան վրայ, դիտել տալով թէ անգլ. նաւատորմին Թուրքիա այցելութիւնը ամբողջովին կը հերքէ այն լուրը թէ Անգլիա բարեկամական մասնաւոր զգացում մը ունի Յունաստանի հանդէպ։

Ժընեւի մէջ գտնուած միջոցին,— կ'ըսէ «Սքրիփ»— Վէնիզէլոս հելլէն օրագրողներուն յիշեցուց Անգլիոյ մասնաւոր բարեկամութիւնը եւ այս ձեւով ուզեց ազդել հանրային կարծիքին վրայ։ Աւելի առաջ տանելով ամբոխավարութիւնը, Վէնիզէլոս հասկցուց թէ պատերազմի պարագային անգլ. նաւատորմը պիտի պաշտպանէ հելլենական հողը։ Հիմա կը հասկցուի որ այդ խօսքերը պարապ բաներ էին, որովհետեւ անգլ. նաւատորմը Պոլիս կ'երթայ ողջունելու Թրքական դրօշը։

Օտարականներու Ֆրանսա ներգաղթը

Լուի Երեսփոխան Շառլ Լանպէր, որ յայտնի է Ֆրանսայի օտարականները ձուլելու իր ձեռնարկներով, նամակ մը ուղղած է վարչապետ Պրիանի, յայտնելով թէ խորհրդարանի վերաբացման մտադիր է հարցապնդում ուղղել «այն քաոսային եւ անկանոն վիճակին մասին, որով տեղի կ'ունենայ օտարականներու ներգաղթը Ֆրանսայի մէջ»։

Երեսփոխանը հակառակ է այս եղանակին, զոր ազգային վտանգ մը կը նկատէ։ Ու կը պահանջէ ներգաղթի համար ունենալ մեթոտիկ եւ տրամաբանական քաղաքականութիւն մը։ Անհրաժեշտ է մասնաւորաբար օտար մրցումի դէմ պաշտպանել ֆրանսացի բանուորները մեծ քաղաքներու մէջ, ուր բաւարար չափով կան անոնցմէ։ Արգիլել որ Ֆրանսայի հողին վրայ անձուլելի օտարականներ կազմեն առանձին կեդրոններ։ Ու մասնաւոր դիւրութիւններ տալ օտար ընտանիքներուն, որոնք կ'ուզեն գալ հաստատուիլ Ֆրանսայի հողագործական այն շրջաններուն մէջ, ուր շատ բնակչութիւն չկայ։

Ի՛նչեր կը պատմէ Բեսեդովսկի

Փարիզի խորհրդային գեսպանատան նախկին խորհրդական Բեսեդովսկի հետեւեալը կը յայտարարէ Ռուսիոյ ներքին կացութեան մասին.

— Ցաճախ անձնական հակառակութիւններն են եւ ոչ թէ գաղափարի տարբերութիւնները, որ կը ցնցեն կեդրոնական իշխանութիւնը։ Ասկէ զատ շարունակ ժողովրդական ըմբոստութիւններ կը ծագին։ Եթէ Մոսկուա, Լէնինգրադ եւ միւս մեծ քաղաքները կ'ապրին Գէպէուի սարսափին տակ եւ ոեւէ ցոյց չեն ըներ, կացութիւնը նոյնը չէ գաւառներու մէջ։

Իմացաք Ուկրայինայի, Սպիտակ Ռուսիոյ եւ Կովկասի ապստամբութիւնները։ Վերջերս խլրտումներ պատահեցան Սիպերիոյ մէջ։ Անհրաժեշտ է որ Ռուսիայէն դուրս հաստատուած քաղաքական կազմակերպութիւնները աջակցին ապստամբներուն։

Չեմ կարծեր որ ցարականները յաջողութեան ոեւէ յոյս ունենան Ռուսիոյ մէջ, սակայն Կէրէնսկիի մտայնութեամբ մարդիկ խոր համակրութիւն կը վայելեն գիւղացիներուն մէջ։ Այս վերջինները ազատագրուեցան Կէրէնսկիի օրով, առանց ենթարկուելու այն զարհուրելի վիճակին, զոր իրենց մորթին վրայ կրեցին բոլշեւիկներու օրով։ Այդ շրջանը ազատութեան ոսկեդարն էր։

Յետոյ, պէտք է շեշտել, որ եթէ ճիշդ է թէ կառավարութիւն մը կրնայ կա՛նգուն մնալ ոստիկանութեան աջակցութեամբ, անիկա ինքնին պէտք է ջնջուի, երբ ոստիկանութիւնը կառավարութիւն կը դառնայ։ Արդ, այսպէս է կացութիւնը Ռուսիոյ մէջ։ Գեպէուի եւ պետական մարդոց ընդհարումն այնպէս է որ մարդ չի կրնար զանոնք իրարմէ զատել։

Շարունակ կը մղուի խուլ պայքար մը, որ ատեն ատեն արիւնալի արձագանգներ կ'ունենայ։

Բոլոր վարիչները կը հեռացուին մէկիկ մէկիկ, ըլլայ Տրոցկիի պէս բռնօրէն, ըլլայ Զինովիեւի պէս լռիկ։ Պաշտօնէութիւնը կը նորոգուի անընդհատ։ Թէրմիտորի ժամը հասած է։

Չեմ գիտեր թէ ինչպէս վերջ պիտի գտնէ խորհրդային իշխանութիւնը, արտաքի՞ն հարուածով թէ ներքին պայթումով։ Ցա յայտ է թէ այլեւս երկար չի կրնար տեւել անիկա, ուրիշ խօսք եթէ բարենորոգուի։ Սակայն ո՛չ մէկ ներքին բարենորոգում կարելի է։ Համայնավարներու «մաքրագործում» կոչածը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ բանաձեւ մը, պակսեցնելու համար ներքին կռիւները։ Վարչաձեւը կը քայքայուի։ Մօտ օրէն պիտի մեռնի։ ...Ու կարողութեանս սահմանին մէջ պիտի աշխատիմ փութացնել անոր վախճանը։

ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ ՈՒՂՏԻ ՄԻՍ ՊԻՏԻ ՈՒՏԵՆ

«Թայմզ»ի Թղթակիցը Րիկայէն կը հեռագրէ թէ՝ խորհրդային առեւտրական գործավար Միկոյեան հրահանգած է Գործակցականներուն 100էն 12 համեմատութեամբ զեղչել միսի պարէնը, քանի որ ներկայ սպառումով, միսի ամբարքները շուտով պիտի հատնին։

Խնայողութեան համար, խորհրդային իշխանութիւնները այս շաբթու սկսած են ուղտի եւ ձագարի միս հայթայթել։

Իբրեւ փորձ, 1500 թոնօ ուղտի միս եւ 300 թոնօ ձագարի միս պատրաստեցին Մոսկուայի համար։

Քապուլի գրաւումը կը հաստատուի

Փարիզի աֆղանական դեսպանատունը կը հաղորդէ հետեւեալ զեկոյցը.

Փարիզի դեսպանատունը հասած վերջին տեղեկութիւններուն համաձայն, Քապուլ գրաւուած է կիրակի իրիկուն մարաջախտ Նատիր խանի քաջարի զինուորներուն կողմէ, որոնց կը հրամայէր Սէրտար Շահ Վալի խան, մեծանուն մարաջախտին եղբայրը։

Այս զինուորները Աֆղանիստանի մայրաքաղաքի բնակչութեան կողմէ ընդունուեցան աննկարագրելի ուրախութեամբ մը. մարաջախտ Նատիր խանի անունը ամէն կողմ ծափահարուեցաւ երախտագիտութեամբ։

Երկրին ամէն կողմերէն պատուիրակութիւններ կը խուժեն Քապուլ, ամբողջ երկրին հաւատարմութիւնն ու երախտագիտութիւնը արտայայտելու համար մարաջախտ Նատիր խանի, որ քանիցս Աֆղանիստանի փրկիչն եղած է։

∴ Զեկոյցը կ'աւելցնէ թէ Նատիր խան մեծ բարեկամ մըն է Ֆրանսայի եւ 1924-1927 Աֆղանիստանի դեսպան եղած է Փարիզի մէջ։ Մարաջախտը արդէն իսկ գործի ձեռնարկած է՝ երկիրը խաղաղեցնելու եւ յափշտակիչ Պէչէի Սաքայի պատճառած աւերները նորոգելու համար։ Կարգն ու կանոնը պիտի վերահաստատուին շուտով, որովհետեւ Նատիր խան մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ ամբողջ երկրին մէջ։

Հայերու կէս միլիոն տոլարը

Նիւ Եորքէն կը հաղորդեն թէ Միջազգային գերմանական Թրըսթ ընկերութիւնը սեպտ. 19ին 6 միլիոն տոլար վճարած է, յատկացուելու համար անոնց, որոնց դրամ յանձնած էին սնանկացած Սիթի Թրըսթ Քըմփընիի։

Նիւ Եորքի եւ շրջակայքի Հայերը կէս միլիոն տոլարէ աւելի դրամ ունէին այդ դրամատան մէջ։ Եղած կարգադրութեամբ բոլորն ալ պիտի կարենան ստանալ իրենց դրամները։

Անգլիա եւ Ռուսիա

Մոսկուայէն կը հաղորդեն.— Հէնտըրսըն-Դովգալեւսկի բանակցութեանց մասին արտաքին գործավար Լիտվինոֆի տեղեկագիրը լսելէ յետոյ, գործավարներու խորհուրդը վաւերացուց անգլեւռուս դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատման համար գոյացած համաձայնութիւնը։

Նորէն արիւն կը թափի Մակեդոնիոյ մէջ

Զաղրէպ 12 հոկտ.— Մակեդոնիոյ մէջ նոր ոճիր մը գործուած է սերպ ոստիկանութեան կողմէ։ Սպաննուած են եօթը հոգի, բոլորն ալ Քոչանայի շրջանէն։ Կը յիշուին միայն անունները երկու պարտիզպաններու։ Միւսները գաղտնի կը պահուին։

Մտահոգ կացութիւն Չինաստանի մէջ

Շանկայէն կը հեռագրեն.— Չինաստանի ընդհանուր կացութիւնը յանկարծ ծանրացաւ։ Նանքինի կառավարութիւնը կարեւորութիւն չէր ընծայեր Զանկ Ֆաթ Քուէյի զօրաբաժնի ապստամբութեան։ Մինչ այս վերջինը յաջողեցաւ առանց դժուարութեան անցնիլ Հունանը եւ հասնիլ Քուանկ-Սի՝ միանալով այնտեղի ըմբոստ ուժերուն։

Այս միացումէն յետոյ, Զանկ Ֆաթ Քուէյ պիտի ստանձնէ հարաւի ապստամբ բանակին հրամանատարութիւնը եւ պիտի քալէ Քանթոնի վրայ։ Հունանի կառավարիչն ալ գաղտնապէս անցած է ապստամբներուն կողմը։ Զօր. Ֆէնկ ալ իր կողմէ յարձակողականի ձեռնարկած է Նանքինի մէջ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՈԼՍՈՅ եղեռնադատ ատեանը 5 տարի բանտարկութեան եւ 450 ոսկի տուգանքի դատապարտեց լրտես Կասըմը, որ զինուորական գաղտնիքներ ծախած էր օտար պետութեան մը։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ խնամակալ ժողովի անդամ ընտրուեցաւ՝ հանգուցեալ Պուզտականի տեղ՝ վճռաբեկ ատեանի անդամ Կոստանդին Սարացեանու։

ԼԻԲԱՆԱՆի նոր դահլիճը կազմեց երեսփոխան Էմիլ Էտտէ։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ օդաչուները Քոսթ եւ Պէլոնթ, որոնք կոտրեցին հեռաւորութեան մրցանիշը, խարպին հասան իրենց օդանաւով։ Կը ծրագրեն թռիչք մը՝ դէպի Ճափոնի մայրաքաղաքը՝ Ֆրանսա վերադառնալէ առաջ։

ՎԱՅԵԱՆ ՔՈՒԹԻՒՐԻԷ՝ համայնավար յայտնի գործիչը, որ սեպտ. 14ին ձերբակալուած էր իբրեւ մեղսակից օգոստոս 1ի համայնավար դաւին, առողջական պատճառներով առժամաբար ազատ արձակուեցաւ։

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՑԱՏԵՏՐԸ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ ՀԱՆԴԷՊ ՀԱՅ ԻՄԱՑԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Սեպտեմբեր մէկի յուշատետրս կը վերջացնէի հետեւեալ բառերով. «Խօսքը հիմա վերապրող սերունդինն է։ Ունի՞ան ալ յատակագիծ մը գրական ու գեղարուեստական նոր Տոհմի մը հիմնարկէքին համար, թէ՞ տակաւին երկա՛ր պիտի տեւէ մեր հոգիներուն սպասումը...»

Ստիպուած էի այս հարցումը տալ երկու տարիներու սպասումէն յետոյ, երբ «Հայրենիք» օրաթերթին մէջ Հայ գրականութեան արդիծգտումները վերնագրով յօդուածաշարքիս մէջ, հաճոյքը կ'ունենայի մատնանշելու քանի մը լուսաւոր գիծեր, որոնք կը յայտնուէին գրական նոր սերունդին, ու անոր ստեղծագործութեան մէջ։ Երեւոյթին լուսաւոր ու մխիթարական կողմերը փնտռած ատենս դիմաւորեր էի անշուշտ անխուսափելի տկարութիւններ ու ստուերներ։ Այն օրէն ի վեր առիթն ունեցայ իրենցմէ շա՛տ բաներ կարդալու, մանաւանդ հատորներ թերթատելու։ Գտայ բացարձակ միջակութիւններ տաղանդներու կողքին։ Արեւուն ջերմութեանը կարօտ հաւատութիւններ, որոնք հողէն ուժերէն հիւթ ծծելու եւ բարձրանալու առաքինութիւնը կ'ունենային։ Հանդիպեցայ տղոց, որոնք սորվելու տեղ, ուրիշներուն սորվեցնելու տկարութիւնը կ'ունենային, տակաւին ուրիշներ՝ որոնք նոր բան մը ըսելու հիւանդութիւնովը վարակուեր էին. կային որ լռութեան մէջ գիրք կը թերթատէին, ու հին իմաստուններուն մագաղաթները կ'ուսումնասիրէին. մեծամիտներ ու յաւակնոտներ, յանդուգն ու ինքնատիպ ձեւերը փնտռող. ամէն մարդու չի հաւնողներ սերունդը կը յատկանշէին։ Մէկը միւսին գրական յաջողութեան նախանձող, զիրար վարկաբեկողներ եւ իրարու ետեւէ քար արձակողներ. ոչ թէ գրական-գեղարուեստական տարակարծութիւններու համար, այլ անհատական համակրութիւններու պատճառով միայն բաժնուած փոքրիկ խումբեր, զիրար չէզոքացնողներ։ Ահաւասիկ եթէ կ'ուզէք պատկերը արդի գրական սերունդին, որուն մէջ անշուշտ կարելի է զանազանել ճշմարիտ տաղանդներ։

Եթէ սերունդը վարակուած ըլլար ժամանակակից հիւանդութիւնով, նորէ՛ն մխիթարական պիտի ըլլար երեւոյթը. իր ամբողջութեանը մէջ։

Դարաշրջանի հիւանդութիւնը որ մասնաւորաբար գրական-գեղարուեստական խնդիրներու քննութեան համար, քաղաքակիրթ երկիրներու մտաւորականութիւնը որոնումներու կը մղէ, հազիւ թէ թափանցած է մերիններուն մորթին, հասնելու համար արիւնին ու հոգիին։ Բնազանցական, բարոյական, գրական ու գեղարուեստական տարակոյսները հազիւ թէ կնճռոտեր են անոնց ճակատները։ Պատճառներ անշուշտ կան։ Առաջին եւ հիմնական պատճառն այն է, որ մեր երիտասարդ մտաւորականները իրենց պրպտումներն ու խուզարկութիւնները չեն դասաւորած, այնպէս ինչպէս որ պէտք է։ Անպատրաստ են իրենց վազքն ու արշաւը, աշխատանքն ու յոգնութիւնը։ Դրութեան վերածուած ու նպատակադրուած չէ ճիգը։ Տեսակ մը խարխափում ամէն բանի մէջ։ Յայտնի չէ թէ գրական ու գեղարուեստական ի՞նչ դաւանանք ու հանգանակ ունին, ի՞նչ կը մտածեն ժամանակակից բարոյական շատ մը խնդիրներու մասին։ Ի՞նչ համակրութիւններ ունին օրինակի համար գրական անցեալ դպրոցներուն եւ անոնց ներկայացուցիչներուն նկատմամբ, որոնց յստակ ու որոշ ըմբռնումները մենք տեսանք այս էջերուն մէջ տակէ առաջ։ Ըսինք ու պիտի կրկնենք անշուշտ, որ արդի մտաւորական երիտասարդ սերունդը պատերազմին սերունդն է. բայց ասիկա զօրաւոր պատճառ մըն է. որ անկէ սպասենք հիմնական բաներ։ Ըսին, որ սերունդը արժէքները վերագնահատումի ենթարկել ստիպուած է. կ'ընդունինք. բայց տասնեակ մը տարիները չէի՞ն բաւեր արդեօք, որ անիկա կազմակերպուէր մտաւորապէս ու հոգեպէս, երեւան հանէր իր դիմագիծը իբրեւ ուրոյն անհատականութիւն։

Ես շատոնց է որ կը փնտռեմ այդ դիմագիծը ու դժբախտաբար չեմ գտներ։ Չեմ գտներ, որովհետեւ վայրկեանի գիտակցութիւնը ունենալու եւ զայն բիւրեղացնելու համար, գծուած, հաշուած, չափուած ու ձեւուած կաղապարի մը մէջ), ամէն բանէ առաջ գաղափարապաշտ ըլլալ պէտք է, իտէալ մը ունենալ ու անոր համար յոգնիլ ու տանջուիլ անհրաժեշտ է։ Մեր նոր սերունդին կը պակսի այդ իտէալը, լուսաւոր փարոսը, որ մարդիկը կը բարձրացնէ առօրեական, նիւթական աշխարհէն ու իր հոգերէն։ Նիւթին ու մարմնին պաշտամունքը, առօրեային հետապնդումը ուրիշ գեղեցկագիտութիւն մըն է թերեւս, որուն երկրպագուները դժուար թէ ժամանակ ունենան մտնելու կեանքի ու մահուան միսթիքական հարցերուն եւ անծանօթին առջեւ զգացած երկիւղի քննութեանը մէջ...։

Դժգոհութիւնը սակայն ամէն բան չէ, երբ մանաւանդ կրաւորական է։ Դժգոհութիւնը հոգեկան-բարոյական ըլլալէ աւելի, քաղաքական տնտեսական ըլլալ կը թուի սերունդին մօտ, պարզ այն պատճառով որ քաղաքական անպաստ դէպքերէ երեւան կուգայ։ Հոս է, որ պատերազմի մտաւորական սերունդները, ցեղէ ցեղ եւ միջավայրէ միջավայր, անհունապէս կը զանազանուին իրարմէ։

Տեղն է հարցնել սակայն, թէ իր տարակոյսներուն ու որոնումներուն մէջ, մեր երիտասարդ սերունդը, աւելի ճիշդ բառովը որակելու համար, որբացած սերունդը, ո՞ր գիրքերուն ու գործերուն պիտի դիմէ իր միտքն ու հոգին, իր երիտասարդութիւնը յուզող ու տանջող հարցերուն պատասխաններ գտնելու համար։ Անիկա կը տեսնէ, կը զգայ ու կը հետեւի իրմէն տարեկից օտար երիտասարդին, որուն օգնութեան կը հասնին ժամանակակից միտքերը, եւ կարելի պատասխանն ու լուծումը կուտան միտքերը չորչարող առեղծուածներուն։ Մերինները որո՞ւ դիմէին եւ որմէ խորհուրդ հարցնէին։ Հոս իրենց դատը պէտք է պաշտպանել։ Անոնք ալ իրաւունք ունին իրենց որոնումներուն մէջ, ուրախութիւն եւ հրճուանք զգալու, երբ գտնեն զովարար ակ մը իրենց պապակը յագեցնելու համար..։ Այս է պատճառը թերեւս, որ նոր սերունդը արհամարհանք ունի զինքը կանխող բոլոր սերունդներուն հանդէպ։ Արհամարհանք մը, որ պատճառաբանուած չէ անշուշտ, եւ անհիմն է. քանի որ ուսումնասիրուած չէ նախորդ սերունդներուն գործը, ինչպէս որ պէտք է, եւ անիրաւութիւն ու ապերախտութիւն է երէկի արժէքները ստորագնահատել այսօրուան մարդկութեան պահանջներուն համաձայն։ Բայց հայ մտաւորականին այսօրուան տիպարը նոյնպէս, նուազ կենդանի է, հետեւաբար նուազ առինքնող ու օրինակելի. այդ տիպարը փոքրացած ու նսեմացած է, եւ սերունդներուն աչքին չունի ազնուական մեծութիւն։ Անշուշտ հոգեբանական խոր պատճառներու ծնունդ է ա՛յս ալ եւ կարօտ՝ լուրջ ուսումնասիրութեան ու խուզարկութեան։

Մինչ այս մինչ այն, նոր սերունդին փնտռտուքը պիտի շարունակուի արդարացիօրէն. անոր յոգնած աչքերը կարօտն ունին հայ իմացական հանճարին, որ կ'ուշանա՛յ. պիտի ուշանա՛յ տակաւին... Ինչպէս անցան մեր մանկութիւնն ու պատանեկութիւնը, պիտի անցնի նաեւ անոնցը։ Յիշելով Մօրիս Պարէսի թանգագին մէկ վկայութիւնը, անոնք ալ մեծ մարդիկ ճանչցած, մեծ ու զգայուն սիրտեր գտած չըլլալուն դժբախտութիւնը ունին...

Անոնք ակամայ կը դիմեն օտար իմացական աղբիւրներուն, իրենց մտաւորական պապակը յագեցնելու համար, որքան ալ առնուած ջուրը չի տայ հարազատ համը մեր անմահական աղբիւրներուն, որոնք հայրենի հողէ ծնելէ յետոյ ակ դառնալու առաւելութիւնն ունին։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԴԷՄՔԵՐ

ԱՆՏՐԷ ԹԷՐԻՎ

Ֆրանսերէն մեծ օրաթերթերին մէջ, Թան. Փօլ Սուտէյի տեղն անցաւ երիտասարդ քննադատ մը, Անտրէ Թէրիվ։ Այս անուանումը յատկանշական է եւ հետաքրքրական։ Թանի մէջ քննադատի աթոռը մեծ կշիռ ունի ֆրանսական գրականութեան եւ քննադատութեան համար։ Այդ աթոռին վրայ նստած են Ռեմի տը Կուրմոն եւ Անաթօլ Ֆրանս։ Եւ ահա երիտասարդ մը, Անտրէ Թէրիվ, որ կը կոչուի վարելու գրական ուղղութիւնը պահպանողական-ազգայնական օրաթերթին, ըսե՛նք պետական մեքենային։ Ֆրանսայի պաշտօնական գրականութեան [illegible]։ Կ'ըսեն թէ Փօլ Սուտէ նստելիք տեղ չունէր իր սենեակին մէջ, որովհետեւ անընդհատ գիրք կը տեղար հոն, համր խնդրանքով մը գրախօսականի արժանանալու։ Եւ կ'ըսեն թէ, շատերու կարգին, Քլէման Վօթէլ երկար տառապած է, որովհետեւ Փօլ Սուտէ երբեք չխօսեցաւ իր գիրքերուն մասին։

Այդպիսի գիրք մը կը սպասէ հիմա երիտասարդի մը։ Մեզի համար՝ նախ ա՛յդ է կարեւորը։ Ահա վերջապէս երիտասարդներն են, որ կը ճեղքեն մեծերու ընդդիմութիւնը, «կը հարթեն» տարէցներու յաւակնութիւնը, կը լուծեն ծերերու բռնակալութիւնը։ Երիտասարդներն են, որ կ'իջնեն հրապարակ, կը յայտարարեն անկախութիւն եւ շարժելու իրենց կամքը։ Բայց ատե՛ն էր արդէն։

Մեր կեանքին մէջ երիտասարդներու անկախ շարժումները շատ քիչ են, թէեւ գունեղ եւ զօրեղ։ Ու եթէ յաճախ նոր սերունդին, երիտասարդ շարժումներու մասին ողջոյնով եւ խանդավառութեամբ կը խօսիմ, եւ անպայման գնահատութեան բառ մը ունիմ բերնիս մէջ, պատճառն այն է, որ կը փափաքիմ տեսնել մեր ազգային կեանքի թատերաբեմին վրայ, դերասանները փոխուած, երիտասարդացած։

* * *

Անտրէ Թէրիվ գաւառացի երիտասարդ մըն է (Լիմոժ), հազիւ 37—38 տարեկան։ Գեղեցիկ դիմագծութիւն մը ունի, մանկամարդ աղջկան մը շնորհքը եւ հելլենական արձանի մը արտայայտութիւնը։ Պատերազմէն առաջ գրական մագիստրոսի քննութիւն տուաւ եւ յաջողեցաւ։ Վեց տարի բանակի մէջ մնաց։ 1919ին Ժագ Պուլանժէի հետ հիմնեցին Grammaire-Clubը, որուն գլխաւոր առաջադրութիւնն էր ֆրանսերէն գրական լեզուին մաքրութիւնը, բիւրեղացումը։ Ցետոյ մտաւ Opinion շաբաթաթերթին մէջ, որուն խմբագրապետութիւնը կը վարէր գործեալ իր բարեկամը, քննադատ Ժագ Պուլանժէ։ Մինչեւ այսօր Les Nouvelles Littérairesի մէջ քերականական ոստիկանութիւն կը կատարէ, à la Ղազիկեան կամ Հօրիօ։ Գրած է բանաստեղծութիւններ, վէպեր (L'Expatrié, Sans âme, La revenche, Le plus grande Péché), փոքրիկ լեզուական եւ իմաստասիրական, ինչպէս նաեւ քննադատականներ լատիներէն եւ ֆրանսերէն։

Անշուշտ այս շարքի առջինեկ յօդուածովը պիտի ներկայացնէ իր քննադատութեան խորքն ու ձեւը։ [illegible] ֆրանսական թերթերն ու պարբերականները չեն արտայայտուած, թերեւս զարմանահար եղած՝ այս անակնկալ ընտրութենէն։ Արդարեւ թերթերը տարբեր անուններ կը թուէին, փնտռելով տարիքոտ եւ փորձառու քննադատներ։ Ես պիտի պարզեմ պատճառները այս ընտրութեան, նոյն ատեն ուղղութիւնը այս քննադատին, իբրեւ օտար մը, որ դուրսէն կը դիտէ։

* * *

Թէրիվ իմ նախասիրած քննադատներէս մէկն էր, ես զայն «գտայ» շնորհիւ Պուլանժէի, որուն այնքան համակրանք եմ կապած եւ քանի մը քննադատականները թարգմանուած։

Երկրի մը գրականութեան կամ քննադատութեան հետեւելու համար, պէտք է ընտրել ռազմավարական եղանակը։ Բռնել այդ անծանօթ գրականութեան գլխաւոր անկիւնները։ Ֆրանսական գրականութիւնը այժմ այնքան ընդարձակ է, որ կարելի չէ հետեւիլ բոլոր շարժումներուն։ Ուստի կը բաւէ գտնել գլխաւոր հոսանքներուն բերանը, կարդալ աջ, ձախ, տարեց, երիտասարդ պարբերականները, ընդհանուր գաղափար մը կազմելու համար։ Անտրէ Թէրիվ եւ Պուլանժէ առանձին անկիւն մը կը կազմեն ֆրանսական քննադատութեան մէջ։ Անոնց գաղափարները գրեթէ նոյնն են։ Առաջինը միապետական է, երկրորդը՝ ֆաշիստ, տարբերութիւնը մեծ չէ։ Սակայն Պուլանժէ աւելի հմտութիւն ունի, նոյնիսկ Թէրիվ կը գտնուէր ընկերոջ ազդեցութեան տակ։ Ի՞նչո՞ւ Պուլանժէ չընտրուեցաւ, հակառակ իր խոր միտքին, քննադատի ուժին եւ ինքնատպութեան։ Որովհետեւ Grammaire-Clubի այս նախագահը 1923ին յանկարծ հրաժարեցաւ քննադատութենէ, խնայելու համար.. իր բարեկամները։ Եւ յետոյ հակառակորդ մըն է վէպին, (այս խնդրին առթիւ վէճ մը ունեցաւ Էտմոն Ժալուի հետ, որ, նուազ քննադատ, ընկրկեցաւ Պուլանժէի ուժեղ պատճառաբանութեան տակ), հակառակորդ մըն է նաեւ թատ-

րոնին, իբրեւ հաւաքապաշտ
ուեստ, ինչպէս է դէմ խորհրդ
րանին։ Թէրիվ հեռու չէ իր բար
կամին գաղափարներէն.
կակուղ երիտասարդ, նուազ կռ
գան, վէճ չի յարուցաներ
լանժէ, զոր «Գրագարանի
կ'անուանեն, ախոյեան ստ
մարտիկ մըն է նոյն ատեն
տիկա ցոյց կուտայ իր նկա
գիրը։ Թէրիվ կրակ չունի,
պէս նազանք կ'ընէ իր ոճովը
կը ծփայ իր վէպերուն մէ
առանց երբեք զգացուի եւ
զումի փոթորիկ յարուցանե
Քաղաքական կատաղութիւն չ

Սակայն ինչ որ ամէնէն
սիրելի կը դարձնէ զինք
ընտրական մարմին, իր լեզուն
եւ սէրը ֆրանսերէն լեզուին
է յիշել, որ վերջերս ֆրանսա
մամուլը ցաւ կը յայտնէր
ֆրանսերէնը կը մեռնի։

Բիւրեղ լեզու մը ունի
պէս ունէր Ա. Ֆրանս, ու
հեգնանքը, սկեպտիկ բայց
կը հեգնէ այնքա՛ն սուր եւ
ղեցիկ, որ միշտ համեղ կը գտ
այդ անգութ խաղը։ Ու
հելլէն եւ լատին կրթութիւն
ունի, ինչպէս իր նախորդն
Անոնց նման բարեկամ Որս
«Թան» անշուշտ երկար
Թէրիվի գրական անցեալը
տեր ազ
անմիջապէս
երբ կ'աշխատակցէր Revue
des idées et des livres պարբ
րականին, ուժեղ վէճ մը կա
որոնում ֆրանսական գրական
դպրոցի մը։ Հիներն ու նորեր
յոգնած էին բիւրաւոր «դպրոց
ներէն, գրականութիւնը վերա
բռնման մը պահանջն ունէր
րածնունդ» կ'ուզէին բոլորն
բոլորը համաձայն չէին
մառին նշանակութեան եւ
ժէքին մասին։ Ոմանք կը
հանջէին դարձ դէպի միջին
կամ դասականութիւն, դարձ դէ
«Մեծ դար»ը (Լուդովիկոս
«զոր անկարելի է գերազանցե
կ'ըսէին, դարձ դէպի հին
լատին մշակոյթը։ Այս ազդ
ները կը մնային 1905էն ի վե
Այդ փնտռտուքին էին հետ
Ժորժ տը Պուհէլիէ, Մօրիս Պ
Լուի պէրթրան, Շարլ Մօր
Ժորժ լը Քարտոնէլ։ Ու մինչ
ուրիշ խումբ մը կը պահանջ
«յեղ վերածնունդ» օտար
պատուաստուած, Ա. Թէրիվ
ցա հակառակորդ խումբին՝
Փլուարի, Էօժէն Մարսանի,
կը թելադրէին գտնել միա
«ֆրանսական ճաշակը»։ Եւ
զայն ֆրանսերէն լեզուին մէ
Լեզուն աղբիւր մըն է։ Հա
կը յարի գերման փիլիսոփայ
Ֆիխտէի, որ կ'ընդունի թէ
մը ճակատագիրը կապուած
լեզուին ճակատագրին. նոյնա
լեզուն մեծ ազդեցութիւն կը գործէ
ժողովուրդին հոգիին վրայ
ինչպէս Ֆիխտէ հաւատալով

ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ «ԺԻՄՆԱԶ ԺԱՓԻ»Ի ՄԷՋ

ՉՈՐՍ ԺԱՄ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԱՄԲՈԽԻՆ ՀԵՏ

ԿԱՄ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՀՍԿԱՅ ՄԱՐԶԱՐԱՆ ՄԸ ԿԸ ՎԵՐԱԾՈՒԻ ՌԱԶՄԱԴԱՇՏԻ

Իսկ ընկերվարական երիտասարդները որ սարքած էին այդ հրապարակային մեծ ժողովը՝ բողոքելու համար Աւստրիոյ յետադիմական շարժման դէմ, չկորսնցուցին իրենց պաղարիւնութիւնը։ «Փօփիւլէռ»ը նոյնպէս յայտարարեց զօրահաւաք։ Առաջին անգամ ըլլալով, տասը տարիէ ի վեր, ընկերվարութիւնը կը համարձակէր Փարիզի մէջ՝ վերցնել ձեռնոցը որ կը նետուէր իր երեսին։ Ու ընկերվ. հինգ պետերը, հակառակ համայնավարներու ակնյայտնի սպառնալիքներուն ու զգալով հանդերձ որ կրնայ արիւն թափիլ՝ յայտարարեցին որ չպիտի լքեն ընկերվ. երիտասարդները ու գլուխ պիտի բռնեն համայնավար մոլեռանդ խուժանին դէմ։ Շաբաթ գիշեր, ամբողջ ընկերվարութիւնը միաձայն էր ու միակամ և մոռցած էր իր գաղափարական բոլոր տարաձայնութիւնները։

Ժամը իննին, համայնավար բազմութիւնը կոտրեց պահակներու շղթան ու գլխաւոր դռնէն ներս խուժեց, վայրագ ու ատելավառ աղաղակներ արձակելով ու ողողելով ամբողջ սրահը, դուրսը՝ փողոցներուն մէջ, երբ այդ ամբոխը, բռնուած ջղաձգութենէ ու անձնատուր զայրոյթի նոպայի մը՝ կ'առնար, բեմին վրայ, շրջապատուած երիտասարդներու լուրջ, գիտակից այլեւ վճռական պահակախումբէ մը, ընկերվարութեան սպայակոյտը կեցած էր, դէմ դիմաց փարիզեան բանւորութեան, պատրաստ՝ հաշիւ տալու ու ընդունելու՝ ամէ՛ն ընդդիմախօսութիւն։ Եւ այդ բոլո՛ր մարդոց դէմքերուն վրայ կար հանդարտ ու զօրաւոր ինքնավստահութիւն մը։ Յայտնի էր որ անոնք՝ ընկերվարութեան հին զինուորեալներ, եկած են Փարիզի աշխատաւորութեան դիմաց, ո՛չ թէ արդարանալու, այլ մեղադրելու համար համայնավար պետերը։ Որոշած էին խօսիլ՝ հակառակ համայնավարներու նախատինքներուն և վայրահաչութիւններուն։

Հոն էր՝ Լէոն Պլիւմը, մտաւորական ու կէս-հրեայի իր նուրբ, իմաստուն ու ազնուական դէմքով։ Քիչ մը տժգոյն ու քիչ մը դողացող ձեռքերով։

Հոն էր՝ ընդհանուր քարտուղար Փօլ-Ֆօրը, ջղուտ, տաքսկենդանի դէմքով, դէմք՝ որ կարծես փորուած է երենաի վրայ, անվեհեր ու յարձակելու պատրաստ՝ իր ջերմ, խանդավառ, ցնցող պերճախօսութեամբ։

Ժան-Լոնկէն՝ երկարահասակ ու քաղքենի, թօթուելով իր առատ բաշերը։

Ահա՛ Բրնօտէլը, որպէս հասուն կաղնի, լուռ, ցուրտ այլ անպարտելի, ախտակալ հակահամայնավար։ Աջ՝ Անդառնալիօրէն աջ։

Ահա Զիրոմսկին վերջապէս, ձախակողմին պետը, թթու ու կարծր առողջամտութեամբ, անզիջելի տեսաբան ու քաջ ընդդիմադիր։

Ու վարը, Փարիզի ամբոխը, հետզհետէ աւելի տենդահար, պատրաստ պայթելու, մոլեգին ու արիւնոտ դէմքերով, ատելութեան ու սիրոյ աղաղակներով, բռունցքներով, կապարէ գաւազաններով, դանակներով զինուած այդ ամբոխը։

Նախագահը խօսք կուտայ Փօլ-Ֆօրի՝ որ կը ցատկէ առաջ, յանդուգն ու պատրաստ ամէ՛ն յարձակումի։ Ամբոխը սակայն կը խլրտի...

— Camarades et citoyens...

Կը սկսի Փօլ-Ֆօր։

Վարէն այլանդակ ու անկերպարան ոռնոց մը կը պատասխանէ իրեն.

— Assassins! assassins! amnistie, amnistie...

— En Russie. Amnistie en Russie...

Ամբոխը կը գալարուի, կ'առնայ, կը բարձրանայ ու կ'ալեկոծի...

Յանկարծ բանուորութեան դոռ ու պատերազմական
լերգը կը հնչէ մարտագոռ, վ
րագ, ամէ՛ն բերանէ։ Կէս ժա
ամբոխը կ'առնայ այսպէս, կէ
կը նախատէ միւս կէսը, բռունցք
ներ կը բարձրանան, կզակներ
կը ջախջախուին, ցաւի ու ատե
լութեան ճիչեր կը լսուին սրա
ընդ մերթ՝ սրտակեղեք յաւա
հատական։ Կռիւը սկսած չէ
կայն որովհետեւ յայտնի չէ
ո՞վ է թշնամին, ո՞վ է բարեկա
մը։ Միայն կարմիր կակաչ
բով ընկերվարական պահակներ
են որ կացութեան տէրն են
ու կը սպասեն անհանգիստ,
գոյն, լուգելով ազդանշանը

— Traître, traître...

Կը պոռան Փօլ-Ֆօրին,
ընկերվարականները կը պատա
խանեն միաձայն, յաղթական
լով զարհուրելի, ջղային
մը.

— Hou, hou, à bas la ca...
vive le socialisme...

ՆՄՈՅՇՆԵՐ ՊԱՐՍԻՑ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

ՍԷՐ ԵՒ ԳԻՆԻ

I — ՀԱՖԷԶԻ ՍԻՐԵՐԳՆԵՐԻՑ

Իմ հոգից դու չես վերցնելու, գիտեմ.
Եթէ արցունքի անդ զոհար անձրեւեմ։

—

Ցաւըս եարից է եւ դարմանը նոյնպէս,
Սիրտըս նրան զոհեց եւ կեանքս նոյնպէս։

—

Հաֆէզ, համբերի՛ր, չէ՞ որ սիրոյ ճամբին
Ով ջան 1) չըտայ, չի հասնի ջան 2)ին։

—

Մի գիշեր Մաջնունը 3) Լէյլիին 4)ասաց՝ «՛վ անզուգ սիրուհի,
Քեզ սիրահար կը գտնուի, բայց Մաջնուն չի լինի։

—

Խօսքս սրտովդ եղաւ, թէ ոչ չէիր ընդունի,
Այո, այո, սիրոյ խօսքը իր նշանն ունի։

—

Իմ յոնքի անկիւնն է աչքիս տեսարան,
Աւելի լաւ անկիւն չունի ինքն արքան։

—

Վերջ տո՛ւր, Հաֆէ՛զ, թէ այսպէս ես կարդալու սիրոյ դասին,
Մարդիկ ամէն անկիւնում մի հէքեաթ կը կարդան իմ մասին։

—

II — ՀԱՖԷԶԻ ԳԻՆԷԶՕՆՆԵՐԻՑ

Գիշերները գինի եփելու ժամով չեմ քնում.
Հարիւր գիշերուայ գինարբուք ունիմ, ո՞ւր է գինետունս։

—

Սիրոյ և հարբելու գաղտնիքներն իմձնից լսիր, ոչ թէ վաէզից5)
Որ փարչի եւ գաւաթի հետ ամէն գիշեր լուսնին ու աստղե-
րին եմ կից։

—

Տօնական օր է եւ այսօր ես ժտածում եմ՝
Երեսուն օրուայ եկամուտս տամ ու գաւաթ առնեմ։

—

Գինետան մուրացիկն եմ, բայց տե՛ս, հարբած միջոցին
Տիեզերքին նազ եմ անում եւ հրամայում աստղերին։

—

Ճշմարիտ խօսք եմ ասում՝ տեսնել կարող չեմ,
Որ ընկերներս գինի խմեն, ես թամաշա անեմ։

—

Ցանկանում էի —քեզնից ի՞նչ թաքցնեմ—
Գինու մի շիշ, մի անկիւն եւ մի գեղադէմ։

—

Առաւօտը 6) բախտ է ծնում, ո՞ւր է արեւանման փարչը.
Աւելի լաւ միջոց ո՞րտեղ կը գտնեմ, տո՛ւր գինու փարչը։

—

Դլուխըս տաք է եւ բարձրաձայն եմ ասում՝
Կեանքի զեփիւռը գաւաթից եմ ստանում։

Բնագր. Թարգմ. Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

1 ջան՝ կեանք, 2) բնագրում ջանան՝ ջանի յոգնակին, որ նշանակում է սիրուհի. 3) եւ 4) Պարսիկ ծէքեաթների եւ դիցաբանութեանց մէջ ծանօթ առասպելական սիրահարները, 5) քարոզիչ, որ որպէս կրօնական առաջնորդ խօսում է ծոգեւոր վայրերում եւ սարոխը աւելի նրան է ծաւատում, քան բանաստեղծին։ 6) Ըւզում է նմանել գինեսէր Ջամշիդ Թագաւորին, որ ըստ աւանդութեան ամէն առաւօտ արեւածագին գինի խմելու սովորութիւն ունէր։ Վ. Ի.

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

«ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԱՇՏ» ՎԷՊԵՐ

Անցեալները մէկ քանի հակիրճ ծանօթութիւններ տուեր էինք գրական նոր դպրոցի մը՝ «ժողովրդապաշտութեան» մասին (populisme) հիմնուած Անտրէ Թէրիվի եւ Լէօն Լըմոնիէի կողմէ) որ կը մեկնի Զոլայի դպրոցէն, բայց դեռ չենք գիտեր թէ ո՞ւր կը յանգի։

Զոլայի դպրոցը կանգ առաւ թերեւս անոր համար, որ ամէն շարժումի անհրաժեշտ տարրը՝ կինը կը բացակայէր անոր շարքերէն։ Ժողովրդապաշտութիւնը կեանքի եւ տեւականութեան աւելի մեծ յոյսեր կը ներշնչէ, եթէ նկատենք թէ իր հիմնադիրներէն իսկ առաջ, երկու կիներ են որ նմոյշները կուտան նոր դաւանանքին։ Մէկը տիկին Սիւզան Նորման՝ իր «Մարի-Լըմէ» վէպով միւսը Քլէր Կոլ իր «Մարգարիտ մըն»ով։ «Մարի-Լըմէ» պատմութիւնն է կնոջ մը, որ ինքզինքը կը ձերբազատէ այր մարդէն, բայց ոչ հաէրէն։ «Մարգարիտ մը» կը պատմէ աղախինի մը սրտակեղէք արկածները։

«ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԱՇՏ» ԴՊՐՈՑԻՆ ՄԱՍԻՆ

«La Revue Mondiale»ի մէջ, Լէօն Լէմոնիէ որուն մէկ վէպը «Յառաջ» մօտերը է թերթօնել, կը պատմէ թէ ինչպէս անցաւ «Ժողովրդապաշտ» դպրոցի գաղափարին։ Ցիշելէ յետոյ կարգ մը հեղինակներ, որոնք առանց ձգտումի եւ դաւանանքի, յաջողապէս տուած են ժողովրդական բարքերու եւ տիպարներու վէպը, կը հաստատէ.

— Հեղինակները որ յիշեցի նոյն խառնուածքը չունին։ Բայց անոնցմէ շատերը, անգիտակցօրէն հակազդած են արգիական գրականութեան մը դէմ, որ կը ձգտի ներկայացնել միայն կոկիկ մարդեր եւ ապականած ապարկապորտներ։

«Այսուհանդերձ, նոր շարժումը հեռազհետէ կը գտնէ իր գիտակցութեան տարրերը»։ Եւ իբր փաստ կը յիշէ վիպագիր մը մէկ նախաբանին հետեւեալ հատուածը — Առանց յաւակնութեան կ'ուզենք հօս, հոգին քաղաքերծել այն արարածներուն, որոնց ինչ-չ'ոյքը՝ իրենց արհեստն է եւ անոնց խոստովանութիւններէն, ընթերցողը պիտի կրնայ թերեւս գտնել թէ, այսօրուան վէպին մէջ որն է աւելի անկեղծ եւ բնական, ուրախութեան կի՞նը թէ աշխարհիկ կի՞նը։

ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Բանաստեղծին եւ իր արուեստին դէմ արհամարհանքը լո՞կ հայկական չէ. մխիթարուինք քաղաքակրթութեան այս օրերուն իսկ, կը հանդիպինք Ֆրանսացի բժիշկի մը (Dr. Pauchet) որ մանուկներու դաստիարակութեան նուիրուած իր մէկ գրքին մէջ, զուարճալի խաչակրութիւն մը կը բանայ բանաստեղծութեան դէմ։

— Եթէ, խորհուրդ կուտայ ծնողքին, զաւակդ բանաստեղծութիւն կը կարդայ, այրէ զայն (սխալ չհասկնանք, բանաստեղծութիւնը եւ ո՛չ զաւակը) եւ անոր ձեռքերուն մէջ դիր Ալէն Ժէրպոյի երկու գրքերը (արդիական ռոպէնսոնի մը ճամբորդութիւնը, առանձին, Ովկէանոսին վրայ)։ Այդ գրքերը անոր պիտի ծանօթացնեն կարգապահութեան, կորովի, յամառութեան ամենէն գեղեցիկ օրինակը»։

Բժիշկը չի գիտեր անշուշտ թէ որեւէ բանի, մանաւանդ գեղեցկութեան դէմ առելութիւնն ալ տեսակ մը հիւանդութիւն է. եթէ ոչ, պիտի գործածեր զայն, նախ իր անձին վրայ։ Չի գիտեր նաեւ թէ աշխարհի մէջ ամէն ինչ, մէջն ըլլալով կարգապահութիւն, կորով եւ յամառութիւն, ունին իրենց բանաստեղծութիւնը եթէ ո՛չ չպիտի յամառէր քիչ անդին,

— Եթէ զաւակդ քերթուածներ կարդայ, այրէ զանոնք եւ անոր տուր գրաւիչ կենսագրականը գործի մարդու մը,» ելն։

Եթէ պատահմամբ, բժիշկին գիրքը անցնի ձեր ձեռքը, առէք մէջէն ինչ որ օգտակար է, պիտի ըսէ բանաստեղծը ու ձգեցէք հետեւեցէք բանաստեղծին խորհուրդին,— այրեցէ՛ք։

ԹԻՊԷՏԵԱՆ ՁԵՌԱԳՐԵՐ

Ռուս գիտական Ակադեմիայի արշաւախումբը որ այս միջոցիս կը գտնուի կեդր Ասիա, Պանինսկի (Մոնկոլիա) Պուտտայական մէկ վանքին մէջ երեւան հանած է IIրդ դարէն մնացած ձեռագրեր։ 1750 կտոր Թիպէտական բնագրեր են, որոնք ղրկուած են Մոսկուա։ Ասկից զատ, արշաւախումբը երեւան հանած է հին քաղաքի մը՝ Արբին-Ճանի աւերակները, որ 12րդ դարուն, Կեդրոնական Ասիոյ քաղաքակրթական կեդրոններէն մէկն էր։ Այս աւերակները կը գտնուին Ս[illegible]րգանէն 80 քիլոմեդր հեռու։ Արբինճան 1168 թուականին քանդուեցաւ Թուրքերուն կողմէ։

ԵՐԷԿ ՊԱՇՏԵԼ, ԱՅՍՕՐ ԱՅՐԵԼ

Այս կը թուի ըլլալ պոլշեւիկ բարոյականին կարգախօսը Պաշտել ու երկինք բարձրացնելով եւ ինչ որ կրնայ ծառայել իր կողմ ու վատասերած դասին, զգեւնել ու ջախջել ով որ խղճի ու բանականութեան կուգայ եւ անդրադարձումի եւ խորհրդածութեան լուսաւոր պահէ մը վերջ, կը մղուի իրաւունքը պաշտպանել յօգուտ ուող մարդկութեան մը։

Այսպէս փանայիթ Սթրաթի, որուն մէկ գրութեան թարգմանութիւնը կուտանք «Յառաջ»ի մէջ, «Ռուսակովի գործը կամ Ասպրուան խորհր Միութիւնը»։ Ու ճիշտ այդ գրութեան համար ալ, որովհետեւ անհանդուրժելի եւ վայրագ բանութեան մը յաղթանակներուն առջեւ, չէ կրցած զսպել ըմբոստացման իր կանչերը, կը գամուի անարգութեան սիւնին։ Համայնավար «Իւմանիթէ»ն, որ դեռ երէկ իր ամէնէն մեծ տառերով կը խորագրէր անոր մէկ քանի տողերը ու իր ամէնէն լորձունքոտ գովեստները կը շռայլէր «մարդկութեան եւ յեղափոխութեան պաշտպան»ին, այսօր զայն կը գտնէ «ընտանեցած հայդուկ», թափառաշրջիկ, ոստիկան լրտես, դաւաճան, վաճառուած ու վաճառելի» եւ դեռ ո՞ր մէկը։ Ինչո՞ւ սակայն այս բոլորը։

Որովհետեւ ժողովուրդի զաւակ, անկայուն ու ցաւատանջ կեանքի մը ընթացքին, խորապէս ճանչցած, իր մորթին վրայ իսկ զգացած ամբոխներու առօրեայ եւ անվերջ տառապանքը, պահ մը սիտը կը գրեէ խանդավառուելու կարմիր յեղափոխութեան խոստումներով. կը հաւատայ Արդարութեան յաղթանակին պոլշեւիկեան ճամբով։ Բայց շուտով կը սթափի։ Եւ տարի մը Ռուսիոյ մէջ իսկ, ապրելէ յետոյ պոլշեւիկեան սարսափն ու զզուանքը, այս հիւրը որ հոն ընդունուեր էր հերոսի վայել պատիւներով ու համակրանքով, կը վերադառնայ արձանագրելու համար.

— Հո՛ն այլեւս ընկերվարութեան ծայր չկայ, այլ սարսափ մը որ մարդկային կեանքին հետ կը վարուի իբրեւ ընկերային պատերազմի ռազմանիւթի, զոր կը գործածեն ֆորտականութեան եւ ամերիկանացման հոգի տալու նոր եւ հրէշային դասի մը յաղթանակին համար, տգէտ, գռեհիկ, ապականած դաս մը, որ մեծամասնաբար կազմուած է այս դարու սկիզբը աշխարհ եկած երիտասարդութենէ մըն։

Զզուանքի, պատրանքի եւ դառնութեան այս խօսքերը կը բաւեն որ «Իւմանիթէ» կառքի Սթրաթիի եւեւէն աղը անշուշտ, պոլշեւիկեան ժամու կոչուած փոհմակն է որ ձայն պիտի տայ «Իւմանիթէ»ի որ կը հարցնէ Սթրաթիի.

— Ի՞նչ եղաւ «ընկերվարութեան յաղթանակին պաշտպանութիւնը» որուն համար Սթրաթի կը պահանջէր «կռուիլ հաւատքով»։

Հարցումը սակայն, պէտք է մանաւանդ ուղղել Մոսկուայի եւ անոր անմիտ հետեւորդներուն։

ԼԻՆՏՊԵՐԿ ՀՆԱԽՈՅԶ

Համբաւաւոր օդանաւորդը Լինտպէրկ կը հեռագրէ թէ Հոնտուրասի վայրի եղէգնուտներուն մէջ երեւան հանած է Մայաներու շրջանէն մնացած երեք հին քաղաքներու հետքերը, հոյակապ աւերակներ։ Լինտպէրկ մտադիր է իր խուզարկութիւնները շարունակել օդանաւով՝ կեդր. Ամերիկայի մէջ եւ կը յուսայ երեւան հանել հին դարերու ընթացքին, Մայաներու քաղաքակրթական ամէնէն բարձր շրջանէն մնացած շինութիւններու ուրիշ հետքեր։

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ՄԸ

Եպիսկոպոսներու նախաձեռնութեամբ, Ֆրանս կաթոլիկ կազմակերպութիւնները համագումարի պիտի նստին՝ նոյեմբերի սկիզբները պիտի ժամանակին եպիսկոպոսներ, եւ գեղարուեստի նախարարութեան ներկայացուցիչը։

Գլխաւորաբար խորհրդակցութեան նիւթ պիտի դառնայ շարժանկարի զարգացման առջեւ, ընտանիքի պետերուն վրայ ծանրացող պարտականութիւնները, նաեւ ընտանեկան սրահներու կազմակերպութեան հարցը եւլն.։

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՀԱՆՔԵՐՈՒ ՄԷՋ

Ներկայիս Մարսէյլի մէջ կը գումարուի հանքագործներու համաժողովը։ Օրակարգի վրայ դրուած են կանազան հարցեր։ Բանուորներու խնդիրը երկար վիճաբանութեանց տեղի տուաւ։

Ընդհ. գանձապահի տեղեկագրէն տեսնուեցաւ որ Ֆրանսայի հանքերուն մէջ աշխատող բանուորներուն մէկ երրորդը օտարականներ են։ Ցեղեկաբերը ըսաւ թէ այս վերջինները պէտք է պաշտպանել անոնց դէմ, որոնք կ'ուզեն շահագործել զանոնք։ Աւելցուց նաեւ թէ միւս կողմէ ֆրանսացի աշխատաւորներն ալ պէտք է պաշտպանել օտար բանուորներու խուժումին դէմ։

Ի վերջոյ համաժողովը ընդունեց բանաձեւ մը, որով բաղձանք կը յայտնուի օտար աշխատաւորներուն ալ ճանչնալ նոյն իրաւունքները զորս կը վայելեն ֆրանսացիները եւ եղբայրական կապերը ամրապնդել բոլոր երկիրներու աշխատաւորներուն հետ։

ԱԿՌԱՅԻ ՑԱՒ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Փարիզ. 29 Պուլվառ Սէն-Մարթէն. մեր հայրենակիցները պիտի գտնեն հայ համբաւաւոր ատամնաբոյժ մը, որուն դարմանատունը օժտուած է ատամնաբուժական վերջին կատարելագործումներով և որ իւրաքանչիւրը պիտի խնամէ իր պարագային համեմատ։ Ակռայ քաշել ձրի։ Կեղծ ատամներու և ատամնաշարերու շինութիւն՝ չափաւոր գիներով։ Երաշխաւորուած աշխատանք։ Ամէն օր ժամը 9էն մինչեւ կէսօր։ Հեռաձայն Archives 55–09։ (Ծ.)

Ժանական բարբառին գերազանցութեան, մեծ երազներ կը կազմեր գերման ցեղին ապագային, նոյնպէս Ա. Թէրիվ Ֆրանսերէն լեզուի ուժին կըթնած, անոր կշռոյթով եւ ակրովը լեցուած, իր քննադատութեամբն այժմ կը քալէ դէպի Ֆրանսական մշակոյթի մը բարձրութիւնը եւ գեղեցկութիւնը։

Թէրիվ Ֆրանսական պաշտօնեան միտքին բոլոր աւանդութիւններն ունի իր մէջ։ Փուանքարէ փորձեց տնտեսական միացութիւն մը հիմնել. Թէրիվի աշխատութիւնը հաշտ է այդ փորձին եւ ընտրութիւնը եւս հաշտ է աւանդութեան հետ։

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

6 Գ.— Թանի ուրբաթ օրուան թիւին մէջ Անդրէ Թէրիվ տուած էր իր առաջին յօդուածը, քննադատութիւնը եւ իր վտանգները, տեսակ մը յառաջաբան։ Նախ գովասանքն ընելով փոլ Սուտէի, պաշտպան կը կանգնի «գրական քննադատութեան»։ Եւ նոր իմացապաշտ մըն ալ ինք, կ'ուզէ գրականութեան մէջ փնտռել «թէքնիքը» (լեզու, գրական կանոններ), եւ յստակութիւն.

Մթութեան պաշտպաններուն եւ նորութեան սիրահարներուն վրայ յարձակելով, կը պանծացնէ Ֆրանսական արուեստին աւանդութիւնները, եւ Ֆրանսական արուեստին գերազանց եւ տիրապետող դիրքը ուրիշ ազգերու գրականութեան վրայ։ Շ. Ն.

— Les soviets à Paris, les ... à Paris, les soviets à Paris...

Ներգեն վայրագ, կատաղի ոնկերդով մը՝ համայնավարներ որ գրաւած են սրահին կեդրոնը ու կ'աշխատին ճեղքել պատնէշները շղթանուեռնիներու. Ֆոլ-Թոր՝ ցուրտ, դժնէ, ... թէ ակօսուած տարօրինակ ... դառնութեամբ մը։ Կարծե՞նք թէ ցաւ՝ այսքան տգիտութեան, ըթամտութեան ու մոլեռանդութեան առջեւ, մարդ չի ... Բրնօտէլ, Պլում, Լոնկէ, ... նստած են քով քովի։ ... ձեռքերը կը դողան ջղայնութենէն՝ հակառակ անոր որ ... թաղամասին մէջ լաւ ... է փարիզեան ամբոխը։ ... կը կճրտէ ատամները։ ... յուզուած է, իսկ Զիրոմսքի ... իր հաստ մազերը կ'երթայ ու կուգայ, մըտ... անհասկնալի բառեր։

Թիչ յետոյ, խառնուած բազմութեան, ան պիտի կռուի, ցուրտ ու վայրագ քաջութեամբ մը, գրոհ տալով համայնավարներու խումբերուն վրայ։

Ու նա՛յն դժոխային աղմուկն է միշտ։ Կը կարծես թէ անհուն կռիւը պիտի պայթի ու միայն երգ մըն է որ կը բարձրանայ՝ տաք, յուզիչ, քինախնդիր։

Ցանկարծ համայնավարներու խիտ ու խառնակ բազմութեան մէջէն, բանուորական ուսերու վրայէն, սեւ յատակի վրայ, բոլոր ուսերէն եւ հասակներէն բարձր, կը յայտնուի նա՛յն սեւ գոյն, հիմա այլեւս շատ տժգոյն դէմքը։ Նա՛յն մազերու խուրձով գանգին վրայ ու գաղղիական նո՛յն լքուն, փնտռուած անփութութեամբ մը կախուած, ինկած պեխերով։ Քաշէնն է, վատ հերձուածողը, դաղդոջուն ու երկչոտը կ'ուզէ խօսիլ։

Անօրինակ զալրոյթ մը կը շարժէ միւս բանակը։ Բռունցք. ներու անտառ մը կը ցցուի այդ չարաշուք մարդուն դէմ։ Ու աղաղակներ, նախատինքներ, հայհոյնքներ կը հանդիպին ու կը կարնուին իրարու աղմուկին մէջ։

— Sale individu, traitre, diviseur de la classe ouvrière...

Ու Քաշէնի կողքին կ'երեւի ուրիշ դէմք մը, քաղքենիի խընամուած, կարծես փայլուն դէմք մը, միակնոցը աչքին՝ Ֆրոսիմոն Պոնթն է, եղբայր ի Քրիստոս։

— A bas la calotte...

կը գոռան կրկին ամէն անկիւնէ։ Համայնավարները զալրացած գրոհ կուտան դէպի բեմը, խիտ ու վճռական շարքերով, ու հոս է որ ամբոխը կը բաժնուի երկուքի։Կը սկսի զարհուրելի, տմարդի, տարօրինակ կռիւ մը։ Դանակներ կը շողան, աթոռներ կը սկսին արագաթեամբ թռչիլ՝ բազմութեան գլխուն, գանկեր կը պատռին դաւազաններու հարուածներէ։ Կիները չեն պատր առկայն ու ցաւի ճիչեր չեն լսուիր։ Վայրկեան մը կուգայ երբ համայնավարները կը մօտենան բեմին աստղուխներուն, արիւնոտ ու դէչ աչքերով մարդիկ կը բարձրանան մագլցելով. բայց զաւազանի հարուածներ անզթութեամբ կ'իջնեն ձգելով զանոնք գետին։ Գարտաւթեան ու տկարութեան դող մը կ'անցնի ընկերվարականներու կողմէն։ Այդ առեն Բրնօտէլ կը նետէ վերարկուն ու հաստ բազուկներով կը նետուի կռուի, Զիրոմսքին նոյնպէս, մինչ Փոլ Ֆոր, կեցած է իր տեղը՝ ցուրտ, յանդուգն, դէմքին վրայ նոյն ծամածռութեամբ։

— Hardi, les gars, hardi...

կը գոռան ձայներ։ Հիմա սրահին կեդրոնը պարպուած է ու երկու կողմերը կեցած են դէմ դիմաց։ Ո՞րքան մարդ կայ, եօթը հազա՞ր, ութ հազա՞ր, դժուար է ըսել։ Անտարակոյս տասնըմէկ հազար՝ թէ հաշուենք փողոցի բազմութիւնը եւս։ Կըռիւը կը դառնայ տենդոտ, արիւնահեղ։Բազմաթիւ բանուորներ կ'իյնան, դանակի, զաւազանի և աթոռի հարուածներէ։ Ու երբ ծեր, հաշմանդամ ընկերվարական բանուորի մը արիւնը ընկերվարականներու բարկութիւնը կը գինէ՝ համայնավարները արագ կը նահանջեն խառնիխուռն ու կը փախին՝ գաւազանը գինուորներու պէս։ Կը փախին որպէս խուժան, որպէս պարտուած ամբոխ, իրենց Քաշէններով ու Գոթերով՝ մինչ յաղթական Միջազգայնականը կը բարձրանայ զօր, պատերազմական, ուրախ կարծես։

Տխուր յաղթանակ սակայն Որովհետեւ մարդիկ կը զգան՝ որ թափուածը եղբօր արիւն է եղբօր ձեռքով։ Ու հազարաւոր բազմութիւնը, երկփեղկ լռութեամբ, մտիկ կ'ընէ Փօլ-Ֆորը, Բրնօտէլը, Պլումը, Լոնկէն և Զիրոմսքին...

Զօրս ժամ Փարիզի բանուորական ամբոխին հետ, տարօրինակ ու զարմանալի ամբոխ, որ հիմա խաղաղութեամբ կը քակուի Պուլվառ Վոլթէրի վրայ։

«Փըթի Ժուռնալ»ի սրահը «Դաշնակցութեան Օրը» կը տօնուի սակայն։ Երթանք՝ տեսնենք։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ԸՆԹԵՐՑՈՂ. ՔԱՆԻ ՈՐ ԿԸ ՍԻՐԵՍ «ՅԱՌԱՋ»Ը, ԻՆՉՈ՞Ւ ՉԵՍ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵՐ ՈՒՐԻՇԻ ՄԸՆ ԱԼ։

"ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ.,Ը

կազմակերպուած ՖԱՐՊՈՂԻ կողմէ 19 Հոկտ. Շբ. իրիկուն ժամը 9ին «Սալ Ժէօկրաֆի»ի մէջ 184 Bld. St. Germain, Métro St. Germain des Prés.

կը նախագահէ՝ ՓՐՈՖ. Ն. ԱԴՈՆՑ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին՝ «Սիփան» երգչախումբը, Օր. Օր. Զիւլպիւլեան, Ղարիբեան, Պ. Պ. Է. Սարեան, Ռ. Զարդարեան, Տէրվիշեան եւ ուրիշներ:

Տոմսերն են 8. ֆրանքնոց:

ՄՈՒՏՔԸ ԿԱՄԱՒՈՐ

ԹԱՏԵՐԱՍԵՐՆԵՐ, ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Ամերիկայէն քաղաքս ժամանած է ծանօթ դերասան Ս. ՄՈՒՐԱԲԵԱՆԸ դեկավարութեամբ հայ տրամա - օփերէթային խումբը: Պիտի տրուին միայն երկու ներկայացում:

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 15ԻՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԿԵԼԼԷ ԿԱՎՌՕՇԻ 1930Ի ՏԱՐԵՑԻՒՐՔԸ

Գին՝ 40 ֆրանք, Ամերիկա 2 տոլար: Մեծաքանակի համար ծախուի ն 25 զեղ․ Ապսպրանքներու կէսը պէտք է կանխիկ ղրկել:

ՀԱՅԿ. ԲԱՐՑ-ՓԱՍՏԱՆԵՐ

Հետեւեալ քարտ փոստայինները կը ծախուին իւրաքանչիւրը 50 սանթիմի.

Րաֆֆի, Բաժան Բաբինյան, Խրիմեան, Դ.Ալիշան, Խ.Աբովեան, Մ.Նալբանդեան, Ստ.Նազարեանց, Սանդղէինեանց, Կոմիտաս վրդ., Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան, Ե.Տէմիրճիպաշեան, Պ. Դուրեան, Ա.Տիւսաբ, Գ.Աղասեան, Յ.Պարոնեան, Շերենց, Ա. Արփիարեան, Ազանուր, Մ.Պալասանեան, Տիգ.Զուհահեան, Զոհրապ, Արֆաղանեան, Ռ.Զարդարեան, Գ.Զօհրապ, Դ.Վարուժան, Ս.Պարթեւեան, Ռ.Սեւակ, ինչպէս նաեւ հայ թագաւորներու, նշ.Ֆարտարներու ... քարտերը ալիւ 0.50 սանթիմ:

Ինչպէս նաեւ զբօսանքային «Հայաստանի» հայկ. գեղարուեստ. 10 հատը կ'արժէ 1 ֆր.: Փոստի ծախքը յաճախորդին: Դիմել հետեւեալ հասցէին.—L. Mozian, 5 Rue Champlain, Paris (20).

ԵԹԷ կ'ուզէք փոխադրել ձեր տնեցիներին միւս շինոց տեղը կը տնտեսներուն համար, ձեր շաջի կը պահանջէ դիմել՝ Պ. Նշանեանի եւ խաւարին անոր ձեռնտու պայմաններով: 61 Bld. Blanqui. Paris (13e).

ԴԱՇՆԱԿԻ ԵՒ ՍՈԼՖԷՃԻ ԴԱՍԵՐ

ԵՐԱԺՇՏԱՆՈՑԻ ՄԵԹՈՏՈՎ

ՕՐ. ԺԱՆ ՃԵՄՊԱՋ

61 rue de Flandre Paris (19)

Հայրենակիցներու համար զեղչուած գին:

WAGRAM AUTO

75 Av. de Wagram
63 Av. Gde. Armée
149ter Bd. Villette.
84 Rue de l'Aqueduc

Արտօնագիր՝ Թուրիսմ 150, քամիոն 230, մոթօ-սայտ 100, Թաքսի 50, մասն. դաս 15, մեքեն. դաս ծախ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արտասահմանեն իրենց պարագաները բերել տալ ուզողներու օրինական ձեռնարկները եւ խորհուրդները, անունական ձեռնարկութեանց արագ գործողութիւն եւ վարչական գանագան գործերու կարգադրութիւն:

Դիմել՝ Kh. Kébabdjiaոի, 20 Rue de Bezons à Courbevoie (Seine): Tél. Défense 00-39:

Տք. գայտ. փիսուն. գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՁԷՆԻ

կը քաղտարէ անցեալը, ... Ա. մէն օր (կիրակի ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի եշ.էն 62 Ruede la Rochefoucauld բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ. Nord-Sud: Pigalle.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Առաւտեան նոր մեթոտով դարմանում արտեր եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներիկ հիւանդութեանց (թրանկանքեր, ... ժամէ ...) եւ լարեհի: Մասն. ... ... արագ. ... ... ամէն օր 9—12, 2—8 կիրակի 12.

Cirque | Եթր | ամենայն | 2-14
de Paris | ... | ... | ...

ՃԱՇԵՑԷՔ ԵՒ ԸՆԹՐԵՑԷՔ

BOULANT

ՃԱՇԱՐԱՆ ՊՈՒԼԱՆ

Հետեւեալ չափաւոր գիններով

12 ֆրանք՝ 34 Bld. St. Michel
16 ֆրանք՝ 1 Bld. Montmartre
18 ֆրանք՝ 35 Bld. des Capucines

ԴԱՐՆԶԱՏՈՒՆ VETZEL

1 Rue Auber

(Place de l'Opéra)

ՆԱԽԱՃԱՇ, ԸՆԹՐԻՔ

ԱՄԵՆԱՆՐ ԴԱՐՆԶՈՒՐԸ

EMPIRE մեթրօ-Ետուլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10

Le Gérant: H. STÉPHAN

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ

Բերական 2 ֆրանք, Լուսաբեր Այբենարան 6, Լուսաբեր ընթերցարան Ա. Բ. Գ. տարիներ 10, 12, 14, Մայրենի լեզու քեր. ընթց. 5, Թանգարան Հ. եւ Զ. Աստուած, տարրական գաւառ ... 8, Թանգարան Բ. տարի 10, Թանգարան Գ. տարի 12, Թանգարան Դ. եւ Ե. տարի 17.50, Թուաբանութիւն Առողջ Ա. եւ Բ. տարի 10, Թուաբանութիւն միջին 17.50, Պատմութիւն հայոց 2 հատոր (Հ. Մսերեան) 40, Հայաստանի մեծադիր քարտէզ 20, Նամականի հայ լեզուի 25, Բառարան հայ. լեզուի 75, Ֆրանսերէն բառարան 75, Հայ. Ֆրանս. բառարան 65, Զրուցատրութիւն ֆրանս. հայ 2.50, 3, 6, 7.50, 25, Երգարաններ 5, 10, 25, 30,

Զանազան գիրքեր.— Հայաստան, Բ. Բրբանայեան, Լինչ 70, Անհա Բաբէնին 35, Հայաց եւ իւր զինքերը 2 հատոր 70, Կրացինքը 8, Ռաֆֆի 18, Արալբայա 5, Կեանքի եւ Մասնաւոր երգեր 10, Տղու հագները 6, Բժիշկին գիրքեն փրկանքայ 10,

Պահանջեցէք մեր գրացուցակը ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ գիրքեր:

Դիմել՝ Mme. Sévouni, 31 Rue Kleber, Issy les-Moulineaux, Seine, France.

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐԻ

ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)

Հեռաձայն, PROVENCE 20—37

Ընդունելութեան ժամեր 14—19, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12 եւ ժամադրութեամբ:

ՏՕՔԹ. Ե. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

ՆԱԽԿ. ԲԺԻՇԿԱՊԵՏ ԹԻՖԼԻԶԻ Կ. ԽԱՉԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒՆ ՆԵՐՔԻՆ, ՄԱՆԿԱՆՑ, ՄԻԶԱՍԵՌԱՅԻՆ, ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

42 Rue des Acacias, PARIS (17e) Մեթրօ՝ Etoile

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 5էն 7 եւ ժամադրութեամբ իսկ կիրակի օրերը միայն ժամադրութեամբ

Գաղղիական եւ Անգլիական հիւպատոսարաններու նախկին թարգմանիչ խորհրդական եւ Փարիզի տասնէ աւելի անուանի ատենադպիրին ... ծանօթ avocat-conseil

Տ. Մ. ՄԻՐԻՃԱՆԵԱՆ

որ փաստաբանական ասպարէզին մէջ քառասուն տարուան փորձառութիւն եւ ֆրանսական օրէնքներու, procédureի եւ extra-judiciaire ամէն formalitéներու մասին խոր հմտութիւն ունի, այս անգամ ընկերութեամբ իր որդւոյն՝ վկայեալ Փարիզի Իրաւագիտական համալսարանէն՝ վերահսկողութեամբ հաստատուած է իր սեփական բնակարանը, 2, Rue Thimonnier, Paris, ուր ամէն օր առաւօտեան ժամը 10էն 12, ԿԸ ՄՏԱՆՑԷ առեւտրական, քաղաքական, կալուածական, ամուսնական ... ամէն տեսակ դատեր: ԿԸ ԽՄԲԱԳՐԷ ... fonds de commerceի ... ԿՈՐՏԱՅ Թուրքիոյ ... certificat de coutume ներ: ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ testamentի, donationի, patenteի, fiscի, mariageի, naturalisationի, contrat de travailի, carte d'identitéներու եւ Ֆրանսայի մէջ բնակութեան իրաւունք ստանալու ամէն գործողութիւն: Խորհրդակցութիւնք վճարովի են միայն առաջին անգամուան համար.

Մ. ԱՐԵՒԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՏՆՕՐԷՆ ԵՒ ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ (ՊՈԼԻՍ)

Ֆրանսայի մէջ կը զբաղի կեանքի, հրդեհի, արկածներու, օթոմոպիլներու եւայլն ապահովագրութեամբ: Իրաւագիտական գրասենեակ, կալուածական առուծախ, դատական հետապնդումներ, Թարգմանութիւն, Ծովային, Ֆրանսա մտնելու վիզայի հնարաւորութիւններ, ...

Ամուսնութիւն եւ ամուսնալուծում:
Նպարեղէններու առեւտուր եւ նպարավաճառանոց:
Արեւելեան եւ եւրոպական փոխանակ:

Դիմել՝ 1 Villa Besset, Décines, Isère.

Կը փնտռուին թղթակիցներ Ֆրանսայի բոլոր քաղաքներու մէջ:

ՄԱՏԹԷՈՍ ՃԻԼՊԻՐԵԱՆ

կը ստանձնէ հին եւ նոր ամէն տեսակ ապահովագրական գործեր (Հրդեհի, Կեանքի եւ Արկածներու), ինչպէս նաեւ առեւտրականներու տոմարները կարգադրութիւն, ճիշդ եւ տուները գնում եւ վաճառում, կալուածները վրայ փոխառութիւն եւ նմանօրինակ յանձնառութիւններ:

ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ,

36, Rue de Bellefond, PARIS (IX)

ՃԱՇԱՐԱՆ ԱՐԱՐԱՏ

24 Rue des Carmes, Paris Ve. Մեթրօ՝ Մէպէր-Միւթիւալ կամ Ըօֆէօն
Տէր եւ տնօրէն ՅՈՎՀ. ՊԱԼԵԱՆ

ԱՐԱՐԱՏ ճաշարանը կոյուած է դաւնալ ժամադրավայրը բոլոր հայրենակիցներու, որոնք համեղ եւ խնամուած կերակուրներու հետ միասին պիտի գտնեն հայկական տաք մթնոլորտ մը: Ճաշ կը տրուի առտուան ժամը 11էն մինչեւ կէս գիշեր: Ներկայացուելը կը պատրաստուին կայսերական պալատի նախկին խոհարարին կողմ.

ԺԱՄԱԳՈՐԾ ԵՒ ՈՍԿԵՐԻՉ

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՊԻՑ ՄՍԻԿԱ ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐՈՒ ԺՆՆԻԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԻՆ

29 Rue Mathis, փարիզ, Մեթրօ՝ Crimée,
R. C. Seine 248. 459 Հեռ. Nord 59-21

Նորոգութիւն՝ ժամացոյցներու եւ ոսկեղէն առարկաներու: Յոխ մթերք՝ Զենիթ, Լոնժին, Էլէկտրոն, Օմեկա, Լիփ, Ռոսկոփ ժամացոյցներու, Բարիէսի Ուէսթմինսթրներու, ակնեղէններու, ոսկեղէն եւ արծաթեղէն ամէն տեսակ առարկաներու,

Կ'ՈՒԶԷ՞Ք ԵՐԱՇԽԱՒՈՐԵԼ ՁԵՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ ԱՊԱԳԱՆ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԵՑԷՔ ՁԵՐ ԿԵԱՆՔԸ

UNION ընկերութիւնը, ննթակայ պետական հսկողութեան, որ հանրածանօթ է իբրեւ ամէնէն վստահելին, կ'ապահովագրէ ամէնէն նպաստաւոր պայմաններով: Դիմել՝ 4չ. եւ 6չ. օրերը՝ կէսօրէ վերջ 9 Place Vendôme, Unionի կեդրոնը՝ քննիչ

Պ. Վ. Ք. ԷԼՄԱՍԵԱՆԻ, որ կը ստանձնէ նաեւ հրդեհի եւ արկածի դէմ ամէն կարգի ապահովագրութիւններ: Նամակով կամ հեռաձայնով կարելի է միշտ հաղորդակցիլ հետեւեալ հասցէով.— 18 Rue du l'Alma, Asnieres, Tel. Gresillons 14-50.

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

MAISON VARTERESSIAN

1bis Rue Hautefeuille, Մեթրօ St. Michel

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ նպարեղէններ

ԱՄԵՆԱԼԱՒ ՄԱՆՈՒՐ ՄԺԱՆ

Մասնաւոր ապսպրանքներ բնակարաններու համար կ'ընդունինք ապսպրանքներ գաւառներէն և արտասահմանէն

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մեթրօ Cadet և Anvers Autobus J. J.

Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններուն յարկաբաժին Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ կորի, ձգային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցաւոցներ: կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր

NARGUILEH

SALON et CABARET ORIENTAL

Place Pigalle No. 37

Բաց է երեկոյեան ժամը 7էն մինչեւ առաւօտ

ԱՓԸՐԻԹԻՖՆԵՐ, օղի ազանդերներով, ընթրիք եւ նախընթրիք: Արեւելեան կերակուրներ պատրաստուած խոհարարներու, «ՆԻՐԶԱՐԻԿ»ի կողմէ: Նուագախումբը՝ կը պարին՝ Թանգօ, հայ, պարսիկ, վրացի, եգիպտացի եւ այլ պարեր:

Արեւելեան նուագախումբ՝ Մկրտիչ (Ֆուլ Թակ), Նասիպ (...) Նօլի), Բարունակ (ուտ), Շէյխի Աղատու (ուտ):

ՀԱՑԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՑԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96...

Բաց է ամէն օր, ուր ... ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ ... ժամը 4—6 ... Երեք. եւ Շաբաթ ... 2—3, ՍԱՏՈՒՄԱՐՈՒԹԻՒՆ ամէն օր ժամը 9էն 19:

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (Հաստատուած 1923ին)

CABINET V. YARJANIAN

Հասցէ՝ 5 rue du Cardinal Mercier, PARIS (9e)

Tél. CENTRAL: 97 39 և 96.70

Կը ստանձնէ պատժական, քաղաքացիական եւ առեւտր. դատեր, ... ՖՐԱՆՍԱ ... ...

Դիմել ամէն օր, 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի կիրակէ

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԵՒ ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ MAISON JOLIVET

17 Rue St. Lazare (Rue St. Georgesի անկիւնը)

Nord Sud: N. D. de Lorette, Թել. Trudaine ...

ՍԻՄԻԹՆԵՐ ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ SAMSUN

Երէկ կ'ուզէք առանց վտանգի ներկայանալ, գործածեցէք ... տեսակ մեր ... պատրաստուած SIN JOLIVET հացերը:

Ունինք խաշխաշով, չուլծայով, ճաշամով եւ ... պատրաստուած հացեր:

Փարիզի մէջ ապսպրանքները կը յանձնուին բնակարաններուն կարգով ներկայացողներուն համարները 15 ...

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE

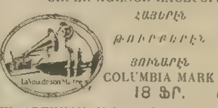

ՀԱՅԵՐԷՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

ՅՈՒՆԱՐԷՆ

COLUMBIA MARK

18 ՖՐ.

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lesage, Paris XX. Tél. Ménil 6...

Այս երեք աշխարհածանօթ ընկերութիւններու այս տարուան նոր եղանակները, նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ երգուած եւ նուագուած, գեղարուեստ. ամենավերջին փոփոխութիւններ ինչպէս նաեւ Հայերէնէ նոր եղանակներ եւ Արշին մալ ալան բոլոր կտորները եւ Մարտիրոսեանի փայլերը:

Արեւելեան նպարեղէններու յաւագոյնը, զեղչուած գինով

ՆՈՐ ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ԹՂԹԱՎԱՃԱՌ ԵՒ ՓԵՐԵԶԱԿ

ԵՐԶԱՆԻԿ ԱՊՐԱԶԵԱՆ

3 Rue Palikao, Մեթրօ Couronne, Paris (20e)

Ունինք արանց եւ կանանց գուլպաներ, թիթեռնիկ, փողկապներ, շապիկներ, գեղձակներու եւ գեղձակուհիներու վերաբերեալ ամէն տեսակ իրեղէններ եւ այլն: Ճշմարիտ գին:

Կը ՍՏԱՆԱՆՔ «ՅԱՌԱՋ», ինչպէս նաեւ հայերէն եւ ֆրանսերէն թերթեր

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբ. գ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

15 OCTOBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1085 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂ. ԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔԱՅՔԱՅՈՒՄ

Փարիզի խորհրդային դեսպանատան աւագ խորհրդական Բեսեդովսկիի միջադէպը եւ յայտնի յեղափոխական գրող Փանայիթ Իստրաթիի ծանօթ նոյթը անգամ մը եւս կուգան հաստատել թէ՝ փտախտը որ շատոնց բոյն դրած էր խորհրդային վարչաձեւին մէջ, սկսած է աւելի մեծ աւերներ գործել։

Այսպէս ուրեմն, մէկիկ մէկիկ կը թափին բոլորը. հոկտեմբերեան յեղափոխութեան գլխաւոր հեղինակ Տրոցկիէն սկսեալ մինչեւ յետին շարքայինը, իրենց ոտքերուն փոշին թօթուելով դուրս կուգան բոլշեւիկեան շարքերէն, ոխերիմ թշնամի դառնալով կոչ 'լինի կարմիր ասպետներուն։ Հիասթափումն ու յուսալքումը համաճարակ դարձած են տարիներէ ի վեր, ամէն վայրկեան հաստատելով միայն մէկ բան՝

— Քայքայումը։

Մեզ հետաքրքրողն այն չէ թէ Բեսեդովսկի իրապէս գեղծարա՞ր է — ինչպէս կը պնդէ Մոսկուա, թէ քաղաքական տարակարծութիւններն են պատճառ երեկուան պատուաւոր ու պատասխանատու պաշտօնէային չնորհազրկման։

Կարեւորը երեւոյթն է։ Ա՛յն՝ որ անցնող իւրաքանչիւր օր քար մը աւելի կը քանդէ բոլշեւիկեան շէնքէն, ճեղք մը աւելի կը բանայ «միասնական» ճակատին մէջ, քայլ մը աւելի կը փութացնէ վերջնական քայքայումն ու փլուզումը։

Տարիներէ ի վեր կրկնուող այս երեւոյթները կը հաստատեն ա՛յն, որ խղճալիօրէն սնանկացած են լենինեան գաղափարները՝ ոչ միայն համաշխարհային յեղափոխութիւն յարուցանելու, այլ նոյնիսկ ընկերվարական կարգուսարք կառուցանելու մասին։ Տասներկու տարի առաջ, Լենին կը խոստանար երկրային դրախտը կանգնել ցարական գազրելի բռնակալութեան աւերակներուն վրայ, դրախտ մը, ուր մարդիկ հաւասար պիտի ըլլային ու ազատ, տիրող եւ տիրապետող դասակարգեր չպիտի գտնուէին։ Ու այդ հրաշքն իրականացնելու համար կը հռչակէր «Պրոլետարիատի դիկտատուրան», բանուորա-գիւղացիական տիրապետութիւնը, մուրճ մանգաղի կրկնակ խորհրդանշանին տակ։

Եւ սակայն «բանուորա-գիւղացիական» կոչուած դիկտատուրան շուտով դուրս տուաւ իր գոյնը։ Գիւղացին զատուեցաւ բանուորէն, այս վերջինն ինկաւ համայնավար կուսակցութեան ճանկին մէջ, իսկ կուսակցութիւնն ալ քանի մը ճարպիկ լարախաղացներու ձեռքը մնաց։

Ու անոնք, որ դասակարգային պայքարի անունով տապալած էին ազնուականներու եւ քաղքենիներու տիրապետութիւնը, որ դասակարգերը ջնջելու եւ հաւասարութիւն հաստատելու հանգանակով ճամբայ ելած էին, այսօր ստեղծած են նոր դասակարգեր այն լայնածաւալ երկրին մէջ, որ կարմիր սարսափի տակ կը հեւայ տասներկու տարիներէ ի վեր։

Այսօր նոր դասակարգերը կը կոչուին, վերէն վար՝ «կուլակ» (քարեկեցիկ գիւղացի), «նէպման» (մանր առեւտրական), «բատրակ» (աղքատ գիւղացի), բանուոր, իսկ ամէնէն առանձնաշնորհեալ դասակարգն է համայնավար կուսակցութեան անդամը, ա՛յն որ գրպանը անդամատետր ունի։ Այս վերջինն է միայն որ իրաւունք ունի հացին ճերմակը, միսին իւղոտը, հագուստին աղուորը վայելելու։ Միւսները՝ մանաւանդ գիւղացիները՝ բոլշեւիզմի խորթ զաւակներն են։ Անոնք կը կեղեքուին՝ ի հաշիւ բանուորին եւ մանաւանդ կոմկուսի անդամին։ Ու ըսել թէ՝ Ռուսիոյ բնակչութեան շուրջ երեք քառորդը գիւղացիներ են։

Այսպէս ուրեմն, համայնավար կարգուսարքին փտութիւնը սկսած է շատ խորէն։ Մուրճը գլուխ բարձրացուցած մանգաղին դէմ։ Ստեղծուած են հակամարտ նոր դասակարգեր, որոնք ներսէն կը կրծեն բոլշեւիկեան մարմինը՝ օրէ օր ուժաթափ ընելով զայն։

Ո՛չ մէկ երկրի մէջ ահ ու սարսափը այնքան սանձարձակ տիրապետած է, որքան աշխարհի այդ վեցերորդ մասին մէջ, ո՛չ մէկ վարչաձեւ ա՛յնքան վայրագ կերպով հալածած ու ջարդած է իր քաղաքական հակառակորդները, եւ ոչ մէկ բռնակալութիւն ա՛յնքան կապտած է մարդկային տարրական իրաւունքներն ու անհատական ազատութիւնը, որքան Կրեմլինի բռնակալները։

— Խանուոր ընկերը իր բջիջին մէջ կը վախնայ ըսելէ ինչ որ կը մտածէ, կը վախնայ քուէ տալ խղճի համաձայնութեամբ։ Բռնակալ կարգերը ահուսարսափի ենթարկած են կուսակցութիւնը, որ գերագոյն արտայայտութիւնը պէտք է ըլլար պրոլետարական դիկտատուրայի։

Այսպէս կ'արտայայտուէր Տրոցկի՝ իր շնորհազրկումէն քիչ առաջ՝ կուսակցական բարձրագոյն ժողովին առջեւ։

Յեղափոխութենէն տասներկու տարի վերջ, տակաւին կը տիրեն բռնակալ կարգերն ու մեթոտները, որոնք կը ջլատեն մտքի ամէն թռիչք, կը խափանեն ազատատենչ ամէն ձգտում, ստեղծելով ամուլ ամայութիւն մը։ Ռուսական միտքը, ա՛յնքան արգաւանդ ու բեղուն արուեստի ու գրականութեան մարզերուն մէջ, տասներկու տարիէ ի վեր չէ կրցած արտադրել մէկը, որ ինքզինքը պարտադրէր համաշխարհային ուշադրութեան։

Փտախտը, որ կը կրծէ բոլշեւիկեան վարչաձեւին արմատները, ուշ կամ կանուխ, բայց անխուսափելիօրէն պիտի քայքայէ ու տապալէ զայն։

Հ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՍԵԲԱՍՏԻԱ

Նիւ Եորքի Ալիսը, հրատարակութիւն Սեբաստիոյ Վերաշինական Միութեան, կը գրէ իր վերջին թիւին մէջ (յունիս-յուլիս 1929).

— «Այն օրէն ի վեր որ հին Սեբաստիան կորսնցուցինք, ո՛չ ոճիրին զարհուրանքը ցուցուցիր։ ոգացումը, ոչ թափուած արեան պղտորող մոլեգնութիւնը՝ մեր մտքերուն մէջ կրցան աղօտացնել լուսաճաճանչ պատկերը մեր փառահեղ հայրենիքին, որ մեր երեւակայութեան մէջ շողաց Արեւելքի Աստղին, աւետաբեր աստղիս անմահական ճառագայթումովը։ Էմբլեմն է որ ըսած է.— կառքդ աստղին կապէ։ Աստղը որուն պիտի կապէինք մեր կեանքի նպատակը, իտէալն էր Նոր Սեբաստիոյ, ինքնավար Հայաստանի մէջ։ Անիկա բարձրագոյն իտէալ մըն էր որ կոչ կ'ընէր մեր տոհմային ազնուագոյն ծառայութեանց։ Անոր նուիրուելով գիտէինք թէ ինքզինքնիս իբրեւ մարդ պիտի բարձրացնենք ա՛յնքան որքան բարձր էր իտէալը։ Անոր ծառայելով վստահ էինք թէ պիտի ազնուանայինք իբրեւ Սեբաստացի՝ այն բոլոր Հայոց մէջ, որոնք մեզ նման կորսուած հայրենիքները կը ջանան վերստեղծել հայ ժողովուրդին պատմական հայրենիքին մէջ։ Նոր Սեբաստիան շինել՝ լոկ գթութեան ձեռնարկ մը չէր՝ մեր տարագիրներուն ապահով եւ մնական պատսպարան մը հայթայթելու համար։ Անիկա՝ միայն հայրենասիրական խոլոխտ պատասխան մը չէր այն խուժդուժ ոճրագործներուն՝ որ ուզեցին անպատիժ խորտակել Հայուն դալուր սճախը։ Անշուշտ, Հայաստանի մէջ վերաշինելով մեր հին հայրենիքները, մենք Թուրքերէն պիտի լուծենք մեր լաւագոյն վրէժը, նաեւ պիտի պատսպարենք մեր տարագրեալ ու վտարանդի բեկորները։ Սակայն Նոր Սեբաստիոյ, Նոր Արաբկիրի, Նոր Խարբերդի վերստեղծման մէջ հայ ժողովուրդը գիտակցաբար կ'առնէ դիւանագիտական կարեւոր քայլ մը եւ քաղաքական ամէնէն իմաստուն գործը կը տեսնէ։

Թուրքերը մեզ բնաջնջել ուզեցին, մեր քաղաքները գրաւեցին, մեր հարստութիւնը իւրացուցին, տկարացնելու եւ ջնջելու համար ազատութեան այն արդար իրաւունքը զոր դարերով հաստատած էինք այսօրուան հայկական *իրրէտէնթային* վրայ՝ որ երէկ մեր ցեղին նուիրագործուած բոյնն էր։ Երկու միլիոն հայութենէն մէկուկէս միլիոնը ջնջեցին եւ անպատկառ դէմքով՝ բաժանուած ու շահամոլ Եւրոպայի դարձան ըսելու,— Ո՞ւր է այն ժողովուրդը որ պիտի գրաւէ Հայաստանը։ Նոյն ոճրածին նպատակը պիտի իրագործէին արեւելեան Հայաստանի մէջ 1918ին, եթէ գաղեստինի մէջ պարտուած չըլլային։ Հայաստան ազատուեցաւ, ճակատագրին պանծալի տրիտուրն էր անիկա հայ ազգին։ Հայ ժողովուրդն հաւաքուեցաւ իր օճախին մէջ որ կը մնայ, ուր ժիր բազուկ՝ եր հայրենի հուրը վեստեան կրակին նման իսկոյն վառեցին եւ ուր՝ ահաւոր աղէտէն ազատուած կէս միլիոն տարագիր Հայեր օր մը պիտի երթան՝ աւելի զօրացնելու երկիրը, աճեցնելու ժողովուրդը, բազմացնելու նոր գեղեցիկ սերունդները եւ խաղաղութեան ու աշխատանքի մէջ դարբնելու համար նոր ուժ։ Այս ուժն արդէն սկսած է կազմել նոր հարստութիւն եւ ծաղկեցնել քաղաքակրթութիւն մը»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սովը Ռուսիոյ մէջ

«Թայմզի Րիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Դոնէցի շրջանին մէջ սով կը տիրէ։ Խորհրդային իշխանութիւնները միջոցներ ձեռք կ'առնեն պարէն հասցնելու համար հանքագործներուն։ «Թեթեւ հեծելագօրքի կիսաբաժիններուն հրահանգ տրուած է փութացնել նպաստի գործը։ (Այս անունով կը ճանչցուին երիտասարդ համայնավարներու ջոկատները, որոնք գիւղերու մէջ կը շրջին՝ պահուած ցորենները մէջտեղ հանելու համար։)

Բանուորներէն շատեր կը ձգեն հանքերը՝ երթալ ուտելիք ճարելու համար այլուր։

Խորհրդային մամուլը կը պահանջէ «ահազանգ հնչեցնել», եւ կ'ըսէ թէ Դոնէցի հանքագործները ներկայ թշուառ վիճակին վտանգուած են անօրինակ գանցառութեան հետեւանքով։

«Էքոնոմիսկայա Ժիզն» կը գրէ թէ «Դոնէցի աւազանին բնականոն պարենաւորումը կեդրոնական խնդիր դարձած է ո՛չ միայն Ուկրայինայի, այլ ամբողջ խորհրդային միութեան համար»։ Կ'աւելցնէ թէ՝ յունիսէն ի վեր բանուորները գետնախնձորի եւ ուրիշ բանջարեղէնի իրենց բաժնին 100էն 25ը միայն կը ստանան, կարագ՝ 100էն 35, միս՝ 100էն 75 եւ ճարպ՝ 100էն 20։ Միւս ուտելիքներու քանակն ու որակն ալ ողբալի է։ Ամիսէն աւելի է որ բնաւ գետնախնձոր չեն ստացած։

Մոսկուա պիտի ձերբակալէ Բեսեդովսկին

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.

— Գործավարներու խորհուրդը խնդրեց խորհրդային միութեան գերագոյն դատարանի ընդհանուր դատախազէն, որ իբրեւ ոճրագործ հետապնդէ Փարիզի խորհրդային դեսպանատան նախկին խորհրդական Բեսեդովսկին։

Հաւանական է որ խորհրդային իշխանութիւնները ֆրանսական կառավարութենէն պահանջեն իրենց յանձնել Բեսեդովսկին՝ Մոսկուա ղրկուելու եւ հոն դատուելու համար։

Բեսեդովսկին կ'ամբաստանուի որ մեծ գումարներ իւրացուցած է. մինչ ինք կը պնդէ թէ Մոսկուայի կառավարութեան հետ իր վէճը ոչ թէ քրէական, այլ քաղաքական հանգամանք ունի, թէ կ'ուզեն զինքը Մոսկուա տանիլ եւ «մաքրագործել»։

ԹՈՒՄԱՆՈՖ ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ՝ պաշտօնանկ եղած է խորհրդային միութեան Փարիզի առեւտրական ներկայացուցչութեան նախագահը՝ Թումանոֆ, որ դեսպանէն յետոյ երկրորդ կարեւոր դէմքն էր։

Կ'ըսուի թէ նոր մաքրագործումներ ալ պիտի կատարուին՝ եւ շնորհազրկութեան կարգը պիտի գայ ուրիշ պաշտօնեաներու։

Ֆրանսա պէտք է ամրացնէ սահմանագլուխը

Նախկին պատերազմական եւ այժմ գաղթային Նախարար Անտրէ Մաժինօ կիրակի օր Պար-լը-Տիւքի մօտ Լոնկվիլ-անՊարուայի մէջ պատերազմի զոհերուն յուշարձանը բանալով, արտասանեց կարեւոր ճառ մը։ Ըսաւ թէ Ֆրանսա պէտք է ամրացնէ իր սահմանագլուխները, վերակազմէ բանակը, եւ սպասէ Եընկի ծրագրին ամբողջական գործադրութեան, Հռենոսիոյ Գ. գօտին պարպելէ առաջ։ Կառավարութիւնը չորս միլիառ ֆրանք նախատեսած է՝ Ֆրանսայի հիւսիս-արեւելեան սահմանագլուխները ամրացնելու համար։ Այս ծրագիրը պէտք է անմիջապէս գործադրութեան դրուի։

— Ֆրանսայի հանրային կարծիքին մեծ մասը կը հաւատայ թէ, ըսաւ, մեր շահերը ապահովելու միակ միջոցն է Հռենոսիոյ մէջ պահել մեր զինուորները՝ մինչեւ Եընկի ծրագրին գործադրուիլը։ Ապահովութիւն կարելի է ձեռք բերել զինաթափութեամբ, պայմանաւ որ անիկա ըլլայ ընդհանուր եւ ամբողջական։ Այլապէս ոեւէ ազգ որ խաղաղութեան կը բաղձայ, ստիպուած է ձեռք առնել նախազգուշական միջոցներ, ինքնապաշտպանութեան համար։ Մեր սահմանագլուխները լայնօրէն բաց են։ Ո՛վ կը յանդգնի ըսել թէ անոնք դրական կերպով ապահովուած են։ Մեր սահմանագլուխի սպառազինումը պէտք է գլուխ հանենք։ Ճակատի մեր ուժերը պէտք է բաւարար չափով ուժեղ ըլլան՝ մէկ կողմէ յարձակումները արգիլելու եւ միւս կողմէ մեր զօրաշարժն ու համախմբումը ապահով կատարելու համար։

Մեր սահմանագլուխի կազմակերպութիւնն ու մեր ճակատի ուժերուն զօրացումը.— ասոնք են ահա-ստիպողական գործերը, եթէ կ'ուզենք Ֆրանսայի տալ զինուորական այն պաշտպանութիւնը, որուն իրաւունք ունի իր գոհողութեանց պատճառաւ, ու եթէ կ'ուզենք խուսափիլ որ Հռենոսիոյ կանխահաս պարպումին համար օր մը իրաւամբ չմեղադրեն մեզ։»

Լացի Պատին վէճը

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն.—

Նոր կռիւներու տեղի չտալու համար, նոր կարգադրութիւններ եղան Լացի Պատին մասին։ Շաբաթ եւ տօնական օրեր, իսլամներուն արգիլուած է անցնիլ Լացի Պատին հարաւային ծայրէն բացուած նոր անցքէն։ Հրեաները արտօնուած են միասին բերել իրենց աղօթքներուն համար անհրաժեշտ առարկաները, որոնք պէտք է ըլլան շարժական եւ համապատաս-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

1929Ի ՀԻՆԳ ԱՌԱՔԻՆԻՆԵՐԸ

Փարիզի Ազքատախնամ Ընկերութիւնը կը խնդրէ մեզմէ հրատարակել հետեւեալը.

Շաբթուս եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ Քիպարեան եպիսկ.ի նախագահութեամբ Աղքատախնամի Առաքինութեան մրցանակներու որոշման մասնախումբը ի նիստ գումարեցաւ։

Ներկայ էին Տիկիններ՝ Հմայեակ Խոսրովեան, Մ. Սթամպուլեան, Ե. Ջէվահիրճեան, Օր. Մարգարեան, Գ. Ռուբէն Որբերեան եւ Տոքթ. Ալլահվէրտի Որդի։ Սոյն ժողովին պահ մը ներկայ գտնուեցաւ նաեւ կաթող. պատրիարք Թորգոմ Եպս.։

Հայրենակցական միութիւններէ կամ պաշտօնական մարմիններէ եւ ծանօթ անձնաւորութիւններէ 250ի մօտ նամակներ եւ տեղեկագրեր հասած էին որոնցմէ ոմանք միեւնոյն անձերուն համար։

Ժողովը խղճամիտ եւ լուրջ ընտրանքէ մը ու մանրակրկիտ քննութեան բովէն անցնելէ յետոյ եկած տեղեկագրերը, միաձայնութեամբ 1929ի Առաքինութեան մրցանակներու արժանի հռչակեց հետեւեալ Հայուհիները.—

1. *Տիկին Մինասեան*՝ ծնեալ Օտապաշեան (Տրապիզոն),
2. *Տիկին Գէորգեան* (Պաթում),
3. *Օր. Գալֆաեան*՝ (Կ. Պոլիս),
4. *Օր. Սուճեան* (Կարին),
5. *Քէօլէեան*՝ (Լօտէմիշ)։

Ասոնցմէ ամէն մէկուն պիտի յանձնուին *երկու հազարական* ֆրանք եւ գեղարուեստական վկայագիր մը։

ՓԱՓԱՆՔԱՐԼԻ ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԸ

Նախկին վարչապետ Փուանքարէի առողջական վիճակը լաւացած է վերջին քանի մը շաբթուան ընթացքին։ Բժիշկները կ'ըսեն թէ հոկտեմբերի վերջերը ի վիճակի պիտի կրնայ ըլլալ՝ երկրորդ գործողութեան ենթարկուելու։ Թոքի բորբոքումը, որ օգոստոսի վերջերը մտահոգութիւն պատճառած էր բժիշկներուն, այժմ բոլորովին անցած է։

ՌԱՇՏԻ ՈՂՈՂՈՒՄԸ

Թէհրան, 14 հոկտ.— Ռաշտ քաղաքի կէսը (հարաւային մասը) ողողուեցաւ, երկարատեւ ու առատ անձրեւներու հետեւանքով։

Փութով նաւեր բերուեցան ծովէն եւ աղէտեալները ազատելու ձեռնարկուեցաւ։ Կեանքի եւ ինչքի կորուստին քանակը դեռ յայտնի չէ, բայց կ'ըսուի թէ շատ ծանր է։

Ռաշտի եւ Թէհրանի միջեւ երթեւեկը դադրեցաւ, որովհետեւ ճամբաները ողողուած եւ կամուրջները քանդուած են։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ «Էտկար Քինէ» զրահաւորը Պոլիս հասած է անցած շաբաթ։ Զրահաւորին մէջ կը գտնուէին Ֆրանսացի ծովային ուսանողներ որոնք ցամաք ելած են քաղաքը պտտելու համար։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ անգլիական դեսպան պիտի նշանակուի աշխատաւորական երեսփոխան Ջարլս Րոտըն Պըքսթըն։

ՇԹՐԷԶԷՄԱՆԻ յաջորդ մը կարելի չըլլար գտնել Գերմանիոյ մէջ։ Բազմաթիւ թեկնածուներ կան ցանկին վրայ ժողովրդական կուսակցութեան նախագահութիւնը ստանձնելու համար, բայց ոչ մէկուն մասին համաձայնութիւն կը գոյացուի։ Կարելի չըլլար նոյնպէս գտնել նոր արտաքին նախարար մը. հաւանաբար Քուրթիուս վերջնապէս ստանձնէ այդ պաշտօնը։

ՓՐԿԵՆՔ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ

Սկիզբէն ի վեր Պոլսոյ պատրիարքարանը իր յարակից ժողովներով շատ քիչ է հետաքրքրուած Կիլիկիոյ հայութեան կրթական հարցով, ձգելով զայն իր վիճակին. այդ պատճառով ալ, յիշեալ շրջանին մէջ մուտք գտած են զանազան կրօնքներ եւ աղանդներ, ստեղծելով խառնիճաղանճ մը, թրքախօսութիւն եւ բարքերու անկում։

Նոյն անտարբեր երեւոյթը նաեւ այսօր։ Սուրիոյ մէջ ապաստանած հարիւր հազարաւոր կիլիկեցի եւ ոչ-կիլիկեցի Հայերուն հանդէպ կը շարունակուի աւելի քան քար անտարբերութեամբ, առիթ տալով դարձեալ հոն զօրացնելու կրօնքներն ու աղանդները ի վնաս մայր արմատին։

Այս տողերը գրելու առիթ տուին ինծի Պէյրութի «Ազդակ» թերթին տուած այն լուրը, թէ «Նուայֆաթի երկսեռ գիշերօթիկ վարժարանին տնօրէնութիւնը որոշած է մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի բաժին մը հաստատել Էշրէֆիէի նորահաստատ հայ թաղին մէջ, Տիկ. Աստա Թրատ Աչէնակի վարչութեան տակ»։

Կը հարցնեմ հիմա բոլորին թէ, ի՛նչ գործ ունի օտար կազմակերպութիւն մը հայ գիւղին կամ թաղին մէջ։ Կամաւոր կերպով թոյլ կուտանք որ գան անոնք, նստին մեր խիղճերուն վրայ եւ սորվեցնեն մեր մանուկներուն իրենց դաւանանքն ու լեզուն, բոլորովին ուծացնելով զանոնք հայութենէն։ Դժբախտաբար կը շարունակուի հին քաղաքականութիւնը մեր ազգային կոչուած մարմիններուն կողմէ այսօր եւս անտարբերութեամբ։ Տարի մը առաջ «Յառաջ»ի սիւնակներուն մէջ խղճմտօրէն պարզեցինք Սուրիոյ մէջ տարուած հակազգային աշխատանքները օտարներու կողմէն, մատնանշեցինք ցաւեր եւ դարմաններ, խօսեցանք այդ տեղի ժողովուրդին մէկ խոշոր զանգուածին տգիտութեան մասին, թելադրեցինք վարժարաններու ցանցով պատել ամբողջ Սուրիան, թոյլ չտալու համար, որ օտարները մտնեն մեր հայկական կալուածէն ներս, պատնէշ կանգնել, կարելիութեան սահմանին մէջ, ամէն կարգի ոտնձգութեանց դէմ, և սակայն մինչեւ հիմա արդիւնքի մը չկրցանք հասնիլ։ Մինչ մենք կը խօսինք եւ կը թելադրենք, օտարներ արդէն ոսկիներու հեղեղներով կուգան հեռաւոր Ամերիկայէն եւ Եւրոպայէն զանազան պիտակներու տակ, կը բանան դպրոցներ գիշերօթիկ, ցերեկեայ, ձրիավարժ, վերջապէս ամէն միջոցի կը դիմեն հասնելու համար իրենց նպատակին։

Այս պայմաններուն մէջ կ'ուզենք որ, Հայը Հայ մնայ ամէն երկրի մէջ, չխաթարէ իր նկարագիրը եւ պահէ ազգային դիմագիծը, թող տալով որ ուրիշներ գան եւ սրտի անհուն գոհունակութեամբ տէր ըլլան մեր տղոց խղճին եւ իշխեն անոնց էութեան, գրաւելով բերդը ներսէն։

«Յառաջ»ի էջերուն մէջ կոչով մը խնդրեցինք Հայրենակցական Միութիւններէն, այլ կազմակերպութիւններէն եւ ունեւոր հայրենակիցներէն, որպէսզի Հալէպի գաղթակայանին մէջ ցեխերու եւ փոշիներու, ցուրտին եւ տաքին, թիթեղներու տակ ծուարած մեր վաղուան յոյսերուն համար լոյսի վառարան մը կանգնեցնենք, դիմեցինք զանազան անհատներու որոնք բարի համբաւ մը վայելած են հայ ժողովուրդին մէջ, եւ սակայն բոլոր բերանները գոցուեցան, սրտերը ցամքեցան, եւ մեր անմեղուկ մանուկները ահա այս տարի ալ պիտի շնչեն այդ աղտոտ շէնքերու մահացնող օդը, զողդղալով առ ձմրան ցուրտերուն, պաղ գետիններու վրայ։

Որպէս հայ մարդ, սրտի անհուն ուրախութեամբ կարդացի Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի մասին «Յառաջ»ի մէջ հրատարակուած յօդուածը։ Ուրեմն Դպրոցասէրը ունեցաւ իր սեփական շէնքը՝ Տիգրան խան Քէլէկեանի ազնիւ ժէսթով, եւ թէ հոն կը կը տիրէ մաքրութիւն, կանոնաւորութիւն, մէկ խօսքով ներկայանալի վարժարան մըն է։

Դառնանք դարձեալ Սուրիա, պտտինք, շրջագայինք այդտեղի վարժարանները, ի՛նչ պիտի տեսնէք հոն մխիթարական։ Ո՛չինչ, ո՛չինչ եւ բացարձակ ո՛չինչ։

«Ինչո՞ւն ո՛ր կողմէն ալ դառնաս շահ է» ըսուած է։ Մինչեւ հիմա մեր գործած աններելի յանցանքները գոնէ ասկէ վերջ սրբագրել ջանանք։ Հայը ամէն երկինքի տակ հայ է, արժանի մեր գուրգուրանքին եւ խնամքին. ոչ մէկ գրիչ կրնայ յատակօրէն ներկայացնել Սուրիոյ հայ վարժարաններուն խեղճութիւնն ու թշուառութիւնը։ Պէտք է անձամբ երթալ, տեսնել, շօշափել տխուր իրականութիւնը ըմբռնելու համար։ Ո՞ր Հայն է որ խորապէս չպիտի զգացուի այդ սիրտ բզքտող տեսարանէն։

Այսօր երրորդ անգամ ըլլալով ստիպուեցայ գրել այս տողերը՝ պարտականութեան գլուխ հրաւիրելու մեր ունեւոր թէ միջակ, գործաւոր թէ արհեստաւոր հայրենակիցները, որպէսզի պահ մը մտածեն այդ անմեղներուն համար, եղբայրական ձեռք կարկառեն՝ փրկելով այդ սերունդը աղտեղութեանց մէջէն, նուիրաբերելով իրենց հաւատ լուման, որպէսզի Հալէպի գաղթակայանին մէջ շինուի Մեսրոպեան վարժարանը։

Հայ հայրենակի՛ց, ո՞վ ըսաւ քեզ թէ լքուած զոյք մըն ես, կամ անկենդան գիակ մը, որ ամէն կողմէն գան յափշտակեն քեզ եւ գիշատեն օր ցերեկով, եւ դուն յանձնած ինքզինքդ ճակատագրի անողոք ձեռքերուն, բզքտուիս այսպէս անողորմաբար։ Ո՞ւր մնաց այնքան երկա՛ր տարիներէ ի վեր թափած ճիգդ եւ ոգորումներդ օտար ամէն տեսակ անխիղճ կեղեքողներուն դէմ։

Այսօր Սուրիոյ մէջ ունինք խառնիճաղանճ սերունդ մը, մէկը թունդ կաթոլիկ, միւսը բողոքական, իւրաքանչիւրը իր ճիզուիթական եւ հակազգային քանդիչ պրոպագանդին շնորհիւ յաջողած է մեր ժողովուրդը կտոր կտոր ընել։ Մինչեւ այսօր ալ սաստիկ լարուած են կիրքերը, իրարու գլուխ պատռելու աստիճան, մոռցնելով հայ անհատին մէջ ինչ որ հայեցի դրոշմ կը կրէ։ Քսաներորդ դարուն մէջ, երբ մարդկութիւնը գիտութեան, ճարտարարուեստի եւ արուեստի աստիճաններուն մէջ հսկայաքայլ կը սուրայ, տղին անծանօթին գաղափարովը համակուած, կարգ մը անխիղճ սրտորդներ իրենց հետեւորդներուն կը խոստանան երկինքի արքայութիւնը, չմտածելով եւ չխղճահարելով երկրաւորներու արգահատելի վիճակին։

Ինչպէս կ'իմանանք Սուրիայէն հասած նամակներէն, արտագաղթը դարձեալ մեծ թափ առած է։ Գաղթական Հայը ծովը թափելով իր քրտինքին արդիւնքը, պատառ մը չոր հացի համար կ'ուղղուի դէպի Հարաւային Ամերիկայի տափաստաններն ու վայրենի անտառները։ Չգտնուեցաւ մէկ հատիկ ազգային կոչուած մարմին, որ հետաքրքրուէր անոնց վիճակով, ղրկէր պատուիրակութիւն մը, հասկնալու համար, թէ ի՞նչու կը մեկնին, ձգելով Սուրիոյ առողջ կլիման եւ կենսատու արեւը։

Սուրիա այն երկիրն է, որ անօթի չի ձգեր աշխատող բազուկը։ Մանաւանդ հողը, կրկնապէս արգասաւոր է, կը բաւէ որ գլուխը կորսնցուցած ժողովուրդին տէր-տիրական մը գտնուի եւ ուղի մը ցոյց տրուի։ Հայ ժողովուրդին յատկանշական առաքինութիւնները՝ աշխատասիրութիւնը եւ հաւատարմութիւնը, արդէն ամենազօրն երաշխիքն են իր յաջողութեան։ Թողուլ այս չարքաշ ժողովուրդը ինքն իր գլխուն, արդէն սովորական կերպով հարուածուած, խրելով զայն տգիտութեան եւ այլասերման անդունդին մէջ, կը նշանակէ, թէ մենք չենք հասկցած տակաւին վտանգին ահաւորութիւնը, այլապէս ամէն կողմէն օգնութեան պիտի հասնէինք նման այն անձին, որուն տունը կրակի ճարակ կ'ըլլայ։ Երկար քունը եւ յօրանջելը ծոյլերուն յատուկ է, եւ գիտենք որ այդպիսին անօթի կը մնայ, ծաղր ու ծանակի առարկան դառնալով շուրջիններուն։

Կը կարծենք թէ սրտերը բոլորովին չեն ցամքած դեռ, ու կը գտնուին պարկեշտ ու հայրենասէր Հայեր, պիտի ուզեն դարման մը տանիլ այս ցաւին։

Հայ եղբա՛յր, կատարէ՛ պարտականութիւնդ ցեղին լքուած խլեակներուն հանդէպ, տուր անոնց դպրոցական շէնք մը եւ անհրաժեշտ պիտոյքներ, վաղը պահանջելու համար անկէ տոկոսով, ինչ որ տուած ես այսօր։

Ա. ՓԱՅԼԱԿ

ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ ԵՒ ՎՐԱՍՏԱՆՈՒՄ

Ինչպիսի վարչաձեւ էլ ուզում է գոյութիւն ունենայ Հայաստանում, չե՛մ կարծում, որ գտնուի մի Հայ, որը չհրճուի ու չխանդավառուի երկրում կատարուած վերաշինութեամբ, կամ այլ կուլտուրական ձեռնարկների համար, եթէ իսկապէս լինեն այդպիսիներ, բայց ցաւելով պիտի արձանագրենք որ իրականութիւնը չի համապատասխանում այն հարահրոցներին, որ բարձրացրել են խորհրդային եւ նրանց համակիր թերթերը։

Եթէ պրպտելու լինենք Երեւանի վերաշինութեան բաժանմունքի արխիւները, պիտի տեսնենք հարիւրաւոր ծրագիրներ եւ յատակագծեր զանազան նոր կառուցուելիք շէնքերի վերաբերմամբ, որոնք բոլորն էլ իր ժամանակին աղմուկ են բարձրացրել եւ հայ կոմունիստները հպարտանալով են խօսել նրանց մասին. բայց արդիւնքը եղել է, այն, որ տարիների փոշին եկել է ծածկելու այդ թղթի կտորները, մոռացութեան մատնելով զանոնք։

Հայաստանի խորհրդայնացման երկրորդ տարին իսկ, նրանք մտածեցին վերաշինել Երեւանը եւ ճարտարապետ Թամանեանի գծած յատակագծի հիման վրայ «Հարուածային ձեւով» (իրենց սիրած գործածութիւնն է) սկսեցին քանդել քաղաքի զանազան փողոցներ եւ հարիւրաւոր տներ, նոր եւ գեղեցիկ Երեւան կերտելու նկատումով, առանց մտածելու սակայն, թէ պիտի կարողանա՞ն նոյն արագութեամբ վերաշինել, ծրագրի իրագործման համար ինչպիսի դրամական միջոցներ ունեն եւ վերջապէս բնաւեր եղած ժողովուրդը ո՞ւր պիտի տեղաւորուի։ Այս բոլորի մասին մի քանի ամիս յետոյ միայն անդրադարձան, բայց արդէն շատ ուշ էր եւ Երեւանը չտեսնուած բնակարանային ճգնաժամ էր ապրում։

Ուրիշների աչքին փոշի փչելու համար, կոմունիստները ամէն տարի մշակում են վերաշինութեան ծրագիր, բայց ահա տարիներ են անցել եւ ի՞նչ էք տեսնում Երեւանում նոր շինուած. կայ միայն աչքի զարնող մի հիւրանոց, ելեկտրակայան եւ հատուկենտ մի քանի տներ. Մնացածը ո՛չ միայն հին է, այլ եւ երկար տարիներ մնալու պատճառաւ, ենթակայ փլելու. այս տների հետ միացած այգիներն ու փոշոտ փողոցները կարծէք, թէ իրենց անցեալի փառքն են լալիս. Վերաշինութիւն են համարում եւ լրագրութեան միջոցաւ անտեղեակ ժողովուրդին մատուցում այն խրճիթները, որոնք մասնաւոր մարդիկ են շինել Երեւանի ծայրամասերում, որպէսզի ստիպուած չլինեն փողոցներում գիշերել, որովհետեւ նրանք գրեթէ առանց բացառութեան դուրս են շպրտուած եղել իրենց բնակարաններից։

Այս բոլորից յետոյ մնում է ասել. չէ՛ պարոննե՛ր, չէ՛, քանի դեռ ձեզնից ամէն մէկը իր կաշիի եւ իր աթոռի մասին է մտածում, քանի դեռ ձեզնից մէկի Հայաստանին նպաստաւոր մէկ քայլն ու մէկ խօսքը շովինիզմ է նկատւում միւսի կողմից, քանի դեռ հաւատարիմ ծառաների նման գլուխ էք ծռում ձեր հովանաւոր մեծ ընկերների առաջ, դուք երբե՛ք, երբե՛ք, Երեւան վերաշինել չէ՛ք կարող։ Ինչպէս էշով սոցիալիզմ չի կառուցուիր, այնպէս էլ մի հին գործարանի մեքենայ փոխելով, մի բաղնիք նորոգելով կամ Աբովեան փողոցը ծառուղիով զարդարելով Երեւանը չի՛ վերաշինուիր։

Այժմ մի քիչ էլ խօսինք Թիֆլիսի մասին, որտեղ բոլորովին ուրիշ պատկեր պիտի տեսնենք։ Ինչպէս ուրիշ ասպարէզներում, այնպէս էլ վերաշինութեան խնդրում առաջնակարգ տեղ գրաւողը Վրացիներն են եւ հետեւաբար անհեթեթ կը լինի նոյնիսկ համեմատութիւնը անել Թիֆլիսի եւ Երեւանի։

Վրացիները յատակագծեր պատրաստելով ու ջնջելով՝ ի զուր ժամանակ չեն վատնում. Նրանք իսկապէս վերաշինում են քաղաքը, անկարելին դարձնում են կարելի, գեղազարդելու ու շէնցնելու Թիֆլիսը, շինում են հոյակապ տներ ու փողոցներ, այգիներ ու հիւանդանոցներ, արդիացնում են իրենց բոլոր գործարանները, վերանորոգում մեծ ու աչքի զարնող տները զարդարում քաղաքը շինելով նոր նոր հանրային պարտէզներ, քանդում նեղ ու ծուռ փողոցները, լայնացնելու եւ կեդրոնական ուղիներ բանալու համար եւ ինչո՞ւ չանել, քանի որ հարիւրին 90 Հայի տներ են զոհ գնում Վրաստանի մայրաքաղաքի գեղեցկացման համար։

Երբեք չեմ մոռանայ խօսքը այն վրացի բարեկամիս, որ կէս կատակով ասում էր. «Մենք ապրում ենք Վրաստանի ծաղկած ու հզօր մի ժամանակաշրջանում, Ռուսաստանը մեր գաղութն է, տիրապետողը Ստալինեան իշխանութիւնն է Սոսօ Ն. Թագաւորով։ Եթէ այս բոլոր բարեպատեհ հանգամանքից չօգտուենք, նուաճելով Հայերին, գրաւելով նրանց կալուածները եւ ազատուենք Վրացիներիս այնքան զբաղեցնող ու մտատանջող երեւոյթից, գուցէ ուրիշ ժամանակ այսպիսի յարմար առիթ չպատահի մեզ։»

Ի դէպ է այստեղ յիշել Հայկական այն առածը, որը ասում է. «Ի՞նչ եմ ասել այն կատակին, որի կէսը ճիշտ չլինի»։

Ահա՛ այս է իրականութիւնը, որ ես տեսել եմ ե՛ւ Թիֆլիսում ե՛ւ Երեւանում։

ԵԶՆԻԿ

ԸՆԹԵՐՑՈՂ, ՔԱՆԻ ՈՐ ԿԸ ՍԻՐԵՍ «ՅԱՌԱՋ»Ը, ԻՆՉՈ՞Ւ ՉԵՍ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵՐ ՈՒՐԻՇԻ ՄԸՆ ԱԼ։

ԾԱՄԲՈՒ ՆՕԹԵՐ

1. ԼԱՆՏԵՐՈՒ ՄԷՋ

. . . Պորտոյէն հարաւ, երկաթուղային գնացքը կը թափանցէ շոճեստաններու անվերջանալի թաւուտքին մէջ։

Լանտերուն մէջն ենք։

Հարիւրեակ մը տարիներ առաջ Ֆրանսայի այս անկիւնը անհրապոյր, անմշակ տափաստան մըն էր, բաց՝ արեւմուտքէն հեւացող ովկիանոսին շունչին առջեւ։ Փարախներով լայն տարածութիւններու մէջ ջուրը չէր հոսեր, աւազները կը ճահճանային ու օդը կը ծանրանար ապառողջ բոյրերով։ Աչքդ կտրածին չափ, պտերներու, խոպանուկներու եւ ցախերու ծով մը կը լայննար ու կը լեցնէր հորիզոնը։ Գետնին կպած գիւղակներ, աղազուն ծառերու շուքին տակ, կը պատսպարէին ապառող ժողովուրդ մը, որ ջերմի եւ քստմնութեան հետ ընտանի կ'ապրէր։

Ու այդ անհիւրընկալ ամայքէն խուսափող անցորդներ կը տեսնէին աղքին ու անգին ոտնացուպերու վրայ թառած հովիւներ, փայտէ սրունքներն տիղմին մէջ, միջոցին առջեւ մինակ, ուրուային խրտուիլակ մը կարծէք, որ լուռ ու համր թէշիկ կը մանէին հսկելով ոչխարներու հօտին։

Ու այդ կիսամեռ երկիրը կը սպասէր իր թաղումին.— արեւմուտքէն, Կասքոնի ծովէն ոռնացող հովեր աւազի յարաշարժ եւ յարաճուն հեղեղ մը կը բերէին դէպի երկրի ներսերը. աւազաթումբերու արշաւանքին առջեւ կեանքը տեղի կուտար. անապատը կը նուաճէր դաշտերուն, գիւղերուն, հեռաւոր տնաստաններուն։

«Ոհ, Ֆրանսայի իժ Սահարա...» կ'երգէր մելամաղձօրէն Թէօֆիլ Կօթիէ, մինչ կը դիտէր հողերուն մահը։

Բայց ծառ մը— ծովային շոճին, pin maritime— փրկեց ամբողջ այդ երկիրը։

Անտեսուած, նոյնիսկ անարգուած ծառ մըն էր եղած այդ շոճին, որ դարերով իր կոչումը, իր գործածութիւնը կը փնտռէր։ Նափոլէոնի օրերուն, Ֆրանսացի երկրաչափ մը՝ Պրէմոնթիէ՝ յայտնատեսութիւնը ունեցաւ այն հսկայ դերին զոր այս ծառը կոչուած էր խաղալ Լանտերու աւազախրումի ենթակայ աշխարհին մէջ։

Մեծ Յեղափոխութեան օրերէն իսկ միտքերը մտահոգուած էին այդ աղէտին առջեւ որ կը սպառնար անապատ մը ստեղծել Ֆրանսայի գիրկին մէջ. անհրաժեշտ էր հաստատել, ամրապնդել ծովեզերեայ աւազաթումբերը, աւազալեռները որոնք հովերու քմայքէն մղուած, կ'երթային նոյնիսկ ողողելու գետակներու դաշտը, փոխելու անոնց ընթացքը։

Պրէմոնթիէ, վարժ դիտելու, եկաւ այն համոզման որ, ծովային շոճին է միմիակ որ կարող է կառչիլ յեղյեղուկ աւազին, իր արմատացանցով սեղմել, բռնել խուսափուկ նիւթը եւ հովին կլափէն ազատել, կասեցնել զայն։

Ինչ զարմանալի ծառ, այդ շոճին. միակը որ կը սիրէ մխրճիլ աւազահողերու մէջ. միակը որ ենթախաւերէն կը ծծէ անզուսպելի կենսունակութիւն մը եւ անողական թոյնք մը. կը ծլի իր հունտէն և քսան, երեսուն տարուան ընթացքին կը հասնի իր լիութեան. իր բունը երեսուն մեթր բարձր, ուղղ եւ մերկ սիւնի մը պէս վեր կը բռնէ մշտադալար ասեղնատերեւներու պսակ մը . . .

Ծառ մը, որ երբ կ'անտառանայ, իր կուրծքին վրայ կը փշրէ քամիներուն թափը եւ իր արմատներուն պարուրուած աւազուտքներ կը նստին, կ'ամրանան, կը դալարանան։

Պրէմոնթիէ, Նափոլէոնի իսկ աջակցութեամբ յաջողեցաւ Կասքոնի ծովեզերքը վերէն վար կանաչազարդել շոճեստաններու պուրակներով. աւերը կանգ առած էր. սկզբնաւորութիւնն էր բնական գործի մը որ չէր կրնար չշարունակուիլ, երբ տակաւին ափերէն ներս, կը մնային խոպան տարածութիւններ։

Մօտ կէս դար վերջ, նոր նախաձեռնող բազուկ մը Շապրըլան— կուգար ամբողջացնելու անաւարտ գործ մը. իր ձեռնարկով Նափոլէոն Գ.ի կառավարութիւնը 1857ին կը հրատարակէր օրէնք մը, որ կոչուած էր կերպարանափոխելու ամբողջ Լանտերու երկրամասը. այդ օրէնքը կը պարտադրէր համայնքները նախ ցամաքեցնելու ճահիճները եւ յետոյ աւազադաշտերու վրայ ցանելու շոճիի հունտը։

Ատիկա եղաւ բարերար հրաշագործ օրէնք մը, որ քառորդ դարէն իր պտուղը կուտար։

Այսօր կասքոնական Լանտերուն հարիւր հազար հեկտարնոց մակերեսի մը վրայ ամբողջութեամբ ծածկուած է շոճեստաններով։ Պորտոյէն մինչեւ Պիրենեանները, ծովեզերքէն մինչեւ խորը այդ երկրամասին անընդհատ, լայնատարած անտառ մըն է, որ տարուան տասներկու ամիս, գորշ թէ պայծառ երկինքներուն տակ կը փնտռէ իր անթառամ դալարը։

Բանաստեղծ մը որ Կասքոնի այդ ափերուն Արծաթեայ ափը (Côte d'Argent) նուիրագործելու անունը տուած է. այդ ծառը՝ շոճին կոչած է Ոսկեղէն ծառ Arbre d'or։

Ինչ խօսք որ այդ ծառը լիովին կ'արդարացնէ իր անունը. միակ այդ ծառը բաւական եղած է յեղաշրջելու այդ բնակավայրին պայմանները եւ իր ժողովուրդին կեանքը։

Արդարեւ ոսկեհատ ծառ. Երբ գնացքը կը սուրայ վիթխարի տաճար մը յիշեցնող անտառուտին մէջէն, անդադար զարմացումով կը դիտես բիւր բիւրաւոր շոճիներու բունին վրայ, մէջքէն վար բացուած լայն հատուած մը. կացինի չեղբը խորունկ վէրք մը բացած է անոնց վրայ. ու այդ վէրքէն կը հոսի ծառերուն արիւնը.— խէժը — երգիչը պիտի ըսէր ծառերուն մարգարտանման արցունքը, որ կուգայ, կը հաւաքուի անոնց կողին փակած պզտիկ թասերուն մէջ։

Անոնք որ մօտէն չեն հետաքրքրուած այդ երկրի կեանքով չեն կրնար երեւակայել թէ ինչ անհաշուելի հարստութիւն մը կը ներկայացնէ ներկայիս Լանտերու շոճեստանը իր փայտով, խէժի հսկայական արտադրութեամբ։

Ազգաբնակչութեան արդիւնքը կը հոսի այդ ծառերու խէժէն։ Բազմաթիւ աւելի ճարտարարուեստներ իրենց նիւթը կ'առնեն շոճիէն։ Իր խէժը մը, որուն արտադրութիւնը տասնեակ հազարաւոր տակառներու կը հասնի, թորուելով կու տայ թերէպանթինի ոգին, ֆանը, գուէն, որոնք նորանոր գործածութիւններ կը գտնեն դեղաբանական, ներկարարական, տարրաբանական ճարտարարուեստներու մէջ. Շոճին կուտայ միանգամայն լաւագոյն թուղթի լաւագոյն ատաղձը, փայտը, ածուխը։

Ու ինչո՞ւ զարմանալ որ դար մը առաջ հազիւ 10 ֆրանք արժող հեկտար մը հողը, այժմ կալիս ծառերով պճնուելէ վերջ, կը ներկայացնէ 80-100... ֆրանքի անհաւատալի գին մը։ Ինչո՞ւ զարմանալ երբ ... կու սերունդ առաջ աղքատ ... պայսներու թոռները անկարող են հաշուելու իրենց հարստութիւնը որ ծնած ու ... ցած է առանց իրենց գիտնալուն, գրեթէ առանց ճիգի։

Լանտերը, այո, կը ներկայացնեն ներկայիս Ֆրանսայի ամէնէն հարուստ եւ բարեբեր մէկ անկիւնը. մարդոց բարեկեցութիւնը անդրադարձած է իրենց ընկերական, ֆիզիքական ու բարոյական գոյ...

...Լանոտցին աւելի ...վրայ։ ...սրահասակ, երկարակեաց. ...ու բարեկիրթ է քան իր ...ժամանակ։

...Այս ամէնը հրաշքի մը տպա-...թիւնը կը գործէ. ու չէ կա-...մտածել հնաւոր հայրե-...ին, ուր խոպան տարածու-...թիւններ կը սպասեն իրենց ար-գասաբերութեան օրերուն, ար-պէնջի ծառերը իրենց օրհնա-բեր շուքը ձգեն գիւղերու վրայ ու մարդիկ աչք բանան բնու-թեան եւ աշխատանքի հրաշ-քին վրայ։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՈՍԿԻ ԾԱՌԸ

— ՆՈՃԻՆ —

...ր կ'անցնիք Լանտերէն ամայի, տարօրէն,
— մեր երկրի ցաքարան, աւազով վէտվէտուն —
...ծառ մը լոկ, շոճին, վիրաւոր՝ իր կողէն,
...կանգնի խոպանուկ, անջրդի ափերուն...

...ցերով կոդպտել արտասուքն իր ոսկեայ,
...այդն ագաթ,— Աստուծոյ դաճիճն այդ անվարանդ —
...կ'ապրի զոհելով, ոճիրով կը սոնքայ,—
...նիվար այդ ծառին, բացած է վէրք մը լայն։

...առանց տըրտունջի, համբունակ, շիթ առ շիթ,
...գ ջոճին կ'արտասուէ իր աւիշն ու արիւն,
...ն ծըպարտ լաւէտ լուռ, ծամբուն քով անքրթիթ,
...ուոքին աչէս խոցուած, կը մեռնի', միշտ կանգուն...

...աստեղծն ալ այդպէս, Լանտին մէջ այս կեանքի
...ւնի չէ վիրաւոր, կը պահէ գանձ մ'անյայտ,
...որ է որ իր հոգին խորունկէն փեռեկի,
...որդի իր երգին ոսկի ցօղն երկնառատ...

Թարգմ. Փ. Սանասար

THÉOPHILE GAUTIER

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(...ւած [illegible] Թերթերէն)

ՋԱՆՆԷՍ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ ՄԵՌԱԾ

...մպա 29ի իրիկունը սըր-...ւն անգութեննէն մեռաւ բա-...նաստեղծ Յովհաննէս Յովհաննիս-...եան։

...անգուցեալը ծնած է 1864ին ...1888ին Լազարեան ...մարանը աւարտելէ յետոյ կը ...մանկավարժական ասպա-...իրոն։ դասատու պաշտօնա-...ելով Էջմիածնի ճեմարանը, ...Ներսիսեան դպրոցը եւ ...մէջ իբր քաղաքային ...մասի վարիչ։

...րագանելով Հայաստան, ...նախ Թարգմանու-...թիւններու (վերջերս կ'աշխատէր ...բանաստեղծութիւն-...րու վրայ)։

Գրական ասպարէզը մտած է ...ին, երբ Մոսկուայի մէջ հրա-...րակուեցաւ անոր բանաստեղ-...ծութիւններու փոքր ժողովածուն, ...գրուածքներ)։ ...բանաստեղծու-...թիւններու մեծ ժողովածուն լոյս ...1908ին։

...բանաստեղծական կտորնե-...ամէնէն աւելի ծանօթ են «Ա-...», «Ալեգեաց բարձր ...ն եւ այլն ոտանաւորները։

...1912ին Թագուհի մէջ կա-...ցաւ անոր գրական գործու-...թեան 25ամեայ յոբելեանը. ...1924 Թուականին, Երեւանի ...ննդեան 60ամեակը։

...անգուցեալը անգամ էր Հա-յաստանի Գիտութեանց եւ Ար-ուեստի Ճեմարանին։

Թաղումը կատարուած է ամ-սոյս 2ին։

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ-ԱՐԹԻԿ ԳԻԾԸ

Լենինական-Արթիկ երկաթու-ղիի հողային աշխատանքները վերջացած են ամենամեծ չա-փով. արհեստական կառուցում-ները,— կամուրջներ եւայլն, բոլորովին լրացած են եւ Լենինա-կանէն սկսած են շարել ու ամրա-ցնել գիծերը. շարուած պատ-րաստ է 2 քիլոմեթրի չափ։ Գիծը շարելու համար պատրաստ է վարպետ բանուորներու խումբ մը, որ կրնայ շարել օրական մէկ քիլոմեթր։

Կարելի է ըսել թէ հոկտեմ-բերի վերջերը կը սկսի երթեւեկը։ Գծի կառուցման աշխատանքները սկսած էին Մայիս 15ին, առանց ունենալու ճամբաներու, կա-մուրջներու եւ այլ կառուցում-ներու պատրաստ նախագիծը։ Ամ-բան ընթացքին, դաշտային աշ-խատանքներու ժամանակ, յա-ճախ պատահած է որ ոչ բանուոր գտնուած է, ոչ ալ։ Հակառակ այս բոլոր դժուարութիւններուն, երկաթագծի կառուցումը կարելի պիտի ըլլայ աւարտել 5—5ուկէս ամիսէն, 25,2 քիլոմեթր երկա-րութեամբ։

ԲԱՄԲԱԿԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Բամպակագործներու խորհր-դակցական հաւաքոյթին մէջ, լսուեցան զանազան զեկուցումներ, որոնցմէ կը յայտնուի թէ երկրա-գործական վարպետ մեքենավար-ներու պակասը շատ զգալի կը հասցնէ բամպակի մշակման եւ այդ պատճառով ալ 9 մեքենա-ներ անգործ կը մնան։

Պարարտանիւթը այս տարի աւելցած է որովհետեւ գարունը ուշ բացուեցաւ, եւ խոնաւ հողին պարարտանիւթ տալը վնասակար կը նկատուէր։

Երկրագործ. կոյանները սերտ յարաբերութիւն չեն մշակած երկրագործ ընկերութիւններու հետ եւ զանոնք իրազեկ չեն պա-հած հողային աշխատանքներուն։

Պետութիւնն այժմ խոշոր միջոցներ կը տրամադրէ բամ-պակի ցանքին, որպէսզի հնգամ-եայ ծրագրի նախատեսած քա-նակը մշակուի։

1929-30 տարուան ծրագրի համաձայն պիտի մշակուի 9,925 հեկտար։

Վնասատու ճճիներու պայքա-րին մէջ, տեղական կազմակեր-պութիւնները չեն օժանդակած հրահանգիչներուն։

Թուրքեստան ուղարկուած բամպակագան արշաւախումբի նախագահը տուաւ հաւաքոյթին ներկայացուցած իր ուսումնասի-րութեան արդիւնքը եւ ցոյց տուաւ այն նորութիւնները որոնք կը կիրարկուին Թուրքեստանի մէջ։ Արշաւախումբին անդամները ներ-կայիս կը շրջին բամպակի շր-ջանները եւ Թուրքեստանի մէջ կատարուած փորձերուն արդիւնք-ները կը հաղորդեն բամպակա-գաններուն։

ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

«Խորհ. Հայաստան»ի խմբ-բագրականէն (28 սեպտ.).

«Ի՞նչ վիճակի մէջ են շինա-րարութեան հարցերը մեր երկրին մէջ։

«Բանուոր գիւղ տնտեսութեան քննութիւնը այնքան մխիթարա-կան պատասխան չի տար այդ հարցին։

«Շինար. կազմակերպութիւն-ները չեն ունեցած նկատական— արտադրական ծրագիր. Շին. գրա-սենեակի հետ բոլոր Շին. կազմա-կերպութիւնները ժամանակին պայմանագիր չեն կնքած. Հայ. Պետ. շինարարութիւնը աշխա-տանքները կը կատարէր առանց ունենալու հաստատուած նախա-գիծեր եւ նախահաշիւներ. կա-ռուցման գծանկարները կը կազ-մուէին աշխատանքներու ընթաց-քին։ Մեծ պակաս կը զգացուի շի-նանիւթերու եւ մանաւանդ քարի, կիրի եւ աւազի հայթայթումը միայն վերջերս կարգի մտած է։ Նկատելի է նաեւ ներածուած շի-նանիւթերու պակասը։

«Եթէ չհաշուենք բնակարա-նային միութեան միջոցով կա-տարուած աննշան մեքենայացու-մը, ապա նոյնիսկ այդ տեսակ կազմակերպութիւն մը որպիսին է Հայպետշինը իր 5 միլիոն ռուբլի շինարարութեամբ, մատը մատին չէ զարկած շինարարութիւնը մե-քենայացնելու համար։

Կը պակսին նաեւ բանուորա-կան որակեալ ուժեր։ Շինարարու-թիւնն ուշ սկսուած է, ձմեռնա-յին եղանակը չէ օգտագործուած։

«Այս բոլոր բացերը չէին կրնար չազդել թէ շինարարութեան եւ թէ անոր արժէքի նուազման վրայ։ Եւ իրօք, նշաններ կան որ այս տարի մէկ քանի աշխա-տանքներ պիտի ձգեն։ Այնինչ, շինարարութեան արժէքի նուազ-ման ամէն մէկ տոկոսը կը կազմէ 270,000 ռուբլի։

«Այդ տպարէզին մէջ, կաւ-ստեղծութեան եւ կառավարութեան հրահանգներու չկատարուիլը մեզի արժեց 2 միլիոն 700,000 ռուբլի»

Իրենք իրենց բերնով։

Ի. Հ. յետոյ կը յիշեցնէ,— Ցառաջիկայ տարի, Հայաստանի շինարարութիւնը պիտի կազմէ մօտ 54 միլիոն ռուբլի։ Ասոնք այն տեսակ թիւեր են, որ անմի-ջապէս պէտք է ձեռնամուխ ըլլալ պատրաստուելու, յառաջիկայ տարուան շինարարութեան։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՓՐԻՎԱՅԻ ՄԷՋ

ՓՐԻՎԱ, 18 Հոկտ.— Կա-ռուցուած բլուրի մը վրայ, քա-ղաքը կլիմայով եւ գեղեցիկ տեսարաններով բարձրադիր այս քաղաքը, կը յիշեցնէ մեր Հայ-րենի լեռներն ու ձորերը։

Հոս ալ 1925-26 շրջանին մեծ թիւով հայրենակիցներ եկած էին տեղւոյն մետաքսի գործարանա-տէրերու եւ իրենց գործակալնե-րու միջոցաւ՝ մէկմէկ տարի պայմանագրութեամբ, մասնա-ւորաբար Սուրիայէն, Յունաստա-նէն, մաս մըն ալ Պոլսէն։

Բայց դժբախտաբար մեր ան-փորձ հայրենակիցներէն շատեր տարուելով իրենց քաղքենի բա-րեկամներուն շռայլ խոստումներէն, իրենց պայմանագրութիւնը լրա-նալուն մեկնեցան դէպի մեծ քա-ղաքները, առանց հաշուի առնելու իրենց ապառող ստուծելի աշխա-տանքի ու այլասերման վտանգը։

Փրիվան թէեւ փոքր, սակայն ունի տասնէ աւելի մետաքսի մա-նարաններ (moulinages), որոնց մէջ կ'աշխատին մեծ թիւով հայ-րենակիցներ Մնացեալները կը գոր-ծեն նորաշէն գործարանի մը մէջ որ կը պատկանի Լիոնէն Maison Veuve Berger ընկերութեան։ Հոս մեր հայրենակիցները գոհ են իրենց գործերէն, վճարումները գոհացուցիչ են, տունը ձրի է եւ տնօրէնը Պ. Henry Davy շատ ազ-նիւ։ Ցիշեալը գործաւորներուն տրա-մադրած է ընդարձակ ու մաքուր սրահ մը, որ կը ծառայէ գիշերօ-թիկ դպրոցի եւ կը պարունակէ գրադարան մը, ու զանազան խա-ղալիքներ։ Սրահին ճակատը զար-դարուած է հայկական եւ ֆրան-սական եռագոյններով։

*
* *

Հոս կ'արժէ յիշել անակնկալ հանդիպում մը մեր հայրենա-կիցներու եւ Վալանսէն եկած հայ սկաուտներու եւ գայլուկներու միջեւ։

Անձրեւոտ օր մըն է, 6 հոկտ. կիրակի առաւօտեան ժամը 10, երբ յանկարծ նշմարեցինք 20ի մօտ հայ սկաուտներ՝ զեկավա-րութեամբ Ֆրանսահայ սկաու-տական միութեան Վալանսի խըմ-բապետ Պ. Պալեանի եւ Օր. Յեղ-րանուշի Ցուրպաքի։ Ասոնց կ'ա-ռաջնորդէր տեղւոյն պատանինե-րէն Պ. Ջաւէն Փափազեան։

Ժամը 12ին մեր հայրենա-կիցները պատուեցին իրենց հիւ-րերը՝ մէկմէկ բաժակ գինիով ու խոստացան բաժակաճառեր։ Թըր-ջած մարդիկներուն հրամցուեցաւ տաք ամուր։ Սեղանին կը մաս-նակցէին տեղացի քանի մը հայ պատանիներ ալ։ Ամէն ոք ուրախ էր եւ եղբայրական կապ հաս-տատուած։ Ցեղի ունեցան սկաու-տական ատացուածքներ ու երգեր Օր. Ցուրպաքի եւ Պ. Պալեանի կողմէ։

Ուշագրաւ էր արիներու բա-րեւը հայ ազգային դրօշին։ Բա-րեւի կեցած՝ անոնք երգեցին «Մեր Հայրենիք»ը հայկ. եռա-գոյնին առջեւ։ Խմբապետին կող-մէ երկու նորընծաներուն երդ-ման արարողութենէն յետոյ, Օր. Ցուրպաք խօսքն ուղղելով ներկայ բազմաթիւ հայրենակիցներու, ըսաւ.

— Եթէ կ'ուզէք որ ձեր զա-ւակները չայլասերին եւ մնան կո-րովի ու չարքաշ հայորդիներ այս օտար ափերուն վրայ, ղրկեցէք մեր սկաուտական միութեան նիւթապէս եւ բարոյապէս։ Սկաուտը օգտակար է նախ իր հայրենիքին, յետոյ՝ ծնողքին ու վերջապէս ընդհանուր մարդկու-թեան, եղբայրական սէր ներ-շնչելով իրենց նմաններուն սրտին խորերը։

Մինչ երեք ժամ մեր հայ-րենակիցներն ու հայ Արիներ անբաժան մնալով սուեղծեցին տաք մթնոլորտ մը սկաուտական խա-ղերով ու ազգային երգերով։

Եւ «Մեր քաջութ»ի սկաու-տական երգէն յետոյ, բաժնուե-ցան մեզմէ «Լուսին չկար» քայ-լերգով՝ Վալանսի ուղղութեամբ։

Գրիգոր Դանիէլեան

ԿԵԱՆՔԸ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ ՔԱԼՈՒԻՐ, II Հոկտ.— Երբեմնի 35-40 ընտանիք պա-րունակող գաղթակայանը (75, ավընիւ ղէրթըլօ), այժմ գրեթէ բոլորովին պարպուած է. միայն եկեղեցին եւ քանի մը տուներ մնացած են, որոնք վերջնապէս պիտի վերցուին մինչեւ ամսոյս վերջ։

Միւս կողմէ, ուրախալի է գի-տել որ մեր հայրենակիցները գրեթէ առանց բացառութեան բոլորն ալ սեփական տուն-տեղ ե-ղած են։

Այսպէս, ասոնցմէ մեծ մասը, շուրջ 8—10 ընտանիք, հաստատ-ուած են Պրոն՝ Լիոնէն 20—25 վայրկեան հեռաւորութեամբ, կազ-մելով հայկական թաղ մը։

Ուրիշ մեծ մաս մը հաստատ-ուած է Մոնփլեզիր-քաղաքին կեդ-րոնէն 15 վայրկեան։

Մնացեալները հաստատուած են հեռաւոր շրջանները՝ Քալիւիր, Սէն-Ֆոն, Նիյրոն եւլն., բոլորն ալ գրեթէ քաղաքին մօտերը։

Վիլըրպեինի շրջանները նա-խապէս արդէն հայկական բնա-կութիւններ հաստատուած էին։ Ա-սոնց վրայ աւելցած են ոչ միայն գաղթակայանի, այլ նաեւ Լիոնի մօտիկ ու հեռաւոր զանազան վայրերէն հայրենակիցներ։ Բո-լորն ալ սեփական տուն տեղ ե-ղած եւ հայկական փոքրիկ կեդ-րոններ հաստատած են։

Այս պարագաները Լիոնի Ազգ. կեդր. Վարչութեան ուշա-դրութեան յանձնելով, կ'առա-ջարկեմ որ յիշեալ վայրերու հայրենակիցներուն բաղձանքներն ալ իր ուսումնասիրութեանց ա-ռարկան դարձնէ։

Վերջացնելէ առաջ, կ'արժէ յիշել նաեւ Լիոնի Քրուա Րուժ շրջանը, որ կեդրոնէն կարծես կտ-րուած, ազգային ո՛չ մէկ հետա-քրքրութիւն ցոյց կուտայ։ Հոս մեր հայրենակիցները կը կազմեն ա-ւելի քան 100 ընտանիք, մեծ մա-սամբ Պրուսացիներ. կան 3—4 մետաքսի գործարաններ։

Գործերը առհասարակ բոլոր շրջաններու մէջ լաւ է, բոլոր հայ-րենակիցներն ալ կ'աշխատին, եւ գրեթէ գոհ են իրենց ներկայ կեանքէն քանի որ առայժմ տա-կաւին Հայաստան երթալու յոյս չկայ։

Կայծ

ՌՈՒՍԱԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ ԿԱՄ ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

...Վիքթոր-Սէրժ. կը ծեռագրէ: ...րագրութիւն «Պրավդա»յի, ...կրադ — Լենինգրադի «Պը-...վդա»յին մէջ, ծեր բանուոր ...Ռուսակովի դէմ, Թուս ստորա-...թեամբ մղուած գրպարտիչ ...ելի պայքարին դէմ կը ...մ։ Այս պայքարը հետե-...քն է պատճառ գրգռութիւն-...ու երկար շարքի մը որոնց ...կուտայ Սմոլէնսկի (*) ...րէն երիտ. համայնավա-

...րկու տարի (1926-28), Սմո-...ի ամէնէն բարձր խորհր-...րդութիւնները — դատաւոր-...ութիւն, կէփէու, ...աններ — անպատիժ կո-...ն քաղաքը, մերկացու-...րակիցները եւ պղծեցին

բուհի մը, նպատակ ունենալով, բռնի ուժով գրաւել սենեակ մը. այս գրգռութիւնները կնոջս եւ անոր յատուկ բնակարանին դէմ յարձակման պատճառ եղած են։

Ես ալ հեռագրեցի Կալինինի — «Լենինգրադի «Պրավդա»ն հրատարակութիւն մը ըրած է յե-ղափոխական հին բանուոր Ռուսա-կովի դէմ զոր լաւ կը ճանչնամ եւ որուն անմեղութիւնը հաս-տատել շատ դիւրին է։ Զրպարտիչ յօդուած մըն է որ անհանդուր-ժելի գրգռութիւն մը կազմէ։ Ստիպուած ըլլալով Խորհ. Միու-թենէն հեռանալ 48 ժամէն, կոչ կ'ընեմ ձեր արդարամտու-թեան եւ աշխատաւորներու այս ընտանիքին համար կը խնդրեմ հրապարակային հատուցում մը»։

Լենինգրադի «Պրավդա»յին:

«Ձեր թերթին մէջ հրատա-րակուած յօդուածին մասին, կը խնդրեմ որ իմանաք հետեւեալը:

«Կը ճանչնամ Ռուսակով ըն-տանիքը, որուն քով ապրած եմ Լենինգրադ, բացարձակապէս հա-մոզուած եմ ոչ թէ միայն անոր անմեղութեան, այլ նաեւ հալա-ծանքին որուն կ'ենթարկուի։ Գիտ-ցէք թէ պատրաստ եմ վերջին կորովով գործել — հոս եւ ար-տասահման, նման ստորնութիւն-ներու դէմ»։

Այս հեռագրերը ղրկուեցան կէսօրէն յետոյ։ Այն որ Կալինինի յանձնուած էր յուզման մասնեց հեռագրատան պաշտօնեան-ը, որոնք լաւ կը ճանչնային զիս։ Առաջին անգամը չէր որ նման պարագայ մը կը ներկայանար։ Բայց դեռ անհանգիստ չէի ըրած Խ Մ Ի նախագահը։ Ո՞ր գանել զայն։ Կը կանչեն գլխաւոր պաշ-տօնեայ մը, ուրիշ մը։ Կը հեռա-ձայնեն աջ ու ձախ։

— Հեռագիր մը կայ ռամա-րիշ Կալինինի համար։

— Կեդրոն ղրկեցէք։

Պաշտօնեայ կինները գոհ ձայ-նով կը խնդան. ես ալ կը խնդամ անոնց պէս, հակառակ սրտիս, որ չէր ապառեր նման հարուած մը եւ խնդալու որեւէ փափաքչունէր։

Ցափորդ օրը, ժամը տասին, կը նշմարեմ հակազդեցութեան առաջին նշանը։ Բայց ի՞նչ հա-կազդեցութիւն, Թերթին Մոս-կուայի խմբագրութիւնն է որ զիս կը կանչէ, Թերահաւատ, թէ իրօք ե՞ս եմ ղրկած հեռագիրը շրջանին ամէնէն մեծ Թերթին։ Լենինգրադի մէջ ալ չեն հաւա-տար։

Այն ատեն ա՛լ չեմ կրնար ինքզինքս բռնել։ Մոռնալով թէ կը հեռաձայնեմ պանդոկին ներ-բանցքէն իսկ. կը պոռթկամ մար-դու մը պէս որ այլեւս կորսնցնե-լիք բան մը չունի, քանի որ հա-ւատքը կորսուած է։

— Ո՛հ, կը կարծէք թէ խոր-հրդաւոր կեղծի՞ք մըն է. ո՛հ, հոս, շատ վարժութիւնը չունիք տես-նելու մարդոց գլուխ վերցնելը։

— Ոչ․ բայց․ «Բողոքել հոս եւ արտասահմանի մէջ», «ստոր-նութիւննե՞ր», ասոնք քիչ մըլա-փազանց կը թուին մեզ։

— Ասոնք քիչ մը չափազանց կը թուին լաւ ուրեմն կեղտոտ արա-րածներ, բանուորներու սպանիչ-ներ,— Այո՛, ստորնութիւններ են ինչ որ կ'ընէք եւ պիտի բողոքեմ հոս եւ արտասահմանի մէջ։

Այսպէս կ'ոռնամ 10 վայր-կեանի չափ, առանց թոյլ տալու որ խօսք առնէ իմ անտեսանելի խօսակիցս, առանց իսկ գիտնալու թէ մտիկ կ'ընէ՞ զիս։ Նրբանցքին վրայ դռներ կը բացուին կէս մը։ Ցեսնելէ աւելի կը զգամ թէ խոշոր բացուած աչքեր վայրկեան մը զիս կը դիտեն, յետոյ կ'անհե-տանան։

Վերջապէս կանգ կ'առնեմ։ Խմբագրին ձայնը կ'եզրակացնէ։

— Լա՛ւ, ընկե՛ր Սերժ, պիտի տեղեկագրեմ ինչ որ կ'ըսէք իմ ձեռքէս բան մը չգար։

Երբ սենեակս կը վերադառ-նամ Վիկտոր-Սերժ բոլորովին սարսափահար է։

— Մինչեւ հիմա, ոչ ոք յան-դգնութիւնն ունեցած է խորհուրդ-ներուն ըսելու ինչ որ անոնց ե-րեսին կը զարնեմ։ Մեր մէջէն որեւէ մէկուն համար, առանց այլեւայլի Սիպերիա է այդ տեսակ բան մը։

Ո՛վ պիտի ուզէ հաւատալ թէ ընկերային յառաջդիմութեան առաջին հետեւանքը այն է որ պայքարի ընկերներ չեն կրնար զիրար նկատել մարդասպան եւ աւազակ ինչ որ ամէնէն յետադի-մական քաղքենիները ամէն օր իրարու կը պոռան առանց ենթար-կուելու որեւէ Սիպերիա մը ճամ-բորդելու վտանգին։ Ի՞նչ բանի մէջ կը կայանայ ուրեմն, քննադա-տութեան այս իրաւունքը, հա-կակշռի այս իրաւունքը իր եր-կրին մէջ ազատօրէն խօսելու զօ-րութիւնը որ իբր թէ տրուած է բանուորին։

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱԹԻ

խան՝ որոշուած չափերուն։ Բոլորն ալ, բացի Տապանակ Ուխտիէն, պէտք է կնքուին պաշտօնապէս։ Արգիլուած է վարագոյրներ գործածել՝ կիներբ այրերէն բաժնելու համար։ Իսլամները առարկութիւն ըրած էին այս վարագոյրներու գրուելուն։

Պաշտօնական զեկոյց մը կ'ըսէ թէ այս կարգադրութիւնները ժամանակաւոր են, եւ թէ մարզպանը խնդրած է Անգլիոյ արտաքին Նախարարութենէն որ հեղինակաւոր մարմին մը նշանակուի՝ ճշդելու համար Արաբներու եւ Հրեաներու իրաւունքները։

Արաբներու ընդհանուր գործադուլը

«Ցէյլի Մէյլ»ի Թղթակիցը կը հեռագրէ Երուսաղէմէն.

Պաղեստինի արաբական համաժողովը որոշեց ընդհանուր գործադուլ յայտարարել չորեքշաբթի, բողոքելու համար Լացի Պատին մասին անգլիական մարզպանին ըրած նոր կարգադրութեան դէմ։

Արաբները գիտել կուտան թէ այս ձեւով Հարէմ Շէրիֆը պարզապէս բացօթեայ սինակոկի մը կը վերածուի։

Պաղեստինի Արաբներուն կրօնապետը՝ մեծ միւֆթին, հեռագիր մը ուղղեց Անգլիոյ Ձորճ Ե. Թագաւորին, յիշելով որ 13 դար առաջ, խալիֆա Օմարն է որ փրկեց Պաղեստինի քրիստոնեայ սրբավայրերը, ու կ'աւելցնէ.

Ես միլիոնաւոր իսլամներու կողմէ խնդրանք կը ներկայացնեմ որ քրիստոնէութեան պարտքը հատուցուի՝ պաշտպանելով Պաղեստինի սրբավայրերը՝ սիոնական խուժումին դէմ։

Թուրքիա եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը

«Միլլիյէթ»ի խմբագրապետ եւ Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ, յօդուած մը հրատարակելով «Ժուռնալ տը Ժընեւ»ի մէջ, կը բացատրէ Թուրքիոյ դիրքը՝ Ազգերու Դաշնակցութեան հանդէպ։ «Թուրքիա եթէ մինչեւ հիմա չկրցաւ անդամակցիլ, ասիկա չի նշանակեր թէ ան չի հետաքրքրուիր անով։ Այն օրը որ գործօն դեր մը տրուի մեզի եւ այսպէս գոհացուի մեր օրինաւոր զգացումը, չպիտի վարանինք անդամակցելու Ազգերու Դաշնակցութեան»։

Յետոյ կ'ըսէ.— Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան մասին կարգ մը շրջանակներու մէջ մտահոգութիւն ցոյց կը տրուի։ Ասիկա վնաս մըն է խաղաղութեան համար։ Թուրքիա մեծ ցանկութեամբ ողջունած է խաղաղութեան գաղափարին իրականացումը։ Մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայենք խաղաղասիրական հաստատութեանց։ Առ այդ՝ պէտք է առաջին գծին վրայ դնել Ազգերու Դաշնակցութիւնը։

«Ազգերը դասակարգել պէտք է ոչ թէ անոնց Արեւելքցիի կամ Արեւմուտքցիի հանգամանքով, այլ համաձայն անոնց մտայնութեան։ Թուրքիան որ զուիցերական օրէնքը կը կիրարկէ եւ լատին տառերը ընդունած է, կարելի չէ Եւրոպայի ընտանիքէն դուրս նկատել»։

Մահմուտ պէյ կ'ըսէ նաեւ թէ Թուրքիա, մեծ եւ փոքր բոլոր պետութեանց հետ լուծած էր անհամաձայնութիւնները. իսկ երկրորդական կը մնայ Յունաստանի հետ փոխանակութեան վէճը։ Թուրքիա կը ցանկայ միշտ խաղաղութեան ազդակ մը դառնալ։

Սանասարեան խանի վաճառը

Գրած էինք թէ Պոլսոյ Քաղաքային Բ. ատեանը որոշած է ջնջել հաւատարմատարի (եէտը ատլ) կարգադրութիւնը եւ Սանասարեան խանին մատակարարութիւնը յանձնել կուսակալութեան, մինչեւ դատավարութեան վերջանալը։

«Սօն Սաաթ» կը գրէ թէ դատարանը մերժած է Հայոց Պատրիարքարանին պահանջը, որով կ'ուզէր որ դիզուած 43.000 ոսկիի վարձքերուն յանձնուին։ Այս դրամը պետական մնտուկին պիտի յանձնուի։

Եուկոսլաւիոյ նոր Սահմանադրութիւնը

Եուկոսլաւիոյ դիկտատորական կառավարութիւնը, իր իշխանութեան գալու առաջին տարեդարձին առթիւ, 1930 յունուար 6ին Նոր Սահմանադրութիւն մը պիտի տայ ժողովուրդին, ժողովրդավար հիմներու վրայ։

Նոր Սահմանադրութիւնը ժամանակաւոր կերպով պիտի գործադրուի, ու եթէ յարմար չնկատուի, ետ պիտի առնուի, ինչպէս կը յայտարարէ վարչապետ զոր. Ժիվքովիչ։

Ինչպէս գրեցինք, ամբողջ երկիրը բաժնուած է ինը նահանգներու, որոնք ապակեդրոնացեալ լայն իրաւունքներ պիտի վայելեն։ Կ'ըսուի թէ իւրաքանչիւր նահանգ (պանաթ) պիտի ունենայ իր խորհրդարանը (լանտթակ)՝ տեղական օրէնսդրութեան համար, իսկ Պելկրատի մէջ պիտի գտնուի կեդրոնական խորհրդարան մը, որուն ներկայացուցիչներ պիտի ղրկեն «լանտթակ»ները։

Իսկ Ծերակոյտ մը պիտի կազմուի՝ կեդրոն ունենալով Զագրէպը։ Թէ՛ երեսփոխանական ժողովը եւ թէ Ծերակոյտը «խորհրդակցական իրաւունքներ» միայն պիտի ունենան։

Ինչպէս գրաւուեցաւ Քապուլ

«Ցէյլի Մէյլ»ի Թղթակիցը հետեւեալ մանրամասնութիւնները քաղած է Նատիր խանի սպայակոյտէն՝ Քապուլի գրաւման մասին.

Ամբողջ 10 օր Նատիր խան պատրաստեց իր մեծ յարձակողականը։ Իր ուժերը բաժնեց երեք բանակներու, մէկը՝ ընդհանուր բանակատեղիին մէջ՝ իր հրամանատարութեան տակ, երկրորդը Սիմաթի - Ճարայիի հարաւակողմը, երրորդը՝ Լոկարի հովիտին մէջ։

Շաբաթ օր Շահ Մահմուտի եւ Շահ Վալիի զինուորները՝ համաձայն Նատիր խանի հրամաններուն՝ համախմբուած էին Քապուլի առջեւ։

Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Շահ Վալի յառաջ խաղաց եւ մայրաքաղաք մտաւ, ճամբան քանի մը թեթեւ դիմադրութեանց միայն բախելով։

Պէչէի Սաքայի սպայակոյտը անմիջապէս զէրի բռնուեցաւ, սակայն էմիրը ինքը յաջողեցաւ փախչիլ՝ հաւանաբար Ճուպուլ Սէրայի անապատին ճամբով։ Անմիջապէս հրաման տրուեցաւ արգիլել ոեւէ աւարառութիւն եւ խիստ պատիժներ սահմանուեցան բոլոր անոնց դէմ, որոնք կ'անսաստեն այս արգելքին։

Շահ Վալի ժամանակաւորապէս ստանձնեց հրամանատարները, մինչ Նատիր խան յայտարարութիւն մը կ'ուղղէր Ալի Ճէլէն՝ ըսելով թէ Աֆղանիստանի թագաւոր է եւ պահանջելով դադրեցնել բոլոր կռիւները, մինչեւ նոր կառավարութեան մը կազմութիւնը։

Նատիր խան շաբաթ օր պաշտօնական մուտք գործեց Քապուլի մէջ։ Նատիր խան չուզեր պահել թագաւորութիւնը եւ հաւանաբար Ամանուլլահը պիտի հրաւիրէ դարձեալ։

"ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ„Ը

կազմակերպուած ՅԱՐԴԳՈՂԻ կողմէ 19 Հոկտ. Շբ. իրիկուն ժամը 9ին «Սալ Ժէօկրաֆի»ի մէջ 184 Bld. St. Germain, Métro St. Germain des Prés.

Կը Նախագահէ՝ ՓՐՈՖ. Ն. ԱԴՈՆՑ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին «Սիփան» երգչախումբը, Օր. Օր. Պիւլպիւլեան, Ղարիբեան, Գ. Գ. Շ. Սարեան, Ռ. Ջարդարեան, Չէրվիշեան եւ ուրիշներ։

Տեսարան մը Ց. Պարոնեանէ։

ՄՈՒՏՔԸ ԿԱՄԱՒՈՐ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Փարիզի Քրիստափոր խումբին հերթական ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Café la Petite Sourceի սրահին մէջ։ Օրակարգ՝ Ա. Շրջանային ժողովի օրակարգի քննութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։ Բ. Դասախօսութիւն. Նիւթ՝ քաղաքական հեռանկարներ։

Բացառաբար բոլո՛ր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Գառ միութեան անդամները առիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեան որ Ուրլայի մէջ Ռէժիի հաշուակալ էր։ Իզմիրի Հարդէն 20 օր վերջ Ուրլայի բանտէն նամակ ստացած է իրմէ։ Անկէ վերջ լուր չեայ։ Իմացնել՝ Mme D. Mekinianի, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ Մօրեղբայրս Մանասէ Նուրիճանեան որ Պրուսայի դէպքերէն վերջ հաստատուած էր Պոլիս եւ կ'աշխատէր Գայագիտ կօշկակար Միսաքի քով։ Իմացնել Յակոբ Ջիլինկիրեանի, Ave. Bernard Palissy No 7. Decine. Isere France.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10

Le Gérant: H. STÉPHAN

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբ. գ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

16 OCTOBRE 1929

Ե ՏԱՐԻ Թիւ 1036 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒՂ. ՏԱՐԱՒ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Զօրավար Նատիր խանի կողմէ Քապուլի գրաւումը դարձեալ օրակարգի վրայ կը բերէ Աֆղանական խնդիրը։

Երկար ատենէ ի վեր հեռաւոր այդ երկրին մէջ շարունակուող կռիւներն ու անիշխանական վիճակը կրկին ժամանակաւոր դադար մը կը ստանան այս նոր յաղթանակով։

Ո՞վ է սակայն այս նոր յաղթանակին հեղինակը։

Աֆղանիստան Արեւելքի այն երկիրն է, որ իր աշխարհագրական դիրքով, բնակչութեան ընկերային ու մտաւորական մակարդակով, վարչական ներքին աւատապետական կազմութեամբ դարերէ ի վեր մրցակցութեան ասպարէզ մը դարձած է իր հզօր դրացիներուն միջեւ։

Զուրկ զօրաւոր բանակէ եւ կարող վարիչներէ, Աֆղանիստան դեռ մօտաւոր անցեալին մէջ կը ներկայացնէր միջնադարեան աւատապետական վարչաձեւի մը բոլոր յատկանիշները։ Իւրաքանչիւր ցեղապետ (սէրտար) իր շրջանին տէր ու տիրական էր, ու կեդրոնի «էմիր»ը շատ քիչ ազդեցութիւն ունէր անոնց վրայ։ Ռազմասէր այս լեռնականները իրենց յատուկ ապրելու եղանակն ունէին եւ չէին ենթարկուեր օրէնքի։ Չկար միութիւն եւ կապ ցեղապետէ ցեղապետ, կամ այս վերջիններէն դէպի վեհապետը։ Ամէն ինչ կախուած էր անհատական քմահաճոյքներէ։ Պատերազմի թէ խաղաղութեան ատեն, ցեղապետներն ու իրենց զինուորները, առանց նախաձեռնութեան կ՚անցնէին հակառակորդ շարքերուն մէջ. նոյնական օրէնք շահու փոխարէն։ Էմիրը՝ որաժանեա զի տիրոջմէ ի իմաստուն խօսքը հիմնաքարը դարձուցած էր իր ներքին քաղաքականութեան եւ շնորհիւ ատոր, կրնար իշխանութեան գլուխ մնալ։

Առաջին անգամ էմիր Ապտիւրրահմանն (1880—1901) էր որ հիմը դրաւ կեդրոնական զօրաւոր կառավարութեան մը, քաղաքային եւ զինուորական կանոնաւոր վարչութեամբ։ Ինքն էր որ առաջին անգամ կազմեց ազգային բանակ մը, եւ զէնքեր բերել Եւրոպայէն։

Սակայն աւելի քան կէս միլիոն քառակուսի քիլոմեթր տարածութեամբ այդ երկիրը շարունակեց իւրայատուկ ըլլալ Ռուսիոյ եւ Մեծն Բրիտանիոյ ձեռքը։ Որովհետեւ Աֆղանիստան կը գտնուի Ռուսիայէն Հնդկաստան տանող ճամբուն վրայ։

Անգլեւռուս հակամարտութիւնը զինադուլի շրջան մը ունեցաւ, երբ 1907 օգոստոսի դաշնագրով (որ Պարսկաստանը կը բաժնէր անգլեւռուս ազդեցութեանց գօտիներու) Ռուսիա պաշտօնապէս յայտարարեց թէ Աֆղանիստան իր ազդեցութեան շրջանակէն դուրս կը գտնուի։

Անհետեւ Աֆղանիստան դեռ տարիներով մնաց իր երկու հզօր դրացիներու ազդեցութեան տակ, մինչեւ որ 1921 նոյեմբեր 22ի դաշնագրով, Անգլիա պաշտօնապէս ճանչցաւ Աֆղանիստանի անկախութիւնը եւ էմիր Ամանուլլահ խանը դարձաւ Ամանուլլահ թագաւոր։

Այս վերջինը հակառակ իր անկախութեան, չկրցաւ ձերբազատուիլ զանազան ազդեցութիւններէ. բրիտանականէն ու բոլշեւիկեանէն յետոյ, ինչպէս նաեւ թրքական ազդեցութեան տակ եւ Էնկիւրիի հետ կնքուած դաշնագրով մը՝ իր բանակին կազմակերպութիւնը յանձնեց թուրք սպայակոյտին։

Ամանուլլահ խանի Եւրոպա այցելութենէն օգտուելով, Մոսկուա եւ Լոնտոն նոր մեքենայութիւններ խմորեցին Աֆղանիստանի մէջ։ Ու երբ թագաւորը մայրաքաղաք վերադարձաւ խանդավառ ու յուսալից՝ մթնոլորտը թունաւորուած էր արդէն։

Եւրոպական բարենորոգումները, զորս փորձեց ներմուծել այդ կիսավայրենի երկրէն ներս, ազդուելով թրքական օրինակէն, զօրաւոր պատրուակ մը դարձան պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսացողներու ձեռքը։ Հնդկական ռուփիները աւելի սիրելի էին ցեղապետներուն, քան հարէմի ջնջումը, փաթթոցին ու վերարկուին բարձումը կամ մօրուքներու խուզումը։

Եւ այսպէս Աֆղանիստանի ազատարարը, ա՛յն որ անգլիական բանակին դէմ յաղթական կռիւէ մը վերջ իր երկրին անկախութիւնն էր ձեռք բերած, շատ չանցած սահմանէն դուրս նետուեցաւ ու հիմա Իտալիոյ մէջ տարագիր կ՚ապրի։

Հասարակ արկածախնդիր մը, լեռներու մէջ աւազակութեամբ ապրող ոճրագործ մը, Ջրկիրի մը տղան մէկ օրէն միւսը դարձաւ տէր եւ տիրական այդ լայնածաւալ թագաւորութեան։

Եւ սակայն նենգամիտ Ալլահին գործերը անիմանալի են։ Ան որ Ամանուլլահը վտարեց եւ Պէչէի Սաքան իշխանութեան գլուխ բերաւ, այսօր կը շնորհազրկէ այս վերջինը և իշխանութիւնը կը յանձնէ Ամանուլլահի ազգականին՝ Նատիր խանի։

Որովհետեւ Ջրկիրին տղան ինկած էր բոլշեւիկեան ցանցին մէջ, Մոսկուայի թերթերուն ողբը եւ անգլիականներու ուրախութիւնը Նատիր խանի յաղթանակին առթիւ։

Հնդկաստանի ճամբուն վրայ մղուած անգլեւռուս աւանդական հակամարտութեան մէջ յաղթանակը դարձեալ կը տանի Մեծն Բրիտանիան, որ այսօր ալ, ինչպէս երէկ ափին մէջ կը բռնէ աշխարհի ճակատագիրը։

Նատիր խանի յաղթանակը վերջնական հանգրուանը չէ։ Աֆղանիստան կը փրկուի այն օրը միայն, երբ ժողովուրդը զարգացութեան գալով, ի վիճակի կ՚ըլլայ իր գլխէն միանգամընդմիշտ նետելու բրիտանական, ռուսական կամ թրքական լուծանքները։

Այլապէս, ներկայ պայմաններուն մէջ տարուած յաղթանակները կ՚արձանագրուին աշխարհակալներու հաշուոյն։

Հ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ «ԱՆԵԼԻՔ»Ը

Սոֆիայի Արօքսը կը գրէ խմբագրականի մը մէջ (15 հոկտ.).

— «Դաշնակցութիւնը անելիք չունի» դատումը, այնքան ծանծաղ է, այնքան տղայական, որ չարժեր ծանրանալ անոր վրայ, ատոր համար ալ կը բաւականանանք միայն դիտել տալ թէ այդ ըսողները...

Ամէնէն յետին պարզամիտն ու համբակին համար ալ պարզ է թէ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ծնունդն է հայ տառապանքին եւ կոչուած է դարման դնելու հայ ժողովուրդի կոտտացող վէրքին։

Այդ դարմանը, այդ սպեղանին դրուած պիտի ըլլայ, երբ հայութիւնը վերստին տիրանայ իր անկախ պետական կեանքին, մէկ դրօշի տակ հաւաքելով Հայաստանի բաժան բաժան հողամասերը, եւ հայութեան ցան ու ցրիւ եկած բեկորները։

Այս սուրբ նպատակին համար, տարիներու ընթացքին, զոհուեր են ամէնէն ազնուականներն ու ամէնէն առաքինիները մեր շարքերէն։

Ամբողջ ցեղը «լինել չլինել»ու ճշդապահութեան հարցականին առջեւ է գտեր ինքնինքը բայց երբեք չէ դաւաճաներ իր իտէալին։

Ազատութեան եւ անկախութեան դրօշը այսօր ալ կը մնայ բարձր, եւ արիւններու ու աւերակներու մէջէն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է որ զայն կ՚առաջնորդէ իր լուսաւոր նպատակին։

Հակառակ դուրսէն ու ներսէն ստացուած ծանրածանր հարուածներու, հակառակ դառն յուսախաբութիւններու, գիտակից ու գործօն տարրերը այսօր ալ բոլորուած են ազգային եռագոյն դրօշին շուրջ, խանդավառութեամբ եւ հաւատքով։

Հայ նոր սերունդը այսօր ալ բոլորուած է մեր կուսակցութեան շուրջ եւ անկէ կ՚ակնկալէ իր յոյսերուն պսակումը։

Ամբողջ հայ ազգային քաղաքական պայքարի բեռը այժմ ալ ծանրացած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան ուսերուն, եւ երեւանէն մինչեւ Փարիզ ու Նիւ Եորք, հայ աշխատաւորութեան աչքը ուղղուած է Քրիստափորներու, Զաւարեաններու եւ Ռոստոմներու կռած ու կոփած կազմակերպութեան։

Ինչպէս երէկ, այսօր ալ միտա՛կ է Դաշնակցութիւնը հայ կեանքի հորիզոնին վրայ եւ չկայ ուժ մը որ փոխարինէ զայն։

Քանի այս է մեր կեանքին պատկերը, քանի չէ իրականացած Հայ ժողովուրդին ու անոր Հայրենիքին ազատագրումը, քանի Հայը կը շարունակէ օտար բռնութեան տակ ճնճել եւ կամ հիւծիլ տարագիր ափերու վրայ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը միշտ ալ «անելիք» պիտի ունենայ։

«Անելիք» չունեին, չունին եւ չպիտի ունենան միայն անոնք, որոնց ճակատագրօրէն վիճակուած է բուի կամ ճպուռի դեր մը միայն հայ իրականութեան մէջ։

Անոնք, մեր հակառակորդները, թող շարունակեն իրենց ողբն ու ճռճռոցը, մենք ալ դաշնակցական ընկերներ, շարունակենք մեր փչալից այլ պատուաբեր ժանապարհը, գօտեպնդուած հայ գիտակից ու հայրենասէր զանգուածներու վստահութեամբն ու նաեւ մեր մեծ մեռելներուն յիշատակովը։

Դէպի գո՛րծ, դէպի ստեղծագործ աշխատա՛նք, ահա թէ ինչ ի մասին է որ պէտք է մտածէ ամէն դաշնակցական, արհամարհելով իր յաղթական վազքին առջեւ նետուած բոլոր արգելքները»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իտալիա ալ՝ը յառած է դէպի Արեւելք

«Թան» կը գրէ.— Ինչպէս յայտնի է, Մերձաւոր Արեւելքի մէջ իր մտաւորական թափանցումին զարկ տալու համար, Իտալիա ստեղծած է մասնաւոր ձեռնարկ մը՝ «Փրօ Օրիէնթէ» (Արեւելքի համար) որ արդէն կարեւոր գործունէութիւններ ունեցած է։

Գործին հոգին է հայր Ֆրանչեսքօ կալլոնի, որ անցած տարի բազմաթիւ բանախօսութիւններ ըրաւ Իտալիոյ զանազան կողմերը, ցոյց տալու համար թէ անհրաժեշտ է սփռել տալ իտալական մշակոյթը, միտքն ու արուեստը ո՛չ միայն Պալքաններու, այլ նաեւ Ռուսիոյ հարաւային կողմը, Կովկասի, Սուրիոյ եւ ամբողջ Թրքական Արեւելքի մէջ։

Այս բանախօսութիւններու վաղորդայնին, ամբողջ Իտալիոյ մէջ մարմիններ կազմուեցան՝ մտաւորական ծաւալման այս ճիգին զարկ տալու համար։

Անցած տարի քանի մը շաբթուան ընթացքին աւելի քան մէկ միլիոն լիրէթ հանգանակուեցաւ, ու այս գումարին շնորհիւ Սոֆիայի մէջ կարելի եղաւ աւարտել շինութիւնը չորսյարկանի շէնքի մը, ամբողջովին նուիրուած իտալական մշակութային գործերու, որոնց բացումը կատարուեցաւ վերջերս։

Այս տարի պրոպագանտի նոյն ցոյցերը կրկնուեցան, ու իտալական մամուլին կողմէ հրատարակուած զեկոյցի մը համաձայն, հասոյթը եղած է աւելի քան 3,500,000 լիրէթ։

Մէկ խօսքով, Իտալիա մեթոտիկ կը գործադրէ մշակութային ճշմարիտ քաղաքականութիւն մը՝ միջերկրականեան Արեւելքի մէջ, ու միեւնոյն ատեն անհատական նախաձեռնութեան զօրաւոր թափով մը ուժ կուտայ անոր։ Իտալականութեան այս մեծ ճիգը պէտք է ճանչցուի եւ ուշադրութեան առնուի Ֆրանսայի մէջ, մանաւանդ որ անիկա կը վերաբերի այն երկիրներուն, ուր մինչեւ այսօր անվիճելի գերակշռութիւն ունեցած է ֆրանսական միտքն ու լեզուն։

Անգլիական տորմիղը Պոլսոյ առջեւ

Ինչպէս գրեցինք, անգլիական նաւաբաժին մը, բաղկացած «Քուին Էլիզապէթ» տրէտնոթէն, «Քըրէյճըս» օդանաւատարէն եւ ուրիշ երեք մարտանաւերէ՝ շաբաթ առաւօտ հասաւ Պոլիս։

Տորմիղի հրամանատարը ծովակալ սըր Ֆրէտէրիք Ֆիլտ կիրակի օր պտտեցաւ Պոլսոյ մէջ, իր սպայակոյտին ընկերակցութեամբ. ծաղկեպսակ մը դրաւ Թաքսիմի յիշատակարանին վրայ, յետոյ այցելեց Պոլսոյ կուսակալին եւ զինուորական հրամանատարին։ Ամէն կողմ զինուորական պատիւներ ընդունեցաւ։

Սըր Ֆրէտէրիք Ֆիլտ կիրակի իրիկուն Պոլսէն Էնկիւրի մեկնեցաւ՝ իր սպայակոյտի պետին եւ անգլիական դեսպանին հետ միասին։ Երկուշաբթի այցելութիւն տուաւ Հանրապետութեան նախագահին, վարչապետին, ինչպէս նաեւ արտաքին եւ ազգային պաշտպանութեան գործավարներուն, որոնք իրեն ի պատիւ հացկերոյթներ տուին։ Անգլիական դեսպանն ալ փոխադարձ հացկերոյթ մը պիտի տայ Էնկիւրիի վարիչներուն։

Սարայ Պուրնուի եւ Մօտայի մէջտեղ օդանաւի փորձեր պիտի կատարուին։ Հոկտ. 19ին այդ փորձերը պիտի կրկնուին Մարմարայի մէջ աւելի ընդարձակ սահմանի վրայ եւ գիտական ձեւով, թուրք զինուորականներու ներկայութեան։

Նաւաստիներէն ֆութպոլի խումբը մրցում մը պիտի կատարէ Գալաթա-Սէրայի խումբին հետ։ Նոյնպէս թէնիս մրցումներ պիտի կատարուին անգլիացի սպաներու եւ Մօտայի ակումբին միջեւ։

Հոկտ. 19ին ծովակալը մարտանաւերին վրայ պիտի ընդունի լրագրողները։ Որոշ օրերու ժողովուրդն ալ պիտի կրնայ այցելել մարտանաւերը։

Անգլ. նաւատորմը Պոլսէն պիտի մեկնի հոկտ. 20ին։

Սուրիոյ մարզպանը Պէյրութ մեկնեցաւ

Սուրիոյ եւ Լիբանանի ֆրանսական մարզպան Հանրի Փոնսօ, որ քանի մը ամիսէ ի վեր Փարիզ կը գտնուէր, երկուշաբթի իրիկուն ժամը 19.45ի կառախումբով մեկնեցաւ Մարսիլիա, ուսկից շոգենաւ պիտի նստի՝ Պէյրութ վերադառնալու համար։

Կայարանը ողջերթի գացած էին վարչապետ եւ արտաքին նախարար Պրիանի ներկայացուցիչները Սէն Քանթէն և Մօկրա, Փիէր Լիփ, Ֆիլիպ Պէրթլօ եւ ուրիշ բազմաթիւ ծանօթ դէմքեր։

Այս ձեւով կը հերքուի թերթի մը այն լուրը թէ մարզպանը Պէյրութ երթալէ առաջ Էնկիւրի պիտի հանդիպի։

Լիբանանի նոր վարչապետը

Պէյրութէն կը հեռագրեն «Թանի».— Էմիլ Էտտէի կողմէ Լիբանանի նոր դահլիճին կազմութիւնը շատ նպաստաւոր ընդունելութիւն գտաւ ամբողջ երկրին մէջ։ Էմիլ Էտտէ՝ երեսփոխան եւ նախկին նախագահ խորհրդարանի, Պէյրութի ամէնէն հռչակաւոր փաստաբաններէն մէկն է։ Իրաւաբանական ուսումն առած է Էքս-ան-Փրովանսի համալսարանին մէջ։ Վարչապետ դարձաւ՝ հանրային կարծիքի շեշտուած մղումով։ Մեծ յոյսեր դրուած են իր վրայ՝ իբրեւ փորձառու, կորովի եւ հայրենասէր Լիբանանցի, որ շնորհիւ գիծքը Ֆրանսայի միացնող բարեկամական սերտ կապերուն, պիտի կրնայ գլուխ հանել վարչական բարենորոգումները որոնք անհրաժեշտ դարձած են եւ զարկ տալ երկրի մշակոյթին, ձեռք ձեռքի տուած հոգատար պետութեան հետ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԻՆ ՍՊԱՆԻՉՆԵՐԸ ԱԶԱՏ

Գրած էինք թէ վերջերս Իսքէնտէրունի եւ Պէյլանի միջեւ քանի մը զինուած ոճրագործներու կողմէ սպաննուած է 22 տարեկան հայ երիտասարդ մը՝ Դիգոր Պալեան։

Տեղական կառավարութիւնը յաջողած էր գտնել ոճրագործները եւ ձերբակալած զանոնք։ Քննութիւնները հաստատած էին թէ ոճիրը սարքուած էր Իսքէնտէրունի հարուստ եւ ազդեցիկ մէկ գերդաստանէն Պաքիզատէ Ալաճէտտինի կողմէ, միջնորդութեամբ մօտակայ գիւղի մը մուխթարին։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալած էր Ալաճէտտինը, մուխթարը եւ ընկերները, որոնք անցեալին մէջ ալ ուրիշ ոճիրներ գործած էին։

Եւ սակայն ութ օր քանի մը մնալէ վերջ, շնորհիւ ազդեցիկ միջամտութեանց, ոճրագործները ազատ կ՚արձակուին։ Ալաճէտտին Թուրքիա կ՚ապաստանի։ Միւսներն ալ կը փախչին։ Իսքէնտէրունի ոստիկանապետը, որ չէր գիտեր ոճրագործներուն արձակուիլը, հրամայած է կրկին ձերբակալել բոլորն ալ։ Սակայն միայն մէկ հոգի կարելի եղած է ձեռք անցընել։

ՍՈՒՐԻԱՑԻՆԵՐԸ ՕՏԱՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Դամասկոսի արաբ ուսանողութիւնը հրատարակած է շրջաբերական մը, որով արաբ երիտասարդութիւնը կը հրաւիրէ բոյկոտ հռչակել բոլոր օտար վարժարաններու դէմ։

ՄԷՆԱՐ ՏՕՐԻԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մարդու եւ Քաղաքացիի Իրաւունքներու Պաշտպան Լիգայի կողմէ սգահանդէս մը կազմակերպուած է հանգուցեալ տիկին Մէնար տ՚Օրիանի յիշատակին, այս ուրբաթ (հոկտ. 18) գիշեր ժամը 8.30ին, Սոսիէթէ Սավանթի մեծ սրահին մէջ, 8 rue Danton։

Պիտի խօսին զանազան հռետորներ, որոնց կարգին նաեւ ընկեր Միքայէլ Վարանդեան։

Հանգուցեալ տիկինը ընդհանուր քարտուղարն էր Լիգայի Միջազգային կազմակերպութեան, իսկ ֆրանսական Ցիւղի վարիչ մարմնի անդամ։

ՏՐՈՑԿԻ ՔԿՆՈՐԴ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Տրոցկի դեռ մեծ կղզիէն չէ փոխադրուած եւ իր պարապոյ ժամերը ձկնորսութիւնով կ՚անցընէ կղզիին մէջ, ձկնորսի մը հետ որ ամէն առտու իր ընկերոջ ամարանոցին առջեւ կուգայ նաւակով։ Տրոցկի քիչ շատ ինքզինքը կը հասկցնէ այս մարդուն եւ կը հասկնայ հատակոտոր Թուրքերէնով մը։

Այս ձկնորսը միակ մարդն է մեծ կղզիին մէջ որուն հետ յարաբերութիւն կը մշակէ Տրոցկի, հետը Թուրքերէն կը խօսի ու ձեռք ձեռքի տուած «լիւֆեր» կ՚որսան։

ՊՈԼՍՈՅ ԱՐՏԱԾՈՒՄՆԵՐԸ

Առեւտրական եւ արմտիքի սակարաններուն մէկ վիճակագրութեան համաձայն, անցեալ տարի զանազան երկիրներ հետեւեալ արտածումը եղած է, Պոլսոյ նաւահանգիստէն.—

25 հազար պարկ ընկոյզ, 56 հազար սնտուկ ընկոյզի միջուկ, 59 հազար պարկ կաղինի միջուկ, 1200 պարկ նուշ, 16 հազար պարկ չամիչ, 87 հազար պարկ լեղի նուշ, 39 հազար հակ ալծամազ, 2 հազար սնտուկ աֆիոն, 132 հազար պարկ թռչնակեր, 27 հազար 955 պարկ լուբիա, 4 հազար պարկ սիսեռ, 26,000 պարկ բակլա, 21 հակ մետաքս, 80 պարկ ոսպ եւ 11 հազար պարկ եգիպտացորեն։

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՀԱՄԱԶԳ. ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՊԱՀԱՆՋԸ ԿԱՊՈՅՏ ՋԱՐԴԻՆ ԴԷՄ

Գաղութներու մէջ, հայ մամուլը լեցուն է յօղուածներով ու թղթակցութիւններով, ուր կը խօսուին ձուլման զանազան երեւոյթներուն մասին: Մեր առանձին օրեայ խօսակցութեան նիւթն է անիկա, ամենուրեք եւ ամէն շրջանակի մէջ: Ամէն ոք կը զանգատի, ամէն հայ մարդ կը զգայ անոր գործած աւերներուն լայն սահմանը: Այսպէս ուրեմն, միշտ կը գրուի ու կը խօսուի, ապացուցանելու համար ի վերջոյ որ բան մը չենք կրնար ընել անոր դէմ: Շատեր դարման մը ըրած ըլլալու փութկոտութեամբ, կ'առաջարկեն ներգաղթ դէպի հայրենիք, կարծես թէ առաջարկին միայն կը սպասուէր, ձեռնարկելու համար: Ուրիշներ, իրենց խիղճը կը հանգստացնեն, թելադրելով— միայն թելադրելով— որ դպրոցներ բանանք, նոր սերունդի կրթութեան համար: Չեն ամբողջացներ իրենց առաջարկը, ըսելու համար ո՞վ պիտի բանայ դպրոցը, ի՞նչպէս եւ ինչո՞վ:

Ու տակաւին, միամիտ հաւատքը չի պակսիր, կարծելու համար որ դպրոցները բաւական են այս անարիւն ջարդին հասատառած աւերներուն առաջքը առնելու համար:

Ցաւը հոն է որ, այս ահաւոր աղէտը մեր մէջ դեռ իր համապատասխան գիտակցութիւնը չէ ստեղծած: Չափազանց հարեւանցի կ'անդրադառնանք— ըսելու համար երբեք — անոր զարգացման արագութեան, չենք կշռեր անոր հետեւանքները վաղուան մեր հաւաքական գոյութեան վրայ, չենք մտածեր թէ ի՛նչ ուժ կրնանք տրամադրել ու ի՛նչ կրնանք ընել, հակազդելու, կամ գոնէ մեղմելու համար անոր ազդեցութիւնը: Պատճառը այն է, որ աղէտին ծանրութիւնը կը զգանք միայն բնազդով: Գիտակցական վիճակի հասած չէ դեռ այդ զգայութիւնը, այդ բնազդը, որպէսզի փնտռուէին աղէտին էական յատկանիշները, անոր յարձակման ձեւերն ու տկար կողմերը, համապատասխան պաշտպանութիւնը կազմակերպելու համար:

Բայց, իրապէս, կա՞յ որեւէ դարման, որ մեր կարողութեան սահմանին մէջ կը մնայ: Կա՞յ որեւէ միջոց, որ մեր կամքին հասողութեան մէջ ըլլայ, եւ որ անտեսած կամ անգիտացած ըլլայինք ցարդ: Մեր պաշտպանութեան միջոցները ընտրել եւ բանաձեւել կարենալու համար, անհրաժեշտ է նկատի ունենալ այդ աղէտին էական յատկանիշերը եւ անոր զարգացման ընթացքը: Այս կերպով փնտռուած միջոցները միայն կրնան իբր հակազդակ ծառայել անոր դէմ, ըլլալով հաւասարազօր եւ համապատասխան տրուած ծանր պայմաններուն:

Մեր նախընթաց յօղուածներուն մէջ երեւան հանած էինք ձուլման երեւոյթին հասարակաց, համազգային հանգամանքը: Երկրորդ էական բնոյթը, ինչպէս պարզեցինք նախապէս, կը կայանար այն հակադիր շահերուն մէջ, զորս ունէին հայ անհատն ու հաւաքականութիւնը ձուլման երեւոյթին մէջ: Ճիշդ այս պատճառով էր որ կապոյտ ջարդ անուանեցինք ամէնէն ահաւոր ջարդերուն, որովհետեւ անհատը սիրով ընդառաջ կ'երթայ անոր, իր շահերուն կամ վայելքին բերումով: Հաճելի ջարդ մըն է ան անհատին համար, մինչդեռ հայ հաւաքականութիւնն է միայն որ բրտօրէն իր ողնայարին վրայ կը զգայ անոր անուղղակի հարուածը: Ուրեմն, անհատը ոչ միայն պէտք չզգար, այլ ընդհակառակը աւելորդ կը գտնէ, չըսելու համար վնասակար, անոր դէմ անհատական ինքնապաշտպանութեան որեւէ փորձ: Հետեւաբար, երբ միակ վտանգուած կողմ՝ հայ հաւաքականութեան կ'ըլլայ իր շահերուն, աւելի ճիշդ իր իսկ գոյութեան պաշտպանութիւնը եւ միայն իր միջոցներով:

Անհատի եւ հաւաքականութեան այս հակադիր շահերու բացարձակ յարաբերութիւնը մեզ պիտի ղեկավարէ, հաւաքականութեան միայն վստահելու այն բոլոր ձեռնարկները զորս օգտակար կը գտնենք անոր տեւականութեան համար: Ու նաեւ, այդ ձեռնարկները պիտի կազմակերպենք հաւաքական միջոցներով ու այդ գետնին վրայ միայն: Դարձեալ, բնական հետեւութիւն մը հետեւեալը.— որքան զօրաւոր է հաւաքականութիւնը ինքն իր մէջ, այնքան աներկա ի վիճակի կ'ըլլայ ամուր պատուար կանգնելու ձուլման վտանգին ամէն տեսակ ներխուժումին դէմ:

Կ'ըսէինք նաեւ որ վտանգը հասարակաց է, համազգային, հետեւաբար պաշտպանութիւնն ալ, համազօր ըլլալու համար, պէտք է համազգային ըլլայ: Համատարած ալիք մը, որ ամէն կողմէ, ամէն կերպով եւ ամէն ատեն, յամրօրէն բայց անընդհատ ներս կը մաղուի հայ զանգուածին մէջ, կը խուժէ անոր հոգիի բոլոր անկիւնները, եւ կը ճզմէ ու կը խեղդէ ամէն անհարազատ տարր: Ժամանակ մանաւանդ որ, բոլոր դուռները ներսէն կը բացուին հայ անհատին կողմէ: Արդ, ինչպէ՞ս կարելի է նման ուժգնութեամբ յարձակող, եւ հաւաքական ջարդի մը բոլոր յատկանիշերով օժտուած աղէտի մը հանդէպ պայքարիլ, երբ հաւաքականութիւնը անկազմակերպ է, երբ շաղախը, սրբազա՛ն շաղախը չկայ անոր մէջ, երբ, աւելի վատթարագոյնը դեռ, այդ հաւաքականութիւնը ինքն իր մէջ պայքար ունի: Կուսակցական պայքար, տգեղ ու միանգամայն քայքայիչ պայքար, որուն միակ արդարացումն է անբարեխղճութիւնը: Որովհետեւ այս ներքին պայքարը, մեծագոյն ոճիրն է ցեղին հանդէպ, որ լքուած է անդէն ու անպաշտպան, իր եղերական աննախընթաց տագնապին մէջ:

Բայց իրապէս ո՞րն է այն կռուախնձորը, որ կարելի է գերազանցել հայ ժամանակակից պատմութեան այս ամէնէն տագնապալի ու վտանգաւոր բնոյթէն: Վերջապէս ի՞նչ կայ գերագոյն ու կենսական այն բոլոր խնդիրներուն մէջ, որոնք արգելք կ'ըլլան ազգային լայն գործակցութեան մը բոլոր այն տարրերուն՝ կուսակցութիւններուն միջեւ, որոնք կոչուած են ցեղին այս գերազանցապէս դժնդակ օրերուն, ու մանաւանդ այսօր, տէր կանգնելու հայ ժողովուրդի ճակատագրին, ու նաեւ իրենց պատասխանատուութեան: Գիտենք որ մեծ քննադատութիւններ կան ու ճշմարիտ նկատումներ, որոնք կը փակեն բոլոր կամուրջներուն բերանները: Գիտենք որ փոխադարձ քէնն ու ոխը խոշոր վիհ բացած են անոնց միջեւ: Վիրաւորուած արժանապատուութիւններ կան, ինչպէս նաեւ մէկ պարտէզէն միւսը նետուած խոշոր քարեր: Բայց այս բոլորը դեռ լուրջ պատճառ մը չեն որ, ցեղին գերագոյն վտանգի այս ճակատագրական պահուն, վիհը մնայ միշտ բաց, կամուրջները քանդուած, եւ ցեղը ենթակայ յամր բայց ստոյգ քայքայման:

Դեռ երէկ, Շիրակի ու Ֆիլիպէի մասնակի աղէտներու միջոցին, նոյն այս կուսակցութիւններն էին որ զգացին օրուան անհրաժեշտութիւնը, ու մէկզի նետած հատուածական տարբերութիւնները, փորձեցին գրեթէ միակ ճակատ մը կազմել, մեղմելու համար աղէտին հետեւանքները: Նոյն մղումով էր որ, մեր կուսակցութիւնները, ընդհ. պատերազմին սկիզբը, սահմանին երկու կողմերն ալ, համերաշխ գործակցութիւն մը ստեղծեցին, օրուան մեծագոյն տագնապին առթիւ: Նոյնը՝ պատերազմի ընթացքին եւ զինադադարի սկզբնական օրերը, Փետրուար 18ին եւ Մայիս 28ին: Փրկութեան կոմիտէներ քի՞չ ունինք կազմած, ուր ժամանակի փցուն կիրքերը, առանձին խնդիրներն ու հաշիւները փակուած են, ոխերը մարած են, տեղ տալու համար անկեղծ գործակցութեան մը: Արդ, ներկայ վտանգը, յուզումի վտանգը, ինչպէս որ պարզեցինք նախապէս, աւելի ահաւոր է իր հետեւանքներով քան բոլոր կոտորածները, աղմաղաշտերու բոլոր պարպառութիւնները, վերջապէս մարդկային կամ բնական բոլոր աղէտները: Հետեւաբար ինչո՞ւ համար այդ վտանգին մեծութեան համապատասխան գիտակցութիւն մը իբրաւ քով չպիտի բերէր մեր քէնոտ տարրերը, կազմելու փրկութեան նոր կամուրջ մը, որպէսզի գերագանց ճիգով մը ամբողջ հայ ժողովուրդը մէկ մարդու պէս ասոր հանէր ստաբացման տիրական սպառնալիքին դէմ:

Ձուլման երեւոյթին յատկանշական գիծերէն մէկն էր նաեւ այն բացարձակ պարագան, որ անհատն ու հաւաքականութիւնը դէմ դիմաց կը հանէր: Ճիշդ այս պատճառով, ազգային գործակցութեան այնպիսի խոշոր ու համայնապարփակ ցանց մը պէտք է տարածել հայ ժողովուրդին վրայ, որ ոեւէ անհատ անկէ դուրս չմնայ: Ամէն անհատ, որեւէ կերպով, պէտք է մտցնել այդ սրբազան միութեան մէջ: Որովհետեւ անհատը, իբրեւ առանձին անհատ, ձուլման խնդրին մէջ, դէմ է հաւաքականութեան, իր շահերով ու ձգտումներով: Հետեւաբար թոյլ չպիտի տանք որ, անոր մեկուսացումով իր մէջ տիրական ըլլայ անհատական շահն ու գիտակցութիւնը: Ու ասիկա կարելի է ամէն անհատի նախասիրութեան համեմատ, զայն անդամագրել որեւէ միութեան կամ մարմնի, տոգորել զայն անոր հաւաքական գիտակցութեամբ ու նպատակներով, ու այսպէս այդ միութեանց միջոցով զայն կապել մայր հաւաքականութեան: Այսպէս միայն կարելի կ'ըլլայ երկրորդական յատակագծի վրայ նետել անհատական կեդրոնախոյս շահերը, եւ ստեղծել միակ բայց ուժեղ գիտակցութիւն մը, ենթակայ հանրային շահերու զսպանակին:

Գործնական ծրագիր չենք պարզեր ներկայիս: Մեր կ'առնենք միայն հարկադիր անհրաժեշտութիւնը այդ գործակցութեան, եւ անոր բարիքը մեր ներկայ անլոյս կացութեան համար: Էականը այն է, որ պէտք է գիտակցինք թէ, մեր ներկայ ցրուած ու հակադիր ուժերով, ցրուած ու անգլուխ բազմութիւններուն մէջ, մեր արդէն իսկ տխեղծ միջոցներով ոչ մէկ գործ, դրական ոչ մէկ ձեռնարկ կրնանք կատարել՝ առանձին առանձին, որ ըլլայ ո՛չ միայն տեւական, այլ եւ մանաւանդ որեւէ չափով սատարէ Հայը Հայ պահելու այլեւս դժուարին աշխատանքին: Կարելի չէ անշուշտ ուրանալ ցարդ եղած ճիգերը: Բայց միեւնոյն ատեն ընդունինք որ ժամանակի են անոնք եւ սահմանափակ միջոցներով ու ազդեցութեան սահմաններով: Բացի ասկէ, մեծ ճիգ է, անմշան արդիւնքով:

Երբ այս խաղաղ ջարդի, ձուլման հետեւանքներուն մասին կը խօսինք, ասկէ վրայ հէքեաթ չենք պատմեր: Առաջ համար ո՛չ տրամադրութիւն կայ եւ ոչ ալ սիրտ: Կը վախնանք որ, ճիշդ այն մարդուն պէս՝ որուն մատները անիւի ատամներուն մէջ բռնուած կ'ըլլան, կը ստիպուի ձգելու որ ամբողջ մարմինը հետեւի մատներուն՝ անիւի ատամներուն մէջ ճզմըւելու համար: Ամէնուն համար ալ պարզ պէտք է ըլլայ որ, աղէտը գլուխն առած կ'երթայ, ու մենք, երանելի անտարբերութեամբ մը կը դիտենք այս նոր օրինակ ու աննախընթաց ցեղային աւազախրուժը: Ո՛վ պիտի ըսէ վերջապէս դասական «կանգ ա՛ռ»ը, եթէ դեռ՝ այս համատարած ու համարակաց աղէտի դժխեմ սպառնալիքին առջեւ, ցեղին ինքնապաշտպանութեան համար չպիտի ցնցուին մեր թմրած խիղճերը: Այլապէս պէտք չէ հարցնել, թէ ինչո՞ւ մեր աղջիկը համր է:

Միամիտ չենք, կարծելու համար որ համազգային եռանդուն ճիգ մը եւ կատաղի գործունէութիւն մը պիտի կրնան ամբողջապէս չէզոքացնել այս աղէտին հետեւանքները, այնքան մեծ են անոնք՝ու զօրաւոր: Բայց ճիշդ այս գիտակցութիւնն է որ իրարու քով պէտք է բերէ բոլոր ուժերը, մեծապէս մեղմացնելու համար անոր հետեւանքները: Եւ ասիկա արդէն մեծ բան է, նկատի ունենալով ձուլման վտանգին արագ զարգացումը ամէն խաւի մէջ:

Մեր ակնարկած համազգային գործակցութիւնը պիտի ընդգրկէ ամբողջ հայ ժողովուրդը գոնէ գաղութներուն մէջ: Ոչ մէկ տարր կամ ուժ, որքան ալ տկար ըլլայ, դուրս չպիտի մնայ անկէ: Նման գերագոյն նըպատակի մը համար չկայ որեւէ արհամարհելի ուժ եւ ոչ ալ որեւէ խոտոր միջոցի: Տեսակ մը Սրբազան Միութիւն, Ալիանս Իսրայէլիթի ձեւով, որ առանց նկատի առնելու իւրաքանչիւրին քաղաքական ու ընկերային համոզումները, համարակաց միակ դրօշակի մը տակ պիտի խմբէ զգալ, մտածել եւ մանաւանդ գործել գիտցող բոլոր հայ տարրերը: Եթէ մեր քաղաքական իտէալներուն (ինչ տեսակի ալ պատկանին անոնք) խարիսխը հայ ժողովուրդն է, եւ եթէ առանց այս վերջինին գոյութեան, անարժէք եւ ապարդիւն են բոլոր գեղեցիկ իտէալներն իսկ, ապա ուրեմն, ամէն բանէ առաջ, պէտք է անոր գոյութեան սպառնացող այս մեծագոյն աղէտին առաջքն առնել: Ո՞րն է այն խելացի հայրը որ իր վիրաւոր զաւկին արիւնահոսումը իր վիճակին ձգած, առաջին անգամ ուզէ բժշկին վազել: Ի՞նչ օգուտ կրնայ ունենալ եկող բժիշկը, երբ անընդհատ արիւնահոսումը բոլորովին ուժաթափ է ըրած մանուկը եւ անյոյս վիճակի մատնած զայն: Տրամաբանութեան նոյն գծով, ի՞նչ օգուտ կրնան ունենալ վաղը մեր անկախութիւնն ու ազատութիւնը, եթէ հայ անուանին տէր կանգնող ժողովուրդ մը չպիտի գտնենք գաղութներուն մէջ: Ձուլման դէմ համա. գործակցութեամբ մղուելիք պայքարը որեւէ կերպով արգելք չէ մեր քաղաքական գործունէութեան: Կրնան անոնք զուգընթաց ընթանալ: Բայց անտեսել առաջինը, հիմնականը եթէ կ'ուզէք, եւ տարուիլ միմիայն երկրորդ պայքարով, ասիկա արդէն պերճանք կարելի է համարել:

Պէտք է բարձր հնչեցնել համազգային գործակցութեան անտեղիտալի պահանջը, բախել բոլոր մտքերուն ու խիղճերուն, ու եթէ դեռ կան այնպիսիներ՝ որոնք խուլ կը մնան եւ անտարբեր, Հայոց պատմութիւնը զանոնք անձնապէս պատասխանատու պիտի նկատէ վաղուան սոսկծուելիք եղերական կացութեան համար, անոնց ունեցած դերին ու հեղինակութեան համեմատ.

«Պատմութիւնը, ըսած է տեղ մը Լուկոր Բինէ, կ'առէ խաբուածները: Անոր թէ ինչո՞ւ զանոնք կը դատէ յանցաւորներու կարգին»: Այս խօսքը կարելի է ձեւափոխել հետեւեալ կերպով, ճշմարտութեան չափը պահելով միեւնոյնը —

Հայոց պատմութիւնը պիտի առէ բոլոր կամաւոր կոյրերն ու անտարբերները ներկայ կացութեան հանդէպ: Թէ ինչո՛ւ զանոնք պիտի դասէ դաւաճաններու կարգին:

ԼԵՒՈՆ ՄՕՁԵԱՆ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՌՈՒԼԻՄ

ԿԱՊՈՅՏ ՀԱԶ

Այս վերջին ամիսներու ընթացքին, Փարիզի Հայ Կարմիր Խաչի բուժարանը բերին բազմաթիւ մանուկներ, որոնք կապոյտ հազ ունէին: Նկատելի էր որ, ինչպէս Ֆրանսական բժշկական թերթերը ցոյց կուտան, կապոյտ հազը տարածուած չէ Ֆրանսացի մանուկներու մէջ, հակառակ որ այդ հիւանդութեան եղանակն է: Արդարեւ կապոյտ հազը կը տեսնուի առաւելապէս աշնան վերջերը: Այժմ եղանակն է ուրեմն կապոյտ հազին:

* * *

Ո՞վ է դրեր արդեօք բանաստեղծական այս անունը: Ամիրտովլաթ եւս կը յիշէ «կապոյտ հազ»ը, այնպէս որ մեր ժողովուրդը ծանօթ այս հիւանդութեան ԺԵ դարէն ի վեր: Ֆրանսացիները կ'ըսեն Coqueluche, որ կը գործածուի նոյնպէս ԺԵ դարէն սկսեալ. Ոմանք կը պնդեն թէ Ֆրանսացիներուն այդ անուանումը կը ծագի անկէ, որ կապոյտ հազին ենթական աքաղաղի պէս կը խօսի հազալու ատեն. ուրիշներ ալ կ'ըսեն թէ կը ծագի հարսնուկէն (coqielucot) որ շատ կը գործածուէր կապոյտ հազին դէմ, կամ coqueluchon բառէն, որ կը նշանակէ գլխապանակ եւ կը ծառայէ մանուկները պաշտպանելու պաղին դէմ: Ամէն պարագայի հայերէն «կապոյտ հազ» անուանումը, զոր մեր ժողովուրդը տուած է, խորհրդապաշտ բացատրութիւն մը չէ, ոչ ալ Ֆրանսերէնին պէս անլուծելի բառ մը: Կապոյտ կոչուած է հազը, որովհետեւ երախան հազալու ատեն շնչահեղձ կ'ըլլայ եւ կը կապուտնայ ամբողջ դիմագիծը: Բայց ինչո՞ւ հայ մանուկներն են, որ հիմա Փարիզի մէջ մասնաւորապէս ենթակայ են կապոյտ հազի: Ըստ Փրոֆ. Նիքոլայի, կապոյտ հազի ենթակայ են մասնաւորապէս աղքատ ընտանիքներու երախաները, ոսկրաթեք, տկարակազմ եւ վատուժ մանուկները: Հայ մանուկները այդ դասակարգին կը պատկանին:

Պէտք է գիտնալ, որ կապոյտ հազը մանուկներու հիւանդութիւն մըն է, այնպէս որ կը վարակուին առաւելապէս անոնք, որ 2-6 տարեկան են: Մինչեւ վեց ամիսը չլրացուցած երախաներու մէջ կապոյտ հազը հազուագիւտ է: Ինչպէս նաեւ 8 տարեկանէ վեր մանուկներու մէջ անսովոր է: Եւ սակայն բացառաբար կապոյտ հազէ կը վարակուին նաեւ երիտասարդները, ծերերը: Ընդհանրապէս աղջիկները աւելի ենթակայ են, քան մանչերը:

Այս հիւանդութիւնը կը ճարակի դպրոցներու, բազմանդամ ընտանիքներու մէջ: Եւ երախաները կը վարակուին իրարմէ, այսինքն երախայ մը կապոյտ հազ ստանալու համար պէտք է գտնուած ըլլայ հիւանդ երախայի մը քով: Ուրիշները չեն կրնար փոխարինել մանրէն, որ կը գտնուի խուխին մէջ: Պէտք է գիտնալ, որ կապոյտ հազը կը փոխանցուի սկիզբները՝ երբ հազը դեռ չէ սկսած: Այնպէս որ երբ երախան այլեւս վարակուած է, եւ սաստիկ կը հազայ, ուրիշը չի կրնար վարակել: Ահա թէ ինչո՛ւ դժուար է զգուշանալ: Լաւագոյն միջոցը այն է, որ համաճարակի ժամանակ ծնողքները պահեն իրենց երախաները սենեակի մէջ:

Բարեբախտաբար կապոյտ հազը մէկ անգամ միայն կուգայ, այսինքն բռնուողը անգամ մը չի բռնուիր:

Ամէն մայր ծանօթ է կապոյտ հազին, կը ճանչնայ նշանները: Երբեմն թեթեւ կ երբեմն ծանր: Եւ պիտի նկար գրեմ ամէնէն ծանր կապոյտ հա գը, որպէս զի ամէնուն միտ մէջ մնայ եւ զգուշանան նոյն թեթեւ կապոյտ հազէն:

Երբ երախան մանրէն առ 2 օր կամ 3 օր յետոյ կը կոր գընէ սովորական զուարթութի կը տժգունի եւ շատ տխրո բեւոյթ մը կը ստանայ: կը վազէ եւ ծնողքը կը կարծ հարբուխ ունի երախան. թեթեւ տաքութիւն մը կ նայ, չոր հազ մը կ'արգիլէ նալ երախան կը գտնուի սիրտ, ջղային: Եւ առաւ սկսի հազի նոպան: Սարսափ հազ մըն է՝ այս, որ ամբողջ մինը կը ցնցէ. Երբեմն անընդհատ, բազմաթիւ ներ կը հազայ, պարպելով եւ առանց երբեք շունչ առնե Այդ պահուն երեսները եւ ճերմակ պէս կը ցցուին, կը կապուտնայ, վերջապէս շունչը կը կտրի եւ կը մեռնի քերը կը պայթին, երախան նելու վախ մը ունի, մօրը քին կը կառչի, իր աչքերուն բողջ սարսափովը օգնութեան հայցէ այն պահուն՝ երբ շունչ մը կ'առնէ աքաղաղի խօսելով: Սակայն նոպան չի բերել կը սկսին հազի նոյն բը եւ յետոյ երկար շնչառութ ներ: Եւ այսպէս քանի մը անգամ մինչեւ որ վերջապէս կպչուն ծուցիկ խուխ մը ելլէ կը պատահի, որ այդ սաստ պին հետ սկսի փսխել: Այն պատկերը անելի սարսափ Երախային աչքերը արցունքո արիւնով կը լեցուին. Հիւանդ թեան ծանրութիւնը կախում նի այս հազի նոպաներուն թենէն:

Երբ նոպան դադրի, երախ կը ստանայ իր բնական վիճ Ուժաթափ է, բայց տաքութ չունի, ախորժակը չէ մարած ծես ամէն բան անհետացած կայն քանի մը ժամ վերջ կարծ կը տժգունի, կը տխրի միջապէս կը նստի եւ շունչ բռնէ, իր հազի տագնապին կը խորհի: Եւ հազը չուշանար

Այս տառապանքին կողմ են կարգ մը բարդութիւն կապոյտ հազի ենթակայ մանու ները շարունակ փսխելով եւ անօթի կը մնան: Այսպէս ծախսը կը մանէ երախ կուրծքը: Հազին ուժգնու լեզուին ներքեւի կապը կը հերձաւածներուն, որոնք կը պայ: Նոյնպէս հազին առթի խան այնպէս մը կը կորսնցէ գինք, որ տեղը կը միզէ կամ ղիքները կը պարպէ կամ սաղին դուրս կ'իյնայ: Դա հազին սաստկութեան պատճառ թոքին ցնցղային խորշերը ուին, յաճախ կը պայթին չէ երբեք մոռնալ, որ կապ հազին հետեւանքով երախ ցնցղաթոքատապ կ'ունենան ւանդութիւն մը, որ ճակատա կան վախճանի մը կը հասցնէ նոնք: Եւ վերջապէս կապոյ գին պատճառաւ, երախայի կը լայննայ, կամ երակ պայթի, լողական կամ կան ջիղը կը վնասուի (եւ խուլ կամ կոյր կը մնայ հազոգը անգամ մը գին խառութենէն, (բան կը պատահի 4 տարեկա երախաներուն) այն կը հազա՛յ, կը հազա՛յ, եւ նակ կը պարպէ շունչը:

...քոր ըմբռնումը չի սկսիր այլ..., եւ գժբախտը կը մեռնի շըն-չասպառ։

Կարգ մը հաւատքներ... Կայ պաղ ջուրի մէջ... կը պառկին... Կայ լոգանք... մէջ... Կամ Հայկին ձեւն այս է.—

— Քը՛լ-քը՛լ-քը՛լ-քը՛լ

— Օ՜ ... խ:

Առաջին շրջանին շարունակ... կը պարպէ, գնելով կուրծքը։ ...շրջանը կը տեւէ 5-10 երկ-վայրկեան։ Ցետոյ կը սկսի երկրորդ..., երբ աքաղաղի ձայնով... կը մտնէ ներս։ Եւ այս... շրջանները կը կրկնուին... մը անգամ, մինչեւ 2-3 վայրկեան։ Հազի այս տագնապը... տեւէ երեք շաբաթ։ Ու եթէ... գիմանայ, հիւանդը... կը մտնէ բարելաւման...

Ինչպէս դարմանել։

Դարմանումի գործը ձգել բժիշկներուն։ Պէտք է խոստովա-նիլ որ բժիշկներն ալ շփոթած են թէ ինչ պէտք է ընել։ Հազար տեսակ դեղեր են փորձուած, ո-մանք կը յանձնարարեն պատ-ուաստ (անօգուտ), ուրիշներ՝ ...դեղեր (անօգուտ), ...հանգստացնող դեղեր։ Այս ...թեթեւ մեթոտը պարզապէս մարդ-կային է.— Մենք սովորու-թիւն ունինք, հիւանդութեան մը առջեւ, դարմանել ոչ թէ պատ-ճառը, այլ զայն։ Հիւանդն ալ այդ կ'ուզէ արդէն։ Ալ խնդրէ բժիշկէն ամոքել զայն։ Բայց պէտք է գիտնալ, որ ցաւը մեղ-մացնող ամէն դեղ ինքնապաշտ-պանութեան կը զրկէ ենթական հիւանդութեան դէմ։ Ցաւն ինչ կ'ըրգէն, եթէ ոչ ենթակային ...ին շափը հիւանդութեան դէմ։ ...այն զաւին շարունակութիւնը ...գինաթափ կ'ըլլէ հիւանդը։ Կապոյտ հազին դարմանումին մէջ, կարելի չէ բան մը ընել մանրէին դէմ, բայց բարդու-թիւններու դէմ պաշտպանուելու համար՝ անհրաժեշտ է մեղմել հազը։

Ու չպիտի յիշեմ գասական գեղերը, որոնց ծանօթ են բժիշկ-ները։ Վերջերս Ֆրանսական բժշ-կական հանգէս մը կը յանձնա-րարէր «սիմնիֆէնը», քանի մը կաթիլ։ Պէտք չէ մոռնալ երա-խաներուն ոտքերը գնել տաք ...ի մէջ, քանի մը անգամ։ ...լաւ տեսած եմ այս ...։ Մինեւնոյն ատեն հազի նո-...ն գագրածին պէս, կերակուր

տալ հիւանդին։ Հազէն առաջ տր-ուած պարագային, երախան կը փսխէ եւ անօսւաղ կը մնայ։ Մինչ հազէն յետոյ։ Աւելի լաւ է թան-ձր ու կակուղ կերակուր, յօշուած միս, խաւիծի պէս սնուցիչներ տալ, որովհետեւ անոնք դժուար կը պարպուին քան ջրային սնունդ-ները։ Շատ փոխած պարագային, պաղ օդ. սուրճ խմցնել։ Հազէն եւ փսխելէն յետոյ՝ մատով մաքրել բերանը եւ դուրս հանել կըպ-չուն խուխը։ Ընենակին օդը միշտ թարմացնել։

Աւելի լաւ է չթողուլ, որ ե-րախաները կապոյտ հազի բռնուին դրացիներու տուները պտըտցնելով զանոնք, ձմեռ ատեն։

ԲԺ. Շ. ԱՑՎԱՋԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն)

ԿԱԹԻ ԳՈՐԾԸ

Գիւղատնտեսութեան մէջ խո-շոր տեղ կը բռնէ ներկայիս կաթնամթերումը եւ կաթի գոր-ծը։ Այդ գործով կը զբաղի գլ-խաւորապէս «Պանիր-իւղ» ընկե-րութիւնը, որ հիմնուած է 1927ին եւ կարճ միջոցի մէջ ցոյց տուած է մեծ արդիւնք եւ յառաջդիմե-լու ուժեղ ձգտում։

Իր երեք տարուան գոյու-թեան ընթացքին «Պանիր-իւղ» կեդրոնին կապուող համագոր-ծակցական տնտեսութիւններու քանակը աներդհատ աճած է։

1927ի յունուար 1ին համա-գործակցական տնտեսութիւննե-րու թիւը 62 էր, յաջորդ տա-րին այդ թիւը հասաւ 81ի, իսկ 1929 յունուար 1ին 93ի։ Գրե-թէ նոյն ձեւով կ'աճի նաեւ տն-տեսութիւններու և կովերու թի-ւը։ 1929ի յունուար 1ին միւս ընկերութիւններու մէջ մտած կաթնային տնտեսութիւն-ներու թիւը կը հասնէր 9170ի, հանդէպ նախընթաց տարուան 7047 տնտեսութեան, իսկ կովերու թիւը 25.662ի հանդէպ նախընթաց տարուան 20.068 կովի։

Կաթի մեծ մասը կ'երթայ վերամշակման, իսկ փոքր մա-սը կը ծախուի թարմ վիճակի մէջ։ Ինչպէս կ'երեւի թուական տուեալներէն, կաթի թարմ վի-ճակով ծախուիլը տարուէ տարի կ'աճի եւ արդէն 1928ին կը կազմէր ընդհանուր քանակի հարիւրին 18.7, իսկ այս տարի (1929 ա՛լ աւելի աճելու ձըգ-տումներ ցոյց կուտայ։

Վերամշակուած կաթնա-մթերքներէն ստացուած է 1927-ին զուիցերիական պանիր՝ 1993 փութ, թուշի պանիր՝ 5868 փ. կարագ առաջին տեսակի՝ 705 փութ։ Իսկ 1928ին. զուիցերիա-կան պանիր՝ 2352 փ., թուշի պանիր 731 փ., կարագ առա-ջին տեսակի՝ 412 փութ։

Վերամշակման ենթարկուած կաթի քանակը եղած է 1927ին 81,486 իսկ 1928ին 92,900 փ.։

Ինչպէս կաթի, նոյնպէս եւ կաթնամթերքի արտադրութեան պակսիլը պէտք է բացատրել 1928ի անասուններու ժանտախ-տով։

Պէտք է նկատել որ, զուի-ցերիական պանիրի որակը տար-ուէ տարի կը լաւնայ։

Պանիրի վաճառքը կատար-ուած է Հայաստ. Մասկոււայի բա-ժանմունքի միջոցով։ Արտահան-ման համար յանձնուած է 89 հազար 532 քիլօ։

«Պանիր-իւղ» կեդրոնը մեծ քանակութեամբ թարմ կաթ կը ծախէ Երեւանի, Թիֆլիսի, Ղա-րաքիլիսէի և Ալլահվէրտիի մէջ։

Երկու տարուան կաթի վա-ճառքը հետեւեալ պատկերը կուտայ.

Թիֆլիս, 1927ին՝ 680.411, 1928ին՝ 568.085. Երեւան, 1927ին՝ 409.779, 1928ին՝ 699,551, Ալլահվէրտի, 1928ին 7.917, Սանահին, Ղանկ. տուն՝ 1.301, Ղարաքիլիսէ՝ 32 հազար 948։

Անկէ զատ, «Պանիր-իւղ» կե-դրոնը 1928ին իր սեփական գործարաններէն ստացած է 12 հազար 974.7 քիլօ կարագ եւ միութիւններէն 18.750 քիլօ, որ չի գոհացներ շուկայի պա-հանջը։

«Պանիր-Իւղ» կեդրոնն այսօր երկրի տնտեսական ուժեղ ձե-ռնարկներէն մէկն է. ան կ'աշխա-տի գիտական սկզբունքներով, կը գործածէ կատարելագոր-ծուած մեքենաներ իր մասնա-գէտներու միջոցով եւ հետզհե-տէ կ'աւելցնէ իր գործարաննե-րու թիւը։

Հետաքրքիր է այդ տեսակէ-տէն Երեւանի գործարանը, ուր կաթը ամբողջովին կ'ենթարկուի Գերմանիայէն վերջերս բերուած մեքենաներով։

Նման գործարաններ կան նաեւ Սանահինի մէջ եւ այլ տեղեր մեծ կամ փոքր չա-փով։

ԿԵՆԴԱՆԱԲԱՆԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶ

Որոշուած է Երեւանի մէջ, Ընդերկրակայան Անասնաբուծա-կան հաստատութեան կից հիմնել կենդանաբանական պարտէզ մը, որուն համար հրահանգ տրուած է գաւ. գործ. մասին որ հող յատ-կացնէ։

Նախապատրաստական աշխա-տանքները պիտի կատարէ Անաս-նաբուծական հաստատութեան վար-չութիւնը, որուն 1929-30ի ել-մտական նախահաշուին մէջ պի-տի մտնէ կենդանաբանական պար-տէզին հաստատման անհրաժեշտ գումարը։ Անասնայի վարչու-թեան առաջարկուած է հրահան-գել անասնաբուժներուն որ զբա-զին կենդանիներու հաստատման գործով, որուն համար վաճառուող փայտի գումարը կը յատկացուի 500 ռուպլի։

Հրահանգուած է նաեւ Որսոր-դական Միութեան, Գիւղ. թանգա-րանին եւ Անասնային վարչու-թեան որ ձեռնարկեն կենդանիներու հաւաքման գործին, առաջնորդուե-լով Անասնաբուժական ձեմարանի մշակած նախագծով։

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ.

ԿԸՍ ՃԱՄԲԷՆ ԵՆ

Ժամանակին գրեցինք թէ Օգոստոս 28ին 56 ամերիկա-հայեր Նիւ Եորքէն ճամբայ պի-տի ելլէին Հայաստան երթալու համար։

Ամերիկայէն հասնող թերթերէն կ'իմանանք, որ այս 56 հոգիէնոց խմբէն միայն 26 հոգի կ'ուզեն մեկնիլ, միւս երեսունը այլեւս տրամադիր չեն Հայաստան մեկ-նելու։

Հօկի կեդրոնէն հրապարակ նետուած յայտարարութիւննե-րէն կը հասկցուէր թէ այս 56 անձերը այլեւայլ արհեստներու մէջ հմտութիւն ունեցող մասնա-գէտներ էին։ Մինչդեռ իրակա-նութիւնն այն է, որ անոնք սեւ աշխատանք կատարող բանուոր-ներ են, մեծ մասով տարիքը ա-ռած մարդիկ, որոնք կ'ուզեն ի-րենց վերջին օրերը Հայաստանի հողին վրայ անցնել։

Երեւոյթներէն դատելով, ա-մէն ինչ կարգադրուած է եղեր եւ օգոստոս 28ին առանց այլ եւ այլի խումբը ճամբայ պիտի ելլէր։ Այդ առթիւ կազմա-կերպուած էր նաեւ աղջերթի խնճոյք մը։ Բայց, ճամբայ ել-լելէն մէկ օր առաջ, երբ խումբը վիզէի համար կը ներկայա-նայ Նիւ Եորքի Ֆրանսական հիւպատոսին, յանկարծ անա-կընկալ դժուարութեան մը առ-ջեւ կը գտնէ ինքզինք։

Հիւպատոսը կը յայտնէ, որ ամերիկեան քաղաքացիներէն ուրիշ ոչ ոքի կրնայ վիզէ տալ խորհրդային երկիրներու համար, ու երեւան կ'ելլէ, որ ղեկավարներէն միայն մէկը ամե-րիկեան քաղաքացի է, իսկ միւսները իրենց անցագրերը ա-ռած էին Փարիզի Խորհրդային դեսպանատունէն։

Ամբողջ իմէր այս խնդիրը իրենց գործերը ձգած գացած էին Նիւ Եորք, յուսադրուած լի-նելով թէ շուտով պիտի մեկնին Հայաստան։ Ամբողջով եւս պիտի սպասեն մինչեւ նոր կա-ցութիւն ըլլայ։

Անոնք որ չեն ուզեր այլեւս Հայաստան երթալ, այժմ մտա-հոգուած են Հօկի քարտուղարին իրենց վճարած դրամները ետ առնելու խնդրով։ Ինչպէս մար-դոց ձեռքը տրուած է ստացա-կան մը, որով Հայաստանի Հօկի կեդրոնէն պիտի ստանային ի-րենց այստեղ յանձնած դրամը։

ԽՈՐՀԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՌԱԶՄԱՓԱՌՔԵՐ

ՑԱՆՈՒՆ ԸՆԴՀ. ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ

Խորհրդ. Միութեան Ռազմա-յեղափոխական Խորհուրդը հրա-տարակած է հետեւեալ զեկոյցը Բոլորտ...ի ռազմափորձերուն մասին —

«Ռազմայեղափոխական Խոր-հուրդը գոհունակութեամբ կ'ար-ձանագրէ որ մարտական եւ քա-ղաքական նախապատրաստութեան այն պատասխանատու խնդիրները որոնք դրուած էին կարմիր բա-նակին առջեւ, ընթացիկ տարուան համար, լիովին իրագործուած են։

«Առաջին անգամ զօրքերու խոշորագոյն նաւատորմիղներու կար-գին անհրաժեշտ է արձանագրել օդանաւային աշխատանքները սա-հմանորդները յայտնաբերեցին բարձր տեխնիկութեան օրինակներ եւ օդերեւութաբանական ան-նպաստ պայմաններու մէջ, ամէն տեսակ մարտական խնդիրներ լու-ծելու կարողութիւն եւ շնորհք։ Հարկ է արձանագրել քիմիական, կամրջակապ, երկաթուղային, ամրոցային եւ լուսարձակ զօրա-մասերուն, ինչպէս նաեւ կապի եւ այլ զօրական միութիւններու հրա-շալի աշխատանքը։

Հեծելազօրքն իր գործողու-թիւններով աւելորդ անգամ մըն ալ հաստատեց, որ շնորհալի կեր-պով օգտագործուելու պարագա-յին, մանաւանդ զրահապատ եւ գանկային զօրամասերու հետ ձեռք ձեռքի տուած, անխորտա-կելի ոյժ կը ներկայացնէ։ Հետե-ւակազօրքն իր ինքնավստահ եւ հաստատուն գործողութիւններով, լիովին ապահովեց մարտական բարդ խնդիրներու իրագործումը։

«Բոլորտ...ի ռազմափորձերը անգամ մըն ալ հաստատեցին կարմիր բանակի եւ քաղաքի ու գիւղի աշխատաւորներու եղբայ-րական շաղկապը։ Աշխատաւորա-կան լայն հասարակութիւնը գրա-կան օգնութիւն ցոյց տուաւ ռազ-մափորձի ելած զօրամասերուն։

Ապագայ պատերազմի ամ-բողջ վայրագութիւնը կարօտով եւ մարգարէական երեւակայու-թեամբ յայտնելէ յետոյ, կը սպասուէր անշուշտ որ վերջնելով իր բանակները մարգէ խաղաղու-թեան եւ Յեղափոխութեան յաղ-թանակին համար։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն,

ՆՈՐ ՍԱԿԱՑՈՅՑԻՆ ՎՆԱՍՆԵՐԸ

Պոլսոյ մէջ մանիֆաթու-րայի կարգ մը վաճառականներ ազդուած են մաքսային նոր սա-կացոյցէն։

Ենթադրելով որ հոկտեմբեր մէկէն յետոյ մաքսերը պիտի աւելնան, այս վաճառականները օգոստոսի ընթացքին ութնա-պատիկ մաքսով ահագին ապ-րանք բերել տուին։ Օգոստոսէն առաջ, մաքսը հնգապատիկ էր միայն։

Սակայն, օտար պետու-թեանց հետ կնքուած առեւտրա-կան դաշնագրերու համաձայն, 143 տեսակ ապրանքներու մաքսը պիտի զանձուի նուազա-գոյն սակի համաձայն, այսինքն հնգապատիկ թիւով։ Եւ այս կացութիւնը պիտի տեւէ ինը ամիս։

Այս ձեւով, մաքսը ոչ միայն չաւելցաւ, այլ գեղչուեցաւ, ութնապատիկէն հնգապատիկի իջնելով։

Այս պատճառով, մանիֆա-թուրայի վաճառականները նեղ դրութեան մատնուած են։ Անոնք այժմ կը մեղադրեն Առեւտրա-կան Սենեակը որ ժամանակին լուսաբանած չէ զիրենք։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱԳԾՈՒՄԸ

Ինչպէս գրեցինք, Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ սահմանագծման յանձնաժողովը անցած երկու-շաբթի Հալէպի մէջ սկսած է իր աշխատանքներուն։ Յանձնա-ժողովին նախագահ դանիացի զօր. Էռնստ, այս առթիւ ինտեւ-եալը յայտարարած է Թուրք Թերթերուն.

— Արձակուրդով Քոփէնհակ կը գտնուէի, բայց յանձնաժողովին աշխատութեան սկսելուն համար Հալէպ կը մեկնիմ։ Ֆրանսացի-ներուն կողմէ այս յանձնաժողո-վին կը մասնակցի Պ. Պուվանա։ Երկու տարի առաջ հոս գտնուե-լով, մեր կատարած քննութիւնը ցոյց տուաւ որ այս սահմանա-գծման աշխատութեան մէջ Ֆրանսացիներուն եւ Թուրքե-րուն միջեւ հիմնական անհամա-ձայնութիւն չկայ։ Հետեւաբար կրնամ ըսել որ սահմանագծման յանձնաժողովին աշխատութիւնը այս անգամ պիտի աւարտի։ Յանձնաժողովին աշխատու-թիւնը երկու կամ երեք ամիս պիտի տեւէ։ Էնկիւրի այցելե-լու համար տակաւին որոշում տուած չեմ։

ՈՉ ԻՍԼԱՄ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Աքշամ կը գրէ.—

«Մինչ կ'աշխատինք իրական Թուրք դարձնել ոչ-իսլամ թըր-քահպատակները, որոնք հայ-րենակցական բոլոր իրաւունք-ներէն կ'օգտուին, պաշտօնական արձանագրութիւններու մէջ դեռ անոնց անունին գլուխը «վէյէտը»... կ'աւելցնենք։ Մենք «Անժէտին օղլու...» իսկ անոնք ինչո՞ւ «վէյէտը Քոստի»։

Ճիմհուրիէթ ալ կը գան-գատի որ Պոլսոյ ազատագրու-թեան հանդիսութիւններու մի-ջոցին, տօղանցքին մասնակցող դպրոցականներուն մէջ ոչ մէկ յոյն, հայ, և հրեայ վարժարան-ներու աշակերտ տեսնուած է։ Թերթը, այս առթիւ, յոյն, հայ եւ հրեայ վարժարանի տնօրէն-ներուն կը հարցնէ թէ այդ օրը ո՞ւր էին իրենց աշակերտները։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 7 —

ՌՈՒՍԱԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ

ԿԱՄ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Հաւատաքննութեան արժանի ...ութիւն մըն է թէ յա-...ութիւն մը, երբ ձեր ա-...թիւնը մեռած է, ամէնէն ...ի ոճիրները, կառավարա-...ն ամէնէն հրէշային իրաւա-...ութիւնները արեւուն տակ ...ն իծի ծակերու պէս, կը ...ին մարդուն վրայ եւ ...ն կը յօշոտեն գերեզմանային ...թեան մէջ։

Մանրամասն կը պատմեմ ...ներ այս էջը, ոչ թէ անով ...վորութեան, որովհետեւ պար-...ած մըն եմ, այլ որպէսզի ...աւոր եւ յեղափոխական ...րդկութիւնը կարենայ անկից ...ել կարելի դասը, յօգուտ իր ...ուած կուռներուն, մարդկա-յին վեհանձնութեան բոցերուն համար՝ թթուածին։

Ցարի մը լաւէ յետոյ, հոս չեմ եկած ըմբոստացումս մղուելու։ Աչքեր որ երբեք չպիտի մոռ-նամ, ձայներ որ տակաւին սրտիս մէջ կը թնդան, ուսերուս վրայ նետեցին բեռներ, որոնք կ'ընկճեն զիս եւ ալ չեմ կրնար կրել։ Ալ տեսնեմ որ թուղթիս վրայ կը յայտնուին այս ամբողջ մարդոց պատկերները, կմախային, խենթի նայուածքներով, որոնք որքան գայլոյթէն, նոյնքան ալ զըր-կանքներէն դողդող, կ'ըսեն ինծի

—Նայած թէ ի՛նչ կերպ ձեր մասին պիտի խօսի մեր Զորավ գաձն, պիտի գիտնանք թէ ար-տասհմանի մէջ խօսքդ բանեցի՞ր թէ ո՛չ խաբեբայ մըն ալ դուն ես։

«Չերմակներ» չէին այս մարդիկը։ Քաղաքական փորձան-գիներ էին, Փաշխատականութեան խլեակներ, որոնք տասն հազարնե-րով կը թափառին խ Միութեան մէջ ուր ամէնէն վարնող շանոր-գինները կ'ապին «Լիւքսի» մէջ, հանգստա էս կերպով, որովհետեւ «գիծին վրայ» են։ Օրական 90 կոպէկնոց թափառաշրջիկներէն մէկն է, որ անգամ մը պատզ ինծի։

— Ըսէ՛ մեր ընկերներուն թէ պարտաւոր են մինչ պաշտպանել Խորհրդ Միու-թիւնը՝ իրենց կեանքին գնով ու մեռնիլ զայն պաշտպանելով։ Բայց մեզ պէս չըլլան. Թող հոս չգան, եթէ յեղափոխական են, յեղափոխութեան հոգին համը առնելու։

— Ռուսակովվարի «վայրա-հաչնեներէն մէկն էր։

— Այո՛, կը բողոքեմ անար-դարութեան դէմ, կը պոռար։ Ինչո՞ւ յեղափոխական եմ։ Եթէ ըլլայի անոնցմէ որ կը ծծեն եւ կը լռեն, հիմա հոս չպիտի ըլ-լայի եւ նուաղ դժբախտ պիտի ըլլայի, քաղքենիներուն քան թէ խորհուրդներուն հպատակելով. ո-րովհետեւ, իմ երկրիս մէջ, խօ-սելու իրաւունքէն զատ ուրիշ կը պակսէր ինծի։ Եւ հոս ապաստա-նած պահուս, չէի գիտեր թէ խօ-սելու իրաւունքը կը մեռնի բոլոր բռնատիրութիւններուն տակ»։

Փետր. 2ի օրը անցուցի հե-ռաւորին կալուածի։ Արդարու-թեան, մամուլին եւ նախագա-հութեան համար, կը գծեմ Ռուսակովի իսկական դիմագիծը։ Կը պատմեմ մարդուն եւ յեղա-փոխականին կեանքը։ Իր հարա-զատ գիծերով ցոյց կուտամ ա-ւազակային գործը, որուն յանձ-նուած է Լէզգար Ավէրգիէվան, որ արժանացած է կարմիր դրօ-շակ պատուանշանին։ Կ'եզրա-կացնեմ։ Եթէ կը ստեմ եւ եթէ ապացուցանէք թէ Ռուսակով այն «հակայեղափոխականն» է զոր Թուռ ներկայացուց, թող իրեն թէտ միեւնոյն ատեն հրա-ցանազարկ ըլլամ։

Ցաւոք, կարել չէ աւելի յստակ ըլլալ։

Ցոցուած մը մեր գրպանին մէջ, այցի կ'երթանք քանի մը «մեծ բարեկամներուն», խըմ-բագրապետ, որոնք յաճախ խնդ-րած են որ գրեմ իրենց թերթին։ «Կոմսոմոլսկայա Պրավդայի խմբագրութիւնը — Մոսկուայի ամենէն կարեւոր թերթը՝ «Պրավ-դա»էն յետոյ— զիս կ'ընդունի ուրախութեան կանչերով։

— Ցեսնե՛նք. ի՞նչ կը բերէք մեզի։

— Ծի՛գը, յօդուած մը բե-րած եմ ձեզի։ Ահա՛։ Զափաւոր է, կարճ եւ կը խնդրեմ որ անմի-ջապէս հրատարակէք զայն։ Ա-ռանց բան մը փոխելու։ Մանր հարց մըն է.ձեր վրայ կը վստահիմ։

Ակնարկ մը թուղթերուս վրայ, եւ ահա, բոլոր քիթերը կը կախուին հողին վրայ։ Սա-կայն, կը խոստանան զայն հրա-տարակել եղածին պէս։

Պահեցին իրենց խոստումը, կը տեսնէք թէ ինչպէս հոս կը հրատարակեմ այդ յօդուածը, իւրաքանչիւրին ցոյց տալու հա-մար որ գաղափար մը կազմեն համայնավար կամայականու-թեան եւ այն անկարելիութեան վրայ, ուր գործաւոր մը կը գըտ-նուի ինքզինքը պաշտպանելու հա-մար, երբ կազմակերպութիւն մը զայն կ'ընկճէ սուտերով։

Շեղ գիրերով կը դնեմ խըմ-բագրութեան կողմէ ջնջուած հատուածները։

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍԻՐԱՅԻ

Թուրք 40 աւազակներ սպաննուած

Թրքական աւազակախումբ մը, բաղկացած Հայիս ցեղախումբի բազմաթիւ անդամներէն, անցած են սուրիական հող եւ փորձած էնգէններու պատկանող հօտեր քշել Թրքական սահմանէն ներս։

Ցէտէվիները անմիջապէս կազմակերպուելով յարձակած են Թուրք աւազակներու վրայ եւ սոսկալի ու երկարատեւ ընդհարում մը ունեցած անոնց հետ։ Կռիւի միջոցին 40 աւազակներ սպաննուած են եւ բազմաթիւ պէտէվիներ վիրաւորուած։

Արեւելեան Նահանգներուն մէջ

Արեւելեան Նահանգներու կեդրոնի երկրագործական տնօրէնները Տիարպէքիրի մէջ կը հաւաքուին, երկրագործական համաժողով մը գումարելու համար։

∴ Մարտինէն կը հաղորդեն թէ շրջանի երեսփոխանները կուսակալութիւններուն մէջ պտոյտի ելած են, տեղական պահանջները քննելու համար։

Ռումբ մը Սոֆիայի մէջ

Կիրակի գիշեր, երկու երիտասարդներ ռումբ մը նետեցին Սոֆիայի մէկ սրճարանին վրայ, որուն տէրն է Նախկին Մակեդոնացի յեղափոխական մը եւ ուր կը յաճախեն Մակեդոնացիները։ Ռումբը պայթելով վիրաւորուեցան հինգ հոգի՝ սրճարանին տէրը, երկու յաճախորդ և երկու գաղտնի ոստիկան, որոնք պատուհանին մօտ սեղանի մը առջեւ նստած էին։

Ահաբեկիչները, որոնք Մակեդոնացիներու ընդդիմադիր հոսանքին կը պատկանէին, յաջողեցան փախչիլ։ Կը կարծուի թէ այս ռումբը ազդարարութիւն մըն է յեղափոխական հին վարիչներուն՝ ստիպելու համար զանոնք որ կրկին յարին մակեդոնական կուսակցութեան հատուածներէն մէկուն։

Դաւ մը Պուլկարներու դէմ

«Առաջս» կը գրէ.— Սիլիստրէի մէջ ցինցարները կը մտածեն պուլկար երեւելիներուն ձեռնել, զանոնք աջակից ցոյց տալով կոմիտաճիներուն։ Այդ նպատակով 3 ցինցար փաստաբաններ կ՚երթան կնիք շինող Երուանդ անուն Հայու մը եւ խիստ գաղտնի պահելու սպառնալիքով կնիք մը կ՚ապսպրեն «Տոպրուճայի ներքին յեղափոխական կազմակերպութիւն» անունով, իսկ ռումանական տպարանի մըն ալ նոյն գլուխով սատացագիրներ պատրաստել կուտան։ Ծրագրած էին խուզարկութիւն կատարել աչքի ընկնող Պուլկարներու տուները եւ կնքուած կեղծ ընկալագրերը իբր անոնց թուղթերուն մէջ գտնուած արձանագրելով սկսիլ հալածանքները։

Հայը խնդիրը կը բանայ իր հրեայ ընկերոջ։ Այս վերջինը ներքին պայքարէ մը յետոյ կ՚որոշէ գաւադրութիւնը բանալ։ Քսան յայտնի Պուլկարներ իր մօտ կը հրաւիրէ, կը բացատրէ եղելութիւնը եւ միասին կը դիմեն ընդհ. դատախազին, որ առաջքը կ՚առնէ այս մեծ դժբախտութեան։

Հրեան աներեւութացեր է. վախէ՞ն փախեր է թէ անհետացուցեր են, պարզուած չէ։

Հայու մը ոճիրը Աթէնքի մէջ

Հոկտեմբեր 8ին Աթէնքի Իլիսիօն թաղամասի բնակիչներէն Կարապետ Սարաֆեանի տան մէջ, 45 տարեկան հայ բանուոր մը՝ Յակոբ Աւետիսեան՝ ատրճանակով կրակեց Կիւլիցա Պօյաճեանի (60 տարու), անոր աղջկան՝ Տիրուհիի (19 տարու և զաւկին՝ Արիսի 22 տարու վրայ։

Ցարձակման շարժառիթն էր հետեւեալը.— Ոճրագործը, ուզած էր կնութեան առնել Տիկին Պօյաճեանի աղջիկը, բայց մերժուած էր։ Ասոր վրայ, Յակոբ Աւետիսեան այդ օր կ՚երթայ Սարաֆեանի բնակարանը, ուր կը գտնուէին Տիկին Պօյաճեանն ու երկու զաւակները եւ անոնց կ՚ըսէ որ ցաւալի դէպքի մը առաջքն առնելու համար, պէտք է վերաքննեն մերժման մասին իրենց տուած որոշումը։

Տիկին Պօյաճեան կը մերժէ դարձեալ, ինչ որ մեծապէս կը զայրացնէ Յակոբը, որ ատրճանակը հանելով կը կրակէ երեքին ալ վրայ։ Ծանրօրէն կը վիրաւորուի աղջիկը և թեթեւօրէն՝ մայրն ու տղան։

Ոճրագործը ձերբակալուած է։

Պայթում գործարանի մէջ

Երէկ առաւօտ ժամը 8.30ին փարիզեան արուարձան Սիւրէնի մէջ Թալպօ ինքնաշարժի գործարանին մէջ պայթում մը առաջ եկաւ։ Շէնքը, որ 600 քառակուսի մեդր տարածութիւն ունի, ամբողջովին փլաւ։ Փլատակներուն տակէն հանուեցան չորս մեռեալ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ։ Կը կարծուի թէ աղէտը առաջ եկած է կազօժէնի կաթսայի պայթումէն։ Բազմաթիւ հրշէջ խումբեր փութացին աղէտին վայրը՝ զոհերը ազատելու համար։

Ք ո լ չ ա ք ի գ ա ն ձ ը

Պերլինէն կը հաղորդեն որ ծովակալ Քոլչաքի Նախկին սիպերիական կառավարութեան գանձը Եոքոհամայի մէկ դրամատան կողմէ յանձնուած է Թոքիոյի Նախկին մէկ զինուորական կցորդին՝ Փօլ Պոթճանինի։ Այս վերջինը ժամանակին յիշեալ դրամատունը յանձնած էր այդ գումարը, որպէս զի յառաջացող բանակին ձեռքը չիյնայ անիկա։

Պոթճանին այս գանձը կրցած է ետ առնել դրամատունէն, խորհրդային կառավարութեան կողմէ զայն գրաւի տակ առնելու համար ղրկուած հրամանէն երկու ժամ առաջ միայն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԷՉԷՒ ՍԱՔԱ (Էմիր Հապիպուլլահ) յաջողած է Քապուլէն փախչիլ իր ծննդավայրը՝ Քոտիհաման, ուր կը յուսայ հաւաքել իր կուսակիցները.

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ելմտական Նախարար Միհայ Փոփովիչի հրաժարեցաւ, Նոր խնամակալ Սարացէանուի հետ իր ազգականութեան պատճառաւ։ Փոփովիչի յաջողած էր կայունացնել լէյը եւ մեծ դեր խաղացած Ռումանիոյ ելմտական վերկանգնումին մէջ։

ՎԻԼՀԵԼՄ կայսեր քրոջ ամուսինը՝ ռուս արկածախնդիր Ալեքսանդր Զուպքոֆ, որ Պրիւքսէլէն ճեպընթացով Փարիզ կուգար, գաղտնի ոստիկաններուն կողմէ ճանչցուելով, ֆրանսական սահմանէն դուրս հանուեցաւ։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ R. 101 դեկաւոր օդապարիկը, ամէնէն մեծը աշխարհի վրայ, առջի օր Քորտինկթընի իր կայանէն մեկնելով, 5 ժամուան Թռիչք մը կատարեց Անգլիոյ վրայ, անցնելով Լոնտոնի վրայէն։ 52 հոգի նստած էին մէջը։

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ Օ՜,,Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ԱՆԻԷՌ-ԳՈՒԱ-ՔՈԼՈՆԲ.— 26 Հոկտ. Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ։
Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. ԳԱՌՆԻԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ԳՐԵՆՈՊԼ.— Այս կիրակի ժամը 2ին։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ։
148 Rue Villeneuve (Salle des Fêtes), Իտալացի Նպարավաճառին դիմացը։
Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԹԱԴԷՈՍ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ
Երգ, Նուագ, արտասանութիւն, «ԶԱՎԱԼԸ» եւ «ՊԱՇՏՕՆՍ ԽՈՒՄԲԱԼ Է» զաւեշտ։ Հայկ. եւ եւրոպական պարեր։
Ճոխ պիւֆէ, ճազ-պանտ ղեկավարութեամբ Պ. Գ. ՄԱՆՏԻՔԵԱՆի։ ՄՈՒՏՔ 3 ՖՐԱՆՔ

ՎԻԷՆ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջ. կոմիտէի։ Այս կիրակի ժամը 3ին, Սինէմա Փալասի սրահը։
Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՀԱՅԿ ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Արամ Գարօնէ (արտասանութիւն), Վահրամ Շահպազեան (ջութակ) և ուրիշներ։
Մ Ո Ւ Տ Ք Ը Ա Զ Ա Տ Է

ՎԱԼԱՆՍ.— Այս Շաբաթ իրիկուն։
Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՀԱՅԿ ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Այս կիրակի։
Կը խօսի՝ ԸՆԿ. Ա. ԱՐՈՅԵԱՆ
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

"ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ,,Ը

Կազմակերպուած ՅԱՐԴԳՈՂի կողմէ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին «Սալ Ժէօկրաֆի»ի մէջ, 184 Bld. St. Germain, Métro St. Germain des Prés.

Կը նախագահէ՝ ՓՐՈՖ. Ն. ԱԴՈՆՑ

Կը խօսին՝ Փրոֆ. Ֆ. ՄԱԿԼԷՐ, Պ. Պ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Օր. Գիւլպիւլեան, Ղարիբեան, Ղազարոսեան, Երամեան, Mlle Charlotte, Պ. Պ. Արա Պարթեւեան, Գ. Մէհտէրեան, Ռ. Զարդարեան, Ե. Սարեան, եւ Ցէրվիշեան։

Շարժանկարով ցուցադրում Հայոց ճարտարապետական և մանրանկարչական գլուխ գործոցներու։

Տեսարան մը Յ. Պարոնեանէ։

Մ Ո Ւ Տ Ք Ը Կ Ա Մ Ա Ւ Ո Ր

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 20ԻՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ Կ'ԵԼԼԷ
ԿԱՎՌՈՇԻ 1930Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

Գին՝ 40 ֆրանք, Ամերիկա 2 տոլար։ Մեծաքանակի համար հարիւրին 25 զեղչ։ Ապսպրանքներու կէսը պէտք է կանխիկ ղրկել։

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

Փարիզի Քրիստափոր խումբին հերթական ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Café la Petite Sourceի առաջնայարկը։ Օրակարգ՝ Ա. Շրջանային ժողովի օրակարգի քննութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։ Բ. Դասախօսութիւն։ Նիւթ՝ քաղաքական հեռանկարներ։

Բացառաբար բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Պէլվիլի կոմիտէի ժողովը այս ուրբաթ երեկոյ, ժամը 9ին, 131 Faub. du Temple. Պէլվիլ։

Քաղանթանեէօի Արծիւ խումբի ժողովը՝ այս ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին,

Անիէռ Գուա Քոլոնպի «Եռանդուն ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները և «Գ. Վիշապեան» խումբը, այս ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30 ին 164 Rue des Bourguignons, Asnieres։ Կարեւոր օրակարգ, զեկոյց ներկայացուցչական ժողովի։ Ներկայանալ անզամատոմսով։

Գ Ա Ւ Ա Ռ

Լիոնի Գաւառ միութեան անդամները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը

Լիոնի «Արամ» խումբը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8ին, 24 Rue d'Alsace սրճարանը։

Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ իր անդամները և համակիրները ներկայ գտնուիլ իր թէյասեղանին, յառաջիկայ շաբաթ, 27 Հոկտեմբեր, իրիկուան ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Գեղարուեստական մթնոլորտ — Նուագով երգով և մտերմական զրոյցներով։

Հ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը կազմակերպած է Թատերապարահանդէս մը, 16 Նոյեմբերի շաբաթ գիշերը, ժամը 9էն մինչեւ լոյս։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

ՊԷԼՎԻԼԻ մանկապարտէզի հոգաբարձութեան անդամները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը երեկոյ, ժամը ճիշդ 8.30ին, 131 Faub. du Temple.

ՀԱՃՆՈՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հաճնոյ Հայր. Միութեան։ Այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեան որ Ուրֆայի մէջ Ռէժիի հաշուակալ էր։ Իզմիրի Հարդէն 20 օր վերջ Ուրֆայի բանտէն Նամակ ստացած է իրմէ։ Անկէ վերջ լուր չեայ։ Իմացնել՝ Mme D. Mekinian, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի յանձնայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ Մօրեղբայրս Մանասէ Նուրիճանեան որ Պրուսայի դէպքերէն վերջ հաստատուած էր Պոլիս եւ կ'աշխատէր Գայազիտ կօշկակար Միսաքի քով։ Իմացնել Յակոբ Զիլինկիրեանի, Ave. Bernard Palissy No. 7. Décine, Isére. France.

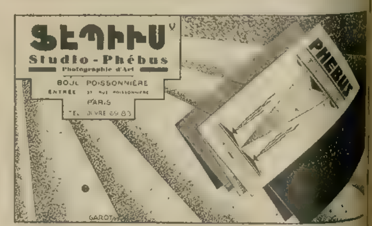

IMPRIMERIE - MASSIS - ED. ... 208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant H. STÉPH...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 17 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

17 OCTOBRE 1929

Է ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1037

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐ ՀԵՌԱՆԿԱՐ ՄԸ

Սուրիոյ եւ Լիբանանի մարզպան Պ. Հանրի Փոնսօ քանի մը ամսուան բացակայութենէ յետոյ, առջի օր ճամբայ ելաւ դէպի Պէյրութ։

Այս անգամ մարզպանը իր պաշտօնին գլուխ կը դառնայ նոր ծրագրով մը։ Կէս-պաշտօնական մամուլին համաձայն, այդ ծրագիրը զուտ տնտեսական հանգամանք ունի եւ նպատակն է զարկ տալ Սուրիոյ բնական հարստութեանց զարգացման, շէնցնել հողատարութեան ենթակայ հողամասերը եւ ատոր իբրեւ հետեւանք՝ ապահովել տեղական ժողովուրդին բարօրութիւնը։

Սքանչելի ծրագիր։

Մարզպանը յաջողած է իր այս ծրագրին գործադրութեան համար ստանալ աջակցութիւնը ֆրանսական կարեւոր ընկերութեանց, որոնք իրենց դրամագլուխը ի սպաս պիտի դնեն՝ շուրջ 160.000 քառակուսի քիլոմեթր տարածութեամբ այդ կէս-կոյս երկիրը դարձնելու համար Նոր Եգիպտոս մը։

Ֆրանսական իշխանութիւնները յարմար կը նկատեն լայն չափով շինարարական աշխատանքներու ձեռնարկել Սուրիոյ մէջ այժմ, երբ աւելի քան երկու տարիէ ի վեր խաղաղութիւնը վերահաստատուած է եւ պայմանները ձեռնտու են։

Այս աշխատանքները անհրաժեշտ դարձած են մանաւանդ անոր համար, որ Սուրիոյ բնակիչները — Արաբ, Հայ կամ Հրեայ — տարիներէ ի վեր կը գաղթեն դէպի հեռաւոր երկիրներ մանաւանդ Նոր Աշխարհ երկիրը՝ Հարաւային Ամերիկա, ապրուստ ճարելու եւ ապագայ շինելու հեռանկարով։ Արտագաղթը այնքան լայն համեմատութիւններ ստացած է, որ երկիրը հետզհետէ եւ անզգալիօրէն կը պարպուի։

Պատերազմէն առաջ, Թուրքիոյ բռնակալ լուծէն խուսափելու համար, կամաւոր տարագրութեան ճամբան բռնած էին արդէն մեծ թիւով Արաբներ, մանաւանդ քրիստոնեայ Լիբանանցիներ։ Ու այսօր արաբական կարեւոր գաղութ մը կայ Միացեալ Նահանգներու մէջ, ինչպէս կայ հայկական գաղութ մը կազմուած միեւնոյն ձեւով եւ նոյն պատճառներով։ Գաղթողները բոլորն ալ տուն տեղ եղած, դիրքի տիրացած, իրենց ապագան շտկած են, ու պարբերաբար նիւթական աջակցութիւն կ'ընեն երկիր մնացած իրենց պարագաներուն։

Զինադադարէն յետոյ, երկրին քաղաքական անկայուն վիճակը, ատեն ատեն ծագած խռովութիւնները, մանաւանդ տնտեսական երկարատեւ տագնապը, չկրցան հայրենի հողին ու ջուրին կապել օրը օրին ապրող տեղացիները, եւ ճամբու ծախք մը ձեռք ձգողը նաեւ նետուեցաւ՝ բախտ որոնելու համար օտար հեռաւոր ափերու վրայ։

Վիճակագրութիւն չունինք մեր ձեռքին տակ վերջին տասը տարուան մէջ մեկնողներու ճիշդ համրանքը տալու համար։ Սակայն տարակոյս չկայ թէ անոնք բնակչութեան կարեւոր մէկ տոկոսը կը կազմեն։ Մանաւանդ երբ հաշուի առնենք թէ աւելի շատ երիտասարդ ուժերն են որ կը գաղթեն, կորուստը զգալի կը դառնայ երկրին համար։

Այս պարագան դիտած են նաեւ ֆրանսական իշխանութիւնները, որոնք կ'ուզեն այլեւս առաջքն առնել այս հոսանքին։

Նախ օր գրեցինք թէ ֆրանսական մարզպանութիւնը հրամանագրով մը կարգ մը խստութիւններ կը դնէ արտագաղթին դէմ։ Մասնաւորապէս կ'ուզէ սանձ մը դնել գործունէութեանը շրջենաւային միջնորդներուն, որոնք պարզապէս իրենց քսակները պարարտացնելու դիտումով, շողշողուն հեռանկարներ կը ներկայացնեն տնտեսական տագնապի ենթակայ եւ գաղթելու հակամէտ բազմութիւններուն։ Ինչպէս ամէն բանի մէջ, այստեղ ալ հայ միջնորդները կը փայլին իրենց ճարպիկութեամբ ու ժուլիկութեամբ։ Հալէպի մէջ բանտարկուեր են արդէն քանի մը հայ միջնորդներ։

Յիշեալ առարկայ հրամանագրին մէջ ուշագրաւ է այն կտորը, ուր կ'ըսուի.

«Հողատարութեան ենթակայ երկիրներու մէջ շինարարական աշխատութիւններու նախօրեակին կը գտնուինք եւ պէտք պիտի ունենանք բազմաթիւ գործաւորներու, որով բացարձակապէս հակառակ արտօնութիւն չպիտի տրուի այն գաղթականներուն, որոնք պաշտօնապէս ճանչցուած գրասենեակներու տոմսակները չեն կրնար ներկայացնել»։

Այսպէս ուրեմն, նոր հեռանկար մը կը բացուի Սուրիոյ մէջ. տեղացի բնակչութեան ու մանաւանդ մեր հայրենակիցներուն համար։

Գոհունակութեամբ կ'արձանագրենք ֆրանսական իշխանութեանց տնտեսական այս նոր ծրագիրը։ Մաղթենք որ անոր շնորհիւ, այլեւս վերջ գտնեն սա գաղթերը, երկրէ երկիր անվերջ թափառումները։ Արտասահմանի մէջ լաւագոյն վայրն է Սուրիան մեր ճգնաժամ ազգին համար։ Ազգապահպանման, տնտեսական բարգաւաճման եւ մշակութային զարգացման համար բոլոր տարրերը կան այնտեղ։

Մեզի կը մնայ ապրիլ խաղաղ, և բարեկամական ու բարիդրացնութեան կապեր մշակել տեղացի ժողովուրդին հետ։ Արդէն իսկ Սուրիոյ մէջ քաղաքական խնդիր չունինք մենք, ինչպէս ունին Հրեաները Պաղեստինի մէջ։ Մեր հայրենակիցները ուրիշ բան չեն ուզեր, եթէ ոչ ըլլալ հանդարտ քաղաքացիներ եւ իրենց մտքի ու բազուկի աշխատանքով, սատարել երկրի մշակութային եւ տնտեսական բարձրացման։

Հ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊԱՅՔԱՐ ԱՊԱԶԳԱՅՆԱՑՄԱՆ ԴԷՄ

Այս խորագրին տակ, Պէյրութի Ազդակը կը գրէ (2 հոկտ.).

— «Այն բոլոր ձեռնարկները, որոնք օտարին ոսկիներով հիմնուած եւ գլուխ հանուած են մեր մէջ, անպայման բարոյական մեծ աւեր մը պատճառած են մեր ազգային ձգտումներուն եւ լլած մեզմէ հպարտութեան եւ անձնուիրութեան զգացումները: Այսօրուան որբն ու որբուհին աւելի ապերախտ դարձած են՝ հանդէպ իրենց բարերարներուն, քան ժողովուրդը, որովհետեւ անոնք տարիներ շարունակ տեսան այն քմահաճ եւ անհեթեթ գործունէութիւններն ու անսպառ վատնումները, որոնք իրենց անունով կը մսխուին բայց կը ծառայեն լոկ օտար պաշտօնեաներու հաճոյքներուն:

Բայց մեր կարողութենէն վեր է ոեւէ փոփոխութեան ենթարկել անոնց ներկայ ընթացքը: Մեզ համար ամէնէն ցաւալի պարագան այն է՝ որ մեր նոր սերունդը մտքով ու հոգիով հիւանդ կը մնայ եւ օրէ օր աւելի կը հեռանայ հայութենէն:

Այս երեւոյթը նոր չէ մեր մէջ: Երիտասարդներ կը ճանչնանք, որոնք օտար հաստատութիւններու մէջ դաստիարակուած եւ օտար դրամով մեծցած են, զրկած են իրենց միտքն ու հոգին սնուցանող ազնուագոյն գաղափարները եւ անոնց տեղը որդեգրած օտարոտի այլասերող զգացումներ: Հայ ժողովուրդի եւ հայրենիքի ուրախութեան կամ դժբախտութեան ճիչերը երբեք արձագանգ չեն գտներ անոնց հոգիներուն մէջ եւ չեն ցնցեր իրենց էութիւնը:

Այլազգայնացած օտար գործակալներ են անոնք, որոնք կ'երազեն հայութեան մահը, սնկելու համար իրենց դրօշը հայ դիակներու եւ ոսկրակոյտերու վրայ:

Յուսահատեալ եւ ապերախտ չենք, բայց կը տեսնենք գրգռուած ախորժակներ եւ երկարած կտուցներ մեր դիակները բզկտելու համար: Կը տեսնենք օրը օրին մեզմէ հեռացող եւ ազգութիւն ուրացող երիտասարդներ: Մեր աչքերուն առջեւ ականատես կ'ըլլանք ծախուած Հայերու, որոնք դէպի այլասերում կ'առաջնորդեն մեր նոր սերունդը:

Եթէ չպայքարինք մեր մէջ մեծ համեմատութիւններ եւ ուժեղ թափ առած օտարամոլութեան ախտին դէմ, այլասերումն ու ապազգայնացումը շուտով կը յաջողին իրենց աւերը տարածելու ամէն տեղ»:

ՀԱՅ ՄԸ ԲԺՇԿԱՊԵՏ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ՄԸ

Նիւ Եորք Թայմզ կը հաղորդէ թէ 3,500,000 տոլար ծախքով հոգեբուժական մեծ հիւանդանոց մը պիտի շինուի Նիւ Եորքի մէջ։ Հիւանդանոցը պիտի ըլլայ բոլորովին արդիական եւ պիտի կառուցուի խոալ. վերածնունդի ճարտարապետութեան ձեւով։ Պատերը պիտի ըլլան աղիւսէ, իսկ հիմերը՝ կրանիթէ։

Հիւանդանոցը պատրաստ պիտի ըլլայ երկու տարիէն, և պիտի ունենայ 600 անկողին։ Հիւանդանոցին պետ պիտի կարգուի Տոքթ. Մինաս Գրիգորեան (Dr. Menas Gregory) *որ արդէն մեծ անուն ունի իբր լիմարաբոյժ եւ կը վարէ ներկայ հոգեբուժական հիւանդանոցը։*

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սուրիոյ մարզպանին ճամբորդութիւնը

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

Երէկ գրեցինք Սուրիոյ ֆրանսական մարզպան Պ. Հանրի Փոնսոյի մեկնումը Փարիզէն։ Մարզպանը երեքշաբթի կէսօրին Մարսէյլի մէջ «Շանփոլիոն» շոգենաւը նստաւ՝ Պէյրութ երթալու համար։

Մեկնելէ առաջ, լրագրողներուն յայտարարեց թէ հողատարութեան ենթակայ պետութեանց համար գործունէութեան շրջանը սկսած է, թէ կազմած է տնտեսական ընդարձակ ծրագիր մը, զոր գլուխ հանելու համար ապահոված է կարեւոր խմբակցութեանց եւ մասնագէտներու աջակցութիւնը։

∴ Այս առթիւ «Թան» կը գրէ.— Պ. Փոնսօ միասին կը տանի տնտեսական զարգացման ամբողջական ծրագիր մը, Փարիզի մէջ անցուցած կարճ շաբաթներէն օգտուելով. Ֆրանսայի հողատարութեան ենթակայ երկիրներու վերածնունդով հետաքրքրեց կարեւոր խմբակցութիւններ եւ ապահովեց փորձ մասնագէտներու աջակցութիւնը։ Արդարեւ հասած է ժամը արգասաւորելու այն հողերը, որոնք երկար ատենէ ի վեր խոպան մնացած են եւ նիւթականացնելու առեւտրական այն բացառիկ առաւելութիւնները, որոնցմով օժտուած են Մերձաւոր Արեւելքի երկիրները, շնորհիւ իրենց աշխարհագրական դիրքին։

Սուրիա կ'աշխատի խաղաղօրէն և նոյնիսկ կը թուի թէ մըտքերու խաղաղեցումը յառաջ գացած է։ Պաղեստինի դէպքերը շատ թեթեւ արձագանգներ միայն գտան ֆրանսական հողատարութեան ենթակայ պետութեանց մէջ։ Ցեղերու եւ կրօնական դաւանանքներու համերաշխութեան համար ուղղուած կոչերը անշուշտ թէ համակրութիւններ ստեղծեցին, սակայն շատ չափաւոր կերպով եւ մեծ խոհեմութեամբ։

Սուրիա իր ամբողջութեան մէջ կրցաւ պահել արժանաւոր եւ վերապահ դիրք մը։ Ինչպէս բնական է, անիկա կը հետաքրքրուի ամբողջ Մերձաւոր Արեւելքի բարեշրջումով, եւ անգլիական կառավարութեան վերջին յայտարարութիւնները որոշ հետաքրքրութիւն արթնցուցին իր մէջ, սակայն կը թուի թէ անիկա կը ձգտի չափ մը դնելու, կարգապահութեան ենթարկելու իր խառնուածքին մղումները եւ թէ կամաց կամաց, մարզպանի ազդեցութեան տակ, կը դիմէ աւելի չափաւորութեան, համբերատարութեան եւ իրապաշտութեան։

Լոնտոնի նաւային խորհրդաժողովը

ԻՏԱԼԻԱ, ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՃԱՓՈՆ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆ ՀՐԱՒԷՐԸ

Ինչպէս գրեցինք, յառաջիկայ յունուարին Լոնտոնի մէջ պիտի գումարուի նաւային զինաթափութեան խորհրդաժողով մը, նախաձեռնութեամբ Մեծն Բրիտանիոյ, եւ մասնակցութեամբ Միացեալ Նահանգներու, Ճափոնի, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ։

Անգլիական կառավարութիւնը անցած շաբաթ պաշտօնական հրաւէր ուղղեց վերոյիշեալ չորս պետութեանց։

Իտալիոյ հաստատական պատասխանը հասած է արդէն Լոնտոն, միւս կողմէ Ճափոնի եւ Ֆրանսայի կառավարութիւնները եւս որոշեցին մասնակցիլ Լոնտոնի խորհրդաժողովին եւ իրենց պաշտօնական պատասխանը պիտի հաղորդեն շուտով։

Անմիջապէս որ բոլոր պատասխաններն ալ ստացուին, նախապատրաստական բանակցութիւններ պիտի սկսին Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Ճափոնի եւ Իտալիոյ միջեւ՝ ճշդելու համար խորհրդաժողովի օրակարգի հարցերը։ Այս բանակցութեանց շնորհիւ կը յուսացուի թէ կարելի պիտի ըլլայ օրակարգէն դուրս ձգել կարգ մը հարցեր, օրինակ՝ ծովերու ազատութեան խնդիրը, զոր Ֆրանսա եւ Ամերիկա պիտի ուզեն մէջտեղ դնել եւ որուն մասին սակայն կարելի չէ վերջնական կարգադրութեան մը գալ այդ խորհրդաժողովին մէջ։

Ֆրանսա՝ խորհրդաժողովին մասնակցելու որոշումը տուաւ առջի օր Պ. Տումէրկի նախագահութեամբ Էլիզէի Պալատին մէջ գումարուած նախարարական խորհուրդի մը ընթացքին։ Վարչապետ եւ արտաքին նախարար Պրիան զեկոյց տուաւ այդ խնդրին մասին եւ պարզեց այն պատճառները, որոնք անհրաժեշտ կը դարձնեն Ֆրանսայի մասնակցութիւնը։

Հինգ Սլովէններ մահուան դատապարտուած

ՀԱԿԻՏԱԼԱԿԱՆ ԲՈՒՌՆ ՑՈՅՑԵՐ ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ՄԷՋ

Պելկրատէն կը հեռագրեն հոկտ. 15 թուականով.— *Երէկ գիշեր հակիտալական զգացումը իր գերագոյն սաստկանին հասաւ Պելկրատի, Զագրէպի եւ ուրիշ եուկոսլաւ քաղաքներու մէջ, երբ լուր հասաւ թէ Փոլայի մէջ (Իտալիա) արտակարգ դատարան մը մահուան դատապարտած է հինգ սլովէն ուսանողներ, որոնք ամբաստանուած էին թէ վերջին ֆաշիստ ընտրութեան ատեն սպաննած են կարգ մը ֆաշիստներ։*

Զագրէպի մէջ մեծ բազմութիւն մը թափօր կազմած անցաւ գլխաւոր փողոցներէն՝ «Անկցի՛ Մուսոլինի» պոռալով։ Ոստիկանութիւնը սախուեցաւ միջամտել եւ ձերբակալեց 52 հոգի։ Այս իրիկուն լաւ զինուած պահակներ դիրք բռնեցին Զագրէպի իտալական հիւպատոսարանին առջեւ՝ ֆաշիստ ներկայացուցիչները պաշտպանելու համար Սլովէններուն դէմ,

(Ուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԲԱՄԲԱԿԻ ԲԵՐՔԸ

Եգիպտոսի երկրագործական նախարարութեան պաշտօնական հաղորդագրութեան համաձայն, 1929ի բամպակի բերքը հետեւեալ կերպով կը ներկայանայ.

Սաքելարիտիս՝ 2,528,275 կենդինար (քանթար), ուրիշ տեսակներ՝ 4,962,334 կենդինար, համագումար՝ 7,490,609 կենդինար (անզուտ): Ասոնցմէ Սաքելարիտիս՝ [illegible] է 2,98 կենդինար, միւս տեսակները՝ 4,99, իսկ զտուած բամպակի [illegible] 2,502,992 կենդինար: Զանազան տեսակներ 5,341,877:

ՆԵՂՈՍԻ ՋՈՒՐԵՐՈՒՆ ԱՃՈՒՄԸ

Նեղոսի ջուրերը սկսած են զգալապէս նուազիլ եւ յորդումի վտանգն անցած է: Միայն Րօզէյրի շրջանին մէջ ջուրերը կրկին բարձրացած են: Սակայն կը կարծուի թէ յորդումը մինչեւ որ Նեղոսի հովիտը հասնի, ջուրերու աճումը պիտի դադրի: Միակ վտանգը այն է որ աւազանները ուշ պիտի բացուին եւ ցանքերը ենթակայ պիտի ըլլան օդի խստութեանց եւ մակաբոյծներու յարձակման: Հանրօգուտ նախարարութեան կողմէ եղած աշխատանքները՝ թումբերու ամրացման համար, մեծապէս նպաստաւոր եղած են:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՀՐԵԱՆԵՐԸ ԿԸ ԳԱՂԹԵՆ

Հայֆայէն «փրովիտէնս» շոգենաւը նստած են բազմաթիւ Հրեաներ՝ Մարսէյլ եւ Ամերիկա երթալու համար: Ժամբորդ մը կը պատմէ թէ մօտ 1,500 հոգի նաւ նստած են Հայֆա, գրեթէ բոլորն ալ Հրեայ:

ԱՐԵՒԵԼԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ

Արեւելագիտական համաժողով մը պիտի գումարուի Խարբուրի մէջ, նոյեմբերի սկիզբները։ Թուրք պատուիրակութիւնը այս ամսու 20ին պիտի մեկնի, Համալսարանի նախագահ Նէշէթ Էօմէր պէյի նախագահութեամբ։

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ ԱՐԿԱԾ

Երէկ առաւօտ ժամը 6.55ին թիւ 106 կառախումբը, որ Տիժոնէն կուգար, կառ. տը Լիոնի առջեւ բախում մը ունեցաւ թիւ 318 կառախումբին հետ, որ [illegible] կուգար։ Բախումի սաստկութենէն՝ թիւ 106 կառախումբի երկու վակոնները շրջեցան եւ մէջի 32 ճամբորդները թեթեւ սկրթուքներ ստացան, կայարանին մէջ խնամուելէ յետոյ, բոլոր վիրաւորներն ալ իրենց տուները մեկնեցան:

Երէկ առտուան մշուշն էր պատճառ այս արկածին:

«ԿՈՄԹ ՑԷՓԼԻՆ» ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐԵՒ

Ֆրիտրիխսհաֆէն 16 հոկտ.—

Կոմս Ցէփլին երէկ իրիկուն ժամը 8.30ին մեկնեցաւ՝ Պալքաններու վրայ իր թռիչքը կատարելու համար: Հակառակ ամպոտ օդին, մեկնումը տեղի ունեցաւ խիստ լաւ պայմաններու տակ.

Տոքթ. Էքընէր ինք անձամբ կը վարէ ցեփլինը, որուն մէջ նստած են 20 ճամբորդներ:

Կոմս Ցէփլին առտուանժամը 2.10ին անցաւ Վիեննայի վրայէն:

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՄԱՀԵՐ

Վիսպադըն, 16 հոկտ. Քոլոնիա հրատարակուող անգլիերէն *Քոլոնեը Փոստ* խմբագիրներէն Հարիւրապետ Լիւիս յանկարծամահ եղաւ խորհրդաւոր պայմաններու մէջ: Անգլիական ոստիկանութիւնը այս մասին քննութեան ձեռնարկեց:

Հարիւրապետ Լիւիս չորրորդ խմբագիրն է որ այսպէս յանկարծամահ կ'ըլլայ: Իրմէ առաջ դարձեալ խորհրդաւոր կերպով յաջորդաբար մեռած էին Հարիւրապետ Բոլթըն, տեղակալ Պէյքըր եւ Նըվիլ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՈՍ

Աւելի քան տասը տարուան անբուժելի հիւանդութեան երեւոյթ ունի հարաւային պարսկահայութեան կրթական-հանրային կեանքը։ Անձնական կամ թայֆայական կրքերու բախումներու հետեւանքով առեղծուած է անշնչելի մթնոլորտ մը, որ գրեթէ անհնար կը դարձնէ հանրօգուտ ամէն գործունէութիւն։

Չափազանցութիւն չէ եւ ոչ անքարեխղճութիւն, բացառութիւնները յարգելով մէկտեղ, պնդել որ Թէհրանն ու Ջուղան հայ հանրային կեանքին մէջ ամէնէն բացասական թայֆաներու եւ անհատներու մէկ մէկ թունաւոր որջ դարձած, ապրող սերունդը այլասերման կ'առաջնորդեն եւ անկողմնակալ դիտողի աչքին, լաւատեսութեան եւ ոչ մէկ պատկեր կը պարզեն։

Հին է վէրքը։ Թարախը կը հոտի, մինչ այժմ բարեմիտ տարրերու կողմէն առաջարկուած դեղահամանները գրեթէ անցեր են ապարդիւն, նոր բուժիչ միջոցներ չկան կամ անգործադրելի են, տարրերը կը յաջորդեն իրարու. գաւառական վայրերու մէջ, երբեմն կ'երևին զգաստութեան նշաններ, կը լսուին կազդուրման խօսքեր, բայց Թէհրանն ու Ջուղան խուլ ու կոյր ու լսել կ'ուզեն, ոչ տեսնել գիտեն։ Գրեթէ ամէն տարի, մանաւանդ դպրոցական կեանքի շուրջ ոչ միայն կեդրոններու մէջ, այլեւ համեմատաբար աւողջ երկրորդական քաղաքներու մէջ, ալանդակ տեսարաններ կը պարզուին, որոնց ոչ հեղինակները ամչնալ գիտեն եւ ոչ ականատեսները ընդունակ են բողոքելու։

Նոր-Ջուղան, Պարսկա-Հնդկաստանի թեմի կեդրոնավայրն է, ուր երեք տարիներէ ի վեր իր ամսականները կը գանձէ Հայաստանի բոլշեւիկներու հրահանգով եւ ծերունի կաթողիկոսի կոնդակով թեմակալի պաշտօնին կոչուած Մեսրոպ արքեպիսկոպոսը. հսկայական կառքներ կան հոն հարուստ Հնդկահայերէն մնացած, վանքեր ունինք եւ դպրոցներ, տպարան, հիւանդանոց եւ անկելանոց, մէկ խօսքով շատ ուրիշ ազգային հաստատութիւններ ինքնապահ եւ հարուստ մեծ մասամբ. ահա այդ Նոր-Ջուղան է, սակայն որ ամէնէն շատ թատերաբեմ կը դառնայ տգեղ, անհանդուրժելի երեւոյթներու։ Զիւհակներու խումբեր տարիներէ ի վեր կը պարարտանան ժողովրդական դրամներով, կռիւներ կը ստեղծեն դպրոցներու շուրջ, կը պղտորեն, անվերջ կը պղտորեն նոյն բանը ձուկեր որսալու համար, իսկ այդ բոլորը զսպելու, սանձահարելու, զգաստութեան հրաւիրելու կոչուած թեմակալը կը նախընտրէ սիրաբանիլ Սպահանի բոլշեւիկ հիւպատոսին հետ, ամէն առիթով հաւատարմութեան, հլու հպատակութեան փաստեր շռայլելով։ Հազար նեղութիւններով տապալած նախկին հոգաբարձութիւնը, որ աւելի քան տասը հազար թուման բաց էր ձգած իր յաջորդին, հրապարակէն հեռանալով մէկտեղ, դպրոցական գործը կարգի չեկաւ, դարձեալ շնորհիւ չարամիտ մարդկանց, որոնք նոր ընտրութիւններու ընթացքին սպրդեցան կազմին մէջ և երդուընցած են շարունակել նախկին կործանարար գործը։ Հոգաբարձուներէն ոմանք թեմակալի գիտութեա՞մբ, թէ թելադրանքով՝ կը հեռագրեն Թեհրան՝ Ջուղայի դպրոցներու նախկին տեսուչ Շահնազարեանին որ անմիջապէս գայ ու գործի անցնի. միւս կողմը գաւառդրութեան տեղեկանալով, կը հեռագրէ որ տեղէն չշարժի։ Եւ ահա ծայր կ'առնէ ժողովներ, վէճ, աղմուկ, իրարու դէմ վճռական որոշումներ, դասեր բացայայտ, թէ մութի մէջ Նախկին տեսուչը մինչ այդ կը հասնի եւ յայտնի չէ թէ ինչպէս պիտի վերջանայ այս իրարանցումը, հակառակ որ հոկտեմբերի սկիզբն ենք եւ չենք գիտեր ե՞րբ պիտի բացուին դպրոցներու դուռները։

Պատկերը նոյնն է Թէհրանի մէջ։ Այստեղ կուսակցութիւնները թաղային ծրագիրն է։ Հոգաբարձուներէն շատերը իրենք կը պնդեն պարսկացնել դպրոցը, տեսուչը կ'ուզէ արմատէն փոխել ուսուցչական կազմը. այսինչը դէմ է, այնինչը կողմ. շատերը փոքր ցաւ ունին։

Անթիւ, անհամար հիւանդոտ երեւոյթներ միշտ ալ կուգան պատնէշ կանգնելու բարեմիտ, արդար տարրերու եւ անհատներու ջանքերուն առջեւ։ Եւ ահա այնտեղ ալ Նոր Ջուղայի պէս որոշ չէ՝ ե՞րբ պիտի վերաբացուի դպրոցը, հոգ չէ թէ Թեհրանի Նոր ուսուցման խումբ մը եւս արտաքսելու համար։

Ահա գաւառական նախանձելի կեդրոն մը, Սուլթանապատը, կրթական 20 տարուան իր հաստատ պատմութեամբ, որ վերջին ութ-տասը տարիներուն, չտեսնուած յառաջդիմութիւն արձանագրեց։ Այն ժամանակ, երբ Թէհրանն ու Ջուղան իրենց գիրենք կը կրծէին, 12,000 գիւղացիութեամբ շրջապատուած այս գաւառական քաղաքը օրինակելի կեցուածքով նախանձ կը շարժէր։ Բայց կեդրոններու որդը հոն անցաւ, եսականութիւնը, թայֆայականութեան ոգին այդտեղ եւս բոյն դրաւ եւ կը սպառնայ քանդել երէկուան շինուածը։ Դարձեալ աթոռի խնդիր, փոքր ցաւ. Վերջերս Ջուղայէն վարդապետ մը կը ղրկուի Սուլթանապատ, այնտեղ առաջնորդարան հիմնելու. խելքէն քիչ մը պակաս այս վեղարաւորը կը մտածէ տեսուչ դառնալ եւ ստանալ տեսուչի ռոճիկը դպրոցէն, քիչ մըն ալ գիւղերէն գանձել եւ . . . ապրիլ։

Բայց կայ դպրոցի նախկին վարիչը, իր տեղն է, նա աւելի քան կ'ուզէ ամուր մնալ աթոռի վրայ. ահա ծայր կ'առնեն դժգոհութիւններ։ Հոգաբարձութիւն է կ'ընտրուի վարդապետի նախաձեռնութեամբ, դպրոցական դարձով շահագրգռուողները պահ մը դիտողի դերին մէջ կը մնան, հոգաբարձուները կը հրաժարին. կը նշանակուի նոր ընտրութիւն, որու հետեւանքով կը հրաւիրուին նախկին աւագ ուսուցիչը եւ ուսուցչական խումբը ամբողջութեամբ. Վարդապետը կը ջղայնանայ, առաջնորդարանի նկամուտին կէսը կորսնցուցած է խեղճ մարդը, միւսը նոյնպէս ջղայնացած է, քանի որ վարդապետը աննպաստ կարծիք է յայտնած իր ղեկավարած դպրոցի մասին եւ ահա առիթը կը ներկայանայ. ուրիշի տան մէջ համալսարանական վարդապետը եւ դպրոցի համալսարանական ղեկավարը կռանանց ներկայութեան գիշերով ոչ միայն կը հայհոյեն իրարու, այլեւ կը զարնեն, աթոռներ կը կոտրեն իրարու գլխուն. մէկը կը փախչի, միւսը գաւազանով կը հետապնդէ զայն մինչեւ փողոց. գանց կ'առնեմ մանրամասնութիւնները։

Ահա Համատանը, հոգաբարձուներէն շատերը հրաժարած, երկու հոգիով կ'ուզեն կառավարել դպրոցը, ծնողները անտարբեր եւ այլն։

Ըէշտը՝ նախանցեալ տարիներու անմիտ պայքարներու հետեւանքով տեսուչ չի կրնար գտնել։

Գիւղերը, որ օրեր կը համբեն Նախիջևանօսի խոստացած 1000 թումանը ստանալու, խեղճ ու կրակ վարժապետներ վարձելու, պզտիկներուն գիր ու թիւ սորվեցնելու համար. բայց ո՞ր խոստումը կատարեց, որ այս երկրորդը ըլլայ։

Ղազուին, Փէհլեւի, Քիրման-շահ, Մէշէդ, Ղարադաղ լուր չունիմ ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ այս տարի, բայց մօտիկ անցեալին մէջ տխուր փաստեր դժուար չէ թուել։

Բաւական է սակայն։ Այս հեռաւոր երկրէն Եւրոպայի մեր հայրենակիցներուն աւելի սգեւորիչ տողեր կ'ուզէի գրել։ Բայց ուրիշ բան կ'ըսէ իրականութիւնը, որ կ'աւլէ կը տանի անձնական բոլոր ցանկութիւնները։

Անհրաժեշտ է սակայն դարմանելու միջոցներ մտածել։ Բայց որո՞նք պէտք է մտածեն։

— Մեր բոլշեւիկասէր թեմակա՞լը, Թեհրանի առրկամիտ հոգաբարձո՞ւն, ծեծկուռող վարդապե՞տը, թէ՞ այս բազմաթիւններ ղեկավարելու ինքնախաբէութեամբ օրօրուող համալսարանական գործիչը։

Ո՞ւր է վախճանը այս բոլորին, եթէ ոչ գաղթահայ համազգային կազմակերպութեան մէջ։ Նախ քան այդ, ժամանակը չէ՞ առեղծելու առողջ, ուժեղ ազգային կազմակերպութիւն մը Հարաւային Պարսկաստանի մէջ։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՃԱՄԲՈՒ ՆՈԹԵՐ

2. ՏԱՔՍ

... Լայնարձակ Լանտը Ատուր գետակի ափերուն վրայ կանգ կ'առնէ։ Արնուհետեւ կը սկսի դալարախիտ բլրակներու ծրփանք մը, որու կանաչ ծովէն անդին, հեռուն, յանկարծ Պիրենեաններու գագաթները իրենց հպարտ խոյանքը կը թեթեւցնեն կապոյտ մշուշներու գրկին մէջ։

Ատուրի ափերուն կը կանգնի Տաքսը, արդիական ժպիտին ու շպարին տակ՝ հին յիշատակներով խահուն այս դալարայարդ քաղաքը։

Իր ծագումը պատմութեան մթնշաղին մէջ կորսուած է։ Բայց ստոյգ է որ ան իր գոյութիւնն ու համբաւը կը պարտի հանքային ջուրի այն աղբիւրներուն, որոնք եզական առատութեամբ կը բխին եւ կը հոսին անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր, մինչ իր շուրջը բնութիւնը միշտ հանդարտ եղած է, եւ հեռու երկրաբանական խռովկած մարզերէ։

Թերեւս վաղնջական օրերուն, բոլոր ապրող եւ մեռած ցեղերէն առաջ, առասպելներու մէջ միայն յաւերժացած մարդիկ նոյն այդ աղբիւրներուն շուրջ պաշտամունքի մը, ուխտագնացութեան մը կուգային և առօնցմէ է թերեւս որ մնացած է այն խորհրդաւոր բառը — Նէֆէ — որով կը յորջորջուի մինչեւ այսօր ալ քաղաքին կեդրոնական տաք աղբիւրը։ Ատուրէն մինչեւ Հռենոս, այդ բառը հաւանաբար, այն անծանօթ մարդոց քով նոյն իմաստն ունէր եւ կը նշանակէր ջուր, հրաշագործ եւ բարերար ջուրը, որ հիներուն քով աստուածներ կը ծնէր և քաղաքներ կազմուելուն պատճառ կ'ըլլար։

Այնուհետեւ Տաքսը միշտ ապրած է պատմութեան բոլոր տաք ու պաղ օրերուն, վալելքի եւ տաժանքի բոլոր շրջաններուն։ Հեշտակեցութեան ճաշակն ունեցող Հռոմայեցիները զայն իբրեւ մնայուն ընդհանուր քաղաք Աքէ Օկիւսէ կոչեցին եւ Հռոմի հիւանդկախ ղրանիկներն ու ստանիկները, մինչեւ իսկ կայսերական աղջիկներ կուգային հոն տաք լոգանքներով կազդուրուելու։ Այդ ծաղկուն ժամանակէն կը մնան պարիսպներ, որոնց շաղախը աւելի տոկուն է մնացեր քան քարը, եւ քարը աւելի դիմացկուն քան իր շուրջը թաւալող ուժերը։ Արդարեւ, մարդկային հեղեղները, անոնք որ բոլոր քառուղիներէ անցած են աւրելով ու որբելով,— Ալանները, Վանտալները, Վիզիկոթները, Վասկոնները, Արաբներն ու Նորմանները, Տաքսի վրայէն ալ թաւալած են միշտ, բայց նախկին գաղղո-հռոմէական պարիսպները պահած են իրենց ձեւը, մինչեւ որ քաղաքը ընդլայնուելով պահանջէն մղուած, փլցած է տեղ տեղ իր պարիսպէ գօտին։

Երկրաբանական չափազանց ուշագրաւ երեւոյթ մըն է հանքային տաք ջուրի բազմազան աղբիւրներու բխումը հնօրեայ և մերօրեայ այս քաղաքին մէջ։ Ատուրի ձախ ափի երկայնքին, որոշ գծի մը վրայ, կարծէք հազիւ ժայռեզէն ներքնախաւին մէջ ճեղք մը գոյացած է եւ այդ ճաթռուածքի զանազան կէտերէն է որ դուրս կը պոռթկայ տաք ջուրը։ 64 աստիճան ջերմութիւն մը ունի եւ օրական տասնեակ հինգ միլիոն լիտրը կ'անցնի. ամենաառատ աղբիւրը Նէֆէ կամ տաք աղբիւրը քաղաքին կեդրոնը քառակուսի, երկնքին բաց աւազան մըն է որ իր հաշուոյն միայն երկու քանի մի միլիոն լիտր ջուր կ'արտահանէ օրական...

Բնութեան խորհուրդին սիրահար մարդուն համար ի՛նչ հաճոյք մըն է կենալ կամարակապ պատուհանին առջեւ եւ դիտել շատ խորերէն եկող գալար եւ տաք ջուրերուն ուղիղ առ ուղիղ բղխումը, պղպջակներու խայտանքը արեւուն տակ եւ ինքն առիւծագլուխ ծորակներու մէջէն ջուրին յաղթական, յորդ պոռթկումը որ փաշտա եւ ծխտա ժամանակին մէջ մաքրութեան եւ ուժի զգայնութիւնը կուտան իրեն։

Այդ առատահոս ակունքները կ'օգտագործուին մեծ մասամբ բազմաթիւ լոգարաններու մէջ, որոնց համբաւը Ֆրանսայէն ներս եւ դուրս տարածուած է։ Ջուրը ոչ միայն իր տաքութեամբ, այլ իր բաղադրութեամբ ազդու է։ Թեթեւ ծծմբային եւ կրային բոյր մը ունի, որ չարգիլեր երբեք անոր գործածութիւնը իբրեւ ըմպելի։

Բայց մանաւանդ ջուրին ամոքիչ եւ բուժիչ յատկութիւնը կը կրկնապատկուի իրեն ընկերացող ցեխին պատճառաւ. տաքուկ, սեւ ցեխ մըն է, հանքային եւ բուսական խառնուրդ մը, որ ճաճանչազգու տարրերու (radioactive) ներկայութիւնը կը մատնէ, ինչպէս ջուրը։ Նրբեմն բաց, ցեխառատ այդ ակունքները ներկայիս ամփոփուած են մասնակի հաստատութիւններու մէջ միայն։ Շահախնդրութեան մոլուցքը հոն եւս իր ոստայնը հիւսած է եւ խեղաթիւրած՝ թեթեւս բնութեան գործը։

Ու Տաքսը իր ջուրերուն եւ ցեխին շնորհիւ, ի վաղուց անտի, համբաւուած է յօդացաւոտներու իբրեւ դաւական իտէալ քաղաքը. բոլոր անոնք, որ իրենց միսերուն, յօդերուն, ոսկրակապերուն մէջ կը կրեն գոյութիւնը մարդկային ժանգին որ կը կարկամեցնէ զիրենք, կ'ամլացնէ իրենց շարժումները ցաւագին պրկումներով, Տաքսի ջուրի եւ ցեխի լոգանքներուն մէջ կ'երթան փնտռելու ամոքիչ բարուք մը. ու Տաքսը յուսախաբ չըներ զիրենք։

* *

Ինչպէս հարաւային Ֆրանսայի շատ մը քաղաքներ, Տաքսն ալ ունի իր սեփական կրկէսը՝ arène, ուր տեղի կ'ունենայ երբեմն երբեմն սպանիական ցլամարտը եւ կամ Լանտի յատուկ ցլակռիւներու մրցախաղը. այնքան սիրելի հարաւի տաքարիւն այս ժողովուրդին։

Անգամ մը հազուադէպ պատեհութիւնը ունեցայ Տաքսի կրկէսին մէջ ներկայ ըլլալու Լանտեան վազելախաղերու (Courses landaises) մրցատօնի մը։ Օտարականի մը, նոյնիսկ հիւսիսաբնակ Ֆրանսացիներու համար անծանօթ բայց արդարև ոգեւո՛ր խռովիչ, ինչ քան տանական խաղ, որ կարծէք մարդուն վայրենի եւ արկածալից օրերէն եկած է մինչեւ այսօր։

Լանտեան վազելախաղը սանձարձակ կեանքի մէջ մեծցած մոլեգին ցլակովերու եւ վտանգի սիրահար երիտասարդ մարդերու կռիւ մը, աւելի ճիշդ մրցակցութիւն մըն է։ Կենդանիները սպանիական զտարիւն, խենթ ցուլերու բնազդները քաշող նըբամարմին կովեր են. գրեթէ վայրենի անասուններ որ ոչ սանձ ճանչցած են ոչ ալ մսուր. ճկուն, հրաբորբ սարմին մը, գինով աչքերով, սպառնացայտ կոտոշները պարուրաձեւ առաջ ցցած եւ փրփուրը՝ կախ իրենց երախէն.. Թմբուկի մը կիրքով կը նետուին կրկէսին մէջտեղը։ Ու մինչ իրենց մոլեգին աչքերը նպատակ մը կը փնտռեն վրան խոյանալու համար, յանկարծ դէմը կ'ելլէ մարդ մը, ճարտարախոյսը, écarteurը, ինչպէս սովորութիւն է կոչել զիրենք։ Պահ մը երկու էակները զիրար կը չափեն, մարդը կը սուլէ, օդին մէջ ոգեկոչող շարժումով մը կենդանիին երեսին կը նետէ խոյանքի հրաւէր մը. ցլակովը կը խուժէ, միակ եւ անզսպելի թափով մը կը նետուի մարդուն վրայ, շնչակտուր անձկութեամբ, մինչ կը սպասէք որ հարուածը պիտի քանդէ, պիտի տապալէ զայն, բայց ահա, ան, հարուածախոյսը, գերագոյն իսկ բոպէին, պիրկ, յեղակարծ, ներշնչուած իսկ շարժումով մը կը դառնայ իր կրունկին վրայ, յանդուգն սայթաքումով մը թոյլ կուտայ որ հարուածը վրիպի ու ցլակովը, գրեթէ քսուելով մարդուն մէջքին, պարապութիւնը կը զգետնէ, կ'անցնի ու կ'երթայ...

Ահա ամբողջ խաղը, վտանգի, ճկուն թռիչքներու անսպասելի ճարպիկութիւններու յաղթական խուսափանքներու եւ երբեմն ալ յեղակարծ զգետնումներու հեւ ի հեւ այդ կայթատօնը։

Ժամանակէ մը ի վեր խոհական օրէնքը մեղմացուցած է բաւական խոյական այդ խաղերուն վայրագ զօրեղկաւթիւնը. Ցլակովերու կոտոշներու ծայրը պարուրուած է գնդաձեւ խցաններով որ կը չքացնէ հարուածներու սպառնալիքը. ու անոնք կը կրեն իրենց կոտոշներուն ագուցուած երկար պարան մը, որ հսկողի մը ձեռքին մէջ, վտանգաւոր պահերուն, սանձ մը կը դնէ անասունին մոլուցքին։

Տակաւին կը տեսնեմ Տաքսի կրկէսը, վազելախաղերու այն օրը. տարեկան ախոյեանութեան մրցումն էր՝ որ տեղի կ'ունենար եւ վեց հազարէ աւելի հրաբորբ ամբոխի մը աչքերուն առջեւ լաւագոյն հարուածախոյսներ ասպարէզ հանած էին ամենավտանգաւոր ցլակովերը։

Սարսուռի լուռ նոպայ մը կ'անցնէր երբ փրփրերախ կովը ասպարէզ կը նետուէր. պահ մը շրջանակային դաշտին տէր կը մնար. մոլորուն աչքերը կը թարթափէին իր շուրջը. գըրգռիչ սուլոցներէ մոլեգնած, կը փնչար ու կը խուժէր առաջ։ Բայց ահա հարուածախոյսը, սակեձամուկ կարճ բաճկոնակով մը իրանը սեղմած գօտին պիրկ մէջքին, կարմիր արախչին՝ գլուխը... անասունին դիմացը կը կանգնի անվհատ, թեւերը օդին մէջ հաստ ոլորքով մը կը բարձրանան, պահ մը տեղին վրայ սառած մը կ'ընէ.. սուլում մը, աչք աչքի, գրեթէ շունչ շունչի... զայրացած գլուխ մը որ կը պոռթկայ... իրանի մը թաւալքը... եւ արդէն կենդանին անցած է մարդուն անութին տակէն, ու ան յաղթական, փոշիին մէջ կը կանգնի հնօրեայ առասպելի մը խրոխտ ժեստով...

Մէկը միւսի ետեւէն կուգային նոր ցլակովեր, նոր հարուածախոյսներ. անոնցմէ ամէնէնէն յանդուգնները կը բազմապատկէին իրենց խաղը, կուրծքերնին ցուցադրած անասունին կրկնակի, քառակի խոյանքներուն, կարծէք գինովութիւնն ունէին վտանգին... ու նաեւ ցատկողները՝ անոնք որ մասնաւոր ձեւը ունէին իրենց վրայ խուժող անասունին երկայնքէն ոստումով մը անցնելու...ու նաեւ պարտուողները՝ անոնք որ ցլակովի գլխուն վրայէն կը շրջէին ու կը մնան փոշիին մէջ գետնամած.

Քովս գտնուող ծերուկ Լանտեցի մը սակայն իր տխրութիւնը կը յայտնէր. «Ո՜հ այն օրերուն երբ ես երիտասարդ էի խաղը ինչքան աւելի գեղեցիկ էր. ցուլերը կոտոշներ ունէին եւ պարանազերծ կ'ելլէին ասպարէզ. հարուածախոյսը անթակալ վտանգին, վարժ, շատ աւելի տէր էր արուեստին. ան խմճմանք ունէր լաւ ճանչնալու իր ցլակովին բնութիւնը եւ ժումները. ան կը քննէր ինչ կոտոշէն կուգայ հարուածը, կճղակներէն կուգայ թափը կը ճանչնար նաեւ իր իսկ ... նին բոլոր կարելիութիւնները արժէքը. Այսօ՛ր ... պաշտպանուած, կեանքերնին ապահովագրութեան տակ, այս հարուածախոյսները արհեստաւորներ են որ կրկէս իրենց ապրուստը կը տապալեն. ...չունին իրենց կոչումին ... արուեստին ...Ո՛ւր սակայն ... երբեմնի հարուածախոյսը որ յաղթական պայքարէն դառնալ մը կը պարգեւէր ... ամբոխին, ամէն ոք իրեն կը նետէր, ան կ'առնէր ... կ'իյնայ իր դաշին մէջ ... թօղուր իր հետեւորդներուն ... հաւաքեն գետին թափուած ... ները։

Բայց, բարեկամս գիտեմ քա՛ղ նստած ստարականին ... գին այդ պահուն ափսոսանք ունի տարաշխարհիկ ... մը, գիտե՞ս թէ ան ալ կ ... հեռաւոր օրերու արեւոտ ... տուն մը, Խէչոյի տուն ... եօթը արամբի զաւակները ... տան, որոնք իրենց հօր ... տակ գարունքի կը հանէին ... տերու իշխան Հայու ցուլը ...

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՇՐՋԱՆ(Ը) ԿԸ ՆԱԽԱՁԵՌՆԷ ԸՆԴՀ. ՊԱՏԳ. ԺՈՂՈՎԻ ՄԸ ԳՈՒՄԱՐՈՒՄԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռումանիոյ ... վարչութիւնը Հ. Մ. Ը. Մ.ի ... շրջաններուն ուղղած շրջա... բականի մը մէջ կ'ըսէ.—

Աւելի քան եօթը տարի ... գաւ այն օրէն ի վեր՝ երբ ... քիոյ դէպքերը Հարուածեցին ... Միութիւնը եւ զայն գրեթէ ... չորս հովերուն։ Բայց սերմը ցա... ուած էր արդէն, եւ չէր կրնար ... ծիլերը չտալ հոն ուր որ նետուած ... գինք ճակատագիրը։ Ու Հ. Մ. Ը. Մ ... թէեւ ընդհ. կեդրոնէ մը զուրկ, բայց արմատ բռնեց ամենուրէ... գաղութներու մէջ, որովհետեւ ... կոչուած էր իրական, շօշափելի ... րի մը։ Ան ծլեցաւ ու ծաղկեց ... ամենուրեք ուր ափ մը հայ ... տանիներ կային, ինքնաբուխ ... նածին թափով մը։ Այս պահ ... աշխարհի ամէն կողմը Հ. Մ. Ը. Մ ը կայ եւ կ'ապրի, ամէն ... գաղթավայրի մէջ, ... ամէն երկրի մէջ ուր հայ ... կայ Հ. Մ. Ը. Մ ը իր բջիջը ունի ...

Արդէն հինգէն աւելի են ... մակերպուած շրջանները, եւ ... մը երկիրներու մէջ ալ կան ... կուսի մասնաճիւղեր. բայց ... շրջանները եւ մասնաճիւղերը բացի եղբայրական կապէն ... միացնէ բոլորը, չկրցան գտնել ... ընդհանուր, հաւաքա... գանգուած մը, որովհետեւ ... հնարաւոր չեղաւ գլուխ ... կեդրոնի մը կազմակերպութիւն ...

Հիմա որ կեանքը բնակա... դարձաւ գրեթէ ամէն հայ ... ղութի մէջ եւ արդէն պատե... թիւ մը հասան Հ. Մ. Ը. Մ ... բջիջները աշխարհի վրայ, ... տեն է որ խորհինք քով քովի ... լու եւ ընդհ. կեդրոն մը ստեղծե... լու ծրագրին համար։ Որքան ... դժուար ըլլայ բոլոր շրջ... պատգ. ժողովի մը մէջ խմբ... գործը՝ այնուամենայնիւ պէտք ... գլուխ հանուի ան, որովհետեւ ... կեանքը կը հարկադրէ ... ջապէս ունենալ մեր հաւաք... կամքն ու մեր հաւաքական ... խատանքը։

Ռումանիոյ ընդհ. վար...

...ը ծխականաց առաջարկները
...ներկայացնէ պատգամաւորա-
...ւորվի գումարման համար։
...ժողովական ժողովին յարմար
...վայրն մը մէջ, Աթէնք կամ Փարիզ
...ղ գումարել Հ. Մ. Ը. Մ.ի
...ընդհ. Պատգ. Ժողովը։

— Պատգ. Ժողովը կազմել ...կազմակերպուած շրջաններէն (...անիա, Պուլկարիա, Ցու-...անիա, Եգիպտոս, Սուրիա, Ա-...մերիկա, Ֆրանսա) ընտրուած երե-...սփոխան պատգամաւորներով։

— Եթէ նիւթական ար-...գելքներ կան շրջանէն պատգա-...մաւոր ղրկելու՝ կարելի ըլլայ ...գումարման վայրէն ալ նշանա-...կել, սակայն պատգա-...մաւորներէն գոնէ մէկը ղրկել ...շրջանէն։

— Սոյրեւ առաջարկուած ...օրակարգի հարցերուն նախաքըն-...նութիւնը բաժնել այժմէն շրջան-...ներուն մինչեւ որպէսզի ամէն մէկը ...ուղղուած կամ տեղեկագիր բերէ։

— Ճանապարհածախսի հոգը ...իւրաքանչիւր ամէն շրջանի իրեն վրայ, ...գումարուած վայրի շրջանին ...ինչ ուրիշ երկիրներէ եկող ...պատգամաւորներու բնակարան ...հայթայթելու հոգը։

— Խորհրդակցական ձայնով ...մասնակցիլ բոլոր այն անձերը ո-...րոնք մասնակցած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի ...հիմնադրման կամ մաս կազմած ...են իր կեդրոնական վարչու-...թեանց եւ որոնք հնարաւորութիւն ...ունին ներկայ ըլլալու։

— Պատգամաւորներու ըն-...տրութիւնը կատարել, ըստ կա-...նոնագրի, Շրջ. Ժողովներու մէջ

— Պատգ. Ժողովը հրաւի-...րելու հոգը յանձնել այն Շրջ. ...Վարչութեան, որուն վայրը յարմար ...կը գտնուի Պատգ. Ժողովը գումարել։

— Պատգ. Ժողովի գումար-...ման ձեռնարկել անմիջապէս որ ...Շրջ. Վարչութիւններ իրենց ...համաձայնութիւնը տան սոյն ...առաջարկներուն եւ խոստանան ...մասնակցիլ Պատգ. Ժողովին։

11 — Պատգ. Ժողովին բերել ...ամէն շրջանի վերջին 7 ամեայ ...գործունէութեան տեղեկագիրը՝ ...վիճակագրական նօթերով մէկտեղ։

11 — Մինչեւ յառաջիկայ ...Նոյեմբեր 25 յայտնել թէ առա-...ջարկուած վայրերէն ո՞ր կը նա-...խընտրէք, ինչ կը խորհիք վերջ-...նական թուականի մասին, եւ ինչ ...առաջարկութիւններ կ'առաջարկէք ...օրակարգի մասին։

12 — Պատասխանները ուղղել ...Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռումանիոյ Շրջ. ...Վարչութեան (27 Bul. Carol, Bu-...curesti) որ ստացուած գրութիւն-...ները պիտի յղէ այն շրջանին, որ ...ժողովը գումարելու յարմար կը

տեսնէ շրջաններու մեծամասնու-թիւնը։

Իսկ իբրեւ օրակարգ առա-ջարկուած է.—

1 — Վերաքննութիւն ծրա-գիր-կանոնագրի։

2.— Ուրուագիծ ներքին կա-նոնագրութեան որուն վրայ հիմ-նուելով շրջանները իրենց ներքին կանոնագրերը պատրաստելու են։

3 — Պատրաստութիւն մար-զական կանոնագրի մը։

4.— Պատրաստութիւն Սկա-ուտական կանոնագրի մը։

5.— Կապ Սկաուտական մի-ջազգային կեդրոնին հետ։

6.— Կապ Ողիմպիական մի-ջազգայինին հետ։

7.— Վաւերացում հայկա-կան մրցանիշերու։

8 - Հայկական ընդհ. ողիմ-պիականներ։

9.— Կազմակերպութիւն Շր-ջաններու եւ մեկուսի մասնա-ճիւղերու։

10.— Ընդհ. կեդրոնի խնդիր։

11.— Պիւտճէ։

12 — Օրկան։

13 — Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշ. տիտղոս։

14 — Հիմնադրամի հարց։

ՄԱՆՇԻ ՓԱՊՈՒՂԻՆ

Վերջին տարիներս եւրոպա-կան մամուլը սկսած է լրջօրէն զբաղիլ Մանշի փապուղիին խնդրով։ Մենք պիտի չքննենք հարցը տն-տեսական, քաղաքական կամ զինուորական տեսակէտով, այլ բաւականանանք ընդհանուր ակ-նարկ մը նետելով նախնական ուսումնասիրութեանց եւ շինու-թեանց ծրագրին վրայ։

Փապուղիի մասին կատար-ուած ուսումնասիրութիւնները ար-դիւնք են երեք քառորդ դարու պրպտումներու եւ խուզարկու-թեանց։ Արդարեւ, 1856ին էր որ Թոմէ տը կամօն առաջին անգամ ըլլալով ներկայացուց դրական ու շօշափելի ծրագիր մը։ Այնուհե-տեւ, առանց ընդհատման Մանշի մէջ եղան խորաչափական ուսում-նասիրութիւններ, ինչպէս նաեւ երկրաբանական քննութիւններ ընդծովեայ հողին կազմութեան մասին։

Այսօր կրնանք ըսել թէ խն-դիրը աւելի լուրջ ու գործնական փուլի մը մէջ մտած է։ Արդի ծրագիրը կը նախատեսէ երկու զուգահեռական ներքնուղիներ, իւրաքանչիւրը պարունակելով գիծ մը միայն, բաղկացած կրա-շողախէ կիսաբոլորաձեւ որմա-գրուագէ, որ կը ներկայացնէ ա-

ռաւելագոյն գիմագրական ուժը։ Երկու մուտքերու միջեւ տարա-ծութիւնը պիտի ըլլայ 63 քիլո-մեդր, որուն 38 ու կէս քիլոմեդրը պիտի փորուի ծովին տակէն։

Արդ, ընդծովեայ բաժնին ա-մէնէն ցած մասը մօտաւորապէս 80 մեդր խորութիւն մը պիտի ունենայ։ Մանշի առաւելագոյն խորութիւնը 46 մեդր է, իսկ ներքնուղին պիտի փորուի կաւճա-յին խաւի մը մէջ, որ գորշագոյն կակուղ ու անթափանց է։ Նոյ անցքերէ մղուող ջուրերուն հա-մար նախատեսուած են ջրհաւաք ներքնուղիներ եւ ջրհորներ։

Նկատի առնելով ծակ բանա-լու համար արդիական լաւագոյն մեթոտները, կը յուսացուի որ աշխատութիւնները յաջողու-թեամբ աւարտին 5 տարիէն, եւ թերեւս աւելի կանուխէն։ Ընդհ. ծախքը 3 միլիառ ֆրանք նախա-տեսուած է։

Փապուղիներու շինութեան ամենադժուարին հարցերէն մէկը եղած է անոնց օդը փոխելու խըն-դիրը։ Ելեկտրական հովահարնե-րու շնորհիւ կարելի է քանի մը վայրկեանէն դուրս վանել փապու-ղիին ապականած օդը եւ անոր տեղ մաքուր եւ չնչելի օդ լեցնել։

Փապուղի շինողները կը զբա-ղին ուրիշ դժուարութեամբ մը. երբ հարկ ըլլայ փորել կակուղ հողի մը մէջ, ուրկէ ջուրը կրնայ դիւրութեամբ ներս խուժել, այդ պարագային պէտք է մասնաւոր միջոցներ գործածել փլուզումներու առաջքն առնելու համար։

Այսր համար, մասնաւոր գոր-ծիքներով խիստ զօրաւոր կերպով ճնշուած օդը կը քշեն փապուղիին մէջ, որ իր սաստիկ ճնշման տակ, ջուրին ծանրութեան կամ ներս հոսելու ձգտումին հակազդելով ետ կը բանէ զայն։ Այդ օդը պէտք է ա՛յնքան զօրաւոր ըլլայ որ կա-րողանայ ջուրը վեր բանել։

Ընդհակառակն, երբ պէտք ըլ-լայ անցք բանալ կարծր ապա-ռաժներու մէջէն, նորագոյն գոր-ծիքներու միջոցաւ շատ դիւրու-թեամբ կարելի է գլուխ հանել գործը, պայթուցիկներ գործածե-լով. այդ պարագային, ջուրերու խուժումի որեւէ վտանգ չի սպառ-նար, որովհետեւ ապառաժը ինք-նին զօրաւոր արգելք մը կը հան-դիսանայ անոր։

Փապուղիները ողողումէ կամ բացարձակ փճացումէ զերծ պա-հելու համար կը գործածուին մասնաւոր դանակներ, որոնք ար-կածի առեն ինքնաբերաբար գոց-ուելով, կը սահմանափակեն ա-ղէտին մեծութիւնը։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԿ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ
„ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը

ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեղ-ւոյս կոմիտէին նախաձեռնու-թեամբ հանդիսաւորապէս տօն-ուեցաւ Դաշնակցութեան Օրը՝ 6 Հոկտեմբեր կիրակի կէս օրէ վերջ իր սեփական տան մէջ. սրա-հը լեցուն էր տեղացի ժողովուրդով։

Բեմին ճակատը զարդարուած էր Դաշնակցութեան հիմնադիր-ներու նկարներով սեղանին. առջեւ դրուած էր Դաշնակցութեան դրօ-շակը՝ վրան գրուած «Մահ կամ Թշնամութիւն» վերտառու-թիւնը։ Երկու կողմէն կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռա-գոյնները։

Հանդէսին նախագահ ընկեր Հ. Աւետիսեան հակիրճ խօսքերով բացատրեց տօնին իմաստն ու նը-պատակը եւ պատկերացուց Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործունէութիւ-նը մինչեւ 1920 թուականը, ըսաւ թէ քանի մեր հայրենիքի անբաժան մասը կազմող հողամա-սերը չեն միացած Հայաստանին, քանի չեն բացուած հայրենիքի դռները գաղթական ժողովուրդին առջեւ, մինչեւ որ չիրականանայ Միացեալ Անկախ Հայաստանը, դաշնակցութիւնը անվարան պիտի շարունակէ իր ճամբան զոր գծած են իր նախորդները։ Ապա հրաւի-րեց ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութիւն պահել յար-գելու համար յիշատակը բոլոր անոնց որ ինկան յեղափոխութեան եւ ազատագրութեան ճամբուն վրայ։

Խումբ մը ընկերներու եւ օ-րիորդներու կողմէ երգուեցաւ «Մշակ բանուոր»ը։ Ընկեր Հայկազ Ներկարարեան արտասանեց «Հայ հերոսները» ընկեր Կ. Ցօնապետեան «Զարկ կովկաս»ը, Տիկին Վառվառ Ցօնապետեան մեներգեց «Հայ-րենիքդ մոռցիր»։

Ապա ծափերու մէջ բեմ բարձրացաւ օրուան բանախօս ըն-կեր Ղուարշ Միսաքեան, որ բա-ցատրեց թէ ինչպէս Դաշնակցու-թենէն 20-30 տարի առաջ հայ ժողովուրդը անհանդուրժելի տանե-լով իր կրած տառապանքը, պա-հանջ զգաց ինքնապաշտպանու-թեան եւ կռուի։ Ցիշեց զանազան փաստեր 1860-70 ական թուա-կաններէն, Խրիմեան Հայրիկ, Պէշիկթաշ-լեանի մարտաշունչ երգերէն մինչեւ զանազան գաղտնի կազ-մակերպութիւնները։ Յիշեց յօդ-ուած մը ազգային երեսփոխան Ստեփան Փափազեանի մէկ ճառէն Պոլսոյ Ազգային Ժողովին մէջ։ «Հայն ալ ոգի պիտի առնու եւ

ինքզինքն պաշտպանելու փորձ ընել պիտի ճգնի, կառավարիչ մոլեգ-նութեամբ, սրտապինդ քան գգիւղացի պիտի կռուի անոր հետ եւ քաջութեամբ պատիւն ու կի-նը կամ զաւակը պիտի ազատէ անօրէնին ձեռքէ եւ անոր փանէ.. Գաւառացիք փոխանակ կեանքն ամբողջ հողագործութեամբ անցը-նելու, եթէ անոր մէկ մասը վա-ռօդ գործածելու, սուր շողշողացնե-լու նուիրէին..»

Յետոյ պատմական ակնարկով մը պարզելէ յետոյ մեր մօտաւոր անցեալը, համոզիչ փաստերով ցոյց տուաւ թէ ինչպէս Հ. Յ. Դաշնակ-ցութիւնը դուրս բերաւ մեր ժո-ղովուրդը իր ստրկական եւ անկազ-մակերպ վիճակէն, վերստեղծեց հայ ազգային միութիւնը, դարբ-նեց մեր ցեղի մարտական կորովը, եւ կերտեց անձնուիրութեան եւ այլ մեծ առաքինութիւններու խտէալներու ընդունակութիւնը։ Յետոյ եզրակացուց թէ՝ ինչպէս անցեալին, նոյնպէս ալ ներկայիս հայ ժողովուրդը ամուր փարած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որովհետեւ ան գիտէ թէ ամէն անգամ վը-տանգի դէմ առաջին կուրծք տուողը, առաջին զոհաբերողը Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եղաւ, եւ նոյն-պէս փորձառաբար կը զգայ թէ նաեւ օրերու մէջ դարձեալ մեր կուսակցութիւնը պիտի ըլլայ իր կողքին կանգնողը. որովհետեւ կը գիտակցի թէ դարձեալ Հ. Յ. Դաշ-նակցութիւնն է որ իր կուռ կազմա-կերպութեամբ, հասուն փորձա-ռութեամբ եւ անպառ զոհաբե-րութեամբ պիտի իրականացնէ մեր ժողովուրդին յոյսերն ու ձգտումները եւ անոր վերջնական ազատագրութիւնը։

Հանդէսին երկրորդ մասին արտասանեցին Տիկին Անուշ՝ «Եր-գում»ը, Օրիորդ Զարուհի Քէշիշ-եան՝ «Հայաստան»ը. ընկեր Խաչիկ Յարութիւնեան մեներգեց «Պա-րահիտար»ը։ Մէջ ընդ մէջ եղան հայկական պարեր, ղեկավարու-թեամբ Օր. Զարուհի Քէշիշեանի։

Երգեցիկ խումբի «Մենք Ան-կեղծ Զինուոր»ով փակուեցաւ հանդէսը ուշ ատեն։ Ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեամբ եւ ազդուած ազատաշունչ խօս-քերէն։

Հ. Աւետիսեան

ՌՈԱՆԻ ՄԷՋ

ՌՈԱՆ, 14 Հոկտ.— Շուրջ երկու տարի կ'ընէ որ փոքրիկ գա-ղութ մը ունինք հոս, եւ վերջերս կազմուեցաւ դաշնակցական խումբ մը, ինչ որ առաջին կազմակեր-պութիւնն է Ռոանի մէջ։

Կիրակի օր տօնեցինք «Դաշ-նակցութեան Օր»ը։

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Պարսամ Յա-կոբեան կը ծանուցանեն իրենց անդրանիկ զաւկին ծնունդը։
15 Սեպտ. 1929

Ընկեր Արշակ Պողիկեան հան-դէսը բացաւ «Մշակ բանուոր»ով, յետոյ պարզեց օրուան նշանա-կութիւնը հակիրճ կերպով։ Եղան արտասանութիւններ, ուղերձներ, նուագ, երգ եւլն.։ Լիոնէն հրա-ւիրուած ընկ. Բաբկէն Աղաբէկ-եան մէկ ժամ խօսեցաւ օրուան տօնին մասին, պարզելով հայ ժո-ղովուրդին վիճակը 70ական թուա-կաններէն մինչեւ մեր օրերը։ Պարզեց Դաշնակցութեան ծնուն-դն ու գործունէութիւնը, յիշեց Խանասորի արշաւանքը, Պանք Օ-թոմանը, Սասնոյ կռիւները, եւ 1917էն մինչեւ 1920ը մղուած կռիւները՝ արիւնարբու Թուրքին դէմ։

Եզրակացնելով ըսաւ որ, իբ-րեւ անկախ ազգ, մենք պէտք չէ դադրինք աշխատելու հայրենիքի ազատագրութեան համար։ Պէտք չէ յուսահատինք ու թուլնանք, այլ կազմակեր-պուինք, գաղթահայութիւնը Հայ պահենք եւ սպասենք այն վայր-կեանին, որ ուշ կամ կանուխ պի-տի հնչէ։

Ընկեր Ղազարոս արտասանեց «Ցարգանք քեզ»ը։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին ընկերներ Կարապետ Համալեան եւ Ղազարոս Պագրճեան (ջութակ)։

Կատարեալ մեծամասնութիւնը ներկայ էր։ Հանդէսը վերջացաւ ուշ ատեն, եւ ժողովուրդը մեկնե-ցաւ լաւ տրամադրութեամբ։

Մ. Թորոսեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կիրակի, 13 Հոկտեմբերի առաւօտեան ժամը 8ին տեղի ունեցան Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպո-լի մասնաճիւղային մրցումները, Stade Pershingի մէջ, մեծ կա-նոնաւորութեամբ։ «Ռոնի»ի եւ «Մարսէլ»ի մարզիկներուն միջեւ սկսաւ առաջին մրցումը եւ յաղ-թական հանդիսացաւ «Մարսէլ», 2ի դէմ 0-ով։

Երկրորդ մրցումը «Իթալի-Ալ-ֆորվիլ»՝ վերջացաւ «Իթալի»ի յաղթութեամբ՝ 2-0։ Երրորդ մրցման համար Դաբաղեանի «Հօմէ»ի նորակազմ խումբը դաշտ եկաւ «Պուա Քոլոմպ»ի դէմ խաղալու՝ սակայն այս վերջինը ներկայ չըլլալուն համար պարտուած սեպուեցաւ, ախոյեանական մրցումներուն պայմաններուն համաձայն։ Ժա-մը 11ին տեղի ունեցան «Պիյ-անքուռ-Անկիէն»ի շատ հաւա-սար խաղարկութիւնը, որ վեր-ջացաւ 0 ով-0։ Յաջորդ կիրակի առաւօտ կը վերսկսի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ախոյեանութեան մասնա-ճիւղային մրցումներու երկրորդ «Թիմ»ը, զանազան խումբերու միջեւ։

Հ. ՊԱՉԻՐԿԵԱՆԵԱՆ

ՌՈՒՍԱԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ
ԿԱՄ
ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՌՈՒՍԱԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ

...Տարի մըն է որ Խ. Միութեան ...կը շրջիմ ամէնուղղութեամբ։ ...անցած եմ Լէնինգրադէն, ...յաճախ հանդստացած եմ ...տեկամի մը ...մօտ, Փրանսացի ...բարի մարդերէ կազմուած ...մը տունը։ Հոն ճանչ-...ցայ հարազատ ընչազուրկի ...հոգերն եւ ուրախութիւնները. ...ժողովուրդ մը որ երկար ատեն ...է Թշուառութեան դէմ՝ ...հետ շատ մը նաւահանգիստ-...ներուն մէջ, Համպուրկի, Նիւ ...Եօրքի, Պուէնոս Այրէսի, Մար-...սիլի մէջ։ 1905ին Ռուսիայէն ...փախի ջարդերուն եւ ճնշում-...ներուն հետեւանքով եւ ի վերջոյ ...հաստատուի Փարիզ։ Երկար

տարիներ հոն ապրեցաւ, իր ձեռ-քերուն աշխատանքով, դժուար ապրեցնելով իր 7 զաւակները, (անձնապէս, անոնց վեցը կը ճանչ-նամ), եւ իր իրիկունները նուի-րելով ռուս նաւազներու սենդի-կային։

Երբ օտար պետութիւնները կ'ուզէին միջամուխ ըլլալ Ռու-սիոյ գործերուն կրգոութիւննե-րը որ կը կատարէր, պատճառ տուին իր Ֆրանսայէ արտաքսու-մին, ամբողջ ընտանիքով։ Երբ «Բոլշեւիկեան պատանդ» 1919ի ձմրան հասաւ Պետրոգրադ. Ռու-սիոյ մէջ ձերբակալուած Ֆրան-սացի սպաներուն փոխարէն։ Մա-հացու վտանգի եւ սովի պա-հուն, այս ծեր գործաւորը ուրա-

խութեամբ՝ յեղափոխութեան եր-կիրը կը բերէր իր վեց զաւակ-ները։

Լէնինգրադի մէջ, յաջորդա-բար կազմակերպեց Մանկանց ցուներ, դարձաւ «Ելբրագա» պան-դոկին մէջ հաստատուած մեծ Մանկատան վերակացու, յետոյ տնօրէն լուացարանի մը։ Յետոյ, երկար ատեն մնաց անաշխատ

Գրեթէ երկու տարիէ ի վեր բանուոր է Սամոյլովա կարի գոր-ծատան մէջ։ 40 տարուան բան-ւորական փորձառութիւն ունի։ Դեռ կայտառ մարդ մըն է, որ իր յեղափոխական անցեալէն կը պահէ յաճախ, քաջութեամբ ա-զատ խօսելու եղանակ մը։

Կը կոչուի Աղեքսանդր Իվա-նովիչ Ռուսակով կը բնակի Լէ-նինգրադ, Ծէզերբով փողոց, Թիւ 19։»

Անոր ընտանիքէն բաժնուե-ցայ գեկտ. 30ին։ Լաւ ճանչնամ ընտանիքը։ Ցետոյ թէ ինչպէս կ'ապրէ ան։ Ցեղեակ էի անոր փոքր նեղութիւններուն։ Գիտէի թէ նոյն բնակարանը հաստատ-ուած երիտասարդ համայնավա-րուհի մը ամիսներէ ի վեր կը ստիպէր զայն որ զատեր հե-տապնդէ և նոյնիսկ զայն կը մատնէր իբրեւ ոճրագործ մը, զայն դուրս նետելու համար սենեակէ մը— աւելի ճիշդը, լո-գարանի մը եւեւ, նրանցքի անկիւնէ մը— ուր կը պառկի. կ'ուզէր զայն առնել անոր ձեռ-քէն։ Գիտեմ թէ բնակարանի տագնապը ծանր է խորհրդ. Մի-ութեան մէջ եւ թէ այս տեսակ պատմութիւնները ցանցառ չեն։ Բայց, ահա, ինծի զայց կուտան Լէնինգրադի «Պրավդա»էն հրա-տարակուած ըմբոստացուցիչ յօդ-ուած մը, յունուար 31ին, ճիշդ այս խնդրին վրայ։

Հոս կը հանդիպիմ երկու Ֆրանսացի գրողներու— Փիէր Փասքալ եւ Վիկտոր Սէրժ, ո-րոնք երկար ատենէ ի վեր Ռու-սիա կը բնակին եւ շատ լաւ կը ճանչնան բանուոր Ռուսակովը՝ կը հանդիպիմ բժիշկի մը որ զայն կը ճանչնայ 20 տարիէ ի վեր։ Անոնց հետ կը հաստատեմ թէ Լէնինգրադի «Պրավդա»ի յօդուածը բարոյական անորա-կելի յարձակում մըն է։ Ես ինքզինքիս կը հարցնեմ թէ ինչ-պէս նման բան մը կրնայ պա-տահիլ Խ. Մ.ի երկրորդ մայրա-քաղաքին մէջ։ Ի՞նչպէս կարելի է զրպարտել հալածել, իբրեւ չարագործ, իբրեւ հակայեղա-փոխան մը ժողովրդեան Թշնա-մանքին եւ արհամարհանքին մատնել յեղափոխական ծեր բանուոր մը, որուն անցեալն ու ներկան անբասիր են։ «Պրավ-դա»յի յօդուածը զայն կ'որակէ կուլակ, նեպման, հակայեղա-փոխական։երեք անընդունելի եւ վտանգաւոր սուտեր։ Չէի գի-տեր թէ կարելի էր Թոյլ տալ որ այս բառերուն հետ խաղան։ Յօդուածը զայն կը ներկայացնէ նաեւ իբրեւ շահադէտ։ Չորրորդ սուտ։ Իբրեւ «Ֆրանսայի մէջ, գլխարկի վաճառատան մը նախ-կին սեփականատէր»։ Հինգե-

րորդ սուտ։ Իբրեւ «հալածիչ Պեսարապիացի երկու երիտա-սարդ համայնավարուհիներու։» Վեցերորդ սուտ։ Հեղինակին որ Ռուսակովը կը բաղդատէ նոր հրացանազարկ մարդասպանի մը մասին, շեշտին եւ եզրակացու-թիւններուն վրայ բան չեմ ըսեր։

Իր ընտանիքին հետ, զայն կ'ամբաստանեն թէ իր բնակարա-նը գացող համայնավարուհի մը չարչրկած է. Դժբախտաբար անոնց համար որ այս պատմութիւնը կը կերտեն, շատ լաւ կը ճանչնամ խնդրոյ առարկայ այս մար-դիկը։

Այս միջադէպը սկսած է զարգացած եւ պարկեշտ կնոջ մը վրայ կատարուած բռնու-թիւններով, իմ մէկ բարեկամիս կինը, որ գիտեմ թէ որեւէ մէ-կուն վրայ բռնութիւն գործելու անկարող է։ Ան անհամարհուած է, գրգռուած եւ ծեծուած, իր տան մէջ իսկ, մէկու մը կողմէ որ զինքը չէր ճանչնար, մէկը որ դուրսէն կուգար եւ ներս կը մտնէր առանց իր արտօ-նութեան։

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱԹԻ

որոնք քանի մը ժամ շարունակ ցոյցեր ըրին՝ մինչեւ որ ոստիկանութիւնը վերահաստատեց կարգը։

Ցոյցեր կատարուեցան նաեւ ֆրանսական եւ ամերիկեան հիւպատոսարաններուն առջեւ՝ «իրրէտէնթիստ»ներու կողմէ, խնդրելու համար Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի աջակցութիւնը իտալական կեղեքումներուն դէմ։ Նախատական խօսքեր ուղղուեցան Մուսոլինիի հասցէին Զաղրէպի մէջ ամբոխին կողմէ։ Ամբոխը յետոյ ուղղուեցաւ աւստրիական հիւպատոսարանին առջեւ, պահանջելով որ Հարաւային Թիրոլը Աւստրիոյ վերադարձուի։

Եուկոսլաւիոյ կիներու ազգային կոմիտէն հետեւեալ հեռագիրն ուղղեց Իտալիոյ կիներուն.— «Յանուն մարդկութեան եւ աշխարհի կիներու համերաշխութեան, կը խնդրենք Իտալիոյ մեր քոյրերէն արգիլել Փոլայի անմեղ դատապարտեալներու մահապատիժը»։

Այս միջադէպը իր ծայրագոյն աստիճանին կը հասցնէ դժգոհութիւնը Սլովէններու, որոնք իտալական մականին տակ կը գտնուին Իստրիոյ Թերակղզիին մէջ։ Այս Թերակղզիին մէջ կը գտնուին Աւստրիոյ նախկին պատերազմական նաւահանգիստները, որոնց բնակիչները մեծ մասով Սլովէններ են։ Հակառակ անոր որ այս վերջինները փոքրամասնութեանց իրաւունքները պէտք է վայելէին ըստ դաշնագրի, սակայն կը գանգատին թէ իտալական բռնակալութեան տակ կը կեղեքուին։ Իտալեւեուկոսլաւ հին վէճերուն վրայ աւելնալով այս մէկն եւս մեծ գրգռութիւն առաջ եկած է Եուկոսլաւիոյ զանազան մասերուն մէջ։

⁖ Խնդրոյ առարկայ սպանութիւնը տեղի ունեցած էր յունիս 24ին, Փոլայի մօտ ընտրութեան մը միջոցին։ Մինչ 100 ֆաշիստներ զինուորական շարքով կ'ուղղուէին դէպի քուէտուփ, քօմիտի փողոցէ մը համազարկ մը սկսաւ՝ սպաննելով մէկ ֆաշիստ եւ վիրաւորելով քանի մը ուրիշներ։ Հինգ ուսանողներ ամբաստանուեցան իբրեւ հեղինակ այս ոճիրին եւ ասոնք է որ մահուան դատապարտուած են հիմա։

«Պողպատէ Սաղաւարտ»ը լուծուած

Պերլինէն կը հաղորդեն թէ Փրուսիոյ Ներքին Նախարարը ստիպուեցաւ խիստ եւ արմատական միջոցներ ձեռք առնել «Պողպատէ Սաղաւարտ» կազմակերպութեան դէմ, որ իր սպառնալից կեցուածքով կրնար տագնապ յառաջ բերել թէ՛ ներքին եւ արտաքին տեսակէտով։ «Պողպատէ Սաղաւարտ» կազմակերպութիւնը ասկէ վերջ ապօրինի հանգամանք ունենալով, լուծուեցաւ։

Այս կազմակերպութիւնը ստեղծուած էր Հռէնոսի շրջանին մէջ։ Գերմանիոյ բոլոր մասնաճիւղերն ալ իրարու ետեւէ պիտի լուծուին։

Այս կազմակերպութիւնը, որ պետութեան մէջ մտած է, իր անհաշտ ընթացքով կրնայ խռովութիւններ յարուցանել։ Նախարարը աւելցուց թէ, հանրապետական կառավարութիւնը թէեւ բաւական զօրաւոր է ինքզինքը պաշտպանելու հաւանական յարձակման մը դէմ, սակայն անխոհեմութիւն պիտի ըլլար ազատ ձգել այս տարրերը, որոնք ամէն գնով որոշած են զինքը տապալել։

Գերմանիոյ մէջ մեծ հետաքրքրութիւն յառաջ բերած է Փրուսիոյ Ներքին Նախարարին այս կորովի որոշումը, քանի որ նախագահ Հինտէնպուրկ պետն է «Պողպատէ Սաղաւարտ» կազմակերպութեան, որով խիստ փափուկ կացութիւն մը ստեղծուած է։

Ռուսերը Չինաստան կը մտնեն

Խարպինէն չինական աղբիւրէ հասած պաշտօնական լուրերու համաձայն, խորհրդային 800 զինուորներ առջի օր անցած են Ամուր գետը, հրետանիի կրակի պաշտպանութեան տակ։ Ընկղմած են չինական երեք թնդանօթակիրներ։ Մէջը գտնուած 500 չինացի նաւազներն ալ խեղդուած են։ Ռուսերը գրաւած են Լին-Քիանկ-Հսիէնը։

Ռուս յարձակողականն սկսած է կիրակի իրիկուն՝ օդային բուռն ռմբակոծութենէ մը յետոյ, որ Լին-Քիանկ-Հսիէնի շրջանին մէջ հեռագրական եւ հեռաձայնական հաղորդակցութիւնները խանգարած է եւ ժողովուրդը ստիպած հեռանալու։

Խարպին հասած խորհրդային պաշտօնական զեկոյց մը կ'ըսէ թէ խորհրդային բանակն ու նաւատորմը վճռական միջոցներ ձեռք առած են սահմանագլուխի այն մասին մէջ, որ կը գտնուի Ամուր գետին վրայ, իբրեւ փոխ-վրէժ Չինացիներուն դէմ, որոնք թնդանօթի կրակ բացած եւ ականներ դրած էին՝ ընկղմելու համար ռուսական նաւերը։ Նման գործողութիւն կրկնուելու պարագային, Մոսկուա փոխ-վրէժի պիտի դիմէ անմիջապէս։

Կացութիւնը Յունաստանի մէջ

Վարչապետ Վէնիզէլոս, արտաքին նախարար Միխալաքոփուլոսի ներկայութեան, Եւրոպայի վերջին ճամբորդութեան մասին երկար զեկոյց մը տուաւ ժողովրդական կուսակցութեան վարիչ Ցալտարիսի։

Այս տեսակցութենէն յետոյ, Վէնիզէլոս յայտնեց լրագրողներուն թէ՝ Ցալտարիսի հետ խօսած է այն մասին թէ ինչո՞ւ ժողովրդական կուսակցութեան պատկանող երեսփոխանները ներկայ չեն ըլլար խորհրդարանի նիստերուն։ Ինչպէս յայտնի է, յիշեալ կուսակցութիւնը բոյկոտի ենթարկած է խորհրդարանը՝ անոր համար որ Վէնիզէլոսի դահլիճին կ'անդամակցին 1922ի յեղափոխական կառավարութեան երկու անդամներ։ Վէնիզէլոս հրաւիրած է Ցալտարիսը խորհրդարան վերադառնալ եւ հոն պարզել իր տեսակէտը կառավարութեան կազմութեան մասին, ապահովցնելով զայն որ ինք անձամբ մինակը պիտի խօսի յանուն ազատականներու եւ թէ ոեւէ ցաւալի միջադէպ չպիտի պատահի ժողովի ընթացքին։

Ժողովրդային կուսակցութեան թերթերը կը գրեն թէ ժողովրդային կուսակցութեան երեսփոխանները պիտի հրաժարին՝ ստիպելու համար կառավարութիւնը, որ խորհրդարանային նոր ընտրութեանց ձեռնարկէ։ Սակայն հանրային կարծիքը այն տպաւորութիւնն ունի որ եղածը պարզ սպառնալիք մըն է։ Այէն պարագայի, կառավարութիւնը որոշած է ընտրութիւն կատարել տալ՝ միայն պարապ մնացած աթոռներու համար։ Ժողովրդային կուսակցութեան ձեռնթափութիւնը անտարբեր կը թողու հանրային կարծիքը։

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ԱՆԻԷՌ-ՍՈՒՌ-ՍԷՆ-ՊՈԼՈՆԵ.— 26 Հոկտ. Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ։
Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. ԳԱՌՆԻԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌ.— Այս կիրակի ժամը 2ին։

ԱԼՖՈՌՎԻԼ.— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ։
148 Rue Villeneuve (Salle des Fêtes), իտալացի նպարավաճառին դիմացը։
Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԹԱԴԷՈՍ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ
Երգ, նուագ, արտասանութիւն, «ՋԱՎԱԼԼԸ» եւ «ՊԱՇՏՕՆՍ ԽՌՄԲԱԼ Է» զաւեշտ։ Հայկ. եւ եւրոպական պարեր։
Ճոխ պիւֆէ, ճազ-պանտ ղեկավարութեամբ Պ. Գ. ՄԱՆՏԻՔԵԱՆի։
ՄՈՒՏՔ 3 ՖՐԱՆՔ

ՎԻԷՆ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջ. կոմիտէի։ Այս կիրակի ժամը 3ին, Սինէմա Փալասի սրահը։
Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՀԱՅԿ ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Արամ Գարօնէ (արտասանութիւն), Վահրամ Շահպազեան (ջութակ) եւ ուրիշներ։
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՎԱԼԱՆՍ.— Այս Շաբաթ իրիկուն։
Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՀԱՅԿ ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ. - Այս կիրակի։
Կը խօսի՝ ԸՆԿ. Ա. ԱԲՈՅԵԱՆ
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

"ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ„Ը

կազմակերպուած ՅԱՐԴԳՈՂԻ կողմէ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին «Սալ Ժէօկրաֆի»ի մէջ, 184 Bld. St. Germain, Métro St. Germain des Prés.

Կը նախագահէ՝ ՓՐՈՖ. Ն. ԱԴՈՆՑ

Կը խօսին՝ Փրոֆ. Ֆ. ՄԱԿԼԷՐ, Պ. Պ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Օր. Գիւլպիւլեան, Ղարիբեան, Ղազարոսեան, Նրամեան, Mlle Charlotte, Պ. Պ. Արա Պարթեւեան, Գ. Մէհտէրեան, Բ. Զարդարեան, Ն. Սարեան, եւ Ցէրվիշեան։

Շարժանկարով ցուցադրում Հայոց ճարտարապետական եւ մանրանկարչական գլուխ գործոցներու։

Տեսարան մը Յ. Պարօնեանէ։

ՄՈՒՏՔԸ ԿԱՄԱՒՈՐ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Պելվիլի կոմիտէի ժողովը՝ վաղը ուրբաթ երեկոյ, ժամը 9ին, 131 Faub. du Temple. Պելվիլ։ Օրակարգ՝ շրջանային ժողովի օրակարգի քննութիւն։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Քաչան Պաննեօֆ Արծիւ խումբի ժողովը՝ վաղը ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Անիէռ Գուա Քոլոնպի «Նոռ Զօրի» ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները եւ «Գ. Վիշապեան» խումբը, վաղը ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30 ին 164 Rue des Bourguignons, Asnières։ Կարեւոր օրակարգ, զեկոյց ներկայացուցչական ժողովի։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Իսի-լէ-Մուլինոյի Մուրատ խումբի ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 169 Ave. du Verdun, Իսի-լէ-Մուլինօ։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի «Արամ» խումբը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները վաղը ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8ին, 24 Rue d'Alsace սրճարանը։

Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Լիոնի Զաւարեան խումբի բացառիկ ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Պելվիլի մանկապարտէզի հոգաբարձութեան անդամները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս երեկոյ, ժամը ճիշդ 8.30ին, 131 Faub. du Temple.

ՓԱՐԻԶԻ Ուրֆայի հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, Քաֆէ լա Փըթիթ Սուրսի մէջ, մէթրօ Օաքէմս Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՀԱՃՆՈՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հաճնոյ Հայր. Միութեան։ Այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեան որ Ուրֆայի մէջ Ռէժիի հաշուակալ էր։ Իզմիրի ջարդէն 20 օր վերջ Ուրֆայի բանտէն նամակ ստացած է իրմէ։ Անկէ վերջ լուր չկայ։ Իմացնել՝ Mme D. Mekinian, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ Մօրեղբայրս Մանասէ Նուբիթեանեան որ Պրուսայի դէպքերէն վերջ հաստատուած էր Պոլիս եւ կ'աշխատէր Պայազիտ կօշկակար Միսաքի քով։ Իմացնել Յակոբ Չիլինկիրեանի, Ave. Bernard Palissy No. 7 Décine, Isére. France.

Պէտք ունիմ վարպետ ափիէսէօրի մը, լաւ բաճկոն կարողի մը։ Դիմել՝ 64 Rue St. Feriole, Marseille.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ԳԻՐՔՈՅԿ ՄԸ

«Trois Années sur la Terre du Grand Salomon et Treize jours dans l'Ile de Chypre avec les Exilés Volontaires de la B. O. (Orient): Par H. M. Hampartzoumian, avec le concours des Exilés Volontaires de la B. O.»

Հասոյթը պիտի յատկացուի քանի մը հայ պաշտօնեաներու, որոնք իրենց արդար իրաւունքները պաշտպանելու համար դատ բացած են Պանք Օթոմանին դէմ։ Գին 10 ֆր.։ Դիմել՝ Y. Tolayan, 208bis Rue Lafayette, Paris (10e).

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ իր անդամները եւ համակիրները ներկայ գտնուիլ իր թէյասեղանին, յառաջիկայ շաբաթ, 27 Հոկտեմբեր, իրիկուան ժամը 9ին Ցլորիայի մէջ։ Գեղարուեստական մթնոլորտ — նուագով երգով եւ մտերմական զբօսանքներով։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը կազմակերպած է թատերապարահանդէս մը, 16 Նոյեմբերի շաբաթ գիշերը, ժամը 9էն մինչեւ լոյս։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբ. գ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 18 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

18 OCTOBRE 1929

Ե ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1088 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Վ.ԵՐՋԱՊԷՍ ԿԸ ՇԱՐԺԻ՛Ն,

Բարեգործականի Փարիզի մասնաժողովը կը հաղորդէ որ հայ լեզուի եւ ազգային պատմութեան շաբաթական դասընթացքներ պիտի հաստատէ 6-14 տարեկան երկսեռ հայ դպրոցականներուն համար։

Առ այժմ այդ դասընթացքները պիտի բացուին հայաշատ երեք կեդրոններու մէջ. մէկը՝ Պէլվիլի թաղամասին, միւս երկուքը արուարձաններու մէջ՝ Ալֆորվիլ, Անկիէն եւ Պուատօֆօնթէնյ Անիէռ Լա Կարէն։ Եթէ ծնողքները քաջալերեն այս առաջին ձեռնարկները, Փարիզի մասնաժողովը կը խոստանայ նման դասընթացքներ հաստատել Փարիզի եւ արուարձաններու ուրիշ հայաշատ շրջաններուն մէջ։

Սրբեմն. այսուհետեւ, վերոյիշեալ շրջաններու հայ դպրոցականները շաբաթը մէկ ժամ հայերէն եւ մէկ ժամ ալ ազգային պատմութեան դաս առնելու պատեհութիւն պիտի ունենան։

Որքան ալ համեստ ըլլայ ձեռնարկը, մենք չենք վարանիր շնորհաւորելու Փարիզի մասնաժողովը իր այս գեղեցիկ գաղափարին համար եւ սրտովին կը ցանկանք որ շուտով ամէն թաղ եւ ամէն արուարձան շրջապատուի նման դասընթացքներու ցանցով մը։ Կը փափաքինք նաեւ որ այդ դասերը տրուին ոչ թէ շաբաթը մէկ օր, այլ երկու-երեք օր, եթէ կարելի չըլլար ամենօրեայ ընել։

Այս շարժումը ցոյց կու տայ թէ՝ վերջապէս մեր ջոջ կազմակերպութիւնը արթնցած է իր քունէն եւ սկսած իրատես աչքերով դիտել իր շրջապատը։ Ըմբռնել թէ՝ թերատներու դրամագլուխը եւ վարիչ-պատուիրակներու փորը պարարտացնելու չափ եթէ ոչ աւելի գերիվեր...—կան նուիրական գործեր և սրբազան պարտականութիւններ։ Հասկնալ թէ՝ տէր տիրական ունեցողներուն օժանդակել առաջ, ստիպողական է ու հրամայական օգնել անտուն, անտէր գաղթականներուն։ Մէկ խօսքով, հայ գիրն ու անցեալը սորվեցնել այն սերունդին, որ հոս՝ օտար երկինքին տակ, այս համայնակուլ ովկիանոսին մէջ կը տառապի եւ դատապարտուած է կորսուելու։

Ուրիշ առթիւ ալ դիտել տուած էինք Բարեգործականի Փարիզի մասնաժողովին փորձած ճիգերը՝ ժողովրդային լայն խաւերուն մօտենալու եւ անոր հետ շփման մէջ մտնելու մասին։ Եւ սակայն դաշտահանդէսներէն աւելի այս կարգի ձեռնարկներն են որ կրնան յոյսեր ներշնչել՝ յաջողցնելու համար հետապնդուած նպատակը։

Երկու տարիէ ի վեր, արդէն Սէն-Միշէլի թաղին մէջ նման դասընթացք մը բացուած էր, նախաձեռնութեամբ Սանասարեան Սանուց միութեան եւ մասնակցութեամբ կարգ մը կազմակերպութիւններու։ Այս դասընթացքին հետեւող սահմանափակ թիւով աշակերտներն ու աշակերտուհիները այսօր ի վիճակի են քանի մը տող հայերէն գրելու եւ ընդհանուր գաղափար մը ունին իրենց ազգային պատմութեան մասին։

Աւելի օգտակար պիտի ըլլար անշուշտ, եթէ այսօրուան նախաձեռնողները կարենային կարգադրել, որ թաղային այն դպրոցներուն մէջ ուր մեծ թիւով հայ աշակերտներ կը յաճախեն, ամէն օր, կամ գոնէ շաբաթը երեք օր, հայ ուսուցիչ կամ ուսուցչուհի մը այցելէ, սովորական դասերը աւարտելէ յետոյ, եւ մէկ ժամ հայերէն դասաւանդութիւն ընէ։

Այս դրութեան երբեք արգելք չեն ֆրանս. իշխանութիւնները. Փարիզի մէջ տեղ տեղ այս ձեւին դիմած են արդէն և լաւ արդիւնքներ ձեռք բերուած։ Բացի Հայերէն, Ֆրանսայի Իտալացիներն ու ուրիշ օտարազգիները նոյնպէս կ'օգտուին այս դիւրութենէն։

Որքան գիտենք, Ամերիկայի մեր հայրենակիցներն ալ այս միջոցով կը փորձեն հայեցի դրոշմ մը տալ մատաղ սերունդին։

Տարակոյս չկայ թէ՝ երբ դժուարութիւններ կան փարիզեան շրջանին մէջ զուտ հայկական՝ մանկապարտէզ-նախակրթարաններ բանալու՝ այս կերպով տրուած կրթութիւնը մը աւելի հիմնական ու տեւական կ'ըլլայ։

Սպասելով որ այս թելադրանքը ուսումնասիրուի եւ գայ գործադրելու կարելիութիւնները մանրակրկիտ քննութեան առարկուին, կը հրաւիրենք հայ ծնողքները, որ օգտուին ներկայացած առիթէն եւ փութան իրենց զաւակները արձանագրել վերոյիշեալ դասընթացքներուն։

Ո՞ր է այն գիտակից Հայը որ չպիտի ուզէր իր զաւկին սորվեցնել իր մայրենի լեզուն, այն գեղեցիկ բարբառը, որ դարերու տառապանքներուն եւ բիւրաւոր փորձանքներուն մէջէն հասած է մեզ իբրեւ նուիրական աւանդ մը, քաղաքակիրթ աշխարհին մէջ մեզի տալով ինքնուրոյն եւ պատուաւոր տեղ մը։ Եւ ո՞վ է որ պիտի փափաքէր զրկել իր զաւակը սորվելէ մեր անցեալ փառահեղ պատմութիւնը, ուր ներշնչումի որքան աղբիւրներ կան մեր նոր սերունդին համար։

Պարտականութիւն ունինք մեր նախահայրերու աւանդը յաջորդին փոխանցելու հասնող սերունդին։ Այս վերջինն է կոչուած է իրականացնելու այն իտէալը, որու համրուն այնքան զոհեր տուինք.

Մեծցնենք զայն Հայ, հոգւով, մտքով ու լեզուով։

Հ. Մ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Այս խորագրին տակ «Հայրենիք» կը գրէ. (29 սեպտ.).

—«Զգուելու համար ողբերգութիւն, կատակերգութիւն՝ անունը կուտանք այն դատավարութեան, որ վերջերս տեղի ունեցաւ Հայաստանի խորհրդային դատարանին առջեւ։

Դատարանին կը յանձնուի 79 տարեկան զառամեալ եպիսկոպոս մը՝ Սրապիոն եպս. Սամուէլեան անունով, իբրեւ հակայեղափոխական եւ իբրեւ լրտես։

Խորհրդային թերթերու տրուած տեղեկութիւններուն համաձայն, իբր թէ այս մարդը 1917էն առաջ, Խարկովի մէջ իր պաշտօնավարութեան ընթացքին ծառայած է ցարական ոստիկանական վարչութեան, իբր թէ՝ լեհական դեսպանատան (արդեօք ծիւպառասարանի՞) միջոցով արտասահմանէն ստացած է գիրքեր եւ փոխադարձաբար ղրկած է գրութիւններ, որոնք լրտեսական փաստաթուղթեր են։ Իբր թէ՝ նամակներով դիմած է աշխարհի բոլոր թագաւորներուն եւ նախարարներուն, որպէս զի Խարկովի Հայերը նիպրոս փոխադրէ եւ հո՞ն ըստ «Խորհրդային Հայաստան»ի վկայութեան... «Ծովից ծով Հայաստան» հիմնէ։

Ամբաստանութիւններէն ոչ մէկը հաւատալի է, այնքան որ ծիծաղելի եւ տղայական են անոնք։

Դատարանի առջեւ խնդրոյ առարկայ կը դառնան յեղափոխութենէ առաջ պատերազմի ընթացքին, անոր ունեցած հակագերման տրամադրութիւնները, որոնք կը նկատուին քրէական յանցանք։ Եթէ այդպէս է, ապա ինչո՞ւ նոյն հետեւողականութեամբ չեն պատժուիր Անաստաս Միկոյեան եւ նմաններ, որոնք կամաւորապէս կռուեցան Թուրքիոյ դէմ։

Այս ծիծաղելի կատակերգութիւնը անոր համար չէ, որ կ'ուզուի չարիք մը խափանել կամ պետականօրէն վտանգաւոր մարդ մը արգիլափակել, այլ, պարզապէս կը կատարուի դատավարութիւն մը, զայն իբրեւ միջոց ծառայեցնելու համար ուրիշ նպատակի մը, այն է՝ յայս ժողովուրդին վարկաբեկելու եկեղեցականութիւնը

Զառամած եկեղեցական մը կամ առհասարակ եկեղեցականութիւնը պաշտպանելու համար չէ որ այս տողերը կը գրենք, այլ կ'ուզենք հրապարակել այն ալլանդակութիւնները, որ ամէն օր կը կատարուին մեր դժբախտ հայրենիքին մէջ։

ԵՐՆԻՒՍ ՆԱՑԻ ՑԷՓԼԻՆԻՆ ՄԷՋ

Կոմս Ցէփլին, որ Պալքաններու վերեւ թռիչք կատարելու համար ճամբայ ելած էր, վիեննայէն յետոյ սաւառնեցաւ Պելկրատի, Սոֆիայի, Պուքրէշի եւ պալքանեան ուրիշ կարեւոր քաղաքներու վերեւ։

Քսան ճամբորդներէն մէկն է *Ճիւմհուրիյէթ*ի ամբոխավար խմբագրապետ եւ երեսփոխան Եունուս Նատի պէյ։

Ճամբորդութիւնը անցաւ յաջող։

ՓԱՐԻԶԻ պատժական վերաքննիչ ատեանը չորս տարի բանտարկութեան եւ 3000 ֆրանք տուգանքի դատապարտեց *Լ'Օպ Սոսիալ* թերթի պատասխանատու տնօրէն Միշլէն, զինուորները անհնազանդութեան մղող յօդուածաշարքի մը հրատարակութեան համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Արաբներու ընդհանուր գործադուլը

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երուսաղէմէն կը հաղորդեն թէ Պաղեստինի Արաբները 24 ժամուան ընդհ. գործադուլ յայտարարեցին ամսոյս 16ին չորեքշաբթի օր։ Պաղեստինի պատմութեան մէջ առաջին անգամն է որ միւէզզիններուն ձայնը չլսուեցաւ մինարէներէն, որովհետեւ իսլամ կրօնաւորները միացած էին արաբ ազգային կոմիտէի որոշման։

Անդրյորդանանի վեհապետը՝ էմիր Ապտուլլահ հեռագիր մը ուղղեց արաբական կոմիտէին՝ յայտնելով թէ պիտի աջակցի իրենց քաղաքական այն բոլոր միջոցներով զորս ունի իր տրամադրութեան տակ։ Ամմանէն կը հեռագրեն թէ Անդրյորդանանի Արաբներն ալ 24 ժամուան գործադուլ ըրած են։

Հիճազի թագաւոր Իպնը Սուուտ եւս համակրալից հեռագիր մը ուղղած է։

Իսլամ Արաբներուն միացան նաեւ քրիստոնեաները, որոնք նոյնպէս փակեցին իրենց խանութները։ Իսկ Հրեաները յարձակումներէ վախնալով, չհամարձակեցան շուկայ իջնել եւ բանալ իրենց խանութները։

Տեղական իշխանութիւնը ամէն միջոց ձեռք առաւ ցոյցերն ու անկարգութիւնները արգիլելու համար։

ՀԱՅՖԱ, 15 հոկտ.— Բոլոր խանութները փակուած են եւ գործերը դադրած՝ պատրաստուելու համար վաղուան արաբական ընդհանուր գործադուլին։ Հրեաներուն դէմ արաբական բոյկոտը բուռն կերպով առաջ կը տարուի հոս։ Սաֆէտի ջարդերուն պատասխանատու Արաբներու դատավարութիւնը սկսաւ։ Խռովութիւններու շրջանին իրիկուան ժամը 9էն յետոյ ամէն շրջագայութիւն արգիլուած էր։ Այդ արգելքը վերցաւ հիմա։

Երուսաղէմ, 15 հոկտ. (Թայմզ).— Հրէական Քաւութեան Օրը առանց միջադէպի անցաւ երէկ։ Սակայն կիրակի գիշեր Երուսաղէմի տուներէն մէկուն մէջ սպաննուեցաւ արաբ Շէյխ մը, որ յայտնի էր արաբական գործադիր կոմիտէի քաղաքականութեան իր հակառակութեամբ։ Քանի մը Արաբներ ձերբակալուեցան։

Այսօր անգլիացի երկու դատաւորներու առջեւ սկսաւ դատավարութիւնը Քեպրոնի երեւելիներէն շէյխ Թալէպ Մարքայի, որ ամբաստանուած է իբրեւ գլխաւոր կազմակերպիչը անցեալ վերջին ջարդերուն։ Ինչպէս կը յիշուի, 66 Հրեաներ սպաննուած էին Քեպրոնի մէջ։ Անգլիացի դատաւոր Մաք Տոնէլ դատարան գնաց զինուորական պահակներու ուղեկցութեամբ։

Հրեայ խանութներու դէմ բոյկոտը մասնակի կերպով միայն կը շարունակուի։ Ոմանք կը ստիպուին ետ դարձնել Հրեաներէն գնուած ապրանքները։

Տիբերիոյ խաղաղասէր միւֆթին մեռաւ։ Սա՛կայն Տիբերիոյ Արաբները յիշատակագիրով մը կը յայտնեն թէ իրենք հակառակ են իսլամական Գերագոյն Խորհուրդի քաղաքականութեան և կ'ուզեն համերաշխ ապրիլ Հրեաներուն հետ։

Անգլիական ծովակալը Էնկիւրիի մէջ

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Էնկիւրիէն, հոկտեմբեր 14 Թուականով.—

Անգլիական դեսպան սըր Ճորճ Քլարք այս առաւօտ Էնկիւրի հասաւ՝ ընկերակցութեամբ Միջերկրականի նաւատորմին վերին հրամանատար սըր Ֆրէտէրիք Ֆիլտի եւ իր սպայատին։ Ընդ առաջ եկած էր Էնկիւրիի զինուորական հրամանատարը՝ պատուոյ պահակախումբով մը։ Այցելելէ յետոյ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի եւ Ազգ. պաշտպանութեան գործավար Մուսթաֆա Ապտիւլ Խալիք պէյի, որոնք անմիջապէս փոխադարձ այցելութիւն տուին, այս վերջինը հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ ծովակալին։

Ժամը 4ին Մ. Քէմալ ընդունեց ծովակալը Չանքայայի մէջ։ Անգլիական դեսպանն ու Թէվֆիք Րիւշտի պէյ ներկայ էին տեսակցութեան, որ տեւեց 80 վայրկեան եւ խիստ բարեկամական հանգամանք ունէր։ Խօսակցութիւնը դարձաւ զանազան հարցերու մասին։ Ղազի փաշան յիշեց այն դժուարութիւնները, որոնց բախեցաւ հանրապետական Թուրքիան եւրոպականացման ընթացքին եւ ըսաւ թէ կ'ուզէ որ Արեւմտեան Եւրոպան հասկնայ ու գնահատէ ինչ որ կատարուած է։ Խօսեցաւ ռազման այն լայն ծրագիրներու մասին, որոնք պիտի գործադրուին Անատոլուի մէջ, ու աւելցուց թէ պէտք է կրթել ռամիկ ժողովուրդը՝ կատարեալ բարօրութիւն ձեռք բերելու համար։ Բարի գալուստ մաղթեց ծովակալին, որ պատասխանեց թէ ինք ջերմ հաւատացող մըն է բարեկամական յարաբերութեանց՝ ազգերու միջեւ։

Պատճառներ ունիմ հաւատալու թէ Ղազի փաշայի անձը զօրաւոր տպաւորութիւն գործած է ծովակալին վրայ։ Այս վերջինը առաջին անգլիացի ծովական է, որ խաղաղութեան ժամանակ կ'այցելէ Թուրք կառավարութեան պետի մը։ Վերջին անգամ Պոլիս այցելած էր սըր Պըրքլի Մէլօ, Մեծ Պատերազմէն քիչ առաջ։

Այս իրիկուն ժարչապետ Ըսմէթ փաշա ընդունեց ծովակալը, որ վերջացուց իր բազմազբաղ օրը՝ ճաշելով Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ։

Ծովակալը Պոլիս կը մեկնի այս գիշեր, հաճելի եւ յաջող այցելութիւն մը տալէ յետոյ մայրաքաղաքին։ Անգլիական դեսպանը այսօր Թուրք գործավարներուն եւ անգլիացի ծո-

(Ուրիշ լուրեր. Շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆ ՄԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Վերջերս Պոստոնի մէջ տեղի ունեցած Միջազգային Համաժողովին մասնակցելու համար աշխարհահռչակ Պավլովի նախագահութեամբ Ռուսիայէն գացած բնախօսներու խումբին անդամներէն մէկն է եղած փրոֆ. Լեւոն Ե. Օրբէլի։ Պոստոնցի խումբ մը Հայեր, ճաշասեղանով մը պատուած են գիտնական Հայը։

Փրոֆ. Օրբէլի բնիկ Երեւանցի է, 55 տարեկան։ Փեթերսպուրկի զինուորական բժշկական համալսարանին մէջ բժշկութիւն ուսանելէ վերջ աշխատակցած է հռչակաւոր Պավլովի։ Կատարած է ուսումնասիրութիւններ գերմանական համալսարաններու մէջ եւ տարի մըն ալ մնացած Անգլիոյ Քէմպրիճ համալսարանին մէջ։ Նշանակուած է փրոֆէսէօր եւ Պավլովի հրաժարելէն ետք անցած է անոր տեղը, իբրեւ բնախօսական ճիւղի վարիչ։ Հեղինակ է բազմաթիւ գիտական գործերու։ Կը խօսի լաւ հայերէն, հետաքրքրուած է Հայաստանի համալսարանով, եւ կ'աջակցի ընդունակ հայ ուսանողներուն, որ իրենց ուսումը կատարելագործեն Մոսկուայի եւ Լենինգրադի համալսարաններուն մէջ։

ԶԻԶԻ ԼԱՄՊՐԻՆՈՅԻ ԴԱՏԸ

Ինչպէս կը յիշուի, Տիկին Զիզի Լամպրինօ դատ բացած էր իր նախորդ ամուսնոյն՝ Ռումանիոյ Կարոլ իշխանին դէմ, որմէ կը պահանջէր 10 միլիոն ֆրանք վնասուց հատուցում. ասկէ զատ կ'ուզէր որ Լիսէ Միշլէի աշակերտող իր զաւակը արձանագրուի Միրչէա տը Հոհէնցոլլէրն անունով. Զիզին ու իշխանը 1918ին Օտեսայի մէջ ամուսնացած էին եւ 1920 յունուար 10ին ունեցած զաւակ մը։

Քանի մը տարի վերջ, իշխան Կարոլ ձգեց իր կինը եւ պաշտօնապէս ամուսնացաւ Յունաստանի Էլէնա իշխանուհիին հետ, որմէ ունեցաւ նաեւ զաւակ մը՝ Ռումանիոյ մանուկ թագաւորը։ Կարոլ յետոյ ձգեց իր իշխանուհի կինը եւ կապուեցաւ Տիկին Լուփէսքուի։

Տիկին Լամպրինօ երկու տարի առաջ կորսնցուցած էր իր դատը։ Սակայն վերաքննութեան դիմած ըլլալով, երէկ Փարիզի վերաքննիչ ատեանը քննեց դատը։

Իշխանին փաստաբանն է Փօլ-Պօնքուր, Տիկին Լամպրինոյինը՝ Քամփէնքի։

ՆՈՐ ՑՈՅՑԵՐ ԶԱՂՐԷՊԻ ՄԷՋ

Զաղրէպ, 16 հոկտ.— Փոլայի դատարանին կողմէ սլովէն հինգ ուսանողներու դէմ արձակուած վճիռը նոր ցոյցերու տեղի տուաւ քաղաքին մէջ։ Ցուցարար ուսանողներու պահանջին վրայ, Ազգային թատրոնը ժամը 9.30ին դադրեցուց ներկայացումը, իսկ Սինէմաներն ալ քանի մը վայրկեան վերջ փակեցին իրենց դուռները, ցուցարարներու խուժումէն վախնալով։

Իրիկուան ցոյցերուն ատեն 47 ուսանողներ ձերբակալուեցան։ Սակայն հակիտալական զգացումը այնքան սաստիկ էր, որ ցոյցերը շարունակուեցան եւ ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ կէս գիշերին մինչ սուրերով յարձակիլ ամբոխին վրայ։

Վերջին պահուն լուր հասաւ թէ մահուան դատապարտուած էր միայն մէկ սլովէն ուսանող Վլատիմիր Կորթան, միւս չորսը 30ական տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան։

Փոլա, 27 հոկտ.— Վլատիմիր Կորթան այս առաւօտ գնդակահարուեցաւ կոնակէն։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

1930 ՏԱՐՈՒԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ

Խորհրդարանի ելմ. Յանձնաժողովը աւարտեց 1930 տարեշրջանի պետական ելմտացոյցի քննութիւնը եւ զայն պիտի յանձնէ Երեսփոխանական ժողովի քուէարկութեան՝ խորհրդարանի յառաջիկայ վերաբացման:

1929ի ելմտացոյցը գարդ ահագին յաւելումներ ունեցաւ նախատեսուած մուտքերուն վրայ: Այսպէս առաջին վեցամսեային, այսինքն յունիսի վերջն արդէն մօտ 2ուկէս միլիառ աւելի տուրք գանձուած էր քան նախահաշուի գումարը. եթէ ընդունինք թէ երկրորդ վեցամսեան ալ պիտի ունենայ նման յաւելում մը, կը ստանանք հինգ միլիառ ֆրանքի գումար մը որ հեռու է աննշան ըլլալէ, քանի որ հարիւրին 10 կը նշանակէ 50 միլիառ մուտքի մը վրայ:

Անշուշտ լաւ է 'որ տարեգլխուն նաւագոյթի տեղ միշտ աւելորդ գումար մը ունենայ պետական գանձը, բայց այսչափ ահագին տարբերութիւն մը ցոյց կուտայ թէ նախահաշիւը պատրաստող գրասենեակը կամ բաւականաչափ ուշադիր չէ եղած նախորդ տարիներու մուտքի գումարներուն եւ կամ անկեղծօրէն գործել ուզած չէ: Սխալը սխալ է, ինչ արդիւնք ալ որ ունենայ:

Դժուար է ի հարկէ քանի մը միլիոնի ճշդութեամբ նախահաշիւ մը պատրաստել, բայց հինգ միլիառը ահագին գումար է եւ հարիւրին տասը տարբերութիւնը ներելի չէ ոեւէ լուրջ պաշտօնէութեան, որովհետեւ եթէ պէտք եղած լրջութեամբ չուսումնասիրուի ոեւէ խնդիր, անկինալը կրնայ նաեւ աղիտալի ըլլալ, փոխանակ այսպէս նպաստաւոր ըլլալու.

Նախահաշիւ պատրաստելու տարբեր եղանակներ եղած են միշտ եւ խորհրդարանային վարչաձեւի հաստատումէն ի վեր շատ անգամներ այլեւայլ պետութիւններ փոխած են իրենց ձեւերը: Անցեալ դարի առաջին շրջաններուն Ֆրանսայի մէջ նախահաշիւ մը կը պատրաստուէր առժամեայ եւ տարւոյն մէջն ալ քանի մը ամսուան փորձառութենէ վերջ երկրորդ նախահաշիւ մը որ կը կոչուէր սրբագրեալ կամ ուղղիչ: Հանրապետութիւն հաստատուելէն ի վեր միակ նախահաշիւ մը կը պատրաստուի որ խորհրդարանէն կը վաւերացուի մինչեւ դեկտ. 31 եւ գործադրութեան կը դրուի յունուար 1էն սկսեալ: Եթէ պատահի որ— ինչ որ շատ յաճախ հանդիպած է դժբախտաբար— մինչեւ դեկտ. 31 խորհրդարանը վերջացուցած չըլլայ իր քննութիւնը՝ յունուարին համար 1)12 տարուան— այսինքն մէկ ամսուան— առժամեայ երկոտասաներորդ անունով հաշուեցոյց մը կը քուէարկուի եւ այսպէս կը շարունակուի մինչեւ ամբողջական ելմտացոյցի քուէարկութիւնը:

Այսպէս այլեւս սրբագրեալ նախահաշիւ գոյութիւն չունի այժմ, բայց տարօ փոխարէն՝ կան հաւաքական ծախքերը— les collectifs — որոնք տարւոյն մէջը կը քուէարկուին, երբ բոլորովին նոր հաշիւներ, ինչպէս մուտքի, նոյնպէս եւ ելքի համար: Նմանապէս երբ մուտքերը աւելի են ընդհանուր նախահաշուի գումարներէն, ինչպէսեւ այս տարի, շատ կը պատահին ճիւաքական հաշիւներ: 1929ի ծախքերու նախահաշիւն էր 45 միլիառ 366 միլիոն, բայց արդէն 2 միլիառ 39 միլիոն նոր վարկերով աւելցած է տարուան ընթացքին:

Ամենէն յօդուածի մը վերապահելով 1930ի ելմտացոյցի մուտքերուն եւ ելքերուն մանրամասնութիւնները, յիշենք այժմէն թէ ծախքերը պիտի աւելնան մօտ երեք միլիառով, իսկ տուրքերը պիտի պակսին մօտ մէկ միլիառով:

Այդ զեղչելի տուրքերը պիտի ըլլան —

Դերձանքի տուրքը (հարիւրին 12էն կը զեղչուի 100ին 10ի),

Թոշակներու տուրքը (հարիւրին 12էն 10):

Վաճառականական շահերու տուրքը, ժառանգութեանց տուրքերը, կալուածներու առուծախի տուրքերը, ինչպէս նաեւ կենսամթերքներու փոխադրման տուրքերը եւս պիտի զեղչուին:

Իսկ յաւելեալ ծախքերու գլխաւորներն են իբր մէկ միլիառ ընկերային բարելաւութեանց, այսինքն ծերութեան եւ ապահովագրութեան նպաստները, նաւարկութեանց եւ ճանապարհներու շինութեանց յատկացուած այլեւայլ գումարներ, նոր ջրանցքներու բացման ծախք եւայլն:

Պատերազմէն առաջ Ֆրանսայի տարեկան ծախքն էր հինգ միլիառ ֆրանք. Թղթադրամի տարբերութեամբ այսօր այդ գումարն հաւասար է 25 միլիառի, մինչդեռ 1930ի ծախքերու գումարը շատ աւելի է այդ գումարի կրկինէն — 50 միլիառ ֆր.— եթէ հաշուենք նաեւ անկախ գանձին յատկացուած ծախքերը:

Ծախքերու յաւելումն անպատճառ քննադատելի չէ անշուշտ, եթէ այդ յաւելումները մսխումներու պատճառաւ չեն, այլ յատկացուած են շինութեանց եւ ընկերային կենցաղի պայմաններու բարելաւման եւ չեն ճնշեր հարկատուն: Անտարակուսելի է թէ կեանքի հանգստաւէտութիւնն հետզհետէ կ'ընդհանրանայ ժողովուրդի ստոր խաւերուն մէջ, ինչ որ անհրաժեշտօրէն պատճառ կը դառնայ նորանոր ծախքերու, բայց հարկատուի տնտեսական վիճակն ալ ի նկատի առնելու է: Ի՞նչ կ'արժէ փառաւոր եւ բազմածախս թանգարանով մը օժտել քաղաք մը, որու բնակիչներն իրենց օրապահիկն իսկ ճարելու վիճակի մէջ չեն:

Միեւնոյն կերպով խնայողութիւն չէ գործածել գէշ վճարուած ատլիեր պաշտօնեաներ. փորձառութիւնը ցոյց կուտայ թէ ոչինչ աւելի սուղի կը նստի երկրի մը քան վատ պաշտօնէութիւն մը, որ իր պաշտօնի բարձրութեան վրայ չէ. հանրութիւնն է որ կը տուժէ անոնց յանցանքը հազարաւոր հակահարուածներով վատնում, կաշառք, դանդաղութիւն եւայլն:

Աւելորդ է օրինակները բազմապատկել: Անգլիոյ ծախքերը 1930ի համար 100 միլիառ ֆրանքը կ'անցնին, ուրեմն Ֆրանսայի ծախքերուն կրկինը, մինչդեռ 1914—15ին 25 միլիառ էր միայն: Անգլիոյ ծախքերուն մէջ 33 միլիառ ֆրանք յատկացուած է հանրային ապահովագրութեանց եւ նպաստներու մինչդեռ Ֆրանսայի մէջ այդ ծախքերը տակաւին իրենց սկզբնական շրջանին մէջ են: Հաւանաբար ամէն տարի Ֆրանսա ալ քանի մը միլիառով պիտի աւելցնէ ծախքերու այդ գլուխները: Ընկերային համերաշխութեան եւ իրերօգնութեան սկզբունքն է այս, որուն դէմ երթալ հակառակ է ներկայ դարու ոգիին եւ խաղաղասիրական ձգտումներուն:

Կառավարութեան պարտքն է ոչ թէ ծախքերը նուազեցնել անպատճառ, այլ հակել տուրքերու արդար բաշխումին, արգիլել մսխումները եւ առնել անկէ որ շատ ունի, յառաջատուական դրութեամբ, տուրքէ բոլորովին զերծ կացուցանելով որոշ վաստակ մը որ համեստ կենցաղ մը միայն կրնայ ապահովել:

Ըստ օրինի նախահաշուէն աւելի գանձուած տուրքերը պէտք է յատկացուին ներքին պարտքերու հանգուցման, բայց 1927ի եւ 28ի յաւելեալ գումարներէն մեծ բաժին չինկաւ այդ փոխառութեանց վճարման, որովհետեւ «հաւաքական» նոր վարկերը կլլեցին զանոնք:

Կարեւոր խնդիր մըն ալ այն է թէ պետական գանձն ինչպէս կ'օգտագործէ այդ յաւելեալ գումարները, մինչեւ անոնց ոեւէ նպատակի յատկացուիլը զայժմ անոնք պետական դրամատունը կը մնային գրեթէ առանց տոկոսի եւ սակայն երբ տոկոս հարկատուներէն կը գանձուի ահագին տուրք:

Ահաւասիկ փոքր հաշիւներ, որոնց արդիւնքները բարդուելով մեծ գումարներու կը հասնին եւ կրնան զգալիօրէն թեթեւցնել ժողովուրդի ծանր բեռը:

Մ. Ց.

ՀՈՂԱԳԻՏԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Գիտական աշխարհը գործի վրայ է: Ամենքըմ հեւասպառ աշխատանք կը թափուի: Համաժողով համաժողովի կը յաջորդէ: Բոլոր պետութիւններու մեծամասնութեան գիտնականները քովէ քով գալով կը ճգնին կերտել նոր աշխարհ մը, աւելի ճիշդը նորագոյն մը, ուր գիտութիւնը պիտի ըլլայ ջահակիրը խաղաղութեան: Պատերազմները պիտի դադրին, թնդանօթը պիտի լռէ, ամէն կողմ պիտի տիրապետէ առատութիւնը եւ սէրն ու արդարութիւնը պիտի թագաւորեն երկիր մոլորակին վրայ:

Հողագիտական Միջազգային Համաժողովը որ իր տեսակին մէջ միակն է, գումարուեցաւ Ուաշինկթընի մէջ 1927ին, յունիս 13-22: Հողային արդիւնաբերութեան նուիրուած առաջին միջազգային համաժողովն էր: Աւելի առաջ նոյն հարցի շուրջ 1909ին Պուտափեշթի, 1910ին Ստոքհոլմի, 1922ին Փրակայի եւ 1924ին Հռոմի մէջ գումարուած ժողովները խորհրդաժողովներ էին: Ուաշինկթընի համաժողովին մասնակցեցան աշխարհի չորս կողմերէն, 20 զանազան լեզուներ խօսող 34 զանազան երկիրներու մեծամասն ներկայացուցիչները: Աւստրիա, Հունգարիա, Չեխոսլովաքիա եւ ուրիշներ զրկած էին իրենց լաւագոյն ուժերը: Մասնաւորապէս Ռուսիայէն շարք մը հօյակապ գիտնականներ կը մասնակցէին համաժողովին: Հոն էր պատկառելի ծերունին՝ փրոֆ. Գլինքա՝ Ռուսական գիտական Ակադեմիայի անդամ մը եւ Լենինգրադի երկրագործական ճեմարանին տնօրէնը, որ հողագիտական միջազգային ընկերութեան նախագահ ընտրուեցաւ: Մոսկուայի, Լենինգրադի, Ռոստովի համալսարաններէն, Խարքովի հողագնտական ճեմարանէն, Լենինգրադի հողային ազնուագման ճեմարանէն, Մոսկուայի հողային բերրիական ճեմարանէն, Քազանի եւ Խարքովի համալսարաններէն եւ ռուսական ուրիշ բազմաթիւ երկրագործական փորձարաններէն եւ կայաններէն գիտական ուժով դէմքեր ներկայ էին: Եթէ քիչ մը ալ ելի ծանրացանք ռուսական ներկայացուցիչներուն վրայ, պատճառն այն է որ այդ երկրին մէջ հողագիտական մարզին մէջ, կատարուած են գեղեցիկ նուաճումներ՝ արդիւնք խորաքննին հետազօտութեանց:

Ուաշինկթընի համաժողովին գլխաւոր աշխատանքը կայացած է հողային բնագիտութեան, հողային քիմիագիտութեան, հողային բակտերիաբանութեան, հողային բերրիութեան եւ այլ յարակից հարցերու ուսումնասիրութիւններուն շուրջ: Ներկայացուած բազմաթիւ տեղեկագիրներ ամփոփուած են հինգ հատորներու մէջ, որոնց ուսումնասիրութիւնը անհրաժեշտութիւն մըն է բոլոր երկրագործական երկիրներու գիտական վարիչներուն համար:

Հողագիտական Միջազգային երկրորդ համաժողովը պիտի գումարուի 1930ին Ռուսիոյ մէջ:

Դառնալով մեր երկրին, ուրախալի պարագայ մըն է որ, հոն ալ սկսած են հետաքրքրուիլ հողագիտական հարցերով: Սկսած են ուսումնասիրել հողերը շրջան շրջան, պատրաստելով հողաչափական շրջանային քարտէսներ եւ նշանակելով հողերուն բերրիական ուժերը: Նման քարտէսներ հողային տուրքերու արդար բաշխման համար ճշգրիտ ուղեցոյցներ են:

Արժանապէս ուրախալի է որ Ռուսիոյ ընդարձակ երկրին մէջ կը գտնուին հոյակապ գիտնականներ, որոնք ժամանակ ժամանակ հայաստանայցելելով գիտական հետազօտութիւններ կ'ընեն եւ մեր երկրին վարիչները կը լուսաբանեն գիտական բարդ խնդիրներու մէջ:

Մենք վստահ ենք թէ՝ Հողագիտական Միջազգային երկրորդ Համաժողովին,որ պիտի գումարուի Ռուսիոյ մէջ, Հայաստանէն ալ պիտի ունենայ ներկայացուցիչներ իր մէջ եւ այս կերպով առիթ պիտի տրուի հայ գիտնականներուն շփման մէջ գտնուելու միջազգային հոյակապ դէմքերու հետ, ինչ որ ունի իր բազմաթիւ օգուտները:

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ԱԶԳԵՐՈՒ ՊԱԼԱՏԷՆ

Զկարծէք թէ Մաքտոնըլտի, Պրիանի եւ միւս հռետորներուն ճառերովը պիտի զբաղեցնեմ ձեզ: Ո՛չ: Այդ մասին յօդուած մը կը խոստանամ յառաջիկայ սեպտեմբերին գրել, սպասելով որ մանուկն Համբերսպա աճի, ուռճանայ:

Այսօր այլ առակ լուարուք: Նիւթը ուսանողի մը բերնէն առնուած է:

Համալսարանէն բարեկամ մը խմեց կուտայ իրեն որ, հետեւեալ առաւօտ, ժամը 9ին, Ազգերու պալատը, թիւ 7 սրահ, պաշտօնի թեկնածութիւն ընդունող պարոն պետին ներկայանայ: Խօսուած է իր մասին: Հեռախօսով ներկայացուած է: Քսան օրուան համար երեք պաշտօնի ժամուցեալ կայ: Երկուքին համար Անգլիացի մը եւ Իտալացի մը ներկայացուած են:

Այդ գիշեր ուրախութենէն չի քնանար գրեթէ: Աքաղաղին կանչէն վերջ, աչքերը կը գոցէ և առաջին հանդակաքին թաքթաքէն վեր կը ցատկէ:

Ամբողջ գիշերը, աջէն ձախ, ձախէն աջ, կը դառնայ, կը դառնայ եւ չըլլար որ վաստկելիքը ի՞նչ կերպով գործածելուն մասին վճռական որոշումի մը յանգի:

Առնուա՛գն 10 ֆրանքէն՝ քսան օրուան մէջ 200 զուիցերիական կլորիկ գումար մը պիտի կրնայ շինել: Դեռ աւելին ալ ձեզի: Առջեւը ձմեռ էր: Ձեռք մը հագուստ կարուէր եւ զոյգ մը կօշիկ գնէ՞ր: Համալսարանի վեցամսեա՞յ մը վճարէր: Երազած մատենադարա՞նը կազմէր՝ տնտեսագիտական, տնտեսա-պատմական, ելեւմտական, մարդկային աշխարհագրական, ընկերաբանական, տամարագիտական, հոգեբանական եւ մանկավարժական հատորներով: Ակռանե՞րը դարմանել տար եւ քանի մը գրական ու տնտեսա-քաղաքական հանդէսներու՞ բաժանորդագրուէր: Թէ՝ կաթով եւ հաւկիթով առնեն մը ուժ առնէր: Համալսարանի բարեկամին ալ աղուորիկ նուէր մը տալու մասին մտածել չմոռցաւ:

Մէյ մը թող վաստկի: Հարկաւ լէժմա պիտի չնետէ:

Դռնապանէն առաջ պալատին մուտքին կ'երեւի: Ամալութենէն օգտուելով՝ քիչ մըն ալ սա ստանալիք պաշտօնին, կատարելիք գործին վրայ կը խորհի: Գերմաներէն պիտի հարցնե՞ն: Չի գիտեր: Անգլիերէ՞ն: Գրեթէ չի գիտեր: Ֆրանսերէ՞ն: Է՛հ, տակէն կ'ելլէ: Ի՞նչ կ'ըլլար որ թուրքերէնը, հայերէնը անցնէին: Մանաւանդ սա թուրքերէնը, որուն համար տասը տարի գլուխ ճաթեցուց, Կուրտիկեանն ալ ջղայնացուց և զո՛ւէ պատառ մը հացը չտեսաւ: Մեքենագրութեան, ու սղագրութեան պէտք պիտի ըլլա՞յ: Օրիորդներու վայել զբաղում:

Ժամը 9ին, ընկերներ Անգլիացին եւ Իտալացին հետ ներս կը մտնէ թիւ 7էն:

— Պարոննե՛ր:

— Պարոն պետին համար ենք:

— Համեցէք նստիլ, շուտով կուգայ:

10 կը զարնէ: Պետը չկար: Տասնուկէս: Դարձեալ չերեւիր: Ձանձրոյթի յօրանջը երեքն ալ կը բռնէ: Ու ջղագրգիռ շարժումներ: Անգլիացին ա՛լ չի սպասեր կ'առնէ կը քալէ: Հո՛գը:

Տասնըմէկին տասը մնացած, կարճահասակ, կլոր, խոշոր փոր, կարմրերես, երեսուն վրայ մէկը հանդիսաւոր փութկոտութեամբ մը ներս կը մտնէ:

— Բարի լո՛յս, պարոններ, ի՞նչ կը փափաքիք:

Իտալացին ոտքի կը մնայ, որպէս զի Հայը պատասխանէ:

— Պարո՛ն պետ, երէկ մեր մասին խօսած են ձեզի:

— Այո՛, այո՛, կը յիշեմ: Նստեցէք:

Ու հեռախօսելու կ'աճապարէ:

— Ալլօ՛, ալլօ՛, պարոն Ռոպէրը հո՞ն է:

— Պարոննե՛ր, թիւ 7ի պարտականութիւնը թիւ 9ին փոխանցուած է: Ձեզ հոն պիտի առաջնորդեմ: Բայց պետը չէ եկած դեռ: Ու սիկարէթ մըն ալ վառեց:

Սրահին պաշտօնեաները իբր թէ կ'աշխատէին: Ոմանք դուրս կ'ելլէին, ուրիշներ ներս կը մտնէին: Այսինքը արագօրէն տող կը թափէր թուղթին վրայ: Անինչը սրահին մէկ հատիկ օրիորդին, որ դժբախտաբար տգեղ էր եւ արդիւնքման ոչ մէկ արտաքին ունէր, հրահանգներ կուտար: Ու ամէնքն ալ սիկարէթները չէին մարեր: Ըսինք որ օրիորդը չէր արգիւացած, հետեւաբար չէր ծխեր: Հա՛, չմոռնանք. ուսանողթեկնածուներն ալ չէին ծխեր, թէեւ կը յօրանջէին եւ նստած տեղերնին կ'որղնոտէին: Իսկ պետը, հիւսիս, հարաւ, արեւելք, արեւմուտք, վայրկեանը անգամ մը կը հեռախօսէր, կրակը միշտ անպակաս, բնականաբար. Հինգ բերան հեռախօս' մի միայն Բ. պետին գալը իմանալու համար: Ա՛լ ի՞նչ կ'ուզէք:

Է՛, հիմա՛ կը հասկնանք որ, ընկերաբանութեան ուսուցչապետ Պ. Տրեփրան, ա՛յնքան ալ անիրաւ չէ եղեր, որ տարին տասներկու ամիս,աքբիւրոկրատաները ձաղկող կրկնութիւններովը գլուխ կ'արդուկէր: Մեր Օտեանը ի՞նչ տամսակներ պիտի թափէր: Բայց թողունք այս պզտիկ բաները: Կը բաւէ որ սա մարդիկ, մեծ ու փոքր, աշխարհի խաղաղութեան համա[ր] կը գործեն:

Ա. պետը դուրս կ'ելլէ ու ...

յետոյ՝

— Պարոննե՛ր, ձեզմէ ... մէկը թող հրամմէ:

Հայը կը հետեւի, թիւ ... ներս: Ա. պետին պարտակա[նու]թիւնը կատարուած էր: ... կուլին քսանըհինգ կար:

Ոչ սենեակ էր, ոչ ալ ... թիւ 9ը: Երկուքին մէջտ[եղը] ... բան մը: Ու միակ պարոն ... բազմած սեղանի մը առջեւ ... բակ, բարձրահասակ, ժպ[տուն] ... եւ շատ քաղաքավարի: ... սախօս երկրէ ըլլալու էր ... րի էր հնչումը:

Ու կը սկսի կալայս թղ... կի մը տալ բառերուն ... արձանագրի՞լ, հայրենակից ... նածութիւն անունն ու մականուն ... ծննդեան թուականը եւ ծնն[դա]վայրը, ինքնութեան թուղթ[ը] ... համալսարանի վկայականներ[ը] ... համրանքը, բնակարանին ... ցէն, եւ կարեւորը՝ չմոռնալ ... ազգութիւնը: Ոչ մէկ ... թիւն օրավարձի եւ պաշտ[օնէ]ութեան մասին: Եւ ... քննութիւն թեկնածուն ... նալու համար:

Գրիչը հանգչեցնելէ ... կէս մը կը դառնայ դէպի ... գայ պաշտօնեան (թեկնածու էր որ գարձուց զինքը) եւ ... փափկանկատօրէն հետու ... բառերը կը կլորցնէ՝ ... բերնին էզ ձայնովը.

—Պար՛ոնս Իմ պարտակա[նու]թիւնս է թեկնածուներուն ... թղթիկները լեցնել եւ վար[չու]թեան յղել: Ընտրութիւնը ... վերջնոյն իրաւասութիւն[ն] է ... ւանական է որ ձեր ազգութեան համար առարկութիւն ըլլայ ... տէք որ Հայաստան Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ չէ ... պատճառաւ կրնայ ըլլալ ... Վարչութիւնը դժուարանայ ... թեկնածութիւնը ընդունիլ ... Աւելն պարագայի, հասցէնիդ ... ռած ենք, ի հարկին կը գր[ենք] ձեզի:

— Բայց, պարո՛ն, ներեցէք, որ ազգութեան վերաբեր[եալ] պզտիկ զանազանութիւն մը ... ուշադրութեանը յանձնեմ ... դէն այդպէս ալ նշանակել ... Ես Հայաստանի հայ չեմ ... հայ գաղթական եմ: Անդրա[նիկ] Նանսէնեան թուղթս: Ուրեմն ... բեւ հայ գաղթական. Ազգերու Դաշնակցութեան հովանաւոր[ու]թեանը տակ կը գտնուինք ... բեմ Պալատին խորթ զա[ւակներ] մը չենք: Յետոյ՝ կը ներէք ... հետեւեալն ալ աւելցնեմ ... ցաւոքը Հայաստա՛ն է, ... մինչեւ այսօր անդամ չէ ...

— Ա՛, ոչ անշուշտ, պարո[ն] ... Մե՛նք չէ որ հակառակը ... պնդենք:

— Կ'ընդունի՞ք որ, ... յաստան Մոսկուայէն կախեա[լ] ... չըլլար, շատոնց արդէն ... եղած պիտի ըլլար:

— Անշո՛ւշտ, անշուշտ ... կայն այսօր իրողութիւնը ... է որ...

— Ուրեմն կը խնդրեմ ... Վարչութիւնը նկատի ունի ... հայ գաղթական ըլլալուս ... բազան, զիս ձեզմէ սեպել ... մար:

Այնքա՛ն ալ մեծամիտ չէ ... յաջորդ առաւօտուն համար ... դունուած ըլլալուն աւետ[իս] ... յուսար: Վարչութիւնը սեպ[ած] ... մին ձեւը թեթեւցնելու ... հնարած էր Բ. պետին բերա[նով] ...

Տխուր էր, ընկճուած ... Պալատին բակէն կը հետա[նայ] ... Տարիներ առաջ զոց ... «Կաթնավաճառուհին եւ կաթ[ի] ... աման» յիշեց: Ու հրաժ[եշտ] ... ցաւ զնելիքներէն:

Խորհրդածեցէք ... ցէք: Ես այդ բանին ...

Ա. ԽԱՆՉԵԱՆ

ՀՐԱՋԷՆԻ ՎԱՃԱՌՄԱՆ ...

Սէնի նահանգին ... դատաւորները խորհրդ... հանրապետութեան նախա[գահ] ... ուղղած են ուղերձ մը ... պահանջեն ... տարաձայն[ութեան] ... վաճառման արգելք դնել ... կ'ըսեն դատաւորները ... նակի զնումը այնքան ... չըլլար, հաւանաբար շատ ... ներ չպիտի գործուէին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(…ուած խմբագր. Թերթերէն)

…ՆՏԵՍԱԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐ

…Արհեստագիտական Կրթու… Գլխաւոր Վարչութիւնը …ման, ներկայիս զբաղած …1929-30 ուսումնական տար… …ն գործնական նախապատ…ութեամբ։ Անոր միջոցով …ս տարի պիտի բացուին մէկ …ն նոր արհեստագիտական …րժարաններ և մէկ քանիներն …ալ պիտի վերափոխուին՝ յար…ցուցելով երկրին շինարարու…թեան պահանջներուն։

Երեւանի ճարտարարուեստա… …ն վարժարանը այս տարի …պիտի վերակազմուի եւ պիտի …ունենայ երկու՝ շինարարական …ելեկտրոտեքնիքական։ Երեւանի …ալ այս տարի պիտի բացուին …նոր վարժարաններ՝ լեռնային և …քիմիագիտական։ Լենինականի …ճարտարարուեստականը պիտի …վերածուի լեռնային շինարարա…կանի։

Ուղղատնտեսականին կից …պիտի բացուի Թրքական բաժի… …որ կարելիութիւն պիտի …այ Թրքական շրջաններն ա… …վորմկներ՝ որակեալ գիւղատըն…տեսական ուժերով։ Երեւանի …Լեռնային ճարտար. գործ… …նական ուսումնարանը պիտի վե… …ածուի արհեստագիտական ցած …աստիճանի դպրոցի։

Լենինականի մէջ, հիւսուածե…ղէնի գործարանին կից պիտի հիմ…նուի գործուածեղէնի վարժարան …որ նպատակ պիտի ունենայ …Հայաստանի հիւսկէ արդիւ…նաբերութեան տալ միջին թեք…նիքական կազմ. բացի այդ պի…տի բացուի նաեւ գործնական …ուսումնարան մը, որուն նպատա… …կը պիտի ըլլայ հիւսկէ գոր…ծարանին տալ որակեալ ուժեր։

Մոսկուայի եւ Լենինգրադի …ուսումնարաններէն ձեռք պիտի …բերուին Ֆիզիքական, քիմիա…կան, բնագիտական եւ արհես…տանոցային անհրաժեշտ պա…րագաները։ Վարժարանները …մասնագիտական ուժերով ապա…հովելու համար միջոցներ ձեռք …առնուին։

Նոյն վարչութեան միջոցով …կազմուած դասընթացքները ինք…նալարժերու գործածութեան …մասին՝ վերջացած են։ Վերջին …քննութիւններէն պարզուած է …որ աշխատանքները յաջող ըն…թացեր են։ Այս վարչութիւնը …մասնագիտական մարմիններու …կը ծրագրէ աւարտող …ներուն ապահովել գործնական …աշխատանքներ։ Մասնագի…տական միջնակարգ եւ բարձրա…գոյն դպրոցները բաւարար չա…փով ապահովուած են ամառնա…յին գործնական աշխատանք…ներով։

Վարչութիւնը ներկայիս զբա…ղած է նաեւ հանրակացա…րաններու, ուսանողներու նիւ…թական դրութեան ապահով…ման դպրոցներու կահաւորման, ընդունելութիւններու ճիշդ կազմակերպման եւ արդիւնաբերական ու գիւղատնտեսական ասպարէզին մէջ պահանջուած բանուորներու ճիշդ հաշուառման եւ անոնց պատրաստման ու վերապատրաստման խնդիրներով։

ԲԱՆՈՒՈՐԻ ՊԱԿԱՍԸ

Այս տարի Երեւանի աշխատանքի սակարանը բանուորական ուժի պակաս կը զգայ, կը պահանջուին որմնադիրներ, քարակոփներ եւ մեծ թիւով բանուորներ։ Սակայն սակարանը հնարաւորութիւնը չունի եղած պահանջը գոհացնելու, որու հետեւանքով շատ յաճախ շինարարական մարմինները կը խախտեն իրենց պայմանագիրը եւ դուրսէն գործաւորներ կը վարձեն։

Շրջաններու մէջ նոյնպէս բանուորական պակաս կայ։ Ամէն օր աշխատանքի սակարանէն կը պահանջուի իբրեւ հարիւրէն աւելի բանուորներ եւ մեծ թիւով մասնագէտներ։ Հակառակ եղած պահանջին, աշխատանքի սակարանին մէջ նորէն ցուցակագրուած կը մնան 15-16 տարեկան աշակերտներ, որոնք ծանր աշխատանքներու ղրկել արգիլուած է։

ՁՂՁԱՑՈՂՆԵՐԸ…

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան նախկին ընդհ. քարտուղարը Աշոտ Յովհաննէսեան որ իբրեւ ընդդիմադիր պաշտօնանկ եղած եւ աքսորուած էր, զղջումի գիր մը ղրկած է կուսակցութեան։ Իրեն հետ կան նաեւ հինգ ուրիշ աքսորուած հայ բոլշեւիկներ, որոնցմէ մէկը կին, Արշալոյս Միրիմանեան։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի քաղաքներուն մէջ մանր կամ մասնաւոր առեւտուրը վերջացած է, դիտումնաւոր կերպով դրուած անասելի տուրքերու հետեւանքով։

Պաշտօնեաներու վիճակը համեմատաբար աւելի լաւ է։ Պաշտօնեաները միջին հաշուով կը ստանան ամսական 60, իսկ բանուորները 40 րուբլի։

Այս եկամուտը խոտոր կը համեմատի կենսամթերքներու սուղ գիներուն։ Բոլոր տեսակի մթերքները կեդրոնացած են բանուորական համագործակցականներու մօտ, որմէ կրնան օգտուիլ՝ քարտի դրութեամբ եւ հերթի սպասելով, միմիայն անոնք, որ անդամ են Արհեստակցական Միութեան եւ Բանուորական Համագործակցականին։

Մթերքներու հետեւեալ գիները կրնան գաղափար մը տալ թէ որքան դժուար է ապրուստը։

Սեւ հացի քիլօն կ'արժէ 21 կոպէկ։ Մասնաւորներու մօտ 50 կոպէկ։ Ոչխարի միսի քիլօն բանկոպի մօտ 1.50։ Եզի միսի քիլօն 80։ Կաթի քիլօն 28։ Կարագի փութը 180։ Ցորեններու (նայելով տեսակին) 40, 50, 60 կոպէկ։ Կանացի կօշիկ զոյգը 30-35 րուբլի եւայլն։

ՆՈՊԷԼԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

1929ի Նոպէլեան գրական մրցանակին շուրջ, վէճերը հետզհետէ կը սաստկանան Սթօքհոլմի մէջ, քանի թեկնածուն կը մօտենայ եւ հրատարակիչները լոյս կ'ընծայեն օտար հեղինակներէ թարգմանութիւններ։

Թ. Մանի գործերը այս միջոցիս թարգմանուելու վրայ են, եւ կը կարծուի թէ գնեկամբերի քուէարկութեան, մրցանակաւոր պիտի յայտարարուի գերման հեղինակը։

Զանազան շրջանակներու կողմէ թեկնածութիւնը կը պաշտպանուի Ռոժէ Մարթէն տիւ Կառի, Մաքսիմ Կորքիի, եւ անգլիացի մէկ քանի հեղինակներու։

Էրիք-Մարիա Ռըմարք՝ երիտասարդ հեղինակը «Արեւմուտքէն Նոր Բան Չկայ» պատերազմական վէպին, որ մեծ խանդավառութիւն գտած է գրական շրջանակի մէջ, չպիտի կրնայ նպաստաւորուիլ Նոպէլէն, քանի որ թեկնածութիւնները պէտք է ներկայացուին ընթացիկ փետրուարէն առաջ։

Սակայն «Գերման Ազատներու Միութեան» բողոքը թէ Ռըմարք արհամարհած է իր երկրին բանակն ու սպաները, աւելի սերտ համակրանքով լեցուցած է Շուէտացիները հանդէպ գերման գրողին եւ հաւանական է որ ատանց ձեւակերպութիւնները նկատի առնելու, Նոպէլեան հաստատութիւնը մրցանակը յատկացնէ Ռըմարքի։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 14 Հոկտ.— Տեղւոյս բոլոր մարզական միութիւններուն նման, Հ. Մ. Ը. Մ.ն ալ ունեցաւ իր գնդախաղի եղանակին բացումը, Սեպտեմբերի սկիզբին։

Ծարդ ունեցաւ հինգ խաղեր. երկուքը երկրորդ կարգի ախոյեանութեան մրցումներ, իսկ երեքը ալ՝ բարեկամական։ Առաջին երկուքէն Հ. Մ. Ը. Մ.ը յաղթական դուրս եկաւ, իսկ վերջին երեք բարեկամական խաղերէն երկուքը յաղթանակով վերջացան, մէկը պարտութիւնով։

Այսպէս Հ. Մ. Ը. Մ.ը ունեցաւ արդիւնաւոր բացում մը արժանանալով հայ երիտասարդութեան գնահատանքին եւ իր շուրջը հաւաքելով պատկառելիթիւով երիտասարդներ, որոնք լքելով սրճարաններն ու պարասրահները եկան բոլորուիլ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ծոցին մէջ, բերելով իրենց բարոյական աջակցութիւնը առանց խտրութեան տարիքի ու գաղափարի։

Տեղւոյս պատանիներն ալ անտարբեր չեն և կը բերեն իրենց մասնակցութիւնը այս ազգային գործին, աւելի մօտէն հետեւելով մարզական բոլոր շարժումներուն։

Վ. Քիւրքճեան

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Փարիզի ախոյեանական մրցումներուն երրորդ շրջանը։ Օրուան ամէնէն կարեւոր մրցումը կատարուեցաւ «Սթատ Պիւֆալօ»ի մէջ, Փարիզի ախոյեան «Ռէլիւպ Ֆրանսէ»ի եւ «Ռէյսինկ Քլիւպ»ի Ա. խումբերուն միջեւ։ Մրցման ընթացքին երկու խումբերուն յառաջապահները բուռն յարձակումներով թէեւ ջանացին յաղթանակը խլել, բայց երկու կողմերուն պաշտպանողական գիծերը լաւ դիմացան եւ մրցումը վերջացաւ 0ի դէմ 0 հաւասար արդիւնքով։ «Ռէտ-Սթար»ի Ա. խումբը 0ի դէմ 3 նշանակէտով լաւ յաղթութիւն մը տարաւ U. S. Suisseի Ա. խումբին դէմ։

Նախ օրը C. O. Billancourtի Ա. խումբը իր ախոյեանական երկրորդ մրցումը եւս փայլուն յաղթանակով մը վերջացուց։ Իր հակառակորդն էր C. A. Montrougeի Ա. խումբը որուն դաշտին վրայ տեղի ունեցաւ մրցումը։ Մրցման ամբողջ տեւողութեան «Պիյեանքուռ»ի խումբը տիրապետող խաղարկութիւն մը ունեցաւ շահելով 0ի դէմ 5 նշանակէտեր։ Այս մրցումին Ս. Կարապետեան գնահատելի խաղարկութիւն մը ունեցաւ. շահուած հինգ նշանակէտներէն չորսը, ինքն էր որ կրցաւ զօրաւոր հարուածներով նշանակել, անակնկալի բերելով հակառակորդ բերդապահը։

Այս կիրակի տեղի պիտի ունենան Փարիզի խումբերուն ախոյեանական չորրորդ մրցումները։ Պիյեանքուռի Ա. խումբը պիտի մրցի A. S. P. T. T.ի Ա. խումբին դէմ «Սթատ Ռընօ»ի մարզադաշտին վրայ։

Գ. Գասապեան

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

ԼԻՈՆ.— Անցեալ չորեքշաբթի երեկոյ 9 հոկտեմբեր Palais d'Hiverիսրահին մէջ կազմակերպուած էր կռփամարտի մեծ մրցում մը Marin-Romerioի եւ Randel Debiessei դէմ։ Այս վերջինը փորձի միջոցին վիրաւորուած ըլլալուն, Խաչոբեան եկած էր մրցելու Randelի դէմ։ Randel կը կշռէր 71 քիլօ 700 կրամ, իսկ Խաչոբեան 66.500։ Առաջին խաղամասին երկուքն ալ հաւասար էին։ Երկրորդին Randel բոլոր ուժով սկսաւ յարձակիլ, իսկ Խաչոբեան միշտ պաշտպանողականի վրայ էր։ Երրորդին առաւելութիւնը Randelի վրայ էր։ Չորրորդ շրջանին Խաչոբեան բոլոր ուժով յարձակողականի սկսաւ։ Randelը քանի մը անգամ կապերուն վրայ ձգելով։ Այս խաղամասին Randel յաջողեցաւ հարուածով մը Խաչոբեանը վիրաւորել քիթէն։ Մեր կռփամարտիկը առանց պաղարիւնութիւնը կորսնցնելու, շարունակ կը հարուածէր իր հակառակորդը. հինգերորդին՝ Խաչոբեան հարուածները աւելի սաստկացուց եւ Randel ուժաթափ, դատապարտուեցաւ անշարժութեան։

Խաղը պիտի վերջանար 10 շրջանէն։ Կառավարիչը տեսնելով որ Randel անկարող է դիմադրելու, խաղը վերջացուց եւ Խաչոբեանը հռչակուեցաւ յաղթական։ Այս յաջողութեան վրայ Խաչոբեան հրաւիրուած է Փարիզէն՝ մրցելու համար Պելճիքացիի մը դէմ, Centrale Sportiveի մէջ։

Խաչոբեան միշտ իր փորձերը շարունակելուն, ուժն ու ճկունութիւնը կրկնապատկուած է։ Յուսով ենք որ Փարիզէն ալ յաղթական պիտի վերադառնայ։

Իսկ Փարիզցիներէն կը խնդրենք որ իրենց ներկայութեամբ քաջալերեն մեր կռփամարտիկը։

Մ. Տէր Պետրոսեան

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Հայկ. Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Փարիզի մասնաժողովը որոշած է հայ լեզուի եւ ազգային պատմութեան շաբաթական դասընթացքներ հաստատել 6էն 14 տարեկան երկսեռ հայ դպրոցականներուն համար, առայժմ հետեւեալ չորս վայրերու մէջ.—

Փարիզ՝ Bellevilleի շրջանակը.

Արուարձաններ՝ Alfortville, Bois-Colombes-Asnières, La Garenne, Enghien-les-Bains.

Այս դասընթացքները պիտի բացուին անմիջապէս որ իւրաքանչիւր շրջանակի համար նուազագոյն 20 աշակերտներ արձանագրուին։

Դասաւանդութիւնները տեղի պիտի ունենան ամէն Հինգշաբթի, կէսօրէն առաջ կամ ետքը, ըստ յարմարութեան, եւ պիտի տեւեն 2 ժամ։

Փարիզի մասնաժողովը պիտի փութայ նման դասընթացքներ հաստատել Փարիզի եւ արուարձաններու ուրիշ հայաշատ շրջաններուն մէջ, երբ իր այս առաջին ձեռնարկները արժանանան հայ ծնողքներուն քաջալերանքին.

Վերոյիշեալ չորս վայրերու հայ ծնողքները կը հրաւիրուին անմիջապէս արձանագրել տալ իրենց մանչ կամ աղջիկ զաւակները, մասնաժողովիս ուղղելով հետեւեալ յանձնառագիրը.

«Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաժողովէն կը խնդրեմ իմ . . . . տարեկան . . . . . անուն զաւակս ալ արձանագրել . . . . .ի շրջանակին մէջ բացուելիք հայ լեզուի եւ ազգ. պատմութեան դասընթացքներուն.

Ստորագրութիւն եւ հասցէ ծնողքին։»

Յարգոյ ընթերցողներէն կը խնդրուի շահագրգռուող ծնողքներուն հաղորդել մեր այս հրաւէրը։

Հայկ. Բ. Ը. Միութեան
Փարիզի Մասնաժողով

Հասցէ՝ Monsieur K. Agathon
11 Square Alboni, Paris (16e).

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

ՄԱՑՐԻԿԻՆ ՍԻՐԱՀԱՐԸ — Քանիցս դատապարտուած, վատ համբաւի տէր, արհեստով շըրջուն վաճառորդ եւ տարիքով 41, Վիքթոր Թուրնոն 10 տարիէ ի վեր ամուսնաբար կ'ապրէր Ցիկին Սէլէստինի հետ, 9 զաւակներու տէր։ Բայց ընտանիքին մէջ ծեծն ու կռիւը անպակաս էր։ Կը խմէր Թուրնոն եւ յաճախ կը դուարճանար իր կինը եւ անոր զաւակները ծեծելով։ Առջի օր նորէն փորձեց իր սրտին նեղութիւնը փարատել նոյն կերպով. բայց այս անգամ Ցիկինը զայրացաւ եւ իր անշնորհ մարդը փողոց նետեց։

Յաջորդ կէսօրին մարդը վերադարձաւ, տան մէջ մինակ էր իր սիրուհիին 15 տարու աղջիկը։ Ելեր էր կարասիները փոխս գկելու, աղջիկը բողոքեց, մարդը նետուեցաւ անոր վրայ ու սկսաւ ծեծել։ Աղջնակը սակայն ազատեցաւ խորթ հօրը ձեռքէն, վարի գարակի մը քով ուր գիտէր թէ լեցուն ատրճանակ մը կար, առաւ զայն ու 4 անգամ կրակեց անոր վրայ։ Մարդը ծանրօրէն վիրաւոր, ինկաւ ու փոխադրուեցաւ հիւանդանոց։

Ոճրագործ աղջնակը գնաց ինքնաբերաբար յանձնուեցաւ ոստիկանութեան։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԵՒԱՆԱՅ ՎԱՆՔԸ, գրեց՝ Գիւտ եպիսկոպոս Աղաներեան. Հրատարակութիւն «Ազգային Մատենադարանի», Վիեննա, Մխիթարեան տպարան, 1929, 130 էջ, Գին՝ 1 ֆրանք զուիցերական։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ, հեղինակ՝ Արմէն, տպագրութիւն «Արաքս», Սոֆիա, 1929, Գինը 10 լեվա։

ԸՆԹԵՐՑՈՂ, ՔԱՆԻ ՈՐ ԿԸ ՍԻՐԵՍ «ՅԱՌԱՋ»Ը, ԻՆՁՈՒ ՑԵՍ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵԼ ՈՒՐԻՇԻ ՄԸՆ ԱԼ։

ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 9 —

ՌՈՒՍԱԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ
ԿԱՄ
ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

…ն անծը որտեղի տուաւ այս …ռ…Հեպենեւ յետոյ կրեց անոր …ֆ…նեւանքը, պէտք չէ՞ որ …դառնայ ինքզինքին դէմ։ …ԹԷ յաջողեցան քանի մը …ինքզինքէն ջանել ծեր …ուր մը կամ իրեններէն …որո՞ւնն է յանցանքը։ …ութիւնն ալ սահման …ի։

…Ամիններէ ի վեր բանուոր …Ռուսակովը նշաւակ դարձեր էր …լ համայնավարուհիին շա…սակական յարձակումներուն, …մինչեւ իսկ զրպարտութեամբ …ոստիկանութեան մատնելու …առաջ էր գացեր։ Անոր դէմ …ուած յաջորդական չորս գոր…ուն մէջ, դատարաններու իրա…ւունք տուին անոր։ Հոս, խմբագրութիւնը բոլորովին հակառակը ըսել կուտայ ինծի— «Դատարանները զայն յանցաւոր գտան») Թէեւ անօգուտ, բերանացի ան դիմած է Լենինգրադի «Պրավդա»յին, խնդրելով որ վերջ տրուի այս աղտոտ հալածանքին։ Բարեկամս Վիկտոր Սէրժ բերանացի, խնդիրը անդիկացուցած է համայնավար հատուածին, որուն քանի մը ամիսներ առաջ, դրաւոր բողոք մըն ալ ներկայացուած է։ Բոլոր այս դիմումները բանի չծառայեցին։ Որեւէ պատասխան չտրուեցաւ անոնց։

Կը ցաւիմ որ յեղափոխութեան մայրաքաղաքներէն մէկուն մէջ, կը հանդիպիմ նման բարքերու։

Կը ցաւիմ որ երիտ. համայնավարներ եւ համայնավարներ գործաւորի մը հանդէպ կ'ունենան այս կերպ վարմունք։ Կը ցաւիմ տեսնելով մամուլը որ կը մասնակցի աշխատաւորի մը դէմ նման անարգելի դրգռութեան մը։ Կը պահանջեմ որ այս խնդիրը լուսաբանուի։ Հրապարակաւ վստահամբուած բանուոր Ռուսակովին համար կը պահանջեմ հրապարակային հատուցում։

Ց. Գ. Գոյթակցութիւնը կը շարունակուի։ Հազիւ այս յօդուածը վերջացուցած, կ'իմանամ թէ 24 ժամուան մէջ, Ռուսակով վտարուած է սենդիկայէն, որ պարտաւոր էր պաշտպանել զայն, վտարուած է նաեւ գործարանէն, ինչ որ մինչեւ իր վերջին շունչը, զայն կը մատնէ թշուառութեան։ Բացէ ի բաց, անպաշտպան է անձին գործաւորի իմ հանգամանքովս, անոր համար կը պահանջեմ հատուցում։

Մոսկուա, 2 փետր. 1928։

* *

Ինչպէս կը տեսնէք, երբեք որեւէ նեղութիւն յանձն՝ չէին առած՝ այլայլեցնելու համար յօդուածս, ո՛չ իսկ ինծի ըսել տալու համար թէ «դատարանները զայն յանցաւոր հանեցին» մինչ-դեռ իրականութիւնը եւ իմ ձեռագիրս հակառակը կ'ըսէին։ Գրաշարական սխալ չէ այդ. յանցանքը յանցանք է, իսկ իրաւունքը՝ նոյնիսկ ռուսերէնի մէջ, բոլորովին տարբեր բառ մըն է։ Ջնջենք իր, հակառակ որուած խոստումին, զարգացային ծանրութեան եւ սրտպղղականութեան, յօդուածս որ յանձնուեր էր ամսուան 2ին կէսօրէն յառաջ, երեւցաւ 5ին։

Հակառակ ասոր, անլուր ապառութիւն գործեց։ Նեղութիւնը աննախընթաց էր։ Կուսակցութեան երկու մեծ օրկաններէն մէկը կ'անգնէր նոյն ընկերային սառամին հակադեմ փաստերուն գլուխը։ Մէկը կ'ըսէ.— Պոլչեւիկի սերունդէն։ Միւսը կը պատասխանէ.— Ռուսակովի գործը։ Եւ ո՛վ էր որ յաջողեցաւ կատարել նման գործ մը։ «Ընկուսակցական» մը, «Ստարական» մը։

Պէտք է խոստովանիլ թէ «Կոմսոմոլսկայա Պրավդա» մեղմացուց իր կամայականութիւնը, յօդուածս աւելցնելով խմբագրական նօթ մը որ կը պահանջէ «քննութիւն եւ լուսաբանութիւն»։ Եւ Յաջորդ օրը, կը ծրգէ անդէպ սխալը։ Գոլով ընջուած հատուածներուն, կը մերժէ ամէն ճշգում։ Ռուսակով կըրնար այլեւս հանգիստ մեռնիլ։ Իրեն համար կրցեր էի սահնալ ինչ որ խորհրդային մամուլը կարող էր տալ բանւորի մը ո-րուն դէմ որեւէ «Թուռ» կրնար մահ պահանջել. տասը թերթերու մէջ եւ ամէն օր։

Չէի գիտեր։ Չեւքով ոտքով մէջը կ'իյնամ. կը վազեմ ամէն տեղ, հակառակ 35 աստիճան ցուրտին.

Մարդու մը կեանքը եւ երկու ընտանիքներու հացն ու պատիւը փրկելու համար, խմբագրութենէ խմբագրութիւն այս երթեւեկէն, միշտ պիտի յիշեմ տեսակցութիւնը որ ունեցայ համայնավար համբաւաւոր քրոնիկագիր Կոլցովին հետ։ Լաւ յարաբերութիւններ ունէինք իրարու հետ Օկոնիէի իր գրասենեակին մէջ կ'ընդունի մեզ, զիս եւ Վիկտոր Սէրժը. իրեն կը պարզենք պարագան։ Հանդարտ, բարեկամօրէն մեզ մտիկ կ'ընէ։

Փութով իր ազդեցութիւնը գործ դնելու խնդրանքիս կը պատասխանէ.

— Սիրով, բայց ասոր համար պէտք է որ Հիմնովին ուսումնասիրեմ հարցը, դասաւորեմ փաստաթուղթերը…

Շաբաթ մը, 15 օր կ'անցնի։

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱԹԻ

վայրին սպաններուն ի պատիւ տուած իր հացկերոյթին ընթացքին բաժակաճառ մը խօսեցաւ՝ շնորհակալութիւն յայտնելով Թուրք կառավարութեան՝ Վոսփոր այցելող անգլ. նաւաբաժնին ըրած հիւրամեծարութեան համար: Հացկերոյթին ներկայ էր Ըսմէթ փաշա, որ այցելութեան եկած էր ծովակալին։

Ազգայնականները Եընկի ծրագրին դէմ

Գերման ազգայնականները բուռն պայքար մը բացած են Եընկի ծրագրին վաւերացման դէմ եւ կ՚ուզեն հանրաքուէի դիմել։ Իրենց պրոպագանդի ընթացքին, ազգայնականները յայտարարած էին թէ նախագահ Հինտէնպուրկ եւս իրենց պէս հակառակ է այդ ծրագրին եւ ուժ կուտայ իրենց։

Հինտէնպուրկ՝ վարչապետ Հերման Միւլլէրի ուղղուած նամակով մը խստիւ կը բողոքէ ազգայնականներու կողմէ իրեն եղած վերագրումներուն դէմ եւ կ՚ըսէ թէ Եընկի ծրագրին մասին իր դիրքը բացարձակապէս ճշդուած է Սահմանադրութեամբ։ Նախագահը կը պահանջէ որ իր այդ նամակը հրատարակուի ամէն կողմ։

Փրուսիոյ խորհրդարանին մէջ վարչապետ Պրաուն պաշտօնապէս յայտարարեց թէ բոլոր այն պաշտօնեաները, որոնք ազգայնականներու այս պրոպագանդին ուժ կուտան, ծանրապէս թերացած պիտի նկատուին կառավարութեան հանդէպ իրենց պարտականութեանց մէջ։ Այս յայտարարութիւնը ուժգին բողոքներու տեղի տուաւ աջ կուսակցութեանց կողմէ։

Ներքին Նախարար Կրցէզինսքի Արեւմտեան Փրուսիոյ մէջ «Պողպատեայ Սաղաւարտ» կազմակերպութիւնը լուծելու մասին իր տուած որոշումը արդարացնելու համար, բարապաններու միջոցաւ խորհրդարանէն ներս բերել տուաւ խուզարկութեան մը ընթացքին գտնուած զէնքերը։ Ասոնց մէջ կային ատրճանակներ, դաշոյններ, հրացաններ եւն։ Այս ցուցադրութիւնը աղմկալի ցոյցերու պատճառ դարձաւ։ Աղմուկը ա՛յնքան սաստիկ էր, որ նախագահը ստիպուեցաւ ընդհատել նիստը։

Ազգայնականները իրենց պրոպագանդին ուժ տալու համար, պատերը կը փակցնեն ազդեր, որոնք ցոյց կուտան ֆրանսացի զինուոր մը՝ համազգեստով, քովը Ճոն Պուլ (Անգլիոյ խորհրդանշան) ծաղրանկարով. երկուքն ալ կանգնած են գերման ընտանիքի մը առջեւ (հայր, մայր եւ չորս զաւակներ) եւ կ՚ըսեն, «Ձեր զաւակները մեզի կը պատկանին»։

Թուրքեւպուլկար բարեկամութիւնը

Խուսրէվ պէյ, Սոֆիայի նախորդ դեսպանը, որ Պոլիս կը գտնուի, ճետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է Թուրքեւպուլկար յարաբերութիւններու մասին.

— Պուլկար ժողովուրդը անկեղծ բարեկամական զգացումներ կը սնուցանէ մեզի հանդէպ, ապացոյց այն ջերմագին ընդունելութիւնը, զոր Պուլկարները ըրին Թուրքեւպուլկար իրաւարարական եւ ոչ յարձակողական դաշինքին վաւերացման առթիւ։

Սոֆիայի մէջ Թուրքեւպուլկար մերձեցման միութիւն մը կազմուած է որ գործունէութիւն ցոյց կուտայ։ Կը բաղձամ որ մեր երկրին մէջ ալ նման միութիւն մը կազմուի։

Պուլկարիոյ մէջ 800.000 Թուրքեր կան, որոնց վրայ բարերար ազդեցութիւն մը ըրած է մեր յեղափոխութիւնը։ Թուրք թերթերը սկսած են հրատարակուիլ նոր տառերով եւ գրեթէ բոլոր քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ ժողովրդական դասընթացքներ բացուած են։ Պուլկար կրթական նախարարը մեծ խնամք կը տանի Թուրք փոքրամասնութեան մշակոյթին։

Կարգ մը քաղաքագէտներու եւ պատասխանատու անձերու գիտումնաւոր հրատարակութիւնները չեն կրնար ազդել Թուրքեւպուլկար բարեկամական յարաբերութիւններուն վրայ։

Թրքական կալուածներու եւ անշարժ գոյքերու խնդիրը նախատեսուած է բարեկամական դաշինքով։ Երկու կառավարութիւնները վերջնական որոշում մը տալ կ՚աշխատին հիմա. մինչ այդ ոչ մէկ գործողութեան պիտի ձեռնարկուի։ Կը յուսամ թէ մօտերս վերջնական կարգադրութիւն մը պիտի ըլլայ երկու երկիրներու մէջ նպաստաւոր եղանակով։

Աֆղանիստանի կացութիւնը

Աֆղանիստանէն դարձեալ հակասական լուրեր սկսան հասնիլ։

Քապուլէն հեռագրի մը համաձայն, ժամանակաւորապէս թագաւոր հռչակուած է Ամանուլլահի կրտսեր եղբայրը՝ Ասատուլլահ խան, մինչեւ որ ցեղապետներու ժողովը (Ճիրկա) որոշում մը տայ Աֆղանիստանի ճակատագրին մասին։

Իսկ Մոսկուայի գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ զօր. Նատիր խան հոկտ. 16ին Աֆղանիստանի փատիշահ հռչակուեցաւ Քապուլի մէջ։

Հնդկական սահմանագլուխէն հասած լուրերու համաձայն, Ճէլալապատի Քոհիստանցի պահակազօրքը՝ բաղկացած 4000 հոգիէ, Քապուլ հասած է։

Քապուլի անթելի կայանը որ կը գտնուի Տիլքիւշա պալատին մօտ, սկսած է կրկին բանիլ։

«Թայմզ»ի Փէշավարի թղթակցին համաձայն, անցեալ հինգշաբթի Սէրտար Շահ Վալի խան գրաւեց Տար-իւլ-Աման նոր մայրաքաղաքը, իսկ Քոհիստանիները գրաւեցին Քապուլի միջնաբերդ Արկը եւ բոլոր այն դիրքերը ուր ամրացած էին Պէչէի Սաքայի զինուորները։

Պէչէի Սաքա քաշուած է Քոհիստան, իր բնիկ նահանգը, հաւատարիմ զինուորներու խումբով մը։

Հնդկական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Մոհմանտ-Բալաթ դիրքը՝ Քանտահարի մօտ, գրաւուած է Տուրանիներու կողմէ, իսկ ռուսական աղբիւրէ կը հաղորդուի թէ Նատիր խանի զինուորները գրաւած են Արքի միջնաբերդը՝ Քապուլի մօտ, ուր ապաստանած էր Պէչէի Սաքա։

Քապուլի անկումին վրայ, այն Շինվարիները, որոնք Պէչէի Սաքայի կողմն անցած էին եւ կը գտնուէին Մոհամմէտ Ալամի հրամանին տակ, պարտութեան ենթարկուած են Մոհմանտներու եւ ուրիշ Շինվարիներու կողմէ, որոնց կը հրամայէր Մոհամմէտ Ալֆա։

Փէշավարէն «Մորնինկ Փոսթ»ի ուղղուած հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ՝ Մոսկուա ո՛չ միայն դրամ եւ ռազմանիւթ հայթայթած է Հապիպուլլահին (Պէչէի Սաքա), այլեւ օգնած է անոր եւ խորհուրդներ տուած՝ Քապուլի պաշտպանութեան համար։

∴ Լոնտոնի աֆղանական գործակատարը բացարձակապէս կը հերքէ այն զրոյցները թէ Ամանուլլահ թագաւորն ու Սուրէյեա թագուհին կաթոլիկ պիտի ըլլան։

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅ - ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌ.— Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէին կողմէ։ Այս կիրակի ժամը 2ին 13 Rue d'Issy (Billancourt):

Կը նախագահէ Ընկ. ԲԵՆՕ

Կը խօսին Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինը ղեկավարութեամբ ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ։ Երգ, նուագ, արտասանութիւն, հայկական պարեր եւ անակնկալներ։

Մ Ո Ւ Տ Ք Ը Ա Զ Ա Տ Է

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Porte de Versaillesէն եւ Porte d'Auteuilէն թիւ 23 եւ 32 թրամուէյները. իջնել Pont de Billancourt:

ԱԼՖՈՌՎԻԼ.— Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

148 Rue Villeneuve (Salle des Fêtes), իտալացի նպարավաճառին դիմացը։

Կը խօսի՝ Ընկ. ԹԱԴԷՈՍ ՄԵՇԱՏՈՒՐԵԱՆ

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, «ՋԱՎԱԼԸ» եւ «ՊԱՇՏՕՆՍ ԽՈՒՄԲԱԼ Է» զաւեշտ։ Հայկ. եւ եւրոպական պարեր։

Ճոխ պիւֆէ, ճազ-պանտ ղեկավարութեամբ Պ. Գ. ՄԱՆՏԻՔԵԱՆԻ։ ՄՈՒՏՔ 3 ՖՐԱՆՔ

ՎԻԷՆ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջ. կոմիտէի։ Այս կիրակի ժամը 3ին, Սինէմա Փալասի սրահը։

Կը խօսի՝ Ընկ. ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿիՒԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Արամ Գարօնէ (արտասանութիւն), Վահրամ Շահպազեան (ջութակ) եւ ուրիշներ։

Մ Ո Ւ Տ Ք Ը Ա Զ Ա Տ Է

ՎԱԼԱՆՍ.— Վաղը Շաբաթ իրիկուն։

Կը խօսի՝ Ընկ. ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Այս կիրակի։

Կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ԱԲՈՅԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ԼԻՈՆ.— 26 Հոկտեմբեր Շաբաթ գիշեր Պ. Թագապետարանի սրահը։

Բանախօսութիւն, արտասանութիւններ, երգ և նուագ։

"ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ„Ը

Կազմակերպուած ՅԱՐԴԳՈՂի կողմէ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին «Սալ Ժէօկրաֆի»ի մէջ, 184 Bld. St. Germain, Métro St. Germain des Prés.

Կը նախագահէ՝ ՓՐՈՖ. Ն. ԱԴՈՆՑ

Կը խօսին՝ Փրոֆ. Ֆ. ՄԱԿԼԷՐ, Գ. Պ. Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ եւ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Օր. Ղարիբեան, Ղազարոսեան, Երամեան, Գիւլպիւլեան, Mlle Charlotte, Պ. Պ. Արա Պարթեւեան, Թ. Զարդարեան, Տ. Սարեան, Գ. Մէխտէրեան, եւ Յէրվիշեան:

Շարժանկարով ցուցադրում հայոց ճարտարապետական և մանրանկարչական գլուխ գործոցներու։

Տեսարան մը Յ. Պարոնեանէ:

Մ Ո Ւ Տ Ք Ը Կ Ա Մ Ա Ւ Ո Ր

ՕՐ ԱՐՄԻՆԷ Ֆ. ՉԻԹՈՒՆԻ

ԵՒ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՂԼԱՃԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Երմոն 12 Հոկտ. 1929 Ռէնսի

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Պէլվիլի կոմիտէի ժողովը՝ այսօր ուրբաթ երեկոյ, ժամը 9ին, 131 Faub. du Temple Պէլվիլ։ Օրակարգ՝ շրջանային ժողովի օրակարգի քննութիւն։ Ներկայանալ անզամատետրով։

Անիէռ Պուա Քոլոմպի «Եռազոյն ենթակոմիտէն արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, և «Գ. Վիշապեան» խումբը, այսօր ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30 ին 164 Rue des Bourguignons, Asnières։ Կարեւոր օրակարգ, զեկոյց ներկայացուցչական ժողովի։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Իսի - լէ - Մուլինոյի Մուրատ խումբի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 169 Ave. du Verdun, Իսի-լէ-Մուլինօ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Փարիզի շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Հրազդան խումբի բոլոր ընկերները այս կիրակի ժամը 4ին Gobelinsի ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

Գ Ա Ի Ա Ռ

Լիոնի «Արամ» խումբը արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այսօր ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8ին, 24 Rue d'Alsace սրճարանը։

Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ժողովը՝ այսօր ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Լիոնի Զաւարեան խումբի բացառիկ ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Լիոնի Շրջանի ներկայացուցչական ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ իր անդամները և համակիրները ներկայ գտնուիլ իր թէյասեղանին, յառաջիկայ շաբաթ, 27 Հոկտեմբեր, իրիկուան ժամը 9ին Տըլրիայի մէջ: Գեղարուեստական մթնոլորտ — նուագով երգով և ժամերգական զբօսանքներով։

Կը խնդրուի կեմէրէկցի Պ. Լութֆիկ Գալիկեանէ որ երկու ամիս առաջ Իսի լէ-Մուլինոյէն Փլամառ փոխադրուած էր: Իմացնել Հայկազուն Աբրահամեանի, 9 Rue d'Arras, Paris (5e).

ՀԱՃՆՈՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հաճնոյ Հայր. Միութեան: Այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Պ. Թագապետարանի սրահը

ՀԱՆԴԷՍ ԼԱ ՍԻՕԹԱՅԻ ՄԷՋ

Տեղւոյս մանկապարտէզի հանդէսը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Théâtre Municipalի սրահին մէջ: Կը նախագահէ՝ Պ. Արօ Աբոյեան։ Կնիք

ԽՈՀԱՐԱՐ ԿՈՒԶՈՒԻ

Կ՚ուզուի լաւ խոհարար մը՝ ճաշարանի համար։ Գոհացուցիչ վճարում։ Դիմել ճաշարան ԱՐԱՐԱՏ, 24 Rue Carmes, Paris (5e).

ՇԱՓԹԻ ԽԱՆՈՒԹ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ծախու է մեկնումի պատճառաւ «Թէնթիւռ ... » բանուկ խանութ մը որ կը ... նուր հայաշատ թաղը ... ցին մէջ: Քիչ մը ֆրանսերէն գիտցող հայ կին մը կրնայ սոյն գործը շարունակել ... հօժելով կանոնաւոր ... մը: Խանութը յարմար է ... գործի, ունի յարակից ... մը եւ խոհանոց մը գեղեցիկ ... ցավիեղկեր: Պայմաններու ... եւ խանութը տեսնելու ... դիմել ուղղակի Teinturerie-Dégraissage, 100 Rue Rabelais.

IMPRIMERIE - MASSIS - ED... 208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant: H. STEPH...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 19 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

19 OCTOBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ Թիւ 1089 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒՐ ՊԻՏԻ ՅԱՆԳԻ՞Ն

Եօթը տարի անցաւ Իզմիրի աղէտէն ի վեր, ու տակաւին Յունաստան եւ Թուրքիա չեն կրցած հաշուեյարդարի ենթարկել անատոլեան ձախորդ արշաւանքին ստեղծած վէճերը։

Ոչ Լօզանի դաշնագիրը եւ ոչ ալ 1926ի հելլէնօ-թուրք համաձայնագիրը կրցան լուծել խնդիրը. ո՛չ Փոխանակութեան խառն Յանձնաժողովը, ո՛չ կառավարութենէ կառավարութիւն ուղղակի բանակցութիւնները եւ ո՛չ ալ նոյնիսկ Մուսոլինի յաջողեցան վերջնական խաղաղութիւն հաստատել երկու երկիրներու միջեւ։ Ու այսօր, Աթէնք եւ Էնկիւրի դէմ դէմի կեցած են իբրեւ ոխերիմ հակառակորդներ։

Լօզանէն վերջ, քանիցս խզուեցան բանակցութիւնները. մէկէ աւելի դեսպաններ ու պատուիրակներ ետ կանչուեցան, նոյնատեսակ բազմիցս սպառնալիքներ փոխանակուեցան, եւ սակայն այդ բոլորը չյանգեցան ոեւէ արդիւնքի։ Այսօր ալ, ինչպէս երէկ, Թուրքն ու Յոյնը կանգնած են դէմ դիմաց՝ կարծես պատրաստ իրարու օձիքին պլլուելու՝ պզտիկ աղդանշանի մը վրայ։

Դարձեալ հանրային կարծիքը ջղագրգռուած է երկու երկիրներուն մէջ ալ։ Լրագրական վէճը կրկին սուր հանգամանք առած է։ Տեսէ՛ք՝ օրինակ՝ Աթէնքի մէկ թերթին հետեւեալ սպառնալիքը.

— «Եթէ ճակատագրուած է որ օր մը Թուրքերու հետ դէմ դէմ գալով հաշիւ պիտի տեսնենք, մեր բոլորին նշանաբանը սա պիտի ըլլայ.— վրէ՛ժ»։

Ասոր պատասխանելով, Թուրքերէն թիւ ազգայնական թերթ մը՝ «Աքշամ» կը գրէ.

«Այս խօսքերն ըսո՞ղ հելլէն թերթը չի՞ գիտեր որ եթէ լուծուելիք վրէժ մը կայ, այդ ալ թուրքին վրէժն է։ Հելլէններն են որ մեր տունը մտան, մեր հայրենիքը մէկ ծայրէն միւսը այրեցին։ Այդ մէնք է որ գիրենք մինչեւ Իզմիր եւ Սաքարիա հրաւիրեցինք, կարծես Թուրքիա մեր աւագ հիւրն էր եւ Հաճի Անէսթիի բանակային տարրերը վռնտելով յանցանք գործեցինք»։

«Իգտամ»ի մէջ ալ Ճէլալ Նուրի պէյ վրդովուելով կը գրէ թէ Յոյները կ'երազեն օր մը դարձեալ Անատոլու երթալ եւ իրենց պապերուն գերեզմանները տեսնել։ «Բայց ա՛լ շատ կ'ըլլայ»։

Այսպէս ուրեմն, կացութիւնը փոխանակ բարուոքելու, աւելի վտանգաւոր կը դառնայ։ Զոր սպառնալիքները հետզհետէ մարմին կ'առնեն եւ երկու կողմերն ալ ոյժ կուտան իրենց սպառազինութեանց։

Թուրքիա, որ իր եկամտացոյցին մեծագոյն մասը «Ազգային Պաշտպանութեան» յատկացուցած է, չի բաւականանար պետական միջոցներով ու տարիներէ ի վեր ժողովրդային հանգանակութիւններ եւ վիճակահանութիւններ կը սարքէ՝ օդանաւային տորմիղ մը կազմելու համար։ Պոլսոյ թաղերն ու Անատոլուի քաղաքները, զանազան կազմակերպութիւններն ու համայնքները իրարու հետ մրցումի ելած են՝ սաւառնակ մը աւելի պարգեւելու համար «Ազգային Պաշտպանութեան»։

Հապա՞ ծովային նաւատորմը։ Մեծ Պատերազմի կորուստները դարմանելու համար, Էնկիւրի տարիներէ ի վեր տենդոտ գործունէութեան լծուած է։

«Եավուզ»ի նորոգութիւնը, նոր թորփիլանաւերու եւ սուզանաւերու շինութիւնը, ծովերու թագուհիին՝ Մեծն Բրիտանիոյ հետ մերձեցման փորձերը եւն. բոլորն ալ կը ձգտին մէկ բանի — երկիւղ ազդել Յունաստանի եւ վէճը լուծել համաձայն Թրքական շահերուն։

Յունաստան իր կարգին ոյժ կուտայ նաւատորմին նոր նոր ապսպրանքներով, Թուրքիոյ վրայ գերակշռութիւն պահելու եւ օր մը յանկարծակիի չգալու համար։

Ո՞ւր պիտի յանգի այս լարուած վիճակը։

Թուրքեւհելլէն վէճը անշուշտ շատոնց կը կարգադրուէր, եթէ խնդիրը միայն զուտ նիւթական-նիւթական հողի վրայ, եթէ բնակչութեանց փոխանակութեան հարցին մէջ, վէճը դառնար Յունաստանի Թուրքերուն եւ Թուրքիոյ Յոյներուն կալուածներու գնահատութեան շուրջ։

Ինչ որ վէճը կը կնճռոտէ, խնդրին քաղաքական կողմն է։ Որքան ատեն որ Էնկիւրիի վարիչները չփոխեն իրենց հիմնական ուղեգիծը, բնակչութեանց փոխանակութեան խնդիրը պիտի մնայ այն անելին մէջ, ուր մխրճուած է։

Այսօր կողմերէն ո՛չ մէկը ի վիճակի է բուռն միջոցներու դիմելու եւ իր կարծեցեալ իրաւունքները զէնքով ձեռք բերելու։ Ապացոյց՝ լրագրական մեծխօսիկութիւններն ու պարապ սպառնալիքները։ Ան որ կ'ուզէ գործել, չի շաղակրատեր։

Երկու կողմերն ալ իբրեւ Արեւելքի, աւանդական սակարկութեան ոյժ կուտան եւ իւրաքանչիւրը՝ կ'ուզէ ինք ըսել վերջին խօսքը։

Եւ սակայն քանի տեւէ այս անորոշ՝ վիճակը, Արեւելքի խաղաղութիւնը վտանգի տակ պիտի ըլլայ։

Վերջապէս ո՞ւր պիտի յանգին այս վէճերը, որ չափէն աւելի երկնցան։

Մենք իբրեւ հանդիսական, կը բաւականանք հեռուէն դիտելով կռիւը։ Լօզանը ժամանակաւոր կերպով փակեց մեր հաշիւը Թուրքին հետ եւ այսօրուան սակարկութիւններէն ոեւէ շահ չենք ակնկալեր։ Մեր հայրենիքը շատ հեռու է եւ չի պաշտպաներ իր թափառական բեկորներուն իրաւունքները։

Եւ սակայն համոզուած ենք թէ այդ իրաւունքները չպիտի կորսուին իսպառ։

Հ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

Ո՞ՒՐ Է ԵԼՔԸ

Աթէնքի Նոր Օրը, ըսելէ յետոյ թէ ամէն բան փոխուեր է պատերազմէն ի վեր, կը գրէ (9 հոկտ).

— «Ի՞նչ է հայութեան կեանքը այս պայմաններուն դիմաց։ Ի՞նչ կ'ընենք մեր ներկան արժեքաւորելու եւ ապագայի հիմերը դնելու համար։ Կամ՝ կ'ընդունի՞նք թէ՝ ինչպէս միւս ժողովուրդները, մերինն ալ պէտք ունի ուժերու միջնական աշխատանքին, ստեղծելու համար իր սեփական կացութիւնը։

Հարցումներ ու հարցումներ — հարցական է արդէն մեր գոյութիւնն ալ— որոնց պատասխանները անհատապէս կրնանք տալ ու անմիջապէս գործի անցնիլ, բայց հաւաքաբար, ազգովին չենք կրնար պատասխանել։

Ահա մեր դժբախտութիւնը։

Ո՞ր թերթն է որ խելացի մտքեր չարտայայտեր եւ օգտակար խրատականներ չի հրամցներ իր ընթերցողներուն։ Բոլոր թերթերը, ինչ հոսանքի ալ պատկանին, անթերիօրէն կ'ախտաճանաչեն մեր վիճակը, տրամաբանական ելքեր ցոյց կուտան, դժուարութիւնները վերցնելու միջոցներ կը թելադրեն, բայց հիւանդին չափ իսկ դէպի լաւը չի փոխուիր մեր վիճակը եւ թէ չի փոխուիր, այլ աւելի յուսահատեցուցիչ կը դառնայ։

Գատեճա՞ր

Ըստվեհետեւ մենք խարխափումի մէջ ենք ու ցիգ չենք ըներ նոր պայմաններու համեմատ նոր գիծ մշակելու։

Սասուն էինք, Ակրոպոլ իջանք, բայց երբեք ազգովին չյօգնեցուցինք մեր ուղեղը՝ Սասունն ու Ակրոպոլը միացնելով գործունէութեան նոր ուղի պատրաստելու։

Ո՛չ Ֆրանսահայութիւնը կրցաւ Ֆրանսացիներու լաւագոյն գիծերը իւրացնելով Հայ մնալ, ոչ ալ Յունահայութիւնը ցիգ ըրաւ Սասունը վերապրելու Ակրոպոլի կամարներուն տակ, Աթենացիներու մտայնութեամբ։

Աւելի լաւ էր պահել գոնէ մեր հին գիծը, նախապատերազմեան ոգին, քան թէ օդին մէջ կախուած մնալ այսպէս։ Հին գիծը, որքան ալ չհաշտուի աշխարհավարութեան արդի սկզբունքներուն հետ, դարձեալ կրնայ ուղղութեան մը վրայ պահել մեզ, աւելորդ մարզանքներէ խնայելով։

Հարցնենք անգամ մըեւս բոլորին եւ մեզի ալ.

— Ի՞նչ կ'ընենք անընդհատ փնտռտուքի այս օրերուն, երբ բոլոր ժողովուրդները լաւ ու գէշ կ'աշխատին իրենց ներկան դասաւորելու եւ վաղուան ապահովութիւնը ստեղծելու։

Մինչեւ ե՞րբ այս «պաշր պօզուք» կեանքը, քիչ մը ամէն տեղ, Հայաստանէն սկսեալ, որ կը սպառնայ բոլորովին սպառել մեր ուժերը անտեղի ու փցուն վէճերու, անիմաստ քաշքշուքներու եւ աններդաշնակ շարժումներու մէջ։

Դեռ ուշ չէ, հարցնենք մենք մեզի թէ վերջ ի վերջոյ կ'ուզե՞նք իբրեւ ազգ, կազմակերպուած հաւաքականութիւն ապրիլ, թէ ոչ, այսպէս բոշայի պէս, քաշքշել մեր գոյութիւնը, առանց գիտնալու թէ ո՞ւր կ'երթանք։

— Պատասխանէ՛, հայ ժողովուրդ»։

ԱՆԱՏՕԼՈՒԷՆ Պոլիս ցորենի ներածումը վերջերս նուազած է եւ օրական միջին հաշուով 30 վակոն կը բերուի, մինչդեռ նախապէս 80 վակոն կը բերուէր։ Ցորենի վաճառականներն են որ ներածումը քիչ կ'ընեն, որպէսզի գինը չիջնայ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սանասարեան խանը ձեռքէ կ'ելլէ

Պոլսոյ Քաղաքային Բ. ատեանի որոշումով, Պոլսոյ Նահանգային Վարչութիւնը հոկտ. 12ին պաշտօնապէս հաղորդեց Սանասարեան խանի բոլոր վարձակալներուն թէ այսուհետեւ վարձքը ուղղակի իրեն պէտք է յանձնեն։ Նոյն ձեւով պիտի կնքուին նաեւ վարձակալութեան պայմանները։ Ուրիշ խօսքով խանին մատակարարութիւնը գործնապէս կուսակալութեան փոխանցուած կ'ըլլայ։

Պատրիարքարանի փաստաբանները անմիջապէս հարկ եղած միջոցներու դիմեցին եւ Նօտարութեան միջոցաւ 60ի մօտ բողոքագրեր յանձնեցին խանին վարձակալներուն։ Բողոքագրերուն մէջ կ'ըսուի թէ վարձքերը պէտք չէ յանձնուին կուսակալութեան, այլապէս եղած վճարումները անընդունելի պիտի նկատուին։

Մատակարարութեան այս փոխանցումը սակայն ոե է կապ չունի բուն դատին հետ, որ պիտի վերսկսի անմիջապէս որ Վճռաբեկ ատեանէն պատասխան գայ կուսակալութեան պահանջած որոշումի սրբագրութեան մասին։

Թուրք-յոյն վէճը

Փոխանակութեան խառն Յանձնաժողովը հոկտ. 12ին նոր ժողով մը գումարեց Պոլսոյ մէջ։ Օրակարգի գլխաւոր նիւթն էր չէզոքներու յիշատակագիրը։

Վիճաբանութիւնները շատ բուռն եւ կարեւոր եղան, բայց բացարձակ գաղտնապահութիւն կը տիրէ այս մասին։ Նիստի ընթացքին պահ մը թուրք պատուիրակութիւնը առանձնացաւ եւ ամբողջ երկու ժամ գաղտնի ժողով գումարեց։

Թուրք պատուիրակութիւնը յիշատակագիր մը տուաւ, որով կը մերժէ Յանձնաժողովի չէզոք անդամներու տեղեկագրին կարգ մը կէտերը, իբր անհաշտ թրքական շահերուն հետ։

Միւս կողմէ, գրոյց կը շրջի թէ թուրքեւհելլէն պատուիրակութիւնները մտադիր են ուղղակի համաձայնիլ, առանց պէտք ունենալու չէզոք անդամներուն։ Այդպարագային, Փոխանակութեան Յանձնաժողովը պիտի լուծուի եւ գործերը պիտի կատարուին ուղղակի բանակցութեամբ։

Բայց եւ այնպէս, այս կարգադրութիւնը դեռ վերջնական չէ եւ ամէն ինչ կախուած է հելլէն նոր դեսպանին բանակցելիք ընթացքէն։ Կ'ըսուի թէ դեսպանը լիազօրուած է լուծելու առկախ բոլոր խնդիրները։

Եղբայրասպան կռիւը կը շարունակուի

Սօֆիայէն կը հեռագրեն հոկտ. 17 թուականով.

Երէկ իրիկուն, Սոֆիայի մէկ փողոցին մէջ չորս մարդեր յարձակեցան Մակեդոնացի տարագիրներու ազգային միութեան քարտուղար Վասիլ Վասիլիէֆի եւ դրամատան մը տնօրէն Ալեքսանդր Ավրամոֆի վրայ։ Անհաբեկիչները 30է աւելի գնդակ արձակեցին, մանաւորապէս Վասիլիէֆի վրայ, որ սակայն կրցաւ ազատիլ բարեկամի մը կողմէ։ Վասիլ Վասիլիէֆ եւ Ալեքսանդր Ավրամոֆ թեթեւօրէն վիրաւորուեցան։

Ոստիկանութիւնը անմիջապէս պաշարեց թաղը ուր տեղի ունեցած էր յարձակումը եւ բազմաթիւ մարդեր ձերբակալեց։

Նոյն թուականով ուրիշ հեռագիր մը կ'ըսէ.— Մակեդոնական կոմիտէի քարտուղար Եուլիուս Վասիլիէֆի վրայ 30 գնդակ պարպուեցաւ, երբ տունէն ներս կը մտնէր ու թեթեւօրէն վիրաւորուեցաւ։ Այսօր կէսօրէն վերջ ալ սպաննուեցաւ նոյն կոմիտէին անդամ Իզէն Փափ Ավրամոֆ, երբ փողոցէն կ'անցնէր՝ Վասիլիէֆի յարձակման ենթարկուած տեղէն քիչ անդին։

Անհաբեկիչները այժմ վճռած են անպայման սպաննել նախկին վարչապետ եւ այժմ Սոպրանիէի նախագահ փրոֆ. Ալեքսանդր Ցանքոֆը։ Այս վերջինը, որ անիշանութենէն մինչեւ ֆաշիստ քաղաքական բոլոր հանգրուաններէն անցած է, մեծապէս գայրացուցած է Մակեդոնացիները թէ 1923ին իր հետապնդած քաղաքականութեան հետեւանքով եւ թէ քանի մը օր առաջ իր խօսած մէկ ճառով, որուն մէջ կը յարձակէր Մակեդոնացիներուն դէմ եւ կ'ըսէր թէ անոնք կ'ուզեն պետութեան մէջ պետութիւն ստեղծել։

Իվան Միխայլոֆն է կանգնած բոլոր այս ոճիրներուն ետեւ։

Նատիր խան Աֆղանիստանի թագաւոր

«Փըթի Փարիզիէն»ի թղթակցութիւն ցիկ. Անտրէ Վիոլիս, որ Թաշքէնտ (Թուրքեստան) կը գտնուէր, օդանաւով անցած է Քապուլ, ուսկից կը հեռագրէ հետեւեալը հոկտ. 16 թուականով.

— Օդանաւով սաւառնելէ յետոյ ամբողջ Հինտու-Քուշի լեռնաշղթային վերեւ, ժամը 10ին ցամաք իջայ, աւելի բախտաւոր քան ուրիշ օդանաւ մը, որ օր մը առաջ հրացանի հարուածներով ընդունուած էր։ Հոս գտայ Ֆրանս. դեսպանատունը։ Տիկ. Միրար եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ բոլոր Ֆրանս. քաղաքացիները ողջ առողջ են եւ հերոսական զուարթութեամբ լեցուն, վեց օրուան ողբերգական դէպքերէն վերջ։

Շավքալի խանի զինուորները գրաւեցին միջնաբերդը՝ ուժգին ռմբակոծութենէ մը յետոյ, եւ այժմ ամբողջովին տէրն են Քապուլի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՄԵԾ ՄԱՐԴ՝ ՇԱՆ ՀԱՋՈՑՈՎ

Դեմոսթենէսի հուչակումէն յետոյ, յոյն դատարկ փառասէր մը, Քուռակիտէս հրապարակ եկաւ եւ ամէն օր ճառ մը արտասանեց, յոյս ունենալով որ Դեմոսթենէսի հռչակին պիտի հասնի։

Զարմանալի է ըսել, որ շատախօսութիւնը շատ սիրող Հելլէնները անտարբերութեամբ կ'անցնէին Քուռակիտէսի քովէն, երբ այս վերջինը պատուանդանի վրայ հռետորական յափշտակութեան մէջ էր։

Յուսահատիլ չգիտցող Քուռակիտէս, տեսնելով որ Դեմոսթենէսի լեզուով ու ճարտասանութեան կապկումով հռչակաւոր չէ փառքի տիրանալ, ու մեծ մարդ հռչակուիլ, մտածեց դիմել հնարամտութեան մը։ Ու թէեւ իր անունը հռչակ ստացաւ, բայց այդ հռչակը Քուռակիտէսի անուան կցեց «Շուն»ածականը։

Քուռակիտէս շան մորթի հագած՝ շնական ղունչով նախ ոռնաց, ու երբ հանրակութիւնը հաւաքուեցաւ պատուանդանին շուրջ շան մը հռետորութիւնը լսելու, զարմանքով հաստատեց որ շան կերպարանք ներկայացնողը Քուռակիտէսն էր։

Վերջապէս հռչակը տարածուած էր մէկուն, որ իր սին փառասիրութեան գոհացուցիչ ըլլալով Թէկուզ շուն դառնալով։

Մեր այսօրուան իրականութեան մէջ շնացեալ Քուռակիտէսները բաւական շատ բազմացած են։ Բարո՛վ վայելեն իրենց հռչակը։

ԲՈՒ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Ինչպէս գրեցինք, Սէվրի Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանին բացումը կատարուեցաւ հոկտեմբեր 10ին. դասաւանդութիւնները սկսան հոկտ. 14ին երկուշաբթի օր։

Երեքշաբթի առաւօտ Վենետիկէն հասաւ Նախկին աբբահայր Հ. Յովհ. վրդ. Թորոսեան, որ մեծաւորն է վարժարանին։

Ներկայիս աշակերտներու թիւն է 35, որոնց 5ը ցորեկեայ։ Առ այժմ աշակերտները բաժնուած են երեք դասարանի (7րդ, 6րդ եւ 5րդ անուններով)։

ԹՈՒՐՔ ՀՐՈՍԱԽՈՒՄԲ ՄԸ ՊԱՏԺՈՒԱԾ

Տասը հոգիէ բաղկացած թուրք հրոսախումբ մը սահմանն անցնելով, Գամըշլիի շրջանին մէջ քանի մը գիւղերու վրայ յարձակած է եւ փորձած արջառ քշելով տանիլ։ Ֆրանսական ուժեր յանկարծակիի բերելով հրոսակները, սպաննած են անոնցմէ երեքը։ Ասոր վրայ, միւսները, կողոպուտը ձգած սկսած են փախչիլ դէպի Թրքական հող, սակայն բոլորն ալ ձերբակալուած են թուրք պահակներու կողմէ։

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԽՍՉԵՐԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԸ

Խսզի առեւտուր կատարելու համար Պոլիս գացած էր Ֆրանսացի երեսփոխան Սապաթիէ, որ խսզի մեծ մասվաճառատուն մը կը բանեցնէ Փարիզի մէջ։ Մասվաճառ երեսփոխանը ներկայիս Առափազար կը գտնուի ուր խսզի արտադրութիւններ կը կազմակերպէ։

ԿԱՐՄԻՐ ՍԱՐՍԱՓԸ

(Ականատեսի պատմութիւն)

Բոլշեւիկները աշխէսի բոլոր խորամանկութիւններն ի բանեցրել են, որով ամէն ճիգ ու ջանք գործ են դնում, աշխատաւոր մասսայի աչքերը փոշի փչում ու իրենց որսն որսում..

Խորհրդային երկրի բանւորա գիւղացիութիւնը տասներէկ տարի ապրելով բոլշեւիկեան անորգ ռէժիմի ներքեւ եւ իր կաշւի վրայ կրելով նրա սոսկալի ծանրութիւնները, այլեւս չեն խաբւում սին խօսքերով, ինչպէս խաբուեցան սկզբնական շրջանում, բայց «Չեկա»յի սարսափից կուչ են եկել եւ չեն կարող արտայայտուել։

Ընթերցողներից շատերը անշուշտ կարդացած կը լինեն պետական օրգան «Խորհրդային Հայաստան»ը, որտեղ յաճախ գոռում գոչում եւ բողոքում են «Սպիտակ տերրոր»ի գործողութեան դէմ, բայց դժբախտաբար իրենք այդ տերրորը օրինականացուցած են եւ իրենց քրէական օրէնսգրքի 65րդ. յօդւածում զետեղել են «որ Խորհրդային Ներկայացուցչի կամ որեւէ պաշտօնեայի վրայ կատարուած մահափորձը, հակայեղափոխական կուսակցութիւնների եւ մասնաւոր անձանց կողմէ՝ նախատեսում է սոցիալական պաշտպանութեան միջոցի առաւելագոյնը՝ այսինքն գնդակահարութիւնը»։

Անհաւասիկ բոլշեւիկները կարմիր տերրորի գործողութիւնը վերբանել են այլ ճանապարհի եւ ամէն օր տասնեակներով չեկաների նկուղներում խեղդ ու կրակ աշխատաւորներին տերրորի են ենթարկում, որը սրբագործւած է բոլշեւիկեան կեդրոնական կոմիտէի կողմից։

Զբաւականանալով սրանով, գտել են նաեւ ուրիշ ճանապարհ, որով շատերի կեանքին վերջ են տալիս եւ տալիս են առանց դատում գուշումի ու հրապարակ աղմկելու...

Այժմ անցնենք փաստերի. ինչ ինչ նկատառումներով ոմանց անունները զանց եմ առնում։

Ղազախի գաւառում կան Սարատիկեաններ, որոնք անկարող լինելով տոկալու բոլշեւիկեան սիստեմատիկ հալածանքներին ու բռնութիւններին, թողնում են իրենց տնտեսութիւնը, տուն տեղ եւ ընտանիքը եւ ապաստանում անտառներն ու լեռները՝ բնութեան ծոցում ազատ շունչ քաշելու, բայց առանց որ եւ է մեկին վնաս հասցնելու։

«Չեկա»ն օգտւելով անոնց փախուստի հանգամանքից, որոշում է մի դիւային ծրագիր։ Հայաստանի կենտրոնական «Չեկա»յի նախագահ Աշոտ Մելիք Յովսէփեանը, որ ութ տարւայ ընթացքում հազարաւոր անմեղների արիւն է թափել ու արեան բաղանիք սարքել, հին բնազդը նորից եռ է գալիս իր մէջ եւ կարգադրում է Ղազախի չեկայի պետին, «որ իրեն ենթակայ չեկիստներից մի զինւած խումբ դուրս բերէ, աւազակութիւններ կատարելու եւ մի քանի անցանկալի մարդկանց սպանելու, եւ մասսայի ու մամուլի մէջ յայտարարելու, որ դրանք բոլորը Սարատիկեանների գործն է»։

Խումբը կազմ ու պատրաստ անցնում է գործի եւ մի քանի սպանութիւններ են կատարւում «չեկիստ» աւազակների կողմից.

Այդ գործողութիւնը կայծակի արագութեամբ շրջան է անում ազգաբնակչութեան մէջ եւ ցնցող տպաւորութիւն է թողնում։ Ժողովուրդը մի ընդհանուր բողոքագրով կեդրոնի ուշադրութիւնն է հրաւիրում «որ զինւած չեկիստ աւազակներ են դուրս եկել, սպանութիւններ ու աւազակութիւններ անելու»։

Այս օր գրեթէ կատարւած սանձարձակութիւնը կառավարութիւնը անկարող կը լինի ծածկել

Որպէսզի կառավարութեան ու «Չեկա»յի հեղինակութիւնը չաբառաւորուի յաջս հասարակութեան, անմիջապէս յետ են բերել տալիս աւազակային խմբին եւ բանտարկում։ Իսկ որպէսզի խնդրին իրենց ուզած ուղղութիւնը տան, աւազակների հետ բանտարկել են նաեւ բաւական թւով անմեղ գիւղացիների եւ անտանելի չարչարանքների եւ տանջանքների ենթարկել նրանց, հարկադրելու, որ խոստովանին թէ իրենք եւս մասնակցութիւն ունեն։ Բայց խեղճ ու թշւառ գիւղացիները միայն քաւութեան նոխազ են հանդիսանում։

Երբ տեսնում են այդ միջոցները անզօր են նրանցից ենթադրական գաղտնիք կորզելու, դիմում են ամենավերջին միջոցի։ Մի գիշեր «չեկայի հերոս»ները մտնում են բանտ. բոլորին սաստ'ւած ենթարկելէ վերջ, իրար կապում եւ քշում են «սպանդանոց»՝ նախօրօք փորւած փոսերի քով եւ յայտնում որ եթէ չխոստովանեն իրանց արարքները, բոլորն էլ կը գնդակահարւեն։ Սարսափի ազդեցութեան տակ նոյնիսկ չին կարող որեւէ խօսք ասել։ Կը հրամայէ «պատրաստ», եւ գիշերւայ խաւարի մէջ «կրա՛կ»։ Գնդակները կը ճարճատեն եւ մարդիկը ուշաթափ կ'ընկնեն։ Վերադարձնում են բանտ։ Երկրորդ օրը նոյն տեսարանը կրկնւում է եւ յայտնում են որ այդ օրը վերջնականապէս վճռւած է չխոստովանելու պարագային իրապէս գնդակահարել։

Այդ զզուելի միջոցն եւս չի օգնում. վերադարձնում են բանտ եւ բոլորին ուղարկում են Երեւանի «Չեկա»ն, չեկիստ աւազակների հետ, Վերջինները Աշոտ Մելիք-Յովսէփեանի երեսին գոռում-գոչում էին, որ մենք ինչո՞վ ենք մեղաւոր, երբ կատարել ենք ձեր հրամանը, գիւղացիները անմեղ են. այդ բոլորը կատարել ենք մենք մեր կարգադրութեամբ։ Իսկ չեկայի հրամայիչը գայրանալով սաստում էր նրանց եւ կարգի հրաւիրում։

Ակամայից յիշեցի գիւղացու պատմութիւնը որ յար եւ նման է սրան։

— Մի գիւղացի կճուճներով լի մածուն բարձած էշի վրայ, կապիկին հետ գնում է շուկան մածուն ծախելու։ Խանութպանի մէկը գալիս, գնում է մի կճուճ մածուն եւ տէրը հետը գնում թէ՛ փողը եւ թէ դատարկ ամանը բերելու։ Կապիկը օգտւելով գիւղացու բացակայութիւնից, վեր դրած կճուճներից մէկի բերանը բաց է անում, ուտում, եւ իր թաթով մածուն քսում իշու գլխին եւ դատարկ ամանը դնում նրա առաջ։ Գիւղացին վերադառնալով՝ տեսնում է այս բանը, զայրանում է եւ իր ամբողջ բարկութիւնը թափում է իշու վրայ, տուր թէ կը տաս

Ճիշդ այդ խորամանկ կապիկի պէս են խորհրդային ղեկավարները. ամէն ինչ իրենց ձեռքով կ'անեն, բայց յանցանքը կը բարդեն անմեղների վրայ։ Իսկ հարկէ այդ էլ երկարատեւ չէ, քանի որ ժողովուրդը նման ձեւի կապկութիւններին ընտելացել է եւ մի գեղեցիկ օր «կճուճ»ի մածունը բոլշեւիկների երեսին պիտի քսէ։

ՅՈՎՀ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

„ԾԱՂԿԱՍՏԱՆ"

Գ. Շարք

Դ. ԳԵՂԱՐՔՈՒՆԻԻ

Ոչ մօտք մշակ, այլ ծաղկի։ Խոպան գրականութեան մէջ, իր երգը սիրազեղ կը ծաղկի։ Մի զարմանար թէ երգն ալ կը ծաղկի... բանաստեղծին հաւատալու է ինչպէս մարգարէին։

Իր գարունին կէսն է հասած, որով երգերն ալ կիսատ են, պատկերներն ալ կիսատ։ Կը սիրէ գեղեցիկ տգեղութիւնները։ Անփոյթ է, հայերէնին դաշնակութիւնը երբեմն խոպոտ կը հնչէ իր սրինգէն։ Ի՛նչպէս։ Ահա՛ թէ ինչպէս։

Իր «սիրուհին» ամբուլներու, շահպրակի, կակաչի փունջ մըն է. իսկ ի՛նքը. «Եւ ես, մեղու մը Թոյրաժիմայ որ կ'ոստոստէ անոր վրայ»։ Ու այս տողը կը սրբագրեմ այսպէս. «Եւ ես Թիթեռ Թոյրաժիմայ, ես կ'ոստոստեմ անոր վրայ»։ Ուրիշ տեղ «Գաղտնիքս» քերթուածին այս տողը. «Ես խոստովանեցայ ինքզինքիս սիրելս քեզ», կը սրբագրեմ. «Ես ինծի խոստովանեցայ սիրելս քեզ»։ Այդ նոյն քերթուածին մէջ կ'ըսէ. «Եւ այնքան մեղմ էին բառերս, որ ծաղիւ կը հասնէին ականջիս.» եւ անմիջապէս այդ տողին կը յաջորդէ. «Լուսնակն ամէն ուրեք սակայն ծիծաղեց էր ինձ, լսեց ու պատմեց բոլորին։» Ականջը որ բերնին մօտ է, չի լսեր, քերթողին գաղտնի խօսքերը, լուսնակն այնքան հեռուէն ի՞նչ երկայն ականջներ ունէր որ կը լսէր... Նոյն քերթուածը կ'աւարտի այսպէս. «Չէ, բանաստեղծը ոչ մէկ գաղտնիք ունի». աւելի բնական չէ՞ ըսել. «Բանաստեղծը գաղտնիք չունի»։

«Երգինք» երգին մէջ գիտել կուտամ, թէ կրկնութիւնը ճոխութիւն է, բայց շատ անգամ թերութիւն, քերթողը կը գրէ «Եւ աչերուդ մեղուշ լոյսովդ լեցուր սիրտս արեւով։ Սիրտս ինչո՞վ պիտի լեցուի, աչքին լոյսո՞վը, թէ երկինքի արեւով...

Այդ նոյն քերթուածին մէջ, կը կարդամ. «Երգենք սիրուհիս, այսպէս, մեր միացած շրթներով»... Ծնծղա՝ ծնծղայի միացած մնալով ձայն չեն հաներ։

«Պատկերները գիշերին մէջ» քերթուածը կը սկսի. «Կը քալենք։ Ճամբան ոլորապտոյտ կը ծիսի պարտէզներու մէջէն։ Ճամբան եթէ ջրի պէս կը հոսի, զգոյշ ուրեմն իյնալէն...

∴

Գեղարքունին անոյշ յուսաբով կ'օրօրուի։ Երջանիկ է՝ կ'ըսէ ան՝ «Ես երջանիկ ըլլալու արուեստ ունիմ»։ Եւ իրաւցնէ, ով անոր «Ծաղկաստան»ին երեք ածուներուն ծանօթ է, կը հաւատայ որ անոր մաքուր ակնոցին տակ՝ փայլող աչքերուն մէջ, երազներուն կանանչը անփոփոխ կը մնայ։ Գարունի զուարթութիւնը կապտաթեւ շերեփագինքներուն պէս իր ծաղկաստանէն բնաւ չի հեռանար։

Գեղարքունին՝ գարունին մէջ աշնան տերեւներ ունի. անոնք վաղը ատենակոխ կ'ըլլան։ Եւ իր ամէնէն գեղեցիկ ծաղիկները մշտատեւ գարունին մէջ պիտի մնան, ինչպէս «Անծրեւը», «Կենդանութիւնը», «Մենք»ը, «Աղբիւրին քովը»։

Ներանկարի (ֆիլմ) լաւ տպաւորութիւնն ունի իր անուրջանքը։ Գերճ գոյներէ զուրկ է, չի սիրեր սեւ գոյնը, բանաստեղծական մելամաղձոտութիւնը կ'ատէ։ Բնարի խօսքը, երգը իր բերնէն չի հասիր. շատ լաւ կ'ըսէ թէ «Սիրտս երգն իր մէջ կ'որգէ»։ Իր սիրած ձայնէն, ձեղեղիի նման ղօլլոյլով երգեր կը լսէ։ Սիրուած աղերը իրեն համար նուագարանի կը փոխուին, սիրուած բերանը անվերջ տող մը կը դառնայ իր երեւակայութեան մէջ։

Իր երազներուն մէջ մաքուր սէրը կը մարմնանայ, կ'ապականի, պարկեշտութեան պատմուճանով չի փորձեր զոցել, իր տաղերուն մերկութիւնը։ Չեմ գիտեր թէ Գեղարքունին կը յիշէ՞ արդեօք որ Հայաստանի Աֆրոդիտէն ծիածանի, ծով ծիրանի, արշալոյսի եւ վերջալոյսի անթափանց շամանդաղին մէջ կը սգօղուէր։

Անփորձ բանաստեղծը իր ամէն մէկ երգին մէջ կը յայտնէ որ իր սիրտը խնկաման մըն է, որ սիրոյ խունկը կը ծխէ Աստղիկի Թերափին առջեւ։

∴

Գեղարքունին անծանօթ չէ պառնասեաններու այն ճամբան, ուսկից կաղն ի կաղ արձակ տաղեր երգելով անցաւ երգիծաբան Բրիգանթէմը։ Վրթանէս Փափազեանը անոր չյատկացուց պատուոյ անկիւն մը իր «Գրականութեան պատմութեան» մէջ, վասնզի ինչպէս կը բացատրէ նոյն ժառանգագիրը, ան ազատութիւն ստացած էր ազատութիւնները գրի անցնելու իբր սրամտութիւն։

Ծաղկաստանի հեղինակը, Բրիգանթէմէն աւելի կ'ընդլայնէ ազատութեան սահմանները։ Սիրոյ աւազանէն դուրս չելլեր եւ սիրավառ ծարաւ կը զգայ, և պարկեշտութեան սափորը որքան որ վրան պարպես՝ անոր անառակ հրդեհը չի մարիր։ Հա, գեխոփանութեան հաւատացողը՝ Գեղարքունիին մէջ պիտի գտնէ Բաթիւլ-Մէնտէսի հոգին։ Իր ամէն մէկ տողէն, ամէն մէկ երգէն հասմոյրի բոյրով սէր կը ծորի։ Ուրեմն իր արուեստն է սէր մշակել, նոր գրականութեան մէջ. բայց երբեք չի մտածեր, թէ ի՛նչ նորութիւն կրնայ ստեղծել, որ կարենայ ապրիլ ապագայ հայ գեղարուեստին մէջ։

∴

Քերթողները, մանաւանդ հին հելլէն տաղերգուները բնարերգութենէն առաջ փիլիսոփայութեան մէջ կը մարզէին իրենց գրիչը։ Այդպէս ըրած են նաեւ եւրոպայի կարգ մը տաղանդաւոր քերթողներ. բայց ներկայիս, հիներուն օրինակին հետեւողներ չկան, բանաստեղծը առանց այդ գիտութեան, քնարը ձեռքն առած կ'երգէ. կ'երգէ սէրը, կ'երգէ ծաղը, կ'երգէ սրտին վէրքը. գաղափար, նկարագիր պէտք չէ փնտռել նոր բնարերգութեան մէջ։ Այդ նորերէն է Գեղարքունին։

«Ծաղկաստան»ի երեք ածուներուն մէջ տարաշխարհի ծաղիկներ չկան։ Գեղարքունին իր երեւակայութեան թելադրութիւններէն այդ ածուներուն մէջ թափեր է ծաղկի սերմերը։ Այդ ծաղիկները խոպաններու եւ շիրիմներու վրայ չեն ղրուիր, գիշերուան թիթեռնիկները միայն պիտի թռչտին անոնց վրայ, անոնց սիրով շփացած, անոնց նեկտարով գինովցած։

ՄՈՒԴԴԵՍ

ԹԱՒՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԱԶԳԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Բ.— ԱՐԱՄԵԱՆ ԴՊՐՈՑ

Դպրոցի տեսուչ Պ. Միքայէլ Ստեփանեանի 1928-29 ուսումնական տարեշրջանի կրթական տեղեկագրէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.

Դպրոցի մէջ դասերը սկսած են 1928ի սեպտեմբեր 10ին եւ վերջացած 1929 մայիս 25ին։ Դպրոցական օրերու թիւը՝ 175, որոնց ընթացքին աշակերտութեան (6 բաժանմունք) աւանդուած են 5065 ժամ դասեր։ Ուսուցչական խումբը անփոփոխ է։ Շաբաթական դասերու թիւը 172 եղած է։ Ուսուցչական խումբը տարուան ընթացքին ունեցած է 14 մանկավարժական ժողովներ։

Աշակերտութեան պատկերը տարուան ընթացքին հետեւեալն է. Տարեսկիզբին երկսեռ աշակերտներու թիւը եղած է 137, իսկ տարեվերջին՝ 130, որմէ 68 տղայ եւ 62 աղջիկ։ 130 աշակերտներէն հայր մայր ունին եւ անոնց անմիջական խնամքին ենթակայ են 98 հոգի, միայն մօր խնամքին ենթակայ են 24 հոգի, մայր չունին 4 հոգի, օտարներու եւ խնամակալներու խնամքին տակ կը գտնուին 4 հոգի։ Դպրոցին ատամնաբոյժն է եղած Պ. Հ. Պանիրեան։ Աշակերտներու ընտանեկան տնտեսական վիճակը առհասարակ անմխիթար է։ Հարուստ ընտանիքի զաւակներ են՝ 5 հոգի, միջակ՝ 84 հոգի, իսկ ամենաչքաւոր ընտանիքներու զաւակներ՝ 41 հոգի։ 130 աշակերտներէն 90ը թոշակաւոր են, 45ը ձրիավարժ, բոլորն ալ որդեգրուած Եղբայրախնամ Ընկերութենէն եւ կամ կրթասէր անհատներէ։ 130 աշակերտներէն դասարան կը փոխեն 82 հոգի, իսկ վերաքննելի 12 հոգի։ Գ. եւ վերջին դասարանը կ'աւարտեն՝ 9 հոգի, վերաքննելի՝ 4, կը մնան՝ 3։ Տարուան ընթացքին 130 աշակերտներէն գիրք կարդացողներն են 84 հոգի։ Կարդացուած գիրքերը՝ 1246 կտոր. միջին թիւով ամէն աշակերտ կարդացեր է 14 գիրք։

"Հայկազեան-Քսմարեան" եւ Արամեան երկսեռ, ազգային ծխական դպրոցներու մէջ կ'աւանդուին հետեւեալ դասերը.

Կրօնա-բարոյագիտութիւն, հայերէն, պարսկերէն (լեզու եւ պատմութիւն), ռուսերէն թուաբանութիւն, երկրաչափութիւն, Հայոց պատմութիւն, ընդհ. պատմութիւն, իրաւաբանութիւն, բնագիտութիւն, հայրենագիտութիւն, աշխարհագրութիւն, երգ ձայնագրութիւն, ձեռագործ եւ ձեռարուեստ, նկարչութիւն, գեղագրութիւն, ընթերցանութիւն եւ մարզանք։

Գալով տնտեսական մասին, Արամեան դպրոցի 1928-29 ուսումնական տարեշրջանին դրամական մուտքն եղած է՝ 2867 թուման (տոլար) եւ նոյնքան ելք։

Թաւրիզի ազգային դպրոցներու մէջ, միայն Արամեան դպրոցն է, որ կալուածական համեստ բայց մնայուն եկամուտներ ունի, որոնցմէ զուրկ են Հայկազեան եւ Կեդրոնական երկսեռ դպրոցները։

Արամեան դպրոցը Թաւրիզի ամենահին կրթական տաճարն է, հիմնուած 1851ին, Ատրպատականի ժրաջան առաջնորդ Սահակ Եպիսկոպոս Սախիւնեանի ջանքերով. Այս դպրոցին կից, 1887ին, Ստեփաննոս Եպիսկ. Շիրակացիի ջանքերով եւ Թումանեան եղբայրներու ծախքով կառուցւած է աղջկանց Ս. Աստուածածին դպրոցը։ Թաւրիզի Ս. Աստուածածին Մայր եկեղեցւոյ բակին մէջ, դեռ 1830ին, գոյութիւն ունեցած է փոքրիկ դպրոց մը, «Ազգային Դպրատուն» անունով։

ՀԱՅԿ ԱՃԵՄԵԱՆ

Թաւրիզ

ՔԱՆԻ՞ ԹԵՐԹ ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն մէջ կը հրատարակուի 2.272 օրաթերթ և 11.151 շաբաթաթերթ։ Օրաթերթերէն 72ը կիրակի օրուան թիւեր կը հրատարակեն։

Ասոնցմէ զատ, 1,083 թերթեր կը հրատարակուին օտար լեզուով, որոնց 162 սպաներէն, 182 գերմաներէն, 124 իտալերէն, 78 չեխոսլովաք, 45 ֆրանսերէն, 43 նորվեկերէն, 42 իտտիշ (հրէերէն), 25 ճափոներէն, 22 ֆիլիպերէն, 19 փորթուկալերէն, 16 հոլանտերէն, 16 հայերէն, 6 արաբերէն, 4 ալպաներէն, 2 ֆլամաներէն, եւ մէկմէկ թերթ պուլկար, էթնիխ, ասորերէն և լէթթոն լեզուներով։

Միացեալ Նահանգներուն մէջ կը հրատարակուին նաեւ 762 կրօնական պարբերաթերթեր։

ՉԵԿԱՆ Ի ՓԱՐԻԶ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ ԳԷՊԷՈՒԻ ԼՐՏԵՍՆԵՐԸ

Մեր ընթերցողները կը յիշեն Փարիզի խորհրդային դեսպանատան մէջ պատահած դէպքը, որու մանրամասնութիւնները տուեր էինք օրը օրին։ Դէպքը կու գայ հաստատելու կարգ մը հրշանակներու կասկածները, թէ Չեկան իր սարսափի ցանցերը տարածած է նաեւ Ռուսիայէն դուրս եւ կը գործէ Փարիզի մէջ ալ։

Փարիզեան օրաթերթի մը թղթակիցը այս առթիւ փորձած է տեղեկութիւններ քաղել ալ սէզովսկիի բերնէն, որ չէ խուսափած Չեկայի կարգ մը եղեռնական գործողութիւնները Փարիզի մէջ, բայց չէ ալ հերքած։

— Չեկան կը հարցնէ թղթակիցը, Փարիզի մէջ գործադրած է վճիռներ։

— 1927 հոկտեմբերէն ի վեր, հոկտեմբեր, իմ պաշտօնավարութեանս ընթացքին, կը պատմէ դեսպանական նախկին պաշտօնատարը, այդ տեսակ բան մը լսած չունեցայ։

Թղթակիցը կը պնդէ

— Իշխան Օրլոֆի նախկին պարտէզներուն մէջ (դեսպանատան շէնքը)-կա՞ն գետիներ, ինչպէս կը հաւաստեն շշուկները քանի մը տարի ի վեր։

— Դուք չպիտի պատասխանեմ ձեզ։ Հարցումներ են ատոնք որոնց պատասխանը կը վերապահեմ, մինչեւ իմ հակառակորդներուս հաւանական յարձակումը։

Հալածուած դիւանագէտին հանկնալի վերապահումէն յետոյ խօսակցութիւնը կը շարունակուի առհասարակ Չեկայի արտասահմանի գործունէութեան շուրջ։

— Ամէն երկիր ունի իր լրտեսները եւ դաւաճանները։ Սակայն թէ Ռուսիոյ մէջ գրութիւնը կատարելագործուած է։ Չեկան կ'արդիւ... Օխրանան ցարական ոստիկանութիւնը). Նոյնիսկ աւելի լաւ կազմակերպուած է։ Չեկան այն հին կանդիպինք Օխրանայի լրտեսներուն, որոնք պարզապէս տեղափոխած են։ Օխրանան կը պաշտպանէր ցարականը, Չեկան՝ անոր փոխած ու դարձած պետէն ... պաշտպանէ ներկայ վարչաձեւը. Տարբերութիւնը հոգ է։

— Բայց, Փարիզի՞ մէջ

— Փարիզի մէջ ալ կայ ամէն տեղէ աւելի, մանաւանդ գաղթականներուն մէջ։

Մոնփարնասի մեծ ու լուսաւոր սրճարաններէն մէկն է որ շրջապատուած միջազգային մթնութեամբ մը.

— Հո՞ս ալ

— Բնականաբար։ Կ'ուզէ՞ք ձեզ ներկայացնեմ գծեղեւնի... կու տիկիններու։ Մէկը շատ լաւ կը ճանչնամ. Մոսկուայի մէջ ... կը լրտեսէր։

Երկու վայրկեան յետոյ ... քովն էին, խնդուն, սիրուն, սեւ խարտեաշ, միւսը թուխ, ... խմել. գինի քիչ մը երկչոտութեամբ կը մատնէին. Փարիզը շատ ... սիրեն. կարծեմ տեղ մը, ... տեր ինչ գործի մէջ կ'աշխատին ... անոնք կը պաշտեն նկարիչները, ուսանողները, երիտասարդութիւնը, կեանքը հանրային գործերու հետ հարիւրաւոր մղոններով ... երկու հմայիչ էակներ։

Գաւաթները կը պարպուին, կը լեցուին։ Ժամերը ... վրայ կը խօսինք։ Շատ երկիրներ տեսած են այս երկու կիները, Պերլին, Վիեննա, Լոնտոն. կը նախընտրեն Փարիզը։ Գեղեցի՛կ ... կատակ։ Չեմ գիտեր ինչպէս ... կերա յիշեց Պելկրատը։ ...

* * *

Փարիզի բոլոր շրջանակներուն մէջ նման պատմութիւններ շատ կան: Կը յիշեն իրողութիւններ, թուականներ եւ անուններ: Իշխան Ցանկարուքոֆը, որ տարի մը առաջ մտեր էր Ռուսիա՝ իրենները տեսնելու համար, յանկարծ անյայտացեր էր:

Խորէլովսկի, որ Վիեննայէն պերլին գրկուեր է, հոն մէջտեղէն վերցեր էր: Ծառայեվիլ որ Փարիզ կը բնակէր եւ կանչուեր էր Ռուսիա ու հոն հետքը կորսուեր է: Ուրիշ մը, որ իր լուացոյն բարեկամին հրաւէրով, մտեր էր խորհրդային նաւ մը, որմէ բնաւ դուրս չէր ելեր:

— Փարիզի մէջ, Ռուսերը շատ աւելի լաւ հսկողութեան տակ առնուած են Գէպէուի քան թէ Ֆրանսական ոստիկանութեան կողմէ Լուպիանքայի մէջ լրտեսութեան վարպետներ կան: Օրինակ՝ գնդապետ Մոնքեւիչը, Վրանկէլի սպայակոյտէն: Անմիջապէս յարաբերութեան մտաւ մեծ-դուքս Նիկոլայի հետ: Նոյնիսկ ռուս միապետականներու Միութեան գանձապահը դարձաւ: Ցետոյ, օր մը անոր գլխարկը գտան Ֆոնթէնպլոյի անտառին մէջ: Այդ միայն մնացեր էր իր մարմէն:

— Մեռե՞ր.

— Ո՛չ, պաշտօնի փոփոխութիւն: Գնդապետը Մոսկուա է, կարմիր բանակի սպայակոյտին մէջ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

«ՀԱՅ Կ'ԸԼԼԱՆ»

Ելեւփոխեան Ճէլալ Նուրի պէյ Իգտամի մէջ կը գրէ, այս վերնագրին տակ.—

—«Թուրքերէն բոլոր թերթերը ծանր յանցանքով մը կ'ամբաստանեմ,— հելլէն մամուլին չեն հետեւիր: Մինչդեռ պէտք է հասկնանք մեր դրացիին մտայնութիւնը, որպէսզի օր մը յանկարծակիի չգանք:

Անցեալ յօդուածիս մէջ ակնարկած էի Հելլէններու կատարած թունաւոր քարոզութեան: Այժմ ալ կ'ամփոփէ կիսապաշտօնական Մէսաժէ տ'Աթէն թերթին մէկ խմբագրականը:

Այս խմբագրականը որպէս թէ արտատպում մըն է Կազէթ տը Լօզանէն, բայց տրախմիի բարկ հոտ մը ունի:

Երկու մարդուկներ առանձին առանձին ուղեւորութիւն կատարած են, մէկը Աթէնք, միւսը Պոլիս եւ Տրապիզոն:

Աթէ՞նք: Դրախտ մըն է անոր մէջ մէկ միլիոն բնակչութիւն, որուն 600,000ը Անատոլուէն եկած: Մարդուկը այլշած մնացեր է.— այս քաղաքը Փարի՞զն է: 35,000 ինքնաշարժ: Իւրաքանչիւր Աթէնացի առաքինութեան տիպար հանճար մը: Օդին մէջ յառաջդիմութեան հով մը կը փչէ, Աթէնքի հողն ու ջուրը նախրական են:

Չերկարենք այս շատ քարոզը: Թուանշաններն անգամ սխալ: Մարդուկը աւելի անհեթեթ բաներ կը գրէ:

Մենք միշտ կը գրենք, երբ աղէկ բան մը տեսնենք Յունաստանի մէջ, բայց անոնք մեր աղէկ կողմերը բնաւ չեն գրեր: Անոնց մտածումը սա է.— Օր մը Անատոլու պիտի երթանք, մեր պապերու գերեզմանները պիտի տեսնենք: Եւ ամբողջ մաղթանքը այն է որ մեր վարիչները ձեռնին: Անոնց ո՛չ պարտութիւնը մարսեցին, ո՛չ ալ փոխանակութիւնը...: Հելլէնները ջղային կնոջ մը նման կը տապլտկին: Այդ նեխած թերթերն ալ կը հրահրեն այս ջղայնութիւնը: Պաշտօնական այս թշնամութիւնը վտանգաւոր է, խաղաղութեան ապահովութեան տեսակէտով: Չենք կրնար հանդուրժել որ Յունաստանի մէջ այսպէս անզուսպ եռայ թշնամութեան կաթսան»:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԵԾ ՔՈԼԷՃ ՄԸ

Պոլսոյ Թերթերը կը գրեն.—

Ջամլըճայի աղջկանց լիսէն փակուած է այս տարի եւ աշակերտները ղրկուած են Գանտիլլիի եւ Էրէնքէօյի լիսէները: Կրթական գործավարութիւնը այս շէնքը աղջկանց մեծ քոլէժի մը պիտի վերածէ յառաջիկայ տարիէն սկսեալ:

Նոր քոլէժին մէջ դասերը ամբողջութեամբ անգլիերէն պիտի ըլլան եւ տնօրէնն ու բոլոր ուսուցիչները Անգլիայէն պիտի բերուին: Կարեւոր տեղ մը պիտի տրուի Թուրքերէնի, բնականաբար եւ, երբ օժանդակ լեզու, գերմաներէն պիտի դասաւանդուի: Քոլէժը բոլոր կատարելութիւնները պիտի ունենայ, աշակերտները գիշերօթիկ պիտի ըլլան եւ ոչ մէկ ձրիավարժ աշակերտ պիտի ընդունուի:

Քոլէժին ուսուցիչները գալ տարի պիտի գան. բայց տնօրէնը այս տարի պիտի բերուի, որպէսզի կազմակերպութեան աշխատութիւններով և միւս աղջկանց դպրոցներու բարելաւման գործերով զբաղի: Նոր քոլէժին բացումով, երեւան պիտի բերուի հաստատութիւն մը որ կարող պիտի ըլլայ մրցիլ բոլոր օտար դպրոցներուն դէմ:

*. Կրթ. գործավարութիւնը որոշած է Էնկիւրի փոխադրել Պոլսոյ Միւլքիէ վարժարանը: Վարժարանը պիտի հաստատուի Էնկիւրիի վարժապետանոցին նորաշէն շէնքին մէկ մասին մէջ:

ՁՈՒԿԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Նորւէժական խմբակ մը ձեռնարկներ ըրած է ընել, Պոլսոյ մէջ ձուկի պահածոներու գործարան մը բանալու համար: Խմբակը յօժարած է տեղական դրամագլուխ ալ առնել իր գործին մէջ:

Խմբակին ներկայացուցիչները ձկնարանի տնօրէնութեան հետ շփումի մէջ մտած են արդէն, Պոլսոյ ջուրերէն ելած ձուկերու տեսակին եւ քանակութեան մասին տեղեկութիւններ առնելու համար:

Խմբակը, պահածոյի գործարանէն զատ, ձկնարանի մօտերը պաղ օդի մթերանոց մըն ալ պիտի շինէ ուր պահուած ձուկերը հրապարակ հանուելով պիտի ծախուին, ձուկ չբռնուած օրերուն:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Անգլիական «Նիըր Իսթ» պարբերաթերթը, վերլուծելով Թուրքիոյ ներկայ կացութիւնը, եւ զայն բաղդատելով Յունաստանի դիրքին հետ, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ.

— Զարմանալի մէկ ծաղրանքն է որ Լօզանի դաշնագրի վեցերորդ տարեդարձին առթիւ Թուրքերը առիթ գտան կրակոտ ճառեր խօսելու եւ պոռոտ ինքնագովութիւններ ընելու:

Եւրոպայի կարծիքն այն է թէ վեց տարուան ընթացքին Թուրքիա իր այնքան հռչակաւոր աղբիւրներով, պէտք էր շատ աւելի մեծ յառաջդիմութիւններ նշմարէր քան ինչ որ կարող է այսօր ցոյց տալ:

Մինչդ այդ ժամանակաշրջանին Յունաստան մէկ եւ քառորդ միլիոն գաղթականներ մարսած է եւ այդ տարրով նիւթապէս եւ մտաւորապէս աւելի զօրացած:

Ի՞նչ ըրած է Թուրքիա փոխանակուած Թուրքերով եւ մինչեւ ո՞ր աստիճան այս գաղթականները երկիրը հարստացուցած են:

Թուրք մամուլը լաւագոյն ըրած պիտի ըլլար եթէ այս ուղեգիծին հետեւէր, փոխանակ դէպի Լօզան ճախրելու եւ ենթադրելու թէ «Թուրքիա եւրոպական մեծ ազգերու մէջ իր տեղը գրաւած է»:

Թուրքիա հակառակ իր տասնեւչորս միլիոն բնակչութեան, ետ մնաց եօթը միլիոննոց Յունաստանէն եւ նոյնիսկ հինգ միլիոննոց Պուլկարիայէն:

Թուրքիա թէեւ Լօզանի մէջ երկարօրէն առարկեց բայց շատ քիչ բան ըրաւ իր չորս հարիւր հազար գաղթականութեան համար: Կ'երեւայ Էնկիւրի վերջին ժամուն գիտակցելով այս պարտականութեան, կ'աշխատի ձեռք դնել Յոյներու Պոլսոյ մէջ ունեցած կալուածներուն վրայ: Եթէ Թուրքերը իրենց այս մտադրութիւնը իրագործեն, հաւանաբար Եւրոպայի հաւանքն ալ կորսնցնեն, փոխանակ իրենց ազգակիցներուն օգտակար ըլլալու:

ՀԵԼԼԷՆ ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ

Գրած էինք թէ Յունաստան երկու Թորփիլաճալածներ ապսպրած է Իտալիոյ: Այս մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին.

— Հելլէն կառավարութեան և Իտալական Օտէրօ ընկերութեան միջեւ պայմանագրութիւն մը կնքուած է՝ երկու Թորփիլահալածներու շինութեան մասին: Ասոնք «Տարտօյի» դրութեամբ պիտի շինուին: Իւրաքանչիւրը պիտի արժէ 255,000 անգլ. ոսկի. եթէ Թորփիլանաւուն վրայի 4 հատ 12 սանթիմէթրնոց թնդանօթները զատ զատ դրուին, դրամը պիտի վճարուի ամբողջութեամբ. իսկ եթէ զոյգ զոյգ զետեղուին ինչպէս Իտալական նաւերու մէջ, Թորփիլահալածներու ամէն մէկուն համար 246,600 անգլ. ոսկի միայն պիտի վճարուի:

Թորփիլահալածները պիտի ունենան 92 մէթր երկայնք եւ 1,450 թոնօ տարողութիւն. ամենաբարձր արագութիւնը պիտի ըլլայ ժամական 40 մղոն, փորձի արագութիւնը՝ 39ուկէս, իսկ խնայողական արագութիւնը՝ 20 մղոն:

Ապսպրանք ընելէ առաջ, քննուած են 6 անգլիական, 3 ֆրանսական եւ 3 իտալական Թորփիլահալածներ: Անգլիացիները վերոյիշեալ գինէն 80,000 անգլ. ոսկի աւելի պահանջած էին: Շինուելիք երկու Թորփիլահալածներէն առաջինը 20 իսկ երկրորդը 22 ամիս վերջը պիտի յանձնուի: Հելլէն ծովային նախարարին յայտարարութեան համաձայն, այս Թորփիլանաւերը ամենավերջին դրութեամբ պիտի կառուցուին եւ այս կերպով Յունաստան պիտի կրնայ վերականգնել իր փոքր նաւատորմը»:

ԲԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԱՏՈՒՌ - ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ 202 ՌԻՒ ՊՈՒԱԼՕ

ԿՈՉ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒՆ

Ի գին ամէն տեսակ նիւթական եւ բարոյական զոհողութիւններու, լիոնահայութիւնը վերջապէս ունեցաւ իր մանկապարտէզը, ուր հայ մանուկները պիտի սորվին հայ քաղցրիկ լեզուն, հայ երգը:

Փութացէ՛ք ուրեմն, ո՛վ հայ մայրեր եւ հայրեր, արձանագրել տալու ձեր հոգեհատորները, քանի ուշ չէ, որպէսզի օր մը չարժանանաք անոնց արդար անէծքին: Փրկեցէ՛ք զանոնք այլասերումէ, պահեցէ՛ք զանոնք հա՛յ հոգիով եւ սրտով:

Մանկապարտիզպանուհի օր. Սաթենիկ Դաւիթեան, ասպարէզին նուիրուած հայուհի մը, ամէն օր ժամը 12էն 2, եւ 5էն 7 կը զբաղի արձանագրութեամբ՝ մանկապարտէզի նոր շէնքին մէջ, Րիւ Պուալօ, թիւ 202:

Արձանագրութիւնները պիտի շարունակուին մինչեւ հոկտ. 26 եւ դասերը պիտի սկսին կանոնաւոր կերպով՝ 28 հոկտ. երկուշաբթի օր: Այս թուականէն վերջ եղած դիմումները նկատի չպիտի առնուին:

Ի դիմաց Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. Կեդր. Վարչութեան, Ատենապետ՝

Աղեքս. Կ. Կիւլպէնկեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐԶԱՆՔԸ ԳԱՒԱՌԻ ՄԷՋ

ՏԵՍԻՆ.— Կիրակի՝ 13 հոկտ. առաւօտեան ժամը 9ին բարեկամական գնդակախաղի մրցումը կատարուեցաւ Լիոնի Մ. Ա. Որբ. ընկերութեան Բ. եւ Տեսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբերուն միջեւ: Հակառակորդներդաշտին կը տիրապետէր Տեսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ը Scoreը բացաւ Մ. Ա. Ո. ընկերութիւնը առաջին նշանակէտը: Հինգ րոպէ վերջ Տեսինը յաջողեցաւ գեղեցիկ վայրէջքով մը հաւասարեցնել: Դադար 1—1:

Բ. կիսախաղին պայծառ ու տաքցնող արեւի մը տակ, Տեսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ը ճանչնալով իր մրցորդին թերի կազմերը, յարձակողականը ուժեղացուց եւ գեղեցիկ փասերով շահեցաւ երեք նշանակէտ եւս ու տանիլ յաջողութիւնը 4ի դէմ 1ով:

Մարզիկ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

ՆԻ ԴԵՌ ԿԸ ՍՊԱՍԷ — Անցեալ օր կէս գիշերին, ինքնաշարժ մը կ'անցնէր Պարպէսի պողոտայէն, երբ անցորդ մը նշան ըրաւ որ կենայ եւ յետոյ յանձնարարեց որ զինքը տանի մօտակայ վայր մը: Երբ տրուած հասցէին առջեւ կառքը կանգ առաւ, յաճախորդը որ կոկիկ ու մաքուր հագուած երիտասարդ մըն էր, վար իջաւ, ինքնաշարժի վարիչին երկարեց ծրար մը եւ ըսաւ.

— Քանի մը վայրկեանի գործ ունիմ. շուտ կը դառնամ. ծրարս քեզի կը յանձնեմ:

Ցետոյ գնացնկառավարը սպասեց, ծխեց սիկառ մը, նոր մը վառեց եւ երբ սպասելէն ձանձրացած, ժամացոյցը նայեցաւ, տեսաւ որ արդէն կէս ժամ էր անցեր եւ կասկածելով բացաւ ծրարը, յուսալով թերեւս որ իր ծառայութեան փոխարժէքը մէջը կը գտնէ: Ծրարը՝ որ հակառակ իր փոքր ծաւալին ծանր կը կշռէր, փայտէ աղիւս մը միայն կը պարունակէր:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԱՂԿԱՍՏԱՆ, Գ. Շարք, հեղ. Գ. Գեղարքունի: տպ. Փարիզ 1929: գին 10 ֆր.: դիմել՝ Գալենց գրատուն, 235 Fbg. St. Martin Paris.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 10 —

ՌՈՒՍԱԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ

ԿԱՄ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Փետրուար 3ին, Ռուսակով անակնկալօրէն կուգայ Լէնինգրադ, ուր ձերբակալման հրամանագիր տրուած էր իրեն դէմ, բայց ինքը միշտ անյողդողդ, քաջ եւ զուարթ է:

— Ի՞նչ կ'ուզեն մեզմէ, այս աւազակները. Այս անգամ, բոլորովին խենթ կորած են:

Եւ մեզ կը պատմէ, անկեղծօրէն, միամտօրէն, յարձակման տեսարանը: Կարգիչ,— պեսարապիացի հրեայ երիտասարդ համայնավարուհի մը. Ռոյթման Ռուսակովի բնակակից՝ կը ճանչնամ զայն: Ռուսակովներու ձեռքէն յարկաբաժինը առնելու մտքով, կ'ուզէ զանոնք դուրս հանել տանէ՝ Կերրուկին դէմ բացած բոլոր դատերը կորսնցնելէ յետոյ, այս անգամ, կ'որոշէ ամէն միջոցի դիմել իր բարեկամ Սվիէրցիէվսկիի հետ համախորհուրդ, սարքելու համար Ռուսակովներու որ ելլեն երթան: Ո՞վ կրնայ դիմադրել բնակութեան կոմիտէին, որուն անդամներէն է Սվիէրցիէվսկա: Եւ այս կոմիտէն պաշտօն կը յանձնէ Սվիէրցիէվսկայի բնակարանը քննութեան ենթարկել:

Ան ներս կը մտնէ եւ կը բանայ դռները: Ռուսակով դուրս կ'ելլէ իր սենեակէն եւ կը խնդրէ ցոյց տալ այս քննութեան լիազօրագիրը:

— Հակայեղափոխականներուն եւ շահագէտներու ցոյց տալիք լիազօրագիր չունիմ ես, կը պոռայ ան:

Այս խօսքերուն վրայ, Ռուսակովի աղջիկը եւ Վիքթոր Սէրժի կինը՝ Լիւպա որ տկարակազմ կին մըն է եւ կատու մը անգամ շարշրկելու անկարող, կը միջամտէ:

— Բայց ընկերուհի, ինչպէս ինչպէս կրնաք անարգել հայրս: Շատ լաւ գիտէք թէ ան հին յեղափոխական մըն է, Սամոյլովօ գործատան մէջ բանուոր...

Պատասխանը կ'ըլլայ անոր դէմքին տրուած բռունցքի սարսափելի հարուած մը: Լիւպա կ'իյնայ արիւնոտ վիճակով:

— Այն ատեն երեք հոգի բռնեցինք Սվիէրցիէվան եւ զայն տարինք ոստիկանութեան: Կ'ուզէր փախիլ:

Քանի մը օր յետոյ, երբ Լենինգրադի հարցաքննիչ դատաւորները եւ «Պրավդա»յի խմբագրութեան նախագահը կ'առարկէին թէ Սվիէրցիէվա մարմնին վրայ կապոյտ նշաններ ունէր, անոնց կ'ուղղէի այս հարցումը, զոր անպատասխան կը ձգէին:

— Ի՞նչ պիտի ընէիք եթէ Սվիէրցիէվա մը ձեր տունը մտնէր եւ հանէր ձեր կնոջ աչքը. այսպէս, անոր համար որ կարմիր Դրօշի պատուանշանը կը կրէ: Գլուխը չպիտի՞ ջախջախէիք:

Այս երկչոտ Ռուսակովը սակայն, անոր դէմքին, գոյն մը ապտակ իսկ չէր իջեցուցած:

×

Փետրուար 4ին, կը խնդրեմ Նախագահութենէն որ բարեհաճի զիս ընդունիլ Ռուսակովի հետ: Ցերեկ օրը ժամը 11ին, կ'ընդունուինք. Վիքթոր միասին է:

Սրահները եւ նրբանցքները խճողուած են ամենեն բազմատարր ամբոխով, ամէն տարիքէ կիներ եւ այրեր, բոլոր հանրապետութիւններէն, ամէն կերպարանքով, իւրաքանչիւրը իր թուղթը ձեռքին, իւրաքանչիւրը աչքը տնկած իր փրկարարին դրան: Հոն են օրերէ, շաբաթներէ, ամիսներէ ի վեր, սպասելով իրենց կարգին, Մոսկուայի մէջ քաշքշելով թշուառութիւններ, զրկանքներ, անասելի տխրութիւններ, զորս մարդ ժամանակ չունի մտիկ ընելու: Բայց հայր Կալինին, պէտք է զանոնք մտիկ ընէ: Այդ է իր գործը, ուրիշ ընելիք բան չունի: Մինչեւ Սիպերիոյ, Կովկասի եւ Թուրքեստանի խորերը ամէն մարդ գիտէ: Պարտաւոր է ընդունիլ բոլոր Ռուսակովները եւ Ռուսակովները. պարտաւոր է մտիկ ընել զանոնք, հոգ չէ թէ անոնց ձեռքին թուղթը առնելու եւ ըսելու չափ.

— Ցեսնենք, ընկե՛ր, ի՛նչ կայ:

— Ա՛ս կայ որ «Ցովարիշ» Միխայէլ Իվանովիչ, օր մը երբ...

— Լաւ, լաւ. կը քննենք, անհոգ եղիր:

Ժողովուրդը երբեք չի հասկնար թէ խաբուիլը կեանքի մէջ իր միակ բաժինն է եւ թէ զօրաւորները պիտի զգուշանան զինքը բնաջնջելէ, ճիշդ բժիշկներուն պէս, որոնք կ'ապրին շնորհիւ իրենց յաճախորդներուն յոյսովը:

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱԹԻ

Հալիպուլլահ փախաւ։

Նատիր խան, 12.000 զինուորներով քաղաք մտաւ։

Հալիպուլլահի զինուորները յարձակեցան անգլ. դեսպանատան վրայ, սակայն կորուստներով ետ մղուեցան։ Ֆրանս. դեսպանատունը մասամբ, իսկ քաղաքը ամբողջովին թալանուած է։ Սակայն որոշ հանդարտութիւն վերահաստատուեցաւ, հակառակ աւարառուներու միջեւ բուռն հրացանաձգութեանց։

Նատիր խան, երկու օր Քապուլի դռներուն առջեւ կենալէ վերջ, երէկ հանդիսաւոր մուտք գործեց, ուղիղ նստած ձիու վրայ։ Առջեւէն կ'երթային նուագախումբերը իր ցեղախումբերուն, որոնց ռազմիկները կը պարէին ու կ'երգէին։ Ամանուլլահի ժառուցած մեծ ծառայութիւնները յիշելէ յետոյ, Նատիր խան շնորհակալութիւն յայտնեց պատերազմիկ ցեղախումբերուն, հրաւիրելով զանոնք միաւ միացած՝ վերականգնելու համար երկիրը։

Ասոր վրայ, զանազան երեւելիներ եւ մեծ մոլլաներ յայտնելով ազգին երախտագիտութիւնը, հրաւիրեցին զայն ընդունիլ թագաւորութեան բեռը։

Նատիր իր թոյլ առողջութեան ակնարկելով, պատասխանեց թէ մօտ օրէն գումարուելիք ժողով մը պէտք է ընտրէ նոր թագաւոր մը, որուն պիտի տայ իր ամբողջ աջակցութիւնը, ու խնդրեց օտար դիւանագէտներէն, որ օգնեն իրեն այդ ընտրութեան համար։

Սակայն երեւելիները պնդեցին, ու ցեղախումբերու ռազմիկները՝ հրացանները երկարած պոռացին. «Եթէ Նատիր թագաւոր չպիտի ըլլայ, մենք կը մեկնինք»։ Նատիր խան տեղի տուաւ անոնց թախանձանքին, ու պատերազմիկները մեծ խանդավառութեամբ անոր վրայ խուժեցին։

Պատշգամի մը բարձունքէն, Նատիր պատասխանեց.

«Քանի որ ժողովուրդը այսպէս կը նշանակէ զիս. կ'ընդունիմ։ Թագաւոր չպիտի ըլլամ, այլ ծառան ցեղախումբերուն եւ երկրին»։

Ցետոյ ծնկաչոք աղօթք բրաւ. ու թնդանօթի հարուածները՝ միացած նուագախումբերու ձայներուն՝ Քապուլի մէջ ուրախութեամբ տօնեցին ազատութիւնը, զոր բերած էր թագաւորը։

∴ Նատիր թագաւոր արտաքին նախարար նշանակեց Ֆայիզ Մոհամմէտ խանը, որ Ամանուլլահի օրով կրթական նախարար էր։ Կառավարութիւնը դեռ չէ կազմուած եւ միւս նախարարութիւնները դեռ չեն գործեր։

Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ սահմանագծումը

Ինչպէս գրեցինք, Սուրիոյ եւ Թուրքիոյ սահմանագլուխը ճշդելու պաշտօն ունեցող խառն Յանձնաժողովը արդէն իսկ գործի ձեռնարկած է։ Թուրք պատուիրակութիւնը կը բաղկանայ վեց բարձրաստիճան սպաներէ, որոնք Հալէպ համնելով իջեւանած էին Պարոնի պանդոկը։ Հոն Թուրք սպաներէն մէկը Մուսթաֆա պէյ՝ յանկարծամահ եղած է եւ մարմինը Այնթապ փոխադրուած։

Ֆրանս. մարզպանութիւնը սահմանային յանձնաժողովի ծախքերուն համար յատկացուցած է 60.000, իսկ Թուրքերու եւ Սուրիացիներու կալուածական խնդրոյն ուսումնասիրութեան համար՝ 30.000 ոսկի։

Սուրիացիներու եւ Լիբանանցիներու Թուրքիա ունեցած կալուածներու կարգադրութեան յանձնախումբը պիտի գումարուի Էնկիւրիի մէջ։

Ֆրանսական պատուիրակութեան անդամներն են մարզպանութեան քաղաքական բաժնի տնօրէն Հոփնօ, Ճէրարտի, Մազաս եւ սուրիացի պատուիրակ մը։

Մեծ գրգռութիւն Եուկոսլաւիոյ մէջ

ՊԵԼԿՐԱՏ 17 հոկտ.— Կը թուի թէ նոր Մեծ Պատերազմի մը սերմերը կը ցանէ Մուսոլինի իր խտրեւան, տալմացիան և մակեդոնական քաղաքականութիւններով։ Այս կարծիքը կը տիրէ եուկոսլաւ քաղաքական շրջանակներուն մէջ, ուր մեծ գայրոյթ առաջ բերած է սլովէն ուսանող Վլատիմիր Կարթանի գնդակահարումը Փոլայի մէջ։

Հակիտալական ցոյցերը, որ երկու օրէ ի վեր կը շարունակուէին անընդհատ, այսօր կէսօրէն վերջ կատաղի հանգամանք ստացան, երբ հասաւ գնդակահարման լուրը։ Երկրին ամէն կողմը թափօրներ եւ ցոյցեր տեղի ունեցան։ Ամբողջ ոստիկանութիւնը շարժման մէջ դրուեցաւ եւ այս գիշեր ծանր անկարգութիւններէ կը վախցուի։ Զագրէպի համալսարանը փակուեցաւ այսօր՝ նախազգուշութեան համար։ Բազմաթիւ կեդրոններ նոյնպէս փակեցին իրենց դուռները։ Ամէն կողմ կ'ըսուի թէ Փոլայի մահապատիժը վերջին կաթիլն է եւ հիմա բաժակը պիտի յորդի։ Եուկոսլաւիա այլեւս չի կրնար բարե, կամ միալ Իտալիոյ։

Հոս՝ այն համոզումը կը տիրէ թէ Իտալիա դրամական աջակցութիւն կ'ընէ Եուկոսլաւիոյ հարաւային եւ արեւելեան սահմանագլուխի Մակեդոնացիներուն եւ թէ Նէթթունայի դաշնագրին շնորհիւ, Իտալացիները հող կը գնեն Տալմացիոյ ծովեզերքի երկայնքին։ Այս ձեւով Մուսոլինիի ծրագիրն է Տալմացիան կցել Իտալիոյ, պատճառ դառնալով համաշխարհային պատերազմի մը։

Զագրէպի ուսանողները Ազգերու Դաշնակցութեան, Պելկրատի ուսանողներն ալ բոլոր օտար դեսպաններուն դիմումներ կատարեցին։

Գործադուլը խաղաղ անցաւ

«Թայմզ»ի թղթակիցը Երուսաղէմէն կը հեռագրէ հոկտ. 16 թուականով.

Արաբները այսօր ընդհ. գործադուլ ըրին։ Հին քաղաքին մէջ բոլոր խանութները փակուած էին, արաբ թէ հրեայ. ու պազարները ամայացած։ Նոր քաղաքին մէջ միայն հրէական խանութները բաց էին եւ միայն հրէական կառքեր կ'երթեւեկէին փողոցներուն մէջ։ Այս առաւօտ անգլիական զինուորները տողանցք մը կատարեցին Նոր քաղաքի գլխաւոր փողոցներուն մէջ, նուագախումբով մը։

Ոչ մէկ անկարգութիւն պատահեցաւ։ Միայն խումբ մը անպատասխանատու դպրոցականներ փորձեցին համոզել կառավարական եւ միսիոնարական վարժարաններու աշակերտները՝ որ մասնակցին գործադուլին։

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ,,Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ԻՍԻ ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅ - ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌ.— Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէին կողմէ։ Վաղը կիրակի ժամը 3ին 13 Rue d'Issy (Billancourt).

Կը Նախագահէ Ընկ. ԲԵՆՕ

Կը խօսին Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինը ղեկավարութեամբ ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆի։ Երգ. նուագ. արտասանութիւն, հայկական պարեր եւ անակնկալներ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Porte de Versaillesէն եւ Porte d'Auteuilէն թիւ 23 եւ 32 թրամուէյները. իջնել Pont de Billancourt:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ։

148 Rue Villeneuve (Salle des Fêtes), իտալացի նպարավաճառին դիմացը։

Կը խօսի՝ Ընկ. ԹԱԴԷՈՍ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, «ԶԱՎԱԼԸ» եւ «ՊԱՇՏՕՆՍ ԽՈՄԲԱԼ Է» զաւեշտ։ Հայկ. եւ եւրոպական պարեր։

Ճոխ պիւֆէ, ճազ-պանտ ղեկավարութեամբ Պ. Գ. ՄԱՆՏԻՔԵԱՆի։ ՄՈՒՏՔ 3 ՖՐԱՆՔ

ՎԻԷՆ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջ. կոմիտէի։ Վաղը կիրակի ժամը 3ին, Սինէմա Փալասի սրահը։

Կը խօսի՝ Ընկ. ՀԱՅԿ ՍԵՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին Արամ Գարօնէ (արտասանութիւն), Վահրամ Շահպազեան (ջութակ) և ուրիշներ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՎԱԼԱՆՍ.— Այսօր Շաբաթ իրիկուն։

Կը խօսի՝ Ընկ. ՀԱՅԿ ՍԵՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ.—Վաղը կիրակի։

Կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ԱԲՈՅԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ լա Փըթիթ Սուրսի սրահը։ Մէթրօ՝ Օտէոն։

Օրակարգ՝ 1- Շրջ. ժողովի օրակարգի քննութիւն, 2. պատգամաւորներու ընտրութիւն։

"ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ,,Ը

Կազմակերպուած ՅԱՌԱՋԻ կողմէ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին «Սալ ժէօկրաֆի»ի մէջ. 184 Bld. St. Germain. Métro St. Germain des Pres.

Կը նախագահէ՝ ՓՐՈՖ. Ն. ԱԴՈՆՑ

Կը խօսին՝ Փրոֆ. Ֆ. ՄԱԿԼԷՐ, Պ. Պ. Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ եւ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Օր. Ղարիբեան, Ղազարոսեան, Երամեան, Գիւլպիւլեան, Mlle Charlotte, Պ. Պ. Արա Պարթեւեան, Ռ. Զարդարեան, Ե. Սարեան, Գ. Մէհտէրեան, եւ Ցէրվիշեան։

Շարժանկարով ցուցադրում Հայոց ճարտարապետական և մանրանկարչական գլուխ գործոցներու։

Տեսարան մը Յ. Պարոնեանէ։

ՄՈՒՏՔԸ ԿԱՄԱՒՈՐ

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած նախկին պատերազմիկ Հայ Սպաներու Միութեան կողմէ։ 16 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ 8 Rue Jean Goujon. Մէթրօ Champs Elysées & Alma:

Գեղարուեստական բաժին, պար եւայլն։ Ճոխ պիւֆէ։

Մուտք՝ 15 ֆրանք, տոմսերու համար դիմել Պ. Առաքէլեանի 4 Rue Darcet, փարիզ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Իսի - լէ - Մուլինոյի Մուրատ խումբի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին. 169 Ave. du Verdun, Իսի-լէ Մուլինօ։ Ներկայանալ անպայմանօրէն։

Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Հրազդան խումբի բոլոր ընկերները վաղը կիրակի ժամը 4ին Gobelinsի ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Շրջանի ներկայացուցչական ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։ Ներկանալ անպայմանօրէն։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Ժողովրդային Գրադարանը բաց է Երկուշաբթի եւ Չորեքշաբթի ժամը 7 8 եւ Հինգշաբթի օրերը ժամը 7 8.30։ Դիմել՝ գրապահ ընկ. Գուրգէն Յովհաննէսեանի։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հաճնոյ Հայր. Միութեան հրապարակային ժողովը՝ Հաճնոյ անկման 9րդ տարելիցին առթիւ՝ վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Café Voltaire՝ Place de l'Odeon: Կը բանախօսեն Պ. Պ. Աղասի եւ ուրիշներ։ Գեղարուեստական բաժին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Նիւարնակ Պ. Յարութիւն Մ. Քէլէճեան որ այժմ Փարիզ կը գտնուի— ջերմագին շնորհակալութիւններ կը յայտնէ իր բազմաթիւ բարեկամներուն, որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց անկեղծ ցաւակցութիւնները յայտնեցին իր ողբացեալ մօր մահուան առթիւ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վալանս, Գործ.— 450:
Փարիզ, Գ. Բ.— 140:
Կալոտան, Թ. Չ.— 100:
Լիոն, Ցիկ. Մ. Ա.— 35:
Փոն տը Շէրիւի, Գործ.— 323,
Ցէսին, Գործ.— 416:
Սէն Թ'Օպան, Յ. Խ.— 35:
Վիէն, Հ. Խ.— 40:
Ֆրանքֆուրթ. Խ. Վ.— 50:
Մարսէյլ, Ա. Թ.— 175:
Լիոն, Գործ.— 516:
Վ. [illegible], Ա. Չ. 140
Մարսէյլ, Գործ.— 826.50:
Վիէն, Գ. Ս.— 35:
Մարսէյլ Մ. Պ.— 140:
Ապատան, Ս. Քիւպ.— 5 տոլար:
Պէնտէրկէօզ, Ցօքթ. Յ. Մ.— 200:
Սան Ժուան, Հ. Գ. Մ.— 125.
Պուէնոս Այրէս Ս. Ք.— 250:
Պերլին, Շ.— 100:
Հալէպ, Գարս.— 35,
Մարսէյլ, Ա. Ա.— 140:
Ժուայնէզօ, Ս. Մ.— 35:
Պրահա, Ա. Ա.— 100.
Մարսէյլ, Շապ. — 140:

ՀԱՃՆՈՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հաճնոյ Հայր. Միութեան՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահը

ՀԱՆԴԷՍ ԼԱ ՍԻՕԹԱՅԻ ՄԷՋ

Տեղւոյս մանկապարտէզի համար դէսըր վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Théâtre Municipalի սրահին մէջ։ Կը նախագահէ՝ Պ. Արօ Արոյեան։ Կնիք

Le Gérant: H. STEPH[AN]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		1 ա ի.	2 ա ի.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 20 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

20 OCTOBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1090

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓԱՌՔ ՄՏՔԻ ՄՇԱԿՆԵՐՈՒՆ

Մշակոյթի Տօնին առթիւ կը վերյիշենք մտքի բոլոր այն մշակներն ու վաստակաւորները, որոնք դարերու ընթացքին փայլեցան հայկական մութ երկինքին վրայ իբրեւ լուսաւոր աստղեր եւ ճամբայ ցոյց տուին խարխափող ժողովուրդին։

Մեր մտածումը թեւեր կ'առնէ այսօր եւ կը սաւառնի հեռուները, դէպի անցեալը, փնտռելու համար այն հսկաներն ու տիտանները, որոնք իրենց հանճարին կայծովը եւ իրենց հոգիին կանթեղով առաջնորդեցին մեր ցեղը, կերտեցին մեր գրական Ոսկեդարը, սեփական գիր տուին մեզի եւ ինքնուրոյն արուեստ ու մշակոյթ պարգեւեցին։

Երախտագիտութեամբ կ'ոգեկոչենք յիշատակը այն անձերուն, որոնք հայ ժողովուրդը դուրս քաշեցին աւերակն խաւարէն, փրկեցին զայն անյիշատակ կորուստէ եւ դարերու հոլածանքներուն ու անլուր տառապանքներուն մէջէն հասուցին մինչեւ քսաներորդ դար, ապահովելով անոր համեստ, բայց անկախ ու ինքնատիպ տեղ մը՝ համաշխարհային քաղաքակրթութեան մէջ։

Առանց այդ տիտաններուն, առանց այդ լուսաւոր առաջնորդներուն, հայ ժողովուրդն ալ պիտի կորսուէր այսօր՝ խապառ ջնջուելով աշխարհի ու պատմութեան մէջէն՝ ինչպէս իրեն ժամանակակից եւ հարեւան բազմաթիւ ցեղեր ու ազգեր։ Առանց այդ հանճարներուն ու տաղանդներուն, առանց մեր մտաւորական նախահայրերու հզօր շունչին եւ հոգեթով հմայքին, Սկիւթացիներու, Հոներու կամ Մեդացիներու չափ ալ կեանք չպիտի ունենար մեր ժողովուրդը։

Այսօր կը խոնարհինք Սահակ-Մեսրոպէն ու Մեղաւոր Ցաւկորէն սկսեալ մտքի ու գրչի այն բոլոր վաստակաւորներուն առջեւ, որոնք քար մը, շաղախ մը, աղաղ մը բաժին բերին՝ Հայկական Մշակոյթի փառաւոր շէնքը կառուցանելու։ Անոնց փառքը կերգենք այսօր, ուխտելով բարձր պահել հայ անունն ու Մշակոյթը աշխարհի չորս ծագերուն վրայ։

Մեր ինքնուրոյն Մշակոյթին մէջ, մենք կը տեսնենք հայ ժողովուրդի ազատատենչ ձգտումները, ստրկութենէ եւ օտար լուծէ ձերբազատուելու բնազդական մղումները։

Գերի ասորական ու յունական լեզուին ու տառին, կաշկանդուած օտարոտի սեղմիչ կապերով, Մեսրոպ՝ մարմնացումը հայ ցեղի ազատասէր թռիչքներուն, մեզի տուաւ հայ գիրը։

Տասներհինգ դարէ ի վեր անկախ է հայ միտքը՝ շնորհիւ այդ գիրին։ Այսօր այդ մտաւորական անկախութեան տօնն է։

Ու մենք ալ Սիամանթոյին պէս՝ կ'ըսենք այսօր Ս. Մեսրոպին.

Դուն մեծաթափանց նայուածքով առաքեալ,
Դուն էիր որ գքեզ երգող ցեղդ այսօրուան,
Հելլէններէն եւ հանճարեղ եւ հրավառ,
Ու աշխարհակալ մեծ Հռովմի որդիներէն
Ու հրապաշտ Պարսիկներէն դրացի,
Մայր-բարբառիդ հիմնաքարովը յակինթ,
Հայկագունեաց մեր շառաւիղն ազատեցիր...:

Չորս հովերուն տարտղնուած, տարագիր Հայը տարին մէկ որ կանծացնելով իր անցեալի փառքերը, ապացոյցը կուտայ իր գիտակցութեան եւ կենսունակութեան։ Զրկուած ազատ հայրենիքէ եւ քաղաքական անկախութենէ, ցմրուր քամած հալածանք ու յուսալքումը, հայ գաղթականը այսօր կը տանի այն միակ լուսաշող աստղին՝ որ իր մտաւորական անկախութիւնն է։

Սեփական գիր եւ սեփական մշակոյթ, ահա՛ ինչ որ կը պանդխտացնէ թափառական բազմութիւնները։ Ազատութեան ու անկախութեան այս տենչն է որ կ'ոգեւորէ օտար հորիզոնի եւ օտար օրէնքի տակ ապրող գաղթական Հայը։

Սեփական հայրենիք եւ անկախ պետութիւն։ Այս է միակ ու բնական ճամբան՝ պահպանելու համար սեփական Մշակոյթը եւ ազատ թռիչք տալու անոր՝ որպէսզի կատարէ նորանոր նուաճումներ եւ բանայ նոր հորիզոններ։ Առանց անկախ հայրենիքի, Մշակոյթը կը մնայ սահմանափակ, որովհետեւ միտքն ու հոգին կը մնան կաշկանդուած։

Հայկական գեղարուեստը ամէնէն աւելի ծաղկած է այն շրջաններուն, երբ հայ ժողովուրդը եղած է համեմատաբար աւելի ազատ ու անկախ, ապրած է քաղաքական աւելի խաղաղ պայմաններու տակ։ Այսօր ալ քաղաքակրթութեան զանազան ասպարէզներուն մէջ ամենամեծ նուաճումները կ'ընեն այն երկիրները, որոնք կը վայելեն ազատութեան բոլոր բարիքները, ազատութիւն՝ մտածումի, յղացումի եւ գործելու, ազատութիւն խղճի ու գաղափարի։

Մշակոյթի տօնը, հայ մտքի անկախութեան տօնը, պէտք է ըլլայ նաեւ Ուխտի տօն մը։ Այսօր բոլորս պէտք է ուխտենք մեր համեստ բաժինները բերելու հայ արուեստին ու գրականութեան։ Պէտք է ուխտենք զարկ տալ հայ գիրին տարածման ու հայ լեզուին զարգացման, մանաւանդ այս օտար երկինքներուն տակ։

Ուխտը բաւական չէ։ Պէտք է մարմին տալ անոր, կեանքի մէջ իրականացնել զայն։ Այդպէս է որ պիտի արժեցնենք այս կարգի տօները։ Այդպիսով է որ արժանի պիտի ըլլանք մեր մտքի մշակներուն եւ գրչի վաստակաւորներուն, որոնց փառքը կ'երգենք այսօր։

Հ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԾԱՆՐ ԿԱՍԿԱԾՆԵՐ ՀԱՅՈՒ ՄԸ ՄԱՍԻՆ

ՄԻՔԱՅԷԼ ԱԼՄԱԶԵԱ՞ՆՆ Է ՐԻԿՕՏԷՆԻ ՍՊԱՆԻՉԸ

Սեպտեմբեր 13ին Լիլի մաքսատան մէջ ուռենիէ մեծ սնտուկի մը մէջէն գտնուեցաւ ֆրանսացի Ֆրէտէրիք Րիկօտէնի դիակը։ Րիկօտէն Փարիզ կ'ապրէր եւ հաշուապահութեամբ կը զբաղէր։ Սեպտ. 9էն ի վեր անհետացած էր։ Սնտուկը ուղղուած էր Լիլ, կոլտշթայն անուն դրամատէրի մը հասցէին։ Լիլի եւ Փարիզի ոստիկանները հինգ շաբաթ քննութիւններ կատարելէ յետոյ, այժմ կը կարծեն թէ գտած են կարեւոր հետք մը՝ յանձին ռուսահայ դերձակի մը՝ փարիզաբնակ Միքայէլ Ալմազեանի կամ Միշէլ Ալմազոֆի։ Այս վերջինը եւ իր ֆրանսացի կինը (ծնեալ Մուրքէն,) ուրբաթ օր երկար հարցաքննութեան ենթարկուեցան հայցաքննիչ դատաւորէն։ Տիկ. Ալմազեան գիշերը ազատ ձգուեցաւ, իսկ ամուսինը վար դրուեցաւ։

Ալմազեան շուշեցի է. 44 տարու է եւ 18 տարիէ ի վեր Փարիզ կը բնակի։ Նախկին կնոջմէն ունեցած է երկու, իսկ ֆրանսուհիէն մէկ զաւակ։ Կը բնակէր 11 ավընիւ ժան ժօռէս, իսկ խանութը կը գտնուէր 13 րիւ Սէն ժիլ։ Վերջերս սնանկացած ըլլալով, Ալմազեան կը պատրաստուէր ինքնաշարժի վարիչ ըլլալ։

Սեպտ. 8 կիրակին, այսինքն Րիկօտէնի սպանութենէն օր մը առաջ, Տէր եւ Տիկին Ալմազեան ու Րիկօտէն միասին ժամանակ անցուցած են Մոնմօրանսիի բլրիթաժ պանդոկին մէջ։ Սեպտ. 9ի առտուն Ալմազեան եւ Րիկօտէն միասին Փարիզ իջած եւ կառ. տիւ Նորի մէջ լըարմէ բաժնուած են։

Րիկօտէն ածիլուելէ վերջ գացած էր տեսնելու մուշտակավաճառ Ցիւրէրը, որուն դրամ պարտք ունէր եւ մուրհակը պէտք է վճարէր նոյն օրը։ Անկէ մաս մը դրամ փոխ առած էր՝ դրամատուն յանձնելու համար։ Սակայն չէր գիտցուեր թէ մուշտակավաճառին քովէն մեկնելէն յետոյ, Րիկօտէն ո՞ւր գնաց։ Դիակին հագուստներուն մէջէն գտնուած տոմսակ մը՝ ցոյց կուտայ թէ Րիկօտէն օթոպիւս առած էր՝ դէպի Ալմազեանի խանութին կողմերը երթալու համար։

Ալմազեան կ'ըսէ թէ Րիկօտէն իր խանութը չեկաւ այդ օրը։ Իսկ ինք ժամը 11.30ին գնաց ճաշելու բիւլ-աֆայէթի եւ ֆոպուր Մոնմարթրի անկիւնը իր սովորական ճաշարանը։

Կասկածելի կը նկատուի նաեւ այն պարագան թէ ոճիրին օրը Ալմազեան ուշ դարձած է Մոնմօրանսի։

Րիկօտէնի թուղթերուն մէջ գտնուած է նամակ մը՝ գրուած Տիկ. Ալմազեանի կողմէ, ուր այս վերջինը կ'ըսէ թէ ամուսինը կասկածներ ունի իրենց յարաբերութեանց մասին եւ թէ պէտք է զգուշանալ։

Ինչպէս կը կարծուի թէ՝ Ալմազեան սպաննած ըլլայ Րիկօտէնը, իր կնոջ հետ մտերիմ յարաբերութիւններ մշակած ըլլալուն համար։ Կասկածելի կէտերէն մէկն ալ ա՛յն է որ Րիկօտէնի դիակը գտնուելէ յետոյ, Տէր եւ Տիկին Ալմազեան բաժնուած են իրարմէ։ Սակայն Ալմազեան կը յայտնէ թէ այս երրորդ անգամն է որ կը բաժնուի իր կնոջմէն, որուն հետ անհամաձայնութիւններ ունէր միշտ՝ իր նախկին կնոջմէն ունեցած զաւակներու կրթութեան մասին։

Ոստիկանները ամբողջ չորս ժամ մանրակրկիտ խուզարկութեան ենթարկեցին Ալմազեանի Սէն-Ժիլ փողոցի խանութն ու բնակարանը, սակայն չկրցան ոեւէ կասկածելի բան գտնել։

Դիակը պարունակող սնտուկին յարեւմանը գտնուած է Ժանժօռէսի մօտակայ վաճառատան մը մէջ։ Այս վերջինը օգոստոս 20ին նման սնտուկ մը ծախած էր յաճախորդի մը, բայց չի գիտցուիր թէ որո՞ւ։

Ալմազեան ընտանիքը անցած ամառ երկու ամիս մնացած էր Մոնմօրանսի, բլրիթաժի պանդոկը։

Աւելցնենք որ Ալմազեան իբրեւ վկայ լսուած էր անցած տարի, երբ խորհրդաւոր կերպով իր սենեակին մէջ խեղդուած գտնուեցաւ Րիկօտէնի մայրը Տիկին Մարի։

Դատական իշխանութիւնը կը շարունակէ իր քննութիւնները եւ կարգ մը ճշդումներ ընելէ յետոյ է որ պիտի կրնայ ըսել թէ Ալմազեան յանցաւո՞ր է թէ անմեղ։

Տիկին Ալմազեանի մայրը՝ Տիկ. Մուրքէն՝ հետեւեալը յայտարարած է.

— Փեսայիս հետ լաւ չէի եւ տունս չէի ընդունէր զայն։ Ալմազեան գժուարաւ կը խօսի ֆրանսերէնը ու կը կարծեմ թէ անոր համար գործերը միշտ անյաջող կ'երթային։ Աղջիկս բնաւ երջանիկ չէր։ Իրեն տան մէջ ամէն բան կը պակսէր։ Աղջիկս ամէն առտուն կուգար եւ քովս կը մնար։ Վերջին անգամ ամիս մը առաջ տուն եկաւ, իր փոքր երախային հետ։ Բայց որովհետեւ միջոցներ չունէինք, աղջիկս առտուներն քով կ'երթար երբեմն 10 ֆրանք քաշելու համար։ Մէկ ամսուան մէջ աղջիկս 160 ֆրանք բերաւ։

Ցերեկան թերթերը Ալմազեանը կը ներկայացնեն իբրեւ Ռուս, Պուլկար, Լեհ կամ Հրեայ։

Համայնավար պետերը յրե՞ս

150 ՀՈԳԻ ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ

Ինչպէս կը յիշուի, Օգոստոս 1ի «Կարմիր Օր»ուան ցոյցերը արգիլելու համար, Փարիզեան ոստիկանութիւնը խիստ միջոցներու դիմած էր։ Այդ օրերուն ձերբակալուած էր «Իւմանիթէ»ի աշխատակիցներէն մէկը՝ կօշկակար Քասիօ, որուն վրայէն գտնուած էին կարգ մը թուղթեր։ Հաստատուած էր թէ Քասիօ լրտես էր եւ պետական գաղտնիքներ պարունակող այդ թուղթերը սահմանուած էին օտար պետութեան մը։

Ասոր վրայ պետութեան դէմ դաւաճանութեան եւ լրտեսութեան խնդրով հարցաքննութիւն մը բացուեցաւ եւ 122 հոգի ամբաստանուեցան իբրեւ դաւաճան եւ լրտես, բոլորն ալ անդամ համայնավար կուսակցութեան։

Այժմ, Բեսսէրովսկիի ծանօթ խնդրին հետեւանքով ոստիկանութիւնը նոր փաստեր ձեռք բերած ըլլալով, ամբաստանութեան տակ առաւ 32 նոր մարդեր, որոնց կարգին համայնավար կուսակցութեան գլխաւոր վարիչները։

«Իւմանիթէ» իր երէկուան թիւով կը գրէ թէ՝ ֆրանսական կառավարութիւնը վճռած է մահացու հարուած մը տալ համայնավար կուսակցութեան։ Այդ պատճառով ալ կը հետապնդէ անոր վարիչները։

Նոր ամբաստանութիւնները երկու տեսակ են՝ մէկը լրտեսութիւն, միւսը՝ դաւադրութիւն։ Իբրեւ լրտես ամբաստանուած են՝ Մարսէլ Քաշէն, Հանրի Գարպիւս, Վայեան-Քութիւրիէ, Վիթալ Կէյման եւ Փիէր Ֆորէսթիէ, համայնավար թերթին գլխաւոր վարիչներն ու խմբագիրները։ «Իւմանիթէ»ն կը նկատուի իբրեւ կեդրոն մը լրտեսութեան, որովհետեւ կը հրատարակէ նամակները բանուորներու եւ բանուորուհիներու, որոնք օրը օրին մատնանիշ կ'ընեն Ֆրանսայի զինուորական պատրաստութիւնները։

Իբրեւ դաւադիր կ'ամբաստանուին երեսփոխաններ Ժաք Տօրիօ, Անտրէ Մարթի եւ Ժաք Տիւքլօ, անդամ համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէին։

Հարցաքննիչ Փէյր առջի օր հարցաքննեց Հանրի Րէյնօն եւ Անտրէ Մարթին, որոնք ժամանակէ մը ի վեր բանտարկուած են արդէն եւ յայտնեց անոնց թէ ամբաստանուած են իբրեւ պետութեան արտաքին ապահովութեան դէմ դաւաճանող։

Երէկ ալ հարցաքննուեցաւ Մարսէլ Քաշէն։ Այս վերջինը երէկուան «Իւմանիթէ»ին մէջ այրած սրտով կը գրէ թէ պայքարի այս նեղ օրերուն մեծ է թիւը այն համայնավարներուն, որոնք դասալիք կ'ըլլան։ «Ասիկա ամօթալի փախուստ մըն է վտանգի ժամուն, կ'ըսէ։ Սակայն անոնց տեղ նոր կորովներ պիտի գան...»։

Տաճիկիստանի Հանրապետութիւնը

Տաճիկիստանը, որ ցարդ մաս կը կազմէր Ուզբէկիստանի հանրապետութեան, միութենական հանրապետութիւն հռչակուեցաւ՝ խորհուրդներու արտակարգ համաժողովին կողմէ, որ գումարուեցաւ Ճուշամպի մէջ։

Ուրեմն ներկայիս խորհրդային միութիւնը կը բաղկանայ եօթը միութենական հանրապետութիւններէ. ասոնք են՝ Ներքին Ռուսիա, Ուկրայինա՝ Մոլտավիոյ ինքնավար հանրապետութեան հետ, Ճերմակ Ռուսիա, Անդրկովկասեան դաշնակցութիւն, Թիւրքմէնիստան, Ուզբէկիստան եւ Տաճիկիստան։

Նոր հանրապետութիւնը կը գտնուի Պամիրի զառիթափերուն վրայ. տարածութիւնն է 155.600 քառակուսի քիլոմեթր եւ ունի շուրջ 1 միլիոն բնակչութիւն։ Բամպակի մշակութեան կեդրոն է։

Ցորենի տագնապը Ռուսիոյ մէջ

Րիկայէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ խորհրդային կառավարութիւնը հրամայած է լուծել մեծ թիւով «Կոլխոզի»ներ (հաւաքական ագարակ) եւ սեւ ցանկով մը հրատարակութեան տալ անունները բոլոր անոնց, որոնք մասնաւորներու կը ծախեն իրենց ցորենը։

Առաջին սեւ ցանկին մէջ կան 30 ագարակներ, հակառակ իրենց յեղափոխական անուններուն, ինչպէս՝ «Կարմիր Ջահ», «Լէնին», «Բոլշեւիկ», «Մայիս մէկ», «Ջարթիր» ժողովուրդ» եւն.։ Ասոնք ամբաստանուած են իբրեւ «դասալիքներ ցորենի ճակտին վրայ»։

Բոլշեւիկ մը անձնասպան

Վարշաւայի մէկ փողոցին մէջ կոկորդէն դանակով ծանրապէս վիրաւորուած գտնուեցաւ 35 տարեկան մարդ մը՝ Փօլ Լամպոֆ, խորհրդային հպատակ, որ ունէր անցագիր մը՝ տրուած Փարիզի խորհրդային հիւպատոսարանէն։ Կը կարծուի թէ Լամպոֆ վերջերս շնորհազրկուած դիւանագիտական պաշտօնեաներէն մէկն է, որուն գործը վերջացնել կ'ուզէին Գեպէուի գաղտնի գործակալները, որոնք կը վխտան Լեհաստանի մէջ։ Մարդը մեռաւ հիւանդանոցին մէջ։

Ֆրանսա եւ Իտալիա

Լոնտոնի նաւային խորհրդաժողովին առթիւ, իտալական կառավարութիւնը ծանուցագիր մը ուղղեց Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան՝ փափաք յայտնելով կարծիքի փոխանակութիւններ ունենալ։ Ֆրանսա ընդունեց հրաւէրը։

Իտալական թերթերը դիտել կուտան թէ Լոնտոնի խորհրդաժողովը ոչ մէկ արդիւնքի պիտի յանգի, եթէ նախապէս համաձայնութիւն մը չգոյանայ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ միջեւ՝ օրակարգի գլխաւոր հարցերուն շուրջ։ Բանակցութեանց գլխաւոր հիմը պիտի ըլլայ նաւային հաւասարութիւնը՝ Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ։ Մուսոլինիի կառավարութիւնը կը պնդէ Ֆրանսայի հաւասար նաւային ոյժ ունենալ։ Սակայն չի կարծուիր թէ Ֆրանսա հաւանի հրաժարիլ Միջերկրականի մէջ Իտալիոյ վրայ իր գերակշռութենէն։

Նոր կռիւներ Մարոքի մէջ

Պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ հոկտ. 14ին բուռն ընդհարում մը տեղի ունեցած է Ալճերիոյ եւ Մարոքի սահմանին վրայ՝ Այթ-Համմու ըմբոստ ցեղախումբէն 150 պատերազմիկներու եւ ֆրանսական զինուորական մեծ ջոկատի մը միջեւ, որ հետախուզութիւններ կը կատարէր։

Ֆրանսացի զինուորները՝ բաղկացած լեգէոնականներէ եւ տեղացիներէ՝ ունեցած են 50 սպաննեալ եւ 21 վիրաւոր։ Այթ-Համմու ցեղախումբը նոյնպէս կրած է ծանր կորուստներ։ Կռիւը տեւած է աւելի քան չորս ժամ։ Օգնութեան հասած են սահարական գումարտակ մը եւ Օտար Լեգէոնի ջոկատ մը, որուն վրայ ապստամբները սկսած են նահանջել Համմատայի անապատին մէջէն դէպի Թաֆիլալէթ։ Ֆրանսական ուժերը կը հետապնդեն զանոնք։

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՕՆԸ

Մահ ոչ իմացեալ մահ է,
Մահ իմացեալ անմահութիւն է:
ԵՂԻՇԷ

Հայկական ո՛չ մէկ տօն մեզ ոգեւորիչ է այնքան, որքան Սահակ Մեսրոպի յիշատակին նուիրուած, եւ գրերու գիւտին տօնակատարութիւնը, որոնք դարերէ իվեր տօնուեր են, շատ անգամ անգիտակցաբար, սովորութիւն մը յարգած ըլլալու մտահոգութեամբ միայն։

Ժողովրդական երախտագիտութիւնն ու խանդավառութիւնը գիտցեր են արժանաւոր գաւակներու յիշատակը անմահացընել, զանոնք դասելով սուրբերուն կարգը։

Սրբութիւնը, բառը առնելով իր նախնական իմաստով, ժողովուրդին համար համազօր եղեր է անձնուիրութեան, հայրենասիրութեան ու վերանորոգչական ճիգերու։

Չափազանց կոյր ու անհեռատես ըլլալու է, չտեսնելու համար մեր պատմութեան թատրաբեմին վրայ յայտնուող լուսաւոր դէմքերն ու անոնց գործերը, մխիթարուելու համար վերջին քանի մը դարերու մշակութային արժէքներով միայն։ Դարերու եւ հազարամեակներու մշուշը փարատելու է, հասնելու համար առաջին հայ մարդուն ու անոր ստեղծագործ կարողութիւններու շօշափելի արդիւնքներուն, որոնցմով ցեղին դիմագիծը կազմուիլ սկսեր է։ Օղակ առ օղակ, սերունդները իրարու յանձներ են մշակոյթին ջահը, ասիական լեռնալանջերուն ու տափաստաններուն մէջ ինկած, եւ մեր պատմութեան անանուն ու անբովանդակ ժամանակներէն սկսելով, հասնելու համար առաջին անգամ այն թուականին, երբ հաւաքական գիտակցութեան լոյսը ճեղքեր է միտքերու խաւարը։ Այն օրէն է որ կը սկսի շարժումը դէպի լոյս ու քաղաքակրթութիւն, այն օրէն է որ գրուիլ կը սկսին էջերը մեր ազգային պատմութեան, որուն մէջ մշակոյթի յատուկ գլուխները հպարտութեան արդար զգացումը պէտք է տան, քսաներորդ դարու առաջին քառորդին մէջ ապրող, ամէն մէկ մտածող Հայու։

Հաւաքական ու անհատական ճիգերու յաւերժացումին նուիրուած տօնակատարութիւնները, հիմա՛ է սակայն, որ աւելի ներզօրութեամբ ու գիտակցութեամբ մեզ քով քովի կը բերեն, ոգեւորուելու եւ խանդավառուելու համար երէկուան բոլոր արժէքներով, որոնք ինքնագոյ եւ աստուածատուր շնորհներ չեն եղեր երբեք։ Անոնք ծնունդն են եղեր դարերու փորձառութիւններուն, որոնց դիւրագին պտուղները իսկ վայելել չենք գիտեր...։

Սովորութեան համար փառաբանուած երէկուան տօներուն յաջորդեր են այսօրուան գիտակցօրէն ըմբռնուած ու արժէքի վերածուած յիշատակի տօնակատարութիւնները։ Երէկ եկեղեցիներուն ու դպրոցներուն մէջ սահմանափակուած, այսօր դարձեր են մեր ինքնաճանաչութեան ամէնէն արժանաւոր ու բնական նշանները։ Մեր գոյութիւնը վտանգուած տեսնելուն, եւ սերունդներու այլասերման ահաւոր վտանգին ականատես ըլլալու հետեւանքով է, որ աւելի բուռն ու սիրով, աւելի մոլեռանդութեամբ ու հաւատքով կը փարինք մեր մշակոյթի արժէքներուն, որոնցմով կը յուսանք պահել մեր թափառական գոյութիւնը տակաւին երկա՜ր դարեր։ Կը զգանք, շա՛տ բնականօրէն, որ մեր ոտքերուն տակ օտար հողը անընդունակ է անվթար ու հարազատ պահել հայութեան արմատները։ Կը զգանք, որ մեր շնչած օդն ու խմած ջուրը, մեր դիտած կապոյտ երկնակամարը, չեն խօսիր մեր սիրտերուն ու հոգիներուն. ազգապահպանման անխորտակելի բնազդը մեզ քով քովի կը բերէ, մեր աչքերը կրակով ու արցունքով կը վառէ, մեզ կը յուզէ եւ մեր միտքերը արթուն կը պահէ պատահական ամէն հարուածի հանդէպ։

Երէկի տօնակատարութիւնները այսօրը պատրաստեցին. երէկուան սերունդը այսօրուանին բերաւ յանձնեց դարերու աւանդը. երանի՜ անոնց որոնք երկիւղածութեամբ մօտեցան բոլոր սրբութիւններուն ու ամէն բան պայծառ տեսան- քննադատութեան ու ժամանակավրէպ հերգասիրութեան մտահոգութիւններով չապրեցան, ու իրենց միտքը արհամարհանքի ու ապերախտութեան մեղքերուն անձնատուր չեղաւ։

Միջոցին ու անվախճանութեան մէջ թաւալող երկրագունդին վրայ, մենք ալ մեր դերը, մենք ալ մեր գերեզմաններն ունեցեր ենք։ Թերեւս աննշան քանակութիւն մըն ենք, բայց մեր որակը իր գոյութիւնը կ'ապրի, ու պիտի ապրի։ Իմ ազգային հպարտութիւնս ու նախանձախնդրութիւնս թոյլ չեն տար, որ աննշան մնանք, մոռցուինք ու աւազի մը պէս սահինք, կորսուելու համար։ Մեր անցեալը ասոր հակառակը կ'ապացուցանէ. Մեր մշակոյթի արժէքները, լեզու, գիր, գրականութիւն, կրօն, գեղարուեստներ, մեր իսկ սեփական հանճարով կերտեր ենք, առանց ուրիշէն փոխ առնելու. կերտեր ենք խաւարի ու ագիտութեան մէջ, շնորհիւ լուսաւոր ճակատներու եւ ժառանգ գլուխներու։ Այս գիտակցութիւնը թանկագին ժառանգութիւն մըն է, որ մեզի եկեր հասեր է, եւ զոր մեզմէ յետոյ ուրիշներուն պիտի կտակենք։ Մշակոյթի արժէքներն են, որ անմահ են մարդկային կեանքի խիստ կարճ տեւողութեան ընթացքին, զինքը ծնող ու զարգացնող ժողովուրդին տալով մեծութեան դրոշմը։

Երբ երէկ կը տօնէինք մեր մշակոյթի վաստակաւորներուն յիշատակները, մեր հոգիներուն մէջ արթնցող սարսուռին իմաստը չէինք կրնար բացատրել։ Այսօր հրապարակային հաշուետուութեան կը նստինք, ու մեր սիրտերուն երախտագիտութիւնը խունկի պէս կը ծխենք ոգիներ դարձած անմահութիւններուն առջեւ։

Եղիշէի իմաստութիւնը աւելի քան համապատասխան է մեր ազգային գոյութեան եւ ընդգրկած քայլերուն. Մահ ոչ իմացեալ մահ է, մահ իմացեալ անմահութիւն է։ Կը թուի թէ մեր մշակոյթի քաղաքականութեան նշանաբանն ալ այս է եղեր դարերէ ի վեր։ Ցեղակ մը զինուորեալներ քաղաքակրթութեան ու վերանորոգութեան ազդակներուն, որոնք մեր երակները ցամքեցուցին, ու մեր ճամբան առաջնորդեցին փուշի ու տատասկի մէջէն. որովհետեւ մենք նախընտրեցինք գիտակից մահը քան թէ անգիտակից ու անըմբռնելի անմահութիւնը։ Որովհետեւ մեր հոգիներուն մէջ վառ ու կենդանի պահել ջանացինք արուեստներու եւ գրականութեան աստուածութիւնները։ Մեր քնարները հնչեցուցին կեանքի ու մահուան, սիրոյ եւ գեղեցկութեան, գինիի եւ հաճոյքի անմահ երգերը. Հայ մուրճն ու դուրը կերտեցին բագիններ ու տաճարներ, ոչ միայն մեր հայրենիքին մէջ, այլ օտար հորիզոններու տակ։ Հայ քրտինքն ու արցունքը պողպատեցին մեր արտերն ու անդաստանները։

Մեր մշակոյթի պատմութիւնը անգիր է տակաւին ու կը հանգչի մեր հոգիներուն մէջ։ Երախտապարտ ենք բոլոր անոնց, որոնք գէթ տարին անգամ մը, առիթը կ'ընծայեն ինքնամփոփուելու, սովորական հոգերէ հեռանալու, քով քովի գալու եւ գիտակից մահերով անմահացողներուն յիշատակը վերապրելու։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՏԵՆԴԻ ԿԱՆՉԵՐ

ԺՊԻՏԻ ՍՈՒՏՈՎ

Երէկ գիշեր ուզեցի
Որ լուսինը ըլլար ծոյլ մը կապարի.
Նոյն արծաթն էր անըզգայ.
Պահ մը միայն, կըտոր մը ամպ խըրեցաւ
Սեւ թաթի պէս իր դէմքին:

Ու պահ մ'առաջ նորէն կեանքն ինծ կը ժպտէր
Ինչպէս արեւ մը կախուած՝ անտառակի մը վերեւ.
Ինչպէս յամառ ակնարկը կուսանի մը վարդաճեւ,
Որ քեզ կ'ուղղէ ջերմ ու շըփոթ խոստումներ:
Ու կարծեցի աղմուկն ուռած դիւթանքով,
Օդէն արեւ կը տեղար, ծովը սուլեց թարմ շեշտեր
Հըճուութենէն իրերուն ու մեկնեցաւ զերդ բանբեր
Մ'ուրախ ինքն ալ ինծի տըւած աւետով:

. . . .

Միշտ նոյն սուտն էր ժըպիտին...

. . . .

Եւ այս ծեռքով որուն վըրայ չէ ցամքեր
Դեռ արիւնը վէրքերուդ,
Սի՛րտ, մարտիրոս քագմութիւն,
Անգամ մ'եւըս տառապանքդ մեռցուցի:

ԴԱՐԵՐ՝ ՄԷՋՍ

Խորութեամբը ոսկեհանքի մըն անծիր
Որուն ալ մարդ չի հասնիր,
Մէջս է, գիտեմ,
Գիտութիւնը՝ երազադէմ
Հին մարդուն,
Այն օրերուն
Երբ ամէն ոք արեւ մ'իր մէջ կը կըրէր,
Ու կ'արծակէր
Իր հըրեղէն աչքերէն՝
Նայուածքներ որ անցան անդին երկինքէն.
Եւ այսօր,
Եղած աստղեր լուսածոր,
Ամէն գիշեր կը հեգնեն
Ապրելու այս տրտմութիւնը տարօրէն:

ԵՍ ՉԵՄ ԵՍ

Ինծի կուգայ թէ ես արդէն ապրած եմ
Անթըւական այն դարերուն մէջ վըսեմ,
Երբ կը խօսէր մարդն Աստծոյ եւ մարդուն
Լեզուովը լո՛կ իր բընազդին իմաստուն:

Ու խորքերէս դեռ ականջիս կը հասնին
Զերդ հեռաւոր դաշնութիւններ անքըննին,
Խօսքերը որ պապերէս վերջ՝ դեռ դարեր
Խորհեր էի այն ատեն ու պատգամեր:

Այ ես զանոնք չեմ հասկընար. օտար եմ
Այն մարդուն որ ես եղայ. լոկ կը յիշեմ,
Զաւակն էի ցեղի մը որ մեկնեցաւ
Երկրէն անդին՝ որոնելու կեանքն անցաւ:

Ու խորքերէս, մերթ, ականջիս երբ հասնին,
Զերդ հեռաւոր դաշնութիւններ անքըննին,
Խօսքերը որ պապերէս վերջ՝ դեռ դարեր
Խորհեր էի այն ատեն ու պատգամեր,
Լեզուով մը որ հիմակ ինծի օտար է,
Կը զգամ մահն որ ժպտագին զիս կը կանչէ:

ՄԿՐՏԻՉ ՆՐԻՑԱՆՑ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄԵՐ ԳՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Բարեկամս Շաւարշ Նարդունի, նախաձեռնութիւնը ունի անմշակ հողեր քրքրելու։ Այդ ինքնին գովելի ճիգը կրնայ սակայն առաջնորդել երբեմն խարխափումներու։ Վերջերս «Յառաջ»ի մէջ պաշտպանած իր տեսակէտը դաշնակցական գրականութեան մը մասին, բաց ի պէտք եղածէն չափ չլուսաբանուած կարծիք մըն է, որ կրնայ աւելորդ թիւրիմացութիւններու դուռ բանալ։

Ես չեմ բաժներ իր տեսակէտները։

Թէեւ պատմական-գրական շարժումներու մասին վճռական խօսելու իրաւունքը ինքզինքիս չեմ տար, բայց կ'ենթադրեմ չափազանց ռոմանտիկ սեկնաբանութիւն մըն է յայտնելը թէ գրականութիւնն է որ ղեկավարած է շատ անգամ ազգի մը քաղաքականութիւնը։ Եթէ ճիշդ է թէ հին յոյն գաղութները հետեւեցան յունական երգերուն, կամ ֆրանսական գաղթային ծառայականութիւնը թելադրուեցաւ ու առաջնորդուեցաւ ֆրանսական վէպերէն, ինչպէս կը հաւատայ Շ. Նարդունի, ուրեմն ինչո՞ւ ըսել թէ հայ յեղափոխութիւնը իբրեւ ազգային քաղաքականութիւն, հետեւանքն է Րաֆֆիի վէպերուն։ Մակերեսային հաւատքով մը ճշմարտանման թուող այդ վարկածը, չի համապատասխաներ պատմական դէպքերու թաւալուն տրամաբանութեան։

Իմ համեստ կարծիքով, ազգի մը քաղաքական, ընկերային, գրական գործունէութիւնները կը մատնեն պարզապէս անոր կեանքի բնազդական միտումները, տեղիտալի պահանջները։ Բազմաթիւ ազդակներ, ինչպէս եւ երկրին դիրքն ու պայմանները, ժողովուրդի աճումը կամ նուազումը, միջհարեւանական յարաբերութիւնները եւ ժամանակներու տնտեսական գործօններու ճնշումը կը խմորեն միասնաբար ժողովուրդի մը կեանքը։ Այդ խմորումը կ'արտայայտուի նախ խուլ եւ համր, բայց աստիճանաբար խօսուն պահանջներով։ Երկունք մըն է որ պիտի յանգի տրամաբանական պատահարներու։ Ու պատմական այդ անհրաժեշտութենէն կ'ազդուի ազգի մը ե՛ւ քաղաքականութիւնը ե՛ւ գրականութիւնը միանգամայն... Անդրկոյ մէկը միւսը կը կանխէր, արդեօք գրագէտներ, մտածողները չէ՞ն որ կը պայծառացնեն հանրային խղճմտանքը եւ քաղաքագէտներուն միտքը։ Անոնք երկերեսանի դար...

1. ՊԻՏԻ ՍԿՍԻՄ ՆԵՐԲՈՂԵԼՈՎ ՁԵԶ...

Աղջիկներուն, կոյս կամ պիղծ կողերով, մանուկներուն՝ որ կը հանգչին ձեր ցուրտ գերեզմանատուներուն մէջ, քաղաքնե՛ր, աղքատ ու անուուն մարդոց, օճլոտ թափառաշրջիկներուն որ շան պէս կը մեռնին ձեր կամուրջներուն տակ, բանուորներուն որ կը կառուցանեն ձեզ, ձեր գիշերամուլներուն, ցայգային աղջիկներուն, փողոցի տղոց, ծերերուն, բոլորի՛դ՝ որ կ'ապրիք ու կը ձանձրանաք ու քաղաքէ քաղաք կը տանիք ձեր անբուժելի յոգնութիւնը, առանց զգալու իւրաքանչիւրին առանձնայատուկ շնորհն ու գաղտնիքը, ձեզի՝ որ ծնած էք քաղաքներու պարիսպներէն ներս ու ձեզի՝ որ ծնած էք պատերէն դուրս, բոլորի՛դ...

Եթէ գայիր ու ըսէիր ինծի, երբ հայրենի տանս սարփինային տակ կեցած՝ կը նայէի աստղերու հոյլին, տապարոյիկ ու պալծառադէմ, ակռաներուս տակ պատռելով խոշոր ու հիւթեղ դեղձի մը՝ արեւագոյն ու պաղ մորթը, պիրկ այլ բարակ մորթը, եթէ գայիր ու ըսէիր ինծի, երբ առտուան արեւին մէջ, վայրի անասունի պէս, խառնելու համար թարմ ու առոյգ ձայնս՝ անասուններու առողջ ու գեղջուկ ձայներուն, կը պոռայի եղբօրս— եկի՛ր, եկի՛ր... եթէ գայիր ու ըսէիր ինծի՝ թէ ճամբաներու վրայ ներբաններս պիտի հիննային ու քաղաքէ քաղաք, որպէս մոլորեալ ու անհանգիստ ուղեւոր, աղքատ ուղեւոր, խանջ այլ երիտասարդ ուղեւոր՝ ապաստան ու երջանկութիւն պիտի որոնէի, եթէ գայիր ու ըսէիր ինծի թէ Վիկոյի մէջ իտալացի հայրենադարձ պանդուխտներուն հետ «Սանթա լուչիա» պիտի երգէի, Քիլիսի ձիթաստաններուն մէջ, գիշերը, սրսփալով պիտի սպասէի առաւօտեան, եթէ գայիր ու ըսէիր ինծի թէ Գիրէոնի թշուառ աղջիկները պիտի ուզէին զիս բռնի տանիլ տուն, Շալէպի մէջ պիտի հայհոյէի Աստծոյ եւ իր երկրային մունետիկներուն, Փարիզի մէջ շաբաթներով, Գալլէօֆի պէս հոր հաց ու յեղափոխութիւն կրծէի, Շարլըվիլի մէջ արտասուէի արձանի մը վրայ, եթէ գայիր ու ըսէիր ինծի թէ Թիֆլիսի մէջ Վրացիները պիտի արհամարհէին զիս ու Երեւանի մէջ պիտի զգայի որ արեւմտահայ եմ, եթէ գայիր ու ըսէիր ինծի սակայն, թէ Նափոլիի մէջ «Տէր Ողորմեա...» պիտի երգէի ու Մարսէյլի գոհերուն մէջ ամչնայի ամբողջ հայոց ժողովուրդին համար, Ճիպրալթարի մէջ կզակս պիտի ջախջախէին ու Անթապի մէջ կողերս պիտի ջարդէին Աստծոյ սպիտակ նաշիհին համար, եթէ գայիր ու ըսէիր ինծի թէ Գրիւսէլի մէջ ամբողջ գիշեր մը ողատտ լուսնի մը տակ պիտի թափառէի զոյգ մը աչքերու համար, Ատանայի մէջ պիտի ուրանայի լուսաւորչական եկեղեցին, հին եկեղեցին, հազարամեայ այլ հրաշալի ու հայրենաշունչ եկեղեցին, Գոյսոյ մէջ անընդհատ հոգիս հին երգի մը պէս պիտի հիւնար, Կըընոպլի մէջ, գիշեր մը, մահաբաղձիկ աչքերով պիտի նայէի Իզէրի պղտոր ու տրտում ջուրերուն, կարօտնալով քեզ, ո՛վ հայրենի քաղաք, փնտռելով քեզ փողոցներուն մէջ եւ տուներուն վրայ, եթէ գայիր ու ըսէիր ինծի այս բոլորը, քու ծառերուդ սօսափիւնովը եւ ջուրերուդ ձայնովը, հայրենի քաղա՛ք, գիտե՛մ, ես պիտի մնայի երկմիտ ու շուար, այլ տենդահար ձեր կարօտովը՝ օտար քաղաքնե՛ր...

Հակառակ բոլոր ցաւերուն որ ճանչցայ ձեր պարիսպներէն ներս, վէրքերուն՝ որ խոցեցին մարմինս, երիտասարդութեանս՝ որ բեկոր առ բեկոր կը սպառեմ ձեր շուկաներուն վրայ՝ որպէս աժան ապրանք, այս գիրքը պիտի սկսիմ ներբողելով ձեզ, օտա՛ր քաղաքներ...

Խաղաղութեամբ՝ որպէս անհանգրուան ճամբորդ, պիտի անցնիմ կրկին ձեր եզերքներէն, գիշերները պիտի դեգերիմ ձեր հրապարակներուն վրայ, մարմինս անյագուրդ տենդը պիտի յագեցնեմ ձեր աղջիկներուն քով, պիտի զովեմ ձեր փողոցները, սալայատակ թէ ոալայատակ, կանգ պիտի առնեմ՝ միջնադարեան պատերու առջեւ, անոնց խոյակներուն ու հին քարերուն, պիտի ունկնդրեմ ճպուռներուն չաղակրատ երգը Էքս-ան-Բրովանսի կանգնադեղ սօսիներուն տակ, Սեն-Ղարաքիլիսէի անտառին մէջ մանիշակ պիտի հաւաքեմ անօթի մատներով ու հակառակ ցնցոտիներուս ու թշուառութեանս Դիլիջանի մէջ, գիշերը զարթուն պիտի կենամ սիրահար շան պէս կաղկանձելով լուսնին դէմ, հայու աղջիկ, քեզի համար ու [illegible]...

Զուարթ ու հանդարտ քայլերով պիտի ներբողեմ ձեզ, քաղաքներ, հակառակ ձեր պարուրած ամբողջ տառապանքին, հիւանդութիւններուն եւ թշուառութեան. գեղի քաղաքներ որ կը [illegible] լոյսի պակաս ու քաղաքներ՝ որ կարօտ էք ծխնելոյզի ծուխի։ Բոլորիդ քովէն պիտի անցնիմ սիրով ու անաչառութեամբ ու բոլոր գեղեցկութիւնները բարձր ձայնով պիտի թուեմ։ Պիտի գեմ անյողդողդ ու սիրահար ձայնով՝

ՁԵՐ ԱՂՋԻԿՆԵՐԸ

Որ գիշերները իրենց սպիտակ առագաստը կ'աղատանձն յանձնած երազներով։ Հիւսիսի մէջ՝ նուրբ ու բարակ մարմիններով որ երկնի շատ պզտիկ հատիկներու պէս ցորենագոյն ցանի կամ կամչնան արեւին դէմ, հարաւի արեւին տակ՝ սեւ ու աղուոր խոպոպներով, իրենց մեծ ու կամշոտ ծիծերուն տակ, թուխ ոտքերու...։ Ձեր աղջիկները ճկուն ու ճապուկ վիթերու պէս կամ գանգուր շարժ, հեշտագին ու հեզ ինչպէս բեղուն կովեր որ մարգերու վրայ կը ճարակին։ Ձեր աղջիկները, քաղաքներ, որ իրենց սպիտակ [...] քանի մը արծաթի համար կը բանան կամ հակառակ աշխարհի [...] բովէ հարստութեան իրենց կոյս ու անեղծ աղբերը կառացեն [...] կը սեղմեն մերժելով անարգ հեշտութիւնը։ Պիտի գովեմ, քաղաքներ, քաջ ու առողջ ձայնով մը։

ՁԵՐ ՓՈՂՈՑՆԵՐԸ

Որ անձրեւին տակ, անխզելի լռութեամբ մը կը հիննան, կ'երկարին օձագալար։ Ձեր փողոցները առանց սալայատակի, արեւելքի հրատապ երկինքին տակ, անծառ ու անապահով ուած սլացիկ կաղամախներով, զով ու մաքուր կամ տաշուած քարերն ու գիշերը՝ ծախու աղջիկներով որ կը սպասեն խորքի։ Պիտի ներբողեմ, քաղաքներ՝

ՁԵՐ ԳԻՇԵՐՆԵՐԸ ՈՒ ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

Գիշերներ որ չեն ծագիր ու առաւօտներ որ թրջած են առաւօտ խուղով։ Գիշերներ որ սպիտակ են ու ծաղկազարդ առաւօտներ որ կը ժպտին մանկանց լուսաթաթախ աչքերու պէս...

Օ՛ քաղաքնե՛ր, քաղաքնե՛ր.. ո՞ւրկէ սկսիմ եւ ո՞ւր վերջացնեմ, ո՞ւրկէ մեկնիմ եւ ո՞ւր վերադառնամ, անծա՛յր քաղաքներ

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

...ներ են, որոնց թերն ու դէմն
...կարելի է պաշտպանել հա-
...ավոր ուժգնութեամբ եւ հա-
...որ փաստերով։ Ատիկա այն-
...ազարգին փնտռտուք մը
...րի ըլլար որքան գիտնալ ու-
...է մտնելը հանել ու նյած
...՝ ու նոր՝ տունէն։
...լարդի ջանամ օրինակներս
...ապարակել։ Հին յոյն գաղ-
...ու ձգտումը, Միջին Դարէն
...ւ համեբրոպական ծաւալու-
...քաղաքականութիւնը տեղի
...ռանենային անպայման,
...ւան օրէնքներու անտեղի-
...փճռականութեամբ, եթէ
...ռանն միակ երգ մը, կամ
...ւ մէջ գաղթապաշտ
...վէպ մը անգամ գրուած
...
...ու հայ ազատագրական շար-
...ուը նոյնքան ճակատագրա-
...էր մեր հայաստան-
...լուրդին կեանքի պայ-
...անց, որ առանց նոյնիսկ
...երկրուն եւ ճակատակ
ճակայնորով ոխական
...ներու պիտի պայթէր
...
...մեր բոլոր կարժիր, ճեր-
...ի խաղաղութեան քաղաքա-
...ուրը մեր գրագէտներէն չէ
...է առնեն իրենց ներ-
...ու ուղղութիւնը։ Անոնց
...ևոր սիրակ մաիկ ընել հայ
...եւ ենթարկուիլ անոր
...անականներուն. ։
Մեր գարուն, աւելորդ է ը-
...իմանք թէ հանրային կար-
...բոլ անարկւու միջոցներ
...ենքինքը պարտադրելու
...ր իր երկրի քաղաքա-
...ներուն։ Գլխաւորաբար մա-
...ժամանակակից պատմու-
...հզօր այս ձայնը, բաւա-
...զաւ տալու համար ա-
...ներուն քայլերուն։
...մեծագործ մինչեւ այս կէ-
...հաղնելէ յետոյ, ինքին-
...համեւողական, պարզ է որ
...ականավիճէպ մը կը նկատեմ
...ակցական աշխարհահայ-
...ները եւ գրական հանգա-
...նները իրարու մօտենցնելու,
...րու հետ հաշտեցնելու որեւէ
...ջարկ։
Ի՞նչ կը հասկնանք այդ բա-
...ուն տակ։ Ըստ ոմանց սնա-
...խօսքեր են ասոնք, ըստ
...ներու կծիկ մը կը բանան
...անվերջ խորհրդածու-
...թիւններու, զոր որքան քաշենք
...պակաս։
Կամ, ինչպէ՞ս կը հասկնայ
...Նաւրգունի Դաշնակցա-
...անունին տակ գրական
...անակ մը։ Այդ մասին իր
...տողերը չեն տուած
...յստակ եւ շօշա-
...լուսաբանութիւն մը. վի-
...թիւնը կրնայ մոլորիլ
...ւզին մէջ։
...կուսակցութիւն,
...նդանակ բառերու
...մեծութիւնը քով-
...կրնայ շատ մը գաղա-
...րու դուռ բանալ։ Կարելի
...ու արուեստի եւ արուես-
...անկախ թեան, գեղ-

արուեստական ներշնչումներու բնոյթին, արուեստի գերագանցապէս հոգեկան, մարդկային, համամարդկային յատկանիշներու մասին։ Կարելի է քննել տակաւին թէ ուեէ գրող մարդու մէջ կուսակցականը եւ գրագէտը որքան անկախ կամ կախեալ են իրարմէ։ Կարելի է օրինակներ փնտռել թէ արուեստը եւ գրականութիւնը կուսակցութեան մը դրօշակին տակ մտնելով շահա՞ծ թէ վնասած։ Այդ մասին, Ռուսիոյ բոլշեւիկեան փորձը մեզի շատ պերճախօս ապացոյցներ պիտի տար։

Բայց չեմ փափաքիր վիճաբանութիւնը փոխադրել այդ-քան լայնարձակ, եզրերը խուսափուկ մակարդակի մը վրայ։ Կը բաւականանամ դայն ամփոփելով մեր նեղ կեանքին շատ աւելի նեղմիտ եզրերուն։

Դաշնակցական գրական հանգանակ մը կարելի՞ է ընդգծել թէ ոչ։ Անշուշտ, այո. հանգանակ մը որ ներշնչուի իր փիլիսոփայական աշխարհահայեացքէն, իր աւանդութիւններէն, իր ցեղային խառնուածքէն, անտարակոյս, կարելի է ընդգծել։ Մտածումներու անկաշկանդ խաղերը քաջալերող մեր դարը ոչինչ կը մերժէ։

Բայց թէ որքան անհրաժեշտ է նման հանգանակ մը, որքան ան կրնայ նպաստել գրականգեղարուեստական վարկածի մը, այդ մասին արդար է կասկածներ ունենալ։

Աւելի քան այսօր, մեր վայրավատին կեանքին մէջ, ուր անջատուած ենք մեր ցեղի հոգեկան աղբիւրներէն ու մեր խոստմնալից նորերն անգամ ուղեւորներ են առանց առաջնորդի, սեւէ մենատիրութիւն, անգամ կուսակցութեան մը,դրոշակի մը, հանգանակի մը անուանով, վտանգաւոր է ինչպէս խոր շակը՝ մատղաշ ծիլերուն։

Ազատութիւն՝ արուեստին, գրականութեան. անհա մարդուն չափ հին, մարդուն չափ նոր եւ ճշմարիտ խօսք մը։

Ոչինչ կ'աւելցնեմ։

Ու ինչո՞ւ աւելի պղտորել միջավայր մը, մերինը, ուր իբերահասկացողութեան եւ պայծառատեսութեան կարիքը բոպէին պահանջն է։ Աւելի շատ կենսական է տեսակէտներ գտնել գիտնալը, քան զանոնք դաշոյնի պէս արցնելը։

Ոչ ոք կրնայ արգիլել գրագէտ մը որ իր կուսակցական նախասիրութիններն ունենայ։ Բայց, ինչպէս Զարդարեան մը, Վարուժան մը, Ահարոնեան մը եւ այնքան ուրիշներ մեր մէջ, մեր նորերէն ալ կը սպասենք որ արուեստի մտահոգութիւնը չզոհեն երբեք կուսակցական բանաձեւերու. արուեստը չի կրնար ենթարկուիլ ոչ նուիրապետութեան մը, ոչ ալ կարգապահութեան մը, ինքն իր մէջ կը կրէ իր օրէնքը, իր հանգանակը։

Ես սիրով մտիկ կ'ընեմ ձայնը բոլոր հայ գրագէտներուն՝ աջէն գայ ան թէ ձախէն, մօտէն թէ հեռուէն։ Ու ո՞ր մէկ հայը իր սրտին մօտ չէր նկատեր Դաշնակցական գրագէտ Զարդարեանի մը «Յայգալոյսը»։

Բայց հեռո՛ւ մեր կեանքէն այն արտառոց տեսակը որ իր հոգին եւ արուեստը դրած պիտի ըլլայ «Դաշնակցական» կամ սեւէ կուսակցական չակերտաւոր պիտակին տակ. տակաւ կրնայ յանգիլ գրական միջակութիւններու, արուեստի ինքնասպանութեան։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆ ԴԷՄՔԸ

Շաբթու մէջ, խորհրդային թերթերէն առնելով, ծանուցեր էինք բանաստեղծ Յովհաննէս Յովհաննիսեանի մահը։ Աստորեւ ուսումնասիրութեան մը հատուածները «Խ. Հ.»էն, իր գործերուն մասին.—

Յովհաննէս Յովհաննիսեան կը պատկանի հայ գրական աւագ սերնդին։ Նա իբրեւ բանաստեղծ կուգայ 80ական թուականներէն։ Անոր բանաստեղծութիւններուն մէջ կը հնչեն ժամանակի հասարակական գաղափարները եւ Գամառ-Քաթիպայի եւ Արծրունիի ուժեղ ազդեցութեամբ։ Ըլլալով բարձրագոյն կրթութեան տէր, ուարտելով պատմալեզուաբանական ճեմարան, լաւ ծանօթ ըլլալով ռուս դասական գրականութեան, ան մեծ չափով կը կրէ իր մէջ ռուս դասականներու ազդեցութիւնը, յատկապէս ձեւի խնդրի մէջ։ Այսօր Յովհաննէս Յովհաննիսեանը կարող է մեզ հետաքրքրել միայն եւ միայն ձեւի կողմէ, լեզուի ու պատկերաւորութեան սահմաններու մէջ։ Անոր ստեղծագործութիւններու բովանդակութիւնը կարելի է քննութեան առնել պարզելու հայկական «լիբերալիզմ»ի հասարակական տնտեսական մղումները եւ տիրող գաղափարներու բովանդակութիւնը։ Կ'ինայ այն ժամանակաշրջանին, երբ արդէն կովկասահայ քաղքենիութիւնը ծնունդ առած էր իր նոր գաղափարներով եւ հակամարտութեան մէջ ինկած կղերա-պահպանողական հոսանքներու հետ։

Հայ քաղքենիութեան զարգացումը, անոր քաղաքատնտեսական գիրքերու ամրապնդումը կը մղեն զայն դէպի նոր ասպարէզներ, դէպի իր իսկ շուկաներու ընդարձակումը «ազգային գրամագլուխի բարգաւաճման» նպատակներով։

Եւ ահա մենք կը տեսնենք, որ հայկական «լիբերալիզմ»ի քաղաքականնպատակներու,«Հայկական հարցի» հրահրումը եւ պաշտպանութիւնը ռուսական միապետութեան ծրագիրներուն եւ նպատակներուն ներդաշնակ քաղաքականութեամբ կը կազմէ 70ական, 80ական թուականներուն, ինչպէս եւ յետագայ ժամանակաշրջանի մտաւորական գործունէութեան կեդրոնը եւ առանցքը, որու պահպանութեան, պաշտպանութեան կը նուիրեն Գամառ Քաթիպայի աւանդութիւններով, իրենց քնարը՝ վարպետներու աշակերտները, նոր ժամանակներու, պահանջներու ու տրամադրութիններու համապատասխան ձեւակերպութիւնով։

Այդ կարգի գրողներու շարքին մէջ Յովհաննէս Յովհաննիսեանը, որ սակայն ունի իր նրբութիւնները հանդէպ կղերականութեան եւ եկեղեցւոյ վերաբերմունքի։ Այս կարգի խնդիրներուն մէջ Յովհաննէս Յովհաննիսեանը կը մնայ «Ճռաքաղեան» տեսաբան դպրոցի Սիմոնեանի գաղափարախօսութեան հետեւողական ջատագովը։ Քիչ չեն Յովհաննէս Յովհաննիսեանի այս կարգի բացարձակապէս յետադիմական ստեղծագործութիւնները եկեղեցիի եւ կրօնի խնդիրներու շուրջը։ Փոքր չէ այդ կարգի ստեղծագործութիններու գովեստական արժէքը, որ ներկայացուցած է հանդէպ հայ եկեղեցիի։ Յովհաննիսեանն իր այդ կարգի ստեղծագործութիններով մարմնաւորեր է շարք մը տիպարային երեւոյթ, նկարագիր, կողմ՝ որ բնորոշ է ժամանակի հայ մտաւորականութեան։

Անտարակոյս չէ անոր ստեղծագործութիւնը ն'ւ ազգային «Մոտիվներու» բնագաւառին մէջ։ Ան այստեղ նոյնպէս հանդէս կուգայ «Հին, կորսուած փառքի», «կորսուած թագի», «դաւ ու կսկիծով» ու կը լայէ իր քնարը տրտմութեան ու յուսահատութեան «Սաղմոսներով»։ Առաջին շրջանի յետադիմական մտայնութեան հետքերը մենք կը տեսնենք ստեղծագործութիններու այս բնագաւառին մէջ եւս. երբ օրինակներ կարելի է բերել «Ցղմուռը», ուր «Ցղմուռը հեծում է եւ խանգարում Արարայրի անուշ քունը» «իր լաց ու ողբով, կոչելով փառքով-անծեծլով հեռաւորներին»։ Նոյն մտայնութիւնը սակայն, աւելի շեշտուած եւ մարտական ոգիով ան կուտայ տրամադիկ ուժեղ կառուցուածքով իր «Սիւնեաց իշխանը» մեծ ստեղծագործութեան

մէջ։ Այստեղ ան հաւատարիմ է հայրենիքի, կրօնի, ազգութեան գաղափարներուն, Արծրունիի մշակութեամբ եւ ձեւակերպութեամբ։ Անոր այդ ստեղծագործութիններուն մէջ կը հնչէ եւ կը լսուի հրապարակախօս Արծրունիի ձայնը քերթող Յովհաննէսեանի քնարի միջոցով։

Ընդհանհատելի ծառայութիւն մատուցած է Յ. Յովհաննէսեանը հայ թարգմանական գրականութեան, տալով օտար հեղինակներու լաւագոյն գործերէն անվերապահ վարպետութեամբ եւ մեծ կատարելութեամբ ընտիր թարգմանութիններ։

ՆՈՊԷԼԻ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐԸ

Անցեալ օր գրեր էինք Նոպէլի գրական մրցանակին հաւանական թեկնածուներուն մասին։

Սթոքհոլմէն՝ հեռագիր մը կը յայտնէ թէ այս տարի Նոպէլեան եօթը մրցանակներ պիտի յատկացուին, մէկը միայն գրական, երկուքը բնագիտութեան (որոնցմէ մէկը վերապահուած է 1928էն ի վեր). նաեւ տարրաբանութեան եւ բժշկութեան. մէկմէկ մրցանակներ ալ խաղաղասիրական գործերու,

Կը կարծուի թէ այս մրցանակները պիտի բաշխուին նոյեմբերի վերջերը։

ՆՈՐԷՆ ՌԸՄԱՐԿ

Անգլիական կարեւոր թերթի մը Պերլինեան թղթակիցը, տեսակցութիւն մը ունեցած է Ռըմարքի հետ, որ իրեն համբաւաւոր գրքին մասին՝ «Արեւմուտքէն նոր բան չկայ», ըսած է

— Ուզեցի ցոյց տալ հասարակ երիտասարդներու խմբակ մը որ իրաւունք ունէր ապրելու եւ կեանքը վայելելու, եւ որ մահուան առջեւէն քալող սարսափի եւ մահուան քաոսի մը մէջնետուեցաւ։ Ուզեցի նաեւ ցոյց տալ թէ ինչպէս կեանքը մեր մէջ, անյուսօրէն կը պայքարէր միայն, տեւել կարենալու համար, երբ ռումբերը կը պայթէին, կամ յարձակման մը վայրագ բրտութեան ընթացքին. ։ Չեմ ուզած պաշտպանել որեւէ կրօնական կամ քաղաքական կարծիք, այլ միայն ցուցադրել կեանքի ծաղրան իսկ»։

Ռըմարք պատրաստելու վրայ է գործ մը, որով մտադրած է պատմել քաղաքացիի կեանքէն վերադարձող արձակուած զինուորի մը արկածները։

ԿԵՍԱՐԻՈՅ մէջ Առաջն. փոխանորդ Տ. Սերովբէ քհն. Պուրմաեան եւ Սմբատ վ. Ֆետամուտ են 200 ֆոգինոց որբանոց մը հաստատել

Պ. Պ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԸ

Պ. Պ. Պատրիկ Կիւլպէնկեան Ամերիկայէն ցեյանիկ ճամնելով ֆետեւեալը յայտարարած է Հորիզոնի խմբագրին.

Որոշած ենք նոր շէնք մը ունենալ Կիւլպէնկեան վարժարանին համար։ Երկու օրէ ի վեր կը պտտինք եւ սակայն չկրցանք յարմար շէնք մը գտնել։ Մեր նպատակն է ներկայ շէնքին մէջ պահել մանկապարտէզը, իսկ նախակրթարանը ուրիշ տեղ փոխադրել։

Կիւլլապի Կիւլպէնկեան կտակը մեր կամքին ձգուած էր եւ մենք Թըրըսթի վերածեցինք զայն։ Այդ կտակով, բացի Սելանիկի վարժարանէն, պահած ենք ուսանողներ որոնցմէ 5 գիւղատնտեսներ, Ամերիկա ուսած, ասկէ առաջ Հայաստան ղրկուեցան։ Վալայպըրի (Ֆրանսա գիւղատնտեսական քոլէճէն ալ 6 ընթացաւարտներ, որոնց մուտքը սակայն չարտօնեց Խ. Հայաստանի կառավարութիւնը։

Մտադիր ենք ուրիշ տեղ ալ վարժարան բանալ եւ ասոր համար ալ հոսկէ պիտի մեկնինք Սուրիա եւ Պաղեստին։ Բայց դժուարութիւնները միշտ ալ անպակաս են։ Երկու տարիէ ի վեր կը ջանամ կնոջս յիշատակին մայրանոց մը հիմնել Հալէպի մէջ, բայց տակաւին չկրցանք կարգադրել շէնքի խնդիրը։ Քավալայի մէջ եկեղեցիի ու դպրոցի շինութեան համար ոբոլում տուած ենք, բայց շէնքի սեփականութեան խնդիր մը կայ, ինչ որ կը դժուարացնէ կտակին գործադրութիւնը։ Կտակը ամերիկեան Թըրըսթ է, իսկ Յունաստանի մէջ օտարահպատակները սեփականատէր ըլլալու իրաւունք չունին։ Կ'աշխատինք սակա՛յն հարթել այդ դժուարութիւնները։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ սաւառնակ մը որ Մուսուլէն Թուրքիա կ'երթար, Սուրիոյ սահմանէն 20 քիլոմէթր ֆեռաւորութեան վրայ, մեքենայի խանգարման պատճառաւ Եփրատի մէջ ինկաւ։

ԱԿՌԱՅԻ ՑԱՒ ՌՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Փարիզ, 29 Յուլիս. Սէն-Մարթէն, մեր հայրենակիցները պիտի գտնեն հայ համբաւաւոր ատամնաբոյժ մը, որուն դարմանատունը օժտուած է ատամնաբուժական վերջին կատարելագործումներով և որ իրաւաբանչիւրը պիտի խնամէ իր պարագային համեմատ։ Ակռայ քաշել ձրի։ Կեղծ ատամներու և ատամնաշարերու շինութիւն՝ չափաւոր գիներով։ Նրաշխաւորուած աշխատանք։ Ամէն օր ժամը 9էն մինչեւ կէսօր։ Հեռաձայն Archives 55—09։

(Ծ.)

ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 11 —

ՌՈՒՍԱԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ
ԿԱՄ
ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

...այց, մենք,որ նախագահէն ...իչ բան ուզելու եկած ենք, ...անկի կը հրամցուինք քարտուղութեան գրասենեակը եւ անինչպէս կ'ընդունուինք, ամենէն ...ով կերպով։ Ամբողջ ժամ մը ...կալինին՝ ջղուտ մուժիկ մըն է ...դժուէ մտիկ ընել եւ հարցաթել, կ'ուզէ հասկնալ։ Կը թղթատէ մեր պզտիկ թղթածրարը ...դէմքի կը բերէ թուականները, կը ճշդէ իրողութիւնները, ...ընէ Ռուսակովի մէկ հար...ը, ճիշդ այն որ պէտք է ...ին յետոյ երբ խնդրին կը տե...ականայ, կը սկսի վիճիլ մեզ հետ ...կալինին ինքն իսկ կը գար...տայ թէ յունուար 31ին, ...ի մօտուածին պարզ հրատա-

րակումը, կրցած է. յաջորդ օրն իսկ, պատճառ տալ որ ծերունին վտարուի սենեակայէն, ինչպէս նաեւ գործարանէն, ուր կ'աշխատի երկու տարիէ ի վեր։ Չի գիտեր թէ Ռուսակովը թուղթ ցոյց տուած մա՞րդն է, բայց կանգ կ'առնէ բացայայտ իրողութեան մը վրայ, որ աշխատաւոր մը դատապարտուած է անօթութեամբ մեռնելու, անուանարկիչ յօդուածի մը հրատարակութենէն 24 ժամ յետոյ։

Զանգակը կը զարնէ, կ'առնէ իր գրիչը եւ Ռուսակովի բողոքագրին վրայ կը գրէ.— ընկեր կոմարովին (Լենինգրադի խորհուրդի նախագահ) կամ ընկեր Չուտովին (կուսակցութեան քարտուղար)։

«Կը խնդրեմ որ կարգադրէք այս խնդիրը. կը մտածեմ թէ շատ մասյլ պատմութիւն մըն է կը խնդրեմ որ գիս տեղեակ պահէք շարունակութեան։

Մ. Ի. Կալինին

Քարտուղար մը կը մտնէ, կ'առնէ բոլորը եւ կը վերադառնայ կնքուած մեծ պահարանով մը։

— Գրպանդ դիր զա, կ'ըսէ Միութեան Նախագահը՝ Ռուսակովին եւ անմիջապէս Լենինգրադ շտապէ ։։

Բոլորս յուզուած էինք. իսկ ծերուկը մօտ էր լալու։ Կալինին պէտք էր որ նաեւ աւելցնէր

— Եւ գիտցիր միանգամընդմիշտ, թէ նոյնիսկ երբ ձեզ կ'ընդունիմ պետերու սանդուխէն, ինչ որ բնաւ չպատահիր, դարձեալ խաբէութիւն է,դարձեալ ձեզի պէս տխմարներու աչքին փոշի։։

Բայց այս՝ վեց ամիս յետոյ միայն պիտի կրնանք իմանալ, երբ այլեւս անկարելի պիտի ըլլայ համայնավար իշխանութեան ամենաբարձր ներկայացուցիչներն ընդ-

աջին գտաւորին ըսել՝ ինչ որ կը մտածեմ «պրոլետարական» բանակութեան եւ իր իսկ եղերագրութիւններուն մասին։

Թող, աշխարհի բոլոր գործաւորներուն հետ, ինքն ալ այսօրէն իմանայ եւ գիտնայ իր կարգին թէ այս աշխարհին մէջ ամէն ինչ կը վճարուի։

⁂

Նախագահութեան շէնքէն մեկնելով՝ Ռուսակով կը շտապէ Լենինգրադ։

Ամփոփենք։ կոմսոմոլսկայա Պրավդան իմ յօդուածս հրատարակելով գացած եղաւ Լենինգրադի իր պաշտօնակցին բերանը։ Կ'իմանամ թէ այս վերջինը չպիտի պատասխանէ։ Կոյցով խոստացած է խնդրին մասին յօդուած մը հրատարակել։ (Բայց, այդ մասին խօսք չպիտի ըսէ։ Համայնավար մըն է որ ամենէն առաջ, իր հանգիստը կը մտածէ)։ Կուսակցութեան ամենէն բարձր անձնաւորութիւններէն երկուքը, որոնցմէ ունենդրութիւն խնդրած եմ, կը յօժարին զիս ընդունիլ, բայց անոնցմէ մէկը յանկարծ կ'ենթարկուի իր հիւանդութեան մէկ նոպային, որով չի կրնար։

Միւսը՝ որ ինծի լուր տուած է թէ կառք մը պիտի ղրկէ որ ժամը 11ին գայ զիս Կրեմլին առնի, 10,45 անցած կը հեռաձայնէ թէ՝ քաղաքական անըպատ պայմաններու մատնուած է, որոնց հետեւանքները կ'արգիլեն զինքը ինծի հետ տեսնուելէ։ Այսուհանդերձ, հաստատ բան մը ունինք մեր ձեռքը.— Կալինինի եզերագրութիւնը։ Շատ վերէն եկած հրաման մըն է որուն վրայէն չեն կրնար անցնիլ աւագները։ Արդ, մեր ուզածը լուսաբանութիւն եւ արդարութիւն է

Բայց, յաջորդ օրը, փետր. 6ին, պաշտօնական թուղթ մը կ'իյնայ գլխուս, որ նախագահական միջամտութեան ազդեցութեան մասին կասկած կը ներշնչէ ինծի։

Ամսուն 14ին հեռագիր մը հասատելու համար, իրեն գրկած գտան մէկ նամակիս պատասխանն է գրուած Լենինգրադի Պրավդայի խմբագրական կոմիտէէն նախագահ Ռաֆայէլի կողմէ։

Ահա այդ պատասխանը։

Լենինգրադ, 5 - 2 -28 ժամը 23

«Սիրելի ընկեր, այսօր ստացայ ձեր 4 Թուակիր նամակը։ Լենինգրադի «Պրավտա»ի խմբագրութիւնը, Ռուսակովի յայտարարութեան յաջորդ օրն իսկ սկսաւ ամէնէն արագ եւ մանրամասն քննութեան, բնակարանի այս խնդրին վրայ։ Դեռ ձեր նամակը չստացած, կուսակցութեան պատասխանատու մէկ ընկերոջ պաշտօն յանձներ էինք ուսումնասիրել գործին բոլոր պարագաները։ Կրնաք բոլորովին հանգիստ ըլլալ։ Եթէ հաստատուի թէ հրատարակուած յօդուածը անճշդութիւններ կը բովանդակէ, թէ բնակարանային համագործակցականը գիտակցօրէն զրպարտեր է Ռուսակովը, կամ թէ սխալ մը գործած է, արագօրէն գոհացում պիտի տանք Ռուսակովին։

ՓԱՆԱՅԻԹ ԻՍՏՐԱՏԻ

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ,, Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ԻՍԻ ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՕ - ՔԻՅԵԱՆՔՈՒՐ.— կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէին կողմէ Այսօրկիրակի ժամը 2ին 13 Rue d'Issy (Billancourt):

կը նախագահէ Ընկ. ԲԵՆՕ

կը խօսին Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինը ղեկավարութեամբ ՍԱՔՕ ՑԱԿՕԲԵԱՆի, երգ, նուագ, արտասանութիւն, հայկական պարեր: ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Porte de Versaillesէն եւ Porte d'Auteuilէն Թիւ 23 եւ 32 Թրամուէյները. Իջնել Pont de Billancourt:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովը այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ լա Փեթիթ Սուրսի սրահը: Մէթրօ՝ Օտէօն:

Օրակարգ՝ 1. Երկ. ժողովի օրակարգի քննութիւն. 2. պատգամաւորներու ընտրութիւն:

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

24 Հոկտ. Հինգշաբթի ժամը 8.30ին բացում Գրական ակումբի

կը խօսի՝ Ա Լ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Նոր ծոսանքները Ազգ. Դաշնակցութեան մէջ եւ ծայկ. ծարցը

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ
ԿԱՎՌՕՇԻ 1930Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

Հայ գուարթ գրականութեան աննախընթաց գլուխ գործոց մը

ԳԻՆ՝ 40 ՖՐԱՆՔ 2 ՏՈԼԱՐ ԿԱՆԱԻԿ

կեդրոնատեղի՝ GAVROCHE, 208bis Rue Lafayette, Paris (10e)

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

22 OCTOBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1091 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓԱՅՏԷ ԳՈՄԸ ԵՒ ՔԱՐԷ ԲԱԿԸ

Ծանր արատ մը փակած է Մարսէյլի գաղութի ճակտին: Թանձր արատ մը, որ կը խռովէ ականատեսի հոգին, համակ այնքան կազդուրիչ երեւոյթներու:

Աղ-սրեւ, այս չէն գաղութը առաջինն եղաւ, որ հիմը ... ազգային կազմակերպութեան: Մարսէյլը կանգուն պահեց ... դպրոցն ու մանկապարտէզը եւ բացաւ ուրիշներ, հայ ... եւ գրքին կապելով հազար պատանիներ եւ մանուկներ:

Եւ սակայն, կարելի չէ առանց վրդովումի տեսնել բուն Մարսէյլի դպրոցները,— այն որ կը գտնուի քաղաքին կեդրոնը ... կը ծառայէ իբրեւ մանկապարտէզ-դպրոց, եւ այն որ ծանօթ ... ինէն ի վեր, յարակից մատուռով:

Մէկը բռնած է խոշոր շէնքի մը առաջին յարկը. Էքլիփս ...ցին վրայ: Փլփլկած, լպրծուն սանդուղի մը գլխուն կը ...ուին երկու ընդարձակ սրահներ, մէկը՝ մանկապարտէզ, միւսը Նախակրթարան: Քանի մը պատկերներ՝ պատերուն վրայ կոտրտած աթոռներ եւ գրասեղաններ: Օդէ, լոյսէ զըր...ուած, նոյնքան լպրծուն տախտակամածով մթերանոց մը, ... ապրանքի հակեր եւ կաշիի կապոցներ կարելի է թխել, բայց ոչ տղաք,— այն ալ ուսանելու համար:

Բարեհաճութեան եւ լաւատեսութեան փորձ մը կատարելով կարելի է տանելի համարել մանկապարտէզի մասը, իսկ ...ն անձեւ եւ անծայրածիր տարածութիւնը որ յատկացուած է նախակրթարանին, կը կազմէ կատարեալ անէծք մը: Սրահին ...ին ճակատը կը գտնուի արտաքնոցը, իբրեւ լրացուցիչ ... ամբողջ տարածութեան: Այստեղ, բակին վրայ նայող ...ացուածքէ մը դէպի գետին, քարերուն վրայ ինկեր է տղայ մը, ...րեբախտաբար ողջ մնալով, եւ հիմա քանի մը կտոր փայտ ...մեր են, իբրեւ ապահովութիւն...

Միւսը, տարիներ առաջ շինուած շէնք մըն է Սթանիսլաս ...ոտան փողոցին մէջ: Կարճ սանդուղի մը մէկ թեւին վրայ կը ...ուի մատուռը, միւսին վրայ՝ առաջնորդարանը: Շէնքը ...ր պարտէզի նմանող տարածութիւն մը, չորս պատի մէջ, և ...ակից բակ մը, քանի մը սենեակներով: Վերէն վար քար ...տերով եւ յատակով: Մատա՞ն, խոհանո՞ց թէ լուացարան: Ինչ տգէտ էք.— Հայոց դպրոցին դասարաններն են...

Եւ ի՞նչ վճեր՝ մէկը կամ միւսը նախընտրելու համար: Քաղաքին շէնքը աւելի մօտ է հայաշատ փողոցներուն եւ ...նցեալ տարի օգտագործուած է ճարահատ, իր այդ առաւելութեան համար: Այս տարի որոշեր են նախակրթարանը փոխադրել հին շէնքը, որ շատ հեռու է, իսկ ճամբան՝ արկածալի: Այնպէս որ, շատ ծնողքներ կը նախընտրեն հրաժարիլ դպրոցէ: Անցեալ տարի մինչեւ 350 աշակերտ ունեցեր են, մանկապարտէզով եւ նախակրթարանով: Այս տարի վախ կայ ...կէս առ կէս պակսի թիւը, եթէ տեղափոխութիւն կատարուի.

Արեւմն, կա՛մ փայտէ գոմը, կա՛մ քարէ բակը:

Եւ այս՝ 15,000նոց գաղութի մը մէջ, ուր ամէնքն ալ ... կանգնած են տնտեսապէս, ուր համրանք չունին ուսուցիչներն ու վաճառականները: Միայն Նպարավաճառներուն թիւը 120 կը հաշուեն իրազեկներ, արուարձաններով միասին:

Շէ՞նքն է որ կը պակսի, դրա՞մը թէ կամքը:

Հարցուցէք տեղացիներուն: Մենք հետաքրքրուեցանք, եւ պատասխանեցին թէ յարմար տեղ մը գտնուեր է քանի մը ամիս առաջ, բայց անճրկեր են 25.000 ֆրանքի գումարի մը ...ջնէ: Խակապէ՞ս: Այս այն գաղութը չէ՞ որ մէկ ազգանշանի ...ով, քանի մը 25.000 հաւաքեր է արդէն, Փրատոյի Նորակառոյց եկեղեցին բարեզարդելու համար:

Արեւմն Մարսէյլի նոր եկեղեցին շքեղ սպասներ, փողփողուն ...րջասներ եւ աժան-չաժան սուրբերու մեծադիր պատկերներ պիտի ունենայ առանց դժուարութեան, իսկ 4 500 մանուկներ կարօտը պիտի քաշեն օդի եւ լոյսի, դասարանի եւ ննջարանի, դպրոցական իրերու եւ գրասեղանի: Եւ աւելին. կա՛մ սանդուղէն վար պիտի գլորին, կամ հանրակառքի տակ պիտի ճզմուին: Եւ կամ, լաւագոյն պարագային, պիտի խամրին մթութեան, խոնաւութեան, ցուրտին կամ ապականութեան մէջ:

Արթնցէ՛ք, Մարսէ՛յլ: Այսպիսի պատկեր՝ ոչ Մաթալիոյ մէջ տեսեր էինք, ոչ ալ Տիգրանակերտի: Իսկ եթէ աւելի ընդհանուր ... ցուցիչ կացութիւն կը տիրէ Յունաստանի կամ Սուրիոյ գաղթակայաններուն մէջ, կարելի է հասկնալ, բացատրել այդ ...ութիւնը: Յունահայ գաղութը կրնայ անճրկիլ: Զարմանալի չէ որ թիթեղի կտորներու, քուրջերու եւ փոշիներու մէջ ...ուին Հալէպի եւ Պէյրութի ծաղկոցներն ու դպրոցները: Իսկ Մարսէյլի՞ համար:

Ոչ, հայրենակիցներ: Դժուա՛ր է այդ չքմեղանքը տալ ...: Ընդհակառակն, ձեր մէջ կան անպիսիները որոնք պիտի ...ային դպրոց մը շինել միայն իրենց անձնական միջոցներով Յունաստանի կամ Սուրիոյ մէջ:

Հա՛րկ է որ առաջ մաքրել այդ արատը, — ազատել հայ մանուկները փայտէ գոմերէն եւ քարէ բակերէն, եթէ իսկապէս կը հետաքրքրուինք նոր սերունդով:

Համայնակութեա՞ն մը կը սպասէք: Մարսէ՞յլն ալ կարօտ է հանրային հանգանակութեան մը, երբ ընդամէնը եօթը տարուան մէջ 120ի հասեր է միայն նպարավաճառներուն թիւը...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

Ֆռանդ. անկախ ամսագիր Սան Փաուլոյի Հայ Երիտասարդաց Երկսեռ Միութեան, կը գրէ իր վերջին թիւին մէջ.

— «Մեր ցակատագրին բերմամբ ստիպուեցանք ցրուիլ աշխարհի չորս հովերուն, գէթ կարենալ մեր կեանքը ապահովելու, եւ ազգովին չկորսուելու համար:

Հայը գաղթեց, իր գոյութիւնը պահպանելու համար: Վասն զի եթէ Հայը ձուլուելու հակամէտ եղած ըլլար, իր երկրին մէջ, իր հայրենի օճախին մօտ կը հրաժարէր անհատական եւ ազգային բոլոր իրաւունքներէն, ան չըրաւ այդ բանը, զի նախամեծար սեպեց ամէն զրկանքի հանդուրժել, քան իր ազգային գոյութենէն հրաժարիլ:

Ու ան գաղթեց, մինչեւ Հարաւային Ամերիկաները, աշխարհի այս հեռաւոր անկիւնները, սակայն միշտ պահեց ու կը պահէ ազգային պաշտպանութեան անշէջ կրակը իր կուրծքին տակ:

Ի՞նչ է ուրեմն գոնէ, երիտասարդներու ընելիքը այս նուիրական իտէալին իրականացման համար, ի՞նչ կերպով կրնանք պահպանել մեր լեզուին գոյութիւնը, որ միանգամայն մեր ազգային գոյութիւնն է: Մի՞թէ անջատաբար միութիւններ կազ... [illegible] ... խաչաձեւելով, եւ իրարու օգտաշատ գործունէութեան չարաչար արգելք հանդիսանալո՞վ պիտի կարենանք մեզ՝ դժբախտ ժողովուրդիս դարաւոր գոյութեան սպառնացող վտանգը արգիլել:

Անշուշտ ոչ:

Օրինակ առնենք գաղութս: Վերջին երկու տարուան ընթացքին հազիւ 2000 Հայ պարունակող գաղութէս ծնած է հինգ հայրենակցական, երեք գաւառական, եւ երկու կազմակերպչական միութիւններ: Ու ի՞նչ ըրին այս աղմկարար միութիւններն ու կազմակերպութիւնները: Անհաւասիկ թէ ինչ ըրին.- խաչաձեւում, կիրքերու պոռթկում, հարուածում, իրենք իրենց մէջ անհամաձայնութիւն, աթոռներու յափշտակութիւն: Եւ այս բոլորին արդիւնքը շատ պարզ է գուշակելը.:

Մենք ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք այն բոլոր միութիւններու եւ կազմակերպութիւններու որոնք գոյութիւն ունին տեղւոյս մէջ, որ պահիկ մը անդրադառնան *թէ, համերաշխութիւնը պահանջ մըն է մեզ համար*, ու անով միայն կրնանք պահել մեր գոյութիւնը, այլապէս ինչո՞ւ աքսորուէինք, ու այսքան զոհուէինք:

ԵՐԵՔ ԱՐԱԲՆԵՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Հայֆա, 20 Հոկտ.— Քաղաքիս եղեռնադատ ատեանը մահուան դատապարտեց երեք Արաբներ, որոնք անցեալ օգոստոսին գործօն մասնակցութիւն ունեցած էին Պաղեստինի խռովութեանց մէջ:

Դատարանը լեցուած էր բազմաթիւ խոլամ արաբներով, որոնք տպաւորիչ լռութեան մէջ մտիկ ըրին վճռին ընթերցումը: Ամբաստանեալները նոյնպէս բնաւ չյուզուեցան, միայն պոռացին.

— Փա՛ռք Աստուծոյ: Աստուած մեծ է:

Երեք դատապարտեալներու փաստաբանները անմիջապէս վերաքննութիւն պահանջեցին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱԼՄԱԶԵԱՆ ԶԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

ԻԲՐԵՒ ՍՊԱՆԻՉ ՐԻԿՕՏԷՆԻ

Կիրակի օր մանրամասնութիւններ տուինք Ալմազեանի ծանօթ խնդրին մասին:

Ոստիկանները, որ Ալմազեանի Սէն Ժիլ փողոց թիւ 13ի խանութին մէջ առաջին քննութեամբ մը բան չէին գտած, Շաբաթ կէսօրէ վերջ կրկին մանրակրկիտ քննութիւններ կատարեցին եւ գտան կարգ մը կասկածելի հետքեր: Այսպէս՝ խանութին ետեւը դարակի մը վրայ գտնուեցաւ բամպակի կտոր մը՝ վրան արիւնի բիծերով, արեան հետքեր գտնուեցան նաեւ խանութին սալայատակին վրայ, ինչպէս նաեւ Ալմազեանի աշխատութեան գոգնոցին եւ տափատին վարի մասին վրայ:

Այս բոլորը, միացած կարգ մը ուրիշ կասկածելի պարագաներու և հակասական խօսքերու, մղեցին հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆասը՝ իբրեւ կամաւոր մարդասպան ամբաստանելու կովկասահայ դերձակը եւ զայն արգելափակելու Սանթէի բանտին մէջ:

Միքայէլ Ալմազեան, որ ուրբաթ առաւօտէն ի վեր հարցաքննիչ դատաւորի եւ գաղտնի ոստիկաններու տրամադրութեան տակ կը գտնուէր, որ երեք գիշեր անքուն մնացած եւ 60 ժամ անընդհատ և խիստ հարցաքննութեանց ենթարկուած էր, կիրակի իրիկուն ժամը 5ին վերջին անգամ տարուեցաւ հարցաքննիչ դատաւորին առջեւ:

Ըսելէ յետոյ թէ 1884 մարտ 15ին ծնած է Շուշիի (Կովկաս, մէջ, Ալմազեան յայտնեց թէ չորս զաւակ ունի, առաջին երկուքը նախորդ կնոջմէն:

Րիկոտէնի սպանութեան մասին տրուած հարցումներուն խիստ կորովի և անդրդուելի կերպով ժխտական պատասխաններ տուաւ շարունակ:

Րիկոտէնի դիակը գտնուելէն քանի մը օր վերջ, Ալմազեան հարցաքննուելով ոստիկանութեան կողմէ, յայտարարած էր թէ Օգոստոս 15էն ի վեր չէր տեսած Րիկոտէնը: Ըստ դատաւորին, ասիկա առաջին սուտն է, քանի որ սեպտ. 8ին կէսօրէ վերջ եւ Սեպտ. 9ի Րիկոտէնի սպանութեան թուականը) առաւօտուն Րիկոտէնի հետ եղած էր: Երկրորդ սուտ.— Ալմազեան ըսած էր որ Սեպտ. 9ին ժամը 19.30ին շոգեկառք նստած էր Մոնմորանսի երթալու համար, մինչ հաստատուած է թէ ժամը 20.30ի շոգեկառքն առած է: Րիկոտէնի դիակը պարունակող սնտուկը ժամը 19.30ին եւ 20.30ին միջեւ յանձնուած էր կայարան՝ Լիլ ղրկուելու համար:

Երրորդ կասկածելի պարագայ.— Արիւնի հետքերը՝ խանութին մէջ եւ իր հագուստին վրայ: Դատական ոստիկանութեան փոխ-տնօրէն Ամի, որ կասկածելի բիծերը քննած էր, Ալմազեանի ներկայութեան հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆասի յայտնեց թէ անոնք մարդկային արեան հետքեր էին: Ամի՝ երեք շաբաթէն կամ մէկ ամիսէն միայն պիտի կրնայ տալ իր վերջնական տեղեկագիրը՝ այդ արեան բաղադրութեան եւ ծնութեան մասին:

Չորրորդ փաստ՝ Ալմազեանի ամբաստանութեան համար՝ անոր խօսքերուն հակասական ըլլալն էր:

Հարցաքննիչ դատաւորը այս չորս գլխաւոր կէտերը պարզելէ յետոյ, բացատրութիւններ պահանջեց Ալմազեանէ: Այս վերջինը բոլոր հարցումներուն կը պատասխանէր.

— Ես անմեղ եմ: Ես յանցաւոր չեմ: Ձեմ գիտեր:

Տեղական բոլոր թերթերն ալ գովեստով կը խօսին Ալմազեանի կեցուածքին վրայ: Դիտել կուտան թէ հակառակ ա՛յնքան երկարատեւ տքնութեան եւ սաստիկ տառապանքներու, կովկասցին կը մնայ անդրդուելի եւ ոեւէ յանցաւոր խոստովանութիւն չըներ: «Տարօրինակ տիպար մըն է անիկա, կ'ըսեն, իրապէս արտակարգ կորովի և համբերութեան տէր մարդ մը»:

Ալմազեանի գործերը լաւ չէին ընթանար բաւական ատենէ ի վեր: Իր խանութը վարձու տալու համար քանիցս ծանուցում տուած էր թերթերու մէջ:

ՏԻԿԻՆ ԱԼՄԱԶԵԱՆ ԱԶԱՏ ԶԳՈՒԱԾ

Տիկին Ալմազեան (ծնեալ Ֆէռնանտ Մօքէն, 29 տարեկան սիրուն կին մըն է, որ շաբաթ եւ կիրակի օր դարձեալ հարցաքննութեան ենթարկուեցաւ: Հաստատուած ըլլալով, որ Րիկոտէնի սպանութեան օրը Մոնմորանսի կը գտնուէր, տիկինը ազատ ձգուեցաւ: Լրագրողներու հարցումներուն պատասխանելով, տիկին Ալմազեան իր ամուսինին մասին գովեստով խօսեցաւ եւ աւելցուց թէ երբեք չի հաւատար որ անիկա սպաննած ըլլայ Րիկոտէնը:

ԱԼՄԱԶԵԱՆ ԼԻԼ ԱՇԽԱՏԱԾ Է

Թերթի մը համաձայն, Ալմազեան տարի մը Լիլի Տիրիքստան մէջ աշխատած է իբրեւ դերձակ: Երեք տարի առաջ հաստատուած էր Փարիզ՝ Սէն Ժիլ փողոցի խանութը: Տարի մը առաջ դարձեալ Լիլ գացած և կարճ միջոց մը մնալէ յետոյ Փարիզ դարձած է: Լիլը ճանչնալու պարագան ալ կասկածի

(Ուրիշ լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԾԵՐԱԿՈՅՏԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կիրակի օր Ֆրանսայի մէջ կատարուեցան ծերակուտական մասնակի ընտրութիւններ: Ընտրուեցան 98 երեսփոխաններ 33 նահանգներու մէջ: Երեք տարին անգամ մը, այս ձեւով կը նորոգուի Ծերակոյտի մէկ երրորդը: Ընկերվարականները շահեցան մէկ աթոռ:

Ընտրութեանց արդիւնքը ոեւէ ձեւով չի փոխեր Ծերակոյտի քաղաքական դիմագիծը: Միայն թէ կարգ մը նշանաւոր դէմքեր պարտուեցան կիրակի օր: Ասոնց կարգին յիշենք նախկին վարչապետ Ֆրանսուա Մարսալը, Մարսիլիոյ քաղաքապետ Ֆլասիէր, նախկին նախարար Բէպէրթի, Քազալս եւն: Վերընտրուեցան Ծերակոյտի նախագահ Փոլ Տումէ, ելմտ. նախարար Շէրոն, Մորիս Սարօ, Ալպէռ Սարօ, Հանրի տը Ժուվընէլ, Հէնրսի, Ռոչիլտ եւն.:

Ծերակուտականի թեկնածու ներկայացած էին 28 երեսփոխաններ, որոնցմէ ընտրուեցան 10 հոգի: Ձախերը կորսնցուցին 5, բայց շահեցան 16 աթոռ:

ԴՈՒՐԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Այս շաբաթ օր հոկտեմբեր 26 Երուսաղէմի մէջ մեծ շուքով պիտի տօնուի Եղիշէ արքեպիսկոպոս Դուրեանի գրական եւ եկեղեցական յոբելեանը: Այս առթիւ կիրակի օր Փարիզի մէջ եւս հանդէս մը տեղի պիտի ունենայ, նախաձեռնութեամբ ... [illegible] Հոգաբարձութեան:

ՓՈՒԱՆՔԱՐԷԻ ԴԱՐՄԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Նախկին վարչապետ Փուանքարէ երէկ առաւօտ ժամը 7ին երկրորդ անգամ ըլլալով վիրաբուժական գործողութեան ենթարկուեցաւ Փրոֆ. Մարիոնի կողմէ: Ապաքինումը երկար պիտի տեւէ:

ՆՈՐ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՓՈԽԵ՞Ն

Երեւանէն կը գրեն «Կոչնակ»ի. — Սեպտեմբեր մէկին, կամ 1930 թ. Յունուարի մէկին առանձին հրովարտակով Հայաստանի մէջ կը մտցուի նոր ուղղագրութիւնը, որը մշակել է այդ մասին յատկապէս ընտրուած Յանձնաժողովը կամ կաճառը (Ինստիտուտ): Որքան յայտնի է, նոր մշակուած ուղղագրութիւնը մօտ է Ստ. Մալխասեանի մշակածին, որը արդէն վաղուց յայտնի է այդ խնդրով զբաղուողներին եւ հետաքրքրուողներին:

ՆԱՏԻՐ ԽԱՆ ԵՒ ԿԱՐԱԽԱՆ

Մոսկուա, 20 Հոկտ.— Աֆղանիստանի արտաքին նախարարը խորհրդային միութեան արտաքին գործավարութեան ուղղեց անթել մը, ծանուցանելով որ Նատիր խանի թագաւոր ընտրութիւնը ճանչցուած է Աֆղանիստանի ցեղախումբերուն կողմէ եւ թէ աֆղան նոր կառավարութիւնը սրտանց կը փափաքի բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել խորհրդային միութեան հետ:

Կարախան, յանուն խորհրդային միութեան, անթելով մը պատասխանեց, հաստատելով թէ երկու պետութեանց միջեւ բարի դրացնութեան յարաբերութիւնները անփոփոխ պիտի մնան, ու փափաք յայտնելով թէ աւելի զարկ պիտի տրուի անոնց՝ գոյութիւն ունեցող դաշնագիրներու հիման վրայ, ի շահ Աֆղանիստանի անկախութեան եւ անոր տնտեսական ու մշակութային յառաջդիմութեան:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԱՆԽՆԱՅ ՊԱՅՔԱՐ ԳԻՒՂԱՑԻՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Քաղքենի «բուրժուա» դասակարգը խորհրդային իշխանութեան մղած պայքարէն ամբողջապէս պարտուած եւ ջնջուած է տնտեսական հրապարակէն։ Այժմ հերթը եկած է գիւղացի «կուլակ»ի եւ ունեւոր տարրերուն. այլ խօսքով անոնց՝ որոնք տակաւին հնարաւորութիւն ունին ապրելու սեփական կալուածներու արտադրութիւններով։

Քաղքենիներու նման անոնք ալ կը նկատուին «վնասակար» եւ անգամ «թշնամի» խորհրդային կարգերուն, համաձայն համայնավար ղեկավարներու հաշիւներուն։

Եւ հետեւաբար, ներելի եւ թոյլատրելի են այն ամէն միջոցները, որոնք կը նպաստեն այս ներքին թշնամիները վերջնականապէս ոչնչացնելու։

Ահա՛ օրուան նշանաբանը, առանց երկար ու բարակ մեկնութիւններու, առանց դատի ու դատավարութեան։ Եւ որովհետեւ անգամ մը միայն այս կարգախօսը հրամայուած է համայնավար ամբոխին, իր ամենակարող ղեկավարութենէն, հարկ չկայ ըսելու, որ ոեւէ թոյլ եւ անտարբեր վերաբերմունք, բարեացակամութիւն ու ներողամտութիւն դէպի այս գիւղացի տարրը, կը նկատուի նոյնքան մեծ յանցանք։ Հակառակ այս ընդունուած կարգին, ըստ երեւոյթին հայ համայնավար ղեկավարութիւնը լուրջ դժուարութիւններու առաջ կը գտնուի, իր դասակարգային այս թշնամիին դէմ բացուած պայքարը յաջողութեամբ պսակելու համար։

Այս մտահոգութիւնը ընդհանուր է եւ արդէն հանրութեան սեփականութիւն դարձած, շնորհիւ հրապարակային զանազան արտայայտութիւններուն։

… թակիցներէն ետք, «Խ. Հայաստան» այլեւս յաճախ կը կրկնէ— «դասակարգային գծի աղաւաղումների» մասին, մասնաւորաբար գիւղական շրջաններու մէջ, «կուլակ» գիւղացիներու մասին։

Բոլոր արտայայտութիւններէն, կուսակցական հրահանգներէն բացորոշ է մէկ բան, այն որ գիւղական ունեւոր դասը համեմատաբար լուրջ դիմադրութիւն ցոյց կուտայ իր դէմ յայտարարուած ամէն տեսակի յարձակումներուն։ Առով մէկտեղ հալածանքը օրը օրին աւելի սուր հանգամանք կը ստանայ։ Ասոր պատճառները բազմաթիւ են անշուշտ. յիշենք սակայն երկու հիմնականները։

Ա.) Անհատ գիւղացին, իր սեփական տնտեսութիւնով կը նկատուի խոչընդոտ «հաւաքական տնտեսութիւններ»ուն, և կը հանդիսանայ իբրեւ բնական ընդդիմադիր համայնավարական ընդհանուր քաղաքականութեան։

Բ.) Մինչեւ իր վերջնական խորտակումը, «կուլակ»ը այն հասութաբեր տարրն է, որ երկրի օրէնքներով պէտք է վճարէ ամենաբարձր տուրքերը, պէտք է լեցնէ պետական հացահատիկի ամբարանոցները։

Եւ այս երկու հիմնական պատճառներով գլխաւորաբար, առիթներ անպակաս են կուսակցական եւ պետական մեքենան աւելի եւս լարուած պահելու մեր ակնարկած դասին դէմ։

Ըսի, որ պաշտպանողականը նոյնպէս սուր է։ Այս աշխատանքին մէջ գիւղացիութեան բնական դաշնակիցը կը հանդիսանայ նոյնպէս գիւղացի համայնավարը, ըլլայ ան պետական թէ կուսակցական պաշտօնեայ։ Վերցնենք օրինակ մը այս առթիւ Լոռի-Ղարաքիլիսայի շրջանէն, ուր «մասնաւորներն ու կուլակները» համախմբուած են «հարկային քաղաքականութեան մէջ»։

Համաձայն Եղիա Զուբարի («Երեւան ի երբեմն խմբագիր») տեղեկութիւններուն, «Անցեալ տարի անհատական հարկման (տուրքի) ենթարկուել էր գաւառում 401 տնտեսութիւն, իսկ այս տարի միայն 212 տնտեսութիւն»։ Պարզենք այս երկու թիւերու իմաստը։

1928-29 շրջանին, այս գաւառի մէջ, համաձայն պաշտօնական տեղեկութեանց, գտնուած է 401 ընտանիք, որ իր սեփական արտադրութենէն, հնարաւորութիւն է ունեցած վճարել 352,423 րուբլի տուրք, իր ընդհանուր եկամուտի վրայ հաշուած։ Մէկ տարուան մէջ այս թիւը կէսի իջած է։ Այս «տարօրինակ» փաստը շփոթի մատնած է համայնավար ղեկավարները։ Բացատրութիւնները բազմաթիւ են։ Ամէնէն առաջ կը մեղադրուի գաւառի ելմտական տեսչութիւնը, որու վարիչ համայնավար Մելքումեանը այս բոլորը «համարել է նորմալ երեւոյթ»։ Կան ալ ըսողներ, որ Մելքումեանը «ոչ միայն ջանք չէ թափած երեւան հանելու կուլակները, այլ եւ աշխատած է անոնց թիւը կրճատել»։

«Խ. Հայաստանի» խմբագրութիւնը իր թիւ 216ի խմբագրականով թերեւս ամենաճիշդ գնահատականը կուտայ այս դէպքին, «դասակարգային թշնամու հետ կենցաղային և գործնական զօդման փաստերը» ներկայացնելով որպէս ընդհանուր երեւոյթ։ Ինչ ալ ըլլան սակայն պաշտօնական գնահատումները այս առթիւ, հարցը անհնար է լուծել այդ սահմաններուն մէջ եւ առանց խորգէ։ 401 բարեկեցիկ, իրենց խօսքով «կուլակ» եւ «մասնաւոր» ընտանիքներ մէկ տարուան մէջ կիսուած են։

Ասոնցմէ մաս մը եթէ արհեստականօրէն աղքատ ներկայացուած է Մելքումեանի մը «խնամական» եւ «անհատական կապերու» հետեւանքով, տուրքէ ազատելու համար, կասկածէ վեր է … ամբողջութեամբ աղքատացած են մէկ տարուան ընթացքին որպէս ծնունդ խորհրդային կառավարութեան յատուկ քաղաքականութեան։

Այս երեւոյթը գաւառի մը մէջ՝ ուր ըստ իրենց տեղեկութիւններուն եւ փաստարկութիւններուն իբր թէ կառավարական վարչութիւններու զանցառութիւնն է, որ կը հովանաւորէ գիւղացիութիւնը։ Եւ «փոխանակ կուսակցութեան քաղաքականութեան կենսագործման մարտական օրկանի, նա ինքն այդ քաղաքականութեան կիրառման զգալի խոչընդոտ է վերածել, նա ինքը կոպտօրէն խախտում եւ խեղաթիւրում է կուսակցութեան քաղաքականութիւնը։» («Խ. Հ.» Թիւ 218)։

Իսկ թէ ի՞նչ պատկեր կը ներկայացնեն միւս շրջանները, ուր չկան նման «կոպիտ խախտումներ», այլ խօսքով աւելի անշեղ կը տարուի «կուսակցութեան քաղաքականութիւնը» գիւղացիութեան դէմ, հեշտ է երեւակայել։ Եւ մանաւանդ որ առիթներ անպակաս են։

Նոր կացութիւնը կը պարզուի ստիպանաբար հացամթերման գործին մէջ։ Թէեւ տակաւին վաղահաս է այս առթիւ խօսիլ, սակայն մինչեւ հիմա ստացուած տեղեկութիւններէն դատելով, կառավարութիւնը մտահոգութեան է մատնուած «հացամթերման ծրագիրը» ամբողջութեամբ գործադրելու համար։ Հակառակ սպառնալիքներուն եւ խստութիւններուն «հացամթերումը կը դանդաղի»։ Եթէ մէկ կողմէն գիւղացին իր աւելորդ պաշարը հեշտութեամբ չի յանձներ կառավարութեան, չզրկուելու համար իր ապրուստի միակ եւ գլխաւոր ապահովութենէն, միւս կողմէն «կուսակցական օրկաններն ալ չեն դիմեր լուրջ եւ կտրուկ միջոցներու, չնայած կուսղեկավարութեան կտրուկ եւ պարզ հրահանգներին»։

Այստեղ ալ երեւոյթը նոյնն է. կառավարութիւնը եւ պաշտօնական կուսակցութիւնը գիւղացիութեան դէմ։ Վերջինները ճիշդ է որ մասամբ կը հովանաւորուին իրենց համագիւղացի համակրականներէն, փաստ է նաեւ այն, որ անկարելիութեան առաջ կը գտնուին բաւարարելու կառավարական պահանջները։ Մանաւանդ որ հակառակ «եղած կարգադրութիւնների եւ ժամանակին տրուած հրահանգներին, շրջաններու հաւաքատեղիներն ու հացամթերման հաստատութիւնները չեն կրցած ստանալ փոխանակութեան համար սահմանուած նիւթերը»։

Այս կարգի թերացումներն ալ, այժ կուտան գիւղացիութեան ընդդիմութեան։ Սակայն այս ամէնը ոչ միայն չեն դարմաներ բուն կացութիւնը այլ ընդհակառակն, գիւղացիութեան տարրական ինքնապաշտպանութիւնը կը նկատուի իբրեւ հակապետական, թշնամական արարք, օրուան իշխանութեան դէմ։ Վերջի վերջոյ կայ հիմնական խնդիր մը կառավարութեան համար, ոչնչացնել գիւղացի ունեւոր տարրը, ջնջել մասնաւոր տնտեսութիւններ, անոնց աւերակներուն վրայ կառուցանելու համար համայնավարական «նոր գիւղ»ը։ Եւ մինչ այդ, հայ գիւղացին ստիպուած է ապրիլ ծանր հոգեվարքի բոլոր ցաւերը։ Օր մը տուրքի, օր մը հացամթերման եւ օր մը այս կամ այն գիւղատնտեսական նիւթերու հայթայթման պատրուակներով, գիւղացին միշտ ալ ենթակայ է բռնութեան ու հալածանքի։ Եւ եթէ ոչ մէկ հիմնական պատճառ երեւան գայ բացատրող կառավարական խստութիւնները, պատճառը անպակաս է, նկատի ունենալով դասակարգային ներհակութիւնը։

Եւ այսպէս քաղքենի «բուրժուազիայի» եւ մասնաւոր ձեռնարկներու ճակատագիրն է որ կը սպառնայ հայ գիւղացիութեան — քայքայելու համար վերջնապէս այն տնտեսութիւնը, որուն տակաւին պէտք ունի մեր երկիրը։ Հակառակ համայնավարներու «նոր տնտեսութեան բարիքներ»ու անընդհատ «ծրագիրներ»ուն։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՄՏՔԷՆ Կ'ԱՆՑՆԻ

Պատմութեան անծանօթը չի կրնար խմբագիր ըլլալ։

Ես պատմաբան չեմ, բայց կը սիրեմ պատմութիւնը, մանաւանդ մեր ազգային պատմութիւնը. եւ կը վերադառնամ մեր ազգային հին պատմութիւնը։

Հայ գրութեան մէջ միայն պատմութիւնը պիտի ապրի։ Պատգամ մը չէ ըսածս, այլ իրականութիւն։ Մեր հին գրութեան մէջ՝ մեր մատենագիրները ամէնն ալ սուրբ գիրքը մեկներ են, անոնք սակայն մեր ժողովուրդին անծանօթ մնացին, բայց Մովսէս Խորենացին մեր մէջ ապրեցաւ, միշտ ծանօթ մնաց։ Սխալած չեմ կարծեմ ըսածիս մէջ։

*
* *

Այս խօսքերէս վերջը, մաքէս կ'անցնի մեր Արտաւազդը, այն որ Կղէոպատրայի քթին խնդաց, ան որ խաբուեցաւ Անտոնինոսէն, բայց չուզեց խաբել հայութիւնը։ Ան, որուն արքայական ոսկեդիպակ, ականակուռ զգեստներ Անտոնինոսի որդին Աղեքսանդրը հագած, եգիպտական ոստանէն Աղեքսանդրիոյ յաղթական կամարներուն տակէն կ'անցնէր, եւ հանդիսական բազմամբոխը ծափողջունութեանց որոտումով կ'ազդարարէր, «Կեցցէ նուաճեալ Հայաստանը։»

*
* *

Այսօր է, պատմութիւնը մեր ազգին։

Ամէն անգամ որ թանգարաններ կ'այցելեմ, առանց արծաթասիրութեան մոլութենէն բռնուելու, կը հետաքրքրուիմ, հին ազգերու դրամներով։ Անտոնինոսի վրայ խօսելով մաքէս կ'անցնի իր այն դրամը որուն վրայ փորագրուած էր. «Անտոնինոս յաղթող Հայաստանի։» Եւ ասոր, բաղդատաբար ժամանակաւոր հայ տաղանդաւոր եւ հեղինակաւոր պատմիչին, տակաւին կը տեսնուի արքունական գանձատանմէ՞։ Ո՞րեւէ թանգարանին մէջ։

*
* *

Եւ քանի որ հայանուն դրամի վրայ կը խօսիմ, մաքէս կ'անցնի հնաբանական տեսակէտով շատ հետաքրքրական այն դրամը, որ յիշուած է Վարդան պատմիչէն։ Ասոր գրութեան եթէ հաւատանք, մենք՝ հին հեթանոս ժամանակներուն ունեցած ենք հայերէն գրով դրամ, կը գրէ նոյն պատմիչը. «Գտաւ դրամ ի Կիլիկիա, հայերէն գրով դրոշմեալ զանազան կռապաշտ թագաւորացն հայկազանց.» Ուրեմն մենք Սուրբ Մեսրոպէն առաջ ունեցեր ենք հայերէն գրեր, եւ գանոնք գործածեր ենք։ Բայց քննական պատմիչը՝ մինչեւ որ աչքով չի տեսներ, չի հաւատար Վարդանին։ Այս առթիւ քննասէր մը գրած է. «Զանկալի գիւտ է այս եւ հետաքննելի, այլեւ երկբայելի, վասն զի մինչեւ ցարդ ոչ մէկ տեղ յայտնուած է Հայկազուն եւ Արշակունի մեր թագաւորներուն հայատառ դրամը»։ Այս երկբայելի խնդիրը կը թողում որ դրամագէտ Աւրպետը լուսաբանէ։

*
* *

Անտոնինոսի դրամը յիշելով, միտքէս կ'անցնի անոր հայասիրութիւնը. ի՞նչ անոյշ հայասիրութիւն, սիրտ առնելու չափ հայասէր էր ան.. Ան Միհրդատին եւ Աժդահակին պէս ուզեց խնամի ըլլալ հայ ազգին։ Հայաստանի կիներուն գեղեցկութիւնը շլացուցեր էր նոյնիսկ Հռոմի արքունիքը։ Կղէոպատրայի մրցակից մը պիտի ըլլար հայ օրիորդ մը։ Պատգամաւորներ Աղեքսանդրիայէն ճամբայ կ'ելլեն, կը հասնին Հայաստան՝ կը ներկայանան Արտաւազդի եւ կը խնդրեն հայ արքային դուստրը՝ «Անտոնինոսի որդւոյն ի կնութիւն, խոստացեալ բազում օժիտս»։ Եւ հայ արքայն կը ծիծաղի առաջարկին վրայ. աշխարհակալ Հռոմին արժանի չի տեսներ խնամութեան տալ իր աղջիկը։ Խորամանկ էր Հռոմ, նուազ խորամանկ չէր Հայը։

*
* *

Հռոմի անունը մեծ էր, Հայը լսած էր անոր համբաւը, Հայը չէր վստահեր անոր բարեկամական անկեղծութեան վրայ։ Արտաւազդ երկար ատեն չուզեց հաւատալ Անտոնինոսի բարեկամութեան։ Խորամանկը չի կրնար հաւատալ որ իր ընկերը պարզամիտ մ'ըլլայ։ Դիւանագիտական մրցում մը կար, ո՞վ աւելի խորամանկ էր։ Հա՞յը, թէ Հռոմայեցին։ Այս անգամ Հռոմայեցին մրցանակը կ'առնէր։ Բարեկամութեամբ կը խաբէր, զէնքի ուժով կը վախցնէր։ Անկեղծ արեւ որ Արտաւազդ բարեկամութեամբ չէր խաբուած, այլ զէնքի ուժն էր որ զինքը կը շլացնէր, եւ կ'երթար «ի բանակ անդր Հռովմայեցւոց»։ Անտոնինոս կը դիմէր իր բարեկամութեան խոստումը եւ կը ձերբակալէր Արտաւազդը։ Լատին եւ յոյն պատմիչները միաբերան արձանագրած են Անտոնինոսի այս նենգամիտ ձերբակալութիւնը, իսկ մեր Խորենացին կ'ըսէ թէ Արտաւազդը «ի պատերազմի ըմբռնեցաւ...» Անկեղծները՝ անկեղծ կարծելով ուրիշները, բնականաբար կը խաբուին նենգաւորներէն։ Խորամանկը առիթէն օգտուիլ կը ջանայ։

*
* *

Հայը երբ անձնատուր կ'ըլլայ. կը կորսնցնէ իր նկարագրին խրոխտութիւնը, շուտով կը բռնկի, շուտով կը շիջանի։

Արտաշատի ամրոցներու վերակացուներ ուժգնօրէն գանձերը կը փակէին։ Անտոնինոս իբրեւ բարեկամ, Արտաւազդին հետ գինեխրախճան աւագանիով, ամբողջ ամրոց ոսկեզօծուած պատգարակներով կ'այցելէր. Հռոմայեցին շռայլ եւ չափազանց սիրելով Արտաւազդը, ամրոցներու վերակացուներէն անոր համար գանձեր պիտի հաւաքէր։ Հռոմայեցի խորամանկութիւնը ամրոցներու գանձն ներս չէր մտներ։ «Պահպանք գանձուց ոչ անսացին, եւ ոչ ինչ ետուն նմա»։ Անտոնինոս լսած էր որ թանկագին գանձեր ծածկուած էին Արտաշատի ամրոցներուն մէջ. բարեկամութեամբ չկրցաւ նպատակին հասնիլ. Արտաւազդը պատգարակէն վար իջեցուց, ձեռքերուն ոսկի շղթայ անցուց, եւ բռնացաւ անոր վրայ։ Դժբախտութեան՝ դժբախտութիւն կը յաջորդէ։ Արտաւազդ անձնատուր ըլլալէն վերջը, իր ասպետական նկարագիրն ալ կը կորսնցնէր. ինքը անձամբ ցոյց կուտար իր ոստանին ամրոցներուն մէջ ծածկուած գանձերը։ Երկրորդ օրը Արտաշատի կամուրջին վրայէն կ'անցնէր Անտոնինոսի պատգարակը. չորս ճերմակ ձի զայն կը քաշէին, անոր ետեւէն, հետիոտն կը քալէին Արտաւազդ իր զաւակներով՝ շղթայի կապուած եւ շար ի շար գանձերով բեռնաւորուած սայլեր։ Դէպի գաւառ Հռոմը կը յաղթէ։

ՄՈՒԳԴԵՑ

ՑՈՐԵՆԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Ուրախ է Իտալիան, ուրախ մանաւանդ Մուսոլինին։ Ֆաշիզմը՝ գոնէ տնտեսական մարզին մէջ կրցաւ տանիլ փառաւոր յաղթանակ մը, որ մասամբ կը թեթեւցնէ իր բռնակալական միջոցները։

Մուսոլինիի «La batalla del grano» նշանաւոր արտայայտութիւնը, այսօր փոխուած է «Vittoria del grano»ի եւ շատ իրաւամբ. Այո, հացահատիկի ճակատամարտը պսակուեցաւ հացահատիկի յաղթանակով։

Պաշտօնական եւ անպաշտօն Իտալիան՝ ձեռք ձեռքի տուած եւ սպառազէն գիտական արդիական միջոցներով, փառաւոր յաղթանակ մը տարաւ բնութեան վրայ, սարսելով հողային աշխարհի՝ քաղքերիայի բազմամիլիոն բնակչութիւնը իրենց լաւագոյնը տրամադրելու հողային բերրիական ուժը աւելցնելու եւ բազմապատկելու համար։ Օ՜հ, որքա՜ն հաճելի է յաղթանակ մը շահիլ անդուստ եւ ըմբոստ բնութեան վրայ, քան ոեւէ ուրիշ յաղթանակ։

Թող հրճուի հոգին Վիրգիլիոսին, որ իր «Մշակականք»ով փառքը հիւսած էր հողին եւ հողագործութեան։ Նմանապէս որքա՜ն հոգեկան անուշ պահեր կ'ունենայ Իտալիոյ ներկայ թագաւորը, որ քառորդ դար առաջ, երբ տակաւին Մուսոլինին եւ իր արբանեակները չկային, Հռոմի երկրագործական Միջազգային կաճառը հաստատելով, ազգային թէ միջազգային տեսակէտով, երկրագործութեան ունեցած մեծ կարեւորութիւնը կը շեշտէր ամբողջ աշխարհի առջեւ։

Իտալիոյ այս տարուան ցորենի բերքը 1928ի բերքէն 4 միլիոն կենդինար աւելի եղաւ. Ֆաշիզմի տիրապետութենէն առաջ. տասը տարիներու միջին բերքը եղած էր 46 միլիոն կենդինար։ Այսօր այդ քանակութիւնը բարձրացած է 60 միլ… կենդինարի։ Հեկտար գլուխ ցորե… նի բերքը 10 կենդինարէ բա… րձրացած է 12 կենդինարի, հաշուելով թէ՝ հիւսիսային Իտա… լիոյ մէջ այդ բերքի քանակ… հեկտար գլուխ, պիտի կրնայ հասնիլ մինչեւ 50 եւ նոյնիսկ 60 կենդինարի։

Այս փայլուն արդիւնքին… ձեռք ձգելու համար, … թէ կառավարութիւնը ինչ զո… հողութիւններ ըրած է։

Հաստատած է երկիրն … ծայրէն միւսը, 30,000 … փորձադաշտեր։ Յատկացուած … հսկայ գումարներ։ 20 միլ… լիրէթ յատկացուած է բնակ… ցահատիկներու փորձադաշտերու համար, 10 միլիոն լիրէթ գիտա… կան հետազօտական հաստատու… թիւններու համար եւ 20 միլ… լիրէթ ալ պրոպագանդիստական … կոմիտէներու համար։ … երկրագործութեան մէջ այժմ … գործածուին 18,000 ինքնաշ… արօրներ։ Քիմիական պարարտ… սպառումը հասած է հսկայ … նակութեան մը։

Հաս մօտ է այն թուականը, երբ Իտալիոյ ժողովուրդը, … թիւը տարուէ տարի կ'աճի … րէն, կուշտ ու կուռ պիտի … նայ միմիայն իր սեփական հող… վը։ Ո՜հ գիտնայիք թէ որքան … մեղ կ'ըլլայ ազգային … աւելի հաճելի, քան … երիտասարդիս առաջին փառ…

Գրիչս կոտրիլս կուգայ … կը մտաբերեմ թէ՝ մենք … յատկութիւններով օժտուած … եւ իրազեկ ենք բոլոր գաղտնի… րուն հողային աշխարհի, … … ներ, … նոնք նախնական աշխատ… այսօր հողէ եւ հայրենիքէ … ուրիշներու թոյլ … գթալութեան եւ անշարժութե… դատապարտուած, բերանն… գուն մը բանալով, … հարկին տակ կը գտնուինք։

Մինչ ուրիշներ կը թռին … ծովապատիկ գամուած ենք … վրայ։

Մինչ ուրիշներ, մէկի տեղ … թը հոգի ունին՝ մենք հոգիէ … անշունչ դիակ մըն ենք։

Ուրիշներ կուշտ, մենք անօթի։

Ուրիշներ շէնշող, մենք … ւոր։

Եւ սակայն, տէր կէ… գհայս։

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ» ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԹԱՒՐԻԶ, 7 Հոկտ. … (Թղթ.)— Հոկտեմբեր … բակի երեկոյեան ժամը … Թաւրիզի Հայոց Թեմական … գային դպրոցի վերնայարկի … դարձակ միջասրահին մէջ … ունեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օրուան մեծ հանդէսը, կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վրէժ» կոմիտէին կողմէ։

Ժամանակէն առաջ … լեցուեցաւ խուռներամ երկսեռ հասարակութեամբ եւ աշակերտներով։ Ներկայ էին Թաւրիզի … բողջ կուսակցական մարմիններ ու բոլոր կազմակերպուած ընկերները։ «Վրէժ» կոմիտէի կողմէ ընկ. Խաչատուր Գրիգորեան … ցաւ հանդէսը, առաջարկելով … տնկայս յարգել յիշատակը … Դաշնակցութեան դրօշի տակ … ռայած հողաբաւոր կուսակ… կաններու, որոնք յանուն … ազգի եւ հայրենիքի … թեան զոհուեցան՝ քրիս… սկսեալ մինչեւ վերջերս …

...մնացած խնկօն։ Սրահի բազմութիւնը լուռ ոտքի ելաւ, մինչ կը նուագուէր «Դուք գոհ գնացիք»։

Ընկ. Խ. Գրիգորեան առաւ ... որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան վաղեմի գործիչ ընկ. Սամսոն ... նախագահէ այս ... բուռն ծափերու մէջ ... կը գրաւէ իր աթոռը։ ... կ'ընթեռնու «Մեր Հայրենիք»ը, մինչ սրահը կը թնդայ ազգային քայլերգի մարտական եղանակով։

Ընկ. Ցոլակ Ստեփանեան ամփոփ կերպով ներկայացուց Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադիրներէն Քրիստափոր Միքայէլեանի կենսագրութիւնը, Մեծ Յեղափոխականին ծննդեան եօթանասնամեակին առթիւ, (1859-1929) որ կը զուգադիպէր այդ օրուան հանդէսին։ Այս առթիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վրէժ» կոմիտէն պատրաստած էր Քրիստափորի յուշ պատկերը, որ վաճառուեցաւ հանդիսականներուն։

Ընկ. Արամ Ալլուճեան ոգեւորուած բանախօսութեամբ մը ներկայացուց Քրիստափորի անձին ու գործի մեծութիւնն ու Հ. Յ. Դաշնակցութեան հսկայական գործը, անոր ժողովրդականութիւնը՝ հայ կեանքի մէջ։

Ընկ. Վահէ Արծրունի շեշտեց, — «Ամէն մարդ, անհատ, ազգ ու ժողովուրդ յարգանք ունի դէպի իր անցեալի պատմական, յիշատակելի դէպքերը եւ մեծ գործիչները, յարգանք դէպի մեծերը։ ... ծոցէն ծնած Քրիստափոր մեր ազգային ինքնագիտակցութեան ամենամեծ ապացոյցներէն մէկը կը հանդիսանայ։ Դաշնակցութեան այս տարեկան ... տօնակատարութիւնը, ոչ այլ ինչ է եթէ ոչ անոր 39 տարիներու գոյութեան տօնը։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը մեր ժողովուրդին սորվեցուց ինքնապաշտպանութիւն, ... պէնքի սէրը, հողի սէրը ու ուժի սէրը։ Մեր կուսակցութիւնը հայ գրականութեան ... դարձուց եւ բազմաթիւ ... գործիչներ։ Ցաւ ... անգամ, այս գեղեցիկ տօնակատարութեան ժամանակ, ... պիտի ըլլանք եւ մեր յարգանքը տանք ամէն անոնց, որոնք յանուն Հայաստանի ... գաղափարին իրենց կեանքը զոհաբերեցին այսօրուան ... սերունդին համար»։

Ցետոյ պատշաճի արտասանութիններ ըրին՝ Հրանուշ Յակոբեան, Ենիկ Մովսէսեան, Հայկուհի ... եւ տիկ. Արշալոյս ... Բաղդասարեան։

Քնարիկ Ցովհաննիսեան երգեց, «Մայր Արաքսի»։ Յուսիկ Գրիգորեանը ջութակի վրայ նուագեց սիրուն կտոր մը։ Վարդգէս Գրիգորեան ջութակով նուագեց ժողովրդական երգ մը՝ «Հորովել»։

Հանդէսը տեւեց մէկ ու կէս ժամ եւ փակուեցաւ «Մշակ բանուոր»ով։

Հասարակութիւնը հեռացաւ քաղցր տպաւորութեամբ։

ՄԱՍԻՍ

ՅԻՐՈՒԹՑԱՆ ՈՐԲԵՐ ԻՍԼԱՄՆԵՐՈՒ ՄՕՏ

Անակնկալ պատահութիւնն ունեցայ տեսակցելու Միջագետքէն եկած հայրենակցի մը հետ, որ բառ մը հայերէն չի գիտեր։ 1915ի տարագրութեան շրջանին առեւանգուած է արաբ հովաճայի մը կողմէ եւ ամբողջ 15 տարի ստրկաբար ծառայած անոր։ Իր տէրը փախչելով «Մոլլա» ընել գինքը, ղրկած է մէտրէսէ, ուր սորված է թուրքերէն եւ արաբերէն մաքուր գրել, կարդալ եւ խօսիլ։

Ահա՛ թէ ինչպէս կը պատմէ խեղճը իր կեանքը

— Ութ տարեկան էի, երբ առեւանգեցին զիս։ Հայ ըլլալս երբեք միտքէս չէր ելլեր։ Ակամայ կը համակերպէի իրենց բոլոր առաջարկներուն։ Երբ դպրոցը աւարտեցի, հոկիչի պաշտօնին կոչուեցայ, յետոյ եղայ ուսուցիչ նոյն դպրոցին մէջ։ Բոլոր շարժ ու ձեւերուս արաբական գոյն տուի եւ ոչ ոք կրնար կասկածիլ թէ ես ազգութիւնս կը յիշեմ։ Ամէն վստահութիւն վայելած ըլլալով, երբեմն երբեմն առիթը կ'ունենայի Պաղտատ երթեւեկելու։ Օր մը գիպուածով եղբօրս հացեն ձեռքս ձգեցի եւ գաղտուկի ճամբաներով սկսայ թղթակցիլ հետը։ Ջիս կանչեց գրանա՝ անհրաժեշտ ձեւակերպութիւններ լրանալէն յետոյ այսօր բախտն ունեցայ հասնիլ իր մօտը։ Դեռ շատ առեւանգուած որբեր կը մնան Արաբներու, Թուրքերու եւ Քիւրտերու մօտ։

Ո՛չ ոք գիտէ անոնց թիւը եւ ո՛չ ոք կրնայ ստուգել թէ չափահաս եղած որբը Հայ է, որովհետեւ անոնք շատ փոքր էին, 4—5 տարեկան, երբ բաժնուեցան իրենց ծնողքներէն եւ առին մահմետական կրթութիւն։ Այդ որբերը դարձան մէկ մէկ Թուրք, Քիւրտ կամ Արաբ, ու հիմա եթէ հարցնես անոնցմէ մէկուն թէ Հա՞յ է, արհամարհանքով կը պատասխանէ ու կ'անարգէ քեզ։ Անկէ փորձով գիտեմ։ Դժուար է ազատել զանոնք։ Երբ Պաղտատ փախայ, Հայեր տեսայ եւ շատ ուրախացայ։ Բայց քանի մը շաբաթ ճամբէ վերջ յօ տախտ եղայ։ Ես կը կարծէի թէ ազատ-անկախ երկիր մը ունինք եւ հոն պիտի երթանք »

Հայրենակիցը երգեց քրտերէն երկու երգեր, երկուքն ալ հայկական եղանակով եւ գրեթէ նոյն իմաստով. մէկը «Դաշնակցական խումբ» միւսը «Դարձեալ փայլեցաւ» եղանակով։

Հ. Ա. Ամանոսցի

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ՃԱԿՆԴԵՂԻ ՇԱՔԱՐԻ ՑԱԿՈՍԸ

Լենինականի մէջ սկսած է գործել շաքարի ճակնդեղի յատուկ քիմիական աշխատանոցը արդէն քննուած են այս տարուան ճակնդեղէն օգտուելու վերջը, փորձի համար հաւաքուածները. վերլուծումը ցոյց տուաւ որ շաքարի քանակը ամենաքիչը հարիւրին 17.5 է եւ կը հասնի մինչեւ 20ի։

Քանակի տեսակէտով բերքը կրնայ այս տարի քիչ ըլլալ անցեալ տարուանէն, որովհետեւ մայիսի չոր եղանակներուն հետեւանքով ծիլերը ուշ արձակուեցան։

Ճակնդեղի այս տարուան բերքը ըստ երեւոյթին անպատակ կ'ոչնչանայ եւ ամենալաւ պարագային կը ծախուի աժան գինով իբր անասունի կեր ծողանախարհը ծրագրած էր Լենինականի մէջ բանալ ալքոլի գործարան, յատկապէս ճակնդեղը շահագործելու նպատակով, սակայն այդ ուղղութեամբ գործնական ոչինչ չէ եղած։

ՋՐԱՀՈՐԻ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՅԱՆԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

Ղափանի մէջ Զրահորի ելեկտրակայանի ջրանցքի կառուցման աշխատանքները ըստ ծրագրի պէտք է աւարտին հոկտեմբեր 1ին, սակայն շինանիւթի պակասութեան պատճառով, աշխատանքները տակաւին կը շարունակուին եւ կը տեւեն մօտ մէկ ամիս։ Ելեկտրակայանը ընդարձակելու եւ սարքաւորելու յատուկ մեքենաներու մեծ մասը ստացուած է արդէն։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՀԱՐՑԸ

Ցնծական առաջիկայ տարուան մէջ (29-30) առաջին անգամ է, որ աշխատանքի հարցը պատշաճ լուսաբանութիւն կը ստանան ստուգիչ թիւերով։

Վերջնու աշխատանքի գետնին վրայ առաջիկայ տարին կը հանդիսանայ վարձու աշխատողներու թիւի աճման տարի։ Եթէ ընթացիկ տարուան վարձու աշխատողներու թիւն աճած է 6,1 առկոսով, ապա առաջիկայ տարին պիտի աճի 12,7 առկոսով։ Բացարձակ թիւերով, ընթացիկ տարուան 65 հազար 300 հոգիի փոխարէն, 29-30 տարին մէջ Հայաստան պիտի ունենայ 73 հազար 600 հոգի։

Շինարարութեան ասպարէզի մէջ բանուորներու թիւը պիտի աճի 1700 հոգի կամ 21 առկոսով Աշխատողներու թիւը կ'աճի նաեւ առեւտուրի ու վարկի ասպարէզին մէջ, (25,5 առկոսով) եւ ընկերա-մշակութային հաստատութեան մէջ (16 - 35 առկոսով)։

Այդ աճումը կը ստեղծէ շատ մեծ կարեւորութիւն ունեցող հարց մը, այն է՝ վերապատրաստել որակեալ բանուորական ուժ։ Ժողովրդական տնտեսութեան վերակառուցումը կը պահանջէ որակի զգալի փոփոխութիւններ մասնաւոր բանուորական ուժի մէջ Գործադիրներու թիւը կը պակսի ընդհանրապէս 4,2 առկոս, իսկ արդիւնաբերական խմբակին մէջ 20,7 առկոս։

Ընկերային ապահովագրութիւնն աւելի եւ աւելի մեծ թիւով վարձու աշխատողներ կ'ընդգրկէ։ Ապահովագրուածներու թիւը աճեր է 13,2 առկոսով (վարձու աշխատողներու թիւը աճած է 12,7 առկոսով)։

Կը նախատեսուին անհրաժեշտ գումարներ՝ աշխատանքի պաշտպանութեան եւ ապահովութեան ձեռնարկներու համար։ Այսուհետ պէտք է յիշել, որ այդ գումարները միշտ եւ ամենուրեք չեն գործադրուիր իրենց ուղղակի նպատակներուն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ձ. Ե. Ո ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ԼԱԶԻԿԻՒՏ, 16 Հոկտ.— Ձ. Ե. Ո. Միութեան Փառ տ'Օպնայի մասնաճիւղը գեղեցիկ գաղափարն ունեցաւ սարքելու երեկոյթ մը։ Շաբաթ մը առաջ մասնակցութիւնը խնդրուեցաւ քաղաքիս մէջ գտնուող կազմակերպութիւններուն, որոնք սիրով ընդունեցին Ջափահասներու հրաւէրը։

Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին Դաշնակցութեան սրահը լեցուած էր երկսեռ երիտասարդներով։ Դրագարանը զարդարող բազմաթիւ անմահներու նկարներէն զատ՝ որբերը գետեղած էին սրահին ճակատը՝ ազատ ժապաւէնի վրայ խոշոր ձեւ գծուած հայկական գոյն եռագոյններ, վրան կամարաձեւ «Եղբայր ենք մենք» եւ «Ձ. Ե. Ո. Միութիւն» խորհրդանշանն ու վերտառութիւնը։

Երեկոյթը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։

Մասնաճիւղիս նախագահուհին՝ Օր. Հայկուհի Գալուստեան, համառօտ կերպով բացատրելէ յետոյ երեկոյթի նպատակը, հրաւիրեց՝ «Հ. Մ. կարմիր խումբ»ի ներկայացուցիչ ընկ. Սիսակ Մառալեանը, որ ըսաւ թէ 1925ին Փարիզի մէջ խումբ մը ծնողազուրկ երիտասարդներ կազմեցին Որբերու միութիւնը, նպատակ ունենալով ի մի համախմբել ցրիւ եկած մեր եղբայրները եւ անոնց տալու ազգային կրթութիւն։

Ձ. Ե. Ո Միութիւնը մինակն է իր տեսակին մէջ, եւ մենք պատրաստ ենք ամէն աջակցութեան՝ նիւթական թէ բարոյական զոհողութիւններ ընել որբերուն։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Ձ. Ե. Ո. Միութեան կողմէ խօսեցաւ ընկ. Ղահան Թէքթէքեան, որ ըսաւ, թէ Որբերու շարժումը չէր կրնար անտարբեր ձգել մեզ, քանի որ ազգովին անցանք Թուրք խուժանի անգութ եաթաղանէն՝ կրելով անոր սուրի գառնութիւնները մեր մորթերուն վրայ։ Անծայրածիր եւ կիզիչ անապատներէն՝ մերկ եւ անօթի, ծնողազուրկ մայրերու ծնողազուրկ որդիներ ի մի հաւաքուեցան եւ յայտաբարեցին աշխարհին թէ պահ՝ոնք ունինք Թուրքէն՝ արիւն ունինք առնելիք. եւ ի գին բոլոր զոհողութիւններու, անոնք որոշած են կանգ չառնել որեւէ խոչընդոտ առջեւ, մինչեւ իրենց գերագոյն նպատակի իրագործումը։

Ընկերը թուելէ յետոյ որբերու շարժման ընդարձակումն ու գտած ընդունելութիւնը հայ գաղութներու մէջ, թելադրեց չխօսիլ Թուրքերէն, օժանդակել որբերու ձեռնարկին՝ եւ տարածել «Երկունք»ը։

Մէջընդ մէջ արտասանեցին ընկեր-ընկերուհիներ՝ Խորէն, Կարապետ, Հայկուհի, Եւգինէ եւն. մեներգեց Օր. Արմենուհի։

Աճուրդի դրուեցաւ գեղեցիկ տուփ մը՝ զոր շահեցաւ Օր. Սաթենիկ Սահակեան։

Երեկոյթը շարունակուեցաւ մինչեւ ուշ ատեն։ Եղան ընտանեկան խաղեր եւ հաճոյալի անակնկալներ ու հայկական պարեր։

Ժողովուրդը բաժնուեցաւ ուշ ատեն, լաւ տպաւորութեան տակ, միասին տանելով Որբերու պատգամը, «Եղբայր ենք մենք»։

Ե. Նեմրութ

ՀԱԿԱՀՐԵԱՅ ԿՈՉԵՐ ՀԵԼԼԷՆ ԲԱՆԱԿԻՆ ՄԷՋ

Սոլանիկի թերթերը կը գրեն թէ՝ հակահրէական բովանդակութիւն ունեցող կոչեր ցրուած են նոր Յունաստանի զանազան գունդերուն մէջ։ Տառապանքները, իրենք են որ ցրուած են զանոնք Սէրէզի գունդի զինուորներուն։ Այդ կոչերը ցրուած են նաեւ Քսանթիի 41 րդ. գունդին եւ Տէտէաղաճի ու Տիմեթեքայի քաղաքապահ զինուորներուն։

Այս կոչերը, իրենց խորքով, ուղղուած են բոլշեւիկեան պրոպագանդին դէմ։ Միաժամանակ կը հրահրեն հակահրէական զգացումներ, որովհետեւ կ'ըսուի թէ Հրեաներն են որ ծնունդ տուած են համայնավարութեան, ոչնչացուցած են Ցարերու Ռուսիան, ջարդած են 12 միլիոն Ռուսներ։ Հրեաներն են դարձեալ որ որոշ նպատակներով վարակիչ հիւանդութիւններ կը տարածեն, ունին իրենց ձեռքերուն մէջ կարմիր բանակը, անոնք են որ պատճառ եղած են փոքրասիական աղէտին եւ այսօր ալ հրեայ գործակալներ կը ղրկեն Յունաստան, այս երկիրն ալ ենթարկելու համար Մոսկուայի լուծին են.։

Հրէական համայնքն ու հրեայ երեսփոխաններն ու ծերակուտականներ անհրաժեշտ դիմումներ ըրած են պատկան բոլոր իշխանութեանց, որպէսզի վերջ մը տրուի այս պայքարին։

Միւս կողմէն, ընդհ. կուսակալը այս կոչերէն օրինակ մը ղրկած է ընդհ. դատախազին, խնդրելով քննել թէ օրինական տեսակէտով կարելի՞ է արդարութեան յանձնել անոնց հեղինակները։

ԲԱՐԻ ԱԽՈՐԺԱԿ..

Նորութիւն հնարելու շրջան մը կը բոլորէ մարդկութիւնը. հոգ չէ թէ ըլլայ այլանդակ, ծիծաղելի. կը բաւէ որ նոր ըլլայ։ Եւ որովհետեւ, «արեւուն տակ նոր բան չկայ», վերջին նորութիւնը կը կայանայ որեւէ մրցանիշ կոտրելուն մէջ։ Իսկ այս անգամ գերմանացի մըն է որ նոր մրցանիշ մը կը հաստատէ ամենէն կարճ ժամանակի մէջ կուլ տալով ամենէն շատ հաւկիթ։ Մրցանիշը ցարդ կը մնար ամերիկեան քաղաքացիի մը վրայ որ 12 վայրկեանի մէջ կուլ տուած էր 74 հաւկիթ։ Գերմանը որ արհեստով կօշկակար է, 10 վայրկեանի մէջ կուլ տուած է 75 հաւկիթ։

Այս մրցումը որ պսակուած է Գերմանացիին յաջողութեամբը եւ այս կերպով թերթ մը եւս աւելցուցած՝ Գերմանիոյ փառքի դափնիներուն վրայ, անշուշտ նախանձը պիտի գրգռէ Ամերիկացիներուն։

Կարգը իրենցն է ուրեմն։

ՌՈՒՍԱԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ ԿԱՄ ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

...միջոցիս, տրամադրութեանս տակ չունիմ փաստաթուղթեր, որոնք ինծի թոյլ տան ... հաղորդելու որեւէ վճռական ... ապացոյցութիւն։

... Լենինգրադի «Պրավդա»ն ... յօդուածով շրջանային կուսակցական պաշտօնաթերթը, միշտ ... թեամբ եւ փափկանկատութեամբ կը հետեւի իրողութիւններուն, որոնց մասին ... տեղեկութեան տեղ կուտայ։ ... որ, ինչ որ ալ ըլլայ, ... ունենանք կասկածի ... մեր երկրին եւ մեր ... բարքերը՝ չոմ կասկածելու ... Լենինգրադի գրտ... ... մեր տրամադրութեան ... այն փաստաթուղթերը, որոնք ներկայիս՝ մեր ... ներուն ձեռքը կը գտնուին, դուք իսկ պիտի պահանջէիք հրապարակային անկողմնակալ դատաստան մը՛ Դուք իսկ պիտի պնդէիք այս փաստաթուղթերու հրատարակման վրայ։ Ահա թէ ի՛նչ կը յայտարարէ Սամոյլովա գործատան ընդհ. ժողովը։ «Օգտագործելով բանուորի պիտակը, իբրեւ աշխատաւոր գործատան մէջ ծրպտելով, Ռուսակով իրօք ներքին հակայեղափոխութեան գործիք մըն է, կատաղի հակահրէական ջարդի մանր քաղքենի մը։

«Ե. Մ. ի դէմ պոգրոմի բացայայտ գրգռութիւն մը քաջալերելով, Ռուսակով չհամարձակիր դուրսելլեկտուական պոռթկում ներէն. բայց «բնակարանի մը պէտք» հանգամանքով, մանրքաղքենի Ռուսակովը ալ չինելը ինքզինքը եւ պոգրոմի (ջարդ) գրգռութիւններէն կ'անցնի պոգրոմի գործունէութեան.

«Թոյլ տուէք ինծի ձեզ վստահեցնել թէ խնդիրը պիտի քննուի հեղինակաւոր եւ անկողմնակալ ընկերներու կողմէ։

Համայնավարական բարեւներով

Ռաֆայիլ

Մոռի՛կ ըրէք հիմա, «աշխատաւորնե՛ր բոլոր երկիրներու» Մոռի՛կ ըրէք եւ հասկցէք, գիւրին է։ Պաշտօնական, վաւերական փաստաթուղթերով է որ կ'աշխատինք։ 1.— Սիրելի ընկերը Ռաֆայիլ յօդուած մը հրատարակել կուտայ, որուն ամբաստանութիւնները ջախջախիչ են ամբաստանեալին համար. գայն կը բաղդատէ մարդասպանի մը հետ, նոր հրազանազարկ եղած է։ Ընախընթաց եւ շանթահարող հետեւանք, որ կը զարմացնէ նոյնինքն կայլիները։ Ռուսակով վտարուած է իր սէնդիկայէն, վռնտուած գործատունէն. ձերբակալման հրամանագիր մը տրուած անոր դէմ — Որոշ է։

2. Կը հարցնեմ.— Վերջնական հաւաքման մը տուն տուող ի՞նչ վաւերաթուղթերու վրայ հիմնուած է, հանրային վրէժխնդրութեան յանձնելու համար մարդ մը, եւ մինչեւ մահապատիժ գործադրումը, զայն փողոց նետելու համար. Կը պատասխանեմ.— ՈՉ ՄԷԿ ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹԻ ՎՐԱՅ։ Եւ նոյն պատասխանն է որ կը ստիպուիմ տալ վեց ամիս տեւող երկար հետապնդութեան մը զարգացման ընթացքին, որ տեղի ունեցաւ երկու դատերու, որուն առաջինը կը վերջանայ յաղթական անպարտութեամբմը, գործաւորներով լեցուած սրահի մը մէջ, ծափահարութիւններով, երկրորդը,— համայնավար բընապետութեան վրիժառական գործ որ երեք ամբաստանեալները կը դատապարտէ ճշմարիտ պատիժներու, 1-2-3 ամիս պարտադիր աշխատանք։

Ա՞յս տեսակ պատիժներու արժանի է չարագործ, թշուառական սեւ-հարիւրակային, ջարդի գըրգռիչ, ներքին հակայեղափոխութեան նեցուկ, ֆրանսայի լրտես, կատաղի հակահրէական փոքր քաղքենի մը...

Հետեւաբար, ո՛չ մէկ վաւերաթուղթ կայ որ թոյլ տայ երկու ընտանիքներու փճացումը, որոնք վեց ամիսներէ ի վեր անօթութենէ կը չարչարուին քանի մնան իրենց հալածիչներուն իշխանութեան տակ։ Ո՛չ մէկ փաստաթուղթ, որ թոյլ տայ մարդու մը մահը պահանջել։

3.— Բայց, երբ կը պահանջէի ընկեր Ռաֆայիլէն որ սրբագրէ գործ մը որուն աղէտաւոր հետեւանքները չի կրնար անգիտանալ, ի՞նչ կը պատասխանէ ինծի, այս սիրելի եղբայրը։ Ահա։ Այս միջոցին, ձեռքիս տակ չունիմ փաստաթուղթեր, որոնք ինծի թոյլ տան ձեզ հաղորդելու վերջնական եզրակացութիւն մը։

24 ժամ բաւական եղաւ սակայն մէկը դուրս նետելու սենդիկա — օխրանայէն, գործարան — օխրանայէն։ Հինգ օր սակայն բաւական չեն խնդրելու գոնէ այս օխրանաներուն մէջ անոր վերադարձը, որով ան պիտի կրնայ հաւը շահիլ հաւատաքննութեան մը մէջ եւ որուն նմանը դեռ մարդկութիւնը չէ տեսած։

4 — Բայց, թերեւս, «պատասխանատու կուսակցականներ»,— այսպէս է որ հոն կը կոչուին մարդկային ամէնէն մեծ խաւալին սպանիչները,— թերեւս իրօք չի կրնար պահանջել այս հատուցումը, եթէ իրօք ձեռքին տակ ունի փաստաթուղթեր, որոնք իրեն թոյլ կուտան որ իսկապէս հարուածէ Ռուսակովը։ Եւ իրօք, ունի, ՑԱՑՑԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ունի։ Չենք վիճիր այս ՑԱՑՑԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ, այս ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐՈՒՆ մասին, զորս կը բեռցնեն աշխատաւոր դասակարգին կռնակին վրայ եւ որոնց օգնութեամբ կը խեղդեն բոլոր անոնք որ կը համարձակին խորհիլ, այսինքն՝ 150 միլիոն բնակչութեան հարիւրին 7)10ը։

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱԹԻ

տեղի կուտայ. քանի որ դիակը պարունակող սնտուկը ղրկուած էր Լիլ. 87 բիւ որ Փարի հասցէին: Խանութին մէջ գտնուած է Լիլէն գնուած տուփ մը շաքար:

Մասնագէտները երէկ պիտի քննէին թէ սնտուկին վրայի հասցէն Ալմազեանի գի՞րն է:

Փարիզեան թերթերուն առատ նիւթ մատակարարեց «պուլ-կար» կամ «ռուս» ծերձակին այս տարօրինակ պատմութիւնը:

ԱՐԵԱՆ ՀԵՏՔԵՐԸ ԲԻԿՕՏԷՆԻՆԸ ՉԵՆ

Միքայէլ Ալմազեանի զոքանչը Տիկ. Մօքէն, որ կը բնակի Հալլէ փողոց թիւ 33, փառի Մրտրի թղթակցին յայտարարած է թէ իր փեսան բոլորովին անմեղ է եւ թէ ճշմարտութիւնը պիտի յայտնուի անպատճառ: Խանութին մէջ գտնուած արեան հետքերը կը պատկանին իր աղջկան՝ Տիկ. Ալմազեանի, որ երկար ատենէ ի վեր արիւն կը թքնէր եւ արիւնահոսութիւն կ'ունենար: Երեք ամիս Բոշէնի հիւանդանոցը պառկած է: Տիկին Մօքէն աւելցուցած է թէ իր բնակարանին մէջ ալ այն սենեակը ուր իր աղջիկը կը պառկէր, արեան նման հետքեր կան:

Անընդհատ աշխատանք

«Թայմզ»ի Թղթակիցը Բիկայէն կը հեռագրէ.

Դոնէցի հանքերուն մէջ «անընդհատ աշխատանք» և հնգօրեայ շաբաթ մտցնելու ձեռնարկը այնքան բուռն ընդդիմութեան բախեցաւ հանքագործներու կողմէն, որ իշխանութիւնները ստիպուեցան փոխել իրենց ծրագիրը: Քանի մը հանքագործներ ուղղակի մերժեցին ընդունիլ նոր դրութիւնը, հետեւաբար և համայնավար կուսակցութիւնը որոշեց պրոպագանդի պայքար սկսիլ՝ հանքագործները համոզելու համար այս նորութեան առաւելութիւններուն: Փոխանակ անմիջապէս պարտադրելու հնգօրեայ աշխատանքը, որոշուեցաւ կամաց կամաց գործադրել՝ մինչեւ որ հանքագործները «հոգեբանօրէն պատրաստուին»: Դոնէցի պետական ածուխի թրըստի Նախագահ Լոմոֆ յայտարարեց թէ՝ այս ձեւով մինչեւ նոր տարի կարելի պիտի ըլլայ հնգօրեայ շաբաթը ներմուծել Դոնէցի հանքերէն կէսին մէջ:

Հանքագործները աղմկալի միտինգ մը գումարեցին: Հռետորներէն մէկը՝ Սվիրիտով ըսաւ՝ թէ ա՛լ բաւական հասկցան բոլշեւիկեան սիստեմը: Կը բաւէ որքան դրամ զանձեցին իրենցմէ՝ ներքին փոխառութեանց համար: Իրենց վիզերը լուծի տակ առնուած են, բայց այդ լուծը շուտով պիտի խորտակուի: Երկրորդ հռետոր մը՝ Սիտէրոֆ՝ ըսաւ թէ «անընդհատ»ի ծրագիրը նոր խաբեբայութիւն մըն է, որուն հակառակեցան Բուխարին և աջ թեւի վարիչները: Անոր նպատակն է գիրենք աւելի ստրկացնել:

Ուրիշ ճառախօսներ պահանջեցին ջնջել առեւտրական սեղմումները, քանի որ կառավարութիւնը անկարող է կերակրելու և հագուեցնելու հանքագործները:

Սանասարեան խանի շուրջ

Ինչպէս գրած էինք, Պոլսոյ Պատրիարքարանի փաստաբանները զեկուցագիր (փրոթէսթօ) ղրկած են Սանասարեան խանի 45 վարձակալներուն: Զեկուցագիրը կը յայտնէ թէ դատը շահուելու ճամբուն մէջ է, քանի որ Քաղաքային Բ. Ատեանին որոշումը բեկանուած է վճռաբեկ ատեանին կողմէ: Հետեւաբար, վարձքերը պէտք չէ յանձնուին Կուսակալութեան: Ցետոյ կ'առաջարկէ վարձակալներուն որ այս վարձքերը յանձնեն դատարանի, եթէ չեն ուզեր պատասխանատու ըլլալ ապագային:

Գալով որոշումի սրբագրութեան (թասհիհը գարար) համար Կուսակալութեան բրած դիմումին, ցահագրգռուող շրջանակները գիտել կուտան թէ տրուած որոշումը հաւանական ոեւէ փոփոխութեան չի կրնար ենթարկուիլ, նկատելով որ սրբագրութեան առաջարկը պիտի քննուի այն դատարանին կողմէ, որ տուած է բեկման որոշումը. իսկ յայտնի է որ այս որոշումը միաձայնութեամբ տրուած է:

Մէկ երկու շաբաթէն վերջնական պատասխան մը կը սպասուի Էսկիշէհիրէն:

Հելլէնաթուրք նաւամարտ

ԱԹԷՆՔ 20 հոկտ.— Հելլէն եզերապահ նաւ մը, Միտիլլի կղզիին մօտերը հանդիպեցաւ մաքսանենգ թուրք նաւու մը, որ կը փորձէր բեռը պարպել կղզիին մէջ:

Սովորական ազդարարութենէ վերջ, երկու նաւերուն միջեւ հրացանաձգութիւն մը փոխանակուեցաւ:

Ի վերջոյ թուրք նաւը յաջողեցաւ փախչիլ դէպի Անատոլուի եզերքը՝ ծովուն մէջ ձգելով իր բեռը:

Նատիր խան Թուրքիոյ բարեկամ

ԷՆԿԻՒՐԻ 20 հոկտ.— Աֆղանիստանի արտաքին նախարարը հեռագիր մը ուղղեց Թուրքիոյ արտաքին գործավարին, ծանուցանելով Նատիր խանի գահակալութիւնը եւ փափաք յայտնելով պահպանել եւ աւելի եւս ամրապնդել բարեկամական յարաբերութիւնները երկու երկիրներուն միջեւ:

∴ Անգլիական Հնդկաստան բնակող կարգ մը ազդեցիկ Աֆղաններ հակառակ արտայայտուած են Նատիր խանի թագաւոր հռչակուելուն դէմ եւ յայտնած թէ հաւատարմութիւն չպիտի երդուընան անոր:

Անգլերէնը պարտաւորիչ Թուրքիոյ մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն.— Թուրք կառավարութիւնը կը ծրագրէ պարտաւորիչ դարձնել անգլիերէնի ուսուցումը բոլոր դըպրոցներուն մէջ, որովհետեւ կ'ուզէ նոր մտայնութիւն մը տալ Թուրք ժողովուրդին, հիմնուած կեանքի մասին ամերիկեան յղացումներու վրայ:

Դպրոցները արդէն բացարձակ հրաման ստացած են այլեւս չդասաւանդել արաբերէն ու պարսկերէն լեզուները, որոնք, ինչպէս յայտնի է, Թուրքերէնի հիմնաքարերը կը կազմեն:

Բեսեդովսկիի պարագան

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.— Գերագոյն դատարանի դատախազը քննելով Փարիզի խորհրդային դեսպանատան մէջ դրամական զեղծումներու մասին իրեն ղրկուած թուղթերը, բաւարար գտաւ զանոնք՝ իբրեւ քրէական յանցաւոր ամբաստանելու եւ ըստ այնմ դատի ենթարկելու համար Նախկին խորհրդական Բեսեդովսկին:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովը այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ լաՓըթիթ Սուրսի սրահը: Մէթրօ՝ Օտէոն:

Օրակարգ՝ 1. Շրջ. ժողովի օրակարգի քննութիւն, 2. Պատգամաւորներու ընտրութիւն:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Զ. Ե. Ո. Մ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

27 Հոկտ. Կիրակի — Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ «ՌՈՍՏՈՄ»Ի ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

2 Նոյեմբեր 1929 ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը այս Զորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է: Ներկանալ անզամատոմսով:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի ժողովրդային Գրադարանը բաց է Երկուշաբթի եւ Զորեքշաբթի ժամը 7—8 եւ Հինգշաբթի օրերը ժամը 7 8.30: Դիմել՝ գրապահ ընկ. Գուրգէն Յովհաննէսեանի:

ՑՈՒՑԱՏԵՍ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Անիէր-Գուա Քոլոմպի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին 164 Rue des Bourguignons: Կարեւոր օրակարգ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեան որ Ուրլայի մէջ Ռէժիի հաշուակալ էր: Իզմիրի Հարդէն 20 օր վերջ Ուրլայի բանտէն նամակ ստացած է իրմէ: Անկէ վերջ լուր չեկայ: Իմացնել՝ Mme D. Mekinianի, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել:

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Հայկ. Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Փարիզի մասնաժողովը որոշած է հայ լեզուի եւ ազգային պատմութեան շաբաթական դասընթացքներ հաստատել 6էն 14 տարեկան երկսեռ հայ դպրոցականներուն համար, առայժմ հետեւեալ չորս վայրերու մէջ.—

Փարիզ՝ Bellevilleի շրջանակը.

Արուարձաններ Alfortville, Bois-Colombes-Asnières, La Garenne, Enghien-les-Bains.

Այս դասընթացքները պիտի բացուին անմիջապէս որ իւրաքանչիւր շրջանակի համար նուազագոյն 20 աշակերտներ արձանագրուին:

Դասաւանդութիւնները տեղի պիտի ունենան ամէն Հինգշաբթի, կէսօրէն առաջ կամ ետք, ըստ յարմարութեան, եւ պիտի տեւեն 2 ժամ:

Փարիզի մասնաժողովը պիտի փութայ նման դասընթացքներ հաստատել Փարիզի եւ արուարձաններու ուրիշ հայաշատ շրջաններուն մէջ, երբ իր այս առաջին ձեռնարկները արժանանան հայ ծնողքներուն քաջալերանքին.

Վերոյիշեալ չորս վայրերու հայ ծնողքները կը հրաւիրուին անմիջապէս արձանագրել տալ իրենց մանչ կամ աղջիկ զաւակները, մասնաժողովիս ուղղելով հետեւեալ յանձնառագիրը.

«Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Մասնաժողովէն կը խնդրեմ իմ . . . տարեկան . . . . . անուն զաւակս ալ արձանագրել . . . . ի շրջանակին մէջ բացուելիք հայ լեզուի եւ ազգ. պատմութեան դասընթացքներուն.

Ստորագրութիւն եւ հասցէ ծնողքին:»

Յարգոյ ընթերցողներէն կը խնդրուի չահագրգռուող ծնողքներուն հաղորդել մեր այս հրաւէրը:

Հայկ. Բ. Ը. Միութեան
Փարիզի մասնաժողով

Հասցէ՝ Monsieur K. Agathon
11 Square Alboni, Paris (16e).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ԱՆԳԼԻԱ
ԵԳԻՊՏՈՍ
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տղ. 10 տղ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929
23 OCTOBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1092 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԴԷՊԻ ՀԱՐԱՒ, ԴԷՊԻ ԳԱՒԱՌ

Գաւառներէն հատ-հատ երիտասարդներ կուգան Փարիզ, հրապուրուելով Լոյս-Քաղաքի հմայքէն, փառքէն և աղմուկէն։

Որքան ալ համաճարակի մը հանգամանքը ստացած չըլլայ այս երեւոյթը, արժանի է մասնաւոր ուշադրութեան։

Ճիշդ այնպէս ինչպէս ուրիշ գաղութներէ հոսանքը՝ դէպի Ֆրանսա եւ աւելի հեռաւոր երկիրներ։

Մենք միշտ ալ յորդորած ենք որ իւրաքանչիւր համրանք Հայ իր տեղին վրայ, եւ չխաբուի զանազան առասպելներէ։

Ամէն տեղ ալ, պատառ մը հացի պայքարն է որ կը մղուի, եւ ամէն տեղ ալ, օտարութեան կսկիծն է որ կը կրծէ մեր սիրտը։ Եթէ Ֆրանսայի մէջ աւելի լայն միջոցներ կան տնտեսութիւն շահելու, կա՛ն, միեւնոյն ատեն, աւելի ծանր փորձանքներ։ Եւ յետոյ, պալքանեան երկրի մը կամ Սուրիոյ մէջ ալ ձեռք միայն կը յոգնի ընտանիք ապրեցնելու համար, իսկ այստեղ ընտանիքին գրեթէ բոլոր անդամները շարժման մէջ են, միշտ պատառ մը հացի համար։

Մնալով այս տեսակէտին վրայ, կ'ուզէինք նոյն խորհուրդը տալ արդէն Ֆրանսա հաստատուած տարագիրներուն, մասնաւորապէս երիտասարդներուն։

— Ո՛րքան հեռու Փարիզէն, այնքան լաւ։ Մնացէք ձեր տեղերը, գո՛ւք, միջին եւ հարաւային Ֆրանսայի գիւղերուն եւ քաղաքներուն մէջ ինկած ընկերներ եւ քաղաքացիներ։ Մի՛ հաւատաք Փարիզէն արձակուած հրթիռներուն։

Մնացէք ձեր տեղերը ոչ միայն գործի հանգստութեան, այլեւ ձեր առողջութեան համար, որ ձեր միակ եւ ամէնէն թանկագին հարստութիւնն է։ Արեւ ունիք, օդ ունիք եւ կանանչ ու պայծառ շրջապատ։ Ամէնէն անճարակը, ձեր մէջ, կրնայ հիւղակ մը ունենալ, կամ վարձել երկու սենեակ՝ ծաղիկներու եւ ծառերու շուքին տակ։ Ձեր վաստակը աւելի պակաս չէ Փարիզէն։ Ոչ ալ ձեր վայելքը, եթէ այդ խայծն է որ այս լպրծուն պողոտաներուն վրայ կը մղէ ձեզ։ Ֆրանսայի երկինքը նոյն շնորհները փռած է ամէն տեղ եւ մեծ չէ տարբերութիւնը քաղաքէ քաղաք։

Իսկ մասնաւորապէս հաւաքական, համախումբ կեանքի տեսակէտէն, որ անհրաժեշտ պայման է մեր ցիրուցան բազմութիւններուն համար, անհամեմատ աւելի նպաստաւոր է հարաւի գաւառի միջավայրը, իբրեւ աւելի ամփոփ եւ նուազ յոգնեցուցիչ։ Եւ արդէն ամբողջ շրջաններ դարձեր են հայկական։ Մարսէյլի եւ Լիոնի նահանգներուն մէջ գիւղեր կան ուր բացառաբար Հայեր կը բնակին։ Շատեր նոյնութեամբ այս երկիրը փոխադրած են իրենց բարքերն իսկ։ Մինչեւ անգամ հագուստ-կապուստը (կարտան, Տէսին եւն.)։ Եւ այցելուն գոհունակութեամբ կը դիտէ լեցուն եւ կարմիր դէմքերը մեր յորքաշ գիւղացիներուն, մէջեւ անոնք արօրին տեղ հանքափորի լապտերը կը պտտցնեն գետնին տակ, գետնէն մինչեւ հինգ հարիւր մեդր խորերը։

Ի հարկէ ոչ մէկը իրաւունք ունի զրկելու գաւառի մեր հայրենակիցները՝ Փարիզը տեսնելու պատեհութենէն։ Բայց ուրիշ բան է Փարիզը տեսնել, եւ բոլորովին ուրիշ բան՝ այնտեղ հաստատուիլ ապրուստի համար։

Շատեր, տեղական հրապոյրներէն զատ, հայկական տեսակէտով ալ առաւելութիւններ կը տեսնեն Փարիզի մէջ։ Այս առթիւ, տեղն է յիշել Սելանիկէն եկած ընկերոջ մը մէկ դիտողութիւնը.

— «Մեր տղաքը Փարիզ քաշելու մեղքը կ'իյնայ «Յառաջ»ի վրային։ Անոր չորրորդ էջին հանդէսներու, ժողովներու ազդերը մեծապէս կ'ազդեն դրսեցիներուն վրայ...»։

Իսկապէ՞ս։ Եթէ այդ յայտարարութիւնները կեանքին չափ են, ո՞վ կը զրկէ ձեզ նոյն շարժումը արտայայտելու ձեր իսկ միջավայրին մէջ, բարի՛ ընկերներ։

Ճիշդ է, «երեւելիներ» շատ կան Փարիզի մէջ։ Բայց այդ «երեւելիները», այդ զոց եղած անունները ի՛նչքան դեր ունին երիտասարդական եռուզեռին մէջ, որ երեւան կուգայ պարբերաբար, տօնական օրերու առթիւ, կամ իբրեւ ընթացիկ պարտականութիւն։

Ինչո՞ւ այսքան անուշ կը հնչէ փարիզեան թմբուկը, երբ ամէն տեղ ալ, նոյն տարրը, նոյն արի եւ խանդավառ երիտասարդութիւնն է որ հանդէս, ժողով, մրցում կամ թատրոն կը կազմակերպէ, ամբողջ բազմութիւններ կը համախմբէ ու կ'ոգեւորէ, կը թարմացնէ ու կ'ապրեցնէ։ Ինչո՞ւ նոյնքան սրտի չխօսի նոյն տարրին ձեռքով կազմակերպուած հանդէս մը Ֆիլիպէի, Սելանիկի, Պէյրութի, Գրիւսէլի, Մարսէյլի կամ Լիոնի մէջ։

Նիւթէն շեղեցանք։ Բայց հարկ էր ուղղել այս տարօրինակ թիւրիմացութիւնը։

Տարիներով մեր նշանաբանը եղաւ, եւ այսօր աւելի քան երբեք պիտի ըլլայ — դէպի Երկիր։ Իսկ մինչ այդ — մինչեւ որ դուռները բացուին առանց զարնուելու, առանց աղաչանքի և ակնարկութեան, հեռո՛ւ Փարիզէն, ընկերներ եւ քաղաքացիներ։

Իսկ առանձնապէս Ֆրանսայի մէջ, դէպի հարաւ, դէպի գաւառ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՕԾՈՒՄ ԵՒ ՓԱԿՈՒՄ

Ազդարար այս խորագրին տակ կը գրէ (16 Հոկտ).

— «Հալէպի «Եփրատ» թերթը կսկծալի լուր մը կը բերէ.— տեղւոյն կեդրոնական վարժարանին խնամակալ մարմինը հրաժարած եւ հրաժարականը ընդունուած ըլլալով, դպրոցը չպիտի վերաբացուի այս տարեշրջանին։

Լուրը կսկծալի է կրկնակ տեսակէտով.

Նախ կը մարի ճրագ մը, որ անցեալ տարի վառեցաւ այնքան խանդավառութեամբ եւ յուսահատու պայմաններու տակ։

Այն պահուն, երբ օտար գոյնզգոյն վարժարաններ իրենց կը քաշէին հայ պատանիները եւ մեծ մասով կ'այլասերէին, աւելի քան անհրաժեշտ էր ունենալ միջնակարգ վարժարան մը, որ ոչ միայն լեցնէր հայ տղուն միտքը, այլ եւ մշակէր անոր սիրտն ու նկարագիրը, համաձայն տոհմային առողջ պահանջներու։ Այդ հաստատութիւնը միեւնոյն ատեն պիտի դառնար տեսակ մը ուսուցչանոց, մշակներ պատրաստելով գիւղական նախակրթարաններու համար։ Գաղութ մը, որ աւելի քան 100.000 Հայ կը համրէ, պէտք է գոնէ մէկ կեդրոնական ունենար, օտարներու տասնին դէմ։ Որովհետեւ միայն այս կերպով պիտի կրնար արդարացնել իր նախակրթարաններուն գոյութիւնը, թոյլ չտալով որ հայ պատանին անհարազատ յարկերու տակ մոռնայ իր սորվածները եւ բոլորովին տարբեր շունչով մեծնայ։

Բայց ահա, հազիւ տարի մը բոլորած, այդ պլպլուն մոմը կը մարի, ու ընդ միշտ։

Նիւթականի չգոյութիւնը, որ գլխաւոր չքմեղանքը պիտի կազմէր, մեծ դեր չունի ներկայ պարագային։ Արդարեւ, ցաւագին զուգադիպութեամբ մը, երբ ասդին հոգեվարք ինկած էր նորափթիթ կեդրոնականը, անդին կը խայտար ժամն ու ժամուորը, ծնծղաներու եւ խնկոցներու երաժշտութեան մէջ։ Մե՜ծ տօն էր, հրճուանքի ու վերացումի պահ.— երկու վարդապետ եպիսկոպոս կը ձեռնադրուէին։ Ոտքի էր ամբողջ Հալէպը, իր հայ եւ օտար բակչութեամբ։ Հեռաւոր վայրերէ, ահագին ծախք եւ զոհողութիւն յանձն առնելով, եպիսկոպոսներ ու վարդապետներ եկած են։ Օտար կրօնական պետեր ու երեւելիներ մասնաւորաբար հրաւիրուած են։ Ծերունազարդ կաթողիկոսը գեղագոյն զօրաշարժի մը ենթարկած է իր դասալիք ուժերը, որպէս զի հանդէսը ըլլայ կատարեալ ու տպաւորիչ։

Օծումէն յետոյ, ճառեր, պատուասիրութիւններ եւ հացկերոյթներ, պաշտօնական ընդունելութիւն եւ այցելութիւն, շնորհաւորութիւններու փոխանակում, նուէրներու եւ մետալներու յանձնում եւն. եւն.։

Իսկ ասդի՛ն.— մտքի եւ լոյսի խորան մը որ կը խաւարի անշշուկ, առանց նոյնիսկ հառաչանք մը խլելու։ Կը խաւարի, ձէթի՝ դրամի չգոյութեան երեսէն, երբ անդին *երկու հազար* թրքական ոսկիի մօտ գումար մը կը հալի, որպէս զի երկու վարդապետներ եպիսկոպոսական տիտղոս ստանան...։

Անդին օծում, ասդին փակում։

Եւ տակաւին սիրտ ունինք եղածը «*խանդավառութեան տօն*» նկատելու, այն ալ «*ազգային*»ն»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անգլօ-թրքական դաշինք

"Տէյլի Թէլէկրաֆ,, որ լաւատեղեակ է արեւելեան գործերուն, խօսելով անգլ. նաւատորմի Պոլիս այցելութեան մասին, դիտել կուտայ.—

Աւելի աւելի որոշ նշան մը չի կրնար ըլլալ այս մասին, թէ հիմա ուրիշ հով մը կը փչէ Պոլսոյ մէջ, որ երկար տարիներէ ի վեր Եւրոպայի փոթորիկի կեդրոնը նկատուած էր։ Անգլ. նաւատորմին այցելութիւնը կը զուգադիպի այն շրջանին, երբ բանակցութիւններ կը կատարուին անգլօ-թուրք բարեկամական դաշինքի մը մասին։ Բայց այս դաշինքը պաշտպանողական կամ յարձակողական չպիտի ըլլայ եւ պէտք չպիտի թողու որ ո եւ է կողմ կասկածի մատնուի։ Այդ դաշինքին նպատակն է միայն ամրապնդել արեւելեան Եւրոպայի խաղաղութիւնը։

... Էնկիւրիի մէջ լուր չունին դաշինքի մասին եւ կը յայտարարեն թէ Անգլիա սովորութիւն չունի բարեկամական դաշինքներ կնքելու։

Անգլիական նաւատորմը մեկնեցաւ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ անգլ. նաւարաժինը մեկնեցաւ կիրակի ժամը 7.15ին։

Մեկնելէն առաջ, ծովակալ սըր Ֆրէտէրիք Ֆիլտ ընդունեց լրագրողները, որոնց յանուն անգլ. նաւատորմին շնորհակալութիւն յայտնեց Թուրքիոյ մէջ գտած ընդունելութեան համար թէ՛ իշխանութեանց եւ թէ ժողովուրդին կողմէ։ Աւելցուց թէ «շատ գոհ է, որ վերահաստատուած է աւանդական հին բարեկամութիւնը երկու նաւատորմերուն միջեւ։ Ցետոյ յոյս յայտնեց թէ յաճախակի այցելութիւններ պիտի տայ ապագային։

Շաբաթ օր անգլ. օդանաւերը նոր թռիչքներ կատարեցին «Գըրէյճըս» օդանաւատարին վրայէն։ Ներկայ էին 100է աւելի Թուրք սպաներ եւ օտար զինուորական ու նաւային կցորդներ։ Կեղծ յարձակում մը փորձուեցաւ «Գըրէյճըս»ի վրայ։

Ո՛չ մէկ դրական փաստ Ալմազեանի դէմ

Միքայէլ Ալմազեան կը շարունակէ մնալ Սանթէի բանտին մէջ՝ ամբաստանուած՝ իբրեւ սպանիչ Ֆրէտէրիք Րիկօտէնի։

Ոստիկանութիւնը ու հարցաքննիչ դատաւոր ո՛չ մէկ ջախջախիչ փաստ կրցան գտնել ցարդ՝ ապացուցանելու համար Ալմազեանի յանցապարտութիւնը։ Սակայն կարգ մը կասկածելի պարագաներ մղեցին Պ. Մաթիֆասը զայն ամբաստանել իբրեւ մարդասպան։

«Փառի Միտի»էն յետոյ, «Ժուռնալ»ի, «Ամի տիւ Փէօփլ»ի և ուրիշ թերթերու լրաբերներն ալ՝ արժանահաւատ վկայութեանց վրայ յենած՝ կը հաստատեն թէ խանութին մէջ գտնուած արեան հետքերը Տիկին Ալմազեանի կը պատկանին։ Այս վերջինը շարունակ քիթի արիւնահոսութիւն կ'ունենար։

Մասնաւոր քննիչ մը ղրկուեցաւ Լիլ՝ Փարիզ բերելու համար Րիկօտէնի հագուստները, որոնց վրայի արեան հետքերը պիտի բաղդատուին Ալմազեանի տափատին վրայի արեան բիծին հետ։ Նոյնպէս քննութիւն պիտի կատարուի թէ՝ Ալմազեան վերջին անգամ ե՞րբ Լիլ գացած է։

Դեռ բոլորովին չէ լուսաբանուած թէ Ալմազեան ի՛նչպէս անցուց իր ժամանակը սեպտ. 9ին։ Հակառակ իր հաւաստումին, չի հաստատուիր թէ ինքնաշարժի վարիչի դպրոցը գացած ըլլայ նոյն օրը։

Դատական իշխանութիւնը զանազան ուղղութիւններով գործի լծուած է՝ մութ մնացած բոլոր կէտերը լուսաբանելու եւ ճշմարտութիւնը երեւան հանելու համար։

Հելլէնաթուրք խզումը

«Թանի»ի Աթէնքի թղթակիցը կը հեռագրէ.

Հանրային կարծիքը ցաւով կ'արձանագրէ անորոշ պայմանաժամով ընդհատումը աշխատանքներուն Պոլսոյ Խառն Յանձնաժողովին, որուն պաշտօնն էր հաշուեյարդարի ենթարկել հելլէն-թուրք բնակչութեանց փոխանակութեան գործերը։

Այսպէս՝ Յունաստան կը նկատէ թէ՝ 18 ամիսէ ի վեր Թուրքիա յաջորդաբար չորս անգամ ձախողեցուց համաձայնութեան մը կարելիութիւնները.—1. Երբ Միխալաքոփուլոս առաջարկեց մեծ պետութեան մը իրաւարարութիւնը, 2. Երբ Յունաստան ընդունեց Յանձնախումբի չէզոք անդամներուն յուշագիրը՝ համաձայնութեան մը յանգելու լաւագոյն միջոցներու մասին. 3. Երբ Յունաստան վերջերս կրկնեց իրաւարարութեան առաջարկը. 4. Վերջապէս այսօր, երբ Յանձնաժողովը կ'ընդհատէ իր աշխատանքները, որովհետեւ Թուրքերը կը հակառակին վճռաբանութեան ենթարկել իր առաջարկները։

Թուրքիա չուզելով ընդունիլ նաեւ Ազգերու Դաշնակցութեան դիմելու հելլէնական առաջարկը. "Փրոյա,, դիտել կուտայ թէ այսուհետեւ կը մնայ միայն երկու կառավարութեանց միջեւ ուղղակի բանակցութեան միջոցը։

Պոլսոյ Ճերմակ Ռուսերը

Պոլսոյ ճերմակ Ռուսերու սեփական կալուածներու հաշուեյարդարը կը շարունակուի։ Այդ կալուածները Տէֆթէրտարութեան կողմէ մաս մաս կը ծախուին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՄԻ ԹՈՂՈՒՔ ՈՐ ՄԱՐԻ ՃՐԱԳԸ

Հոկտ. 2ին, խմբագրականով մը ուշադրութեան կը յանձնէինք Քալամաթայի մէջ բացուած մանկապարտէզի մը տագնապը։ Երկաթագործ Մանուէլ, իր անձուկ միջոցներէն զոհելով, բացեր է այդ մանկապարտէզը, ուր կ'ուսանին 22 մանուկներ։ Այս տարի վախ կայ որ փակուի մանկապարտէզը, որովհետեւ ամիսը 350-400 դրախմի բաց ունի։

Թոյլ պիտի տա՞նք որ ամսական 100-130 ֆրանքի կամ տարեկան 1500 ֆրանքի համար մարի այս ճրագը...

Սրտցաւ հայրենակից մը կը գրէ.

— «Կարդացի ձեր խմբագրականը, Քալամաթայի (Յունաստան) մանկապարտէզի մասին (2 Հոկտ)։ Հարուստ չեմ, ոչ ալ խոշոր կամ միջակ առեւտրական մը։ Սակայն սերունդի դաստիարակութեան համար արձակուած ճիչերու հանդէպ չեմ կրնար անտարբեր մնալ։ Ինձ կը թուի թէ ունեւոր հայ ճշմարիտ քաղաքացի եթէ ցանկութիւն ունենայ, կրնայ ամսական 50 ֆրանք խնայել ու յատկացնել դպրոցի, մանաւանդ մանկապարտէզի գործին. կարճ՝ տարեկան 600 ֆր.։ Այս գրութեամբ կը խոստանամ անձնապէս հայթայթել, ամսական կանխիկ 50 ֆրանք, կամ եռամսեայ 150 ֆրանք։ Եթէ մանկապարտէզը զանազան մանկական պատկերներու, և առարկաներու պէտք ունի, յանձն կ'առնեմ նոյնպէս կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ ուղարկել, մէկ անգամուան համար միայն»։

Կը խնդրենք մեր հայրենակցէն անմիջապէս ընթացք տալ իր որոշման։

ՖԷՅՍԱԼ ՍՈՒՐԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐ ?

Սուրիական խորհրդարանի ազգայնական անդամները ժողով մը գումարած են ուսումնասիրելու համար Սուրիոյ քաղաքական կացութիւնը եւ որոշած մասնաւոր պատուիրակութիւն մը ղրկել Փարիզ, խորհրդարանի նախագահ Հաշիմ պէյ Աթասիի նախագահութեամբ։

Կ'ըսուի թէ Նէճտի ներկայացուցիչն ալ պիտի ընկերանայ այս պատուիրակութեան, նպատակ ունենալով արտաքին նախարարութեան միջոցաւ Էմիր Ֆէյսալի Սուրիոյ թագաւոր նշանակումը։

ՍՈՒԼԹԱՆ ՓԱՇԱ ԱԹՐԱՇԻ ՀՐԱՒԷՐԸ

Սուլթան Աթրաշ Սուրիական բոլոր քաղաքական կազմակերպութեանց պետերը Վատի Սէրհան կը հրաւիրէ հոկտ. 25ին՝ գումարելու համար «Ազգային Մեծ Ժողով» մը։ Սոյն ժողովի պարտականութիւնը պիտի ըլլայ ուսումնասիրել Սուրիոյ ներկայ քաղաքական կացութիւնը։

ՔԻՒՐՏ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ

Դամասկոսի մէջ 200ի մօտ Քիւրտեր ժողով մը գումարելով որոշած են բանալ արուեստից եւ արհեստից վարժարան մը, միայն քիւրտ ուսանողութեան համար։ Անմիջապէս հանգանակութեան ձեռնարկելով մեծ արդիւնք մը գոյացուցած են։ Մուհամմէտ Սաիտ պէյ, որ ծնունդով քիւրտ է, 200 արժեթուղթեր գնած է, իւրաքանչիւրը 20 ոսկինոց.

ՀԱՄԱՃԱՐԱԿ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Սուրիոյ Ֆրանսական մարզպանութիւնը հրամանագրով մը կ'արգիլէ Թուրքիայէն Սուրիա մուտքը ոչխարներու, կովերու եւ այլն խոտակերներու, ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ ուտեստեղէններու։ Այս արգելքի պատճառը Թուրքիոյ մէջ ծայր տուած տարափոխիկ հիւանդութիւնն է, որ մեծ աւերներ կը պատճառէ սահմանամերձ շրջաններուն մէջ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԻՋԱԳԵՏՔԷՆ

ՄՈՒՍՈՒԼԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Այս տարուան մայիսին՝ Նահր էլ Օմարի Գաղթ. Կոմիտէի նախագահը՝ Պ. Լեւոն Շաղոյեան Մուսուլ եկած էր ընդհատուած բանակցութիւնները շարունակելու համար տեղական կառավարութեան հետ։

Կառավարութիւնը բարեացակամ տրամադրութիւն ցոյց տուաւ և բանակցութիւնները դրական արդիւնքի յանգեցան։ Պետական կարգ մը անբնակ կալուածներ առաջարկուեցան, որոնց վրայ պիտի փոխադրուէր գաղթականութիւնը։ Նաեւ պաշտօնեայ մը նշանակուեցաւ Պ. Լ. Շաղոյեանի հետ երթալ տեսնելու կալուածները եւ յարմար հողերու մասին կառավարութեան տեղեկագիր ներկայացնելու համար։ Տրամադրուած կալուածներու վրայ կարգ մը պտոյտներէ ետքը՝ յարմար դատուեցան Զախօ գաւառի, Սլիվանա գաւառակի կարգ մը լքուած գիւղերը՝ Պասիտքէի գիւղախումբին մէջ։ Ցետոյ Պ. Լ. Շաղոյեան Պաղտատ մեկնեցաւ կեդրոնական կառավարութեան հետ վերջնական եզրակացութեան յանգելու եւ օրինական ձեւակերպութիւնները լրացնելու համար։

Կառավարութեան ներկայացուցչի հետ առաջին տեսակցութեան իսկ պետական բարեացակամութիւնը բացայայտ էր, եւ գաղթականութեան տեղափոխութեան ծրագիրը համամտութեան արժանացած։ Նախկին գիւղերուն փոխարէն առաջարկուած էին նորերը, դարձեալ Սլիվանա գաւառակին, բայց փոխանակ Պասիտքէի գիւղախումբին, Սիմէլի գիւղախումբին մէջ։ Դարձեալ Պ. Լեւոն Շաղոյեան պէտք էր երթար սոյն գիւղերը տեսնելու։ Կառավարութեան կողմէ հրամանագիր գրուեցաւ գաւառապետին, հարկ եղած դիւրութիւններն ընծայելու համար անոր։ Այս գիւղերը աւելի յարմար դատուեցան։

Գաղթականութեան տրամադրուած գիւղերն են Հավրէսք, Խրաբ Պիրան, Ավա Թահլ, Ավա Զարիկ, Բօթի եւլն., բոլորն ալ աւերակ։ Հողը թէեւ անջրդի, բայց պարարտ եւ բարեբեր է, և երկար ժամանակէ ի վեր ցանուած չըլլալով, կը խոստանայ լաւ հունձք տալ։ Եղած ջուրը՝ որ հազիւ կը բաւէ խմելու, աղբիւրի ջուր ըլլալով, առողջարար է, ինչպէս եւ կլիման, գոնէ երեւութապէս։

Պ. Լ. Շաղոյեանի այցելութենէն վերադարձին, երկուստեք վերջնական համաձայնութիւնը կայացաւ, եւ անմիջապէս անհրաժեշտ ձեւակերպութիւնները կատարուեցան եւ արտօնուեցաւ գաղթականութեան փոխադրութիւնը։

Թէեւ վերոյիշեալ գիւղերուն վրայ կրնայ տեղաւորուիլ 500 ընտանիքէն աւելի, բայց առայժմ 100 տուն պիտի փոխադրուի։ Ասոնց հաստատուելէն ու ապահովուելէն ետքը՝ եթէ յարմար տեսնուի, մնացածներն ալ պարբերաբար պիտի փոխադրուին։

Կառավարութիւնը միայն ձրի հողեր կը տրամադրէ գաղթականութեան, այն ալ պետական տուրքերը գանձելու պայմանով. իսկ նիւթական օժանդակութիւն չստանձներ։ Միայն յոյս կայ որ գոնէ երկաթուղիով գաղթականներու փոխադրութեան գինը զեղչուի։ (Ընտրուած գիւղերը Մուսուլէն երեք ժամ հեռու են ինքնաշարժով)։

Պ. Լ. Շաղոյեան հարկ եղած կարգադրութիւնները տեսաւ գաղթականներու ընդունելութեան, փոխադրութեան եւ տեղաւորման համար։ Մուսուլի թաղական խորհուրդը բացառիկ նիստ մը ունեցաւ, եւ Գրիգոր Քահանայի նախագահութեամբ յանձնախումբ մը ընտրեց հետեւեալ անձերէն. Պ. Պ. Սարգիս Սարգիսեան, Պ. Աբրահամ Էմիրեան, Պ. Գրիգոր Սերոբեան, Պ. Սամուէլ Հէքիմեան և Պ. Յակոբ Գզիրեան։ Նաեւ յանձն առաւ կայան մը վարձել Մուսուլի մէջ։ Իսկ տուն շինութեան համար պէտք եղած փայտեղէնի, լծկան անասուններու եւայլն կարեւոր բաներու գնման հոգողութիւնը յանձնուեցաւ Պ. Սարգիս Զազմազճեանին, որ գաղութիս ամէնէն երէց և փորձառու անդամն է։

Ուրախալի է որ Մուսուլի գաղութը ջերմապէս համակրեցաւ այս ձեռնարկին, մանաւանդ անձամբ տեսնելով թափուած ջանքերը։

Պ. Լ. Շաղոյեան սեպտ. 25ին Պաղտատ մեկնեցաւ եւ շուտով կը սպասուի գաղթականներու առաջին խումբի ժամանման։ 20—30 ընտանիք Պաղտատի գաղթակայանէն ճամբայ պիտի ելլեն, իսկ մնացածները Նահր էլ Օմարէն։ Այս գաղթականութեան յառաջապահները անմիջապէս որ իրենց տրամադրուած գիւղերը հասնին, պիտի սկսին տուներու շինութեան նախապատրաստական աշխատանքներուն, այսինքն՝ պիտի սկսին աղիւս պատրաստել ո՛չ միայն իրենց, այլ եւ ամբողջ գաղթականութեան։ Աշխատանքները հաւաքաբար յառաջ պիտի տարուին եւ ոչ անհատաբար։ Պաղտատի գաղթականութիւնը ղրկելէն ետքը Պ. Շաղոյեան Պասրա պիտի մեկնի այնտեղիններն ճամբայ հանելու։ Արդէն գաղթականութիւնը կազմ ու պատրաստ կը սպասէ։ Առաջին առթիւ պիտի տեղափոխուին նիւթականէ եւ աշխատանքէ զուրկ աշխատաւոր ձեռքերը։

Փոխադրուած 100 ընտանիքի իւրաքանչիւր անդամին համար փոխադրութեան ծախք կը նախատեսուի մօտաւորապէս 25 30 րուփի. 100 բնակարանի շինութեան՝ 100 խոշոր գերան, հատը՝ 7.8 րուփի. 5000 կտոր փայտ 7 8 ոտնաչափ երկայնութեամբ, 100ը 8-9 րուփի, իւրաքանչիւր բնակարանի համար դուռ, պատուհան եւայլն մօտ 7-8 րուփի. Հողագործութեամբ պարապելու համար 100 զոյգ եզ. զոյգը 100 - 140 րուփի, 100 արօր, խոփերով եւ պարագաներով, հատը 10-12 րուփի, տուներու ծածքի համար Պաղտատէն 500 «խսիր» պիտի բերուի, որոնց մօտաւոր գինը ծանօթ չէ։ Սերմնցուի եւ հացի համար մինչեւ նոր հունձքը գոնէ 6-700 Թաղար ցորեն պէտք պիտի ըլլայ, որուն Թաղարը կ'արժէ 21-26 րուփի. Թող ուրիշ ուտելիքի եւայլն զանազան ու բազմապիսի ծախքերը, զորս այժմ նախատեսել կարելի չէ։ Ասկէ զատ անհրաժեշտ են ջորիներ եւ իւրաքանչիւր ընտանիքի համար գոնէ կթան կով մը կամ քանի մը ոչխարներ։

Եթէ գաղթականութիւնը մինչեւ հոկտեմբերի վերջերը կարենայ իր տեղը հաստատուիլ եւ բնակարան շինել, այն ատեն կարելի պիտի ըլլայ՝ գետինը անձրեւէն կակուղնալէն ետքը՝ մաս մը հացահատիկ ցանել, իսկ գարնան հերկ պիտի ըլլայ 1930ի աշնան ցանուելու համար։ Այս կողմերը գարնանացան կարելի չէ, միայն աշնանացանը կը յաջողի։ Ուրեմն ժողովուրդը բաւական նեղութիւն պիտի քաշէ ապրուստի կողմէն, մինչեւ որ կարենայ իր աշխատանքի պտուղը վայելել։ Գալիք ամրան իրենց քաղելիք հունձքը՝ յաջող ըլլալու պարագային չի կրնար զանոնք ապահովել յաջորդ տարուան, եւ 1930 1931ի շրջանին ալ օգնութեան պէտք պիտի ունենան մինչեւ իրենց հունձքի հասնիլը։ Թէեւ սկիզբի շրջանին գաղթականութիւնը նեղութիւն պիտի կրէ, բայց մեծ յոյս կայ որ սահմանային իր ապրուստը չափով մը պիտի ապահովուի եւ պիտի ազատի այն անտանելի կեանքէն, զորս կը քաշէր Պասրայի շրջանին մէջ, կիզիչ արեւին տակ՝ դատապարտուած անգործութեան եւ առօր յարակից զրկանքներուն։

Իրաքի մէջ՝ Մուսուլի հիւսիսային շրջանը, որուն կլիման կը մօտենայ մեր երկրի կլիմային, իր ընդարձակ, առմայի ու բարեբեր հողերով ամէնէն յարմարն է հայ գաղթականութեան։ Եւ հիմակուան փոխադրուող 100 ընտանիքը հոն հաստատուած Արմշատցիներուն հետ պիտի կազմեն այն կորիզը ուր՝ կառավարութեան բարեհաճ թոյլտուութեամբ՝ պարբերաբար պիտի փոխադրուին Նահր-էլ-Օմարի եւ այլ զանազան շրջաններու երկրագործ աշխատաւոր ժողովուրդը։

Օգնել սոյն գաղթականութեան տեղաւորման եւ բարելաւման՝ կը նշանակէ օգնել ապագայ հայրենիքի վերաշինութեան, փրկելով անոր զաւակները թափառական կեանքի թշուառութենէն եւ այլասերումէն։

Օժանդակութեան պահանջը մեծ է եւ ասպարէզը բաց։ Պէտք է շտապել, եղբայրական բազուկը երկարելով թէ բարոյապէս եւ թէ նիւթապէս։

Մուսուլ ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ

Յ. Գ.— Այսօր, 28 սեպտ., Պաղտատէն տեղս հասաւ գաղթականներու առաջին խումբը՝ 44 հոգի, որոնց մեծ մասը տղամարդիկ են։ Ասոնք անմիջապէս իրենց տեղերը պիտի մեկնին եւ պիտի սկսին տուներու շինութեան նախապատրաստական աշխատանքներուն։

Նոյն

ՀԱՅ
ՆՈՐ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՇՈՒՐՋԸ

(վիճաբանական)

Ֆրանսերէն մեծ օրաթերթ «Թանի» քննադատական բաժին՝ երիտասարդ գրագէտ Անտրէ Թէրիվի յանձնուելուն առիթով՝ «Յառաջ»ի մէջ Պ. Շաւարշ Նարդունի, կը պանծացնէ այդ «նոր» ուժին յաջողութիւնը՝ իբր երիտասարդութեան յաղթանակը «հին»երու վրայ, նոյն ինքն կիսապաշտօնական պահպանողական օրկանին նուիրագործմամբը։ Պ. Նարդունի խանդավառ է դէպքին արթնցուցած ոգիէն եւ իրաւունք ունի։ «Ահա վերջապէս երիտասարդներն են,— կը գոչէ,— որ կը ճեղքեն մեծերու ընդդիմադրութիւնը, «կը հարթեն» տարէցներու յաւակնութիւնը, կը լուծեն ծերերու բռնակալութիւնը»։

Երեւոյթը իմացական շարժումի յեղաշրջումեան մէկ փուլն է եւ անոր դէմ առարկելի բան չկայ։ Պ. Նարդունի այս դէպքէն մեր մտաւորական կեանքին համար դաս մը՝ հանելով, կ'աւելցնէ. «Ու եթէ յաճախ նոր սերունդին, երիտասարդ շարժումներու մասին ողջոյնով ու խանդավառութեամբ կը խօսիմ, եւ անպայման գնահատութեան բառ մը ունիմ բերնիս մէջ, պատճառն այն է, որ կը փափաքիմ տեսնել մեր ազգային կեանքի թատերաբեմին վրայ, դերասանները փոխուած, երիտասարդացած»։ Ընդդիմախօսելի ոչի՛նչ՝ նաեւ այս անխուսափելի պահանջին դէմ, որ իրաւունքն է ժամանակին եւ մտաւորական յառաջդիմութեան։ Ամէն ինչ դէպի կատարելութիւն կը դիմէ եւ պէտք է դիմէ, հետեւաբար ստեղծուի փոփոխութիւն հինէն դէպի նորը, հինին նահանջով ու նորին յաղթանակով։ Փոփոխութիւնը կատարելութիւն կ'ըլլայ, երբ նորը յետադիմութիւն չդառնայ։

Պ. Նարդունիի լեզուին տակ կայ լաւ ակնարկ մը՝ զոր նիւթէն չշեղելու համար զանց կ'ընեմ։ Չի մերկացնելի զայն բաւականաչափ։

Պիտի փորձեմ այդ քօղարկուած նիւթը քրքրել։ Ան յաճախ ծեծուած է, բայց միշտ այժմէական է, իր լուծումը գտած չըլլալով։

Պ. Նարդունի յանկարծ ցոյց կ'ընէ «հին»երուն դէմ՝ որոնց «նոր»երու չհանդուրժելուն իրաւունքը կը ժխտէ։ «Հին»երու և «նոր»երու հակամարտութեան երեւոյթն ալ բնական չէ։ Նոյն իսկ անխուսափելի է։ Հարցը ո՞ր կողմին իրաւունք ունենալը ճշդելն է։ Նիւթը ուղղակի մասնաւորելով մեր գրական կեանքին, ի՞նչ կը գտնենք։

Հինները կ'ամբաստանեն նորերը թէ՝ հաճելի գրականութիւն մը չեն մշակեր։ Նորերն ալ կ'արհամարհեն հինները եւ կ'անցնին։ Ա՛յդչափ։ Այլամերժ արհամարհանք, առանց խորացած վերագնահատութեան։ Արհամարհանք՝ իբր անողոքելի անհաշտութեամբ տարամերժ նշանախօսք։ Ոմանց կողմէ՝ մինչեւ անգամ քանդուելու, այրուելու արժանի տարր, անոր համար միայն, որ «հին» էր։ Թո՛ղ ի՛նչ նորերուն՝ իրենց իրաւունքը քննադատական վերագնահատութեան՝ հիներու մասին, — . եթէ սակայն լուրջ, խոր ու գիտակից դատողութեամբ ըլլայ ան,— քանի որ անոնց գործը վերջ գտած է նոյն ձեւով որ կայ եւ կարելի է վճիռ արտասանել ամբողջական երկի մը շուրջը, յաջող կամ անյաջող։ Եւ զանոնք լսելու թէ ի՛նչ կ'ըսեն՝ գլխաւորաբար հինները՝ նորերու մասին, երբ քննադատութիւն կամ ամբաստանութիւն։

Երբ խմացուին բոլոր ըսուածները նորերէն շատերու մասին (արուեստի գիտակից ճանաչողութեամբ կազմուած բացառութիւնները դուրս հանուելով), մեղադրանքը կ'ամփոփուի մէկ վճիռի մէջ. «լեզու չեն գիտեր»։ Բէլ անգամ նորերը քննուած եւ դատուած են խորքի տեսակէտով։ Խորքը կուգայ ձեւէն ետքը։ Երբ ձեւը թերի է, խորքը ինքնին կը խաւարի, ինչ արժէք ալ ունենայ։ Նոյնքան ճշմարիտ է միւս կողմէ՝ որ արժէքաւոր խորքի յղացող միտքը՝ անհնար է որ անփոյթ ըլլայ նաեւ ձեւի գեղեցկութեան, որ քմայքի խնդիր չէ, այլ օրէնքի։ Խորքին բարձր ճաշակը ունեցող միտքը, ի՞նչպէս կրնայ ենթարկուիլ ձեւին անճաշակութեան, ձեւին թափթփածութեան, ձեւին անիշխանութեան, ուր տիրէ միայն՝ յանուն կարծեցեալ անհատական դրոշմի՝ անձնական քմայք, եւ ո՛չ թէ գրագիտական մաքրակրօնութիւն բարեւոր Օրինակ մը։ Պ. Նարդունի նոր մըն է, բայց նոր մը՝ որ հմտութիւն ունի, նիւթ ունի, մտածում եւ զգացում աշխարհ ունի, դիտելու, տեսնելու եւ արտայայտելու կարողութիւն ունի, ուրեմն եւ խորք ունի։ Ահա՛ թէ ինչո՛ւ համար նաեւ ձեւ ունի։ Եւ իր ձեւը՝ իր լեզուն՝ անթերի է եւ հակառակ իր բոլոր նորապաշտ եւ նորահնար խիզախումներուն՝ անվերածելի հաստատապետութեամբ դասական է ան. — կատարելագոյն տիպարը ձեւերուն։

Հիմա, նոյն ինքն իր տողերէն, հետեւինք իր փառաբանած «երիտասարդ» գրագէտին գրական նշանաբանին, որով ան արժանացած է գրուելու գրական աշխարհի ամէնէն խստապահանջ մէկ ատեանի։ Ժաք Պուլանժէի հետ իր հիմնած Grammaire-Clubի գլխաւոր առաջադրութիւնն էր ֆրանսերէն գրական լեզուին (*) մաքրութիւնը, բիւրեղացումը»։ «Մինչեւ այսօր Les Nouvelles Littérairesի մէջ քերականական ոստիկանութիւն կը կատարէ à la Ղազիկեան կամ Հորոյ»։ «Գրած է... փորձեր լեզուական եւ խմբագրական, ինչպէս նաեւ քննադատականներ լատիներէն եւ ֆրանսերէն»։ «Սակայն ինչ որ ամէնէն աւելի սիրելի կը դարձնէ զինք «Թանի» ընտրական մարմինին, իր լեզուին է եւ ազնիւ ֆրանսերէն լեզուին»։ «Բիւրեղ լեզու մը ունի, ինչպէս ունէր Ա. Ֆրանս։ Ու նաեւ հելլէն եւ լատին կրթութիւն մը ունի, ինչպէս իր նախորդները։ Լեզուն աղբիւր մըն է։ Հոս Թէրիվ կը յարի գերման փիլիսոփային, Ֆիխտէի, որ կ'ընդունի թէ ազգի մը ճակատագիրը կապուած է լեզուին ճակատագրին։ Նոյն ատեն լեզուն մեծ ազդեցութիւն ունի ժողովուրդին հոգիին վրայ։ Ա. Թէրիվ ֆրանսերէն լեզուի ուժին կռթնած, անոր մշակումը ու սէրովը լեցուած, իր քննադատութեամբ այժմ կը քալէ դէպի ֆրանսական մշակոյթի մը բարձրութիւնը ու գերազանցութիւնը։ Թէրիվ ֆրանսական պաշտօնական միտքին բոլոր աւանդութիւններն ունի իր մէջ»։

Ժողովուրդի մը մշակոյթին եւ ճակատագրին համար լեզուի արժէքին այս կուռ պանծացումէն եւ Թէրիվի յաջողութեան մէջ լեզուին ունեցած դերին յայտնումէն ետքը, անվիճելի չի՞ դառնար որ՝ ընտիր գրող ըլլալու նախապայմանն է լեզու գիտնալ,՝ «բիւրեղացած» լեզու ունենալ։

Արդ, թող խղճմտօրէն հարցուի եւ խոստովանուի թէ՝ նորերէն անոնք որ գէշ գրողի ամբաստանութեան տակ կ'իյնան, ամէն բանէ առաջ լեզու գիտե՞ն, լեզու ունին։

Երիտասարդութեան կամ նորերու յաղթանակի իրաւունքին ձօնուած Պ. Նարդունիի տողերը շահեկան է գիտնալ թէ՝ կրնա՞ն տարածուիլ մեր բոլոր նորերուն վրայ, կամ՝ շրջանակը աւելի՛ սեղմելով՝ նորերէն ամէն անոնց վրայ՝ որոնք անուն ունին, կը հիւրընկալուին ամէն թերթի մէջ, անապառ գիր կը գրեն, յաճախ կը վարձատրուին ալ, բայց որոնց ըրած գրականութիւնը՝ անկախօրէն խորքի տեսակէտէն կը գայթակղեցնէ դպրութեան դասականները. միայն այն պատճառով որ անոնք կը խաչեն լեզուն։ Ճշմարտութիւն չէ՞ որ՝ արեւմտահայ գրականութեան վերջին քսանամեակի ընթացքին ծնաւ եւ աճեցաւ գրողներու սերունդ մը՝ որ կա՛մ նոր դպրոցներու կապկութեամբ, կա՛մ անգիտակից տգիտութեամբ՝ գրական աշխարհը ողողեց գրելու ձեւով մը, գրական ոճով մը՝ ուր մթութիւն, մշուշ, անկապակցութիւն, գրագիտական ժխդանչում, ճապաղութիւն, ուռուցիկութիւն, նիւթի, մտածումի, զգացումի, տիրող զգացումի բացարձակ բացակայութիւն՝ խառնաշփոթ մրցումի քաոս մը կը ստեղծեն։ Այդ գրողները փորձութիւնը ունեցան կարծելու թէ ըլլա՛յ բանաստեղծութեան, ըլլայ պատմուածքի, ըլլա՛յ քննադատութեան մէջ՝ դասական դրոշմով խորքի պակասին պարապը կը լեցուի ու կը փրկուի՝ ուռուցիկ բառակուտակումներու եւ անմէջ ճամարտակութիւններու անկապակից տեղատարափով, կը բաւէ որ ձեւը (լեզուն) աչք շլացնող նորաբանութիւններու, անտիպ (թէեւ անմիտ) նմանութիւններու, չըսուած ու չլսուած գիւտերու (կարծեցեալ եւ անճաշակ) տարազը կրէ, հոգ չէ սակայն որ՝ գրուածքին կառուցուածքը զուրկ ըլլայ իմաստէ, նիւթը՝ գրական գեղեցկագիտութենէ եւ լեզուական-քերականական-գրագիտական ճշդութենէ։ Սխա՞լ է որ այս թերութիւններով լեցուն եւ տգեղ կործանող գրականութեան լեռնակոյտ մը գոյացաւ մեր մամուլին մէջ քսան տարիէ ի վեր եւ դեռ կը շարունակուի։ Սխալ է որ 1890—1900ի ընթացքին կերտուած աշխարհաբարի ոսկեդարին զմայլելի գեղեցկութեանը դէմ մեղանչող բարբարոս որբաղածութիւններով կազմուած լեզու մը եւ գրականութիւն՞ մը մշակուեցաւ եւ դեռ կը մշակուի «նոր» պիտակով շատ մը գրողներու կողմէ, որոնք «նոր» ըլլալը ուրիշ բանի մէջ չփնտռեցին, բայց եթէ հայերէն լեզուին չարչարելուն, խաթարելուն եւ եղծելուն մէջ եւ որոնց ինքնուրոյն մեղքը եղաւ խակ արուեստով մը՝ ուր ձեւին չափ խորքն ալ կը պակսէր՝ «նոր բան» կերտել ուզենալ, ամէն «հին բանի» դէմ ուրացող արհամարհանքով, երբ հմտօրէն ու խա- բալէս չէին ճանչնար հինը, ո- ալ թափանցուած էին անոր ... շակով։

Այս չարաղէտ մոլորանքին (որ համաճարակի պէս տարածուեցաւ և գրեթէ դպրոց մը դարձաւ՝ արթնցնելով արդար դժգոհութիւնը հիներուն, ... ազդու բայց լաւ կշտամբանքին) կը բախի նոյն ինքն նորերուն պաշտպան Պ. Նարդունիի տողերէն, ջատագոված «երիտասարդ» Թէրիվի գրական դաւանանքը։ Թէրիվի վարդապետութեան համաձայն, որուն համախոհ է նաեւ Պ. Նարդունի, ընտիր գրագէտ ըլլալու կայծն պայմանն է՝ ամէն բանէ առաջ «բիւրեղացած» լեզուով գրել, լեզուով մը՝ որ զերծ ըլլայ քերականական ոստիկանութեան հարուածներուն տակ ինկող սխալ դարձուածքներէ։ Անժխտելի իրողութիւն է որ մեր «երիտասարդ» գրողներէն շատեր՝ ո՛չ «բիւրեղացած», այլ ուղիղ քերականութեամբ քարագրուած լեզու ալ ո՛չ գիտեն, ո՛չ կը գրեն։ Ահա թէ ինչո՛ւ ընտիր գրող ըլլալու ճամբէն հեռու են, եթէ անոր մէջ չեն այսօր։

Թուաբանական ճշմարտութեան չափ ճիշդ չէ՞ այս բացատումը։

ՆՆՈՎՔ ԱՐՄԷՆ

(*) Բոլոր ստորագծումները մերն են։ Ն. Ա.

„ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ" ՖԻԼԻՊԷԻ ՄԷՋ

ՖԻԼԻՊԷ, 14 Հոկտ. (Սեփական թղթակցութիւն — Հոկտեմբերի առաջին կիրակին, «Դաշնակցութեան Օր»ը տօնուեցաւ շատ ընկերական հանդիպումով մը։ ... «Յերէմ Ճիւան» ընթերցումն ... սրահը լեցուն էր երիտասարդ ընկերներով։ 20 նոր դաշնակցական տղաք իրենց երդումի ուխտը ըրին ու համբուրեցին Դաշնակցութեան դրօշը։ 25 երիտասարդներ նոյն բանը ընելով, ընդունուեցան Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ։ Այսպէս, ամէն տարի Ֆիլիպէի մէջ կուսակցական կազմը կը զօրանայ երիտասարդ նոր ուժերով, ... բազմամասնակ ընկերներու ... Ասոնց մանրամասն վերլուծումներու մէջ մտնելու եւ բացատրելու այս երեւոյթին գաղտնիքը, միշտ միայն իրողութիւնը ... անցնինք։

Քանի մը խօսքերով, ընկերական այդ հանդիպումը բացաւ ընկ. Օ. Քանիքեան։ ... ընկ. Թ. Արզումանեան, ... Դաշնակցութեան կատարած գործը ... երէկ, եւ պարզելով այսօրուան եւ վաղուան ընելիքը։

Եղան արտասանութիւններ, երգեր, գուարթ խօսակցութիւններ, հաճելի ակնկալներ ... ընկերային տեւեց մինչեւ ժամը ... ընկերները մեկնեցան ոգեւորութեամբ լեցուն։

*** Երէկ հոկտ 13ին «Դաշնակցութեան Օր»ը տօնուեցաւ ... հրապարակաւ։ Վարձուած էր ... լիպէի ամէնէն լայն սրահներէն մէկը։ Խօսելու հրաւիրուած էր Սոֆիայէն ընկ. Ց. Ցէվէքեան։

Հակառակ շատ աննպաստ ... դին եւ տեղացող անձրեւին ... ուած էր սրահը մեծ բազմութեամբ մը։

Հանդէսը բացուեցաւ ... Հայրենիք»ով եւ «Մշակ ... ուր»ով։ Նախագահ ընկեր ... Արզումանեան պարզելով ... իմաստը, բեմ հրաւիրեց ... ընկ. Ց. Ցէվէքեանը։ Բանախօսը ... պարզելով մեր ժողովուրդի ... նացող վտանգները, թուեց ... չարիքը կանխելու ... կանգ առնելով մեր ... վտանգին, ձուլումին եւ անհա... բաշխութեան վրայ, շեշտեց ... հրամեշտութիւնը իբրեւ ... գոյութեան եւ ուժերու ... բռնացման։

ըմ 6 ցէյէճեան, իր գեղե-
նը վերջացուց հէքեաթով
մեր ազգային պայքարը նը-
այն մեծ Թռչունին, ո-
վրայ նստած Հերոսը կ'ար
անծ խաւարներու մէջէն,
չակայ Թռչունը կը
Հերոսը լոյս աշխարհ հանե-
մար։ Ճամբան երկար է,
անվախճան։ Թռչունը կը
ու Թռչունը կը գանգատի.
Հերոսը իր սեփական
կը կտրէ ու կերակրէ Թռ-
որ հասնի իր նպատակին։
գուշակցութիւնը, այո՛,
ական միտքը, արիւնովը
կերակրէ հայ ժողովուրդը
անչգանգատելու իր հրա-
խնդը եւ հասնի փրկարար
ազատարար Արեւին»։

երորդ բանախօսն էր ընկ.
եան, որուն հայրե-
եւ քաղցր ձայնը, կարելի
ել հոս։ Մանաւանդ այն
փաստերը որ տուաւ
հակառակորդներուն, դաշ-
թեան դէմ արձակած մե-
քներուն առթիւ կ'արժէր
կարծիքները յօդուածի մը
մփոփուէին։

հանդէսը փակուելէ յետոյ,
երգչախումբին կող-
«Այսօր պիտի երգենք»
երգը։

Այսպէս, այս տարի եւս
ակցութեան Օրը այստեղ
մեծ ոգեւորութեամբ։
ներկաները ընկ. հանդիպում
ացի ունեցաւ նորէն, ուր ե-
ախօսութիւններ, երգեր,
սանութիւններ եւ զուարճա-
թիւններ։

ւրենակից մը 6 խասկիւղ-
ազմուած հրապարակային
ին ու ճառերէն 500 լէվա
ց «Դրօշակ ԱԵՐԷՄԱՆ» ընծեր-
ին։

Մալկարացի

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

րբթ 8 Յոկտ. (Սեփ. Թղթ.).
— Ռուսաստանի թեմ. պատ-
ուորական ժողովի պատգա-
կան ընտրութիւնները վեր-
Հոսող կը գումարուի նո-
պատգամաւորներու ժո-
պիտի վերցի նաեւ Թե-
խորհուրդի անդամներու
թեամբ։

— Ալֆորտի մէջ տեղի ու-
է երկրաշարժ։ Մանրամաս-
ները չյայտնուիր։

— Ռուսաստանի Մէարիֆի
պաշտպանութեան Հայոց եւ
դպրոցներու տեսուչները իր
յայտնած է, որ
ները պէտք է տեղական
ին համապատասխան հայերէն։

Հարկաւ լաւ միտք է, բայց ող-
քաս եւ չքաւոր աշակերտները
դժուար թէ կարողանան օգտուիլ
այդ պատեհութենէն։

— Ազգային վաստակաւոր
գրագէտ Ա. Ահարոնեանի յոբել-
եանին համար առաջնորդարանի
կազմակերպած հանգանակու-
թիւնը յաջողութեամբ առաջ կը
տարուի։ Ցեղի պիտի ունենայ
նաեւ ժողովրդական յոբելեանա-
կան մեծ հանդէս մը, ի պատիւ
յոբելեարին.

— Ամսոյս 13ին, Վրակի
Արամեան Թատրասրահին մէջ,
առաջնորդարանի նախաձեռնու-
թեամբ եւ ազգային դպրոցներու
մասնակցութեամբ պիտի կատար-
ուի ժողովրդական հանդէս մը՝
նուիրուած Թարգմանչաց տօնին
եւ Հայ Մշակոյթի Օրուան։

Մասիս

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն)

ՇԱՔԱՐԻ ՃԱԿՆԴԵՂԻ ՑԱՆՔԸ

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ — Գալիք տա-
րի շաքարի ճակնդեղի գործը կա-
յուն հիմերու վրայ դնելու նպա-
տակով, այժմէն իսկ ձեռնարկուած
են պայմանագրական աշխա-
տանքներու։ «Արարատ» միու-
թիւնը պարտաւոր պիտի ըլլայ
գնելու Հայաստանի մէջ աճած
ճակնդեղի ամբողջ բերքը, ալ-
քոլի պատրաստութեան յանձ-
նելու համար։

Բացի Լենինականի խորհրդ.
տնտեսութենէն, ճակնդեղ պիտի
ցանուի նաեւ Լենինական գաւա-
ռին մէջ 500 հեկտար, Համամ-
լըի մէջ 100 հ. Լոռի. Փամփակի
մէջ՝ 100 հեկտ.

Ճակնդեղ ցանող գիւղացիու-
թեան սերմ ու հանքային պա-
րարտանիւթ կը տրուի ձրիաբար,
ցանողները պարտաւոր են բերքը
յանձնել «Արարատ»ին, իրենց
գիւղի մօտակայ երկաթուղիի կա-
յարանը։

Ցանողներու կողմէ յանձնուած
իւրաքանչիւր կենդինար ճակնդե-
ղի «Արարատ»ը պիտի վճարէ
1 ռուբլի 4 կոպէկ եւ 58 քիլօ
շաքար (անասունի կեր)։ Ասկից զատ,
ճակնդեղ ցանողներէն անոնք որ
ստանան հեկտարէն 100է աւելի
կենդինար բերք, այդպիսիներուն
պետական կայուն գիներով՝ իւ-
րաքանչիւր հեկտարի փոխարէն կը
տրուի 50 մետր հիւսկեղէն եւ 2
կենդինար գարի։

Ցանողներուն՝ իւրաքանչիւր
հեկտարի դիմաց կանխավճար կը
տրուի 80 ռուբլի, 20 արդէն տըր-
ուած ըլլալով պայմանագրու-
թեան կնքումէն անմիջապէս
յետոյ, որպէսզի գիւղացին կա-
րողանայ անցնիլ աշնան հերկին։
Պայմանը խախտող գիւղացիէն
կանխավճարը ետ կ'առնուի կրկ-
նակի չափով։

Այս կերպով, հեկտար մը ճա-
կնդեղ ցանող գիւղացին ստանա-
լով ամէնէն քիչը 100 կենդ. բերք,
կ'ունենայ հետեւեալ եկամուտը
100 կենդ. ճակնդեղ՝ 104 ռուբլի
եւ շաքար՝ 40 ք. Ասկից զատ ցանո-
ղին կը մնան ճակնդեղի տերեւ-
ները եւ մանր արմատները, ո-
րոնք իբր սնունդ հաւասար են
120 փ. խոտի, ինչ որ նուազագոյն
հաշուով հաւասար է 40 ր.ի։ Նկա-
տի առնելով ցանողներուն դիւրու-
թիւնները, կը պարզուի որ Լենի-
նականի մշակոյթներէն ո՛չ մէկն
այնքան արդիւնաւէտ է գիւ-
ղացիին համար, որքան ճակնդեղի
մշակոյթը։

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՎՃԱՐԵՆ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒՆ

Ընդրառեւտրի Հայաստանի
Լիազօրութեան վարչութեան ո-
րոշմամբ, հոկտեմբերի մէկէն սկս-
եալ գիւղերու մէջ պաշտօնավարող
ուսուցիչները պիտի ստանան ալիւր։
Համաձայն ժող. կոմ. խորհուրդի
սահմանած չափին, այսինքն՝ ուսու-
ցիչներուն եւ անոնց ընտանիքնե-
րուն համար՝ մարդ գլուխ ամսա-
կան 6. 4 քիլօ։

Ալիւրը կը յատկացուի միա-
նուագ 6 ամսուան համար, հոկտ.
1էն մինչեւ 1930ի մարտ ամի-
սը։ Այս կերպով ձմեռը, գիւղա-
կան ուսուցիչները հացի նեղու-
թիւն չեն կրեր։

Է՛, ԵՂԱ՞Ւ

«Խ. Հ.»էն (2 հոկտ.)

Երեւանի Կեդրոնական Ցար-
գործուն իր գոյութեան երրորդ
տարին Թեւակոխեց։ Այս տարի
անոր առաջին շրջանաւարտները
կ'անցնին արտադրական հիմ-
նարկներու մէջ աշխատելու. Փա-
կանագործ, հիւսն, դարբին, ձուլիչ
եւ օրինակ պատրաստող, բոլորը
միասին 85 հոգի։ Դեռ ընթաց-
քը չաւարտած՝ արդէն ասոնց բո-
լորի պահանջը կայ։

Մարդ կը մնայ ապշած, զար-
մացած. ի՞նչ կը բանին այս մար-
դիկը. Նախահաշիւ մը որ վերջ
ի վերջոյ անպայման պիտի հաս-
տատուի, ինչո՞ւ ժամանակին
չեն հաստատեր։ Ամէնը երկու
ամիս արձակուրդ կ'ըլլայ. ին-
չո՞ւ այդքան ժամանակ կը լռեն,
հանգիստ խոր քուն կը մտնեն և
փոխանակ սեպտեմբեր 1ին նոր
եռանդով աշխատանք սկսելու,
նորէն մէկ երկու ամիս փաստա-
ցի արձակուրդ կուտան։ Այդպէս
եղաւ առաջին տարին. երկու ա-
միս, ուսուցիչները պարապ պտը-
տեցան եւ ամսական առացան։
Նոյնը կրկնուեցաւ անցեալ տա-
րի։ Նոյնը կը կրկնուի նաեւ այս
տարի. ամիսը կ'անցնի արդէն,
իսկ մեր 8 ուսուցիչները, երկրա-
չափներու հետ միասին, դեռ
պարապ ման կուգան ու կը սպա-
սեն նախահաշուի հաստատուե-
լուն։ Երեք տարուան ընթացքին
աշակերտները 5 ամիս դասէ
զրկուած են։

Նախահաշուի բացակայու-
թեան պատճառով ժամանակին
նիւթեղէն չէ գնուած։ Ու տար-
ուան վերջին նախահաշիւի հաս-
տատումը ձգձգող օրգաններէն
անշուշտ պիտի գան՝ աւարտող-
ներուն ճառ խօսելու. .

Ու տարուան վերջը պիտի
գան մեզմէ գործ ու հաշիւ պա-
հանջեն։

Է՛, եղա՞ւ։ Այդ ալ կա՞րգ է։

Տոկար ՍԵՐԳՕ

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՆՈՐ ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆԸ

Էջմիածնի Գերագոյն խորհուր-
դը շրջաբերական մը ղրկելով
արտասահմանի Թեմերուն, կը
հերքէ *Տէյլի Թէլէկրաֆի* այն
լուրը Թէ Հայաստանի բոլոր ե-
կեղեցիները փակուած են, Թէ
կաթողիկոսը հեռացած է իր
պաշտօնէն եւ Գերագոյն խոր-
հուրդը ջնջուած։

Նորին Ս. Օծութեան հրամա-
նով Ս. Էջմիածնի Գերագոյն Հո-
գեւոր Խորհուրդը պարտակա-
նութիւն համարելով հերքել այդ
ստայօդ լուրը՝ յայտարարում է.

Ա. ՆՈՐԻՆ ՎԵՀԱՓԱՌՈՒԹԻՒՆԸ
ըստ առաջնոյն աչալրջութեամբ
ղեկավարում է եկեղեցական
գործերը։ Հետեւաբար նորան իր
պարտականութիւններից ազատ
կացուցանելու լուրն յերիւրանք է։

Բ.— Անհիմն պատասխան է
ծրողութեան նաեւ Գերագոյն Հո-
գեւոր խորհուրդը ցրուելու մա-
սին լուրը։ Նա ըստ առաջնոյն
Նորին Սրբութեան գլխաւորու-
թեամբ շարունակում է վարել
եկեղեցու ընդհանուր կառավա-
րութիւնը Մայր Աթոռում եղած
մշտական անդամների եւ հեռ-
թով Ս. Էջմիածին հրաւիրուած Ա-
ռաջնորդների մասնակցութեամբ։

Գ.— Ճշմարտութեան դէմ եւ
յերիւրանք է եւ այն տեղեկու-
թիւնը, իբր Թէ մեծամասնական-
ների կողմից եկեղեցու կառա-
վարութիւնը յանձնուած է Տ. Խո-
րէն Արքեպիսկոպոսին։ Գերա-
շնորհ Տ. Խորէն Արքեպիսկոպոսը
Երեւանի Առաջնորդ չէ, այլ Գե-
րագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի աւագ
անդամ եւ նախագահող՝ Նորին
Սրբութեան բացակայութեան
ժամանակ։ Բացի դորանից նա
1923 Թւի Հայրապետական կոն-
դակով նշանակուած է Հայրապե-
տական տեղապահ, այլ եւ Լիա-
զօր-Ներկայացուցիչ կառավա-
րութեան հետ եկեղեցական խն-
դիրների մասին բանակցութիւն-
ներ վարելու, որ կատարում է։
Նա երբեմն մենակ, երբեմն Գե-
րագոյն Հոգեւոր Խորհրդի մի
անդամի հ.տ։

Դ. Ուղիղ չէ նաեւ, որ կառա-
վարութեան կողմից բոլոր եկեղե-
ցիները փակուած են։ Ճշմարիտ
է, կան որոշ վայրերում փակ-
ուած եկեղեցիներ, ո՛չ Թէ կառա-
վարութեան կարգադրութեամբ
այլ տեղական կոմսոմոլների եւ
պաշտօնեաների ոմանց ապօրի-
նի քայլերով, որ Նորին Սրբու-
թեան դիմումի եւ ժողովրդի
բողոքների հետեւանքով պատաս-
խանատուութեան են ենթար-
կւած կառավարութեան կողմից.
կարգադրւած է նաեւ բռնի
միջոցների չդիմել՝ եկեղեցիների
փակման համար։ Փակուած եկե-
ղեցիների մի քանիսը վերաբաց-
ուած են, միւսների մասին դի-
մումները շարունակւում են։

Գերագոյն Հոգեւոր խորհուրդը
յայտնելով վերոգրեալը ի գի-
տութիւն, կը յանձնարարէ ձեզ
հրատարակել սոյն հերքումը հա-
ւատացեալ հայ ժողովրդեան
յուզուած միտքերը խաղաղեցնելու
համար։

Անդամ Գերագոյն Հոգեւոր խոր-
հրդի *Մատթէոս Արքեպիսկոպոս*

Քարտուղար՝ *Քոչարեան*

Ս. Էջմիածին 1929, Սեպտ. 12

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԿԸ ԲԱՐԵԼԱՒԻ ԻՍԿ ԴՊՐՈՑԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հայկական
կեդրոնի մօտ դպրոցի յարմար
շէնքի մը չգոյութիւնը, աւելի
ճիշդը՝ այդպիսի շէնք մը վար-
ձելու համար անհրաժեշտ գու-
մարին պակասութիւնը, տեղի
տուած է մէկէ աւելի անպատե-
հութիւններու։

Ֆրանսական կառավարութիւնը
կեդրոնի շէնքը կը թոյլատրէ լոկ
մանկապարտէզի համար, աչքի
առջեւ ունենալով շատ մը անյար-
մարութիւններ։ Այն սրահը, որուն
մէջ անցեալ տարի մօտ 500 ա-
շակերտներ կը շնչէին, չի լրացներ
առողջապահական տարրական պա-
հանջքները։ Սեւ սանդուղ մը, ե-
լեկտրական լոյսէ զուրկ, մութ
ու խոնաւ սրահ մը։ Պզտիկ խաղա-
վայրի, մանաւանդ արտաքնոցի մը
չգոյութիւնը աւելի անտանելի կը
դարձնէր կացութիւնը։ Այս տարի
ազգային վարչութեան կարգա-
դրութեամբ՝ նախակրթարանը կը
փոխադրուի Ս. Յարութիւն մատ-
րան կից սենեակները, այսինքն
նախկին շէնքը, իսկ մանկապար-
տէզը կը մնայ կեդրոնի միեւնոյն
շէնքին մէջ։

Մանկապարտէզին շրջանա-
ւարտ յիսուն պզտիկներու ծնողներն
սկսան մտատանջուիլ իրենց զա-
ւակներուն երթեւեկի խնդրով։
Քանի մը ծնողներու փափաքին
վրայ, վարժարանի տնօրէնը ծնո-
ղական ժողով մը գումարելով կը
պարզէ խնդիրը եւ կ'առաջարկէ
որ յիսուն հայրեր հաւաքաբար
փոխադրութեան միջոց մը գտնեն։

— Ես երկու զաւակի հայր
եմ, ունիմ կին մը եւ ծերունի
մայր մը։ Պարզ բանուոր մըն եմ.
օրական կը ստանամ քսանութը
Ֆրանք։ Ի՞նչպէս կրնամ 30 Ֆր.
ամսաթոշակ տալ վերջ, 30 Ֆր.
ալ երթեւեկի ծախք տալ. մանա-
ւանդ որ սենեակներու վարձքը
պէտք եղածէն աւելի կը ճնշէ մեզ։

— Իսկ ես, նիւթականի մա-
սին չեմ մտածեր այդքան։ Մեր
փափաքն էր կեդրոնի մօտ դպրոց
մը ունենալ, մենք բոլորս ալ տա-
ռապած, սրտցաւ հայեր ենք։ Մեր
միակ իղձն է նաեւ մեր զաւակ-
ները մեծցնել հայու ոգիով, ճանչ-
ցնել անոնց մեսրոպեան տառերը
եւ պատրաստել բարեկեցիկ ապա-
գայ մը։ Այս իսկ պատճառով, ա-
ռանց աւելորդ ծախքերը նկատի
առնելու, կ'ուզենք հայկական
դպրոց ղրկել։ Բայց մեր սիր-
տերը միշտ անհանգիստ պիտի ըլ-
լան, որովհետեւ այս մեծ ու բազ-
մամբոխ քաղաքներուն մէջ, յա-
ճախակի արկածներ կը պատահին,
կրնա՞ք մեզ վստահեցնել թէ եր-
թեւեկի պահուն ո՛եւէ վտանգ
չպիտի պատահի...

Երրորդ մը, երեք զաւակնե-
րու տէր, հառաչանք մը քաշելով
սրտին խորէն՝

— Ես ի՞նչ ըսեմ մեր մեծա-
հարուստներուն, մեր պատասխա-
նատու մարմիններուն, որոնք իրենց
բարոյականը ու նիւթականը կը
վատնեն վասն ոչինչի, մինչ հոս
մենք կը տանջուինք անհրաժեշ-
տին, անմիջականին, Նոր սերունդի
փրկութեան համար։

Այս առթիւ յիշեմ որ Պ.
Խորասանճեանի բազմածախս եկե-
ղեցիին շինութեան համար, հա-
րուստ տիկին մը տասնըհինգ հա-
զար Ֆրանք նուիրած է։

Յետոյ մասնաւոր յանձնա-
խումբ մը՝ կօշկակարներու ար-
հեստանոցներ եւ զանազան վայ-
րեր շրջելով, հանգանակութիւն
կը կատարէ աւետարան մը, բուր-
վառ մը կամ խաչ մը աւելի ունե-
նալու համար։ Կը լսենք Թէ պա-
յաքեան եպիսկ. հարիւր հազար
Ֆրանք (՞) հաւաքած է բարե-
զարդութեան համար, մինչ Ազգ.
Վարչութիւնը չէ կրցած քսանը-
հինգ հազար Ֆրանք գտնել «Դէր
Նար տիւ Պուա»ի շէնքը վար-
ձելու համար։

Տարակոյս չկայ Թէ 10—15
տարի վերջ այս 2 միլիոնի հրաշալի
եկեղեցին ոչ շարական կարդացող
պիտի ունենայ, ոչ ալ ունկնդիր,
Շնորհալիներու եւ Նարեկացինե-
րու համար, երբ երեսի վրայ ձգ-
ուած է նոր սերունդը։

Ս. Միլտոնեան

ՌՈՒՍԱԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ
ԿԱՄ
ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Կ'ըսենք Թէ այս յայ-
տնութիւնները, այս որո-
քուրջեր են, որոնցմով
բան մը կը սրբեն։ Ո՛չ, լրջօ-
նոյնիք անոնց վրայ, քա-
այդպէս կ'ուզեն մեզմէ։
յին է որ այդպէս կ'ըսէ։
րեք։

Դուք կոչ պիտի ուղէք
րակային անկողմնակալ
ան մը։ Դուք իսկ պիտի
այս վաւերականութեան
րակութեան վրայ։ Ահա
կը յայտարարէ Սամոյ-
րմատան ընդհ. ժողովը։
րեւելով բանուորի հան-
գործատան մէջ ծըպ-
եւ աշխատաւոր, Ռուս-
ներքին հակայեղա-
թեան ապեղ գործիք մըն
է, Թշուառական սեւ-հարիւրա-
կային մը եւ կատաղի հակա-
հրէական մանր-քաղքենի մը,
եւայլն»։

Լա՛ւ։ Այս գոնէ պարզ է եւ
ընդհ. ժողովի մը յայտարարու-
թիւնն է։ Այս փաստաթուղթով,
Լէնինգրադի «Պրավդա»ն զգեստ-
նած է 9 մարդկային էակներ։

Բայց, ե՞րբ տեղի ունեցած է
այս ընդհ. ժողովը։ Ե՞րբ գործա-
ծեց այս լեզուն։

Լաւ ուրեմն, իմացէ՛ք հիմա
բոլոր երկրի աշխատաւորներ, եւ
երբեք մի մոռնաք։ Այս ընդհ.
ժողովը տեղի ունեցած է եւ իր
յայտարարութիւնները ըրած է
փետր. 1ին եւ մարդասպան
յօդուածը որ կը հիմնուի մէկուն
եւ միւսին վրայ, գրուած է
յունուար 31ին։ Կեղծարար Ռու-
ֆայիլը, կեղծարար կուսակցու-
թեան Թերթը, եւ համայնավա-
րութեան կեղծարար պաշտօնա-
տարութիւնը կը հիմնուին,—
յօդուած մը գրելու եւ անով եր-
կու ընտանիքներ սպաննելու հա-
մար,— ժողովի մը յայտարա-
րութիւններուն վրայ, որ տեղի
ունեցած է յօդուածին հրատարա-
կութենէն մէկ օր յետոյ եւ որ
հիմնուած է այս յօդուածին վը-
րայ, իր յայտարարութիւններն
ընելու համար, անոնք ալ Թե-
լադրուած կուսակցութեան պաշ-
տօնաթերթին կողմէ, փողոց նե-
տելու համար աշխատաւոր մը որ
իր կեանքէն քառասուն տարի
անցուցած է իբր «Ընչազուրկ
ծպտուելով» եւ «օգտագործելով
բանուորի պիտակը»...

Այսպէս, համայնավար չարա-
կազմակերպութիւններ կը հիմ-
նուին մէկը միւսին ՅԱՅՏԱՐԱ-
ՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ վրայ, աշխա-
տաւորներ սպաննելու եւ այս
գործը յաջողցնելու համար։

Լաւ ուրեմն, այս վարչաձե՞ւն
է որ կ'ուզէք տարածել ամբողջ
աշխարհի վրայ։ Շնորհակալու-
թիւն։ Մուսոլինի հասած է այդ
նպատակին շատ աւելի անկեղծու-
թեամբ եւ առանց անարգելու
աշխատաւոր դասակարգը, առանց
ձեզպէս ըսելու Թէ ան է որ կը հիմնէ
վարչաձեւը։

Պաշտօնատարական վէրք։ Ալ
մի խօսիք յանուն պրոլետարու-
թեան։ Կառավարէ՛, հարստահարէ՛,
սպաննէ՛, բայց լռէ՛։

Փետր. 6ին, Ռուսակովի մեկ-
նումէն 24 ժամ յետոյ, Լէ-
նինգրադ կը մեկնիմ, Վ. Իկոր
Սէրժի ընկերակցութեամբ, որ
իր տունը կը վերադառնայ, իր
վիրաւորուած կնոջ քով ներուկը
հարցաքննիչ դատաւորին քովն է։

Տունը մտած է սարսափի այս
մթնոլորտին մէջ, շատ ծանօթ
հալածուածներուն, որոնք կը
գտնուին զանգուածային ձերբա-
կալման նախօրեակին։

Եթէ հաւատացած չըլլայի
այս մարդոց անկեղծութիւնը ա-
րոնց մէջ կը գտնուիմ, կը հար-
ցնեմ ինքզինքիս թէ աւելի լաւ
չպիտի՞ ըլլար ձեռք քաշել գոր-
ծէն։ Բայց կասկածը կարելի չէ։
Կը ճանչնամ մարդոց հոգին։ Այս
երկու ընտանիքներու անդամներէն
իւրաքանչիւրին հոգին խորքը,
անոնց նկարագրի ամենէն փոքր
գիծը, ընտանի են ինծի։ Անոնց
աշխատանքը, անոնց կատարեալ
մաքրութիւնը, անոնց օրը օրին
ունեցած կեանքին պարզութիւնը
եւ յաճախ դաժանութիւնը, եւ
իրենց համոզումներուն անկախու-
թենէն եւ վարձքերուն նուազու-
թենէն բխող հոգերը, այս բոլո-
րին մասին վիճած ենք երկարօրէն
երեկոյները, մինչեւ իսկ մանե-
լով բազմանդամ ընտանիքի մը
կեանքին ներքին մանրամասնու-
թիւններուն մէջ։

Անշուշտ, համայնավարներ
չէին անոնք, բայց կը խնդրեմ
որ ինծի ըսէք թէ ի՞նչ է այսօր
Ռուսիոյ մէջ համայնավար ըլ-
լալը։ Եւ յետոյ, վերջ մը տանք
սա երկդիմութիւններուն։ Միայն
համայնավարնե՞րը իրաւունք ու-
նին ապրելու — երկրի վրայ։
Բայց ինչ պիտի ըլլան ուրեմն
գործաւորը, գիւղացին, մտաւո-
րականը, պաշտօնեան մարդկու-
թեան ճախճախիչ մեծամասնու-
թիւնը, որոնք բան չեն հասկնար
համայնավարութենէն։

Պէ՞տք է զանոնք զրկել աշխա-
տանքէ. Արտաքսել. Սիպերիա՞
ղրկել։ Սպաննե՞լ։

ՓԱՆԱՅԻԹ ԻՍԹՐԱԹԻ

Ճնրիսկ Ռուսերու ինչքերը կարեւոր հասոյթ մը կ'ապահովեն Թուրք պետական գանձին։ Միայն Հավուզլը խանը, որ անցեալները գրաւուեցաւ, 90 հազար ոսկիի ծախուած է։

Մահ Րատոսլավոֆի

Պուլկարիոյ նախկին վարչապետ Րատոսլավոֆ մեռաւ։

Փրուսայի եւ Հայտէլպէրկի մէջ ուսանելէ յետոյ նախ փաստաբանութիւն ըրաւ, յետոյ քաղաքական ասպարէզի մէջ նետուեցաւ։ 30 տարեկանին դատական նախարար եղաւ։ Նախ Սթամպուլոֆի ազատական կուսակցութեան մէջ մտաւ, յետոյ յարեցաւ Սթոյիլովի խմբակին։ Վարչապետ եւ ներքին նախարար եղաւ 1913ին եւ ինք էր որ Պուլկարիան պատերազմի մղեց Գերմանիոյ եւ Թուրքիոյ կողքին։ Ֆէրտինանտ Թագաւորի անկումէն յետոյ, ապաստանեցաւ Գերմանիա։ Վերջերս ընդհ. ներումի արժանացած էր։

Մակեդոնացիներու եղբայրասպանութիւնը

«Թան»ի Սոֆիայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ վերջերս մակեդոնական ազգային կոմիտէի քարտուղար Վասիլիէֆի դէմ կատարուած մահափորձը կը շարունակէ վիճաբանութեան առատ նիւթ մատակարարել պուլկար մամուլին։ Վիեննայի մէջ սպաննուած յեղափոխական գործիչ Պանարոֆի վրէժը լուծելու նպատակով գործուած, այս մահափորձը մասնաւոր կարեւորութիւն մը կը ստանայ, նախ անոր համար որ ցոյց կուտայ թէ Միխայլոֆի հակառակորդները վճռած են՝ ընդդունիլ անոր մեթոտները, ինչ որ մահափորձերու շարքը երկարելու վախը կը ներշնչէ. յետոյ՝ մանաւանդ անոր համար որ մահափորձը ուղղուած ըլլալով օրինաւոր կազմակերպութեան մէկ անդամին դէմ, ցնորական կը դարձնէ ցարդ մակեդոնական ազգային կոմիտէի եւ յեղափոխական գաղտնի կազմակերպութեան միջեւ դրուած սահմանը։ Այս առթիւ «Դեմոկրատիչեսկի Սգովոր» կառավարական թերթը կը քննադատէ դիրքը մակեդոնական կոմիտէի պաշտօնաթերթ «Մակեդոնիա»յի, որ իբրեւ սովորական «Օրուան դէպք» արձանագրելէ յետոյ Պանարոֆի սպանութիւնը, բուռն զայրոյթ կը յայտնէ վերջին մահափորձին համար ու դիտել կուտայ թէ՝ նման դիրք մը թոյլ կուտայ հարցնելու թէ՝ կոմիտէն իրապէս չէզո՞ք է յեղափոխական երկու խմբակցութեանց միջեւ։

«Սգովոր»ի համաձայն, պուլկար հանրային կարծիքը կոզմ չի բռներ խմբակցութեանց մրցակցութեան մէջ, սակայն ձանձրացած է պուլկար հողի վրայ եղբայրասպան ջարդերէն եւ կը կարծէ թէ ամէն գնով վերջ պէտք է գտնեն անոնք։ Ամէն ուղղութեան թերթեր կը հրաւիրեն կառավարութիւնը կորովի միջոցներ ձեռք առնել բոլոր անոնց դէմ, որ կը խռովեն կարգը։ Ոմանք կարծիք կը յայտնեն որ յեղափոխական մեթոտներու ժամանակը անցած է եւ թէ միայն օրինական միջոցներներով է որ կրնան գոհացուիլ մակեդոնական փոքրամասնութեանց իրաւունքները։

Նատիր խանի գործերը

Նատիր խան՝ ձեռք առնելով Աֆղանիստանի ղեկը, առաջին գործն ըրաւ հեռագրով հաղորդել իր գլխաւոր հարեւաններուն՝ Անգլիոյ, Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ թէ՝ կը փափաքի լաւագոյն յարաբերութիւններ մշակել անոնց հետ։

Ճամբաները տակաւին ապահովչըլլալուն, Հնդկաստանի իշխանութիւնները կը մերժեն անցագիր տալ այն բազմաթիւ աֆղանական եւ անգլիական հպատակներուն, որոնք կը փափաքին Քապուլ երթալ։

Հեռագրի մը համաձայն, Պէչէի Սաքա Նատիր խանի կինն ու եղբօրորդիները ազատ արձակելէ յետոյ է միայն, որ ազատ անցքի թուղթ ստացած է՝ Աֆղանիստանի հիւսիսը քաշուելու համար։

Ներկայիս Քապուլ ամբողջովին գրաւուած է Նատիր խանի զինուորներուն կողմէ. Նորընտիր թագաւորը կ'աշխատի վերաբանալ առեւտրական ճամբաները՝ ձմեռը հասնելէ առաջ։ Հնդկաստանի սահմանակից շրջանի ցեղախումբերը կը պահանջեն որ գահ վերադառնայ նախկին Թագաւոր Ամանուլլահը։

Նատիր խան յայտարարած է Քապուլ հաւաքուած ցեղապետներուն թէ՝ ինք ո՛չ անգլիասէր է, ո՛չ ալ ռուսասէր, այլ աֆղանասէր։

∴ Ամանուլլահ թագաւոր Հռոմէն հեռագիր մը ուղղեց Նատիր խանի՝ շնորհաւորելով զայն իր յաղթանակին համար "որ թուական մը կը բանայ Աֆղանիստանի պատմութեան մէջ,,։

ԱՄԱՆՈՒԼԼԱՀԻ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Երբ Նատիր խանի զինուորները Քապուլ մտան, Պէչէի Սաքա միջնաբերդը քաշուած էր իր մարդոցմով եւ կռիւը կը շարունակուէր։ Միջնաբերդը ռմբակոծուելէ յետոյ գրաւուեցաւ։ Երբ Նատիր խանի զինուորները ներս մտան, կղպուած սենեակի մը մէջ գտան վեց դիակներ, նեխած վիճակի մէջ։ Շատ դժուար եղաւ ճշդել անոնց ինքնութիւնը։ Հաստատուեցաւ սակայն թէ անոնցմէ մէկն էր Ամանուլլահի կրտսեր եղբայր Ապտիւլ Մէճիտ խան, 22 տարեկան, միւսը Ամանուլլահի խորթ եղբայր Հայաթուլլահ խան, երրորդը՝ Քանտահարի կառավարիչ Մուհամմէտ Օսման։ Միւսներու անունները անծանօթ կը մնան։

∴ Քապուլի գրաւումէն յետոյ, զինուորները կողոպտած են պետական թանգարանը, Գանձը եւ Ամանուլլահի պալատը։ Նատիր խան շատ ուշ հասաւ, երբ ամէն ինչ վերջացած էր։ Կ'ըսուի թէ միջնաբերդին մէջ ռուսական ոսկիի պարկեր գտնուած են, սահմանուած Պէչէի Սաքայի։

Եգիպտոսի ընտրութիւնները

«Թայմզ»ի թղթակիցը Աղեքսանդրիայէն կը հեռագրէ թէ՝ ընտրական ցուցակներու կազմութեան եւ գրասենեակներու հաստատման դժուարութեանց պատճառաւ, կառավարութիւնը որոշեց ընտրութեանց մասին յայտարարութիւն չհրատարակել ամսավերջէն առաջ։ Ասիկա կը նշանակէ թէ՝ խորհրդարանային նոր ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան ներկայ տարուան վերջերը եւ նոր խորհրդարանը պիտի գումարուի յառաջիկայ յունուարի կէսին։ Այն ատեն է միայն որ անգլօ-եգիպտական նոր դաշնագրի ծրագիրը վիճաբանութեան պիտի ենթարկուի։

Սակայն եւ այնպէս ընտրական պայքարը արդէն սկսած է կարգ մը շրջաններու մէջ։ Վաֆտ ազգայնական կուսակցութիւնը գրեթէ ամէն տեղ հաստատած է ընտրական մարմիններ. պաշտօնականները դեռ չեն որոշած թէ պիտի մասնակցի՞ն թէ ոչ ընտրութիւններուն։

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ,,Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆԳ.— Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ։

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. ԳԱՌՆԻԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Կը խօսին՝ Ընկերներ ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ եւ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ ՕՐ. ԱՒՆԱԴԱՄԵԱՆ երգ), Պ. Գր. ՄԷՀՏԷՐԵԱՆ երգ), ընկերակցութեամբ Օր. CHARLOTTEի. Պ. Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆ (ջութակ)։ Եւրոպական պարեր, ճագ պանտ։ Արեւելեան նուագ յարակից սրահներու մէջ։

Պիւֆէ ժողովրդական գիներով։ Տոմսերը կը ծախուին ամէն տեղ, այրեւկին 7 ֆր. այր 5 ֆր. կին 3 ֆրանք։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Վաղը եշ. ժամը 8.30ին 71 Ave. Kléber. բացում Գրական ակումբի

Կը խօսի՝ ԱԼ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Նոր հոսանքներ Ազգ. Դաշնակցութեան մէջ եւ հայկ. հարցը

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ
(ԻՐ ԿԵԱՆՔԸ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ)

Հեղինակ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Շքեղ տպագրութեամբ. Ահարոնեանի վերջին նկարովը զարդարուած այս ստուար հատորէն շտապեցէք ունենալ օրինակ մը։

Գին՝ Ֆրանսա եւ գաղութներ, Սուրիա, Յունաստան, Պուլկարիա եւ Ռումանիա 25 ֆրանք, Ամերիկա, Անգլիա և ուրիշ երկիրներ 1.50 տոլար։

Կը պատասխանուի կանխիկ ապսպրանքներուն միայն, առանց բացառութեան։

Դիմել հեղինակին՝ M. Barsamian, 121 Rue Marcadet, Paris (18e);
«Յառաջ»ի, L. Kévonian, 235 Fbg. St. Martin, Paris (10e):
Փալենց գրատուն՝ 233 Fbg. St. Martin. Paris (10e):

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Իսի-լէ-Մուլինոյի Վաւաժեան խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։ Ներկանալ անդամատոմսով։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Անիէր-Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին 164 Rue dés Bourguignons։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱԲՐԱՀԱՄ եւ Միքայէլ Սանթուրեաններէ կը խնդրուի իրենց մօրեղբօր աղջկան Պայծառ Էսկիեանի գրկել իրենց հասցէն Ալպանիոյ Թիրանա քաղաքը։ B Esguian, c/o Mr. H. Hagopian, Tirana, (Albanie).

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի Պ. Հայկազուն Աբրահամեան (Ամանոսցի)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեան որ Ուրֆայի մէջ Ռէժիի հաշուակալ էր։ Իզմիրի ջարդէն 20 օր վերջ Ուրլայի բանտէն նաւակ առագած է իրմէ։ Անկէ վերջ լուր չեւոյ։ Իմացնել՝ Mme D. Mekinian, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի լուսահայ թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10

Le Gérant H. STÉPHAN

ԲԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԱՏՈՒՌ - ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ
202 ՌՒՒ ՊՈՒԱԼՕ

ԿՈՉ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒՆ

Իր գին ամէն տեսակ նիւթական եւ բարոյական զոհողութիւններու, լիոնահայութիւնը վերջապէս ունեցաւ իր մանկապարտէզը, ուր հայ մանուկները պիտի սորվին հայ քաղցրիկ լեզուն, հայ երգը։

Փութացէ՛ք ուրեմն, ո՛վ հայ մայրեր եւ հայրեր, արձանագրել տալու ձեր հոգեհատորները։ Քանի ուշ չէ, որպէսզի օր մը չարժանանաք անոնց արդար անէծքին։ Փրկեցէ՛ք զանոնք ալլասերումէ, պահեցէ՛ք զանոնք հայ՝ հոգիով եւ սրտով։

Մանկապարտիզպանուհի օր. Սաթենիկ Դաւիթեան, ապարէզին նուիրուած հայուհի մը, ամէն օր ժամը 12էն 2, եւ 5էն 7 կը զբաղի արձանագրութեամբ՝ մանկապարտէզի նոր շէնքին մէջ, Րիւ Պուալօ, թիւ 202։

Արձանագրութիւնները պիտի շարունակուին մինչեւ հոկտ. 26 եւ դասերը պիտի սկսին կանոնաւոր կերպով՝ 28 հոկտ. երկուշաբթի օր։ Այս թուականէն վերջ եղած դիմումները նկատի չպիտի առնուին։

Ի դիմաց Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. Կեդր. Վարչութեան. Ատենապետ

Աղեքս. Կ. Կիւլպէնկեան

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 24 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

24 OCTOBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ Թիւ 1093 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՇՏ ԾՈՒՌ ՃԱՄԲՈՒ ՎՐԱՅ

Երրորդ տարին է որ կը տօնուի Մշակոյթի Օրը, ծնունդ առած մէկ ազգանշանի վրայ, եւ տարուէ տարի խորանալով։

Կը տօնուի ամէն ուր որ կարեւոր համրանք ունինք եւ՝ ազգային Մարմիններ կամ զանազան Միութիւններ։ Կարելի է ըսել թէ նոյնիսկ օրէնքի կարգ անցած է այս տօնը Ռումանիոյ կամ հեռաւոր Ատրպատականի մէջ։ Իսկ անցեալ տարի Ամերիկայի Ազգ. Վարչութիւնը մասնաւոր շրջաբերականով մը շեշտեց անոր համազգային արժէքը, տօնակատարութեան յայտագիր մըն ալ ներկայացնելով։

Երեք տարի յետոյ, արդէն համաձայնութիւն գոյացած է Թուականի մասին (Թարգմանչաց տօն, հոկտեմբեր)։ Կը մնայ միայն կազմակերպութեան, նախաձեռնութեան խնդիրը։ Ռումանիոյ, Ատրպատականի եւ Ամերիկայի մէջ, առաջնորդարանները, ազգ. իշխանութիւններն են որ կը կազմակերպեն տօնը։ Ուրիշ տեղերու մէջ՝ զանազան Միութիւններ կամ Զ. Ո. Մ.։ Փարիզի մէջ, այս տարի կազմակերպիչ հանդիսացաւ Յարգզոդը։

Ուրեմն, այլեւս առարկութիւն չկայ տօնին անհրաժեշտութեան մասին։ Ինչ կը վերաբերի նախաձեռնութեան եւ կազմակերպական ձեւերու հարցին, վստահ ենք թէ պիտի կարգադրուի ժամանակի ընթացքին, եւ Մշակոյթի Օրը աստիճանաբար պիտի դառնայ համաժողովրդական։ Պիտի դառնայ Օր մը ուր— տարին գոնէ մէկ անգամ— լռութեան պիտի դատապարտուին չկամութիւններն ու կիրքերը։

Այս վստահութիւնը յայտնածատեն, կարելի չէ մոռացութեան տալ Փարիզի պարագան։

Մշակոյթի Օրը հազիւ ձեւ ու մարմին առած, սկսան քրթմնջել ծանօթ բերանները։ Խտրութիւն չկար առաջին տարին։ Չէ եղած այնուհետեւ ալ։ Բայց, Փարիզի ռամկավարները, յանկարծ արթննալով իրենց քունէն, որոշեցին առանձին տօնել այս օրը.— ինչպէս Ապրիլ 11ը։ Եւ ապաստանեցան ժամուն բակը։ Ճամբէն բաժնուեցան այս հարցին մէջ ալ։ — —

Պատճա՞ռ։ Մի՛ պրպտէք։ Եւ Փարիզի ջոջերը, որոնք միայն պարահանդէսներու մէջ կ'երեւան, որոնք չեն բարեհաճիր ոչ իսկ ներկայացուցիչ մը, նմուշ մը ղրկել մէկ միլիոնի սգահանդէսին, անհաւասիկ «Թարգմանչաց Տօն» սարքեր են իրենց գլխուն, Մշակոյթի Օրէն մէկ շաբաթ յետոյ։

Կատարեալ բարեհաճութեամբ կարդացինք իրենց ազդը, որ պիտի հրատարակուի վաղը, նոյնութեամբ։ Կը խնդրենք որ ուշադրութեամբ կարդան նաեւ մեր ընթերցողները։

Երեւան կուգայ որ, մարդիկը Թարգմանչաց տօն պիտի կատարեն առանձին, բայց, երեւոյթները փրկելու համար, անոր կցեր են... Դուրեան արք.ի յոբելեանը։

— «Յառաջիկայ կիրակի, տեղի պիտի ունենայ Սրբոց Թարգմանչաց յիշատակին նուիրուած մասնաւոր գրական եւ գեղարուեստական հանդէս մը... ուր պատշաճ հանդիսաւորութեամբ պիտի տօնուի նաեւ Երուսաղէմի պատրիարք Եղիշէ արք. Դուրեանի քսանամեայ յոբելեանը։»

Որեւէ պարկեշտ մարդ կրնար հարցնել այս պարոններուն.

— Ինչո՞ւ այս կեղծիքը։ Չէ՞ք ուզեր ընդունիլ Մշակոյթի Օրը։ Չէ՞ք ուզեր «պղտորուիլ»։ Լա՛ւ։ Ինչո՞ւ ձեր տօնը չտօնեցիք բուն Թարգմանչաց Օրը։ Ինչո՞ւ չէիք տօներ մինչեւ 1926, երբ չկար Մշակոյթի Օրը, բայց կային Թարգմանիչները։ Ու վերջապէս, ինչո՞ւ այս տխուր խաղին կը կապէք Եղիշէ արք.ի յոբելեանը, որ կրնար առանձին տօնուիլ, եւ աւելի մեծ հանդիսաւորութեամբ...

Միամտութիւն պիտի ըլլար պատասխան սպասել այսպիսի հարցումներու։ Բայց մեր պարտքն է արձանագրել այս արտասովոր փաստը, որ աւելորդ անգամ մըն ալ կ'ապացուցանէ թէ մարդիկ ո՛ր աստիճան կը մանրանան, կը զոհեկանան, իրենց խօսքը եւ կիրքը քալեցնելու համար։

Ոչի՛նչ։ Թող տօնեն առանձին։ Թող մխիթարուին իրարմով, իրենց ազնուական շուքը հեռու պահելով ժողովուրդէն, կեանքէն, արեւու լոյսէն։

Արտախուսելով Մշակոյթի Օրը, շունչ եւ բովանդակութիւն գնելով անոր մէջ, մենք ուզեցինք որ, գոնէ այդ մէկ օրը, առանց խտրութեան քով քովի համախմբուէին արշալոյս եւ վերջալոյս։ Ուզեցինք որ բոլոր սիրտերը մէկտեղ տրոփէին այդ մէկ օրը, յանուն հայ մտքի վաստակին ու երկունքին։

Շա՞տ միամիտ ենք եղեր։ Ոչի՛նչ։ Թող անոնք մնան իրենց փղոսկրէ աշտարակին մէջ, իսկ մենք՝ յորձանքին հետ, հրապարակի վրայ, ամէն ուր որ արեւ կայ եւ շարժում։ Կայծ եւ եռանդ ու ալացք։

Եւ թող Եղիշէ արք. իր մենաստանի խուցէն, ի խորոց սրտի փնտռտայէ, թէ ինչպէս իրենց մարդիկ առօրեայ քաղաքականութիւնը կը տանին կը խառնեն մտքի վաստակաւորի մը տօնին։

Այսպէ՛ս են բարքերը այս Լոյս Քաղաքին մէջ։ Միշտ փոքրոգի եւ ամբարտաւան։ Միշտ ծուռ ճամբու վրայ, եւ՝ աւելի քան ծուռ միտքերով։

Անէն պարագայի մէջ, մենք չէ որ պիտի կորսնցնենք։ Թող իրենց գլխուն մոխիր ցանեն բոլոր հին փառքերը։ Բոլոր ծածկամիտներն ու փերեզակները՝ մտաւորական թէ կուսակցական ասպարէզին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Թուրքերէն Հաքիքեթ թերթին մէջ Սուատ Թահսին կը գրէ (16 հոկտ.).

— «Պոլսոյ Թերթերը կորսնցուցած են իրենց նիւթական հաւասարակշռութիւնը։ Արդարեւ, փոքր բացառութիւններէ զատ, Պոլսոյ օրաթերթերը 80-100.000 ոսկինոց մէկ մէկ *ռոթաթիֆ* մեքենայ ունին։ Մինչդեռ այդ Թերթերուն օրական սպառումը 8-10.000էն աւելի չէ։ Ցեսույ, նոր տառերուն հետեւանքով, ծախքերը աւելցած են։ Ուրով, լրագիրները տնտեսական ու բնականոն պայմաններու տակ կը հրատարակուին։ Որովհետեւ, այդ մեքենաները շինուած են օրական 100-120.000 սպառող Թերթերու համար, իսկ Պոլսոյ մէջ անոնք օրական միայն կէս ժամ կ'աշխատին եւ մնացեալ ատենները պարապ կը մնան։

Միւս կողմէ, այս վիճակը ապօրինի մրցման կը մղէ Թերթերը։ Որովհետեւ, ընթերցողներու ընդհանուր թիւը գրեթէ չաւելնար, եւ մէկ Թերթին շահիլիք ընթերցողները անպայման ուրիշ Թերթէ մը պիտի առնուին։ Երբ այս է սպառումը աւելցնելու միջոցը, այսինքն ընթերցող խլել պաշտօնակիցներէն, մրցումը անխուսափելիօրէն ապօրինի պիտի ըլլայ։

Իսկ առօր արդիւնքը՝ լրագրութեան սնանկութիւնն է։ Որովհետեւ, երբ Թերթ մը 12 էջ հրատարակուելով պակսեցնէ ուրիշ Թերթի մը սպառումը, երկրորդը կ'աշխատի 24 էջ հանել եւ ծավալ հակառակորդը։ Մինչդեռ մեր երկրին մէջ, ուր շահը սահմանափակ է, ոչ միայն 12, այլ 8 էջ հրատարակելն ալ իմաստ չունի տնտեսական տեսակէտով։ Լրագրութիւնը չի նշանակեր օխայով Թերթ ծախել։

Այս կացութիւնը պատճառ կը դառնայ որ Թերթին բովանդակութիւնը տուժէ։ Արդարեւ, երբ ամբողջ դրամագլուխը մեքենային կը յատկացուի, այլեւս դրամ չի մնար ծախսուելիք՝ պարունակութեան ճոխացման համար։ Իսկ երբ մեքենան չտայ նուազագոյն հասոյթը, այն ատեն կրճատումը կը սկսի, եւ կարգ մը աշխատակիցներ ու խմբագիրներ կ'արձակուին։ Եւ աշխատանքը կը մնայ սահմանափակ թիւով խմբագիրներու վրայ։ Անոնք ալ, ամէնէն շատը 50 ոսկի ամսական կ'առնեն։

Հետեւաբար, արդիւնքը սա կ'ըլլայ.— մեքենայի գնման տեսակէտով մրցում, պարունակութեան մասին անհոգութիւն, նիւթական անհաւասարակշռութիւն, սնանկութիւն...։ Պոլսոյ մամուլը վտանգի տակ է...

Միջո՞ցը։ Այսքան *ռոթաթիֆ* մեքենաներու պէտք չկայ։ Աթէնքի մէջ, մէկ մեքենայ կը տպէ քաղաքին բոլոր Թերթերը։ Հոս ալ լրագիրներու տէրերը Թող միանան, եւ մէկ *ռոթաթիֆ* 5 ժամուան մէջ կրնայ տպել Թուրքիոյ բոլոր Թերթերը։ Միւս *ռոթաթիֆ*ներն ալ նոյն իսկ վնասով ծախելու է։»

ՌՈՅԶԷՆՄԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Թերթերը գրած էին թէ Մոսկուայի լիազօր պատուիրակ Ռոյզէնման որ պայթեցուց Փարիզի խորհրդային դեսպանատան ատաղ խորհրդական Բեսեդովսկիի ծանօթ խնդիրը, Պուտժէէն օգնութեամբ գացած է Բեռլին եւ անկէ ալ Մոսկուա անցած։ Այժմ կը հաստատուի թէ Ռոյզէնման ցարդ կը գտնուի Փարիզի խորհրդային դեսպանատան շէնքին մէջ եւ կը շարունակէ իր մաքրագործումները։ Նոյնիսկ խիստ հարցաքննութեան մը կ'ենթարկէ դեսպան Դովգալեւսկին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳԻՒՂԱՑԻԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՎԿԱՍԻ ԵՒ ՏԱՂՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Քայմզի թղթակիցը Ռիկայէն կը հեռագրէ Հոկտ. 21 Թուականով.

Մոսկուայէն երեկ հասած լուրերուն համաձայն, Գեպէուն (Չեկա) երեւան հանած է հակաբոլշեւիկ մեծ կազմակերպութիւն մը՝ բաղկացած կուլակներէ, որոնք բուռն պայքար կը մղէին խորհրդային երկրագործական ծրագիրներուն դէմ՝ Հիւսիսային Կովկասի եւ Տաղստանի ինքնավար հանրապետութեան ընդարձակ շրջանին մէջ։

Կազմակերպութեան մէջ կը գտնուէին մեծ թիւով խաշնարած գիւղացիներ, գլխաւորութեամբ Նէսթէրէնքօ անուն մարդու մը։ Կազմակերպութիւնը ունի իր «բջիջները» յարեւմտեան համայնավար կուսակցութեան եւ Թերջնական նպատակն է գինեալ ապստամբութիւն մը կազմակերպել կառավարութեան դէմ։

Բոլոր վարիչները ձերբակալուած են եւ կ'ըսուի թէ «օրինակելի պատիժներ» պիտի ստանան։

∴ «Մոլոթ» Թերթին համաձայն, Հիւսիսային Կովկասի շրջանէն 3464 կուլակներ ձերբակալուելով դատի կանչուեցան՝ խորհրդային գործակալներուն յանձնած չըլլալով իրենց ցորենը։

Հինգ զօրավարներ գնդակահարուած

Մոսկուայի պաշտօնական հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ Գէպէուն երեւան հանած է հակայեղափոխական խմբակցութիւն մը՝ Խորհրդային Միութեան զինուորական կազմակերպութեան մէջ։

Այս խմբակցութիւնը կ'աշխատէր տկարացնել երկրին պաշտպանողական կարողութիւնը եւ պատրաստել օտար միջամտութիւն մը։

Այս խմբակցութեան մեծ մասը ցարական բանակի նախկին բարձրաստիճան զինուորականներ էին։

Մահուան դատապարտուեցան նախկին զօրավարներ Միխայլոֆ, Վիսոչանսկի, Տիմա, Տէխանոֆ եւ Շուլգա։ Միւս ամբաստանեալները զինուորական բանտին մէջ զանազան տարիներու արգելափակման դատապարտուեցան։ Վճիռը անմիջապէս գործադրուեցաւ։

∴ Այս առթիւ «Քայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ.

Գեպէուն առանց դատավարութեան գնդակահարեց երկու նախկին զօրավարներ՝ Միխայլոֆ եւ Շուլգա, ինչպէս նաեւ Տիքման, Վոսկրէչէնսկի, եւ Տէխանոֆ անուն ուրիշ երեք սպաներ։ Ասոնք ամբաստանուած էին թէ լրտեսութիւն կ'ընեն եւ կը դաւադրեն՝ կազմալուծելու համար խորհրդային զինուորական ճարտարարուեստը։

Բոլշեւիկեան խայտառակութիւն

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան վարիչ մարմինը կը շարունակէ մաքրագործումներու շարքը։ Վերջին ժողովին մէջ, որոշուեցաւ կուսակցութենէն վտարել 19 հոգի, բոլորն ալ Թաղապետական խորհրդական կամ նոյնիսկ քաղաքապետ։ Ցանկին գլուխը կը գտնուի Քլիշիի քաղաքապետ եւ նահանգային ժողովի խորհրդական Օֆրէ, յետոյ կուգան Քլիշիի Թաղապետութեան խորհրդականները։

Պրիանի դահլիճը տապալած

Ամառնային արձակուրդը վերջացած ըլլալով, առջի օր բացուեցաւ Խորհրդարանը, նախագահութեամբ Ֆէրնան Պուիսոնի։

Դիւանը հարցապնդումի բազմաթիւ առաջարկներ ստացած էր՝ կառավարութեան արտաքին քաղաքականութեան մասին։

Վարչապետ Պրիան առաջարկեց որ նախ սկսին 1930ի ելմտացոյցին վիճաբանութիւնը։ Ծական Մոնթինեի, յանուն արմատական-ընկերվարականներուն առաջարկեց որ միեւնոյն ատեն օրակարգի վրայ դրուին արտաքին քաղաքականութեան վերաբերեալ հարցապնդումները։ Այս առաջարկին ուժ տուին նաեւ տարբեր հոսանքի ներկայացուցիչներ, ինչպէս Լուի Մարէն, որ պահանջեց շուտով սկսիլ հրապարակային վիճաբանութիւնները։

Այսպէս ուրեմն՝ ֆրանքեւզերման մերձեցման կուսակիցներն ու Հաննոսիոյ պարպումին հակառակորդները համաձայն էին հրապարակային վիճաբանութեան օգտակարութեան մասին, մինչ Պրիան կը յայտարարէր թէ մինչեւ որ ներկայիս շարունակուող բանակցութիւնները վերջ չգտնեն, չի կրնար հարցապնդումի առաջարկն ընդունիլ։ Քէլմանսոյի մարդը՝ Ժորժ Մանտէլ եւս ուժ տուաւ Մոնթինեի եւ Լուի Մարէնի։ Ի վերջոյ Պրիան վստահութեան խնդիր դրաւ եւ 277ի դէմ 288 ձայնով, կառավարութիւնը փոքրամասնութեան մէջ մնաց։

Այս արդիւնքին վրայ, Պրիան անմիջապէս գնաց Էլիզէի պալատը եւ Հանրապետութեան նախագահին ներկայացուց դահլիճին հրաժարականը։

Այս անկումը բոլորովին անակնկալ էր։ Նոյնիսկ հակառակորդ երեսփոխանները չէին սպասեր այս արդիւնքին։

Հիմա ստեղծուած է դժուարին վիճակ մը։ Պրիան՝ իրեն

(Ուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ՀՐԴԵՀ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Լոնտոնէն կը գրեն մեզի 22 հոկտ. Թուականով.— Այս առաւօտ ժամը 8.30ին հրդեհ ծագեցաւ Cityի Houndstich փողոցին անթել հիւանդայնի մէկ վաճառատան մէջէն։

Նոյն շէնքին մէջ, վաճառատուն եւ մթերանոցներ ունին գորգի հայ վաճառականներ Ունճեան, Մ. Քէշիշեան, Իզմիթլեան, Կիւմիւշեան, Ուզունեան. Նոյն փողոցին շուրջ եւ անմիջապէս մօտերն են բազմաթիւ հայ գորգավաճառներու խանութները։

Հրշէջներու կայարանը բարեբախտաբար անմիջապէս մօտիկն ըլլալով, հրդեհէն քանի մը վայրկեան վերջ, հրշէջները աւելի քան 15 գործիքներով աշխատեցան առաջքն առնել։ Հակառակ ատոր, միայն ժամը 2ին կարելի եղաւ մարել։ Հրդեհին ծագած վայրը,— Հրեայի խանութ — բոլորովին վնասուեցաւ։ Կորուստներ ունեցան նաեւ շուրջի խանութները, մանաւանդ Գ. Մ. Քէշիշեանի վաճառատունը, որ թէեւ չայրեցաւ, սակայն գորգերը Թաղուեցան ջուրերու մէջ, խանութը ամբողջ լիճի մը վերածուած ըլլալով։ Մ. Քէշիշեան այս միջոցիս Լոնտոնէն բացակայ է, եւ իր պաշտօնեան է որ առաւօտուն վաճառատունը բացած պահուն ծուխեր տեսնելով լուր տուած է ոստիկանութեան։

Houndstichը Հրեաներու փողոց մըն է, ուր ամէն տարի հրդեհի քանի մը դէպքեր կը պատահին։

ԹՕՔԱԹԼԵԱ՞ՆՆ ԱԼ...

Թօքաթլեան պանդոկի սեփականատիրութեան շուրջ թիւրիմացութիւն մը ծագած է։ Պոլսոյ «Իքտամ» գոյքերու վարչութիւնը պաշտօնագրով մը կարգ մը բացատրութիւններ ուզած է վարձակալ Պ. Մէսթովիչէն, որ հարկ եղածը հաղորդած է անձամբ եւ իր իրաւագէտ-խորհրդականին միջոցաւ։

Միւս կողմէ, Պատրիարքարանը հարկ եղած զեկուցումը ըրած է Բերայի Թաղ. Խորհուրդին, նկատելով որ պանդոկը այդ Թաղին կը պատկանի։

Խնդիրը Թիւրիմացութեան արդիւնք ըլլալով, յոյս կայ որ դիւրութեամբ կարգադրուի։

ՀԵԼԼԷՆ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

Աթէնք 22 հոկտ.— Թասոս կղզիին մէջ համայնավարները խռովութիւն յարուցին։

Գավալայէն հասած շուտով ոստիկանական ջոկատնիր կարգը վերահաստատեցին։ Քանի մը ձերբակալութիւններ կատարուեցան։

ՉԵԿԱՅԻ ՆՈՐ ՄԷԿ ՋՈՀԸ

Անցած օր գրեցինք թէ Վարշաւայի մէկ փողոցին մէջ կոկորդէն դանակով ծանրապէս վիրաւորուած գտնուեցաւ Լաժպոֆ անուն բոլշեւիկ մը, որ յետոյ մեռաւ հիւանդանոցին մէջ։

Նոր տեղեկութեանց համաձայն, Լաժպոֆ Չեկայի գլխաւոր գործակալներէն մէկն էր, որ չհնազանդելուն ըլլալով, սպաննուած է իր պաշտօնակիցներուն կողմէ։ Կ'ըսուի թէ այս սպանութիւնը կապ ունի Բեսեդովսկիի խնդրին հետ։

Պէյզիի Սաքա գիւղի բռնուած է Նատիրի խանի զինուորներուն կողմէ եւ հսկողութեան տակ պահուած։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԷՆ Եգիպտոս պիտի վերադարձուի անգլիական զինուորներու վաշտ մը, որ վերջերս բերուած էր՝ ծանօթ խռովութեանց հետեւանքով։

ՌԱՄԶԷՅ ՄԱԿԴՈՆԱԼԴ
ԵՒ
ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Մեծ յուզմունք յառաջ բերաւ ամենուրեք Աշխատաւորական կուսակցութեան երկրորդ Թատերամուտը— որպէս կառավարութիւն— աշխարհի մեծագոյն կայսրութեան մէջ։

Շատ քննադատութիւններ, շատ հակասական ձայներ լսուեցան— ու դեռ կը լսուին— այդ կուսակցութեան գաղափարներու, անոր դաւանած քաղաքական եւ ընկերային վարդապետութեան շուրջ։ Քննադատութիւններու եւ խարանումներու կատաղի ժխոր մը բարձրացաւ երէկ Լա Հէյի խորհրդաժողովին առթիւ, երբ Մեծն Բրիտանիոյ ելմտական նախարարը, Սնօուդըն ծառացաւ ցամաքային պետութեանց յաւակնութիւններուն դէմ, պաշտպանելով իր երկրին շահերը, յայտարարելով թէ Մեծն Բրիտանիան, տնտեսական ծանր ու յարատեւ ճգնաժամի մէջ, ըրեր է արդէն նիւթական մեծ զոհողութիւններ իր երբեմնի դաշնակիցներուն, համեր է վերջնագոյն սահմաններուն, ուրկէ հեռուն չէ կարող երթալ, թէ բրիտանական քաղաքացին անհամեմատ աւելի է ճնշուած տուրքերու տակ, քան ուրիշ որեւէ երկրի բնակիչը եւ հետեւաբար իրաւունք ունի պահանջելու իրեն հասնելիք բաժինը գերման հատուցումներէն։

Եւ ամբողջ մամուլը ցամաքային երկիրներու մէջ— ի բաց առեալ ձախակողմեան թերթերը— կը խարանէր Սնօուդընը, որպէս թէ ու ազգայնամոլ, կը խարանէր Աշխատաւորական դահլիճը, որը իբր թէ կը դրժէ իր ընկերային հաւատամքը, կը դաւաճանէ Միջազգայնականի սկզբունքներուն եւ չապէս յառաջ կը տանի բրիտանական քաղաքականութեան աւանդական գիծը՝ արտաքին խնդիրներու [illegible] մէջ։

Որքա՜ն թիւր ըմբռնումներ...

Դեռ չենք խօսիր կարմիր մամուլի մասին, որու աչքին՝ Մակդոնալդ, Հէնդըրսըն, Սնօուդըն, Շոօ Թոմաս, Կլայնս պարզ, յետադէմ «դեղիններ» են, դրամատէրերու սպասաւորներ եւ «սոցիալ-դաւաճաններ»։

Ոչ մի տարակոյս. ընկերվարականները հայրենասէր են Անգլիոյ մէջ, ինչպէս բոլոր միւս երկիրներում, բացի Խորհրդային Հայաստանէն։ Անոնք ջերմօրէն նախանձախնդիր են իրենց հայրենիքի յառաջդիմութեան և կը փափաքին որ, Մեծ Բրիտանիան լինի միշտ հարուստ ու բարգաւաճ, լինի միշտ հզօր ու հմայքոտ. կ'ուզեն, այո՛, որ բրիտանական քաղաքակրթութիւնը ճառագայթէ տիեզերքի վրայ, ողողէ բոլոր երկիրները, կ'ուզեն պահպանել իրենց լայնարձակ գաղութները, որոնցմով կ'ապրի Շէքսպիրի, Դիքընսի, Մակդոնալդի հայրենիքը. կ'ուզեն, որ կանգուն մնայ բրիտանական աշխարհածաւալ կայսրութիւնը, որ ինքնին արդէն ազգերու մէկ հոյակապ Դաշնակցութիւն է, որու կաղապարով պիտի կառուցուի աւելի մեծը— բոլոր ազգերու համաշխարհային Ընկերակցութիւնը...

Այդ ամէնը ոչինչ ունի դատապարտելի նոյնիսկ ընկերվարական տեսակէտով. ամէն դէմոկրատ եւ մանաւանդ Արեւելքի թոյլ, հալածական ժողովուրդները կը փափաքին, որ բրիտանական մեծ կայսրութիւնը միշտ աւելի աճի զօրանայ, որպէսզի կարենայ ապագային դիմադրաւել ամէն տեսակ մութ, կործանարար հոսանքներուն— դեղին վտանգ, պանթուրանիզմ եւ ուրիշ նման պատուհասներ— որոնք ծայր կուտան Ասիայի, Ափրիկայի բազմամիլիոն, տգէտ, յետամնաց զանգուածներուն մէջ. .

Լինելով հանդերձ ջերմ հայրենասէր, Մակդոնալդ կը շարունակէ բարձր պահել դէմոկրատիզմի, ազատութեան ու միջազգայնութեան դրօշը նաեւ արտաքին քաղաքականութեան մէջ։ Անոր առաջին քայլն եղաւ շնորհել Եգիպտոսի գրեթէ լիակատար անկախութիւն, պահպանելով միայն քանի մը իրաւունքներ, որոնք անհրաժեշտ են Հնդկաստանի ճամբուն եւ կայսրութեան ընդհանուր ապահովութեան համար։ Նոյն անկախութիւնը պիտի վայելէ այսուհետեւ Միջագետքը, որ պիտի անդամակցի, փարաւոններու երկրին հետ, Ազգերու Դաշնակցութեան։ Միւս կողմէ Աշխատաւորական դահլիճը, հակառակ չինգօ մամուլի (Դէյլի Մէյլ, Մորնինգ Փոստ եւլն.) կատաղի ընդդիմութեան, իր հովանաւորութեան տակ կ'առնէ Պաղեստինի ճնշուած հրէութիւնը, շարունակելով ի կատար ածել այն յանձնառութիւնը, զոր Անգլիա ստանձնած էր Բալֆուրի ծանուցագրով։

Ահա եւ Հերքուլեսեան փորձը լուծել զինաթափութեան մեծ համաշխարհային կնճիռը, որուն համար բրիտանական վարչապետը այցի գնաց Միացեալ Նահանգներու նախագահին, ծափերու, ովսաններու մէջ։ Գրաւել Ամերիկան, մարդկութեան մեծագոյն խնդիրներու շրջանը, գրաւել զայն նաեւ Ազգերու Դաշնակցութեան ծոցը— ահա Մակդոնալդի եւ ընկերներու ամենաջերմ մտահոգութիւններէն մէկը։ Հէնդըրսըն, արտաքին գործոց նախարարը եւ Մակդոնալդի աջ բազուկը, առաջին իսկ օրերէն յայտարարեց ի լուր աշխարհի, որ նոր դահլիճի արտաքին քաղաքականութեան առանցքը պիտի կազմէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը — լրացուած եւ ուժեղացուած։

Ժընեւի Մարմինը վերապահուած է հսկայական դեր մը ապագային։ Ուիլսոնեան գաղափարը վաղ թէ ուշ իրագործուելու է, անտարակոյս, քանի որ ամբողջ յառաջադէմ եւ դէմոկրատ մարդկութեան բաղձանքն է այն։ Իսկ դէմոկրատիզմը, համաշխարհային, խաղաղարար հոսանքը կ'երթայ վարար, անդիմադրելի յորձանքներով, հակառակ դիկտատորներու ժամանակաւոր յաղթանակներուն շարք մը յետամնաց երկիրներու մէջ, Միջերկրականի աւազանում— Սպանիայի, Իտալիայի, Իւգոսլավիայի եւ Թուրքիայի։

Եւ երբ կատարուի խաղաղասէր մարդկութեան այդ փափաքը, երբ իրականանայ Վուտրօ Ուիլսընի ծրագիրը եւ Ազգերու Լիգայի տրամադրութեան տակ դրուի միջազգային բանակ մը, «[illegible]», հրամանատար ոյժ մը՝ ճնշելու ամէն մի դիմադրութիւն, խորտակելու ամէնմի անիրաւութիւն, այն ատենն ոչ միայն մեծ ու փոքր պետութիւնները, այլեւ Ժընեւէն բացակայ փոքրիկ, հալածուած անիրաւուած ազգերը պիտի գտնեն հնարաւորութիւն՝ իրենց պահանջներուն գոհացում տալու, իրենց իրաւունքները դէթ մասամբ վերանուաճելու։

Այդ է գաղափարը Մեծն Բրիտանիոյ աշխատաւորական պարագլուխներուն, որոնց հետ առիթ ունեցած ենք անցեալ մէջ զրուցելու։ Օրմզ՝Շօօ՝ Անգլիոյ այժմեան պատերազմական նախարարը կ'ըսէր մեզի բառացի, մեր հարցումին ի պատասխան.

— Հայկական խնդրի մասին ինքը Ազգերու Լիգան է, որ պիտի խօսի անմիջականօրէն Թուրք կառավարութեան հետ։

Խօսքը, հարկաւ, գալիք Ազգերու Լիգայի մասին է, որ պիտի ունենայ անհրաժեշտ ուժը սպառնալու եւ իր սպառնալիքն իրագործելու, որ պիտի կրնայ իր որոշումներն իրագործել առանց նոյնիսկ կաթիլ մ'արիւն թափելու, սոսկ մատի թափահարումով...

∴

Յիսուն տարուան մեր ազնուական պատմութիւնը չափազանց թերահաւատ ու սկեպտիկ դարձուցեր է մեզ եւ մենք այլեւս չենք ոգեւորուիր եւրոպայի հրամանատարներու — անգամ ամէնէն ազդեցիկներու, բարեկամներու— խօսքերով ու խոստումներով։

Սկեպտիկութիւնը պէտք չէ սակայն դարձնել հաւատոյ հանգանակ։ Աշխարհը յար եւ միշտ կը փոխուի —խիստ դանդաղ, անշուշտ— բայց կը փոխուի։ Եգիպտացի հայրենասէրները, արար ազատասէր մտաւորականութիւնը չէին երազեր, անշուշտ, որ մէկէն ի մէկ Բրիտանիոյ մէջ կուսակցութիւններու փոխ - յարաբերութիւնները այն աստիճան պիտի յեղաշրջուէին, որ աշխատաւորական հատուածը պիտի զումարէր աշխարհի մեծագոյն եւ հնագոյն խորհրդարանին մէջ 290 պատգամաւոր եւ որ նոր դահլիճը, գործի անցնելով, պիտի շնորհէր անմիջապէս գրեթէ կատարեալ անկախութիւն իրենց հայրենիքին. վաղն ալ գուցէ, նոյն դահլիճին շնորհիւ, պիտի իրականանայ մարդկութեան դարաւոր երազը —տիեզերական խաղաղութիւնը՝ ընդհանուր զէնքնկեցութեամբ եւ պարտադիր իրաւախոհութեամբ։ Պիտի իրագործուի, վաղ թէ ուշ, անտարակոյս, նաեւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, Ուիլսոնեան իմաստով։

Ռամզէյ Մակդոնալդ, իր տենդային պայքարի ընթացքին զբաղեր է նաեւ Հայկական Դատով։ Զբաղեր է նմանապէս Հէնդըրսըն, որ իր անհամբեր կերպարանքին եւ փոքր ինչ կոշտ ձեւերուն տակ կը պահպանէ մարդկային, զգայուն սիրտ մը եւ ականատես եղած է Պոլսոյ համիտեան կոտորածին։ Երկուքն ալ ջերմ համակրանք ցցուցած են մեր ժողովուրդի դատին հանդէպ։ Ունեցած ենք մէկէ աւելի առիթներ՝ խօսելու մեզի տանջող հարցերու շուրջը, մասնաւորապէս առաջինին հետ։ Թէ զրոյցներու եւ թէ շարք մը նամակներու մէջ, որ ուղղեր է մեզ այլեւայլ ժամանակ, բրիտանական վարչապետը չշեղեր է միշտ իր հայանպաստ տրամադրութիւնը։ 1918ի ամառը Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ պերճախօս ձայն մը բարձրացաւ ի նպաստ հայ ժողովուրդին, որ իր գոյութեան օրհասական պատերազմը կը մղէր Կովկասեան ճակատին վրայ։ Ռամզէյ Մակդոնալդն էր, որ կը հարցապնդէր կառավարութիւնը, թէ ի՞նչ միջոցներ ձեռք առած է ան՝ օգնութեան գալու կամաւորական մեր բանակին։

Միջազգայնականի ժողովներուն մէջ, որպէս պարագլուխը բազմամիլիոն աշխատաւորութեան, Մակդոնալդ միշտ կը քուէարկէր հայոց անկախութեան բանաձեւը։

Նոյն 1918ին, աշխատ. կուսակցութեան պատգամաւորութիւն մը պահանջ դրաւ Լօյդ Ջորջին, որ Հայաստանը Արաբիոյ եւ Պաղեստինին հետ, անջատուի ընդմիշտ Թիւրք կայսրութենէն, համաձայն Ուիլսընի բանաձեւին։

1919ի Մայիսին, մեր մէկ դիմումին վրայ, եկաւ Փարիզ, Հէնդըրսընին հետ, լսելու հայ-վրացական կնճիռը եւ հաշտեցնելու Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը վրացի ընկերվարականներու (Վրաստանի նախկին վարիչներուն) հետ։ Հաշտութիւնը չկայացաւ շարք մը պատճառներով(*). Վրացիք անհաշտ դիրք կը ցուցնէին Լոռիի եւ Ախալքալաքի խնդրոյն մէջ։

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

(*) Մանրամասնօրէն մեր գրքին մէջ, Le Conflit Arméno-Georgien et la Guerre du Caucase.

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

Յ. ԿԱՍՔՈՆ
ԳԱՒԱՌԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսան, հակառակ իր վարչական կեդրոնացումին, իր ծայրագաւառներուն մէջ կը պահէ տակաւին հոգեկան-իմացական ապակեդրոնացումի որոշ ձգտում մը։ Ֆրանսական գաւառը— ինչպէս ամէն երկրի մէջ— ազնիւ ճիգ ունեցած է միշտ թօթափելու փարիզի մշակութային մենատիրութիւնը, որպէսզի կարենայ ազատօրէն ապրիլ-արտայայտուիլ իր ինքնուրոյն փթթումով։

Գաւառապաշտութիւնը (régionalisme) գրական-գեղարուեստական ապակեդրոնացումի գեղեցիկ, առողջ եւ բեղուն շարժում մըն է, տեսակ մը երկրին ձայնը մայրաքաղաքին դէմ, որ իր դժուարին պայքարի շրջանը անցընելէ յետոյ, ներկայիս պարտադրած է ինքզինքը, եւ կուգայ լրացնելու, ճոխացնելու կեդրոնի, փարիզի մայր մշակոյթը։

Գաւառականութեան շարժումը իր տիպարները եւ իր օրրանները ունեցած է։ Փրովանսը, Կասքոն երկիրը, Պրըթոն աշխարհը ամէնէն կենսունակ վառարանները եղած են այդ ձգտումին։ Իրենց յառաջադրութիւնները պարզ են եղած. տեղական կեանքի պահպանումը իբրեւ գրական աղբիւր եւ արժէք. եւ գաւառաբարբառներու հանդէպ յարգանքի իբրեւ գեղարուեստական արտայայտութեան միջոց։

Լոյ «Միստրալ»ի մը գոյութիւնը բաւական եղած է այդ շարժումին տալու նուիրագործում մը եւ քաղաքացիական իրաւունք։

Արդարեւ Ֆրանսական ծայրագաւառները այցելող օտարական մը շուտով կը զարմանայ թէ, հակառակ աշխարհիկ միօրինակ կրթութեան, հակառակ փարիզի հզօր ճառագայթումին, որքան գաւառաբարբառները եւ տեղական երանգը յամառութեամբ իրենց գիրենք գիտցած են պահպանել։ Այդ տպաւորութիւնը ունեցած եմ ես երբեմն Պրըթոն ծովափին ներս, եւ վերջերս ալ կասքոնական միջավայրին մէջ։ Կայ կասքոն ինքնատիպ լեզու մը որ նոյնքան անմահ է գրական ֆրանսերէնի, որքան սպաներէնը կամ իտալերէնը։

Պարզ նմոյշի համար կը յիշատակեմ առած մը, որ այգիներուն եւ գինարբուքի շէնշող այդ երկրին մէջ յաճախ կ'իմանայ անցորդը.

Lum bibo, tune vino
Bis erit vivere, bis bibere.

(Խմելը ապրիլ է, կրկնակի խմելը՝ ապրիլ է երկու անգամ։)

Ու եթէ կայ տարանջատ լեզու մը, անխուսափելիօրէն անիկա կը ծնի նաեւ մտաւոր երկունք մը, գրական կեանք մը։

Հապշտապ ճամբորդութիւնն մը անբաւական է անշուշտ խորապէս թափանցելու շրջապատի մը կեանքին եւ իր արտայայտութիւններուն։ Բայց որքան կարելի եղաւ ինծ գիտնալ, կասքոն մշակութային միջավայր մը գոյութիւն ունեցած է միշտ, ուր ժողովրդական երգիչներ, բանաստեղծներ, շրջուն հէքեաթասացներ գիտցած են արթուն պահել երկրին բնազդը մարդոց մէջ։ Ու առաւելն կան [illegible] գրողներ, որոնք միայն կասքոն լեզուով է որ կ'երգեն իրենց արենակից ժողովուրդին երազն ու յուզմունքները։

Գաւառապաշտութիւնը— եթէ այս բառը առնուի իր հարազատ իմաստին մէջ խառնուրդ մըն է այն նախնական, գրեթէ բնազդային զգայնութիւններուն, որ գրեթէ ամէն ապրող էակի մէջ քուն կամ արթուն է. ծննդավայրի սէրը, մանկութեան յիշատակներու ոգեկոչումը, ընտանեկան-ցեղային աւանդութիւններու պաշտամունքը աստուածօրէն կը կազմեն հոգեբանական բեղուն ենթահող մը, ուր կը մխրճին մարդու արմատները։ Պիտի ըսեմ գաւառապաշտութիւնը հոգեբանական ինքնապաշտպանութիւն մըն է քաղաքակրթութեան խելայեղ նուաճումին դէմ։ Որոնումներէ, թափառումներէ յոգնած, ամէն զգայուն մարդ, վերջ ի վերջոյ կը վերադառնայ այդ նուիրական խորանին։

Կասքոն տոհմիկ երգիչներու քնարահայրը, Ֆըլտոր Ռալ,— կասքոն Թըլկատինգի մը եթէ կ'ուզէք — իր երգերուն մէջ այդ անզուսպելի խռովանքը գրած է։

Տեսէք թէ ինչպէս իր գիւղին պաշտամունքը փառաբանած է ան.

«Աստուած շինած է աշխարհը, գիտեմ,
«Աստուած մեծ է, բայց մարդն ալ մեծ է,
«Ալս մարդն է որ շինած է Փէյրէհորատը։»

կամ

«Ես տեսայ Մատրիտը, Փարիզն ու աշխարհը.
Բայց անգամ մը ծիանալէ վերջ կ'ըսէի ինքզինքիս.
Ի՞նչ ուխտաւոր, երբ պիտի դառնաս Փէյրէհորատի քու տունդ։»

Իրենց հողին հաւատարիմ, բաղեղի պէս անոր պլլուած երգիչներէ զատ, Ֆրանսայի հարաւարեւմուտքի այդ անկիւնը տուած է նաեւ գրագէտ զաւակներ, որոնք թէեւ արմատախիլ, բայց իրենց աշխարհաշունչ երկերուն մէջ երբեմն երբեմն գրած են մայր հողի շոճիններուն, այգիներուն, պարտէզներուն բարբ եւ անխառն [illegible]։

Ցաքսի մէջ, պարտէզի մը կանաչ առուին տակ, կ'երազէ յուշարձանը պատերազմի զոհ բանաստեղծի մը, ու մարմարին վրայ թրթռացող քառեակ մը կուտայ անոր կեանքին ու գործին ամբողջ շեշտը.

. . «Ճ՜ոն է որ ծնած եմ։ Ճոն է, Լանտերուն առջեւ,
Ուր, օր մը, բարեկամ, պէտք է գիրար վերագտնենք.
Այն անծուռին մօտ, որ ծոգին այնքան կ'ընդլայնէ,
Որ մարդ կը մոռնայ ապրիլը, այնքա՜ն որ կ'երազէ։»

Բայց ապահովաբար, բոլոր կասքոն գրագէտներու մէջեւ ա՛ն, որ ամէնէն զօրաւոր եւ հարազատ կերպով իր բնաշխարհին բոլոր ձայները, սարսուռները գիտցած է ճառագայթել, եղած է Ժան Ռամօ։

Ծնած ստորոտը այն գալարախիտ բլուրներուն, որոնք ծալ ի ծալ փէշերն են արքայական Պիրենեաններուն, ան իր ներշնչումները քաղած է ուղղակի իր մօր լրթունքէն. Ծոխ ագարակի մը տոյնը։ Այրի եւ լիազօր տիրուհի էր իր մայրը, որ կ'երեւի իր պատասխանատուութիւններուն տակ պահած էր կնոջ մը աւանդամոլ գերզգայութիւնը։ Ուրիշներու դիմաց անտեսան տիրուհին, իր զաւկին համեստ մայր էր եւ կին։

Պիրենեաններու հմայքով խռոված, անտառներու մրմունջներով օրօրուած, եւ գաղջ ու բեղուն պարտէզներու հիւթերովը գինով, Ժան Ռամօ, փարիզի մէջ, իբրեւ բանաստեղծ, յաղթանակի խնջոյքը վայելած է. բայց չէ ուրացած, չէ մոռցած իր բնաշխարհը. իր ամէնէն հնչուն եւ կենդանի բառերը ան ցանած է իր մայրական երկրի հորիզոններուն։

. . . .

Կը զգամ, երբ քեզ կը …
Լեցուն կրօնական եւ … յուզմունքով …
Թէ ձայնս կոկորդիս մէջ …
պայթի, կ'ընդլայնի …

. . . . .

Ես ճեռոսներուն ձայնը, … խանդը …
Այլեւս ես չեմ, այլ … ներդ են, կ'իմանա…
Որ քեզ կը կանչեն իրենց … վը, քեզ կը …
իրենց պաշտամունք…
Ու ես բիւր բիւրաւոր …
ունիմ, որ քեզ կը սիրեն …
նիս …

. . . . .

Ու ամբողջ դուն ես, …
գաթները դ ին, քու ցորեն…
Քու խիտ շոճիններդ, քու …
ծովդ ով մայրենի աշխարհ…
Որ կ'ուռեցնեն իմ Թոքերս …
եւ Թաւ ձայներս …
Ինչպէս բիւրեղեայ …
հոյակապ դաշնակ մը …

. . . . .

Ես մոռցած ցպուրներդ, …
Թռչնակներդ …
Որոնք կ'երգէին պայծառ …
տուները, գաղջ գիշերներ…
Իմ բառս քու շանթերուդ …
դիւնը …
Եւ ես քու յաւերժական …
եմ. Ու ես եմ

Բայց ոչինչ, ես ոչինչ եմ, …
ունայն գաւազան…
Ես յոկ ստուեր մ'եմ, …
դէպի արքաերը մը
Քու փոքրիկ մասնիկ մըն …
պահ մը կեանքի կոչուած
Որ կը բոցավառի, …
դառնալէ առաջ …

Այս հրդեհուած երգին … շունչը, Ժ. Ռամօ, որքան իր… ուենք ունի երբ կ'ըսէ

«Հոյակապ բանաստեղծներ նոյնքան անհրաժեշտ են ժող… վուրդի մը բարգաւաճումին, … քան ամէնէն գործունեայ ճարտ… րագործները, ամէնէն … րիմաց արհեստաւորները։ … կը շաղուեն հոգիներու … նոնք կը պահպանեն … կեանքը»

Փ. ՍԱ[illegible]

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ
ՏԱԳՆԱՊԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ— Ինչպէս ամէն տարի դպրոցական վերամուտի … թիւ, այս տարի ալ թաղ… վարժարանները, գրեթէ … բացառութեան իրենց դռներու վրայ փակցուցած էին ազդ մը … հոկտեմբերի առաջին կիսամսեա… յին մէջ միայն Ֆրանսացի … ներ պիտի ընդունուին, իսկ … եաք՝ օտարականներ։

Քաղաքին մէջ հայ գաղթ… կանութեան բազմացման թա… կաններէն (1923—1924) … միայն Ռիւ տէ Ցոմինիքէնի դպ… րոցները, ցարդ շատ բարեացա… մութեամբ կ'ընդունէին … տղաքը։

Նոյնիսկ տարուան բոլոր … րուն, դժուար թէ եա ճամբ… աղայ մը գտնուէր, մանաւա… հայ մանկապարտէզներու բ… մով, երբ Ցոմինիքէնի դպրոց… մող տղոց թիւը զգալապէս … զեցաւ. Բայց այս տարի փ… խութիւն մը կը նշմարուի։ … 15—16ին, յիշեալ դպրոցին … ջեւ համախմբուած բազմ… հայ տղաք, կորուսեալ մերժ… մը արժանացան, եւ ծնողներու … մութիւնն հազիւ կարելի … ցրուել ոստիկաններու միջ… գտնուեցան ուրիշ կարգ մը … ղային վարժարաններ ալ, … տասխանեցին.

— Գացէք ձեր ազգը … սացի ըրէք որ անմիջապէս … նինք։

Երեւոյթը բազմաբնեա…

մար, պէտք է ընդունիլ, որ թէ ֆրանսացի եւ թէ օտար աղօթ թի... այս տարի աարապայման ա... ած է։ Միւս կողմէ, գպրոցներու... որեւէ յանկում կամ ըն... ձեռնուի հղած ըլլալով, չէն... ելը նեղ կուգան։

Իսկ ուրիշ երեւոյթ մըն է ...ներու աճումը, թէեւ կարելի ...ըլ ճշգրիտ վիճակագրութիւն մը ...ալ։

Մարսէյլի համար ըսել թէ ... 12—15 հազար գաղթա... ութիւնը, այս երկու տարուան ...ընթացքին միայն իր նոր ծնունդ... ...րով զգալապէս բարձրացած է։ ...ոլ՝ ասոնցմէ մէջ, բնակիչ... ...ու մօտ, փոքրիկներուն վրայ ...ական յանկում մը կը ...ուր, մէկը՝ երկու, երկուքը՝ ...ք եւ այլն եղած ըլլալով։ Փո... ...երու եւ անցքերու վրայ զգալի ...ութիւններ կը կազմեն ա... ...ր, մանկական երամակներ։

Այս իրողութեան առջեւ, ազ... ...յին մանկապարտէզներու խիստ ...րաժեշտութիւնը կը շեշտուի. ...իայն մէկ կամ երկու այլ ... կազմած։ Հիմա կեդրոնի ...նկապարտէզը, կարծեմ կրնայ ...մինչեւ 500 մանուկներ պատս... ...պարել, սակայն հայ ծնողներ ...մը նկատումներով իրենց ...ոյքը չեն առաջնորդեր հոն։

Շատ մը հայրենակիցներ, ...որոնք թաղերը կը բնակին գոր... ...յարմարութեան բերումով, ...մծնոլորտը թէ վտանգաւոր է ...թէ անբարոյացուցիչ։ Բայց ...տնտեսական մտահոգութիւնները ...իրենք կը ստիպեն այր եւ կին, եւ ...նչեւ պատանիներով օրուան ...ժամերուն աշխատանքի ...ծու։ Ասոր համար ալ կ'ուզ... ...որ մանկապարտէզի՝ առաւօտ... ...րու երթան եւ մնան մինչեւ ե... ...իրեան ժամը 6, երբ իրենք ... են այլեւս։ Ցետոյ կ'ուզեն ...դպրոցին մէջ մայրական ծա... ...ութիւն վայելեն իրենց տղա... ...կամ ստանան այնպիսի վար... ...ութիւններ զորս կատարելագործ... ...մը միայն կրնայ տալ։ Կան ...ներ ալ որ յամառօրէն հեռու ...ն, կը նախընտրեն միայն ...ֆրանսերէն սորվեցնել իրենց զա... ...կներուն։

Եւ սակայն, կարելի է յաղ... ...այս դժուարութեանց, եթէ ...ութիւններ, սահմանուին եւ ...մանկապարտէզները բազ... ...ու կանոնաւորուին։

Քաղաքամասներու մէջ խմբա... ...ած հայութիւնը շատ նպաստ... ...վիճակ մը ունի այս տե... ...կէտով։ Սակայն անդին կան ...թիւ ընտանիքներ, գրուած կեդրոնին ու ծանօթ արուար... ձաններէն դուրս, այլազան եւ անծանօթ անկիւններ։ Ասոնք չեն կրնար օգտուիլ ազգային մանկապարտէզներէն, դպրոցներէն եւ իրենց զաւակները ընականաբար պիտի ղրկեն մօտակայ թաղային վարժարանները, եթէ ընդունուին։ Իսկ չընդունուելու պարագային, անոնք կը ստիպուին կամ Ֆրանսացի տալ, եւ կամ թողուլ որ տղաքը փողոցներու մէջ խամրին օրն ի բուն։

Այդ ընտանիքներուն ցիրուցան ապրելուն պատճառն ալ տնտեսական է։ Իրենց նիւթական կարողութիւնը կը մղէ երթալ բնակելու հոն՝ ուր աժան բնակարաններ կը գտնուին ամէն յարմարութիւններով։ Շատ է թիւը անոնց՝ որ սեփական տունի տէր եղած, իրարու քով կ'ապրին։ Բայց այնքան շատ է հողի ու փոքրիկ խրճիթի մը կարօտը գաղթականներու թիւը։ Խնդիրը ճարահատ մնացած են կեդրոնի թաղերուն մէջ՝ իրենց ամբողջ վաստակը վարձքի յատկացնելու գնով եւ կամ գացած են այնպիսի անկիւններ, ուր ազգային դիմագծութիւնը օրէ օր կորսուելու վտանգին ենթակայ է։

Ինչքա՜ն լաւ պիտի ըլլար, այդ պիսիներուն հայթայթել քանի մը մեգր հող եւ քիչիկ մը վարկ, տուն մը ըլլալու։ Այն ատեն կես մը հնարաւորութեան ժամբուն մէջ մտած կ'ըլլար ամենակենսական գործը — դպրոցներով եւ այլ միջոցներով պահել պահպանել հայկական դիմագիծը։

Կարելին պէտք է փորձել, ստեղծելու համար նորանոր արուարձաններ, սեփական հողերու վրայ բնակութեամբ։ Կամ ընդարձակել եղածները, անոնց վաստակայ հողերը մեծաքանակ գնել եւ մաս մաս կարօտներու բաժնել վճարման դիւրութիւններով։ Այսպիսով հաւաքականութիւններ կը կազմուին եւ դիւրաւ չեն ձուլուիր։

Կ. ՍԵՒԻՃԵԱՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ ՀԱՍՑԷԻՆ

Ամերիկայի մեր պաշտօնակիցները, (Հայրենիք, Ասպարէզ, Պայքար, Նոր Օր) ինչպէս եւ ուրիշ կարգ մը թերթեր եւ նամակագիրներ կը շարունակեն մեր հին հասցէն գործածել (208 bis Rue Lafayette)

Կը յիշեցնենք բոլորին, թէ «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը եւ վարչութիւնը մէկ տարիէ ի վեր կը գտնուին.

235 FBG. ST. MARTIN, PARIS

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՊՈՒՔՐԷՇ, 18 (սեփ. թղթ.). — Ռումանահայութիւնը երրորդ տարին ըլլալով, կը տօնէ Հայ Մշակոյթի Օրը՝ գայն միացնելով Թարգմանչաց տօնին։

Թեմական իշխանութեան կարգադրութեամբ, փակ մնացին շաբաթ օր ազգային վարժարանները եւ կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ եկեղեցիներու մէջ՝ անհետացած հայ մտքի վաստակաւորներու յիշատակին, ինչպէս նաեւ գոհաբանական աղօթք՝ երախտագէտ պարտքով եղիշէ Արք. Դուրեանի համար, որուն հոգեւոր կոչման յիսնամեակի յոբելեանը կը զուգադիպէր այդ օրուան։

Ասկէ զատ, Պուքրէշի մէջ Հայ Մշակոյթի Օրուան առթիւ ժողովրդական հանդէս մը տեղի ունեցաւ Սալա Ջիարիշթիլօրի մէջ, նախաձեռնութեամբ Ռումանահայ Նիգր. Մատենադարանի վարչութեան։ Ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը։ Առաջնորդը իբր նախագահ բանալով հանդէսը, շեշտեց այն փառաւոր դերը զոր կատարեց Ե դարու Հայ հոգեւորականութիւնը՝ ստեղծելով գիր եւ գրականութիւն։ Երկրորդ բանախօսն էր Տօքթ. Ա. Ցիրագեան որ բացատրեց հայ մշակոյթի գրաւած տեղը ազգերու մշակոյթին մէջ, իսկ եւս ծանրանալով Ե դարու մեծ սերունդին վրայ, որ անհամար ազնուութեանց հանգուրժեց. լոյսով օծուելու համար իր ժողովուրդը։ Խօսեցան գպրոցի ուսուցիչներէն Պ. Պ. Ցովհ. Պապիկեան եւ Երուանդ Հայրապետեան՝ առաջինը նիւթ ունենալով Եղիշէ Դուրեանը, իսկ երկրորդը ծանրանալով Մշակոյթի Ցօնին նշանակութեան վրայ։ Խօսեցան նաեւ Պ. Թիմոսեան, շեշտելով ինքնուրոյն մշակոյթի մը անհրաժեշտութիւնը։ Ցետոյ խօսք առաւ Թաղականութեան ատենապետ Պ. Դ. Դոնիէլեան, շեշտելով թէ մշակոյթի պահպանման մեծագոյն ազդակը դպրոցն է եւ հրաւիրելով ներկաները աջակցիլ հայ դպրոցին զարգացման ու յառաջատուութեան։ Ընդմիջաբար երգեցին դպրոցին երգչախումբը եւ կոմիտաս երգչախումբը զանազան հայ երգեր, իսկ Րաֆֆի միութիւնը մասնակցեցաւ իր նուագախումբով։ Պ. Լեւոն Պալճեան արտասանեց «Խօսք Լոյսի Ցօնին համար», իսկ դպրոցի սաներէն Պ. Ազատեան Սիամանթոյի «Գիւտին փառքը»։ Մեներգեցին Օր. Օր. Կիրիկեան եւ Ցէյիրմէնճեան։

Հանդէսը փակեց Պ. Սիրունի, հրաւիրելով ներկաները սիրել հայ մշակոյթը, եւ յարգել հայ մտքի ու գրչի վաստակաւորներն ու աշխատաւորները։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ» ԼԱՆՍԷՅԻ ՄԷՋ

ԼԱՆՍԷՅ, 17 Նոյ. — Այս տարի կիրակի կրընոպլի եւ Լանսէյի քոյր կոմիտէներու մասնակցութեամբ տօնեցինք «Դաշնակցութեան Օր»ը քաֆէ փլանի մէջ։ Հակառակ անոր, որ գաղութիս գրեթէ 2/3 մասը հեռացած է, դարձեալ ընդարձակ սրահը նեղ կուգար եւ մեծ թիւով երիտասարդներ ոտքի մնացին։

Նախագահ՝ ընկ. Ցիգրան Գասպարեան հանդէսը բացաւ եւ հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս երգել «Մեր Հայրենիք»ը։ Ցետոյ պատմեց Դաշնակցութեան գործունէութեան երկու յուզիչ դէպքեր, որոնց ականատես եղեր էր, ու կանգ առաւ Դաշնակցութեան գործունէութեան վրայ։

Ցետոյ հրաւիրեց օրուան բանախօս ընկեր Շէհրէրեանը, որ ներկաները խանդավառեց իր սրտագին եւ յուզիչ խօսքերով։ Դաշնակցութեան 39 տարուան համառօտ պատմութիւնն ընելէ յետոյ, եզրափակեց երեք բնորոշ եւ հայ ժողովրդի համար անհրաժեշտ պահանջներով « Ցարատեւ ու յամառ պայքար եւ վրէժ մեր արիւնարբու եւ դարաւոր թշնամի Թուրքին դէմ, որպէսզի տիրանանք մեր արդար պահանջին— մեր հայրենական հողերուն։ Պահանջել Հայաստանի գաղթերուն բացումը, որպէսզի այս թափառական հայութիւնը ապաստանի հայրենի երկնքի տակ, հայրենիքի հողին վրայ։ Ցետոյ կոչ ըրաւ մայրերուն եւ քոյրերուն որպէսզի երեխաները հայ պահեն այս օտար երկնքի տակ, որովհետեւ եթէ այդ սերունդը ձուլուի եւ ուծանայ, մենք պիտի կորսնցնենք մեր դատը։

Գեղարուեստական բաժնին փայլ տուաւ Պ. Երուանդ Ցեր կումեանի երգիչ խումբը։ Օրիորդներ Գայիանէ եւ Ճերմակեան, ինչպէս նաեւ փոքրիկն Եդուարդ իրենց գեղեցիկ արտասանութիւններով ոգեւորեցին եւ արցունքներ խլեցին ներկաներէն։ Հաճոյալի էր մանաւանդ խարբերդցի Պ. Պօղոսի դաշն երգը։

Հանդէսը փակուեցաւ «Փամփուշտ»ով, շատ ուրախ մթնոլորտի մէջ, անվերջ կեցցէ՛ հայ ժողովուրդ, կեցցէ Դաշնակցութիւն, կեցցէ՛ ազատութիւն աղաղակներով։

Ա. ԱԹԱՆԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ կրթական Նախարարութիւնը գնահատելով նկարիչ Պ. Ա. Ս. Փագալեանի յաջողութիւնները պաշտօնական ցուցահան դէսներու մէջ, զայն պատուած է Ակադեմական ասպետի շքանշանով։

ՖՐԱՆՍԱ ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ ՈՐԲԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

ԽՄԲ.— Նոյնութեամբ հրատարակելով այս նամակը, մեր խորհրդածութիւնները կը վերապահենք ուրիշ օրուան մը։

Երկար տարիներու ընթացքին, Գաղթական Ցրոց Պաշտպանութեան կոմիտէն եւ Ն. Ի. Ռըլիֆը շարունակական գործակցութեամբ, յաջողեցուցին մեծ մասամբ հայազգի, մօտ 1200 գեռատի որբերու Ֆրանսա մուտքը, տեղաւորումը եւ պաշտպանութիւնը։ Այս երիտասարդները շնորհիւ իրենց աշխատանքին, կրցած են ստեղծել անկախ ապրուստ մը, այն տեսակ պայմաններու մէջ, զորս իրենք իսկ կը գնահատեն տանուազն գոհացուցիչ։ Շարունակելով իրենց գործունէութիւնը, այս երկու կազմակերպութիւնները, վերջերս, Ֆրանսա մտցուցին 72 երիտասարդ հայ որբերու նոր խումբ մը, որոնք Ցունաստան ապաստանած եւ հոն խմբուած էին կայաններու մէջ, ուր կը վարէին անկայուն կեանք մը։

Այս ներգաղթը, կարգ մը հայկական թերթերու կողմէ առժանացաւ բուռն քննադատութիւններու։

Թող թոյլ տրուի մեզ որ հոս մեր զարմանքը յայտնենք։ Ամենէն առաջ, հայ ազգին ապնիւ աւանդութիւններուն ծանօթ ըլլալով, կը զարմանանք որ այս յարձակումները ուղղուած են կնոջ մը դէմ, առանց անոր սեռին հանդէպ յարգանքի, եւ առանց նկատի առնելու զոհողութիւնը որուն փաստը տուած է, իր կեանքին լաւագոյն տարիները նուիրելով իր թարմատի հայրենակիցներուն։ Եթէ այս յօդուածներուն հեղինակները իրօք առաջադրած են բարելաւել իրենց հայրենակիցներուն վիճակը, կը խնդրենք իրենցմէ որ ուղղակի դիմեն կատարեն շահագրգռուող կազմակերպութեանց իրաւասու ներկայացուցիչներուն։

Թող թոյլ տրուի մեզ իրենց յիշեցնել թէ քննադատութեան մէջ սահմանափակուիլը ամուլ աշխատանք է։ Որով, կը խնդրենք իրենցմէ որ բարեհաճին մեզ գիտցնել իրենց շինիչ թելադրութիւնները, օգնելու համար իրենց երիտասարդ հայրենակիցներուն, որոնք Մերձաւոր Արեւելքի մէջ մնացած են դաժան պայմաններով։

Աւելցնենք նաեւ թէ պիտի մաղթէինք որ այս հայկական շրջանակները ուրիշ կերպով մեզ ծանօթացնէին շահագրգռութիւնը որ ցոյց կուտան իրենց երիտասարդ հայրենակիցներուն։ Այս քննադատութիւններուն չպիտի պատասխանէինք, եթէ այս կերպ մղուած պրոպագանդը իր ազդեցութեամբ անկայուն վիճակի մը չմատնէր նոր գաղթած որբերը, ինչ որ մեզ կը ներշնչէ լուրջ մտահոգութիւններ անոնց ապագային մասին։ Անոնք, մամուլի այս յօդուածներէն համոզուելով որ Ֆրանսա մտնելով՝ աշխատանքի օրէնքէն խուսափելու իրաւունքը ձեռք ձգած են, կը լքեն իրենց գործատէրերը, առանց մտահոգուելու իրենց յանձնառութեան մասին։ Այս երիտասարդութեան բարոյականին համար որ ընտանեկան դաստիարակութենէն զրկուած մնաց, մեզի շատ ծանր կը թուի, թէ կարգ մը հայրենակիցներ զորս հեղինակաւոր կը կարծեն, իրենց կուտան խրատներ, զորս իրենք կը մեկնաբանեն տրուած խոստումը դրժելու եղանակով։

Կը յուսանք թէ այս երիտասարդները այլեւս չպիտի գըրգռուին ուրանալու իրենց պարտականութիւնը։ Եւ եթէ մեր յոյսը ի դերեւ պիտի ելլէ եւ եթէ քննադատութիւնները պիտի շարունակուին, առանց նկատի առնելու անոնց անդրադարձումը մեր երիտասարդ պաշտպանեալներուն վրայ, կը խնդրենք գոնէ որ գաղբին յարձակելէ կնոջ մը վրայ, եւ դիմեն շահագրգռուող կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներուն, այսինքն, ստորագրեալներուն, որոնք ձեռնարկուած գործին ամբողջ պատասխանատուութիւնը կը ստանձնեն։

7 Նոյ. 1929

Կոմտէս Պէրրի
Ներկայացուցիչ Ն. Ի. Ռըլիֆի

Ժ. Լըպէլ
Ընդհանուր Քարտուղար Գաղթ. Ցրոց Պաշտպանութեան Կոմիտէին

ՁԻՒՆԸ

Ֆրանսական Ալպերու վրայ սկսած է ձիւնել։ Մինչ հովիտներու վրայ առատօրէն կ'անձրեւէ. մինչեւ 1000 մեգր բարձրութեամբ լեռները ձիւնով ծածկուած են։

Պրիանսոնի շրջանին, Սէն-Ժէրվէ-լէ-Պէնի եւ այլ վայրերու բարձունքները ճերմակով ծածկուած են։

ԿՌՈՒՆԿՆԵՐԸ ԵԿԱՆ ԱՆՑԱՆ...

Շալոն-սիւր-Մառնի վրայէն հարիւրաւոր կռունկներ անցան առջի օր։ Կայարանին վերեւքանի մը շրջաններ կատարելէ յետոյ, կռունկները, որ ճամբայ փնտռելու երեւոյթն ունէին, ուղղուեցան դէպի թրուա։

Այս տարագնաց թռչուններու չուն կը նկատուի նախանշան մը թէ այս տարի վաղահաս ձմեռ պիտի ունենանք։

ՌՈՒՍԱԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ
ԿԱՄ
ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Եթէ Ռուսաքով մը եւ Վիկ... ...Սէրժ մը—, մէկը ծանր ...ելով գործատան մէջ, ...Լէնինի գործերը թարգ... ...ելով Ֆրանսերէնի, կը գոր... ...ին բոլշեւիկներու լաւագոյն ..., եթէ նման մարդեր հա... ...յեղափոխական են, կախազանի ..., կը հարցնեմ ինքզինքիս ...ինչ պիտի պատահի խնդ... ...դրութեան այն օրը, երբ ...երցիէվներու եւ Ռոյթմաններ... ...Սմոլէնսկը կողոպտողներու, եւ ...իշեւի օրինգով պարողներու գա... ...րներու համախմբութիւնը ...եան ուժեղ դառնայ որ աշ... ...ագրէ իր հիմնական ար... ...ութիւնը։ Ո՛չ հարիւր ան... ...ու Աշխարհը արդէն բաւականան թշուառ է։ Եւ եթէ իմ դասակարգս առաջնորդութիւն ունի զայն բարելաւելու բարեշրջելով, առաջնութիւնը չունի սակայն զայն սպաննելու։

Գիտակցութիւնը ունիմ թէ ի՛նչ կը կատարեմ հոս. գիտեմ թէ ի՛նչ է իմ խօսքերուս տարողութիւնը. բայց զիս կրնան ուրիշ բանով ամբաստանել, բացի թեթեւամտութենէ եւ անպարկեշտութենէ, որովհետեւ մէկ տարիէն աւելի սպասեցի այս էջերը գրելու համար։

Եւ միայն, խորհրդային անդունդին խորը մխրճուելէ յետոյ է որ երկրին գերագոյն դատաւորը համամիտ գտնելով Սփիէր... ...ցիէվայի հետ, կը հրապարակեմ զանոնք։

Կոլինինի հրամանը խեղկատութիւն մըն է։ Հարցաքննիչ դատաւորը զայն նկատողութեան չպիտի առնէ։ Գիտէ թէ այդ բանը հաշուի չառնուիր։ Այսպէս, մեր ժամանումին՝ կ'իմանանք թէ Ռուսաքովի մինչեւ անգամ թոյլ չեն տուած որ նախագահական հինգ կնիքներ կրող թուղթը տանի իր հասցէներուն, կամ Ջուտովի։ Ու ծերուկը կը գտնենք ամբողջ ժամեր պահարանը գրպանին, սառն երիտասարդ պարոնի մը առջեւ, որ հարցաքննիչ դատաւորն է, որ զայն կը չարչրկէ, նեղը կը դնէ, չարաչար գործածելով անոր պարզամտութիւնը, կը խաղայ անոր բարեմտութեան հետ, կ'օգտագործէ անոր բոլոր անճարակութիւնները, եւ իր կարելին կ'ընէ որ անոր խօսքերէն իրաւունքը խլէ զայն բանտը նետելու։

«Առանց զարնելու» մեր մուտքը կ'երեւի մեզ համակրելի չի դարձներ դատաւորին։ Մեր անունները կուտանք, ուժեղ մը կը սեղմենք «Թշուառական սեւ-հարիւրակային»ին ձեռքը եւ զայն կը հարցաքննենք նամակին մասին որ զայն պիտի փրկէ։

— Քօփի է. բայց ինծի հրաման տուին որ անմիջապէս հոս գամ։

— Ընկեր դատաւորը գիտէ՞։

— Անշուշտ բայց կարեւորութիւն չի տար։

Վիկտոր Սէրժէն կը խնդրեմ որ ռուսերէն ըսէ երիտասարդ պաշտօնեային թէ նամակի մասին Սմոլնիի խորհուրդին նախագահին լուր տալէ առաջ, եթէ ձերբակալէ մեղադրեալը, Նէվսկիի վրայ հաւաքոյթ մը կը սարքեմ, ժողովուրդին պատմելու համար ինչ որ գիտեմ համայնավարութեան եւ անոր բանտարկութեան վրայ։ Բայց Վիկտոր կը հանդարտեցնէ զիս եւ կ'ըսէ դատաւորին թէ կը խնդրեմ որ այսօր իսկ ժամադրութիւն մը տայ ինծի, որպէսզի իմ վկայութիւնս տամ իրեն ինչ որ կ'ընդունուի։ Ցետոյ կ'առնենք նամակը եւ կը մեկնինք Սմոլնի։

Հոն բոլորովին տարբեր է. կամարով անմիջապէս կ'ընդունի մեզ. գրասենեակը համեստ է։ Մարդը հանդարտ դէմք մը ունի։ Կը կարդայ, մեզ մտիկ կ'ընէ, եւ անկեղծօրէն տխրած կը թուի ըլլալ։ Անոնցմէ է, որ ամէն ինչ գիտեն եւ բան չեն կրնար ընել։

Կը խնդրեմ իրմէ որ ինծի թոյլ տայ անձնապէս քննութիւն մը ընել Սամօյլովա գործատան մէջ։ Կ'առնէ հեռաձայնը, կը խօսի։ Մենծիկով երիտասարդ մը կը մտնէ։ Զուռոֆն է, Լէնինգրադի շրջանին կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը։ Լուրջ, պարզ, համակրելի։

Քիչ յետոյ, կը հեռանանք կոմարովի քովէն, հետեւելու համար Զուռովի։ Մեզ արտօնագիր մը կուտան, որով պիտի կրնանք մտնել Սամօյլովա գործատունը։

Սմոլնիէն տուն կ'երթանք ու կը գտնենք ծերուկը։ Նշանակելի կէտ մը։ Կոլինինի եզերագրութիւնը ծառայած է գոնէ արգիլելու կանխարգելի ձերբակալումը։ Ձերբակալման հրամանագիրը ջնջուած է.— Ցառա՞ջ, ուրեմն։

Ցառա՛ջ. Մոսկուայի «Կոմսոմոլսկայա Պրավդա» թերթին թղթակիցն է որ եկած է քննութիւն մը կատարելու տան մէջ։ Կը բանայ բոլոր դռները, կը հարցաքննէ բոլոր վարձակալները մեզ յայտնելու համար թէ Ռուսակով շահագործա՞ծ է։

Այս քննութեան արդիւնքը երբեք չհրապարակուեցաւ։

ՓԱՆԱՅԻԹ ԻՍԹՐԱԹԻ

ուղղուած հարցումներուն պատասխանելով, ըսած է թէ այս անգամ չպիտի ուզէ կազմել նոր դահլիճը՝ իր 13րդ-ը։ Միւս կողմէ չկայ կեդրոնական դէմք մը՝ որ ներկայ պայմաններուն մէջ կարենայ ապահովել Երեսփոխանական ժողովի մեծամասնութեան վստահութիւնը։

Քաղաքական կացութիւնը բաւական ծանր է։ Եռնկի ծրագիրը չէ վաւերացուած, Հաննոսիոյ պարպումը կը շարունակուի, գերման ազգայնականները բուռն գործունէութեան մէջ ենեւ Եոնկի ծրագրին դէմ սաստիկ պայքար կը մղեն։

Գալով ներքին քաղաքական վիճակին, Պրիանի տապալումը առաջ բերին արմատական-ընկերվարականները, որոնց տարեկան համաժողովը կը գումարուի մօտ օրէն Ռէնսի մէջ։ Հաւանական չի նկատուիր որ արմատականները ստանձնեն կազմել նոր կառավարութիւնը, յենլով ընկերվարականներուն վրայ։ Վերջին անգամ Լէոն Պլում Թարքասոնի մէջ ճառ մը խօսելով, յայտարարած էր թէ ընկերվարականները չպիտի աջակցին արմատական կառավարութեանմը, սակայն կ՚ընդունին ստանձնել իշխանութիւնը։

Հանրապետութեան Նախագահը սկսաւ իր քաղաքական խորհրդակցութիւնները՝ նոր վարչապետը նշանակելու համար։ Եթէ Պրիան չընդունի, հաւանական վարչապետ կը նկատուի Անտրէ Թարտիէօն։ Կը խօսուի նաեւ ընկերվարական Փօլ Պոնքուրի, Ժոզէֆ Քայեօի, Սթէկի եւ Քլէմանթէլի մասին։

Ալմազեանի խնդրին շուրջ

Հիմա որ դերձակ Միքայէլ Ալմազեան բանտն է, տեղական թերթերը սկսած են խղճահարութիւն ունենալ, ու գրեթէ բոլորն ալ անոր ի նպաստ կ՚արտայայտուին։ Մինչդեռ քանի մը օր առաջ ամէն ճիգ կը թափէին եւ իրարու հետ մրցումի ելած էին յանցանք մը աւելի տեսնելու, արատ մը աւելի քսելու համար անոր վրայ։

Լիլի ոստիկանութիւնը՝ երկու կիներու վկայութեան վրայ, կը պնդէր թէ Ալմազեան եւ կինը սխալ 11ին, այսինքն Րիկոտէնի սպանութենէն երկու օր վերջ Լիլ գացած է։ Մինչդեռ այժմ կը հաստատուի թէ Ալմազեան նոյն օրը Փարիզի ոստիկանական տեսչութեան մէջ քննութիւն կ՚անցընէր՝ ինքնաշարժի վարիչ ըլլալու համար։

Արեան հետքի խնդիրն ալ իր սաստկութիւնը կորսնցուցած է՝ տիկին Ալմազեանի քթի արիւնահոսութիւնը հաստատուած ըլլալով։

Այսօր գրի մասնագէտ Միշոյի առջեւ, Ալմազեան մէկ էջ գիր պիտի գրէ, բաղդատուելու համար մնտուկին վրայի հասցէի գրին հետ։

Այս քննութեան արդիւնքը շատ կարեւոր կը նկատուի, ու մասնագէտին հաստատական կամ ժխտական պատասխանէն շատ բան կախուած է։

Կարգ մը թերթեր նոյնիսկ առաջ երթալով, կը պահանջեն ազատ արձակել Ալմազեանը։ Կ՚աւելցնեն թէ՝ ոստիկանութիւնը գտած է ուրիշ երկու կասկածելի մարդեր, սակայն չէ ձերբակալած զանոնք, ու կը հարցնեն թէ ինչո՞ւ այս երկու չափն ու երկու կշիռը։

Յունաստանի Հայերուն գաղթը

Աթէնքէն կը հաղորդեն թէ արտագաղթը կը պարպէ Լեփազմանը։ Գաղթողներու թիւը մեծ չափերու կը հասնի։ Վեց հազար հայութիւն հաշուող այս գաղթակայանը, այսօր հազիւ երեք հազար ունի։

Դեռ շատ ալ կան որ պատրաստութեան մէջ են, ճամբայ ելլելու համար։

Թաղականութեան ճիգերուն շնորհիւ, ազգային վարժարանը վերջապէս գտաւ իր գիծն ու կայունութիւնը։ Նոր տնօրէնը ոգեւորութիւն առաջ բերած է իր շրջապատին մէջ։ Տիրող աննպաստ պայմաններուն հակառակ, աշակերտութեան թիւը այս տարի չէ պակսած։

Գաղթի այս իրարանցումի օրերուն, Հ. Կ. Խաչը եւ Պատ. Միութիւնը ոգեւորութիւնը վառ կը պահեն, սարքելով երեկոյթներ, վիճաբանական ժողովներ եւ հանդէսներ։

Կարմիր բանակին վճռական աշխատ

Մորնինկ Փոստի Րիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Մոսկուայէն առնուած մասնաւոր տեղեկութեանց համաձայն, Կրէմլինի մէջ մեծ ժողով մը տեղի ունեցած է, Ստալինի նախագահութեամբ,-որու ընթացքին որոշուած է զրաւել արեւելեան Չինաստանի երկաթուղիի ցանցը։

Վճռական քայլը պիտի առնուի Ծայրագոյն Արեւելքի վերին հրամանատարին կողմէ, որ կ՚ըսէ թէ զինուորները կամ պէտք է յառաջ քալեն եւ կամ ազատ արձակուին, քանի որ անգործութիւնը կը բարոյալքէ զիրենք։

Մոսկուայի վերջին ծրագիրներուն համաձայն, Խարպին պիտի գրաւուի մէկ ամիսէն։ Այս որոշումը հաղորդուեցաւ ռուսական ուժերու վերին հրամանատար զօր. Պլիւխէրի։ Այս վերջինն է որ պիտի որոշէ գործողութեանց թուականը։

Անգլիոյ լրտեսական կազմակերպութիւնը

«Սընտէյ Էքսփրէս» կը գրէ թէ Աշխատաւորական կառավարութիւնը իբրեւ թէ մտադրած է ջնջել անգլիական գաղտնի ոստիկանութիւնը, որ հանրածանօթ է «Ինթէլիճէնս Սըրվիս» անունով։

Այս գաղտնի ոստիկանութիւնը ամենահզօր գործիքն է անգլիական կառավարութիւններու ձեռքին մէջ եւ ամէնէն աւարկուն լրտեսական կազմակերպութիւններուն, որուն նմանը երբեւիցէ գտնուած ըլլայ աշխարհիս վրայ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ հսկայ ջրօդանաւը՝ Do-X, Կոստանսի լիճին վրայէն օդ բարձրացաւ 169 հոգի բեռցած ու սաւառնեցաւ 45 վայրկեան՝ մեծ յաջողութեամբ։

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ Քրէտի Ֆոնսիէի հսկա. 15ի վիճակահանութեան մէջ 100.000ական ֆրանք շահեցան հետեւեալ թիւերը.— 36,418 (1886ի պարտաթուղթերէն), 637,254 (1903էն) եւ 54,100 (1911էն)։

ՍՈՖԻԱՅԻ մէջ երեւան հանուեցաւ երիտասարդ համայնավարներու դաւադրութիւն մը։ Ինը հոգի ձերբակալուեցան։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ պաշտօնական հեռագրական գործակալութեան (Թաս) Փարիզի թղթակիցը՝ Լուկիանոֆ հրաման ստացած է Մոսկուա վերադառնալ, սակայն մերժած է մեկնիլ։

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ԱՆԻԷՌ—ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ
Պուա Քոլոմպի Թաղապետական սրահը, Rue des Halles
Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. ԳԱՌՆԻԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
Կը խօսին՝ Ընկերներ ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ եւ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ ՕՐ. ԱՒՆԱԴԱՄԵԱՆ երգ, Պ. Գր. ՄԷՀՏԷՐԵԱՆ երգ, ընկերակցութեամբ Օր. CHARLOTTEի. Պ. Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆ (զաւեշտ)։ Եւրոպական պարեր, ճաշ պահեստ։ Արեւելեան նուագ յարակից սրահներու մէջ։

Պիւֆէ ժողովրդական գիներով։ Տոմսերը կը ծախուին ամէն տեղ, այրեւկին 7 ֆր. այր 5 ֆր. կին 3 ֆրանք։

ՄԱՆՕԹ.— Շոգեկառք՝ Սէն-Լազարէն իջնել Պուա-Քոլոնպ, Թրամուէյ թիւ 45 փորթ տ'Անիէռէն, թիւ 40 փորթ տը Քլիշիէն իջնել Place des Bourguignons։ Օթօպիւս SD St. Michelէն իջնել Թէրմինիւս։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Այսօր եշ. ժամը 8.30ին 71 Ave. Kléber, բացում գրական ակումբի
Կը խօսի՝ ԱԼ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ
Նոր հոսանքներ Ազգ. Դաշնակցութեան մէջ եւ հայկ. հարցը

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Զ. Ե. Ռ. Մ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
Այս Կիրակի Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ «ՌՈՍՏՈՄ»Ի ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

2 Նոյեմբեր 1929 ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ
Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Իսի-լէ-Մուլինոյի Վռամեան խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։
ԳԱՒԱՌ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Անիէռ-Պուա Քոլոնպի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները այսօր հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին 164 Rue des Bourguignons։ Կարեւոր օրակարգ։

ՀԱՅ ՃԵՔՆԻՔԱԿԱՆ Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ ժամը 8.30ին Sociétés Savantes, 28 Rue Serpente: Օրակարգ՝ Խ. Հայաստանէն ուզուած 30 ճարտարագէտներու հարցը: Այն ճարտարագէտները որոնք ներկայ չեն կրնար ըլլալ ժողովին եւ կը փափաքին մեկնիլ Խ. Հայաստան, թող հաճին դիմել Հ. Ճեքնիքական Միութեան վարչութեան, իրենց հակիրճ կենսագրականով. հասցէ՝ A. Tchakirian, 1 Rue Victor Cousin, Paris. Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել սոյն ազդը:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Սարգիս Ջավուշեան.— Կը խնդրուի անմիջապէս գրկել ձեր թարգմանութեան մնացորդը։

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ

Մօտ օրէն լոյս կը տեսնէ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան միութեան 1930ի պատկերազարդ պատի օրացոյցը, որ կ՚ամփոփէ ազգային եւ քաղաքական դէպքերու լիշատակագրութիւնը եւայլն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեան որ Ուրֆայի մէջ Ռէժիի հաշուակալ էր։ Իզմիրի Ջարդէն 20 օր վերջ Ուրֆայի բանտէն նամակ ստացած է իրմէ։ Անկէ վերջ լուր չկայ։ Իմացնել՝ Mme D. Mekinianի, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արտասահմանէն իրենց պարագաները բերել տալ ուզողներու օրինական հետապնդումներ եւ խորհուրդներ, ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ գործողութիւն եւ վարչական զանազան գործերու կարգադրութիւն:

Դիմել՝ Kh. Kébabdjianի, 20 Rue de Bezons à Courbevoie (Seine): Tél. Défense 00-39:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պ. Սարգիս Քիւթիւքեանէ կը խնդրուի հանդիպիլ Պ. Յարութիւն Գասպարեանի, 67 rue Mouffetard, Փարիզ (5), ստանալու համար տեղեկութիւններ իր եղբօր մասին:

ՎԱՐՁՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ ՆՈՐ ՇԷՆՔԻ ՄԷՋ

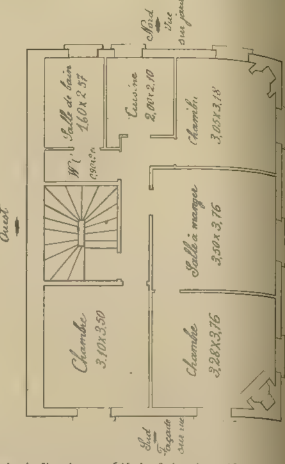

Քլամարի մէջ, կայարանին եւ հանրակառքին մօտ, ... եւ արեւոտ դիրքի վրայ, չորս սենեակ, խոհանոց, ... chauffage central, ջուր, կազ, ելեկտր., հեռաձայն ... 27 Rue Lazare Carnot, Clamart ... 15էն ...

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette
Le Gérant H. STEP...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 25 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

25 OCTOBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1094 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՎՈՒ ԽՕՍՔ

«ԵՍ ՉԵՄ, Ա՛Ն Է»

Որքան կ'ուզէինք բերան չառնել, գոնէ երկար ատեն մոռցութեան տալ ռամկավար կոչուած մամուլը, իր բոլոր այլանդակութիւններով։ Իր անյատակ բթամտութեամբ եւ անբարոյականութեամբ։

Դժբախտաբար, յաճախ կը ներկայանան պարագաներ, ուր իր արհամարհանքը տեղի կու տայ հանրային զատի մը պահանջներուն։

Այդ կարգէն է Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթին նախ. 23 թուակիր խմբագրականը։

Չալաստանի կրթական գործավար Ա. Մասեան, իր կաթողիկոսներէն ետ չմնալու համար, վերջերս պարտք համարած էր յայտնել թէ՝ աշխարհականները կ'ուզեն «Հայկական Տուն» հաստատել Սուրիոյ մէջ, եւ թէ այս քաղաքականութեան գործիք դարձած է ոչ միայն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, այլեւ ռամկավար կուսակցութիւնը։

Ռամկավարներու կեդր. Վարչութեան օրկանը, պատասխանելով այս քսութեան, կը պարզաբանէ գաղթականներու տեղաւորման ծրագիրը եւ կ'արդարացնէ իր կուսակցութիւնը։ Բայց, միեւնոյն ատեն ազգասիրութիւն կը համարէ շեշտել թէ Դաշնակցութիւնը իսկապէս «արկածախնդրութիւններ» կը կատարէ Սուրիոյ մէջ։

Կարդանք իր բառերով.

— «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կրնայ Սուրիոյ մէջ, ինչպէս ուրիշ տեղեր «անելիքներ» ունենալու համար արկածախնդրական ցուցամոլութեան իր անամօթ գործելակերպը շարունակել, ինչպէս վերջին մէկ երկու տարիներու ընթացքին կարծեց սպառնալիք մը դառնալ Թուրքիոյ, քրտական այս կամ այն խումբին եւ ուրիշներու հետ համագործակցութիւն» ցուցակելով։ Թուրքեւսուրիական համաձայնութիւնը վերջ կը դնէ այդ ցոյցերուն. թէեւ վաղը նորէն կրնան ուրիշ առիթներ ներկայանալ «ցոյց»ի սիրահարներուն, եւ իրապէս անոնք կրնան սուրիահայ գաղութը տուժել»։

Ուրիշ խօսքով, յանցաւոր մը կայ, բայց— Մեղա՛յ, մեղա՛յ, ես չեմ, ա՛ն է, Դաշնակցութի՛ւնը։

— Ոյլա՛ս կեավուր, սէն կոմիտէճի՛ սին։ = խայր էֆէնտիմ, պէն տէյիլիմ, օ՛ տըր...

Ուրեմն, իմացաք բոլորդ ալ.— վերջին մէկ երկու տարիներու ընթացքին, Դաշնակցութիւնը գործակցութիւն հաստատեր է Քիւրտերու հետ, կարծելով «սպառնալիք մը դառնալ Թուրքիոյ»։ Բարեբա՛խտաբար, «Թուրքեւսուրիական համաձայնութիւնը վերջ կը դնէ այդ ցոյցերուն»։ Բայց, «վաղը նորէն կրնան ուրիշ առիթներ ներկայանալ»։

Քանի մը ամիս առաջ, երբ արաբական կարգ մը թերթեր յոյն կը տեղային Դաշնակցութեան դէմ, պահանջելով անոր լուծումը, բացորոշապէս կը մատնանշէին թէ այդ կուսակցութիւնը չուզեր որ Հայերը ձուլուին տեղացիներուն հետ, և ընդհակառակն բնիկներու շահերուն դէմ կը գործէ։ Նոյն հրատարակութիւններէն կ'իմանայինք թէ Դաշնակցութիւնը դէմ է Սուրիոյ անկախութեան, թէ հողեր կը պահանջէ Թուրքիայէն և կը փորձէ Էնկիւրիի բարկութիւնը թափել Սուրիոյ վրայ, ինչպէս հայկական միւս հոսանքները հաւատարիմ են, եւլն.։

Այն ատեն, գիտել տուինք թէ հայանուն հրէշներ միայն կրնան ըլլալ այս բանսարկութեանց հեղինակները։ Մեր պաշտօնակիցները աւելին ըսին ու հաստատեցին։

Անգա՛մ մըն ալ կարդացէք ռամկավար պաշտօնաթերթին տողերը, եւ բաղդատեցէք այս հրատարակութեանց հետ։ Ու դուք դատեցէք։

Նոր չէ հակառակորդը վարկաբեկելու, կասկածելի դարձնելու այս ունակութիւնը։ Բայց երեւան կուգայ նոր թափով, ռամկավարներու համագումարէն անմիջապէս յետոյ։ Եւ ճիշդ այն պահուն երբ քննութեան տակ է Թուրքեւսուրիական համաձայնութեան պայմանները գործադրելու խնդիրը։ Ի՛նչ թանկագին փաստ՝ հայ թերթի մը այս վկայութիւնը, Սուրիոյ եւ Թուրքիոյ գաղտնի ոստիկանութեանց համար, որոնք անշուշտ աւելին գիտեն, բայց նոր փաստ մը միշտ նոր եռանդ կը ներշնչէ։ Եւ ի՛նչ ներշնչում՝ թրքական թելադրութիւններով կամ թիւր ազգայնականութեամբ վարձուած թերթերու համար...

Դաշնակցութիւնը գաղտնի չէ պահած իր պայքարը Թուրքիոյ դէմ, եւ անշուշտ համակրութեամբ կը դիմաւորէ այն բոլոր տարրերը որոնք ուխտերեն թօթուել թրքական լուծը։ Այդ պայքարի ճամբուն վրայ, Դաշնակցութիւնը երբեք ինքնիրեն թոյլ չի տար խանգարել հարեւան, նորազատ երկիրներու յարաբերութիւնները՝ Թուրքիոյ հետ։ Այս պարագան շատ լաւ գիտեն ինչպէս Սուրիոյ, նոյնպէս եւ Միջագետքի եւ Պարսկաստանի մէջ։ Եթէ ռամկավարները արջու ծառայութիւն կ'ուզեն մատուցանել, եւ վարկ շահիլ, այդ իրենց գործն է։ Բայց ատոր համար կան աւելի կարճ եւ գործնական միջոցներ։ Կրնան «ժուռնալ» մը խմբագրել եւ զրկել համապատասխան հասցէին, փոխանակ հրապարակաւ «ես չեմ, ա՛ն է» պոռալու։ Փոխանակ ամբոխին միտքը պղտորելու եւ հակահայ տրամադրութիւնները արծարծելու Սուրիոյ մէջ, ուր այնքան կասկածամիտ են մարդիկ։

Ամենուն աչքին հաճելի երեւալու, ամէն մեղք ուրիշին վրայ փաթթելու եւ չորս պատի մէջ խելք ծախելու այս բանութիւնը՝ երկա՛ր, շատ երկար տեւեց։

Ժամանա՛կ է որ իրենց խելքը տուն կանչեն գոնէ Փարիզի ռամկավարները, եւ իրենց հակադաշնակցական մոլեգնութեան ազդմամբ չզարձնեն փափուկ խնդիրներ։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵՒ ՔԱՐԻՆՔ...

Խորհրդային թերթերը եւ անոնց խնամի ռամկավարները արդարացան պարտականութիւն համարեցին ծաղրել նա՛եւ Միջագետքի գաղթականներուն Մուսուլի մէջ տեղաւորման ձեռնարկը, որ ճարահատ միջոց մըն է, ինչպէս բացատրած ենք օրը օրին։

Այս առթիւ Պոլսոյ «Ժամանակ» թերթը պատասխանելով «Երեւանի» «բրովոքասիոններուն» —իր բառն է— գրել կուտայ արդար զայրոյթով (14 Հոկտ.).

— «Յանուն «աշխատաւորութեան» եղած այս ստորին բրովոքասիոնները հաստատապէս քիչէ են համայնավար բոլոր սպասեակներուն, լաքէներուն, անխտիր. Մոսկուայէն մինչեւ Փարիզ, Աթէնք եւ ուր որ կ'ուզէք։

Հազարումէկ սխալումներ դըրուեցան ներգաղթին դէմ, դասակարգային խտիր. նոյն իսկ կայեան ժամանակէտ համայսարանականներ մերժուեցան։ Երեւանի վարիչներուն բովանդակ ջանքն եղաւ պախարակուած քաղքենիներուն դրամը քաշել, բոլոր կտակները իրենց սեփականացնել։ Երակ ու բոց կտրեցան, երբ իրենց պահանջումները մերժուեցան, բայց դրամ ընդունելու այս փութկոտութիւնը ցոյց չտրուեցաւ ընաւ, երբ կարգն եկաւ հայ գաղթական ընդունելու։

Ցարրական ողջմտութիւնը չունեցան ըմբռնելու համար թէ որքան յոռի ազդեցութիւն կը գործէր իրենց այս ընթացքը։ Բայց ինչո՞ւ զարմանալ որ ուրիշ տեղեր հայ գիւղեր կը հիմնուին։ Եթէ նպատակը հայութեան պահպանումն է, դժբախտաբար լաւագոյն երաշխիք մը չընծայեր Խ. Հայաստան։ Երկիր մը, ուր բարբարոսաբար կը խոշտանգուի մեր պատուական լեզուն, ուր անխնայ կը հալածուին հայրենական կրօնք եւ նուիրական աւանդութիւններ, ուր բարոյական ամէն ընկալեալ դրութիւն կը հեգնուի եւ ըմբոստ, անկարգ սերունդ մը կը հասնի զլացուած միայն ռմբակոծելու հետամուտ, փոխանակ ուսման սէր ունենալու, երկիր մը, ուր պաշտօնապէս կը հեգնուի եւ կը քննադատուի ազգային ոգին եւ անոր տեղ կը քարոզուի կոպիտ միջազգայնականութիւն մը, երկիր մը, ուր դասակարգային պայքար կը քարոզուի, ափ մը հայութեան մէջ ատելութիւն վառելով, փոխանակ սիրոյ եւ համերաշխութեան, այդպիսի երկիր մը բնականաբար ո՛չ մէկ սիրտի կը խօսի եւ յուսահատներ իրաւունք կ'ունենան նախընտրելու երեւանեան դաշտէն։

Ջրանցկատարակայանի մը, ջրուղիի մը, ջրանցքի մը բացումը ընաւ չի կրնար փոխարինել ազգային նուիրական հաստատութիւններու բարոյական թէ նիւթական փլուզումը, ազգային զգացումին քանդումը, որուն առաջին յայտարար նշանն է մեր պատուական հայերէնին աղճատումը եւ անհասկնալի կաղապարի մը թափուիլը, անոր աւանդական, քերականական ուղղագրութեններ սկսեալ։ Ասոնք ոճիրներ են, որոնց առջեւ ոչ մէկ սրտցաւ ազգային կրնայ անտարբեր մնալ։ Ասոնց նպատակն է խրամատ բանալ հայութեան մէջ, բոլորովին փոխել կովկասեան հայութեան բարոյական դիմագիծը։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նախարարական տագնապը

Մինչ հրաժարեալ վարչապետ Պրիան աղջի օր Ռանպուլյէէի դղեակին մէջ կ'ընդունէր Փարիզի դիւանագիտական մարմինը եւ անտառին մէջ որսորդութիւն կ'ընէր, Հանրապետութեան նախագահ Գ. Տումէրկ Էլիզէի պալատին մէջ կը շարունակէր իր խորհրդակցութիւնները՝ ի խնդիր նոր վարչապետի։

Ծերակոյտի եւ Երեսփ. ժողովի նախագահներէն յետոյ, ընդունեց Ծերակոյտի ձախական եւ արտաքին յանձնաժողովներու նախագահները՝ Պլէմանթէլ եւ Լիւսիէն Իւպէռ։ Բոլորն ալ առաջարկեցին կրկին Պրիանի յանձնել նոր դահլիճին կազմութիւնը։ Նախագահը յետոյ ընդունեց Մալվին եւ Փոլ Պոնքուրը, Երեսփ. ժողովի ելմտական եւ արտաքին յանձնաժողովներու նախագահները։ Հետզհետէ ընդունուեցան նաեւ Պիէնվընիւ Մարթէն, Տալատիէ՝ արմատական ընկերվարականներու նախագահը, Լուի Մարէն եւ Անթոնի Րաթիէ։

Երէկ ալ ընդունեց նոր դէմքեր։

Միւս կողմէ խորհրդարանի քաղաքական խմբակցութիւնները իրենց կարգին ժողով գումարելով, խորհրդակցութիւններ կատարեցին՝ քննելու համար տագնապին հետեւանքով առաջ եկած կացութիւնը։

Ընկերվարական երեսփոխանները գումարուեցան Կրուէմպաքի նախագահութեան տակ։ Կարգ մը երեսփոխաններ առաջարկեցին կուսակցութեան ազգային խորհուրդ մը գումարել՝ կառավարութեան մասնակցելու խնդիրը վճռելու համար։ Խմբակցութիւնը այս մասին իր որոշումը վերապահելէ յետոյ քուէարկեց յայտարարութիւն մը իր քաղաքական ուղեգծին մասին, շեշտելով կուսակցութեան խաղաղասէր եւ բարենորոգչական ձգտումները։

Արմատական ընկերվարականներն ալ գումարուեցան Տալատիէի նախագահութեան տակ եւ կարծիքի փոխանակութիւններէ վերջ, որոշեցին տագնապի մասին իրենց դիրքը ճշդել կուսակցութեան համաժողովին մէջ, որ բացուեցաւ երէկ Ռէնսի մէջ։

Միւս խմբակցութիւններն ալ կարծիքի փոխանակութիւններ ունեցան։

Մարզպանը Պէյրութ հասաւ

«Թայմզ»ի Պէյրութի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ ֆրանսական մարզպան Հանրի Փոնսօ Պէյրութ հասաւ Երուսաղէմի ճամբով, ուր այցելութիւն տուաւ անգլիական մարզպան սըր Ճոն Չէնսըլըրի։

Հակասիոնական ցոյցեր տեղի ունեցան Դամասկոսի մէջ, ուր ամբոխը դրօշակներ պարզած էր հետեւեալ վերտառութեամբ «Անկցի՛ Պալֆուրի Յայտարարութիւնը»։ Ցուցարարները թափօր կազմած էմէվիններու մեծ մզկիթէն քալեցին դէպի օրթոտօքս պատրիարքարանը։

Ոստիկանութիւնը միջամտեց ցուցարարները ցրուելու համար։

Տասնըհինգ հոգի վիրաւորուեցան։

Ալմազեան ազա՞տ պիտի արձակուի

Քանի օրերը անցնին, ա՛յնքան համակրութիւնը կ'աւելնայ տեղական թերթերուն մէջ հանդէպ դերձակ Միքայէլ Ալմազեանի։

Նկատելով որ իրեն դէմ ոեւէ դրական փաստ մը ձեռք չէ բերուած, Ալմազեանի ի պաշտօնէ նշանակուած փաստաբանը՝ Լոկրան հարցաքննիչ դատաւորէն պիտի պահանջէ առժամապէս ազատ արձակել զայն։

«Ամի տիւ Փէօփլը», որ շատ բարեացակամ չէ օտարականներու հանդէպ, իր երէկի թիւով կը գրէ թէ առաքինութեան մրցանակ պէտք է տալ Ալմազեանի, ա՛յնքան որ լաւ տեղեկութիւններ կը հասնին իր բարոյականին եւ նկարագրին մասին։ Ու կը հրատարակէ նաեւ կը տնօրէնին այն զպրոցին ուր գիշերօթիկ կը մնայ Ալմազեանի երեց որդին։ Տնօրէնը մեծ գովասանքով կը խօսի ամբաստանեալին մասին, որ «ընտանիքի բարի եւ պատուական հայր մըն է, կրնամ ըսել նոյնիսկ ընտանիքի հօր տիպար մը։ Կը պաշտէ իր զաւակները եւ շատ կը սիրուի անոնցմէ ալ։»

Երէկ առաւօտ, Ալմազեան դէմ դէմի բերուեցաւ այն պաշտօնեային հետ, որ կար տիւ Նորի մէջ տեսած էր Րիկօտէնի դիակը պարունակող սնտուկը, ինչպէս նաեւ ինքնաշարժի այն վարիչին հետ, որ յայտնած էր թէ սեպտ. 9ին պուլվառ Գօմարշէի կողմը ուեէնիէ սնտուկ մը առաւ իր կառքին մէջ եւ փոխադրեց Կառ տիւ Նոր։

Ալմազեան դէմ դէմի բերուեցաւ նաեւ Սէն-Ժիլ փողոց թիւ 13ի դռնապանուհիին եւ այն կնոջ հետ, որ իր կառուլն մասին խօսած էր հայ դերձակին՝ սեպտ. 9ին։

Երէկ նոյնպէս կատարուեցաւ գրի բաղդատութիւնը։ Ալմազեան՝ հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆասի, փաստաբան Լոկրանի եւ գրի մասնագէտ Միշոյի ներկայութեան քանի մը էջ մանր եւ փայտէ գրիչով հասցէի մեծ գիրեր գրեց։

Լիլէն Փարիզ բերուեցան Րիկօտէնի արիւնոտ լաթերը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՉԻՉԷՐԻՆԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

Մոսկուայի պաշտօնաթերթ «Իզվէստիա» կը հրատարակէ Չիչէրինը խնամող բժիշկներու մէկ զեկոյցը, որուն մէջ կ'ըսուի թէ Չիչէրին առաջին անգամ հիւանդացաւ 1927ին, երբ շաքարախտի նշաններ տեսնուեցան իր վրայ։ Երեք տարիէ ի վեր, Չիչէրին ունեցաւ զանազան տաքափոխիկ հիւանդութիւններ։

1928ի աշնան ջղատապի հետեւանքով ստիպուեցաւ մեկնիլ Գերմանիա՝ երկար ժամանակի մը համար, ու նախ Պերլին, յետոյ Վիսպատըն գնաց։ Փրոֆէսէօրներ Գլէմփերէր եւ Ֆոլհարթէր, ինչպէս նաեւ ուրիշներ, որոնք Չիչէրինը քննեցին սեպտեմբերի վերջը, միաձայնութեամբ յայտարարեցին թէ իր առողջական վիճակը թոյլատու չէ ձգելու Վիսպատընը, առանց ծանրացնելու ջղատապ - շաքարախտը, որ իր գլխաւոր հիւանդութիւնն է։

Բժիշկները կ'աւելցնեն սակայն թէ ատեն մը վերջ կարելի պիտի ըլլայ Չիչէրինի Մոսկուա վերադարձը։

ՑԵՓԼԻՆԻ ՆՈՐ ԹՌԻՉՔԸ

Կոմս Ցեփլին Ջորեքշաբթի առաւօտ Ֆրիտրիխսհաֆէնի կայանէն ճամբայ ելաւ՝ պտոյտ մը ընելու համար Սպանիոյ հիւսիսային կողմը, 18 ճամբորդներով, որոնց մէջ էր Պերլինի սպանիական դեսպանը։

Անձրեւին պատճառաւ, Ցեփլինը Լիոնի շրջանին վրայ ցածէն կը թռէր։ Կէսօրին անցաւ Մոնթէլիմարէ, 12.30ին ալ Նիմի վրայէն։ Թուլոնի մօտերէն անցած ատեն, տօքթ. Էքընէր անթելով համակրական ուղերձ մը ղրկեց ծովակալ Վինտրիի։

Ժամը 15.30ին Պարչելոնա հասաւ, յետոյ սաւառնեցաւ Վալէնցիոյ եւ Սէվիլլայի վերեւ, որմէ վերջ ուղղութիւնը փոխեց՝ Գերմանիա վերադառնալու համար։

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՆՈՐ ՉԵՂԾԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ռոստով, 24 Հոկտ.— Ռոստովի երկաթուղիի վարչութեան մէջ անկանոնութիւններ երեւան հանուեցան։

Իբրեւ զեղծարար ամբաստանուած են 114 հոգի, որոնց 52ը անդամ համայնավար կուսակցութեան։

ԽԱՐՊԻՆԻ ՀԻՒՊԱՏՈՍԱՐԱՆԸ ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԱԾ

Խարպինէն կը հաղորդեն որ չինական ոստիկանութիւնը խուզարկեց խորհրդային հիւպատոսարանը եւ ձերբակալեց հոն գտնուող երեք Ռուսեր։

Այս խուզարկութիւնը կատարուեցաւ անոր համար որ ոստիկանութեան տեղեկութեան համաձայն, համայնավարները նոր դաւադրութիւն մը կը կազմակերպէին՝ իրենց կեդրոն ունենալով խորհրդային հիւպատոսարանը։

ՀԱԿԱՀՐԷԱԿԱՆ ՑՈՅՑ ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՄԷՋ

Սելանիկ, 24 Հոկտ.— Հրէական դպրոցի մը մէջ՝ պատմութեան յոյն ուսուցիչին եւ հակահրեայ աշակերտներու միջեւ ծագած միջադէպի մը հետեւանքով, խումբ մը յոյն աշակերտներ հաւաքուեցան հրէական դպրոցին մէջ եւ ցոյց կատարեցին հրեայ աշակերտներու դէմ։

Ոստիկանութիւնը կարգը վերահաստատեց, ձերբակալելէ յետոյ 70 աշակերտներ, որոնք յետոյ ազատ արձակուեցան։

ՌԱՄԶԷՅ ՄԱԿԴՈՆԱԼԴ ԵՒ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

(Շար. երէկուան թիւէն եւ վերջ)

1919 օգոստոսին, Լիւցերնի Խորհրդաժողովին, քուէարկեց այն բանաձեւը, որով հայ-վրացական սահմանավէճը պիտի լուծուէր հանրաքուէով (plébiscite)։

Ուրիշ ծանրակշիռ հարց մը դրուեցաւ նոյն Լիւցերնի միջազգային Խորհրդաժողովին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցչի կողմէն։ Անգլիական զօրքը կը հեռանար Անդրկովկասէն եւ այդ առթիւ ահազանգ մը կը հնչէր մեր երկրէն։ (Թէեւ անգլիացի քանի մը զինուորականներ նպաստաւոր դիրք չէին բռներ Հայոց հանդէպ)։ Հարկ էր փորձ մը ընել կանխելու այդ աղիտաբեր նահանջը։ Ամէնէն առաջ, հարկ էր համոզել Անգլիոյ երկու ընկերվարական պարագլուխները— Մակդոնալդ և Հէնդըրսըն։ Նուրբ, ցաւոտ կացութիւն նոյն այդ պարագլուխներուն համար։ Սրտցաւ մարդիկ— անոնք սիրով ընդառաջ կ'երթային մեր ցանկութեան, բայց Անգլիոյ աշխատաւորական զանգուածները միշտ պահանջեր էին, որ, պատերազմը վերջացած լինելով, անգլիական զօրքերը յետ քաշուին մօտ ու հեռու երկիրներէն . . . Կուշտ հակասութեան առջեւ էին երկու պարագլուխները։ Խախտեցին իրենց տակտիկի այդ յօդուածը, յանուն մեր ժողովուրդի ապահովութեան, դրին խնդիրը Ինտէրնացիօնալի սեղանին վրայ եւ բանաձեւը քուէարկուեցաւ գրեթէ միաձայն (Վրաստանի ներկայացուցիչը հակառակ էր այդ որոշման)։

Հէնդըրսըն, որպէս նախագահ Խորհրդաժողովի, իսկոյն հեռագրեց որոշումը Լօյդ Ջորջին։ Վերջինը, զգածուած ընկերվարական Ինտերնացիօնալի այդ դիմումէն, յայտարարել տուաւ մամուլին մէջ, թէ Անգլիա հպարտութեամբ կ'արձանագրէր, որ իր զօրքերը այնքան վեհ, մարդասիրական գործ կը կատարէին հեռաւոր երկիրներու մէջ եւ որ այդ իրողութիւնը հանդիսաւորապէս ընդունած է Լիւցերնի մէջ, անգամ ընկերվարական Խորհրդաժողովը։ Շատ չանցած, այնուամենայնիւ, բրիտանական զօրքը քաշուեցաւ Անդրկովկասէն, անշուշտ, թարգուութիւններէ խուսափելու համար, մանաւանդ Սովետ-Ռուսաստանը կը շարժուէր արդէն դէպի հարաւ՝ վերանուաճելու իր կորսնցուցած երկիրները...

Քանի մը ամիս յետոյ, Մակդոնալդ կատարեց իր ծանօթ ուղեւորութիւնը դէպի Կովկաս։ Իրեն հետ՝ Վանդերվելդ, Կաուցկի, Ռընոդէլ, Դը Բրուկկէր, Հույսմանս եւայլն։ Վրաց ընկերվարական կառավարութիւնը իր ծախքով Թիֆլիզ կը տանէր արեւմտեան մեծանուն ընկերվարականները, ցուցնելու համար Վրաստանը, անոր շքեղ մայրաքաղաքը, անոր բնութիւնն ու դէմոկրատիկ կարգերը։ Հիւրերը ամբողջ երկու շաբաթ մնացին հոն։ Թերեւս անոնց աչքէն ու մտքէն չվրիպեցաւ նաեւ հայ մշակոյթի կատարած դերը Վրաստանի մէջ, նոյնիսկ անոնց շքեղ մայրաքաղաքի ստեղծագործութեան մէջ։ Այսպէս թէ այնպէս, հիւրերը վերադարձան Եւրոպա՝ հիացած Վրաստանով, անոր քաղաքական կարգ ու սարքով։ Ի՛նչ զարմանք... Երկիր մը, որ թրքութիւն գրեթէ չունի իր ծոցին մէջ եւ որ չէր կրած պատերազմի ու տաճկական ներխուժումներու արհաւիրքը...

Հիացած էր եւ Մակդոնալդ։ Մեզի ուղղած իր նամակներէն մէկուն մէջ նա կը խօսէր այդ ուղեւորութեան մասին եւ ցաւ կը յայտնէր, որ իրեն պատեհութիւն մը չտրուեցաւ Հայաստանն ալ այցելելու։ «Ես կը սպասէի, որ Երեւանէն հրաւիրեն զիս... Չեկաւ հրաւէրը»... Այսպէս կը գրէր։

Մեզի համար շշմեցուցիչ յայտնութիւն մըն էր այդ նամակը։ Վասնզի գիտէինք, որ Երեւանէն Թիֆլիզ գացեր էր պատգամաւորութիւն մը՝ հրաւիրելու ընկերվարականները Հայաստանի մայրաքաղաքը։ Թերեւս անգլիերէնի անծանօթութիւնը արգելք եղեր է մերայնոց՝ անմիջապէս չփակելու Մակդոնալդի հետ։ Ամէն պարագայի, մութ ուժերը ըստ երեւոյթին միջոց չեն խնայեր, որպէսզի Հայոց հրաւէրը չհասնի Մակդոնալդին։

Կովկասէն իր վերադարձին ընդունեց մեր մի զեկոյցը Հէմպստէդ արուարձանի իր անշուք բնակարանին մէջ, ուր մեր երկար զրոյցը կը դառնար միշտ նոյն չարաբաստիկ հայ-վրացական վէճի շուրջը։ «Երկու դրացիներ էք, որ չունիք ընդհանուր թշնամի— եւ հոդ է աղէտը»... Այսպէս կ'ըսէր Մակդոնալդ։

Արդարեւ Թուրանական դրացին, որ մեզի բնաջնջող արհաւիրքն է, թշնամի չի դիտուիր շատ մը Վրացիներէ, մինչ Ռուսաստանը անոնք կը դիտեն, որպէս երդուեալ ոսոխ մը...

1921 թուականն էր, երբ դիւանագիտական սեղանին վրայ դրուած էր «Հայոց Օջախ»ի հարցը։ Օր մը ընկերվարական առաջնորդը հրաւիրեց զիս՝ զեկոյց մը տալու Labour Partyի Խորհրդարանային հատուածին։ Զեկուցումը տեղի ունեցաւ բրիտանական Խորհրդարանի շէնքին մէջ, նոյնինքն Մակդոնալդի նախագահութեան տակ եւ քանի մը օր յետոյ երկու աշխատաւորական երեսփոխաններ, Ուէջվուդ եւ Սմիլլ— հարցապնդում ըրին կառավարութեան, պահանջելով, որ զէթ այդ «Օջախ»ը իրագործուի։

Կովկաս այցելելէ յետոյ, Ռամզէյ Մակդոնալդ աւելի ջերմ հետաքրքրութիւն կը ցուցնէր այդ երկրին համար։ Բնութիւնն եւս, անշուշտ — չքնաղ լեռնաստանը իր խորունկ ձորերով ու ձիւնապատ գագաթներով, որ թերեւս յիշեցուցեր է իր հարազատ հայրենիքը, Սկովտիան — ուժեղ տպաւորութիւն ըրեր է իր բանաստեղծական երեւակայութեան վրայ։

Սիրեր էր Կովկասը եւ ցաւ կը զգար, դիտելով երեք հանրապետութիւններու, մանաւանդ Հայաստանի ու Վրաստանի վարիչներու անվերջ վէճերն ու բախումները։ Փորձեց հաշտեցնել երկու հակամարտ բանակները — չյաջողեցաւ։ (Մեղքը մերը չէր, քանի որ մեր պատուական դրացիները կը ծաւալէին Վրաստանի սահմանները մինչեւ Դարալիս՝.)

Այդ ցաւը կ'արտայայտէր ի միջի այլոց իր այն հակիրճ նամակին մէջ, որ կ'ուղղէր մեզի Հռոմ, 1921 նոյեմբեր 1ին, այն ժամանակ, երբ արդէն պայթեր էր համակովկասեան աղէտը, երբ կարմիր հեղեղը եկեր ու կործաներ էր երեք անկախ հանրապետութիւնները.

My Dear Varandian

...If the transcaucasian Republics had only agreed to settle their own differences and to have united in self-defence, many of the evils that overtook them could have been guarded against. One of the saddest things in the world to-day is the condition of this three promising Republics.

Yours very sincerely
J. R. MacDONALD

«Սիրելի Վարանդեան

... Եթէ Անդրկովկասեան Հանրապետութիւնները համաձայնութեան գային յարդարելու իրենց ներքին վէճերը եւ միացած լինէին ինքնապաշտպանութեան մէջ, պիտի կրնային խուսափիլ զիրենք հարուածող չարիքներուն շատերէն։ Այսօր աշխարհի ամէնէն վշտալի բաներէն մէկը այդ երեք խոստմնալից Հանրապետութիւններու վիճակն է։

Ձերդ շատ անկեղծօրէն
Ջ. Ռ. Մակդոնալդ

* * *

Կովկասեան ազգերու անկախութեան կողմնակից՝ Մակդոնալդ, սակայն, չուզեր Ռուսաստանի մասնատումն ու տկարացումը։ Եւ այդտեղ եւս — Անգլիոյ ռուսական քաղաքականութեան մէջ — Աշխատաւորական դահլիճը ուրոյն գիծ մը յառաջ կը տանի, միանգամայն տարբեր նախկին դահլիճներու գործելակերպէն։ Արդարեւ, Մեծն Բրիտանիայ աւանդական՝ քաղաքականութեան հաւատոյ հանգանակն եղած է մինչեւ օրս — հարուածել ու ստորճանաբար տկարացնել Ռուսաստանը, որը իբր թէ իր ծաւալումով, յառաջխաղացութեամբ կը սպառնար Հնդկաստանին... Անգլիական քաղաքագէտները կ'ուզէին նոյնիսկ տեսնել ցարերու երկիրը կտոր-կտոր, յօշոտուած, անդամալոյծ։ Դեռ երէկ, Չեմբըրլէններու օրով, բրիտանական գործակալները Ուկրայնացիներու, Վրացիներու եւ այլ տարրերու հետ կը ձգտէին գաղտնապէս յառաջ մղել անջատական հոսանքը հարաւային Ռուսաստանում, զատել Ուկրայնան, Վրաստանը համառուսական օրգանիզմէն...

Եւ՝ աւելին։ Բրիտանական մակիավէլիզմը, որ ստէպ՝ բիկոնսֆիլդեան գիծ մըն է ընտրած, խտրութիւն չունելով միջոցներու մէջ, պատրաստ էր նոյնիսկ — Ռուսաստանը հարուածելու համար — պատեհ վայրկեանին Թուրք զօրքը քշելու դէպի Կովկաս, զայն գրաւելու եւ Ռուսիայէն անջատելու նպատակով։

Աւելորդ է ըսել, որ այդ պարագային հայութեան վախճանը պիտի հասնէր... Բայց մահացու վտանգ մըն էր հայ ժողովուրդի համար նաեւ Ուկրայնայի զատումը Ռուսաստանէն... 70 միլիոննոց ռուս ազգը (վելիկոռուս) չպիտի հաշտուէր երբեք իր անդամալոյծ վիճակին հետ եւ օրհասական ճիգեր պիտի ընէր վերստանալու Սեւ ծովը, Դոնեցի ածխահանքերը, Բագուի նաւթային գանձերը... Պիտի բացուէր մեծ ու փոքր Ռուսներու միջեւ արիւնահեղ բախումներու շրջան մը, որու ընթացքին Կովկասը պիտի դառնար անխուսափօրէն թուրանական արշաւներու թատերաբեմ մը...

Ռամզէյ Մակդոնալդ եւ իր ընկերները հեռու են իրենց նախորդներու ռուսաջինջ ախորժակները սնուցանելէ։ Ինչ ալ որ ըլլան անոնց ճկուն, պատեհապաշտ ընթացքի մասին, ինչքան ալ անոնք հաւատարիմ շարունակող լինին Բրիտանիոյ աւանդական քաղաքականութեան, այնուամենայնիւ, չեն կարող զրժել իրենց գաղափարային էութիւնը, իրենց սոցիալական հաւատամքը։ Կ'ատեն բոլշեւիզմը, որպէս «աղտոտ հոսանք» մը (այդպէս գրած էին օր մը Թոուցէկի մը մէջ), բայց անգամ բոլշեւիկեան Ռուսիոյ նկատմամբ չունին մասնատումի ախորժակներ եւ անկարելի է երեւակայել, որ օր մը, այդ երկիրը տկարացնելու եւ Կովկասը անջատելու նպատակով՝ անոնք դիմեն Թուրքիայի աջակցութեան։

Մակդոնալդի եւ ընկերվարական Ինտերնացիօնալի գաղափարով(*) լայնածաւալ երկրի ժողովուրդները Սիբիրէն մինչեւ Լեհաստանի սահմանները, Կովկասէն մինչեւ Թուրքեստան պիտի գտնեն իրենց փրկութիւնը դաշնակցական հսկայ կազմակերպութեան մը մէջ, ուր բոլոր ազգերը պիտի պահպանեն ոչ միայն իրենց մշակութային լիակատար ինքնուրոյնութիւնը, այլ եւ քաղաքական անկախութիւնը, նման Քանատային, Իրլանտային, Աւստրալիային...

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

(*) Ինտէրնացիօնալը մինչեւ օրս չէ ճանչցած ուկրայնական զատ ազգի մը գոյութիւնը, Ռուսէն տարբեր, չէ ճանչցած Ուկրայնայի անկախութիւնը։

ՊՐԱՆՏԸՆՊՈՒՐԿԻ ՀԱԶԱՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՊԵՐԼԻՆ — Գերմանիայ մայրաքաղաքէն մէկ ժամ հեռու Պրանտընպուրկ քաղաքը, այս ամսու սկիզբը տօնեց իր հիմնումի հազարամեակը։

Հին, վէնդական ծագումով քաղաք մըն է այս որ Հաֆըլ գետին վրայ։ Ձուկ որսացողներու գիւղը եղած է աւելի հազար տարի առաջ Բրէննաբոր անունով։ Հիմա 100,000 բնակիչով ճարտարարուեստական քաղաք մըն է, որուն մէկ կողմը ընդարձակ տարածութիւն մը կը բռնէ Բրէննաբոր անուն նշանաւոր ինքնաշարժի գործարանը։ Եւ իրաւունք ունին Պրանտընպուրկցիները երբ հպարտութեամբ ցոյց կուտան քեզի Բրէննաբորի շէնքը։ Պատմութեան հետաքրքիրներ ալ հոն կը գտնեն հրաշալիօրէն պահուած վկայարաններ եւ յիշատակարաններ, որովհետեւ Պրանտընպուրկ նահանգի, որուն Պերլինն ալ մաս կը կազմէր, մայրաքաղաքն էր ան երկար ատեն։ Յիշենք քաղաքապետարանը իր Rolandով (Ռոլանը արձան մըն է զոր իշխանները քաղաքապետարանին դէմ կանգնել կուտային իբր իրենց անձին եւ հեղինակութեան խորհրդանիշը)։

Յատկանշական է Ֆրիցը Բոլմանի աւազանը, որուն մէջ այժմ մարմարէ մարդ մը ձուկ կ'որսայ ... Երգիծական պատմութիւն մը ունի այս եւ շատ տարածուած ժողովրդական երգ մը, որ շինուած է 90ական թուականներուն Մուհլընշթրասէ թիւ 17 սափրիչի խանութ մը ունեցող Ֆրիտրիհ Բոլմանի վրայ։ Բոլմանի ձեռքը թեթեւ չէր, շատ կը ցուցնէր, երբեմն խեղճ փոքրերուն մազերը կտրելու տեղ միսերը կը քաշէր։ Կը պատմուի թէ տղաքը կէս ձգած դուրս կը վազէին ու Բոլման անոնց ետեւէն... Ցաւալի կը պատահէր որ տղեկ մը գօր, տփկին Բոլման դրամը կը գանձէր, քիչ ետք Բոլման ինքը կուգար դէմի գինետունէն եւ փողոցը հաւաքուած տղաք կը պոռային «Ֆրիցը Բոլմա՛ն»։ Ներսի տղեկը վախով կ'առնէր։ Յանկարծ Բոլման կ'ամբաստանէր զայն թէ «դուն ալ Բոլման պոռացող մըն ես» եւ կը սկսէր ծեծել, մինչեւ որ տղեկը դուրս փախչէր։ Իսկ Բոլման փայտը ձեռքը՝ ետեւէն, որուն կը յաջորդէր տղոց խումբը։

Ահա այսպիսի օր մը, նկատելով անտաւանդ Բոլմանի ձուկ որսալու բուռն փափաքը, հետեւեալ ժողովրդական երգը յօրինուած է չարաճճի տղոց խմբակի մը կողմէ։ (կը թարգմանեմ ազատ).—

Գրանտընպուրկ Բէէծգէ
Ջ'ինորսի նաւակ մը կայ,
Եւ անոր մէջ նստած է,
Ֆրից Բոլման, ու կ'որսայ...

Ֆրիցը ձուկ որսալ ուզեց,
Բայց կարթը ջուրը ինկաւ,
Երկընցնալ բռնել ուզեց
Ա՛խ, ինքն ալ մէջը ինկաւ։

Ու Ֆրիցը Բոլման կանչեց,
«Ո՛վ բարի մարդիկ հասէ՛ք,
Հին քաղքըցի սափրիչը,
Բոլմանն եմ ես, փրկեցէ՛ք»։

Միայն իր կարթը կըցաւ
Ազատուիլ. ու Բոլման
Ա՛լ չի կայ, խեղդուեցաւ...։
Բէ՛ծգէ չերթար այլեւս ան։

Բոլմանը երկինք գնաց՝
«Ալս տո՛ւրը Պետրոս զիս ներս առ,
Ես քու ծանօթ Բոլմանդ եմ
Գրանտընպուրկցի սափրիչը...»

Պետրոսին սիրտը շարժեց,
Ըսաւ, «Ներս եկուր Բոլման,
Հոն ալ գործ կայ ընելիք,
Քի՛չ մըն ալ զիս կ'օծառես»։

Ու երբ Բոլման կը քերթէր,
Պետրոս պոռաց, «Օ՛ սարսափ,
Դուն չարչարես զիս այնչափ
Որ սատանն իսկ չէր տաներ.
Երկնքի մեծ սանդուխէն
Վա՛ր, նորէն վար դուն գնա՛,
Կըցածիդ չափ հոն քերթէ
Բայց իմ մօրուքս ծըգէ.
Թող ան իր տեղը մնայ...

Պ. Ձ.

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆԻ 15ԱՄԵԱԿԸ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Դուման» խմբերին.

ԹԱՒՐԻԶ, 30 սեպտ.— Ներկայ 1929 թւի հոկտեմբերի վերջին լրանում է Հ. Յ. Դաշնակցութեան ամենատիպիկ եւ տաղանդաւոր հերոս-ռազմիկի՝ Նիկոլ-Դումանի մահւան 15ամեակը։ Ի նշան իմ խորին յարգանքի, որ տածում եմ դէպի այդ նշանաւոր դէմքը, ես ամիսների ընթացքում շարունակ զբաղւելով Դումանին, ուսումնասիրելով, հարց ու փորձի ենթարկելով մօտ 14 բանիմաց ընկերների՝ գրեցի մեր հերոսի «Կեանքն ու գործունէութիւնը» յօդուածը, բաղկացած 17 գլուխներից, եւ ուղարկեցի տպագրելու «Հայրենիք» ամսագրում։

Բացի վերոյիշեալ ընդարձակ աշխատութիւնից, գրեցի մի համառօտ յօդւած, դարձեալ Դումանի մասին եւ ուղարկեցի "Դրօշակ"ին։

"Յառաջ"ին էլ ուղարկած եմ «Կտրիճներ Նիկոլ-Դումանի մահին», իսկ «Նիկոլ Դումանի մօրերը» «Ջուսաբեր»ին։

Սիրում եմ հաւատալ, որ Ֆրանսիայում, Ամերիկայում, Սուրիայում, Եգիպտոսում, Բուլղարիայում, Ռումանիայում, Պարսկաստանում եւ այլուր բնակող մեր այն Դաշնակցական ընկերները, որոնք լաւ են ճանաչում Նիկոլ-Դումանին, անպայման արձագանգ կը տան մեր տարաբախտ հերոսի մահւան 15ամեակի առթիւ եւ կուսակցական մամուլում կը զետեղեն իրենց թանկագին յուշերն ու տպաւորութիւնները Սարայի, Պօղազ-քեասանի, Դերիկի, Խանասորի հերոսի եւ հայ-թաթարական ընդհարումների յաղթանակի մասին, որից յետոյ Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Դուման» խմբերին է մնում հաւաքել տպւած բոլոր նիւթերը եւ ի մի խմբելով լոյս ընծայել մի համեստ, բայց շքեղ հատոր, որ կը հանդիսանայ ամենագեղեցիկ յուշարձանը մարտական-յեղափոխական սերունդներ դաստիարակող Դումանի յիշատակին։

Լիայոյս եմ, որ «Դուման» կոչւող խմբերը կ'օգտուին այս եզակի առիթից եւ հանդիսաւոր կերպով կատարելով իրենց պետի մահւան 15ամեակը, ամենուրեք կը տարածեն Նրա լուսանկարները եւ դրանց վաճառքից ու իրենց անհատական ու խմբական միջոցներից յատկացրած դրամները կը փոխադրեն Հ. Յ. Դ. Բիւրոյին՝ խնդրելով որ փարիզում հրատարակէ այդ ժողովածուն, ամբողջովին նւիրուած Դումանին։

Իմ կողմից պատրաստ եմ բարոյապէս օժանդակելու վերոյիշեալ ձեռնարկութեանը, որպէսզի այն գլուխ բերւի։ Ցանկացողները կարող են դիմել ինձ հետեւեալ հասցէով—

Թաւրիզ (Պարսկաստան), Արամեան Դպրոց՝ ուսուցիչ Յովակ Ստեփանեանին.

Յ. Գ.— Դաշնակցական բոլոր թերթերից խնդրում եմ տպագրել այս կոչը։

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ" ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Փայլուն ... ջողութիւն մըն էր հանդէս... ձուած սրահը ամբողջութեամբ լեցուն էր։ Կարգապահութիւնը յայտագրին ճոխութիւնը ... գիտականներուն մէջ ստեղծեց ... տրամադրութիւն մը որ սկիզբէն մինչեւ վերջ մնաց խանդավառ... Նախագահին կարճ բացման ... քէն յետոյ, ընկ. Թ. Մեծատուրեան, տպաւորիչ բանախօսութեամբ մը, պարզեց Դաշնակցութեան ծագման պարագաները եւ ... 39 յեղափոխական տարիներու համառօտ պատմականը, ... կոչ ուղղելով մանաւանդ երիտասարդներուն պահել եւ ... ցնել զայն, մինչեւ որ իրագործուի Հայ ժողովուրդի քաղաքական պահանջներընուազագոյն ... կանոնաւոր ... մը, մէջբերելով արտասանութիւններ ... խօսութիւնները յառաջ բերին ... զուարթ եւ հայրենաշունչ մի ... նոյնքան մը։ Իսկ երկու զաւեշտներ ... ժողովուրդի համար խնդալիք ... թիւններ էին, պատրաստուած ... ըլլալով ... ուժերու ...

Եթէ ժողովուրդին ըրած ... գոհունակութեամբ կը գնահատ... ներկայացում մը, ուրեմն ... վարանելու պէտք է ըսել ... Սուճեանի, Պ. Պ. Ցաքարեան եւ Օլէքսանեան ... յաջողութիւն մը, արժանաւոր ... խանդավառ ծափերու։ Իրենց ... րինակը կարելի է ըսել ... Փարիզի երիտասարդութեան ... ցոյց տուած անտարբերութ... հանրային գործերու եւ պաշտ... դարձաւ որ նոյնիսկ տեղին ... կազմուի գերասանական խումբ մը, պատրաստ տարին քանի ... անգամ հայ ներկայացում ... սարքելու, ի նպաստ ազգային ձեռնարկներու։ Նոյն մտածում... առաջնորդուելով, կը խորհ... կազմել նաեւ երգչախումբ մը ... որուն համար պատրաստ ... կան, ինչպէս տեսնուեցաւ հանդէսին մէջ իսկ, ուր չնորհալի ... ունեցող տիկիններ եւ պարոններ ... չէին պակսեր։ Երգչախումբի կազմութեան համար Պ. ... խոստացաւ չխնայել իր ... տանքը։ Նոյն աշխատութիւնն ... ձեռնարկը կը սպասէ նաեւ ... Գարեգինէ, Նուագախումբի ... մութեան համար, քանի որ ... իր գոյց տուած վարպետութ... եւ ուրիշ գործիքներու իր ... տութիւնը թոյլ կուտան ... իրմէ որ կազմէ նուագի ... երիտասարդներու խումբ մը ... վիլի մէջ, անհրաժեշտ ... հանդէսներու եւ ներկայացումներու, այլ որեւէ հաւաքո... ներկայ...

ԽՈՐՀԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

(Քաղուած խորհրդ. թերթ...)

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՄԵԾ ԿԵԴՐՈՆ

Փարիզ հրատարակուող ... րէն թերթ մը, Ռուսիայէն ... խած օդանաւորդի մը հետ ... տեղեկութիւնները կը հրատարակէ։ Օդանաւորդը որ Ուկրայնիոյ ... ուորական շրջանին մէջ կը ... ծառայէր, գաղտնօրէն փախ... երկրէն եւ ներկայիս կը ... Ռումանիա։

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԸ

Ըստ օդանաւորդէն քաղ... տեղեկութիւններուն, ներկայ... Օրէնպուրկի մէջ շինուելու ... է օդանաւային շատ մեծ կեդրոն...

Այս քաղաքին մէջ ... գոյութիւն ունի օդային կեդրոն... րու յատուկ բարձրագոյն ... րան մը, (150 աշակերտ, ... սուցիչ)։ Լենինգրադէն Օրէն... փոխադրուած է նաեւ հետա...

...ալուրդներու գպրոցը եւ մաս... թիւն կայ նաեւ հոն տանելու ... օդանաւորդական [illegible]

Ըստ փախստական օդանաւորդի, օդանաւային այս տարմիղ... մէջ կարգապահութիւնը [illegible] ... միլիոններու [illegible] ... օդանաւորդները բացէ ի բաց կը յայտարարեն թէ կարմիր [illegible]

[illegible]

ԶԻՆԱՑԻՆԵՐ ... [illegible]

[illegible]

[illegible] ԿԸ ԲԱՑԱՅԱՅՏՈՒԻ

[illegible]

...տին մէջ բանուորական կարգապահութիւնը խախտած է։ Շատ գործարաններու մէջ բացակայութիւնները զգալի չափով շատցած են։ Բոլշեւիկեան օրկանը «Պրավդա» ահազանգ կը հնչեցնէ, ամէն որ փաստերը արձանագրելով խորհրդային ճարտարարուեստին եւ առեւտուրին քայքայման։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԴԱՏԱԿԱՆ ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐ

Դատական գործավարը, ի պատիւ Պոլսոյ դատաւորներուն ճաշկերոյթ մը տալով հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է.

— «Մեր սահմաններուն մէջ, արեւելքէն արեւմուտք կատարած քննութեամբս այն եզրակացութեան յանգեցայ թէ ցարդ կատարուած դատական բարենորոգումներէն զատ, դեռ շատ գործեր ունինք տեսնելիք՝ Թափուած ջանքերուն շնորհիւ ներկայի Թրք. դատարանները իրենց կանոնաւորութեամբ եւ արագ գործելակերպովը, եւրոպական քաղաքակիրթ ազգերու դատարաններուն աստիճանին հասած են։

Ասկէ վերջ մեր միակ նպատակը պիտի ըլլայ ոչ միայն արագ բարեփոխումներով յառաջդիմութիւններ ցոյց տալ, այլ պիտի պաշտպանենք նաեւ անտեսուած խրատները Գինկէօլլերան ստորոտը աշխատող գիւղացիին ու Մանկայի շրջակայքը արօրը կորսնցնող Թուրք հողագործին դատը։»

Խօսելով մամուլի ազատութեան մասին ըսաւ. «Պէտք չէ սխալ ըմբռնել այն ազատութիւնը որ կը տրուի մամուլին։ Թուրքիոյ մէջ ատենօք ոչ-խոլամ կարգ մը թերթեր այնպիսի սանձարձակ հրատարակութիւններ ըրին, որ եթէ անոնք իրենց մայրենի երկրին մէջ իսկ հրատարակուէին Թուրք ազգը կրկին պիտի բողոքէր անոնց դէմ։ Մամուլի ազատութիւնը պէտք է համապատասխան ըլլայ հանրապետական վարչաձեւի օրէնքներուն։

ՆՈՐ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐ

Նոր նամակադրոշմներու տպագրութիւնը անգլիական հաստատութեան մը յանձնուած է։ Նոր տարերով նամակադրոշմներուն մէկ մասը պիտի յանձնուին մէկ ամիսէն՝ ընդամէնը 20 միլիոն նամակադրոշմ պիտի տպագրուի։ Հին նամակադրոշմները մինչեւ յառաջիկայ Յուլիսի վերջ պիտի գործածուին։

ԴՈՐԳԻ ԱՌԵՒՏՈՒՐԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Պարսկական գորգերու վաճառականներէն 80 պարոնի առեւտրականներու ստորագրութեամբ հանրագրութիւն մը կը պատրաստուի, մաքսային տնօրէնութեան տրուելու համար։ Գորգի վաճառականները կը յայտնեն թէ գորգերու համար որոշուած ներկայ սակագինը պատճառ պիտի ըլլայ որ գորգի «Թրանզիթ»ի գործերը ուրիշ երկիրներ փոխադրուին. Պարսկական գորգերու մաքսատուրքը 7 ղրուշէն, տեսակին համեմատ 240 400 ղրուշի բարձրացած է։ Վաճառականները կը խնդրեն որ դիմում կատարուի եւ մտական գործավարութեան մօտ, որպէս զի գորգի մաքսատուրքը ներկայիս անփոփոխ մնայ։

Պարսիկ վաճառականները այս առթիւ գիտել տուին թէ պարսկական գորգերը Թուրքիոյ մէջ չէ որ կը ծախուին, որովհետեւ շատ սուղ են, այլ օտարներն են որ կը գնեն։ Ասնպէս որ կարելի չէ ըսել թէ երկրին դրամը դուրս կ'ելլէ։ Պարսկական գորգերուն Թուրքիա գալը կը նպաստէ նաեւ Աստանպոլի գործաշինութեան եւ վաճառականութեան գործին, որովհետեւ օտար գնորդները միեւնոյն ատեն Թրքական գորգեր կը տեսնեն ու կը գնեն։

ՁԱՄԻՋԻ ԱՐՏԱԾՈՒՄԸ

Իզմիրի Առեւտրական Ընկերակցին կողմէ հրատարակուած վիճակագրութեան մը համաձայն, Իզմիրի մէջ այս տարի 27 միլիոն 736 հազար քիլօ չամիչ ծախուած է։ Նշանակի սկիզբէն մինչեւ հիմա հետեւեալ արտածումները եղած են.

Գերմանիա եւ Հիւսիսային Եւրոպայի նաւահանգիստները՝ 11 միլիոն 222,000 քիլօ, անգլիական նաւահանգիստները՝ 4 միլիոն 243 504 քիլօ, Ֆրանսական նաւահանգիստները՝ 400,700 քիլօ, իտալական նաւահանգիստները՝ 2.619 357 քիլօ, Եգիպտոս 99 814 եւ ուրիշ զանազան նաւահանգիստներ 405,870 քիլօ։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊ

«Ճիւմհուրիէթ» կը գրէ.— Դրամատուները կարճ ըլլալով վարկը, կարգ մը ծանօթ Թուրք վաճառականներ նեղ կացութեան մատնուած են։

Բոլոր դրամատուները սեւէ գործողութիւն չեն ըներ առեւտրական մուրհակներու եւ պայմանաժամով փոխգրերու վրայ։ Սնանկութեան եւ հաշուեյարդարի նման զաւալի դէպքերը այս կացութեան արդիւնքն են։

Շատ մօտ ատենէն, բազմաթիւ վաճառականներ դոց պիտի երթան այս անբնական ընթացքին։

*** Միւս կողմէ, Թիֆթիկի արտածումը կը շարունակէ պահել իր կայուն վիճակը։ Ներկայիս 50 000 հակ Թիֆթիկի մթերք մը կայ, 12,000ը անցեալ տարուընէ, 28,000ը՝ այս տարուընէ։ Նուազագոյն գինով, այս մթերքը 6 միլիոն ոսկի կ'արժէ։

Ամէնէն կարեւորը այն է որ, հինգ ամիսէն նոր Թիֆթիկը պիտի հասնի եւ հրապարակ պիտի հանուի։ Եթէ դրամատուները չի զբաղին երկրորդական գործողութիւններով, ի՛նչ պիտի ըլլան նոր Թիֆթիկները, ո՞վ դրամ պիտի տայ անոնց հաշուին։ Կը տպաւորինք որ կառավարութիւնը հարկ եղածը ընէ։

Թուրք մեծ վաճառական մըն ալ ըսած է.— Անժխտելի է որ մեծ տագնապ մը կ'անցընենք։ Վաճառականները չեն կրնար դրամատուներուն գեղչել տալ իրենց գանձելի մուրհակները։ Եւ կամ դրամատուները սթերլին կուտան, ինչ որ վնաս է վաճառականներուն համար։ Ցետոյ, գիւղացին այս տարուան իր շահով հազիւ կրցաւ իր վիճակը բարուոքել, եւ վաճառականները չեն կրնար գիւղացիներէն գանձել իրենց առնելիքները։ Օրինակ. 10 հազար ոսկի առնելիք ունեցող առեւտրական մը այն աստիճանին հասած է, որ չի կրնար իր 5 հազար ոսկիի պարտքը վճարել

*** Թուրք մեծ վաճառական մը 50,000 ոսկիի համար սնանկ հռչակուած է, հակառակ անոր որ 120.000 առնելիք ունի եւ, ինչպէս նաեւ 20.000 ոսկիի գանձելի տոմսեր։ Ցետոյ ո՞ր երկրին մէջ տեսնուած է որ լերան չափ ապրանք գիզող մը չկարենայ քիչ մը դրամ գտնել։

Եթէ փութով եւ արմատապէս միջոց մը չգտնուի, տանց պատճառ սնանկութիւնները իբարու պիտի յաջորդեն։

ԻՆԸ ԱՄՍՈՒԱՆ ՄԷՋ 600 ՍՆԱՆԿ

Վիճակագրութեան մը համաձայն, այս տարի, մինչեւ սեպտեմբեր, ինը ամսուան ընթացքին, 600 վաճառականներ իրենց գործը ձգած են։ Անցեալ տարի 572 հոգի գործէ քաշուած էին։

ՍՈՒԷՏԻՈՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ԱՌԹԻՒ ԿՈՉ

1915ի Մուսա լերան (Սուէտիա) Ազատամարտին նահատակուած հերոսներու յիշատակը յաւերժացնելու համար, կազմուած է յուշարձանի յանձնախումբ մը, նպատակ ունենալով, յառաջիկայ տարի մինչեւ սեպտեմբեր 15 հերոսամարտի 15 րդ. տարեդարձին՝ յուշարձան մը կանգնել նահատակներու գերեզմաններուն վրայ։

Մենք այս ձեռնարկով երկու նպատակ ունինք —

1. Ցարգել ժողովուրդի ազատութեան համար ինկած հերոսներու յիշատակը։

2. Անոնց պատգամը հաղորդել, ապրող եւ գալիք սերունդներուն։

Համոզուած ըլլալով, որ Սուէտիոյ հերոսամարտը մէկն է հայ ազատագրական պատմութեան գեղեցիկ դրուագներէն, մեծ յոյս ունինք որ այս ձեռնարկը պիտի գնահատուի հանուր հայութեան կողմէ եւ պիտի քաջալերուի նիւթական օժանդակութեամբ։

(Յուշարձանի Յանձնախումբի)

Հասցէ.— Sarkis Tossounian Khedrbeg-Antioche (Syrie).

ՅՈԲԵԼԵԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍ ԵՂԻՇԷ ԱՐՔԵՊՍ. ԴՈՒՐԵԱՆԻ

Փարիզի եկեղեցիի հոգաբարձութենէն առած ենք հետեւեալ ազդը, հրատարակութեան խնդրանքով.—

Այս կիրակի, 27 Հոկտ. 1929, ժամը 2 ու կէսին տեղի պիտի ունենայ Սրբոց Թարգմանչաց յիշատակին նուիրուած մասնաւոր գրական եւ գեղարուեստական հանդէս մը՝ Société de Géographie սրահին մէջ 184 Bld. St. Germaine Paris.(6e) ուր պատշաճ հանդիսաւորութեամբ պիտի տօնուի նաեւ Ս. Երուսաղէմի Պատրիարք՝ Ամենապատիւ Տ. Եղիշէ Արքեպիսկոպոս Դուրեանի քահանայութեան յիսնամեայ յոբելեանը, Փարիզի հայ գաղութին կողմէ։ Պիտի խօսին կաթող. Պատուիրակ՝ Գերաշնորհ Տ. Թորգոմ Արքեպիսկոպոս Գուշակեան եւ Տիարք Տ. կամսարական, փրոֆ. Ադոնց եւ Ա. Չօպանեան։

Հանդէսին գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը խոստացած են Տիարք Տ. Ալիքսանեան, Ա. Շահխաթունի եւ Թ. Դմբէթեան։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Սիրով կը հրաւիրուի համօրէն հայ ժողովուրդը։

ԿԱԹՈԼԻԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՄԸ ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ

Մարսէյլէն կը գրեն թէ վերջերս յանկարծամահ եղած է Մարաշցի հայ-կաթոլիկ վարդապետ Հ. Անտոն Մովսէսեան, 75 տարեկան ծերունի մը, որ 5 6 տարիէ ի վեր Ս. Բարթուղիմէոսի անկելանոցին մէջ կը մնար։

Քովէն գտնուած է 7 օսմանեան հնչուն ոսկի. Ասկէ զատ 5 հազար ֆրանք ալ յանձնած էր անկելանոցի մեծաւորին։ Վարդապետին ժառանգորդները կրնան դիմել Մարաշի Հայրենակցական Միութեան, Յովհ. Տէյիրմէնճեանի, 20 Place Jules Guesde, Marseille.

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՕՐ. ԷԼԻԶ ՎԻՋԷՆ
ԵՒ
Պ. ՄԵԼԻՔՍԷԹ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ
(Նախատակեալ Լեւոն Նալպանտեանի որդին)։
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ
Փարիզ 19 Հոկտ. 1929

Պսակադրութիւնը կատարեցին արհ. Պաիապանեան եպս. եւ Ց. Վրդ. Նալպանտեան։

ՕՐ. ՄԱՏԼԷՆ ԷՄԻՐՋԵԱՆ
ԵՒ
Պ. ԳԵՂԱՄ ԳՆՃԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ
Քօնսթանցա Լոնտոն
17 Հոկտ. 1929

ՍՏԱՑԱՆՔ

«Հայրենիք» ամսագրի հոկտեմբերի թիւը լոյս տեսաւ հետեւեալ ճոխ բովանդակութեամբ.

Տիկին Մարգօ (վէպ) Վ. Վալադեան, Մեր «Պաշշօռն» (պատմուածք) Արմէն Սեւան, Վանքը (բանաստեղծութիւն) Զ. Պլպուլ, Սիրոյ եւ արիւնի օրերուն (վէպ) Վ. Զօրեան, Սակ պտուկ (վերջ) Օշական, Գիւղի տխրութիւն (բանաստեղծութիւն) Նուարդ, Հայկական վիճակի երգերը (ուսումնասիրութիւն) Հ. Եփրեմ Պօղոսեան, Հին աւերակ (բանաստեղծութիւն, Յ. Մ. Լեւոնեան, Պատրանք (բանաստեղծութիւն) Ե. Քամառ, Ցաղթանակ (բանաստեղծութիւն) Պարգեւ Հրայր, Միքայէլ Նալբանդեանց Ռ. Բերբերեան, Աէոդիկ Լ. Խաչանեան, «Լաճի մօր երգը» Տ. Զիթունի, Ռ. Մակդոնալդ եւ կովկասեան խնդիրներ Մ. Վարանդեան, Հայերը Ռումանիոյ մէջ Յ. Ճ. Սիրունի, Լեհահայ գաղթը Յ. Զաւրեան, Սուէտիոյ հերոսամարտը Յ. Գ. Պալասլեան, Հայ կեանքը (ամսական տեսութիւն) Ա. Աթան։

ՀԱՑՈՑ ՀԱՅՐԻԿ. «Նուազող վշտից հայրենեաց Հայոց»։ Գրեց՝ Հայկ Աճէմեան։ Առաջին հատոր։ կենսագրութիւն։ Հ. Մ. Երէմեանի յառաջաբանով։ 856 մեծադիր էջերով եւ գեղեցիկ պատկերներով։ Տպ. 1929։ Թաւրիզ։ Գին 50 ֆրանք կամ 2 տոլար։

Դիմել Haik Adjemian, Tauris (Perse).

Եթէ հրատարակիչ գտնուի, ապացուցութեան համար պատրաստ են նաեւ երկրորդ հատորը (ազգային եւ գրական գործունէութիւն) եւ գ. հատորը (Հայոց Հայրիկը՝ իբրեւ գործիչ, յեղափոխական, իմաստասէր եւայլն)։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ ՀԱՍՑԷԻՆ

Ամերիկայի մեր պաշտօնակիցները, (Հայրենիք, Ասպարէզ, Պայքար, եւայլն) *ինչպէս եւ ուրիշ կարգ մը թերթեր եւ նամակագիրներ կը շարունակեն մեր հին հասցէն գործածել* (208 bis Rue Lafayette)

Կը յիշեցնենք բոլորին, թէ «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը եւ վարչութիւնը մէկ տարիէ ի վեր կը գտնուին

235 FBG. ST. MARTIN, PARIS

ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 15 —

ՌՈՒՍԱԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ
ԿԱՄ
ԱՑՍՕՐՈՒԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

* * *

Լենինգրադսկայա Պրավդա թերթին խմբագրութիւնը հաղորդուած է գիս մարիկ ընելու հա... Վերջապէ՛ս, սիրելի ընկեր ...ոյիլ, մենք մեզի, երկու քս... ...յդ, ահա Թուռը, որ ինծի կ'երթի ձեռքը։

— Ո՞վ էք, կ'ըսեմ

— Թուռ.

— Ես ձեռք չեմ տար Թուռերուն։ Ու ձեռքը կը ձգեմ ...ուած։ Տպաւորութիւնը մնայ... Բայց Ռաֆայիլ շաքար ...ած է։

— Եթէ մեր թերթին դէմ, ...ոսկուայի մէջ այդ յօդուածը ...ըրը դուք ՀՐԱյիք. ընկեր Սթրաթի, մենք հոս «գործատուներու որոշումներ» ունինք...

— Ներողութիւն, չեմ եկած ձեր «գործատուներու որոշումներ»ը քննելու, բայց ձեզ ըսելու որ փաստէք թէ Ռուսակով 1) Ֆրանսացի լրտես է, 2) սեւ-հարիւրային հակահրէական, 3) շահագործող, 4) Ֆրանսայի մէջ նախկին գործարանատէր, ինչպէս նաեւ բոլորը որ կը հաւաստէք»։

Թուռ կը բացատրէ՝ կ'ըսէ թէ յօդուածը գրած է «Բնակարանային Միութեան» առաջին մէկ որոշման վրայ. (Տան կոմիտէէն 4 անդամներ). Ռուլթման կոչուած կինը գործը գլուխ հանած է։

Կը բաւէ ասիկա, խորհրդային Միութեան մէջ շարժման գնելու քաղաքական եւ դատական հրէշային գործիքը, գործաւոր մը հրապարակ բռնելու եւ սենեակ մը աւելի ձեռք ձգելու համար։

* * *

Վկայութիւնս կուտամ հարցաքննիչ դատաւորին։ Հարցաքննութիւնը կը կայանայ մանաւանդ ճշգելուն մէջ թէ վկան կամ մեղադրեալը «մեղմէ՞» է թէ անանցմէ։

— Ծագո՞ւմ — գործաւոր,— Ծնո՞ղք,— գործաւոր,— Աքթութի՞ւն,— կարգալ գրել սորված,— բանտուա՞ծ էք քաղքենի վարչաձեւին տակ.

— Այո՛

Եւայլն, եւայլն։ Թուղթեր։ Յայտարարութիւններ որ պիտի ծափահարուին առաջին դատավարութեան եւ երկրորդին չպիտի կարդացուին անգամ, որովհետեւ հրամանը վերէն եկած է ընկանել անխղճեմ անպարտութեան վճիռը եւ դատապարտել, միշտ պէտք է իրաւունք ունենանք, մենք անսխալական ենք։ Այս է համայնավար արդարադատութիւնը։

* * *

Սամոյլովա գործատան մէջ, Տնօրէնին գրասենեակին երթալու համար, կէսօրին, կ'անցնինք ճաշարանէն եւ անմիջապէս լուսագոյն տպաւորութիւնը կը գործէ վրաս իր աշխատանքի շրջանակին մէջ տեսնուած գործաւորական ամբոխ մը։

Մեր մուտքը ուշադրութիւն կը գրաւէ։ Աչքերը խոշոր կը բացուին, քիթերը կ'երկննան, ադմուկը կը դադրի, բոլոր դէմքերը դոյզ կուտան բուռն հետաքրքրութիւն մը։ Մեզ կը տանին «ընկեր տնօրէնին» գրասենեակը։

Հո՛ս, գործատան կոմիտէն է որ մեզ կ'ընդունի եւ ամէն ինչ կը փոխուի։ Սակայն, համակրելի ադոյ մը, մեր հարցումներէն անակնկալի եկած, քանի մը ճշմարտութիւններ կը փախչնէ։

— Ի՞նչ բան պատճառ տուաւ որ փետրուար 1ի հաւաքոյթը հրաւիրուի եւ Ռուսակովը վտարուի։

— Նախորդ օրը լոյս տեսած «Պրավդա»ի յօդուածը, Բնակութեան Միութեան անդամներուն միջամտութիւնը։ «Պրավդա»ի յօդուածին ընթերցումէն յետոյ նոյն անդամներուն միջամտութեան վրայ, նոյն օրն իսկ Ռուսակովի վտարումը սենդիկայէն։

Արդ, օրէնքը բացայայտ է։ Գործաւոր մը կը վտարուի միայն աշխատելու անկարողութեան կամ գործատան մէջ գործուած ոճիրի կամ յանցանքի հետեւանքով (Յօդ. 47)։

«Ռուսակով գէ՞շ բանուոր մըն էր.— կարելի չէ ըսել այդ։ Գինով վիճակի մէջ եկա՞ծ է իր աշխատանքին գլուխը.— Երբեք։ Կը բացակայէ՞ր ու.— Կը կռուէ՞ր իր ընկերներուն հետ։ —Ոչ, բայց միշտ կը պօռար վարձքերու յաւելման եւ կառք գլուխ աշխատանքի վարձքի նուազման դէմ, մեզ կը կոչէր աւազակներ»։

Այս էր որ կ'ուզէի գիտնալ։ Երբ մեր այցելութեան նպատակը կ'իմանան, իրար կ'անցնին։ Գրասենեակին դրան առջեւ, գիրար կ'ուտեն։ Տնօրէնը դժուարներս կը մտնէ։

Այս տնօրէնը խոզ մըն է փորէն մինչեւ գլուխը։

Ահա թէ ինչպէս Ռուսակովի տան մասին տեղեկութիւն տրուած էր իրենց։

— Իր տան ամէն մէկ անկիւնը կանթեղներ, սուրբի պատկերներ չկա՞ն — Անմիտներ, Ռուսակովը հրեայ է, Բոլշեւիկ, Ահա ձեր փաստերը։

Գրասենեակէն մեկնելէ առաջ, խաղի մը կը բերենք տնօրէնը, որ կը բանուի։

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱԹԻ

Լիտվինոֆի գեղծումները

Խորհրդային Միութեան արտաքին փոխ-գործավար Լիտվինոֆի եղբայրը՝ Սավէլի Լիտվինոֆ՝ նախկին առեւտրական պատուիրակ Պերլինի, քանի մը ամիսէ ի վեր բանտարկուած է Փարիզի մէջ։ Լիտվինոֆ Պերլինի իր պաշտօնը ձգելէ եւ Փարիզ հաստատուելէ յետոյ, 200,000 անգլ. ոսկիի արժէքով կեղծ մուրհակներ ստորագրած էր՝ հին թուականներով եւ այդ ձեւով ձեռք անցուցած դրամները իւրացուցած։

Հարցաքննիչ դատաւորը հաստատեց Լիտվինոֆի զեղծարարութիւնը։ Միայն թէ տակաւին չէ որոշուած թէ՝ ամբաստանեալը քաղաքայի՞ն թէ ոճրագատ ատեանի առջեւ պէտք է դատուի։

Քայքայումի նոր փաստ մը

ՊԵՐԼԻՆ, 23 հոկտ.— «Նոյէ Պէրլինէր Ցայթունկ» այս առաւօտ կը գրէ թէ Գեպէուի գործակալները Ռուսիոյ մէջ երեւան հանած են նոր եւ ընդարձակ դաւադրութիւն մը, որուն մէջ մաս ունին նաեւ Պերլինի խորհրդային դեսպանատան կարգ մը բարձրաստիճան պաշտօնատարները։ Մեծ թիւով ձերբակալութիւններ կատարուած են արդէն։

Գրաւուած փաստաթուղթերը ցոյց կուտան թէ դաւադիրները յարաբերութեան մէջ էին գերման ընկերակցութեան մը հետ, որուն վարիչն էր Քուրշ։ Ամբաստանուած են նաեւ Պերլինի խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան քանի մը պաշտօնեաները։

Գեպէուի արտասահմանեան գրասենեակները հրաման ստացած են քննութիւն կատարել եւ զրոյց կը շրջի թէ Պերլինի խորհրդային դեսպանատան կարեւոր պաշտօնեաներէն մէկ քանին արդէն պաշտօնանկ եղած են։ Քանի մը պաշտօնեաներ ալ խորհրդաւոր կերպով անհետացած են։

Գերման թերթը դիտել կուտայ թէ Բեսեդովսկիի խնդրին առթիւ Փարիզի խորհրդային դեսպանատան մէջ կատարուած դէպքերը այժմ ալ կը կրկնուին Պերլինի մէջ։

Պերլինի իտալական դեսպանը պաշտօնանկ

Մուսոլինի պաշտօնանկ ըրաւ Պերլինի իտալական դեսպանը՝ կոմս Ալտովրանտի-Մարէսքոթթի։ Դեսպանատան խորհրդականներն ու կցորդներն ալ վերջերս պաշտօնանկ եղած էին՝ կ'ըսուի նոյնիսկ թէ անոնցմէ մէկը աքսորուած է ֆաշիստ կառավարութեան կողմէ։

Այս խիստ պատիժներու պատճառն այն է որ իտալական դեսպանատունէն գողցուած է դիւանագիտական ծածկագիրի բանալին եւ զայն վերագտնելու համար եղած բոլոր ծախքերն ու ջանքերը ի դերեւ ելած են։

Թերթի մը համաձայն, ծածկագրի բանալին գողցողներն են երկու կիներ, որոնք կը գործէին օտար կառավարութեան մը հաշուոյն։

Պերլինի իտալական դեսպան պիտի նշանակուի Թուրքիոյ դեսպան Օրսինի Պառոնէ կամ Մոսկուայի դեսպան կոմս Չէրութթի։

Լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն, այս խնդիրը քանի մը ամսուան պատմութիւն ունի արդէն, եւ անցեալ մայիսէն կամ յունիսէն սկսեալ Պերլինի դեսպանատան պաշտօնէութիւնը փոփոխութեան կ'ենթարկուի։ Ամէնէն առաջ պաշտօնանկ եղաւ դեսպանատան խորհրդական Բոքքօ, յետոյ Հռոմ կանչուեցան քանի մը քարտուղարներ եւ հետզհետէ ուրիշ պաշտօնեաներ։

«Թայմզ»ի Պերլինի թղթակիցը հաստատելով հանդերձ ծածկագրի կորուստին պարագան, կ'ենթադրէ թէ ուրիշ ծանրակշիռ խնդիրներ պատճառ դարձած են այսքան արմատական փոփոխութեանց։

Իտալիա եւ Եուկոսլաւիա

Ինչպէս գրեցինք, անցած շաբաթ Եուկոսլաւիոյ մէջ բուռն ցոյցեր կատարուեցան Իտալիոյ դէմ՝ Փոլայի մէջ սլովէն ուսանողի մը ֆաշիստ դատարանին կողմէ մահուան դատապարտուելուն եւ գնդակահարուելուն առթիւ։

Իտալական կառավարութիւնը Պելկրատի դեսպանատան միջոցաւ բերանացի բողոք ներկայացնելէ յետոյ, հիմա ալ գրաւոր ծանուցագիր մը յանձնեց սերպ կառավարութեան, որով կը բողոքէ հակիտալական ցոյցերուն դէմ և բացատրութիւն կը պահանջէ Կրագուեվացի մէջ ցոյցի մը ընթացքին երկու իտալացի նաւազներու խոշտանգումին մասին։ Կը բողոքէ նաեւ եուկոսլաւ մամուլի հակիտալական յօդուածներուն դէմ։ Իր պատասխանին մէջ եուկոսլաւ կառավարութիւնը կ'ըսէ թէ քննութիւն պիտի կատարէ երկու նաւազներու խնդրին մասին։

Իտալական ծանուցագիրը ոեւէ ազդեցութիւն չըրաւ մամուլին եւ ընդհ. կարծիքին վրայ։ Թերթերը դարձեալ կը շարունակեն իրենց իտալատեաց գրութիւնները, իսկ ժողովուրդն ալ նոր ցոյցեր կը կազմակերպէ։ Մարիպորի, Նիշի եւ Մոսթարի մէջ նոր ցոյցեր տեղի ունեցան։ Իսկ երէկ, հինգշաբթի Զագրէպի մէջ մեծ ցոյց մը ծրագրած էին ուսանողները։

Աֆղանիստան՝ Հանրապետութիւն?

Հեռագրի մը համաձայն, Աֆղանիստանի նորընտիր թագաւոր Նատիր լրջօրէն կը մտածէ ազգային Հանրապետութիւն հաստատել Աֆղանիստանի մէջ։ Իր կարծիքով, հանրապետական վարչաձեւն է միայն որ երկրին մէջ խաղաղութիւն պիտի վերահաստատէ եւ ազգային համերաշխութեան զգացում պիտի ստեղծէ բոլոր ցեղախումբերուն միջեւ։

Ինչ որ ալ ըլլայ սակայն իր ծրագիրը, առ այժմ Նատիր թագաւոր կ'աշխատի ինքզինքը իբրեւ թագաւոր ճանչցնել օտար պետութեանց։

Թուրքիոյ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ հեռագրով հաղորդեց նոր թագաւորին թէ պաշտօնապէս կը ճանչնայ զինքը եւ իր կառավարութիւնը։

Միւս կողմէ Անգլիոյ արտաքին նախարար Հէնտըրսըն Աֆղանիստանի արտաքին նախարարին ուղղեց սրտագին պատգամագիր մը, յոյս յայտնելով որ երկու պետութեանց միջեւ բարեկամական յարաբերութիւնները պիտի շարունակուին եւ թէ Աֆղանիստան իր անկախութեան մէջ պիտի գտնէ ազգային միութիւնն ու ներքին խաղաղութիւնը։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահը
կը նախագահէ՝ Ընկ. Գ. ԹԻՒԼՊԷՆՏՃԵԱՆ
կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆՏԱՆԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ԱՆԻԷՌ—ՊՌՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ
Գուա քոլոնպի Թաղապետական սրահը, Rue des Halles
կը նախագահէ՝ Ընկ. ԳԱՌՆԻԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
կը խօսին՝ Ընկերներ ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ եւ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ ՕՐ. ԱԻՆԱԴԱՄԵԱՆ (երգ). Գ. Գր. ՄԷՀՏԷՐԵԱՆ (երգ), ընկերակցութեամբ Օր. CHARLOTTEի. Գ. Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆ (ջութակ)։ Եւրոպական պարեր,ճաշ պանիր։ Արեւելեան նուագ յարակից սրահներու մէջ։

Պիւֆէ ժողովրդական գիներով։ Տոմսերը կը ծախուին ամէն տեղ, այրեւկին 7 ֆր. այր 5 ֆր. կին 3 ֆրանք։

ՍԱՆՕԹ.— Շոգեկառք՝ Սէն-Լազարէն իջնել Գուա-քոլոնպ, Թրամուէյ թիւ 45 փորթ տ'Անիէռէն, թիւ 40 փորթ տը քլիշիէն իջնել Place des Bourguignons։ Օթօպիւս SD St. Michelէն իջնել Թէրմինիւս։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ լա Փըթիթ Սուրսի սրահը։ Մէթրօ՝ Օտէօն։

Օրակարգ՝ 1- Շրջ. ժողովի օրակարգի քննութիւն, 2. Պատգամաւորներու ընտրութիւն։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Իսի-լէ-Մուլինոյի Վռամեան խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

ԼԱՒ ԱՌԻԹ ՄԸ

Արեւելեան անուշավաճառատան մը համար Լիոն հաստատուած նուազագոյն 8000 ֆրանք դրամագլխով ընկեր մը կը փնտռուի։ Բանակցութեանց համար դիմել՝ M. Arévian, Villa Besset, Décines'Isère).

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՅ ՃԵՔՆԻՔԱԿԱՆ Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ ժամը 8.30ին Sociétés Savantes, 28 Rue Serpente: Օրակարգ՝ Խ. Հայաստանէն ուզուած 30 ճարտարագէտներու հարցը։ Այն ճարտարագէտները որոնք ներկայ չեն կրնար ըլլալ ժողովին եւ կը փափաքին մեկնիլ Խ. Հայաստան, թող հաճին դիմել Հ. ճեքնիքական միութեան վարչութեան, իրենց ճակիրճ կենսագրականով. հասցէ՝ A. Tchakirian, 1 Rue Victor Cousin, Paris. Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել սոյն ազդը։

ՏԵՍԻՆԻ մէջ ազգային դըպրոցի մը շինութեան համար Վասպ. Հայր. Միութեան հրաւէրով գումարուած խառն խորհրդակցական ժողովի շարունակութիւնը այս Կիրակի ժամը 2ին Ave. Jean Jaurès, Café de la Paix։ Կը հրաւիրուին Սեբաստիոյ նահանգային Ուսում. նախիրացի, Տարօն-Տուրուբերանի, Եղգատի, Խարբերդի եւ Իզմիրի Հայր. Միութիւններու, Ե. Հ. Կարմիր Խաչի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչները։ Ներկայանալ վկայագրով։

Ջ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ իր անդամները և համակիրները ներկայ գտնուիլ իր թէյասեղանին, յառաջիկայ Հինգշաբթի 31 Հոկտեմբեր, (յաջորդ օրը տօն ըլլալով) իրիկուան ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Գեղարուեստական մթնոլորտ —նուագով, երգով և ժամերգական զըրոյցներով։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արեան եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ճերմակ.) եւ վարիսի։ Մասն. լաբօ-ռաթուառ։ Խղճամիտ եւ արագ. խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 1

ՀԱՄՈՎ ՍԻՄԻԹՆԵՐ ՏԱՔՈՒԿ ՍԻՄԻԹՆԵՐ

Հացագործ LA GARDE
1 Rue St. Lazare, PARIS (9e)
Téléphone-Trudaine 95.21

Cirque de Paris	Եօրլ Միլիթէր	ամենալաւն ու աժանը	2-14 ֆրանք

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ԵԹԷ կ'ուզէք փոխառութիւն կնքել ձեր շինել տալիք տուներուն համար, ձեր շահը կը պահանջէ դիմել՝ Գ. Նշանեանի եւ իմանալ անոր ձեռնտու պայմանները։ 51 Bld. Blanqui. Paris (13e).

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Խորին շնորհակալութիւններս կը յայտնեմ այն բոլոր մարմիններուն, ազգականներուն, բարեկամներուն եւ ընկերներուն, որոնք նամակով, հեռագրով կամ անձամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին եւ ծաղկեպսակներ ղրկեցին որբացեալ աղջկանս եղերական մահուան առթիւ։

Յակոբ Եսայեան

(Պուլվար Օտտօ, Մարսէյլ)

ՀԱՅԿ ՔԱՐՏ-ՓՈՍՏԱԼՆԵՐ

Հետեւեալ քարտ-փոստալները կը ծախուին հատը 50 սանթիմ.
Րաֆֆի, Քամառ Քաթիպա, Խրիմեան, Դ.Ալիշան, Խ.Աբովեան, Մ.Նալբանդեան, Ստ.Նազարեանց, Գ.Սունդուկեանց, Կոմիտաս վրդ., Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան, Ե.Տէմիրճիպաշեան, Պ.Դուրեան, Ս.Շիրազ, Գ.Ագաթեան, Յ.Պարոնեան, Շիրվանզադէ, Ա. Արփիարեան, Ազատուր, Ս.Պալասանեան, Տիգ.Չուհաճեան, Պոշեանց, Այվազովսքի, Ռ.Զարդարեան, Գ.Զօհրապ, Դ.Վարուժան, Ս.Պարթեւեան, Ռ.Սեւակ, ինչպէս նաեւ հայ թագաւորներու-թագուհիներու, եւն։ Քարտ-փոստալին գինն է 0.50 սանթիմ.

Ինչպէս նաեւ դրօշմաթուղթեր «Հայաստան»ի եւ հայկ. դէմքերու 10 հատը կ'արժէ 1 ֆր.։ Փոստի ծախք չառնուիր։ Դիմել հետեւեալ հասցէին.—L. Mozian, 5 Rue Champlain, Paris (20).

INPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10
Le Gérant: H. STÉPHAN

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ

Մօտ օրէն լոյս կը տեսնէ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան միութեան 1930ի պատկերազարդ պատի օրացոյցը, որ կ'ամփոփէ ազգային եւ քաղաքական դէպքերու յիշատակագրութիւնը եւայլն։

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6։ Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3. ՕՏՍՄՆԱՐՈՅԺ ամէն օր ...

ՏՕՔԹ. Ա. ՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JL.
Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ. Յատուկ յարկաբաժին վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց. ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ Ակորի, ջղային. Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօղ-փցա։
կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, Կիր. մինչեւ կէսօր

COMPTOIR RÉGIONAL, 3 RUE D'ITALIE

Գատեհութիւն մը Մարսէյլի եւ արուարձաններու Հայութեան
Եթէ կը փափաքիք գնել կալուած մը, հողամաս մը, ձեր կալուածին վրայ կնքել փոխառութիւն մը, գնել խանութներ, վարձել բնակարաններ, կը թելադրենք դիմել նախապէս մեզ. Ձեր պահանջքներուն գոհացում կը տրուի շուտով։ Միեւնոյն առեն կ'օգտուիք նիւթապէս։ Մինչեւ այժմ մեր գործառնութիւնները լաւագոյն երաշխիքն են մեր պարտաճանաչութեան։ Փափաքողները դիմեն Comptoir Régional. 3 Rue d'Italie, ժամը 9—12 եւ 15—18. ՄԱՐՍԷՅԼ.

ԴԵՐՁԱԿՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԳԱԶԱԶԵԱՆ, ԵՂԲԱՐՔ

4, Rue Poissonnière Métro: Sentier
Tél: Gutenberg 74-64

Դերձակներու վերաբերեալ ամէն կարգի պիտոյքներ, աստառներ, մետաքս, դերձաններ, կոճակներ, եւայլն, աժան եւ անմրցելի գիներով։

Անթըրըբըընէօրներու եւ մեծաքանակ գնողներու համար մասնաւոր զեղչ։ Գաւառներէն նաեւ ապսպրանքներ կ'ընդունուին։ ԴԻՄԵՑԷՔ ԵՒ ՓՈՐՁԵՑԷՔ։

ՏՕՔԹ. Ե. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

ՆԱԽԿ. ԲԺՇԿԱՊԵՏ ԹԻՖԼԻԶԻ Կ. ԽԱՉԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒՆ
ՆԵՐՔԻՆ, ՄԱՆԿԱՆՑ, ՄԻԶԱՍԵՌԱՅԻՆ, ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
42 Rue des Acacias, PARIS (17e) Մէթրօ՝ Etoile
կ'ընդունի ամէն օր ժամը 5էն 7 եւ ժամադրութեամբ
իսկ կիրակի օրերը միայն ժամադրութեամբ

Դաղղիական եւ Անգլիական հիւպատոսարաններու նախկին իրաւ. խորհրդական եւ Փարիզի տասնէ աւելի անուանի առեւտրական տուներու հանրածանօթ avocat-conseil

Տ. Մ. ՄԻՐԻՃԱՆԵԱՆ

որ փաստաբանական ասպարէզին մէջ քսանամեայ տարուան փորձառութեամբ ֆրանսական օրէնքներու, procédureի եւ extra-judiciaire ամէն forma... մասին խոր հմտութիւն ունի, այս անգամ ընկերակցութեամբ իր ... վկայեալ Փարիզի Իրաւագիտական համալսարանէն՝ վերջնականապէս հաստատուած է իր սեփական բնակարանը, 2, Rue Thimonnier, Paris, ուր ամէն առաւօտեան ժամը 10էն 12, ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԷ առեւտրական, քաղաքական, ամուսնալուծման ամէն տեսակ դատեր։ ԿԸ ԽՄԲԱԳՐԷ sociétéներու, fonds de commerceի պայմանագրութիւններ։ ԿԸ ՏԱՅ ... քիոյ ժառանգական օրէնքին վերաբերեալ certificat de coutumeներ։ ԿԱՏԱՐԷ testamentի, donationի, patenteի, fiscի, mariageի, n...tionի, contrat de travailի, carte d'identitéներու եւ Ֆրանսայի մէջ ...թեան իրաւունք ստանալու ամէն գործողութիւն։ Խորհրդակցութիւնք ...րովի են միայն առաջին անդամուան համար։

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE

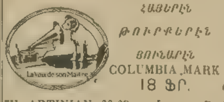

ՀԱՅԵՐԷՆ
ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ
ՅՈՒՆԱՐԷՆ
COLUMBIA MARK
18 ՖՐ.
REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lesage, Paris XX. Tél. Menil 61-8...

Այս երեք աշխարհածանօթ ընկերութիւններու այս տարուան նոր եղանակները, նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ երգուած եւ նուագուած, գեղարուեստ. ամենավերջին փլաքներ ինչպէս նաեւ Հայերէն նոր եղանակներ եւ Արշին մալ ալանի բոլոր կտորները եւ Մարտիրոսեանի փլաքները։
Արեւելեան նպարեղէններու լաւագոյնը, զեղչուած գինով

ԿՈՎԿԱՍ ՄԱՐՍԻԼԻԱ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԹԵՐՔՆԵՐՈՒ
11 Rue Flégier, Marseille (կայարանի մօտ՝ առաջին փողոց)
ՈՒՂՂԱԿԻ ՆԵՐԱԾՈՒՄ ԵՒ ԱՐՏԱԾՈՒՄ
ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՆՊԱՐԵՂԷՆԻ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ

Քերական 2 ֆրանք, Լուսաբեր Այբենարան 6, Լուսաբեր ընթերցարան Ա. Բ. Գ. տարիներ 10, 12, 14, Մայրենի լեզու քեր. ընթց. 5, Թանգարան Հ. եւ Ջ. Ասատուր, տարրական դասընթացք 8, Թանգարան Բ. տարի 10, Թանգարան Գ. տարի 12, Թանգարան Դ. եւ Ե. տարի 17.50, Թուաբանութիւն Ատրունի Ա. եւ Բ. տարի 10, Թուաբանութիւն միջին 1... Պատմութիւն հայոց 2 հատոր (Հ. Մովսէսեան) 40, Հայաստանի մեծադիր քարտէսը 20, Նամականի հայ լեզուի ... Բառարան հայ. լեզուի 75, Ֆրանսահայ բառարան 75, ... Ֆրանս. բառարան 65, Զրուցատրութիւն ֆրանս. հայ 3, 6, 7.50, 25, Երգարաններ 5, 10, 25, 30։

Զանազան գիրքեր.— Հայաստան, Բ. Թրքահայաստան, ... 70, Աննա Քարէնին 35, Հազար եւ մէկ գիշերներ 2 հատոր 70, Կրացիէլլա 8, Ռաֆայէլ 18, Արուլալա 5, Կեանքի Մահուան երգեր 10, Տղու հոգիներ 6, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 10։

Պահանջեցէք մեր գրացուցակը ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ գիրքեր։

Դիմել՝ Mme. Sévouni, 31 Rue Kléber, Issy les-Moulineaux Seine, France.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն: 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 26 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

26 OCTOBRE 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1095 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱՐԴԱՐՆ ՈՒ ԱՆԱՐԴԱՐԸ

Հոկտ. 24ին, նոյնութեամբ հրատարակեցինք Ամերիկեան Նպաստամատոյցի եւ Գաղթ. Տղոց պաշտպանութեան կոմիտէի ներկայացուցիչներուն մէկ նամակը՝ Ֆրանսա փոխադրուած որբերու մասին:

Բուն հարցին լուսաբանութենէն աւելի, կարգ մը հայ թերթերու դէմ ուղղուած մեղադրանք մըն էր այդ նամակը, գառն ու փափկանկատ:

Այդպէս ըլլալով հանդերձ, գոհ ենք որ, վերջապէս հրապարակ իջան գործին բուն վարիչները: Գոհ՝ մանաւանդ անոր համար որ, անոնք հրապարակաւ կը ստանձնեն ամբողջ պատասխանատուութիւնը:

Օգոստոս 24ին, երբ առաջին անգամ արտայայտուեցանք 72 որբերու Ֆրանսա փոխադրութեան առթիւ, մեր գլխաւոր մտահոգութիւնը այն էր թէ օտարները հաշուեյարգարի կ'ենթարկեն որբերու հոգը, իրենց հասկցած եղանակով, իսկ մենք օրը ցերեկով կ'ընենք հառաչելով եւ յօրանջելով.

— «Արդ» երբ օտարը կ'ուզէ նետել տաղտկալի բեռ մը, իբրեւ դաստիարակ կամ որդեգիր ցրուելով յափշտակ(?) աղջիկները, իսկ տղաքը՝ նիւթերու կամ ուրիշ գործերու մէջ վարձու տալով տղաքը, մենք ինչ կ'ընենք: Ո՞վ մը օրանց տէր եղա՞նք այս բեկորներուն, որ դիւրութեամբ նետուած են արդէն եւ չեն կրնար յաւիտենապէս ապրիլ որբանոցներու մէջ: Օտարը իր հաշիւներն ունի, եւ մեր ազգային կոծը պարզապէս բանաստեղծութեան ձայն կուտայ: (Յառաջ, 24 օգոստոս)

Այս առթիւ, կը մեղադրէինք ազգային կոչուած մարմինները, ինչպէս եւ Զ. Ռ. Միութիւնը, որ սերտ կապ չէ հաստատած այս ցիրուցան սերունդին հետ: Ու վերջապէս կ'ուզէինք որ «հրապարակաւ լուսաբանութիւններ տային այս փոխադրութեան կարգադրիչները: Մանաւանդ հայ ներկայացուցիչները. Աթէնքի թէ Փարիզի մէջ»:

Այս պարագան շեշտեցինք սեպտ. 5ին ալ, Տիկին Պերճուհի Բարսեղեանի նամակին առթիւ.

— «Արդէն բուն չարիքը յառաջ կուգայ այն սնավարի, «պիտակը» կամ քայքայած վիճակէն, որ կը տիրէ մեր ծանրային բոլոր գործերուն մէջ, օտարներն անգամ չդագրելու աստիճան: Ամէն ինչ կը կատարուին, երիտասարդ սերունդ մը կրկին եւ կրկին ցրիւ կը տրուի աշխարհէ աշխարհ, իսկ մենք եղած կարգադրութեանց լուրերն անգամ պատահաբար կ'իմանանք»:

Այդ լուսաբանութեանց փոխարէն, ահա նամակ մը, բուն կարգադրիչներուն կողմէ, որ սակայն չի լուսաբաներ հարցը, ինչպէս բաղձալի: Իսկ ազգային Մարմինները կամ ներկայացուցիչները միշտ լռութիւն կը պահեն:

Արդ. ամփոփուելով այդ նամակին վրայ, կ'ուզէինք դիտել տալ.—

1. Ճիշդ է որ կարգ մը թերթերու կողմէ գրեհկութիւններ կը՞ր անհուեցան կնոջ մը հանդէպ եւ մենք չենք արդարացներ զանոնք: Բայց, բարեկրթութեան պակաս մը իրաւունք չի տար բարեգործութեան մասնելու խռոված սիրտերը: Մանաւանդ որ, գործին դեր կատարել ուզած է մեր ընկերուհին, եւ կը մերժէ իբրեւ պաշտօնեայ շարժած ըլլալու հանգամանքը: Եւ յետոյ, ինչ՝ ան իրեն տրուած հրահանգներուն վրայ եւ իր անձնական համոզումին հետեւելով գլուխ հանած է փոխադրութեան գործը, հրապարակին վրայ նորէն ա՛ն է որ կ'երեւայ, իսկ բուն կարգադրիչները դեռ նոր կը խօսին, այն ալ կիսկատար:

Ինչ կը վերաբերի հայ ներկայացուցիչներուն — ոչ մէկ ձայն:

2. Պ. Պ. Պէրրի եւ Ժ. Լըպէլ ծանրապէս կը մեղանչեն ճշմարտութեան դէմ, երբ գիտել կուտան թէ կատարուած քննադատութիւնները պատճառ կ'ըլլան որ որբերը զրկեն իրենց յանձնառութիւնները, Ֆրանսա մտնելէ յետոյ:

Մեր մասին խօսելով, առաջին խմբագրականը գրեցինք երբ արդէն ծայր տուած էր վայնասունը, եւ Մարսէյլէն իսկ սկսեր էին փախչիլ նորեկները: Այնուհետեւ ուրիշներ ալ փախան: Անշուշտ պատասխանատուները տեղեակ են բուն պատճառներուն: Գանգատողներ կան չարաչար աշխատանքէն: Ուրիշներ պատմած են թէ ագարակապանները կը պատռեն իրենց ղրկուած հայերէն թերթերը կամ գիրքերը: Կան խաբուածներ, ծեծուածներ կամ անօթիներ:

Ի՞նչ կը հետեւի այս բոլորէն.— այն ինչ որ կ'ըսենք սկիզբէն ի վեր: Մենք բախտին ձգեր ենք այս հալածական սերունդը, եւ միջազգային գրասենեակներ են որ կը տնօրինեն անոր ճակատագիրը, համաձայն իրենց հայեցողութեան:

Այս կացութեան հանդէպ, ո՛րքան ալ կարճ ըլլայ մեր յիշողութիւնը, կարելի չէ որ անտարբեր դիտենք ծուռ կամ թերի կարգադրութիւնները: Պ. Պ. Կ. Պէրրի եւ Ժ. Լըպէլ գոհունակութեամբ կը պատմեն «մեծ մասը հայազգի, մօտ 1200 որբերու Ֆրանսա մուտքը, տեղաւորումը եւ պաշտպանութիւնը»: Ու կ'աւելցնեն թէ «այս երիտասարդները, շնորհիւ իրենց աշխատանքին, կրցած են ստեղծել անկախ ապրուստ մը»:

Մենք ալ ունինք մխիթարական տեղեկութիւններ: Բայց կարելի՞ էր հարցնել թէ այս 1200ին հազարը կամ 900ը հայ համարելով, քանի՞ հարիւրին հետքը պահեր են մինչեւ այսօր... Չի բաւեր աւետել թէ քանի մը հազար ֆրանք աւելցուցեր է այս կամ այն որբը: Հարկ է միեւնոյն ատեն ապացուցանել թէ հարիւրին քանի՞ն փրկուած (կամ կորսուած) են, ագարակներու մէջ վարձու տրուելով:

Անշուշտ այստեղ ալ, նորէն երեւան կուգայ մեր պատասխանատուութիւնը: Բայց, թող շատ չտեսնեն մեր դժուարութիւնը - կամ ուրիշներուն կապտութիւնը— որովհետեւ, շատ քիչերու վարնուեցաւ մեր գլուխը, եւ մենք աղբիւրի ջուրն անգամ փչելով կը խմենք:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Պէյրութի Ազդակը շեշտելով տեղացիներուն հետ սերտ յարաբերութիւններ հաստատելու պահանջը, դիտել կուտայ (14 հոկտ.).

— «Պէտք է շփման մէջ ըլլալ եւ փոխադարձաբար ճանչնալ տեղական ժողովուրդի եւ անոնց ղեկավարներուն մտածողութիւնն ու ձգտումները: Արաբերէն լեզուի մը տգիտութիւնը մեծապէս կը դժուարացնէ տեղական մամուլի միջոցաւ հիւրընկալ ժողովուրդի մտածողութեան մեր կողմէ ճանաչումը: Մեր նորահաս սերունդը վաղը պիտի հալթէ այդ դժուարութիւնը, որովհետեւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի հայ վարժարաններուն մէջ սկսուած է կարեւոր տեղ տրուիլ արաբերէն լեզուին եւ պարտաւորիչ դարձնել զայն բոլոր ուսանողներուն: Վաղուան Սուրիացի եւ Լիբանանցի Հայը տեղական ժողովրդին հետ իրաբհասկացողութեան եւ շփման մէջ մտնելու դժուարութեանց յաղթած պիտի ըլլայ:

Պէտք է ուշադիր ըլլան մեր վարժարաններու վարչութիւնները եւ աւելի հոգ տանին արաբերէնի ուսուցման, մասնաւորաբար խօսակցութեան, որովհետեւ թէ՛ տնտեսական եւ թէ յարաբերական գետնի վրայ մեծապէս օգտակար է արաբերէն լեզուին տիրացումը գաղթական Հայուն համար:

Տեղական ժողովուրդը մեզմէ բացարձակ հանդարտութիւն կը պահանջէ: Չուզեր ան որ մեր ներքին տգեղ պայքարներուն եւ վէճերուն թատերաբեմ դարձնենք այս երկիրը: Տեղական եւ հովանաւոր կառավարութիւնները չեն հանդուրժեր եւ չեն ուզեր որ Հայերու վէճերով զբաղին իրենք: Անոնք կ'ուզեն մեզ հիւրի մը վայել վիճակին մէջ տեսնել:

Կը մնայ զգել մեր ազատ կիրքերը եւ խուսափիլ ամէն կարգի վնասակար վէճերէ եւ պայքարներէ, որոնք բոլորովին աննպատակ են եւ անվայել քաղաքակիրթ ժողովուրդի մը: Ու մէկ պատճառ կայ արդարացնելու մեր քինախնդրական արարքներն ու անպատուաբեր կռիւները: Այս երկրի մէջ ապրելու եւ տեղացիներու հետ մտերմութիւն հաստատելու համար, պէտք է հնազանդինք անոնց փափաքներուն:

Սուրիան եւ Լիբանանը ամենայարմար գաղութներն են հայութեան պահպանման եւ հանգիստին համար, եթէ ուշիմ ըլլանք եւ չգրգռենք տեղացիները մեր դէմ:»

10 ՄԻԼԻՈՆ ՄԹԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Վիճակագրութեան մը համաձայն, սիկարէթի սպառումը տարուէ տարի կ'աւելնայ Պոլսոյ մէջ: վերջին տարուան ընթացքին, տասը միլիոն ոսկիի սիկարէթ սպառած է:

Ծխախոտի վարչութիւնը վաճառման կեդրոններուն միջոցաւ քննութիւն կը կատարէ թէ ո՛ր տեսակները աւելի ընդունելութիւն գտած են եւ ինչ միջոցներով կարելի պիտի ըլլայ սպառումը աւելցնել: «Քէօյլիւ» տեսակին գիւղերու մէջ սպառման համար միջոցներ ձեռք առնուած են:

ՔԼԷՄԱՆՍՕ ՏԿԱՐ

Նախկին վարչապետը քանի մը օրէ ի վեր հիւանդ է: Հակառակ կարգ մը թերթերու իրարանցումին, Քլէմանսոյի առողջական վիճակը ոեւէ մտահոգութիւն չի պատճառեր: Գիշերը հանգիստ անցուց եւ երէկ զբաղեցաւ իր նոր գրքին փորձերը սրբագրելով:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԿ. ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ?

Գրեցինք թէ՝ Կովկասի եւ Տաղստանի մէջ գիւղացիական ապստամբութիւն մը երեւան հանուած է բոլշեւիկեան իշխանութեանց դէմ:

Րիկայի ճամբով, Մոսկուայէն Լոնտոն հասած հեռագիր մը համաձայն, «խորհրդային իշխանութիւնները Փոթիի կովկասեան շրջանին մէջ երեւան հանեցին լայն դաւադրութիւն մը խորհրդային իշխանութեան դէմ Հայերու կողմէ, որոնք կրօնքի քօղին տակ, հակաբոլշեւիկեան բուռն պայքար մը կը մղէին:»

Ձախ դահլիճ մը.- Տալատիէ վարչապետ՞

Նախարարական տագնապը լուծուելու վրայ է:

Հանրապետութեան նախագահը շարունակելով իր խորհրդակցութիւնները, հետզհետէ ընդունեց հետեւեալ երեսփոխաններն ու ծերակուտականները.— Շոմէ, Ֆրանքլէն-Պույեոն, Սիպիլ, Լէոն Պլում, Տանիէլու, Վիօլէթ, Հէրվէ, Փօլ Ռէնօ, Փօլ Սիմոն, Սէզար Շապրէօն, Ռօպէր Պէլանժէ, Ալպէր Տէլմոն, որոնք բոլորն ալ իրենց պատկանած խմբակցութեանց կողմէ կարծիք յայտնեցին նախարարական տագնապը լուծելու լաւագոյն եղանակին մասին:

Այս անգամ տագնապին լուծումը կապուեցաւ արմատական ընկերվարականներու Ռէնսի համաժողովին: Նկատելով որ Պրիանի դահլիճին անկումը առաջ բերին արմատական-ընկերվարականները, ըստ խորհրդարանային գրութեան, Հանրապետութեան նախագահը այս վերջիններուն պէտք է յանձնէր նոր դահլիճը կազմելու հոգը: Այդ պատճառով ալ Պ. Տումէրկ Էլիզէի պալատը հրաւիրեց Պ. Տալատիէն, որ առջի օր Ռէնսի մէջ նախագահ վերընտրուեցաւ արմատական ընկերվարական կուսակցութեան: Նոյն ժողովին մէջ որոշուեցաւ նաեւ իշխանութիւնը ստանձնել՝ եթէ իրենց առաջարկուի:

Տալատիէ երէկ առաւօտ ներկայացաւ Հանրապետութեան նախագահին, որ իրեն յանձնեց նոր դահլիճը կազմելու հոգը: Արմատական-ընկերվարականները պիտի յաջողի՞ն կազմել դահլիճը՝ ապահովելով միւս ձախ տարրերու աջակցութիւնը:

Տարակոյս չկայ որ Տալատիէ նախ պիտի դիմէ ընկերվարական կուսակցութեան, որ մօտ 100 երեսփոխան կը համրէ խորհրդարանին մէջ, խնդրելու համար անոնց մասնակցութիւնը նոր նախարարութեան: Սակայն հաւանական չէ որ ընկերվարականները ընդունին այսպիսի առաջարկ մը: Որովհետեւ, ըստ համաժողովներու մէջ տրուած որոշումներուն, ընկերվարականները պատրաստ են ձեռք առնել երկրին իշխանութիւնը իրենց պատասխանատուութեան տակ, նախարարութեանց կարեւոր եւ մեծ մասը վերապահելով իրենց, սակայն երբեք չպիտի հաւանին մաս կազմել աջ կամ ձախ դահլիճի մը, որուն մէջ քանի մը նախարար միայն պիտի ունենան: Ընկերվարականները, ուրեմն, առանց գործօն մասնակցութիւն բերելու, կրնան «աջակցիլ» ձախ դահլիճի մը, ինչպէս պատահեցաւ 1924ի ընտրութիւններէն յետոյ: Այս ձեւով թերեւս պիտի վերակազմուի «ձախերու խմբակցութիւնը»:

Ալմազեան անմե՞ղ

Հինգշաբթի օրուան հարցաքննութիւնը վերջացաւ ի նպաստ հայ դերձակին:

Հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆաս դէմ դէմի բերաւ Ալմազեանն ու կառ տիւ Նորի այն պաշտօնեան, որ ընդունած էր Րիկօտէնի մարմինը պարունակող սնտուկը: Պաշտօնեան՝ Ալավուան՝ յայտնեց թէ սնտուկը բերող մարդը ինքնաշարժով մը եկաւ եւ ըսաւ իրեն. «Ուշադրութիւն ըրէ՛, մէջինը կոտրելիք ապրանք է»:

Պաշտօնեան չճանչցաւ Ալմազեանը: Յետոյ դատաւորը Ալմազեանի կրկնել տուաւ այն խօսքերը զորս սնտուկը բերող մարդը ըսած էր պաշտօնեային: Այս վերջինը յայտնեց թէ սնտուկը բերող մարդը նուազ օտարական շեշտ ունէր:

Սնտուկին համար տոմսակ կտրող պաշտօնեան ալ՝ օրիորդ Րավօ չկրցաւ ճանչնալ Ալմազեանը:

Որոշուած էր նաեւ Ալմազեանին հետ դէմ դէմի բերել ինքնաշարժի այն վարիչը, որ սեպտ. 9ին կէսօրէն վերջ սնտուկ մը բեռցուցած էր Պուլվար Պօմարշէի կողմերը եւ կառ տիւ Նոր տարած: Այդ վարիչը չէր եկած եւ կը կարծուի թէ այդպէս մայդ չկայ իրականին մէջ:

Յետոյ հարցաքննուեցաւ Սէն-Ժիլ փողոց թիւ 13ի դռնապանուհին տիկին Բիոժ, որ յայտնեց թէ սեպտ. 9ի առտուն Պ. Թաս անուն մարդ մը եկած էր՝ խանութը ծախու առնելու համար: Կէսօրէն վերջ յիշեալը կրկին եկած եւ նայած է խանութին:

Եթէ այս կէտը վերջնականապէս հաստատուի, կասկած չկայ որ Ալմազեան բոլորովին կրնայ անպարտ հռչակուիլ: Հարցաքննիչ դատաւորը Պ. Թասի հասցէն առաւ՝ այս կէտը ստուգելու համար:

Դռնապանուհին դարձեալ հաստատեց թէ Ալմազեանի խանութին ետեւը՝ բակին միւս կողմը 10-12 բանուորներ կ'աշ-

(Ուրիշու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՎԱՐԸ ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ

Երեւանէն կը հեռագրեն թէ սրտի կաթուածի մը հետեւանքով յանկարծամահ եղած է Պ. Ասքանազ Մռաւեան, կ. թական գործավարը:

Քառասունը անց, Պ. Մռաւեան կը համարուէր «բարեխառն», ու թէեւ իր ընկերները հետզհետէ քշուեցան ասպարէզէ, իբրեւ «աջ», ինք մնաց պաշտօնի վրայ:

ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՈՃԻՐԸ

Լիէժ, 25 հոկտ.— Երէկ կէսօրէ վերջ ցտեսացի 26 տարեկան ռուս ուսանող մը, Նիքոլա Կորին ատրճանակի երկու հարուածով սպաննեց փրոֆ. Պէրթրանը, Լիէժի գիտութեանց համալսարանէն: Փրոֆէսէրը շատ սիրուած էր եւ ծանօթ՝ «Ուսանողներու հայրիկ» անունով:

Հարցաքննուելով, ռուս ուսանողը յայտնեց թէ Պէրթրանը սպաննած էր անոր համար որ արգ'ելք եղած էր իր ձրի թոշակ ստանալուն:

Փրոֆ. Պէրթրան մեծ պատերազմէն ի վեր մաս կը կազմէր ընկերութեան մը, որ նպաստ կը բաշխէր ռուս տարագիրներուն, մանաւանդ ռուս կարօտ ուսանողներուն: Կորին քանիցս դիմած էր՝ այդ նպաստէն օգտուելու համար, սակայն չէր յաջողած, որովհետեւ կանոնաւոր չէր յաճախեր դասերուն: Այս պատճառով ոխ կապած էր ուսուցչին:

Բնակարանին մէջ խուզարկութիւն կատարուելով, հաստատուեցաւ թէ Կորին ամիսներէ ի վեր ատրճանակի փորձեր կ'ընէր իր սենեակին մէջ եւ ոճիրը կանխամտածած էր:

ՆՈՐ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐ

Հոկտեմբերի վերջը Պոլսոյ մէջ երկու գործարաններու շինութիւնը կ'աւարտի: Ասոնցմէ մէկը կը գտնուի Գուզկունճուքի մէջ եւ ափիոնէն դեղ հանելու գործարան մըն է: Երկրորդը՝ Զէնկէլքէօյի մէջ եւ «վէժէթալին» պիտի պատրաստէ: Ասոնցմէ զատ, Պալաթի մէջ սկսած խաւաքարտի եւ թուղթի գործարանին շինութիւնը երեք ամիսէն պիտի աւարտի:

Ֆրանսական խմբակ մը Պոլսոյ կուսակալութեան դիմում կատարած է «շոքոլայի» գործարան մը բանալու համար: Այս խմբակը մեծ դրամագլուխ մը պիտի յատկացնէ:

ՄԵԾ ՀՐԴԵՀ ՀՕԼԼԻՎՈՒՏԻ ՄԷՋ

Լոս Անճըլէս, 25 հոկտ.— Շարժանկարի մեծ աշխատանոցի մը մէջ չորս ահռելի պայթումներ առաջ եկան երէկ, երբ բոլորը աշխատանքի վրայ էին: Խուճապ առաջ եկաւ արուեստագէտներուն եւ պաշտօնեաներուն մէջ, որոնցմէ մէկը մեռաւ առաջին պայթումէն եւ վեց հոգի վիրաւորուեցան: Մազ մնաց որ 50 հոգի եւս սպաննուէին: Բոցերը զարհուրելի արագութեամբ մը լափեցին հազարաւոր մեդր երկայնքով երիզները եւ անհուն հնոցի մը վերածեցին շէնքերը:

Հօլլիվուտէն եւ Լոս Անճըլէսէն հասած հրշէջները յաջողեցան ազատել միայն երկու դրացի կարեւոր աշխատանոցներ:

Կորուստները խիստ մեծ են: Շիքակօ Թրիպիւնի համաձայն՝ 50 միլիոն տոլար:

Այրած են քանի մը նոր երիզներ, մասնաւորապէս «Ընտելացուած մեգերան», զոր վերջերս դարձուցած էին Ցուկլաս Ֆէրպէնքս եւ Մէյրի Փիքֆորդ:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԵՐԸ ՎԱՂՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

«Դաշնակցութեան Օր»ը տօնական ծիսակատարութիւն մը ըլլալէ աւելի յեղափոխական անցեալին վերագնահատումն է, վաղուան ծրագիրները գիտակցօրէն հետապնդելու առաջադրութեամբ։ Ամէն տարի, աշնան այս ամսուն, դաշնակցական շարքերը, եւ մեր կուսակցութեան համակիր հոծ զանգուածները մէկ տեղ կը հաւաքուին, անցեալի բարոյական կեանքէն շունչ մը առնելու եւ նոր կորովով գալիք օրերը դիմագրաւելու։

«Դաշնակցութեան Օր»ը շատ թելադրանքներ ունի, մասնաւորաբար մեր ընկերներուն եւ համակիրներուն համար։ Ես այս թելադրանքներէն միայն մէկը կը վերցնեմ, աւելի ընդլայնելու եւ յանձնելու մեր շարքերու ուշադրութեան։

«Դաշնակցութեան Օր»երը կ՚անցնին խանդավառութեամբ, բայց չեն սահմանափակուիր այդ տօնակատարութեամբ։ Եթէ այդ օրը Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութեան մէկ դրուագն է, խանդավառող ընկերն ու համակիրը կ՚ուզէ խանդավառուիլ Դաշնակցութեան ամբողջ պատմութեամբ։ Եթէ մեր վաղուան գործը երէկուան բարոյական հիմքերու վրայ պիտի դրուի, մեր շարքերը պիտի ուզէին ամբողջովին գիտակ դառնալ քառասուն տարուան յեղափոխական բարոյականին, որով գօտեպնդուած ու զօրացած՝ պիտի լծուէին գալիք ծանր աշխատանքին։

Ուրեմն «Դաշնակցութեան Օր»ուան թելադրանքներէն մէկն է, լաւ սերտել Դաշնակցութեան պատմութիւնը։

Քաղաքական կուսակցութեան մը կազմակերպուած զանգուածներուն առջեւ կը ցցուի այս անհրաժեշտութիւնը, որովհետեւ այսօրուան եւ վաղուան քաղաքական գործունէութիւնը իր թելադրանքը կ՚առնէ կամ պէտք է առնէ անցեալի պատմական կեանքէն։ Անցեալ պատմութեան արձանագրած դրական եւ բացասական իրողութիւններն են, որ իբրեւ փորձառական դասեր կարող են ուղեցոյց հանդիսանալ, ազգի մը առաջնորդութեան լծուած կազմակերպութիւններուն՝ այս կամ այն նոր քայլերը առնելու կամ անոնցմէ խուսափելու համար։

Ի հարկէ բարեխտութիւն պիտի ըլլար խօսք ուղղել մեր բոլոր տեսակի հակառակորդներուն, որպէսզի անոնք առօրեայ սովորական աղմուկէն հրաժարէին եւ խելամուտ ըլլային ծանօթանալու Հայոց քառասուն տարուան պատմութեան։ Վերագնահատէին բոլոր արժէքները, թօթափէին սովորական կիրքերը եւ պատմութիւնը կշիռի տակ առնէին առարկայօրէն։ Այդ փոթորկայոյզ պատմական ժամանակաշրջանը կարճ է (թէեւ դէպքերու շարանը երկար է, անցքերը արագօրէն իրարու յաջորդող եւ ազգը այդ կարճ ժամանակուան մէջ ամբողջ դարու մը կեանքը ապրած է,) եւ կիրքերը շատ լարուած։ Ու այդ պատճառով Հայոց յեղափոխական ազատագրական շարժման պատմութիւնը ընդհանուր գիծերով արժէքաւորուած է այն իմաստով, ինչ իմաստ որ տուած են օրուան թերթերը պայքարի, մխոցի եւ հայհոյանքի խողովակէն։

Մեր հակառակորդները եթէ քաղաքական հիմնական ծրագիրներ ունենային, ծրագիր որ սերտ առնչութիւն ներկայացնէր մեր ազատագրութեան եւ վերածնունդի հետ՝ կասկածէ դուրս է որ աւելի մօտիկէն պիտի ուսումնասիրէին Հայոց պատմութիւնը ընդհանրապէս, իսկ Դաշնակցութեան պատմութիւնը մասնաւորապէս։ Անոնք Հայոց ազգի հետ կապուած քաղաքական ծրագիր չունին, եւ հետեւաբար հետամուտ չեն անցեալի դասերուն։

Մինչդեռ մեր շարքերու եւ համակիրներու համար խնդիրը բոլորովին տարբեր ծանրութեամբ կը ներկայանայ։ Մենք քաղաքական-ազատագրական առողջ եւ յստակ ծրագիր մը կը հետապնդենք։ Այդ հետապնդումներու հաւաքական գումարն է, որ իր դրական կամ բացասական արժէքով կ՚արձանագրուի պատմութեան էջերուն մէջ, իբրեւ վերջնական արդիւնքը հայ շարժումի կեանքին։

Որոշ ու յստակ ծրագրուած նպատակին չափ, կարեւորութիւն ունի նաեւ գործելակերպը, որ պիտի ձգտի նպատակի իրականացման։ Իսկ գործելակերպը տեսակ մը փորձ է, եթէ անցեալէ զուրկ է։ Ան կը դառնայ հիմնական զէնք մը, երբ բազմաթիւ փորձութիւններէ անցած է եւ ըստ ամենայնի կը համապատասխանէ թ՚ե միջավայրին թ՚ե ուժերու փոխյարաբերութեանց։ Արդ՝ այդպիսի փորձուած գործելակերպ մը, քաղաքական կազմակերպութիւնը կարող է առնել ընդհանրապէս ընդհանուր պատմութեան դասերէն, կարող է փնտռել իր ազգի հեռաւոր պատմութեան էջերուն մէջ, սակայն գերազանց նշանակութիւն ունին այն փորձառութիւնները զորս ան ձեռք բերած է իր գոյութեան օրերէն, սեփական նախաձեռնութեամբ։

Այս պատճառով, Դաշնակցական ընկերներն ու համակիրները, որպէս Հայոց քաղաքական կեանքի առաջամարտիկները, լաւագոյն կերպով պէտք է ուսումնասիրեն Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութիւնը։ Անոնք պէտք չէ բաւականանան պատահական լսածով, տեսածով կամ կարդացածով։ Այլ պիտի դիմեն սիստեմատիկ աշխատանքի մը, մեր հին ու նոր օրաթերթերէն, ամսագիրներէն, կեդրոնական օրգաններէն, հրատարակուած գրքերէն ու յուշերէն, իրենց համար, ի մի ամփոփելու անցնող քառասուն տարուան պատմութիւնը։ Անոնք պէտք է սարքեն դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովներ, աւելի լայնօրէն վերագնահատելու պատմական անցեալը։ Անոնք ճիգ պիտի թափեն գիտակցօրէն թափանցելու այն բոլոր արժէքներուն եւ միտքերուն, որոնք արձանագրուած են մեր մօտաւոր գունագեղ պատմութեան մէջ։ Այս վերագնահատական ակնոցով եւ առարկայական կշռադատութեամբ մօտենալով մեր պատմութեան, լաւագոյն դասերն ու թելադրանքները պիտի առնենք այնքան խրատական եւ հերոսական անցեալէն, եւ անգնահատելի փորձառութեամբ զինուած՝ աւելի վճռական ու աւելի անսխալ՝ պիտի կրնանք շարունակել մեր ճամբան։

Այս պահանջը եթէ նուազ խստութեամբ պիտի ներկայանայ ուսման զէնքերէ զուրկ ընկերներուն, բարձրագոյն եւ միջնակարգ ուսում ստացողները պէտք է գիտակցին որ անհրաժեշտ է ընդհանուր զարգացման «բարձր» ոլորտներէն խոնարհիլ եւ քթի տակ կարծուածքաններն ալ գիտնալ, եւ լաւ գիտնալ։ Այլապէս, բազմաթիւ գիտութիւնները չպիտի օգնեն իրենց, այս մէկ տգիտութիւնը դարմանելու համար։ Վերի վերոյ կարծիքները, հետեւողական առաջադրութիւններու եւ անոնց իրականացման համար անարժէք են, եւ նոյնիսկ մեծ գործի համար՝ վտանգաւոր։

Յեղափոխական դաստիարակութեան այս մարզին մէջ աւելի առաջ պիտի երթամ ըսելու որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութիւնը լաւ ըմբռնելու համար, ոչ միայն անհրաժեշտ է մեր շրջապատին ծանօթանալ, այլ եւ Հայոց ընդհանուր պատմութիւնը գիտնալ։ Զմոռնանք պատճառներու մէջ, այլ միայն հաստատենք որ հայ մտաւորականութեան մեծ մասը, իսկ երիտասարդութեան ամբողջութիւնը (բացի քանի մը բացառութիւններէ) անծանօթ են Հայոց պատմութեան։ Մինչդեռ Հայոց ազատագրական շարժման, հայ ժողովուրդի քաղաքական հակումներու, յոյսերու եւ յուսախաբութիւններու, մեր՝ ներքին կեանքի տալանդակութիւններու, խրիզախումներու եւ [illegible]կութեան, բարոյական եւ անբարոյական ուղեգծի պատկերները իրենց ամբողջ բովանդակութեամբ, մօտաւոր կրկնութիւնն են մեր հեռաւոր անցեալին, տրամաբանական հետեւանքն են մեր շրջապատին եւ միջավայրին, հարազատ կերպարանքն են մեր ցեղային յատկութիւններուն։

Դաշնակցական ընկերները երբ Դաշնակցութեան պատմութեան հետ խարանեան նաեւ Հայոց հին պատմութեան մէջ, սրտի անհուն սփոփանքով պիտի մտնեն կուսակցութեան շուրջ բարձրացած մերօրեայ վայնասուններու ու պիտի տեսնեն թէ ինչպէ՞ս մեր կուսակցութեան տուած հերոսները աւելի լայն շրջագծի մէջ, իրենց տիպական դէմքը կը ցուցադրեն Հայոց պատմութեան հին բեմին վրայ, տարբեր անուններով՝ բայց միշտ ի խնդիր հայ ժողովուրդի ազատութեան ու անկախութեան։ Պիտի տեսնեն արեւելքի ու արեւմուտքի, հիւսիսի ու հարաւի հզօր թաթերը, ուղղուած Հայաստանի սրտին այսօրուան պէս։ Պիտի տեսնեն քաղաքական հակումի տուայտանքը որ դարեր շարունակ ապրած է հայ ժողովուրդը, ինչ որ ապրեցաւ քառասնամեայ ժամանակակից հայ յեղափոխութիւնն ալ։ Վերջապէս, պիտի տեսնեն բազմաթիւ սխալներու կողքին, բազմաթիւ շիտակ ու օրինաւոր գործեր, որոնք սերունդէ սերունդ ժառանգութիւն մնացած են ապրող հայութեան։

Հայոց հին քաղաքական պատմութիւնը շղթայուած ժամանակակից յեղափոխական-ազատագրական պատմութեան, պիտի դառնայ հիմնական ազդակ մը, հայ քաղաքական մտածողութիւնը զարգացնելու եւ կազմակերպուած զանգուածները աւելի վճռական դարձնելու իրենց ընդգրկած քաղաքական ուղեգծին մէջ։ Ուղեգիծ մը որ յամառօրէն հետապնդած են մեր հին նախնիքները, եւ որ պիտի հետապնդուի աւելի անզիջող տոկունութեամբ նոր սերունդներու կողմէ։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԱՐԹԻԿ-ՏՈՒՖԻ ՇԱՀԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

Մոսկուա վերադարձած է Ս. Միութեան ժող. տնտ. խորհուրդի յանձնախումբը որ արտասահման մեկներ էր ուսումնասիրելու համար քարի արտահանումը եւ անոր վրայ կատարուելիք զանազան աշխատանքներու եղանակները, ինչպէս նաեւ Արթիկի տուֆին համար ալ մեքենական անհրաժեշտ պէտքերը յանձնարարելու։

Յանձնախումբը այցելած է Ֆրանսա, Գերմանիա Պելճիքա, Իտալիա, տեսած է մեծ քարահանքեր եւ հաւաքած է առատ նիւթ։ Օտար երկիրներու մէջ, քարահանքերու արտադրութիւնը չանցնիր 200 հազար խոր. մեթրը։ Արթիկ Տուֆի վարչութեան պատրաստած նախագծին համաձայն, հնգամեակի վերջը, Տուֆի տարեկան հասոյթը կը հասնի 1 միլիոն խոր. մեթրի։

Յանձնախումբը պատուէր տուած է ֆրանսական ընկերութեան մը, որ Արթիկի ձեռնարկութեան համար պատրաստէ կազմակերպման նախագիծ մը։ Ընկերութիւնը գիտել կուտայ թէ աւելի յարմար է տուֆի առաջին ձեռնարկութիւնը կազմակերպել ոչ թէ Արթիկի, այլ Ղփչաղի շրջանին մէջ, եթէ կ՚ուզուի որ սկզբնական շրջանին տուֆի արտադրութիւնը հասնի 250.000 խոր. մեթրի։ Ձեռնարկութեան կազմակերպման սկզբնական աշխատանքները կը նստին չորս միլիոն 400,000 րուբլիի։

ՄԵՆԱՐ-ԴՈՐԻԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ռուս, Հայ, Վրացի, Հրեայ, Իտալացի, Սպանիացի, անգամ Գերմանացի՝ խառնուած էին ուրբաթ երեկոյ Sociétés Savantesի մեծ սրահին մէջ, ուր ատեն մը կը հնչէր, ամէն ամիս, Ժոռէսի ձայնը։

Եւ մէկը կար հանդիսականներու առաջին շարքին մէջ, որու վրայ յառած էին բազմութեան հետաքրքիր աչքերը,— եօթանասնամեայ ծերունի մը աղ ու պղպեղ մազերով, նոր ժամանակներու մեծագոյն [illegible], իտալական ժողովուրդի խնկարկուած կուռքը, որու ձայնը որոտագին թմբերով կը հնչէր երէկ հայրենի ամբիոններէն, բազմահազար ունկնդիրներու խելայեղ ովսաննաներուն մէջ...

Իտալիոյ Ժոռէսը — Ֆիլիպպօ Տուրատի։ Պարտուած, բայց հպարտ. սգաւոր, բայց աշխոյժ ու ժպտուն, զուարթ ու կենսուրախ։ Գիտէ, անշուշտ, որ դիկտատորները, կամ այլապետները ժամանակաւոր երեւոյթ մըն են եւ որ ապագան դարձեալ իրենն է, իր պաշտպանած գաղափարներունը, իր պաշտած կուսակցութեանը։

Եւ սիմբոլիկ տեսարան մը.. Նոյն առաջին շարքերուն մէջ, Տուրատիի հարեւանութեամբ, բազմած են Աւետիս Ահարոնեան եւ Աքակի Չխենկելի — նոյնպէս պարտուած, սգաւոր, նոյնպէս հպարտ ու աշխոյժ։ Երեք դժբախտ, ազատագուրկ ժողովուրդներ եւ երեք աքսորականներ — դէպի նոյն ապագան. բանտապետական կարգերու..

Մենար-Դորիանի յիշատակը հաւաքեր էր ջերմեռանդ յարգողներու բազմութիւն մը։ Սգահանդէսը հրապարակային չէր, սակայն, այլ մտերմական։ Հիւրերը եկած էին հրաւիրատոմսերով։ Այդպէս պիտի կամենար ինքը սիրելի հանգուցեալը, որ չէր սիրեր շուք ու պերճանք, գոյն ու աղմուկ, չուզեց թափօր ու ծաղկեպսակներ եւ լուռ, անշշուկ գնաց իր վերջին հանգստարանը, շրջապատուած միայն փոքրաթիւ մտերիմներով.. Ի՜նչ գեղեցիկ վախճան..

Հոն էր, բեմին վրայ, Ֆրանսայի ընկերվարական պարագլուխներէն՝ Պիէռ Ռընոտէլ, հոն էր Ռուսաստանի նշանաւոր տարագիրներէն Աւքսենտիեւ, ծերունի Մինոր, որ ութը տարի մնաց տաժանակիր աշխատանքներու լուծին տակ, ցարական Ռուսաստանի մէջ, որպէս զի յեղափոխութիւնը բռնկելէ յետոյ վերստին բռնէ աքսորի ճամբան, փախչելով նոր, կարմիր բռնակալութեան թաթերէն։

Կը կարդացուի վշտակոծ հեռագիր մը Վանդերվելդէն, որ պիտի մասնակցէր սգահանդէսին, սակայն կը գտնուի Չեխոսլովաքիա։ Ուրիշ հեռագիր մը Ժան Լոնգէէն, որ գացած է Լիսբոն։ Նամակներ Ալբեր Թոմայէն, որ գրաւած է Ժընեւ, միջազգային ժողովի մը մէջ եւ ուրիշ կարեւոր գործիչներէ։

Համալսարանի երկու պրոֆեսորներ — Բաշ եւ Բուգլէ (առաջինը իբրեւ Նախագահ) Մենար Դորիանի խանդավառ ներբողը կ՚ընեն, ներկայացնելով զայն, որպէս դէմօկրատ եւ ազատախոհ գործիչ մը, գեղեցիկ [illegible] սիրահար, կիրթ ու զարգացած, դէմք մը, սրտոտ ու խորապէս կարեկից մարդկային թշուառութիւններուն հանդէպ։

Անոնց յաջորդեցին կարգով գերման, հայ, ռուս, վրացի եւ իտալացի հռետորները։ Կին մը եւս — տիկին Կօլէթ — ճառ մը արտասանեց յուզուած, աչքերը լեցուն։ Կը խօսէր Ֆրանսայի Ազատախոհ Տիկնանց Միութեան կողմէ։

Տուրատի խորունկ հիացմունքով խօսեցաւ հանգուցեալ կնոջ մասին։

—«Մենք, իտալացի տարագիրներս, վերջին օղակն ենք պարիզեան աքսորականներու երկար շարանին։ Իր մեծ ցաւին մէջ անհուն սփոփանք կը գտայինք այդ սքանչելի տիկնոջ միջազգային հիւրընկալ սալոնին մէջ... Տիկին Մենար Դորիան մեռած չէ հալածական ժողովուրդներու համար՝ ան ողջ է եւ իր ոգին այս վայրկեանիս իսկ կը ճախրէ այս սրահին մէջ»

Նամպոլոնգի, Իտալացի հինաւուրց հրապարակագիր, երբեմնի «Secolo»ի աշխատակիցը, կը յաջորդէ վարպետին, ուրուագծելով հանգուցեալի գաղափարային պատկերը։ «Տուրատին, ըսաւ, իր աքսորէն ի վեր առաջին անգամն է, որ հրապարակ կուգայ ու խօսք կ՚առնէ պարիզի մէջ եւ այդ ապացոյց է, թէ որքան մեծ յարգանք կը տածէ Մենար-Դորիանի հանդէպ։»

Շարաշիձէ խօսեցաւ Վրաստանի կողմէ։

Աւքսենտիեւ երկար ու սրբուն ձայնով մը վեր հանեց տիկնոջ երախտիքները ռուս ժողովուրդին հանդէպ, դեռ ցարական տիրապետութեան օրերուն։

Վարանդեան «Հայ ժողովուրդի երախտագիտութեան տուրքը» բերաւ Մենար Դորիանի յիշատակին, պատմելով անոր անձնուէր ծառայութիւնները Թրքահայ դատին։ Նկարագրեց անոր հռչակաւոր սրահը, որու հիւրերէն է քառորդ դարէ ի վեր.

—«Այժմէն պատմական այդ սալոնին մէջ, դուք կը տեսնէիք ըսաւ, առաջապահ մարդկութեան ամէն տեսակ պատգամաւորներ, բոլոր անոնք, որ արդար դատ մը ունէին պաշտպանելու մեծ դատերու համաշխարհային այս մայրաքաղաքին մէջ, եւ բոլորը սրտագին ընդունելութիւն կը գտնէին մեծ սրտի եւ նուրբ իմացականութեան տէր այդ տիկնոջ մօտ, որ ճշմարիտ աշխարհաքաղաքացի մըն էր, բառին վեհագոյն իմաստով»։

Այո, պատմելէ յետոյ, թէ ինչպէս Մօսկուա եւ Էնկիւրի, Մարքսիզմը եւ ասիական վայրագ բռնապետութիւնը թեւ թեւի — պատռեցին Սեւրի ազատարար դաշնագիրը, խեղդեցին Հայոց անկախ հանրապետութիւնը եւ թէ ինչպէս սուիններու ոյժով «սովետացուցին» Ռուսահայաստանը, մեր ընկերն ըսաւ.

— «Ամէն մի ժողովուրդ իր դրամն, իր ողբերգութիւնն ունի, բայց չկայ աւելի դաժան ողբերգութիւն, քան մերինը... Հոս կը տեսնէք ժողովուրդ մը, որ իր ազատութեան իրաւունքը զէն ի ձեռին պահանջելու համար, յօշոտուեցաւ քանի մը անգամ, զանգուածօրէն տարագրուեցաւ իր դարաւոր հողերէն եւ այսօր, թափառական, չի դադրիր իր արդար իրաւունքը պահանջելէ ..

«Ան շարունակ կոչ կ՚ընէ Ազգերու Դաշնակցութեան, քաղաքակիրթ աշխարհի խղճին, կոչ կ՚ընէ ձեզ բոլորիդ, տիկիններ եւ պարոններ, բոլոր դարերու մարդկային անիրաւութեանց այդ մեծագոյն զոհը · Ստեղծեցէք Ազգերու ճշմարիտ Դաշնակցութիւնը, հզօր, իրաւասու, ազդեցիկ, [...] միայն խաղաղութիւն [...] կազմակերպուած պետութ[...] րու միջեւ, այլեւ [...] փոքրիկ, տարագրուած [...] ողբերգական կնճիռներ[...] պատերազմի ու խաղաղ[...] վեհաժողովը թողին առկախ[...]

«Այդ կը լինի մեծա[...] յարգանքը այն մեծ կնո[...] վեհանձն հովանաւորն [...] երկրին մէջ բոլոր ճնշուած [...] գերու,,։

ԱՇԽ[...]

"Հայ Մշակոյթի Օ[...]

«Մշակոյթի Օր»ը, [...] կերպուած Ցարդգողի [...] շաբաթ օր, անցաւ շատ [...] ներկայ էր հոծ բազմութի[...]

Նախագահ փրոֆ. Ադոնց [...] ման խօսքն ըսաւ. [...] Մշակոյթի տօնին իմաստ[...]

— «Մշակոյթը մեր [...] քին գանձն է, այն ինչ [...] եւաւ ձգուած է, ինչ որ սեփ[...] է։ Այդ բոլորը քննադատել[...] գնահատելու պէտք չունինք, [...] պաշտամունքով խոնարհելու [...] շակոյթը դարերու հարց[...] ամէն ազգերու համար [...] գոյութեան իրաւունքը։ Մշա[...] թը սխալ է այն օրը երբ [...] է ստեղծուած։»

Պահ մը ամբողջ հասա[...] կութիւնը ոտքի կեցաւ, [...] յարգել վաստակաւոր գրչեր[...] շատակը։

Ռուբայէլ Զարդարեան [...] տասանեց իր ինքնագիր երկ[...] նաստեղծութիւնները, «Հայր[...] Մանուկը»։ Ցետոյ խօսք առ[...] Պ. Վահան Թէքէեան

— «Ես դէմ եմ մշակ[...] բառին. անիկա բախտ չբեր[...] գի իր ներկայացուցած նշան[...] թեամբ։ Մշակոյթը մեր մէջ [...] գործեց օտար բառով մը [...] տուրա»։ Մշակոյթի պարունա[...] թիւնը համակրելի է, ինքնի[...] տօնելի է եւ ժողովուրդը կը [...] յանձին անոր հիմնադիրներ[...] Սահակ Մեսրոպ տաղերգու[...] Թարգմանիչներուն։

«Թէ մեր գիրը որքան [...] մեզի մեր գոյութիւնը պահ[...] երկար պատմութիւններու [...] մըն է։ Մշակոյթին շատ մը [...] մանումներ կրնանք տալ, [...] այս ալ փորձ մը ըլլայ։

«Մշակոյթը մարդուն [...] գերքին եւ ազգին գոյութեան [...] Բաղդատելու եւ արտաքին [...] խարհին վրայ իր ներքին [...] պետութիւնը պահելու երեւ[...] Այս ամենուն շնորհիւ է որ [...] կոյթը շօշափելի արդիւնք [...] պիտի կազմէ։ Բայց մեր [...] եթէ մեր հոգին յաւերժացն[...] կայն ազնուացնելու ծառա[...] գէշ ծառայութիւններ եւս [...] տոյց»։

Ցետոյ շարժանկարով [...] տրուեցան ճարտարապետական [...] մանրանկարչական հայ ոճ[...] կայացնող էկեղեցիներ ու [...] տարաններ։

Քառորդ ժամ դադարէ [...] խօսք առաւ Պ. Ս. Վրացեան [...] բաղդատեց թէ հայ ժողովո[...] բաժնուած ըլլալով երկու [...] հատուածներու՝ ռուսահայ [...] թրքահայ՝ իր մշակոյթ[...] կրած է տարբեր ազդեցութ[...] Ռուսահայերը գտնուած են [...] սական եւ մասամբ գերմա[...] կան մշակոյթի, իսկ թրքա[...] յերը թրքական եւ ֆրանս[...] ազդեցութեան տակ, [...] տարբեր ուղղութիւններով [...] գացող մշակոյթը, միեւնոյն [...] ղովուրդին մէջ՝ կրնար [...] եթէ 19րդ դարուն ազատա[...] կան շարժումները չըլլային [...] հետեւ այս շարժումները [...]

ւոյ մշակոյթի արտայայտութիւններ էին, որ կը ձգտէին հայութիւնը պահել հաւաքաբար իր հայրենիքին մէջ, ազատօրէն մշակելու եւ զարգացնելու համար իր մշակոյթը։

Այսօր ժամանակուան համար ունեցանք այս հնարաւորութիւնը։ Եւ այսօր ալ, պայմանները անպաստ են, սակայն միայն Հայաստանը — ինչ գոյնի ալ վարչաձեւի տակ ալ ըլլայ — կրնայ կեդրոնը դառնալ հայ մշակոյթին Սփիւռքի ալ համար, պահել հայ մշակոյթը, կը նշանակէ պահել հայ հայութեան գոյութիւնը։ Որպէսզի համազգային հայութիւնը մէկ ազգային մշակոյթ ունենայ, անհրաժեշտ է որ աշխարհի ամէն կողմերը ցրուած հայերը հաւաքուին մէկ հողամասի, մէկ հայրենիքի, միացեալ եւ անկախ Հայաստանի մէջ։

Այս էր յայտագիրը, մանաւանդ գեղարուեստական բաժինը։ Ա. Վարդեան յաջողապէս երգեց Ա. Պարթեւեանի «Սիրերգ»ը, Արուստամեանցի «Սիրերգ»ը ու Վարդապետի «Ալագեազ»։ Օր. Գ. Ղազարոսեան ճկուն մատներու խաղով մը կոմիտասի «Շուշիկի»ն եւ Ցէպիւսի մէկ կտորը նուագեց, դաշնակին տալով հայկական զգացում մը։ Օ. Թիւլպիւլեան գեղին ձայնը ելեւան բերաւ, երգելով Կոմիտաս Վարդապետի «Հով արէք»ը ու «Սոխակի» ամպել աճն։ Պ. Շահեան Սարեան արտասանեց Դանիէլ Վարուժանի «Թողէք մեռնիմ»ը, յաջողեց եւ ուժգնութիւն տալով բառերուն։ Պ. Մեհտէրեան յաջողութիւն ու ռժտուած իր մատներով Ցէր Կլւոնգեանին «Թանիր, ժանիրը» ու Սպենդիարովին «Կարապին երգ»ը երգեց ջութակով։

Mlle. Charlotte, ֆրանսացի արուեստագիտուհին իր ճկուն մատներու ճարտարութեամբ ապացուցեց թէ արուեստը հայրենիք չունի։ Մեծ յաջողութեամբ նուագեց Կոմիտաս վարդապետի ներդաշնակուած «Պարերգ»ը։ Երիտասարդ արուեստագէտ Արա Պարթեւեանի եղանակաւորած «Իմ երգերս» երգուեցան Օր. Թիւլպիւլեանի կողմէ, որուն ձայնով կ'ընկերանար Պարթեւ. Տէր Ցէրվիշեան համակրելի շունչով արտասանեց Ցէրեանի «Անվերադարձ»ը եւ Ն. Զարեանցի «Հայաստանին», Օր. Ն. ամեանուագեց Հովհ. Ն. Թումանեանի «Ընտաբանս», նաեւ «Հայրիկ, հայրիկ»։

Ցարգողի կողմէ խօսք առաւ Օր. Ա. Կարօ

— «Մեր պարտականութիւնը նկատեցինք ձեր ուշադրութիւնը պոլատներէն հայրենի հիւղը հրաւիրելու, բանալու համար ծալլուած դրօշակներու պէս հոգիները «Հայ Մշակոյթին ազնիւ Հրաւիրեցինք ձեզ տալու ձեր ժառանգութիւնը, եւ սակայն կը զգանք որ այս սրահը փոքր է, անկարող պարունակելու համար այդ ամէնը եւ անհրաժեշտ է Օշականի ու Հացեկի մէջ տօնել այս տօնը։ Ու այս պատճառով մեր ուրախութիւնը կատարեալ չէ։ Ցաւոք, մենք տխուր ենք յիշելով որ. ամբողջ ճմլեցին մեր մշակոյթի գաշտին լաւագոյն ծաղիկները եւ անոնք որոնց հոգիները «լիճերու եղէգներուն մէջէն խաղաղութիւն կ'երգէին», բայց «արի՜ւն, արի՜ւն միայն տեսան»։ Հակառակ այս բոլորին, հպարտ ենք, ահա գետը որ չէ ցամքած ու կը հոսի. ահա երիտասարդները որ կը շարունակեն ծաղկիլ։ Որոհին մէջ ձեր տեսած բոլոր գիրքերու հեղինակները երիտասարդներ են. ինչպէս տեսաք, այս իրիկունը պճնող բոլոր արուեստագիտուհիները երիտասարդներ են։ Այս կը նշանակէ թէ աշխատանքը դադրած չէ եւ շէնքը կը շարունակէ բարձրանալ։ Եթէ ձեր խրախոյսը դաշնակցի այս աշխատանքին, պիտի նուաճուին այն բոլոր բարգձանքները, որոնց պակասէն պակասաւոր է մեր կեանքն ու մեր այս տօնակատարութիւնը,,

Ց. Պարոնեանէն տեսարանի մը ներկայացումէն յետոյ, որով հանդիսականները այնչափ զուարթացնել կրցան երիտասարդ դերասաններ Ց. Պողպատ եւ Գ. Վահան, նախագահը հանդէսը փակուած յայտարարեց մինչ կէս գիշերին։

*** Համակրելի էր տեսարանը, երբ սրահը քանի մը վայրկեան ծափերու տարափի մը տակ մնաց, ողջունելու համար Աւետիս Ահարոնեանը, որ առողջացած այքերու ժպիտովը ներս կը մտնէր։

ՆԻՐԿԱԹԻՆ

,,ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ,,Ը ՊԻՅԱՆՔՈՒՐԻ ՄԷՋ

Առաջին անգամ էր որ հրապարակաւ կը տօնուէր «Դաշնակցութեան Օրը» Պիյանքուրի մէջ։

Հարիւրաւոր հայրենակիցներ կը թնդացնէին սրահը։ Ընկեր Նախագահի բացման խօսքէն յետոյ, որուն յաջորդեց «Մշակ Բանուոր»ը, բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Ս Վրացեան։

Ընկերը ժանրամասնօրէն պարզեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան կատարելիք գործը, անցեալի քըննադատութիւնը ձգելով ուրիշներուն։ Շեշտեց արտասահմանի մէջ Հայը հայ պահելու եւ հարազատ հայրենիք մը ապահովելու պահանջը, մեր լեզուի, մշակոյթի, եւ ազգային առաքինութիւններու պահպանման անհրաժեշտութիւնը։ Հայրենիք մը ունենալու համար անհրաժեշտ է ուժերու ամփոփում եւ ինքնավստահութիւն։ Օրինակ բերաւ հրեայ ժողովուրդը։«Հայկական սփոռը պէտք է լինի Հայաստանը ու մենք պէտք է նոյնպէս ապրինք անով»։Ընկերը ամբողջ ժամ ու կէս խօսելէ յետոյ եզրակացուց.— «Ամբողջ հայ ժողովրդի ձգտումները եւ նպատակները այսօր Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը գրած է իր ծրագրին մէջ եւ կ'աշխատի իրագործել զանոնք։ Հայ ժողովրդի նպատակը պէտք է ըլլայ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ուժեղացնել եւ անոր գաղափարները տարածել»։

Ցետոյ խօսեցաւ ընկ. Մ. Գույումճեան որ քանի մը կենդանի եւ յուզիչ օրինակներով պատկերացուց Դաշնակցութեան գործը։ «Դաշնակցութիւնը ուժեղ կազմակերպութիւն մըն է, որովհետեւ իր մէջ ունի՝ սուրը, հաւատքը եւ կամքը։ Հաւատքը եւ կամքը եւ սուրը միացած հայ դրօշը հասցուցին սրոշ կէտի մը, եւ եթէ հայ ժողովուրդը այս գիտակցութեամբ լծուի գործի, դրօշը կը տանի աւելի խորերը, դէպի Մասիս եւ մինչեւ Թրքական սահմանները»։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Պ. Մէհտէրեան (մեներգ), ընկերներ Նուպար եւ Դչան (մեներգ)։ Պ. Զարեհ Ալլահեան արտասանեց Ահարոնեանի «Մասիս»ը, ընկեր Մաճառեան «Հայ հերոսներ»ը, ընկերներ Շիվանեան եւ Պալեան մասնակցեցան իրենց նուագով։ Ցեղագի ընկերները մէջընդմէջ երգեցին ազգային խմբերգներ, ընկեր Սաքօի առաջնորդութեամբ։ Նախագահ ընկեր Բենօի բացման խօսքէն վերջ յանկարծ երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը, եւ ներկաները բաժնուեցան գոհ տպաւորութեամբ։

Հրայ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ
ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՃԻԳԸ

ՑԵՍԻՆ.— Ցեսինահայ գաղութը իր հաստատման սկզբնաշրջանին անեսական վերականգնումի ճիգերուն համընթաց տարաւ ազգային կազմակերպութեան աշխատանքը եւ ունեցաւ Ազգ. Միութիւն ու դպրոց։ Ազգ. Միթիւնը որ մօտաւորապէս երկու տարի ապրեցաւ, իր գոյութիւնը քաջալերող ոչ մէկ արժանի գործ տեսնելէ յետոյ, գատապարտուեցաւ լռութեան։

Իմանալով որ տեղւոյս մէջ ազգ. դպրոց մը կառուցանելու աշխատանքները կը կատարուին բոլոր միութիւններու եւ հոսանքներու հետ հաւաքաբար եւ ծանօթ գաղութիս բոլոր գործերուն սկիզբէն մինչեւ այսօր, կ'առաջարկեմ հետեւեալը —

Ցեսինահայութիւնը իր հոծ ու համախումբ բազմութեամբ, շուրջ 2500-3000 անձ, ամենայարմար գետինը կը ներկայացնէ ազգ. կազմակերպութեան համար։ Ցնահօսպէս բարգաւաճ՝ նիւթապէս շպիտի նեղուի իր միջոցով դպրոցի եւ եկեղեցիի մը կառուցման՝ իր պաշտօնեաներով։ Ցեսինի շինարարական աշխատանքները (անհատական տուներու շինութիւն) տեսնելով հրճուանքով կը վերգուն սրտերը։

Նկօղ գացող ազգ. միութիւնները վիժեցան իրենց ձեռնարկներուն մէջ անոր համար որ գեո հիմքը չամրացան, երկու գլխաւոր ժողովրդային հոսանքներ դէմ յանդիման գտնուեցան։Ինքնականաբար գաղութը յուսախաբ՝ չհանդիպեց, բայց իրենք ալ կորսնցուցին գաղութին համակրութիւնն ու քաջալերութիւնը։

Քանի որ այսքան երկար ու դատապարտելի լռութենէ մը յետոյ քով քովի կուգան ամէնքը, անհրաժեշտ է նախ վերցնել ապազգային ու հակօրինական քաղաքականութիւնը եւ իրար մօտենալ մաքուր սրտով եւ առանց յետին նպատակներու։ Պէտք է օգտուիլ գաղութի անկեղծ փափաքէն եւ քաջալերող տրամադրութենէն։

Երկու կողմերն ալ պէտք է հրաժարին նախապաշարումներէ ու խաչաձեւ գործունէութենէ, ու ազգասիրական անխարդախ ոգեւորութեամբ գործի փարին միասնաբար, ցոյց տալով որ անհատական ոխերը հաւաքական գործունէութեան մէջ չեն մտներ ու կը գերադասեն ընդհանրութեան շահը անհատական, մասնաւոր շահերէ։ Նիւթական ձեռնտու պայմաններու մէջ, այլամերժ տարրերու գործակցութիւնը դիւրին, բայց միանգամայն շատ դժուարին գործ մըն է, ուրկէ նախաձեռնարկ մարմինը յաջող պիտի կրնայ դուրս գալ, եթէ երբեք շրջահայեացութեամբ մօտենայ գործին։ Ցաջողութիւն կը մաղթենք։

Հ.

ԲԱԽՑԱՒՈՐ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

ԼԱՍԻՕԹԱ, 21 Հոկտեմբեր — Այժմ բախտաւոր է Լասիօթան, խումբ մը հայրենակիցներ, որբազան հաւատքով լեցուած եւ ապաւինած միայն իրենց աշխատաւորի վաստ այլ հրաշագործ քնակներուն, առանց սպասելու աջ-ձախեաններու ողորմութեան, գիշերը ցերեկին խառնելով հիմը դրին ժանկապարտէզի մը, որուն բարոյական իր լայն օժանդակութիւնը բերաւ Մարսէյլի Առաջնորդարանը։

Հոկտ. 19-20 եռ ու գեռի մէջ էր Լա Սիօթայի հայութեան հարազատ մասը, որովհետեւ այս տեղ ալ անպակաս են խայտարդէտ աշխարհաքաղաքացիներ։ Ամէն ընտանիք կ'աշխատէր գերազանցել դրացին, իր փոքրիկին աւելի փայլ մը տալու, ժապաւէն մը, կօշիկ մը կամ ճերմակ հագուստ ճարելու։

Կիրակի առաւօտ ժամը 9 ու կէսին սկսաւ հանդէսը։

Կը նախագահէր Եղիշէ քահ. Մխիթարեան,որ իր ճառին մէջ՝շեշտեց թէ նոր սերունդի փրկութեան ամենակարեւոր ազդակն է, դըպրոցը։

Հանդէսը սկսաւ «Մարսէյլեզ»ով ու «Բամ փորոտան»ով որ երգուեցան փոքրիկներուն կողմէ, ընկերակցութեամբ դաշնակի. յուրնկայ։ Հանդէսին ներկայ էին Ֆրանսացիներ ալ։

Հետզհետէ տեղի ունեցան պարեր, երգեր, տրամախօսութիւններ ու թոթովալից արտասանութիւն 3էն 7 տարուան մանուկներու կողմէ, թէ հայերէն եւ թէ Ֆրանսերէն։ Վերջինը մանաւանդ ծափահարութեան կ'արժանանար Ֆրանսացիներուն կողմէ։ Միջնորդութեամբ դաշնակի վրայ կը նուագեր Պ. Արփէ Մէնշուրեան մեծ յաջողութեամբ։ Հանդէսին երկրորդ մասը սկսաւ «Մայր Հայաստան»ի կենդանի պատկերով։ Սեւով պարուրուած փոքրիկ աղջիկ մը կուրծքին վրայ խաչ մը — այս վերջինը չեմ գիտեր ինչ նկատումով — աչքերը բեւեռած երկինքին՝ երգեց մելամաղձ երգ մը, քիչ մը անհասկնալի։ Կենդանի պատկերին յաջորդեց դարձեալ պարերու, մարզանքներու եւ արտասանութիւններու շարք մը։

Հանդէսի վերջաւորութեան, վարժուհին, Օրդ. Ադամեան ուրախութիւն յայտնեց ժողովուրդին իր ցոյց տուած քաջալերութեան համար եւ վիճակահանութեան դրաւ փոքրիկներուն ձեռագործ աշխատանքները։ Հինգ վայրկեանէն հարիւր տոմսերը սպառեցան, եւ բազմութեան մէկ մասը դժգոհ մնաց որ հինգ հարիւր հատ չէին տպած։

Ցեղի ունեցաւ նաեւ աճուրդ մը։ Առարկան բարձ մըն էր, նուրբ ձեռագործ մը որուն յաջողութեան իր մասնակցութիւնը բերած էր Օրիկին Պիպէրեան։ Կէս ժամէն գոյացաւ մօտ 316 ֆրանք եւ աճուրդին տիրացաւ Պ. Հաճի կարօ։

Հանդէսը ընդհանուր առումով շատ գոհացուցիչ ու գնահատութեան արժանի էր։ Դպրոցին բացումը հազիւ մէկ ու կէս ամիս է, եւ ամուր հիմ բռնած շնորհիւ վարժուհիին ջանքերուն։ Ցաւալի է որ մօտեր էին եռագոյն մը պարզել։

Թաղականները ամէնքն ալ անշահախնդիր ու գաղութիս վըստահութիւնը վայելող հայրենակիցներ են։ Իրենց գործունէութեան ընթացքին թէեւ կը հանդիպին զանազան խոչընդոտներու, սակայն ամուր փարած են իրենց պարտականութեանց։

Ներկայ մը

ՌՈՒՍԱԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ
ԿԱՄ
ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

— Կը յուսանք թէ պիտի կրնանք Ռուսակովի անմեղութիւնը փաստել։ Եւ այն ատեն պէտք պիտի ըլլայ որ իր տեղը նորէն առնէ իրեն։

— Հո՞ւ Երբե՛ք։

Ներհակակալութիւն։ Այս պատասխան «երբեք»ը արտասանելու առաջ, «ընկեր» տնօրէնը բան մը մոռցած է. թէ նախ պէտք է դատարանը ժողովի կանչել եւ անոր «որոշում» մը անցնել տալ։

* †

Խորհրդ. Միութենէն կը հետեւի, աւելի ազորմելի վիճակի մէջ, քան այն շրջանին, երբ հոն այն գործաւորներէն էին, որոնք կը ճզմուէին ամէն վարչութեան տակ։ Մարդերը շահագործել, զանոնք ապրեցնել մեր մը աեւ հացով, անոնցմէ խլելով նոյնիսկ տրտնջալու ազատութեան իրաւունքը, յետոյ հրապարակ բռնել այն որ օր մը պատմուած է, միայն պոռացած, աշխարհականէն քիչ մը աւելի բարձր։ Ահա սեւակ քան աշխարհի մէջ մէկ տեղ կայ, նոյնիսկ մուսուլմանիի երկրին մէջ։

Եւ ահա եզրակացութիւնը, պաշտպանել համաձայնութեամբ դիւրացին իշխանութեան եւ համայնավարութեան ամենալաւին ջղագար մէկ կնոջ։

1.— Ութն ամիս դատավարութիւն, որու ընթացքին մեղադրեալները անօթի կը մնան։

2.— Լիւսպա Վիկտոր-Սէրժ յունուար 31ին բողոք մը կը ներկայացնէ, կցուած բժշկական վկայագիր մը, որ կ'ապացուցանէ թէ ան յարձակման զոհ գացած է իր տան մէջ իսկ։ Հակառակ օրէնքին, նկատողութեան չառնուիր անոր բողոքը։

3.— Առաջին դատ 12—15 ապրիլին, կեդրոնական շրջանի ժողովրդական դատարանին մէջ։ Ամբաստանութիւնը կը չքանայ ողորմելի կերպով։ Եւ ահա մանրամասնութիւն մը որ կը հրամցնեմ Միջազգայինին։ Եատ նեղը մնալով՝ ամբաստանող կողմը կը պահանջէ դռնփակ նիստ՝ յայտնութիւն մը ընելու համար։ Գոհացում կը ստանայ. բայց ի՞նչ է որ կը յայտնէ։ ԹԷ ՌՈՅԹՄԱՆ ԿԷՖԷՌԻ ԿՈՂՄԷ ՀՈՆ ԴՐՈՒԱԾ ԷՐ ՎԻԿՏՈՐ-ՍԷՐԺԸ ԼՐՏԵՍԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ։ Դատարանը ապուշ կը կտրի, կը վերաբանայ նիստը ճանրութեան առջեւ, անպարտ կ'արձակէ բոլոր մեղադրեալները. սրահը լեցնող գործաւորներու ծափերուն մէջ, ինչ որ կ'ապացուցանէ թէ Ռուսիա կրնայ դեռ ճշմարիտ դատաւորներ ունենալ։ Բայց սպասեցէք...

4.— Օրէնքը բացայայտ է. Խնասուց ճատուցում պէտք է վճարել փետրուար 1էն ի վեր իր աշխատանքէն զրկուած մարդուն. վերաճիստատում եւ մամուլի միջոցով յետս կոչում. Բայց, գացէք ձեր գործին. աւելի լաւը կարելի է ընել։

5.— Ապրիլի վերջը քաղաքին ընդհանուր դատախազին պահանջին վրայ, Շրջանային Դատարանը կը բեկանէ ամբաստանեալներու շահած ազատութեան վճիռը, իբրեւ «հակառակ տուեալներուն». եւ այս կերպով կը պարտադրէ անոնց դատապարտումը։ Եւ իրօք, մայիսի 10—12. Շրջանային Դատարանը ամբաստանող կողմին թոյլ կուտայ կատարել ինչ որ կ'ուզէ. մինչև իսկ նիստին մէջ պոռալու, մենք խորհրդային Միութեան մէջ մտաւորականները պէտք չունինք։ Բժիշկ Նիկոլաէնկօ որ եկած է վկայելու թէ Սվիէրցէկվա ջղագար է, չընդունուիր։ Կը մերժեն կարդալ իմ յայտարարութիւնս։ Եւ պաշտպանութեան բոլոր վկաները կը սարսափեցնեն։

Եւ այսքան բռնութիւններով ձեռք ձգուած պատիժները ի՞նչ են։ Ըստ օրէնքի, ամբաստանեալները պէտք է որ դատապարտուէին 6 ամիսէն 3 տարի բանտարկութեան։ Բայց, միայն 3 ամսուան կը դատապարտէին Ռուսակովը, 2 ամսուան անոր կինը, 1 ամսուան Լիւսպա Վիկտոր-Սէրժը։ Բո՞նտ, ո՛չ. խորհրդային դատաւորը վեհանձն է. չուզեր այս մարդիկը զրկել իրենց ազատութենէն եւ զանոնք կը դատապարտէ «պարտադիր աշխատանքի»։

Համայնավար լեզուին մէջ ի՞նչ կը նշանակէ «պարտադիր աշխատանք»։ Շատ պարզ բան մը։ Դատապարտեալները բանտ պիտի երթան, ինչպէս կ'երթան գործարան, սա տարբերութեամբ որ ոչ վճարում կը ստանան ոչ ալ սնունդ։ Աւելի՛ն. օրական պիտի արտադրեն գործ մը, որուն քանակը երբեք չէ որոշուած եւ որ իրենց կը տրուի ըստ կամս, ճամբայն անոնց ճպատակութեան եւ լրտեսութեան։

Ահա «պրոլետարատարական հայրենիք»ին դիմագիծը։ Ահա և անոր արդարութիւնը։ Անզօր կը հարուածէ բոլոր Ռուսակովները, կը հարուածէ մինչեւ անգամ օտար յեղափոխականները, որոնք իրենց երկրին մէջ մահուան դատապարտուած են, պաշտպանելով Խ. Մ.ը, եւ որոնք Ռուսիա մտած են բոլշեւիկներու հրաւէրով։

Երկրին մէկ ծայրէն միւսը, Սիպերիանները լեցուն են Ռուսակովներով եւ դեռ ուրիշ տեսակ մարդերով, զորս ճամայնավարութիւնը նախապէս գործածեր էր իր պէտքին եւ յետոյ բանտ նետեր։

Հա՛ն, այլեւս ընկերվարութեան խօսքն անգամ չկայ, այլ խօսքը կայ սարսափի մը, որ մարդկային կեանքը կը նկատէ ընկերային պատերազմի ռազմանիւթ, զոր կը գործածէ փարիզեան արդուզարդին, Թօթիի արտադրութիւններուն, Փորտիսմի եւ ամերիկանացման համար հոգի տալով նոր եւ հրէշային դաուի մը յաղթանակին, անզուժ դաս մը, կուսակի եւ տիրապետութեան ծարաւի։

Այս ազէտ, զանհիկ, ապականած դասը մեծ մասամբ բաղկացած է երիտասարդներէ, որոնք դարուս սկիզբը աշխարհ եկած են։ Այս երիտասարդութիւնը կ'անգիտանայ եւ կ'ուզէ անգիտանալ ինչ որ առանձին, ռուս յեղափոխականութիւնը կատարած է մեծ եւ ուժեղ։ Ան միայն «կարգախօսները գիտէ իշխանութեան մը, որուն շաղախն ու տարրուածքն է, գիտէ յատեկայս ունՙընդրել Միջազգայինի երգը, «իտէալ էնինիանկիւնները», թափծու խօսքեր որոնք իր մտքին մէջ գաղափարի տեղ կը բռնեն, կէփէտուն որ իր ձեռքին տակ յաճախ փաստի տեղ կը ծառայեցնէ, գրաքննութիւնը խափանելու համար քննադատութիւնը, համաշխարհային պարապութիւն մը, որ իրեն թոյլ կուտայ պահելով իր տիրապետութիւնը։

Այս մարդոց ձեռքէն խլելու համար քանի մը զոհեր, բան չինայեցինք։ Բայց իմ մեկնումէս առջին, շահագրգռուողներու բոլոր դիմումները, Կալինինի, Ռաֆայէլի, դատախազ Կրիլէնկոյի գրկած նամակները եւ հեռագիրները մնացած են ապարդիւն եւ անպատասխանի։

∴

Դատավճիռը վերջնական կը դառնար յունիս 3ին։ Ցունիս 5ին, «Պրավդա»ն այս անգամ կը հրատարակէ իր վճիռը, ամբաստանեալները այս կերպով իբր հակընկերական տարրեր և դարձեալ Ռուսակովը բաղդատելով Կալգանովի հետ։

**

Ցանուն 40 տարիներու տառապանքներուն եւ կեանքի մը որ կրնամ ամէն պարկեշտ մարդու քննութեան ենթարկել, արդարութիւն կը պահանջեմ բոլոր Ռուսակովներուն եւ բոլոր Կալգանովներուն համար, որոնք կ'ապրին եւ կը մեռնին այսօրուան խորհրդ. ընկերվարական Հանրապետութեանց Միութեան մէջ։

ՓԱՆԱՅԻԹ ԻՍՏՐԱԹԻ

ՎԵՐՋ

ԱԿՈՒԱՅԻ ՑԱՒ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Փարիզ, 29 Պուլվառ Սէն-Մարթէն, մեր հայրենակիցները պիտի գտնեն հայ համբաւաւոր ատամնաբոյժ մը, որուն դարմանատունը օժտուած է ատամնաբուժական վերջին կատարելագործումներով և որ իւրաքանչիւրը պիտի խնամէ իր պարագային համեմատ։ Ակռայ քաշել ձրի։ Կեղծ ատամներու և ատամնաշարներու շինութիւն՝ չափաւոր գիներով։ Երաշխաւորուած աշխատանք։ Ամէն օր ժամը 9էն մինչեւ կէսօր։ Հեռաձայն Archives 55—09։ (Ծ.)

խատին գործատեղիի մը մէջ եւ անկարելի է որ դերձակին խանութին մէջ տեղի ունեցած կռիւ մը չլսուի այդ բանուորներուն կողմէ։

Ալմազեանի գրին քննութեան արդիւնքը դեռ յայտնի չէ։ Պիտի քննուի նաեւ անոր ինքնահոս գրիչին մելանը։

Փաստաբան Ժան-Շարլ Լըկրան բողոքեց հարցաքննիչ դատաւորին թէ՝ Ալմազեան ոստիկաններուն կողմէ գէշ կերպով ծեծուած է։ Ալմազեան պատմեց թէ ձեռքերը ետեւը կապած եւ խարազանով ծեծած են, յետոյ պզտիկ մուրճով մը զարկած են յօդերուն վրայ եւ ճզմած մէկ մատը։ Եւ որովհետեւ Ալմազեան ոեւէ յանցաւոր խոստովանութիւն չէր ըներ, ոստիկանները հանած են անոր կօշիկները եւ բազմաթիւ հարուածներ տուած ոտքին ու՝ փորին։ Փաստաբանը պահանջեց որ Ալմազեան անմիջապէս մասնագէտ բժիշկի մը կողմէ քննութեան ենթարկուի։ Հարցաքննիչ դատաւորը վերապահեց իր որոշումը։

Դատական ոստիկանութեան տնօրէն Անտրէ Պէնուա ընդհանուր դատախազին ուղղուած պաշտօնական զեկոյցով մը մանրամասնութիւններ կուտայ Ալմազեանի հարցաքննութեան մասին եւ կը հերքէ յիշեալին ծեծուած ըլլալու պարագան։ Հակառակ այս հերքումին, կարգ մը թերթեր բուռն լեզուով կը պախարակեն ամբաստանեալները ծեծելու դրութիւնը։

Նկատելով որ Ալմազեանի դէմ եղած գլխաւոր ամբաստանութիւնները անհիմն են, հարցաքննիչ դատաւորը կ'ուզէ օր առաջ ազատ արձակել զայն. այդ պատճառով ալ խնդրեց արեան հետքերը քննող մասնագէտէն, որ փութացնէ իր տեղեկագիրը, հակառակ պարագային քննութիւնը ուրիշին պիտի յանձնուի։

Մահափորձ Իտալիոյ գահաժառանգին դէմ

Իտալիոյ գահաժառանգ իշխան Ումպէրթօ տը Փիէմոնթէի դէմ մահափորձ մը կատարուեցաւ անցեալ օր Պրիւքսէլի մէջ։ Գահաժառանգ իշխանը Պելճիքայի մայրաքաղաքը հասած էր՝ պաշտօնապէս նշանուելու համար Պելճիքայի Ալպէր Թագաւորին աղջկան՝ իշխանուհի Մարի Ժոզէի հետ։

Ժամը 9.50ին իշխանը՝ Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին վրայ պսակ մը դնելու կ'երթար։ Մօտ 2000 հանդիսատեսներ համախմբուած էին կոթողին շուրջ, ուր արքայական պահակախումբը եւ դաշնակից սպաներ կը սպասէին։ Երբ գահաժառանգը դուրս ելաւ ինքնաշարժէն, յանկարծ ամբոխին մէջէն յառաջացաւ երիտասարդ մը, ու սկսաւ ատրճանակ պարպել գահաժառանգին վրայ։ Գնդակին մէկը ծակեց իշխանին ուղեկից սպայի մը բաճկոնակը. երկրորդը հանդիպեցաւ զաղանի ոստիկանի մը հեծանիւին։ Գահաժառանգը անվնաս մնաց։ Ամբոխը ուզեց բզիկ բզիկ ընել ահաբեկիչը, որ 25 տարեկան իտալացի տարագիր մըն էր, Ֆէռնանտօ տը Րոզա, իրաւաբանական ուսանող Փարիզի մէջ։ Քսանէ աւելի ոստիկաններ խուժեցին ահաբեկիչին վրայ. ոստիկան մը գետին պառկեցուց երիտասարդը եւ միւսները հարուածներ տեղացուցին գլխուն։ Ֆէռնանտօ ուշաթափ վիճակի մէջ տարուեցաւ մօտակայ ոստիկանատունը։

Ֆէռնանտօ յայտարարեց թէ Փարիզէն Պելճիքա մեկնեցաւ հոկտ. 22ին՝ գահաժառանգ իշխանը սպաննելու մտադրութեամբ։ Սակայն, որպէսզի ոեւէ կասկած չարթնցնէ, տոմսակ առաւ Անվէրսի համար։ Հոկտ. 23ի իրիկունը հասաւ Պրիւքսէլ։ Վրան ունէր իտալական նոր անցագիր մը եւ զուիցերական հին անցագիր մը։

Ահաբեկիչը յայտնեց թէ ուրիշ մեղսակից չունի։ Անդամ է Իտալիոյ ընկերվարական կուսակցութեան եւ քարտուղար՝ Փարիզի Մաթթէոթթիի խմբակին։

Պելճիքայի թագաւորը, արտաքին նախարարը եւ Պրիւքսէլի քաղաքապետը իտալական դեսպանատունը երթալով ցաւակցութիւն յայտնեցին գահաժառանգ իշխանին։

Այս հակաֆաշիստ մահափորձին վրայ, Պելճիքայի կառավարութիւնը որոշեց երկրէն վտարել բոլոր անբաղձալի օտարականները։

Երեք պուլկար դատաւորներ սպաննուած

Սոֆիայէն կը հեռագրեն.— Թրոյանի լեռնային շրջանին մէջ, ուր երկար ատենէ ի վեր կը գործէ Տոչօ Ուզունոֆի աւազակախումբը՝ զարմանալի յարձակում գործուեցաւ քանի մը ինքնաշարժներու վրայ, որոնք Սովիլիէվոյէն Սուհինտոլ կ'երթային։ Ինքնաշարժերէն մէկուն մէջ կային քանի մը պուլկար դատաւորներ։ Աւազակները կողոպտելէ վերջ բոլոր ճամբորդները, խոշտանգեցին եւ ատրճանակով սպաննեցին երեք դատաւորներ.— Զինուորական ատեանի նախագահ Թուրաչէֆ, ընդհանուր դատախազ Մանչէֆ եւ խորհրդական Տոչէֆը։

Աւազակները յետոյ անցան գացին, առանց հետապնդուելու։

Մեծ զօրափորձեր Ռումանիոյ մէջ

«Թայմզ»ի Պուքրէշի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Մեծ Պատերազմէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Ռումանիոյ մէջ տեղի կ'ունենան մեծ զօրափորձեր, որոնք պիտի տեւեն մէկ շաբաթ, հոկտ. 24էն Նոյեմբեր 1։

Ընդհ. պատերազմ մը տեղի պիտի ունենայ կապոյտ բանակի մը եւ կարմիր բանակի մը միջեւ։ Ռազմափորձին յատակագիծը գաղտնի ըլլալով, օտար զինուորական կցորդները չեն հրաւիրուած։

Դատապարտուած Արաբներ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուեցան 12 Արաբներ, որոնք ամբաստանուած են թէ գործօն մասնակցութիւն ունեցած են այդ քաղաքին մէջ ծագած խռովութեանց եւ հաւաքաբար սպաննած են 12 հրեաներ։

Պաղեստինի դէպքերը քննելու համար անգլիական կառավարութեան կողմէ նշանակուած քննիչ մարմինը Երուսաղէմ հասաւ անցեալ օր։

Խուճապ Նիւ Եորքի սակարանին մէջ

Նիւ Եորքի Սակարանին մէջ անցեալ օր մեծ խուճապ առաջ եկաւ։ Մէկ օրուան մէջ ծախուեցան 12.800.000 զանազան արժեթուղթեր՝ 5 միլիառ տոլար արժէքով։ Բազմաթիւ դրամատէրներ կործանեցան։

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. թաղապետարանի սրահը
կը նախագահէ՝ Ընկ. Գ. ԹԻԼՊԷՆՏՃԵԱՆ
կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ
Գեղարուեստական ձոխ բաժին

ԱՆԻԷՌ—ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ
Պուա Քօլոնպի Թաղապետական սրահը. Rue des Halles
կը նախագահէ՝ Ընկ. ԿԱՌՆԻԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
կը խօսին՝ Ընկերներ ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ եւ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. ԱՆՆԱ ԴԱՄԵԱՆ (երգ), Պ. Գր. ՄԷՀՏԷՐԵԱՆ (երգ), ընկերակցութեամբ Օր. CHARLOTTEի. Պ. Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆ (ջութակ)։ Եւրոպական պարեր, ճաշ պահուր։ Արեւելեան նուագ յարակից սրահներու մէջ։

Պիւֆէ ժողովրդական գիներով։ Տոմսերը կը ծախուին ամէն տեղ, այրերկին 7 ֆր. այր 5 ֆր. կին 3 ֆրանք։

ԾԱՆՕԹ.— Շոգեկառք՝ Սէն-Լազարէն իջնել Պուա-Քօլոնպ. Թրամուէյ թիւ 45 փորթ տ'Անիէռէն, թիւ 40 փորթ տը Քլիշիէն իջնել Place des Bourguignons: Օթօպիւս SD St. Michelէն իջնել Թէրմինիւս:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Իսի-լէ-Մուլինոյի Վռամեան խումբի ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՏԵՍԻՆԻ մէջ ազգային գրադարանի մը շինութեան համար Վառալ. Հայր. Միութեան հրաւէրով գումարուած խառն խորհրդակցական ժողովի շարունակութիւնը վաղը Կիրակի ժամը 2ին Ave. Jean Jaurès. Café de la Paix։ Կը հրաւիրուին Սեբաստիոյ Նահանգային Ուսումնասիրացի, Տարօն-Տուրուբերանի, Եոզղատի, Խարբերդի եւ Իզմիրի Հայր. Միութիւններու, Ե. Հ. Կարմիր Խաչի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչները։ Ներկայանալ վկայագրով։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Մարսէյլ, Գ. Հ.— Շատ երկար ըլլալով. կարգի կը սպասէ։

Կարտան, Հ. Ա.— Շարունակեցէք։ Կրնաք խնդրագիր մը գրկել. ինչպէս եւ մանրամասնութիւնները։

Ժուալեէօզ, Շահէն.— Կը հրատարակուի եթէ ստորագրէք։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՑԱՐԴԳՈՂԻ վարչութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ այն բոլոր երիտասարդ արուեստագէտ ուժերուն՝ որոնք իրենց խանդավառ աջակցութիւնը բերին իր կազմակերպած «Մշակոյթի Օրուան»։

Լիոնի ժողովրդային Դրադարանը իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Պ. Թագւոր Ալվազեանի, իր Դրադարանին նուիրած «Հայրենիք» եւ «Դրօշակ» ամսագրերի հաւաքածոյի համար։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռեմ քոյրս Մարիամ Գրիգորեան մօր անունը Ոսկեհատ, հօր անունը՝ Յովակիմ (Տրապիզոնցի)։ Նախապէս Պէյրութ էր, այժմ կը գտնուի Ֆրանսա։ Իմացնել իր եղբօր Վահան Գրիգորեանի, c/o գրատուն «Յառաջ», 13 Rue des Dominicaines. Մարսէյլ։

Le Gérant: H. STÉPHAN

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 27 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

27 OCTOBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1096 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՆԿՈՒՄ

— «Մարդերը չահագործել, զանոնք ապրեցնել կտոր մը սեւ հացով, անոնցմէ խլելով նոյն իսկ տրտնջալու ողորմելի իրաւունքը, ասոր համար պէտք է հրացանի բռնել այն որ օր մը պոռացած է, միայն պոռացած, ուրիշներէն քիչ մը աւելի բարձր:

Այս տեսակ բան աշխարհի մէջ ոչ մէկ տեղ կայ, նոյն իսկ ոչ թէ ... երկրին մէջ»:

Պատկեր մըն է այս, երիտասարդ, ըմբոստ գրագէտ փանաֆի Սթրաթիի ծանօթ փիլիպպեանէն, որ թարգմանուեցաւ Յառաջ»ի մէջ:

Շատ աւելի հատու բնորոշումներ ունի գրագէտը՝ խորհրդային արքայութեան մէջ տիրող բարքերու, քստմնելի բթացումեան, մոնկոլեան վայրագութեան եւ ահաւոր կեղծիքի մասին. բայց մենք ջատեցինք այս մէկ նախադասութիւնը, որ ամբողջ պատմութիւն մըն է:

Եւ չմոռնանք որ բոլշեւիկամիտ Սթրաթին, հին կարգուսարքին բոլոր լեղին քամած այդ երիտասարդը այս բոլորը ձեռնով կը հանէ ընդվզած պարզ, շատ սովորական դէպքէ մը, —բանւորի մը հանդէպ սարքուած դաւադրութենէն: Ապահովաբար աշխարհը պիտի զգացնէր անհարկու ճիչով մը, եթէ միջոց ունենար լայնօրէն պտտելու երկրագունդի մէկ վեցերորդ մասը եւ ազատ ու համարձակ քննելու, պրպտելու կեանքի բոլոր երեւոյթները:

Ոչ մէկ արտակարգ նորութիւն՝ իր մերկացումներուն մէջ: Եւ սակայն, ի՜նչ պերճախօս անտաճանաչում՝ քանի մը բառերով.

— «Մարդերը շահագործել, զանոնք ապրեցնել կտոր մը սեւ հացով, խլելով նոյնիսկ տրտնջալու իրաւունքը»:

Եւ յետոյ.

– «Այս տգէտ, գռեհիկ, ապականած դասը մեծ մասով կը բաղկանայ երիտասարդներէ, որոնք դարուս սկիզբը աշխարհ եկած են. Այդ երիտասարդութիւնը կ'անգիտանայ եւ կ'ուզէ անգիտանալ ինչ որ առնին, ռուսական յեղափոխութիւնը կատարած է մեծ եւ ուժեղ»

«Ան միայն կարգախօսներ գիտէ... Գիտէ թափծու խօսքեր որոնք իր մտքին մէջ գաղափարի տեղ կը բռնեն»:

Եւ բնագաբար, մեր նայուածքը կ'իջնէ Արարատեան դաշտ, – այնտեղ ուր նոյնքան եւ աւելի «տգէտ, գռեհիկ եւ ապականած» երիտասարդներ թուխսի նստեր են ամբողջ ժողովուրդի մը սիրտին վրայ, եւ կը ճանկռտեն ու կը կրծեն զայն: Երիտասարդութիւն մը «որ միայն կարգախօսներ գիտէ... Գիտէ թափծու խօսքեր որոնք իր մտքին մէջ գաղափարի տեղ կը բռնեն»:

Ու դարձեալ, մեր նայուածքը կուգայ կ'իջնէ Հայաստանէն դուրս, այս պողոտաներուն վրայ եւ աւելի հեռուները, գտնելու հայ ուրիշ երիտասարդներ, ինչպէս եւ տարիքէն թեթեւցած բերոններ եւ աւերակներ, որոնք «փա՛ռքի բարձունս» կ'երգեն հնչութեան մը հանդէպ որ անուն չունի: Ի պատիւ կարգ ու սարքի մը որ հեռաւոր կապ անգամ չունի ոչ արդարութեան, ոչ ընկերվարութեան, ոչ իսկ մարդկութեան հետ:

Կարելի էր վիճիլ, տակաւին, այդ կարգ ու սարքի առաքինութիւններու մասին, (իբրեւ ընկերային տեսութիւն կամ երեւոյթ գոնէ տարրական գաղափար ունենային անոր մասին...): Բայց այն ինչ որ այդ կարգուսարքին անունով տեղի կ'ունենայ Կովկասի, եւ մասնաւորապէս Հայաստանի մէջ,— բաւական էր ըմբոստացնելու մարդկային խիղճը:

Բայց ո՛չ: Գրուա՛ծ է որ յեղափոխական Սթրաթին— ինչպէս ուրիշ բազմաթիւ յեղափոխականներ— պիտի մերժէ ամէն փաղաքշանք ու պիտի թօթուէ ոտքին փոշիները, չհանդուրժելով բանւորի մը դէմ կատարուած անարդարութեան: Իսկ հայ մտաւորականը, խմբագիրը, գրագէտն ու գրագիտութիւն ճառ պիտի խօսին, թուղթ պիտի մրոտեն, գիրք պիտի գրեն, պաշտպանելու համար հազար անգամ հազար անարդարութիւններ եւ բարբարոսութիւններ ոչ թէ բանւորի մը, ոչ թէ գիւղի մը կամ գործարանի մը, այլ ամբողջ ժողովուրդի մը դէմ:

Ահա թէ ո՛ւրկէ կը սկսի ուրիշներուն մեծութիւնը եւ մեր անկումը:

Եւ ահա թէ ինչո՛ւ մտքի եւ գրչի մարդը կը դառնայ փեսացուն՝ հայկական արեւուն տակ:

Տարիներ եւ տարիներ, եւրոպական մտաւորականութեան ներկայացուցիչները իր անունը կապեց հայ ժողովուրդի տառապանքին հետ. հզօր դէմքեր պարտք համարեցին իրենց ստորագրութիւնը դնել զանազան բողոքներու եւ յայտարարութեանց տակ, առանց նկատի առնելու ոչ իրենց դիրքը, ոչ ալ «հանգամանքները»: Մեծ պատերազմին, երկու թշնամի երկիրներու, Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ մտաւորական համաստեղութենէն մարդիկ միացան ստորագրել միեւնոյն բողոքը երկու կառավարութեանց դէմ:

Մեր մէջ է միայն, ընկերներ եւ քաղաքացիներ, մեր տրամադրութեան, մտայլ իրականութեան մէջ է միայն որ գիւղացին կը դողայ, բանւորը կը մնայ ո՛րբեւէ բռնութեան դէմ, իսկ մտաւորականը — գրագէտ, բանաստեղծ, վարդապետ, վաճառական, պաշտօնեայ — բոլորը կը քաշուին պատին տակ, մէկ-մէկ անկիւն, իրենց նետուած ոսկորը կրծելու, կամ համբաւ ու պատուանդան շահելու համար:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՀ ՈՒ ՍԱՐՍԱՓԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՀԱՅԵՐ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾ

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ ԿԸ ՓԱԿՈՒԻՆ

Քանի մը օրէ ի վեր տարտամ հեռագիրներ կը հասնին Կովկասի կացութեան մասին: Կը խօսուի հակաբոլշեւիկ շարժումի մը մասին, որուն կը մասնակցին Ցարատանի խաշնարածները եւ Կովկասի գիւղացիները: Հայերու մասին ալ ակնարկութիւններ կ'ըլլան: Ստորեւ կը հրատարակենք այս մասին ստացուած հետեւեալ նոր հեռագիրներն ալ.

Մոսկուա, 24 հոկտ.— Խորհրդային իշխանութիւնները Երեւան յանեցին ընդարձակ դաւադրութիւն մը՝ կազմակերպուած Հայեր, ու կողմէ, որոնք կրօնքի անունին տակ, հակաբոլշեւիկ թունդ պրոպագանդ կը մղէին:

ՍԿՍԱԾ ԵՆ ՓԱԿԵԼ ՓՈԹԻԻ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ:

Մոսկուա, 25 հոկտ.— *Թաս Գործակալութիւնը* կը հաղորդէ որ Դէպէուն հիւսիսային Կովկասի մէջ երեւան հանած է անիշխանական մեծ կազմակերպութիւն մը, որ զինեալ ապստամբութիւն կը պատրաստէր խորհրդային վարչաձեւին դէմ եւ մեծ ընդդիմութիւն ցոյց կուտար կառավարութեան կողմէ տրուած հրահանգներուն:

Կազմակերպութեան վարիչները՝ Գրիգորեւիչ եղբայրները՝ մէկը գնդապետ, միւսը հարիւրապետ՝ մահուան դատապարտուելով գնդակահարուեցան: Նոյն բախտին արժանացան ուրիշ տասներկու մարդիկ, անդամ իմեասլաւ կրօնական աղանդին:

Միւս կողմէ կը հաղորդուի թէ *խորհրդային կառավարութիւնը գնդակահարել տուած է 42 մարդիկ, որոնց մէջ նաեւ ՈՐՈՇ ԹԻՒՈՎ ՃԱՂԱՂ ՀԱՅԵՐ*. Գնդակահարուած են նաեւ կրօնաւորուհի մը՝ քոյր Մարթա, նախկին բարեկամուհի ցարուհիին, որ բոլշեւիկեան յեղափոխութենէն ի վեր մայրապետ դարձած էր, ու կաթոլիկ քահանայ մը, որոնք, ըստ բոլշեւիկեան ամբաստանագրին, հակայեղափոխական արարքներու մէջ գտնուած են:

Լոնտոն 25 հոկտ.— «Իվնինկ Սթանտարտ»ի Մոսկուայի թղթակիցը կը հաղորդէ որ բոլշեւիկեան իշխանութեան հրամանով գնդակահարուած են 42 հոգի, որոնք ամբաստանուած են թէ հակայեղափոխական պրոպագանդ կը մղէին:

Դատապարտեալներէն 16ին գնդակահարումը տեղի ունեցաւ Ռոստովի մէջ, Չեկայի անդամներու հսկողութեան տակ:

Զոհերուն մէջ են 13 պետերը ցարական կրօնական կազմակերպութեան մը որուն գլխաւոր կեդրոնը կը գտնուի Սեւ ծովու Թաթարական հին մէկ ամրոցին մէջ:

Միւս 23 բանտարկեալները գնդակահարուեցան սենի մը մէջ որուն անունը գաղտնի կը պահուի:

Մոսկուա, 25 հոկտ. («Թաս»)— Կովկասի մէջ գտնուած կազմակերպութիւնը կը բաղկանար ճերմակ պահակներէ: Ունէր կեդրոնական գաղտնի մարմին մը, որ կը կոչուէր «Ցամներկուքներու խորհուրդը», եւ կը գտնուէր Սոչիի շրջակայ հեռաւոր գիւղի մը մէջ, Կովկասի գլխաւոր լեռնաշղթային մէջ:

.˙. Դիտելի է որ ոչ մէկ դատարան դատած է յանցաւորները: Դէպէուն գործած է ինքնագլուխ:

.˙. *Գերմանական թերթերն ալ կը հաստատեն թէ Կովկասի եւ Ցաղստանի մէջ հակաբոլշեւիկ ապստամբութիւն ծագած է: «Նոյէ Պերլինէր Ցայթունկ» կը գրէ թէ զանգուածային ձերբակալութիւններ կը կատարուին ամէն կողմ եւ Չեկան կը գործէ աւելի քան երբեք մեծ խստութեամբ: Բոլոր բանտերը մինչեւ բերանը լեցուած ըլլալով, խորհրդային իշխանութիւնները հապճեպով արգելարաններ կը պատրաստեն՝ բանտարկելու համար կասկածելիները:*

Ախանազ Մռաւեան

Հայաստանի կրթական գործավարը, որուն մահը հաղորդեցինք երէկ, տէրտէրի տղայ էր: Ուսումը առած է Էջմիածնի ճեմարանը, ուրկէ վտարուած է: Աւարտած է Երեւանի թեմական դպրոցը: 46-47 տարեկան էր:

1904-5ին անդամ էր Հայ Սոց. Դեմոկրատ կազմակերպութեան, մինչեւ մեծ պատերազմը, երբ անցաւ ռուսական Սոց. դեմոկրատներու մէջ, իբրեւ «ինտէրնացիոնալիստ մենշեւիկ»: Մինչեւ այդ զբաղած է վարժապետութեամբ: Եղած է Սոց. դեմոկրատ պրոպագանդիստ Բագու, Գանձակ, Թիֆլիս: Գրած է կուսակցական թերթերու մէջ:

Բոլշեւիկեան յեղաշրջումէն յետոյ, յարեցաւ նոր հոսանքին: 1920ին, Հայաստանի մայիսեան խռովութիւնները կազմակերպողներէն մէկն էր Ալիսի եւ միւսներու հետ: Յետոյ փախաւ Բագու, ուր Ադրբէջանցի կոմունիստներու հետ կը դաւադրէր Հայաստանի Հանրապետութեան դէմ: Հայաստանի Յեղկոմի կազմակերպիչներէն էր Բագուի մէջ:

1920ի ձմեռը եկաւ Հայաստան, իբրեւ Յեղկոմի անդամ եւ մինչեւ վերջ մնաց կառավարութեան անդամ: Մակինցեանի հետ ստորագրեց Կարսի դաշնագիրը:

Ալմազեանի շուրջ

Ալմազեանի խնդրին մասին նորութիւն մը չկայ:

Իր փաստաբանը Ժան-Շառլ Լըգրան կը յայտարարէ թէ համոզուած է Ալմազեանի բացարձակ անմեղութեան վրայ եւ թէ Րիկօտէնի սպանիչը պէտք է փնտռել ուրիշ տեղ: Ինչպէս կը յիշուի, Րիկօտէնէն առաջ, խորհրդաւոր կերպով սպաննուած էր նաեւ մայրը՝ Տիկ. Պլան՝ խեղդուած իր սենեակին մէջ: Կասկածներ կային անիշխանականներու մասին: Իսկ Տիկին Պլանէն առաջ նոյն անիշխանականները սպաննած էին Ալմէբայտան: Սպանութեան պատճառ կը կարծուի կարգ մը վաւերաթուղթեր: Ո՛վ որ ձեռք անցընէ այդ վաւերաթուղթերը, կ'իյնայ անիշխանականներու ձեռքով: Կ'ըսուի թէ վերջին անգամ այդ թուղթերը կը գտնուէին Րիկօտէնի մօտ:

Ըստ փաստաբանին, Րիկօտէնի սպանութիւնը ոչ թէ սիրային այլ քաղաքական հանգամանք ունի:

Տնտեսական տագնապը Թուրքիոյ մէջ

Իզմիրէն եւրոպացի վաճառական մը կը գրէ հոկտեմբեր 12 թուակիր նամակով մը.

Մինչեւ 2 սեպտեմբեր կը յուսայինք թէ այս տարուան բերքը (թուզ եւ չամիչ) թէ՛ որակով եւ թէ քանակով աննախընթաց պիտի ըլլար, բայց անկէ ի վեր տեղացող անձրեւները սոսկալի կացութիւն մը յառաջ բերին և բերքին երկու երրորդը, որ չորնալու համար փռուած էր, կորսուեցաւ:

Իբր ընդհանուր հետեւանք, թուզի բերքին կէսը եւ չամիչի բերքին քառորդը ամբողջովին կորսուած են: Չամիչի բերքը համեմատաբար գոհացուցիչ կարելի է նկատել, բայց որակը սոսկալի գէշ է եւ կարծես սեւ չամիչ է: Ոչ մէկ ոսկեգոյն հատիկ: Հացահատիկի բերքը արդէն աղէկ է: Պտուղի բերքն ալ այս վիճակին հասնելով, կացութիւնը սոսկալի է եւ գիւղացիները շատ խեղճ վիճակի մէջ են: Արդէն պարտքերու եւ հարկերու տակ կը խեղդուէին եւ հիմա չեմ գիտեր ինչ պիտի ըլլայ անոնց վիճակը:

Թուրքիոյ նոր վէճ մը

«Թ սյմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Աթէնքէն.— *Հելլէն կառավարութիւնը ծրագրած է բողոք ուղղել Ազգերու Դաշնակցութեան այն արգելքներուն դէմ, զորս թուրք իշխանութիւնները կը հանեն քանի մը շաբաթէ ի վեր հելլէն նաւերու Տարտանէլէն եւ Սեւ ծովէն անցնելուն դէմ: Թուրք իշխանութեանց արարքը հակառակ է Տարտանէլի համաձայնութեան:*

Համարաբական մեծ ժողով

Քանի մը օր առաջ գրեցինք թէ՝ Սուլթան էլ Աթրաշ Տիւրզիներու ծանօթ ապստամբութեան վարիչը, հրաւէր ուղղած է արաբ ազգայնականներուն՝ համարաբական մեծ ժողով մը գումարելու եւ Սուրիոյ կացութիւնը քննելու համար:

Ամմանէն (Անդրյորդանան) կը հեռագրեն թէ այդ արտակարգ համաժողովը հոկտ. 25ին բացուած է Նապքի մէջ (Նէճտի հողամաս): Պատուիրակներ ղրկած են Սուրիա, Եգիպտոս, Պաղեստին եւ Անդրյորդանան:

Դեսպանատան դռնապանը բոլշեւիկ լրտես

Վերջերս Պերլինի մէջ ձերբակալուեցաւ տեղւոյն ֆրանսական դեսպանատան դռնապանը՝ Միխայլոֆ՝ զոհարեղէն գողնալու ամբաստանութեան տակ:

Արդ՝ կը հաստատուի թէ Միխայլոֆ փեսան էր բոլշեւիկեան անհարկու լրտեսի մը՝ Փֆայլի, որ քաջ ծանօթ է Փարիզի եւ Պերլինի Ընդհ. Ապահովութեանց եւ որ իբրեւ գաղտնի սուրհանդակ շարունակ կ'երթեւեկէ Մոսկուա-Պերլին-Փարիզ ճամբուն վրայ:

Միխայլոֆ՝ նախկին գնդապետ ցարական բանակին մէջ՝ 1926ին Պոլսէն անցաւ Պերլին՝ հոն բոլշեւիկներու հաշուոյն լրտեսութիւն ընելու համար եւ յաջողեցաւ իբրեւ դռնապան ընդունուիլ ֆրանսական դեսպանատուն: Դեսպան տը Մարժըրի, որ 65 տարեկան է, երբեք չէր հասկցած անոր լրտես ըլլալը: Միխայլոֆ ամէն իրիկուն «սմոքինկ» հագած դուրս կ'ելլէր եւ գիշերը կ'անցընէր զուարճութեանց վայրերու մէջ: Իր ամբողջ թոշակը քանի մը օրուան ծախքերուն անգամ չէր կրնար բաւել: Սակայն մարդը հասոյթի ուրիշ առատ աղբիւրներ ունէր:

Տեղական թերթերը կը մեղադրեն ֆրանս. դեսպանը թէ՛ ի՞նչպէս Մոսկուայի գործակալը իբրեւ դռնապան առած էր իր մօտ:

Պարսից Շահը Թաւրիզի մէջ

Թաւրիզէն կը հեռագրեն թէ Րիզա Շահ Փէհլէվի հասած է յիշեալ քաղաքը: Չորեքշաբթի օր քննելէ յետոյ քաղաքին այն մասերը, որոնք վնասուած էին վերջին հեղեղներու հետեւանքով, Շահը հրամայած է շուտով շինել բաւարար թիւով ամբարտակներ՝ յառաջիկային նոր հեղեղներէ պաշտպանելու համար Թաւրիզը:

Եուկոսլաւիա եւ լատին այբուբենը

Աղեքսանդր Թագաւոր, շարունակելով սերբ, խրուաթ եւ սլովէն ցեղերու միացման աշխատանքները, յայտարարեց թէ մտադիր է ընդունիլ լատինական այբուբենը իբրեւ ազգային տառ: Թէեւ խրուաթներն ու Սլովէնները արդէն կը գործածեն լատինական տառերը, բայց Սերպերը տակաւին կը գրեն կիւրեղեան այբուբենով:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ գահընկէց շահը՝ Ահմէտ Քաճար գործողութեան մը ենթարկուեցաւ Նէօյիի Ամերիկեան հիւանդանոցին մէջ:

ՇԹՈՒՏԳԱՐԹԻ շրջանին մէջ ողողումներ առաջ եկան: Քաղաքը մասամբ ջուրերու տակ մնաց:

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ ժանտատենդի համաճարակը կը ծաւալի: Միայն մէկ թաղի մէջ 72 հոգի ժանտատենդէ հիւանդացած են:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը 405.240 ֆրանք յատկացուց Աֆղանիստանի ֆրանսական քաղաքացիներուն օգնելու եւ անոնց Ֆրանսա վերադարձը դիւրացնելու համար:

ՍՈՖԻԱՅԻ զինուորական վարժարանի նախկին տնօրէն գնդապետ Տամիան Վէլչէֆ եւ Զինուորական Դաշնակցութեան անդամներէն մէկը մահուան սպառնագիր ստացած են իվան Միխայլոֆի մարդոց կողմէ:

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՍԵՐՈՒՆԴԸ ՈՐ ԳՆԱՑ

(«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Պատերազմը մեզմէ սերունդ մը խլեց տարաւ:

Ցա՛նկարծակի: Առանց որ մէկը գիտնար թէ գիշեր մը ահզմպիտի գողնային ինչ որ ունէինք թանկագին, բոլո՛րը մէկանց:

Սարսափը ճմլեր էր այն օրերուն մեր սիրտը, ու չէինք զգար պարապը որ յանկարծ կը խորունկ-նար մեր հոգիներուն մէջ: Ոչ իսկ կրնայինք աղէտին մեծութիւնը չափել: Ճիւաղը միայն՝ որ մեր տուներէն ժողվեր էր զանոնք՝ գիտէր ինչ կ՛ընէր, ու յաղթական կը ծիծաղէր մութին մէջ երբ կարաւանը ճամբու կը դնէր: Ան ուզեր էր մեր սիրտը քամել, ու չթողուլ որ ա՛լ ծաղիկ բուսնի: Ուզեր էր ան կեցնել մեր արտին զարկը, ու ամլացնել մեր ներսի սերմը որ ալ սերունդ չհասնի:

Ան հնձեց ապրող սերունդը որպէսզի հինէն ա՛լ հետք չմնայ, ու վազուան ողաքը իրենց աչքը քաոսի մը մէջ բանան...

* *

Սերո՞ւնդ: Թերեւս շատ հսկայ է բառը:

Երբ աղէտը պայթեցաւ, նոր էր որ կ՛ուրուագծուէր սերունդ մը:

Ճիւաղը մինչ ատենին սրած էր իր մանգաղը:

Թանկագին սերմեր էին անոր հնձածը, ու նոր կը հասուննային: Դեռ նոր կը խմորուէին անոնք: Դեռ նոր սերունդ մը պիտի ձուլուէր անոնցմէ:

Ինչո՞ւ չըսենք՝ մեր գրակա-նութիւնը, գոնէ նորը, սերունդ չճանչցաւ երբեք: Ճաւերը ծլան, ուռճացան, բայց խամրեցան ի-րենց վերջնական դիմագիծը չգտած: Այո՛, ձգեցին սերմ մը որ նոր ծիլ հասցուց, բայց իրենք չկցուեցան իրենց յաջորդին:

Ի՞նչ էր որ մեր փարիզեան Սերունդ կոչեցինք: Նոր նշանաբան-ներով բռնկած մարդիկ որ անցեալ դարու կիսուն Պոլիս թափե-ցան՝ յեղաշրջելու հայ կեանքը. եկան ամբոխը արթնցնել, դպրոց ու լսարան, բեմ ու մամուլ ստեղծել, ու պատուաստել հայ գրականութիւնը: Այդ սերունդը, այո՛, մե՛ծ դեր խաղաց, ակօս ու ածու բացաւ հայ կեանքի մէջ, բայց չկրցաւ ստեղծել իր ե-րազած գրականութիւնը. հասաւ լեզու մը կերտելու իր ձիգերուն մէջ:

Ու ի՞նչ էրայն որ՝ դարագլխեան Սերունդ կը կոչենք ու կը հպար-տանանք:՝ նոր խուզով կախարդուած մարդիկ անոնք ալ՝ որ կովկաս ե-կան, իրենց ժողովուրդին մէջ լոյ-սի ու ձիգի ծարաւը բռնկցնելու: կայծը թափեցին, բայց իրենց ստեղծած գրականութիւնը լրա-ցած սերունդ մը չյանձնեց իրենց յաջորդներուն: Անհատներուն ուժն էր որ մեզ սերունդի մը պատրա-րութիւնը տուաւ:

Եւ ի՞նչ էին դարձեալ գրա-կան սերունդները որ նախորդեցին հայ ազատագրական շարժումը, եւ անոնք որ հասան հայ յեղա-փոխութենէն յետոյ: Ասոնք սե-րունդներ եղան բոլորը՝ որոնց ոչ ատեն տրուեցաւ, ոչ ալ հնարաւո-րութիւն կազմուելու, ուռճանա-լու, հասակ ու հասկ կապելու: Ոմանց հատկան երգեր ու ճի-չեր բերին հայ ժողովուրդը ար-թնցնելու համար, ու մարեցան քարոզէն արուեստին չանցած: Ու-րիշներ գացին հայ ցեղին երակ-ները պեղելու, գիւղին ու գաւա-ռին քաղցրութիւնը գտնելու, բայց չկրցան իրենց ժամանակը վարակել:

Սերունդները, հազիւ ուրուա-գծուած, իրար հրեցին:

* *

Շատ մը տասնեակ տարիներու խարխափումներէ յետոյ՝ սերունդ-ներու խաւալը վերջապէս կոյտ մը կը գտնէր այն օրերուն, երբ թշնամին մեր դուռը զարկաւ:

Սերունդը՝ որ այն օրը կ՛ապ-րէր՝ սկսեր էր արդէն անցնող շատ մը սերունդներու ցանածկայծերը խմբել իր ներսը: Սահմանադրու-թեան գինովութիւնը թօթված՝ մարդիկ սկսած էին ցեղի մը ամ-բողջ ճիգերը իրենց ներսը համա-դրել: Լեզուն պատրաստ էր արդէն կոկ, վճիտ ու գեղեցիկ ու պիտի կրնար մեր ներսինը թարգմանել վաղը: Դուռը բացած էր արդէն իր ընդերքը՝ տալու մեզի իր գան-ձերը, տառ, յարգահոս: Ընցեալը կը ժպտէր մեզի անուշ մը, ու կը փարատէր զոյն մեզմէ գողցող մշուշը: Ճառերը, քարոզները, եր-գերը, բանաձեւերը կը մոռցուէին տակաւ, ու մարդոց մէջ երթալով կը հասուննար գեղեցկութեան ծարաւը:

* *

Ցեղը, այն օրերուն, նոր կը սկսէր գտնել հոգիի միութիւնը: Երբեք հայ ժողովուրդը այնքան մէկ չէր եղած որքան այն օրե-րուն: Մարդիկ իրենց հոգիներուն մէջ քանդած էին արդէն սահ-մանները, ու անցուդները լեցու-ցած: կրօնական, գաւառական քէ-ները, որոնք ամբողջ դար մը ճնշեր էին մեզ, արդէն կը փշրուէին: Կը զգայինք, հիմա ա՛լ իրաւ, թէ «եղբայր ենք մենք որ մրրկաւ էինք զատուած»: Գա-ւառն ու Պոլիսը, որոնք խէթով էին դիտեր իրար, իրարու կը խառնէին արդէն իրենց հոգիները: կովկասը եւ Վասպուրը, երէկուան «հոսհոսն» ու «հէնջումէնջ»ը, կը համոր-դուէին նոր դաւաճանութեամբ մը, պատռելով փառաւոր ճամբորդի մը որուն առանձնայինը կուգար:

Այո՛, ցեղը իր միութիւնը կը թրծեր՝ դարերու քէներէն, պա-ռակտումներէն յետոյ. ի՛նչ փոյթ թէ դեռ սահմաններ կային. մար-դիկ սկսած էին զանոնք փլցնել իրենց հոգիներուն մէջ: Արդէն մարդոց մէջ այնքան էր հասուն-ցեր՝ որ նոյնիսկ փորձեր կ՛ըլլային բաբբառները իրար խառնելու:

Սերունդներու խաւալը իրա՛ւ կը սկսէր այն օրերուն հասուն-նալ: Հայրենիքը առաջ տեսիլք մըն էր շատերուն համար, ու ոմանց աչքին գնորդ մը: Հայրե-նասէրներ շատ էինք ունեցեր սահմանին երկու կողմն ալ. բայց ադէտներէն սարսափած, անոնց աչքերէն հեռացեր էր տեսիլքը. գաղնագիրներով կախարդուած մարդիկն անգամ գերեզման էին մտեր յուսահատ. յեղափոխական սերունդներուն մէջ իսկ խենդերն էին միայն գինով՝ ձգտածները: Մեծ մասը սկսեր էր հաւատալ նոր նշ նպաններու: Եւ սակայն մէկէն, նորէն բռնկեցան հոգի-ները. տեսիլքը նորէն սկսաւ ժպտ-ալ եւ մարդիկ դարձեալ սկսան ոտնաձայն մը լսել: Երկու մարգ-պաններ էին որոնք Հայաստան պիտի երթային նստիլ. բայց ի՛նչ յոյսեր էինք կապած մենք այդ պզտիկ բանին: Կը հաւատայինք արդէն թէ Հայաստան աշխարհը կը վերածաղկի: Ու ամէնքը ծրա-գիրներ կ՛որոճային իրենց հոգի-ներուն մէջ: Իրաւ կը հաւատա-յինք թէ չուտով հոն պիտի բա-բախէ մեր սիրտը, հոն պիտի տա-նինք մեր բեմը, մամուլը, գրա-կանութիւնը, հոն պիտի առնենք մեր մեծ առնրը, պիտի վերստեղ-ծենք հոն նաւաստրգեան մեր հին խաղերը:

* *

Այդ օրերուն էր որ սերունդ մը կը սկսէր հասուննալ, երէցներէն ու կրտսերներէն, բոլոր հաւատա-ցողներէն

Այդ սերունդը չքացաւ խաւալի մը ընձիւղմանը մէջ: Արմա՛տ չկապած: Դեռ նոր իր ներսը ան կը ձեւէր տեսիլքը երբ դահիճը իր գուռը գաւ:

Մեծ էր մեր տուած զոհը, բայց դեռ սերունդը չէր որ գրա-կանութեան մը մէջ հուն կը չինէ: Անհատները դեռ չէին կրցած կո-չունքի նստիլ միեւնոյն սեղանը, ու միեւնոյն փարչէն գինովնալ: Դեռ նոր իրարու կը պատմէին տեսիլքը:

Բայց արդէն բան մը կը խմորուէր անհատներուն մէջ: Մարդոց հոգին խաւալի մը կը կապուէր. Հայրենի հողն էր որ կը թրծէր սրտերը:

Ձէ՛, տե՛ն հայրենասիրութիւ-նը չէր՝ որ երբեմն խենդ հանեց մարդոց սրտերը ու ճառերը վե-րածեց երգի. ոչ ալ անիկա որ քար-դերը կը պատմէր ու կը մուրար մարդոց արցունքը: Հիմակուանը դեռ անուն չունէր. տեսակ մը անանուն նշխարք էր որ կը հպէր ամէնուն շրթունքին, առանց հարցնելու անոնց տարիքը, դա-ւանանքը, գրական ու ընկերա-կան համոզումները: Ան կը հպէր ամէնուն, որովհետեւ ամէնքը սկսեր էին հաւատալ, նոյնիսկ վախկոտներն ու թերահաւատները:

Ցիրոյը հոգին էր որ կը սա-ւառնէր ջուրերուն վրայ՝ երբ ա-ղէտը պայթեցաւ։

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(*) ԽՄԲ.— Հարցարանը պի-տի ծրատարակենք առանձին:

ՊԱՐՍԻԿ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱԼԷՔԸ ՇՕԱՐԱ - ԲԸՀԱՐ

Անդրադարձներն անգամ կը ճանչնան մեր օրերու հանճարեղ այս հայրենասէր բանաստեղծը իր կրկնակի անուններով կոչք կոչքի, թէ զատ-զատ:

Մալէքը Շօարա՝ արքի բա-նաստեղծներու թագաւորը, ա-նուն մը, զոր տուած են իրեն ուրիշները:

«Բըհար» —Գարուն, բանաս-տեղծի իր իսկ ընտրած գրական անունը:

Դժուար է համեմատութեան դնել երկու բախտակից ժողո-վուրդներու վշտի մեծ երգիչնե-րը, աւելի քան դժուար ինծի համար մանաւանդ բաղդատու-թիւն կատարել երկու տաղան-դաւոր գրիչներու միջեւ, անմ, որ համաժողովրդական հոչակի տե-սակէտէն Բըհարը նոյնն է Պար-սիկներու համար, ինչ որ Ահա-րոնեանը հայութեան: Եթէ ա-ռաջինը Հայ ծնած ըլլար: Ահա-րոնեան կը դառնար, ինչպէս վերջինը՝ եթէ Պարսիկ ըլլար անպայման Բըհար:

Ահարոնեանը հայ վիշտը նկարագրած ատեն կը հառաչէ Թուրքի եւ Քիւրտի սարսափէն: Բըհարը հարազատ ժողովուրդի վիշտը երգած ատեն՝ Թուրքի և Ռուսի ձեռքէն: Եթէ Ահարոն-եանի գրիչը փարձած է նաեւ իր ներսը քրքրել եւ «լռութիւնը» տալ, Բըհարի գրիչն ալ սիրա-յին զողտրիկ կտորներ է ստո-րագրած, հոգ չէ թէ մէկը ար-ձակ-փիլսոփան, միւսը չափածոյ բանաստեղծական:

Աւելի քան բախտակից են գեղարուեստի աշխարհէն դուրս, կարծես միեւնոյն աստղի տակ ծնած ըլլան: Թէ մէկը, թէ միւսը անդառնալի տուրք են տուած հրապարակախօսութեան, աւելի եւս քաղաքական ասպա-րէզին եւ դժբախտաբար եր-կուքն ալ ի վնաս իրենց քնա-րին, մանաւանդ իրենց անվիճե-լի ժողովրդականութեան, իբրեւ գեղարուեստագէտներ:

Հալածանքը, բանտը, աքսորն ու ծպտուած օրերը երկուքին ալ բաժին, երէկ բանաստեղծ, այ-սօր լրագրող, աւելի կամ պա-կաս իրարու նման:

Փակեմ նախաբանը, որ տրա-մադիր չէ վերջակէտ առնելու

* *

Մալէքը Շօարան իր բազմա-թիւ սիրային, հայրենասիրա-կան բանաստեղծութիւններէն զատ, ունի քաղաքական արձ-քաւոր յօդուածներ: Բաւական յիշել իր յօդուածաշարքերը ռազմնակարգ օրաթերթերու մէջ, «Գօմիան» (անծանօթ) ծածկա-նունով, Թուրքերու եւ Ազերի Ջանի Թաթարներուն դէմ, նաեւ զատ, մերթ ընդ մերթ խառնա-րած է, Մէշէդի եւ Թէհրանի մէջ, «Բըհար» ու «Նով Բըհար» (Նոր գարուն) պարբերականները:

Սահմանադրական շարժու-ներէն յետոյ, երբ ռուսական ցարիզմը բացարձակապէս գինակցէր երկրի յետադէմ տար-րերուն եւ կը հարուածէր Սա-մանադրութեան կողմնակիցները, Մալէքը Շօարան իր կրակոտ բանաստեղծութիւններով կը պահէր Հայրենիքի անկա-խութեան գաղափարը: Ասոր ի՛նչու ատեն մը ստիպուած ծածուկ ապրիլ Խորասանի ուաւար ու անյայտ անկիւններ:

Բոլոր գրականներու մէջ րէն, աւելի քան մէկ անգամ իսկական ժողովրդական բա-ներով ընտրուած է խորհրդա-րանի անդամ, ինչպէս անցեա-նատաշրջանին: Ներկայ նստա-շրջանին, սակայն, հրաժար-կուեցաւ, որովհետեւ այժմ ընտ-րանութեան յանցանքով [illegible] նուած նախկին եղմական [illegible] խարար Միրզա Միրզայի [illegible] ցանկին մէջ էր դրուած իր [illegible] նունը:

Մեծ բանաստեղծը անձանօթ չէ նաեւ Եւրոպային: Մայոր արեւելագէտ մը, պարսկական Եդուարդ Բրաւնը անգլիերէնի թարգմանած է Մալէքը Շօա-րայի գործերը եւ լաւ ընծայած գեղեցիկ հատորով մը:

Դժբախտաբար որեւէ գործը չունիմ ձեռքի տակ, աւելի հաւ-գամանօրէն ներկայացնելու մար Իրանի այս հայրենասէր զաւակը, ոչ ալ տեղն է եւ ժա-մանակը՝ որպէս իր Բըհարի «Հայ կեանք» կամ «Հայ Բըհ-թերէ» բաժիններու երկրորդ աշխատակից, լուրեր պատմել կը ճիգ ուրեմն գոհանալ [illegible] դութեան փշրանքներով, որոնք կը կցեմ իր երկու բանաստեղ-ծութիւններու թարգմանու-թիւնը: Ափսո՜ս որ իր գործերը ցրուած են բազմազան պարբե-րականներու մէջ, ժողովածու չունի, հետեւաբար դժուար է բոլորը ձեռք բերել, ընտրու-թիւն ընել եւ աւելի քան մէ-ուար՝ հայացնել Բըհարը:

Այսօր կուտամ հատուած մը սիրային, իսկ յաջորդով հայրե-նասիրական քերթուածներ։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՆՇՄԱՐՆԵՐ ԵՒ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ԻՐ ԿԵԱՆՔԸ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԵՂԻՆԱԿ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Քննադատութեան մէջ, շատ չէ թիւը անոնց, որոնք պիտի կարենային Սթանտալի հետ պարծենալ,— «Ձեմ պարսաւեր, չեմ գովեր, կը դիտեմ»։

Բնապաշտին այս նշանաբանէն զուրս, քննադատը որ հեղինակ մը եւ անոր գործը կը քաշէ դա-տաստանի, պիտի գրէ համա-կրանքով կամ հակակրանքով: Որովհետեւ, առանց մէկուն կամ միւսին, քննադատութիւնը կը դառնայ հայեցեպ ու թռուցիկ դիտողութիւններու խուրձ մը կամ պարտադիր ձանձրոյթի բռնայօշ բառակոյտ մը, որոնց նմոյշներուն յաճախ կը հանդի-պինք եւրոպական օրաթերթե-րու եւ նոյնիսկ գրաթերթերու մէջ։

Դիտողի անտարբերութիւնը, ինչպէս միշտ կը յորդորուի, երբ կը հետանշուի անաչառութեան, ամենէն մեծ թշնամին է քննա-դատին, որ սակայն խուսափելու համար մանկութիւն ներքողական ցափուռւքներէն, պիտի գիտնայ չափի կանչել իր խանդավառու-թիւնը ու զսպել մանաւանդ հա-կառակ խառնուածքի, ըմբռնում-ներու եւ ազդեցութիւններու ու մասնաւոր նկատումներու թելա-դրութիւնները՝ դատելի մարդուն եւ անոր գործին հանդէպ զգու-շանալու համար կամաւոր դաւի-ճի անարգութենէն։

Այս երկու տարրերուն ճիշդ լծորդումն է որ քննադատը պի-տի տանի հաւասարակշիռ եւ անհրաժեշտ վճիռին, եթէ պէտք է որ ան վճիռ մը արձանագրէ: Առանց մէկուն՝ քննադատականը կը դառնայ ներբողագիր. առանց միւսին՝ պարսաւ: Երկու պարա-գաներուն ալ, ուզուած... տարրին քանակը չի խուսափիր աչքէ. և երկու պարագաներուն ալ, ըն-թերցողը իր կարգին կը դատէ ո՛չ թէ գրողը ու անոր գործը, այլ քննադատը եւ անոր դա-տաստանը: Կարդացէ՛ք «Յառա-ջ»ի մէջ Շ. Նարդունիի մեր գրա-խօսականը՝ հաւանաբար առանց երգի) եւ «Պայքար»ի մէկ խմ-բագրականը Ահարոնեանի մա-սին, որուն գրական ամէն ար-ժանիք ուրանալու չափ իսկ ա-ռաջ կ՛երթայ: Երկուքն ալ մեկ-նած հակադիր զգացումներէ (սանձարձակ հակակրանք ու հա-մակրանք), կը յանգին նոյն եզ-րին, բանիմաց ընթերցողին անտարբերութեան կամ կասկա-ծին ։

Մկրտիչ Պարսամեան ո՛չ միայն կրցած է խուսափիլ նման սայթաքումէ մը, այլ շնորհիւ վերլուծական ինքնեկ եղանակի մը եւ նիւթի յաջող դասաւոր-ման, որովհետեւ գրած է յար-գանքով եւ ուրախութեամբ, «ներքին գոհունակութիւնով», կը պարտադրէ հաճելի ընթեր-ցում մը։

Զակերտեցի ներքին գոհու-նակութիւնը, որովհետեւ ուրիշ լաւագոյն կերպով մտնել Ա-հարոնեանի եւ իր գործին՝ կա-րելի չէ այսօր: Մարդը (հանրա-յին գործիչը) երկուքի բաժնած է հայ կարծիքը իր անունին շուրջ,— սրտօրէն, բարեկամա-բար թէր, կամ խստօրէն, թշնա-մաբար դէմ: Ու այս բաժանումը ամէն պարագայի մէջ՝ վատ կ՛անդրադառնայ անոր գործին գնահատութեան վրայ, մէկ կող-մէն՝ զայն չքացնելու, միւս կող-մէն՝ զայն ստուածացնելու պատ-ճառաւ: Կրնանք ըսել թէ Ահա-րոնեանի պարագան ամէնէն ցը-ցուն օրինակն կուտայ ժողովր-դային մտքի ապերախտութեան եւ մեր մտաւորական կոչուած դասին կամաւոր եւ հետեւաբար կրկնապէս պախարակելի կու-րութեան: Հայ գրական մտաւո-րականութիւնը այսպէս կամ այնպէս, յաճախ մանաւանդ գործով, բաժնուած է քաղաքա-կան հակամարտ հոսանքներու մէջ՝ իբրեւ գործօն կուսակից կամ իբրեւ լուռ հետեւորդ: Բայց առհասարակ, որ կողմին ալ պատկանի, իրեն կը պակսի պարկեշտութիւնը՝ հակառա-կորդներու արժանիքը խոստո-վանելու. դժբախտութիւնը հո՛ն է սակայն, որ հայ ընկերային կեանքի պայմանները կը նպաս-տեն որ անոր ազդեցութիւնը ուժգնօրէն գործէ, վերածուի նա-խապաշարման ուժի՝ նոր սերուն-դին վրայ, որ հիներու մասին իր կարծիքը կը քաղէ ո՛չ թէ ա-նոնց գործէն, այլ շրջապատէն ուր կը յաճախէ: Եւ այդ շրջա-պատը գրեթէ միշտ՝ թեր է կամ դէմ, ու գրողը կը դատէ ո՛չ թէ անոր գործին՝ այլ քաղաքական դաւանանքին կամ գործունէու-թեան համեմատ:

Ահարոնեանի պարագան բա-ցառաբար կը յատկանշուի իր շուրջ ստեղծուած համակրան-քով կամ հակակրանքով, վե-րածուած տեսակ մը աւանդու-թեան՝ հին սերունդին եւ անոր ազդեցութեամբ նորին մէջ, որ, կամ մասամբ զանէ կը ճանչնայ անոր գործը ու կը բռնէ անոր խանդավառող հմայքէն, եւ կամ բնաւ չի ճանչնար եւ մարդուն ու անոր գործին հանդէպ կ՛իւ-րացնէ ձուլածոյ կարծիք մը՝ համաձայն շրջավայրին ուր կը յաճախէ եւ որսէ կ՛ազդուի։

Այս տեսակէտով եւս, Պար-սամեանի ուսումնասիրութիւնը կուգայ լաւագոյն ծառայութիւնը մատուցանել նոր սերունդին, գործին անհրաժեշտ ներկայա-ցումէն յետոյ, յստակ ու դնաա-ւոր վերլուծումով մը: Ան խորա-պէս կը ճանչնայ մարդը եւ ա-նոր գործը եւ ինչ որ մանաւանդ իր առաւելութիւնը կը կազմէ, մեր օրերու կարգ մը քննադատ-ներուն պէս, գրականութիւն չը-ներ քննադատութեան մէջ, կ՛ը-սէ ուղղակի, կոկիկ ու մաքուր լեզուով մը, ինչ որ գործը թոյլ կուտայ: Իր կողմէ, գործին վրայ չաւելցներ մեկնաբանութիւններ, ու մանուածապատ վերլուծման մը փորձով, անոր մէջ չի փնտ-ռեր անգոյ յատկութիւններ ու թերութիւններ, հեղինակին չի վերագրեր գաղափարներ եւ զգացումներ, որոնք նա՛խ ափ ի բերան կը ձգեն հեղինակն ինքն իսկ: Մեր արդի քննադատու-թիւնը առհասարակ կը քալէ այս ճամբէն: Այլ, ցոյց կուտայ ինչ որ է, վարպետ առաջնորդի մը հմտութեամբ, անհրաժեշտ լու-սաբանումներով: Առարկայական վերլուծում մը, հետաքրքրու-թեամբ, սիրով ու հաճոյքով կա-տարուած:

Ըսինք թէ ան գրած է յար-գանքով եւ ուրախութեամբ:

Իր յարգանքը եւ ուրախու-թիւնը սակայն տուրքը չեն ան-վերապահ հիացումի: Անոնք կը հաստատուին եւ կը շատնան քայլ առ քայլ ուսումնասիրու-թեան ընթացքին՝ հանդէպ գոր-ծի մը, որն իրաւունքով կը նկա-տէ հարազատ եւ ուժեղ արտա-յայտութիւնը ժամանակակից հայ ոգիին, անոր ցաւերուն, խանդավառութեան, տառապան-քին ու ազատումներուն, յեղա-փոխական յուսալքումներէն մինչ յաղթանակի գինովութիւնը եւ պարտութիւններէ մինչեւ խախտ յափշտակումները:

Ճիշդ են իր դիտողութիւն-ները բոլոր անոնց հասցէին, [illegible] րոնք Ահարոնեանի գրակա-նութիւնը կը դատեն միակողմանի կերպով ու հոն կը գտնեն մի-բինակ լար մը վիշտի ու գալա-րի, ժամանակավրէպ հագեր եւ ղեկաթերու սրձագանգը:

Պարսամեան կը սրբագրէ սխալը.— Մեր անօրինակ աղէտ կատարին դիւցազներգակն ան, որ բանաստեղծի ու վիպա-սանի իր սազը գրկած, [illegible] հայկական հերոսամարտը [illegible] ներբողէ ու կը քանդակէ [illegible] կական առաքինութիւնները [illegible] այլնու: Եւ իրօք, Ահարոնեանի ամենէն տխուր էջերէն իսկ [illegible] տարուած է կրաւորականու-[illegible] նը ու տազնապ՝ ճակատագրի [illegible] պաշտի վատութիւնը եւ հոն [illegible] ուր կարմիր բոցաքի եւ ըմբոս-տութեան հրաւէրը կը գգուէ [illegible] նայ քաջարդշութենէ եւ բաց [illegible] պոռոտ չեշտէ, բացայայտ Անարդարութեան ու Բռնութեան դէմ զայրոյթի խլրտումներ [illegible] պոռթկումի ոգիները:

Ահարոնեան գերազանցօրէն հայ յեղափոխութեան գրողն է:

* *

...սիրտ կրակ չի
...քանի սրբտըս կայ,
...մոմ, մկկիծին երբեք
չի արժանանայ. 1)
...եմ ուխտավոր 2) — ...
...ով իմ լուսադէմ
...չարչարես սիրտըս. այդ
ուխտ է արդէն:
...Մարալը քեզ ճամբայ
Թէ տայ,
...չէ, ե՛կ, ծեռք տո՛ւր,
կըլաեսնես հանա 3):
...խոպալը ցինաստանից
Թարմ մուշկ բերեց քաղաք
...4, մուշկ չուզէք՝ ըն-
...յանցանք է յան-
ցանք:
...չարաճճիի դար-
ձել եմ գերի,
...այնքան սիրալիր
եւ ինձ՝ Թշնամի:
...ճամբուդից Մըսրից 5;
եւ այստեղ եկաւ,
...որ քո զաւակը
մեր տունը մտաւ:
...կըգամ քո ճամբի
...եւ կեանքս կըտամ,
...Թէ սպանուած է
...լուսնանման:
...կըգաս ինձ՝ անար-
...— օրը ճեռու չէ —
...քաղաքում եւ ոչ ոք
...իմանայ՝ ո՞ւր է:
...տանջող խարդ-
...չարչարեց, Բըճար, 6)
...օգնողն է Աստ-
...դու մի վշտանար:

...աստղագիտական առասպելաբ...
...մէջ վարպետ կը նշա-
...ռսաարժանութիւն. 3) մեր
...բարբառով խրն-
...պէս կարմիր, որով
...ու եղունգներ կը ներկեն.
...Թարթարի, որմէ կը
...լաւագոյն ճիճան, Chi-
...Tartary, Cathay, 5) Եգիպ-
...խօսքը Յովսէփ գեղեցի-
...մասին է, փոխաբերական ի-
...6) համեմատել մեր
...երգիչներու՝ Քու-
...Չիւանիի ընդունած ձեւե-
...որ տակաւին կը շա-
...ժամանակակից պար-
...գրականութեան մէջ, 7) Այս
...կտորը շատ տարածուած
...ամէն տեղ կ'երգեն «բայա-
...Մօզրի եղանակով»

ՆՈՐՄԻՓ ՃԱՄԲԱՅ

...վիճակագրութեան մը համա-
...ուլիսէն օգոստոս երկու
...ընթացքին, Անգլիոյ
...վրայ, երթեւեկեր
...է 815 զօհեր, որոնց
...ինկած են ինքնաշարժնե-
...տակ:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՀԱՐՑԱՐԱՆ ՄԸ

Պատերազմէն տասնեակ տա-
րիներ յետոյ, երբ աշխարհի պաշ-
տօնական-պետական միաքը գէշ-
աղէկ, իրաւ կամ սուտ՝ կը ձգտի
խաղաղութիւնը հաստատել ու
տեւականացնել «տնտեսական ու
քաղաքական» հիմերու վրայ,
գրականութիւնն ալ կը ջանայ իր
կարելի օժանդակութիւնը բերել
անոր եւ ահա, նորոյթ կը դառնայ
պատերազմի գրականութիւնը,
ու հրապարակը կ'ողողուի պատե-
րազմի վէպերով:

Այս առթիւ Intransigeant
հարցարան մը կ'ուղղէ նախկին
պատերազմիկ գրողներուն:

— «Պատերազմի գրքերը որ
գրուեցան 1914էն 1920ին՝ Թարմ
յիշատակներով, աւելի՞ ճշգրի՞տ
են, քան Թէ այն գրքերը որ լոյս
կը տեսնեն ներկայիս պատերազ-
մէն 10-15 տարի յետոյ:

Ինչպէս կը տեսնուի, հարցը
աւելի կը պատկանի պատերազմի
գրքերու Թէքնիքական քան Թէ
գրական արժէքին:

Եւ ահա քանի մը պատաս-
խաններ:

Ժոզէ Ժէրմէն՝ Նախկին մար-
տիկ գրողներու ընկերակցութեան
Նախորդ Նախագահը, կը գրէ

— Իրականութեան մէջ, պա-
տերազմի լաւագոյն գիրքը այն
է որ 1914-20ի ընթացքին գրի
առնուած նօԹերուն կուտայ գա-
տաստանի կատարեալ ազատու-
Թիւն:

Կապրիէլ Ռէօյեար, օրագրող
վիպագիր, Թատերագիր կը պա-
տասխանէ

— Պատերազմի ընթացքին
գրուած պատերազմի գրքերը (կը
մտածեմ Պառպիւսի «Կրակը»ին
Տորժըլէսի «Փայտէ խաչերծուն,
Տը Համէլի «Մարտիրոսներու
կեանքը»ին եւ Վէրթի «Կավէլ»ին)
ո՛չ աւելի ճշգրիտ եւ ոչ ալ աւելի
կեղծ կը Թուին ինծի քան այսօր
գրուած գրքերը:

Անոնց նման, մեծ եւ գեղեցիկ
գրքեր են՝ շարագրուած եւ գրուած
ուրիշ կերպ: Անոնց նման, անոնք
ալ կուտան ճշմարտութեան ան-
նման շեշտը, որ կը գտնուի մեծ
բոխումի մը յուզումէն ծնած
գործերու մէջ:

ԱՐՈՒԵՍՏ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԵԱՆ

«Թան»ի համբաւաւոր քննա-
դատը՝ Փօլ Սուտէ, որուն մահէն
յետոյ յաջորդ նշանակուեցաւ
Անտրէ Թէրիվ, ահա Թէ ինչպէ՞ս
քննադատելի գրքերու լուսանցքին
վրայ կը նօԹագրէր կարճ կոպ-
տութեամբ իր տպաւորութիւննե-
րը, դորս յետոյ, «Թան»ի ընթեր-
ցողներուն կը հրամցնէր փա-
փուած, տրամաբանուած, համա-
Թեամբ ձուխացած եւ յստակ
լեզուի մը շնորհովը գեղեցկացած:

Այս օրերս հրապարակային
աճուրդով կը ծախուի անոր գրա-
դարանը, մօտ 15000 գիրքեր,
քննադատին նուիրուած հեղինակ-
ներու կողմէ յարգանքի եւ երկչոտ
ակնածանքի ձօներով: Փօլ Սուտէ
անոնց լուսանցքներուն վրայ ար-
ձանագրած է յաճախ անողոք
տպաւորութիւններ. Այդ հատոր-
ներէն մէկուն վրայ կը կարդանք,
«Անշուշտ..., ինչո՞ւ այսքան ան-
նշան մանրամասնութիւններ առօրեայ
ճշմարտութեան մը պատրուակով:»
Իսկ քանի՜ քանի՜ գրքերու վերջը՝
ընթերցումի ձանձրոյթէն ազա-
տած մարդու գոհունակութեամբ
գրած է, «Վերջապէ՜ս...» Բայց
համբանքը չկայ բոլոր «գիւԹ»ե-
րուն, «ուֆ»երուն եւ «ապուշ»-
ներուն, որոնց արժանացած են
Սուտէի խեղճ զոհերը:

ՆՈՐԱՎԷՊԸ ԿԸ ՄԵՌՆԻ

Փօլ Պուրժէ, իր քննադատա-
կան հատորներուն մէջ, ուսումնա-
սիրելով Պալզաքի նորավիպային
արուեստը, կը մտանշէր «նիւ-
Թերու ոլորտական յատկանիշը»:
«Դիւրին է ըմբռնել այս նախըն-
տրութեան պատճառը: Մարդկային
բոլոր յուզումներուն մէջ, սար-
սափն է որ ամէնէն աւելի քիչ կը
կարօտի ժամանակի»:

«Կարելի է Թերեւս լրացնել
այս ճիշդ տեսութիւնը, ըսելով
Թէ նորավէպին մէջ, սարսափին
տեղ կարելի է գտնել խորհուրդը»
դիտել կուտայ Պ. Քրէմիէօ:

«Ժոզէֆ Քէսէլէն եւ երբեմն
ալ Ժագ տը Լաքրըթէլէն եւ Փօլ
Մօրանէն զատ, ո՛չ ոք կը նկատէ
Քրէմիէօ, նորավէպ կը գրէ. Պալ-
զաքի, Մէրիմէի եւ Սթանտալի
ըմբռնած եղանակով»: Ու կը վեր-
ջացնէ հետեւեալ հաստատումով:

— Ինչ որ ամէնէն աւելի կը
բացակայի այսօրուան գրակա-
նութեան մէջ, երեւակայութիւնն
է: Կարծես, համոզուած ենք այն եզ-
րակացութեան Թէ՝ երեւակայու-
Թիւնը համազօր է յիշողութեան,
Թէ անձնաւորութիւն մը երեւա-
կայել, կը նշանակէ զայն կազմել
ասկից անկից հաւաքուած դիտո-
ղութիւններով, կամ շարք մը յի-
շատակներով: Ոչինչ աւելի սխալ
քան այս ըմբռնումը»:

«ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ»

Գ. Վահան Թէքէեան հետեւ-
եալ նամակը ուղղած է երիտա-
սարդ գրող Շահան Շահնուրի
ծանօԹ վէպին առԹիւ, որ նա-
խապէս իբրեւ Թերթօն հրատա-
րակուեցաւ Յառաջի մէջ.

— «Մէկ շունչով կարդացի
ձեր «Նահանջը Առանց Երգի» վէ-
պը. ճշմարի՛տ վէպ, հարազատ
արուեստ, հարուստ միտք եւ հո-
գի միանգամայն: Կը խոստովա-
նիմ, չէի սպասեր: Ահա գիրք մը
որ իմ մէջս հոյը կը մխիԹարէ,
մարդը կը գոհացնէ պէտք ունէ-
ինք անոր: Մեծ է իր առողջու-
Թիւնը որ գործադրութեան մէջ
չի կայանար միայն, ոչ ալ վէպ-
յութեան կամ պատկերին մէջ,
այլ յղացումին, ոգիին: Եւ առողջ
ու բարոյական է ան, իր առողջ
կեանքի պառակող ձգտումովը,
հերոսներուն հիմնական բարոյա-
կանի մը վրայ ապրուած, ապրե-
լու արգիլուած եւ առոր համար
չարչարուած, գոհուած կեանքովը»:

Պ Գ ՍԻՆԱՆԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

Մեզի կը հաղորդեն Թէ տա-
ղանդաւոր ջութակահար Պ. Գէորգ
Սինանեան քանի մը օր առաջ
մեկնեցաւ Թուլուզ ուր ամսոյս
25ին տուաւ նուագահանդէս մը՝
տեղւոյն երաժշտանոցի սրահին
մէջ:

Երիտասարդ արուեստագէտը
նոյեմբեր 9ին Շաբաթ գիշեր
Փարիզ՝ Քոնսէրվաթուարի սրահին
մէջ՝ պիտի տայ իր երկրորդ
նուագահանդէսը:

Իսկ Նոյեմբեր 12ին՝ առաջին
անգամ ըլլալով Լիոնի մէջ պիտի
նուագէ, նոյնպէս երաժշտանոցի
սրահին մէջ:

Պ Սինանեանի ֆրանսական եւ
օտար գեղարուեստասէր շրջանակ-
ներուն մէջ ձեռք բերած յաջո-
ղութիւնը՝ կարճ ժամանակի մէջ՝
գրաւական մըն է իր առաջանդի
բեղնաւորութեան:

Կ'արժէ որ Փարիզի եւ Լիոնի
մեր հայրենակիցները լսեն ու
քաջալերեն զինքը:

ՆԿԱՐՉԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Vrais Indépendants արուես-
տագէտներու ընկերակցութիւնը
կուտայ իր երկրորդ ցուցահան-
դէսը հոկտ 25էն մինչեւ 24 նո-
յեմբեր:

Ցուցահանդէսին կը մասնակ-
ցի Պ. Ցերան Սիւաճեան ջրանկար-
ներով, իւղանկարներով եւ արձա-
նիկներով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն,

ԳՈՐԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Հոկտեմբերի սկիզբները Քա-
րաքիլիսէի եւ Իջեւանի մէջ գու-
մարուած է գործագործական գա-
ւառային խորհրդակցութիւն, մաս-
նակցութեամբ բոլոր արհեստա-
նոցներու ներկայացուցիչներուն եւ
գործագործական գիւղ արհես-
տանոցի շրջանաւարտներու:

Խորհրդակցութեան հիմնա-
կան խնդիրն էր գործագործու-
Թեան հաւաքական պայմանա-
գրութիւն կապելը: Հայ. Ցնայն.
համագործակցականը պայմանա-
գիր կնքած է Անդր Պետ ա-
ռեւտուրի վարչութեան հետ, այս
տարի, արտածման համար 9000
մեդր գորգ տալու:

Այս հարցի մասին լսուած
զեկուցումէն յետոյ, զանազան
14 վայրերու Միութեանց ներկա-
յացուցիչներն ալ զեկուցումներ
տուին իրենց կարելի միջոցներուն,
նկատուած Թերութիւններուն, եւ
նիւԹերու եւ գործիքներու պա-
կասին մասին:

Երկու վայրերու մէջ տեղի
ունեցած խորհրդակցութիւններու
ընթացքին, որոշուած է լրիւ կա-
տարել գործագործութեան ծրա-
գիրը, եւ այս նկատումով ալ
Հայտնարկոպին առաջարկուած
է փութացնել կատարելագործուած
տորքերու (դէզգեահ) պատրաս-
տութիւնը: Արդէն Դիլիջանի եւ
Քարաքիլիսէի փայտի գործարան-
ներուն յանձնարարուած է 1500
տորքեր, որոնց կէսն արդէն պատ-
րաստ է:

Ներկի խնդիրն ալ գործա-
գործներու այս խորհրդակցու-
Թեան կարեւոր խնդիրներէն մէկն
է եղած: Ներկի համար ներկա-
տուներ կան, Երեւանի, Իջե-
ւանի եւ Քարաքիլիսէի մէջ:

Աւգուլոյրի եւ Իջեւանի գոր-
գագործական գիւղ-արհեստա-
նոցի 30 շրջանաւարտները նշա-
նակուած են արհեստանոցներու
պետ:

ՇԵՐԱՄԱԿԱՅԱՆԻ ԹԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երեւանի շերամակայանին
մէջ, ուր կ'աշխատին մեծ Թիւով
բանուորուհիներ, աշխատանքի
կարգապահութիւնը շատ Թոյլ է,
որուն հետեւանքով կարգ մը Թե-
րութիւններ առաջ կուգան: Բան-
ուորուհիներ կան, որոնք վարիչին
կարգադրութիւններուն վրայ կը
նային «Մենք մարդ մը ...ն մէջէն ...
գէն»: Աշխատաւորուհիներէն շա-
տերը փոխանակ հարուածային աշ-
խատանք կատարելու կատակի կու-
տան գործը:

Գործարանին մէջ կան Ցու-
նաստանէն, Պարսկաստանէն եկած
լաւ մասնագէտներ:

Գործարանի բանուորներուն
որակը բարձրացնելու համար ու-
շադրութիւն դարձնող չկայ: Նոյն
իսկ 4-5 տարուան աշխատաւոր-
ներ կան, որոնք դեռ այսօր,
մանրագիտակային ոչ մէկ խնդրի
չեն ծանօԹացած:

Աշխատանքներու ուսումնա-
սիրութեան ընթացքին, պարզուե-
ցաւ որ մանրագիտակով աշխատա-
ւորներ շատ քիչ կան: Հակառակ
ասոր, այս ուղղութեամբ որեւէ
գործ չէ կատարուած:

Գլխաւոր մէկ պակասն ալ այն
է որ բանուորներու անտարբերու-
Թեան պատճառով, առողջ եւ հի-
ւանդ ԹիԹեռի սերմերը յաճախ
կը խառնուին եւ այդ պատճառով
ալ նիւԹական վնասը կը շատնայ:

ՕԴԻՆ ՄԷՋ

Խորհրդային օդանաւորդ մը
Պարանով առաջին անգամ ըլ-
լալով կատարած է Թռիչք մը
Պամիրի բարձրաւանդակին վը-
րայ, բարձրանալով աւելի քան
5500 մեդր:

Այս Թռիչքը օդային հաղոր-
դակցութեան ուղղակի ճամբայ
մը կը բանայ Թաշքէնդի եւ
Խորազի միջեւ, Թուրքեստանի
լեռնային շրջանին վրայէն:

— Իտալացի օդանաւորդ մը,
որ Միլանէն մեկնած էր՝ ԹեԹեւ
օդանաւերու հեռաւորութեան
մրցանիշը կոտրելու համար
ուղղակի գծով, ստիպուեցաւ
վար իջնալ Պրինտիզիի մէջ:

...Բաց անա՛, Թերեւս այս զա-
...ատանով իսկ, կերպով մը
...ինանք Պարսամեանի մեղա-
...կին տակ:

...«Անարոնեանի հասցէին ար-
...ուած մեղադրանքը Թէ ա-
...չափազանցութեան տա-
...է ազգային լարը, ժառա-
...ութեան տալով համամարդկա-
...ին, անհիմն է: Որովհետեւ,
...ան... կը ներբողէ ու կը
...նշակէ հայկական առաքի-
...ութիւնները, որոնք չեն զար-
...իր համամարդկային առաքի-
...ութիւններ ըլլալէ: Մարդը նոյն
...է ամէն երկնքի ու ամէն
...ի տակ, առաքելանքը նոյնն
...ամէն տեղ ու ամէն ժամանա-
...ամար, անարդարութիւնն ու
...ածանքը նոյնն են, սիրոյ
...մահուան զգայութիւնները
...անանց նոյնն են, ամէն հո-
...ու շնչաւոր էակի համար...:
...Անշուշտ, մարդը ամէն տեղ և
...նոյնն է իր խորքով: Տեղ
...կը փոխուին կերպերը
...և շրջանկարները (décor)
...արուեստագէտը որ ուժգնօ-
...կարտայայտէ խորքը, կեր-
...ու եւ շրջանկարներու վեր-
...ութեան մէջ կը հասնի
...ներուն առջեւ տեղաւորելու
...ութիւնը պատրանքը, ան-
...մեծ է, մասնաւորէն կը
...մանաւ ընդհանուրին եւ
...ինէն կ'ելլէ մանելու հա-
...միջազգայինին մէջ: Եւ
...արար, մեծ գործը այն է
...ազգային Թէ համամարդկա-
...յին գետնի վրայ, ամէն զարու
մէջ եւ ամէն երկնքի տակ՝ կը
գտնէ իր հոգեբանական ու իմա-
ցական ընդունարանը:

Այս տեսակէտով իսկ Ահա-
րոնեանի գործը կը դիմանայ ա-
մէնէն խիստ պահանջներուն,
հոգ չէ Թէ համամարդկային
տարրը անոր մէջ, հազիւ հազ
կարենայ ազատ շունչ առ-
նել ազգային տարրին տիրապե-
տութեան տակ:

Պարսամեան հոս համամիտ
պիտի գտնուի մեզի, երբ մա-
նաւանդ Ահարոնեանի գործին
կը մօտենայ Հ. Թէնի գործիքով:

Եւ իրօք, մեր մէջ, մեր լա-
ւագոյն գրողներէն ոչ ո՛ք այն-
քան յատկանշուածով կ'արդարա-
ցնէ ցեղի, միջավայրի եւ պահի
վարկածը որքան Ահարոնեան
իր կեանքով եւ գործով: Ու գրա-
գին արժանի խղճամիտ ու ման-
րակրկիտ վերլուծումով մը,
Պարսամեան ցայց կուտայ ան-
դրադարձումները որ անմիջա-
կան կեանքը դրոշմած է Ահա-
րոնեանի գործին վրայ:

Ժամանակի մը հոգիին նկա-
տումով, այդ գործը հարուստ է
ուսուցումներով ու Թելադրու-
Թիւններով: Անոր «միջավայրը
ճայ գիւղն է եւ անոր տիպար-
ներն ալ գիւղացիներ են գերա-
զանցապէս». Եւ այդպէս ալ պի-
տի ըլլար: Մեր ժամանակնե-
րու հայ հարազատ մարդը
գիւղացին է եւ հաւաքականու-
Թիւնն ալ էապէս գիւղական. Հայ
քաղաք չունեցանք որ ունենա-
յինք հայ քաղքըցի՝ իսկական
դիմագիծերով: Իբր հայ քաղ-
քըցի ինչ որ ունեցանք եւ ու-
նինք, ազգային եւ օտար ազդե-
ցութիւններու խառնարան մըն
է, որուն վէպը դեռ չէ փոր-
ձուած մեր մէջ: Գիւղացին է որ
ցարդ՝ ցեղային ժառանգակա-
նութեան տուած է իր տուրքը,
իր հոգեկան տարօրութեամբ,
իր ընդունակութիւններով ու
Թերութիւններով միշտ մնալով
անխառն: Ժամանակը հազիւ Թէ
բանած է անոր հաւաքական
նկարագրին վրայ եւ Ահարոն-
եանի գրչին տակ՝ այս գիւղա-
ցին է որ ներկայացած է իսկա-
կան գոյներով ու գեղարուես-
տական նկարի մը համայքով:
Գիւղական Թափանցիկ խորքը
իր միամտութիւններով ու խո-
րամանկութիւններով, իր նա-
խապաշարումներով, քարացած
հաւատքով կամ կասկածամտու-
Թեամբ, հայ գիւղը վերջապէս,
իր տիպարներով ու հաւաքա-
կանութեամբ, իբր հոգեբանա-
կան միջավայր, փրկուած է ապ-
րելու համար՝ շնորհիւ հզօր
արուեստի մը, որուն լարերը կը
մեկնին զգայուն սիրտ մը հա-
կակշռող խորաԹափանց ու հա-
մադրող միտքէ մը: (Զափա-
փազանց շահեկան պիտի ըլլար
Թլկատինցինի, Ահարոնեանի և
Համաստեղի գիւղերուն բաղդա-
տական ուսումնասիրութիւնը:)

Բայց Ահարոնեան վիպագիրը
չէ միայն հայ գիւղին: Մ. Պար-
սամեան անոր գրականութիւնը
կը բաժնէ երեք որոշ շրջաննե-
րու եւ այդ զատաւորումով ալ
կը վերլուծէ զայն: Ա. շրջան,—
հերոսապաշտում: Բ. շրջան,—
«Պրոզը խեղդուիլ կը սկսի այդ
անձուկ միջավայրին մէջ գիւղը)
նոր հորիզոններ կը փնտռէ,
դուրս նետուիլ կ'ուզէ».....Միրտն
ալ իր գերը կը կատարէ, սիրոյ
համար կը բաբախէ, գեղեցկու-
Թեան ու ճշմարտութեան հա-
մար տառապիլ կը սկսի»: Գ.
շրջան,— Զափահասութեան շըր-
ջանի ստեղծագործութիւն «Պաշ-
տամունքն է որ կը սկսի ան-
ցած օրերուն եւ այդ պաշտա-
մունքը տուն կուտայ նոր ստեղ-
ծագործութեան մը. մէկը ամե-
նէն հարազատ ու ջերմին, ամե-
նէն անխարդախ ու բնական
ստեղծագործութիւններէն»:

Պէտք պիտի ըլլար չափա-
զանց երկարել, կանգ առնելու
համար իւրաքանչիւր շրջանի
եւ անոր յատկանիշերուն վրայ:
Կարեւորն այն է որ անոր ար-
ուեստը միշտ կը մնայ հաւասար
ուժգնութեամբ եւ Պարսամեա-
նի ուսումնասիրութեան մէջ կը
գտնէ արժանաւոր վերլուծում
մը:

Այս տեսակէտով ալ, կրկ-
նենք Թէ Պարսամեան չէ սխա-
լած Ա. Ահարոնեանի գործին
կիրարկելով Հ. Թէնի եղանակը,
որուն փաստը կը բերէ Ահարոն-
եան իր Վաւերական յատկու-
Թեամբ»: Անոր արուեստին ող-
նայարը հաւատարութիւնն է որ
բարեբախտաբար գիտէ արդար
բաժին հանել պատմելու շնոր-
հին, բանաստեղծութեան եւ
խորհրդածութեան: Այսպէս է որ
անոր արուեստը կը ներկայա-
նայ ներդաշնակութեամբ մը, որ
Թերեւս զգուշութեան պիտի
մատնէ ապագայ սերունդը, երբ
ան ազատ ազդեցութիւններէն,
որոնք անկայուն եւ փոփոխուած
գոյութեան մը ընթացքին, ներ-
կայ սերունդին մէջ պրկեցին
առաւելապէս ազգային լիրը եւ
խաղաղ, ապահով եւ ուրոյն
կեանքի մը զարգացումով, գա-
նելէ յետոյ իր ազգայինի հա-
ւասարակշռութիւնը, Թերեւս
չափազանցուած վիպականու-
Թեան մը պիտի վերագրէ մեր
խանդավառութիւնը հանդէպ Ա.
Ահարոնեանի գործերուն. բայց
նորէն պիտի խուսափի հմայ-
քէն որ կը բխի անոր ամէն մէկ
էջէն:

Ու մեծ մէկ մասը այդ խան-
դավառութեան պատճառներուն,
պիտի գտնէ Մ. Պարսամեանի
գործին մէջ:

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

Յ. Գ.— Երկարելու վախով և
մանաւանդ որ նիւԹին ուղղակի
չի կապուիր, չուզեցի անդրա-
դառնալ կէտի մը, որ կը նկա-
տեմ Թէ կանխակալ յանետեսու-
Թեամբ մը մուտ գործած է Պար-
սամեանի գեղեցիկ ուսումնասի-
րութեան մէջ: Ան չի հաւատար
Թէ հայը կրնայ «միջազգային
արժէք ունեցող հանճարներ
ծնիլ»: Ինչո՞ւ սակայն: Ի՞նչ
արգելքով — ի՞նչ պակաս
ունինք:

Ատեն է որ միանգամընդմիշտ
փարատենք այդ չլատող նա-
խապաշարումը որովհետեւ,
միայն նախապաշարում է. ուրիշ
ոչինչ: Այդ մասին առանձին,
ուրիշ առԹիւ:

Մ. Ե.

ԱԿՈՒԱՑԻ ՑԱՒ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Փարիզ, 29 Ցուլվաս Սէն-
ՄարԹէն, մեր հայրենակիցները
պիտի գտնեն հայ համբաւաւոր
ատամնաբոյժ մը, որուն դարմա-
նատունը օժտուած է ատամնաբու-
ժական վերջին կատարելագոր-
ծումներով և որ իւրաքանչիւրը
պիտի խնամէ իր պարագային
համեմատ: Ակռայ քաշել ձրի:
Կեղծ ատամներու և ատամնաշա-
րերու շինութիւն՝ չափաւոր գի-
ներով: Երաշխաւորուած աշխա-
տանք: Ամէն օր ժամը 9էն մին-
չեւ կէսօր: Հեռաձայն Archives
55—09: (Ծ.)

ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ...

Մեզի եղած շատ մը հար-
ցումներու օրը օրին կը պա-
տասխանենք ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓով:
Կը խնդրուի ուշադրութեամբ
հետեւիլ:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովը վաղը ԲՇ. իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ լա Փը Թիթ Սուրսի սրահը: Մեթրօ՝ Օտէօն:

ՌՈՍՏՈՄԻ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

2 Նոյեմբեր 1929 ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ
Salle Chalet Edouard, 31 Rue Manin, Մեթրօ Bolivar

Գեղարուեստական ծոխ բաժին: Արեւելեան եւ եւրոպական պարեր, Նուագ, Ցագ-պանտ: կը ներկայացուի՝

«ԳՈՅՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՔԱՐ»Ը

Ղեկավարութեամբ Պ. ԲԱՐԻԼՈՅՍԵԱՆԻ

Քիւրքեան եւ Թէլեան ընտանիքները խորին ցաւօք կը ծանուցանեն անակնկալ եւ զառնաղէտ մահը՝

Պ ԱՐՇԱԿ ՔԻՒՐՔԵԱՆԻ
(Գոլսեցի ծանօթ գոհարավաճառ) որ վերջերս Փարիզ կը գտնուէր:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 33 Allée Nicolas Carnot, Le Raincy.

Հանգուցեալին մարմինը պիտի ամփոփուի տեղւոյն գերեզմանատան մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէվրանի մէջ ունեցած տունս եւ կարասիներս, որոնց ապահովագրիչ Պր. ՄԱՏԹԷՈՍ ՃԻԼՊԻՐԵԱՆԻ միջոցաւ հրդեհի դէմ ապահովագրուած էին, վերջերս արկածի մը հետեւանքով այրեցան: Պ. Մ. Ճիլպիրեանի ջանքերով տասը օրուան ընթացքին եւ լաւ պայմաններով գանձեցի ապահովագրական գումարը:

Այս առթիւ իրապարակաւ կը յայտնեմ խորին շնորհակալութիւններս:

Շապին Գարահիսարցի ՆՇԱՆ ԱՇԸՄԵԱՆ
76 Rue Michelet à Sevran (S.-et-O.).

ԴԱՇՆԱԿԻ ԵՒ ՍՈԼՖԷժԻ ԴԱՍԵՐ

ԿՐԱԺԵՇՏԱՆՈՑԻ ՄԷԹՈՏՈՎ, ՕՐ. ԺԱՆ ՃԱՄԳԱՋ
61 rue de Flandre Paris (19)
Հայրենակիցներու համար զիջուած գին:

ՌՈՒՍՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արտասահմանէն եկող պարագաները բերել տալ ուզողներու օրինական հետապնդումներ եւ խորհրդատուութիւններ, ածուխներու ծնունդներ, ամուսնական ձեռնակերպութեանց արագ գործողութիւն եւ վարչական զանազան գործերու կարգադրութիւն:

Դիմել՝ Kh. Kébabdjian, 20 Rue de Bezons à Courbevoie (Seine). Tél. Défense 00-39.

ԿԱՐԵՒՈՐ ԵՒ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

կը խնդրուի Պ. Պ. Պետրոս Համբեանէ, Արքահամ Ուլուսուպիանէ եւ Ցովհաննէս Մերկերեանէ ծանուցիլ՝ 20 Rue de Bezons, Courbevoie, զիրենց շահագրգռող կարեւոր գործի մը համար:

ՃԱՇԵՑԷՔ ԵՒ ԸՆԹՐԵՑԷՔ

BOULANT

ՃԱՇԱՐԱՆ ՊՈՒԼԱՆ

Հետեւեալ չափաւոր գիներով
12 ֆրանք՝ 34 Bld. St. Michel
16 ֆրանք՝ 1 Bld. Montmartre
18 ֆրանք՝ 35 Bld. des Capucine

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ցերեկ այր ու կնոջ մը քով ծառայելու եւ կերակուրներն եփելու համար: Առանձին Նոյասնեակ տրամադրելի է: Դիմել Մազլըմեան եղբարց զործի վաճառատունը 22 Rue La Boëtie, Մեթրօ Miromesnil:

ԻՏԱԼ. եւ Վ.ԲԻՐԱՐՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)
Մեթրօ՝ Beaugrenelle
Տօքթ. MICHINEAU
Միզանցքի, փորսնեալի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ Ֆրանսկանա: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3 9: Կիր. եւ տօն օրեր 10 12:

Ճաշարանի

համար արհեստական կերա... կուրներու և ամէնէն քէյպպուրի փորձառու խոհարար մը զործ կը փնտռէ եւ կամ քիչ դրամագլխով ընկեր մը՝ ճաշարան մը բանալու համար: Գրել Հայկ Ասլանեանի, 4 Rue Auguste Gervais, Issy-les Moulineaux, Seine.

Chambre ... | ամենալաւ | 2-14 d. Pa is | Մեթիեր | ու անանց | ֆրանք

EMPIRE Մեթրօ-Շող՝ 37 Av. Wagram

WAGRAM AUTO

75 Av. de Wagram
63 Av. Gde. Armée
149ter Bd. Villette.
84 Rue de l'Aqueduc

Արտօնագիր՝ Ձուլիոծ 150, քաղիոն 220, Մոթօ-սայլ 100, Միքսի 50, մասն. դաս 15, Մեքնն. դաս ծրի:

ԵԹԷ կ'ուզէք փոխառութիւն կնքել ծեր շէնքեր տալիք տուներուն համար, ծեր շահը կը պահանջէ դիմել՝ Պ. Նշանեանի եւ խմանալ անոր ծեռնաւոր պայմանները: 51 Bld. Blanqui. Paris (13e).

Տք. զաղտ. գիտուե. գուշակուեր

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՋԵՆԻ

կը գուշակէ անցեալը, ներկան եւ ապագան, ... ամէն օր (կիրակի ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.էն 62 Rue de la Rochefoucauld բակէն խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ. Nord-Sud: Pigalle.

ՀԵՐԱԹԱՓ "ՔԻՍ„

Ամէնէն գործնականը եւ ամէնէն ազդեցիկը ներկայ հիւանդի (մազ Թափող) արտադրութիւններէն:

Երեք վայրկեանը բաւարար է թափելու եւ մազերու մազերու ու աղուամազերը, առանց զբրգռելու վերմամաշկը.

Գին 5 Ֆր. 60 (Imp. Comp.)
Դիմել «Քիս»
159 Rue Pierre Corneille, Lyon

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, Մեթ. Շաթլէ: Արտասող եւ Նոր մեթոտով գալարմանում արտաց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վէներ հիւանդութեանց (Ֆրանսկանա, Էրբ. մաքրել) եւ վարդի: Մասն. լաբորատորիա... ... 9—12, 2—8 ...

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10
Le Gérant: H. STÉPHAN

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐԻ

ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)
Հեռաձայն, PROVENCE: 20—37
Ընդունելութեան ժամեր 14—19. կիրակի եւ տօն օրեր 10—12 եւ ժամադրութեամբ:

TOUT POUR LE CONFORT

ԳՆԻՎԱՄ ՆԱՆԻԿԵԱՆ (K. Nanique, ingénieur E. T. P.)
26 Rue de Maubeuge, PARIS (9e) Tél. Trudaine 43 44

Կեդրոնական ջեռուցիչ (chauffage central) եւ ventilation sanitaire: երկար տարիներու փորձառութիւն:

Մեր միջոցաւ կատարեցէք ծեր սալամանորներու և խանութի վերակերտում եւ ամէն տեսակ շինութիւններու գնումը եւ պիտի օգտուիք կարեւոր զեղչէ:

Կը ծախենք նաեւ T. S. F.ներ, ֆոնոկրաֆներ, լուսանկարչական գործիքներ, դիտակներ, ակնոցներ եւայլն:

ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ O. M. MELKONIAN

Marque déposée: MELKON

Եթէ կ'ուզէք ճաշակել արեւելեան համեղ անուշեղէններ, փնտռեցէք ամէն տեղ միայն MELKON վաճառանիշով ԼՕՔՈՒՄ, ՓԱՔԼԱՎԱ, ՔԱՏԱՅԻՖ, ԹԵՐԹ (պէօրէկի), ԱԿԻՏԷ ՇԱՔԱՐ, ՀԷԼՎԱ, ՍՈՒՍԱՄՈՎ ՀԷԼՎԱ,
Իզմիրի համբաւաւոր ՓԻՒՇՄԱՆԻԷ ՀԷԼՎԱՆ, որոնց կերտմնատեղին է՝

25 Rue Villin, PARIS (20e) Հեռաձայն MENIL. 69—15

կ'ընդունինք պայմաններ գաւառէն եւ արտասահմանէն

ՎԱՐՁՈՒ ՑԱՐԿԱՓԱԺԻՆ ՆՈՐ ՇԷՆՔԻ ՄԷՋ

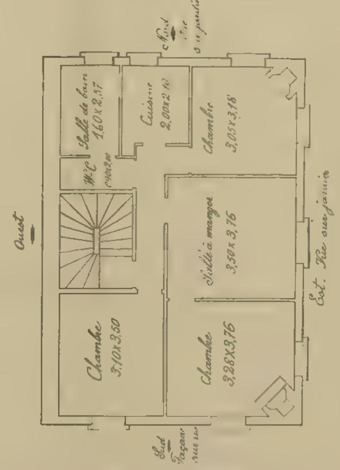

Կլամարի մէջ, կայարանին եւ ծանրակառքին մօտ, օդասուն եւ արեւոտ դիրքի վրայ, չորս սենեակ, խոհանոց, բաղնիք, chauffage central, ջուր, կազ, ելեկտր., հեռաձայն: Դիմել 27 Rue Lazare Carnot, Clamart: Ցրտադրելի Նոյ. 15էն սկսեալ:

ՄԵԹՐ Պ. ՎԱՀԷ

(ՊԷՕՐԷՔՑԵԱՆ)

ԻՐԱՒԱԳԷՏ ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ (10րդ շրջան)
18 Rue Dauphine, PARIS (VI) Tél. Danton 73 97

Իրաւագէտ-խորհրդատու ցէֆանս ցեօմսլերի է Սըօրթիզ եւ Միւեփւէլ Միլիթէլը Ֆրանսական մեծ ընկերութեանց:

Կը ստանձնէ քաղաքային, առեւտրական եւ պատժական դատարանները առջեւ ամէն տեսակ դատեր, կը հետապնդէ փաստի արկածներու առթիւ վնասուց հատուցումը առանց կանխիկ վճարումի, կը խմբագրէ աղերսագիրներ եւ պայմանագիրներ, կուտայ certificats de coutumes եւ կը կատարէ նախորդական ձեւակերպութիւնները, ու ամէն լիզուէ թարգմանութիւններ:

Հայերու համար դիւրամատչելի պայմաններ.

Խորհրդակցութեան ժամեր.— Ամէն առաւօտ ժամը 8—9, եւ երեկոները 7էն 8 եւ ժամադրութեամբ:

ՀԱՑԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Ցեր եւ ցնորէ՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներ կը խնամեն ամէն տեսակ հիւանդ... Այցի ժամերը ... Ուղ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6. Քթի, կոկորդի ու ... ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3. ... ամէն օր ժամը 9էն 19.

ՏՕՔԹ. Ե. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

ՆԱԽԿ. ԲԺՇԿԱՊԵՏ ԹԻՖԼԻԶԻ Կ. ԽԱՉԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒՆ
ՆԵՐՔԻՆ, ՄԱՆԿԱՆՑ, ՄԻԶԱՍԵՌԱԿԱՆ, ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
42 Rue des Acacias, PARIS (17e) Մեթրօ Etoile

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 5էն 7 եւ ժամադրութեամբ
իսկ կիրակի օրերը միայն ժամադրութեամբ

ՄԱՏԹԷՈՍ ՃԻԼՊԻՐԵԱՆ

կը ստանձնէ հին եւ նոր ամէն տեսակ ապահովագրական գործեր (Հրդեհի, Կեանքի եւ Արկածներու), ինչպէս նաեւ առեւտրականներու տոմարներու կարգադրութիւն, հողերու եւ տուներու գնում եւ վաճառում, կալուածներու վրայ փոխառութիւն եւ նմանօրինակ յանձնառութիւններ:

ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ,

36, Rue de Bellefond, PARIS (IX)

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE
ՀԱՅԵՐԷՆ
ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ
ՅՈՒՆԱՐԷՆ
COLUMBIA MARK
18 ՖՐ.

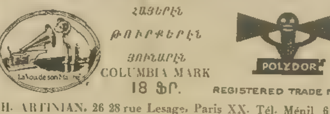

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lesage, Paris XX. Tél. Ménil 61-85.

Այս երեք աշխարհահռչակ ընկերութիւններու այս տարուան Նոր եղանակներ, Նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ երգուած եւ նուագուած, գեղարուեստ. ամենավերջին փլաքներ ինչպէս նաեւ Հայերէն Նոր եղանակներ եւ Աշըխ մալ պաշին բոլոր կտորները եւ Մարտիրոսեանի փլաքները:

Արեւելեան նուագածուներու լաւագոյնը, զեղչուած գինով,

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մեթրօ Cadet և Anvers Autobus J ...
Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւն... Ցատուկ յարկաբաժին վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց ... ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ ... կորի, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ Ցօդացաւ
կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէս...

ՓԱՍՏԱԲԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՍԻԹԷԼ

Contentieux Général, (Accidents) R. C. Seine 423631
Հասցէ՝ 72 Rue de Ménilmontant, Paris (XX)
Հեռաձայն Ménilmontant 96-74

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր եւ պաշտպանութիւն ...
ՓՈԽԱՐԳԱՄԻ ԳԻՐԵՐՈՒ ԱՐԱԳ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, ...

Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 9.30էն 10.30, կէսօրէ վերջ 2 3, իրիկուան 7էն 8.30.

Մեթրօ՝ Ménilmontant եւ Martin Nadaud, Թրամուէյ ... 62, Օթօպիւս BC, BG, O եւ Q.

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՄԵՆԱՆՈՐ ՓԼԱՔՆԵՐ

18 ֆրանք Columbia 18 ֆրանք

ԼԱՒ ԱԺԱՆ ՏՈԿՈՒՆ
ՀԱՅԵՐԷՆ ՅՈՒՆԱՐԷՆ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

Երգուած համբաւաւոր եւ Նոր արուեստագէտներու կողմէ ... Ունինք ՍԱԶՄՈՒՐԱՅԵԱՆԻ բոլոր փլաքները:

Դիմել՝ Ճաշարան VAHRAM, 8 Rue Jouy Rouve, PARIS ...
Մեթրօ՝ Պէլվիլ, Թրամուէյ 26 եւ 5 Օթօպիւս BF BN...

COMPTOIR RÉGIONAL, 3 RUE D'ITALIE

Պատեհութիւն մը Մարսէյլի եւ արուարձաններու Հայու...
Եթէ կը փափաքիք գնել կալուած մը, ... ամէնէն վրայ կնքել փոխառութիւն մը, գնել ... վարձել բնակարաններ, կը թելադրենք դիմել ... Ձեր պահանջներուն գոհացում կը տրուի ... ... Մինչեւ այժմ ծեր գործառնութիւնները լաւագոյն երաշխիքն են ... Թեան. Փափաքողները դիմեն ComptoirRégional. 3 Rue d'Italie, ժամը 9—12 եւ 15—18. ՄԱՐՍԷՅԼ.

ԴԵՐՁԱԿՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԳԱԶԱԶԵԱՆ, ԵՂԲԱՐՔ

4, Rue Poissonnière Metro: Sentier
Tél: Gutenberg 74-64

Գործակներու վերաբերեալ ամէն կարգի պիտոյքներ, ... տասներ, մետաք, դերձաններ, կոճակներ, եւայլն, ... անմրցելի գիներով:

Անթերբերելներու եւ մեծաքանակ գնողներու ... մասնաւոր զեղչ: Գաւառներէն նաեւ ապսպրանքներ ... դունուին: Դիմեցէք եւ ՓՈՐՁԵՑԷՔ:

ՀԱՅԹԱԳՈՐԾ ԵՒ ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ

MAISON JOLIVET

17 Rue St. Lazare (Rue St. Georges-ի անկիւնը)
Nord Sud: N. D. de Lorette, Թել. Trudaine ...

ՍԻՄԻԹՆԵՐ ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ...

Եթէ կ'ուզէք առանց վտանգի նիհարնալ, գործածեցէք ... SIN JOLIVET հացերը:

Ունինք խաշխաշով, չուշմայով, ճապոնով եւ ... պատրաստուած հացեր:

Փարիզի մէջ ապսպրանքները կը յանձնուին բնակարան...
Ներկայ կտրոնը ներկայացնողին հարիւրին 15 զեղչ:

ԿՈՎԿԱՍ ՄԱՐՍԻԼԻԱ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԹԵՐՔՆԵՐՈՒ

11 Rue Flégier, Marseille (կայարանի մօտ՝ առաջին փող...)
ՈՒՂԱՐԿԻ ՆԵՐԱԾՈՒՄ ԵՒ ԱՐՏԱԾՈՒՄ
ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՆՊԱՐԵՂԷՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԱՒՐՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

29 OCTOBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1097 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԴԷՊԻ ԱՍՊԱՐԷԶ

Անգլիայէն եւ Գերմանիայէն յետոյ, ահա Ֆրանսան ալ յանդիման տեղի կուտայ նոր, ձախակողմեան հոսանքներու յարածուն ճնշումին։

Գատահական քուէարկութեան մը հետեւանքով, ինկաւ Թարտիէօ դահլիճը, որ վստահութեան խնդիր հանած էր, եւ հանրապետութեան նախագահը արմատական-ընկերվարականներուն յանձնեց նոր նախարարութեան կազմութիւնը։ Խորհրդարանին ներկայ կազմը թոյլ չի տար որ արմատականները առանձին ստանձնեն ամբողջ պատասխանատուութիւնը։ Եւ բնագդաբար, աշխարհահայեացքի նմանութեամբ, անոնք իրենց աչքերը ուղղեցին ընկերվարականներուն, որոնք նոյնպէս ուժ չունին առանձին դահլիճ կազմելու։ Այս վերջիններուն խորհրդարանական խմբակցութիւնը անմիջապէս հաւաքուեցաւ յայտնեց, վերջնական վաւերացումը ձգելով կուսակցութեան ազգային խորհուրդին։

Ուրեմն, Ֆրանսայի ընկերվարականներն ալ ասպարէզ կը նետուին այսպէս կամ այնպէս։ Կը մտնեն «իրագործումներու ճամբուն մէջ։ Տեսութիւնները գործնականացնելու այս փորձը չի նմանիր պատերազմի դահլիճներուն մասնակցելու ձեռնարկին, որ բոլորովին ուրիշ նպատակ ունէր,— փրկել հայրենիքը։

Ֆրանսայի ընկերվարականներուն մասնակցութիւնը դահլիճին աւելի շատ կը մօտենայ Գերմանիոյ քան Անգլիոյ պարագային։ Լոնտոնի մէջ ամբողջովին աշխատաւորականներուն ձեռքն է իշխանութիւնը, եւ եթէ Մաքտոնըլտ եւ իր ընկերները շատ խոհեմ, ընդհանրապէս քաղքենի ուղղութեան մը կը հետեւին, պատճառն այն է որ չունին ջախջախիչ մեծամասնութիւն խորհրդարանին մէջ։ Կեանքի ընթացքը, անցեալին ժառանգութիւնը եւ իրենց յարաբերական ուժը թոյլ չեն տար յայտ բանալու իրենց բուն ծրագիրը։ Եւ վեց ամսուան պաշտօնավարութեան ընթացքին, աշխատաւորական դահլիճը աւելի շատ արտաքին քաղաքականութեան մէջ է որ թեթեւ, անզգալի նորութիւններ փորձեց, մինչդեռ ներքին կեանքի մէջ, ուր երեւան պիտի գար իրենց բուն արժէքը, լուրջ վարանումներ կը տիրեն։

Գերմանիոյ մէջ, թէեւ ընկերվարական մըն է վարչապետը եւ ուրիշ ընկերվարական նախարարներ ալ կան, բայց կազմը խառն է, միշտ միեւնոյն պատճառով,— ջախջախիչ մեծամասնութիւն չունենալով խորհրդարանին մէջ։

Այդպէս ըլլալով հանդերձ, Գերմանիոյ մէջ աւելի ուշագրաւ աշխատանքներ կատարուած են ընկերվարական ուղղութեամբ, քան Անգլիոյ մէջ։ Վայմարի սահմանադրութիւնը, ինքնին, խոշոր քայլ մըն է, խմբագրուած ըլլալով Մեծ Պատերազմէն անմիջապէս յետոյ։

Ֆրանսայի մէջ ալ, խառն պիտի ըլլայ նոր դահլիճը, նոյնիսկ Պրիանը իր պաշտօնին վրայ պահելու պայմանով։ Երեսփոխանական ժողովին մէջ, որ 612 անդամ ունի, արմատական ընկերվարականները կը ներկայացնեն 121 երեսփոխան, ընկերվարականները 102։ Ուրիշ կարգ մը ձախակողմեան խմբակներ ալ հաշուելով, Պ. Տալատիէ հազիւ 305 ձայն պիտի կրնայ համախմբել։ Մնացեալը հիմնուած է հաւանականութիւններու վրայ։ Անշուշտ այսպիսի դահլիճ մը աւելի ամուր չի կրնար ըլլալ քան Պրիանի նախարարութիւնը, որ զոհ գնաց աջակողմեաններու ներքին վէճերուն։ Բայց, յետպատերազմեան հոսանքի մէջ, տաք օրերուն, արմատական եւ ընկերվարական տարրերով դահլիճ մը՝ սովորական երեւոյթ չէ։ Մանաւանդ ընկերվարականներուն գալուստը՝ կ'ապացուցանէ թէ շատ են փոխուած ժամանակները՝ Մեծ Պատերազմէն ի վեր։

Ի՛նչ ձեւ ալ կազմուի նոր դահլիճը, որքան ալ խախուտ հիմեր ունենայ — ինչպէս Անգլիոյ մէջ — երեւոյթը ինքնին յատկանշական է։ Մարդիկ այլեւս չեն հանդուրժեր թարթառներու եւ կը պահանջեն որոշ գիծ, մանաւանդ արտաքին խաղաղութիւն եւ ներքին շինարար աշխատանք։ Երեք մեծ երկիրներ առատօրէն բար տեղի տալով նոր հոսանքներու, ամէնէն աւելի խաղաղասիրութեան գիծն է որ կը շեշտեն։

Արդարեւ, երեք երկիրներուն մէջ ալ, ընկերվարականները անկապէս ոգեւորուած են այն բոլոր փորձերով որ կը կատարուին աշխարհը խաղաղեցնելու, պատերազմի մղձաւանջը վանելու համար։ Անոնք խոր գիտակցութեամբ ուժ տուին նոյնիսկ անգամ քաղքենի կառավարութեանց կեղծ կամ կիսակատար ձեռնարկներուն։ Եւ մինչեւ այսօր ալ կը պաշտպանեն Ազգերու Դաշնակցութիւնը, որ իրենց ուզածը չէ, բայց կոչուած կը կազմէ գալիքին, բուն ժողովուրդներու, ոչ թէ պետութիւններու դաշնակցութեան։ Տակաւին շատ կանուխ է, ամբողջ ընկերվարական կարգուսարքը պարտադրելու համար այս երկիրներուն վրայ, բայց, լայն հեռքեր բացուած են արդէն։ Ժամանակուն շաղախ մը կայ, որ հետզհետէ ձեւ ու մարմին պիտի առնէ։ Հին պատուանդանները կը կքին անզգալաբար, եւ առաջ եկած է կացութիւն մը որուն մէկ ելքը համայնավարութիւնն է, միւսը՝ ֆաշիզմը։ Ընկերվարականները կը զգան թէ եկած է ժամանակը պատասխանատուութիւններ ստանձնելու, հոգ չէ թէ մասնակի, կամ բարեխառն ուղեկիցներու հետ։ Քանի դիրքեր գրաւէ նոր հոսանքը, այնքան կը դժուարանայ պատերազմ սարքելու եւ աշխարհակալութիւններ փորձելու խաղերը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀՈԳԵԿԱՆ ԱՆԿՈՒՄ

Հայրենիք դիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (15 Հոկտ.).

— «Դիտեցէք ուշի ուշով եւ պիտի տեսնէք թէ՝ հակառակորդներու հոսանքին մէջ կ'երեւին, — միշտ բացառութիւնները յարգելով — ապազգայնացած հայ ունեւորը, եկեղեցականը, ռամկավար Ազատականը, բոլշեւիկը եւ անկուսակցականը, որոնք զարմանալի համերաշխութեամբ մաhացու կռիւ մը բացած են մեր ազատագրական պայքարին դէմ։ Միայն ա՛յս երեւոյթ բաւական է ապացուցանելու, որ այդ փարախին մէջ հաւաքուածները, ինչ պիտակ ալ կրեն իրենց ճակատին, ամէն բանէ առաջ եւ վեր, հոգեկան անկումի ենթարկուած դժբախտներ են, որոնք, այս կամ այն անունը իրենց վըրայ առած՝ կ'աշխատին կասեցնել հայ ազատագրական պայքարի ընթացքը։ Եւ անոնք որ կ'աշխատին պայքարի անիւը յառաջ մղել այսքան դաժան պայմաններու մէջ, կը հանդիպին շարունակ անոնց սուր ժանիքներուն։

Այլեւս տարօրինակ թող չթուի ընթերցողներուն թէ ինչպէս արտասահմանի զանազան գաղութներու մէջ այժմ կը հրատարակուին թերթեր, որոնք օրն ի բուն կը հայհոյեն երէկուան իրենց պաշտած սրբութիւններուն, կը դաւանին երէկուան ջարդարար թուրք փաշան իբրեւ իրենց ընկեր, մինչ փողոցային հայհոյանքներով կը պատուեն հայ ժողովուրդի ազատութեան համար ինկած հերոսները։

Բնաւ տարօրինակ թող չթուի մեզ, որ տարիներով եւրոպայի մէջ ապրած հայանուն մտաւորականը «եղբայրակցութեան» կապ մը կը գտնէ հայ մտաւորականներն ու մեր ռազմական ուժերը կացինահար ընող կարմիր դահիճներուն, հայ ազգային սրբութիւնները անարգող իշխանաւորներուն, եւ հայ եկեղեցին ու տոհմային աւանդութիւնները պղծողներուն, եւ իր միջեւ, եւ ընդհակառակը անվայել հայհոյութիւններով կը դիմաւորէ հայ յեղափոխական մտաւորականը եւ անբասիր գործիչը։

Այլեւս բնաւ զարմանալու պատճառ չկայ, երբ կարգ մը «ազգայնիցիններ» տակաւին քանի մը օր առաջ գործած իրենց մահացու մեղքերը զարմանալի աճպարարութեամբ մը այսօր կը նետեն ուրիշներու ուսին եւ իրենք կը քաշուին մէկ անկիւն ամէն պատասխանատուութենէ խուսափած ըլլալու համար։

Մեր եւ մեր հակառակորդներուն միջեւ նպատակի ու տեսակէտի նոյնութիւն չկայ եւ չի կրնար ըլլալ, ցոլքափ կը տեւէ այս ախտաւոր վիճակը։»

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՀՐԵԱՆԵՐՈՒՆ ԳԱՂԹԸ

Պաղեստինի Հրեաները կը սկսին արտասահման գաղթել։ 1929 յունուար 1էն մինչեւ յունիս 30, վեց ամսուան ընթացքին 1825 Հրեաներ մտած են Պաղեստին եւ 781 հոգի մեկնած անկէ։ 1927ին նոյն ամիսներէն 2000է աւելի Հրեաներ դուրս ելած են։

Վերջին դէպքերուն հետեւանքով, Հրեաները Պաղեստինէն հարիւրաւոր խումբերով շոգենաւ կը նստին ու արտասահման կը մեկնին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հայերը պիտի կրնան Սուրիա մտնել

Պէյրութի «Ազդակ» կը գրէ (19 Հոկտ.)— Ատենէ մը ի վեր ֆրանսական մարզպանութեան որոշ մէկ կարգադրութեամբ Հայերուն Սուրիա մուտքը դժուարացած էր։ Սուրիա գալ ուզող բազմաթիւ Հայերու դիմումներուն աննպաստ պատասխաններ կը տրուէին։ Նոյն իսկ Թուրքիայէն գաղթել ուզող Հայեր չէին կրնար գաղթավայր մը գտնել եւ իրենց դիմումներն ալ ընդունելութիւն չէին գտներ մարզպանին մօտ։

Անցեալ շաբաթ հաթ. փոխանորդ Կարոեան եպս. անձամբ դիմած է մարզպանութեան քաղաքական բաժնի տնօրէնին եւ խնդրած որ դիւրութիւններ շնորհուին Սուրիա գալ ուզող Հայերուն։ Տնօրէնը խոստացած է յետ այսու դիւրացնել Սուրիա գալ ուզող Հայերու մուտքը, պայմանաւ որ անոնք գաղթակայաններու մէջ չմնակին եւ հանդարտ ու հնազանդ ըլլան։

Նախարարական տագնապը

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՄԱՍՆԱԿՑԻ՞Ն ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԻՆ

Վեց օրէ ի վեր կը տեւէ Նախարարական տագնապը։

Տալատիէ, նախագահ արմատական-ընկերվարական կուսակցութեան, որուն յանձնած էր Պ. Տումէրկ նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը, տակաւին չկրցաւ յանգիլ վերջնական կարգադրութեան մը։

Երկու ձեւ նկատի առնուած էր։ Կամ վերակազմել «ձախերու խմբակցութիւնը» (քարթէլ), այս անգամ աւելի հաստատ հիմերու վրայ, այն իմաստով որ արմատական նոր դահլիճին գործօն մասնակցութիւն բերեն նաեւ ընկերվարականները, եւ կամ եթէ այս չյաջողի, դէպի աջ թեքիլ եւ նոր դահլիճին մէջ առնել կեդրոն-ձախ խմբակցութիւնները։

Տալատիէ այժմ կը փորձէ առաջին ձեւը։ Երեսփ. ժողովի ընկերվարական խմբակցութեան վարիչ Լէօն Պլումի ուղղուած նամակով մը, Տալատիէ բացարձակապէս կը հրաւիրէ ընկերվարական կուսակցութիւնը գործնական մասնակցութիւն բերել իր կազմելիք դահլիճին։

Ընկերվարական երեսփոխանները կիրակի օր գումարուելով, 12ի դէմ 36 ձայնով որոշեցին մասնակցիլ Տալատիէի դահլիճին։ Սակայն վերջնական որոշումը պիտի տայ ընկերվարական կուսակցութեան Ազգային խորհուրդը, որ երէկ իրիկուան համար արտակարգ ժողովի հրաւիրուեցաւ։

Դժուար թէ ընկերվարականները ընդունին մասնակցութեան հրաւէրը։

Կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար երեսփոխան Փօլ Ֆօր կը յայտարարէ.

— Ես աւելի քան երբեք հակառակ եմ մասնակցութեան։ Խորհրդարանական խմբակցութեան որոշումը բացարձակապէս հակառակ է ընկերվարական համաժողովներու բանաձեւերուն եւ որոշումներուն, որոնք միայն գերագոյն օրէնք են։ Երէկ չէ, 1926ի համաժողովին չէ, այլ ընկերվարական միութենէն՝ այսինքն 24 տարիէ ի վեր, առանց թերանալու, մեր համաժողովները որոշեցին չմասնակցիլ ուրիշ խմբակցութեան մը կազմելիք դահլիճին։

Այսօր դրական պատասխան տալ՝ կը նշանակէ ուրանալ միութեան ուխտը որ կնքուեցաւ 1905ին Ժօրէսի, Վայեանի, Կէտի եւ Սամպայի շունչին տակ։ Դեռ աւելի ծանրը կայ. առիկա դրժումը պիտի ըլլայ 1920ին Թուրի մէջ բոլոր ընկերվարականներու տուած հանդիսաւոր խոստումին, այն պահուն երբ ստիպուեցան բաժնուիլ բոլշեւիկներէն։

Շնորհիւ այդ դիրքին է որ ցարդ բոլորս կրցանք կանգուն պահել ընկերվարական կուսակցութիւնը, ամրապնդել անոր հեղինակութիւնը, անոր անդամներու թիւը հասցնել 116.000ի, անոր տալ 101 երեսփոխան, 16 ծերակուտական, օրաթերթ մը եւ իր սեփական «տունը»։

Այդ դիրքին շնորհիւ է նաեւ որ կրցանք դիմադրել բոլշեւիկեան մակընթացութեան, եռ մղել զայն, եւ կրկին տեղաւորուիլ բանուորական կեդրոններու մէջ, նոյնպէս տեղ գրաւել երկրագործական աշխատաւորներու մօտ, որոնք երբեմն արմատականներուն կը յարէին։»

Ֆաշիստներու տարեդարձը

Կիրակի օր ամբողջ Իտալիոյ մէջ հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ ֆաշիստներու յաղթանակին եօթներորդ տարեդարձը։ Մասնաւորապէս Հռոմի մէջ մեծ հանդէսներ եւ ցոյցեր կատարուեցան։

Առաւօտուն ժամը 9ին Մուսոլինի զինուորական զգեստ հագած եւ ձի նստած, փայլուն սպայակոյտի մը ընկերակցութեամբ ուղղուեցաւ դէպի Կարակալլայի Ջերմուկներու փառահեղ աւերակները, ուր առաջնորդ կատարեցին Հռոմի պահակախումբին զինուորները եւ սեւ շապիկաւորներու ուժ վաշտեր։ Զօրանցքէն յետոյ, զինուորները գացին Վենետիկի հրապարակը, ուր համախմբուած էին արդէն 28,000 հռոմայեցի եւ 20,000 գաւառացի ֆաշիստներ, մարզական միութեանց անդամներ, նախկին պատերազմիկներու ընկերակցութեանց բազմաթիւ պատուիրակութիւններ, նուագախումբերով եւ հազարաւոր դրօշակներով։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՊԱՐՏՔԸ

Երուսաղէմի միաբանութենէն 10 վարդապետ եւ 13 սարկաւագ, 15 Հոկտ. թուակիր նամակ մը յանձնած են Պատրիարք Եղիշէ արքեպսկ. Դուրեանի, առնոր ուշադրութիւնը հրաւիրելով վանքին ենթարկուած ծանր պարտքերուն վրայ։ Նամակը կ'ըսէ ի մէջ այլոց.

«Միաբանութիւնս համոզում գոյացուցած է այն մասին թէ՝ պարտքը գոյացած է բացառիկ ծախքերէ զատ, անհաշիւ եւ աննախընթաց ծախքերու պատճառաւ:

«Միաբանութիւնս հասկցած եւ համոզուած է թէ այս կացութիւնը բոլորովին աննախընթաց է եւ հետեւաբար պէտք ունի բոլորովին բացառիկ դարմանումներու եւ ձեռք առնելու կտրուկ եւ ապահով միջոցներ»։

Նամակը յետոյ կը խնդրէ Պատրիարքէն արգիլել կալուածներու վաճառումը որուն ձեռնարկած է, եւ այդ կարգի քայլեր առնել միայն «ընդհ. միաբանական ժողովոյ որոշմամբ»։

Իբր դարման ալ կ'առաջարկէ.

«Միաբանական ընդհ. ժողովոյ ազատ քուէով ընտրել պարտուց բարձման յանձնաժողով մը եւ տալ անոր պարտ ու պատշաճ իրաւասութիւն: Հակառակ շարժում մը Պատ. Ցնօրէն Ժողովոյ կողմէ, կրնայ անախորժ եւ պատասխանատու կացութիւն մը ստեղծել միաբանութեան մէջ, եւ ամէն վստահութիւն վերցնել Պատ. Ցնօրէն Ժողովի վրայէն:»

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԻՃԱԿԸ

Պոլսոյ Ֆրանսերէն Սթանպուլ թերթին մէջ Էլէնի Սամիոս ստորագրութեամբ հրատարակուած է յօդուած մը՝ Էջմիածնի մասին, գրկուած Երեւանէն եւ Սեպտ. թուակիր։ Կը քաղենք քանի մը կէտեր.

«Հայկական Վատիկանի, հռչակաւոր Էջմիածնի ընդարձակ շրջափակը կը կտրենք կ'անցնինք: Մայր եկեղեցին իր աշտարակներովն ու բարձր պատերով ամրոցի մը կը նմանի: Դեռ քանի մը տարի առաջ այս ամենազօր վանքը հիմա առանց մոմի ու առանց խունկի, հետզհետէ մոռացութեան մէջ կ'իյնայ:

Կաթողիկոսը հիւանդ քաշուած իր յարկաբաժնին մէջ, ոչ ոք կ'ընդունի: Ամբողջ հարստութիւնը ձեռքէն առած են: Եպիսկոպոսներուն հասոյթի աղբիւրները կտրուած: Քանի մը հաւատարիմներ միայն մերթ ընդմերթ իրեն գինի եւ «սուճուք» կը բերեն: Սակայն փառքը լքած է զինք՝ փոքր մատուռին քով, որ Գ. դարէն մնացած հայ-վրացական արուեստի գոհար մըն է, կը բարձրանան վանքապատկան երկու շէնքեր, Մատենադարանը եւ Թանգարանը:»

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՍՊԱՌԱԶԻՆՈՒԹԻՒՆ

Խորհրդային թերթերու համաձայն, զինուորական գործարանները աւարտած են շինութիւնը 50 հրասայլերու, որոնք ապսպրուած էին արհեստակցական միութեան կեդրոնական խորհուրդին կողմէ եւ որուն փոխարժէքը վճարած էին արհեստակցական միութեանց անդամ բանուորները:

15 հրասայլ պիտի յատկացուի Լենինգրադի եւ 15 Մոսկուայի:

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹ ԿԵՂԾՈՂՆԵՐԸ

Ոստիկանութիւնը Քուրպըվուայի մէջ ձերբակալեց 30 Սերպեր, որոնք կեղծ ինքնութեան թուղթեր կը կրէին, ստացուած՝ Վալանթոնի, Սիւսի-ան-Պրիի եւ Արմոնի թաղապետութիւններէն:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԹՈՒՆԱՒՈՐ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Փարիզի խորհրդային դեսպանատան ծանօթ իրադարձութիւններն ու Լեհաստանի մէջ Չեկայի գործակալ Լամպովի խորհրդաւոր մահը անվիճելի ապացոյցներ են այն հիւանդագին եւ անհանդուրժելի մթնոլորտին, որուն մէջ կը գալարուի խորհրդային երկիրներու բնակչութիւնը:

Մինչեւ հիմա այս մթնոլորտին ծանրութիւնը այնքան ալ զգալի չէր երեւար համայնավարներու եւ իրենց պաշտօնատարներուն: Աւելի ճիշդ, այդ ուղղութեամբ եղած արտայայտութիւնները կը մնային սահմանափակ շրջանակներու մէջ՝ անծանօթ հասարակ մահկանացուներուն: Միշտ եւ ամէն առթիւ բուն ժողովուրդն էր այդ մթնոլորտի զոհը, նա էր եւ է բուն դատապարտեալը այն «բարիքներուն», որ կը շնորհուի Չեկայէն միլիոնաւորներուն, յանուն «սոցիալիզմի ամրապնդման»:

Որքան ալ հետաքրքրական ըլլան այս առթիւ շրջան բրած զրոյցներն ու խոստովանութիւնները Բեսեդովսկիի նման պատասխանատու եւ կարեւոր պաշտօնատարի մը կողմէ, կարեւորը այն է որ մեր հայրենիքն եւս դատապարտուած է շնչելու նոյն թունաւոր մթնոլորտին մէջ:

Կարեւոր է նոյնպէս այն փաստը, որ այսօր այդ երկիրներու բազմազան տագնապներու շարքին — գլխաւորաբար տնտեսական գետնի վրայ — հոգեկան տագնապը եւս կը տեւականանայ, իբրեւ սպառնալիք մարդկային բարոյականի:

Յաճախ կրկնուած է թէ «խորհրդային կարգերու ամենախոցելի կողմերէն մէկն ալ անոր ստեղծած բարոյական աննախանձելի մթնոլորտն է»:

Եւ տարաբախտաբար առիկա կը ներկայանայ, ոչ միայն իբրեւ մասնակի երեւոյթ, այլ ընդհանուր ուղղութիւն, կառավարական գիծ:

Հետեւելով օրը օրին երեւան եկող զանազան դէպքերու ընթացքին, մասնաւորաբար Հայաստանի մէջ, ինծի կը թուի թէ երկիրը իրենց տիրապետութեան տակ պահելու՝ իրենց կամքը պարտադրելու, եւ վերջապէս ժողովուրդի հոգիին մէջ թաղուած դժգոհութիւնը խեղդելու ամենակարող միջոցը այն սարսափելի, հեղձուցիչ մթնոլորտն է, որ կը ստեղծուի բուն իսկ կառավարութեան եւ համայնավար կուսակցութեան կողմէն:

Այսպէս օրինակ, առնենք սա յաւիտենական պատերազմի սպառնալիքը խորհրդային երկիրներուն դէմ, պատրաստուած դրամատիրական պետութիւններու կողմէ:

Խօսքը մասնաւորելով Հայաստանի վրայ, կը տեսնենք որ ամէն օր իրենց պաշտօնական օրկանին մէջ նորութիւն մը կայ «պատերազմի սպառնալիք»ի մասին:

Ռուսեւանգլիական բանակցութիւնները ընդհատուեցան կամ մը. առիկա բաւ «Խ. Հայաստան»ի արդէն իսկ կը նկատուի իբրեւ իրական սպառնալիք: Այս կամ այն երկրի մէջ Ռուսի մը կամ համայնավարի մը պատահական կամ անձնական շարժառիթով սպանութիւնը, ձերբակալութիւնը, կը բացատրուի արդէն իբրեւ «ազդանշան» խորհրդային երկիրներու դէմ «պատրաստուելիք պատերազմին»:

Եւ վերջապէս այն բոլոր քրէական ու քաղաքական դէպքերը, խորհրդաժողովներն ու հաւաքոյթները, որոնց մէջ հեռուէն մօտէն ակնարկ մը, խօսք մը կայ խորհրդային երկիրներու մասին, մեր երկրի վարիչներու կողմէն կը ներկայացուին իբրեւ «անխուսափելի պատերազմական նշաններ»: Երբ ամբողջ աշխարհի կառավարութիւնները, իրենց ժողովուրդներու խաղաղասիրական զգացումներու ճնշման տակ, արիւն քրտինքի մէջ, միջոցներ կը խորհին խաղաղութեան տեւականացման համար, երբ աւելի քան երբ եւէ պատերազմը իբրեւ միջոց ազգերու արտաքին վէճերու լուծման՝ կը դատապարտուի ամենապահպանողական երկիրներու կողմէ իսկ, «Խ. Հայաստանի վարիչները իրենց ընկերներուն հետ, մեծ ճիգեր կը թափեն համոզելու համար իրենց դժբախտ քաղաքացիները, թէ այդ բոլորը ոչ այլ ինչ են եթէ ոչ «միացեալ ճակատ խորհրդային երկիրներու դէմ...:»

Ի՞նչ բարիք այս յաւիտենական առասպելներէն:

Առաջին առթիւ այն, որ խորհրդային երկիրներու ժողովուրդները, ընդունելով որոշ չափով իբրեւ ճշմարտութիւն իրենց հրամցուած «պատերազմական սպառնալիք»ները, կամայ ակամայ կը ստիպուին խորհելու ամէն բանէ առաջ երկրի, որ ըսել է իրենցինքնապաշտպանութեան մասին: Եւ մանաւանդ հայութիւնը, Հայաստանի դժբախտ ժողովուրդը, որ այնքան շատ տանջուած եւ տառապած է երկարատեւ պատերազմներէն:

Արտաքին սպառնալիքի հետեւանքով ստեղծուած այս ինքնապաշտպանութեան բնազդը, որքան ալ իր խորքին մէջ արհեստական ըլլայ, կ'ապահովէ խորհրդային կարգերու տեւականութիւնը, սպաննելով միաժամանակ այդ նոյն կարգերուն ենթակայ ժողովուրդներու մէջ մտքի առողջութիւնը, պարզատեսութիւնը եւ ինքնաքննադատութիւնը:

Անգամ մը հանրային միտքը այս վտանգաւոր ուղիներէն առաջնորդուելով դալ ձեւելով ան քիչ մը չափէն աւելի կրաւորական, այլեւս կը սկսի ուրիշ գործողութիւն մը:

Այս անգամ պաշտօնական եւ անպաշտօն թալան եւ բռնի կողոպուտը, յանուն երկրի «ինքնապաշտպանութեան ամրապնդման»: Եւ համայնավարական իւրայատուկ ձեւերով ժողովուրդի լումաներով, յաճախ անոնց վերջին սանթիմներով կը շինուին օդանաւեր, խորտակիչ հրասայլեր:

Հարկ չկայ երկարելու այս շարքը, քննելու համար հարցը զանազան ուղղութիւններով: Այս մէկ հատիկ օրինակը, իբրեւ ամենաանմեղ եւ սովորական դէպք տեսանք արդէն թէ ինչպիսի մթնոլորտ կը ստեղծէ:

Ըսի արդէն, որ այս կացութիւնը համայնավարութեան բնական արտադրութիւնն է, ուժը անոր գոյութեան: Անոնք թունաւորելով իրենց երկրի առողջ մթնոլորտը, կը յաջողին ժողովուրդը դարձնել անզօր եւ կրաւորական: Միեւնոյն ժամանակ կ'ապահովեն իրենց պետական միշտ աղքատ նիւթական միջոցները, եւ մասնաւորաբար կը զինեն կարմիր բանակը, եւ այս բոլորը ժողովրդի հաշուին:

Եւ սակայն ամէն բանի սահման կայ: Որքան ալ ճնշիչ դառնայ մթնոլորտը, որքան ալ արհեստականօրէն մեռցուի ժողովուրդներու առողջ բնազդը, որքան ալ միջոցներ խորհուին ժողովուրդը անկամ մեքենայ դարձնելու, զանազան առասպելներով, այլանդակութիւններով, եւ ընդվզեցուցիչ միջոցներով, դժուար թէ յաջողին ապահովել իրենց տեւականութիւնը: Ուժ մը առանց բարոյական յենարաններու, սուտի, կեղծիքի եւ անբարոյականութեան վրայ կոթնած իշխանութիւն մը դատապարտուած է մեռնելու:

Այս է բնական օրէնքը աշխարհին, հետեւաբար անխուսափելի նաեւ խորհրդային կարգերուն համար:

Բեսեդովսկիներու եւ Փանայիթ Աթրաթեններու ելոյթներն ալ այդ կ'ապացուցանեն:

Ս. ԹԸԹՈՒԼ

Հ. Յ. Դ. ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԻՐ ԿԱՏԱՐԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Սեփ. Թղթ.).— Առանց շողշողուն, բայց անիրագործելի ծրագիրներու, առանց նորերու յատուկ ինքնահաւանութեան, նոյնիսկ առանց արդար ինքնագովութեան, լուռ ու մունջ աշխատելով, Մարսէյլի Պատանեկան Միութիւնը ջանացած է իր համեստ միջոցներով եւ իր կարողութեան սահմանին մէջ, օգտակար ըլլալ հայ հասարակութեան, ինքզինք նուիրելով մասնաւորաբար մեր մատաղ սերունդի մտաւոր-քաղաքական պատրաստութեան:

Պատ. Միութիւնը, ըլլալով բացառաբար մեր դժբախտ սերունդի կազմակերպութիւնը, հարազատ արտայայտիչը այդ սերունդի ձգտումներուն եւ տենչանքներուն, շատեր արաբական լայնածաւալ անապատներու մէջ կորսնցուցած իրենց ծնողներն ու հարազատները, ճաշակած կեանքի եւ թշուառութեան բոլոր դառնութիւնները, բնական է որ աւելի քան ոեւէ այլ կազմակերպութիւն, անոր անդամները պիտի մտածէին իրենց անցեալին բախտակից եւ այսօրուան հասակակից սերունդի մասին:

Արդարեւ, Մարսէյլի մէջ, ուրիշ ոեւէ կազմակերպութենէ աւելի Պատ. Միութիւնը լծուած է այս կենսական գործին:

Հաւատարիմ իրենց պատմական կոչումին եւ մեր դարաւոր ու արիւնոտ պատմութենէն իրենց աւանդ մնացած ժառանգութեան, անոնք համեստօրէն կը ձգտին վառ պահել ազգային ոգին, ոգեւորուիլ եւ ոգեւորել հայրենազուրկ բազմութիւնները հայրենիքի եւ անկախութեան գաղափարով, մեր անցեալ արժէքներու եւ հին ու նոր գրականութեան հանդէպ հիացումի հրաւիրել այս մատաղահաս հոգիները, անաղարտ պահել հայրենի աւանդութիւնները եւ բոլոր հին ու նոր Վահագններու, ժողովրդական խիզախ հերոսներու եւ անզուգական գործիչներու յիշատակը:

Վերջապէս, անոնք կ'ուզեն ըլլալ այն Վեստեան կոյսերը որոնք իրենց կեանքի գնով պարտականութիւն ունէին եւ ուխտած էին վառ պահել նուիրական եւ աստուածային խարոյկը:

Ներկայ վհատեցուցիչ եւ մռայլ օրերուն, այս սերունդը պիտի ջանայ վառ պահել Հայ Ազատութեան կրակը. պիտի ջանայ չմոռնալ այն ինչ որ հիներէն կուգայ, ինչ որ հիները ժառանգ ձգեցին նորերուն:

Այս առաջադրութեամբ, անոնք քով քովի կուգան, կը կազմեն միութիւններ, կը սարքեն դասախօսութիւններ եւ վիճաբանութիւններ ազգային կարեւոր դէպքերու եւ դէմքերու մասին: Իրենց գիտական պաշարը աւելցնելու եւ մտաւոր-հանրային հորիզոնները ընդլայնելու մտադրութեամբ կը հիմնեն Գրադարան-Ընթերցարաններ, նաեւ հայ հասարակութիւնը մասնակից ընելու նախանձախնդրութեամբ:

Համաշխարհային պատերազմի ընթացքին ազգովին կրած մեր աղէտի պատճառաւ, զըրկուած նոյնիսկ տարրական կրթութենէ, այս դժբախտ սերունդը երբ աչքերը բացաւ աշխարհի արեւին՝ հայրենական յարկի եւ ծնողական գուրգուրանքի, փաղաքշանքի փոխան, ինքզինքը գտաւ օտարի դրան առջեւ եւ ենթակայ Թուրքին խուժդուժ ու դաժան նայուածքին: Իսկ դպրոցի եւ ուսուցչի փոխարէն ունեցաւ անապատներու լայնածիր տարածութիւններ: Այժմ կ'ուզեն դարմանել Թուրքի սուրին ու եաթաղանին ձգած աւերը:

Այնպիսիներուն համար, որոնց հոգիներուն խորը կայ ձըգտում եւ սրտերուն մէջ եռանդ յառաջդիմելու, միշտ աւելին սորվելու, պատանեկան միութիւնը իր կազմակերպած դասախօսութիւններով, վիճաբանական ժողովներով, թերթերով եւ նոր գրադարանով, կարելի է ըսել եղած է լուսատու փարոս մը:

Մեր պատանիներուն նպատակը եղած է նախ սորվիլ եւ ապա սորվեցնել նաեւ ուրիշներու: Բացի զուտ ընկերական ժողովներէ, հանրութեան համար տուած է շարք մը հաւաքոյթներ, դասախօսութիւններ եւ վիճաբանութիւններ նուիրուած քաղաքական, ընկերային, գիտական եւ գրական խնդիրներու: «Յառաջ»ի սուղ էջերը չեն թոյլատրեր մանրամասնել այդ շարքը: Յիշենք փիլիսոփայութեան վարդապետ Աշոտ Պասպարեանի տուած դասախօսութիւններու երկար շարքը՝ Հ. Յ. Դ. ծրագրի մեկնաբանութեան եւ հայկական շարժման նախապատմութեան մասին: Յարգելի փրոֆէսէօրը դասախօսած է նաեւ «Ազգութեան գաղափարը տեսական հիմնաւորման» եւ «Անհատական զարգացման» մասին: Առանձնայատուկ տեղ կը գրաւեն նոյնպէս գրական երկու արժէքաւոր դասախօսութիւններ, երկու գրական վաստակաւորներու՝ Դ. Վարուժանի եւ Ա. Եարճանեանի (Սիամանթօ) մասին, բանաստեղծ Աճարեանի կողմէ:

Շաբաթը մէկ անգամ, իւրաքանչիւր հինգշաբթի օրերը, ունեցած են վիճաբանութիւններ եւ դասախօսութիւններ, Պատանեկան Միութեան անդամներու կողմէ՝ նուիրուած յեղափոխական դէմքերու եւ ազգային զանազան դէպքերու:

Դասախօսութիւնները որոնք ընդհատուած էին ամառուան տաքերուն պատճառաւ, շուտով կը վերսկսին, աւելի հետեւողական եւ հետաքրքրական նիւթերով: Դասախօսելու համար նկատի առնուած են քաղաքիս բոլոր մտաւորական կարեւոր ուժերը: Կը յուսանք որ հասարակութիւնը իր ջերմ հետաքրքրութեամբ պիտի արդիւնաւորէ զանոնք:

Սակայն, Պատ. Միութեան ամէնէն արժէքաւոր ձեռնարկը, որ տեւական եւ միայուն արժէք կը ներկայացնէ, իմ կարծիքով, իր գրադարանն է՝ ձեռնարկ մը որուն յաջողութեան համար պէտք է յարատեւ ու հետեւողական աշխատանք եւ անսպառ եռանդ, մանաւանդ նկատի առնելով նիւթական անձկութիւնը:

Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան գրադարանը իր կանոնաւորութեամբ, բազմակողմանի երկերով եւ համեմատական ճոխութեամբ, միակն է Մարսէյլի մէջ: Գրադարանը ունի 615 հատոր գիրքեր, հայ արժէքաւոր գրողներէ եւ թարգմանութիւններ՝ օտար հեղինակներէ: Այս թիւէն հարիւր չորս 104) հատորը առնուած է երեք ընկերներէ, առժամապէս գործածելու պայմանով, 191 հատորը գնուած է Միութեան սեփական միջոցներով այս վերջին երկու տարիներու ընթացքին, իսկ մնացեալ 320 հատորը գոյացած է նուիրատուութիւններէ: Մօտաւորապէս երկու հազար (2000) ֆրանք արժողութեամբ ապսպրանք եւս պիտի կատարուի, որով, գիրքերու ընդհանուր թիւը զգալապէս կը բարձրանայ: Մօտաւոր եւ միջին հաշիւով, եթէ իւրաքանչիւր գիրքը ընդունինք 15 ֆրանք, Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւնը ներկայիս իր գրադարանին մէջ ունի 10.000 Ֆր.ի մօտ գիրք:

Գրադարանի կազմակերպութեան սկզբնական քայլը առնուած է, առժամապէս տրամադրելի գիրքեր գտնելով: Այս պայմանով գտած ենք երեք ընկերներ որոնք տրամադրած են հարիւր չորս գիրքեր եւ որ տակաւին կը մնան մեր տրամադրութեան տակ:

Բացի այդ նամակներ գրուեցան ծանօթ մտաւորականներու եւ ազգային զանազան կազմակերպութիւններու, խնդրելով որ բարի ըլլան իրենց հեղինակութիւններէն կամ տրամադրելի գիրքերէն մէկ մէկ օրինակ նուիրելու, Պատանեկան Միութեան գրադարանին: Հաճոյքով պէտք է յայտնել որ ընկ. Ա. Ահարոնեան, Կ. Մեհեան, Տոքթ. Թագւորեան եւ հանգուցեալ Եղիշէ եպ. Չիլինկիրեան սիրով պատասխանած են այս դիմումին իրենց երկերէն նուէրներ ղրկելով: Իսկ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ժընեւի Տան Վարչութենէն ստացուած է 37 օրինակ Դաշնակցութեան նախապատմական հրատարակութիւններէն եւ «Դրօշակ»ի նախապատերազմեան լրիւ հաւաքածոն:

Նուիրատուութիւններու շարունակուած է Մարսէյլի մէջ եւս, որուն արդիւնքը չափազանց արդիւնաւոր եղած է: Այս յաջողութիւնը կը պարտինք այն մեծ հմայքին եւ ժողովրդականութեան զոր Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութիւնը եւ առհասարակ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը վայելեն Մարսէյլահայ աշխատաւորութեան եւ հոծ զանգուածներու մէջ:

Իր սեփական միջոցներով, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պատանեկան Միութիւնը, երկու տարուան մէջ, միայն գիրքերու գնման յատկացուցած է 5000 ֆրանքի մօտ գումար մը: Իսկ կազմողչէք, ճանապարհածախս եւ յարակից ծախքերը եթէ հաշուելու ըլլանք, այս գումարը կ'անցնի 6500 ֆրանքը:

Գրադարանի դուռները բաց են հասարակութեան առջեւ առանց խտրութեան: Կրնան օգտուիլ բոլոր այն հայրենակիցները որոնք փափաք ունին ընթերցանութեան: Վճարումի պայմանական սակն է մէկ ֆրանք շաբաթական: Իսկ անկարող պատանիներ ձրիաբար կրնան իրենց հոգեկան-մտաւոր պահանջը գոհացնել:

Գրադարանի կողքին կայ նաեւ ընթերցարանի բաժին մը, ուր հանրութեան տրամադրութեան տակ դրուած են 15է աւելի հայերէն կարեւոր թերթեր, պարբերականներ եւ ամսագիրներ: Թանկագին պատեհութիւն մը բոլոր անոնց, որոնք հայ անցեալ գրականութեան հետ կ'ուզեն նաեւ ծանօթանալ այսօրուան գրականութեան:

Այս համառօտ տեղեկութիւնները հաղորդելով, մեր նպատակն է թելադրել այն բոլոր բախտազուրկ պատանիներուն, որոնք յանձնուած են կեանքի կլանող յորձանքին, որմէ տանեն այդ միութեան մէջ եւ հաւաքական ճիգերով կարենան դիմադրաւել ուծացման, այլասերման ահաւոր վտանգին, մինչեւ որ երջանիկ օր մը կը դառնանք մեր սեփական երկիրը:

Տ. ԱՐԱՄԱՆԻ

ՕԴԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՎ

Անուրանալի է թէ իբրեւ փոխադրութեան միջոց, օդանաւով ճամբորդութիւնը տարուէ տարի կը զարգանայ: Ահա փաստ մը եւս: Յուլիսին Պուռժէի կայանէն մեկնած են կամ հոն հասած 1307 օդանաւեր փոխադրելով 6538 ճամբորդներ եւ 251900 քիլօ բեռ: Նոյնպէս օգոստոսի եւ սեպտեմբերի մէջ: երեք ամսուան ընթացքին Պուռժէի մէջ, 20000 ճամբորդներու անցագիրերը քննուած են:

"ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ Օր... ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՓԱՐԻԶ, — 14 Հոկտ... (Սեփ. Թղթ.).— Առաջնորդա... Հայոց Առաջնորդարանի նախ... ձեռնութեամբ եւ ազգային ... րողներու մասնակցութեամբ ... 13ին, կիրակի կէսօրին, Երամ... թատերասրահին մէջ կատար... ցաւ «Հայ Մշակոյթի Օ...» նուիրուած հանդէսը: Պատար... յետոյ, Մայր եկեղեցւոյ ... կատարուեցաւ հոգեհանգս... Թարգմանչացեւ բոլոր հանգ... գրական գործիչներու յիշատա... Որոշեալ ժամուն Հայոց ... նորդն ու քահանայից ... ազգային, կրթական եւ կուս... ցական մարմինները, խումբեր... երկսեռ ժողովուրդ եւ ... տութիւն մտան սրահը, որ ... դարուած էր ազգային եւ ... կան բազմաթիւ դէմքերու ... ծաղիկ պսակներով:

Հանդէսը բացուեցաւ ... Հայրենիք»ով, զոր երգեց ... րոնական դպրոցի քառաձայ... ցեցիկ խումբը, լարաւոր ... գախումբի մասնակցութեամբ ... Պ. Լեւոն Պրիգորեանի ղեկավ... րութեամբ: Աւուր պատշաճի ... տասխանութիւններէն յետոյ ... Յովսէփ Եփ Յովսէփեան հայր... կարծ սակայն բանախօսութեամբ ... բնորոշեց «Հայ Մշակոյթի Օ... ուան արժէքն ու նշանակութիւ... շեշտելով

— «Այս տօնը իր մէջ ... փակում է, ոչ միայն Ս... թարգմանիչներն ու մատենագ... ները, ոչ միայն Արծաթի ... քերթողներն ու գեղական դէմ... րը, այլ եւ հայ գրականութեա... 19րդ դարի վերածնութիւնը ... տող բազմաթիւ գրական գործ... ներ եւ դէմքեր, որոնց միջ... են նաեւ ներկայ շրջանի ... այն գործիչները, որոնք ... գրականութեան եւ գեղարուե... զանազան ճիւղերում ... շարունակ աշխատել ու բարգ... պահել Հայ Մշակոյթը. ... քաղաքակրթութիւնը: Այս ... ու տօնը համազգային ... ղաքակրթական մեծ տօն է, ... պէտք է իւրաքանչիւր հայ ... հատ յարգանքով եւ պատկառ... քով մտնենայ»:

Պ. Յովակ Առաքելեան ... ներկայացուց հայ քաղաքակր... թութեան արժէքն ու ... թիւնը, Հայ Մշակոյթի ... մեր ազգային գոյութեան ... պահպանութեան մէջ:

— Հայ ժողովուրդը ... ծաղիկի նման միշտ իր ... դէպի արեւ, դէպի լոյսն ... ձնում, դէպի մտաւոր ու ... քաղաքակրթական ասպարէզն ... մում, որով եւ կարողացել է ... տել իր զուտ ազգային, ... կան մշակոյթը, որին Եւրոպա... անգամ պատկառանքով են ... նում»:

Առաջնորդ Սրբազան ... ներկայացուց Հայաստանի ... շրջանը (412 թուէն ... հայ ժողովուրդը ... գրականութիւն եւ ... ասորերէն ու պարսկերէն ... րով կը կարդար ու կը գրէր ... տեղ եկան Սահակ Պարթ... րապետ ու Վռամշապուհ ... գաւորը, որոնք Ցարօնացի ... րով Մաշտոց վարդապետի ... ու թիկունք հանդիսացան ... վերջոյ այդ հանճարեղ ... պետը կրցաւ կերտել մեր ... յին այբուբենը, որ դարձա... մեծամեծ ու անսասան ... քարը հայ ազգի ... Ե. դարից մինչեւ այժմ ... գրականութեան եւ գեղար...

...ին ծառայել են հազարաւոր գործիչներ եւ գէմքեր, հոգեւորական [illegible] աշխարհական, միակ նպատակ [illegible]նելով փաշել, պահպանել մեր [illegible]գային գոյութիւնը որի ամե[illegible] ազգականներից մէկն էլ եղել [illegible] մեր հրաշալի եւ փառաւոր հայ [illegible] Մակայն, գո՛ւք երի[illegible]րդներդ, արդեօք հարազատ [illegible]անդներ եւ աւանդապահներ ըն [illegible] այդ երախտաւոր գործիչներին, [illegible] գարերի արիւն արցունքի [illegible] անպատում տառապանքի մէջն [illegible]ած կարողացան կանգուն պա[illegible] հայ Եշխոյթի եւ քաղա[illegible]ակրթութեան հոյակապ շէնքը: [illegible] հարցի պատասխանը թող ամէն [illegible] իր հոգում, սրտում տայ [illegible] ինչ է մնում մեզ, եթէ ոչ [illegible] էլ պահենք, պահպանենք [illegible] ազգային Եշխոյթի եւ քա[illegible]ակրթութեան թանկագին յի[illegible]ակները, գարկ տանք մեր [illegible]թային ձեռնարկներին: Այս [illegible] հասնելու համար առաջին առթիւ իսկ բարձր [illegible] հայ ազգային դպրոցի [illegible] ու արժէքը եւ գիտ[illegible] որ միայն գուտ հայկական [illegible]ային հարազատ դաստիարակութեամբ սնած, դարգացած նոր [illegible] կարող է դառնալ ժա[illegible] ու աւանդապահը հայ [illegible] եւ քաղաքակրթութեան օրուան եւ տօնին:

[illegible] առաջնորդը յանդիմանութեան խօսք եր ուղղեց այն ծընողներուն, որոնք քանի մը թուման աւելի թոշակ չվճարելու համար ազգային դպրոցներուն, իրենց զաւակները գրկեցին օտար դպրոցներ, մինչդեռ այդ նոյն ծնողները տասնապատիկ թումանններ հաճոյքի համար ծախսեր են: [illegible] նաեւ, որ ծնողներէն ո[illegible] մեր ազգային դպրոցներէն [illegible] պահանջեն օտար լեզուներու [illegible] տիրապետումը՝ աշա[illegible]ներու կողմէ, ինչ որ անհնար [illegible] միջնակարգ ազգային դպրոցը [illegible] այն, ինչ որ ընդունուած [illegible] կը տրամադրէ: Հայ ազգային դպրոցները աշակերտներուն [illegible] տան միայն հայկական, [illegible] դաստիարակութիւն, գիտա[illegible] անհատներ եւ ճշմարիտ հա[illegible] հայրենասէր եւ ազգասէր [illegible]:

[illegible] խումբը երգեց [illegible], «Միրուն Աւանիկս», [illegible] մասնակցութեամբ Օր. [illegible] Մարգարեան երգեց «Մայր [illegible]»: Ազգային դպրոցներու երկսեռ աշակերտները աւուր [illegible] գեղեցիկ արտասանութիւններ ըրին: Հանդէսը վերջացաւ [illegible] մէկին եւ ժողովուրդը հե[illegible] գոհ տպաւորութեամբ:

ՄԱՍԻՍ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՊՐՈՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

ՊՐՈՒՍԷԼ, 24 Հոկտ.— Պրիւսէլի Հայ Ակումբին մէջ տեղի ունեցաւ Տէր եւ Տիկ. Հայկ Արծիւ, երգահանդէսը, ի ներկայութեան բազմաթիւ հայրենակիցներու:

Պ. Արծիւ՝ յաջողապէս երգեց հայերէն եւ ռուսերէն ժողովրդական երգեր, իսկ Տիկ. Արծիւ, սոփրանօ, մեներգեց հայերէն երգեր, ինչպէս նաեւ օփերայի դժուարին կտորներ, իտալերէն լեզուով:

Տիկ. Արծիւ իր հնչուն ու քաղցրալուր ձայնով փայլուն ապագայ կը խոստանայ: Բազդատաբար կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ, ան յաջողած է իւրացնել եւրոպական դժուարին կտորները: Եթէ նիւթապէս քաջալերութիւն գտնէ, Փարիզի մէջ յառաջիկային իր տալիք երգահանդէսէն յետոյ, կը խորհի իտալիա մեկնիլ, կատարելագործելու համար իր երաժշտական ուսումը:

Երգահանդէսը իր ամբողջութեան մէջ գնահատելի յաջողութիւն մը ունեցաւ եւ խանդավառութիւն ստեղծեց գաղութիս մէջ:

Այս առթիւ շնորհաւորելի են ջանքերը Տիկ. Տէր Ազարեանի, որ առիթը չի փախցներ քաջալերելու գաղութս այցելող հայ արուեստագէտները, ինչպէս եւ Ակումբի վարչութիւնը, որ սիրայօժար տրամադրած էր սրահները:

Հ. Տէրոսկի

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած Խորհրդ. Մամուլէն)

«ՄԱՐԳԱՐԻՏ» ՍԽԱԼԸ

Այս խորագրով Թղթակցութեան մը մէջ կը կարդանք («Պրոլետար», 17 սեպտ.):

Գանձակի շրջանի, Զարդախլըի Ա աստիճանի դպրոցին դասատուն է Արմենակ Մարգարեանը. չենք կարող ըսել, որ նա պարտաճանաչ չէ, բայց ի՞նչ ընենք որ սոցիալապէս եւ թէ իդէոլոգիապէս անհարազատ է խորհրդային աշխատանքային դպրոցի համար: Ան ժամանակին Դաշնակցութեան լիտրներու հետ զբաժակ բաշխած է:

Մարգարեանը սովոր է «գոյն» ըլլալ արիւն թափելու մէջ: Ուսուցչանոցին մէջ, աշակերտներու ներկայութեամբ, ան արիւնը գլուխն առած, երկաթէ հաստ գաւազանով, յարձակում կը գործէ բատկոմի ներկայացուցիչ, գիւղերիտդպրոցի անտեսավար Վ. Հէ Ստեփանեանի վրայ գայն «շանտաժ» ընելու նպատակով:

1925-26 թուականին Մարգարեանը դպրոցի գրադարանին կը նուիրէ մեծ քանակով դաշնակցական գրականութիւն, հետն ալ լիտրներու հերոսական կռիւներու մէկ ալբոմը: Ուսուցիչներն ալ մեծ հետաքրքրութեամբ կը թղթատեն այդ ալբոմը, վերջն այդ գրականութիւնը կ՚ուղարկուի Շամխորի գաւառի Չեկայի տրամադրութեան տակ գրուելու:

Արմենակ Մարգարեանի մասին «Պրոլետար»ի էջերուն մէջ ալ գրուած էր. գիւղ եկած այդ օրուան բոլոր համարները Արմենակ ու իր ընկերները կը հաւաքեն որպէսզի գիւղացիները չկարդան:

Գիւղերիտդպրոցի շէնքը կառուցելու համար ծախս նախատեսուած է 30 հազար րուբլի, բայց մեզ կը թուի թէ կարելի է 5 հազար ծախսել Մարգարեանի տան վերանորոգման վրայ եւ այդ շէնքը գրաւել ու յատկացնել դպրոցին:

Գանձակի լուսբաժինը պիտի իմանայ, թէ ո՞վ է որ Զարդախլըի մէջ մանուկ սերունդը կը կրթէ:

Իդէոլոգիապէս անհարազատ Մարգարեաններուն պէտք է գոյց տալ իրենց տեղը:

Գանդուխտ

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հայաստանի հիւանդանոցային տնտեսութիւնները սկսած են զարգանալ 1928էն առաջին: 1926 յունուարին, ընդամէնը Հայաստանի մէջ կար 6 հիւանդանոցային տնտեսութիւններ. իսկ այսօր այդ թիւը բարձրացած է 245ի, որուն մէջ կը մտնեն 6293 միութիւններ, 26364 գիւղացի անդամներով:

Այս տնտեսութիւններու 40 տոկոսը կը գտնուի դաշտային շրջաններու մէջ, իսկ մնացեալը լեռնային շրջաններուն մէջ.

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մինչեւ յուլիսի 1ը Բամպակ Միութեան կապուած ընկերակցութիւններու թիւն եղած է 12, 11 [illegible] անդամներով Այգեգործական՝ 29 ընկերութիւններ՝ 9310 անդամներով, կաթնատնտեսական, 93 ընկերութիւններ 9400 անդամներով: Շերամապածական՝ 4 ընկերութիւններ 1812 անդամներով: Ծխախոտական՝ 6 ընկերութիւններ: Մեղուաբուծական՝ 10 ընկերութիւններ՝ 1657 անդամներով: Վարկային ընկերութիւնները՝ 41 որոնց կը մասնակցին 49115 անդամներ:

ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ ԿԱՌՈՅՑՈՒՄ

Կառուցուելիք ազօթային պարարտանիւթերու գործարանի նախագիծը հաստատուած է Խ. Մի յատուկ մարմնին կողմէ: 1929-30ի սկզբնական աշխատանքներուն համար յատկացուած է 1800 հազար րուբլի:

ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՊԱՐԱՐՏԱՑՄԱՆ ՓՈՐՁԵՐ

Հանքային պարարտացման անցեալ տարուան փորձերը, որ կատարուեցան Երեւանի, Լենինականի, եւ Էջմիածնի մէջ, ցոյց են տուած որ փորձուած հողամասերը ամէնէն աւելի պէտք ունին ազօթային պարարտանիւթի. ֆոսֆատային պարարտանիւթը տեղ տեղ տուած է բերքի որոշ յաւելում: 1928 աշնանացան ցորենի փորձերը, որոնց արդիւնքը նոր ստացուած է, ցոյց կուտայ որ ազօթային պարարտանիւթը նոյնպէս, մեծ չափով կը բարձրացնէ աշնանացան ցորենի բերքը:

Ներկայիս փորձեր կը կատարուին աւելի մեծ չափերով աշնանացան ցորենի հողերուն վրայ Երեւանի, Լենինականի, Էջմիածնի, Նոր Պայազիտի, Լոռի-Փամբակի գաւառներուն մէջ:

Այս տարի, գարնան կատարուած բամպակի, ծխախոտի եւ ճակնդեղի ցանքերու հողի պարարտացման փորձերու արդիւնքները դեռ չեն պարզուած:

ԲԱՄՊԱԿԻ ՍԵՐՄՆԱԲՈՒԾՈՒՄ

Լաւ որակէ բամպակի սերմեր հասցնելու համար, Բամպակի միութիւնը ծրագրած է յառաջիկայ տարուընէ սկսեալ Հայաստանի մէջ հիմք դնել բամպակի սերմնաբուծութեան աշխատանքներու 1500-2000 հեկտար տարածութեան վրայ:

Առ այժմ նկատի առնուած է երկու հողամաս՝ մէկը Սարդարապատի շրջանին մէջ Լուկաշէնի կից հողերը, որ 1931-32էն սկսեալ պիտի նորոգուին Սարդարապատի նոր ջրանցքով իսկ միւսը Վէտիի շրջանին մէջ՝ Շթաղլըի եւ Եուվայի միջեւ գտնուող մասամբ ոռոգուած եւ մասամբ դեռ անջրդի հողերը որոնց ոռոգումը կապուած է Ղաբրու ոռոգման հետ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն,

ՆՈՐ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ

Թուրքիոյ 1930ի ելմտացոյցը, որուն քննութիւնը աւարտած է, հետեւեալ ձեւով բաժնուած է.—

Հանրապետութեան նախագահութիւն՝ 314,774 ոսկի:

Հաշուակալութեան դիւան՝ 584,000:

Վարչապետութիւն՝ 876,000:

Պետական Խորհուրդ՝ 229 հազար:

Վիճակագրութեան ընդհանուր տնօրէնութիւն՝ 75,000:

Կրօնական գործերու տեսչութիւն՝ 1,667,000:

Ելմտական գործավարութիւն՝ 15,042,000:

Հանրային պարտքեր՝ 32 միլիոն 182,000:

Մաքսային վարչութիւն՝ 4 միլիոն 450,000:

Կալուածահամարի վարչութիւն՝ 3,347,000:

Ներքին գործավարութիւն՝ 4 միլիոն 81,000:

Թղթատարական եւ հեռագրական ընդհանուր տնօրէնութիւն՝ 5,970,000:

Ընդհ. ապահովութեան տնօրէնութիւն՝ 4,529,000:

Ոստիկան զինուորներու ընդհ. հրամանատարութիւն՝ 8 միլիոն 555,000:

Գաղթականներու զետեղման եւ փոխանակութեան գործին՝ 1,460,000:

Արտաքին գործավարութիւն՝ 3,880,000:

Մամուլի ընդհանուր տնօրէնութիւն՝ 442,000:

Առողջապահական եւ ընկերային օժանդակութեան գործավարութիւն՝ 4,400,000:

Դատական գործավարութիւն՝ 7,252,000:

Կրթական գործավարութիւն՝ 8,100,000:

Հանրօգուտ շինութեանց գործավարութիւն՝ 33,750,000:

Տնտեսական գործավարութիւն՝ 8,351,000:

Նաւահանգիստներու վարչութիւն՝ 297,000:

Ազգ. Պաշտպանութեան գործավարութիւն(բանակ)՝ 56,000000

Օդային գործերու՝ 41,215,000:

Պատերազմական շինութեանց՝ 4,842,000:

Բարտէզներու դիւանի՝ 681,000:

Ընդհ. գումար՝ 222,058,483 ոսկի:

Հասոյթներու գումարն է 222ուկէս միլիոն ոսկի:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊ

Անգլիական ոսկին Հոկտ. 21ին աննախընթաց բարձրացում մը ունեցաւ Պոլսոյ սակարանին մէջ. 1031.75ով բացուեցաւ եւ մինչեւ 1041 ղրշ բարձրացաւ: Այս յարատեւ յաւելման մասին Սակարանի վարչութիւնը բացատրութիւններ ղրկեց Էնգիւրի: Ելմտական գործավարը միջոցներ ձեռք պիտի առնէ կասեցնելու համար բարձրացումը եւ Գործավարներու Խորհուրդին առջեւ բացատրութիւններ պիտի տայ այս խնդրին շուրջ: Դրամատուններն ալ ամէն ջանք կը թափեն բարձրացումը արգիլելու համար: Այս պատճառով որոշած են ոսկին չծախել այլեւս:

ԹԱՐԻՒՂԻ ՀԱՆՔԵՐ

Շարքէօյի, Միւրէֆթէի եւ շրջակայքին մէջ քարիւղի շատ հարուստ հորեր գտնուած են: Կատարուած հետազօտութիւններ նպաստաւոր արդիւնք տուած ըլլալով. հորերը շահագործելու մենաշնորհ տրուած է Նախկին Խարպ Ակադեմիոյ Հիլմի փաշայի:

Ապպաս Հիլմի փաշա, հանքերը բանեցնելու համար պէտք եղած մեքենաներն ու գործիքները ապսպրած եւ շինութեանց սկսած է յիշեալ վայրերուն մէջ:

ԼՔՈՒԱԾ ԵՐԱԽԱՆԵՐ

Քաղաքապետութիւնը որոշած է երախաներու ապաստանարան մը հիմնել Պոլսոյ Թրքաշատ մէկ թաղին մէջ: Մանկապաշտպան Միութիւնն ալ, իր կարգին, ծրագրած է 500 անկողիննոց նման հաստատութիւն մը բանալ: Երկու շէնքերն ալ արդիական բոլոր յարմարութիւնները պիտի ունենան:

Մասնաւոր մութ սենեակ մը պիտի գտնուի, ուր պիտի կարենան մանել իրենց երախան լքել ուզող օրինաւոր թէ ապօրինի մայրեր, առանց օ եւ է մէկէն տեսնուելու: Երախան պիտի դրուի զսպանակաւոր վերելակի մը վրայ, որ ողեկը քովի սենեակը պիտի փոխադրէ: Երախան լքող մայրը նոյն վերելակին միջոցաւ թիւ մը պիտի ստանայ, որուն շնորհիւ տարիներ վերջն ալ պիտի կարենայ իր զաւակը գտնել:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.—Լիոնի մէջ շատ մը մարզականմիութիւններ կազմուեցան 1924էն ի վեր: Բայց զանազան անհասկացողութիւններու՝ պատճառաւ, հազիւ քանի մը ամսուան գործունէութեան տակ շրջան ունեցան եւ դադրեցան: Բայց Լիոնահայ Ֆութպոլի Մարզական Միութիւնս, բաղկացած 16 գիտակից մարզիկներէ, չյուսահատեցաւ իր ձեռնարկներուն մէջ եւ միշտ յարատեւեց ու լուռ գործեց իր միջոցներով միշտ ունեցաւ բոլոր մարզական գոյքերն ու գաշտը եւ շարունակեց իր նուիրական գործը թողլով մեծ տպաւորութիւններ ֆրանսական շրջանակներու քով: Հպարտ ենք յայտարարելու որ արդէն մեծ ժողովրդականութիւն մը կը վայելենք օտարներու մէջ:

Միութիւնս կազմուելէն ի վեր կատարած է 26 մրցումներ թէ քաղաքիս եւ թէ հեռու տեղերու զօրաւոր խումբերու հետ: Բացի հինգ պարտութիւններէ միշտ յաղթական դուրս եկած է եւ ֆրանսական թերթերը արձանագրած են մեր յաղթանակները:

Ափսոսանօք մենք ալ պիտի ծանոթացնենք մեր գործունէութիւնը թերթերու միջոցաւ մեր մարզական գործունէութիւնը: Փափաքելի պիտի ըլլար որ հայ միութիւնները թերթերու միջոցաւ իրար մրցումի հրաւիրէին, որով առիթ մը կ՚ըլլար մարզական տակ մթնոլորտներ ստեղծելու եւ հայ պատանին եւ երիտասարդը մարզանքի վարժեցնելու, փրկելով սրճարաններու եւ փողոցներու վատասերումէն:

Վարչութիւն

ՅԱՌԱՋ..Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ — I —

[illegible]ԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԻՐՈՅ ՎԱՐԴԸ

(ՀԷՔԵԱԹ ՄԵԾԱՄՔԱՆՁ

Այսպէս կը կոչուի այն հրաշալի հէքեաթը, զոր միւսլիման [illegible] է գրած հնդկերէն: Սակայն [illegible] միւսլիմանը կը պաշտէ [illegible] աստուածները [illegible], Ապսարաները եւ Ռաք[illegible]ները: Հնդկականգրականու[illegible] նուիրուած հէքեաթներու [illegible] մէջ կան արտասովոր [illegible]ութիւններ աղբիւրներու [illegible], որոնք մոգական ջուրեր [illegible], եւ որոնց մէջ լողցողնե[illegible] սեռը կը փոխուի անմիջա[illegible] Կան նաեւ նկարագրութիւններ ծաղիկներու մասին, [illegible] կախարդներն են ստեղծած. [illegible] ծաղիկները երբեք չեն [illegible] եւ անոնց բոյրն իսկ [illegible] կուտայ կայծերուն աչքին: [illegible] գեղեցի՜կ է մանաւանդ [illegible] հէքեաթը, որ կը խօսի մարդկային եւ գերմարդկային երկու էակներու սիրոյն մասին: Զկա՛յ նմանը այդ հրաշալի հէքեաթին:

∴

Այն օրերուն, երբ մեծն Ռաճա Ջայն—Իւլմիւլիւք կը թագաւորէր Հինդուստանի արեւելեան երկիրներուն վրայ, պատահեցաւ որ Բագաւալի սիրահար դառնայ պատանիի մը, որ ժառկանացու մըն էր, պարզ զաւակը Ռաճային: Զի այս պատանին այնքան գեղեցիկ էր, որքան աղջիկ մը, այնքան ազնուր, որքան Քամա(1) աստուածը: Կարծես ստեղծուած ըլլար միայն սիրուելու համար: Արդ, այդ երբին մէջ, ամէն ինչ որ կ՚ապրի՝ զգայուն է գեղեցկութեան առջեւ: Նո՛յն իսկ ծաղիկները, արանց մէկ տեսակը, Առաքա, անուշահոտ փրփրուած մը կը ծաղկի՝ անմիջապէս որ գեղեցիկ աղջկան մը ոտքը հպի իրեն:

Այսուհանդերձ Բագաւալի, որ Ապսարա(2) մըն էր,՝ աւելի գեղեցիկ էր քան մարդկային ամէնէն գեղանի արարածը: Որովհետեւ անիկա զաւակն էր անմահներուն: Եւ անոնք, որ, զայն նշմարելէ յետոյ, մահկանացուի մը զաւակը կարծելով, տեղեկութիւն կ՚ուզէին անոր մասին, պատասխան կը ստանային. «Ա՜խ, ի՛նչ կը հարցնես մեզի, հարցո՛ւր սոխակին, որպէսզի գովքն երգէ անոր աննման գեղեցկութեան»:

Պատանին, Տաճ - Իւլմիւլիւք, չէր գուշակած որ իր սիրականը գերմարդկային ծնունդ մ՚ունէր: Անոր հանդիպած էր պատահաբար, եւ զաղտնի միացած էին իրարու, ինչպէս կ՚ընէին գանտարվաները (3): Սակայն պատանին գիտէր թէ անոր աչքերը գերբնական մեծ էին և մութ, թէ մազերուն բոյրը նման էր Թաթարիստանի մուշկին, թէ, երբ կը շարժէր աղջիկը, ամբողջ մարմինէն կը բխէր լոյս և բոյր, ինչպէս որ ինք, սիրահար, կը դիտէր զայն, լեզուն բռնուած, անշարժ զմայլուած, կարծես դիմաստուեր մը, զոր նկարած են պատին վրայ:

Եւ սիրոյ բոցը վառեցաւ Բագաւալիի սիրտին մէջ, եւ իր իմաստութիւնը ալրեցաւ ոսկի թիթեռնիկի մը նման ա՛յդ բոցին մէջ, ու մոռցա՛ւ իրենները, իր անմահութիւնը, նոյնիսկ Երկնքի Դարպասները, ուր անոր վեր էր ապրիլ:

∴

Հնդիկներու սրբազան մատեաններուն մէջ կան բազմաթիւ զրոյցներ յաւիտենական այն քաղաքին մասին, որ կը կոչուի Արմանագար: Անոր բնակիչները բոլորն ալ անմահ են: Այնտեղ է, որ կ՚ապրի Ինտրա (4), երկնագոյն մօրուքով, անդուլ հաճոյքներու մէջ, շրջապատուած՝ պալատականներէ, զորս երկնային կայծուհիները միշտ արթուն կը պահեն՝ պարելով անոնց բոլորտիքը, ինչպէս երկնքի աստղերը, իրենց ոսկեզօծ պարերուն ընթացքին, կը դառնան շուրջը արեւին, Սուրեային: Այդտեղ կը բնակէր Բագաւալի, որ սակայն լքեց զայն մահկանացուի մը սիրոյն համար:

Արդ, իրիկուն մը, բոլորով անուշ ակէտ և հաճոյքներով տենդավառ իրիկուն մը, Ինտրա յանկարծ շտկուեցաւ իր մահճին վրայ, կարծես երկար ատենէ ի վեր մոռցուած բան մը յիշէր: Հարցուց շուրջիններուն.

— Ինչպէ՞ս կ՚ըլլայ, որ Բագաւալին,զուարթը Ծիրողին, այլեւս մեր առջեւը չի գար:

Եւ ներկաներէն մէկը պատասխանեց.

— Ո՛վ մեծդ Ինտրա, գեղեցիկ ձուկը բռնուեցաւ մահկանացու սիրոյ մը ուռկանին մէջ: Սոխակին նման, չի դադրիր տրտնջալէ թէ ինչո՞ւ անկարելի է իրեն աւելի՛ սիրել: Գինո՛վ է իր սիրականին թարմ գեղեցկութեանը համար, որ պիտի կորսուի վաղը: Ու կ՚ապրի միա՛յն իր սիրականին համար, միա՛յն իր սիրականին գիրկը, ինչպէս որ մենք, իր ծնողքը, մոռցուեցանք կամ առելութեանը նշաւակ դարձանք: Այդ երիտասարդին համա՛ր է միայն, ո՛վ տէրը Դէվաներուն(5) եւ Սուրաներուն, որ վարդագեղ Ապսարան չի ներկայանար այլեւս դարպասիդ մէջ:

Թարգ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— (1) Քամա կը կոչուի Հնդիկներուն սիրոյ աստուածը, զինուած աղեղով մը, որուն լարերը կը կազմեն մեղուները, եւ հինգ նետերով, որոնց ծայրերը ծաղիկներ են, հեծած է թութակի մը վրայ: (2) Ապսարա կը կոչուին այն անմահ աղջիկները, որոնք կը բնակին երկնքի մէջ եւ կը պարեն աստուածներու տօներուն: (3) Գանդարվա կը կոչուին Ապսարաներուն ամուսինները, որոնք երաժիշտներն են երկնային տօներուն: (4) Ինտրա կը կոչուի ժողովրդական աստուած մը, որ կը բնակի անձրեւաբեր ամպերուն մէջ եւ կը վարէ կայծակը: (5, Դէվա կը կոչուի լուսաւոր եւ գերագոյն էակը, որ հայր-աստուածն է:

Երկար սպասումէ մը վերջ. երբ Վենետիկի պալատին պատշգամին վրայ երեւցաւ Մուսոլինի, խանդավառ աղմուկ մը բարձրացաւ, նուագախումբերը սկսան հնչեցնել զինուորական քայլերգը եւ ֆաշիստներու երգը, մինչ զինուորները բարեւի կեցած էին։

Դիկտատորը բազմութեան ուղղուած ճառ մը խօսեցաւ։

Ծեծի հետքեր Ալմազեանի վրայ

Ալմազեանի փաստաբան Լըկլանի դիմումին վրայ, ընդհանուր դատախազը պաշտօն տուաւ դատական բժիշկ տոքթ. Փօլի՝ քննել Միքայէլ Ալմազեանը եւ ըսել թէ անոր մարմնին վրայ ծեծի հետքեր կա՞ն։

Տոքթ. Փօլ, յետ քննութեան հաստատեց թէ՝ ծեծի հետքեր կան աջ թեւին վրայ, կուրծքին վրայ՝ աջ եւ ձախ ծիծերուն վերեւ՝ արդիւնք բռունցքի հարուածներու, կոնակը՝ ուսոսկրին վրայ՝ հետեւանք ամուր բանի մը դէմ զարնուելուն. բռնութեան հետքեր կան նաեւ երկու բթամատներուն վրայ։

Տոքթ. Փօլ երկրորդ անգամ դարձեալ պիտի քննէ Ալմազեանը՝ լոգանք առնելէ վերջ։

Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ սահմանագծումը

Ըստ ֆրանքօ-թուրք համաձայնութեան, սահմանագծման միայօն վարչութիւնը կազմուած է եւ պիտի գումարուի Պէյրութի մէջ հոկտ. 30ին։

Ֆրանսական պատուիրակներն են՝ մարզպանութեան Հալէպի պատուիրակ Րոքլիւ՝ նախագահ, Հիւսիսային Սուրիոյ ընդհ. հրամանատարութեան սպայակոյտի պետ գնդապետ Անֆրէ, հարիւրապետ Թէրիէր եւ Ալէքսանտրէթի սանճագին ելմտական տնօրէն Հասան պէյ Ճիպարա։

Թրքական պատուիրակներն են՝ Ճէպէլ Պէրէքէթի կուսակալ Ալի Ղալիպ՝ նախագահ, գնդապետ Միւմթազ, Պէյրութի թրքական փոխ հիւպատոսը եւ հարիւրապետ Նուրի պէյ։

Կացութիւնը Պաղեստինի մէջ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ արաբ ազգայնական կուսակցութեան Գործադիր կոմիտէն՝ համաժողովէ մը յետոյ որոշեց անգլիական քննիչ մարմնին — որ այժմ Երուսաղէմ կը գտնուի — ներկայացնել բանաձեւ մը, որով կը պահանջուի ջնջել Պալֆըրի Յայտարարութիւնը եւ Պաղեստինի մէջ հաստատել խորհրդարանական կառավարութիւն մը։

Իրենց այս առաջարկին ուժ տալու համար, արաբական կոմիտէն մէջ կը բերէ ազգագրական եւ զործնական պատճառներ, ու կ'աւելցնէ թէ որքան ատեն որ հրէական գերակշռութիւնը տեւէ Պաղեստինի մէջ, այսինքն փոքրամասնութեան մը տիրապետութիւնը մեծամասնութեան մը վրայ, երկրին մէջ իրական խաղաղութիւն չպիտի հաստատուի։

∴ Շէյխ Թալէպ Մարքա, որ Թեբրոնի ջարդերը կազմակերպած էր, երկու տարի բանտարկութեան եւ 50 ոսկի տուգանքի դատապարտուեցաւ։

Պզտիկ դատարանները ցարդ դատեցին 556 Արաբ եւ 50 Հրեայ, իսկ շրջանային եւ եղեռնադատ ատեանները՝ 102 Արաբ եւ 10 Հրեայ։ Հինգ հոգի մահուան դատապարտուեցաւ։

Արաբ կիներու ցոյցը

Երուսաղէմի մէջ հարիւրաւոր իսլամ արաբ կիներ՝ սեւ քօղերով ծածկուած եւ քրիստոնեայ արաբ կիներ աղմկալի ինքնաշարժերու մէջ նստած մեծ ցոյց մը կատարեցին շաբաթ օր։ Ինքնաշարժները տողանցք կատարեցին բոլոր փողոցներու մէջ, շարունակ հնչեցնելով փողերը։

Կիներու այս ցոյցը ուղղուած էր անգլիական մարզպան սըր Ճոն Չէնսըլըրի դէմ, որ մերժած էր ընդունիլ արաբ կիներու պատուիրակութիւն մը։ Այս վերջինը մտադիր էր յուշագիր մը ներկայացնել մարզպանին՝ ուժ տալու համար արաբ գործադիր կոմիտէի պահանջներուն։

∴ Պաղեստինի դէպքերուն ընթացքին, անգլ. օդանաւ մը ռմբակոծած էր Լիբանանի սահմանէն ներս գտնուող քանի մը գիւղեր։ Այժմ ֆրանսական եւ անգլ. խառն յանձնախումբ մը կը գտնուի Մէրճայուն, քննելու համար այդ ռմբակոծման հետեւանքով յառաջ եկած վնասներն ու անոր պատճառները։

Եգիպտոսի ընտրութիւնը

Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ Ազատական կուսակցութիւնը որոշած է չմասնակցիլ յառաջիկայ խորհրդարանային ընտրութեանց։ Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցի մը մէջ կ'ըսուի թէ անգլօ-եգիպտական նոր դաշնագրի ծրագիրը, որ քաղաքական ազատութիւն կու տայ Եգիպտոսի եւ միաժամանակ կ'ամրապնդէ Անգլիոյ եւ Եգիպտոսի կապերը, սովորական քաղաքական խնդիր մը չէ, որուն մէջ կարելի ըլլայ մտցնել անձնական փառասիրութիւն կամ կուսակցական խաղեր։

Ինչպէս կը յիշուի, Ազատական կուսակցութեան վարիչ Մուհամմէտ փաշա Մահմուտն է որ անգլ. կառավարութեան հետ բանակցեցաւ եւ ձեռք բերաւ խնդրոյ առարկայ դաշնագրի ծրագիրը։

Վաֆտ ազգայնական կուսակցութիւնը քննադատած ըլլալով դաշնագիրը, Ազատականները իրենց պաշտօնական յայտարարութեան մէջ կ'ըսեն թէ տիրող ասպարէզը կուտան Վաֆտի, որ կը պնդէ թէ կրնայ լաւագոյն պայմաններ ապահովել Եգիպտոսի համար։ Կարեւորը, կ'ըսեն, Եգիպտոսի շահն է, ո՛վ ալ ըլլայ զայն ձեռք բերողը։

Բոյզէնման Պերլին կը սպասուի

Պերլինէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Մոսկուայի լիազօր պատուիրակ Բոյզէնման, Փարիզի խորհրդային դեսպանատունը մաքրագործելէ յետոյ, այժմ Պերլին կը սպասուի՝ քննելու համար Գերմանիոյ մայրաքաղաքի բոլշեւիկ պաշտօնատարներու դաւադրական եւ գեղծարարական արարքները։ Գլխաւոր յանցաւորները երեք հոգի են։

Մահ իշխան Պիւլովի

Երէկ առաւօտ ժամը 7ին Հռոմի մէջ մեռաւ Գերմանիոյ նախկին վարչապետ իշխան Պէրնհարտ ֆոն Պիւլով։

Ծնած էր 1848ին Հոլշթայնի մէջ։ Ուսումն առաւ Լօզանի, Լայփցիկի եւ Պերլինի համալսարաններուն մէջ։ Մասնակցեցաւ 1870-71ի ֆրանքօ-գերման պատերազմին։

1873ին մտաւ արտաքին նախարարութեան մէջ, եւ հետզհետէ պաշտօններ վարեց Հռոմի, Փեթերսպուրկի, Վիէննայի, Աթէնքի եւ Փարիզի գերման դեսպանատանց մէջ։ 1884ին Փեթերսպուրկի դեսպան նշանակուեցաւ։ Դեսպանական պաշտօններ վարեց նաեւ Պուքրէշի եւ Հռոմի մէջ։ 1897ին արտաքին նախարար, 1900ին վարչապետ եղաւ։ Մեծ ազդեցութիւն ունեցած է Գերմանիոյ նախքան-պատերազմեան քաղաքականութեան մէջ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վիէն, Յ. Զ.— 140,
Կարտան, Թ. Թ.— 35,
Կարտան, Ս. Թ— 210,
Մարսէյլ, Գ. Շ.— 290,
Մարսէյլ, Ն. Կ.— 140,
Ատիս Ապապա, Գ.— 6 անգլ.
Մարսէյլ, Ի. Թ.— 35,
Տեսին, Յ. Պ.— 35,
Պորտօ, Հ. Յ. Դ. Գր.— 140:
Մարսէյլ, Գործ.— 920,
Պըզօն, Ս. Տ.— 35,
Լառնաքա, Lib. A. A.— 1 անգ. 5 շիլին։
Նանթ, Գ. Ս.— 35,
Թիրիվոլի, Գ. Ա. 35,
Մարսէյլ, Ս. Գ— 80,
Թարապ, Գ. Մ.— 35,
Մարսէյլ Մ. Թ.— 45,

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Ժողովրդային Գրադարանը բաց է Երկուշաբթի եւ Չորեքշաբթի ժամը 7—8 եւ Հինգշաբթի օրերը ժամը 7 8.30։ Դիմել՝ գրապահ ընկ. Գուրգէն Յովհաննէսեանի։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փոքրիկ ՀԱՅԿ ԱՐԱՄ ՄԱՐԱԼԵԱՆի մահուան առթիւ՝ Հայ Մարմնակրթական «Կայծակ» խումբը իր խոր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ՝ իր սիրելի ատենապետ՝ Գ. Մարալեանի, իր տիկնոջ եւ իրենց պարագաներուն։

Փոն տ'Օպեա

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեան որ Օրլայի մէջ Ռէժիի հաշուակալ էր։ Իզմիրի ջարդէն 20 օր վերջ Օրլայի բանտէն նամակ ստացած է իրմէ։ Անկէ վերջ լուր չկայ։ Իմացնել՝ Mme D. Mekinianի, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Հայ Բարեգործական ընդհ. միութեան Փարիզի մասնաժողովը կը ծանուցանէ թէ Պէլվիլի Թաղամասերուն 6էն 14 տարեկան հայ երկսեռ դպրոցականներուն համար հայ լեզուի եւ Ազգ. Պատմութեան շաբաթական դասընթացքները պիտի սկսին այս Հինգշաբթի 31 Հոկտեմբեր ժամը 3ին, «Կովկաս» ճաշարանի սրահին մէջ, Rue Rampal, Paris (19e):

Նոյն Թաղամասերու ծնողները կը հրաւիրուին նոյն օրէն սկսեալ կանոնաւորաբար ղրկել իրենց զաւակները ամէն Հինգշաբթի ժամը 3ին յիշեալ դասերուն։

Ծնողներէն կը խնդրուի նաեւ ներկայ ըլլալ նախնական խորհրդակցութեան մը, որ տեղի պիտի ունենայ բացման նախօրեակին, վաղը՝ Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9 15ին, նոյն ճաշարանին մէջ։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ իր անդամները և համակիրները ներկայ գտնուիլ իր թէյասեղանին, յառաջիկայ Հինգշաբթի 31 Հոկտեմբեր, (յաջորդ օրը տօն ըլլալով) իրիկուան ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Գեղարուեստական յայտագիր, նուագով, երգով և ժտերմական զըրոյցներով։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արտասահմանէն իրենց պարագաները բերել տալ ուզողներու օրինական հետապնդումներ եւ խորհուրդներ, ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ գործողութիւն եւ վարչական զանազան գործերու կարգադրութիւն։

Դիմել՝ Kh. Kébabdjianի, 20 Rue de Bezons à Courbevoie (Seine): Tél. Défense 00-39:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. STÉPHAN

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Շրջիկ Մատոնան 15 ֆր., Վերջին Ծովահէնը 12, Թլ... 10, Վէնտիքթա 15, Կէս Կայսեր 20, Վահագնածնունդ 5, ... Ինչպէս Որ է 8, Լաւծ Ջրադացը 12.50, Ճեպընթաց Նարածին ... Մանկութեանս Մեղքերը 15, Մանչ Աղջիկը 15, Յեղափոխութ... Մակաբոյծները 5, Պէքրի Մուսթաֆա 5, Սիրոյ Խորանին Աղ... 4, Տիկ. Րօժէ 5, Տք. Մուրի Վրէժը 5, Փանջունի 5, Փէօր ... Արկածները 2.50, Ֆլավի 10. Փօթորիկը 2. Պղնձէ Քաղաք ... լիոն ու Արտակը 10, Քամելիազարդ Կինը 15, Աշուղ Ղարիպ ... Շահ Իսմայիլ 5, Աշըգ Քէրէմ 7, Եէնովէվա 6, Ալէքսանդր ... բեկենդանի Անկումները 2, Մոլորեալ Համբոյրը 2, Պէպօ ... Սքարէն 6, Կայսրը 10, Նամուս 12, Պատուի Համար 12 Հոբէլ ... Օմար Խայեամ 4, Երգեր ու Տաղեր (Պ. Դուրեանի) 2, Նռնուտ ... (Իսորա) 7, Երգարաններ 30, 25, 15, 10, 6, 5, և 3 ֆր., ... խօսակցութիւններ 10, 8, 6, ֆր., Սեռային Առողջապահութիւն (կազմուած) 30, Մանուկներու Առողջապահութիւն 10, Սրբ... 2, Ջերմամիզութիւն 2, Բժիշկի մը Խրատները 3, Ինչպէս ... ամէն տեսակ գիրք և հայկական քարտ-փոստալներ ... ծախք չառնուիր։ Պահանջեցէք գրացանկը։

Դիմել հետեւեալ հասցէին.—L. Mozian, 5 Rue Champlain, Paris

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ

Քերական 2 ֆրանք, Լուսաբեր Այբենարան 6, Լուսաբեր ... Թերցարան Ա. Բ. Գ. տարիներ 10, 12, 14, Մայրենի ... քեր. ընթց 5, Թանգարան Հ. եւ Զ. Ասատուր, տարրական դասընթացք 8, Թանգարան Բ. տարի 10, Թանգարան ... տարի 12, Թանգարան Դ. եւ Ե. տարի 17.50, Թուաբանութիւն Ատրունի Ա. եւ Բ. տարի 10, Թուաբանութիւն միջին 17.50 Պատմութիւն հայոց 2 հատոր (Հ. Մովսէսեան) 40, ... տանի մեծադիր քարտէսը 20, Նամականի հայ լեզուի ... Բառարան-հայ, լեզուի 75, Ֆրանսահայ՝ բառարան 75, ... Ֆրանս. բառարան 65, Ջրացատրութիւն ֆրանս. Հայ ... 3, 6, 7.50, 25, Երգարաններ 5, 10, 25, 30,

Զանազան գիրքեր.— Հայաստան, Բ. Թրքահայաստան, ... 70, Աննա Քարէնին 35, Հազար եւ մէկ գիշերներ 2 ... 70, Կրացիէլլա 8, Ռաֆայէլ 18, Արուլալա 5, Կեանքը ... Մահուան երգեր 10, Տղու հոգիներ 6, Բժիշկին գիրքէն ... ցուած էջեր 10,

Պահանջեցէք մեր գրացուցակը ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ գիրքեր։

Դիմել՝ Mme. Sévouni, 31 Rue Kleber, Issy les-Moulineaux Seine, France.

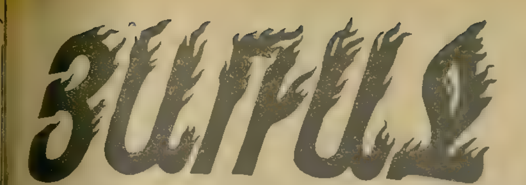

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

30 OCTOBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ Թիւ 1093

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԵՏՈՒԹԻ՞ՒՆ ԹԷ ԱԿՈՒՄԲ

Յաճախ գործածեր ենք հետեւեալ բացատրութիւնները՝ մեր դժբախտ հայրենիքի վարչաձեւին մասին.— Ռատիկանական տեսչութիւն, գաւառապետութիւն, քաղաքապետութիւն. Ամէն պարագայի մէջ, ոչ պետական իշխանութիւն։

Կը թուի թէ այժմ շատ աւելի նեղցած են իշխանութեան սահմանները, եւ, առանց չափազանցութեան, կարելի է կոչել զայն — կուսակցական ակումբ։

Արդարեւ, ուշադիր աչք մը տարբեր եզրակացութեան չի կրնար յանգիլ, պրպտելով Երեւանի թերթերը։ Խորագիրները, մանաւանդ, բաւական պերճախօս են, ապացուցանելու համար թէ ինչո՛վ են պարապուած մարդիկ։

Նոյնութեամբ կ'արտատպենք շարք մը նախադասութիւններ եւ ազդանշաններ, «Խորհրդային Հայաստան»ի հոկտեմբերի թիւերէն.

— «Վատանց դեկի, առանց ղեկավարութեան, ցրւած անուան տակ խմբակները չեն աշխատում, ակումբի անդամները քիչ են ներգրաւուած կուլտուր դաստիարակչական աշխատանքի մէջ»: (15 հոկտ.)

— «Կոլեկտիւ մտավարժական միջոցներով վերջ դնենք անդիսցիպլինութեան ու գործալքումներուն: Մոռացել են խնայողութեան ռեժիմի մասին, յանցաւոր անփութութեամբ վատնում են սոցիալիզմի կառուցման միջոցները» (17 հոկտ.):

— «Մասսայականացնենք հեռակայ կրթութեան ձեւերը մեր պարտի շրջանում: Մարքսիզմի լենինիզմի բնագիրները մեր աշխատաւորների պայքարի առաջին խորհրդատուն եւ ուղեցոյցը դարձնենք» (16 հոկտ.)

— «ՀԱՄԿ (բ) Կ.Կ.-ի եւ ԿՎ.Հ.-ի որոշումը Համկոմկուսի շարքերի մաքրման եւ զտման նախնական արդիւնքների առթիւ» (հոկտ.).

— «Սոցիալիստական յարձակման կուլակների ցոյց տուած ընդդիմութիւնը յաղթահարելու համար աւելի ուժեղացնենք պայքարն աջ պրակտիկայի դէմ գիւղում: Գիւղբջիջներն իսկապէս պէտք է աւելի լաւ զինել աջ օպորտունիստական թէորիայի ու պրակտիկայի դէմ» (12 հոկտ.):

Եւ տակաւին բառե՜ր, բառեր ու բառեր։ Ջուլածոյ խօսքեր եւ թարգմանածոյ ճոռոմաբանութիւններ, որոնք եռանդի եւ գործունէութեան տպաւորութիւն կը ձգեն, բայց, իրականին մէջ, կատարեալ ողբերգութեան մը հանգամանքն ունին։ Ո՛րքան ճիշդ նկատած է Փանայիթ Իսթրաթի, ակնարկը ուղղելով համայնավար երիտասարդութեան.

— «Ան միայն կարգախօսներ գիտէ։ Գիտէ թափծու խօսքեր որոնք իր մտքին մէջ գաղափարի տեղ կը բռնեն»։

Արդար չպիտի ըլլար ամբողջովին սեւ տեսնել պատկերը։ Փոքրեր տեղի կ'ունենան, երազուած կարգուսարքը հաստատելու համար երկրուան փլատակներուն վրայ։ Մարզանքներ՝ սոցիալիզմ կառուցելու։ Ներելի չէ ծաղրել գաղափարն ու կառուցումը։

Բայց, ի՞նչ տարրերով, եւ ո՞րպիսի պայմաններու մէջ։

Նախ, չորս կամ վեց սիւնակի վրայ փռուած այդ շռնդալից պատգամներն ու ազդարարութիւնները երբեմն կը հանեն անպարտկելի զանցառութիւններ, գեղծումներ եւ ապիկարութիւններ։ Ցաւը այնքան խորացեր է, որ մարդիկ այլեւս բան մը չունին եւ արշաւներ եւ հաւատաքննութիւններ կը կատարեն բջիջէ բջիջ, գիւղէ գիւղ, անհատէ անհատ, գործէ գործ, զիրար մերկացնելու, վարկաբեկելու, տապալելու համար։

Յետոյ, ամբողջ այս աղմուկը, «ինքնաքննադատութիւն», «գործում» կամ «առաւգատես», իր լրտեսական հանգամանքէն զատ, կը ներկայացնէ նաեւ բիւզանդական վէճերու համաճարակ մը, որ երթալով կը ծաւալի։

Եւ այս ճիշդ այն պահուն, երբ ճերմակ հացը պերճանքի առարկայ է դարձեր Մոսկուայէն մինչեւ Երեւան, իսկ սովորական հացը պոչերով կը ճարուի։ Ճիշդ այն պահուն երբ «նոյնացմթերումների ֆրոնդում դրական բեկում է սկսուած, թերութիւնները դեռ հսկայական են, անփութութիւնն ու անպատասխանատուութիւնը դեռ չեն վերացուած» («Խ. Հ.» 18 հոկտեմբեր):

Իսկ ամէնէն արտասուելին— այս խժալուր աղմուկին մէջ, տարուէ տարի աւելի բացորոշապէս, մոռացութեան կը տրուին երկրի եւ ժողովուրդի ճակատագրին հետ կապուած հիմնական խնդիրները։

Պետութեան բոլոր երակները, ամբողջ պետական մեքենան, գործավարներու խորհուրդէն մինչեւ յետին բջիջը, այլեւս ուրիշ բանով չեն զբաղիր։ Այլեւս ոչ գլուխ, ոչ ալ միջոց կը գտնեն, հայրենիքը կազմակերպելու — Հող ճարելու, արտագաղթը կանխելու եւ ներգաղթը դիւրացնելու, յափշտակուած գաւառները վերստանալու, Հայաստանը իսկապէս հաւատարմոր դարձնելու, վաղուան վտանգին առջեւ թումբեր կանգնելու։ Մէկ խօսքով՝ ոտք ու թեւ տալու հայրենիքին, որպէս զի ծիլ, ծաղկի ու բարգաւաճի։

Բայց ո՛չ. հակայեղափոխական մտքեր են ասոնք։ Երեւանցիները կրնան շարունակել իրենց ճամբան, դառնալով ու դառնալով կարմիր շրջանակին բոլորտիքը, աչքերը կապուած ձիերու պէս, որոնք ջուր կուտան բանջարանոցներուն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԷԿ ՀԱՏԵԻՍ

Փարիզի մէջ լոյս տեսաւ նոր թերթ մը՝ «Հնչակեան Մամուլ», հրատարակութիւն «Սոց. Դեմ. Հնչակեան կուսակցութեան Ֆրանսայի շրջանին գործադիր Յանձնախումբին»։

Թերթին խմբագրական սիւնակին վրայ փռուած է յայտարարութիւն մը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ հատուածները.

— «Ֆրանսայի շրջանին Հնչակեան միտանուէր աշխատաւորներն են որ իրենց քանուորի սակաւիկ օրականէն մէյմէկ բաժին քերելով կը քղխեցնեն այն ակը, որ ժայռի ծոցէն ժայթքող «Հնչակեան Մամուլ»ն է:

Հաւատք ունինք որ այդ ժայռին մէջ ամբարուած հսկայ ուժը անկասկած որ այդ բացուած ակը ընդլայնելով ընթացք պիտի տայ ուղխինահոս գետի մը:

«Հնչակեան Մամուլ»ը Ֆրանսահայ գաղութին մէջ կուսակցութեան արտայայտութեան միջոցն է: Իր ծրագիրը Սոց. Դեմ. Հնչակեան անփոփոխելի ծրագիրն է:

Հետեւաբար «Հնչակեան Մամուլ»ը Ֆրանսահայ աշխատաւորութեան մէջ պիտի քարոզէ Սոց. Դեմ. Հնչակեան ուղղափառ մարքսիստ գաղափարաբանութիւնը: Հայ Թափառական եւ հայրենազուրկ պրոլետարիատին ազգային դարաւոր իտէալներուն իրագործման համար, իբրեւ քաղաքական գործունէութեան օրիանթասիոն կ'ընդունի խորհրդային Հանրապետութիւններու օրիանթասիոնը:»

Իսկ Դ. Էջէն կ'արտատպենք հետեւեալ յայտարարութիւնը.

— «Սոց. Դեմ. Հնչակեան կուսակցութեան Ֆրանսայի Երջանի Գործադիր Յանձնախումբը կը յայտարարէ հայ հասարակութեան որ, Փարիզի մէջ բնակող վարագրատ (Յակոբ Թիւրայեանի), վերջին տարիներս Սոց. Դեմ. Հնչակեան կուսակցութեան Ֆրանսայի Երջանի անունով կատարած գործունէութիւնը եղած է զուրկ օրինական եւ կանոնագրային հանգամանքներէ, եւ թէ յիշեալը Հնչակեան անունին տակ բոլորովին անհատական գործունէութիւն մըն է որ կատարած է: Այս կերպով, «Նոր Երկիր» շաբաթաթերթն ալ, թէպէտ կուսակցական միջոցներով [illegible] եղած է, յիշեալին սոսկ անհատական հրատարակութիւնը՝ այնպէս ինչպէս աւելի առաջ «Արծագանգ Փարիզի» պարբերաթերթն էր։»

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ՎԱՐԺԵՐԸ

Պոլսոյ Սանասարեան խանին վարձակալներէն ոմանք սկսած են իրենց վճարումները կուսակալութեան ընել, իրենց եղած զեկուցման վրայ: Մեծ մասը, սակայն, դեռ չէ յանձնուած եւ կը սպասէ վերջնական կարգադրութեան մը:

Ինչպէս յայտնի է, Պատրիարքարանի ներկայացուցիչները պահանջած էին որ վարձքերը յանձնուին դատարանին: Այս պահանջը կը հետապնդուի եւ յոյս կայ որ գոհացում գտնէ մօտ ատենէն:

ՄԱՔՍԱՅԻՆ վիճակագրութիւններու համաձայն, 1929ին 1,5111000 ոսկիի թէյ ներածուած է Թուրքիա եւ 4 միլիոն 463 հազար ոսկիի սուրճ: 13,403,000 ոսկիի շաքար ներածուած է 1927ին:

ՕՐԱԿԱՆ 15-18 հազար հեռագիր կը տրուի Պոլսոյ հեռագրատունէն. միայն Էնկիւրի օրական 2,000-2,500 հեռագիր կը ղրկուի. երկրորդ կուգան Իզմիր ղրկուածները:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նախարարական տագնապը

Տարտիէ տակաւին տենդոտ գործունէութեան մէջ է՝ նոր դահլիճը կազմելու համար։

Ընկերվարական կուսակցութեան Ազգային Խորհուրդը, որ երկուշաբթի իրիկուն պիտի արտայայտուէր արմատական-ընկերվարական դահլիճին մասնակցելու առաջարկին մասին, երեքշաբթիի յետաձգեց իր պատասխանը։ Ազգային Խորհուրդի գումարումէն առաջ, ընկերվարական կուսակցութեան վարիչ մարմինը խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ և գրեթէ միաձայնութեամբ ընդունեց բանաձեւ մը, որով խորհրդարանական խմբակին առած որոշումը Տալատիէի դահլիճին մասնակցելու մասին՝ հակառակ կը գտնէր կուսակցութեան որոշումներուն։ Այս բանաձեւին առթիւ ձեռնպահ մնացին Լէօն Պլում եւ Շօսի, իսկ հակառակ արտայայտուեցան երեսփոխաններ Լարոզ եւ Ժիւլ Իւհրի։

Ազգային Խորհուրդը գումարուեցաւ երկուշաբթի գիշեր ընկերվարականներու Նոր Տան մէջ՝ Վիքթոր Մասէ փողոց թիւ 9։ Ներկայ էին շուրջ 80 պատգամաւորներ՝ Ֆրանսայի բոլոր նահանգային դաշնակցութիւններէն. նոյնպէս պատուիրակներ խորհրդարանական խմբակէն եւ կուսակցութեան վարիչ մարմնէն։ Վճռական ձայնի իրաւունք ունէին միայն դաշնակցութեանց պատգամաւորները։ Կը նախագահէր Լը Թրոքէ։ Լէօն Պլումի եւ Սէվրաքի զեկոյցներէն վերջ, հետզհետէ խօսք առին Ժիւլ Իւհրի, Ռընօտէլ, Զիրոմսքի, Կրումպաք, Մարքէ, Ժան Լոնկէ, Տոլէ, Փարվի, որոնք թեր կամ դէմ կարծիքներ յայտնեցին։ Վիճաբանութիւնները տեւեցին մինչեւ առաւօտեան ժամը 1ը։

Երէկ առաւօտ ժողովը վերաբացուեցաւ եւ վիճաբանութիւնները շարունակուեցան՝ վերջնական որոշումի մը յանգելու համար։

Թերթս մամուլը դրուած պահուն, ընկերվարականները տակաւին չէին վերջացուցած իրենց Ազգային Խորհուրդը, հետեւաբար ալ յայտնի չէր իրենց որոշումը։

Վերջին պահուն յոյս կար թէ մասնակցելու կողմնակիցները պիտի տանին յաղթանակը։

ՏԱԼԱՏԻԷԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Տալատիէ իր կազմելիք դահլիճին համար իբրեւ քաղաքական ծրագիր կ'ընդունի հետեւեալ գլխաւոր կէտերը.— Գերմանիոյ հետ համերաշխական յարաբերութեանց շարունակում եւ սերտացում՝ կանխաւ պարպելով Հռենոսիոյ գրաւուած հողամասերը. վաւերացում Եընկի ծրագրին. հետապնդել հարկային նոր քաղաքականութիւն՝ աւելի քան մէկուկէս միլիառ ֆրանք զեղչելով տուրքերը. 1930ի ելմտացոյցին մէջ մէկուկէս միլիառ յատկացնել գիւղերու մէջ ելեկտրականութիւն հաստատելու, նոր ճամբաներ եւ ջրուղիներ շինելու համար, որպէս զի զարկ տրուի երկրագործական արտադրութեանց. 600 միլիոն ֆրանք զեղչել զինուորական ծախքերէն. արդիական եւ միակ դպրոցի դրութիւնը ընդունիլ անմիջապէս, ցորենը պետական մենաշնորհ ընել. նոյնը՝ պարարտներու համար. ընկերային ապահովութեանց օրէնքը գործադրել որոշուած թուականին. գոհացում տալ պաշտօնէութեան կազմակերպութեանց պահանջներուն (վճարովի արձակուրդ շնորհել եւն). ընդհանուր ներում յայտարարել բոլոր քաղաքական յանցաւորներու համար։

Ընկերվարական երեսփոխանները բաւարար եւ ընդունելի գտան այս ծրագիրը։ Սակայն ձախ-կեդրոնի խմբակցութիւնները հակառակ են անոր շատ մը կէտերուն։

Ձեկայի նոր գնդակահարումները

Թայմզի թղթակիցը Րիկայէն կը հեռագրէ հոկտ. 28 թուականով.— Ութ շաբաթուան դատավարութենէ վերջ, խորհրդային դատարանը երէկ գիշեր տուաւ իր վճիռը Աստրախանի ելմտական եւ այլ հիմնարկութեանց 129 պաշտօնեաներուն մասին, որոնք ամբաստանուած էին թէ արգելք չեն ըլլար մասնաւոր ձեռնարկներու, եւ թէ նոյնիսկ կը քաջալերեն զանոնք։

Ասոնցմէ 14 հոգի մահուան դատապարտուեցան, 108 հոգի՝ 1-10 տարի բանտարկութեան, իսկ 7 հոգի անպարտ արձակուեցան։

.˙. «Տէյլի Էքսփրէս»ի Մոսկուայի թղթակիցն ալ կը հեռագրէ թէ Գէպէուն գնդակահարեց 18 նոր մահապարտներ, որոնց 4ը կրօնական քարոզիչներ։

Ֆաշիստի տարեդարձը

Ֆաշիստ յեղափոխութեան եօթներորդ տարեդարձին առթիւ, Մուսոլինի ամբողջ Իտալիոյ սեւ շապիկաւորներուն ուղեց պատգամագիր մը, որուն մէջ կ'ըսէ.

«Վարչաձեւի այս եօթներորդ տարուան ընթացքին, ֆաշիստ ժողովուրդը բուռն կերպով աշխատեցաւ երկաթուղիներու, կամուրջներու, խճուղիներու, հողի արգասաւորման, դպրոցներու, հիւանդանոցներու համար։ Ֆաշիզմի նպատակն է աւելցնել բարօրութիւնը անհատներու եւ ուժը ազգին։ Ցետին մտքով նկօդարկուած իւրաքանչիւր ակնարկ կրնայ տեսնել, որ ֆաշիստ Իտալիա յառաջդիմած է ամէն ճակատի վրայ, զօրաշարժի ենթարկուած բանակի մը կարգապահութեամբ։

(Ուրիշներու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔ ՄԸ ԹՈՒՆԱՒՈՐՈՒԱԾ

Մարսէյլ, 28 հոկտ. Պաղտասար Ազապեան, 23 տարեկան հայ երիտասարդ մը, որ կը բնակի Մարսէյլ, Թրավերս տիւ Լիբան թիւ 2, գացած էր Թուսէ ուր կը գտնուէին իր ընտանիքին անդամները, բաղկացած հինգ հոգիէ

Ազապեան սունկ քաղած ըլլալով, իրիկունը ճաշին բոլորն ալ կերան անկէ: Երկու օր վերջ ամբողջ ընտանիքը թունաւորման նշաններ ցոյց տուած ըլլալով, դարձան Մարսէյլ, ուր խնամուեցան բժիշկի մը կողմէ:

Սակայն այսօր Ազապեանի մայրը՝ Վարդագ, 49 տարեկան, մեռաւ, իսկ մեծ մայրը՝ Եղիսաբէթ Աւետիսեան՝ յուսահատական վիճակի մէջ ընդունուեցաւ Օթէլ-Տիէօ հիւանդանոցը:

ՑՈՒՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

Սէնթ Քէօյի (Սէրէզի շրջան) 19 տուն հայ գաղթականները, մեծ մասով Մալաշի կողմերէն, կը զբաղին երկրագործութեամբ եւ չարաչար աշխատութեամբ հազիւ թէ իրենց օրապահիկը կը հանեն: Այս թշուառները գրեթէ լքուած են իրենց բախտին: Ոչ դպրոց ունին, ոչ ալ եկեղեցի: Ոչ մէկ ազգ. իշխանութիւն հետաքրքրուած է իրենցմով ու թերեւս, անոնց գոյութեան մասին ալ տեղեկութիւն չունին: Միայն, վերջերս, Համանգիւղի Յովհաննէս քահանէն ինքնաբերաբար այս շրջանը գացած է այցելութեան:

Գաղթականներուն մեծ մասը, իրենց այս թշուառութեան բերումով [illegible] սէջ ըսւ. Այս խեղճութեան դարման մը գտնելու մտքով, գաղթականութեան կողմէ դիմում եղած էր Շուէտական Միսիոնարական առաքելութեան ներկայացուցիչ Միս Ա. Եօհանսոնի, որ սիրով ընդունելով եղած առաջարկը, Տօքթ. Կ. Խաչերեանի ընկերակցութեամբ այցելեց այս գիւղը եւ բոլոր տուները շրջելով հիւանդները քննել տալէ վերջ, ամէնուն ալ համապատասխան դեղերն ու քինինը բաժնեց, մալարիայէ վարակուածներուն՝ քինինի ներարկումներ ընել տուաւ եւ հիւանդներէն մէկուն՝ — թոքախտաւորի մը — խոստացաւ իր միջոցներով փոխադրել Սելանիկ պետական հիւանդանոց մը:

ՊԱՐՍԻՑ ՇԱՀԻՆ ՊՏՈՅՏՆԵՐԸ

Թաւրիզէն կը հեռագրեն թէ Րիզա Շահ 1,000 ստերլին նուիրեց վերջին հեղեղի աղէտեալներուն: Յետոյ Արտէպիլէն ինքնաշարժով ճամբայ ելաւ եւ Աստարա հանդիպելէ վերջ, Կասպից եզերքի նոր խճուղիին հետեւելով շաբաթ օր հասաւ Փէհլէվի (Էնզէլի):

ԹՈՒՐՔ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԸ

Նոյեմբեր մէկէն սկսեալ խիստ քննութիւն մը պիտի կատարուի Պոլսոյ օտար եւ փոքրամասնութեանց դպրոցներու Թուրք ուսուցիչներու գործունէութեան մասին: Քննիչները պիտի ստուգեն թէ, ուսուցիչներուն դասաւանդութիւնները պէտք եղածին չափ արդիւնաւոր կ'ըլլա՞ն, դասերուն կանոնաւոր կը յաճախե՞ն եւ աշակերտներուն վրայ հեղինակութիւն ունի՞ն:

Այս պայմանները չլրացնող ուսուցիչներու մասին պէտք եղած որոշումը պիտի տրուի:

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻ Նախկին յեղափոխական վարիչ Թոտոր Փէթրոֆ, որ ժամանակէ մը ի վեր քաշուած էր յեղափոխական գործունէութենէ, երկուշաբթի առաւօտ սպաննուեցաւ Սոֆիայի իր բնակարանին մէջ: Փէթրոֆ մտերիմ բարեկամն էր զօրավար Փրոթոկէրոֆի: Ահաբեկիչը յաջողեցաւ փախչիլ: Ոստիկանութիւնը շուրջ 20 հոգի ձերբակալեց:

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԴՐՕՇԱԿՆԵՐԸ ԾԱԼԼՈՒԱԾ ԵՆ ՈՒ ԲԱՆԱԿԸ ԿԸ ՆԱՀԱՆՋԷ...

ԿԱՄ ԻՆՉՊԷՍ Գ. ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԸ ԿԸ ԼՔԷ ԻՐ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԴԻՐՔԵՐԸ

Յեղափոխութեան դրօշակները ծալլուած են ու համայնավար բանակը որ կոչուած էր հիմնիվայր շրջել քաղքենի իրաւակարգն ու տնտեսութիւնը, տապալել ռամկավար պետութիւնը եւ հաստատել աշխարհի հինգ մասերուն վրայ բանուորա-գիւղացիական իշխանապետութիւն, սկսած է կորակոր նահանջել՝ իր ռազմական դիրքերը լքելով անգամ մը եւս յաղթական ու իր յաղթանակէն լրբացած քաղքենիութեան, աւելի ճիշդ յետ-պատերազմեան բարձր-դրամատիրութեան։ Միջակորեար, ազատ-որմնադիր, մանր-քաղքենի ու ազատական ներշնչումներով տոգորուած նախապատերազմեան հանրապետութիւնը, որ անընդհատ կը ձգտէր հաշտեցնել յարաճուն ու աշխարհակալ քաղքենիութեան սլլամերժ շահերը՝ ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութեան հրապարակ նետած սկզբունքներուն հետ, որ կ'աշխատէր անդուլ խաղաղասիրական քարոզներու ու յեղափոխական սուտ բառամթերքի մը կոյտին տակ խեղդել ժողովրդական խաւերու դժգոհութիւնը՝ աստիճանաբար բայց արագութեամբ կը վերածուի դրամապետութեան մը, իմա՝ բարձր-դրամատիրական հանրապետութեան մը (République des banques et banquiers) ինքնավստահ, յարձակողական ու հետզհետէ աւելի դիմակազերծ։

Ամենուրեք և մարդկային գործունէութեան բոլոր կալուածներուն մէջ, դրամապետութիւնը կը հաստատէ իր իշխանապետութիւնը՝ հրապարակէն քշելով թոյլ, անարի ու գէջ-ծառայող, տակաւին նախապատերազմեան ձեւերուն հաւատարիմ [illegible] գէտներն ու քաղքենիութեան այլ գործակատարները, փոխարինելով զանոնք հլու գործակատարներով, յաճախ հաւատուրացներ, գրեթէ մեծ ասպարէզ ու դիրք ու իշխանութիւն որոնող արկածախնդիրներ, ամբողջովին տրամադիր գործադրելու բարձր դրամատիրական իշխանապետութեան բոլո՛ր հրամանները։ Դրամատիրութեան այս ստորին գործակատարները, մեծ մասամբ աշխատաւորութեան բանակէն, հաւատուրաց մարդոց յատուկ ամբողջ անգթութեամբ եւ մոլեռանդութեամբ կը հալածեն բանուորական-յեղափոխական կազմակերպութիւնները, կը հարուածեն անխնայ միջազգային աշխատաւորութեան յառաջամարտիկ տարրերը՝ մէկ կողմէն յարաճուն սարսափի տակ պահելով պատերազմէն զզուած ու խաղաղամոլ քաղքենիութիւնը ու միւս կողմէն՝ աշխատելով շեղեցնել ժողովուրդներու ուշադրութիւնը, անոնց գլխուն վրայ անընդհատ շարժելով յեղափոխական կարելիութիւններու հեռանկարը, երբ իրենք տենդով ու անօրինակ շնականութեամբ մը կը շարունակեն սպառազինել իրենց երկիրները, պատրաստելով այսպէս նոր պատերազմ, նոր ջարդ, նոր աւեր։

Այս յաղթական բայց իր յաղթանակի դափնիներուն վրայ չննջող, անհանգիստ ու յաստակաչ բարձր-դրամատիրութեան դիմաց որ ինչպէս ճշգրտօրէն կ'ըսէր ընկերվարական երիտասարդ ու գիտուն ընկերաբան Մարսէլ-Տէան, միակուռ զանգուած մը չի ներկայացներ, այլ ունի ինք ալ իր ներքին ներհակութիւնները, հատուածական շահերը, ազգային շերտաւորումները, իրար ժխտող թեւերը, ցցուելու ու ճակատ յարդարելու մեծ փառամոլութիւնը կը սնուցանէր, 1917ի ռուսական յեղափոխութենէն ի վեր ու անկէ ծնունդ առած Գ. Միջազգայինը։

Ի՞նչ կը ներկայացնէր Գ. Միջազգայինը եւ դրապէս ի՞նչ էր իր արժէքը։ Գուցէ ծիծաղելի ու աւելորդ թուի այս հարցումը 1930ի սեմին, երբ ինչպէս կ'ըսենք այս յօդուածին խորագրով, դրօշակները ծալլուած են այլեւս, անորոշ ժամանակի տեւողութեան մը համար.— Գ. Միջազգայինի բանակը կը նահանջէ, աստիճանաբար կազմակերպուած յարձակողականի մը զրահին տակ լքելով իր պայքարի դիրքերը։ Գուցէ մեր ընկերներէն ոմանք զարմանան որ անհրաժեշտ կը գտնենք այս հարցումը դնել սեղանի վրայ՝ երբ յեղափոխութենէն տասնըմէկ տարի յետոյ, այլեւս պէտք է պարզ ըլլար Գ. Միջազգայինի բովանդակութիւնն ու դիմագիծը, բնաւորութիւնն ու ծագումը, Այլ է մեր կարծիքը։ Մեզի կը թուի որ տարաբախտաբար տակաւին շատ շփոթ ու տարակարծութիւն կայ այս բոլորի մասին մեր Միջազգայինի շարքերուն մէջ։ Եւ այդ շփոթն ու տարակարծութիւնը հիմն ու աղբիւրը կը կազմեն թիւր ու վնասակար գնահատումներու, հետեւաբար գործելակերպի։

Ոմանց համար Գ. Միջազգայինը յառաջամարտիկ թեւն էր ձախ ու ծայրայեղ մասը միջազգային բանուորութեան, հետեւաբար աշխատաւորութեան բանակին ամէնէն երիտասարդ ու կռիւի պատրաստ մասը, որ դժբախտաբար խզեց շատ կանուխ իր կապերը բանուորութեան պահեստի ու յետադայ ուժերուն հետ ու խրեցաւ ճախճախուտքի մէջ։ Այս տեսակէտը ունեցողները ուրեմն հետեւողական կերպով, պարտաւոր են ընդունիլ որ Խ. Ռուսիոյ մէջ կատարուածը իրապէս ընկերվարական յեղափոխութիւն՝ էր ու աշխատաւորական պետութիւն հաստատելու փորձ՝ համաձայն մարքսեան տեսաբանութեան։

Ուրիշներու համար՝ Գ. Միջազգայինը, նախապէս բանուորական ու գիւղացիական ծագումով, ներշնչումներով ընկերվարական, մարքսեան՝ շուտով դարձաւ արհեստով յեղափոխականներու եւ բախտախնդիր մարդոց սանձարձակութիւն մը, խեղաթիւրելով Մարքսի վարդապետութիւնն ու ընկերվարութեան գիծը։ Այսպէս մտածողներուն համար սրբապղծութիւն է Խ. Ռուսիոյ մէջ կատարուածը համարել ընկերվարութիւն, բանուորա-գիւղացիական իշխանապետութիւն բառածը ծաղր է ու հեգնութիւն, յեղափոխութեան ղեկավարներու մեծ մասը հասարակ արկածախնդիրներ են ու իշխանամոլներ։ Բոլոր այն մտաւորական - յեղափոխականները որ անցած են յեղափոխութեան հնոցով ու առօրեայ կեանքի, պայքարի ու դժուարութեանց ցեխին մէջ կորսնցուցած իրենց վստահութիւնը հանդէպ այն «յեղափոխութեան» որուն առջեւ խունկ կը ծխէին դեռ երէկ, Փանայիթ-Իսթրաթիներն ու Փօլ-Մարիոնները՝ կուգան բացառաբար փաստել այսպէս մտածողներուն քննադատութեանց ճշդութիւնը։ Վերջին տարիներս Խ. Ռուսիա այցելողները այս մասին գրեթէ համաձայն են և ըստ իրենց Գ. Միջազգայինը կը ծաղրանկարէ ընկերվարութիւնը իսկ խորհրդային պետութիւնը կը ղեկերի Միացեալ-Նահանգներու ճարտարարուեստի բանաւոր կազմակերպման (Rationalisation) եւ պետական դրամատիրութեան մը իրերամերժ ճամբաներուն վրայ։ Վատ, թերուսու, յարափոփոխ ու պղտորած մտաւորականի բոլո՛ր բացասական կողմերը իր վրայ միացնող Փանայիթ-Իսթրաթին եւ իրապէս ուղղամիտ ու զուսպ տաղանդաւոր գրագէտ ու բարեխիղճ դիտող Լիւք Տիւրթէնը այստեղ կը մօտենան իրարու։ Սակայն շատ յատկանշական է։

Վերջապէս կայ յեղափոխութիւնը դատողներու երրորդ խումբ մը, որ սկիզբէն իսկ մերժած է համայնավար ղեկավարներուն իր վստահութիւնը, զանոնք համարած է ցնորամիտներ, խեղկատակներ կամ հասարակ բայց այլապէս վտանգաւոր բախտախնդիրներ։ Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը համարած է միշտ պետական հարուած, չարաշուք խաղ՝ խաղցուած բանակալութիւնը տապալող յեղափոխութեան գլխուն, համայնավարութիւնը համարած է ընկերվարութեան բացասում ու վայրագութեամբ մերժած է որեւէ պատասխանատուութեան բաժին վերցնել կատարուածին մէջ, ամենուրեք, բարձր ձայնով պոռացած է իր թշնամութիւնը, նոյնիսկ խզած է ամէ՛ն համերաշխ կապ հասարակաց թշնամիին դիմաց՝ առարկելով որ իր եւ «անոնց» միջեւ ո՛չ մէկ գաղափարական բարեկամութիւն կրնայ գոյութիւն ունենալ։ Այս խումբը կ'երկարի Ալ. Կերենսկիէն մինչեւ Փիէռ-Ռընոտէլ, մինչեւ մեր կուսակցական կարգ մը ղեկավարները, օրինակ ընկ. Ռ. Դարբինեան որուն հետեւողական, անհաշտ, տրամաբանական դիրքը Խ. Ռուսիոյ հանդէպ, ամբողջ այս վերջին տարիներու ընթացքին, եղած է անթեքելի շիտակ գծի պէս։ Ուրիշ խնդիր է թէ որքան ճիշդ է եղած իր տեսակէտը։

Անհրաժեշտ էր այս ճշդումներն ու դասակարգումները ընել՝ բացատրելու համար Գ. Միջազգայինի [illegible], նահանջի բնոյթն ու շարժառիթները, ու ըմբռնելու համար թէ միջազգային աշխատաւորութիւնը ի՞նչ կը սպասէր ռուսական յեղափոխութենէն ու ի՞նչ առաւ... Ի՞նչ բան կ'առաջադրէր իրագործել Գ. Միջազգայինը ու ի՞նչ պատկերի առջեւ կը գտնուի այսօր...

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՔՆՆԱԴԱՏԵՄ

Մկրտիչ Երիցանց քննադատական մը գրած էր Մկրտիչ Պարսամեանի գիրքին մասին (Ա. Ահարոնեանի կեանքն ու գրականութիւնը)։ Եւ այդ առթիւ, չեմ գիտեր ինչո՞ւ, ուզեր էր դաս տալ քննադատութեան մասին։

Թէ քննադատութեան էութեան մասին բան չէր կրցած ըսել, այդ չէ խնդիրը։ Իր յօդուածին [illegible] յարձակում մըն էր, զոր կ'ուզէր փորձել իմ մէկ քննադատականիս դէմ։ Ճակատաբաց տղայ մըն եմ, չեմ սիրեր յօդուածներու մէջ մթին ակնարկութիւններ թողել եւ նախանձիլ երիտասարդ գրողներու յաջողութիւններուն։ Այս բացասական յատկութիւնները տեսած եմ մեր սերունդին շատ մը տղոց մէջ։ Երիցանց անհասկնալի դիւրագրգռութենէ մը՞ շարժելով, զիս կը նետէ Պայքարի քննադատներուն կասկածելի մղումներուն մէջ այն մեղադրութեամբ որ գովեր եմ Շահան Շահնուրի վէպը։ Ինչպէս որ ես եւ «Պայքար»ի քննադատը կը յանգինք «նոյն եզրին,—բանիմաց ընթերցողին անտարբերութեան կամ կասկածին»։

Պահ մը ընդունինք թէ կասկածելի եմ իմ քննադատի գնահատութիւններուս մէջ։ Եւ քննենք Երիցանցի գնահատութիւնները, որոնք կասկածելի չեն անշուշտ, քանի որ, ինչպէս Աթանոս, (ինք կը կատարէ այս մեքենումը) չի պարսաւեր, չի գովեր, այլ կը գիտէ։ Հայրիկս ալ ժամանակին ինծի խրատներ կուտար, մէջ բերելով սերտերէն կամ վարժապետին բերնէն գողցուած խօսքեր։ Բայց ոչ հայրիկս, եւ ոչ ալ ուրիշ խրատաբաշխ մարդիկ, շարժած են այնպէս՝ ինչպէս ըսած են։ Երիցանց նոյնպէս։ Կ'ըսէ թէ չի գովեր, այլ կը գիտէ։ Ընդհակառակն, իր քննադատութեան ընթացքին՝ չի գիտեր, այլ կը գովէ։ Երիցանց իրականին մէջ չի հաւնիր Ահարոնեանի գրականութեան, եւ սակայն կը գրէ թէ «Ահարոնեանի արուեստը կը ներկայանայ ներդաշնակութեամբ մը, որ թերեւս դժուարութեան պիտի մատնէ ապագայ սերունդը», (հոս կը կրճատեմ երկար նախադասութիւններու անհասկնալի շարքը մը) եւ «նորէն չպիտի խուսափի հմայքէն, որ կը բխի անոր ամէն մէկ էջէն»։ Նոյնը նաեւ Պարսամեանի գործին մասին։

Ես կը կարծէի թէ «կասկածելի» քննադատութիւնը այս է։ Ես, ընդհակառակն, կը խորհէի թէ անկեղծ քննադատն ալ այն է, որ կ'ըսէ ինչ որ կը խորհի, ինչպէս կ'ընեմ

Արդ, նոյն այդ անկեղծութեամբ, այս առթիւ ըսեմ.— Ահարոնեան արուեստագէտ մըն է, որուն գրականութիւնը կը պահանջէ վերագնահատութիւն մը, իսկ Պարսամեանի ներկայացնելու եղանակը (քննադատութիւն չէ որ կատարած է ան, ճշտենք,) ինծի կը թելադրէ վերապահ մնալ կարգ մը կէտերու մասին

Հիմա անցնինք իմ այն գնահատութիւններուս, զորս կասկածելի կը նկատէ եւ «սանձարձակ համակրանք» արտայայտելու պատճառաւ Պայքարի [illegible] կը նետէ։ Նահանջը վէպը արդիական վէպ մըն է, եւ փորձաքար մը, որ ցոյց կրնայ տալ թէ ո՞վ կը հասկնայ արդիական եւ վաղուան գրականութիւնը։ Այս հաստատումը կ'ընեմ՝ փորձի դնելով քննադատի իմ յաւակնութիւնս, կարողութիւնս եւ հաւատարութիւնս։ Երիցանց կը կարծէ թէ քննադատութեան ընթացքին գրականութիւն չեն ըներ, եւ հե[illegible] փարներ, «որոնք [illegible] ափ ի բերան կը ձգեն հեղինակն ինքն իսկ»։

Ըսի թէ Երիցանց երկար ֆրազէոլոժի մը բրած է առանց յըստակ ըսելու թէ ինչ կը հասկնայ քննադատութիւն բառին տակ։ Ես ըսեմ ինչ որ կը հասկնամ, եւ ինչ որ պիտի ըսեմ, առաջուընէ յայտնեմ թէ գիրքի մէջ չկայ։ Մտածեր, ուսումնասիրեր, եւ շիներ եմ զայն՝ համաձայն գրական արուեստի ըմբռնումներուս։ Նախ, քննադատութիւնը սեռ մըն է, այնքան անկախ, որքան վէպը, թատրոնը, բանաստեղծութիւնը։ Այս սեռը նոյնքան ստեղծագործական է, որքան, դարձեալ, վէպը, թատրոնը, բանաստեղծութիւնը։ (Կ'աճապարեմ, հետեւաբար այս մասին աւելի չեմ ուզեր խորանալ, սակայն հոս կ'ուզեմ աւելցնել, որ ա՛լ համը փախուցնելով այն նորոյթ-խօսքը երբեմն թէ գրականութիւն պէտք չէ ընել ինչպէս թատրոնին, նոյնպէս քննադատութեան մէջ։ Կան գրականութենէ զուրկ թատերգութիւններ եւ կան գրականութիւնով հիւսուած թատերգութիւններ, ինչպէս կան գրականութիւնով աղուորցած քննադատութիւններ, եւ կան գրականութենէ զուրկ ցամաք քննադատութիւններ — Սորպոնի մէջ շա՜տ,— այս վերջինները գրականութեան պատմութիւնը չընդունիր)։ Վերջապէս իմ քննադատութիւնս հոգեբանախօսական խարիսխ ունի,—ահա իր նորութիւնը։ Ամէն արտայայտութիւն կը բացատրեմ հոգեբանախօսութեամբ, որ գիտութիւն մըն է։ Եւ այսպէս, հեռանալով «պարագայական» Թէնէն, կը մտնեմ անհատին թաքուն կարողութիւններուն մէջ։ Արդարեւ արուեստը այնքան ճշմարիտ է եւ բարձր, որքան կը բխի անհատին խորքէն։ Յետոյ, առարկայականութիւն տալով այդ արտայայտութեան, իբրեւ տեսակ մը շարունակութիւն հեղինակին գործին, հոս կը սկսի քննադատին ստեղծագործական բուն դերը.— բացատրութեան ձեւով կուտամ նիւթեր, որոնք թելադրութեան մը պէս կը բխին սերուած գործէն։ Ուրեմն, քննադատը այն է, որ կը շարունակէ հեղինակի մը գործը։ Եւ տարբեր է թերթերու օրագրողէն (chroniqueur) որ մակաբոյծ մըն է, եւ միջնորդ մը գործին եւ ժողովուրդին միջեւ, հետեւաբար շատ անգամ անօգուտ։

Կը խոստովանիմ, որ քիչ մը կողմնակալութեամբ՝ նաեւ խրոխտութեամբ կը մօտենամ նորերուն։ Պատճառները բացատրելու համար երկու սիւնակ եւս պէտք է։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԹԱՏՐՈՆ

“ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՓԵՐԷԹԸ„

Կիրակի գիշեր Albert I թատրոնին մէջ ներկայացուեցաւ «Արշին մալ ալան»ը, Սուրաբեան թատերախումբին կողմէ։

Սրահը խռնուած բազմութիւնը, ռամիկն ու ազնուականը կամ ազնուական կարծուածը մէկն ըլլալով եկած էր ծափահարելու «հայկական օփերէթ» մը որուն նմանը հազուադէպ է գտնել օտար բեմերու վրայ... Ինչպէս որ սրահի սպասարկու օրիորդներն ու ոստիկաններն անգամ ապշած, իրենց զարմանքը կը յայտնէին, որովհետեւ իրենց կեանքին մէջ այսպիսի բան չէին տեսած անշուշտ.։

Մեր մէջ քննադատներու պակասը պատճառ կը դառնայ որ երբեմն շեղինք մեր կոչումէն եւ ստանձնենք այդ պաշտօնը։ Զինադադարէն ի վեր ականջ խլացնող այս «կովկասահայ» օփերէթներու մասին թերեւս սոյն առաջին գրուածքով պրպտենք քիչ մը թէ ի՞նչ է «Արշին մալ ալան»ը։ Հայկական օփերէ՞թ։

Մեր մէջ գեղարուեստի ամէն արտայայտութիւն ուր կայ արեւելեան տարազ եւ քիչ մըն ալ տխուր երաժշտութիւն, հայկական է։ Եւ ժողովուրդի միամտութիւնը շահագործելու համար այս միակ բառը հրաշքներ կը գործէ։

Այժմէն ըսենք որ մեր ընտիր դիտողութիւնները գործին մասին են եւ ընդհակառակն մասնաւոր գնահատանք եւ համակրանք ունինք դերակատարներուն հանդէպ, որոնց տաղանդը աւելի պիտի արժէր սակայն, տարբեր պարագաներու մէջ։

Մեծ օրքեսթրան, ղեկավարութեամբ Թարիստ Պ. Ֆորժի, հոյակապ կտորները նուագեց «Արշին մալ ալան»ի, որուն ոչ նիւթը, ո՛չ ալ երաժշտութիւնը հեղինակ ունի եւ առաջին առիթով մեզ կը վստահացնէ թէ շինծու խաղ մըն է, մկրտուած «հայկական օփերէթ» անունով։ Այսպէս՝ ի միջի այլոց, երբ երկրորդ արարի նախամուտը լսեցինք Brahmsի Danse hongroiseը։ Չէ՞ որ քիչ մը արեւելեան գոյն ունի։ Հայկականի մէջ կրնայ անցնիլ. յետոյ, «ինձէ սազ»ի քանի մը կտոր. ասոնք ալ մեղկ տպաւորութիւն կը թողուն, հետեւաբար յարմար ենթաքանի մը հատ ալ հայերէն բառերով երգուած կատարեալ «թանկօ»ներ, ի լրումն ամենայնի։

Ստեղծագործում մը դժուար է անշուշտ բայց յարմարցուած բան մը նուա՞զ դժուար է արդեօք, երբ մանաւանդ ճարտարօրէն եղած է [illegible]։

Ասկեարի երգած Serenade[illegible] կիլլէօրայի համար, մեր [illegible] յիշատակներ[illegible] եւ թէ բառերով ահա՛.

Ե՛կ, ե՛կ, ե՛կ, սիրունեա՛ [illegible]
Ե՛կ, ե՛կ, ե՛կ սիրուն եար [illegible]

Չեմ գիտեր ինչու [illegible] ծակի վերյիշումը թուրքերէն [illegible] քնքուշ մեղեդին, որ [illegible] ափերէն կ'արձագանգէր [illegible] առեն.

Կէ՛լ, կէ՛լ. մինի մինի [illegible]
Կէ՛լ կէ՛լ գարագաշըմ [illegible]

«Հայկական օփերէթ»[illegible] դինակները որոնք մէկէ [illegible] ըլլալու են ճշմարիտ է որ հա[illegible] տարիմ են, իրենց որդեգր[illegible] ալ, թէ եղանակի եւ թէ [illegible] րու հարազատ թարգմա[illegible] թեամբ.

Տիկին Սուրաբեանի «Աս[illegible] աչեր» երգը վիեննական [illegible] մը ոճով, քիչ մը բարեփո[illegible] երգ է, իսկ անոր պարը [illegible] ծանօթ ռուսական «Հէ՛յ [illegible] բա»ն է։

«Արշին մալ ալան»ի մէ[illegible] րենց տեղն ունին ուրեմն [illegible] րական ու ռուսական կտոր[illegible] «ինձէ սազ»ի կատարեալ [illegible] թուրքա»ն եւ ուրիշ կարգ [illegible] ունայն երգեր, նոյնքան [illegible] պակից բառերով։

Կամ ասոնք հայկական [illegible] եւ կամ կ'ոմիտասի մեզ հա[illegible] ցած երգերը. երկուքը շատ [illegible] բոլ ըլլալով իրարմէ. մէկը պէտ[illegible] է տեղ տայ միւսին։

Հոս են նմանապէս [illegible] կան տարազներն ու «Խալիֆա[illegible] ները անձերու անուններն [illegible] լէյման, Սուլթան բէկ, [illegible] ռեն, իսկ իբր նիւթ ոչ մէկ [illegible] կանութիւն։

Որպէսզի կարենայ [illegible] բէկի աղջիկը մօտէն [illegible] Ասկեար կը ծպտուի իբր [illegible] վաճառորդ եւ մուտ կը [illegible] անոր տունը։ Ցետոյ [illegible] րեան կ'ելլէ եւ ոչ միայն [illegible] այլ չորս զոյգեր կ'ամու[illegible] որոնք չգիտեմ ինչպէս [illegible] համակրեցան յանկարծ, [illegible] հաւանաբար խաղը հանգ[illegible] ջաւորութիւն մը ունենայ [illegible] մամիկին երեւակայած հէքեա[illegible]

* *

Մանկութեան օրերու[illegible] չեմ Պոլսոյ Նէնի-Շէհիր[illegible] Ալ Նորկիւ բանակիներ [illegible] վրաններու տակ խումբ մը [illegible] տարկապորտ "գանթօ[illegible] այսպիսի խաղեր կըներկայա[illegible] Բայց անոնց անուն էր [illegible] օյունեա,,կամ "մէյտան օյ[illegible] որ կը նշանակէ յանպատր[illegible] խաղցուած տեսարաններ

Այս ողորմելիները [illegible] էին եւ իրենք չէին [illegible] «օփերէթ» անունը տալ[illegible] շատ տարուան բան է. բայց [illegible] տարիներ ետքը նոյն բան[illegible] կը բեմադրուի [illegible] երկրի մը կեդրոնը [illegible] աչքին, ուր Պ. Սուրաբեան [illegible] յիշեցնէ այդ գռեհիկ [illegible] ները եւ չի վարանիր [illegible] այլ թէ կին խաղ[illegible] որպէս յանդիմանութիւն [illegible] «Հայկա՛ն օղլու հայկա՛ն [illegible] ցարութիւնը, որպէսզի [illegible] դը խնդա՛յ ու ծափահարէ [illegible] արտասանուած խօսքերը [illegible] մերելով կը հրապարակէ[illegible]

Բայց նախօրօք [illegible] պատասխան յայտագրի [illegible] ուշադրութիւն գրաւած էր [illegible] անեալ խօսքերը[illegible] խումբը գիտէ [illegible] ժողովրդիմատրոնական [illegible] որ ահա

Ժողովուրդ «Թատրոնական[illegible] չ՞կը...

...տեղ տարի է որ փարիզ կ'ապրի ... ժողովուրդ ե. ճաշակը նոյնն ... ժողովուրդը որ չկրցաւ նոյն իսկ ... թատերախումբ մը ... որպէս զի ծանօթանար ... խաղացանկին։

... օփերէթի, քանիցս լսեր ... «Լէպլէպիճի» բեմադրու... լուրը, բայց ի զուր լաւ ... մը ըլլալ պիտի ըլլային ... ինչպէս եւ Աբրէֆը ... Հէճեան, որոնք թէեւ հայ ... քաղուած չեն, բայց թէ ... աւելի շահեկան են եւ ... հայ հանճարի մը, ... անխարդախ գործերն ... երաժշտական նուագախումբի ըն... ...։

... Սուրաբեանի պէս Նուրբ ... «Արշին ... Մանակցութիւնը ... կ'ազդէ ինծի, որով... ... Ցրամաթիքի մէջ ... աւելի քան ... էր։ Ան ունի համակ... ... շատ ճկուն խաղար... ... զգայուն գերա... ... ճանչցանք վերջին ... մը տարիներուն՝ Ցիկին ... հետ։

... Սուրաբեան աւելի օգտա... պիտի ըլլար ժողովուրդին մէկ ... գնելով երաժշտութիւնը, ... պարզ կատակեր... ներկայացնելով, ուր մեծ ... կրնայ ընել, եւ եթէ ... ուժերու միանալով վեր... թատերական տրամաթիք ... մը։

Նախանձախնդիր ենք որ հայ ... անունը աղարտուի այս ... պատուցուեցաւ որ մօտ ... պիտի բեմադրուի «Անուշ»ը, ... հայ օփերէթ մը, անծա... հեղինակով, ուր սակայն ... երգուի եղեր Հաքքեանն ... չգիտենք ինչ ...։

Կ'աղթենք որ «Անուշ»ը իր ... չնմանի։

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

ԽՄԲ.— «Արշին Մալ Ալան»ը ... է Ադրբէջանցի (թաթար) ... մը եւ յարմարցուած հա... ...։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն)

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ 1930Ի ԸՆԹԱՑՔԻՆ

Բնակարանային Շինութեանց Համագործակցականը նախատեսած է Երեւանի մէջ 1930ի ընթացքին հետեւեալ շինութիւնները. Գնունի եւ Ցնգուկեան փողոցներու անկիւնը «Նայիրի» բնակութեան համագործակցականի 2րդ շէնքը 54 սենեակնոց։

Կոմինտէրն Համագործակցականին համար 72 սենեակէ բաղկացած շէնք մը՝ Ցնգուկեան եւ Ապանդարեան փողոցներու անկիւնը։ Իսկ հետեւեալ համագործակցականները շինութեանց կը մասնակցին հետեւեալ կերպով՝

«Կապ»ի 2րդ շէնքը 21 սենեակնոց՝ 2րդ Գնունի փողոցին մէջ։

«Բնակ»ի 2րդ շէնքը 42 սենեակնոց՝ Ռաֆֆի եւ 1րդ Գնունի փողոցներու անկիւնը։

«Զ.ռանգ.ք»ի շէնքը 22 սենեակնոց, Գնունի փողոցին մէջ իսկ Ալլահվէրտի փողոցին մէջ 93 սենեակնոց եւ Ղուկասեան փողոցին մէջ ալ 57 սենեակնոց մէկ մէկ շէնք պիտի կառուցուի։

Այս հաշուով շինուելիք սենեակներու թիւը կ'ըլլայ ընդամէնը 396, որոնց համար նախատեսուած է ստանալ 1,200,000 րուբլի վարկ։ Սակայն, ըստ հնգամեայ ծրագրի, 1930ին Հայ. Բնակարանային համագործակցականին պիտի յատկացուի 2 միլիոն րուբլի վարկ։

Առայժմ. ընկերութիւններէ ստացուած կանխավճարներով կը կատարուին նախապատրաստական աշխատանքներ եւ շինութիւններու մթերումը։ Հողային աշխատանքները պիտի կատարուին այս աշնան, որպէսզի գարնան, անմիջապէս որ վարկերը ստացուին, շէնքերու հիմերը դրուին։

ՉԵՂԾՈՒՄՆԵՐ ՎԱՐԿԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ ՄԷՋ

Հայ եւ ասորի գիւղերու թափարչի գիւղերու այգեգործական միացեալ ընկերութեան գործերը քննուած պահուն, պարզուեցաւ որ նախագահ Ա. Մանուկեանը գանձապահն ու հաշուակալը իւրացուցած են 2077 րուբլի։ Այս գումարը հաշիւներուն մէջ կորսնցնելու նպատակով անոնք իւրաքանչիւր անգամ դրամը հաշիւին մէջ անցուցած են երկու անգամ։ Միեւնոյն ատեն, անոնք պահեստէն ապրանք վերցուցած են, ծախած եւ փոխարժէքը իւրացուցած։ Ասկէց զատ, չքաւորներուն վարկ տալու տեղ, օժանդակած են միջակ կարողութեան տէր մարդոց եւ ընդհանրապէս վարկը նպատակին չեն ծառայեցուցած։ Ընկերութեան տրուած երկու հեկտար այգին ձգած են անխնամ եւ անմշակ։

ԹԱՆԳԱՐԱՆ ՄԸ

Միջազգային բանուորական շարժման պատմութիւնը աշխատաւորական լայն խաւերուն ծանօթացնելու նպատակով, որոշուած է Հայաստանի մէջ հիմնել Մարքսի եւ Էնգէլսի եւ միջազգային բանուորական շարժման պատմութեան յատուկ թանգարան մը։

Դիմում կատարուած է Մարքսի եւ Էնգէլսի հաստատութեան, որպէսզի սատնէ թանգարանի կազմակերպումը։ Նոյնպէս, հաստատութենէն խնդրուած է 1930ի առաջին քառամսեակին Հայաստանի մէջ կազմակերպել Մարքսի եւ Էնգէլսի գործունէութեան եւ 1871ի փարիզի ընկերային յեղափոխութեան յատուկ ցուցահանդէս.

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Անգլիական ոսկիին բարձրացումը Պոլսոյ սակարանին մէջ կը շարունակէ մտահոգել պաշտօնական շրջանակները։ Սակարանի փոխ տնօրէն Հասան պէյ անձամբ շրջած է Պոլսոյ բոլոր դրամատուները, քննելու համար, թէ անոնց գնած մեծաքանակ ոսկիները զգացուած պէտքի՞ մը արդիւնք է թէ շահագիտութեան նպատակով է։ Ցօմարները քննելէ վերջ, Սակարանի փոխ-տնօրէնը արդիւնքը անմիջապէս հաղորդած է ելմտական գործավարին։

Ճիշդ չեն այն լուրերը թէ ոսկիին բարձրացումը արդիւնք է շահագիտութեան։ Սակարանի նոր օրինագիծին, ինչպէս նաեւ տնօրէնին շարունական հսկողութիւնը շնորհիւ շահագիտութիւնը անկարելի դարձած է այլեւս։

Կարգ մը վաճառականներ նախապէս իրենց կատարած մեծաքանակ գնումներուն փոխարէն, պայմանաժամով վճարելի ստորագրած էին. այդ պայմանաժամերը լրացած ըլլալով, ստիպուած են մեծաքանակ քամպիօ գնել, վճարելու համար իրենց պարտքերը։

«Ութանպուլ» կը գրէ թէ Սակարանի տնօրէնութեան քննութիւններուն հետեւանքով տեսնուած է որ մանիֆաթուրայի վաճառական մը, Պ. Շէքէրճեան մաքսային նոր օրէնքին գործադրութենէն առաջ, զանազան ապրանքներու համար մեծաքանակ ապսպրանք ըրած էր Եւրոպա՝ հինգ միլիոն թրք ոսկի արժէքով։ Շէքէրճեան, ինչպէս նաեւ ուրիշ կարգ մը վաճառականներ, որ նոյնպէս մեծ քանակութեամբ ապրանք ապսպրած են, քամպիօ կը գնեն իրենց վճարումներն ընելու համար։ Այս գնումները սակայն շատ օրինաւոր սահմաններու մէջ եղած են։

⁂ «Ագշամ» այս առթիւ կը գրէ. — Անգլիական ոսկին մինչեւ 1042 ղրշ. բարձրացաւ։ Ինչո՞ւ. ոչ ոք գիտէ։ Զարմանալին այն է որ անգլիականին յանկարծ այսքան բարձրանալուն ո՛չ քաղաքական, ոչ տնտեսական ո եւ է պատճառ գոյութիւն ունի։ Բայց ալ աւելի զարմանալի պարագան այն պաղարիւնութիւնն ու անտարբերութիւնն է, որ գոյց կը տրուի այս կարեւոր դէպքին հանդէպ որ պատճառ կ'ըլլայ մեր դրամի անկումին, կեանքի սղութեան, երկրին ելմտական հաւասարակշռութեան փճացման եւ առեւտուրը տակն ու վրայ կ'ընէ։

Ո՞ւր են սա մեր ելմտագէտները։ Ինչո՞ւ այս կենսական խնդիրը խօսքի նիւթ չըլլար, վիճաբանութեան չենթարկուիր։ Եթէ այս տեսակ դէպք մը ուրիշ ո եւ է երկրի մէջ պատահէր, մինչեւ հիմա թերթերու սիւնակներն ու հանդէսները ահագին աղմուկ հանած եւ նոյն իսկ գրքեր հրատարակած կ'ըլլային։ Իսկ մենք, քանի օր է, կատարեալ հանդարտութեամբ, միայն էնկիւրիէն թերթերուն եկած հետեւեալ կոզապարատիպ ծանկերգը կը հրատարակենք. «Կառավարութիւնը պէտք եղած միջոցը ձեռք պիտի առնէ»։ Աղէկ, բայց ե՞րբ։ Գործը գործէն անցնելէ՞ն վերջ»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՑԻՐՈՒՑԱՆ ՀԱՅԵՐ

ԹԱՌԱՐ, (Սեփական թղթակցութիւն) Լիոնէն 11 քիլոմեթր հեռու, Ռոանի գծին վրայ, չորս բլուրներու մէջտեղը գեղեցիկ գիւղեցիկ գիւղաքաղաք մըն է Թառար։ Ունի մօտ երեսուն գործարաններ որոնց, մէջ նշանաւոր է Maison Henri Bertrand հաստատութիւնը։ Մեծ մասամբ մետաքսի գործով կը զբաղին, «Թիսաժ»ի «Թէնթիւր»ի եւայլն։ Այստեղ ալ կը գտնուին 80էն 100 հայեր, մեծամասնութեամբ Աֆիոն Գարահիսարցիներ։ Գրեթէ բոլորն ալ կ'աշխատին Maison Henri Bertrand գործարանը եւ կը ստանան ժամավարձք 2.75էն 3.25։ Ցուներն ալ ձրի տրամադրած է գործարանատէրը, իսկ ուրիշ գործարան աշխատողները քաղաքին մէջ սենեակներ վարձած են ու երկու սենեակ մէկ խոհանոցին կը վճարեն տարեկան 130էն 150 ֆրանք։

Պերթրանի գործարանատէրը գրեթէ տարի մը առաջ Սուրիայէն բերած էր քսանեւհինգ որբուհիներ ու տրամադրած առանձին շէնք մը գործարանին կից, իսկ հիմա ամէնքն ալ հեռացած են, բացի երեք որբուհիներէ։ Օդը եւ ջուրը մաքուր են, իսկ մեր աշխատակիցները գոհ՝ իրենց վիճակէն։

Չունին որեւէ ազգային կազմակերպութիւն։ Կան քանի չափ մանուկներ, որոնք կը յաճախեն տեղական դպրոցները

ՇՐՋԻԿ

ԱԶԱՏՈՒԱԾ ՈՐԲԵՐ ՈՐՈՆՔ ԻՐԵՆՑ ԱԶԳԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

ՀԱԼԷՊ, 15 Նոյեմ. (Սեփ. Թղթակց.).— Քիւրտերու մէջէն ազատուած հետեւեալ բեկորները կը փնտռեն իրենց պարագաները.

1. Սվազի Օղլիխա գիւղէն Գրիգոր Թաշճեան, հօրը անունը՝ Յովհաննէս, մայրը՝ Խանում։
2. Խարբերդէն Վիկտոր, հայրը՝ Նշան Տէմիրճեան, մայրը՝ Սրբուհի։
3. Բալուի Հաւաւ գիւղէն Յովհաննէս, հօրը անունը Աբրահամ Ճէլալեան, մայրը՝ Իսկուհի, եղբայրը՝ Բիւզանդ, քոյրը՝ Ծաղկանուշ, հօրեղբայրը՝ Սարգիս, քեռին՝ Վարդան Կարապետեան։
4. Ուրֆայէն Մատարճի Պօղոսի տղան՝ Յովհաննէսը։

Սվազի եւ առհասարակ բոլոր Հայրենակցական Միութիւններու ուշադրութեան.

Սուրուճի շրջանին մէջ, Քիւրտերու մօտ կան շատ հայ տղաներ, մասնաւորապէս Սվազի շրջանէն կան աղջիկներ որոնք ամուսնացած են Քիւրտերու հետ։

Այս առթիւ յիշենք թէ՝ Հալէպի առաջնորդարանը նամակ մը գրած է Արաբփունարի թաղխորհուրդին, ուր կ'ըսէ.— «Այսուհետեւ չուղարկէք այս ազատուածները։ Մենք տեղ չունինք»...

Ուրեմն, այս հոգը կ'իյնայ Հայրենակցական Միութիւններուն վրայ։ Ազատուածներէն շատերը գացեր են Հալէպ եւ տեսնելով որ իրենց տէր տիրական չկայ, վերադարձած են Քիւրտերու մօտ։ «Մենք գնացինք Հալէպ և ոչ պառկելու տեղ գտանք ոչ ալ ուտելու հաց. Քիւրտերու մօտ գոնէ փորերնիս կը կշտանայ»։

ԽՕՍՔ ՄԵՐ ԹՂԼԱԾՈՒՆ

«Յառաջ»ի մէջ ուրախութեամբ կարդացինք Հ. Բ. Ը. Մ. Փարիզի մասնաժողովի յայտարարութիւնը՝ որուն համաձայն Փարիզի կարգ մը արուարձաններուն մէջ հայ լեզուի դասընթացքներ պիտի բացուին։

Այս առթիւ պարտք սեպեցի յիշեցնել Իթալի թաղամասը զոր կարելի է համարել հայաշատ կեդրոն մը։ Քանի մը հարիւր տուն կը հաշուուի մեր հայրենակիցներու թիւը եւ մանաւանդ Փորթ Իթալիին անմիջապէս կից Պլանքի փողոցէն, որ 200 մեթր երկարութիւն չունի, արդէն 35-40 աշակերտներ Ֆրանսական դպրոց կը յաճախեն։ Ասոնք ալ իրաւունք ունին օգտուելու հայ լեզուէն։ Իթալի թաղամասին մէջ կարելի է հաշուել հարիւրէն աւելի պզտիկներ։ Միայն Շուազիի պողոտայի դպրոցին մէջ տեղաւորուած են 60-65 հայ երկսեռ աշակերտներ։

Միայն թելադրութիւն մը, ոլ պէսզի ապագային խաչաձեւումներ չպատահին։ Ինչպէս գիտենք, աշխատաւորի զաւակները Caisse de Compensationէն ամսաթոշակ կը ստանան, բայց վեց տարեկանէն վեր պզտիկները երբ Ֆրանսական դպրոց չեն ղրկուիր, եւ երեք ամիսը անգամ մը դպրոցէն վկայական չեն բերեր անոնց ծնողքին ամսաթոշակ չեն վճարեր։

Ուստի լաւ պիտի ըլլար եթէ նախաձեռնողները միջոցներ գտնէին հայ ուսուցիչ կամ ուսուցչուհի մը տեղաւորելու այն վարժարաններուն մէջ ուր կը յաճախեն մեծ թիւով հայ աշակերտներ, ինչպէս թելադրած էր «Յառաջ»։

Ց. ԳԱՖՎԷՃԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԻԷՆ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը եղանակի բացումէն ի վեր կատարած է շարք մը բարեկամական մրցումներ, հետեւեալ զօրաւոր խումբերուդէմ. Ա. մրցումին Հ.Մ.Ը.Մ., յաղթեց U.S. Ecles. 2ի դէմ 0։ Երկրորդը Football Club Lesdan' 4ի դէմ 0։ Երրորդ՝ F. S. A. Vivierի 6ի դէմ 0. չորրորդ Հ.Մ. Ը. Մ.ը խառն կազմով պարտուած C. S. Vienneի Ա. խումբէն 2ի դէմ 0։ Միայն մէկ պարտութիւն։

Այս մրցումներէն զատ կատարած է բաժակի մրցումներ, Լիոնի Հայ Մարզական Մանչայի դէմ, Վիէնի 2ի դէմ 0 յաղթած, ֆինալ մնալով Լիոնի Որբերու Միութեան, Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ. 3ի դէմ 1 յաղթանակ, օրուան բաժակը շահելով։

Խումբը այս տարի դարձեալ Լիոնի ախոյեանական մրցումներուն պիտի մասնակցի առաջ լաւագոյն խումբերու դէմ։

Մ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՋՐՕԴԱՆԱՒ ՄԸ ՔԱԽՔԱԽՈՒԱԾ

Լոնտոն-Հնդկաստան գիծին վրայ երթեւեկող անգլիական ջրօդանաւ մը՝ Սիթի ավ Ռօմ' ... փոթորիկի բռնուելով ... ընկղմեցաւ ... Հովը կը փչէր ժամը ... արագութեամբ։ Օդանաւը ... օգնութիւն խնդրեց ... Ֆամլիրա շոգենաւը օգնութեան փութաց եւ օդանաւը ... կապելով սկսաւ յառաջ... ... Սակայն պարանները փրթան եւ Ֆամլիրա ուղղուեցաւ ... Թորփիլահալածով մը ... հասնելու համար։ ... երբ Թորփիլանաւը հասաւ ... վայրը՝ օդանաւը չկար։ ... օդանաւորդներն ու երեք ... ծովուն տակ գացած էին օդանաւին հետ միասին։ ... դիակը գտնուեցաւ ... եզերքը։

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԻՐՈՅ ՎԱՐԴԸ

(ՀԷՔԵԱԹ ՄԵԾԱՑՔԱՆԶ)

Այն ատեն Ինտրա սաստիկ բարկացաւ հրամայեց, որ անմիջապէս իր մօտ բերեն Բագաւալին, որպէսզի հաշիւ տայ իր սիրոյ յիմարութեան մասին։

Եւ դեւերը գացին արթնցուցին եւ դրին ամպեղէն կառքի մը վրայ, երբ տակաւին Բագաւալիի շրթները թաց էին մանկանցու տղուն համբոյրներէն, եւ միտքը կարմիր բոցերով ծածկուած էր պատանիին բերնին ...։

Բագաւալի ծունկի եկաւ Ինտրայի առջեւ, մատները իրարու միացուցած՝ ինչպէս աղօթքի մէջ. մինչ Երկինքի Տէրը կը դիտէր զինք լուռ բարկութեամբ, ... պռստած. ճիշդ ինչպէս երբ կոփէ կ'երթար՝ հեծած իր ... փիղին կռնակին վրայ։

Այն ատեն ըսաւ դեւերուն, որոնք մօտն էին.

— Հուրով սրբագործեցէք, որովհետեւ իրմէ կը ծորի մահկանացուներուն հոտը, որ զարշանք կը պատճառէ իմ անմահ զգայարանքներուս։ Եւ, ամէն անգամ որ վերսկսի իր սիրոյ յիմարութիւնը, աչքերուս առջեւ պիտի այրուի այդպէս։

Արդարեւ, կապեցին Բագաւալին, Ապսարաներուն ամէնէն գեղեցիկը, եւ նետեցին հնոցի մը մէջ, որ բոց կ'արձակէր ինչպէս արեւը։ Եւ մէկ վայրկեանի մէջ, ամբողջ մարմինը վերածուեցաւ ափ մը սպիտակ մոխիրի։ Սակայն երբ քանի մը կաթիլ մագական ջուր սրսկեցին մոխիրին վրայ, Բագաւալի դուրս ցատկեց հնոցէն, սերկ ինչպէս թէ նոր ծնած ըլլար, սակայն աւելի կատարեալ էր իր վարդափայլ գեղեցկութեան մէջ, քան առաջ։

Եւ Ինտրա հրամայեց, որ պարէ իր առջեւ, ինչպէս կը պարէր ժամանակին։ Այն ատեն Բագաւալի պարեց բոլոր այն պարերը, որոնք ծանօթ են Երկինքի դարպասներու մէջ։ Անիկա վար կը հակէր, ինչպէս կը խոնարհին ծաղիկները բուրումնաւէտ սիւզին տակ, ինչպէս ջուրը կ'ատտատէ լոյսին տակ, եւ յետոյ կը դառնար, արա՛գ ինչպէս տերեւը, զոր հովը կը շրջէ, թեթե՛ւ ինչպէս մեղուն, որ կը թռչի. եւ այսպէս՝ շնորհալի բիւր ձեւերով, անհատնում նոր ու կախարդիչ շարժումներով։

Եւ դիտողներուն սիրտերը ձմլուեցան Բագաւալիի պզզուն աչքերուն տակ։

Եւ աղաղակեցին միաբերան.

— Օ՛ ծաղիկ կենդանացեալ...
— Օ՛ վարդ արթուն...
— Օ՛ ծաղիկ մեծաքանչ...
— Օ՛ վարդ հոգեպարար...
— Օ՛հրաշք շնորհաց պարտէզին...։

⁂

Այսպէս, ամէն իրիկուն, Բագաւալի ստիպուեցաւ, Արժանադարի մէջ, առջեւն ելլել Ինտրային. եւ ամէն իրիկուն՝ տանջուիլ կրակի մէջ սրբագործուելով. վասնզի չէ՛ր ուզեր հրաժարիլ սիրոյ խենթութենէն։ Ամէն գիշեր կը վերադառնար իր սիրականին մօտ, եւ, անոր տանը ներքեւին, վարդաջուրի մեծ աղբիւրին մէջ լոգնալէ յետոյ, առանց արթնցնելու կը մտնէր ծոցը սովորութեանը պէս։

Սակայն պատահեցաւ, որ, իրիկուն մը, Տաճ-Իւլմիւլիւք արթննայ. տարածեց թեւերը եւ տեսաւ որ Բագաւալի բացակայ է։ Միայն անոր գլխուն բո՛յրը կը մնար դեռ բարձին վրայ, եւ անուշահոտ քօղերը գեղեցիկ անկարգութեամբ մը նետուած էին բազմոցներուն վրայ։

Երբ Բագաւալի վերադարձաւ աւելի գեղեցիկ քան երբեք, Տաճ-Իւլ-Միւլիւք մեղադրանքի բառ մը չըսաւ անոր։ Միայն թէ յաջորդ օրը, երբ գիշերը վար կ'իջնէր սարերէն, սուր դանակով մը ճեղքեց իր բթամատին միսը, վրան աղ ցանեց, որպէսզի չքնանայ։ Յետոյ, երբ տեսաւ որ երկնային կառքը, լուսնէն արծըթուած երկար ամպի մը պէս լռ՛ու մօտեցաւ, ատքի ելաւ եւ, առանց նշմարուելու, հետեւեցաւ Բագաւալիին։ Կախուեցաւ մոգական կառքին տակէն, եւ, հովերուն վրայ, տարուեցաւ մինչեւ Արժանադար, երկնային դարպասներն աղամանդակուռ, առջեւը Մեծն Ինտրային։ Սակայն Ինտրա չտեսաւ զայն, որովհետեւ անոր զգայարանքները պղտորած էին գեղեցկութիւն դիտելով, ինչպէս նաեւ սոմա (6) գինիին ծուխերուն պատճառաւ։

Այն ատեն Տաճ-Իւլմիւլիւք, սիւնի մը շուքին մէջ սպասեց ...

(6) Սոմա կը կոչուի ըմպելիք զոր Հնդիկները կը քաղեն գինովցնող բոյսէ մը գործածելու համար իրենց խորհրդաւոր արարողութիւններուն ընթացքին։

կանգնած, դիտեց այնքան գեղեցկութիւն. զոր երբեք տեսած ըլլար, Բագաւալիէն զատ՝ Մտիկ ըրաւ քաղցրաքաղցր մեղեդիներ, զորս երբեք չպիտի կրնար յօրինել մահկանացու երաժիշտ մը։ Ենքզութիւնը շլացուց իր աչքերը։ Նորաքանդակ եւ զանազարդ կամարները թեւանցուկ կ'երկարէին գլխուն վերեւ, պատրանքը տալով անհամար ծիածաններու հանդոյցին։ Սակայն երբ հասաւ ժամը Բագաւալիի տագնապալից սրբագործութեան, սիրտը սառոյ դարձաւ կարծես մարմինին մէջ եւ սուր ճիչ մ'արձակեց։ Ինքն ալ պիտի նետուէր հրեղէն հեղեղատին մէջ, եթէ արտասանուած չըլլային մոգական բառերը եւ կախարդիչ ջուրը սրսկէին մոխիրներուն վրայ, աւելի սպիտակ քան ձիւնը, առանց որ կարենար շարժում մ'ընել անոնցմէ առաջ։

Թարգ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

Ուխթերորդ տարին որ կը հասնի, Նուազ հարուստ չպիտի ըլլայ արդյասաւոր դէպքերով եւ գործերով: Վարչաձեւին մարդիկն ու հիմնարկութիւնները այլեւս ամբողջն ջրդուած են եւ ի վիճակի՝ դէմ դնելու ամէն կացութեան, նոյնիսկ անակնկալ:

Լեգէոնները, քաղաքապահները, յառաջապահները, կուսակցութեան մասնաճիւղերն ու արհեստակցական միութիւնները՝ համախմբուած պետութեան գերագոյն իշխանութեան տակ, ուժեր են՝ զորս ո՛չ մէկ ներքին դաւադրութիւն կրնայ սարսել, ո՛չ մէկ արտաքին յարձակում կամ ձեռնարկ կրնայ տապալել:

Պետութիւնը գերիշխան է գիտակցութեանը մէջ Իտալացիներուն, որոնք կը զգան թէ անիկա է միակ երաշխիքը իրենց միութեան եւ անկախութեան, թէ միայն պետութիւնը կը ներկայացնէ իրենց աւեսակութիւնը, իրենց ցեղին ապագան եւ իրենց պատմութիւնը:

Պատգամագիրը կը վերջանայ՝ հրաւիրելով Ֆաշիստները, որ կըկնեն իրենց ջեւատարմութեան երդումը Թագաւորին եւ խանդավառութեամբ ողջունեն գաղափարանց իշխանը:

. . իսկ կիրակի օրուան ճառախօսներուն առնէ իր խօսած ճառին մէջ, Մուսոլինի ըսաւ.

— Այսօրուան հանդէսին առթիւ բացումը կը կատարուի 10,000 հանրօգուտ ձեռնարկներու, որոնց համար ծախք եղած է շուրջ չորս միլիառ լիրէթ, ձեռնարկներ, որոնք բնութական նպատակ չունին ինչպէս երբեմն, այլ որոնցմով վարչաձեւը կը մտածէ աւելցնել ազգին ուժը:

Ըստ Մուսոլինիի, այս ութերորդ տարին դիւրին տարի մը չպիտի ըլլայ, որովհետեւ կացութիւնը դժուար է ամբողջ աշխարհի համար: Ցետոյ շեշտեց թէ ի ծնեւսկս ուրիշ ժողովուրդներու, Իտալիա այսօր թանկ մըն է քաղաքացիներու եւ զինուորներու, պատրաստ խաղաղութեան գործերու, լուրկ եւ կարգապահ աշխատաւորներու:

Անգլիացւոց նոր քաղաքականութիւնը

«Սոն Սապաթ» կը գրէ թէ Թուրքիոյ արտաքին գործոց Թէվֆիք Րիւշտի պէյ նոյեմբերի կէսերուն Եւրոպա ճամբորդութեան մը պիտի ելլէ: Այս առթիւ Լոնտոն ալ պիտի երթայ Անգլիոյ վարչապետ Մաքտոնըլտի հետ տեսակցելու համար:

. . Անգլիացի ծովակալ սըր Ֆրէտէրիք Ֆիլտ շնորհակալութեան հեռագիր մը ղրկած էԳազիոյ կուսակալին՝ իր եւ իր հրամանատարութեան ենթակայ ծովային սպաներուն եւ նաւազներուն անունով խորին շնորհակալութիւն յայտնելով առն Հէմզ հիւրասիրութեան եւ ազնիւ վերաբերումին» համար, որ ցոյց տրուեցաւ իրենց հանդէպ Պոլիս գտնուած միջոցին:

Ալմազեանն ազատ պիտի արձակուի

Հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆաս երկուշաբթի գարձեալ զբաղեցաւ Ալմազեանի խնդրով: Ալմազեան եւ կինը խաւաքարտի եւ ծծումի Թուղթի վրայ կրկին գրեցին Բիխտուէի մարմինը պարունակող սնտուկին վրայի հասցէն: Մասնագէտ Միշօ այս գիրն ալ պիտի քննէ՝ իր տեղեկագիրը ներկայացնելէ առաջ:

Դատաւորը յետոյ լսեց քանի մը վկաներ, որոնց բոլորն ալ Նպաստաւոր արտայայտուեցան ամբաստանեալի մասին: Առաջին վկաներն էին Սէն.Ժիլ փողոցի խանութին տէրը Րիվէ եւ Ալմազեանի զոքանչը՝ Տիկ. Մօջէն: Ցետոյ լսուեցաւ Ալմազեանի գրացի սրճարանատէր մը՝ Մէյէր, որ հերքեց նախապէս զգտեն ասուկան Մավիլի բրած իր անհաստ յայտարարութիւնը Ալմազեանի մասին: Լաւ վկայութիւններ տուին նաեւ հայ դերձակին Փրանսացի ազգականները՝ քենիները, գարմուհին եւն.որոնք հաստատեցին թէ Ալմազեան ընտանիքի պատուական հայր մըն է եւ անընդունակ ոեւէ մէկուն չարիք ընելու:

Հարցաքննիչ դատաւորը այսօր պիտի ստանայ չորս տեղեկագիրները,— Միշօի տեղեկագիրը՝ Ալմազեանի եւ կնոջ գիրին մասին, տոքթ. Վալիկ տեղեկագիրը՝ Բիխտուէին ազիքներու տարրալուծումին, Ամիի տեղեկագիրը՝ ափերին հետքերուն եւ տոքթ. Փօլինը՝ ծեծի մասին:

Երեկ ալ լսուեցան զանազան վկաներ Մոնմօրանսիէն եւ Փարիզէն:

Տոքթ. Փօլ երկուշաբթի կէսօրէն վերջ կրկին քննեց Ալմազեանը, որ այս անգամ լոգանք բրած էր: Բժիշկը գարձեալ հաստատեց թէ ծեծի հետքեր կան գերձակի մարմնին զանազան մասերուն վրայ, ծեծուելէն 10 օր վերջ: Տեզական Թերթերը կը շարունակեն պախարակել ծեծի գործերը:

Ալմազեան արտօնուեցաւ շաբաթ օր ոստիկանական տեսչութեան՝ երթալով ինքնաշարժը վարիչի քննութիւն անցնելու՝ Այս առթիւ իրեն տրուեցաւ Փարիզի մեծ քարտէս մը փողոցները ուսումնասիրելու համար բանտին մէջ: Երբ այս որոշումը հաղորդուեցաւ, Ալմազեան լացաւ, անզուսպ ուրախութենէն:

Կը սպասուի որ Ալմազեան այսօր կամ վաղը առժամաբար ազատ արձակուի:

Կացութիւնը Աֆղանիստանի մէջ

Նատիր Թագաւոր Քապուլ հրաւիրեց Մալիքներն ու աֆղանական բոլոր ցեղախումբերու պետերը: Նոյնպէս յայտարարեց թէ ծրագրած է մօտ օրէն Ճէլալապատի մէջ գումարել ժողով մը (Ծերակոյտի ժողով):

Լաշքարները կը վերադառնան մէկ մասը ան զրահներուն, զէնք զրուեցին երբ առաջին անգամ Քապուլ մտան:

Նատիր խան 7500 անգլ. ոսկի սառցաւ Փէշավարի երկու վաճառականներէն, որպէսզի յատկացնէ երկրի խաղաղեցման գործին:

Քապուլի մէջ կառավարական բոլոր գրասենեակները վերաբացուած են եւ կ'աշխատին՝ Ամանուլլահի օրուան պաշտօնեաներով:

. . Նատիր խանի նոր դահլիճը կազմուեցաւ հետեւեալ կերպով.— Շահ Վալի խան՝ վարչապետ, Շահ Մահմուտ խան՝ պատերազմական նախարար (երկուքն ալ Նատիր Թագաւորի եղբայրները), Ֆայիզ Մահմուտ խան՝ արտաքին նախարար, Մահմուտ Եյալաչ խան՝ ելմտական, Սէրտար Հալզէ խան՝ ներքին նախարար:

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

Շավիլի Արդուլթեան ենթակոմիտէի ընկերներն ու ընկերուհիները առիկայողաքար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Շավիլի Մոնփարնաս կալարանին գինմակի սրճարանը: Ներկայանալ անզամաքարտերով:

Գէշվիլի Ռոստոմ կոմիտէի ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայանալ անդամատոմսով:

Գ Ա Ւ Ա Ռ

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի գասախօսական ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին առվորական հաւաքատեղին: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները եւ համակիրները: Կը խօսի ընկեր Բ. Միլոնեան:

Անիէռ-Գուալոմպի ենթակոմիտէի կ'ուզէ իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ ամէն անոնց որոնք իրենց աջակցութիւնը բերին իր սարքած երեկոյթին:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի ժողովրդային Գրադարանը բաց է Երկուշաբթի եւ Չորեքշաբթի ժամը 7—8 եւ Հինգշաբթի օրերը ժամը 7 8.30: Դիմել՝ գրապան ընկ. Փուրզէն Յովհաննիսեանի:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՓԱՐԻԶԻՆԷայ Երիտասարդաց միութեան Բ. ընկերային հաւաքոյթը այսօր Չորեքշաբթի ժամը 9ին Ֆոյեր Նաշարան: 61 Rue Mr. le Prince.

Զ. Ե. Ռ. Միութիւն Անիէռ-Գուա Կոլոմպ մասնաճիւղին ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին 164 Rue des Bourguignons, Անիէռ:

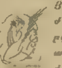

ՅԱՐԴԻՈՂ ընկ. ժողովը կը հրաւիրէ իր անդամները այս ուրբաթ օր, ժամը 9ին «Վոլթերի սրահը:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՊՏԵՆԱՆԴ

Մարսէյլ, Ն. Գ.— 100, Ատտիս-Ապապա, Յ. Բ.— 6անգ., Ճիպութի, Ն. Գ.— 280, Պրիւսէլ, Մակ.— 25 Ֆր.

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ թէ Գէվիլի Թաղամասերուն 6էն 14 տարեկան հայ երկսեռ դպրոցականներուն համար հայ լեզուի եւ Աւգ. Պատմութեան շաբաթական դասընթացները պիտի սկսին վաղը Հինգշաբթի 31 Հոկտեմբեր ժամը 3ին, «Լովկաս» ճաշարանին սրահին մէջ, Rue Rampal, Paris (19e).

Նոյն Թաղամասերու ծնողները կը հրաւիրուին նոյն օրէն սկսեալ կանոնաւորապէս ղրկել իրենց զաւակները ամէն Հինգշաբթի ժամը 3էն յիշեալ դասերուն:

Ծնողները կը խնդրուի նաեւ ներկայ ըլլալ Նախնական խորհրդակցութեան մը, որ տեղի պիտի ունենայ քացման նախօրեակին, այսօր չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9.15ին, նոյն ճաշարանին մէջ:

ԹԵՅԱՍԵՂԱՆ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ իր անդամները եւ համակիրները ներկայ գտնուիլ իր Թէյասեղանին, վաղը Հինգշաբթի 31 Հոկտեմբեր, (յաջորդ օրը ըլլալով) իրիկուան ժամը 9ին Ֆլերիւսի մէջ: Գեղարուեստական յայտագիր — Նուագախումբ, երգով եւ ժամերգական զբաղումներով:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէլիքեանն կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէլիքեանը որ Ալբողայէ մէջ Ռէժիի հաշուակալ էր: Իզմիրի Հրդէհէն 20 օր վերջ Ալբողայէ բանտէն նամակ առած է իրմէ: Անկէ վերջ լուր չունի: Իմացնել՝ Mme D. Mekinianß, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy, (Seine), France: Կը խնդրուի յունական Թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռեմ մօրեղբօրս որդին Էլիամսադի Աղասի Քէօսէեան որ կը գտնուի Ֆրանսա: Իմացնել՝ ամերիկեան կուլինսոն, American Near East Relief, Drama, (Grèce).

— Կը փնտռուի Պոլսեցի Մարգար Սիսօեան կամ Գրիգոր Սիսօեան որ 1927ին կը գտնուէր Մարսէյլ: Իմացնել՝ իր եղբօր Ղազարոս Փալամանեանի, 9 rue 26 Octobrie, Salonique-Grèce.

—Տիկին Եսթեր Սազաեան որ Թուրքիայէն նոր հասած է Հալէպ, կը փնտռէ Արդնցի (Խարբերդ) Նարդուհի եւ Բենիաժամին Սազաեանները: Կը կարծուի թէ Ֆրանսա կը գտնուին: Իմացնել Agopian Obanèsß, 14 rue Ortolan, Paris (5).

— Աղանին Գրիգորեան կը փնտռէ Մշեցի Խաչիկեղ Գրիգոր Գրիգորեան, 28 տարեկան, Հօր անունը՝ Գասպար, մօր անունը՝ Թագուհի: 1923ին կը գտնուէր Մարսէյլ: Այժմ տեղեկութիւն չունինք իր մասին: Իմացնել՝ «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

Լաւր տուողին 300 ֆրանք նուէր:

— Շապին Գարահիսարցի եւ Թուրքիայէն նոր ազատուած Սմբատ Եէբալէթեան 19 տարեկան, հօր անունը՝ Շապուհ, մօր անունը՝ Աղանին կը փնտռէ իր բոլոր Լոււսաւորչ Եէբալէթեան: Կը կարծուի թէ Նիւ-Եորք կը գտնուի: Իմացնել Պ. Տէր-Յրեսեան, 18 Rue Denoyez, Paris (20e): Կը խնդրուի ամերիկեան Թերթերէն արտատպել:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STÉPHAN

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 31 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1929

31 OCTOBRE 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1099 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՆԳՐՈՒԱՆԷ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆ

Այսօր կը գումարուի Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի Շրջ. Ժողովը։

Բաղդատաբար նոր է Արեւմտեան Եւրոպայի մեր կազմակերպութիւնը։ 1922էն գաղթէն շատ առաջ ալ, միշտ գտնուած են Դաշնակցական ընկերներ, խումբեր և Մարմիններ՝ Փարիզի և Մարսէյլի մէջ։ Նա՛եւ Ֆրանսայէն դուրս, զրացի երկիրներու մէջ։

Բայց, այն ատեն Ֆրանսա հաստատուած Հայերու թիւն ալ սահմանափակ էր։ Այսօր հայաշատ համարուած քաղաքներ կան ուր մեր անունն անգամ չէին գիտեր։

1922–23ին, երբ յանկարծ 40.000ի հասաւ Ֆրանսա ապաստանած Հայերու թիւը, օրուան ապրուստի հոգերէն անմիջապէս յետոյ, ձեռք ձեռքի տուին հին ու նոր Դաշնակցականներ, տեղացին ու նորեկը, եւ 1924ին արդէն ուշագրաւ ցանց մը կը ներկայացնէր մեր կազմակերպութիւնը։ Իսկ 1925ի աշնան, կը դառնար Կեդր. Կոմիտէ, հասած ըլլալով կանոնագրի պահանջած սակին։

Այնուհետեւ, ընկերներու թիւը կրկնապատկուեցաւ զարմանալի արագութեամբ։ Եւ, ինչ որ Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէ կը կոչենք այսօր, իր թուական արժէքով կը ներկայանայ երկրորդը, Ամերիկայէն անմիջապէս յետոյ։

Եւ տակաւին, աճման շրջանի մէջ է մեր կուսակցութեան այս նոր ճիւղը։ Տակաւին չէ հասած իր լրման աստիճանին։ Ցարդուին ըլլալով թարմ եւ մեծ մասով երիտասարդ— 18էն 35 տարեկան — լայն պատեհութիւններ կը ներկայացնէ աւելի եւ աւելի խորացնելու մեր շարքերը։ Մանաւանդ որ, երիտասարդութիւնը ինք, հազիւ ազատած նիւթական հոգերէն, բնազդաբար կը փնտռէ Դաշնակցութիւնը։ Ան ծարաւն ունի կենդանի խօսքի ու գործի։ Ունի յոյզեր եւ կարօտներ որոնք ասպարէզ և գոհացում կը պահանջեն։

Ինարկէ, փորձութիւններ պակաս չեն իր ճամբուն վրայ, այս խորթ ու խառնուրդ երկինքին տակ, ուր արեւն անգամ կը տան անգամ ձեւ ու գոյն կը փոխէ։ Բայց Դաշնակցութեան հմայքն ու արժէքը, եւ երիտասարդութեան ներքին կեանքը աւելի զօրաւոր ներդաշնակութիւն մը կը կազմեն, քան այս պողոտաներուն վրայ փռուած հրապոյրներն ու խառնաշփոթ եղանակները։

Ուրեմն, մեր Շրջ. Ժողովը, արձանագրելով արդէն կատարուած նուաճումները, ուղի եւ միջոց պիտի ցուցնէ, աւելի խորացնելու քանակն ու որակը։ Այս գործը կը պահանջէ ժամանց եւ մշկիւնի աշխատանք միայն, քանի որ գետինը ինքնին պարարտ է։ Միայն Փարիզը առանձին առնելով, գիտենք որ կրնայ կրկնապատկուիլ առանց արտակարգ ճիգերու։ Եւ մէկ չունի Պատանեկան Միութիւն մը, ինչպէս Մարսէյլը, Լիոնը կամ Աթէնքը։

Բայց, չի բաւեր բազմութիւններ հաւաքել, անդամագրել և խումբեր կազմել։ Հա՛րկ է նաեւ հոգ տանիլ անոնց քաղաքական դաստիարակութեան, մանաւանդ հիմա, ուժերու տնտեսութեան եւ պատրաստութեան սա շրջանին մէջ։

Շատերը մեր մէջ են կամ մեզի կուգան խանդավառուած՝ մեր աւանդութիւններէն եւ հարուստ ժառանգութենէն, մեր յեղափոխական աննախընթաց ճիգերէն։ Տխուր բան պիտի ըլլար գոհանալ անցեալի փառքերով, սպառել զանոնք երգերով և ճառերով։ Եթէ կ'ընդունինք որ փոխուա՛ծ են ժամանակները, ապա ուրեմն նոր սերունդը պիտի սորվի նոր բաներ եւս։ Ան պիտի վարժուի, ընդունակ պիտի ըլլայ քալելու ժամանակին հետ,— ինչպէս իր նախորդները։ Այլապէս, կանգ պիտի առնէր բուն Դաշնակցական գիծը, լճանալով պարզ «ազգասիրութեան» մէջ։

Շրջ. Ժողովը ունի արդէն իր օրակարգը, որուն հասուն և ընդհանուր մշակումը կրնայ մեծապէս դիւրացնել այս գործը։

Մենք երկու հիմնական կէտեր միայն յիշեցինք, այն վստահութեամբ թէ Ժողովը հոգ պիտի տանի աւելին իրականացնելու։

Զօրացնենք եւ թարմացնենք մեր շարքերը — ահա ինչ որ կ'սպասուի մեր բոլոր ժողովներէն եւ վարիչ Մարմիններէն։ Այդ երկու արժէքներուն հետ սերտ կապ ունի բուն գործը, յեղափոխական - քաղաքական ճիգը, որ մինչեւ այսօր ապրեցուցեր է Դաշնակցութիւնը։ Առանց կազմակերպական աճում, առողջ եւ ներդաշնակ ցանցի մը, կ'ունենանք շատ գեղեցիկ բանաձեւեր, բայց ոչ կենդանի եւ տեւական գործ։ Մանաւանդ, ինչպէս Արեւմտեան Եւրոպայի շրջանին վրայ, կ'իյնան ծանր պարտականութիւններ, նկատի առնելով գաղութին կազմը եւ մեր ապրած միջավայրը։

Այս գիտակցութեամբ, ողջունելով Շրջ. Ժողովին բացումը, վստահ ենք թէ անոր աշխատանքները պիտի բանան աւելի եռանդուն շրջան մը, թէ ընդհանուր կուսակցութեան եւ թէ այս ժողովուրդի բարիքին համար։

Յիշենք, նորէն, Քրիստափորի խօսքը.

— «Յարատեւ կռիւ,— յաճախ եւ երկար ժամանակ զուցէ անյաջող— ահա թէ ուր է մեր փրկութեան բանալին։»

Յարատեւ պայքար ու ճիգ, աւելի տիրաբար գործելու համար հանգրուանէ հանգրուան։

Եւ աւելի վճռաբար զարնելու համար ճակատագրական պահուն։

Շ.

МАМՈՒԼ

ԻՆՉՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԵՆՔ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը նկատէ (17 Հոկտ).

—«Սէն Շամոնի մէջ (Ֆրանսա) հայ երիտասարդները ընկերահամակրական հաւաքոյթ մը կ'ունենան։ Դաշնակցութեան համակիր երիտասարդներէն մին, իրեն ուղղուած հարցման կը պատասխանէ.—

«Ընկերներ, գիս դաշնակցական կ'ընէ հօրս ու մօրս վրէժը, ցեղիս բազմապիսի ցաւերը, անիրաւուած, յափշտակուած հայրենիքիս անկախութեան պահանջը եւ իմ հօս, օտար ափերու վրայ տառապիլս»։

Քանի մը տողի մէջ, երիտասարդը կրցած է տալ Դաշնակցութեան յեղափոխական ու քաղաքական դաւանանքին խտացումը։ Բնազդն է որ այսքան ողջամիտ ու հասուն մտքեր յայտնել կուտայ անհայրենիք հայ երիտասարդին, որ Դաշնակցութենէն դուրս, ուրիշ ապաւէն ու պաշտպան չի գտներ մեր կեանքին մէջ։

Յաճախ, մենք մեզի հարցուցած ենք թէ ինչո՞ւ դաշնակցական ենք, բարոյական ու նիւթական մեծ զոհողութիւններ պահանջող կուսակցութեան մը անդամակցած, փոխանակ ռամկավար դառնալու եւ դիրք ու հարստութիւն շինելու։

Մեզմէ ամէն մէկը, տարին քանի մը անգամ, իր խղճին հետ հաշուի կը նստի, այդ հարցումը կ'ուղղէ ինքզինքին, տալու համար Սէն Շամոնի երիտասարդին պատասխանը։

Այդ պատասխանին մէջ է Դաշնակցութեան մեծութիւնը, կենսունակութիւնը եւ գաղափարական արժէքը։ Բոլոր դաշնակցականները, գիտնալով հանդերձ որ կրնան հանդարտ խղճով ապրիլ ուրիշ կուսակցութեանց մէջ, չյոգնիլ, չզոհուիլ եւ բաւականանալ կոկորդիլոսի արցունքներով, գիտնալով մէկտեղ թէ հակադաշնակցական շարքերու մէջ մտնելով, կրնան վարձատրուիլ դրամապէս, մեծատուններու հետ սեղան նստիլ ու իբրեւ ազգասէր՝ համբաւ շահիլ ստրուկներու եւ քծնողներու աշխարհին մէջ, չեն բաժնուիր Դաշնակցութենէն, ինչպէս զաւակը չի կրնար բաժնուիլ մօրմէն անգամ։»

ՌՈՅՋԷՆՄԱՆ ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի գործակալ Ռոյզէնման՝ Փարիզի եւ Պերլինի խորհրդային դեսպանատուները մաքրագործելէ յետոյ, հասած է Վարշաւա՝ քննութիւն կատարելու համար խորհրդային լրտեսներու գործունէութեան մասին վերջերս եղած յայտնութեանց շուրջ։

Վարշաւա հասած է նաեւ Ժիցուգէք, Պեալէւի Պերլինի ներկայացուցիչը, որ վարած էր Լեհաստանի դէմ խորհրդային լրտեսական ամբողջ գործը։

ՔԱՐԻՒՂԻ ՄԵՆԱՇՆՈՐՀ

Թուրքմենիստանի և Արեւմտեան Դրամատան կողմէ քարիւղի հորերու հետազօտութիւն պիտի կատարուի Գոնիա-Էրէյլի շրջակայքը։ Դրամատունը կառավարութենէն իրաւունք ստացած է որ միայն իր կողմէ քարիւղի հետազօտութիւն կատարուի երկրին մէջ։ Այս իրաւունքին պայմանաժամը 15 տարի է եւ դրամատան գիտական մարմինը զանազան նահանգներու մէջ ստուգումի գործողութիւններ պիտի կատարէ, ինչպէս չորս տարի առաջ ըրած է Միւրէֆթէի շրջակայքը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անուասարաւորը Հիւսիսային Կովկասի մէջ

«Թայմզ»ի թղթակիցը Րիկայէն կը հեռագրէ հոկտ. 17 թուականով.

Հիւսիսային Կովկասի մէջ ցորենահաւաքման սուր վիճակին հետեւանքով, խորհրդային իշխանութիւնները այսօր Մոսկուայէն հոն ղրկեցին մասնաւոր ջոկատներ, զատուած գործարաններէն՝ օգնելու համար ցորենահաւաքներուն։

Ջոկատները մեկնելէ առաջ, առեւտրական գործավար Մի՛կոյեան ճառ մը խօսեցաւ անոնց, ըսելով որ Հիւսիսային Կովկասը «ցորենի ճակատ»ի ամենավատ շրջաններէն մէկն է եղած եւ թէ այդ պատճառով խորհրդային կառավարութիւնը որոշած է «ամէնէն անգութ միթոտները» գործ դնել հոն։ Ներկայիս խորհրդային ներքին քաղաքականութեան գլխաւոր աշխատա՛նքն է, ըսաւ, քայքայել ընդդիմութիւնը կուլակներուն, որոնք ալժմ բացէ իբաց կռիւ յայտարարած են կառավարութեան դէմ։

Որոշուեցաւ վարձատրութիւններ խոստանալ այն գիւղերուն, որոնք ամէնէն աւելի յաջող կերպով կը կարգադրեն իրենց կուլակներու գործը եւ լիովին կը գործադրեն ցորենահաւաքման ծրագիրը։ Բոլոր կուլակները եւ խորհրդային իշխանութեան թշնամի մարդիկը պիտի վտարուին գործակցականներէն եւ պիտի արձանագրուին սեւ ցանկի մը վրայ՝ պաշտօնական բոյկոտի ենթարկուելու համար։ Իրենց շրջանի և մօտակայ շրջաններու հիմնարկութեանց պիտի արգիլուի ոեւէ բան հայթայթել անոնց. անհնազանդները բուռն պատիժներու պիտի ենթարկուին։

Ընկերվարականներու մերժումը

ՈՎ ՊԻՏԻ ԿԱԶՄԷ ԴԱՀԼԻՃԸ

Ընկերվարական կուսակցութեան Ազգային Խորհուրդը եւ րեքշաբթի օր շարունակեց իր վիճաբանութիւնները՝ արմատական դահլիճին մասնակցելու կամ չմասնակցելու մասին։

Զանազան հատորներու թեր ու դէմ կարծիքներէն յետոյ, ներկայացուեցան երկու բանաձեւեր. մէկը՝ ընդհ. կուսակցութեան քարտուղար Փօլ Ֆօրի կողմէ, որ կ'առաջարկէր մերժել մասնակցութեան հրաւէրը, միւսը Փիէռ Ռընոտէլի կողմէ, որ կը թելադրէր ընդունիլ մասնակցութիւնը։ Քուէի դրուելով, յաղթանակը տարաւ Փօլ Ֆօրի բանաձեւը, որ ստացաւ 1590 ձայն, Ռընոտէլի 1451 ձայնին դէմ։

Այս որոշումը մեծ յուզում յառաջ բերաւ քաղաքական շրջանակներու մէջ, ուր կը սպասուէր թէ Ազգային Խորհուրդը՝ ընդ առաջ երթալով ընկերվարական խորհրդարանական խմբակցութեան որոշումին, պիտի ընդունէր մասնակցիլ Տալատիէի կազմելիք արմատական-ընկերվարական դահլիճին։

Այս որոշումէն յետոյ, խորհրդարանական խմբակը նիստ գումարելով, «ցաւով արձանագրեց Ազգային Խորհուրդի որոշումը, որ հակառակ է թէ՝ հիմնական օրէնքներու եւ թէ կուսակցութեան ու ժողովրդավարութեան ճշմարիտ շահերուն»։ Խմբակը կը պահանջէ որ դեկտ. 25ին համաժողով գումարուի եւ իբրեւ գերիշխան մարմին՝ արտայայտուի այս խնդրին մասին։ Այս բանաձեւը ընդունուեցաւ 11ի դէմ 43 ձայնով։

Հակառակ ընկերվարականներու մերժումին, Տալատիէ չյուսահատեցաւ եւ շարունակեց իր բանակցութիւնները ձախ խմբակցութեանց հետ, յետոյ տեսնուեցաւ Պրիանի հետ։ Այս վերջինը, որ խոստացած էր ընկերվարականներու մասնակցելիք դահլիճին մէջ մտնել իբրեւ արտաքին նախարար, խորհուրդ տուաւ Տալատիէի աւելի աջ թեքիլ եւ ապահովել աջակցութիւնը ձախ-հանրապետականներու, երկարելով մինչեւ Մաժինօ-Փօլ Ռէնօ խմբակը եւ ժողովրդական ռամկավարները։

Տալատիէ յայտնեց թէ այդ տեսակ աջ միացեալ դահլիճ մը չի կրնար կազմել ինք։ Տալատիէ յետոյ իր մօտ հրաւիրեց արմատական-ընկերվարական վարիչներէն Էռիոն, Մօրիս Սարօն, Քայեօն եւ Մալվին։ Բոլորն ալ հաստատեցին թէ անկարելի է ընդունիլ Պրիանի առաջարկը։

Երէկ առտու ժամը 1ին Տալատիէ Հանրապետութեան Նախագահ Տումէրկի յայտնեց թէ կը հրաժարի նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնէն։

Հաւանաբար դարձեալ Պրիան պիտի կազմէ դահլիճը։

Վկայութիւններ՝ ի նպաստ Ալմազեանի

Երեքշաբթի օր հարցաքննիչ դատաւոր Մաթիֆաս լսեց քանի մը կարեւոր վկաներ՝ ի ներկայութեան Ալմազեանի եւ փաստաբան Լըկրանի-Գրեթէ բոլորն ալ հայ դերձակներ ի նպաստ արտայայտուեցան։

Լիլէն Փարիզ բերուած էին Տիկին Տէշան և Պ. Փիքօ, որոնք կը պնդէին թէ Բիկոտէնի սպանութենէն քանի մը օր վերջ Լիլի մէջ տեսան Ալմազեանը։ Երբ դէմ դէմի բերուեցան այս վերջինին հետ, յայտնեցին թէ իրենց տեսած մարդը այս չէր։

Ալմազեանի ներկայութեան բերուեցաւ նաեւ ինքնաշարժի վարիչ Ժանրօ, որ կը պնդէր թէ սեպտ. 9ին, իրիկուան ժամը 8.24ին Ալմազեանը Մոնմարտրի տարած էր Անկիէնէն։ Ժանրօ յայտնեց թէ իր տարած մարդը Ալմազեանը չէր։

Ամէնէն կարեւոր վկայութիւնը այն էր, որ սեպտ. 9ին,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ՆՈՐ ԲԱՆ ՉԿԱՅ

Աւարը կը շարունակուի։

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ «լքեալ» գոյքերու վարչութիւնը կը փորձէ Թօքաթլեան պանդոկին ալ տէր ըլլալ։

Պէտք չէ զարմանալ։

Իւրոտ պատառ է։ Կ'արժէ քանի մը հարիւր հազար ու պատճառ մը չկայ որ «լքեալ» չըլլայ, երբ կը պատկանի լքեալ ազգի մը։

Դատին մէկը —Սանասարեան խանինը— չլմնցած, շատ հաւանաբար պիտի սկսի երկրորդ մը՝ որ, եթէ տեւէ՝ միւսին չափ երկար, բոլորովին պիտի պարպէ պատրիարքարանին արդէն դատարկ սնտուկը։

Ու ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ Հայն է որ պիտի կերակրէ Քէմալի յաւէտ անօթի պաշտօնեաները։

Վ. Մ.

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Յունաստանի ներքին նախարար Պ. Արկիրօփուլոս իր ներկայութեան ընդունած է յոյնէն հպատակ հայ գաղթականներու անկախ միութեան վարչութիւնը բաղկացած՝ նախագահ Ստեփան Թօքաթլեանէ, Ա. կայծակէ Մ. Դերձակէ, Ճամճեանէ եւ բժիշկ Փափազեանէ։

Վարչութիւնը խնդրած է Արկիրօփուլոսէն որպէս զի հելլենահպատակ դառնալու նպատակով դիմում կատարող հայ գաղթականներու խնդրանքին ընթացք տրուի, օրէնքով սահմանուած երեք տարուան պայմանաժամը լրանալուն պէս, առանց որեւէ ուրիշ երկարաձգումի։

Պ. Նախարարը խոստացած է հրահանգել պատկան սպասարկութեան, որպէս զի քաղաքացիութեան արձանագրութիւնը տեղի ունենայ առանց ձգձգումի եւ օրինական երեք տարուան պայմանաժամը լրանալուն պէս։

Վարչութիւնը յետոյ գանգատեցաւ Պ. Նախարարին կատարուածմին իրաւազրկումին համար որուն կ'ենթարկուին հելլենահպատակ հայ գաղթականները, որոնց չեն տրուիր՝ Թէմիսթօքլէուս հրապարակի վրայ բնակող տաղաւարաբնակ գաղթականներու պաստպարման համար շինուած խանութներէն։

Պ. Արկիրօփուլոս ընդունեց հիմնաւոր այս պահանջը եւ խոստացաւ այս մասին մասնաւոր նամակ մը ուղղել Պիրէօսի քաղաքապետին։

250 ՏԱՐԵԿԱՆ ՉԻՆԱՑԻ ՄԸ

Աշխարհի ամէնէն ծեր մարդը կը գտնուի Չինաստանի հարաւային Ցեխուան գաւառին քայհսիէն քաղաքը։ Անունն է Լի-Չինկ Եուն եւ տարիքը՝ 252, այսինքն ծնած է 1677 թուականին։

Լի ամուսնացած է 23 կիներու հետ, որոնք մեռած են։ Դարաւոր չինացին հիմա կ'ապրի իր 24րդ կնոջ հետ, որ միայն 60 տարեկան է։ Լի կը քալէ ամբաքայ եւ կ'ուտէ մեծ ախորժակով։ Կ'ենթադրուի թէ Լի կրցած է գտնել բուժական տունկեր, որոնք կ'երկարաձգեն մարդու կեանքը։

101 ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՅ ՄԸ

Քանատայի Համիլթըն քաղաքը կը բնակի Մարտիրոս Թոյեան անուն Հայ մը, որ 101 տարեկան է եւ նոր սկսած է երկու արմատով ատամներ ունենալ, երբորդ անգամ ըլլալով իր երկար կեանքին մէջ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

Արտասահմանի պարսիկ ուսանողներու թիւը այսօր կը հասնի հօթը հարիւրի, որու կէսէն աւելին կ'ուսանի պետութեան ծախքով։ Այս թիւը պիտի աւելնայ, քանի որ որոշուած է ամէն տարի ուսանողներու նոր խումբեր ուղարկել լուսաւոր կեդրոնները։ Կառավարութեան հիմնական ձեռնարկներէն մէկն է եւրոպական քաղաքակրթութեամբ զինել ապագայ պետական գործիչները։

Սեպտեմբեր 14ին մայրաքաղաքէն դէպի արտասահման մեկնեցաւ ուսանողներու նոր խումբ մը, բաղկացած 76 հոգիէ, որոնք հարիւրաւորներու մէջ առաջինն էին հանդիսացած։ Նախ քան մեկնումը, ուսանողները կը ներկայանան Շահին, կը լսեն անոր ճառը եւ միասին կը նկարուին։ Պետական-պաշտօնական անձնաւորութիւններէ եւ ծնողքներէ զատ, հազարաւոր մարդիկ եւ կիներ չտեսնուած ոգեւորութեամբ խռնուեր էին կրթական պաշտօնատան բակը, բարի ճանապարհ մաղթելու։

Ըստ ծրագրին, ուսանողները պիտի սորվին՝ պատմութիւն եւ աշխարհագրութիւն՝ 12 հոգի Ֆրանսայի մէջ, գրականութիւն՝ 6 հոգի (4ը Ֆրանսա, 1ը Անգլիա եւ 1ը Գերմանիա), բժշկութիւն՝ 9 հոգի, Ֆրանսա, գիւղատնտեսութիւն՝ 4 հոգի (3ը Ֆրանսա, 1ը Անգլիա), վիրաբուժութիւն, (chirurgie) 3 հոգի Ֆրանսա, ակնաբուժութիւն՝ 3 հոգի Ֆրանսա, ատամնաբուժութիւն՝ 2 հոգի, Ֆրանսա, քիմիագիտութիւն՝ 4 հոգի Ֆրանսա, մաթեմաթիք՝ 3 հոգի, Ֆրանսա, ճարտարապետութիւն՝ 15 հոգի (13ը Ֆրանսա, 2ը Գերմանիա), ջուր եւ անտառ՝ մէկ հոգի Ֆրանսա, տնտեսագիտութիւն, 1 հոգի, Ֆրանսա, առեւտուր՝ 2 հոգի, Անգլիա, իրաւաբանութիւն՝ երեք հոգի, Ֆրանսա, փիլիսոփայութիւն՝ մէկ հոգի, Ֆրանսա, ելեւմտագիտութիւն՝ 2 հոգի, Ֆրանսա, ֆնագիտութիւն՝ մէկ հոգի, Ֆրանսա, մեքենագիտութիւն՝ մէկ հոգի, Գերմանիա։

Այս ցուցակէն կարելի է եզրակացնել երկրին պէտքերը։ Մասնագիտութիւնները բաժնուած են համաձայն պահանջին։ Իսկ ինչ որ աչքի կը զարնէ, ուսանողներու մեծ մասը Ֆրանսա ուղարկելու պարագան է։ Պատահականութեան արդիւնք չէ այս։ Շահը իր ճառին մէջ հետեւեալ խօսքերն ուղղած է ուսանողներուն.

— «Դուք կ'երթաք հետեւելու եւ կատարելագործելու ձեր ուսումը Ֆրանսայի մէջ, երկիր մը որ խորապէս հայրենասէր է։ Մի մոռնաք ձեր հայրենիքը եւ ձեր գործերով ցոյց տուէք Ֆրանսացիներուն, թէ դուք հաւասար էք իրենց՝ ձեր երկրի մասին ունեցած զգացումներու մաքրութեամբ»։

Պարզ է նպատակը։ Նոր Պարսկաստանը այս միջոցով ոչ միայն կ'ուզէ քաղաքակիրթ քաղաքացիներ պատրաստել, այլեւ հայրենասէրներ, կրթուած ու գիտակից։ Բնական է այս ուսանողները, ինչպէս եւ անցեալին գացածները, կամ անոնք որ ապագային պիտի երթան, հայրենիք վերադառնալով, անկախ իրենց մասնագիտութիւններէն պիտի լծուին նաեւ պետական աշխատանքներու։ Զուր չէ, որ թագաւորը, խորհրդարանի ու կառավարութեան անդամները, լրագրողները, բոլորը ծաղկեփունջեր կը նետէին երկրի ծաղիկներէն, նուէրներ կուտային, կը ծափահարէին եւ մեծ յոյսերով ողջերթ կը մաղթէին։

Պարսիկ պետական-ազգային կեանքի վաղուան ղեկավարներն են որ կ'երթան Եւրոպա, եւ պիտի վերադառնան շուտով իրենց պարտականութիւններուն անցնելու, ոչ միայն Թեհրանի մէջ, այլեւ երկրի մէկ ծայրէն միւսը, քանի որ միայն Թեհրանի գաւառներ չեն, այլեւ Քերմանի, Սպահանի, Թաւրիզի, Մէշէդի, Ռեշտի, Շիրազի եւայլն։

Խօսքս արտասահմանի, մասնաւորաբար Փարիզի հայութեան ուղղելով, պիտի ըսեմ, որ այս երկրի վաղուան նախարարները, խորհրդարանի անդամները, դեսպանները, հիւպատոսները, դատաւորները, ելեւմտագէտները և ամէն կարգի պետական պաշտօնեաները կ'ապրին ձեր բնակած քաղաքը, գրեթէ կողք կողքի, եւ որքան մեծ ըլլայ Փարիզը, չեմ կարծեր որ հանդիպելու առիթներ պակսին։ Ձեր անհրաժեշտ գործերէն մէկը պիտի համարէք մօտենալ բարեկամ երկրի ուսանողներուն, հրաւիրել անոնց ուշադրութիւնը հայ-պարսիկ բարեկամութեան վրայ, յանուն երկու ժողովուրդներու, 2 դարերով հարեւան երկիրներու ապագայ բարօրութեան։ Այս պարտականութիւնը կ'իյնայ Եւրոպայի, մասնաւորապէս Ֆրանսայի հայ ուսանողութեան վրայ։ Հայ ուսանողներէն շատերը առիթ պիտի ունենան ամէն օր հանդիպելու համալսարանին մէջ պարսիկ ուսանողներուն, հետեւաբար պիտի կրնան արթնցնել անոնց մէջ լաւագոյն զգացումները դէպի Հայաստանն ու հայ ժողովուրդը։ Չեմ խօսիր ուսանողական խառն միութիւններու, շատ ուրիշ ձեռնարկներու մասին, որոնք կրնան կապել հայ-պարսիկ ուսանողութիւնը իրարու հետ։ Գործնական միջոցները տեղին վրայ կարելի է ընտրել։ Միայն կ'ուզէի որ այս համեստ առաջարկը անուշադրութեան չմատնուէր, որովհետեւ, պարզ բարեկամական յարաբերութիւնները կամ փոխադարձ սիրալիր վերաբերմունքը նոյնիսկ ապագային շատ եւ շատ ցանկալի արդիւնքներ պիտի ապահովեն Հայաստանին ու Պարսկաստանին։

Խնդիրը իր էութեան մէջ այնքան պարզ է եւ օգտակար, որ հարկ չկայ աւելորդ բացատրութիւններու։ Արտասահմանի հայ մամուլին կը մնայ ընդհանրացնել եւ օրը օրին արձանագրել հայ-պարսիկ ուսանողութեան մերձեցման ու բարեկամութեան ամրապնդման նորանոր փաստերը։

Պէտք է աւելցնել, որ պարսիկ ժողովուրդը, ուրեմն եւ իր ծոցէն դուրս եկած ուսանողութիւնը լաւագոյն ցանկութիւններ ունին հայ ժողովուրդի ապագայի մասին, ինչպէս եւ ամէնէն լաւ տպաւորութիւնները կը բերեն իրենց հետ, իրենց հայրենիքին մէջ կողք կողքի ապրող մօտ հարիւր հազար հայութեան հանդէպ։ Ոչ միայն ցանկալի, այլ անհրաժեշտ է, որ այդ ցանկութիւնները աւելի խորանան եւ այդ տպաւորութիւնները աւելի ուժեղնան, շնորհիւ Եւրոպայի հայութեան, մանաւանդ հայ ուսանողութեան բանելիք դերքին։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՕԴԻՆ ՄԷՋ

Փարիզ Մատրիտ օդանաւային առեւտրական կանոնաւոր սպասարկութիւն մը հաստատուած է ընկերութեան մը կողմէ։ Օդանաւը կը մեկնի Պուրժէէն եւ Պորտոյի ու Պիարիցի վրայով, կ'անցնի Մատրիտ 5 ժամ մէկ քառորդէն։ Այս հաշուով 1200 քիլոմեդր հեռաւորութիւնը կը կտրէ ժամական 230 քիլոմ. արագութեամբ, ինչ որ մրցանիշ մը կը կազմէ առեւտրական օդանաւի մը համար։ Դեռ 1911ին նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով փորձուեր էր 37 ժամէն։

Յիշենք այս առթիւ թէ ամենէն արագ ճեպընթացով Փարիզ-Մատրիտ ճամբորդութիւնը կը առնէ 23 ժամ։

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻՆ

ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ
ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

(Մահուան 15ամեակին առթիւ)

Արամայիս («Ազատութեան արշալոյսին», «Գաղափարի ճանապարհին» եւ այլ գրուածքների հեղինակը։ Կը քաղեմ իր «Ջարդուբեկի ոծիր» գործին «Նիկոլ» գլուխէն։ Բագու. 1916)։

Մի բարձրահասակ, միջակ կազմուածքով, մազ ու մօրուքով, երկարավիզ կօշիկները հագին տղամարդ։ Նիկոլն էր դա...

Դարերով հառաչող՝ «Վախկոտ», «Թուլամորթ» Հայն ըմբոստացել էր, եւ ահա՛ այդ ըմբոստացման ոգին, բողոքի շունչը մարմնաւորուած՝ կանգնել էր իմ առաջ Նիկոլի կերպարանքով. այդ րոպէին ես Նիկոլին չէի տեսնում, այլ Թաթուլ-կորիճին, Գայլ Վահանին, Թէոդորոս Ռշտունուն, — Հայի քաջութիւնը՝ դարերի մոխիրների տակից յարութիւն առած ի դէմս Նիկոլի։

Եթէ մի «Բուլգար աւազակապետ», մի «Դանչօ» ժամանակին կարողացել էր մի ամբողջ սերունդ ոգեւորել, ապա հասկնալի պէտք է լինի զգացմունքների այն յորդութիւնը, որ ինձ էր համակել, իմ առաջ «Դանչօ»ներից գլխովին բարձր Նիկոլին տեսնելով։

—

Նիկոլը մի սովորութիւն ունէր. նա երբեմն սպասում էր, որ մի որ եւ է գործ գլուխ բերելու համար ընկերները չարչարուեն, եւ երբ բան չէր դուրս գալիս, իսկոյն թափով առաջանում էր ձեռները ու վերանում էին դժուարութիւնները։

—

Նիկոլին սիրող ու պաշտող Սալմաստի զարմանալի ժողովուրդը, Նրա կարգադրութեան համաձայն զինուորներիս սիրով ընդունեց, առանց դժգոհութեան մի նշանի։ Եւ Նիկոլի անունն էր, որ Ղալասար, Փայաճուկ, Հաֆթվան, Մահլամ, Սառնա եւ Սալմաստ տեղաւորուած զինուորութեանը զսպած պահում էր կարգապահութեան սահմաններում, բացի մէկից, որ մի կնոջ ինչ որ ազեղ ակնարկութիւն էր արել, եւ որին Նիկոլը 48 ժամում դուրս քշեց Պարսկաստանի սահմաններից, գոհութիւն եւ հիացմունք պատճառելով ընկերներին ու Սալմաստցիներին։

Նա որքան կարող էր ներքին գործերը վարելու մէջ, նոյնքան էլ վարպետ էր արտաքին յարաբերութիւնները յարդարելու, վարկ պահպանելու մէջ։ Քաղաքագէտ էր եւ շրջահայեաց հոգեբանութիւնն արագօրէն ըմբռնող։

Որպիսի՜ հրճուանքով էր նա գիշերներն ընդառաջում հեռու տեղերից փոխադրուող զէնքերի բեռներին, ինչպիսի՜ համառութեամբ էր գգւում իւրաքանչիւր օր ստացուած հրացանի փողը։ Այդ պատրաստութիւնները տեսնելու օրերին հարկաւոր էր մի նայել Նիկոլին. Նա աւելի մեծացել, աւելի վեհացել գէպի իրան սէր ու պատկառանք ներշնչելով բոլորին, թէ՛ ընկերներին, թէ զինուորներին եւ թէ ժողովրդին։ Եւ որքա՜ն ուրախ էր նա ինչպէ՜ս ախորժալուր էր հնչում նրա առողջ ծիծաղը։

—

Երանելի՜ ժամանակներ, երանելի շրջան, երբ մաքրութիւնը, ընկերսիրութիւնն առաջին պայմանն էր համարւում, անձնազոհութիւնը՝ կեանքի գերագոյն նպատակ։ Ահա՛ ինչո՛ւ մեր հոգին լցւեց քաղցրութեամբ, երբ ընկերսիրութեան եւ անձնազոհութեան տիպար Նիկոլը իւր համբոյրը մեզ ուղեկից տուաւ։

—

Ցանկահայերը, մանաւանդ Վանեցիները, խօսում էին, պատմում, գովում Վազգէնին, գովում Քեռի-Խեչոխանին, իսկ Նիկոլը՝ առանցքն էր բոլորի խօսակցութեան. — Մեռնեմ Դումանին. — Դումանին զուրբան — խօսքի տակին, գլխին կրկնում էին նրանք. իսկ մէկն այնքան ոգեւորւեց, որ առանց խնդրելու, ինքն իրան սկսեց մի քրդերէն երգ կլկլացնել, որ հերոսասէր քրդերն էին յօրինել Նիկոլի հետ Սարայ Բողազքեասանում ունեցած կռւից յետոյ։

Ընցանք Վասպուրական, Պրոտիկ-Գիւղի Ռէյսի տանը նստած՝ խօսում ենք. այդտեղ եւս Նիկոլի անունն էր հնչում։ Հասանք Վան. առաջին հանդիպողը՝ — Նիկոլ, վերջին հանդիպողը՝ — Նիկոլ է հարցնում։ Արտօրուց Թաղում հիւսն Ղափարենց տանը՝ տանտէրը փողոցին նայող երկու հրագեւած սենեակներն է ցոյց տալիս, եւ գաղտնի հպարտութեամբ աւելացնում — Նիկոլը մի ամբողջ ամիս այնտեղ է մնացել։ Մինչեւ անգամ Վազգէնը, Վասպուրականի նշանաւոր յեղափոխականների այդ անմահ գոհարը, նա էլ մի առանձին հիացմունքով էր խօսում Նիկոլի մասին, եւ այդ ոչ թէ ընկերական զգացմունքներից դրդուած, այլ Նիկոլի ռազմական ու վարչական ընդունակութիւնների նկատմամբ ունեցած համոզմունքից։ Այդպէս՝ Նիկոլը դեռ 1896 թւին արդէն մի հեղինակաւոր անձնաւորութիւն, մի պատկառելի մեծութիւն էր, եւ մենք տեսնում, զգում էինք, որ Նիկոլն մեզ նման չէ իր մի քանի չնչուած յատկութիւններով, որ Նիկոլն իր ընտրած ճանապարհին՝ իրան արժանի մի սերունդ է կրթում՝ հայ դատին նուիրուած մի շարք նշանաւոր գործիչների հետ ձեռք-ձեռքի տուած։

—

Նիկոլները, Սիմոնները, — առհասարակ Հայի ազատագրման համար մարտնչող հերոսները, ինչ կուսակցութեան էլ պատկանելիս լինեն, արժանի են առանձին գրքերի, եւ նրանք գրչի են սպասում։

—

Նիկոլը մի զարմանալի յատկութիւն ունէր, նա չպէտք է ասէր՝ — այսպէս պէտք է լինի, — երբ ասաց, պրծաւ, պէտք է կատարէր, որքան էլ վտանգաւոր, որքան էլ յանդուգն լինէր ձեռնարկը։

—

Նիկոլ-Դումանն ատում էր խօսքի ասպետներին, կենդանի գործի այդ յուղարկաւորներին, եւ կորցնում էր իրան յատուկ սառնասրտութիւնը, երբ պերճախօսները դատապարտում էին այն գործը, որ ինքն էր սիրել հոգով եւ սրտով, որ իր ընկերների արիւնով էր սրբագործուած։

Հաւաքեց

ՅՈՎԱԿ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ԹՐՔԵՐԷՖՐԱՆՍ. ԲԱՌԱՐԱՆ

Պաշտօնապէս նշանակուած յանձնախումբ մը որ կ'աշխատէր Թրքերէ-Ֆրանսերէն բառարանի մը պատրաստութեան, վերջացնելու վրայ է իր գործը Էնկիւրիի մէջ։

Առաջին բառարանն է որ լոյս պիտի տեսնէ լատինական տառերով։ Յանձնախումբը օրինակ ունեցած է փոքր Լառուսը, սակայն բառարանը պատկերազարդ չպիտի ըլլայ։

ՍՏԱԼԻՆ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է...

Բեսեդովսկի, նախկին աւագ խորհրդական փարիզի խորհրդային դեսպանատան, որ վերջերս Մոսկուայի գործակալ Ռոյզէնմանի հետ վիճաբանութենէ մը վերջ փախուստ տուած էր կրընէլփողոցի դեսպանատունէն, ծանօթ պայմաններու մէջ, Մաթէնի մէջ սկսած է կարգ մը մերկացումներ ընել բոլշեւիկեան ներքին փտախտին մասին։ Կը քաղենք Ստալինի մասին իր գրածներէն կարգ մը կէտեր.

Ստալին անվիճելի պետն է քաղաք. Դիւանին, այսինքն՝ այն բջիջին որ կը ղեկավարէ Գ. Միջազգայինը եւ գործավարներու Դիւանը։ Սկզբունքով, քաղաք. խորհուրդը խորհրդակցական մարմին մըն է. իրականութեան մէջ, ամէն ինչ նախօրօք կը վճռուի Ստալինի կողմէ։ Տարի մը առաջ, քաղաք. Դիւանին միւս անդամները (Ռիկով, Վորոշիլով, Բուխարին) կրնային քիչ մը իրենց ձայնը բարձրացնել։ Ներկայիս անոնք քուէի մեքենայ են։ Ընդդիմադիր բլոկը (Ռիկով, Տոմսկի, Բուխարին) ջախջախուած է, որովհետեւ Բուխարին եւ Տոմսկի մէջտեղէն վերցած են, իսկ Ռիկով կը քծնի Ստալինի, որպէսզի կարենայ փրկել Խ. Մ. Ի. գործավարներու խորհուրդին նախագահի իր դիրքը։

Վորէյքիս, կեդրոն. կան. կոմիտէի անդամ, որ անցեալ օգոստոսին Փարիզ կը գտնուէր, կը պատմէր թէ ի՛նչ կերպով կրցաւ «կարգի բերել» Ստալինը։ Հրովարտակով մը որ ստորագրեց առանց որեւէ մէկուն կարծիքն առնելու, Ստալին պաշտօնազուրկ յայտարարեց Ռիկովը, միեւնոյն ատեն անոր տալով լաւ յորդոր մը։

— Եթէ տրտնջաս, նոյն կերպով քեզ կը հանենք Խ. Մ. Ի. խորհուրդէն։

Ռիկով վախցաւ. ան կը պաշտէ իշխանութիւնը եւ «պետական պաշտօնները». այդպէս կը կուարճանայ անոնցմով։ Ստալին շատ բաներու մէջ կը ների անոր. որովհետեւ, գիտէ թէ Ռիկով կուսակցութեան բարոյական ուժերէն մէկն է։ Առկից զատ, ան կը նկատէ թէ Ռիկով կատարելապէս անվնաս մէկն է։

Ստալինի անձնական հմայքը ներկայիս աւելի մեծ է քան Լէնինինը։ Ստալին բացարձակ միապետ մըն է։ Իր շուրջինները կը բանէ իր հաւանքով, իր տեսաբանական պարկեշտութեամբ, իր կազմակերպիչի տաղանդով ու նաեւ շնորհիւ այն նախապաշարման թէ անոր մեկնումը դուռ պիտի բանայ աղէտներու..., ու նաեւ շնորհիւ վախի...

Եւ այս վախը բնական է։ Ստալինի գրասենեակը լեցուն է անհատական թղթածրարներով՝ կուսակցութեան ծանօթ դէմքերուն մասին։ Քանի կասկածելի անձնաւորութիւն մը հանդարտ կը մնայ, անոր թղթածրարը կը քնանայ։ Բայց, ընդդիմութեան առաջին փորձին, թղթածրարը կը բացուի եւ անկից դուրս կը թափին տեղեկագրեր, նօթեր՝ որոնք կը բաւեն շնորհազրկելու ենթական եւ երբեմն հրացանազարկ ընել տալու։

Ստալին կը բնակի Մոսկուայի մօտերը Կորքիի մէջ։ Անձնական յարաբերութիւններ կը մշակէ միայն Վորոշիլովի, Քականովիչի, Օրճոնիքիձէի եւ Մկոյեանի հետ։ Կը սիրէ ժողովրդական դառնալ երիտասարդներուն մէջ։ Երբեմն իր մօտ բերել կուտայ երիտասարդ համայնավարներու նախա[...] ները եւ երկարօրէն կը խօսի [...] հետ։ Քիչ կը խմէ եւ երբեք [...] թախազով չի զբաղիր։ Ընդ[...] տարի, յանկարծ, չեմ գիտեր [...] չո՞ւ, սկսաւ անգլիերէն սորվ[...] ամբողջ տարին, տեւականօրէն [...] րու շնորհիւ, յաջողեցաւ անգլ[իե]րէն թերթեր կարդալ բառարանի օգնութեամբ։

Կորքիի մէջ, 15 հոգինոց դէպ[...] խմբակ մը կը պահպանէ [...] Ամէն առտու գոց, անդամ[...] ուժեղ ինքնաշարժ մը զայն [...] փոխադրէ Մոսկուա։ Ճամբան [...] ներդհատ հսկողութեան [...] չէկիստներու կողմէ։

Ստալին միակն է 1917ի [Հոկ]տեմբերեան հին պահակ[...] մէջ, որ կը շարունակէ հաւ[ատալ] համաշխարհային յեղափոխ[ու]թեան։ Շատ չի մտահոգուիր [...] քին անցուդարձերով ըստ իր [կար]ծիքին՝ վարչաձեւը լաւ է, [...] անոնք որ զայն կը կիրա[ռեն]։ Հաստատ համոզուած է թէ [...] կրնայ կուսակցութեան ղեկը [...] մինչեւ այն օրը, երբ հա[մաշ]խարհային հրդեհը պիտի [...] վառէ հին աշխարհի աւերակ[...]

Ինչպէ՞ս կը յամառի [...] սխալին մէջ։ Իր շուրջինները [...] պաններ եւ մասնաւոր պաշտօ[նա]ւորներ, կը թխեն անոր գա[...] ղերլին, Թոքիօ, Սթոքհոլմ, [...] Փարիզ (կարգացած են Տոմսկ[...] կիի տեղեկագրերը) միշտ իրեն [...] տեղեկագրեն թէ, Յեղափոխ[ու]թիւնը կը զարգանայ։ Այս հա[...] ւատքին շնորհիւ է որ Ստալ[ին կը] մնայ ղեկին գլուխը։ Իր մեկ[նու]մէն յետոյ, ամէն ինչ կը ք[...] քայուի. յաջորդ չունի... եւ [...] տեղը պիտի բռնէ խումբ մը [...] մուած Մոլոթոֆէ, Քականովի[չէ], Վորոշիլովէ, Օրճոնիքիձէ[...] բարէ եւ Պոմանէ։

Բայց այն ատեն է որ պիտի սկսի քայքայումը։

Ի՞նչ է սակայն Ստա[լինի] ռազմավարական յատակ[...]

1924ի սկիզբն էր որ [...] տեսաւ իր ճիգերուն ձախող[ումը] Գերմանիան յեղափոխելու իր [ձեռ]նարկին մէջ, ինչ որ վերջ տուա[ւ] տարարուեստականներու [...] լու կերպին, այսինքն այն [...] մայնավարներուն, որոնք կը [...] ծէին թէ Ռուսիայէն եկած [...] ծերը պիտի կրնան հրդեհել [...] ջին անգամ այն երկիրը, [...] մէնէն աւելի զարգացած է [...] տարարուեստը։ Այս ձախողա[...] յետոյ, սկսան մտածել Ըն[...] վրայ։ 1924ի ամբողջ տեւ[...] թիւն մը ունեցայ պետերէ[...] կուն հետ.

— Գլխաւոր հարուածը [...] ղել Անգլիոյ դէմ՝ գաղութ[...] եւ Չինաստանի ուղղութ[եամբ] [...] ճարտար սադրանքներ [...] մէջ։ Անգլիա բանալին է հա[մաշ]խարհային յեղափոխութեան[...]

Այս տեսակէտերը մօտ [...] ղաք. Դիւանի պաշտօնական [...] գրին մէջ։ Բայց Աշխատա[ւոր]ականներու գործը գլուխ գալ [...] մը խանգարեց գործը։ [...] երկար չտեւեց։ Ռիկովի եւ [...] նի շուրջի մարդիկը կը [...] բարէին թէ Մաքտոնըլտի [...] ճը բախտ մըն է խորհր[...] թեան համար, թէ օգտ[...] համակրութենէն որ բոլ[...] կը վայելէ Անգլիոյ գործա[...] շրջանակներուն մէջ, պէտք [...] տեսական եւ ելմտական [...] նէութիւն մը կնքել [...] թեան գլուխը գտնուող [...] հետ։ Այս մտքերը կը պա[...] ներ Կրասին, համաձայն [...] մէջ, իսկ Ստալին անոր դէմ [...] կանգնէր կատաղի կռիւով [...] ուեցաւ ոչ միայն ստացեկ[...]

...գափոխական պրոպագանդը, այլ բանալ Աշխատաւորական կուսակցութիւնը քաղաքական պայքար մը։ Իսկ Մաքտոնըլտի տապալումէն յետոյ այս գործելակերպին մէջ բան չփոխուեցաւ։

Իսկ այս անգամ Աշխատաւորականները գործնական գործի գլուխ գալը թոյլ տուաւ Լիտվինոֆի որ լաւատես տեղեկագիր մը ներկայացնէ Քաղաք. Դիւանին։ Ան կը փաստէր թէ Մաքտոնըլտ պէտքի պիտի գիմէր Մոսկուա շատ կարճ ժամանակիմէջ։ Քաղաք. Դիւանը համամիտ գտնուեցաւ այս տեսակէտին։ Սակայն այն տեղեկագիրը յայտնեց թէ դիւանագիտական յարաբերութիւններու վերսկսումը աւելի կարեւորութիւն ունէր Անգլիացիներու քան թէ Ռուսներուն համար։

Այս խօսքը հաղորդուեցաւ Մոսկուային, որ ամբողջ շաբաթ մը անով արգուկեց գլուխները։ Ընկ. Լիտվինոֆի լաւատեսութիւնը չիրականացաւ։ Քաղաք. Դիւանը մտահոգ՝ նեղը դրաւ Լիտվինոֆի կացութիւնը փրկելու համար որոշուեցաւ որ Տովկալէվսկի տեսակցի Հէնտըրսընի հետ։ Ռուս դեսպանը պաշտօն ունէր գաղտը գտնելու եւ իմանալու թէ Անգլիոյ կառավարութիւնը ի՞նչ աչքով կը նայէր «պայմանայ» բանակցութիւններուն վրայ։

Ցայտնի է թէ ինչպէս վերջացաւ այս առաջին հանդիպումը։ Մոսկուաէն կանչեց Տովկալէվսկին, ինչ որ անհասկնալի մնաց ինծի, այնքան իրարանցումներէ յետոյ։ Տովկալէվսկի բացատրեց թէ Մոսկուայի որոշումին տակ երկու նպատակ կը ծածկուէր։ Համբաւաւոր օգոստոս 1էն առաջ, կ'ուզուէր վարկաբեկել Աշխատաւորական դահլիճը, եւ յետոյ, կ'ըսուէր թէ դահլիճը բաժնուած էր երկու մասի եւ թէ Հէնտըրսըն աւելի պէտք ունէր խզուած բանակցութիւնները վերսկսած տեսնելու։

Քաղաք. Դիւանը դարձեալ պաշտօն յանձնեց Տովկալէվսկիի որ մեկնի Լոնտոն նոր բանակցութեան համար։ Համաձայնութիւնը գոյացաւ, բայց, ան ոչինչ կը փոխէ Ստալինի ռազմավարական յատակին մէջ,— Անգլիոյ գաղութները ցարուածելով՝ ցասունիլ համաշխարհային յեղափոխութեան։

Անոնք որ կը կարծեն թէ Մոսկուա ալ չի հաւատար համաշխարհային յեղափոխութեան մը կարելիութեան, կը սխալին։ Շատ համայնավարներ [illegible] դարձած են. բայց Ստալին դեռ չէ կորսնցուցած իր պոլշեւիկեան գործունէութեան առաջին տարիներու հաւատքը։

ՖԻԼԻՊԷԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

ՖԻԼԻՊԷ.— Սեպտեմբեր 16ին իր երկրորդ տարեշրջանը սկսաւ Վիեննական Մխիթարեան վարժարանը։ Այս վարժարանը ունի միջնակարգ վարժարանի (գիմնազ. լիսէ) ամբողջական ծրագիր եւ իբր այսպիսի ճանչցուած է պուլկար կառավարութենէն։ Հերու միայն նախակրթարանի 4 բաժինները բացուած էին, որովհետեւ բարձրագոյն դասարաններու համապատասխան պատրաստութիւն ունեցող բաւականաչափ աշակերտ չէր ներկայացած։ Սակայն տարուէ տարի բարձրագոյն նոր դասարան մը պիտի բացուի՝ մինչեւ որ լրանայ միջնակարգ վարժարանի ծրագիրը, այսինքն՝ 4 նախակրթարանի կարգ, 3 պրոգիմնազի եւ 5 գիմնազի դաս։ Այս տարի բացուած է Ա. պրոգիմնազի դասարանը։

Վարժարանը ունի ներկայիս 160ի չափ աշակերտ (անցեալ տարուան թիւն էր 96)։ Ասոնցմէ 64 հոգիի յաւելում մը ունի այս տարի, որոնց 37 առաջին անգամ դպրոց յաճախողներ, իսկ մնացածները՝ զանազան դպրոցներէ եկողներ են։ Գիշերօթիկներու թիւն է 14, ցերեկօթեաներունը 7։ Կան նաեւ 15ի չափ նախընթրիքեաններ։ Ազգասէր. գրիչայէն ծանօթ վաճառական Գ. Երուանդ Շահպէնտէրեան որդեգրած է գիշերօթիկ սան մը, Վիեննայէն Գ. Գեղամ Ասատուրի առած է երկու արտաքին սան, իսկ Վառնայէն Աֆէյեան եղբարք ստանձնած են արտաքին աշակերտի մը բոլոր ծախքերուն հոգը։

Հակառակ անոր որ վարժարանը նիւթական փայլուն վիճակ մը չունի — անցեալ տարի ունեցած է բաց մը —, այս տարի եւս ընդունած է 5 ձրի եւ 30 կիսաթոշակ աշակերտ՝ նկատի առնելով գաղութիս ընդհանրապէս չքաւոր վիճակը։ Գիշերօթիկներու տարեկան սակն է 17,500, ցերեկեաններունը՝ 8,500 իսկ արտաքիններունը՝ 1,500 լէվա։ Վարժարանի կահն ու կազմածը շատ լաւ է։ Ծախ պատկերներ կը զարդարեն դասարաններու պատերը՝ մեծապէս դիւրացնելով իւրաքանչիւր դասարանի յատուկ ուսումները։

Վարժարանը ունի իր սեփական բժիշկը, որ հարկ եղած ատեն նաեւ ձրիաբար կ'այցելէ ու կը դարմանէ արտաքին աշակերտները, իրենց տուներուն մէջ։

Իսկ վարժարանի շէնքը կը մնայ անցեալ տարուան վարձուածը, որուն անբաւականութեան պատճառաւ դպրոցի վարչութիւնը ստիպուեցաւ այս տարուան համար յաւելեալ երկրորդ շէնք մը եւս՝ հինգ մեծ սենեակով վարձել առնել իբրեւ գիշերօթիկներու ննջարան։ Այս երկու տուներուն համար վարժարանը տարեկան 100.000 լէվա վարձք կը վճարէ։

Սեփական յարմար շէնքի պակասը չափազանց զգալի է։ Եւ արդէն գալ տարուան համար անհրաժեշտութիւն, որովհետեւ տարուէ տարի նուազագոյն 40 պիտի աւելնայ աշակերտներու թիւը։ Միաբանութիւնը որոշած է փոխառութեամբ կանգնել սեփական ընդարձակ շէնք մը, որ գոհացնէ ամբողջ միջնակարգ վարժարանի մը բոլոր պէտքերուն։ Բանակցութիւններն արդէն սկսած են ու շուտով կը գնուի վարժարանի հողը՝ քաղաքիս յարմար մէկ վայրին մէջ։ Շինութիւնը պիտի սկսի գարնան սկիզբը եւ ամառուան վերջերը արդէն աւարտած ու պատրաստ պիտի ըլլայ։

Ֆիլիպէի մէջ ներկայիս կը գտնուին հինգ Մխիթարեան Հայրեր։

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ 28 Հոկտ. (Սեփ. Թղթ.). — Ինչպէս նախորդ տարիներուն, այս տարի եւս խուռն բազմութեան մը ներկայութեան, գ. Թագաւորանի շքեղ սրահին մէջ տօնեցինք «Դաշնակցութեան Օր»ը։ Մանաւորապէս աչքի կը զարնէր երիտասարդներու բազմութիւնը։ Կարգադիր Յանձնախումբի անդամուհիները հանդիսականներու լանջքին վրայ կը գամէին մետաքսեայ երիզներ, «Հ. Յ. Դ.» տառերով։ Սրահին ձախակողմը գետեղուած էր Դաշնակցութեան մեծադիր գինանշանը, անոր վերեւը մեր պաշտելի եռագոյնը, շրջապատուած անմահ Քրիստափորի, ուրիշ շատ մը յեղափոխականներու մեծադիր նկարներով։ Իսկ աւելի բարձրը՝ օրուան նշանակութիւնը պանծացնող վերտառութիւններ։

Օրուան նախագահ ընկ. Գ. Թիւլպէնտճեան հակիրճ խօսքերով հանդէսը բացուած յայտարարեց ընկերներ Մելքոնեանի եւ Մոմճեանի նուագով։ Նուագախումբի «Մշակ բանւոր»ը ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։ Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին օրիորդներ Ցովինար Տէր Գէորգեան «Գիշերն անուշ է» մեներգով, եւ Թորոսեան՝ «Հովիկ հայրենի» արտասանութեամբ։ Ընկեր Ս. Սիրականեան արտասանեց «Վաթանի երգին» եւ ''Հայ հերոսները,, ընկեր Հրաչ Վարդանեան, Արա Ահարոնեան եւ երիտասարդ բանաստեղծ Արամ Գառօնէ շատ յաջող արտասանութիւններ ըրին եւ արժանացան ծափերու։ Փոքրիկն Գաբրիէլեան արտասանեց ''Սիրելի Դաշնակը,, ընկեր Աւետիս Մելքոնեան առանձին կտորներ նուագեց, կրկնապէս աւելցնելով հանդէսին փայլը։

Ծափերու մէջ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս ընկ. Ար. Գիւլխանդանեան, որ իր կուռ եւ իմաստալի բանախօսութեամբ պարզեց օրուան նշանակութիւնը եւ փիլոսոփեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծնունդը, պատճառները, 39 տարուան ընթացքին ունեցած գործունէութիւնը։ Շեշտեց Հայը Հայ պահելու անհրաժեշտութիւնը, մեր լեզուի, մշակոյթէ եւ ազգային առաքինութիւններու պահպանման անհրաժեշտութիւնը։ Յիշեց Ն. գործուն Մ. Մեսրոպի անձնազոհութիւնը (հայ տառերու գիւտ) եւայլն։ Եւ եզրակացուց թէ հակառակ անոր որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր գոյութեան 39 տարիներու ընթացքին ունեցած է փայլուն յաջողութիւններու հետ նաեւ սխալներ, այնուամենայնիւ հայ ժողովուրդը բնաւ չէ լքած զայն, որովհետեւ ինքն է որ ծնունդ տուած է անոր, եւ հայ ժողովուրդը յոյսը դրած է Դաշնակցութեան վրայ, որովհետեւ ան իր բաղձանքներուն հարազատ թարգմանն է։

Ուրախ մթնոլորտի մէջ հանդէսը վերջացաւ եւ ուշ ատեն ներկաները զրուեցան իրենց հետ տանելով Դաշնակցութեան շունչն ու զօրաւոր կամքը։

Վարուժան

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ

հետաքրքրական եւ զուարճալի, կը սկսինք հրատարակել յաջորդ թիւով:

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՄԷՋ ՔԱՆԻ՞ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ԿԱՅ

Էնկիւրիի Առեւտրական Սենեակի վիճակագրութեան համաձայն, մայրաքաղաքին մէջ արձանագրուած վաճառականներն ու արհեստաւորներն են.— 19 մուճակագործ, 2 թղթավաճառ, 9 դերձակ, 3 ժամագործ և ակնոց ծախող, 3 գրավաճառ, 2 ծխավաճառ և դրօշմաթուղթ ծախող, 1 վառելանիւթի վաճառատուն, 7 գեղագործ, 2 դամավաճառ, 20 պատրաստ զգեստավաճառ, 20 յանձնակատար, 6 աղպագիմալ», 2 կառք նորոգող, 3 ելեկտր. պիտոյքներու վաճառատուն, 4 տպարան, 6 կօշկակար, 7 ապակիէ անօթներու վաճառատուն, 3 կարի մեքենայի վաճառատուն, 3 բանջարավաճառ, 1 կարասի նորոգող, 1 խոհարար, 1 մահալլէպիճի, 2 վերմակագործ, 4 կարասեվաճառ, 1 համեմավաճառ, 10 ճաշարանատէր, 1 զարբին, 1 կօրձավաճառ 1 կիր եւ կրադիւսի վաճառատուն, 3 կտաւավաճառ, 1 թիթեղագործ, 12 մանրավաճառ, 28 երկաթեղէնի վաճառատուն, 3 խանճի, 2 կաշեղէնի վաճառատուն, մէկ արջառավաճառ, 40 նպարեղէնի վաճառատուն, 56 մանիֆաթուրա, 25 այծամազ եւթիֆթիք ծախող։ 32 պանդոկ, 26 առաղձավաճառ, 4 գործարան, 12 փուռ, 5 դրամատուն, 43 ընկերութիւն, 4 գործակալութիւն. 1 լուսանկարչական պիտոյքի վաճառատուն, 2 հանքածուխի վաճառատուն, 1 կարկանդակի խանութ, 2 գարիի եւ յարդի վաճառատուն, 10 պղնձագործ, 9 միջնորդ, 4 շաքարագործ, 6 գորգի վաճառական, 6 ապակիի վաճառական, 2 պտղավաճառ, 1 ածխավաճառ, 1 աղիքավաճառ, 3 աղիւսի գործարան, 2 մեղրի եւ պաստեղի վաճառական, 40 շինութեանց յանձնառու, 6 «հէլվաճի», 1 ինքնաշարժի նորոգութեան վայր, 10 արմտիքի եւ ալիւրի վաճառական, 5 լումայափոխ, 1 խաղախորդ, 6 մսավաճառ, 7 ատաղձագործ, 1 յախճապակիի գործարան, 5 մորթի եւ բուրդի վաճառատուն, 4 ձայնագրի վաճառատուն, 1 երկրագործական պիտոյքներու վաճառատուն, 8 զինկոկրաֆ, 1 սինէմա, 2 պար, 9 ընթերցարան-սրճարան։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊ

Այծամազի (թիֆթիք) եւ կաղինի հրապարակները կայուն վիճակ մը ունին։ Այս վիճակին պատճառ եղած են կաղինին նուազութիւնը, այծամազին ալ առատութիւնը։ Մինչեւ հիմա 31 հազար հակ այծամազ ծախուած է եւ վաճառականներուն քով դեռ 6 միլիոն ոսկիի ապրանք կը մնայ։ Ասիկա այծամազի ամբողջ բերքին մէկ երրորդը կը կազմէ։

Անգլիացին եւ Ամերիկացին մինչեւ այսօր դեռ գնորդ չէ ներկայացած։

. Բուրդին (եափաղը) գինն ալ սկսած է իջնալ եւ մէկ լիպրան 2 շիլինի կը ծախուի։ Անցեալ տարի մէկ լիպրային գինը 4 շիլին էր։

ՍԿԻՒՏԱՐ-ՀԱՅՏԱՐ ՓԱՇԱ ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԸ

Սկիւտար-Հայտար Փաշա հանրակառքի գծին շինութիւնը բաւականաչափ յառաջացած է եւ կը հաւատացուի թէ 20 օրէն պաշտօնական բացում կատարուելով, սպասարկութիւնը պիտի սկսի։

ՑԱՒ Ի ՍԻՐՏ...

Հակառակ մեր բոլոր բարեացակամութեան եւ կրկնակի նամակներուն, կարգ մը բաժանորդներ կը շարունակեն ձգձգել իրենց հին բաժնեգիններուն վճարումը։

Ստիպուած ենք դադրեցնել այդպիսիներուն թերթերը, պայմանաժամ տալով, Ֆրանսայի եւ մօտաւոր գաղութներու համար՝ 15 օր, աւելի հեռաւոր տեղերու համար՝ մինչեւ Նոյեմբեր 30։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ — 3 —

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԻՐՈՑ ՎԱՐԴԸ

(ՀԷՔԵԱԹ ՄԵԾԱՍՔԱՆՉ)

Այն ատեն պատանին տեսաւ որ Բագաւալի ոտքի կը կանգնի աւելի պայծառ, քան արձանը Լաքշմի (7) աստուածուհիին, զոր պատկերացուցած են իր մարմնաւորութեան հազարումէկ ձեւերուն ամէնէն գեղեցիկ երեւոյթին մէջ։ Բագաւալի հիմա աւելի շողացայտ, քան առաջ, նմա՛ն էր գիսաւորի մը, որ կը փաթթուի արեւին բոցամշուշին, ցնելով պայծառ աղեղներ եւ լուսահեր երկար թելեր։

Եւ Բագաւալի պարե՛ց, պարե՛ց ու յետոյ մեկնեցաւ։ Տաճ-Ուլմուլուք եւս վերադարձաւ այնպէս ինչպէս եկած էր։

* * *

Երբ, արշալոյսին, պատանին խոստովանեցաւ թէ հետեւած էր իրեն, անհունն ի վեր իր թռիչքին, թէ հիմա գիտէր իր գաղտնիքը, Բագաւալի սկսաւ հեծկլտալ վախէն։

— Ափսո՛ս, ափսո՛ս, ինչո՛ւ ըրիր այդպէս։ Դուն ամենամեծ թշնամութիւնը ըրիր քեզի։ Դուն չես կրնար երեւակայել բոլոր այս չարչարանքները, զորս ես կրեցի քեզի համար, — իմ ծնողքս անիծեց զիս, իմ ազգականներս ու գերդաստանս ամբողջ անարգեցին զիս։ Ես նախընտրեցի չհրաժարիլ քու սէրէդ, եւ հանդուրժեցի ամէն գիշեր խարոյկին վրայ հոգեվարքս անցընելու, ենթարկուեցայ, հազար տեսակ մահուան տագնապներու, միայն քեզմէ չզատուելու համար։ Դուն ի՞նչ տեսար թէ ինչպէս։ Եւ սակայն մարդկային ոչ մէկ արարած կրնայ այցելել աստուածներու բնակարանը՝ առանց պատժուելու՝ եթէ հրաւիրուած չէ։ Ափսո՛ս, չարը պատահած է այլեւս։ Եւ ես որեւէ միջոց չունիմ արգիլելու համար վտանգը, որ քեզի կը սպառնայ։ Մէ՛կ միջոց միայն, — այս իրիկուն քեզ գաղտնի պիտի տանիմ Արմանգար եւ այնքան լաւ պիտի հսկեմ Ինտրան, որ չկարենայ խնդրանքս մերժել։

* * *

Արդ Բագաւալի անգամ մը եւս տանջուեցաւ կրակին մէջ. եւ պարեց աստուածներուն առջեւ, այնքա՛ն գեղեցիկ, որ անոնց աչքերը պղտորեցան գիտելով աղեղները, զորս կը գծէր մարմինով.— սպիտակ ոտքերը այնպէս արագ կայթէին, որ գլխու պտոյտ կուտային եւ իր մազերէն կայծեր կը թռչէին։ Եւ անոր գեղեցկութեան հմայքը կախարդեց ներկաներուն լեզուն իրենց բերանին մէջ։ Եւ բոլորը միաբերան կ'աղաղակէին.

— Օ՛ ծաղիկ կենդանացեալ..

— Օ՛ վարդ արթուն...

— Օ՛ ծաղիկ մեծասքանչ...

— Օ՛ վարդ հեզեպարար...

— Օ՛ հրաշք շնորհաց պարտէզին...։

Եւ այս աղաղակները անճառելի մրմունջի մը կը փոխուէին անոնց շրթներուն մէջ։ Երաժիշտներու մատները ընդարմացան եւ երաժշտութիւնը ակարացաւ, դողդղալով հեշտութեան մէջ։

Յետոյ Ինտրայի ձայնին քաղցր սրտառուչ խզեց լռութիւնը, որ յաջորդեր էր երաժշտութեան.

— Օ՛ Բագաւալի, խնդրէ՛ ինձմէ ինչ որ կը փափաքիս, Պիտի տամ ցանկացածդ։ Երդուած կ'ընեմ Տրիմուրտիի (8) անունով։

Բագաւալի, աստուծոյ առջեւը ծունկի եկած, դեռ կուրծքը բաբախուն իր պարին կշռոյթէն, ըսաւ.

— Կը խնդրեմ քեզմէ, օ՛ աստուածային մեծութիւն, որ թոյլ տաս ինծի հեռանալ ապարանքէդ, կարենալու համար ապրիլ այն մահկանացու պատանիին հետ, զոր պիտի սիրեմ իր կարճ կեանքին ընթացքին։

Եւ աչքերը տարաւ պատանի Տաճ-Ուլմուլուքին։

Այն ատեն Ինտրա ինք եւս դիտեց Տաճ-Ուլմուլուքը, եւ իր դէմքը այնքան մթագնեցաւ, որ երկինքի զարպասները լոյսէ զրկուեցան։

Եւ ըսաւ.

— Դո՛ւն ալ, որդի՛ մարդոյ, դո՛ւն ալ անշուշտ պատրաստ ես նոյն խնդրանքն ուղղելու ինծի։ Սակայն մի՛ կարծեր թէ պիտի կրնաս այստեղէն տանիլ Ապսարա մը, ինչպէս Բագաւալին է, կինդ դարձնելու համար զայն, առա՛նց որ ազատիս պատիժէն։

Իսկ դո՛ւն, Բագաւալի՛, որ սարսափած կեցեր ես, անշուշտ կրնաս մեկնիլ այս ապարանքէն քանի որ երդում ըրի։ Սակայն ահա անգամ մը եւս երդում կ'ընեմ, որ ամբո՛ղջ տասներկու տարի դուն պիտի դառնաս կին մը՝ մարմարեայ արձանի փոխակերպուած, ամբողջ հասակովդ։ Հեռացի՛ր հիմա, եւ թող սիրականդ հրճուի՛ քեզմով։

* * *

... Եւ Բագաւալին գտնեցին Սէյլանի անտառներուն մէջ աւերակ մեհեանի մը ներսը։ Անիկա այնտեղ անցուց իր օրերը բազմած մարմարեայ գահի մը վրայ, ինք եւս մարմարէ՝ ամբողջ հասակովը։ Սակայն Տաճ-Ուլմուլուք գտաւ անոր տեղը և զայն պաշտեց ու մեծարեց, իբրեւ աստուածուհիի մը արձանը։ Եւ անո՛ր սպասեց երկար տարիներ։

Կիսափեռեկ սալաքարերը, որոնց ճեղքերէն դուրս կ'երկարէին ինքնաբոյս խոտեր, կ'երերուկային՝ երբ վայրի փիղերուն ոտքերը կը հնչեցնէին զանոնք։ Յաճախ, սիւնազարդ անդաստակէն ներս կը նայէին վագրերը իրենց բոցեղ աչքերով որոնք զմրուխտի կը նմանէին։ Սակայն Տաճ-Ուլմուլուք երբեք չէր ձանձրանար եւ սարսափեր։ Անիկա սպասեց այնտեղ, իր սիրականին մօտ, երկա՛ր տարիներ, սարսափելի՛ տարիներ։ Մողէզները, իրենց ճանկերը պատերուն զարկած, զարմանահար կը դիտէին շողակնէ աչքերով, մինչ օձերը անոնց ետեւէն կը նայէին իրենց ոսկեքարէ աչուկներով։ Ջոչոր սարդեր ժանեկանման արծաթէ ոստայններ կը հիւսէին կենդանի արձանին գլխուն վերեւ։ Թռչուններ, որոնց փետուրները նման էին վերջալոյսին, եւ մեծ կտուցները միսի գոյն ունէին, թուխս կը նստէին խաղաղ եւ անխռով, Բագաւալիի աչքերուն դիմաց։

Արդ, տասներկրորդ տարուան վերջը, երբ Տաճ-Ուլմուլուք պահ մը կը բացակայէր սնունդ փնտռելու համար, աւերակ մեհեանը հիմնայատակ կործանեցաւ, թաղելով Ապսարան, անկարող վերցնելու այդ հսկայ փլատակը, զոր մարդկային ոչ մէկ բազուկ կրնար շարժել։ Այն ատեն Տաճ-Ուլմուլուք լացա՛ւ, եւ սակայն նորէն ու միշտ սպասեց, որովհետեւ գիտէր թէ անմահները չեն մեռնիր երբեք։

Շուտով, փլած քարերու դէզին տակէն աճեցաւ ծառ մը, հրաշալի՛ ծառ մը, նո՛ւրբ եւ շնորհագարդ, այնպիսի կլոր ձեւերով, զորս միայն կիները կ'ունենան։ Եւ Տաճ-Ուլմուլուք դիտեց ծառը, որ զով կ'արձակէր ամրան ջերմութեան տակ, եւ դիտեց օր մըն ալ, որ ծաղիկներ տուաւ, աւելի գեղեցիկ քան նարկիս, կարծես նման ըլլային երկնաբնակ աղջիկներու աչքերուն, եւ օր մըն ալ պտուղնե՛ր, որոնց վարդագոյն միսը կը յիշեցնէր կոյս աղջկան մը ողորկ մորթը։

Այսպէ՛ս սահեցաւ տասնըմէկերորդ տարին ալ։

Եւ, վերջին լուսնային օրը չաւարտած, յանկարծ բացուեցաւ պտուղներէն մէկը, դուրս ցատկեց կին մը, նուրբ ու փափկակազմ։ Անոր ճկուն մարմինը պահուեր էր պտուղին պատեանին մէջ, ինչպէս թիթեռնիկը՝ բոժոժին մէջ։ Կին մըն էր ան, գեղեցի՛կ ինչպէս հնդկական արշալոյս մը, խորո՛ւնկ նայուածքով մը, զոր երբեք չունին երկրի աղջիկները։ Արդարեւ անմահ կին մըն էր, աստուածուհի՝ մը, Ապսարա՛։

Բագաւալի՛ն էր ան, որ, աստուածներուն անէծքէն փրկուած, մարմին առած էր նորէն նետուելու համար իր սիրականին գիրկը։

Թարգմ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(7) Լաքշմի կը կոչուի այն աստուածուհին, որ կ'ընկերանայ Վիշնուին, եւ կը մարմնաւորէ հարստութիւնն ու առատութիւնը։

(8) Տրիմուրտի կը կոչուի այն երրորդութիւնը, զոր կը կազմեն գերագոյն աստուածները, Բրահմա, Վիշնու եւ Սիվա։

այսինքն ոճիրին օրը, առտուն եւ իրիկունը երկու անգամ Ալմազեանի խանութը գնելու համար իբրեւ յաճախորդ ներկայացած էր Թափ անուն առեւտրական ներկայացուցիչ մը։ Այս վերջինը յայտարարեց թէ իր այցելութեան օրն ու ժամը արձանագրուած են տետրակին մէջ, այնպէս որ երբեք չի սխալիր։ Եւ թէ այդ օրը խանութին մէջ ո՛չ մէկ արտակարգ բան տեսած էր։

Սէն-Ժիլ փողոցի խանութին դռնապանուհին Տիկին Բիոմ զարձեալ հաստատեց թէ Ալմազեանի խանութի ետեւի սենեակին բանալին միշտ իր մօտն էր։

Տիկին Ալմազեան բսաւ թէ իր ամուսինը երբեք չէ նախանձած իրեն համար։

Հարցաքննիչ դատաւորը հարցուց Ալմազեանի թէ մեռնելէն ի վեր ի՞նչպէս կ'ապրէր։ Դերձակը պատասխանեց թէ յունուարին 20,000 ֆրանքի ապրանք ունէր։ Յուլիսին 5000 ֆրանքի վերարկուներ ծախեց եւ մատանի մը գրաւի դնելով 1500 ֆրանք փոխ առաւ։ Այս դրամներով ապրեցուց ընտանիքը։

Տափատին վրայի կասկածելի բիծերուն համար Ալմազեան բսաւ թէ կնոջ քիթէն վազած արիւնն է։ Տիկ. Ալմազեան հաստատեց նոյնը։

Քիմիագէտ Ամի մազեր գտած է արիւնոտ բամպակին մէջ։ Ալմազեան կը կարծէ թէ իր կատուին մազերն են։ Բիկօտէնի մազերուն հետ պիտի բաղդատեն։

Ոստիկանական տեսչութիւնը հտ առաւ Ալմազեանի տրըուած արտօնութիւնը՝ շաբաթ օր ոստիկանական հսկողութեան տակ ինքնաշարժի վարիչի քննութիւն անցընելու մասին։

Արաբներու նոր գործադուլ Պաղեստինի մէջ

Կիրակի օր Երուսաղէմի մէջ գումարուեցաւ համաժողով մը, որուն մասնակցեցան աւելի քան 1500 Արաբներ՝ Պաղեստինի, Սուրիոյ եւ Անդրյորդանանի բոլոր կողմերէն։ Համաժողովին նպատակն էր խորհրդակցիլ ներկայ կացութեան մասին եւ լսել տեսակէտները առհասարակ բոլոր Արաբներու, մանաւորապէս իսլամներուն՝ Լացի Պատի գոյավիճակին մէջ վերջերս մտցուած փոփոխութեան մասին։

Որոշուեցաւ 1.— Բողոքել այս փոփոխութեանց դէմ. 2.— Անգլ. կառավարութենէն պահանջել որ ջնջէ Պալֆըրի Յայտարարութիւնը. 3.— Ընդհանուր գործադուլ յայտարարել յառաջիկայ շաբաթ օր՝ Պալֆըրի Յայտարարութեան տարեդարձին առթիւ։

∴ Հին Երուսաղէմի մէջ, Արաբները յարձակեցան հրեայ խանութպանի մը վրայ եւ աւարի տուին խանութը։ Անորվրայ բոլոր հրեայ խանութները փակուեցան քաղաքին այդ մասին մէջ։ Արաբ ոստիկանները, որոնք ներկայ էին միջադէպին, ուզեցին միջամտել, բայց յետոյ ձգեցին գացին։

∴ Երուսաղէմի մէջ 13 համայնավարներ, որոնց 8ը կիներ, ձերբակալուած վերջին խռովութեանց ընթացքին, շաբաթէ մը ի վեր հացադուլ կ'ընեն՝ բողոքելու համար իրենց բանտարկութեան դէմ։

Նոր խուճապ Նիւ Եորքի Սակարանին մէջ

Հինգշաբթի օրուան մեծ խուճապէն յետոյ, որու ընթացքին հինգ միլիառ տոլար արժէքով զանազան արժեթուղթեր ծախուեցան եւ մեծ թիւով դրամատէրներ կործանեցան, երկու նոր խուճապներ մը առաջ եկան Նիւ Եորքի Սակարանին մէջ, նոյնքան աղիտալի հետեւանքներով։ Երկուշաբթի ծախուեցան 9,200,000 արժեթուղթեր՝ նոյնպէս հինգ միլիառ տոլար արժէքով, իսկ երեքշաբթի մրցանիշը կոտրուեցաւ։ Այդ օրը ծախուեցան 16,410,000 արժեթուղթեր։ Առաւօտուն երբ Սակարանը բացուեցաւ, արժեթուղթերը կը ծախուէին 20,000—170,000նոց տրցակներով։ Առաջին կէս ժամուան ընթացքին, 3,259,800 արժեթուղթեր ծախուեցան՝ շատ վար գիներով։

Հինգշաբթի օր մանր շահադէտները միայն մասնակցած էին սակարանական այս խաղին, իսկ այս անգամ գործին մէջ մտան մեծ դրամատէրները։

Դրամատուները, որոնք փորձեցին խուճապին առաջքն առնել, չկրցան ոեւէ գրական արդիւնքի յանգիլ։

Ամէնէն աւելի ազդուեցան առաջնակարգ ճարտարարուեստներու, երկաթուղիներու եւ հանրօգուտ ձեռնարկներու արժեթուղթերը։ Ճոն Պէլ եւ ընկ. հեռաձայնական տունը մեծնկացաւ՝ աւելի սաստկացնելով խուճապը։

Եւրոպայի Սակարանները եւս որոշ ազդեցութիւն կրեցին այս խուճապէն։

Ընկերվարական նոր յաղթանակ

Չեխոսլովաքիոյ խորհրդարանային ընտրութեան մէջ մեծ յաղթանակ տարին ընկերվարականները, շահելով նախապէս համայնավարներու պատկանող բազմաթիւ աթոռներ։ Հողագործական կուսակցութիւնը 74 երեսփոխանով առաջին տեղը կը գրաւէ դարձեալ։ Մինչ ընկերվարականները 56ի տեղ այժմ ունին 71 երեսփոխան։ 1925ի ընտրութեանց հետ բաղդատելով, սոցիալ-դեմոկրատ կուսակցութիւնը կը շահի 100ին 50, ազգային ընկերվարական կուսակցութիւնը— որուն կը պատկանի Պէնէշ՝— 100ին 10։

Համայնավարները ամէն կողմ մեծ կորուստներ ունեցան։ Միայն Փրակայի մէջ կորսնցուցին իրենց ձայներուն մէկ երրորդը։ Պարտուեցան նաեւ գերման ազգայնականները եւ սլովաք ինքնավարականները։

Ընտրութեանց արդիւնքը պիտի ըլլայ այն, որ ընկերվարականները կարեւոր մէկ տարրը պիտի կազմեն նոր դահլիճին եւ Պէնէշի դիրքը պիտի ամրապնդուի։ Դահլիճը հրաժարեցաւ։

Ուսանողական ցոյց Վիեննայի մէջ

Վիեննայի բազմարուեստեան վարժարանի ազգայնական ուսանողները իրենց ընկերվարական եւ հրեայ ընկերներուն դէմ ցոյցեր կատարեցին եւ հակառակ տնօրէնի միջամտութեան, յաջողեցան դպրոցէն դուրս քշել զանոնք։

Յուցարարները յետոյ գացին համալսարան, ուր նրբանցքները մտնելով, սկսան ջարդուփշուր ընել ապակիները և անարգել ընկերվարականները։

Ոստիկանական կարեւոր ուժեր հասնելով, խաղաղութիւնը վերահաստատեցին։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Շավիլի Արղութեան ենթակոմիտէի ընկերներն ու ընկերուհիները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Շավիլի Մօնփարնաս կայարանին դիմացի սրճարանը։ Ներկայանալ անդամատոմսերով։

Պէլվիլի Ռոստոմ կոմիտէի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Templeի մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Փարիզի Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2.30ին 184 Ave. Italie. Վիլժիւիֆի ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Ժողովրդային Գրադարանը բաց է Երկուշաբթի եւ Չորեքշաբթի ժամը 7—8 եւ Հինգշաբթի օրերը ժամը 7 8.30։ Դիմել՝ գրապահ ընկ. Գուրգէն Յովհաննէսեանի։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութիւն Անիէռ-Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին 164 Rue des Bourguignons, Անիէռ։

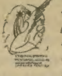

ՅԱՐԴԳՈՂ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները այս ուրբաթ օր, ժամը 9ին «Վոլթէր»ի սրահը։

ՌԶՆԱՓԱԶԱՐԻ Հայրենակցական Միութեան Հոկտ. 13ի ժողովին մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով, նորժողովը տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 3ի կիրակի օրը, 40 rue de Bellevilleի սրահին մէջ։ Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն անպատճառ ներկայ գտնուիլ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՋԱՐՍԱՆՃԱՔԻ Հայր. Միութեանց կեդրոնական վարչութիւնը ստիպողաբար արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի մասնաճիւղի անդամները այս կիրակի ժամը 2ին, րիւ Քոլպէր Թիւ 2, Պար տը լա Փոսթի ներքնայարկը։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՑՏԱՑԱՆՔ

Լոնտոն, Գարծ.— Ստացանք։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ իր անդամները և համակիրները ներկայ գտնուիլ իր թէյասեղանին, այսօր Եշ. իրիկուան ժամը 9ին Ֆլորիտայի մէջ։ Գեղարուեստական մթնոլորտ — նուագով, երգով և մարմնական զբօսանքներով։

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STÉPHAN